

3 1761 04241 9754

R=C

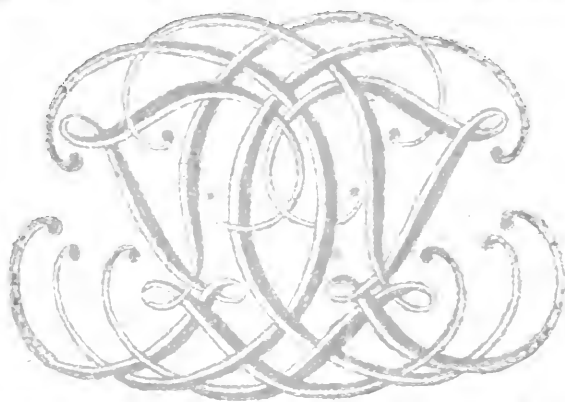
JO. ALBERTI FABRICII,
SS. Theol. D, & Prof. Publ,

BIBLIOGRAPHIA
ANTIQUARIA,

SIVE

INTRODUCTIO IN NOTITIAM
SCRIPTORVM, QUI ANTIQVITATES HEBRAL-
CAS, GRAECAS, ROMANAS ET CHRISTIANAS
SCRIPTIS ILLVSTRAVERVNT.

Editio secunda, auctior, & indice duplici
rerum scriptorumque locupletata.

HAMBVRGI ET LIPSIAE,
Impensis CHRISTIANI LIEBEZEIT,
ANNO M DCC XVI.

22. Theol. D. & Phil. Publ.

INTRODUCTIO IN NOTITIAM
RIFORMVM QVI ANTIQVITATES ARRIVAL
CAS GRACIAS; ROMANAS ET CHRIS
SCRIPTIS ILLVSTRANT

Z
S 131
F 12
1716

MAR 1969 ET DIRINQ

ANNO M DCC XLV

ILLVSTRISSIMO VIRO
JOANNI GEORGIO
de HOLSTEN,
POTENTISSIMO DANIÆ ET
NORWEGIÆ REGI AB INTIMIS CONSILIIS,
ATQVE ORDINIS REGII DANEBROGÆ
EQVITI,

S. P. D.

JO. ALBERTVS FABRICIVS,

dmiratione ingentis Tuæ in tanta di-
gnitate Virtutis & humanitatis, atque
impatientia devoti gratique animi mei
erga Te testandi, hanc audaciam mihi in-
dui, EXCELLENTISSIME DOMINE,

ut illustris Nominis Tui splendorem Libro
præsenti velut auspiciatum jubar imponerem,
illumque Tibi consecrarem. Jampridem fa-
ne me, & quem non? in venerationem Tui
pertraxerat publica de Te nec inficianda fa-
ma, quæ non passa sese contineri regnorum
quamvis amplissimorum limitibus, prudenti-
am & industriam Tuam in negotiis, fidem-
que conjunctam cum religiosissima Pietate,
ubique ore uno concelebrat: Quæ ipsæ vir-
tutes Tuæ effecerunt, ut ab Augusto Rege
Tuo ameris constanter ornerisque, atque
unus fueris inter tot sapientissimos Viros de-
lectus, cujus providæ curæ ac sollicitudini
spes temperandæ tot Regnorum, & Regii
Principis maximarum Regionum heredis
animus tener formandus committeretur:
nunc autem cooptato Tibi in sanctius Consi-
lium, etiam præsens salus publica tractanda
humeris Tuis imposita fuerit. Præter publi-
cas hæc ac quasi lumen elucentes notasque
omnibus Te suspiciendi causas, proprias et-
iam & singulares quasdam mihi nactus esse
vifus

vifus sum, ex quo propius Te venerari contigit, licuitque mihi esse testi sanctæ illius & castæ Tuæ in DEVM pietatis, quæ avis alba est non dicam in tanta fortuna, sed in mediocris etiam conditionis hominibus raro & insolenter reperitur. Nusquam vero illam perspexi certius atque expressius, quam in optatissimo Filio Tuo, qui ut penes nos vixit, pulcherrimum nobis instar Tui dedit intuendum, exemploque suo demonstravit, quantopere Tibi curæ ac cordi sit fueritque, uti aliorum liberorum Tuorum, ita illius educatio, digna Nobili & magnis rebus olim admovendo, sed maxime digna Christiano. Non enim satis Tibi fuit, quod ipsum quoti sunt qui non negligunt? animum illius ad prudentiam omni genere honestarum literarum ac scientiarum mature expoliendum curasse, memoriamque peritia linguarum & situs locorum exquisita notitia, atque accurata familiarum illustrium, rerumque ab omni memoria gestarum cognitione velut utili vitæ instrumento ornasse

& instruxisse : verum præcipua Tua sollicitudo ac cogitatio in hoc maxime incubuit, ut constanti virtute, amoreque Numinis, ac generoso incoctum honesto haberet pectus, & in illa indole humanitas, modestia, æquitas, morumque sanctitas eniteret. Nec sane posita est hæc à Te cura infeliciter aut incassum, quin capis fructum singularem sapientis ejusce consilii quotidie, ut cum magna voluptate videas eum strenue & auspicato incedentem per vestigia Tua, enitentemque ad summos honores, quos magni Regis gratia jam dignata ipsum respicere, & exemplum tuum & sua ipsi virtus promittunt, Vota Parentis utriusque prolixissime vel implenti vel etiam superanti. Quod ut tibi proprium sit ac perenne, nec minore felicitate etiam in cætera nobilissima stirpe tua utaris, proculque omni privata calamitate, procul publica, diu quemadmodum felicibus consiliis, sic vegeta senectute integrisque animi & corporis viribus vigeas, salutis publicæ causâ voveo. Hamburgi X. Cal. April. Anni Christiani cdo Io ccxIII.

AD LECTOREM.

Bibliographia hæc privatarum more prælectionum primum a me tradita, totaqve consecrata fuit progressibus & captui studiosorum Juvenum, frequentantium Gymnasium hujus Urbis, quod hoc ipso anno * bonis ut voveo speroque auspiciis celebrabit primum suum Jubilæum, si-ve memoriam sæcularem Musei hujus publicæque virtutum, Pietatis & bonarum literarum Officinæ, Optimorum Patrum cura ante hos centum annosi conditæ atque dedicatæ. Primus hic est atque unicus e privatarum mearum scholarum commentariis, quem emittere in vulgus ausus sum, ne describentium fatigaret manus, nec inemendatior forte ab aliquo inconsulto in publicum præcipitaretur. Argumentum atque conatum propositi haud improbaturos confido eruditos homines, quibus constat quantum usum præbeat, quantoque ad omne scriptorum sacrorum, externorum genus intelligendum sit subsidio dilucida & accuratior cognitio Antiquitatis. Ad hujus caliginem quæ eam undiqve obsedit dispellendam, & illuminandas remotissimarum ab ætate nostra rerum tenebras innumerorum virorum doctorum ingenium atque industria renatis usque literis magna cum laude elaboravit, quorum in notitiam ut sensim tirones introducerentur, & ad studium ipsum amplectendum, quod eruditissimo cuique semper fuit in deliciis, in-

PRÆFATIO.

flammarentur, hanc telam soloce filo texui. Quanta illi desint ad perfectionem, vel quæ in ea possint ab acerbo aliquo censore carpi ac reprehendi, ipse bonam parte pulchre video, sed video etiam quotidie multa & multos reprehendi strénue ab iis, qui nihil melius præstant. Jucundum tamen est mihi, quæcunque studium quod hæctenus rei literariæ pro exigua mea parte impendere conatus sum, non paucis doctis, æquis & candidis hominibus minime displicuisse, & ab humanitate ipsorum relictum mihi fuisse locum emendandi me meaque. Itaque & huic libro non adeo metuo ab illorum similibus, dissimiles nemo sanus curet, quorum inhumana iniquitas non modo auribus caret, quod de ventre ajunt, sed quod magis mirum in homine literis contrito & miserandum est, sensu sui. Unum de quo apud eruditos excusatum me volo, non præterierim, ut ne scilicet vertant mihi vitio, quod Disputationes Academicas nostratum Germanorum hinc inde, rarius tamen retuli in censum, quarum aliquas judicabunt illi fortassis debuisse me habere *εἰς ἐν λόγῳ, εἰς ἐν δεξιμῶν*. Ac scio quam justissima æstimatione ex illis multæ contemnantur ac prætereantur, sed alias vicissim expertus sum lectu esse dignissimas, & multa complecti paucis foliis, quæ magna aliquando volumina patiuntur a nobis desiderari. Ut igitur tironum præcipue nostrorum consulerem captui & studiis, qui Disputationes ejusmodi facilius possunt parare, extra glebam licet in qua natæ sunt rarius conspici solitas, earum quæ in curiosiore aliquo Antiquitatis argumento versantur, licet non plane elaboratissimarum, mentionem subinde omittere nolui. Prætermissa adjungere, emendareque quæ perperam posita sunt, posterius temporis studium erit: nunc ut brevis conspectus totius Voluminis oculis pateat tuis, en Tibi argumenta capitum quibus illud dispertivi:

ELENCHUS CAPITUM.

I. DE SCRIPTORIBUS GENERALIBUS ANTIQVITATUM
HEBRAICARUM.

Notitia Antiquitatum Hebraicarum hauriendae sacris litteris, earumque interpretibus Judaeis & Christianis rerum Hebraicarum peritis. 1. Ex Philone & Josepho ibid. Ex Talmude utroque, ejus Mishna & Gemara, interpretibus Judaeis & Christianis. 2. De Mosis Maimonidis, Jacobi ben Ascher aliorumque Epitomis Talmudicis. 3. Quanta fide digni scriptores Talmudici & Judaei recentioris aetatis. 4. De corporibus Antiquitatum Hebraicarum - quae Christiani scriptores moliti sunt. 5. De Christianis qui sparsim in commentariis & Lexicis, vel aliis scriptis suis Antiquitates Hebraicas illustrarunt. 6. Opera inedita vel promissa Balchasaris Scheidii & Maxaeus, B. D. Josue Arndii & Rev. Theodori Dassovii. 7. Compendia Antiquitatum Hebraicarum. 8. Scriptores qui unum aliquod argumentum professi, plura Antiquitatum capita attigerunt. 9. Scriptores de ritibus recentium Judaeorum pro varia natione & secta diversis, nec unius generis. 10. Delineatio thesauri Antiquitatum Hebraicarum. 11. pag. 1.

II. De Aegyptiorum, Persarum, Carthaginiensium aliarumque Gentium, tum de Graecarum Antiquitatum Generalibus Scriptoribus.

Scriptores de Antiquitatibus Aegyptiorum. 1. Persarum. 2. De Antiquitatibus Punicis sive Karthaginiensium. 3. De Germanicarum Antiquitatum studio non negligendo. 4. De scriptoribus Antiquitatum Graecarum. 5. 6. singulatim Laconicarum. 7. Articarum. 8. De Antiquitatibus aliarum Civitatum vel Insularum. 9. Index thesauri Antiquitatum Graecarum Gronoviani. 10. pag. 28.

III. De Romanarum Antiquitatum Scriptoribus generalibus sive universalibus.

De Scriptoribus qui ante Rosinum Antiquitates Romanas condere instituerunt. 1. De Jo. Rosino. 2. Tho. Dempstero & Andrea Schotto. 3. De variis compendiis Antiquitatum Romanarum. 4. De aliis Antiquitatum Rom. scriptoribus. 5. De Georgii Hieron. Welschii & Flamini Vacca affectis vel ineditis operibus. 6. De scriptoribus Miscellaneis Antiquitates Romanas illustrantibus. 7. 8. 9. Thesaurus Antiquitatum Romanarum Gravianus. 10. Index Alphabeticus scriptorum qui in utroque thesauro Græviano & Gronoviano continentur. 11. pag. 54.

IV. De Scriptoribus Generalibus Antiquitatum Christianarum.

Lexica Antiquitatum Ecclesiasticarum. 1. Syntagmata & Compendia de Antiquitatibus Ecclesiasticis. 2. De Romana & Ecclesiarum Occidentalium ritibus scriptores. 3. De ritibus Ecclesia Graecae aliarumque Orientalium. 4. Scriptores de vita &

ELENCHUS

moribus Veterum Christianorum. 5. De convenientia rituum Christianorum cum Judaicis atque Ebnicis. 6. Scriptores Miscellanei Antiquitatum Ecclesiasticarum. 7. Ritus Ecclesiastici descripti ordine temporis quo obtinere ceperunt. 8. Per rituum diversitatem Communionis Ecclesiastica vinculum haud solvi. 9. Ritus externos omnes neutiquam esse improbandos vel negligendos. 10. Delineatio thesauri Antiquitatum Ecclesiasticarum. 11. pag. 103.

V. De scriptoribus veterem Geographiam ac Chorographiam illustrantibus,

Studii Antiquitatum divisio & partes. 1. Archeographia a Jac. Sponio descripta, divisaque octo capitibus. 2. Ut in Historia sic in Antiquitatum studio Geographia vetus & Chronologia neutiquam omittenda. 3. Geographia sacra & de terra sancta ac Hierosolyma scriptores veteres ac recentes. 4. 5. Geographia Nubiensis, Abulfeda &c. 6. Antiqui Geographi Graei. 7. Latini. 8. De Tabulis Geographicis. 9. Geographia vetus civilis per compendium a recentioribus tradita. 10. Eadem plenius & uberius exposita, II. Parallela veteris & novae Geographiae. 12. Lexica Geographica. 13. Scriptores qui certas regiones speciatim persecuti sunt, & de Geographia medii ac sequioris aevi, quae magnam partem adhuc illustranda desideratur. Difficulus id fieri posse nisi recens Geographia plenius & accuratius tradatur ibid. 14. 15. Geographiae veteris Ecclesiasticae scriptores, & Notitiae Episcopatum, 16. pag. 122.

VI. De iis, qui descriptionem veteris Urbis Romae ediderunt.

Esi ampla & splendida, veterem tamen vix umbram refert Roma moderna. Jos. Scaligeri, Petri Scriverii & Jani Vitalis in hanc rem Epigrammata. 1. De veteris Romae nomine. 2. Originibus. 3. Pomario, portis, incrementis & amplitudine Scriptores. 4. Obiter de aliis urbibus amplissimis. Ibid. De XIV. regionibus Urbis Romae & de Viis publicis. 5. De septem Collibus & de Capitolio. 6. De urbis aedificiis publicis ac privatis, multitudine incolarum &c. 7. Scriptores complures qui Veterem Romam ejusque ornamenta, rudera ac reliquias descripserunt. 8. 9. 10. 11. 12. Incrementa & magnitudo Romani Imperii. 13. Nova Roma CPolis. 14. pag. 147.

VII. De scriptoribus qui Chronologiam Technicam & Historicam tradiderunt.

Chronologia duplex, Technica & Historica. 1. Historica scriptores veteres ante Eusebium. 2. De Eusebii Chronico. 3. Chronologi post Eusebium Graeci. 4. Latini. 5. Arabes id. Recentiores praecipui. 6. Scriptores Chronologiae Technicae. 7. Parum nullis quorundam in minutis & incertis aegyptiaca. 8. Chronologorum dissidia circa annum natalem CHRISTI. 9. Idea Chronologica rerum praecipuarum, digesta per sex annorum millenarios. 10. Subsidia Chronologica quadam enumerata, ex quibus in gratiam studiosorum duo h. l. subjuncta exhibentur, Index Archontum Atheniensium & Pontificum Romanorum Alphabeticus, 11. pag. 164.

VIII.

VIII. Scriptores de Diis, Geniis, Sanctis &c.

Antiquitatum divisio in sacras, politicas, militares, literarias & privati usus atque domesticas. 1. In sacris iterum varia consideranda, ac primo dicendum de religiosi cultus objecto, sive Diis quibus sacra facta. 2. Gentes nulla Athea. 3. DEI cognitio usque quaque testata. Theologia Naturalis atque Ethnica scriptores. 4. De origine Idololatria: & quomodo tot Gentibus placuerit multos colere Deos, cum ratio unum esse DEum suadeat? 5. Pro Numine culta quaecunque vel prodesse vel nocere possent, ut astra atque aliae res naturales, vel homines eorumque affectiones, vel geniis ac demones. 6. Diis & Dea, boni & mali. Solitarii & cum aliis culti Diis, εὐνοῖαι & Cabiri. 7. Varia nomina & cognomina iisdem tributa Diis, ex varia occasione. 8. Unius summi DEI cultus, Veri DEI nomina & attributa. Cabbalistarum Sephiroth & Kelifoth. Scriptores Theologia Judaica; 9. SS. Trinitatis agnita vestigia apud Iudeos & Ethnicos. 10. Scriptores de Deastris Syrorum & aliarum Gentium Orientalium. 11. De Persarum & aliarum gentium Heliolatria. 12. De Selenolatria, cultu stellarum, elementorum &c. apud varios populos. 13. De Idololatria Aegyptiorum ac Graecorum, & utra absurdior? 14. De Diis Romanorum, 15. Gallorum & Germanorum veterum, aliorumque populorum. 16. Numinum in imaginibus praesentia atque ex iis emigratio & evocatio. 17. Idolorum ornamenta, vestes, nimbi, circumgestatio, ablutio, projectio, verberatio, execratio. 18. Deorum varia classes ac veluti gradus. 19. Diis tutelares certarum regionum, urbiumque. Vesta, Fortuna &c. 20. Diis artium, rerumque variarum praesides. 21. Antonii Macedo Diis tutelares Orbis Christiani. 22. Patronatus & Praefectura super certa vita genera & beneficia, vel malis certis averruncanda in Ecclesia Romana Sanctis assignata. 23. Apotheosis & Consecratio. 24. Canonizatio, sive hominum post mortem inter sanctos relatio. 25. Scriptores selecti de Angelis eorumque ordinibus. 26. De Geniis, Laribus, Lemuribus. 27. De cultu Angelorum, Sanctorum, Eucharistia, Crucis, imaginum & reliquiarum apud Christianos. 28. pag. 227.

IX. De Templis, Altaribus, locisque sacris & Asylis Iudaeorum, Ethnicorum & Christianorum.

De Templis ante exitum Israëliitarum ex Aegypto. 1. De Tabernaculo Mosaico. 2. De Templo Hierosolymitano Salomonis & secundo Zorobabelis (quod instauravit & munivit, ornavitque Herodes.) Scriptores Iudaei 3. & Christiani 4. 5. 6. Quo nomine dedicatum Salomonis templum, & templa duo ad Hierosolymitanum exemplum condita a Samaritanis & Onia Pontifice. 7. De ara, arca foederis, columnis & aliis ad templum pertinentibus. 8. De synagogis & proscuchis Iudaeorum. 9. Gentes quae religiosum putarunt nullis templis, aris & simulacris nullis Numen colere. 10. Luci sacri 11. montes sive excelsa. 12. De templis gentilium. 13. 14. 15. 16. Templorum ornamenta. 17. Urbes neocorae. 18. Nāidia ad exemplum majorum templorum consecrata & venum ex-

ELENCHUS

posita. 19. De aris Gentilium. 20. De templis veterum Christianorum eorumque altaribus, ambonibus, vasis & ornamentis 21. 22. 23. Templorum dedicatio & consecratio. 24. Religiosa templorum veneratio & immunitas ut pro asyis essent. 25. pag. 282.

X. Scriptores de Festis Judæorum, Ethnicorum & Christianorum.

De festis & anno Judæorum. 1. 2. De cultu septime diei, Via Sabbati &c. 3. De Sabbato Deuteroproto. 4. De neomeniis. 5. De festo Paschatos. 6. Mos captivum & supplicio destinatum in illo dimittendi. Ibid. De festo Pentecostes, Tabernaculorum, aliisque. 7. De anno Jubilæo Judæorum, Romanorum & Christianorum. 8. De festis & anno Græcorum. 9. 10. 11. Romanorum 12. 13. De Christianorum Sabbato & die Dominica 14. De eorum diebus festis aliis. 15. 16. Festa Mubamedanorum, 17. Dies nefasti, Ægyptiaci. 18. pag. 308.

XI. De Sacrificiis, precibus, Concionibus aliisque sacris, disciplinis, & ceremoniis, Judæorum, Ethnicorum & Christianorum.

Scriptores de Sacrificiis Judæorum 1. 2. ἀνθρώπων θυσία Judæis prohibita. aliis frequentata Gentibus. 3. De objecta Judæis recentibus effusione sanguinis infantum Christianorum. 4. Mos victima sancientiæ sædus. 5. Sacrificia Ethnicorum. 6. 7. Diversis Diis diversa sacra, diversa animalia, diverse plantæ consecrata. 8. De animalibus, plantis, gemmis &c. Bibliis, & de typis scriptores. 9. De sacrificiis Christianorum sive precibus. 10. De precibus Judæorum & Mubamedanorum. 11. Ethnicorum. 12. De benedictionibus & diris Judæorum, Ethnicorum & Christianorum. 13. De hymnis Judæorum, Ethnicorum & Christianorum. 14. De Musica & Musicis instrumentis. 15. De Concionibus Judæorum 20. & Christianorum. 21. De cætibus sacris, tempore & more convocandi, campanis &c. 22. De acclamationibus & plausu. 23. De Sacramentis V. T. circumcissione & Paschate 23. De Sacramentis Novi Test. Baptismo 25. & Eucharistia. 26. De pœnitentia publica 27. & quatuor reliquis quas Ecclesia quedam Sacramentis adscribunt 28. De processionibus sacris, 29. peregrinationibus religiosis. 30. Jejniis 31. flagellationibus & aliis disciplinis voluntariis. 32. Sacrorum rituum ac ceremoniarum miscella quedam. 33. pag. 346.

XII. De divinationibus, Vatibus, miraculis, Magia, juramentis & votis, scriptores.

De divinatione universe. 1. De centum circiter divinationum generibus quæ ordine Alphabeti recenserentur. 2. Prophetæ veri falsique. 3. Miracula vera & falsa. 4. Φαρμακεία, amuleta, fascinationes & alia Magica. 5. De jurisjurandi religione 6. de juramentis Hebræorum. 7. Græcorum. 8. Romanorum. 9. Christianorum, ubi etiam de iis qui ab omni juramento ducerent sibi abstinendum esse. 10. De juramentis Mubamedanorum & aliarum gentium. 11. De votis Hebræorum & Gentium, ubi etiam de vesefacro Romanorum. 12. De votis Christianorum. 13. pag. 415.

XIII. Scriptores de Sacerdotibus, Ordinibusque sacris, Monachis, & Beneficiis Ecclesiasticis.

Distinctio inter Clericos & Laicos. 1. Sacerdotes iidem & Reges, & de Pontificatu maximo Christianorum Imperatorum. 2. Episcopatus Principum circa externa Ecclesia, & Pontificum arrogatum jus in Principes 3. De Sacerdotibus Veterum Hebræorum 4. 5. De Sacerdotibus Aegyptiorum, Græcorum, aliarumque gentium. 6. Sacerdotes formine. 7. De Sacerdotibus Romanorum. 8. 9. De sacris Ordinibus, Ecclesie Christiane nascenti propriis. 10. 11. De Ordinibus communibus cum succedente aetate. 12. 13. 14. De Ordinibus sacris deinceps demum superinductis. 15. 16. 17. 18. 19. 20. De vocatione Ministrorum Ecclesie. 21. Ordinatione sive Consecratione. 22. De beneficiis Ecclesiasticis 23. De Monachis eorumque Ordinibus & institutis 24. 25. pag. 442.

XIV. Scriptores de Republica ac Magistratibus Hebræorum, Græcorum, & Romanorum.

De Republica Hebræorum. 1. Synedrio magno. 2. Jure Regio. 3. Achmatotarchis &c. 4. De Politia Aegyptiorum. 5. Græcorum Republica. 6. Atheniensium & Lacedæmoniorum. 7. De Corpore Achaico & Aetolico. 8. D. Rep. & Magistratibus Romanorum. 9. 10. 11. 12. Inauguratio, Insignia, tituli 13. Ordines in Rep. Nobilitas, jus Civilitatis &c. 14. Notitia Dignitatum utriusque Imperii. 15. De Rebus publicis commentitius. 16. pag. 477.

XV. Scriptores de Legibus, Comitibus, Judiciis, Pœnis, Servisque Hebræorum, Græcorum, Romanorumque: Et de Sanctionibus & Judiciis Christianorum Canonicis atque Synodicis.

De Septem Præceptis Noachi. 1. Legibus Moisaicis. 2. 3. 4. 5. Legumilatores Gentium. 6. Leges Aethiopiae & Laconica. Ibid. Aegyptiorum. 7. Romanorum. 8. Conventus & Comitibus. 9. Iudicia Hebræorum. 10. Græcorum. 11. Romanorum. 12. Christianorum Concilia & Canones Ecclesiastici. 13. Pœna Hebræorum. 14. Græcorum, Romanorum & aliarum Gentium. 15. De Servis & eorum manumissione 16. pag. 503.

XVI. Scriptores de rebus, censu, decimis, primitiis, vectigalibus, ærario, salariis, immunitate, testamentis, nundinis, auctioibus, numis, usura, abaco, mensuris, ac ponderibus.

De ærario & redditibus Regum Israël. 1. De Decimis ac Primitiis apud Iudæos & alias Gentes. 2. De redditibus & vectigalibus Græcorum, Persarum &c. 3. De Romanorum vectigalibus, ærario, censu, & rationariis Imperatorum. 4. De immunitate, largitionibus, salariis. 5. De testamentis. 6. De nundinis, auctioibus, tabulis novis &c. 7. De numis veterum. 8. Hebræorum & aliorum Orientalium. 9. Græcorum. 10. Romanorum. 11. Germanorum, Gallorum &c. 12. Historia numismatica. 13. Sigla in numis & antiquis Inscriptionibus. 14. De Abaco. 15. Usuris. 16. Mensuris & ponderibus. 17. pag. 520.

XVII. Scriptores de re militari veterum & nautica.

Gabr. Naudaj Bibliographia Militaris. 1. Scriptores de re militari Hebræorum. 2. Persarum, Græcorum, Gothorum, Germanorum. 3. Præcepta militaria ibid. De re militari Romanorum. 4. Belli inditio, signum pugnae, ressera militaris, victoria traditio, fœdera &c. ibid. De militia equestri. 5. Navali. 6. Pedestri. 7. Usus Elephantorum, currum & aliarum rerum in bello. Castra, acies,

ELENCHUS CAPITUM.

cies, ductores, exercitia &c. 8. *Vexilla, aquila.* 9. *Triumph.* 10. *Stipendia, dona militaria, variatio, missio, pœna.* 11. *Bellum an illicitum duxerint primi Christiani?* 12. pag. 548.

XVIII. De Scriptoris qui rem vestiarum veterum illustraverunt.

Scriptores de re vestiaria Hebræorum 1. *Græcorum* & *Romanorum.* 2. *Germanorum, Danorum* &c. 3. *Clericorum* & *Monachorum in Ecclesia Christiana.* 4. *De tegminibus* & *ornamentis capitis.* 5. *De coma.* 6. *De fuce* & *cosmetice, sartoris* &c. 7. *De annulis.* 8. *De variis generibus vestium.* 9. *De braccijs, calceis* &c. 10. *Habitus lægentium.* 11. *De armis* & *vestitu militari.* 12. *De insignibus* & *arte Heraldica.* 13. pag. 559.

XIX. De convivijs & re cibaria veterum.

Scriptores generales de hoc argumento 1. *De more accumbendi ad mensam vel assidendi.* 2. *De cœnaculis, mensis, lectis, poculis, patinis* &c. 3. *De tempore cibi capiendi.* 4. *De variis potus generibus.* 5. *De cibis omnis generis.* 9. *De abstinentia, frugalitate* & *luxu.* 7. *De variis ad mensam vitibus* & *de divitioribus aliisque qui ad mensam operam suam conferebant.* 8. *Sacra mensa* & *hospitii.* 9. pag. 579.

XX. De Nuptiis, Puerperio, Natalitiis, Familiis & Nominibus.

Qui de nuptiarum ritibus universe scripserunt. 1. *De dote.* 2. *Sponsalibus, Benedictione, proclamatione.* 3. *Num potestari Ecclesiastica apud Christianos subjectum sit matrimonium.* 4. *De variis ritibus nuptialibus.* 5. *de gradibus prohibitis.* 6. *divortijs.* 7. *Abstinentia conjugum.* 8. *Calibatu.* 9. *Secundis nuptiis.* 10. *Polygamia.* 11. *Natalitiis, Puerperio, nutricibus* &c. 12. *De cura virginum* & *adulescentium.* 13. *De Genealogiis* & *familiis.* 14. *Genera cognationis* & *adoptionis.* 15. *Nomina Hebræorum.* 16. *Græcorum.* 17. *Romanorum* &c. 18. pag. 590.

XXI. De institutione, Scholis & de re literaria.

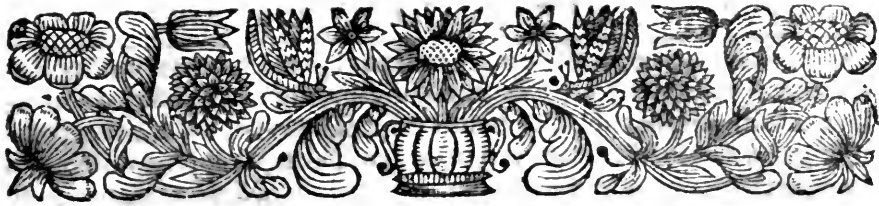
De Scholis & *Dozoribus Hebræorum.* 1. *De aliarum Gentium Antiquitatibus Academicis* & *Scholaribus.* 2. *De Academia, Lyceo, Museo Alexandrino* &c. 3. *De aliis societatibus literariis.* 4. *De Professoribus* & *discipulis, ratione docendi, lucubrationibus.* 5. *De recitationibus, auditorijs, Anagnostis.* 6. *De Scribis, librariis, antiquariis, libris, voluminibus, bibliopolis,* & *Bibliothecis.* 7. *De studiis veterum.* 8. *De charta,* & *qua ejus loco, de stylo, calamo, atramento* &c. 9. *De literis notisque hieroglyphicis, numeris, signis planetarum.* 10. *De typographia origine* & *incrementis variis.* 11. *De aliis inventis novantibusque.* 12. pag. 616.

XXII. De Veterum Ludis, Luxu, Ædificiis, Supellestie, statuis ac monumentis.

De ludis Hebræorum. 1. *Aliorum populorum Orientalium.* 2. *Græcorum, Romanorum* &c. 3. *Alea legibus verita* 4. *de ludo talorum, cottabo aliisque ludis convivalibus.* 5. *De ludis* & *exercitijs Gymnasticis* & *de Ampitheatro.* 6. *De Ludis Circensibus.* 7. *Ludo Troje,* & *alijs ludis equestribus, Venatione* &c. 8. *De funambulibus, & omni genere* *Ἰαυματοποιῶν.* 9. *De ludis theatralibus* & *thymelicis.* *De mimis, pantomimis* & *γελοιοποιῶν.* 10. *De luxu veterum.* 11. *De ædificiis* & *partibus adium.* 12. 13. *balneis.* 14. *statuis.* 15. *de vario genere supellestilis.* 16. *de vitæ privata* & *ordinibus hominum privatorum, collegiis opificum* &c. 17. pag. 637.

XXIII. De luctu, funeribus, exequiis, conservandorum cadaverum ratione & monumentis sepulchralibus.

De funerum & *sepultura ritibus generales scriptores.* 1. *De funeribus* & *luctu Hebræorum.* 2. *Græcorum, Persarum.* 3. *Romanorum.* 4. *Ægyptiorum, Germanorum* & *populorum septentrionalium.* 5. *De funeribus Christianorum.* 6. *De medicato funere* & *mumij.* 7. *De linteis* & *vestibus sepulchralibus* & *de rebus qua defuncto veluti secum asportanda permittuntur.* 8. *De urnis feralibus.* 9. *De pompis funebribus, epulis, ludis, feriis sacrisque, coronis, lectis feralibus, loculis* & *laudationibus funebribus.* 9. *De lucernis sepulchralibus, sepulchris, cryptis, catacumbis* & *monumentis sepulchralibus.* 10. pag. 655.

BIBLIOGRAPHIÆ ANTIQUARIÆ

CAPUT I.

De Scriptoribus Generalibus Antiquitatum Hebraicarum.

Notitia Antiquitatum Hebraicarum haurienda è sacris litteris, earumque interpretibus Judæis & Christianis rerum Hebraicarum peritis. 1. Ex Philone & Josepho. ibid. Ex Talmude utroque, ejus Mishna & Gemara, interpretibus Judæis & Christianis. 2. De Mosis Maimonidis Jacobi ben Ascher aliorumque Epitomis Talmudicis. 3. Quanta fide digni scriptores Talmudici & Judæi recentioris ætatis. 4. De Corporibus Antiquitatum Hebraicarum, qua Christiani scriptores moliti sunt. 5. De Christianis, qui sparsim in commentariis & Lexicis, vel aliis scriptis suis Antiquitates Hebraicas illustrarunt. 6. Opera inedita vel promissa Balthasaris Scheidii τὸ μαχαρίτῃ, D. Josue Arndii & Rev. Theodori Dassovii. 7. Compendia Antiquitatum Hebraicarum. 8. Scriptores qui unum aliquod Argumentum professi plura Antiquitatum capita attigerunt. 9. Scriptores de ritibus recentium Judæorum pro variatione & secta diversis, nec unius generis. 10. Delinatio thesauri Antiquitatum Hebraicarum. II.

I.

Etustissima & certissima memoria Antiquitatum Hebraicarum ex *sacris litteris* haud dubie petitur, cujus interpretes sive Judæi sive Christiani rerum harum periti & curiosi merito inter scriptores præsentis argumenti familiam ducunt,

A

Ex

Ex illis præcipua fide digni sunt, qui græce temporibus Apostolorum CHRISTI scripsere *Philo*, cujus novam editionem ab Erico Benzelio præfecto doctiss. Bibl. Upsaliensis expectamus: & *Fl. Josephus* eruditissimo *Ed. Bernhardi*, (1697. 12. Jan. æt. 59. denati) sed quod dolendum imperfecto *commentario illustratus. Cui insigni scriptori recensendo porro & expoliendo certatim jam operam addixere suam præstantissimi Viri *Jac. Gronovius* Lugduni apud Batavos, *Parisiis Jo. Boivinius*, *Oxoniz Jo. Hudsonus*, & *Godfridus Olearius Lipsiz*.

Philoni & *Josepho* succenturiantur qui Hebraice libros Veteris Testamenti illustrarunt ut *Isaacus Abarbanel*, *Moses Alshebch*, & ne de aliis in præsentem dicam qui in Bibliis Buxtorfianis Berolini nuper octava forma recudicæptis extant *Abeu Esra*, *R. Salomo*, *R. Levi ben Gerson*, *David Camius* five *Kimbi* & *R. Isaac* qui etiam *Jarchius* vulgo appellatur. Horum notitiam & vitas ex Bartoloccio excerptas non ita pridem in *Analectis Rabinicis*, utilissimo tironibus harum litterarum libro, dedit Vir Clariss. *Hadrianus Relandus*.

Ex Christianis S. Scripturæ interpretibus hoc loco nominandi sunt *Seb. Munsterus*, *Paulus Fagius*, *Johannes Druſius* tum *Henricus Ainsworthus* Anglus, cujus præclari in Pentateuchum commentarii extant, *Johannes item Ligetſootus* in horis Talmudicis & reliquis commentariis, atque *Chriſtophorus Cartwrightus*, *Jac. Altingius*, *Jac. & Ludov. Capelli*, *Joannes Coccejus*, *Eduardus Pocockius*, *Sebastianus Schmidius*, & pauci quidam alii, & qui *Leviticum* librum illustrarunt *Augustus Varenius*, *Wolfgangus Franzius*, *Friedericus Spanhemius* T. 3. Opp. quibus utinam liceret integrum Rev. D. Theodori Daffovii Commentarium adjungere, cujus specimen tantum sub titulo *Scholia Criticorum in Leviticum castigata* evolvere me memini.

II. Alter veluti fundus atque fons ex quo antiquitatum Hebraicarum notitia petenda venit, *Talmud* est, five Corpus Juris atque doctrinæ Judaicæ duplex, *Hierosolymitanum* & *Babylonicum*. Utrumque constat *Misnah* & *Gemarah*. *Misnah*, quasi *δευτερωσω* atque alteram legem, oralem nempe dixeris, textus & *κειμενα* instar est, cui *Gemarah* tanquam in Commentarii uberioris vicem adjungitur, qui *Mishnam* five *Matbnitam* explicat vel per *Barajetha* five sententiam & decisionem in scholis R. *Chaja* & R. *Uſchaja* traditas: vel per *Tosapha* five additionem ad *Mischnam*,

* Tantum libros priores IV. antiquitatum, sed cum his pleraque Pentateuchi Mosaici ad leges ritusque Hebræorum facientia explicant. Oxon. 1700. fol. De *Philone* & *Josepho* nihil attinet repetere quæ dixi lib. IV. Bibl. Græcæ.

nam, ubi hæc fuit concisior. Vide Buxtorfii Lexicon Talmudicum p. 2611. 2474. seq. & 452. Misna longe elegantiore purioreque stylo Hebræo Rabbिनico, licet conciso & abrupto scripta est, faciliusque intelligitur, & majoris est auctoritatis fideique & antiquitatis quam Gemarah, atque si Maimonidem * audimus, circa Hadriani Imp. tempora in litteras relata. Gemara tum ob alias rationes tum propter obscuriorem Chaldaicum styli admixtaque varia barbara vocabula longe difficilior & paucis intellecta, sedensque in tenebris & pluribus referta fabulis gerrisque & sententiis Rabbिनicis, adversa fronte inter se concurrentibus, neque ante sextum à CHRISTO nato sæculum composita, quinimo recentiorum etiam temporum vestigia haud obscure præ se ferens ut à Jo. Morino aliisque demonstratum fuit.

Talmud duplex est, ** *Hierosolymitanum* in quo quatuor tantum Ordines, 1. *Zeraim* de seminibus, *Massictæ* five tractatus septem, 2. *Moëd* de festis tractatus unicus, 3. *Naschim*, de mulieribus tractatus septem, & 4. *Jeschoub* de pœnis, tractatus novem. Vide indicem Talmudis Hierosolymitani in Jo. Lightfooti Operibus postumis p. 30. seq. Talmud alterum *Babylonicum* in sex Ordines distinguitur, quorum Targum Jonathanis Exod. XXVI. 9. meminit & alterum Targum, Cantic. V. 10. Illi sunt: 1. *Zeraim* de seminibus, 2. *Moëd* de festis, 3. *Naschim* de mulieribus, 4. *Nezichim* de pœnis, 5. *Kodaschim* de sanctificationibus & 6. *Taharoth* de purificationibus. Quilibet Ordo iterum pluribus constat *Massictis* five tractatibus, qui singuli in capita sua distinguntur. Vide Indicem Codicum capitumque Talmudis Babylonici in Bartolocci Bibl. Rabbिनica T. 3. p. 85. 237. seq. Galatinum lib. 1. de arcanis Catholicæ Veritatis cap. 5. Sixtum Senensem lib. 2. Bibl. Sanctæ, Buxtorfium in Bibl. Rabbिनica, Voisnium ad Raymundi Martini pugionem fidei p. 31. seq. D. Jo. Mulleri nostri τὰ μακαρίων Judaïsmum p. 33. sq. B. D. Zachariæ Grapii Historiam litterariam Talmudis Babylonici, Rostoch. 1696. & Hermannum von der Hardt, V. C. in sua editione Codicis *Taanith*, five de jejuniis, Helmstad. 1712. 8.

Edita est Misna sæpius seorsim tum sine punctis vocalibus ut

A 2

Amst.

* Vide ad Codicem Ayoda Sarah T. 4. edit. Surenhusii p. 369. ubi argillæ Hadriani mentio.

** Judæorum Computus tradit, Talmud *Hierosolymitanum*, absolutum esse Anno Judaico 4229. five Christi Dionysiano 469. Babylonicum 4268. five Christi 508. Vide Scalligerum de emendat. temporum lib. VII. p. 655. Mischa absoluta anno 150. post vacationem Templi secundi, hoc est Christi 220. ut leges in libro Cosiri, p. 247. edit.

• Buxtorfii.

Amst. 1631. 8. tum illis à Salamone Adano & Jacobo Juda Leone animata ut ibid. 1641. 8. Etiam cum glossa כה נרות Venet. 1609. Amst. 1643. & cum commentariis Maimonidis atque Bartenoræ Venet. 1606. f. Sabionettæ 1559. 4. atque Amst. 1688. 4. & Prag. 1615. 4. cum commentariis ejusdem Jac. Bartenoræ & Jom Tobh Lipmanni, & novissime cum brevibus scholiis R. Elisæ ben Abraham A. 1697. 8. Integram *Hispanicè* non optima tamen fide nec diligenti fatis cura translata ab Abendanà sunt qui testantur: & Rich. Simon in Epistolis selectis T. I. p. 175. auctor est partem ejus *Italicè* versam à Judæis. Integram *Germanicè* transtulisse se testatus est Vir in his litteris versatissimus Jo. Christoph. Wagenfeilius, libri de spe Israël p. 40. sed nihil ejus hætenus lucem vidit præter Germanicam interpretationem Codicis םנעוֹמ qvo de lepra agitur. *Arabice* versionis meminit Jo. Morinus p. 527. Exercitatt. Bibl. Multam quoque operam in partibus ejus variis *Latinè* transferendis & commentario illustrandis posuere homines doctissimi Christiani Gvil. Gvifius, Jo. Coccejus, idem Wagenfeilius, Seb. Schmidius, aliique: sed nemo repertus est ante V. C. *Gvil. Surenhusium* qui totam Misnã explicandam sibi sumeret. Hic enim laudatissimo studio universos Misnæ sex ordines Hebraice (at sine punctis vocalibus quod dolendum) cum versione latina partim aliorum partim sua, quæ ultimam manum * adhuc in quibusdam desiderat, & commentariis Maimonidis & Bartenoræ latine adjunctis, & variorum virorum doctorum animadversionibus atque elegantibus iconibus ad Judæorum mentem in æs incisus edidit Amstelodami 1703. in fol. sex voluminibus, quæ in terna commode possunt compingi. Ab eodem doctissimo Surenhusio exspectamus *promtuarium rituum Judaicorum ex Talmude illustratum.*

In *Gemara* illustranda paucissimi hætenus sunt versati, nam præter caput ultimum libri Sanhedrim Germanice versum à Christiano Gersono, & excerpta ex libro *En Jacob* ad Codices Sanhedrim & Maccoth, Sora, Succa, Sota & Chagiga, à Coccejo, Wagenfeilio, Jo. Jac. Craméro & Jo. Henrico Hottingero nepote edita, aliæque perpauca sparsim ab aliis latine versa & allegata nihil in hoc genere vidisse lucem meminisse ante eruditos labores honoratissimi Collegæ mei atque in his litteris hodie, præfiscini dixerim, principis *Georgii Elieferis Edzardi*, qui magni illius Hebraicarum litterarum per Germaniam statoris propagatorisque Esdræ

Ed-

* Vide P. E. Soucieti S. I. Specimen Structurarum in Surenhusii opus, quod legitur in Ephemeridibus litterariis Parisiensibus A. 1710. mense Novembri; in memoriis Trevoluntis A. 1710. p. 332. 517. 1233. & 1241.

Edzardi רב מאצאריט major natu filius Gemaram Codicis Talmudici Avoda Sara versione perspicua & doctis commentariis illustravit, ejusque jam duo Volumina quemadmodum & caput primum Codicis Berachot edidit atque cum studiosis communicavit, & plura hujus generis proloporro instituit committere. Gemaram Codicis Berachot integram versam à B. Balthasare Scheidio evolvere me memini auctoris exaratam manu, in Bibliotheca instructissima Viri cujus nunquam animo meo excidet memoria, D. Jo. Frid. Mayeri, *viv' et a'g'ois*.

Talmudis editiones variz exstant. Hierosolymitanum excusum curante Davide Bombergio Venet. 1520. fol. Cracov. 1609. fol.

Babylonicum Venetiis apud Bombergium 1522. sq. & 1546. apud M. Antonium Justinianum. Confer Bartoloccium T. 3. pag. 269.

Basilez 1579. seq. apud Ambrosium Froberum, quæ editio loca S. Scripturæ in ora libri notata habet, sed in qua vicissim exsecta sunt Marci Marini Brixiani studio, quæ in CHRISTUM & Christianos dicta erant, una cum integro Codice Avoda Sara.

Cracoviz 1602. seq. in qua editione restituta sunt quæ Basileenses expunxerant. Unde correctiorem in quibusdam, appellat Jo. Wulferus, ad Codicem Shekalim, p. 36.

Hanoviz 1618. seq. Vide Andream Chevillierium de Origine Typographiz p. 269.

Lublini 1617. seq. quæ editio luculenta exstat in Bibliotheca Johannea hujus Urbis.

Amstelodami 1646. sq.

Francofurti &c.

In Bibliotheca Bodlejana inter Codices Seldenianos exstat exemplum Talmudis, quod eruditus quidam Judæus totum emendando percurrit. *Miror*, inquit Thomas Hyde ad itinera mundi descripta ab Abrahamo Peritfol, p. 19. *Judæorum desidiâ & incuriam, quod charissimum suum Talmudem in omnibus suis editionibus ubique passim corrupte & incorrekte mendis scatentem prodire sinant. Si quis recudere vellet, ad diæum nostrum exemplum Seldenianum (excepto quod prob dolor unus desideratur Tomus,) correctissima adornari possit editio.*

III. Talmudis egregium compendium, non tantum brevius

sed & luculentius & facilius universam doctrinam Talmudicam complexum scripsit iudicio & doctrina inter Judæos longe præstans *Moses Maimonides*, Cordubensis, medio sæculo XII. clarus, id quoniam in libros XIV. distinxerat, vocavit **רַמְבַּם** five manum, addiditque ex Exod. XIII. 9. aliisque Scripturæ locis encomium *Jad Hafaka* **רַמְבַּם חֲזָקָה** Manum fortem. Hoc opus eximium & rarissimum hæctenus, ex Venetâ editione utraqve A. 1550. & 1574. & CPolitana 1509. commentariis illustrata una cum iconibus in æs incisus luculenter recusum est Amstelodami A. 1702. curante Josepho Athia Judæo 2. Vol. fol. Latine quædam vertit ex hoc libro Lud. Compiegne de Veiel ex Judæis, quæ in fasciculis suis recudenda dedit Tho. Crenius. R. Jacobi bar Ascher circa A. C. 1340. clari *Arba Turim* five quatuor Volumina, sanctionum Talmudicarum breviarium complexa novissime prodierunt Berolini 1703. fol. Mosis Tarnensis Kiriath Sopher brevissimum & distinctissimum Talmudis compendium laudat Morinus p. 26. Exerc. Bibl. Liber En Jacob five fons Jacobi è Deut. XXXIII. 28. petito titulo, loca selecta Gemaræ exhibet. Titulum Libri Buxtorfius in Bibl. Rabbinica vertit **עַיִן יַעֲקֹב** *oculus*, minus bene, ut jam pridem observavit Wagenfeilius in Epist. de infundibulo suo pag. 87. De *Aggadis* atque tropologiis quæ in Gemara occurrunt, vide sis librum Cofri, p. 252. seq.

IV. Quæsitum est inter eruditos ac multum disceptatum, tuncne possimus Talmudicis Doctoribus & Rabbini eorum legentibus vestigia habere fidem, ut ex illis tanto temporum intervallo disjunctis veram de antiqvis Hebræorum stante utroque templo ritibus sacris & juribus moribusque notitiam certo haurire nobis liceat, ad sacras Veteris Novique Testamenti litteras illustrandas. Ubi duo utrinque extrema fugienda esse duxerim, ad quæ plerique prolabentes dum ultrocitrove modum excedunt, verum rectumque consistere haud patiuntur. Ex una certe parte videas viros doctos, qui in lectione Rabbinicorum ac Talmudicorum scriptorum ætatem contriverunt, tantum illis tribuere ut ex eorum levissimo assensu vel indicio statim libenter pendeant, eos velut oracula loquentes ex tripode & omni exceptione majores auctores audiant etiam contra clarissima Hieronymi, Epiphani, quoniam Judæorum vetustissimorum Philonis & Josephi testimonia, quod mihi non modo magnum illud tot sæculorum spatium quibus Rabbinii post vixerunt, sed & ignorantiam, vanitatem ineptias & contradictiones in eorundem scriptis obvias & à Morino atque aliis viris doctis notatas cogitanti videtur

tur minime committendum esse, qui unum Philonis vel Josephi testimonium libenter prætulerim decem Rabbinis, * à quorum lectione ardua res est & rara, Ed. Bernharde p. 210. ad Josephum iudice, non delirare. Vicissim alii omnia illa quæcunque ex Talmude vel Rabbinis proferuntur statim simul semelque abjiciunt atque velut indigna & absurda ne dicam blasphema explodenda existimant, veluti meræ sint inscitæ & nihil plane auri ex stercore Rabbिनico colligi possit, atque sanctuario illud inferre prorsus sit nefas, quam in sententiam multa disputat Is. Vossius vir eruditissimus in responsione ad Objecta Criticæ sacræ Var. Observ. pag. 327. seq. 331. seq. quo in loco acerrime in præclarum Virum Joannem Lightfootum invehitur, qui Rabbिनicis conspurcare nugis nebulisque obducere sacros Novi fœderis libros non dubitaverit. Equidem non negaverim aliqua interdum afferri ex Talmude & Rabbinis ad illustranda Novi fœderis loca, quæ longius petita sunt, & nec cœlum nec terram tangunt, neque hilum faciunt ad lucem illi afferendam: largior etiam haud absurde viros doctos suspicari quod Rabbini ex libris Novi Testamenti quandoque hauserunt, quæ deinde Christiani existimarunt sacros scriptores à Judæis petivisse, quam in rem Vossius p. 327. *Quod vero ritus attinet, scimus & nos Rabbinos non minus forsitan diligenter legere Evangelia quam Christianos, & quamvis CHRISTUM non admittunt, ritus tamen veterum Hebræorum ex Evangelii & Actibus Apostolicis & in suos transferre commentarios. Istos vero ritus cum legunt Christiani, velut gemmulas colligunt, existimantes ex perenni traditione conservatam à Rabbinis eorum fuisse memoriam.* Confer Mericum Casaubonum de quatuor lingvis p. 110. Knatchbullum ad N. T. haud uno loco, Jo. Oweni Theologumena pag. 439. Henr. Teelmannum commentario ad cap. XVI. Lucæ p. 2. seq. Augustum Pfeifferum τὸν μακαρίτην in Matzologia Judaica & Mahumedana Exerc. 1. §. 40. & in confutatione Anonymi Chiliaftæ (Abfertigung eines verummthten Chiliaften) p. 80. Lightfootus ipse in Miscellaneis Christianis & Judaicis cap. 19. & 20. T. 1. Opp. Jo. Clericus ad Hammondum in Matth. XX. 15. & T. 1. Bibl. universalis p. 386. & Jo. Georg. Wachterus in Spinofismo Judaico (Spinofismus im Judenthum) p. 45. seq. Nihilominus tamen haud assentior Vosfio, paulo post subjungenti: *Si itaque exceperis ea quæ ex Evangelii, Aristæ, Philone, Josepho & gentium hausere annalibus, nihil omnino de toto hoc tempore*

* Quam parum illis tribuendum sit etiam in linguæ Hebræicæ vera indole explicanda atque in rebus sacra ipsorum spectantibus, declarat præter Jo. Morinum parte posteriore Exercitationum Biblic. Jo. Brunsmannus in libro cui titulus *Judaica lebitas*, Hatinæ 1705. 8. quibus adde Memorias literarias Trevolunæ A. 1711. p. 635.

tempore (ab Artaxerxe ad Justinianum) in *Judeorum supererit scriptis*, quoa non sit commentitium. Si quid veri de Rabbi Akiba, Hillele & aliis in illorum occurat libris, omne id habent ab Origine & præcipue Hieronymo, cujus sæpe in Talmude fit mentio. Absque illis istorum ne quidem nossent nomina. Hieronymi in Gemara (sed neutiqvam frequentem) mentionem fieri notavit Morinus, propterea vero omnia alia quæ in Talmude præterea leguntur commentitia statuere temerarium est. Porro Gemara licet nugis fabulisque sit refertissima, ideo non statim similiter explodenda Misna, rituum morumque Hebraicarum, saltim quatenus post eversum templum de illis per traditionem constitit vel adhuc reliquæ eorundem inter Judæos superferuerunt, certissimus thesaurus. Adeoque ubi illa præeunte, de ritu quodam & more apud Hebræos usitato Rabbiorum consensus adducitur, is neutiqvam contemnendus venit, sed donè certissimis rationibus aut melioribus testimoniis confutari possit, amplectendus, & utiliter adhibendus ad lucem sacris Scriptoribus afferendam, quod præter Drusium, Scheidium, Lightfootum aliosque supra §. 1. laudatos ostenderunt Hottingerus in primitiis Heidelbergensibus diss. 3. de usu scriptorum Hebraicorum ad N. T. Joannes Braunius libro V. select. sacrorum Exerc. 2. de sapientia Hebræorum. Wagenfeilius in telis igneis Satanæ p. 66. seq. Laurentius Oldhelius in Synagoga bifronte, Francof. 1691. 4. Cæteroque in laudandis Rabbiorum testimoniis magno judicio magna circumspeditione opus. Nunquam sine risu, inquit Jo. Morinus p. 225. Exerc. Bibl. legere potui virorum quorundam Hebraice doctissimorum opuscula, qui putant se ex unius aut alterius Rabbini neoterici scriptis de antiquis politicis Judeorum moribus judicium ferre posse.

V. Ex Christianis hominibus nemo forte extitit hæctenus qui plenum & omnibus numeris absolutum Systema Antiquitatum Hebraicarum dare nobis instituisse. Plura tamen eorundem capita egregie illustrat Benedictus Arias, à patria dictus *Montanus* * in Antiquitatum Judaicarum libris IX. Tomo octavo Criticorum sacrorum Anglorum insertis, & Guil. Goeree in continuatione Cunæi de Rep. Hebræorum, Belgice primum vulgata, dein Gallicè una cum Cunæo Amst. 1705. ** tribus Vol. 8. atque

* Vide Colomesium p. 75. Opus.

** Hæc tribus Voluminibus addenda alia duo à V. C. Jacobo Basnagio edita sub titulo: *Antiquitez Judaïques, ou remarques Critiques sur la Republique des Hebreux*, Amst. 1713. 8. quod opus diversum est ab ejusdem *Historia Judeorum* Amst. 1710. 12. itidem Gallicè

atque in opere duplici, Belgica lingua edito de Mosaicis Antiquitatibus 4. Volum. fol. & de Judaicis Antiquitatibus, 2. Volum. fol. Amst. 1690. & 1702. cujus elaboratissimi & variis elegantibus (utinam ad veterum Judæorum mentem semper expressis) tabulis in æs incisus ornatu operis non mediocris est apud multos auctoritas. Hisce accedit *Johannes Lundius* in *den alten Jüdischen Heilighümern* Hamb. 1701. 1712. fol. quæ editiones meliores & locupletiores sunt prima, tribus in 8vo. distinctâ Voluminibus. Denique *Petrus Jurieu* in *Historia Critica dogmatum rituumque bonorum & malorum qui in Ecclesia Dei obtinuerunt ab Adamo ad Christum usque*, & de origine Idololatriæ ex collatione Judaismi illustratæ Amst. 1704. 4. Gallicè, una cum appendice, & Anglice Lond. 1705. 8. duobus Voluminibus.

VI. Sparsum quoque multa attingunt *Job. Buxtorfius* in *Lexico Talmudico* & in variis dissertationibus: *Job. Henricus Otto* in *Lexico Rabbिनico Philologico*, *Johannes*, præcipue *Lightfootus*, & ex quo hic subinde profecit *Henricus Ainsworthus*, tum *Job. Seldenus*, *Job. Coccejus*, *Job. Henricus Hottingerus*, *Jacobus Atingius*, *Constantinus L'Empereur* sive *Imperator*, *Job. Christophorus Wagenfeilius* in suis scriptis, *Herm. Wiusius* in suis *Miscellaneis* & *Celeberrimus Dassovius* in suis *Dissertationibus* & *Collegiis*, sive *Prælectionibus* quæ calamo exceptæ in studiosorum manibus circumferuntur. Videntur & hoc loco commemorandæ esse DD. *Johannis Conradi Dieterici* & *Job. Andreae Quenstedii* *Antiquitates Biblicæ*, *Joachimi item Hildebrandi* post auctoris mortem vulgatæ à Rev. *Job. Andrea Schmidio*, *Pauli Sberlogi* dioptra *Antiquitatum Hebr. libris II.* Lugd. 1651. fol. *Cherubini de Sancto Josepho*, *Carmelitæ*, *Apparatus Biblicus*, Lovan. 1703. fol. 3. Vol. & *Augustini Calmet*, *Benedicti* dissertationes *Commentariis literalibus* in *S. Scripturæ* libros Gallice editis adjunctæ.

VII. Præcipue magnum studium in hoc genere posuit indefessa *B. Balthazaris Scheidii*, Professoris quondam Argentoratensis A. 1670. 26 Nov. denati industria, licet opera ejus edita non sunt, at novem fatis

B

spisfis

Gallice edita, & sexto Tomo in supplementi & Apologiæ vicem aucta. Hæc *Historia* Anglice etiam versâ lucem vidit Londini: & Gallice Parisiis, sed sine auctoris nomine, & mutatis quibusdam atque omissis itemque interpolatis recusa, curante Lud. Elia du Pin. Nonnulla in eadem reprehendit vir doctissimus Maturinus Veiffierius la Crose, in libro Gallico quem nomine suo dissimulato edidit, *entretiens sur divers sujets de Histoire, de littérature, de Religion & de Critique* à Cologne 1712. 12. p. 126. seq. & Rich. Simon in *Bibl. nova selecta* item Gallice edita T. 2. c. 16. p. 254. seq.

spisfis voluminibus in quarto descripta & ad prelum parata extant tum in Bibliotheca B. D. Mayeri ad quem *ἀντίγραφοι* ipsum pervenit, tum in hac urbe Hamburgensi inter MSta viri supra laudes Abrahami Hinckelmanni, quæ filia ejus asservat. In illis Scheidianis quinque volumina occupat Nucleus Talmudicus, sive commentarius Talmudicus & Rabbinicus in omnes Veteris Testamenti libros, atque in Novum Testamentum, qui quoniam Drusio omissa tradit, inscribitur *Præterita præteritorum*. Cætera quatuor volumina in latina versione partium Gemaræ & vocabulis peregrinis Talmudis per Lexici modum interpretandis absolvuntur.

Proxime præla, ut spero, evadet B. D. *Josua Arndii* Præfulis olim Gustroviensis A. 1685. 7. April. extincti Antiquitatum Judaicarum Clavis sive Lexicon, quale Antiquitatum Ecclesiasticarum ab eodem habemus, atque Loci Communes dogmatum & rituum veterum ac recentium Judæorum Rabbiorum Commentatorum, cui filius *Carolus Arndius*, qui Hebraicas litteras docet in Academia Rostochiensis, addere promisit Bibliothecam Antiquitatis Judaicæ selectam. Vide ejusdem Caroli Arndii commentationem de vita & scriptis Parentis sui, in Rev. D. Henr. Pippingii Memoriis Theologor. p. 178. & Orationem inauguralem Rostoch. 1711. editam p. 15. 16.

In primis vero harum litterarum studiosi mecum optant, ne præmanentur tenebris, sed in lucem quamprimum edantur quæ de Antiquitatibus Hebraicis ad sacrarum litterarum lucem observata præclare sunt à Rev. *Theodoro Dassovio*, qui Witebergensem pridem ac deinde Kiloniensem Academiam eruditione suâ ac meritis ornavit, atque inde Superintendententis Regii Generalis partibus in Holfatia cum maxime fungitur. Ut vero pateat quam multa & egregia ab eo polliceri nobis debeamus, apponam hoc loco titulos quos ipse Novis litterariis Maris Baltici inseri jussit A. 1705. - 86.

Præbit primum *Historia Hebræa in fol. eo modo & ordine tractata*, ut caput quodlibet in sex dividatur sectiones, v. g. caput de victimis in gente Judæa cæsis, in has dividetur sectiones: *Prima continebit victimarum historiam, quales illæ fuerint, quomodo consecratæ, quomodo interdum amissæ, quomodo cum aliis bestiis commixtæ, quomodo oblatæ, quomodo comestæ fuerint, quæ holocaustorum ætates, qualia fuerint holocausta, si de animalibus vel si de avibus caperentur, quomodo holocausta vel cum aliis holocaustis vel bestiis aliis commutarentur, quomodo imponerentur iis manus, an etiam in excelsis; quæ bestia ad holocausta*

cauſta ineptæ fuerint, quomodo expiationes holocauſtorum intelligendæ ſint, quomodo & ubi maſtarentur holocauſta, quomodo aſpergeretur ſangvis, & in quo altaris loco, quomodo detraherentur pelles, quomodo dividerentur holocauſta & non dividerentur, quomodo membra in altari diſponerentur, quomodo lavarentur inteſtina; *quomodo ſe habuerint viſtimæ ſi pro peccato populi, vel pro peccato ſenatus ſummi, vel pro peccatis aliorum caderentur*, quomodo viſtimæ pro peccato cædendæ cum aliis viſtimis commutarentur, quomodo lavarentur viſtimarum pro peccato ſangvines, quomodo taſtus viſtimarum pro peccato alias res taſtas afficeret, quomodo ſangvis viſtimæ pro peccato ſangvines aliarum viſtimarum antecelleret; *que ratio fuerit animalium pro reatu oblatorum*, quis fuerit reatus dubius, quis reatus certus, quis reatus ſenatus ſummi, ſi in doctrina erraſſet, quis reatus principis, an etiam ad illum pertineret reatus dubius, quomodo reatus homini deberet innotefcere: quem reatum contraheret, qui audiverat exſecrationem: quem contraheret, qui noverat depositas eſſe opes, nec Synedrio indicarat: quem ille, qui tetigerat rem immundam, & deinde ſanctuarium ingreſſus res ſacras immundarat, quem contraheret ille qui jurarat; an viſtimâ unâ multi reatus diverſi expiarentur? an iidem reatus multoties repetiti unâ viſtimâ placarentur? quot fuerint reatus ſpecies, quod harum viſtimarum pretium, quæ viſtimæ pro reatu cum aliis viſtimis commutatio, quomodo huiusmodi viſtima non caderet ſub votum &c.; *Que ratio fuerit ſacrificiorum ſalutarium*, cur ita vocarentur, quænam illorum eſſent ſpecies, quomodo differret ſalutare Naſirzi ab aliis ſalutaribus, quomodo ſe habuerint ſalutaria gratiarum aſtoria, quales fuerint illorum panes, quæ cum aliis commutatio, qualis comeſtio, quale reſiduum. Cur eccleſia non offerret ſacrificium ſalutare voluntarium, licet offerret debitum, cur etiam fœtus ſacrificii ſalutaris offerretur, quomodo imponerentur manus excepto paſchate, quid eſſet adeps operiens inteſtinum, & quomodo differret ab adipe diaphragmatis, quid eſſet adeps ſuper inteſtina, quomodo reticulum cum parte jecoris auferretur, quod ſacrificia ſalutaria publica tantum requirent libamina, quænam animalia inepta ad ſacrificium ſalutare eſſent, de adipe caudæ, de adipe laterum &c. *Secunda ſectio continebit caſus conſcientiæ*, quæ circa viſtimas has movebantur, quales caſus moti ſint circa animalia cæſa, quales circa perſonas offerentes, quales circa edentes, quales circa viſtimarum ſangvines, quales circa adipem, quales circa deportationem extra templum, quales circa viſtimarum delegationem, quales

circa victimas divitum & pauperum, quales circa victimarum fœtus, quales circa victimas votivas & voluntarias, quales circa sacerdotum cogitationes & sermones in immolandis victimis &c. *Tertia sectio continebit sententias Sacri Codicis, utriusque fœderis, ex illa historia, quæ in hoc capite excutitur, altiori indagine explicatas, quæ magnâ copiâ adducuntur, ut quantum historiæ Hebrææ usus sit in explicandis divinis literis jucundè constet. Quarta sectio continebit emendationes auctorum, tam Theologorum, quam Philologorum, variarum nationum, & dignitatum, siue sint literatores Vnarienses, siue Palatini, siue Saxones, siue Tigurini, siue Hassiaci, siue Pomerani, siue Cimbri, siue Angli, siue Belgæ, siue Galli, Romani, aliique quorum sententiæ vel ex toto, vel ex parte, ex veteri historia sine acerbitate corrigentur, & quomodo juvari interdum possint indicabitur. Quinta sectio continebit emendationem versionum præcipuarum tam veterum quam recentiorum, illas sententias sacri codicis non ad mentem historiæ veteris explicantium. Sexta denique sectio continebit conciliationes dictorum sacrorum, ad speciem sibi contradicentium, quæ conciliationes non ex conjecturis, sed veteri historia instituentur. Petentur autem ista omnia ex optimæ notæ autoribus Hebræis, qui veterem historiam incredibili solertia parique ingenio indagarunt v. g. *Mischna, Salomone Jarchio, Mose Maimonide, Obadia de Bartenora, Jom Tobb, Siphra, Mose Kotzense, Jacobo Kaphelio, Josepho Bar Isachar, Elia Orientali, Isaaco Abarbanele in legem, Mosche Alshecho, Levi Ben Gersono, aliique.* Pari ratione omnia capita expedientur. Possent quoque adjici vestigia Hebræarum rerum, quæ in autoribus Græcis & Latinis reperiuntur, ut evidenter pateat, ita in usu fuisse Hebræis istas ceremonias, quas recensemus, quia aliæ gentes Hebræorum consuetudinem imitabantur. *Imagines* denique adjici satis numerose possent, quæ res veterum Hebræorum oculis objicerent ad Hebræorum mentem, ex ipsorum libris petitæ, si quis esset qui sumptus liberali manu impenderet, & rem juvandi literariam inusitato aliquo desiderio teneretur.*

Prohibet 2. Versio codicis Talmudici Menachoth, siue de muneribus frugum Deo oblatæ, cum tota Gemara Babylonica in fol. ubi (1) in quolibet capite præmittetur textus Mischnicus Latinè enuntiatus, & in certas classes divisus, (2) subjungetur versio totius Gemaræ, ut omnes Styli difficultates infertis parenthesisibus tollantur, (3) ordo rerum, de quibus Hebræi disputant, in margine indicabitur, ut quot moveantur dubia, & quomodo expediuntur singula, uno intuitu objiciatur oculis, & sic Gemaræ prolixitas non

non fit fastidio. Continet autem *Gemara* *disputationes in theses Miscbnicas*, five in decreta autoritate Hebræorum publica promulgata, ubi simul perspicuè intelligetur, quæ sit Talmud Babylonicum, quod non tot fabulis multo minus blasphemis scateat, sicut arbitrati sunt, qui illud non legerunt, sed quod innumeras contineat quæstiones ingeniose & subtiliter evolutas, quæ veterum historiam Hebræam non mediocriter illustrant v. g. cum disputatur de pugillo de munere capiendo, moventur quæstiones Gemaricæ, an pugillus capi ex vase terræ imposito posset, an pugillus uno in vase consecraretur, vel in duobus simul, an pugillus, ex omni vase atrii sacerdotalis caperetur, an pugillus capi etiam sinistra posset, an pugillus, si aliquid de eo deficeret, offerretur, quomodo pugillus caperetur, ne aliquid de manu decideret, &c. *Opus in Academia Oxoniensi olim elaboratum*, & cum doctissimo Judæo, Isaaco Abendana, Medicinæ Doctore, qui Anglis erat in amoribus, studiose collatum, dehinc revisum, & secundis curis auctum, quod clavis totius Talmudis vocari posset. *Quantus labor fuerit, vel ex eo patet, quod duodecim ferè seculis à tempore collectæ Gemaræ nemo inter tot Academiarum Professores suscipere laborem hunc voluerit, sed aliqui tantum excerpta attigerint, nemo vero Gemaram totam.*

Prodit 3. Lexicon Hebræum Emphaticum in fol. ubi Hebræarum vocum emphases ordine alphabethico ex historia explicantur magnæ copia; deinde loca biblica, in quibus illæ emphases occurrunt, enucleantur, ut quomodo ignorantia antiquorum rituum impedimento fuerit, quo minus innumera Scripturæ commata intelligerentur, luce clarius meridiana pateat. *Collectæ sunt istæ emphases ex Maimonidis Jad Chasaca, Maimonidis & Bartenore Perusch Hammiscbnajoth, Lexico Aruch, Libro Sibbra, Piske Tosephoth Talmudis Babylonicæ &c.*

Prodit 4. Versio Commentarii Salomonis Jarchii, doctissimi literatoris Hebræi, in Exodum & Leviticum in fol.* collato ejus interprete *Elia Orientali*, ubi interjectis parenthesisibus stylus facili & plana methodo explicatur. *Quo in libro tota tabernaculi Mosaici structura & totus templi Hierosolymitani cultus discendi avido lectori exhibentur, simulque leges sacræ & politicæ Hebræorum, hæctenus non satis intellectæ, enodantur.*

Prodibunt 5. Codices nonnulli Miscbnici in 4. Latine versi, suæ luci restituti, & à tenebris quibus ab aliis involuebantur liberati, v. g. Codex Babba Metzia, qui agit de rebus inventis, de deposito, usuris, conductionibus, lo-

B 3

cati-

* Commentarius R. Salomonis Jarchi in totum Pentateuchum Latine ex versione sua edit notasque addidit Vir nobiliss. Jo. Frid. Breithaupt, Gothæ 1710. 4.

cationibus, commodato & mutuo: Codex *Babba Bathra*, qui agit de societate in commerciis, de hæreditatibus & successione, de emptionibus & venditionibus, itidem in Academia Oxoniensi ductu Doctoris Isaaci Abendanæ elaborati. Accedit codex *Mischnicus de sacrificiis*, Latine expressus, facili & perspicua loquendi ratione. In quibus codicibus, quæ in commentariis Hebræorum reperiebantur, textui per interjectas parentheses adjunguntur, ut textus eo melius intelligatur, ubi simul vera methodus, quomodo verti ejusmodi libri debeant, ostenditur.

Prodibunt 6. in lucem *Mosis Maimonidis tituli duo*, nempe titulus de oblationibus tam victimarum quam panum, ut & titulus de siclis Latine enunciati, cum versione scholiorum *Josephi Karonis*, & *Abrabami Ben David*, ubi simul *Ludovici de Compiegne de Veil* versio tituli prioris involuta & textu ipso interdum obscurior emendatur.

Prodibunt 7. *Jom Tobh accurata commentationes* in titulum de Juge sacrificio, & titulum de Festo expiatorio in 4. ubi multa hæctenus incognita, & ab aliis Hebræis præterita, una cum aliorum Hebræorum correctione magna copia & ubertate recensentur, ut iste scholiastes merito primus habeatur inter illos, qui in *Mischnam* commentati sunt.

Prodibunt 8. in IV. Holocausta, victimæ pro peccato & pro reatu casæ, ut & victimæ salutares, ex libro antiquissimo *Siphra*, quem Judæi ferunt in oculis, recensita, ubi casus conscientiarum circa has res oborti eleganter deciduntur, & quod præcipuum est, singula ex textu Scripturæ probantur. Opus prolixum, & ex scholiis *Abaron Aben Chajim* ita in ordinem redactum, ut omnia sint plana & perspicua.

Prodibunt 9. *Tituli duo Talmudis Hierosolymitani cum tota Gemara Hierosolymitana* in 4. nempe titulus de solenni comparatione in festis, & titulus de primitiis, ubi partim ex adjunctis editioni Cracoviensi scholiis, partim ex *Jephe Mare* phrasæ & res difficiliore explicantur, ut & historia & stylus faciliè intelligantur.

Ne autem fastidium lectori creetur, reliquæ versiones omittuntur, quæ minoris momenti sunt, v. g. versiones *Geneleos*, *Esaia*, *Ezechielis* & Prophetarum minorum ferè omnium libri *Michahjophi*, versio *Davidis Kimchii* in *Esaïam*, *Aben Esra* in *Genesin*, *Abaranelis* in *Malachiam* &c. potius illarum loco feretur *Judicium de novis versionibus Mischnicis*, quomodo vel clavi rerum, vel vocum illustrari possint, ut ab omnibus intelligantur, etiam iis, qui Hebræam phrasin non assequuntur; vel quomodo augeri possint versionibus aliis, quarum non est injecta mentio v. g. Versione

Pauli Riccii, Samuelis Clerici, Johannis Ulmanni, J. F. Fausli &c. vel formabitur judicium de imaginibus Hebræarum rerum, quæ passim circumferuntur magno numero, & Judæis ipsis suspectæ sunt, ceu ex libris Hebræorum, res illas aliter delineantium, luculenter patet. Hactenus egregia promissa Venerandi Dassovii.

VIII. Succinctius in Tironum usum complexi pleraque sunt Germanica quidem lingua *M. Christophorus Semler* in Antiquitatibus S. Scripturæ Hall. 1708. 12. & Anglica *Thomas Goodwin* in Mose & Aaron five libro de ritibus & Antiquitatibus Hebraicis, qui ex vernaculâ sæpius editus, hinc Belgicè quoque recusus apud Batavos, & Latine Bremæ 1694. 8. cum notis brevibus Jo. Henrici Reizii, ac novissime Anno 1712. 8. clarissimi Hottingeri nepotis animadversionibus locupletatus. His addendi qui latine scripsere *Job. Leudenius*, in Philologo Hebræo mixto, *Augustus Pfeifferus ὁ μακαρίτης* in specimine antiquitatum sacrarum & Antiquitatibus Hebraicis selectis Lips. 1685. 12. & inter opera Philologica Ultraj. 1704. 4. quibus addas licet ejus *σκιαγραφαίαν* Antiquitatum Hebraicarum, quam dedit in Critica sacra p. 141. seq. & locupletatam à se exhibet *Job Jacobus Schude* in Deliciis Hebræo Philologicis Historiæ ipsius Judaicæ subjectis p. 147. seq. qui & ipse p. 166. - 177. aliquam scriptorum de Antiquitatibus Hebraicis notitiam tradere instituit. Novissime *Hadrianus Relandus* Professor eruditissimus lingvarum Orientalium in Academia Ultrajectina Compendium elegans Antiquitatum Hebraicarum edidit Ultraj. 1708. 8. & longe locupletius castigatusque 1712. 8. divisâ universâ tractatione in quatuor partes de locis sacris, de personis, de rebus & temporibus sacris. *Johannis van Basbuisen* Sciagraphia Systematis Antiquitatum Hebraicarum prodit Hanoviæ A. 1702.

IX. Non defuere præterea, qui speciale quoddam argumentum promittentes in omnifaria tamen antiquitatum Hebraicarum genera sunt evagati, quales sunt *Job. Stephanus Menochius, Carolus Sigonius & Melchior Leydeckerus* in scriptis de Rep. Hebræorum, præsertim si in Sigonium notæ conferantur *Johannis Nicolai*, longè auctius recusæ 1701. Amstel. 4. His etiam accenseri poterit *Fortunatus Scacchus* in sacrorum Eleochrysmatum Myrotheciis tribus, quæ ex editione Rom. 1625. 1627. 1637. 4. rarissimè antea inveniebantur, nunc verò obvia sunt ex edit. Amstelodamensi A. 1701. fol.

X. Recentiorum Judæorum ritus & consuetudines in quibusdam saltim cum antiqvis conveniunt, etsi in multis probè novi tum ab illis

illis tum inter se differre, quam in rem præclarè laudatus Daffovius errare observat eos, qui si in Buxtorfii *Synagoga Judaica* (Germanice primum A. 1604. à Joh. Buxtorfio patre, deinde latine & subinde auctius à filio ac nepote edita) aliisque ejusmodi recentioribus libellis multa ridicula absurdaqve legunt, statim illa Judæis omnibus impingunt, quamvis Buxtorfius non vivendi rationes Judæorum omnium describere intenderit, sed præcipuè Germanorum hodiernorum, qui ad fæcem gentis Judaicæ referri debent, à quibus ad florentem DEI populum concludere velle esset absurdissimum. Nam Judæi Hispani Lusitanique in plerisque dissentiunt ab istis Germanorum deliriis in *Synagogâ Buxtorfianâ* recensitis, veluti uberrimè demonstrat Menasseh ben Israël in libro *Thesauro dos Dinim*, qui in quatuor partes distinctus & Amst. 1645. 8. Lusitanice excusus est: Imo Judæi hodierni in Barbaria Germanorum fere ineptias ignorant & longè aliâ ratione vivunt, teste *Lanceleto Addisonio* Doctore Anglo in libello qui inscribitur: *the present state of the Jews in Barbaria* Londini 1676. 12. typis excscripto, cujus habeo tertiam editionem excusam A. 1682. 12. De Judæis in Italia consulendus *Leo Mutinensis* in *historia rituum Hebræorum præsentis temporis* sive libro de ceremoniis & consuetudinibus Judæorum, qui cum Jac. Gaffarelli latina præfatione, quædam Leoni omissa supplente primum editus Italicè Paris. 1637. 12. deinde anno interjecto emendatius autore ipso curante Venetiis, in quâ editione jussu superiorum loca Scripturæ (observante Rich. Simone) ex vulgata translata, & quædam auctoris omissa, ut docet Jo. Seldenus c. 14. de success. in bona defuncti & Uxor. Hebr. p. 51. Hunc Leonis libellum Gallicè vertit & insigni præfatione binisque dissertationibus de Caraitis & Samaritanis auxit *Rich. Simon* Paris. 1674. 12. Iterumque altera editione sub nomine de *Simonville*, cui adjecta est ejusdem collatio rituum Judaicorum & Christianorum. Hanc denique latine translata. habemus à *Joh. Valentino Grosgebauer* Francof. 1693. 12. Prætereo *R. Simonis Luzzati* libellum editum itidem Italice de statu & conditione Hebræorum *discorso circa il stato degli Ebrei*, Venet. 1638. 4. Neque prolixè commemorabo Judæorum recentium *Minbagim* sive rituales libellos, quibus utuntur in Synagogis. Itemque ex Judæorum, *Christiani Pauli Mayeri* tractatum Germanica lingua editum von der heutigen Juden Ceremonien und Gebräuchen insgemein und durchs ganze Jahr Witeb. 1679. 4. & *Frid. Alberti Christiani* der Juden Glaube und Aber-Glaube & *Antonii Margaritæ* ganze Jüdische Glaube / utraque cum præfatione V. C. Christiani Reineccii recusa Lipsiæ 1705. 8.

Non injucunda etiam sunt quæ de convenientia rituum Judaicorum & Indorum collecta leguntur in libro Gallico qui inscribitur *conformité des Coutumes des Indiens Orientaux avec celles des Juifs, & des autres peuples de l'Antiquité par Mr. de la C.*** Bruxellis 1704. 12. Nonnulla itidem de morum rituumque Americanorum congruentia cum Judaicis annotavit *Menasseh ben Israël in spe Israël* sive libello quo reliquias decem tribuum in Americam translatas esse disputat pag. 28. seq. Cui leges, ac consuetudines, Indorum, Hebræorumque conferre libet, in multis convenire eas videbit; unde facile colligere est, Indos illas debere Hebræis cum ipsis habitantibus, ante vel postquam occultos montes quærent. *Jucatanenses, & Acuzainilenses Indi se circumcidebant. Totones Novæ Hispaniæ, ac Mexicani, prout Jo. Roman, & Franciscus Lopes de Gomara, in generali Indorum historia restantur, vestes lace- rant, si vel repentinum aliquod infortunium, vel mors alicujus supervenerit. Gregorius Garcias in Monarchia Ingasorum insula Peru narrat Guainacapacum, intellectæ filii Atagualpa ob inimici exercitum fugâ, rupisse vestimenta. Mexicani, & Totones, sive Totonacazenses, in aris semper ignem alebant, ut jubet Deus in Levitico; Peruensibus idem in templis Soli dedicatis facientibus. Nicaraguazenses vetabant feminas, quæ partum nuperè edidissent, templa ingredi, priusquam menstruo forent purgata. Insula Hispaniola incole peccare eos ajunt, quibus res est cum femina recens enixa; & Indi novæ Hispaniæ gravissimè puniebant Sodomiam reos. Sepeliebant etiam plurimi Indorum suos mortuos in montanis, qui mos etiam est Judæorum; & nomen Chana istis in locis inventum, referente Gregorio Garcia. Id mireris, quod ab iisdem jubileum quinquaginta annorum in urbe Mexico, ut totius provinciæ metropoli, magna cum pompa celebraretur. Quid quod die Sabbatibi omnes ceremoniis, ac sacrificiis, in templo faciendis, interesse tenebantur. Idem divortium faciebant a feminis, quæ quid minus honestum patrassent. Fratrum defunctorum viduas ducebant Indi insularum Peru, Novæ Hispaniæ, & Guatimalæ. An non ex hisce judices, habitasse illic locorum Judæos, à quibus Gentes iste talia acceperint? Supradictis adde & illud, quod notitiam creati mundi, ac diluvii universalis, quam habebant Indi, Israëlitis ac- ceptam ferre debeant.*

Illum Menasseh Israëlidis librum Amstelodami A. 1650. 8. editum in Anglicam linguam convertit *Moses Wall*, atque circa idem temporis *Thomas Thorowgood* libellum edidit cui titulus: *Jewes in America, or probabilities that the Americans are of that race.* Lond. 1650. 4. In eandem sententiam nuper *Ludovicus Hennepinus* in suo Itinere ex eadem exigua rituum & morum quorundam conformitate Americanorum

originem a Judæis repetit. *Ils font leur cabanes en forme de pavillon comme les Juifs ; Comme eux ils s' oignent d' huile , & s' attachent superstitieusement aux songes : ils pleurent leurs morts avec beaucoup de lamentations. Leurs femmes portent le deuil de leurs proches un an entier , pendant lequel elles s' abstienent de toutes sortes de danses & de festins , & portent une maniere de chaperon sur leur tête. D' ordinaire le pere & le frere du defunt ont soin de la veuve. Du reste il semble que la malediction de Dieu repose sur ces Sauvages de l' Amerique , comme sur les Juifs. Ils sont brutaux & opiatres au dernier point. Ils n'ont nulle demeure fixe & arretée. Ils sont fort impudiques. Quand on leur dit, que leurs ames sont immortelles, ils demandent ce qu'elles mangeront dans l' autre monde. D' ailleurs on voit quelques traces de la créance des Juifs sur l' origine du Monde. William five Wilhelmus Penn A. 1712. denatus , in litteris ad commissarios societatis Mercatorum Londinensium datis Philadelphix VIII. August. 1683. editisqum tum alibi tum in Pensylvaniæ descriptione Germanice vulgata Francos. 1700. 8. pag. 131. originem incolarum illius regionis in America septentrionali, similiter a Judæis deducit : *Ihren Ursprung achteich / daß er herkomme von den 10. Stämmen der Juden. (1) Weilm sie in einen Lande müssen herum ziehen / und mögen wohl aus dem außersien Theil Asia in das allerwestlichste Theil (Americæ) gekommen seyn. (2) Weilm sie und ihre Kinder von Angesicht den Juden ganz gleich sehen wie die Zigeuner. * (adde ibid. p. 28. & 126.) (3) Mit den Juden in Ceremonien ganz übereinkommen. Sie opffern ihre Früchte / rechnen nach den Mond / legen ihren Altar auf zwölff Steine etc. Brasilianos similiter in America Meridionali a Judæis habere originem , alii suspicantur. *Il y a des conjectures assez fortes pour dire que les habitans du Brasil viennent de quelques Juifs jettez sur les côtes de l' Amerique. On y voit encore quelques traces des ceremonies Judaïques , telles que sont celles de la circoncision , & celles d' appeller Parasce une de leur plus grandes festes. Hæc Memoria litterariæ Dombenses A. 1702. p. 355. ex Jo. Josephi de S. Theresia Historia belli Brasilienfis. Vide sis etiam Josephum Acoftam de natura novi Orbis lib. I. c. 23. Ottonis Dapperi Americamp. 26. & Hugonem Grouium de origine gentium Americanarum p. 9. Theophilum Spizelium in elevatione relationis Montezinianæ. Basil. 1661. 8. & Rich. Kidderum in demonstratione adversus Judæos parte III. p. 434. seq. Hermannus Witfius in δωδεκαΦύλω five libello de decem tribubus qui Ægyptiacis***

ejus
* Cingaros origine esse Judæos variis argumentis probat Clariss. Wagenfeilius in pera libror. juveniliūm loculamento 2. sub cætreis.

ejus subjicitur cap. VIII. p. 371. postquam Menassæ Israelidis sententiam rejecisset, quod præter Spizelium aliosque jam laudatos facit etiam Wagenfeilius Tomo II. peræ librorum juvenilium parte 2. pag. 123. non paulo doctius, inquit, viri præstantissimi Cadusios Media aquilonaris & montana incolas Colchos, Tartaros, Turcas aliasque gentes ex Israeliticis paulatim in gentilismum degenerantibus ortos hariolantur: sed quam tenuibus conjecturis & eruditis erroribus, ostendit amicus noster Wilhelmus Wilhelmius. Pro illa sententia etiam Stephanus Morinus in diss. de cognatione Lacedæmoniorum & Hebræorum (inter dissertationes VIII. Dordraci 1700. 8. junctim editas p. 87.) Adde in Mengrelia Colchidis regione adhuc hodie festum religiose observari, quod cum Judæorum Paschate & agno a singulis familiis edendo magnam habet affinitatem, testis Jo. Baptista Tavernerius lib. III. c. 12. itinerum Persiæ, qui addit vicinos Tartaros e propriis tribubus solis uxores ducere, quod etiam secundum Legem Israelita observabant. c. 13. Sane inter ipsos Tartaros Colchis vicinos etiam Ilorde sive turma Naphtalitarum inveniuntur, teste Agathia lib. IV. Imo Danitarum, à quibus volunt Danos nomen accepisse, & celeberrimus Thuanus lib. 67. observat circumcisos fuisse antequam Muhamedes ipsis innotesceret, quod non est leve argumentum reliquias esse Israelitarum, qui à Colebide in vastas Tartariæ solitudines diffusi sunt, & ob quamdam Mahumetismi cum suis veteribus ceremoniis similitudinem ad ipsum amplectendum proni fuerunt. Nota historia illius qui se jactabat Regem Tibur, in meditullio Tartariæ, nempe טבור umbilicus est, & a Francisco I. Rege humaniter exceptus, & initio etiam à Carolo V. sed tandem combustus ejus mandato, quod aulicos ad Judaismum sollicitaret. Mitto testimonia Judæorum asserentium maximam Israelitarum multitudinem Septentrionalem plagam occupasse, & eos qui volunt plurimos eorum in India degere, quamvis à nostris mercatoribus non inveniuntur, qui forsitan aliquid audiverunt de profectioe in Colchidem & Colchos, eamque versus Indiam tetendisse existimaverunt, quia Colchos & Colchicum sinum in India repperunt. Confer Epistolam de Judæis in ora Malabarica degentibus quæ inserta legitur Bibliothecæ novorum librorum Anno MDCXCVIII. p. 868. seq. Et quæ de Judæorum Synagoga apud Chineses in provincia Honam ante CHRISTUM natum, ut ajunt fundata, Gozanus S. I. commemoravit in Epistola de qua Ephemerides Paris. Anni MDCCVII. mense Majop. 227. narrans Judæos de Messia in Lege promisso rogatos, atque de JESU monitos, nomen ejus penitus ignorasse, Jesum Sirachi filium cognitum habuisse. Cui addendum quod Semedi & Bernierii fide narrat Clariss. Jablonskius prolegom. ad Biblia Hebræa §. 38.

Judæorum Synagogas quasdam repertas in China fuisse, & penes eos fuisse librum Legis Hebraicum ante annos sexcentos & amplius, sine punctis vocalibus descriptum, Judæos vero istos de Christo nihil unquam audivisse, unde liqueat ante ejus adventum illuc appulisse: immo nomen ignorasse Judæorum, sed vero Israelitas se professos esse. Unde verisimile esse ajunt reliquias eos habendos decem tribuum quæ abductæ in captivitatem erant, nam post illud tempus nomen Israelitarum in usu vulgari minus fuit quam Judæorum. Denique constat *Olaum Rudbeckium*, celeberrimi Atlanticæ scriptoris non minus ingeniosum filium, nec minus paradoxa eruditus amantem propinare, in Lapponia sua illustrata probatum ivisse, reliquias decem tribuum quærendas esse neque in Asia neque in Africa, nedum in America, sed vero in regione septentrionali Europæ Lapponia, quod itidem tum aliis quibusdam conjecturis reddere probabile, tum ex congruentia rituum quorundam & morum evincere studet. Cæterum ex qualibuscunque ejusmodi vestigiis morum eorundem atque institutorum, (nedicam & illa haud tam expressa quidem esse, ut interdum a scriptoribus venditantur) neutiquam firmiter colligi posse populi alicujus originem, recte observavit Henricus Witfius *diff. 2. de Evangelio in America non prædicato*, ubi respondet ad jactatas apud novi orbis incolas reliquias Christianorum rituum, p. 92. *In omni, inquit, religione quantumvis Idololatrica, ac Diabolica plane aliquid animadverti potest, quod ad divina instituta accedere quodammodo videatur. Ludis mirabiliter ingenii humani varietas, & in tam immensa cultuum diversitate vix est ut non aliqua etiam deprehendatur convenientia. Quæ si vel minima sit, ab iis quorum interest ut major habeatur, augeri solet & exornari, eo quandoque tractis quæ aliorum spectant.* *Jacobus Basnage V. C. in Historia Judæorum lib. VI, cap. 3. T. 4. p. 964. il ne suffit pas qu'on trouve chez ces peuples barbares quelque trace de Judaïsme; car il y a beaucoup de Rites qui ont été communs aux Religions idolâtres & aux Juifs. Ceux qui donnent trop au Diable, se plaignent il y a long tems qu'il a imité Dieu, & tâchent de rendre ses mysteres & son culte parfaitement semblable à celui de l'Être souverain. Mais sans tirer le Demon des Enfers, l'esprit humain étant d'une même trempe, a souvent les mêmes sentimens sur la matiere du culte. Il n'est pas besoin que l'Idolâtre aille puiser toutes ses ceremonies dans la véritable Eglise. Combien d'Idolâtres, qui ne se sont jamais connus, ont eu les mêmes idées des Dieux, & leur ont rendu a peu près les mêmes hommages? Sans quitter la matiere que nous traitons, les Americains n'ont pas plus labouré avec les Manichéens*

nichéens qu'avec les anciens Egyptiens sur les deux Principes. Cependant ils disent au Perou qu'un homme puissant, nommé Con, avoit formé les hommes; mais qu'un autre Principe plus puissant, fils du Soleil & de la Lune, nommé Pachacama, les transforma en singes, en perroquets & en ours, & fit les Indiens. Ils * adorent ces deux Principes, & le dernier a plus d'adorateurs, parce qu'on craint qu'il ne fasse du mal, & qu'il ne transforme les hommes en bêtes. On a pu de même imiter les Juifs en Amerique sans avoir commerce avec eux. L'autel élevé sur douze pierres, l'oblation des premisses, & le calcul par les Lunes peuvent avoir été imaginées dans tous les pais. La Circoncision forme un caractère plus parlant; mais le fait est tres-incertain. Pierre Martyr † l'assure: Ils immolent leurs enfans à l'honneur des Idoles, & font circoncis. Gomara dit que quelques-uns coupent leur prepuce; mais qu'ils ne le font pas tous. Retaiante a junque no todos. Mais Acosta, qui avoit fort étudié ce pais la, remarque que les Americains ne peuvent être Juifs, parce qu'ils n'ont jamais circoncis leurs enfans, & qu'ils ne le font pas; & quand ils seroient circoncis, combien d'autres peuples ont ôté leur prepuce? Il ne faut donc pas s'arrêter à quelque ombre de conformité ni precipiter ses conclusions sur quelque ressemblance de Religion, comme si les uns devoient necessairement descendre des autres.

XI. Juvat hoc caput concludere Indice Thesauri δωδεκατενυχῶν Antiquitatum Hebraicarum, quem B. Gothofr. Voigtii Thyfiasteriologiaz pridem à me præmissum, aliquot monumentis hic adauxi.

Theauri Antiquitatum Hebraicarum

Tomus I.

1. Hadriani Relandi Oratio inauguralis de usu Antiquitatum Sacrarum.
2. Conradi Mel Antiquarius sacer, de usu Antiquitatum Judaicarum, Græcarum, Romanarum in explicandis Scripturæ dictis.
3. Maimonides de studio Legis, cum versione & notis Roberti Clavering.
4. Jo. Benedicti Carpzovii Introductio in Theologiam Judaicam.
5. Joannis à Lent Theologia Judaica recentior.
6. Ej. de Pseudo Messis Judæorum.
7. Josephi de Voisin Theologia Judæorum.
8. Antonii Vandale de Origine ac progressu Idololatriæ & superstitionum, de vera ac falsa Prophetia & de divinationibus Idololatricis Judæorum.

* Zarata I. 2. c. II. p. 49.

† Petrus Martyr Decad. c. 4.

9. Petri Jurieu Historia Critica dogmatum rituumq̄, ex Gallico Latine.
10. Jo. Seldenus de Diis Syris, cum observationibus Andreae Baieri.
11. Athanasius Kircherus de Ægyptiorum, Syrorum, Hebræorumq̄ Diis, ex Tomo I. Oedipi Ægyptiaci.
12. Christiani Wormii de corruptis Antiquitatum Hebræarum apud Tacitum & Martialem vestigiis.
13. De vita & morte Mosis libri tres, cum notis Gilberti Gaulmini, quibus variaz antiquitates illustrantur.

TOMUS II.

14. Bernardi Lamy apparatus Biblicus, methodicam Antiquitatum Hebraicarum dispositionem exhibens.
15. Thomæ Godwini Moses & Aaron cum notis Joh. Henrici Reizii & Jo. Henr. Hottingeri, Nepotis.
16. Claudii Fleury liber de moribus Judæorum, ex Gallico latine.
17. Hadriani Relandi Compendium Antiquitatum Hebraicarum.
18. Augusti Pfeifferi delineatio Antiquitatum Hebraicarum cum observationibus Johannis Jacobi Schudt.
19. Ej. de ritibus quibusdam Hebraicis.
20. *Tesouro dos Dinim* ex Lusitanico Menassæ ben Israëli, Latine.
21. Leonis Mutinensis Historia rituum Hebræorum præsentis temporis ex versione Jo. Valentini Grosgebaueri, cum Jacobi Gaffarelli præfatione quæ Italicæ editioni Paris, 1637. præmittitur, & Rich. Simonis collatione rituum Judaicorum cum Christianis.
22. Jo. Buxtorfii Synagoga Judaica.
23. Lancelloti Addisonii de præsentis statu Judæorum in Barbaria, ex Anglico latine.
24. Hermannii van der Hardt Antiquarium Judaicum.
25. Jo. Wulferi theriaca Judaica.
26. Henrici Hahnii *Αγαθήματα* de rebus Judaicis, ex jure Casareo & Pontificio concinnata.
27. Sam. Bocharti notæ in Ecclesiæ Gallicanæ decreta quædam in Judæos sancita. Ex T. I. Opp. p. 499. seq.
28. Formula Græca renunciandi Judaismo, è Cotelerii notis ad Patres Apostolicos. T. I. p. 499. seq.

TOMUS III.

29. Balthasaris Scheidii scripta ad Antiquitates Hebraicas facientia, quæ MSS,

MSS. Gryphiswaldiæ nuper servavit D. Joh. Fridericus Mayerus

ὁ μακαρίτης.

Tomus IV.

30. Theodori Dassovii, Theologi Hofati, Antiquitates Hebraicæ hæc-
nus ἀνεκδοτῶν.

Tomus V.

31. Eusebii liber de locis Hebraicis cum vers. Hieronymi & Bonfrerii;
notisque integris ejusdem Bonfrerii; Jo. Marcianni, Jo. Clerici &
observationibus Jacobi Rhenferdi.
32. Nic. Sansonii Geographia sacra ex editione Jo. Clerici.
33. Augustini Calmet tabula Geographica terræ promissæ cum observa-
tionibus. Ejusdem diss. de habitationibus, urbibus & oppidis vete-
rum Hebræorum, ex Gallico latine.
34. Eucherius & Beda de situ Hierosolymæ & locorum sanctorum, Jo.
Phocas, Epiphanius Hagiotopolita, & Perdiccas de locis Palæstinæ, ex
edit. Leonis Allatii.
35. Itinerarium à Burdegala Hierosolymam usque.
36. Marini Sanuti Torfelli descriptio Hierosolymæ ex T. 2. Collectionis
Bongarsianæ cui titulus *Gesta Dæi per Francos.*
37. Benjaminus Tudelensis Itinerarium ex edit. Ariz Montani, cum notis
Constantini l'Empereur, & ineditis Matthiæ Friderici Beckii.
38. Itinerarium R. Petachiz, cum versione Wagenseilii, & Itinera mundi
per Abrahamum Peritfol, cum Thomæ Hyde versione & notis.
39. Hermannus Witsii Historia Hierosolymæ, ex T. 2. Miscell. Sacr.
40. Hadr. Relandi Geographia Sacra.

Tomus VI.

41. Maimonides de templo, ex versione Lud. Compiègne de Veil.
42. Jacobus Juda Leo de tabernaculo, ex Hispanico latine.
43. Ej. libri IV. de templo, ex edit. Jo. Sauberti.
44. Jo. Henr. Cocceji & Campegi Vitringæ libri de templo Ezechielis,
e Belgico latine.
45. Leonhardi Christophori Sturmii Sciagraphia templi Hierosolymita-
ni, & D. Casp. Hermannus Sandhagenii Oratio de templo.
46. Samuel Lee de templo & sacerdotio, ex Anglico latine.
47. Jo. Jacobus Cramerus de templo secundariæ exteriori.

48. Theod.

48. Theod. Daffovii altare exterius ad mentem Hebræorum veterum delineatum.
49. Ej. de imaginibus rerum Hebræarum quæ noſtra ætate circumferuntur.
50. Lud. Compiègne de Veiel de cultu divino apud Hebræos.
51. Salomo van Till de Muſica veterum Hebræorum, ex Belgico latine.
52. Chriſtiani Zoëga de buccina Hebræorum.

TOMVS VII.

53. Jo. Seldenus de anno civili Judæorum.
54. Auguſtus Varenius de annis Sabbaticis & Jubileis Judæorum.
55. Nic. Mulleri Judæorum annus lunæ ſolaris & Turcarum annus mere lunaris.
56. Maimonidis deſcriptio initiationis novilunii cum Henningi Bernhardi Witteri verſione & præf. Jo. Andreæ Danzii.
57. Jo. Jonſtonus & Aug. Pfeifferus de feſtis Hebræorum.
58. Theodoruſ Thummius de feſtis Judæorum & Chriſtianorum.
59. Adriani Coquii obſervationes de rebus naturalibus in V. T. memoratis, Diisque Syris & Hebræorum feſtis.
60. Jo. Mayerus de origine & cauſis feſtorum Judaicorum.
61. Joſephi de Voſſin de Jubileo ſecundum Hebræorum & Chriſtianorum doctrinam.
62. Chriſtoph. Wagenſeili diff. de Jubileo Hebræorum.
63. Groſſii Bozeilibellus ejusdem argumenti, e Gallico Latine.
64. Friſchmuthi & Mich. Waltheri Diſſertationes de via Sabbati.
65. Jo. Andreæ Danzii de curatione CHRISTI ſabbatica.
66. Joh. Buxtorffi diff. de cœnæ Dominicæ primæ ritibus & forma, ejusque adverſus Lud. Capellum Vindicæ.
67. Theod. Daffovii de accubitu ad agnum Paſchalem.
68. Liber rituum Paſchalium cum verſione Jo. Stephani Rittangelii.
69. Gabr. Groddeckii diſſertationes de ceremonia palmarum.
70. Jo. Jacobi Schudt de Voto Jephthæ.
71. Hermanni Wiſſii diff. de Rechabitis.
72. Theod. Daffovii Vota Monaſtica & Hebræorum collata.
73. Maimonides de jure pauperis & peregrini apud Judæos, cum notis Humfredi Prideaux.
74. Pauli Slevogti diff. de profelytis Hebræorum.

75. Jo. Andrez Danzii de profelytorum baptifmo.
 76. Herm. von der Hardt Juris Judzorum Canonici prodromus, de circumcifione.

Tomus VIII.

77. Maimonides de sacrificiis ex versione Lud. Compiegne de Veiel.
 78. Gvil. Outrami de sacrificiis Judzorum libri II.
 79. Jo. Frifchmuthi de sacrificiis, cum primis iis quz fancti Viri haud longe ab initio rerum leguntur obtuliffe.
 80. Jo. Saubertus de Hebrzorum sacrificiis.
 81. De facerdotibus Hebrzorum.
 82. Pauli Slevogti diff. de XXIV. Ephemeris sacerdotum apud Hebrzos.
 83. Andrez Adami Hochsteteri de fefto expiationis.
 84. Jo. Rhenferdi collatio expiationis Pontificis Maximi & JESU CHRISTI.
 85. Theod. Daffovii diffidium Pontificis Romani & Hebrzi.
 86. Ej. de Lustratione Hebrzorum.
 87. Jo. Frifchmuthi de hirco emiffario.
 88. Jo. Benedictus Carpzovius de vacca rufa.
 89. H. Dodwelli de uno sacerdotio & uno altari. Ex Anglico latine.
 90. Jo. Braunii de vestitu Sacerdotum Hebrzorum.
 91. Jo. Prideaux de vestitu Aaronis.
 92. Jac. Altingii diff. de mitra, stola, Ephod. &c. Heptade VIII. differtationum T. 5. Opp.
 93. Ben. David Carpzovius de Pontificum Hebrzorum vestitu sacro.
 94. Theod. Daffovii diff. de Coma Hebrzorum licita & interdicta.
 95. Antonius Bynzus de calceis Hebrzorum.

Tomus IX.

96. Herm. Witfii Oratio de Theocratia Israëlitarum.
 97. Hadr. Houtyni de Monarchia Hebrzorum ante Saulem, una cum scriptis contrariis Sam. Pufendorffii & Adami Rechenbergii.
 98. Gustavi Georgii Zeltneri liber de adolescentia Reip. Israëlitarum sub temporibus Judicum.
 99. Gvil. Schickardus de jure Regio cum notis Jo. Benedicti Carpzovii.
 100. Jo. Frifchmuthi diff. de rege apud Hebrzos eligendo & deponendo.
 101. Ej. & Jo. Vorffii de Synedriis Hebrzorum.

102. Jo. Clerici de magno Synedrio Hebræorum.
 103. Præcepta DCXIII. Hebraice & Latine ex edit. Jo. Leusdenii, subje-
 ctis observationibus Sim. Episcopi.
 104. Gvilelmi Welwod collatio juris divini cum jure civili Romano.
 105. Paganini Gaudentii de differentia legum Mosaicarum & Romanarum.
 106. Ex Jo. Seldeno de decimis excerpta, Jo. Clerico interprete.
 107. Ex H. Dodwelli & Humfredi Hodii scriptis contrariis excerpta de
 Pontifice Max. à Rege Salomone deposito. Ex Anglico Latine.
 108. Maimonides de juramentis Hebræorum cum versione Miegii & Justi
 Christoph. Dithmari notis & Jacobi Perizonii præfat.
 109. Jac. Lydii syntagma de re militari & de jure jurando Hebræorum
 cum notis Salomonis van Till.
 110. Theod. Dassovii diss. de suspendio hominis lapidibus obruti.
 111. Claudii Salmasii liber de Cruce.
 112. Henr. Kippingii de Cruce dissertationes.
 113. Jac. Altingii de servis Hebræorum, ex Heptade VII. dissertationum.
 114. Jo. Georgii Abicht Professoris Lipsf. de servorum Hebræorum acqui-
 sitione & servitiis.

Tomus X.

115. Julii Bartolocci Bibliotheca Rabbinica * contracta, emendata & sup-
 pleta ex Strimero, Plantavio, Buxtorfio, Hottingero &c.
 116. Petri Stevartii Catalogus scriptorum Græcorum & Latinorum Anti-
 Judaicorum, auctus & in hæc tempora continuatus.

Tomus XI.

117. Jac. Altingii Historia Academiæ & promotionum Academicarum.
 118. Ej. Studiosus & Doctor Hebræus.
 119. Henr. Ottonis Historia CXXX. Doctorum Mischnicorum.
 120. Georgii Urfini antiquitates Hebraicæ Scholastico Academicæ.
 121. Jo. Held de Synagogis Judæorum.
 122. David Clodii de Synagogis Judæorum.
 123. Campegii Vitringæ Archi Synagogus & de decem Otiosis Syna-
 gogæ.
 124. Jac. Rhenferdi de decem otiosis Synagogæ, Synagogus ἀποκατά-
 κριτος, & specimen animadversionum &c. 125. Jac.

* Hanc spero propediem nos in acceptis relaturus Clariss. Viro Joh. Christophoro Wolfio,
 Lingvar Orientalium in Gymnasio Hamb. Professori, Amico & Collegæ meo con-
 junctissimo.

125. Jac. Altingii de Concionibus Judzorum post reditum e Babylonia,
 126. Jo. Christoph. Wagenfeilii de Concionibus Judzorum nostræ ætat-
 tis. (Tel. ignea Satanæ p. 245. seq.
 127. Rich. Simonis Dissertatio de Caraitis & Samaritanis, ex Gallico
 latine.
 128. Hadr. Relandus de Samaritanis.
 129. Samaritanorum Epistolæ ad Scaligerum; Ludolfum & fratres in
 Anglia.
 130. Chronologia Samaritarum auctore Ed. Bernhardo (in Actis Erud.
 A. 1691.)
 131. Zemach David, five Chronologia R. David Ganz cum notis Gvil,
 Henrici Vorstii.
 132. Jac. Triglandii de Caraitis. Scaligeri, Drusii, Serarii de tribus se-
 ctis Hebrzorum.
 133. Jac. Rhenferdi dissertationes de fictis Judzorum hæresibus,

Tomus XII.

134. Eduardus Bernhardus de mensuris & ponderibus antiquis, & de
 mari Salomonis
 135. Henr. Guntheri Thulemarii de variis siclis & talentis Hebrzorum.
 136. Andreæ Beyeri siclus sacer & Regius appensus.
 137. Julii Bartolocci Diss. de numis Hebr. ex T. IV. Bibl. Rabbin.
 p. 518. seq.
 138. Raphaëlis Avellini Declaratio numismatis Hebraici Davidis & Abra-
 hami, ex Italico latine.
 139. Wagenfeilii de numis quibusdam Hebraicis ex Commentario ad
 Sotam p. 275. seq.
 140. Athanas. Kircheri de eodem argumento ex T. 2. Oedipi.
 141. Herm. Conringii paradoxa de numis Hebrzorum.
 142. Hadr. Relandi, Jo. Harduini & Jo. Gagnerii de Numis Samari-
 tanorum.
 143. Wagenfeilii de Judzorum in non Judzorum usuris.
 144. Martini Mauricii liber de Hebrzorum fortitionibus.
 145. Wagenfeilii diss. de lusibus Hebrzorum, ex libro ejus de Norim-
 berga cap. XXII.
 146. Thomæ Hyde de ludis Orientalium.
 147. Jo. Buxtorfius de sponsalibus & divortiis Hebrzorum,

148. Tho. Pius de divortiis Hebræorum.
 149. Jo. Buxtorfii de lotione Judaica ante & post cibum.
 150. Martini Geieri de luctu Hebræorum.
 151. Frid. Mulleri libri III. de sepulchris veterum Hebræorum.
 152. Jo. Nicolai de sepulchris Hebræorum.
 153. Jo. Henr. Hottingeri cippi Hebraici.
 154. Monumenta antiqua Judaica Augustæ Vindel. reperta cum notis Matthiæ Frid. Beckii.
 155. Menassæ Ben Israel de resurrectione.
 156. Theodori Dassovii de mortuorum resurrectione ex mente Vet. Hebræorum.

CAPUT II.

De Ægyptiorum, Persarum, Carthaginensium aliarumque Gentium, tum de Græcarum Antiquitatum Generalibus Scriptoribus,

Scriptores de Antiquitatibus Ægyptiorum, 1. Persarum 2. De antiquitatibus Punicis sive Carthaginensium. 3. De Germanicarum Antiquitatum studio non negligendo. 4. De scriptoribus antiquitatum Græcarum. 5. 6. singulatim Laconicarum, 7. Atticarum. 8. De antiquitatibus aliarum Civitatum vel Insularum, 9. Index thesauri Antiquitatum Græcarum Gronoviani. 10.

I.

ÆGYPTIORUM Antiquitates & ritus plurimos persecutus est Athanasius Kircherus Jesuita in Oedipo Ægyptiaco, Romæ 1652. fol. IV. Volum. quanquam tum in hoc opere tum in Obelisco Pamphilio ibid. 1650. fol. vulgato, expositurus antiquas figuras Hieroglyphicas illius gentis, plurimum indulget conjecturis nulla autoritate nixis, sæpissime etiam nulla verisimilitudine se lectori commendantibus. Brevior sed & accuratior & eruditior est in veteribus ritibus ac consuetudinibus Ægyptiis exponendis Johannes Marsbanus Anglus Eques auratus, in cujus canone chronico Londini primum A. 1698. 4. excuso multa Ægyptiarum antiquitatum nec minus Hebraicarum

carum Græcarumque capita doctè illustrantur. Visus tamen est in eo peccare, quod longe junioribus testibus pro re tam antiqua depugnans, rationesque institutorum Leviticorum typicas fere negligens, Hebræos ritus plerosque omnes ex Ægyptiorum institutis derivat, aut per nudam συγκατάθεσιν quandam, ut gens Judaica ab Ægyptiis abduceretur, à DEO vel ostensos vel toleratos fuisse contendit, licet *Johannis Spenceri* ea quoque est sententia magno molimine defensitata in *diff. de Urim & Thummim* Cantabrig. 1699. 8 & in opere de legibus Hebræorum *ibid.* 1686. fol. Hagæ Comit. 1686. 4. & Lipsiæ 1705. 4. Contra hanc *Marshami & Spenceri* opinionem multis disputat *Hermannus Wisfius* in Ægyptiacis *Amst.* 1683. 1693. 4. editis, quem vide imprimis p. 60. 262. 281. 292. Consuli etiam possunt *Hugo Ferrandus* T. 2. cogitationum de religione Christianâ Gallicè editarum, *Clarissimus Otto Menkenius μακαρίτης* in præfatione ad Lipsiensem *Marshami* editionem à se curatam, *Natalis Alexander* in selectis capitibus *Hist. Eccles. V. T.* *Johannes van der Weyen* & alii.

Nescio tamen an ex altera parte vicissim excedant modum Viri doctissimi, qui si quamcunque vel minimam vel etiam nullam vident in Hebræorum & Ægyptiorum, Græcorum item Romanorumque & aliarum gentium institutis similitudinem, longe maximam tamen videre se existimantes, nihil non, etiam plerasque quas habent fabulas*, nedum ritus & sacra à Judæis repetiisse Ethnicos contendunt. Ita illustris *Huetius* in demonstratione Evangelica & opere de Concordia rationis & fidei (libris alioqui eruditissimis & lectu dignissimis) *Bochartus* in *Phaleg*, *Vossius* de idololatria, *Jo. Mich. Dilherrus* in *diff. de κακοζήλεια* Diaboli, *Edmundus Dickinson* in *Delphis Phœnicizantibus*, aliique quam plurimi.

Excerpta de Ægyptiacis institutis & ritibus è *Nymphodoro*, *Strabone*, *Plutarcho* & aliis suæ *Herodoti* editioni p. 598. sq. Græcè & Latine subjecit *Godofredus Jungermannus*, atque ejus inde exemplo *Tho. Galeus*. Extat etiam *Johannis Baptiste Casalii*, Romani, liber de Ægyptiorum profanis ritibus, cum ejusdem libris de ritibus Romanorum & Christianorum *Rom.* 1644. 4. & *Hanover.* 1681. 4. sed non adeò multa sunt quæ de Ægyptiis attingit *Vir* alioqui non contemnendus. His addendi *Caspar Barthius* p. 129. - 144. ad *Claudian. Job. Henricus Bœclerus* in *νομίμοις* Ægyptiorum T. 2. *diff.* p. 665. sq. & *Johannes Nicolai* qui eruditus

D 3

anti-

* Rectè hoc visum incredibile est *Abbati Banierio* in libro edito Gallicè *explication Historique des fables*, *Paris.* 1711. & *Hagæ Comit.* 1713. T. 1. p. 59. 69.

antiquitates publice cum laude apud Tubingenses docuit (A. 1708. 9. August. defunctus) libro de Ægyptiorum Synedrio & legibus insignioribus Lugd. Bat. 1705. 8. De sapientia, eruditione atque inventis Ægyptiorum, erudita *Cornelii Adami* Commentatio in Exercitationibus exegeticis, editis Groningæ 1712. 4. p. 92. seq. Hieroglyphicorum Ægyptiorum scriptores Harapollo, Pierius Valerianus, Causinus aliique de quibus uti de Hermete Trismegisto dixi lib. 1. Bibliothecæ Græcæ Meusatiacæ Laurentii Pignorii commentario illustrata prodiit Amstelod. 1669. 4. Aliam Tabulam antiquam Ægyptiacam Hieroglyphicis exornatam, quam vulgavit V. C. Franciscus de Ficoronis, habes etiam in Actis Eruditor. A. 1714. p. 127. Primos fuisse Ægyptios, qui per figuras animalium, sensus mentis effingerent, testis Tacitus 2. Annal. Idem usurpatum Mexicanis, quorum Scripturæ figurariæ specimen exstat in Alphabetis collectis ab Andrea Müllero Greifenhagio.

II. Antiquitates PERSICAS varias hinc inde haurire licet ex Herodoto, Xenophonte, Procopii Persicis, Plutarcho, Arriano, Curtio, hujusque illustratoribus Freinshemio, Radero, Pitisco tum ex iis, quæ ad calcem Herodoti & Ctesia aliisque scriptoribus græcè ac latinè subjecit H. Stephanus & Jungermannus, repetita etiam in novissima Londinensi Herodoti editione. Sed singulari ac justo opere illas complexus est digessitque vir doctissimus *Barnabas Brissonius* libris tribus de regno Persarum, quorum primus sacra, secundus politiam, tertius rem militarem exponit. Paris. 1580. 8. & postea sæpius, ut Paris. 1606. 4. & Heidelbergæ apud Commelin. 1595. 8. cum notis Frid. Sylburgii, ad libri calcem, atque Argentorat. 1710. 8. cum Sylburgii & Jo. Henr. Lederlini V. C. notis in calce cujusque paginæ statim subjunctis. Confer quæ in laudem hujus operis Brissoniani adversus Jos. Scaligeri acerbiorum censuram vir præclarus *Cornelius Adami* Ecclesiastes & Rector scholæ Damonensis in Observatt. Theologico-Philologicis Groning. 1710. 4. c. 2. p. 23. qui plures etiam ritus Persicos illustrandis sacris litteris (Estheris præcipue & Danielis libro) persequitur. Nonnulla etiam Brissonio præterita supplevit *Julius Caesar Bulengerus* in Eclogis ad Arnobium, editis Tolosæ A. 1612. 8. Videndus itidem *Nic. Gurtlerus* lib. 1. de Originibus Mundi c. 10. Librorum trium *Theodori Presbyteri* ως ἦς ἐν Περσίδι Μαγικῆς, argumentum refert Photius in Bibliotheca, Codice LXXXI. Ex scriptis Orientalibus plures Persicas Antiquitates depromsit *Bartholomæus Herbelotus* in Bibliotheca sive Lexico Orientali Gallice edito Paris. 1697. fol. Integros XL. annos legen-

legendis Perfarum & Arabum monumentis impendit, ex quibus Lexicon hoc suum congeffit, ante quam in lucem opus prodiret extinctus Paris. 8. Dec. 1695. ætat. 70. Sed nimis concise passim recenset ea quæ legit, nimiaque libertate, nec ipsa scriptorum verba usquam adducit. Quo in genere diligentius versatus est *Thomas Hydeus* Bibliothecarius nuper Bodlejanus in Historia Religionis veterum Perfarum & Parthorum & Medorum eorumque Magorum, ad cujus calcem liber *Sadder*, Zoroastris præcepta continens latine est subjunctus Oxon. 1700. 4. Ei jungi potest *Henricus Lord* in Historia religionis Banianum, quæ ex Anglico Gallice prodiit Paris. 1667. 12. Vereor tamen ne Æthiopem lavet eruditissimus Hydeus, * quando Perfas ab Idololatria absolvere & à sincero unius DEI cultu commendare instituit. Recentium Perfarum mores ac consuetudines cum ex *Sanfonii*, *Herberti*, *Adami Olearii*, *Tavernerii*, *Petri della Valle* & aliorum, novissime etiam *Jo. Chardini* & *Cornelii Bruini* itinerariis abunde etiam vulgo innotuerint, lubens prætereo.

III. PUNICAS five CARTHAGINENSES Antiquitates attigit *Bernardus Aldrete*, Hispanus, in Antiquitatibus Hispaniæ & Africæ, patrio sermone editis Antwerpæ 1614. 4. libro præcipue quarto five ultimo. *Christophorus Hendreich* in libro de Rep. Carthaginensium, Francof. 1664. 8. (Cui veteri editioni A. 1705. à typographo Batavo novus præfixus est titulus) & Vir Clarissimus *Conr. Samuel Schurzfleischius* ὁ μακαρίτης in dissertationibus Historico-Polit. p. 516. sq. ut Reinerium Reineccium præteream in Hist. Julia, & *Ubbonem Emmium* T. 3. Veteris Græciæ p. 157. sq. Sed profecto merebantur diligentius fufiusque exponi & illustrari res nobilissimæ hujus & potentissimæ quondam in Africa Reip. quæ Tyriorum five Phœnicum vetus Colonia, & tum aliis institutis (adi Grotium ad Deut. XVIII. 10.) tum ipso idiomate Phœnicibus affinis. Vide Reinesii ἰσοπέδῃα linguæ Punicæ, post editionem Altenburgensem A. 1637. 4. nuper in syntagmate disputationum Græviano recusa Ultrajecti A. 1701. 4. Thomam Hyde ad itinera Abrahami Peritfol, p. 44 seq. ubi de nomine Urbis Carthaginis atque Originibus. Imprimis verò summum Virum Sam. Bochartum in Geographia sacrâ, cui Aldretum ignotum fuisse observat

* In Actis Martyrum selectis Theodorici Ruinari p. 567. edit. Wettlenianæ notatur ex Eusebii Renaudoti observatione Hydeus, ac reprehenditur, quod testimonium unius auctoris obscuri, atque ut ille ait sordidissimi, qui non nisi gryphos & ænigmata loquitur, & ante annos CXX. scribebat, præferre non dubitat omni Antiquitati. Auctor ille est *libri censum portarum*, pro quo typographus male excudit: *censum Perfarum*.

vat Joh. Clericus T. 5. Bibl. selectæ p. 389. sq. & p. 393. sq. Dolendum in super fatis doctissimi viri *Gilberti Gaulmini* interceptos esse ejus libros III. de Rep. Carthagenensium, cum libro singulari de infanticidiis Afrorum, quos promisit in præf. ad Eustathium de Ismenii & Ismenes amoribus, quemadmodum etiam lucem nunquam vidit Hendreichi supra laudati Opus de rebus Carthagenensium, sive Carthagenensium Historia cujus edendæ spem fecit p. 8. & 14. nec edita sunt ejusdem *Analecta* sive addita-
menta quæ pollicetur p. 287. 135. & alibi.

IV. Indorum, Arabum, Syrorum (quæ tria nomina latissime patent) Tschinarum item, tum qui in Europa Scytharum Celtarumque sive Gallorum, Francorum & Germanorum, Hispanorum ac Britannorum, Anglosaxonum populorumque septentrionalium veterum res atque antiquitates in alium locum conjicere animus est, ne nimium evagandum nobis sit, locusque proverbio Italarum, *chi troppo abbracia, nulla stringe*, & dum omnia persequi instituimus perficiamus nihil. Tantum monemus studiosos, juris præcipue atque Historiarum. ne in aliarum gentium, Romanarum v. g. atque Græcarum antiquitatibus ita se abundant, ut interim in patriis rebus sint hospites, quod æque esset ridiculum ac si quis in Germania vivens Græce loqui disceret, Germanicam linguam ignoraret & aspernaretur. Systema quoddam Antiquitatum Germanicarum, duodecim dissertationibus sub *Germania medie* titulo Heidelbergæ primum 1678. deinde Jenæ 1686. 4. editis ac nuper cum Gvil. Turckii diff. de Geographia Germaniæ mediæ xvi Halæ Sax. 1709. 4. recufis delineavit *Paulus Hachenbergius* in quarum prima de regimine, 2. de generibus sive ordinibus (nobilibus, ingenuis, servis, libertis) 3. de legibus 4. de remilitari, 5. de nuptiis 6. de studiis 7. de lingua 8. de religione gentili & Christiana 9. de re feziali 10. nummaria 11. vestiaria & 12. de re funebri veterum Germanorum differit. Breve compendium Germanico idiomate sub titulo Germaniæ antiquæ novissime vulgavit *Paulus Christianus Hæpfnerus*, Halæ Sax. 1711. 12. Monumenta vetera * Taciti, Cæsaris, Strabonis aliorumque de rebus ac moribus prischorum Germanorum collegit & conjunctim edidit *Hermannus Conringius*: Idem in aliis scriptis egregiam lucem attulit antiquitatibus Germanicis, quod fecere etiam *Phil. Cluverus* in *Germania antiqua*, (cujus epitomen dedit Jo. Buño) *H. Speelmannus* in glossario Saxonico, *Cangius* in glossario mediæ

* Similem collectionem illustris Leibnitiæ præmisit Tomo primo scriptorum rerum Brunsvicensium.

medix & infimz latinitatis, *Marquardus Freherus*, *Melch. Goldastus*, *Reinerus Reineccius*, *Frid. & Erpoldus Lindebrogii*, *Meibomii*que atque ne alios in præfenti memorem, qui id faxum noſtra ætate magna cum laude volverunt volvuntque *Godfridus Guilelmus Leibnitzius*, *Chriſtianus Franciſcus Paulini*, *Wilhelmus Erneſtus Tentzelius*, *Jo. Nicolauſ Hertius*, *Jo. Mich. Heineccius*, *Jo. Georgiuſ Eccartuſ*, *Chriſtianuſ Junckeruſ*, & *Jo. Hermannuſ Smincke*, Argentoratenuſque Academix nuper decuſ *Johanneſ Schilteruſ* A. 1705. 14. Maj. denatuſ. De moribuſ conſvetudinibuſque Francoꝝ per variuſ ætateſ Monarchix opuſ inſigne Gallico idiomate edidit *Ludovicuſ leGendre* Canonicuſ Pariſienſiſ. Pariſ, 1712. 12.

V. Inter GRÆCARUM antiquitatum ſcriptoreſ primo loco commemoranduſ e veteribuſ quidem *Pauſaniuſ* eſt in deſcriptione Græciz ſ. Atticis, Corinthiacis; Laonicis, Meſſenicis, Eliacis, Achaicis, Arcadicis, Bæoticis, Phocicis que, cujuſ operiſ præſtantiſſimi editio optima Græco-latina cum notis *Xilandri*, *Sylburgii* & *Jochimi Kuhnii* lucem vidit Lipſiz A. 1696. fol. E recentioribuſ *Everharduſ Feitſiuſ* in libriſ quatuor Antiquitatum Homericarum, quæ poſt autoris obituſ lucem adſpexere Lugd. Bat. 1677. 12. & reſuſi ſunt Tomo ſexto Antiquitatum Græcarum, quæ mox reſeram vulgataſ a Viro doctiſſ. *Jacobo Gronovio*. In hoc brevi & jucundo libello, Heroicorum temporum conſvetudineſ ex Homero deſcribuntur & ex aliis ſubinde ſcriptoriſ illuſtrantur: quod licet accuratius & clariuſ exponi potuiſſe notat *Jo. Clericuſ* *Artiſ Criticæ* parte I. p. 98. tamen utiliter eum a tironibuſ evolvi neciſſe diſſitetur. Atticæ Antiquitateſ ſimiliter prelo paſſe *Feithiuſ* ex *Nic. Heiniſii* ad *Daumiuſ* litteriſ didici, ſed illæ lucem haud viderunt. *Wolffgangi Lazii* *Medici* & *Hiſtorici Cæſarei* commemorationeſ *Hiſtoricæ* & *Antiquitateſ* quædam Græciz veteriſ & *Peloponneſi*, *Variuſ* numiſmatibuſ illuſtratæ *Hanov. 1605. fol. editæ* & *T. 6 theſauri Gronoviani* reſuſæ ſunt.

VI. Jam deinceps non eſt prætereundum opuſ *Johanniſ Pfeifferi* *Profeſſoriſ* *Regiomontani*, *Regiomont. 1689. 4.* qui paullo ante obituſ ad Romanam Eccleſiam ſe contulit, diſtributuſ in quatuor libroſ, quibuſ * *Antiquitateſ ſacraſ*, *Politicaſ*, *militareſ*, & *Oeconomi*

E

micas

* Deſectuſ hujus libri notantur ſatiſ libere à genero auctoriſ *Chriſtiano Helwich*, in *Pfeifferi* vita p. 589. inter vitæ ſelectaſ eſt *Bibliotheca Chriſtiani Gryphii τὴ παραλίτῃ* editaſ *Uratiſlaviz* A. 1711. 8.

micas Veterum Græcorum gentilium succincte complexus est, methodo non contemnenda, etsi propter haud præmissa singulorum capitum argumenta lectoribus obscuriore. Magis tamen placent juvenumque studiis accommodatiores sunt *Johannis Potteri*, ejusdem cui eximias *Lycophronis* editiones debemus, *Archæologia Græcæ*, quæcum iconibus in æs incisus Anglica lingua prodire Oxon. 1699. 8. 2 Volum. & locupletiores ac latinè translata extant in tomo XII. thesauri Gronoviani. Hinc secunda editio Anglica, quartâ parte auctior lucem vidit Oxon. 1706. 8. 2. Vol. De *Ubbonis Emmii* & *Jacobi Palmerii* veteri Græcia dicturus sum infra, ubi ad res Geographicas & Politicas pervenero. De *Thomæ Hind* Historia Græciæ Anglice edita Lond. 1707. 8. vide Acta Eruditorum Lipsiensium T. 4. supplem. p. 282.

Compendium brevius Græcarum Antiquitatum in tyronum usum concinnavit *Paulus Christianus Hæpferus* & sub Græciæ antiquæ titulo vulgavit Germanice Halæ Sax. 1710. 12. Breve etiam Antiquitatum Græcarum Romanarumque breviarium Palæstræ suæ styli Romani libro quarto inferuit *Jacobus Masenius*, S. I. Colon. 1659. 8. Antiquitatum Græcarum, præcipue Atticarum descriptio brevis, vulgata sine nomine A. 1714. 12. Franeckeræ, auctorem habet virum doctissimum *Lambertum Bos*.

Petri Danetii dictionarium Antiquitatum Romanarum & Græcarum in usum Delphini pridem adornatum & Gallicè primum vulgatum Paris. 1698. mox recusum in Belgio Amstelodami A. 1701. 4. Anglicè etiam translatum & editum Londini, tironibus propter perspicuitatem utile est, etsi multa in illo minimèque omittenda in cassum quæras, & præter testimonia scriptorum desideres majorem etiam hinc inde accuratorem. Quibus in partibus omnibus studiosorum ut speramus desiderio ex asse satisfaciet præclarum quod jam sub prælo sudat egregii Viri *Samuelis Pitisei* Lexicon Antiquitatum Romanarum & Græcarum, duobus Voluminibus in fol. illustrando utriusque thesauro Antiquitatum subjiendum.

Balthasaris Stolbergii τῆ μακαρίτη Opus ἀνεκδοτόν Antiquitatum Græcarum in Novum fœdus, existat MS. apud Virum Rev. & Clarissimum Theodorum Daffovium, auctoris generum, Superintendentem hodiè Generalem Regium Holsatiæ. Quod ejusdem fere instituti est cum Antiquitatibus Biblicis B. Dieterici & Quenstadii, primo capite à me jam laudatis, sed alia methodo apparatuque elaboratum, & magnam partem occupatum in phrasi librorum Novi fœderis è Græcorum veterum scriptis illustranda & asserenda.

VII. Rempublicam atqve Antiquitates LACONICAS illustravit *Nic. Cragius*, Ripensis, cujus libri IV. de Rep. Lacedæmoniorum prodierunt Genevæ A. 1593. 4. ex officina Sant-Andreana atqve iterum Lugd. Bat. 1670. 8. deniqve Tomo quinto Thesauri Gronoviani. Cæterum falli eos, qui opus hoc non Cragii sed Jacobi Cujacii esse cum Barthol. Keckermanno lib. 2. c. ult. system. Polit. affirmant, ostendit Henricus Ernstius lib. 2. c. 27. Observationum. Post Cragium, quem magnum Danicæ ornamentum vocat *Johannes Meursius* libros IV. Miscellaneorum Laconicarum, spicilegium ipsâ messe majus conscripsit, quos auctore jam defuncto luci publicæ vindicavit Samuel Pufendorfus Amst. 1661. 4. Gronovius eodem tomo quinti thesauri dedit recudendos. His addes si placet *Guilleterii* Lacedæmonem veterem & novam cum secessu ipsius Thessalico. Paris, 1676. 12. 2 Vol. & Amst. 1679. 12.

VIII. Res Atticas in Athenis ATTICIS, libris IV. lectionum Atticarum, pluribusque scriptis aliis illustravit *Johannes Meursius*, Vir in his literis versatus diligentissime & accuratissime; Ea ante centum circiter annos pleraque edita separatim, & rarius nuper obvia quarto & quinto Thesauri Gronoviani inserta sunt pleraque, etiam auctiora hinc inde ex auctoris chirographo, quæ suis quæque locis a me laudabuntur. *Francisci Rous* Archæologix Atticæ, lingua Anglica decies amplius prælum subiere post editionem primam Lond. 1637. 4. Usus ego sum editione nona Oxon. 1684. 4. cum augmentis, quæ accesserunt a *Zacharia Bogano*, eodem qui Homerum Hebraizantem Oxon. 1658. 8. edidit. Belgicæ quoque lucem adspexere Amst. 1688. 8. Præterea *Guilleterius* * edidit Gallice descriptas Athenas veterem & novam Paris. 1675. 12. *Franciscus* vero *Fanellus* Athenas Atticas, Italice Venet. 1707. 4. de quo libro vide si placet Acta Eruditorum Lips. Tomo IV. supplementi p. 181.

IX. Idem Gronovius tomo quarto etiam Jo. Meursii aliud postumum opus de antiquitatibus rebusque Insularum, RHODI, CRETÆ, CYPRI, a Cl. Gravio primum Amst. 1675. 4. vulgatum exhibet Tomo IV. & Tomo V. *Johannis Baptiste Crophii* antiquitates MACE-

E 2

DO-

* Conferendum Jac. Sponii & Georgii Wheleri iter in Dalmatiam, Græciam & Orientem factum editumque Gallice, Lugd. 1675. 12. tribus Vol. & *Guilleterii lettres écrites sur une dissertation d'un voyage de Grece, publié par Mr. Spon, avec les remarques sur les medailles, les inscriptions &c.* Paris, 1679. 12. Jac Sponii responsio &c.

DONICAS, sive de Regio Macedonum principatu moribus atqve militia dissertationes.

X. Sed quid vetat hoc loco recensere integrum illum Antiquitatum Græcarum thesaurum, quem V. C. Jacobus Gronovius ad eruditiss. & elegantissimi Grævii exemplum, qui Romanas tot voluminibus complexus est, duodecim in folio Tomis comprehendit, qui lucem adspexere Lugd. Batav. 1697. - 1702. apud Petrum van der Aa, & tribus voluminibus primoribus continent præcipua vetera monumenta Vironumque celebrium effigies * ex nummis, annulis, gemmis, marmoribus ab editore doctissimo collectas, & nitidissime ac luculenter a sculptore in æs incisas, additis singulorum ab editoris ingenio elogiis & descriptionibus, in quibus nonnulla obelo digna notavit Vir magno rei Antiquariæ detrimento A. 1705. 20. Febr. extinctus Laurentius Begerus latens sub nomine Dulodori. *Colloquium quorundam de tribus primis thesauri Antiquitatum Græcarum Voluminibus ad eorum Auctorem relatio, amico Dulodori calamo eum in finem scripta & publicata, ut justæ defensionis locus deur, tantique operis dignitas discussis utrinque dubiorum nebulis eo clarius pateat.* Berolin. 1702. fol.

Theauri Antiquitatum Græcarum Tomus I.

A. Prometheus
B. Lachesis & Atropos
C. Musæ
D. Damascus
E. Athos
F. Rhodope
G. Nymphæum Apolloniatarum.
H. Cyclops

I. Cecrops
K. Hellen
L. Europa
M. Cadmus
N. Semiramis
O. Endymion
P. Lacedæmon
Q. Beroë

R. Da-

* Harum plerasque ante Gronovium vulgaverant illustraverantque Fulvius Ursinus Rom. 1570. fol. Joh. Faber, Antwerp. 1606. 4. Joh. Petrus Bellorius, Rom. 1686. fol. Mich. Angelus Causeus in Museo Romano, ibid. 1691. fol. Jac. Sponius in Miscellaneis eruditæ Antiquitatis, Lugd. 1695. fol. Abraham Gorlaeus in Dactylithoecca, & Leonhardus Augustinus in gemmis & sculpturis antiquis, quæ utraque scripta cum explicationibus suis vulgaverat idem Gronovius, Lugd. Batav. 1695. 1694. 4.

- R. Danaus
 S. Atys
 T. Midas
 U. Ganymedes
 X. Marfyas
 Y. Tityus
 Z. Pergamus
 Aa. Ino cum Melicerta.
 Bb. Tmolus
 Cc. Agave
 Dd. Zethus, Amphion & Dirce
 Ee. Ff. Gg. Personæ Bacchicæ
 Hh. Niobe
 Ii. Bellerophon
 Kk. Præcis
 Ll. Perseus & Andromeda
 Mm. Minos
 Nn. Cydon
 Oo. Naxus
 Pp. Tenus
 Qq. Scylla
 Rr. Dædalus
 Ss. Ariadne
 Tt. Minotaurus
 Uu. Corcyra
 Xx. Taras
 Yy. Leda
 Zz. Hyacinthus
 Aaa. Cephalus & Procris.
 Bbb. Oeneus
 Ccc. Callirrhoe
 Ddd. Æetas
 Eee. Jason
 Fff. Orpheus
 Ggg. Euphemus
 Hhh. Hylas & Hercules
 Hhh. 2. - Ab Nymphis raptus
 Iii. Calais
 Kkk. Cyzicus
 Lll. Medea
 Mmm. \int Meleager
 \int Meleagri mors
 Nnn. Meleager cum capite Apri
 Calydonii
 Ooo. Atalanta
 Ppp. Alceftis & Admetus
 Qqq. Abdera
 Rrr. Achelouſis
 Sss. Omphale
 Sss. 2. Iole
 Ttt. Theseus
 Uuu. Phædra
 Xxx. Oedipus
 Yyy. Tomus
 Zzz. Regina Amazonum
 Aaaa. Hesperides
 Bbbb. Smyrna
 Cccc. Myrlea
 Cccc. 2. Sipylus
 Dddd. Herculis pugna cum Ama-
 zone
 Eeee. Stymphalis
 Ffff. Admeta
 Gggg. Hyllus
 Hhhh. Aventinus
 Iiii. Eurypylus
 Kkkk. Eubœa
 Llll. Sardus
 Mmmm. Alabandus
 Nnnn. Atreus
 Oooo. Paris
 Pppp. Hector
 Qqqq. Andromache
 Rrrr. Laocoon
 Ssss. Iphi-

Ssss. Iphigenia

Tttt. Achilles

Uuuu. Diomedes

Xxxx. Ajax Locrensis

Yyyy. Chiron

Zzzz. Machaon

Aaaaa, Æneas cum Anchise &

Julo.

Tomus II.

I *Fama*2 *Mensis*3 *Ulysses*4 *Nauplius*5 *Nausicaa*6 *Circe*7 *Sirenes*8 *Leander*9 *Hero*10 *Codrus*II *Maro*12 *Pergamus Junior*13 *Arctifusa*14 *Alpheus*15 *Cryfus*16 *Acragas*17 *Patreus*18 *Homerus*19 *Idem*20 *Idem*21 *Idem*22 *Hesiodus*23 *Dido*24 *Caranus*25 *Faustulus*26 *Romulus*27 *Amphinomus & Anapias*28 *Egeria*29 *Byzas*30 *Thales*31 *Solon*32 *Pittacus*33 *Alcaeus*34 *Sappho*35 *Anacharsis*36 *Battus*37 *Pherecydes*38 *Stesichorus*39 *Attus Navius*40 *Pythagoras*41 *Anacreon*42 *Sibylla*43 — *Cumana*44 — *Manlia*45 — *Phrygia*46 *Malchus Imperator Carthago*47 *Charondas*48 *Zaleucus*49. *Archytas*50 *Milo*51 *Columna Rhegia*52 *L. Junius Brutus*53 *Mutius Scavola*54 *Miltiades*55 *Cynægirus*56 *Heraclitus*57 *Democritus*58 *Hippocrates*59 *Themistocles*60 *Pindarus*61 *Cimon*62 *Sophocles*

63 Euripides	82 Euclides
64 Zeno Eleates	83 Plato
65 Athenarum & Heraclea concordia	84 Aristippus
66 Socrates	85 Aspasia
67 Alcibiades	86 M. Manlius
68 Aristophanes	87 Antisthenes
69 Lyfias	88 Diogenes Cynicus
70 Cratevas	89 M. Curtius
71 Herodotus	90 Aristoteles
72 Thucydides	91 Xenocrates
73 Moschion	92 Theophrastus
74 Leodamas	93 Demosthenes
75 Aristomachus	94 Æschines
76 C. Marcus Coriolanus	95 Phocion
77 L. Domitius Ahenobarbus	96 Epicurus
78 L. Quintus Cincinnatus	97 Monimus
79 C. Servilius Ahalæ	98 Menander
80 Idem	99 Philemon
81 Isocrates	100 Posidippus.

Tomus III.

1. Phibia, Æacidæ Regis filia, Pyrrhi mater.
2. Docimus, Heros, Urbis cognominis conditor.
3. Nemausus, Urbis cognominis conditor.
4. Aratus, Astrologie Poëta, in Numismate æreo apud Fulv. Urfinum.
5. Theocritus, apud Fulv. Urfinum in marmore.
6. M. Atilius Regulus
7. Aratus Sicyonius, apud Ducem Ferrariæ in æreo numismate.
8. Hamilcar, apud Fulv. Urfinum in numismate argenteo.
9. — Et Hannibal
10. Hannibal
11. M. Claudius Marcellus
12. Archimedes
13. P. Cornelius
14. Aluций Hispanus, sponsa ab Scipione donatus.
15. P. Cornelius Scipio Africanus
16. Q. Claudia Vestalis

- 17 *P. Cornelius Scipio Nasica.*
- 18 *Chrysisippus*, apud Fulv. Ursinum in numismate ærgo.
- 19 *T. Quinctius Flaminius*, Græciæ ab Philippi jugo liberator.
- 20 *Carneades Cyrenæus*, apud Cardinalem Farnesium in marmore.
- 21 *M. Porcius Cato*, Censorius, ex Dactylitheca Fulvii Ursini in gemma.
- 22 *Eucharis*, in scenæ Græcæ arte apud Romanos prima excellens.
- 23 *P. Terentius Afer*, ex vetustissimo Codice Vaticano.
- 24 *L. Cornelius Lentulus*, Prætor Romanus.
- 25 *Metrodorus Epheſius*
- 26 *Pythodorus*, Stephanophorus sacri certaminis.
- 27 *Xenocrates Medicus*
- 28 *Mantias*, pharmacis componendis laudatus.
- 29 *Heraclides Tarentinus*, Medicus Empiricus.
- 30 *Andreas*, Medicus celebris
- 31 *Nicander Colophonius*, Theriacorum scriptor.
- 32 *Sextius Niger*, Medicus & re herbaria clarus.
- 33 *Pamphilus Alexandrinus*, Grammaticus & herbarum interpret.
- 34 *Apollonius*, Medicus & herbarius insignis.
- 35 *A. Postumius*, Consul Romanus.
- 36 *C. Cælius Caldus*, Consul.
- 37 *C. Marius*, VII. Consul.
- 38 *L. Cornelius Sulla*
- 39 *Q. Pompejus Rufus.*
- 40 *Mago & Dionysius Uticenses*, apud Fulv. Ursinum in gemma.
41. *Pofidonius Stoicus*, Ciceronis Præceptor, apud Card. Farnes. in marmore.
- 42 *M. Tullius Cicero*
- 43 *Cn. Pompejus Magnus*
- 44 *M. Atius Balbus*
- 45 *M. Arrius secundus*
- 46 *Saserna Fratres*, Milites Cæsaris in Africa.
- 47 *Cn. Pompejus*, Filius.
- 48 *M. Junius Brutus*
- 49 *C. Sallustius Crispus*, in Theſauro Christina Regina.
- 50 *Atilius Cimber*
- 51 *M. Antonius*

- 52 *L. Livineus Regulus*
 53 *L. Servius Rufus*
 54 *C. Antonius Restio*
 55 *Memoria belli Philippensis*
 56 *Q. Atius Labienus*
 57 *L. Antonius*
 58 *Sex Pompejus*
 59 *M. Vipsanius Agrippa*
 60 *Dioscorides, Medicus celebris,*
 61 *C. Numonius Vaala*
 62 *P. Virgilius Maro, apud Fulv. Ursinum in nomismate æreo.*
 63 *Idem, apud Petrum Stephanonium in gemma.*
 64 *Q. Horatius Flaccus, ex nomismate in Thesauro Christianæ Regine Aug.*
 65 *Ovidius Naso, apud Feliciam Rondanini, Clariss. Matronam Romanam.*
 66 *T. Livius Patavinus, Patavii in T. Livii Mausoleo.*
 67 *Cacina Patris & Arria.*
 68 *L. Annaeus Seneca, apud Excell. D. Gasparum de Haro & Gusman, Catholicæ Majestatis apud Innocent. XI. Oratorem, inde Neapolitani regni Proregem.*
 69 *C. Postumius.*
 70 *A. Persius Flaccus, olim in Bibliotheca Jacobi Cardinalis Sadoleti, postea Fulvii Ursini.*
 71 *M. Mettius Epaphroditus.*
 72 *Apollonius Tyanens, Pythagoricus & præstigiator, ex nomismate æreo in Thesauro Regine Christianæ.*
 73 *Sex. Julius Frontinus.*
 74 *Rufus Ephesius.*
 75 *Theon Smyrneus.*
 76 *Junius Rusticus, M. Aurelii Præceptor, ex Fulvii Ursini Bibliotheca.*
 77 *Sextus Chæronensis, Plutarchi Nepos, M. Aurelii Præceptor, ex nomismate æreo Sponii.*
 78 *Ælius Aristides, in Bibliotheca Vaticana,*
 79 *Cl. Galenus.*
 80 *Conspectus prior sedentium Medicorum VII. è Codice antiquissimo MS. Dioscoridis, qui exstat in Bibl. Cæsarea.*
 81 — *Posterior eorundem.*
 82 *L. Apulejus, ex nomismate æreo in thesauro Regine Christianæ.*

- 83 *Lucius.*
 84 *Papinianus & Plantia.*
 85 *Julia Procla*
 86 *Anicius Probus & Proba.*
 87 *Sacerdos Germanus, portans navigium Isidis.*
 88 *Facies Batava.*
 89 *Agamemnon.*
 90 *Eryx, in Sicilia luctator insignis.*
 91 *Numa Pompilius.*
 92 *Sindus armatus, ad flagellum Domini pavescens.*
 93 *Abaris Hyperboreus.*
 94 *Empedocles, Philosophus Agrigentinus.*
 95 *Charondas, Legislator Catinensium creditus.*
 96 *Pylheus, Poëta Colophonius, ex Fulvii Ursini Bibliotheca.*

Tomus IV.

Nicolai Gerbelli in Græciæ Mich. Sophiani descriptionem explicatio, in qua docetur, quem fructum, quamque voluptatem allatura sit hæc pictura Studiosis, si diligenter eam cum Historicorum, Poëtarum, Geographorumque scriptis contulerint. Ejusdem de situ, nominibus & Regionibus Græciæ, Celebrum Urbium descriptio &c. figuris æneis elegantissimo artificio à Johanne Goeree delineata.

Johannis Laurenbergii enarratio Græciæ antiquæ, tabulis Geographicis & notis emendatæ ac exornatæ.

Ubbonis Emmii Vetus Græcia, opus distinctum in tomos tres: quorum I. Descriptionem habet Regionum à Græcis habitatarum, cum adjunctis Insulis: II. Complectitur res gestas Græcorum: III. Representat statum ac formam præcipuarum ejus gentis rerumpublicarum, cum additamentis Auctoris antebac ineditis & locis insertis, ac subjunctis notis, cum fig.

- Athenarum veterum Descriptio, cum appendice & emendat.
- Lacedæmonia antiqua, cum Appendice.
- de Republica Carthaginensium.
- de Republica & legibus Cretenfium.
- de Republica Argivorum.
- de Republica Thebanorum.
- de Republica Corinthiorum.

- Ubbonis Emmii* de Republica Syracufana.
 ——— de Republica & ftatu Corcyrazorum.
 ——— de Samo & ejus Republica.
 ——— de Chio & ejus ftatu ac fortuna.
 ——— de Republica & ftatu Rhodiorum.
 ——— de Republica & fortuna Achzorum.
 ——— de Republica & fortuna Etolorum.
 ——— de Statu Acarnanum.
 ——— de Statu Epiri.
 ——— de Concilio Amphictyonico.
 ——— de Statu & Republica Maffilienfium.
 ——— de Republica Locrenfium in Italia.
 ——— de Lyciorum Republica in Afia.
 ——— de inclinatione & interitu Reipublicz Atticz, Spartanz & Carthaginenfis.
 ——— de fitu, amplitudine, & magnificentia Portus Carthaginis.
Johannis Meurfii de Populis & Pagis Atticz, liber fingularis, in quo antiquitates Atticz plurimz, cum supplementis Auctoris, & Jacobi Sponii.
 ——— Athenz Atticz, five de przcipuis Athenarum antiquitatibus libri III, *nunc ex ipfius Auctoris chirographo aucti.*
 ——— Cecropia, five de Athenarum arce, & ejusdem antiquitatibus, liber fingularis, *nunc ex ipfius Auctoris chirographo auctus.*
 ——— Ceramicus geminus, five de Ceramici Athenienfium utriusq; antiquitatibus, liber fingularis.
 ——— Archontes Athenienfes, five de iis, qui Athenis fummum iftum Magiftratum obierunt, libri quatuor, *nunc ex ipfius Auctoris chirographo aucti.*

Tomus V.

Guilielmi Poffelli tractatus de Republica, feu Magiftratibus Athenienfium.

Antonii Thyfii de Republica Athenienfium difcurfus politicus.

——— Collatio Legum Athenienfium & Romanarum.

Johannis Meurfii Pififtratus, five de ejus Vita & Tyrannide, liber fingularis, *nunc ex ipfius Auctoris chirographo auctus.*

Caroli Sigonii de Republica Atheniensium libri IV.

———— de Atheniensium temporibus liber.

———— Lacedæmoniorum tempora.

Johannis Meursii *Fortuna Attica*, sive de Athenarum origine incremento, magnitudine, potentia, gloria, vario statu, decremento, & casu, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.

———— Atticarum Lectionum libri IV. in quibus antiquitates plurimæ proferuntur, nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti.

———— Piræus, sive de Piræo, Atheniensium portu celeberrimo & ejusdem antiquitatibus liber singularis.

———— Themis Attica, sive de legibus Atticis, libri II.

———— Solon, sive de ejus Vita, Legibus, Dictis, atque Scriptis, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.

———— Areopagus, sive de Senatu Areopagítico liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.

Marquardi Freheri Decisionum Areopagiticarum Sylvula.

Martini Schoockii *Achaja Vetus*, ejus situs, antiquitas, respublica, reges, tyranni, leges, bellum &c.

Johannis Meursii de Regno Laconico, liber singularis.

———— Miscellanea Laconica, sive variarum Antiquitatum Laconicarum libri IV.

Nicolauis Cragii de Republica Lacedæmoniorum, auctior & emendatior.

TOMUS VI.

Joachimi Stephani de Jurisdictione veterum Græcorum liber.

Joachimi Peronii de Magistratibus Græcorum & Romanorum, libri tres.

Heraclide Pontici de Politis Græcorum libellus, cum interpretatione Latina Nicolai Cragii.

Johannis Adami Osiandri de Asylius Gentilium dissertatio.

Johannis Baptiste Crephi Antiquitates Macedonicæ, sive de Regio Macedonum principatu, moribus, atque militia dissertatio, cum figuris.

Petri Hendreich Massilia, ejus situs, administratio, respublica, leges, instituta, religio, studia, militia, &c.

Burchardi Niderstedt Melita vetus & nova, Hephæstia Insula, Melita subterranea, &c.

Petri Gyllii de Bosporo Thracio, libri III.

— de Topographia Constantinopoleos & de illius Antiquitatibus libri IV.

Georgii Doufe de Itinere suo Constantinopolitano Epistola. Accesserunt Veteres inscriptiones Byzantio & ex reliqua Græcia allatae cum quibusdam Doctorum Virorum Epistolis.

Leonardi Aretini Commentaria rerum Græcarum.

Wolfgangi Lazii Græciæ Antiquæ variis numismatibus illustratae libri II.

Josephi Laurentii Disquisitione de Rebus publicis, Suffragiis, Conciliis, Accusationibus, Tormentis &c. Veterum.

Everardi Feitii Antiquitatum Homerocarum libri IV. in quibus ferme omnes eorum temporum per Græciam ritus, Ceremoniæ ac Mores, tam in Sacris quam in Profanis, exponuntur & illustrantur.

Nicolai Damasceni de moribus Græcorum aliarumque Gentium libellus, cum interpretatione Latina *Nicolai Craigii*.

Tomus VII.

Danielis Clasenii Theologia Gentilis, seu demonstratio, quæ probatur Gentilium Theologiam (ceu tenebras) Deos, Sacrificia & alia ex fonte Scripturæ (ceu luce) originem traxisse, in tres partes divisa.

Josephi Laurentii Varia Sacra Gentilium, in quibus de eorum Religione, Diis, Templis, Sacrificiis, Festis, Asylis &c. agitur.

Abrahami Ortelii Deorum Dearumque capita, ex antiquis numismatibus collecta: Historica narratione illustrata à Francisco Sweertio, cum figuris.

Julii Casaris Bulengeri de Oraculis & Vatibus liber.

— de Templis Ethnicorum.

Jobannis Henrici Eggelingii Mysteria Cereris & Bacchi, in Vasculo ex uno onyche, cum figuris.

Jobannis Meursii Panathenza, sive de Minervæ illo gemino festo, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.

— Eleusinia, sive de Cereris Eleusiniæ sacro, ac festo, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.

Jobannis Nicolai de ritu antiquo & hodierno Bacchanaliorum, commentatio.

Jobannis Jacobi Hellerei Exercitatio de DEO ignoto Atheniensium.

Jacobi Sponii ignotorum atque obscurorum quorundam Deorum Aræ, notis illustratæ, cum quorundam Eruditorum Epistolis ad eandem rem pertinentibus.

Stephani Byzantini Grammatici de Dodone fragmentum, quo tota veterum doctrina & fabulatio de perantiquo oraculo isto continetur, cum Exercitationibus recognitis *Jacobi Gronovii*, cum figuris.

Jacobi Triglandii I. F. I. N. Conjectanea ad quædam obscura fragmenti de Dodone loca.

Johannis Antonii Venerii de Oraculis & Divinationibus Antiquorum, tractatus succinctus & exquisitus.

Symbolica Dianæ Ephesiæ Statua à *Claudio Menetreyo* exposita, multis novis additionibus, nummis & monumentis antiquis illustrata.

Luce Holstenii Epistola ad Franciscum Cardinalem Barberinum de Fulcris, seu Veribus Dianæ Ephesiæ simulacro appositis, cum figuris.

Johannis Petri Bellorii notæ in Numismata tum Ephesiæ, tum aliarum urbium, Apibus insignita, cum figuris.

— — — Expositio symbolici Dæ Syriæ simulacri, cum figuris.

Marmorea Basis colossi Tiberio Cæsari erecti ob civitates Asiæ restitutas post horrendos terræ tremores. Cujus colossi fides à *Johanne Meursio* oppugnata defenditur, tantum non oculis exhibetur & venusta proponitur. Tempus, numerus & nomina civitatum restitutarum ubique falsus & varius ab recentibus Commentatoribus traditur; verus & certus ex marmorea Basi publico instrumento feliciter probatur. Ad Serenissimum ac Reverendissimum Principem Franciscum Mariam Mediceum, &c. Primus trans Alpes vulgavit, revocavit, notis & observationibus illustravit *Laurentius Theodorus Gronovius*, cum figuris.

Laurentii Pignorii Magnæ Deum Matris Idææ & Attidis initia, ex veteris monumentis eruta, cum figuris.

Johannis Fazoldi Græcorum Veterum ἹΕΡΟΛΟΓΙΑ, hoc est de plurimis Græcorum Gentilium antiquitatibus, ritibusque Sacris: in primis de festis diebus, Sacerdotibus, Templis & Aris: de Ludis item ac certaminibus. dissertatio.

Petri Castellani ΕΡΟΤΗΛΟΓΙΟΝ, sive de festis Græcorum Syntagma, in quo plurimi Antiquitatis ritus illustrantur.

Johannis Meursii Græcia Feriata, sive de Festis Græcorum, libri VI. cum notis & marmore ταυροκατάψιστον, cum figuris,

Johannis Jonstoni de Festis Græcorum schediasma.

Julii Caesaris Bulengeri de Ludis Veterum liber unicus.

Johannis Meursii de Ludis Græcorum liber singularis, cum supplementis

Claudii Salmafii.

Danielis Souterii Palamedes, sive de tabula Lusoria, Alea & variis ludis, libri tres.

Andree Sensilebii de Alea Veterum liber singularis.

Cælius Calcagninus de Talorum ac Tesserarum & Calculorum Ludis, ex more veterum, in gratiam Liliti Gregorii Gyraldi.

Tomus VIII.

Johannis Meursii Orchestra sive de Saltationibus Veterum, liber singularis.

Johannis Baptistæ Casalii de Ritu Nuptiarum, ac de Jure Connubiali veterum dissertatio.

Josephi Laurentii de Sponsalibus & Nuptiis Antiquorum libellus.

Barnabæ Briffonii ad Legem Juliam de Adulteriis liber singularis.

Josephi Laurentii de Adulteris, & Meretricibus tractatio.

Johannis Meursii de Puerperio Syntagma.

Josephi Laurentii de Natalitiis, Conviviisque, quæ in iisdem agitabantur, exercitatio.

— — de Præconibus, Citharædis, Fistulis, ac Tintinnabulis collectio.

Liliti Gregorii Gyraldi, de Comædia, ejusque apparatu omni & partibus commentarius.

Julii Caesaris Scaligeri de Comædia, & Tragædia, ejusque apparatu omni & partibus commentatio.

— — de Versibus Comicis tractatus.

Joachimi Camerarii de Comicis Versibus diatriba.

Johannis Baptistæ Casalii de Tragædia & Comædia lucubratio.

Alberici Gentilis de Actoribus & Spectatoribus Fabularum non notandis disputatio.

Epantii & Donati de Tragædia & Comædia commentatiunculæ.

De Fabularum, Ludorum, Theatrorum, Scenarum ac Scenicorum antiqua consuetudine, libellus.

Johannis Ludovici Fabricii de Ludis Scenicis ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ casuistica quinque partita.

- Petri Fabri* de Re Athletica, Ludisque Veterum Gymnicis, Musicis, atque Circensibus Spicilegiorum tractatus, tribus libris comprehensi, opustessellatum. *Cum ejusdem Paralipomenis.*
- Inscriptiones Athleticæ nuper repertæ, editæ & notis illustratæ ab *Octavio Falconerio*, quibus accesserunt aliz ex Africanis marmoribus recens descriptæ, *cum figuris.*
- Barnabe Brissonii* Commentarius ad L. Dominico, de Spectaculis, in C. Theod. & L. omnes dies, cod. de Feriis.
- Josephi Laurentii* de Agyrtis, Histrionibus, Acclamationibus, & Osculis Investigatio.
- Johannis Meursii F.* Collectanea de Tibiis.
- Musonii Philosophi* opus de Luxu Græcorum, in quo de Hellonibus, Bibacibus, Generibus Poculorum, Vino, Coronis quibus in conviviis veteres utebantur, Unguentis, Musicis Instrumentis, Bellariis, Saltationibus, Parasitis, Generibus Placentarum, ac Meretricibus insignibus, ab *Stephano Nigro* congestum.
- Petri Bellonii* de admirabili Operum Antiquorum & rerum suspiciendarum præstantia, libri tres.
- Philo Byzantius* de septem orbis spectaculis, Græcè, cum notis & interpretatione Latina Leonis Allatii.
- Phlegontis Tralliani* de rebus mirabilibus liber, Græcè, cum interpretatione Latina Gvilielmi Xylandri, ac recensione notisque Johannis Meursii.
- *ejusdem* de Longævis libellus; cum interpretatione Latina Gvilielmi Xylandri, ac recensione notisque Joannis Meursii.
- Joannis Eriderici Gronovii* de Musco Alexandrino exercitationes Academicæ, habitæ anno MDCLXVII. post caniculares ferias, ab filio ejus exceptæ: & nunc primum editæ.
- Ludolphi Neecori* de Museo Alexandrino diatribe: nunc primum editæ.

Tomus IX.

- Jani Cornarii* de Conviviis Veterum Græcorum, libellus.
- Andrea Baccii* de Conviviis antiquorum, deque solemnibus in eis Vinorum usu, atque ritu Cænarum sumptuosissimo, libri quinque.
- Johannis Baptistæ Casalii* de Tricliniis, Conviviis, Hospitalitate, & Tesseris Veterum, Exercitatio, *cum figuris.*

Josephi

- Josephi Laurentii* Opuscula, de Conviviis, Hospitalitate, Tesseris & Strenis.
- Jacobi Sponii* de Origine Strenarum Dissertatio epistolica, Historico-moralis.
- Jacobi Philippi Tomasini* de Tesseris Hospitalitatis, liber singularis, in quo jus hospitii universum, apud veteres potissimum, expenditur. Accedunt quædam ex Antonio Augustino & Johanne Chifletio ad majorem illustrationem hinc inde inserta, cum figuris.
- Josephi Laurentii* de Prandio & Cæna Veterum, ac de aliis ad eadem spectantibus Miscellanea.
- Petri Castellani* ΚΡΕΩΦΑΓΙΑ, sive de esu Carnium, libri IV.
- Hieronymi Mercurialis* de Potionibus ac Eduliis antiquorum Mantissa.
- Adriani Turnebi* de Vino ac ejus usu & abusu libellus.
- Johannis Henrici Meibomii* de Cerevisiis Veterum, potibusque & ebriaminiis extra vinum aliis Commentarius.
- Johannis Baptista Casalii* de Thermis & Balneis Veterum tractatio, cum figuris.
- Petri Servii* de Odoribus, Dissertatio Philologica.
- Lazari Bayssii* de Vasculis, libellus, sive animadversiones in tractatum de Auro & Argento legato, cum figuris.
- Pomponii Gaurici* de Sculptura, sive Statuaria, liber.
- Ludovici Demonioffii* Commentarius de Sculptura, Cælatura Gemmarum, Sculptura & Pictura antiquorum, libri duo.
- Aldus Manutius, Pauli F.* de Cælatura & Pictura Veterum.
- Philostratus* de Pictura, ex Iconum initio.
- Julii Casaris Bulengeri* de Pictura, Plastica, Statuaria, libri duo.
- Johannis Baptista Casalii* de Insignibus, Annulis, Fibulis &c. Syntagma, cum figuris.
- Josephi Laurentii* de Re Vestitaria Syntagma.
- Orthonis Sperlingii* de Crepidis Veterum Diatribe.
- Theodori Graze* de mensibus Atticis liber ex interpretatione *Johannis Perrelli*.
- Johannis Perrelli* de ratione Lunæ epactarum, & mensis intercalarii Commentariolus.
- Petri Hagueloni* Calendarium trilingue, seu de mensibus Hebræorum, Græcorum, & Romanorum, dialogus, ex optimis quibusque Auctoribus collectus.

Joannis Lalamanii Dissertationes tres, I. De Tempore & ejus partibus, II. De anno Macedonum, seu Græcorum, III. De anno Attico, rara & exquisita rerum scitu dignissimarum cognitione, ac diversi generis Auctorum explicatione refertæ.

Petri Castellani de Mensibus Atticis, nec non de mensibus & anno Græcorum, Atheniensiumque diatriba.

Samuelis Petiti de anno Attico, Eclogæ Chronologica.

Stephani Pighii Themis Dea, seu de lege divina: ubi præter alia reconditæ antiqvitatis, multa de Horis.

— Mythologia ΕΙΣ ΤΑΣ ΩΡΑΣ, vel in anni partes, ex Symbolis antiqvi cujusdam toreumatis argentei, quod extat apud Rever. Dominum Antonium Perrenotum, Episcopum Atrebatensem, cum figuris.

Jacobi Usserii de Macedonum & Asianorum anno solari dissertatio, cum Græcorum Astronomorum parapegmate, ad Macedonici & Juliani anni rationes accommodato.

Josephi Laurentii de Annis, Mensibus, Diebus, Horis &c. tractatio.

Phelegontis Tralliani de Olympiis Fragmentum, cum Latina interpretatione & notis Johannis Meursii.

Erycii Puteani Olympiades, sola manu, ut verè annis mundi respondent, computatæ.

Joannis Meursii Denarius Pythagoricus, sive de numerorum, usque ad Denarium, qualitate, ac nominibus, secundum Pythagoricos, liber singularis.

Joachimi Camerarii Historia rei nummariz, sive de Numismatis Græcis & Latinis.

Leonhardi Porcii de re Pecuniaria antiqvorum, ac de eorundem Ponderibus, Mensuris, stipendiis militaribus, &c. libri duo.

Josephi Scaligeri Julii Caesaris F. de re Nummaria antiqvorum dissertatio, Liber postumus. Ex Bibliotheca Academia Lugduno Batava.

Willebrordi Snellii R. F. de re Nummaria, liber singularis.

Caroli Patini de Numismate antiqvo Augusti & Platonis, Epistola, cum figuris.

Sebastiani Faeschii de nummo Pylæmenis Evergetæ, Regis Paphlagoniæ, Epistola, cum figuris.

TOMUS X.

Ludovici Crescillii Theatrum Veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, quos in Græcia nominabant ΣΟΦΙΣΤΑΣ, expositum libris V. in quibus omnis eorum disciplina, & dicendi ac docendi ratio, moresque produntur, vitia damnantur, & magni utriusque lingvæ illustrantur & emaculantur scriptores.

Origenis PHILOSOPHOY MENON fragmentum : quod ex Bibliotheca Medicea descripsit, ac notis illustravit Jacobus Gronovius, Græcè & Latinè.

Guilielmi Morellii de Veterum Philosophorum origine, successione, ætate & doctrina, tabula compendiosa, cum Hieronymi Wolfii annotationibus.

Davidis Chyrcæi Tabula Philosophica, sive series Philosophorum, & selectæ eorum præcipuæ; à Thalete & Socrate imprimis, usque ad Ciceronem deducta.

Desiderii Jacotii de Philosophorum doctrina, libellus.

Joannis Meursii Æschylus, Sophocles, Euripides, sive de Tragædiis eorum, libri tres; nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti.

Plutarchi Alexandrina Proverbia Græca, ex Bibliotheca Medicea, cum interpretatione Latina Jacobi Gronovii, nondum antehac edita, extant in Præfatione.

Joannis Meursii Theseus, sive de ejus vita, rebusque præclarissime gestis, liber singularis.

Raphaëlis Tricheti du Fresne Epistola de Charondæ effigie in Cataneasi nummo argenteo.

Joannis Meursii Dionysius, sive de Auctoribus istius nominis, eorumque scriptis, liber singularis, & nunc primum ex chirographo Auctoris editus.

— de Heraclide, aliisque ejus nominis, & eorum operibus, dissertatio, nunc primum ex chirographo Auctoris aucta.

— Theophrastus, sive de illius libris, qui injuriâ temporis intercederunt, liber singularis.

— Lectiones Theophrastæ, in quibus eorum librorum, qui super sunt, loca aliquot emendantur.

Accedit **Adolfi Forsii** Epistola de obitu V. C. Joannis Meursii ad filium ejus Joannem, juvenem præstantissimum, ut & Epitaphia in ejusdem morte per A. Buchellium & Nicolaum Heinsum.

Manus Æneæ Cecropii Votum referentis dilucidatio, Auctore *Jacobo Philippo Tomafino*, cum figuris.

Osavii Falconerii de nummo Apamensi, Deucalionis diluvii typum exhibente, dissertatio, cum figuris.

Georgii Schubarti Enarratio pæregica metamorphoseos Ovidianæ de Diluvio Deucalionis.

Tanaquilli Fabri Vitæ Poëtarum Græcorum: ubi de eorundem Patria, Moribus, Scriptis, &c. perspicue ac compendiose differitur: Ex Gallico idiomate in Latinum translata.

Josephi Barberii de miseria Poëtarum Græcorum liber.

Petri Castellani Vitæ veterum & illustrium Medicorum, qui toto orbe usque ad sæculum XIII. floruerunt.

Johannis Henrici Bæcleri de Scriptoribus Græcis & Latinis, ab Homero ad initium sæculi post Christum Natum decimi sexti commentatio.

Helladii Besantinoi Chrestomathia: Græcè, cum interpretatione Latina & notis Joannis Meursii.

Joannis à Wover de Polymathia tractatio: Integri operis de studiis veterum ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΟΝ, cum Præfatione Jacobi Thomasi. Accesserunt præterea Auctoris Vita & Elogia in Polymathiam, item tabellæ synopticæ.

Josephi Laurentii de Professoribus, Oratoribus, Nomenclatoribus & litteris collectio.

Joannis Meursii Bibliothecæ Græcæ libri tres: ex chirographo Auctoris nunc primum editi.

———— Bibliotheca Attica, sive de antiquis Atticis scriptoribus, eorumque item operibus, libri IX. ex chirographo Auctoris nunc primum editi.

Leonis Allatii de Patria Homeri liber, cum figuris.

———— Homeri Natales, Græcè, cum Interpretatione Latina Andreæ Bajani.

Tomus XI.

Dicæarchi Geographica quædam, sive de vita Græciæ. Ejusdem descriptio Græciæ, versibus Jambicis, ad Theophrastum, Henrico Stephano Interprete, cum ipsius & Isaaci Casauboni Annotationibus.

bus. Accedit Henrici Stephani ad Diczarchum & suam in illum lucubrationem Appendicula.

Henrici Stephani Dialogus, Diczarchi Sympraetor: vel de Græcorum moribus, præfertimque Atheniensium, supplementum.

Erasmi Vindingii Pauli F. Hellen, in quo singulorum antiquæ Græciæ populorum incunabula, migrationes, coloniarum deductiones, & res præcipue gestæ, urbiumque & regnorum origines, mutationes, interitus, & Principum in iis successiones, è Græcis præcipue scriptoribus, Historicis, Poëtis, Geographis, Oratoribus & Grammaticis exponuntur. *Ex MS. Auctoris autographo nunc primum eduntur.*

Lazari Bayssii de re Navali liber: seu annotationes in L. 2. De Captivis & Postliminio reversis. *cum figuris.*

Stephani Doleti de re Navali liber, ad *Lazarum Bayssium.*

Cæli Calcagnini de re Nautica commentatio, ad *Lilium Gregorium Gyraldum.*

Johannis Schefferi de varietate Navium Dissertatio.

Josephi Laurentii de varietate Navium Schediasma.

Joachimi Camerarii Hippocomicus, seu de curandis Eqvis: item de nominibus Equestribus Græcis & Latinis, collectio.

Julii Cesaris Bulengeri de Triumphis, Spoliis bellicis, Tropæis, Arcubus Triumphalibus, & Pompa Triumphi, liber unicus.

Francisci Modii de Triumphis, Ludis & Spectaculis veterum, libri duo.

Joannis Meursii de Funere, liber singularis, in quo Græci & Romani ritus.

Josephi Laurentii de Funeribus Antiquorum Tractatus: in quo ritus funebres ante Rogum, in Rogo, & post Rogum explicantur ac illustrantur.

Johannis Andree Quenstedii de Sepultura Veterum tractatus: sive de antiquis ritibus sepulchralibus Græcorum, Romanorum, Judæorum, & Christianorum.

Petri la Seine Homeri Nepenthes seu de Abolendo Luctu liber.

Tomus XII.

Veterum Sepulchra, seu Mausolea Romanorum & Etruscorum, inventa in urbe Roma, aliisque locis celebribus; in quibus multa ad eruditionem monumenta continentur, collecta & delineata à *Petro San-*

Elío Bartolio, cum explicationibus *Joannis Petri Bellorii*. Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*, cum figuris. *Veterum Lucerna Sepulcrales*, collectæ ex cavernis & specubus subterraneis urbis Romæ, figuris æneis expressæ: in quibus multa ad eruditionem monumenta continentur, delineatæ secundum formas suas à *Petro Sanctio Bartolio*. Divisæ in tres partes, cum observationibus *Joannis Petri Bellorii*. Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*. Editio Auctior.

Joannis Potteri Archæologiæ Græcæ libri IV. sive Antiquitatum Græciæ Corpus absolutissimum, ex Anglico in Latinum versum: nunc iterum ab Auctore ipso recognitum, emendatum, ac fere dimidia parte auctum; cum proprio Indice & figuris æneis.

Index locupletissimus in universos XII. Tomos.

CAPUT III.

De Romanarum Antiquitatum Scriptoribus generalibus sive universalibus.

De scriptoribus qui ante Rosinum Antiquitates Romanas condere instituerunt. I. De *Jo. Rosino*. 2. *Tho. Dempstero* & *Andrea Scbotto*. 3. *De variis compendiis Antiquitatum Romanarum*. 4. *De aliis Antiquitatum Rom. scriptoribus*. 5. *De Georgii Hieron. Welschii* & *Flaminii Vacca affectis vel ineditis operibus*. 6. *De scriptoribus Miscellaneis Antiquitates Romanas illustrantibus*. 7. 8. 9. *Thesaurus Antiquitatum Romanarum Grævianus*. 10. *Index Alphabeticus scriptorum qui in utroque thesauro Græviano & Gronoviano continentur*. II.

I.

Antiquitatum Romanarum corpus moliti perquam multi sunt, vix quisquam perfecit, nemo certè edidit ante *Joh. Rosinum*. Nam *Franciscus Robortellus* Utinensis, qui populi Romani sub Imperatoribus Cæsaribus Augustis vitæ & victu quatuor tomos paraverat, opus ingens, in quo de Romanorum magistratibus, rebus forensibus, sacris, militaribus, coloniis, legibus, consuetudinibus, vestitu, victu,

victu, studiis, structuris, sepultura, ludis, largitionibus, & familiis agere constituit, vix primi in XV. libros distributi argumenta protulit in lucem, adjunctis novem disputationibus de Romanorum provinciis, judiciis, & omni consuetudine causas agendi, legionibus, magistratibus, familiis, Imperatorum cognominibus, militum præmiis & pœnis, honorumque gradibus. Bononiæ 1559. fol. Novem illæ disputationes jam ante editæ fuerant Patavii A. 1557. fol. adjuncto ejusdem libello adversus Carolum Sigonium de convenientiâ supputationis annorum Livianæ cum marmoribus Capitolinis ab urbe condita usque ad A. U. 604. Recusæ deindè in Tomo primo Miscellaneorum Gaudentii Roberti, singulas quasdam ex illis in thesaurum suum antiquitatum Romanarum referente illustri Grævio T. 3. & 10. Neque *Onufrius Panvinus* vel *Carolus Sigonius*, etsi variis scriptis de hoc genere literarum meritissimi, plenum systema rerum Romanarum abolverunt, neque *Paulus Manutius*, qui auctoribus Petro Bembo & Bernardino Maffejo corpus Antiquitatum Romanarum absolutum dare pollicitus fuit libris decem, * sed quorum soli quatuor in lucem editi sunt de Romanorum civitate, senatu, legibus & comitiis, suis quique locis infra memorandi: Neque *Julius Barbaranus* cujus extat promptuarium rerum electarum præsertim in re Romanâ. Veronæ A. 1564. Venet. 1569. 4. Neque *Franciscus Hottomannus*, cujus libri quinque Antiquitatum Romanarum, qui Tomo tertio ejus Operum cura Jac. Lestii editorum Genevæ A. 1599. fol. vix paucissima quædam capita, de magistratibus, legibus ac pœnis & re numaria pertractant. Neque *Pyrrhus Ligorius* Antiquitatum Romanarum scrutator acerrimus & descriptor curiosissimus, cujus triginta circiter volumina maximo labore ex numis maxime congesta Taurini in subalpinis in locupletissima Sabaudi Ducis ac Pedemontani principis Bibliotheca servari testatur Philippus Labbeus, adjungens ejusdem operis tomos IV. reperiri Romæ in Bibliothecâ Farnesiorum nonnullosque in Cimeliarchio Reginz Christinz. Neque *Fulvius Ursinus*, cujus commentarios rerum urbanarum, manu exaratos in Bibl. Vaticana extate testatur Justus Rycquius lib. de Capitolio Rom. pag. 451. Neque *Wolfgangius Lazius* cujus libri XII. de Rep. Romanâ in exteris provinciis bello acquisitis constituta Basil. 1551. & auctiores Francof. Anno 1598. fol. editi varias quidem & plurimas res Romanas magno studio illu-

* Vide Manutii præfat. libro de legibus Rom. præmissam, & Grævii Epistolas p. 237. seq. sive præfat. Tomi I. thesauri Antiqu. Rom.

illustrant & de limitibus, prætoriiis, magistratibus, muniis civilibus & militaribus, exercitiis, legionibus, classibus, coloniis, municipiis, ritibus, ludis, sacrisque variis agunt sed & ordine destituuntur, mole sua laborantes & projusto atque accurato corpore ac systemate Antiquit. Rom. haberi vix possunt. Neque *Paulus Merula*, in cujus operibus posthumis Lugd. Bat. 1684. 4. editis Antiquitates Romanorum h. e. commentarii de sacrificiis, sacerdotibus, de legibus comitiisque & præmiis militaribus continentur. Neque *Flavius Blondus* de cujus Roma triumphante infra dicturus sum, neque *Justus Lipsius* denique, cujus Lexicon rituale Romanum, quod per annos 30. molitus fuerat vir doctissimus, lucem nunquam adspexit, quamvis editis ejus scriptis tum aliis infra suo loco commemorandis, tum in electis maximè & ad Tacitum commentariis lux planè insignis affertur Antiquitatibus Romanis & benè multis & maximè reconditis: unde natum facis historicae sive Antiquariae compendium ex Operibus Lipsii excerptum, quod plus simplici vice prodiit sub titulo Romæ illustratae ab Antonio Thyfio sive *Job. Thulio* potius collectum & novissimè recusum in Anglia, forma minore, cum Georgii Fabricii (male Patricii legitur in *Novellis Reip. litterariae Anni 1699. mense Octobr. p. 469.*) collatione veteris Romæ cum novâ sed (prioris ac minus perfectæ editionis) aliisque libellis ex Lipsio excerptis.

II. Primus itaque *Jo. Rosinus* Isenacensis, Pastor Numburgensis qui A. 1619. obiit Antiquitatum Romanarum corpus libris decem complexus vulgavit Basileæ A. 1585. fol. recusum Lugd. 1609. 4. de quo rectè Barthius ad Rutilium pag. 188. sentit, quod nemo ferè minore ambitione utilius & planius res prisca juventutem doceat. Neque contemnendus est ordo, quem servat vir diligentissimus & non tantum veteribus monumentis sed & recentiorum observationibus assidue usus: Onutrii, Manutii, Sigonii, Ciacconii, Petri Pithœi, Brodæi, Polleti, Cujacii, Brissonii, Hottomanni, Rævardi, Marliani, Rhodigini, Gyraldi, Grucchii, Rivallii, Gruteri, Turnebi, Lipsii & Scaligeri. Quamquam non ignoro acerrimo Reinesii judicio p. 58. Var. lection. in quodvis opus condemnandum potius Rosinum quam ad Romanas antiquitates dirigendas admittendum fuisse, quod nihil sani ubique fere doceat, nisi cum authores integros describit, atque ut ait p. 54. quæ minimum intelligit, docere alios præsumat. Sed non minus ini-

qviffimum cenfeo hoc iudicium eſſe qvam acerrimum, licet illud ſequuntur & probant Kippingius præf. ad Antiqu. Rom. Thomas Crenius I. animadv. philolog. p. 39. itemqve alii. Age enim fac, uno alterovè loco lapſum fuiſſe, qvi primus omnia uno libro completi & in uſum ſtudioſorum ex antiquis recentibuſqve ordine colligere ac perſpicuè digerere conatus eſt, num propterea tam inhumanè accipiendus erat, qvò rem omnium confeſſione utiliſſimam quantum potuit diligentiffimè perfecit? Qvis unqvam ab litterariis illis Heroibus qvi eruditione ſua attingunt nubes, exſpectavit vel vidit Systema ullum perſpicuum ac juventuti utile artis vel ſcientiæ cujuſcunqve? Permittant itaqve ab aliis componi, qvò ipſi vel qvoniam infra dignitatem ſuam eſſe putant haud volunt, vel qvia nimis affluit innumerabilium rerum copia, præ reconditâ magnaqve eruditione ſuâ efficere non poſſunt. Cæterùm de Roſino præter Martinum Hankium libro utroqve de Romanorum rerum ſcriptoribus. Kœnigium in Bibl. & Chriſt. Frid. Paulini in Annalibus Iſenaceniſibus p. 234. videbis, ubi lubebit clariffimi Ekkardti excerpta librorum novorum, menſe Junio Anni 1701. p. 62. 63. ubi mentionem facit vitæ Roſini ineditæ, ſcriptæ ab Eſaia Leichfeldero. Varia etiam de Roſino collegit perſonatus Alphonſus Clarimundus ſive Rudigerus parte quinta vitarum Germanice editarum p. 165. ſqq.

III. Ad Roſinum Paralipomena ſive farraginem variarum doctarum obſervationum Antiquitates Romanas, Roſino vel præteritas vel minus explicatas, illuſtrantium adjecit *Thomas Dempſterus à Mureſk*, J. C. Scotus, Profeſſor Piſanus primùm, dein Bononiensis, vir immenſæ ut ferunt memoriæ, ita, ut quid eſſet oblivio diceret ſe ignorare: infinitæ lectionis, qvi 14. horas diei legendis libris continuare ſoleret, cæterum ad rixas & contentiones pronus & iudicii non ad eò magni, ne cum Jacobo Uſſerio libro de Antiquitatibus Britannicarum Eccleſiarum, dicam planè nullius. Vide de eo præter Hankium parte 2. de Romanorum ſcriptoribus & Thomam Pope Blount in Cenſurâ celebrium ſcriptorum, Mirzum de ſcriptoribus ſeculi XVI. p. 161. Andr. Sauſſæum in Bellarmino continuato p. 82. Erythræi ſive Julii Viſtorii Roſſi Pincathecam 1. p. 24. ſeq. Hieron. Ghilini theatrum virorum doctorum part. 2. p. 235. & auctorem libri Gallice editi Paris. 1707. 12. abregé de l'Hiſtoire des Sçavans p. 269. ſeq.

Dempsteri ad Rosinum in lucem prodiit Parisiis A. 1613. fol. Szpius deinde recusa sunt cum Rosino tum in Germania Colon. Agripp. 1619. 1645. 1662. Genev. 1620. 4. additis etiam *Andreae Schotti* Jesuitæ, viri optimi & doctissimi electis de gentibus, familiis, tribubus rusticis urbanisque, & ludis ac festis Romanorum. Tum apud Batavos Cornelio Schrevelio curante, adjunctis figuris æneis ex Lipsio fere & Onufrio depromptis Lugd. Bat. 1662. 4. atque ab eo tempore plus simplici vice etiam Amstelodami, curante V. C. Samuele Pitisco.

IV. Breve compendium tironibus exhibent præter *Jac. Mase-*
num superiore capite à me laudatum Antiquitates Romanæ, Sacræ, Ci-
 viles, Militares, Oeconomicae *Philippi Caroli* Neoburgò Palatini & in
 Acad. Altdorfina Professoris (qui inde A. 1629. desertis uxore & liberis
 ad Pontificiorum cœtus transiit, A. 1639. in Austria defunctus. Vide
 Omeisium in gloria Academix Altdorfinae p. 94. 172.) Prodiit hujus
 Caroli libellus minori formâ Francof. 1643. & 1670. cum Andr. Domi-
 nici Flocci, Pomponii Læti, Raph. Volaterrani & Valerii Probi libellis
 passim obviis & Altenb. 1663. 8. cum notis Mich. Christiani Ludovici.
 Paulo plenius Antiquitatum Romanarum compendium Anglica lingua
 dedit *Thomas Goodwin* Lond. 1648. 4. sæpius deinde recusum, Belgicè
 etiam editum à Dan. Peen Amst. 1694. 8. Quemadmodum latinâ lin-
 gvâ habemus *Thome Belli* itidem Angli Romam restitutam sive Antiqui-
 tatum Romanarum compendium in signe, vulgatum Londini 1677. 8.
 & nuper Clarissimo Almeloovenio curante recusum Amst. 1700. 12.
 His jungenda *Basilii Kennet* Romæ antiquæ notitia sive Antiquitatum
 Romanarum descriptio, edita Anglice Lond. 1696. 8. & Belgicè ex *Wil-*
belmi Sewel versione cum Francisci Deseine descriptione Romæ novæ
 è Gallico versa, additis figuris in æs incisus ex thesauro Græviano Amst.
 1704. fol. Hinc novissime prodiit Rituum qui olim apud Romanos ob-
 tinuerunt succincta & perspicua explicatio auctore *G. H. Nieupoort*, eo
 vel imprimis laudanda nomine quod veteres semper scriptores testes
 laudat. Trajecti 1712. 8. & Budissæ 1713. 8. Tum *Job. Casparis Santoroc*,
 Professoris Marpurgensis breviarium Antiquitatum Romanarum ex
 ipsis scriptorum classicorum fontibus derivatum, atque prolixioribus
 olim commentariis ab erudito auctore illustrandum, Francof. 1712. 12.
Pauli quoque *Christ. Hæpfneri* Roma antiqua commemoranda Halæ Sax.
 1709. 12. in qua per quaestiones & responsiones summa capita Antiqui-
 tatum

tatum Rom. Germanica lingua in tironum usum breviter exponuntur. Neque omittendus *Fridericus Hildebrandus* Rector scholæ Martisburg. in Antiquitatibus Romanis Alphabetico ordine digestis, brevi libello in 8vo. Jenæ 1657. cujus secunda editio auctior & correctior, Geræ 1671. 8. lucem vidit. Octavum nuper prodiit Franeqveræ A. 1701. 12. cum *Ottonis Aicherii* libris tribus de comitiis Romanorum. Alphabetico ordine Romanas Antiquitates plerasque etiam digessit *Josephus Laurentius* Lucensis in Polymathiz suæ libro quinto & sexto, qui in quatuor prioribus etiam varia capita Græcarum pariter Romanarumque Antiquitatum fufius illustrat, ac persequitur. Prodiit opus non contempndum Vicentiz A. 1631. 4. & auctius Lugd. 1666. fol. licet in hac posteriore editione Epistolæ quibus singulas diatribas viris doctis inscripserat Laurentius, sunt omiffæ. Ex hoc Laurentii opere depromptæ sunt variz diatribæ quas thesauro suo Græcarum Antiquitatum Clariff. Gronovius inferuit. De *Daneti* Dictionario Antiquitatum Græcarum & Romanarum pridem edito, quemadmodum & de altero quod jam studiosorum teritur manibus copiosissimo, accuratissimoque *Samuelis Pitifci*, jam dictum est capite superiore. Memorandi etiam hoc loco libri quatuor antiquitatum Romanarum ab *Heinrico Kippingio* * Rostochienfi, Conrectore Bremensi A. 1678. 2t. 44. defuncto editarum Bremæ A. 1661. 1664. 1668. 1674. 1679. Franeqv. 1684. 1695. 8. ac perquam nitide cum vitâ auctoris à Johanne Hanghorst scripta & pulchris tabulis æneis Lugd. Bat. 1713. 8. Vix dimidia autem pars operis Kippingiani lucem adspexit, parte altera quidem ad editionem paratâ, sed post auctoris obitum perditâ ut notavit Jo. Georgius Eckardus in excerptis Reipubl. literariæ supra laudatis p. 63. sq. mense Junio A. 1701. *Petri Josephi Canselii* Jesuitæ de Romanâ Republicâ sive de re militari & civili Romanorum elegans compendium ad explicandos scriptores antiquos comparatum prodiit primùm Paris. 1684. 12. deinde Ultrajecti 1688. additis è Lipsio Onufrioq; tabulis quibusdam æneis, deniq; ibid. A. 1691. 1696. 1707. 12. *Franciscus Pomroy* S. I. in Epitome Antiquitatum Romanarum omne punctum tulisset si absolvere illi datum fuisset opus cujus prima pars tantum de Diis exstat sæpius edita, cæteræ novem fato auctoris sunt interceptæ. 2. de sacerdotiis, 3. de Comitiis & Magistratibus, 4. de Nuptiarum ritibus, 5. de re bellica, 6. de ludis & spectaculis. 7. de re vestiaria, 8. de

H 2

mensis

* De hoc Kippingio & aliis ejus scriptis vide Ephemerides literarias Germanice editas Lipsiæ sub titulo; *Neuer Bücher Saal*, XXVI. Deffnung p. 122. seq.

menfis & epulis , 9. de variis urbana vitæ officis , 10. de funeribus & sepulchris. Nunquam visus mihi *Lucii Fauni* liber de antiquitatibus urbis Romæ, quas ait in *Bibl Simlerus*, ab antiquis novisque autoribus excerptas summâ brevitate ordineq; disposuit Venet. 1549. 1553. 1559. 8. *Georgii Portii* Specchio ô vero compendio dell' Antichità di Roma sacre e profane Rom. 1625. 12. *Joh. Cunradi Dieterici* Antiquitatum Romanarum compendium, cum excerptis ex *Petri Saintfleury* Monspelienfis libello de rebus illustribus memorabilibus, Francof. 1643. 12. *Ludovici Contareni* Antichità de Roma, sito, Imperadori, famiglie, statue, chiese Venet. 1575. 8c. 8. 2 Vol. 8c.

V. A *Joh. Baptista Casalio* duplex opus habemus præfenti loco laudandum & paulo pleniùs ex veteribus monumentis varia Antiquitatum Romanarum capita persequens, quorum prius est de urbis ac Romani Imperii splendore Rom. 1650. fol. alterum de veteribus Ægyptiorum Romanorum & Christianorum ritibus Rom. 1644. 4. Francof. 1681. 4. *Guilhelmus Choul* sive *Caulius* (latine Brassicanus à quibusdam dictus) Nobilis Gallus jam ante centum quinquaginta amplius annos lingua patria integrum Systema Antiquitatum Romanarum completi constituerat libris XII. ut ipse memorat p. 17. edit. Vesaliensis Gallicæ libri de Religione Romana: sed nihil ab ejus manu in hoc genere ad nos pervenit præter librum eximium jam laudatum de religione veterum Romanorum, alterum de Romanorum castrametatione & disciplina militari, & tertium de balneis exercitiisque antiquorum Græcorum pariter ac Romanorum, qui tres libri variis figuris ex monumentis & numis antiquis illustrati extant Lugduni A. 1556. 1569. fol. primum Gallicè, hinc Italicè editi, & Hispanicè A. 1579 & junctim iterum Gallicè Vesaliæ A. 1682. 4. Belgicè deinceps, & denique latinè Amst. A. 1685. 4. Quod *Patinus* in historia numismatum ait se audivisse, in Germanicam linguam etiam translata esse hæc *Choulli* scripta, forte de Belgica versione accipiendum. Extat præterea *Thesaurus Antiquitatum Romanarum* itidem Gallica lingua vulgatus autore *Casare Egoffeo du Boulay* Paris. 1651. fol. *Julii Minutoli* Cælestinorum Abbatis Romana Antiquitas dissertationibus Historico Criticis illustrata Romæ A. 1689 8. quo de libro videas licet *Acta Erud.* Tom. 2. supplem. p. 565. *Cyriaci Lentuli* apex gloriæ Romæ, sive de statu Rei Romæ summa in potestate, Magistratibus, jurisdictione, militia, civium prærogativa, sacris & sacerdotibus, ab Urbe

Urbe condita per varios mutationum gyros ad nostra Rerum Germanicarum tempora perducta. Francof. 1689. 4. Denique Vir Clariss. *Burhardus Gothelf Struvius* Professor Jenensis tot scriptis editis de re literaria ac studiosa juventute meritisissimus Antiquitatum Romanarum Syntagma absolutius meditari cœpit, cujus pars prima * de ritibus sacris Anno 1701. lucem adspexit Jenæ 4. præmissa Bibliotheca Antiquitatum generali & speciali, qvalem etiam pridem delineavit sed alio ordine methodoqve alia *Philippus Labbeus* in Mantissa antiquariæ supellectilibus. Quarum utraqve nos ita utemur & jam usi sumus, ut nec negligentia in addendo, digerendo, emendandoqve, neqve in supine describendo plagii rei possimus videri.

VI. *Georgius Hieronymus Welschius* Medicus & Polyhistor Augustanus eruditissimus, qui ex Bibl. Cassiani à Puteo Equitis Romani usqve voluminibus pluribus, in quibus præstantissimorum pictorum operâ depicta erant plurima prisca monumenta, vestes, utensilia, arma, aliqve genera antiquitatum, pleraqve eâ qva erant magnitudine, cætera ad leges Geometricas suis pedibus dimensa. Hic non quidem Systema Antiquitatum Romanarum plenum & Rosiniano absolutius elaborare voluit, ut videtur innuere Morhofius *ο-μναρίτης* p. 247. lib. 1. polyhist. vel quod apud Clariss. Struvium p. 8. legas, omnibus numeris perficere ipsisqve veterum monumentis qvam optimè illustrare, nedum ut in Ephemeridibus Parisiensibus A. 1702. T. 2. p. 43. fuerit inter eos, quorum collectiones de Antiquitatibus editæ jam sunt, referendus: sed ut Lucas Schrœckius in memoriâ Welschiana p. 72. seq. testatur, tantum instituit dare *Ideam Antiquitatis*, expolienda singula capita & systema ipsum perficiendum aliis relicturns. Welschii ipsius verba sunt in Epist. de scriptis suis, qvam post curatorem editionis Epistolarum Gerh. Joh. Vossii in Germania recusarum clarissimus Almelovenius subjecit Bibliothecæ suæ promissæ ac latenti p. 123. *Ideam igitur tantum dabo, ut alii perficiant, quibus similia, aut plura etiam in promptu esse solent.* Cæterum nec ideam illam dedit unqvam vir doctissimus. *Jo. Baptista Ferretii* corpus Antiquarium, pluribus constans Tomis, lucem hæctenus non vidit. Titulos habes in Diario literario Germanice vulgato Lipsiæ quod inscribitur: *Neuer Bücher-Caal* XXXV. p. 765. seq. *Flaminii Vacca* opus de Antiquitatibus Romanis Prospero Mandosio in Bibl. Romana

* Confer Memoir, de Trevoux A. 1706. Octobr. p. 1736. seq.

memoratum neque editum est neque huc spectat, quia auctor statuarum artifex sculptorque in illo monumenta antiqua Romæ obvia delineaverat, non vero Antiquitates ritus & consuetudines Romanorum veterum explicaverat. Ex schedis ejus multa dedit vir doctissimus Bernhardus de Montfaucon in Diario Italico qui p. 105. etiam refert hoc ejus Epitaphium quod visitur Romæ in templo S. Mariæ Rotundæ in hanc sententiam:

D. O. M.

Flaminio Vacca sculptori Romano, qui in operibus quæ fecit, nunquam sibi satisfecit.

Cæterum de monumentis antiquis statuisque marmoribus, ædificiis, ruderibus, infra erit singularis nobis dicendi locus.

VII. Restant adhuc Miscellanæ scriptores qui varias antiquitatis Romæ Græcæque partes vel explicarunt vel illustrarunt, vel scripta diversa & in his plura etiam ad nostrum institutum facientia conjunctim curarunt recudi. Ex hoc posteriori genere duo mihi veniunt in primis commemorandi Janus Gruterus & Gaudentius Robertus; Ex priorè iridem duo Cælius Rhodiginus & Alexander Alexandrius. *Janus Gruterus* Antwerpiensis, Bibliothecæ Palatinæ præfectus & omnis liberalioris eruditionis promus-condus, quinque voluminibus in majore forma octava quam vulgò vocamus, sub titulo lampadis sive facis artium liberalium atque thesauri Critici junctim Francof. A. 1602, — 1612. edidit scripta philologica Miscellanea Observationes varias & antiquas lectiones virorum doctorum complectentia, quorum en tibi indicem:

TOMUS I.

Angeli Politiani Centuria Miscellaneorum, & quod ira in pueris optimæ sæpe indolis est argumentum.

M. Antonii Sabellici in Plinium, Livium aliosque scriptores variarum observationes.

Philippi Beroaldi annotationes in varios Auctores p. 188.

Ex *Domitii Calderini* libro tertio Observationum nonnulla.

Baptista Egnatii Veneti racemationes.

Jo. Baptista Pii Annotationes priorè & posteriorè in varios scriptores.

Pii Antonii Bartolini auctarium emendationum.

Jani Parrhafii de rebus per Epistolam quæ sitis sylloge. Eiusd. prolegomena in Plauti Amphitruonem, & Ciceronis Epist. Notæ in Orat. pro Milone. Et ex notis ad Claudianum varia scriptorum Vett. latinorum loca illustrata.

Laur. Abstemii Maceratensis Annotationes Variarum.

L. Joannis Scopæ, Parthenopæi Collectaneorum libri II.

Francisci Floridi Sabini lectionum subcisivarum libri III.

Petri Nannii Alcmariani Miscellaneorum libri X. & adversus Jacobum Curtium Apologia.

Francisci Robortelli de Historica facultate p. 1386. Descriptio Laconici sive sudationis quæ visitur in ruina balnearum Pisanæ Urbis p. 1397. De nominibus Romanorum p. 1403. præfatio ad libros Ciceronis de inventione pag. 1412. Notæ in Catulli Epithalamium pag. 1428. & Ode Pindarica Βιοχηνομωδία pag. 1430. Explanations in primum Æneidos librum à *Jo. Baptista Busdrago* Lucensi collectæ. pag. 1435.

Tomus II.

Francisci Robortelli de convenientia supputationis Livianæ cum marmoribus Capitolinis & Dionysio Halicarnasseo.

Ejusdem liber de arte sive ratione corrigendi antiquorum libros.

Ejusdem annotationum sive emendationum libri II.

Caroli Sigonii emendationum libri II.

Antonii Bendinelli loci controversi XXVI.

Bernardini Realini in varia scriptorum loca annotationes.

Lilii Gyraldi dialogismi XXX.

Joannis Brodæi Miscellaneorum libri VI. plurimis locis ex ejus chirographo aucti.

Christophori Rufi antexegemata.

Jobannis Hartungi locorum memorabilium decurix IV.

Petri Pithei Adversariorum subcesivorum libri II.

Lucæ Fruterii verisimilium libri III.

Achillis Stati Lusitani, Observationes difficilium aliquot locorum Græco-Latinorum, antea non excusæ.

M. Antonii Mureti Variarum Lectionum libri XIX.

Ejusd. Observationum Juris liber singularis.

Hieron. Magii Miscellaneorum seu Variarum Lectionum libri IV.

Tomus III.

Pauli Leopardi Isenbergensis, emendationum & miscellaneorum libri XX.

Bartbolomæi Barrienti Illiberitani annotationum silva.

Francisci Luisini Utinensis parergon libri III.

Guil. Canteri Novarum Lectionum libri IX.

Theodori Canteri Variarum Lectionum libri II.

Ludovici Carrionis Antiquarum Lectionum Commentarii III.

Ejusd. Emendationum & Observationum libri II.

Jani Durantii Casellii Variarum libri II.

Jani Guilelmi Verisimilium libri III.

Ejusdem in Plautum Quæstiones.

Marsilii Cagnati Veronensis Variarum Observationum *libri IV.

Tomus IV.

Joannis Brodæi Miscellaneorum libri quatuor posteriores VII. VIII. IX. & X. è Bibl. Pauli Petavii V. C. (antea non excusi)

Joachimi Camerarii problemata Græce & latine.

Aldi Manutii Pauli F. Quæsitæ per Epistolam.

Hadriani Junii Animadversorum libri quinque.

Ejusd. de Coma Commentarius.

Josephi Castalionis J. C. Variæ Lectiones.

Jani Mellerii Palmerii Spicilegia.

Jacobi [Jac. Nepotis] *Schægkii* Observationum & emendationum præmissa.

Tomus V.

Francisci Modii Nov-antiquæ Lectiones Epistolis CXXXIII.

Luca Fruterii collectaneorum verisimilium liber tertius antea non excusus.

Ejusd. Epistolæ Philologicæ.

Henr. Stephani schædiastatum libri VI.

Jacobi Nicolai Loënsis Miscellaneorum Epiphylides, antea non publicatæ, libris X.

SEXIMUM

* Librum quintum MS. habuit Naudæus, teste Labbeo p. 233. Bibl. novæ MSS.

Sextum volumen complectitur Valencis Acidalii in Plautum divinationes & Marcelli Donati notas in Livium, Tacitum, Sveton, Ammianum & scriptores historiz Augustæ. Volumen *septimum* non à Grutero sed à Jo. Phil. Pareo ingrato Gruteri discipulo * additum est, neque aliud quicquam præter Criticas Observaciones in Plautum & in Gruterum investivas continet. Obiit Gruterus Heidelbergæ A. 1627. qvi Wittebergæ primum Professor fuerat, sed pulsus inde, quod Formulæ Concordiæ subscribere nollet. De eo plura dixi in plagiariis num. 73. ubi memoravi quoque vitam Gruteri scriptam à Frid. Hermanno Flaydero & panegyricum Balthaf. Venatoris, qvi cum elencho scriptorum Gruteri legitur etiam in vitis à Gvil. Batefio collectis p. 526. & in Wittii Philosophis p. 212—278. nec minus ante Inscriptionum veterum mirandum opus, in Belgio nuper luculentissime recusum. His adde quæ de re viro illo doctissimo præter Thomam Popeblount habet Petrus Bælius in dictionario Historico-Critico.

Gaudentius Robertus editis Italico idiomate una cum Benedicto Bacchino Ephemeridibus litterariis Parmensibus celebris & A. 1695. defunctus, Gruteri exemplo Parmæ A. 1690. 91. & 92. 4. vulgavit quatuor tomos quos inscripsit: Miscellanea Italica erudita, in quorum primo continentur :

Josephi Castalionis Anconitani, 1) *Varia Lectiones*; 2) *De antiquis puerorum prænominibus*; 3) *De rella scribendi Vergilii nominis ratione commentarius*; 4) *Adversus sceminarum prænominum assertores disputatio*; 5) *Ad l. x. C. que res pignori obligari possit*. Pauli Manutii Veneti *Antiquitatum Romanarum liber de civitate Romana*. Onuphrii Panvini Veronensis, 1) *De ludis secularibus*; 2) *De carminibus Sibyllinis*. Constantini Landi Placentini, 1) *In veterum numismatum Romanorum miscellanea explicaciones*. 2) *In M. Cassii Cacurii & Atilie Manduille tumulum explicatio* Andreæ Alciati Mediolanensis *de magistratibus, civilibusque & militaribus officiis*. Francisci Robertelli Utinensis 1) *De Provinciis Romanorum*; 2) *De judiciis, & omni consuetudine causas agendi apud Romanos*; 3) *De legionibus Romanorum*; 4) *De magistratibus Imperatorum*; 5) *De familiis Romanorum*; 6) *De cognominibus & appellationibus Imperatorum*; 7) *De commodis, præmiis & donis militaribus*; 8) *De pænis militum & ignominiiis*; 9) *De gradibus honorum & magistratuum Romanorum*; 10) *Mensuræ appellatio ex nominibus Imperatorum*.

I

Secundo

* Vide Marqv. Gudii Epistolæ p. 204.

Secundo tomo exhibentur : *Petri Servii Medici Romani* Juveniles Ferix , quæ continent Antiquitatum Romanarum Miscellanea ; *Agesilæi Mariscotti Bononiensis* de Personis & Larvis, earumque apud veteres usu & origine Syntagmation ; *Fortunii Liceti Januensis* Miscellanea Erudita, decerpta ex ejus Quæsitis per Epistolas à claris viris ; *Alexandri Sardi Ferrariensis* de Moribus & Ritibus Gentium libri III. Venet. 1557. 8. & sæpius alibi in lucem editi : *Bonaventuræ Casilionæi Mediolanensis* Gallorum Insuorum antiquæ Sedes ; *Aenæ Vici Parmensis* de Numismatibus antiquorum libri II.

Tomo tertio continentur *Petri Leonis Casella* de primis Italiæ Colonis ; Ejusdem de Tuscorum Origine, Colonatu & Republica Florentina ; *Pauli Manutii Veneti* Antiquitatum Romanarum liber de Legibus ; *Lilii Gregorii Giraldi, Ferrariensis* , de Sepulchris & vario sepeliendi ritu ; *Aldi Manutii Veneti* de Laudibus vitæ rusticæ , Ode Horatii Epodon. II. explicata ; *Caroli Sigonii Mutinensis* Judicium de Historicis, qui res Romanas scripserunt, ab urbe condita ad Caroli M. Imperatoris tempora ; *Balthasaris Bonifacii* de Romanæ Historiæ scriptoribus Excerpta ; *Adriani Politi* ordo Romanæ Historiæ legendæ ; *Jo. Antonii Venerii* de Oraculis & Divinationibus antiquorum ; *Petri Servii* Dissertatio Philologica de odoribus.

In quarto denique exhibentur : *Pauli Manutii, Veneti* Antiquitatum Romanarum Liber de Comitibus ; *Gaudentii Merula* , *Novariensis* de Gallorum Cisalpinorum antiquitate ac origine ; *Jo. Marii Mattii Brixiani* Opinionum Libri III. in quibus plurima loca Auctorum Latinorum & Græcorum explicantur , aut corrupta emendantur ; *Josephi Nerii* Perusini Analecæta , in quibus præter ea , quæ ad Jus pertinent, varia tam in sacra quam in profana Historia , & quædam in Tacito explicantur , illustrantur , emendantur. Prodierant pridem Perusii A. 1619. 8. uti Mattii Opiniones Alexandriæ Statiellorum in Liguria A. 1598.

VIII. *Ludovicus Calius Richerius* , patria Rhodiginus , qui humaniores litteras Vicentiæ primum , deinde Ferrariæ, tum Mediolani ac denique Patavii docuit, A. 1520. defunctus, in libris triginta Antiquarum lectionum quos ad Vindicis Cæselli Gellio laudati exemplum scripsit, non modo vocabula multa utriusque lingvæ abstrusa explicavit & innumeris Græcorum latinorumque scriptorum locis egregiam

giam lucem effudit, sed & quam plurimas antiquitates feliciter illustravit. Adeo ut illius opus auro contra carum & variis in locis atq; apud Wechelios emendatus recusum, non frequentius juvenum manibus teri miretur & indignetur Vossius lib. 3. de Hist. lat. p. 814. sq. Solet in Rhodigino reprehendi quod passim dissimulat fontes unde Vetteres narrationes repetiit, vel laudat Scriptorum deperditorum monumenta, auctoribus in quibus illa nominari reperit haud nominatis, quae de re videndus Jac. Thomafius *ὁ μακροπίτης* lib. de plagio §. 532. Erasmus * in Adagio *Chamici ne infideas*, & Jungermannus ad Pollucem p. 1347. Optandum etiam erat ut inter tot lectiones antiquas nullos novos errores profeminaret Cœlii incuria, ut ait Josua Barnes in vita Euripidis p. 33. Valet tamen hic illud Varronis, *cum qui tam multa dixerit commode, potius laudandum, quam si quaedam ignoraverit peccaveritque acriter reprehendendum & exagilandum.* Sive ut Horatius:

*Ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. — —*

De Rhodigino videndi Jovius & Thomafius in elogiis, Balthasar Bonifacius XV. 4. Hist. ludicræ (qui plura etiam dixisse se testatur in elogiis illustrium Rhodiginorum, dubito an editis:) Clarmundus sive Rudigerus in vitis Doctorum Viror. T. VII. p. 61. Freherus in theatro, Kœnigius in Bibl. Thomas Popeblount in censura doctorum, Bailletus in judiciis Gallice editis, & ad Magiri Eponymologium illustris Eybenius.

Alexander Alexandrius sive *de Alexandro*, Neapolitanus, Romæ & in Patria causas primum agere professus, deinde ubi in judiciis gratia & corruptionib⁹ omnia transigi videret, relicto foro humaniorib⁹ litteris unice deditus, ut ipse narrat lib. 6. cap. 7. genialium dierum. Quod ipsum opus Miscellaneum in sex libros distributum hoc loco tanquam promtuarium aliquod universæ, Romanæ præsertim Antiquitatis commendandum nobis venit. Prodiit sæpissime seorsim, tum illustratum semestribus sive commentariis eruditissimis *Andrea Tiraguelli*, notisque *Diomyssi Gotthofredi* & *Christoph. Coleri*, & in librum quintum animadversionibus *Nicolai Merceri* Rothomagensis. Lugd. Bat. 1673. 8. 2 Vol. quæ præstantissima est ejus operis editio. Etiam Gallice versum Alexandri opus à Bernardo de la Roche, didici ex Francisci Crucimani Bibl. Gal-

* Rhodigini Epistola apologetica ad Erasmus legitur post Epistolas Gudianas p. 117.

lica p. 476. De hoc Alexandro, qui sub extremum seculi decimi quinti floruit, videndi Gaddius de scriptoribus non Ecclesiasticis T. I. p. 25. Leonhardus Nicodemi in additionibus ad Nic. Toppii Bibl. Neopolitanam p. 5. ut omittam Pancirollum in vitis Jctorum lib. 2. c. 122. Paulum Freherum in Theatro, Hendreichii Pandectas Brandenburg. aliosque. Solet & hic Alexander plerumque autores, ex quibus profecit, dissimulare, vel jaectare scriptores pridem deperditos & libros mirandæ vetustatis, ubi ipse forte librum pandectarum vel alios scriptores obvios præ manibus habuit, uti passim notant Tiraquellus & Gothofredus, quorum tanto magis utiles & necessariz sunt notæ, quod ubique indicant fontes, ex quibus Alexander sua collegit ac derivavit.

IX. Extant & alii ejusmodi scriptores Miscellanei in quibus varia capita Antiquitatum Romanarum illustrata videre licet, ut *Petri Gregorii Tholosani* Syntagma artis mirabilis, & aliud opus eximium quod Syntagma juris universi inscripsit. *Adr. Turnebi* & *Cass. Barthii* Adversaria, *Petri Victorii*, *Hieron. Mercurialis*, *Guid. Pancirolli*, *Sam. Petiti* & *Tho. Reinesii* Variaz Lect. *Isaacus Casaubonus* in *Sveton.* & *Hist. Augustam Claudius Salmasius* in eandem Historiam, tum aliis in scriptis, præcipue commentariis in *Solinum*, ex quibus Alphabetico ordine multa digesta reperias in *Joh. Jacobi Hofmanni* Lexico universali, ut & illud forte præfenti loco nobis sit commemorandum. Sic *Petrus Faber* in semestrium libris, *Philippus Rubenius* & *Caspar Gevartius* in *Electis*, *Balthasar Bonifacius* in historia ludicra subinde antiquos ritus Romanos & consuetudines jucunde explicant.

X. Nunc denique dicendum est de opere luculento ac præstantissimo, quod illustris doctrinæ vir *Johannes Georgius Grævius* A. 1703. 9. Januar. elegantioribus litteris ereptus, duodecim in folio voluminibus edidit sub titulo thesauri Antiquitatum Romanarum Trajecti fol. A. 1694. — 1699. ex officina Petri van der Aa & Francisci Halmæ. Scripta selecta & raro hætenus obvia, quædam itidem nunquam ante edita vel ex aliis lingvis latinè reddita aut nova luce ornata exhibet, quæ à viris doctissimis ad illustrandas Antiquitates Romanas variis temporibus edita fuerunt. Multæ etiam & accuratæ tabulæ æneæ passim additæ, & singulis tomis præmissa præfatio in qua celeberrimus editor subinde varia emendat & addit à scriptoribus, quos recensuit

consuit vel omissa vel perperam posita. Tomo quinto habentur inter alia *Plutarchi Romæna* sive κεφάλαια ῥωμαϊκὰ αἰτίαι ῥωμαϊκῶν. *Quæstiones Romanæ* cum *quæstionibus Romanis* *M. Zuerii Boxhornii* quibus varii sacri & profani ritus eorumque causæ & nonnulla Antiquitatis monumenta eruuntur & explicantur. Hunc librum vulgaverat *Boxhornius* admodum juvenis *Lugd. Bat. 1637. 4.* Singula thesauri scripta sub suis quæque titulis infra commemorabuntur. Interim studiosis non ingratum fore existimo si quemadmodum in thesauro *Gronoviano* feci, sic *Græviani* etiam conspectum singulorum tomorum hoc loco subjungam, ac deinde Indicem Alphabeticum adjiciam scriptorum omnium in utroque thesauro obviurum.

Tomus I.

Octaviani Ferrarii de Origine Romanorum liber.

Paulus Manutius de Civitate Romana.

Caroli Sigonii de antiquo jure Civium Romanorum libri II, p. 39. & addenda ac mutanda in illo opere è meliore edit. *Parisiensi A. 1572.*
p. 1022.

Onufrius Panvinius de Civitate Romana.

— de Imperio Romano.

Paulus Manutius de Comitibus Romanorum.

Nic. Gruchii de Comitibus Romanorum libri III.

Ejusd. responsio ad binas *Caroli Sigonii* responsiones.

Caroli Sigonii posterior cum *Nic. Gruchio* disputatio de binis Comitibus & Lege curiata.

Nicolai Gruchii ad posteriorem *Caroli Sigonii* disputationem refutatio.

Car. Sigonius de Lege curiata Magistratuum & Imperatorum & eorum jure.

Paulus Manutius de Senatu Romano.

Joannes Sarius Zamoscius de Senatu Romano libri II.

Tomus II.

Paulus Manutius de Legibus Romanis.

Antonius Augustinus de Legibus Rom. cum notis *Fulvii Urfini.*

Caroli Sigonii de antiquo jure Italix libri III.

- Ejusd.* de antiqvo jure Provinciarum libri III.
Ejusd. de judiciis libri III.
Sibrandus Tetardus Siccama de judicio Centumvirali.
Franciscus Hoesomannus J. C. de Magistratibus Romanorum eorumque institutione.
Ejusd. de Senatu & Senatusconsulto.
Ejusd. de formulis antiqvīs.
Nicolai Rigaltii, Ismaëlis Bullialdi & Henrici Valesii observationes de populis fundis.
Carolus Sigonius de Nominibus Romanorum.
Onuphrius Panvinius de antiqvīs Romanorum nominibus.
Josephi Castalionis J. C. adversus scēminarum Prænominum assertores disputatio.
Ejusd. de antiqvīs puerorum nominibus.
Petri Servii Medici Romani Miscellaneorum cap. V. VI. VII. & VIII. quibus sententia Castalionis de nominibus scēminarum refellitur in præfat.

Tomus III.

- Francisci Robortelli* de Provinciis Romanorum & earum distributione atque administratione.
Ejusd. de judiciis & omni consuetudine causas agendi apud Romanos.
Junius Rabirius de Hastarum & Auctionum origine.
Francisci Robortelli de Magistratibus Imp̄p.
Ejusd. de gradibus Honorum & Magistratuum Rom.
Guido Pancirollus de Magistratibus municipalibus.
Ejusd. de Corporibus Artificum.
Sextus Rufus de regionibus Urbis.
P. Victor de Regionibus Romæ.
Bartholomæi Marliani Urbis Romæ Topographia, cum notis antea ineditis Fulvii Ursini.
Onuphrii Panvini antiqvæ Urbis imago.
Gvidonis Pancirolli Urbis Romæ descriptio, Ejusdem de quatuordecim Urbis regionibus commentarius.
Georgii Fabricii descriptio Urbis Romæ.
Alexandri Donati S. I. Roma vetus ac recens, utriusque ædificiis ad eruditam cognitionem expositis.

Tomus IV.

- Famiani Nardini* Roma vetus, libri VIII, ex Italica in Latinam linguam translata à *Jacobo Tollio*. *Elie Boberelli* observationes ad quædam Nardini loca, præfationi Grævii ad hunc tomum inserta sunt.
- Oblavii Falconerii* de Pyramide C. Cestii Epulonis dissertatio.
- Ejusd.* ad Carolum Datum V. C. Epistola de latere ex ædificii veteris ruderibus eruto, quum paries ad instaurandam Panthei porticum A. clo Io CLXI, dirueretur.
- Isaaci Vossii* de antiqua Urbis Romæ magnitudine,
- Olai Borrichii* de antiqua Urbis Romæ facie dissertatio compendiaria.
- Sexti Julii Frontini* de Aquæductibus Urbis Romæ libri II. cum notis *Roberti Keucheni*.
- Raphaëlis Fabretti* de aquis & aquæductibus Veteris Romæ dissertationes III.
- Joannis Chifletii* Aqua Virgo, fons Romæ celeberrimus, & prisca religione facer. Opus Ædilitatis M. Agrippæ in vetere anulari gemma.
- Luca Holstenii* Commentariolus in veterem picturam, Nymphæum referentem.
- Petri Ciaccinii* in Columnæ rostratæ inscriptionem à se conjectura supplementam explicatio.
- Jacobi Sirmondi* explanatio antiquæ inscriptionis quæ L. Scipionis Barbati F. expressum est elogium.
- Josephus Castalio* de templo Pacis, atque ex occasione de Jani Gemini Templo, bellique portis.
- Ejusd.* explicatio ad inscriptionem Augusti quæ in basi est Obelisci statuti per Sixtum V. Pontificem Max. ante portam Flaminiam, alias Populi.
- Petri Angeli Bargei* de privatorum publicorumque ædificiorum Urbis Romæ everforibus, Epistola.
- Ejusd.* commentarius de Obelisco ad Sixtum V. Pont. Max.
- Josephi Castalionis* de Columnæ Triumphali Imp. Antonini Commentarius.
- Fragmenta vestigii Veteris Romæ, ex lapidibus Farnesianis primum in lucem edita cum notis *Jo. Petri Bellorii*.
- Livini Cruyllii* Presbyteri Gandavenfis descriptio faciei variorum locorum, quam prospectum vocant, Urbis Romæ, tam antiquæ quam novæ, in XV. Tabulis æri incisa.

Tomus V.

- Jacobi Gutherii* de veteri jure Pontificio Urbis Romæ libri IV.
- Jo. Andrea Bosii* de Pontifice Max. Romæ Veteris Exercitatio Historica.
- Ejusd.* de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum Exercitatio altera.
- Mich. Angelus Causeus de la Chaussé* de insignibus Pontificis Maximi, Flaminis Dialis, Anguris, & instrumento sacrificantium.
- Augustini Niphi* libri II. de Auguriis.
- Jul. Cesar Bulengerus* de fortibus.
- Ejusd.* de Auguriis & Auspiciis.
- de Ominibus.
- de Prodigiiis.
- de terræ motu & fulminibus.
- Jo. Baptista Belli* diatriba de partibus templi auguralis.
- Jo. Pierius Valerianus* de fulminum significationibus.
- Justi Lipsii* de Vesta & Vestalibus syntagma.
- Ezechielis Spanhemii* de numo Smyrnorum, seu de Vesta & Prytanibus Græcorum diatriba, multum ab auctore locupletata.
- Antiquæ tabulæ marmoreæ solis effigie, symbolisque exsculptæ explicatio, quæ prisce quædam mythologiæ, ac nonnulla præterea vetera monumenta marmorum, gemmarum, nomismatum illustrantur, auctore *Hieronymo Aleandro* juniore. Accessit non absimilis argumenti expositio sigillorum Zonæ veterem statuam marmoream cingentis.
- Michaëlis Angeli Causei de la Chaussé* Deorum simulacra, Idola aliæque imagines æreæ.
- Jo. Baptista Hansenii* de jurejurando veterum liber.
- Stephanus Treliarius* de jurejurando.
- Erycii Puteani* de jurejurando antiquorum schediasma, in quo de Puteali Libonis.
- Plutarchi & Marci Zuerii Boxbornii* quæstiones Romanæ, quibus sacri & profani ritus eorumque causæ & origines, plurima etiam Antiquitatis monumenta eruuntur & explicantur.

Tomus VI.

Francisci Bernardi Ferrarii de Veterum acclamationibus & plausu libri VII.

Petrus

Petrus Berthaldus de Ara liber singularis.

Petrus Bacchinus & *Jacobus Tollius* de fistris, eorumque figuris ac differentia.

Caspar Sagittarius de januis Veterum, una cum Auctoris Analectis.

Lazarus Baysius de re Vestiaria.

Ottavii Ferrarii de re Vestiaria libri VII.

Albertus Rubenius de re Vestiaria Veterum, præcipue de lato clavo.

Ottavii Ferrarii Analecta de re Vestiaria.

Jo. Baptista Donius de utraque Pænula.

Aldus Manutius, Pauli F. de toga Romanorum.

Ejusd. de tunica Romanorum.

— de tibiis veterum.

Theophilus Raynaudus de pileo cæterisque Capitis tegminibus tam sacris quàm profanis.

Tomus VII.

Rich. Streinius de Gentibus & Familiis Romanorum.

Antonius Augustinus de Familiis Romanorum.

Familiz Romanæ nobiliores è *Fulvii Ursini* Commentariis.

Notitia Dignitatum utriusque Imperii, Orientis scilicet & Occidentis ultra Arcadii Honoriique tempora, & in eam *Guidonis Pancirolli* J. U. D. celeberrimi ac in Patavina Academia Interpretis Legum primarii, Commentarii.

Marmor Pisianum de honore bisellii. Parergon inseritur de Veterum fellis, curâ *Valerii Cbimentelli* J. C. in Pisano Lyceo Eloqv. & Politices Professoris. Accedit *Myiodia*, sive de Muscis odoris Pisianis Epistola.

Tomus VIII.

Vetus Kalendarium Romanum, è marmore descriptum in *Ædibus Massaorum* ad *Agrippinam*, in tabula marmorea, superne fracta.

Petri Ciaconii Toletani note in *Vetus Romanorum Kalendarium*.

Fulvii Ursini note ad *Kalendarium Rusticum Farnesianum*.

Kalendarii fragmentum, quod visitur in *Ædibus Capranicorum*.

Sibrandi Siccamæ Commentarius in *Fastos Kalendarum Romanorum*.

Aliud Vetus Kalendarium, quod in libris antiquis præfigitur *Fastis Ovidii*.

Kalendarium Romanum sub Constantio, Magni filio, circa annum Christi CCCLIV. compositum, & Valentino cuidam dedicatum.

Lambecii *notæ in Kalendarium vetus.*

Thomæ Demsteri *Kalendarium Romanum.*

Dionysii Petavii *Kalendarium vetus Romanum, cum ortu occasuque stellarum.*

Petri Gassendi *Kalendarium Romanum compendiose expositum.*

Petri Violæ, Vicetini *de Veterum novaque Romanorum temporum ratione libellus.*

Hadrianus Junius *de Annis & Mensibus.*

Hadriani Junii *Fastorum Liber.*

Joannes Lalamentius *de Anno Romano.*

M. Jacobus Christmannus *de Kalendario Romano.*

Franciscus Robortellus *Utinensis, de Mensium appellatione ex nominibus Imp.*

Josephus Scaliger *de Veteri Anno Romanorum.*

Samuelis Petiti *Eclogæ Chronologica de Anno & Periodo veterum Romanorum.*

Wilhelmus Langius *de veteri anno Romanorum.*

Erycii Puteani *de Bissextio liber, nova temporis Facula, qua intercalandi arcana, hætenus obscura, illustrantur.*

Petrus Taffinus *de veterum Romanorum Anno seculari, ejusque potissimum per ludos Seculares celebritate, eorumque Chronologia.*

Erycii Puteani *de Nundiniis Romanis liber, nova Fastorum velut Facula.*

E Georgii Tholosani *Syntagmate Juris, de Nundinis & Mercatibus.*

Joannis Baptistæ Belli *Diatriba de Pharsalici constitutus Mense & Die.*

Petri Morestellæ *Philomusus, sive de triplici anno Romanorum, Mensibus eorumque partibus, deque die civili & diversitate dierum libri quinque.*

———— *Alypius, sive de Prætorum Romanorum Feriis liber.*

Julius Cæsar Bulengerus *de Tributis ac Væligalibus Populi Romani.*

Vincentii Contareni *de Frumentaria Romanorum Largitione liber.*

Joannis Schefferi *Agrippa liberator, sive Dissertatio de novis Tabulis.*

Barnabas Brissonius *de Ritu Nuptiarum & jure Connubiorum.*

Antonii Hotomanni, J. C. *de Veteri Ritu Nuptiarum observatio.*

———— *de Sponsalibus, de Veteri Ritu Nuptiarum, & jure Matrimoniorum, item de Spuriis & Legitimatione.*

Joannes Meursius *de Luxu Romanorum.*

Stanislai Kobierzykii *de Luxu Romanorum commentarius.*

Joachimi Joannis Maderi, de Coronis, Nuptiarum presertim, sacris & profanis libellus.

Tomus X.

Onuphrius Panvinius, Veronensis, de Ludis Circensibus, cum notis *Joannis Argoli*, J. U. D. & additamento *Nicolai Pinelli*, J. C.

Julius Caesar Bulegerus, Juliodunensis, Doctor Theologus, de Circo Romano ludisque Circensibus, de venatione Circi & Amphitheatri, ac de theatro.

Onuphrius Panvini Veronensis de Ludis secularibus liber.

Agessilai Mariscossi de personis & larvis, earumque apud Veteres usu & origine syntagmation.

Marquardi Freberi Cecropistromachia, antiqva Duelli gladiatorii sculptura in sardoniche exposita, cum notis *Henrici Gunteri Thulemarii* J. U. D. & Antiquissimæ Heidelbergens. Universitat. Professoris Ordin.

Justi Lipsii Saturnalium sermonum libri duo, de Gladiatoribus.

Ejusdem de Amphitheatro liber, in quo forma ipsa loci expressa, & ratio spectandi, ut & de Amphitheatris quæ extra Romam libellus, in quo formæ eorum aliquot & typi.

Onuphrius Panvini de triumpho commentarius notis & figuris illustratus à *Joachimo Joanne Madero*.

Tomus X.

Nicolai Bergierii, de publicis & militaribus Imperii Romani viis libri V. ex Gallica in Latinam linguam translati ab *Henrico Christiano Henninio*.

Henr. Christiani Henninii notæ ad Bergierium.

Francisci Patricii Res militaris Romana, ex Italica in latinam linguam versa à *Ludolpho Neocoro*.

Hygini Gromatici, & *Polybii Megalopolitani* de Castris Romanis, quæ exstant cum notis & animadversionibus *Ratbodi Hermanni Schelii*.

Ratbodi Hermanni Schelii dissertatio de Sacramentis.

———— de custodia Castrorum.

———— de stipendio militari.

———— de stipendio Equestri.

———— de die stipendii.

Ratbodi Hermanni Sebelii de frumento & veste.

———— de Tributo & arario.

———— de praeda.

———— de victu militum.

———— de Itinere.

———— de Agmine Polybiano.

———— de Agmine Vespasiani.

———— de Cohortibus Legionis antiquæ.

Claudii Salmafii de re militari Romanorum liber, opus postumum.

Johannis Henrici Bœcleri dissertatio de legione Romana.

Franciscus Robortellus Utinensis, I. de legionibus Romanorum ex Dionis libro LIV. II. de commodis, præmiis & donis militaribus. III. de pœnis militum & ignominiiis.

Erycii Puteani de stipendio militari apud Romanos syntagma, quo modus ejus hætenus ignoratus constituitur.

Vincentii Consareni de militari Romanorum & Stipendio commentarius.

Michaël Angelus Causeus de La Chauffe, Parisiensis, de signis militaribus.

Petri Rami summi Philosophi & Oratoris liber de militia Caji Julii Cæsaris.

Tomus XI.

Ezechielis Spanhemii Orbis Romanus, seu ad Constitutionem Imperatoris Antonini, de qua Ulpianus leg XVII. dig. de statu hominum, Exercitationes duæ.

Fasti magistratuum Romanorum ab Urbe condita ad tempora divi Vespasiani Augusti, à *Stephano Vinando Pigbio*, suppletis Capitulinis fragmentis.

Descriptio Consulium, ex quo primi ordinati sunt, sive integri Fasti Consulares, quos *Idatianos* docti Viri hætenus appellarunt, opera & studio *Philippi Labbe*.

Tironis Prosperi Aquitani Chronicon integrum, ab Adamo ad Romam captam à Genferico Wandalorum Rege.

Fasti Consulares Anonymi, quos è codice Manuscripto Bibliothecæ Cæsareæ depromsit, & dissertatione illustravit *F. Henricus Noris*.

Anonymus de Præfectis Urbis ex temporibus Gallieni. Ut & Fragmentum Factorum ab anno Christi 205. ad 353. ex editione *Egidii Bucherii*.

Epistola Consularis, in qua Collegia LXX. Consulium ab anno Christianæ Epochæ XXIX. Imperii Tiberii Augusti decimo quinto usque ad annum CCXXIX. Imperii Alexandri Severi octavum, in vulgatis Fastis hæcenus perperam descripta, corriguntur, suppleantur, & illustrantur, auctore *F. Henrico Noris*, Veronens. Augustiniano.

Sertorii Ursati Eq. de Notis Romanorum Commentarius.

Dissertationes de Nummis Antiquis, divisæ in quatuor Partes, Auctore *Ludovico Savoto*. Ex Gallica in Latinam Linguam transtulit *Ludolphus Neocorus*.

Alberti Rubenii Dissertatio de Gemma Tiberiana, & Augustea.

Ejusdem de Urbibus Neocoris Diatribe.

Marquardi Freheri, Consilarii Palatini, de re Monetaria veterum Romanorum, & hodierni apud Germanos Imperii, Libri duo.

Robertus Cœnalis de vera Mensurarum Ponderumque ratione.

Luca Pati, Jurisconsulti, de Mensuris & Ponderibus Romanis & Græcis, cum his, quæ hodie Romæ sunt, collatis, Libri quinque.

Prisciani Casariensis, *Rhemii Fannii*, *Beda Angli*, *Volsii Metiani*, *Balbi ad Celsum*, Libri de Nummis, Ponderibus, Mensuris, Numeris, eorumque Notis, & de vetere computandi per digitos ratione, ab *Elia Vineto Santone* emendati, ut & à *Jo. Friderico Gronovio*.

Alexandri Sardi Ferrariensis de Nummis Liber, in quo prisca Græcorum & Romanorum pecunia ad nostri æris rationem redigitur.

Tomus XII.

Vincenius Butius de calido, frigido, & temperato antiquorum potu, & quo modo in deliciis uterentur.

Julius Caesar Bulegerius de Conviviis libri quatuor.

Erycii Puteani reliquæ Convivii Prisci; tum ritus alii, & censuræ.

Andreae Baccii de Thermis veterum liber singularis.

Francisci Robortelli Laconici seu Sudationis, quæ adhuc visitur in ruina Balnearum Pisanz Urbis, explicatio.

Franc. Mariae Turrigii Notæ ad vetustissimam Urbi Togati, Ludi Pilæ vitreæ inventoris inscriptionem.

Martini Lipenii Strenarum historia, à prima origine, per diversas Regum, Consulium, & Imperatorum Romanorum, nec non Episcoporum ætates, ad nostra usque tempora.

Marci Meibomii de Fabrica Triremium liber.

Constantini Opellii de Fabrica Triremium Meibomiana Epistola perbrevis ad Amicum.

Isaaci Vossii de Triremium & Liburnicarum constructione, dissertatio.

Jacobi Philippi Toomasini de Donariis ac Tabellis Votivis liber singularis.

Vincentii Alfarii de Invidia & Fascino veterum, libellus.

Joannis Schefferi de Antiquorum Torqvis syntagma.

Mischaëlis Angeli Causei de la Chausse dissertationes tres:

I. De Vasis, Bullis, Armillis, Fibulis, Annulis, Clavibus, Tesseris, Styllis, Strigilibus, Guttis, Phialis, Lacrymatoriis, & de Manibus æneis vota referentibus.

II. De Mutini Simulacris.

III. De Æneis Antiquorum Lucernis.

Ostavii Ferrarii Dissertatio de veterum Lucernis sepulchralibus.

Picturæ antiquæ sepulcri Nasoniorum in via Flaminia: delineatæ & æri incisæ à Petro Sancto Bartolo: explicatæ vero & illustratæ à Johanne Petro Bellorio: ex Italica lingua in Latinam vertit Ludolphus Neocorus.

Jacobi Gutherii de Jure Manium, seu de ritu, more & legibus prisce Funeris, Libri tres.

——— *Choartius Major, vel de Orbitate toleranda, ad Annam Robertum J. C. Præfatio.*

Petri Morestelli Pompa ferialis, sive Justa funebria Veterum, libri decem.

XI. INDEX ALPHABETICUS

Scriptorum qui in utroque Thesaurorum Græcarum & Romanarum Antiquitatum continentur.

Littera G. thesaurum Antiquæ Græcarum, R. Romanarum: Major numerus Tomum, minor paginam significat.

A *Leandri (Hier.)* Antiquæ Tabulæ marmoreæ Solis effigie, Symbolique exsculptæ accurata explicatio: quæ prisce quædam Mythologiæ, ac nonnulla præterea vetera Monumenta Marmorum, Gemmarum, Nomismatum, illustrantur. Accessit non absimilis argu-

- argumenti expositio Sigillorum Zonæ, veterem Statuam Marmoream cingentis, *cum figuris. R. V. 701.*
- Allatii (Leonis)* de Patria Homeri liber, *cum figuris. G. X. 1553.*
- *Homeri Natales, Græcè, cum Interpretatione Latina Andrea Bajani. G. X. 1853.*
- Alfarii (Vincenzii)* de Invidia & Fascino Veterum libellus. *R. XII. 885.*
- Anonymus* de Præfectis Urbis ex temporibus Gallieni. Ut & fragmentum Fastorum ab anno Christi 204. ad 354. Paschalis Laterculus ex editione *Egidii Bucherii. R. XI. 383.*
- Antiquæ Inscriptionis* qua L. Scipionis Barbati F. expressum est Elogium explanatio, *cum figuris. R. IV. 1832.*
- Aretini (Leonardi)* Commentaria rerum Græcarum. *G. VI. 3387.*
- Augustini (Antonii)* de Legibus & Senatusconsultis Liber, cum notis *Fulvii Ursini. R. II. 1142.*
- B***acchini (Benedicti)* de Sistris, eorumque Figuris, ac differentia, dissertatio. *Jacobus Tollius* Dissertatiunculam & notulas adjecit, & perillustri *Velthufio* consecravit, *cum figuris. R. VI. 409.*
- Baccii (Andrea)* de Conviviis antiquorum, deque solempni in eis Vinorum usu, atque ritu Cœnarum sumptuosissimo, libri quinque. *G. IX. 21.*
- de Thermis Veterum Liber singularis. *R. XII. 281.*
- Barberii (Josephi)* de miseria Poëtarum Græcorum liber. *G. X. 797.*
- Bargii (Petri Angeli)* de Privatorum Publicorumque Ædificiorum Urbis Romæ Everforibus, Epistola. *R. IV. 1867.*
- Commentarius de Obelisco, *cum figuris. R. IV. 1893.*
- Bartholini (Bartoli)* Commentarius de Pænula, *cum figuris. R. VI. 1157.*
- Bayfi (Lazari)* de Re Navali liber, seu annotationes in l. 2. De Captivis, & Postliminio reversis, *cum figuris. G. XI. 564.*
- de Vasculis libellus, five animadversiones in tractatum de Auro & Argento legato, *cum figuris. G. IX. 677.*
- de Re vestiaria, *cum figuris. R. VI. 553.*
- Belli (Joannis Baptiste)* de Partibus templi Auguralis. *R. V. 543.*
- Diatriba de Pharfalici conflictus Mense & Die. *R. VIII. 705.*
- Bellonii (Petri)* de Admirabili Operum Antiquorum & rerum suspiciendarum præstantia, libri tres. *G. VIII. 2530.*

- Bellorii (Johannis Petri)* notæ in Nomismata tum Ephesia, tum aliarum urbium, Apibus insignita: cum figuris. G. VII. 401.
- Expositio symbolici Dex Syriæ simulacri. G. VII. 425.
- *Veterum Lucernæ sepulcrales*, collectæ ex cavernis & specubus subterraneis urbis Romæ, figuris æneis expressæ: in quibus multa ad eruditionem monumenta continentur, delineatæ secundum formas suas à *Petro Sanctio Bartolio*. Divisæ in tres partes, cum observationibus *Joannis Petri Bellorii*. Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*. Auætor. G. XII. I.
- *Picturæ Antiquæ Sepulcri Nasoniorum in Via Flaminia*, delineatæ & æri incisæ à *Petro Sanctio Bartolio*: explicatæ verò & illustratæ à *Johanne Petro Bellorio*: ex Italica Lingva in Latinam vertit *Ludolphus Neocorus*, cum figuris. R. XII. 1021.
- *Veterum Sepulchra*, seu Mausolea Romanorum & Etruscorum, inventa in urbe Roma, aliisque locis celebribus; in quibus multa ad eruditionem monumenta continentur, collecta & delineata à *Petro Sanctio Bartolio*, cum explicationibus *Joannis Petri Bellorii*. Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*, cum figuris. G. XII.
- *Fragmenta Vestigii veteris Romæ*, ex Lapidibus Farnesianis, nunc primum in lucem edita, cum notis *Petri Bellorii* & figuris æneis. R. IV. 1955.
- Bergieri (Nic.)* de Publicis & Militaribus Imperii Romani Viis Libri V. auætores & emendatiores, ex Gallica in Latinam Lingvam translati ab *Henr. Christiano Hennino*. Accedunt ejusdem Animadversiones cum Tabulis & Numismatibus. R. X. I.
- Bertaldi (Petri)* Liber Singularis de Ara. R. VI. 233.
- Bæcleri (Job. Henr.)* Dissertatio de Legione Romana. R. X. 1454.
- de Scriptoribus Græcis & Latinis, ab Homero ad initium sæculi post Christum Natum decimi sexti commentatio. G. X. 905.
- Borrichii (Olai)* de antiqva Urbis Romæ facie, Dissertatio compendiaria. R. VI. 1517.
- Bosii (Jo. Andrea)* de Pontifice maximo Romæ Veteris, Exercitatio Historica. R. V. 225.
- Ejusd.* de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum præcipue Christianorum. R. V. 269.
- Boxbornii (Marci Zuerii)* Quæstiones Romanæ, quibus sacri & profani ritus,

- tus, eorumque caussæ & origines, plurima etiam Antiquitatis Monumenta eruuntur & explicantur. *R. V. 901.*
- Briffonii (Barnaba)* ad Legem Juliam de Adulteriis liber singularis. *G. VIII. 1346.*
- de Veteri ritu Nuptiarum & Jure Connubiorum. *R. VIII. 1007.*
- Commentarius ad L. Dominico, de Spectaculis, in C. Theod. & L. omnes dies cod. de Feriis. *G. VIII. 2358.*
- Bulengerus (Julius Caesar)* de Auguriis & Auspiciis. *R. V. 405.*
- de Circo Romano, Ludisque Circensibus Liber. *R. IX. 577.*
- de Conviviis Libri quatuor. *R. XII. 45.*
- de Elephantis. *R. IX. 821.*
- Tractatus de Equis. *R. IX. 727.*
- de Ludis Veterum liber unicus. *G. VII. 901.*
- de Ominibus. *R. V. 441.*
- de Oraculis & Votibus liber. *G. VII. 1.*
- de Pictura, Plastica, Statuaria libri duo. *G. IX. 809.*
- de Prodigis. *R. V. 457.*
- de Sortibus. *R. V. 361.*
- de Templis Ethnicorum. *G. VII. 50.*
- de Terræ motu & Fulminibus. *R. V. 515.*
- de Theatro, cum figuris. *R. IX. 825.*
- de Tributis ac Vectigalibus Populi Romani. *R. VIII. 819.*
- de Triumphis, Spoliis bellicis, Tropæis, Arcubus Triumphalibus, & Pompa Triumphali, liber unicus. *G. XI. 857.*
- de Venatione Circi, & Amphitheatri, Liber unicus. *R. IX. 749.*
- Butius (Vincentius)* de calido, frigido, ac temperato Antiquorum potu, & quomodo in deliciis uterentur. *R. XII. 1.*
- Calcagnini (Celsi)* de re Nautica commentatio, ad *Lilium Gregorium Gyraldum*. *G. XI. 741.*
- de Talorum, ac Tesserarum, & Calculorum Ludis ex more Veterum, in gratiam *Lilii Gregorii Gyraldi*. *G. VII. 1213.*
- Camerarii (Joachimi)* de Comicis Versibus diatriba. *G. VIII. 1578.*
- Hippocomicus, seu de curandis Equis: item de nominibus Equestribus Græcis & Latinis, collectio. *G. XI. 793.*
- Historia rei nummariz, sive de Nominum Græcis & Latinis. *G. IX. 1401.*

- Casali* (*Johannis Baptistæ*) de Insignibus, Anulis, Fibulis, &c. Syntagma, cum figuris. *G. IX.* 893.
- de Ritu Nuptiarum, ac de Jure Connubiali Veterum dissertatio. *G. VIII.* 1302.
- de Thermis & Balneis Veterum tractatio, cum figuris. *G. IX.* 633.
- de Tragœdia & Comœdia lucubratio. *G. VIII.* 1598.
- de Tricliniis, Conviviis, Hospitalitate, & Tesseris Veterum, Exercitatio, cum figuris. *G. IX.* 121.
- Castalionis* (*Josephi*) de Columna Triumphali Imp. Antonini Commentarius, cum figuris. *R. IV.* 1937.
- Ejusdem Explicatio ad Inscriptionem Augusti, quæ in basi est Obelisci statuti per Sixtum V. Pontif. ante Portam Flaminiam, alias Populi, cum figuris. *R. IV.* 1858.
- Adversus Fœminarum prænominum assertores disputatio. *R. II.* 2050.
- Opusculum de Pacis Templo, unde columna exempta in Exquilinum est translata, cum Numismat. *R. IV.* 1843.
- Commentarius de Antiquis Puerorum Prænominibus. *R. II.* 2062.
- Castellani* (*Petri*) ΚΡΕΩΦΑΓΙΑ, sive de esu Carnium, libri IV. *G. IX.* 353.
- ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ, sive de Festis Græcorum Syntagma, in quo plurimi Antiquitatis ritus illustrantur. *G. VII.* 597.
- de Mensibus Atticis, nec non de mensibus & anno Græcorum, Atheniensiumque diatriba. *G. IX.* 1081.
- Vitæ veterum & illustrium Medicorum, qui toto orbe usque ad sæculum XIII. floruerunt. *G. X.* 853.
- Cenalis* (*Robertus*) de vera Mensurarum, Ponderumque Ratione Liber, jam tertio auctus & recognitus ab Auctore. Accedunt & paralipomena quædam. *R. XI.* 1436.
- Chausse* (*Michaëlis Angeli Causei de la*) Deorum Simulacra, Idola, alique Imagines æreæ, cum figuris nitidissimis. *R. V.* 765.
- de Insignibus Pontificis Maximi, Flaminis Dialis, Auguris, & Instrumentis Sacrificantium cum figuris æneis nitidissimis. *R. V.* 313.
- de Signis Militaribus. *R. X.* 1526.
- Dissertationes tres, I. De Vasis, Bullis, Armillis, Fibulis, Annulis, Clavibus, Tesseris, Stylis, Strigilibus, Guttis, Phialis Lacrymatorii, & de Manibus æneis vota referentibus. II. De Mutini

- Simulacris.** III. De Æneis Antiquorum Lucernis, *cum figuris.*
R. XII. 949.
- Chiffletii (Joannis)** Aqua Virgo, Fons Romæ celeberrimus, & prisca Religione sacer, opus Ædilitatis M. Agrippæ in vetere annulari Gemma, *cum figuris.* R. IV. 1779.
- Chimentellii (Val.)** Marmor Pisanum de honore bisellii. Parergon inferitur de veterum Sellis, Synopsis appenditur de re Donatica Antiquorum, accedit Myioda, sive de Muscis Odoris Pisanis Epistola, *cum figuris.* R. VII. 2025.
- Christmannus (M. Jacobus)** de Calendario Romano. R. VIII. 285.
- Chytræi (Davidis)** Tabula Philosophica, sive series Philosophorum, & sectæ eorum præcipuæ; à Thaletè & Socrate imprimis, usque ad Ciceronem deducta. G. X. 346.
- Ciacconii (Petri)** in Columnæ Rostratæ Inscriptionem à se conjectura suppletam explicatio, cum Sirmondi & alior. notis. R. IV. 1807.
- notæ in vetus Rom. Kalendarium. R. VIII. 19.
- Kalendarium Rusticum in Bibliotheca Farnesiana. R. VIII. 19.
- Claseni (Danielis)** Theologia Gentilis, seu demonstratio, qua probatur Gentilium Theologiam (cœtenebras) Deos, Sacrificia & alia ex fonte Scripturæ, (cœ luce) originem traxisse, in tres partes divisa. G. VII. (1.)
- Contareni (Vincentii)** de Frumentaria Romanorum largitione Liber. R. VIII. 923.
- de Militari Romanorum Stipendio Commentarius. R. X. 1513.
- Cornarii (Jani)** de Conviviis Veterum Græcorum libellus. G. IX. 1.
- Cragius (Nicolaus)** de Republica Lacedæmoniorum, *auſtor & emendator.* G. V. 2497.
- Cresollii (Ludovici)** Theatrum Veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, quos in Græcia nominabant ΣΟΦΙΣΤΑΣ, expositum libris V. in quibus omnis eorum disciplina, & dicendi ac docendi ratio, moresque produntur, vitia damnantur, & magni utriusque lingvæ illustrantur & emaculantur scriptores. G. X. 1.
- Crophi (Johannis Baptistæ)** Antiquitates Macedonicæ, sive de Regio Macedonum principatu, moribus, atque militia dissertatio, *cum figuris.* G. VI. 2855.

Damasceni (Nicolai) de moribus Græcorum aliarumque Gentium libellus, cum interpretatione Latina Nicolai Cragii. G. VI. 3843.

Demontiosii (Ludovici) Commentarius de Sculptura, Cælatura gemmarum, Sculptura & Piçtura antiquorum, libri duo. G. IX. 777.

Dempsteri (Thome) Kalendarium Romanum. R. VIII. 115.

Dicæarchi Geographica quædam, sive de vita Græciæ. Eiusdem descriptio Græciæ, versibus Jambicis, ad Theophrastum, Henrico Stephano Interprete, cum ipsius & Isaaci Casauboni Annotationibus. Accedit Henrici Stephani ad Dicæarchum & suam in illum lucubrationem Appendicula. G. XI. (1.)

Doletii (Stephani) de Re Navali liber, ad Lazarum Bayssum. G. XI. 629.

Donati (Alexandri) Roma vetus ac recens, utriusque ædificiis ad eruditam cognitionem expositis, cum figuris elegantissimis. architectios. delin. à Job. Goeree ex vestigiis Ædificior, ruinis, Monumentis æneis, &c. collect. R. III. 469.

Donii (Job. Bapr.) Dissertatio de utraqve Pænula. R. VI. 1149.

Doussæ (Georgii) de itinere suo Constantinopolitano Epistola. Accesserunt Veteres inscriptiones Byzantio & ex reliqua Græciâ allatæ cum quibusdam Doctorum Virorum Epistolis. G. VI. 3343.

Eggelingii (Johannis Henrici) Mystera Cereris & Bacchi, in Vasculo ex uno onyche, cum figuris. G. VII. 57.

Emmii (Ulbonii) Vetus Græciâ, opus distinctum in tomos tres: quorum I. Descriptionem habet Regionum à Græcis habitatarum, cum adjunctis Insulis: II. Complectitur res gestas Græcorum: III. Representat statum ac formam præcipuarum ejus gentis rerum publicarum, cum additamentis Auctoris antehac ineditis & suis locis insertis, ac subjectis notulis, cum fig. G. IV. 85.

— de Statu Acarnanum. G. IV. 585.

— de Republica & fortuna Achæorum. G. IV. 557.

— de Republica & fortuna Ætolorum. G. IV. 575.

— de Concilio Amphictyónico. G. IV. 587.

— de Republica Argivorum. G. IV. 519.

— Athenarum veterum Descriptio, cum appendice & emendat. G. IV. 433.

— de inclinatione & interitu Reipublicæ Atticæ, Spartanæ, & Carthaginienfis, G. IV. 597.

- Emmii (Ulbonis)* de Republica Carthaginensium. *G. IV. 503.*
 ——— de situ, amplitudine, & magnificentia Portus Carthaginis.
G. IV. 661.
 ——— de Chio, & ejus statu ac fortuna. *G. IV. 547.*
 ——— de Republica & statu Corcyrorum. *G. IV. 541.*
 ——— de Republica Corinthiorum. *G. IV. 527.*
 ——— de Republica & legibus Cretenfium. *G. IV. 513.*
 ——— de Statu Epiri. *G. IV. 587.*
 ——— Lacedæmon antiqva, *cum appendice. G. IV. 465. & 633.*
 ——— de Republica Locrenfium in Italia. *G. IV. 593.*
 ——— de Lyciorum Republica in Asia. *G. IV. 597.*
 ——— de statu & Republica Maffiliensium. *G. IV. 589.*
 ——— de Republica & statu Rhodiorum. *G. IV. 549.*
 ——— de Samo & ejus Republica. *G. IV. 545.*
 ——— de Republica Syracufana. *G. IV. 531.*
 ——— de Republica Thebanorum. *G. IV. 523.*
Ernstii (Henr.) Epistola de Pænula. *R. VI. 1179.*
Evantii & Donati de Tragædia & Comædia commentiuicula. *G. VIII.*
1682.

Fabretti (Raphælis) de Aquis & Aquæductibus veteris Romæ Dissertationes tres, *cum Chartis Geographicis & figuris æncis nitidissimis. R. IV.*
1677.

Fabri (Petri) de Re Athletica, Ludisque Veterum Gymnicis, Musicis, atque Circensibus Spicilegiorum tractatus, tribus libris comprehensi, opus tessellatum *Cum ejusdem Paralipomenis. G. VIII.*
1758.

Fabri (Tanaquilli) Vitæ Poëtarum Græcorum: ubi de eorundem Patria, Moribus, Scriptis, &c. perspicue ac compendiose disseritur: Ex Gallico idiomate in Latinum translata. *G. X. 740.*

Fabricii (Johannis Ludovici) de Ludis Scenicis Liber. *G. VIII. 1714.*

Fabricii (Georgii) Roma, ejus situs, ambitus, gloria, magnificentia, Theatra, Circi, Balnea, &c. *R. III. 393.*

—— De Fabularum, Ludorum, Theatrorum, Scenarum ac Scenicorum antiqva consuetudine, libellus. *G. VIII. 1694.*

Feschii (Sebastiani) de nummo Pylæmenis Evergetæ, Regis Paphlagoniæ, Epistola, *cum figuris. G. IX. 601.*

- Falconerii (Oſtavii)* Inſcriptiones Athleticæ nuper repertæ, editæ & notis illuſtratæ, quibus acceſſerunt aliæ ex Africanis marmoribus recens deſcriptæ, *cum figuris*, G. VIII. 2290.
- de nummo Apamienſi, Deucalionei diluvii typum exhibente, diſſertatio, *cum figuris*, G. X. 672.
- de Pyramide C. Ceſtii Epulonis Diſſertatio, *cum figuris*, R. IV. 1461.
- ad Carolum Datum Epistoſa de Latere ex ædificii veteris ruderibus eruto, quum paries ad inſtaurandam Panthei porticum A. 1661. dirueretur, *cum figuris*, R. IV. 1483.
- Falda (Job. Bapt.)* noviffima & accuratiſſima Romæ Veteris & Novæ tabula Topographica, cum deſcriptione, R. IV. *ibid.*
- Fazoldi (Johannis)* Græcorum Veterum ἹΕΡΟΛΟΓΙΑ, hoc eſt de plurimis Græcorum Gentilium antiquitatibus, ritibusque ſacris: inprimis de feſtis diebus, Sacerdotibus, Templis & Aris: de Ludis item ac certaminibus, diſſertatio, G. VII. 521.
- Feitſii (Everardi)* Antiquitatum Homericarum libri IV. in quibus ferme omnes eorum temporum per Græciam ritus, Ceremoniæ ac Mores, tam in ſacris quam in profanis, exponuntur & illuſtrantur, G. VI. 3711.
- Ferrarius (Franciſcus Bernardinus)* de Veterum Acclamationibus & Plauſu, Libri ſeptem, R. VI. 1.
- Ferrarii (Oſtaviani)* de Origine Romanorum Liber. R. I. 1.
- Ferrarii (Oſtavii)* de Re Veſtiaria Libri VII. auctiores & emendatiores, adjectis Iconibus, quibus res tota oculis ſubjicitur, R. VI. 605.
- Analeſta de Re Veſtiaria, ſive exercitationes ad Alb. Rubenii Commentarium de Re Veſtiaria, & Lato Clavo, *cum figuris*, R. VI. 1033.
- Diſſertatio de Veterum Lucernis Sepulchralibus, R. XII. 993.
- Freheri (Marquardi)* Deciſionum Areopagiticarum Sylvula, G. V. 2133.
- Cecropiſtomachia Antiqua duelli Gladiatorii Sculptura in Sardonyche expoſita, cum notis *Henrici Guntheri Tbulmarii*, R. IX. 1145.
- de Re Monetaria Veterum Romanorum, & hodierni apud Germanos Imperii, Libri duo, *cum numiſmatibus*, R. XI. 1396.
- Freinſhemii (Johannis)* Diſſertatiuncula de Calido Potu, G. IX. 493.
- Frefne (Raphælis Tricheti du)* Epistoſa de Charondæ effigie in Catanenſi nummo

- nummo expressa, apud Petrum Seguinum in nummo argenteo, G. X. 569.
- Frontini (Sexti Julii)* de Aquæductibus Urbis Romæ Commentarius, cum notis & emendationibus Rob. Keuchenii, R. IV. 1625.
- Gaffendi (Petri)* Kalendarium Romanum compendiose expositum, R. VIII. 139.
- Gaurici (Pomponii)* de Sculptura, sive Statuaria liber, G. IX. 725.
- Gaza (Theodori)* de mensibus Atticis liber ex interpretatione Jobannis Perrelli, G. IX. 977.
- Gentilis (Alberici)* de Auctoribus & Spectatoribus Fabularum non notandis disputatio, G. VIII. 1626.
- Gerbellii (Nicolai)* in Græciæ Mich. Sophiani descriptionem explicatio, in qua docetur, quem fructum, quamque voluptatem allatura sit hæc pictura Studiosis, si diligenter eam cum Historicorum, Poëtarum, Geographorumque scriptis contulerint. Eiusdem de situ, nominibus & Regionibus Græciæ, celeberrimum Urbium descriptio, &c. figuris æneis elegantissimo artificio à Johanne Goere delineata, G. IV. (1.)
- Gronovii (Johannis Friderici)* de Museo Alexandrino exercitationes Academicæ, habitæ anno MDCLXVII. post caniculares ferias, ab filio ejus excerptæ: & nunc primum editæ, G. VIII. 2738.
- Gronovii (Jac.)* Effigies Virorum ac Fœminarum Illustrium, quibus in Græcis aut Latinis monumentis aliqua memoriæ pars datur, & in quocunque Orbis Terrarum spatio ob historiam, vel res gestas, vel inventa, vel locis nomina data, ac Doctrinam meruerunt cognosci; Item variarum regionum miranda, quæ celebrata apud antiquos, saxisque & arte expressa occurrunt, omnia ex veris sincerisque documentis petita, & pro serie temporum disposita; Adjecta brevi descriptione singulorum, quæ aut in eorum vita, aut in horum proprietate spectabilia percipi & intelligi refert, ubi variis occasionibus nummi, lapides, inscriptiones, etiam auctorum loca explicantur. Volumen I. continet Memorabilia temporis mybici, quod Trojano bello terminatur. Vol. II. Memorabilia primorum vere historie sæculorum. Vol. III. Memorabilia vere Historiæ post Alexandrum Magnum, G. J. II. III.
- Marmorea Basis Colossi Tiberio Cæsari erecti ob civitates Asiæ restitutas post horrendos terræ tremores. Cujus Colossi fides à Jo-

à *Johanne Meursio* oppugnata defenditur, tantum non oculis exhibetur & venusta proponitur. Tempus, numerus & nomina civitatum restitutarum ubiq; falsus & varius ab recentibus Commentatoribus traditur; verus & certus ex *Marmorea Basi* publico instrumento feliciter probatur. Ad *Serenissimum ac Reverendissimum Principem Franciscum Mariam Medicum*, &c. Primus trans Alpes vulgavit, revocavit, notis & observationibus illustravit *Laurentius Theodorus Gronovius*, cum figuris. G. VII. 433.

Gruchii (Nicolai) de Comitibus Romanorum Libri tres. R. I. 531.

— responsio ad binas *Caroli Sigonii* reprehensiones. Unam de binis Magistratum Comitibus; Alteram de Lege Curiata, R. I. 709.

----- ad posteriorem *Caroli Sigonii* de binis Magistratum Comitibus; & de Lege Curiata disputationem Refutatio. R. I. 755.

Gutherii (Jacobi) de veteri Jure Pontificio Urbis Romæ Libri IV. cum figuris æneis. R. V. I.

. . . de Jure Manium, seu de ritu, more, & Legibus prisca Funeris, Libri tres, cum figuris. R. XII. 1077.

. . . Choartius Major, vel de Orbitate toleranda, ad A. Robertum, Præfatio. R. XII. 1337.

Gyllii (Petri) de Bosphoro Thracico Libri III. G. V. 3087.

. . . de Topographia Constantinopoleos & de illius Antiquitatibus Libri IV. G. VI. 3219.

Gyraldi (Lilii Gregorii) de Comædia, ejusq; apparatus omni & partibus commentarius. G. VIII. 1474.

Hagueloni (*Petri*) Calendarium trilingue, seu de mensibus Hebræorum, Græcorum & Romanorum, dialogus, ex optimis quibusque Autoribus collectus. G. IX. 1017.

Hansenii (Job. Bapt.) de Jure Jurando veterum Liber. R. V. 797.

Helladii (Bisantinoi) Chrestomathia, cum interpretatione Latina & Notis *Johannis Meursii*, G. X. 949.

Helleri (Johannis Jacobi) Exercitatio de Deo Ignoto Atheniensium. G. VIII. 221.

Hendreich (Petri) Massilia, ejus situs, administratio, respublica, leges, instituta, religio, studia, militia, &c. G. VI. 2939.

Heraclide (Pontici) de Politis Græcorum libellus, cum interpretatione Latina Nicolai Cragii. G. VI. 2819.

Holstenii (Luca) Epistola ad Franciscum Cardinalem Barberinum de Fulcris, seu Verubus Dianæ Ephesiz simulacro appositis, cum figuris. G. VII. 393.

- - - de Milliaris aureo, error popularis, quem omnes fere Antiquarii errant, ab eodem explosus. R. IV. 1805.

- - - Commentariolus in veterem Picturam Nymphæum referentem ubi Typus veteris Nymphæi appositus est. R. IV. 1797.

- - - Dissertatio de Pila Staffilari. R. IV. 1083.

Hotomannus (Franciscus) de Formulis Antiquis. R. II. 1909.

- - - de Magistratibus Romanorum, eorumque Institutione, R. II. 1864.

- - - de Veteri Ritu Nuptiarum, observatio. R. VIII. 1107.

- - - de Senatu & insignibus aliquot Senatus Consultis. R. II. 1891.

- - - de Sponsalibus, de Veteri Ritu Nuptiarum & Jure Matrimoniorum, item de Spuriis & Legitimatione. R. VIII. 1147.

Hygini Grammatici, Polybii Megalopolitani, de Castris Romanis, quæ exstant, cum Notis & Animadversionibus Ratbodi Hermanni Schelii, cum figuris. R. X. 999.

Facotii (Desiderii) de Philosophorum doctrina libellus. G. X. 349.

Imperatores Romani, & Constantinopolitani, à C. Julio Cæsare usque ad Constantinum Porphyrogenetum, ære expressi. in uno folio. R. I. 473.

Jonstoni (Johannis) de Annis & Mensibus. R. VIII. 199.

- - - Fastorum liber, sive Hemerologion rerum memorabilium quolibet Anni die actarum. R. VIII. 229.

Kalendarium Vetus Romanum, è marmore descriptum in Ædibus Massorum ad Agrippinam, in tabula marmorea superne fracta. R. VIII. 1.

- - - Fragmentum, quod visitur in Ædibus Capranicorum. R. VIII. 29.

- - - aliud vetus Kalendarium, quod in Libris Antiquis præfigitur Fastis Ovidii. R. VIII. 89.

- - - Romanum sub Imp. Constantio, Constantini Magni filio, circa annum Christi CCCI. IV. compositum, & Valentino cuidam dedicatum. R. VIII. 95.

Kobierzykii (Stanislawi) de Luxu Romanorum commentarius. R. VIII. 1251.

Labbe (*Philippi*) Descriptio Consulum ex quo primum ordinati sunt: sive integri Fasti Consulares, quos Idatianos docti Viri hactenus appellarunt: ex Codice MS. Bibliothecæ Collegii Claromontani Parisiensis Societatis Jesu. R. XI. 241.

Lalamantius (Joannes) de Anno Romano. R. VIII. 259.

Lalamantii (Jo.) Dissertationes tres, I. de Tempore & ejus partibus; II. de anno Macedonum, seu Græcorum, III. de Anno Attico, rara & exquisita rerum scitu dignissimarum cognitione, ac diversis generis Auctorum explicatione refertæ. G. IX. 1041.

Lambecii (Petri) notæ in Kalendarium vetus. R. VIII. 103.

Langius (Wilhelmus) de Veter. Anno Romanorum. R. VIII. 397.

Latii Nota & Exacta Chorographia, sive territorii Romani, juxta Vet. & Nov. situm parallela nominum comparatione elaborata. R. II. 1409.

Latinii (Latini) Observationes in Carolum Sigonium de Antiquo Jure Civium Romanorum. R. I. in Prefatione.

- - - - Observationes in Nicol. Gruchium de Comitibus Romanorum. R. I. in Prefatione.

- - - - de Antiquo Jure Italiz. R. II. in Prefatione.

Laurenbergii (Johannis) enarratio Græciz antiquæ, tabulis Geographicis & notis emendatæ ac exornatæ. G. IV. I.

Laurentii (Josephi) de Adulteris, ac Meretricibus tractatio. G. VIII. 1402.

- - - - de Agyrtis, Histrionibus, Acclamationibus, & Osculis investigatio, G. VIII. 2434.

- - - - de Annis, Mensibus, Diebus, Horis &c. tractatio. A. IX. 1269.

- - - - Opuscula, de Conviviis, Hospitalitate, Tesseris & Strenis. G. IX. 161.

- - - - de Funeribus Antiquorum Tractatus: in quo ritus funebres ante Rogum, in Rogo, & post Rogum explicantur ac illustrantur. G. XI. 1164.

- - - - de Natalitiis, Conviviisque, quæ in iisdem agitabantur, exercitatio. G. VIII. 1430.

- - - - de Præconibus, Citharædis, Fiffulis, ac Tintinnabulis collectio. G. VIII. 1459.

- Laurentii (Josephi)* de varietate Navium schediasma. G. XI. 789.
 - - - de Prandio & Cœna Veterum, ac de aliis ad eadem spectantibus
 Miscellanea. G. IV. 285.
 - - - de Professoribus, Oratoribus, Nomenclatoribus & Litteris
 collectio. G. X. 1161.
 - - - Disquisitio de Rebuspublicis, Suffragiis, Conciliis, Accusatio-
 nibus, Tormentis &c. Veterum. G. VI. 3651.
 - - - de Sponsalibus & Nuptiis Antiquorum libellus. G. VIII. 1330.
 - - - Varia Sacra Gentilium, in quibus de eorum Religione, Diis,
 Templis, Sacrificiis, Festis, Asylis, &c. agitur. G. VII. (133.)
 - - - de Re Vestiarum Syntagma. G. IX. 921.
Lazii (Wolfgangi) Græciæ Antiquæ variis numismatibus illustratæ Libri II.
 G. VI. 3419.
Leges sive Constitutiones Imperiales de Aquæductibus tam Romæ veteris
 quam novæ, Urbis scilicet Constantinopolitanæ, cum Notis.
 R. IV. 1671.
Lipentii (Martini) Strenarum Historia, à prima origine, per diversas Re-
 gum, Consulum, & Imperatorum Romanorum, nec non Episcoporum
 ætates, ad nostra usque tempora. R. XII. 405.
Lipsii (Jusii) de Amphitheatro liber, in quo forma ipsa loci expressa, & ra-
 tio spectandi, cum figuris. R. IX. 1269.
 - - - Ejusdem de Amphitheatris quæ extra Romam Libellus, in
 quo formæ eorum aliquot & Typi. R. IX. 1319.
 - - - Saturnalium Sermonum Libri duo, qui de Gladiatoribus, cum
 figuris. R. IX. 1161.
 - - - de Vesta & Vestalibus Syntagma, cum figuris & Numismatibus.
 R. V. 619.
M*anucius (Paulus)* de Civitate Romana. R. I. 1.
 - - - de Comitibus Romanorum. R. I. 477.
 - - - de Legibus Romanis. R. II. 1022.
 - - - Liber de Senatu Romano. R. I. 894.
Manucius (Aldus) de Cælatura & Pictura Veterum. G. IX. 803.
 - - - de Tibiis Veterum. R. VI. 1209.
 - - - Dissertatio de Toga Romanorum. R. VI. 1185.
 - - - de Tunica Romanorum. R. VI. 1203.

- Maderi (Joachimi Joannis)* de Coronis, Nuptiarum præsertim, sacris & profanis Libellus. R. VIII. 1403.
- Mariscottus (Agesilaus)* de Personis, & Larvis, earumque apud veteres usu, & origine, Syntagmation R. IX. 1097.
- Marliani (Batholomæi)* Urbis Romæ Topographia, cum notis ineditis *Fulvii Ursini* & *Iconibus Urbis, Romuli, Lupa, ædificiorum celeberrimorum, Pontis Cestii & Castræ Prætorii*. R. III. 53.
- Menetreji (Claudii)* Symbolicæ Dianæ Ephesæ Statuæ expositio, multis novis additionibus, nummis & monumentis antiquis illustrata. G. VII. 357.
- Mercurialis (Hieronymi)* de Potionibus ac Eduliis antiquorum Mantissa. G. IX. 465.
- Meursii (Joannis)* Æschylus, Sophocles, Euripides, sive de Tragædiis eorum, libri tres; nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti. G. X. 393.
- - - Archontes Athenienses, sive de iis, qui Athenis summum istum Magistratum obierunt, libri quatuor, nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. IV. 1141.
- - - Arcopagus, sive de Senatu Areopagitico, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus G. V. 2065.
- - - Athenæ Atticæ, sive de præcipuis Athenarum antiquitatibus Libri III. nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. IV. 817.
- - - Bibliotheca Attica, sive de antiquis Atticis scriptoribus, eorumque item operibus, libri IX. ex chirographo Auctoris nunc primum editi G. X. 1393.
- - - Fortuna Attica, sive de Athenarum origine, incremento, magnitudine, potentia, gloria, vario statu, decremento, & occasu, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus G. V. 1677.
- - - Atticarum Lectionum libri IV. in quibus antiquitates plurimæ proferuntur, nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. V. 1757.
- - - de Populis, & Pagis Atticæ, liber singularis, in quo antiquitates Atticæ plurimæ, cum supplementis Auctoris, & Jacobi Sponii. G. IV. 673.
- - - Regnum Atticum, sive de Regibus Atheniensium, eorumque rebus gestis, libri III. nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. IV. 1017.
- - - Themis Attica, sive de Legibus Atticis, libri II. G. V. 1945.
- - - Bibliothecæ Græcæ libri tres, ex chirographo Auctoris nunc primum editi, G. X. 1181.

- Meursii (Joannis)* Cecropia, sive de Athenarum arce, & ejusdem antiquitatibus, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.* G. IV. 905.
- - - - Ceramicus geminus, sive de Ceramicis Atheniensium utriusque antiquitatibus liber singularis. G. IV. 957.
- - - - Denarius Pythagoricus, sive de numerorum, usque ad Denarium, qualitate, ac nominibus, secundum Pythagoricos, liber singularis, G. IX. 1329.
- - - - Dionysius, sive de Auctoribus istius nominis, eorumque scriptis, liber singularis, *& nunc primum ex chirographo auctoris editus.* G. X. 577.
- - - - Eleusinia, sive de Cereris Eleusiniæ sacro, ac festo, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.* G. VII. 109.
- - - - Græcia Feriata, sive de Festis Græcorum, libri VI. *cum notis & marmore ταυροκαθάρσιον.* cum figuris. G. VII. 701.
- - - - de Funere liber singularis, in quo Græci & Romani ritus. G. XI. 1073.
- - - - de Heraclide, aliisque ejus nominis, & eorum operibus, dissertatio, *nunc primum ex chirographo Auctoris edita.* G. X. 605.
- - - - Miscellanea Laconica, sive variarum Antiquitatum Laconicarum libri IV. G. V. 2281.
- - - - de Regno Laconico liber singularis. G. V. 2209.
- - - - de Ludis Græcorum liber singularis, *cum supplementis Claudii Salmasii.* G. VII. 941.
- - - - de Luxu Romanorum. R. VIII. 1215.
- - - - Orchestra, sive de Saltationibus Veterum, liber singularis. G. VIII. 1234.
- - - - Panathenæa, sive de Minervæ illo gemino festo, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.* G. VII. 77.
- - - - Piræus, sive de Piræo, Atheniensium portu celeberrimo, & ejusdem antiquitatibus liber singularis. G. V. 1929.
- - - - Pisistratus, sive de ejus Vita, & Tyrannide, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.* G. V. 1397.
- - - - de Puerperio Syntagma. G. VIII. 1417.
- - - - Solon, sive de ejus Vita, Legibus, Dictis, atque Scriptis, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.* G. V. 1993.
- - - - Theophrastus, sive de illius libris, qui injuria temporis intercederunt, liber singularis, G. X. 621. M 3 *Meur.*

Meursii (Joannis) Lectiones Theophrastæ, in quibus eorum librorum, qui supersunt, loca aliquot emendantur. G. X. 647.

- - - Theſeus, sive de ejus vita, rebusque præclarissime gestis, liber singularis. G. X. 465.

Meursii F. (Joannis) Collectanea de Tibiis. G. VIII. 2450.

Meibomii (Johannis Henrici) de Cerevisiis Veterum, potibusque & ebriaminibus extra vinum aliis commentarius. G. IX. 537.

Meibomii (Marci) de Fabrica Triremium liber, cum figuris. R. XII. 553.

Modii (Francisci) de Triumphis, Ludis, & Spectaculis Veterum, libri duo. G. XI. 961.

Morellii (Guilielmi) de Veterum Philosophorum origine, successione, ætate & doctrina, tabula compendiosa, cum *Hieronimi Wolfii* annotationibus. G. X. 293.

Morellii (Petri) Alypius, sive de præscorum Romanorum Feriis liber. R. VIII. 789.

- - - Philomusus, sive de triplici Anno Romanorum, Mensibus eorumque partibus, deque Die Civili, & diversitate Dierum, libri quinque. R. VIII. 733.

- - - Pompa feralis. sive Justa Funebria Veterum libri decem. R. XII. 1354.

Musonii (Philosophi) opus de Luxu Græcorum, in quo de Helluonibus, Bibacibus, Generibus Poculorum, Vino, Coronis quibus in conviviis veteres utebantur, Unguentis, Muscis Instrumentis, Bellariis, Saltationibus, Parasitis, Generibus Placentarum, ac Meretricibus insignibus, ab *Stephano Nigro* ex Atheniensi Dipnosophisticis congestum. G. VIII. 2466.

N*ardini (Famiani)* Roma vetus, libri VIII. ex Italica in Latinam linguam translata à *Jacobo Tollio*, cum figuris & Numismatibus nitidissimis, ubi Latium, Campania, Samnium, & alia Antiquit. ab *Alex. Donato* omiſſæ ſupplentur. R. IV. 877.

Neocori (Ludolphi) de Museo Alexandrino diatribe: nunc primum edita. G. VIII. 2766.

Nicolai (Joannis) de ritu antiquo hodierno Bacchanaliorum commentatio. G. VII. 173.

Niderstedt (Buchardi) Melita vetus & nova, Hephæſtia Inſula, Melita ſubterranea, &c. G. VI. 3007.

Niphi (Augustini) de Auguriis libri duos. R. V. 324.

Noris (F. Henrici) S. R. E. Cardinalis, Fasti Consulares Anonymi, quos ille è Codice Manuscripto Bibliothecæ Cæsareæ depromsit, & Dissertatione illustravit. R. XI. 331.

Noris (Henrici) Epistola Consularis, in qua Collegia LXX. Consulium ab Anno Christianæ Epochæ XXIX. Imperii Tiberii Augusti decimoquinto usque ad annum CCXXIX. Imperii Alexandri Severi Octavum, in vulgatis Fastis hætenus perperam descripta, corriguntur, suppleantur, & illustrantur: R. XI. (404)

Opelii (Constantini) sive *Jo. Scheferi* de Fabrica Triremium Meibomiana; Epistola perbrevis ad Amicum. R. XII. 681.

Origenis PHILOSOPHOUMENON fragmentum: quod ex Bibliotheca Medicea descripsit, ac notis illustravit *Jacobus Gronovius*, Græcè & Latinè. G. X. 285.

Ortelii (Abrahami) Deorum Dearumque capita, ex antiqvis numismatibus collecta: Historica narratione illustrata à *Francisco Sweertio*, cum figuris. G. VII. (253.)

Osiandri (Johannis Adami) de Asylyis Gentilium dissertatio. G. VI. 2835.

Pati (Luca) de Mensuris & Ponderibus Romanis, & Græcis, cum his quæ hodie Romæ sunt collatis, libri quinque R. XI. 1608.

Pancirolii (Guid.) de Corporibus Artificum. R. III. 17.

- - - de Magistratibus Municipalibus. R. III. (47.)

- - - Notitia Dignitatum utriusque Imperii, Orientis scilicet & Occidentis, ultra Arcadii Honoriique tempora, & in eam *G. Panciroli* Commentarium, cum figuris elegantiss. à *Joh. Goeree* delineatis. R. VII. 1309.

- - - Descriptio Urbis Romæ. R. III. 317.

- - - de Quatuordecim Regionibus Urbis Romæ, earundemque ædificiis, tam publicis quam privatis. R. III. 321.

Panvinius (Onuphrius) de antiqvis Romanorum Nominibus. R. II. 1989.

- - - de Civitate Romana. R. I. 193.

- - - Imperium Romanum. R. I. 343.

- - - de Ludis Circensibus libri II. quibus universa ferè Romanorum Veterum sacra ritusque declarantur, ac figuris æneis illustrantur, cum notis *Job. Argoli*, & Additamento *Nicolai Pinelli*, R. IX. 1.

- Pamvinius (Onuphrius)* de Ludis Secularibus liber. R. IX. 1061.
 - - - - Commentarius de Triumpho, cum notis *Maderi* & aliorum, cum figuris, *Numismaibus*, &c. R. XI. 1336.
 - - - - Descriptio Urbis Romæ. R. III. 203.
Patini (Caroli) de numismate antiquo Augusti & Platonis, Epistola, cum figuris. G. IX. 1598.
Patritii (Francisci) res militaris Romana, ex Italica lingua in Latinam versa à *Ludolpho Neocoro*, cum figuris. R. X. 821.
Perionii (Joachimi) de Magistratibus Græcorum & Romanorum, libri tres. G. VI. 2755.
Perrelli (Johannis) de ratione Lunæ epactarum, & mensis intercalarii Commentariolus. G. IX. 1009.
Petavii (Dionysii) Kalendarium Vetus Romanum, cum ortu occasuque stellarum. R. VIII. 125.
 - - - - de Veteri Anno Romanorum. R. VIII. 325.
Petiti (Samuelis) de Anno Attico, Eclogæ Chronologicæ, G. IX. 1109.
 - - - - Eclogæ Chronologicæ de Anno & periodo Veterum Romanorum. R. VIII. 371.
Philo (Ryzantius) de septem orbis spectaculis, Græcè, cum notis & interpretatione Latina *Leonis Allatii*, G. VIII. 2624.
Philostratus de Pictura. G. IX. 807.
Phlegontis (Tralliani) de rebus mirabilibus liber Græcè, cum interpretatione Latina *Gvilielmi Xylandri*, ac recensione notisque *Johannis Meursii*, G. VIII. 2690.
 - - - - *ejusdem* de Longævis libellus, Græcè, cum interpretatione Latina *Gvilielmi Xylandri*, ac recensione notisque *Johannis Meursii*, G. VIII. 2727.
 - - - - de Olympiis fragmentum, cum Latina interpretatione & notis *Johannis Meursii*, G. IX. 1289.
Pierius Valerianus (Joh.) de Fulminum Significationibus, cum figuris. R. V. 591.
Pighii (Stephani) Themis Dea, seu de lege divina: ubi præter alia reconditæ antiquitatis, multa de Horis. G. IX. 1137.
 ——— Mythologia ΕΙΣ ΤΑΣ ΩΡΑΣ, vel in anni partes, ex Symboli antiqui cujusdam toreumatis argentei, quod extat apud Rever. Dominum Antonium Perrenotum, Episcopum Atrebatensem, cum figuris. G. IX. 1185.

Pighii (Stephani) Facti Magistratum Romanorum ab Urbe Condita ad tempora Divi Vespasiani Augusti à *Stephano Vinando Pighio* supplementis Capitolinis Fragmentis restituti. R. XI. 174.

Pignorii (Laurentii) Magnæ Deum Matris Idææ & Attidis initia, ex vetustis monumentis eruta, cum figuris. G. VII. 505.

Plutarchi Quæstiones Romanæ, Gr. Lat. cum Notis & Animadversionibus *Guil. Xylandri* & *M. Z. Boxhornii*, cum figuris. R. V. 974.

Plutarchi Alexandrinæ Proverbia Græca, ex *Bibliotheca Medicea*, cum interpretatione Latina *Jacobi Gronovii*, nondum antehac edita, extant in Præfatione. G. X. 6.

Porcii (Leonhardi) de re Pecuniaria antiquorum, ac de eorundem Ponderibus, Mensuris, stipendiis militaribus, &c. libri duo. G. IX. 1433.

Postelli (Guilielmi) tractatus de Republica, seu Magistratibus Atheniensium. G. V. 1305. •

Potteri (Joannis) Archæologia Græca, five Antiquitatum Græciæ Corpus absolutissimum, ex Anglico in Latinum versum: nunc iterum ab Auctore ipso recognitum, emendatum, ac fere dimidia parte auctum; cum peculiari ac proprio Indice, cum figuris æneis. G. XII.

Prisciani Cæsarensis, *Rhemii Fannii*, *Bede* Angli, *Velusii Metiani*, *Balbi* ad Celsum. Libri de Nummis, Ponderibus, Mensuris, Numeris, eorumque Notis, & de vetere computandi per digitos ratione, ab *Elia Vineto Santone* emendati, ut & à *Jo. Friderico Gronovio*. R. XI. 1675.

Prosperi (Tironis) Aquitani Chronicon integrum, ab *Adamo* ad Romam captam à *Genferico Wand. Rege*, in duas partes tributum. Opera & studio *Philippi Labbe*. R. XI. 269.

Puteani (Erycii) de Bissextio liber, novæ temporis Facula, quæ Intercalandi arcana, hæctenus obscura, illustrantur. R. VIII. 419.

—— Reliquiæ Convivii prisici; tum ritus alii & Censuræ, cum figur. R. XII. 133.

—— de Jure Jurando Antiquorum Schediasma, in quo de Puteali Libonis. R. V. 885.

—— de Nundinis Romanis liber, nova Fastorum velut Facula. R. VIII. 641.

—— Olympiades, sola manu, ut vere annis mundi respondent, computatæ. G. IX. 1297.

Puteani (Erycii) de Stipendio Militari Romanorum Syntagma: quo ejus, hæctenus ignoratus, constituitur. R. X. 1490.

Quenstedii (Johannis Andree) de Sepultura veterum tractatus: sive de antiquis ritibus sepulchralibus Græcorum, Romanorum, Judæorum, & Christianorum. G. XI. 1201.

Rabirius (Junius) de Hastarum & Auctionum origine & ratione. R. III. (17.)

Rami (Petri) liber de Militia C. J. Cæsaris. R. X. 1532.

Raynaudi (Theophili) Tractatus de Pileo, cæterisque capitibus Tegminibus, tam Sacris quam profanis. R. VI. 1213.

Rigaltii (Nicolai) Ismaëlis Bullialdi & Henrici Valesii Observationes de populis fundis. R. II. 1925.

Robortellus (Franciscus) de Cognominibus, & Appellationibus Imp. R. VII. 1140.

— de Gradibus Honorum, & Magistratum Rom. R. III. (43.)

— de Judiciis, & omni Consuetudine causas agendi apud Romanos. R. III. (11.)

— Laconici seu Sudationis, quæ adhuc visitur in Ruina Balnearum Pisane Urbis, explicatio. R. XII. 381.

— I. de Legionibus Romanorum ex Diono lib. LV. II. de Commodis. Præmiis, & Donis Militaribus. III. de Pœnis Militum, & Ignominiiis. R. X. 1468.

— de Magistratibus Imp. R. III. (37.)

— de Mensium Appellatione ex nominibus Imp. R. VIII. 305.

— de Provinciis Romanorum, & eorum distributione atque administratione. R. III. (1.)

Rome Antiquæ Urbis Imago accuratissima ex vetustis monumentis, ex vestigiis videlicet ædificior. mœnium ruinis, fide numismatum, monumentis æneis, plumbeis, saxeis, tiglinisque collecta, veter. denique auctorum fide confirmata in hac tabula redacta atque descripta à *Pyrroho Ligorio* Romano per XIV. Regiones, in quas Urbem divisit Imp. Cæsar Augustus, *Charta Topographica*, cum descript. R. I. (1.)

Rome Urbis tam antiquæ quam novæ Descriptio Faciei variorum locorum, deformatæ ab incomparabili in hac arte viro *Levino Cruylio Presb.* Gandav. in XV. Tabulis æri incis. R. IV. *post Præfat.*

Rubenii (Alberti) Dissertatio de Gemma Tiberiana & Augustza, cum figuris. R. XI. 1328.

— de Natali Die Cæsaris Augusti. R. XI. 1378.

— de Nummo Augusti, cujus Epigraphe, Asia Recepta, cum figuris. R. XI. 1366.

— de Re Vestiaria, præcipue de Lato Clavo, libri duo, cum figuris. R. VI. 913.

— de Urbibus Neocoris diatribe. R. XI. 1347.

Sagittarii (Casparii) de Januis Veterum, liber singularis. Accedunt ipsius auctoris Analecta, addendaque, suis locis inserta. R. VI. 417.

Salmasii (Claudii) de re militari Romanorum liber, opus posthumum. R. X. 1284.

Sanfonii (Nic.) Abbavillæ Italix, cum Insulis Sicilia, Sardinia & Corfica descriptio Geographica. R. II. 1378.

— Romani Imperii orientis ac occidentis descriptio Geographica, 2. foliis. Rom. I. 344.

Sardi (Alexandri) de Nummis, in quo prisca Græcorum & Romanorum pecunia ad nostri ævi rationem redigitur. R. 1715.

Savoti (Ludovici) Dissertationes de Nummis Antiquis, in IV. partes divisæ. Ex Gallica in Latinam Linguam transtulit *Ludolphus Neocorus*. R. XI. 1832.

Scaligeri (Julii Casarii) de Comædia & Tragædia ejusque apparatu omni & partibus commentatio. G. VIII. 1494.

— de Versibus Comicis tractatus. G. VIII. 1550.

Scaligeri (Josephi, Julii Casarii F.) de re nummaria antiquorum dissertatio. Liber postumus. Ex Bibliotheca Academia Lugduno-Batava. G. IX. 1493.

— de Veteri Anno Romanorum. R. VIII. 307.

Schefferi (Joannis) de varietate Navium Dissertatio. G. XI. 769.

- - - Aprippa Liberator, sive dissertatio de novis Tabulis. R. VIII. 975.

- - - de Antiquorum Torqvibus Syntagma. R. XII. 901.

Schellii (Herm. Ratb.) de Agmine Polybiano. R. X. 1256.

- - - de Agmine Vespasiani. R. X. 1262.

- - - de Cohortibus Legionis Antiquæ, cum figuris. R. X. 1272.

- Schelii* (*Herm. Ratb.*) de Custodia Castrorum. R. X. 1180.
 - - - - de Frumento & Vestre. R. X. 1216.
 - - - - de Itinere. R. X. 1246.
 - - - - de Præda. R. X. 1228.
 - - - - Dissertatio de Sacramentis. R. X. 1166.
 - - - - de Die Stipendii. R. X. 1214.
 - - - - de Stipendio Ductorum. R. X. 1208.
 - - - - de Stipendio Equestri. R. X. 1204.
 - - - - de Stipendio Militari. R. X. 1190.
 - - - - de Telis Legionum. R. X. 1270.
 - - - - de Tributo & Ærario. R. X. 1222.
 - - - - de Victu Militari. R. X. 1238.
Schoockii (*Martini*) Achaja Verus, ejus situs, antiqvitatis, respublica, reges, tyranni, leges, bellum &c. G. V. 2141.
Schubarti (*Georgii*) Enarratio parergica metamorphoseos Ovidianæ de Diluvio Deucalionis. G. X. 701.
Seine (*Petri la*) Homeri Nepenthes, seu de abolendo luctuliber. G. XI. 1329.
Senslebii (*Andreae*) de Alea Veterum liber singularis. G. VII. 1121.
Servii (*Petri*) antiqvarum mulierum Romanarum nomina: prænomine eas insignitas. R. II. in *Præfatione*.
 - - - - de Odoribus Dissertatio Philologica. G. IX. 645.
Sextus Rufus de Regionibus Urbis Romæ, cum Emendationibus *Onuphrii Panvini*. R. III. 25.
 - - - - de veteri Anno Romano Romuli & Numæ Pomp. Antitheses. R. VIII. 81.
 - - - - Commentarius in Fastos Kalendares Romanorum. R. VIII. 33.
Siccama (*Sibrandi Tetardi*) de Judicio Centumvirali, Libri duo. R. II. 1824.
Sigonius (*Carolus*) de Antiquo Jure Civium Romanorum, cum additamentis ex editione Parisiensi 1572. R. I. 39. 1022.
 - - - - de Antiquo Jure Italiæ. R. II. 1398.
 - - - - de Antiquo Jure Provinciarum. R. II. 1528.
 - - - - de Atheniensium temporibus liber. G. V. 1619.
 - - - - de Binis Comitibus, & Lege Curiata, posterior cum Nic. Gruchio disputatio. R. I. 731.
 - - - - de Judiciis. R. II. 1684.
 - - - - Lacedæmoniorum tempora. G. V. 1670.

- Sigonius (Carolus)* de Lege Curiata Magistratum, & Imperatorum, & Jure eorum, liber ad Nicolaum Gruchium. R. I. 841.
- - - - de Nominibus Romanorum Liber. R. II. 1951.
- - - - de Republica Atheniensium libri IV. G. V. 1497.
- Snellii (Willebrordi R. F.)* de re Nummaria, liber singularis. G. IX. 1549.
- Sauterii (Danielis)* Palamedes, sive de tabula Lusoria, Alea & variis ludis, libri tres. G. VII. 997.
- Spanhemii (Ezechielis)* de Nummo Smyrnæorum, seu de Vesta & Prytani- bus Græcorum, diatriba, *multo auctior*, cum figuris. R. V. 659.
- - - - Orbis Romanus, seu ad Constitutionem Imperatoris Antoni- ni, de qua Ulpianus Leg. XVII. Dig. de statu hominum, Exer- citationes duæ. R. XI. I.
- Sperlingii (Otthonis)* de Crepidis Veterum Diatribe. G. IX. 961.
- Sponii (Jacobi)* ignotorum atque obscurorum quorundam Deorum Aræ, notis illustratæ, cum quorundam Eruditorum Epistolis ad eandem rem pertinentibus. G. VII. 233.
- - - - de Origine Strenarum Dissertatio epistolica, Historico-mora- lis, G. IX. 205.
- Stephani Byzantini Grammatici* de Dodone fragmentum, quo tota vete- rum doctrina & fabulatio de perantiquo oraculo isto continen- tur, cum Exercitationibus recognitis *Jacobi Gronovii*, cum figuris. G. VII. 269.
- Stephani (Henrici)* Dialogus, Dicæarchi sympraetor, vel de Græcorum moribus, præsertimque Atheniensium, supplementum. G. XI. (53.)
- Stephani (Joachimi)* de Jurisdictione veterum Græcorum liber. G. VI. 2675.
- Streinius (Richardus)* de Gentibus & Familiis Romanorum. R. VII. 1070.
- Taffinus (Petrus)* de Veterum Romanorum Anno seculari, ejusque potis- simum per Ludos Seculares celebritate, eorumque Chronologia, R. VIII. 467.
- Tholosanus (Georgius)* de Nundinis & Mercatoribus. R. VIII. 697.
- Thyffii (Antonii)* de Republica Atheniensium discursus politicus. G. V. 1361.
- Collatio Legum Atheniensium & Romanarum. G. V. 1373.
- Tomasini (Jacobi Philippi)* Manus Ænez Cecropii Votum referentis dilu- cidatio, cum figuris. G. X. 657.
- de Donariis Veterum ac Tabellis Votivis, liber singularis, cum figuris. R. XII. 737.

Tomasini (Jac. Phil.) de Tesseris Hospitalitatis, liber singularis, in quo jus hospitii universum, apud veteres potissimum, expenditur. Accedunt quædam ex Antonio Augustino & Johanne Chiffetio ad majorem illustrationem hinc inde inserta, cum figuris. G. IX. 213.

Trelierus (Stephanus) de Jure Jurando, R. V. 869.

Triglandii (Jacobi, J. F. I. N.) Conjectanea ad quædam obscura fragmenti de Dodone loca. G. VII. 321.

Turnebi (Adriani) de Vino ac ejus usu & abusu libellus. G. IX. 517.

Turrigii (Franc. Mariae) Notæ ad vetustissimam Urbi Togati Ludi Pilæ Vitæ inventoris Inscriptionem. R. XII. 389.

Venerii (Johannis Antonii) de Oraculis & Divinationibus Antiquorum, tractatus succinctus & exquisitus. G. VII. 325.

Viola Vicetini (Petri) de veteri novaque Romanorum temporum ratione Libellus. R. VIII. 165.

Vistoris P. de Regionibus Urbis Romæ liber, cum Emendationibus Onuphrii Panvinii. R. III. 37.

Vindingii (Erasmi Pauli F.) Hellen, in quo singulorum antiquæ Græciæ populorum incunabula, migrationes, coloniarum deductiones, & res præcipuæ gestæ, urbiumque & regnorum origines, mutationes, interitus, & Principum in iis successiones, è Græcis præcipue scriptoribus, Historicis, Poëtis, Geographis, Oratoribus & Grammaticis exponuntur. Ex MS. Auctoris autographo nunc primum eduntur, G. XI. 1.

Vorstii (Adolfi) Epistola de obitu V. C. Joannis Meursii ad filium ejus Joannem, Juvenem præstantissimum, ut & Epitaphia in ejusdem morte per A. Buchellium & Nicolaum Heinsium. G. X. 654.

Vossius (Isaacus) de Antiquæ Urbis Romæ Magnitudine, cum figuris. R. IV. 1497.

———— de Triremium & Liburnicarum constructione dissertatio, cum figuris. R. XII. 705.

Ursati (Sertorii Eq.) de notis Romanorum Commentarius. R. XI. (508.)

Ursini (Fulvii) notæ ad Kalend Rusticum Farnesianum. R. VIII. 19.

———— de Romanorum gentibus & Familiis. R. VII. 1143.

Usserii (Jacobi) de Macedonum & Asianorum anno solari dissertatio, cum Græcorum Astronomorum parapegmate, ad Macedonici & Juliaei anni rationes accommodato. G. IX. 1205.

Wower (Joannis à) de Polymathia tractatio : Integri operis de studiis veterum ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΟΝ, cum Præfatione Jacobi Thomafii; accefferunt præterea Auctoris Vita & Eloigia in Polymathiam, item tabellæ fynopticæ. G. X. 985.

Zamofcii (Jobannis Sarii) de Senatu Romano, libri duo. R. I. 951.

CAPUT IV.

De Scriptoribus Generalibus Antiquitatum Christianarum.

Lexica Antiquitatum Ecclesiasticarum. 1. Syntigmata & Compendia de Antiquitatibus Ecclesiasticis. 2. De Romana & Ecclesiarum Occidentalium ritibus scriptores. 3. De ritibus Ecclesie Græcæ aliarumque Orientalium. 4. Scriptores de vita & moribus Veterum Christianorum. 5. De convenientia rituum Christianorum cum Judaicis atq; Ethnicis. 6. Scriptores Miscellanci Antiquitatum Ecclesiasticarum. 7. Ritus Ecclesiastici descripti ordine temporis quo obtinere cœperunt. 8. Per rituum diversitatem Communionis Ecclesiastica vinculum hæud solvi. 9. Ritus externos omnes neutiquam esse improbandos vel negligendos. 10. Delineatio thesauri Antiquitatum Ecclesiasticarum. II.

I.

Præter Centuriatores Magdeburgenses, Casaremque Baronium & alios scriptores Historiæ Ecclesiasticæ, itemque eos qui dogmatum Ecclesiasticorum historiam tradiderunt, uti præ cæteris novissime fecit Jacobus Basnagius V. C. Ecclesiastes Roterodamensis in opere luculento edito Gallicè A. 1649. Roterdami in fol. Antiquitates Christianas varias persecuti sunt Alphabeti quidem ordine Dominicus & Carolus Mocri, Melitenses, fratres in Hiero Lexico, cujus latine Rom. 1677. in fol. editi Epitomen Italica Lingva vulgatam vidi in 4to Cangius item in glossario utroque mediæ latinitatis & græcitatatis, qui passim illustrat bene multos mores, ritus, antiquitates & consuetudines veterum Christianorum, quod factum etiam à Job. Casp. Suerero est in Thesauro Eccle-

Ecclesiastico sive Lexico græco vocum Ecclesiasticarum. *Josua* quoq; *Arndius* Præsul Megapolitanus, primo jam capite mihi memoratus Lexicon Antiquitatum Ecclesiasticarum vulgavit Gryphiswaldiæ A. 1669. 4. Denique Rev. *D. Job. Andreas Schmidius*, Abbas Mariævallis & Theologus in Academia Helmstadiensi celeberrimus præter tot alia scripta provehendis juvenum studiis destinata, novissime etiam vulgavit *Lexicon Antiquitatum Ecclesiasticarum minus*, Helmst. 1712. 8. unde & majus alterum fortasse, uberius pleniusqve licebit ab eo expectare.

II. Systema veluti quoddam veterum Ecclesiasticorum rituum exhibent libri VIII, *Constitutionum Apostolicarum* sub falso *Clementis Romani* nomine pridem editarum, illustratarumqve à *Turriano* & *Cotelerio*. Tum *Cyrilli Hierosolymitani* Catecheses, cum notis perspicuis & eruditis editæ à *Too. Milles*. Oxon. 1703. fol. Ex recentibus Pontificiis primo loco memorandus *Jo. Baptista Casalius*, cujus liber de veteribus sacris Christianorum ritibus Ecclesiæ sive Orientalis sive Occidentalis prodiit Romæ A. 1644. 4. & Hanover. 1684. 4. cum libro de ritibus profanis Ægyptior. & Rom. Ex reformatis huc spectant *Job. Hoornbeckius* libro I. *Miscellaneorum sacrorum Ultraject.* 1677. 4. ex nostris *B. Jo. Andreas Quenstedius* Theologus Witeb. in *Antiquitatibus Ecclesiasticis* Witeb. 1688. 4. Cui adde varia *D. Joachimi Hildebrandi* scripta infra suo quæque loco à me recensenda, & *Matthia Zimmermanni* Superintendententis quondam Misnensis Commentarium ad dictum Tertullianum, *fiunt non nascuntur Christiani*. Lips. 1662. 4. Tum *Casparis Calverii* Superintendententis Zellerfeldensis in editione Brunswic. Luneburgensi, *Rituale Ecclesiasticum*, 2. Volum. 4. Jenæ 1704. quo Ecclesiæ nostræ Lutheranz ritus potissimum persequitur & cum antiquis confert. *Jo. Friderici* *Liturgia Veteris & nova*. Jen. 1705. 4.

III. Latine Ecclesiæ ritus & consuetudines potissimum tractant qui de ritibus & officiis Ecclesiasticis scripsere *Alcuinus*, *Amalarius*, *Beda*, *Jo. Beletus*, *Bernouldus* sive *Berno Monachus Richenaviensis*, *Gvilelmus Durandus*, *Honorius Augustodunensis*, *Ivo Carnotensis*, *Isidorus Hispalensis*, *Micrologus*, * *Odo Cameracensis*, *Ordinis* ** *Romani* auctor, *Rabanus Maurus*, *Radolphus Tungrensis*, *Regino Prumiensis*, *Remigius Antissiodorensis*, *Rupertus Tuitiensis*, *Hugo de S. Victore* & *Wala-*

* T. 18. *Bibl. Patrum* edit. Lugd. p. 469. & in *Georg. Cassandri Operibus* p. 121.

** T. 13. *Bibl. Patrum* p. 639.

Walafridus Strabo. Plerique horum ut Strabo, Isidorus, Alcuinus, Hugo de S. Victore & Micrologus, *Melchior Hittorpio* curante junctim editi Coloniz A. 1568. fol. in quos castigationes quædam Latini Latini videas licet in ejus Bibl. sacro profana p. 129. 130. Post Hittorpii industriam de Divinis officiis & ministeriis auctores varii congesti per *G. Ferrarium*, Rom. 1591. fol. Erecentibus *Christophorus Marcellus* Archi-Ep. Corcyrensis (sive potius *Augustinus Patricius* vide Bælii Lex. in *Grassis* nota D) libris III. de ritibus Ecclesiz Catholicæ s. de sacris ceremoniis Romanæ Ecclesiz ad Leonem X. Venet. 1516. fol. Rom. 1560. fol. Coloniz 1572. 8. &c. *Job. Stephanus Durantus* senatus Tholosani præses (neque enim *Petrus Danesius* auctor, ut persuasum Morlierio in lib. Gallico cui titulus *Essais de literature* T. I. p. 44. sq. quod refellitur à Du Pinio T. 16. Bibl. Eccles. pag. 119. seq.) in libris tribus de ritibus Ecclesiz Catholicæ Rom. 1591. fol. Lugd. 1675. 4. *Bartholomæus Gavantus* in thesauro sacrorum rituum Lugd. 1669. 4. 2. Volum. *Andrea Piscare Castaldi* praxis Ceremoniarum, Venet. 1681. 4. *Michaëlis Baudry* Manuale Ceremoniarum, *Mr. de la Croix* parfait Ecclesiastique &c. Præ cæteris omnibus commendandus *Edmundus Martene* Monachus Benedictinus doctissimus in opere de antiquis Ecclesiz ritibus, cujus prima pars duobus tomis, libris quatuor constans, de baptismo, confirmatione & Eucharistia & reliquis Sacramentis prodiit Rothomagi, 1700. 4. Tomus tertius libros binos de ritibus benedictionum & de politica Ecclesiasticâ complexus A 1700. Idem Martene libros V. de antiquis Monachorum ritibus opus bipartitum in lucem emisit Lugd. A. 1690. 4. & librum de antiqua Ecclesiz disciplina in Divinis celebrandis Officiis per totum annum Lugd. 1706. 4. His addenda *Claudii de Verz** Monachi Cluniacensis Explicatio Historica & litteralis rituum Ecclesiz. IV. Vol. Gallice 1708. 1713. 8. Ritus Ecclesiz Romanæ præsentis, compendio perspicuo exhibet *Wagenseilius* in pera librorum juvenilium, loculamento extremo. De libris Ecclesiasticis, è quibus Latinæ Ecclesiz ritus cognoscere licet, peculiaris exstat diatriba amici nostri *Nic. Petri Sibbern*, Witteb. 1706. 8. quam emendatorem jam pridem & auctiorem edere habet in animo.

IV. Græcæ Ecclesiz ritus cognoscuntur imprimis è libris Græcorum Ecclesiasticis, quos peculiari dissertatione recensuit *Leo Allatius*,

nuper

* *Memoir. de Trevoux* A. 1706. August. p. 1353. & 1708. Jun. p. 1059. & August. p. 1321. sq. ubi Auctoris Vita, qui obiit mense Majo Anni 1708. Vide etiam *Ephemerides eruditum* Paris. A. 1713. Decembr. p. 29. edit. Amst.

nuper cum notis à mè iterum prælis subiecta. Videndi præterea *Isaacus Habermus* * ad pontificale Græcorum, *Jacobus Goar* ad Evchologium, & idem *Allatius* in libris de consensu Orientalis Ecclesiæ & Occidentalis, aliisque scriptis variis suo loco recensendis. Sidem etiam de præsentis Ecclesiæ Græcæ statu, dogmatis, moribus & consuetudinibus sunt consulendi, quibus addes *Martinum Crusium* in Turco-Græcia, *Cangium* in glossario Græco & CPoli Christianâ, *Georgium Fhelapium* ad *Christoph. Angeli* librum de statu, institutis & ritibus Ecclesiæ Græcæ, Francof. 1655. Lipsi. 1670. 4. *Thomam Smithum* & *Paulum Ricautum* in libris de statu præsentis Ecclesiæ Græcæ, *Richardum Simonem* sub decurtato *Moni* nomine latentem in supplemento ad scrutinium religionum *Ed. Brerewoodi*, sive in Gallice edita Historia Critica dogmatum consuetudinumque, quibus utuntur populi Orientales Amstelod. (licet titulus Francofurtum referat) 1684. 12. *Wolfgangum Gundlingium* in notis ad Ewstratii *Johannidis Zialowski Rhuteni* delineationem Ecclesiæ orientalis Græcæ, Norimb. 1681. 8. Rev. *Johannem Mich. Reineccium* in libro Germanicè edito qui inscribitur: *Eigentliche und wahrhafftige Abbildung der Alten und Neuen Griechischen Kirchen nach ihrer Historie/ Glaubens- Lehre und Kirchen- Gebräuchen.* Lipsiæ 1711. 4. aliosque.

V. Non omittendi etiam qui vitam, mores ac virtutes primorum Christianorum persecuti sunt, sive brevius ut *Paganinus Gaudentius* in libro de vita Christianorum ante tempora Constantini, Florent. 1639. 4. *Johannes Franto* Cancellarius Parisiensis in Epistola ad Franciscum Harlæum de moribus & vita Christianorum in primis Ecclesiæ Seculis Paris. 1660. 4. & inter alias ejus Epistolas Leodii Eburonum 1674. 12. *B. D. Christianus Koribolt* im öffentlichen Gottesdiensi der alten und heutigen Christen einander entgegen gestellt/ Kil. 1672. 12. atque inter alia præclari ejus Viri scripta ad pietatem promovendam facientia 1679. 8. *Eduardus Waterhusius* in dissertatione Anglice edita de pietate, charitate & politia antiquorum temporum & primorum Christianorum Lond. 1655. *Claudius Fleury* sive *Florus* (cujus etiam libellus similis de moribus Judæorum Gallice pridem, & nuper Jo. Enckhusio interprete etiam Germanica lingua Hanoveræ A. 1709. 8. editus extat) in libro Gallice edito de moribus Christianorum Parisiis & Hagæ Comitum A. 1682. 12. Sive *fusus paulo*, ut *Guilelmus Caveus* in primitivo Christianismo

Anglice

* De Haberti ἀρχιερατικῶν quod Paris. 1643. fol. lucem vidit, confer Rich. Simonis Bibl. selectam T. 2. p. 1. seq.

Anglice sœpius (ita ut jam quinta editio fuerit Anni 1689. deinde Belgice cum præfat. Hermanni Witsii, ac Gallicè Amst. 1711. 8. & Germanicè denique Lipsiæ plus simplici vice vulgato in 8. *Josephus Bingham* in Originibus & Antiquitatibus Ecclesiasticis editis Anglice Lond. 1708. 8. & *Gosfridus Arnoldus* in delineatione primorum Christianorum secundum vivam ipsorum fidem sanctamq; vivendi rationem Germanicè A. 1696. & 1700. fol. & Belgicè A. 1698. fol.

VI. Partem quandam licet minutam antiquitatum Christianarum attingit *Paganinus Gaudentius* supra laudatus in libro de seculi Justiniani moribus, Florentiæ primum edito deinde Argentorati A. 1654. 8. recuso, in quo hoc inter alia notabile, quod multas Ethnicismi reliquias sive ut Basilii Seleuciensis verbis dicam, ἐλληνισμὸν χριστιανισμῶ προσηκίει κρυπτόμενον adhuc tam fera ætate sub Christianis imperatoribus obtinuisse ostendit: in quam sententiam passim quædam suis in scriptis notat *Antonius van Dale*, pluribus id haud dubie, si * superfuisset facturum in opere de personis, muneribus, ritibus, ceremoniis ac consuetudinibus veterum Christianorum, illarumque partim ex Ethnicismo partim ex Judaismo origine, quod promittit p. 336. libri de oraculis, editionis secundæ. Confer ejus diss. de origine ac ritibus sacri taurobolii sub init. & quæ de epuli feralis usu ab Ethnicis ad Christianos translato Lipsius ad Taciti VI. Annal. p. 241. *Paulus* quidem *Aringhus* T. I. Romæ subterraneæ p. 107. libenter fatetur gentium ritus, qui religioni non repugnarent, in Ecclesia servatos. Idem faciunt *Baronius* & alii quorum loca p. 3. seqq. produxit *Mussardus* in libro Gallicè edito Genevæ A. 1667. 8. & cum Animadversionibus *B. Sigismundi Hosmanni* recuso Germanice A. 1695. Lipsiæ in 8. & 1703. parte 2. libri qui inscribitur eigentliche Ab bildung des nach und nach verfallenen Christenthums; de conformitate ceremoniarum hodiernæ et antiq. cum veteribus, in quo toto id agit vir doctus, ut plerosque ritus, consuetudines ac superstitiones Romanæ Ecclesiæ e paganismo deriveret, perinde ut dogmata illorum è Judaismo repetiit *D. Martinus Geierus* ὁ μακαρίτης in conformitate Judæo-Papistica, ac ritus nonnullos *Rev. Jo. Franciscus Budeus* in duplici dissertatione de ritibus Ecclesiæ latinæ Judaicis, Parerg. Historico Theol. diss. 3. & 4. Halæ Magdeburg. 1703. 8. Ac sane multa Ecclesiæ suæ cum Ethnicis communia esse, haud diffitetur *Florimundus Rzymundus* lib. 8. histor. de ortu &

* Diem obiit Harlemi A. 1708. 28. Nov. Vide Jo. Clerici Bibl. selectam T. 17. p. 309.

progressu hæresium c. 3. & agnoscit etiam Guil. du Choul in lib. de religione veterum Romanorum. Adde Lud. Vivem ad Augustini lib. VIII. de C. D. c. 27. Jo. Jac. Chifletium in expositione tituli sepulchralis Geminiz matris Sacrorum p. 70. & de Linteis Christi sepulchralibus t. 8. & Moretum auctorem Querelæ ad Gassendum de impiis ritibus ac processionibus in festo Corporis Christi, nuper admodum recusa, tum *Claudianum Delleum* in tomo quarto Antiquitatum Monasticarum Gallice editarum, quo Ethnicorum Monachos persequitur, ut tomo tertio Judæorum. Paris 1699. 12. Ex Protestantibus vero, præter Auctorem Gallum, supra laudatum, plures in hoc argumento deducendo versati sunt, ut *David Meier* in Transenna Theologica & historica de Papatu Romano per Ethnicismum imprægnato refermentatoque, Francof. 1634. *Jo. Forbescius* in Instructionibus Historico-Theologicis passim, & qui ex eo profecit *Job. Valkenier* in Roma paganizante. *Jo. Owenus* pag. 486. Θεολογικῶν, *Petr. Molineus* in Responsione ad libellum provocatorium Belliagii p. 110. sqq. *Oliverius Olmead*, qui Londini Anglico idiomate edidit Picturam Papistæ, cui adjecit Pagano-Papismum, in quo convenientiam Papismi & Paganismi in 145. capitibus, & hoc illum deteriorem esse 17. capitibus conatur ostendere, teste *Gisb. Voëtio* T. II. dissp. select. p. 698. *Petrus Jurieu* in Præjudicio XII. contra Papismum, *Franciscus de la Croy* in lib. Gallice edito de Harmonia Romanæ Ecclesiæ cum Ethnicismo, Judaismo, & antiquis hæresibus 1604. 8. & alius *Scriptor Gallus* Comparationis Paganismi & Papismi, quæ subiecta est vitæ Juliani Gallice editæ in 12. *Andreas Rivetus* in Catholico orthodoxo passim, *Car. Drelincourtius* in falsa specie antiquitatis Sect. VII. p. 41. sqq. *Job. Georg. Dorscheus* P. III. Sylloges Vindiciar. in Exod. p. 58. *Nic. Hunnius* in Apostasia Romanæ Ecclesiæ c. 4. *Matth. Zimmermannus* in Analect. p. 41. sqq. *B. Valentinus Alberti* in Supplem. ad *Siricii* ostensionem abominationum Papatus p. 505. Ut præteream *D. Christoph. Walpurgerum* de Ethnico Pontificia conformitate, & *Jobannis Tili* parallela sine nomine auctoris edita Ambergæ 1610. 8. quibus vitas & mores Pontificum Romanorum confert cum contrariis longeque melioribus dictis & factis Principum Ethnicorum. Similiter Christianorum etiam inter Protestantos vitam collato Ethnicorum exemplo coarguit *Betkius* in Christianismo Ethnico, *Ridderus* in dem von Heyden beschämten Maul: Christ/ *Henr. Lubbert* in dem von erbahren Heyden verdamnten Lutherischen Christ. Fuerunt jam olim, qui Christianismum ipsum tanquam ex Judaismo & Ethnicismo conflatum traduxere, quibus respon-

respondit B. *Kortboltus* lib. 1. c. 2. sqq. Obtrictatoris pagani, & *Jo. Filescus* lib. 2. electorum p. 155. sqq. qui etiam Ethnicos à Judæis plerasque ceremonias suas repetisse disputat p. 169. sq. Licet vero antiquos etiam, & à superstitione alienissimos veterum Christianorum ritus magnam partem à Judaicis repetitos esse non diffitemur, ut docet *Jobus Ludolphus* p. 365. sq. Commentar. ad historiam Æthiop. Fatemur etiam in quibusdam cum Ethnicis coincidere: tamen, quod ad hos attinet haud necesse putamus, Ethnicis eos imputari, tanquam auctoribus, non magis, quam Ethnicos omnia quæ cum nostris conveniunt, accepisse à Christianis, vel etiam, quos contemtissimos semper habuere, Judæis: quanquam etiam Ethnicos quædam sacra Judæorum & Christianorum in Mysteriis suis æmulatos notat *Tertullianus* c. 4. de præscriptione. Nam & hæc ipsa convenientia parum facit ad laudem vel vituperationem, ** nisi aliis argumentis constet ritus illos per se probandos vel detestabiles esse. Atque alioquijam supra capite 1. pluribus disputare me memini, illam qualemcumque convenientiam ceremoniarum consuetudinumque in facris, valde incertum argumentum esse, ut hinc statim illas ab his, quibuscumque conspirare videntur, petitas esse colligamus. De statu Paganorum sub Christianis Imperatoribus scripsit *Jacobus Gothofredus* Genev. 1616. 4. quo in libello collecta sunt edicta Imperatorum Christianorum adversus Ethnicos.

VII. Plures ritus ecclesiasticos egregie illustratos habes in variis scriptis *Aurelianiensis* Episcopi doctissimi, atque, ut *Mericus Casaubonus* p. 33. ad Optatum vocat, hominis ex mera, quantum erat, antiquitate compositi, *Gabriëlis Albapinæi*: libris præcipue duobus Observatio-

O 3

num

* *Miramur*, inquit *If. Casaubonus* in *Casaubonianis* p. 165. tot paganicas superstitiones hodie retineri in Ecclesia Romana. Ecce veram rei causam. Putarunt plerique omnes veterum, quorum opera alioquin utiliter posita in prædicatione Evangelii indulgendum aliquid Gentibus, quoniam, inquit *Gregorius Magnus*, duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse non dubium est. Est illustrissimum ejus rei argumentum in historia $\chi\rho\iota\sigma\tau\iota\alpha\nu\omega\sigma\tau\epsilon\omicron\varsigma$ Anglorum, tempore *Gregorii M.* opera *Augustini* Episcopi. Solebant pagani boves multos ad sacrificia Deorum occidere. Veretur *Gregorius*, ne si nihil tale fiat, in religione Christiana parum proficiatur. Utitur igitur subtili commento, ut species veteris moris aliqua retineatur. Sic *Apostoli* Frisiam petunt reliquias, ut statim sublatis Gentium idolis haberent quod substituerent. Similiter gerunt se hodie *Jesuitæ* apud *Sinenses* in ferendo *Confucii* cultu, & aliis paganis eorum ritibus.

** Confer *Synodum Nicenam* secundam *Actione* sexta, T. 3. edit. *Biniannæ* A. 1618. p. 648.

num Ecclesiasticarum, quos post Parisiensem editionem, vulgavit Gebh. Theod. Meierus, Helmft. 1672. 4. in epitomen redegit & notas quasdam adpersit *Job. Georg. Kettenbeilius* ib. 1657. 4. Spectant etiam huc Schediasmata Sacro-Profana, & cætera scripta quædam *Aloysii Novarini*: tum *Lud. Cresollii* *Myftagogus*, Parisiis in fol. editus, & pulcherrimarum rerum plenus: *Job. Lud. de la Cerda* *Adversaria sacra* & notæ ad Tertullianum, ut *Tob. Pfanneri* *Observationes Ecclesiasticas*, *Antiquitates Ecclesiasticas Joannis Nicolai*, & alia hujus generis omittam. Longum etiam esset persequi Notas, observationes & commentarios virorum doctorum in varios Scriptores Ecclesiasticos: *Nic. Rigaltii* v. g. *Henr. Valefi*, *Dionysii Petavii*, *Jac. Sirmondi*, *Jo. Bapt. Cotelerii*, *Pascbasii Quesnelli*, *Steph. Baluzii*, *Job. Mabillonii*: quibus insignem lucem antiquitatibus ac consuetudinibus ecclesiasticis attulere, post *Georgium Cassandrum*, *Jac. Pamelium*, *Johannem Morinum*, *Johannem Bonam*, & alios paucos horum similes. *Boëtii Eponii Nordahusani* syntagmata *Antiquitatum Ecclesiasticarum* memorat *Suffridus Petri* de scriptoribus *Frisiz*, decade XV. 3.

VIII. Non omittendus denique libellus, Gallice ante 40. circiter annos in 8. editus Charentone, sub titulo: *Traité des anciennes Ceremonies, contenant leur naissance & accroissement, leur entrée en l' Eglise, & par quels degrez elles ont passé jusques à la superstition.* 8. In linguam Germanicam translatus & cum altero *Mussardi* libro (de quo supra §. 6.) iterum Germanice editus sub titulo *eigentliche Abbildung des nach und nach verfallenen Christenthums* *Lips.* 1703. 8. cum animadversionibus *M. Sigismundi Hosmanni*. In hoc libello, ordine chronologico, recensentur ritus, qui per singula secula in Ecclesia paulatim invaluerunt. Quamquam vero neque plenus est iste liber, neque per omnia accuratus, tamen methodus ipsa & conatus merentur laudem, operæque pretium esset, hoc ordine, omnium profecto optimo & utilissimo, accuratam rituum Ecclesiasticorum notitiam à viro aliquo docto exhiberi. Ritus Ecclesiæ Romanæ post Seculum IV. receptos succincte persequitur *Joannes Baptista Thiers*, in examine Critico *Historiæ flagellantium* à *Boilavio* scriptæ p. 252. seqq. Quare in primorum sæculorum scriptoribus pauciora de ritibus memorata reperiantur, dicit *Andreas Hyperius* libro IV. de ratione studii *Theologici* p. 578. seq.

IX. Varietatem rituum, circa res in sacris litteris non definitas, unionem Ecclesiasticam inter eos, quibus dogmata eadem sacrosancta con-

constant, neutiq̄vam solvi debere recte docet Confessio Augustana c. 7. atq̄ve egregie ostendunt è veteribus *Socrates Scholasticus* lib. 5. Eccl. c. 22. *Sozomenus* lib. 7. c. 19. *Hieronymus* Epist. 27. Augustinus Epist. 118. & 119. ad Januarium & *Ratramus* lib. 4. contra Errores Græcorum. E recentioribus *Allatius* contra Hottingerum p. 11. seq. ad 21 & de synodo Phot. p. 529. sqq. & de purgatorio p. 638. sq. *M. Ant. de Dominis* lib. 7. de rep. Eccl. c. 12. *Jo. Durellus* in libro, quo tuetur ritus Ecclesiæ Anglicanæ, passim: *Jacobus Gættin* lib. 1. Obs. Eccles. c. 15. *Jacobinus Hildebrandus* in diss. de ritibus sacris (Helmst. 1655.) §. 23. seqq. *Godfridus Wegenerus* in diss. edita Regiomonte A. 1695. *utrum necesse sit ceremonias ubiq̄vis in Ecclesia esse similes & easdem.* *Frid. Spanhemius* T. 2. Opp. p. 1294. sqq. & *Jo. Bona* de divina ψαλμωδία c. 18. Pontificum Leonis X. & Clementis VII. Bulla, qua Græcis ritu suo, uti conceditur, præfixa est *Is. Haberti ἀρχιερατικῶ* Ecclesiæ Græcæ, & *Allatii* libro de ætate & interstitiis in collatione Ordinum apud Græcos servandis, qui etiam p. 21. Bullam Pauli V. in eandem sententiam exhibet. Confer præterea eundem *Allatium* adversus *Creyghtonum* p. 155. seq. & *Stanislai Hosii* Opera T. I. p. 711. Vicissim superstitiosos ritus à Romana Ecclesia sub meriti præcipue & cultus nomine obtrufos recte à nobis rejici ostendit *B. D. Samuel Benedictus Carpzovius* in *Anti-Masenio* p. 714. sqq. Qvemadmodum sane, ubi in dogmatibus ipsis dissensus est, & per rituum, adia phorum licet, introductionem erroribus ipsis & falsæ doctrinæ via sternitur, prudentiæ & officii ratio svadet neq̄ve in ritibus licet per se alioq̄vi non valde reprehendendis quicq̄vam admittere in eorum gratiam, qui per hoc cassibus nos suis illaqueare & incautos fallere instituerunt. Alioq̄vi ὁμοδοξία nec sufficit ad ὁμόνοιαν, nec requiritur in omnibus. Confer *A. Dounzum* notis ad *S. Chrysostrum* T. VIII p. 360. Præterea *consuetudo sine veritate*, ut pulchre ait *S. Cyprianus*, *vetustas erroris est.*

X. Multiplicem Studii sacrarum & Ecclesiasticarum Antiquitatum usum præter *Frid. Spanhemium* T. 2. Opp. p. 1395. sqq. eleganti nuper oratione demonstravit *Job. Alb. Turretinus* Francisci Theologi Genevensis filius. *Genev.* 1701. 4. Non omnes ritus externos contemnendos aut vitandos esse, ne in fuga ipsa superstitionis superstitioni esse videamur, multis disputat *Casp. Calværus* in *Epilogo ritualis Ecclesiastici* T. 2. p. 707. seq. ut *Joh. Meisnerus τὸν μακαρίτην* in *Collegio Adia phoristico*, aliosq̄ve præteream.

XI. Claudam & hoc caput delineatione Thesauri Antiquitatum Ecclesiasticarum, qualem ante aliquot annos præmissi Clariss. Voigtii Thyfiasteriologiz, & nunc aliquot monumentis locupletavi.

Thesauri Antiquitatum Ecclesiasticarum.

Tomus I.

1. Jo. Frontonis Epistola de moribus & vita Christianorum in primis Ecclesiæ sæculis, aliarque ejusdem Epistolæ Ecclesiasticam rem spectantes.
2. Paganinus Gaudentius de vita Christianorum ante tempora Constantini.
3. Claudius Florus de moribus Christianorum. Ex Gallico latine.
4. Guil. Cavei primitivus Christianismus. Ex Anglico latine.
5. Nic. Vedelius de prudentia Ecclesiæ Veteris.
6. Jo. Stephani Duranti de antiquis Ecclesiæ ritibus.
7. Barthol. Gavanti thesaurus sacrorum rituum.
8. Christophori Marcelli de ritibus Ecclesiæ Catholicæ.
9. Claudii de Vert, Cluniacensis Monachi explicatio litteralis & Historica rituum Ecclesiæ, è Gallico latine.

Tomus II.

10. Edmundi Martene de antiqua Ecclesiæ disciplina circa sacramenta, ritus benedictionis & Politiam Ecclesiasticam libri VI.
11. Ej. de antiqua Ecclesiæ disciplina in divinis celebrandis officiis.
12. Jo. Antonii Dandini Alteserræ Ascetica sive Origines Monasticæ & Edmundi Martene de antiqua Monachorum disciplina.

Tomus III.

13. Euchologium Græcorum cum notis Jacobi Goari.
14. Græcorum Pontificale cum notis Isaaci Haberti.

Tomus IV.

15. Lud. Cresollii Mystagogus.
16. Jo. Ludovici de la Cerda Adversaria sacra.

Tomus V.

17. Auberti Mirzi libri V. de notitia Episcopatum Orbis Christiani.
18. Commanvillii tabulæ Geographicæ & Chronologicæ omnium Archi-Episcopatum & Episcopatum Orbis: è Gallico latine.
19. Catalogus Pontificum Romanorum è Papebrochii propylæo ad Acta Sanctorum Maji.
20. Benedicti Bacchini de Ecclesiasticæ Hierarchiæ origine libri III.
21. Gvil. Cavei de regimine Veteris Ecclesiæ. Ex Anglico latine.
22. Jac. Gothofredi, Sirmondi & Salmasii de regionibus suburbicariis.
23. Victorini Canon Paschalis cum commentario Ægidii Bucheri.

Tomus VI.

24. Francisci Blanchini Veronensis de Calendario & Cyclo Cæsaris ac de Paschali Canone S. Hippolyti Martyris, dissertationes duæ.
25. Lud. Thomasinus de diebus festis, è Gallico latine.
26. Hadriani Bailleti Historia festorum mobilium & immobilium, è Gallico latine.
27. Caroli Guieti Heortologia sive de festis propriis locorum.
28. Jo. Baptistæ Thiers de festorum dierum imminutione.

Tomus VII.

29. Jo. Ciampini Synopsis Historica de sacris ædificiis à Constantino M. constructis.
30. Ejusdem vetera monumenta, & scripta alia ad antiquitates Ecclesiasticas spectantia.
31. Jac. Ledarchii diss. Historica de sacris Basilicis SS. Martyrum Marcellini Presbyteri & Petri Exorcistæ.
32. Georgii Wheleri relatio de templis primitivorum Christianorum. Ex Anglico latine.
33. Leo Allatius de Templis Græcorum, & de Narthece Veteris Ecclesiæ.
34. Pompeji Sarnelli antiqua Basilicographia. Ex Italico latine. Hadr. Valesii, Jo. Launoji & MS. Lud. Antonii Muratorii de basilicis dissertationes.
35. Jo. Baptistæ Thiers dissertationes Ecclesiasticæ de altaribus & choris Ecclesiarum. Ex Gallico latine.

36. Jac. Lobbetius de religioso templorum cultu.
 37. Antonii van Dalen diff. de consecrationibus templorum, personarum ac rerum sacrarum.
 38. Angelus Roccha de campanis,
 39. Jo. Baptistæ Thiers liber de Campanis, è Gallico latine.

Tomus VIII.

In duas partes distribuendus.

40. David Clarkson de non statis in Ecclesia veteri liturgiis, cum Tho. Comberi refutatione. Ex Anglico latine.
 41. Jo. Bona de divina Psalmodia.
 42. De veteri more inter standum orandi. E Gallico latine. Claudii Joly de recitatione horarum Canoniar.
 43. Joach. Hildebrandi rituale orantium, sacræ antiqvitates de precibus &c.
 44. Jac. Thomassii diff. de ritu precandi versus orientem.
 45. Wilh. Ernesti Tenzelii de ritu lectionum sacrarum.
 46. P. Allixii diff. de Trisagii Origine.
 47. Tho. Smithi diatriba de hymnis Græcorum.
 48. 49. Joh. Baptistæ Ferrarii de Veterum Christianorum Concionibus libri III. & Joach. Hildebrandi liber ejusdem argumenti.
 50. Ej. Ferrarii de variis Epistolarum Ecclesiasticarum generibus & Gerhardi Rodolphi Graviensis de litteris Canonicis, Philippi item Priorii de litteris Canonicis, tractoriis & Synodicis.
 51. Boilavii Historica disqvistio de re vestiaria hominis sacri vitam communem more civili traduentis.
 52. Andreæ Sausszi Panoplia Sacerdotalis libris XIV. Ej. de Clericorum tonsura & habitu libris XV. Ej. de ornatu Episcoporum libris VII. Ej. de pallio Episcoporum ex libro de Mysticis Gallix scriptoribus.
 53. Jo. Garnerii diff. de pallio Episcoporum.

Tomus IX.

54. Jac. Usserii de Rom. Ecclesiæ Symbolo Apostolico veterè.
 55. Severus Alexandrinus de ritibus baptismi, Syriace & latine.
 56. Josephi Vicecomitis de antiqvibus baptismi ritibus libri V.
 57. Gerhardi van Mastricht schediastma de susceptoribus sive patrinis.
 58. Lucas Holstenius de forma & ministro sacramenti confirmationis.
 59. Hen-

59. Henricus Hammondus de Confirmatione.
60. Sainctebeufius de Confirmatione, contra Dallzum.
61. Josephus Vicecomes de antiqvis Missæ ritibus.
62. David Blondellus de Eucharistia Veteris Ecclesiæ.
63. Henrici Rixneri de instituto veterum Christianorum circa Eucharistiam.
64. Ludovici Antonii Muratorii disquisitione de quatuor temporum jejuniis.
65. Jo. Filefaci syntagma de pœnitentia, & Jac. Sirmondi historia pœnitentiæ. Ægidius Strauchius de priscis pœnitentium ritibus.
66. Nic. Serarius & Jac. Gretserus de Ecclesiæ Catholicæ processionibus cum Auctario Nic. Sanderi.
67. Boileavii Historia flagellantium. Joh. Baptistæ Thiers examen Historiarum Boileavianarum, E Gallico Latine.
68. Ejusdem tractatus de superstitionibus circa sacramenta, E Gallico latine.
69. Historica Critica consuetudinum superstitionis quibus in errorem abduci vulgus & eruditos admiratione suspensos teneri contigit, auctore P. Brun, S. Oratorii Presbytero. E Gallico latine.
70. Conformitas rituum hodiernorum cum veteribus. E Gallico Mussardi latine.
71. De Antiqvis ceremoniis, sive quibus gradibus paulatim defecerint ad superstitionem. E Gallico latine.

Tomus X.

72. David Blondellus & Henr. Hammondus de Episcopis & Presbyteris.
73. Pompeji Sarnelli Epistolæ Ecclesiasticæ, ex Italico latine.
74. Jo. Lauro Regia in Matrimonium potestas.
75. Dominici Galefii Ecclesiastica in matrimonium potestas.
76. Jo. Lauro contentorum in Galefii Ecclesiastica in matrimonium potestate errorum Index.
77. Gerbasii Theologi Sorbonici tractatus Irenicus de Ecclesiæ & Principum in matrimonium potestate.
78. Franciscus Duffeldorpius Lugdunensis de non ineundo matrimonio cum iis qui extra Ecclesiam sunt.
79. Joach. Hildebrandus de nuptiis & Natalitiis Veterum Christianorum.
80. Marci Antonii Marfilii Columnæ, Hydragiologia.

81. Jacobi Gretseri de benedictionibus & maledictionibus libri III.
 82. Prosperi Stellartii de coronis & tonsuris Paganorum, Judæorum & Christianorum libri III.
 83. Joh Baptistæ Thiers Historia capillamentorum, E Gallico latine.

Tomus XI.

84. Joach Hildebrandi praxis Vet. Ecclesiæ circa moribundos & de morientium virtutibus.
 85. Jo. Andreas Bosius de Clinicis s. grabatariis Veteris Ecclesiæ.
 86. Jo. Launojus de sacramento unctiois infirmorum.
 87. Jacobi Gretseri de funere Christianorum.
 88. Onuphrius Panvinius de ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos & de eorum cæmeteriis.
 89. Henrici Spondani Cæmeteria sacra, sive de ritibus sepulturæ apud Judæos, gentes, & maxime Christianos.
 90. Ludovici Antonii Muratorii dissertationes duæ de more intra templa humandi fidelium cadavera.
 91. Casp. Sagittarii de Natalitiis & cruciatibus martyrum.
 92. Antonii Gallonii de cruciatibus Martyrum.
 93. Angelus Roccha de Canonisatione sanctorum.
 94. Antonii Macedo de Diis tutelariis Orbis Christiani.
 95. Dissertationes Ecclesiasticæ Casparis Ibannes de Segovia & Peralta pro gloria antiquorum tutelarium contra fictiones recentes, ex Hispanico latine.
 96. Claudii Castellani Parisiensis Eccles. Cathedral. Canonici Vocabularium Hagiologicum sive Catalogus Sanctorum quorum nomina tractu temporis corrupta sunt, præmissus Originibus Gallicis Ægidii Menagii.
 97. Simonis de Peyronet Catalogus Sanctorum.

Tomus XII.

98. Pauli Aringhi Roma subterranea.
 99. Francisci Mariæ Torrigii cryptæ sacræ Vaticanæ. Ex Italico latine.
 100. Joannis Herbinii Cryptæ Kijovienses.
 101. Jo. Mabillonii Epistola de cultu Sanctorum ignotorum cum responsione ad eandem, & Mabillonii Apologia.

Ex quo tempore Allatii dissertationem, quam supra memoravi de libris Ecclesiasticis Græcorum, cum notulis meis recudentam * dedi, incidit in manus meas Catalogus locupletissimus librorum recentis Græciæ, quos venales habet bibliopola Venetus Nicolaus Sarus. In illo cum præter alia diversi argumenti scripta etiam Ecclesiastici libri nonnulli referantur Allatio præteriti, existimavi non ingrati rem me facturum eruditis, si eundem hoc loco infererem.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Τῶν Βιβλίων τοῦ Κυρίου

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΑΡΟΥ,

Τὰ ὅποια κρατῆ εἰς τὸ σπῆτι τῶν Ἀντωνίων ὁ Μπόρολις ὁ Τυπογράφος, ὅπου κατοικᾷ εἰς τὴν Ενορίαν τῶν Ἰταλῶν λεγομένην Σάντα Μαρία Φορμῶζα, ἐν Κάλιε Λόγγα, εἰς Βενετιάν.

αψιβ. 1712.

Ἀνθολόγιον, ἢ γὰρ Ἀκολουθία τῶν ἐπισημοτέρων ἑορτῶν ἔχρῳν ὅλα, μετὰ τῶν κοινῶν Ἀκολουθιῶν.

Ἀπόστολος, ἢ γὰρ Αἰ καὶ ἑκάστη ἀναγνωσκόμενα Πράξεις καὶ Ἐπιστολαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Ἔτερα χρυσα.

Ἄμπακος, ἢ γὰρ Διδασκαλία Μανηὴλ Γλυζηνίς ἔχει καὶ τὴν Ἀριθμητικῆς, καὶ λογαριαστικῆς.

Ἄνθη εὐλαβείας, ἢ γὰρ Ἀκαδημία ἑλληνική.

Ἀκολουθία ἔχει ἁγίῳ Γερασίμῳ, ἢ γὰρ Κανὼν καὶ ἔχει ἁγίῳ Γερασίμῳ ἔχει νέος ἀσκητῆς τῆς Κεφαλληνίας.

Ἀκολουθία νεκρασίμου τῶν ἱερέων, ἢ γὰρ Κανὼν εἰς ἱερῆς τεθνηκότας καὶ Ἀκολουθία.

Ἀκολουθία εἰς τὸν μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, τὸν ἐλευθέρωσαντα τὴν Ζάκυνθον τῆς λοιμικῆς ἀδενείας.

Ἀκολουθία ἔχει ἁγίῳ ἐνδόξῳ βασιλεῶς καὶ Μεγαλομάρτυρος Ἰωάννης ἔχει Βλαδιμήρ καὶ Θαυματουργῶν.

Ἀλέξανδρος, ἢ γὰρ ἱστορία διὰ εἰχῶν καὶ τῆς ζωῆς ἔχει μεγάλης Ἀλέξανδρος.

Ἄμαρτων Σαυησία, ἢ γὰρ Βιβλίον καὶ πολιτείας πνευματικῆς.

Ἄνθος τῶν χαρίτων, ἢ γὰρ Βιβλίον καὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν, μεταγλωττισμένον ἀπὸ τὰ Ἰταλικά.

P 3

Ἀκολ-

* Volumine quinto Bibliothecæ Græcæ.

- Ἀπολλώνιου, ἡγουν ῥημάδα περὶ τῆς Ἀπολλωνίας βασιλείας τῆς Τύρας.
 Αἰσωπ, ἡγουν Ἡζωῆ καὶ Μυθοποιῶν Αἰσωπ, μετὰ τῶν Μύθων αὐτῶν, καὶ ἄλλων.
 Βαρῖν, ἡγουν τὸ μέγα Λεξικὸν τῶν Ἑλλήνων, ὁ Θεσαυρὸς δηλαδὴ ἀπασῶν
 τῶν Φωνῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώττης.
 Βησαριῶν, Γραμματικὴ, ἡγουν Γραμματικὴ ἐξηγητή.
 Βοσκοπέλα, ἡγουν ῥημάδα τῆς Βοσκοπέλας.
 Βιέννα, ἡγουν Ἱστορία τῆς Βιέννας διὰ σίχων.
 Βί, Δημητρίῳ βασιλεῶς μοχλοβίας Σαυλομήρη βοιβόντη, καὶ ἀρχόντων τῆς
 λεχίας. Διὰ σίχων περὶ τῶν.
 Γραμματικὴ καὶ Λάσκαρη, ἡγουν Ἡ ἐπιτομὴ τῶν οὐκτώ μερῶν τῆς λέξεως.
 Γεωπονικόν, ἡγουν Ἐρμηνεία πῶς νὰ σπείρωμεν, πῶς νὰ κεντρώωμεν, καὶ πῶς
 νὰ φυτεύωμεν τὰ ἀμπέλια, καὶ εἰδήσεις περὶ τινῶν χρησίμων βοτάνων εἰς
 ἰατρούειαν ἀνθρώπων καὶ ζώων.
 Γαΐδαρου, ἡγουν ῥημάδα περὶ Ἀλεπῶν Λύκου καὶ Γαΐδαρου.
 Δαμασκηνός, ἡγουν Δαμασκηνῶν καὶ Ἰπποδιακόνων καὶ Στρατῆται Λόγοι εἰς τὰς
 ἐπισημοτέρας ἐροίας.
 Διαταγὴ Κλήμεντος καὶ ἐβδόμου, ἡγουν Βῆλλα καὶ ἐβδόμου Κλήμεντος ὑπὲρ
 τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Θεοσημείας τῶν Γραικῶν.
 Διακονικόν, ἡγουν Διάταξις τῶν Ἱεροδιακόνων ἐν τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ.
 Διδασκαλία Χριστιανικὴ, ἡγουν Διδασκαλία διὰ τὰ μικρὰ παιδία εἰς τὰ
 Ἄρθρα τῆς Πίστεως.
 Διήγησις διὰ σίχων καὶ δεινῶν πολέμων καὶ κρήτης.
 Ἐυαγγέλιον νεωστὶ Ἰωαννῶν, ἡγουν τὸ Ἐυαγγέλιον τῆς Ἐκκλησίας μετὰ εἰκόνες
 ὑμῶν ἀεικαίαι καὶ μετὰ Παράλλαξ καὶ κανονία αἰώνια.
 Ἐτέρα χρυσά.
 Ἐγκυκλοπαιδία φιλολογικὴ εἰς ἑπτὰ τομῶν διηρημένη, πρὸς χρῆσιν τῶν
 Φιλολόγων καὶ Φιλομαθῶν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώττης νεωστὶ συναρμολογησά.
 Ὁ πρῶτος τομῶν περιέχει Διάλογους ἐκλεκτοὺς, Ἐπιστολάς, Ἀποφθέγματα
 βασιλέων, στρατηγῶν καὶ Φιλοσόφων, μύθους, ἠθοποίας ἐκφρασεις,
 χρείας, καὶ γκωμικὰ.
 Ὁ δεύτερος περιέχει πεντήκοντα Λόγους ἐξαίρετους διὰφόρων ἀγίων Πατέρων.
 Ὁ τρίτος περιέχει Λόγους ὁμοίως ἐκλεκτοὺς διὰφόρων παλαιῶν λογογράφων,
 τῶν ἐν εὐγλωττίᾳ εὐδοκίμησαντων.
 Ὁ τέταρτος περιέχει τὰ μᾶλλον ἐκκριτὰ τῶν ὀνομαστατῶν Ποιητῶν, καὶ
 μὴν καὶ ἐκλεκτὰ Ἐπιγράμματα, καὶ ἄλλα πάμπολλα.
 Ἐτυμολογικόν, ἡγουν τὸ μέγα Ἐτυμολογικόν, ὅπερ περιέχει τὴν ῥίζαν καὶ
 τὴν ἀναγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν λέξεων.

Ἐυαγγέλιον μὲ χαρτὶ μικρὸν.

Ἔτερα χρυσαῖα.

Ἐυχολόγιον, ἦγον Διάταξις τῶν Ἱερῶν ἐν ταῖς Ἱεροτελεσίαις.

Ἔτερα χρυσαῖα.

Ἐυχολόγιον μικρὸν, ἦγον Διάταξις τῶν Ἱερῶν Λειτουργιῶν μετὰ τῆ ἐρημνείας αὐτῶν.

Ἐκλόγιον, ἦγον Οἱ ᾠραϊότεροι βίοι τῶν Ἁγίων.

Ἐκλογαὶ ἦγον Βιβλιάριον Περιέχον τὰς οἰκίας τῆ Παναγίας, καὶ τὴ τιμὴν Προδρόμου. τὴν μετὰ λήψιν ἐξηγητὴν. σίλβας εἰς τῶν μακαρίων Τριάδα. καὶ εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην ᾠδισκευὴν.

Ἐρβᾶν, ἦγον Διάλογος ἔν Ἁγίοις Γρηγορείς μετὰ τῶν Ἰσδαίς Ἐρβᾶν λεγομέναις.

Ἐρμολόγιον, ἦγον Βιβλίον περιέχον τὰς ἐρημὰς ἀπαντας τῶν Κανόνων τῶν οὐκτὼ ἦσαν, καὶ ἄλλα τινά, μετὰ τῆ προσηκῆς ἔ Φυσιολόγῳ.

Ἐρωτόκριτος, ἦγον Ποίημα ἐρωτικὸν, λεγόμενον Ἐρωτόκριτος.

Ἐρωφίλη, ἦγον Ἡ Τραγωδία τῆ Ἐρωφίλης.

Ἐβδομαδευχάριον, ἦγον Προσευχαὶ κοινῆ εἰς κάθε ἡμέραν.

Θεοτόκαριον, ἦγον Κανόνες καὶ ὕμνοι διάφοροι εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεότοκον.

Θηκαράς, ἦγον Ὑμνοι καὶ εὐχαὶ καθανυκτικαὶ εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα.

Θυσία ἔ Ἀβραάμ, ἦγον Ἐπιγράμματα εἰς τὴν Θυσίαν ἔ Πατριάρχῃ Ἀβραάμ.

Ἰμπέριος, ἦγον Ἐπιγράμματα ἔ Ἰμπέριος.

Κυριακοδρομιον, ἦγον Ὀμιλίαι εἰς τὰς Κυριακάς ὅλας τὴ χρονίαν.

Καλοκαιρινή, ἦγον Οἱ ᾠραϊότεροι βίοι τῶν καλοκαιρινῶν Ἁγίων.

Κατήχησις Ἰσραῆλ, ἦγον Βιβλιοπέδιλον περιέχον βραχεῖαν εἰδήσιν τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων.

Καθάνυξις τὴ Μπενιαλῆ, ἦγον Στίχοι εἰς ἀπλήν γλώσσαν καθανυκτικοί.

Λειτουργίαι, ἦγον Διάταξις τῶν θείων καὶ Ἱερῶν Λειτουργιῶν.

Λειτουργίαι Γραικολατίναι, ἦγον Αἱ θεῖαι Λειτουργίαι, καὶ εἰς γλώσσαν Λατινικὴν μεταφρασμέναι.

Λόγοι Ψυχωφελῆς εἰς τὸ Σωτήριον Παθῆ, καὶ εἰς τὴν ἐνδοξὴν Ἀνάστασιν ἔ Κυρίῃς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νεωστὶ συντεθέντες.

Μηναῖα, ἦγον Τὰ δώδεκα Μηναῖα ὅλα ἔ χρονίαν.

Μηναῖα δεμένα εἰς χαρτὶά ἔξη.

Μαργαρίτης, ἦγον Λόγοι εἰς ἀπλήν Φράσιν τῶ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννη ἔ Χρυσοστόμῳ.

Μιχαὴλ Βυβλόδας, ἦγον Ἐπιγράμματα διὰ τὰς ἀνδραγαθίας τῶ Μιχαὴλ Μπέγι ἔ Βλαχίας.

- Μπερβόλδ[Ⓞ], ἦγυν Πανηγύαι τῆ Μπερτόλδ[Ⓞ].
 Μῦθοι ἕτεροι τῆ Αἰσώπ[Ⓞ] εἰς Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν γλῶσσαν νεωστὶ τυπωθέν-
 τες μὲ τὸν βίον αὐτῆ καὶ ἕτερα συναγμάτια ὠφελιμώτατα.
 Μῦθοι τῆ Αἰσώπ[Ⓞ], ἦγυν Αἰσώπ[Ⓞ] εἰς ἀπὸ λὴν γλῶσσαν.
 Μισωρόλογον, ἦγυν Μικρὸν Ὠρολόγιον.
 Ἐτερα χρυσά.
 Νέ[Ⓞ] Παράδεισ[Ⓞ], ἦγυν βίοι διαφορῶν Ἁγίων.
 Νέ[Ⓞ] Θεσαυρὸς, ἦγυν βίοι διαφορῶν Ἁγίων.
 Νέ[Ⓞ] Κλίμακας, ἦγυν Ἡ Θαυμαστὴ βίβλ[Ⓞ] τῆ ἐν Ἁγίοις Ἰωάννη τῆ Κλί-
 μακ[Ⓞ] εἰς κοινὴν γλῶσσαν.
 Νηθεσῖαι διδακτικαὶ τῆ πατρός πρὸς τὸν υἱὸν ὠφελίμα. Διὰ σίχων πεζῶν.
 Οκτώηχ[Ⓞ].
 Ἐτερα δευτέρα ἄλλα Λατῖνα.
 Οκτώηχ[Ⓞ] μὲ Συλλεπτεργικὰ, ἦγυν τὰ Συλλεπτεργικὰ καὶ ἡ Οκτώηχ[Ⓞ]
 καὶ τὸ Ψαλτήριον ἄνευ ὀμῶν.
 Οἰκοὶ ἐξηγητοὶ, ἦγυν οἱ καὶ οἰκοὶ τῆ Ἰπεραγίας Θεοτόκ[Ⓞ], ἐξηγημένοι εἰς ἀ-
 πὸ λὴν γλῶσσαν.
 Παρακλητικὴ, ἦγυν Ἡ μεγάλη Οκτώηχ[Ⓞ] τῆ Εκκλησίας Διὰ τὰς ἀκολουθί-
 ας ὅλ[Ⓞ] ἔχρον[Ⓞ].
 Πεντηκοστῆριον, ἦγυν Ἡ ἀκολουθία τῶν Παχαλοσορῶν.
 Παλαιὸς Παράδεισ[Ⓞ], ἦγυν βίοι διαφορῶν Ἁγίων.
 Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἰς μὴκ[Ⓞ] μέγα, τυπωμένη εἰς Βενετιαν.
 Ἐτέρα τυπωμένη εἰς Λάβιαν εἰς τρεῖς τομῶν, ὀμῶν καὶ ἡ νέα Διαθήκη.
 Παιδαγωγία, ἦγυν χρησιμ[Ⓞ] Φυλλάδα Διὰ τὰ μικρὰ παιδιά, ὀπῶ ἀρχι-
 νίζεν τὰ πινακίδια.
 Προσκυνητῆριον, ἦγυν Εἰδήσεις τῶν Ἱερῶν τόπων, ὀπῶ εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀγί-
 αν πόλιν Ἱερουσαλήμ.
 Παιγνια τῆ Φαντασίας, ἦγυν βιβλίον γυμνάζον τὴν νεὺν εἰς τὴν ῥητορικὴν
 τέχνην, μεταφρασμένον ἀπὸ τοῦ Ἰταλικῶν ἰδίωμα.
 Πασὸρ Φιδ[Ⓞ], Διὰ σίχων πεζῶν.
 Πανηγύαι ὑψηλότελαι[Ⓞ] ἔ Μπερτόλδ[Ⓞ].
 Προσκυνητῆριον τῶν Ἱεροσολύμων εἰς πεζὴν γλῶσσαν Διὰ σίχων ὀμοιοκατα-
 λήκτων.
 Πορτολαί[Ⓞ], ἦτοι βιβλίον περὶ ὀλονῶν τῶν λιμένων.
 Ῥήγας τῆς Σκότζιας, ἦγυν Ῥημάδα ἔ Βασιλέως τῆ Σκότζιας.
 Συνοψὶς ἦγυν βιβλιαριον περὶ τὴν καθημερινὴν ἀκολουθίαν ἐκάστ[Ⓞ] εὐλαβῶν.
 Ἐτερα χρυσά.

- Συλλειτουργικά, ἤγουν ἡ ἀκολουθία τῶν Ἀναλυσῶν.
 Στιχολογία, ἤγουν βιβλιδάριον τ' Στιχολογίας τῶν ᾠδῶν διὰ τῆς κανόνας ἔ
 ὄρθρου, μετ' ὀλίγα Παχάλια.
 Συνταγματίον, ἤγουν βιβλίον περιέχον Διαφόρους κανόνας καὶ εὐχαῖς ψυχω-
 φελεῖς μετ' Παχάλιον αἰώνιον, σεληνόδρομον, καὶ μνηολόγιον.
 Συναξαριστής, ἤγουν οἱ βίοι τῶν ἁγίων ἔχρονος ὄλης, εἰς κοινὴν γλῶσσαν, εὐβαλ-
 μένοι ἀπὸ τὰ Μηναια.
 Συντίπας, ἤγουν βιβλίον μυθολογικόν, μεταγλωττισμένον ἐκ τ' σοφίας τῶν
 Περσῶν.
 Σωσανίνα, ἤγουν ἑννάδα τ' σώφρονος Σωσανίτης.
 Τριώδιον, ἤγουν ἡ ἀκολουθία τ' ἁγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.
 Τυπικόν, ἤγουν ἡ διάταξις πάσης τ' Ἐκκλησιαστικῆς ἱερέως, καὶ πᾶσῶν τῶν
 ἀκολουθιῶν.
 Τετραβάγγελον μέγαλον, ἤγουν ἡ νέα Διαθήκη εἰς τύπον χοντροῦ.
 Ἐτέρα χρυσά.
 Τετραβάγγελον μικρόν, ἤγουν ἡ νέα Διαθήκη εἰς τύπον ψιλοῦ.
 Ἐτέρα χρυσά.
 Τετραβάγγελον εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν, ἤγουν ἡ νέα Διαθήκη ἑλληνικὴ καὶ κοινὴ,
 τυπωμένη εἰς τὴν ἄλφα τ' Γερμανίας.
 Τριαδικὴ Ὀκτώηχος, περιέχουσα κανόνας κ δ. ὧν οἱ μὲν ὀκτὼ εἰσὶ πρὸς τὴν
 Παναγίαν τριάδα, οἱ δὲ λοιποὶ πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.
 Ποίμα Ἀγαπίου Μοναχοῦ.
 Ταρίφα μετ' ὀσας, ἤγουν Πολυπλασιασμός μετ' ἱσόπον εὐκόλον, καὶ μετ' τὴν
 εἰδησιῶν τῶν γραμματοφόρων τ' Γαλίας, καὶ Εὐρώπης.
 Χρονογράφοι, ἤγουν Σύνοψις τῶν Ἱστοριῶν τοῦ Κόσμου.
 Χριστιανῶν ὁδηγία, ἐν ἣ εἰσὶ γεγραμμένα αἱ τρεῖς μεγάλα ἀρεταί. συντε-
 θεῖσα ἀπὸ Ἀγαπίου Μοναχοῦ.
 Φαλτήριον.
 Ἐτέρα δεμένα ἄλλα λατινα.
 Φαλτήριον ἐξηγητὸν, ἤγουν τὸ Φαλτήριον εἰς γλῶσσαν ἀπλὴν ἐξηγημένον.
 Φαλτήριον μικρόν, ἤγουν τὸ Φαλτήριον μετ' εὐχαῖς κατασκευασίας.
 Φαλτήριον μετ' Λεξικόν, ἤγουν τὸ Φαλτήριον σὺν δυοῖ Λεξικοῖς, Γραμματικῷ
 δηλαδὴ, καὶ Ἱστορικῷ.
 Ωρολόγιον μέγα, ἤγουν τὸ Ὁρολόγιον μετ' Παχάλια καὶ ἄλλα ἱνια αἰατικάνα.
 Ἐτέρα χρυσά.

CAPUT V.

De scriptoribus veterem Geographiam ac
Chorographiam illustrantibus.

Studii Antiquitatum divisio & partes, I. Archeographia à Jac. Sponio descripta, divisaque octo capitibus, 2. Ut in Historia sic in Antiquitatum studia Geographia vetus & Chronologia neutiquam omittenda, 3. Geographiæ sacra & de terra sancta ac Hierosolyma scriptores veteres ac recentes, 4. 5. Geographia Nubiensis, Abulfeda, &c. 6. Antiqui Geographi Græci, 7. Latini, 8. De Tabulis Geographicis, 9. Geographia vetus civilis per compendium à recentioribus tradita, 10. Eadem plenius & uberius exposita, 11. Patallela veteris & nova Geographia, 12. Lexica Geographica, 13. Scriptores qui certas regiones speciatim persecuti sunt, & de Geographia medii ac sequioris ævi, quæ magnam partem adhuc illustranda desideratur. Difficulus id fieri posse nisi recens Geographia plenius & accuratius tradatur, ibid. 14. 15. Geographia veteris Ecclesiastica scriptores, & Notitia Episcopatum, 16.

I.

Philologia atque humanior eruditio, de qua præclaræ Jo. Woværi de Polymathia, & Gerh. Jo. Vossii de Philologia Commentationes exstant, præter Grammaticam linguarum cognitionem etiam alias disciplinas humaniores, ut artem dicendi & Poëticen, imprimis vero Criticen sive facultatem judicandæ de omnis generis scriptis, Veterum præcipue, genuina à supposititiis, lectu digna ab ineptis discernendi, eaque emendandi & interpretandi, ambitu suo complectitur: quæ postrema ut accurate fiant, opus est non mediocri scientia Antiquitatis, quæ destitutos nihil in priscorum scriptis videre, & è nostris moribus veteres ætates judicando passim hallucinari certum est. Antiquitatis autem cognitionem ille demum sibi comparasse intelligitur, qui præter Historiam veterem, tum fabularem illam tum veram hujusque partes civilem, Ecclesiasticam, litterariam & Naturalem perspectos habuerit ritus moresque veteres, sacros, politicos, militares & privatos sive Oeconomicos, quique in monumentis antiquis probe sit versatus, ac præter libros editos consuluerit etiam &

cum

cum iudicio * consulere possit Codices MSS. tractaverit numismata antiqva & Inscriptiones, diligenterqve contemplatus sit ædificia sive ruderata antiqva & instrumentum priscum omnis generis, quantum temporum hominumqve injuriæ reliqui nobis fecerunt, aqvæ ductus, amphitheatra, arcus, statuas, columnas, obeliscos, pondera ac mensuras, toreumata sive tabulas exsculptas, opera Musiva, gemmas, lucernas, vasa & quicquid suppellectilis antiqvæ ad nos pervenit & ætatem tulit.

II. Jacobus Sponius V. C. in præfatione ad Miscellanea eruditæ Antiquitatis, notitiam antiquorum quæ jam dixi monumentorum appellat Archæographiam, eamqve distinguit in octo capita, de quibus nec alienum ab hoc loco nec injucundum aut inutile studiofis erit verba doctissimi Viri cognoscere, cum in singulis præcipuos etiam Auctores laudet. Ita vero ille:

ARCHÆOGRAPHIA est declaratio sive notitia Antiquorum

mo-
Q
 Petrus Aurelius responsione de Canone Arausicano ad Sirmondum T. 3. pag. 291. *Debetur Manuscriptis eatenus fides, qua lux major & rerum graviorum explorata ratio nihil obstat; debetur in dubiis, cum veritas aliunde nulla cernitur; debetur, cum eorum autoritas nulla insigniori præponderatur; debetur denique cum nihil est, quo eorum errorem aperte coarguamus. Alioquin, si vel dilucida ratio, vel sanctior autoritas, multo magis si rerum divinarum decreta, majorumque religio reclamant, nemo est quin manuscriptorum codicum, non modo paucorum sed plurimum etiam, seu voces, seu clamores, seu quasunque consensiones longe aspernandas respiciendasque videat, & primum eorum unius, vel alterius errorem in ceteros manare potuisse fateatur. Nam qui hoc negare velit, in eum eruditorum omnium consensu conferentur illæ voces quibus tu eos, qui aliquot tuorum manuscriptorum fide melesare audeant, aspersisti. Non enim subesse manuscriptis idoneum Criticum, sed præesse decet, moderari, judicare, regere; nec imperitorum plurium scribarum veterum, eruditorum hominum iudicia, rerumque summarum avplitudinem mancipare. Hoc demum est quædam esse Criticum, prudentem, eruditum, elegantem. Nil Criticum esse attinet; Hypercriticum esse necesse est, quæ vere Criticus esse velit, tam iudicio quam nomine, tam re quam officio. Qui enim nil nisi Criticus sit, mere Criticus, Κριτικός literularum & formularum Grammaticus anceps, secularis literatura quadam notitia tumidus magis quam plenus, Theologia sanctorumque Patrum scientia leviser tinctus, totus litera, totus charta servus; hunc Criticorum omnis natio, & imprimis Theologorum Criticorum è choro suo exiget, neque tali ἀκριβία venerandum Critici nomen inquinari patietur. Rerum iuxta & literarum peritum esse oportet; qui hoc nomen querat, & iudicio præsertea summo quodam, quæ ipsa Critici notio est, præcellentem. Quem horum quodpiam deficiat, hunc Manuscriptorum codicum copia magis implicabit, quam iuvabit; Quo pauciores ebolvet; hoc sibi minus & aliis oberis; tam publicum quiescendo demerebitur, quam alii laborando.*

monumentorum, quibus Veteres, sui temporis Religionem, Historiam, Politicam, aliasque tum artes tum scientias propagere, posterisque tradere studuerunt. Pro variis ergo quibus imprimuntur subiectis in totidem scientias subdividenda videtur. Ista pro lubit uliceat unicuique partiri atque designare. Mihi præcipuè octo statuendæ videntur, juxta totidem subiecta, nummos, lapides, ædificia, statuas, gemas, toreumata, manuscripta, instrumentaque omnis generis.

1. *Numismatographia*, sive cognitio numismatum, cuiusvis metalli, ætatis & regionis, quam hisce ultimis sæculis excitarunt & adornaveruntque Fulvius Ursinus, Augustinus, Vicus, Erizzo, Sambucus, Occo, Strada, Golzius, St. Amant, Hemmelarius, Angeloni, Seguinus, Patinus, Spanheimius, Vaillant & Oyselius: quamque variorum Principum cura ad perfectionem quasi evexit.

2. *Epigrammatographia* est Inscriptionum antiquarum lapidi, marmori, ærique incisarum notitia: cui insudarunt ex præcis, Polemon, Ptolemæi Epiphaniis ætate, cognominatus ὁ ἑηλοκοπας, eo quod columnas sive cippos, quas *stilas* vocabant, in singulis Græciæ urbibus magno labore transcripsisset, Athenæo teste. Philochorus Atheniensis qui, referente Svida, Atticas inscriptiones collegerat: Aristodemus qui Thebanas: Neoptolemus Parianus qui omnis generis Epitaphia. Ex Recentioribus Apianus, Cyriacus Anconitanus, Lipsius, Boissardus, Panvinius, Seldenus, Lucius, Capacius, Paradinus, Gvalterus, Reinefius, Guichenon, Chorierius, Ursatus, Marullus Spalatensis apud me manuscriptus, Peireskii ineditus, ac tandem instar omnium multiscius Gruterus.

3. *Architectonographia* est descriptio Templorum, Theatrorum, Arcuum triumphalium, Pyramidum, Balneorum, Portuum, Aquæductuum, milliariorum, Sepulchrorumque. Eam excoluere plurimi Græci ac Romani veteres, labantemque restituerunt hac ætate Serlio, Marlianus, Palladius, Bosius, Poldo, Bellorius, Bergerius, Perrotius, aliique.

4. *Iconographia* Statuas omnis generis, protomas, picturas, musivæque opera describit. Hanc sexcenti celebres opifices olim coluerunt. *Imaginum amore*, inquit Plinius, *flagrassè quosdam testes sunt & Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine, & Marcus Varro benignissimo invento insersis voluminum suorum fecunditati, non vominibus tantum septingentorum*

illustrium, sed & aliquo modo imaginibus, non passus intercidere figuras, aut vetustatem avi contra homines valere. At eam nostris sæculis renovarunt, Michael Angelus, Ursinus, variiqve sculptores ac cælatores Romani non ignobiles.

5. *Glyptographia* versatur circa gemmas cælatas veluti Jaspides, Sardoniches, Carneolas, Amethystos, annulis aliisque ornamentis, & Hieroglyphicis inservientes. Eam sub priori non comprehendimus, quod per ampla sit, cælatorumqve ars à sculptorum arte diversa sit. *Gemmas plures, ait idem Plinius, quod peregrino appellant nomine Dactyliothecam, primus omnium habuit Romæ privignus Sylla Scaurus.* Diuque nulla alia fuit, donec Pompejus Magnus eam quæ Mithridatis Regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, ut M. Varro aliique ejusdem ætatis Auctores confirmant, multum prælatam Scauri. Hoc exemplo Cæsar Dictator sex Dactyliothecas in æde Veneris Genitricis consecravit. Fuit hæc scientia quasi postliminio revocata ab Ursino, Gallæo, le Pois, Pierio Valeriano, Gorlæo, Chiffletio, Kirkerio, Augustino Romano, Caninio, Bagarrio, Reicheltio Argentoratensi, aliisque.

6. *Toreumatographia* exponit tabulas marmoreas exsculptas, quæ toreumata vocabantur, quorum avidus collector Julius Cæsar, teste Svetonio. *Primus Phidias artem toreuticem aperuisse atque demonstrasse merito judicatur: Polycletus consummasse.* Plin lib. 34. cap. 8. Toreumata quam plurima, quæ *bas reliefs* appellamus, æri incidit Petrus Sanctus Bartolus, ea imprimis quæ in columna Trajana & Antoniniana visuntur à I. P. Bellorio eleganter & breviter explicata. Quæ in arcu Severi spectantur Svarefius Episcopus Vassionensis interpretatus est: aliasque ediderunt Bosius, Aringhius & Boissardus: multaque possident inediti Ligorii, Bagarii, Eqvitisque à Puteo codices delineati.

7. *Bibliographia* Manuscriptis dignoscendis & perlegendis addicta est, cui tot insignes Critici operam navarunt, Scaliger, Sirmondus, Salmasius, Casaubonus, l'Abbas, Busbekius, & nuper Lambecius, qui bibliothecam Cæsaream descripsit, nec non Æmilius Portus Cretensis, cujus tractatum de Manuscriptorum Græcorum abbreviationibus ipsismet manu exaratum possideo.

8. *Angeiographia* instrumenta omnis generis domestica, militaria, nautica, vasa, mensuras, pondera scrutatur: modo sub voce *angeion* commodioris defectu, omne instrumenti genus comprehendere liceat. Hæc pertractarunt Baysius, Ferrarius, Rubenius, Schefferus, Smetius in

fuis Antiquitatibus Neomagenfibus, & ineditus Peireskius ὁ πᾶν.
Hæftenus Sponius.

III. Notum est duos necessarios Historiæ oculos à viris doctis haberi Geographiam & Chronologiam, quo nihil posse dici verius res ipsa confirmat, nullum enim cogitari potest magis obscurum vel confusum chaos, quam rerum quarumcunque narratio, ubi ratio temporum vel locorum confunditur aut ignoratur. Eodem plane modo res se habet in studio Antiquitatis, nam & hoc genus est quoddam Historiæ, est enim morum rerumque quæ apud veteres in usu fuerunt narratio, in qua ut recte verferis, Geographiæ & Chronologiæ cognitio est opus, quoniam alia alibi & alia ætate obtinuerunt, ne dicam hanc ipsam partem esse Antiquitatis haud ignobilem veterum temporum rationes, Epochas, ærasque, regionum, urbiumque appellationes ac regnorum limites veteres nosse. Antequam igitur ad specialia capita argumenti quod mihi proposui descendam, & scriptores de ritibus sacris aliisque aut de monumentis veteribus singillatim exponam, juvat præmittere in primis eos qui Geographiam veterem mediæ ævi scriptis suis illustrarunt, deinde dicere de iis, quorum in expediendis Chronologiæ rationibus occupata fuit industria.

IV. Geographiam Biblicam è veteribus primus attigit *Eusebius* libro de Locis Hebraicis, secundum ordinem literarum disposito; quem ab *Hieronymo* latine translatus & auctum primus Græce, cum Hieronymi & sua versione edidit, notisque illustravit *Jacobus Bonfrerius* Paris. 1631. & 1659. fol. ad calcem commentariorum suorum in Josuam. *Petrus* quoque *Bertius* Eusebii libro lucem afferre conatum fuisse, testatur *Jo. Ger. Vossius* p. 261. de Scriptor. Mathem. & *Claud. Sarravius* p. 267. Epp. Eusebiana Bertii ex Menagii dono misit ad *Is. Vossium* Ger. Joannis filium. *Lucas* præterea *Hollstenius* veteris Geographiæ peritissimus, novam Eusebii de locis Ebraicis editionem pollicitus est, lib. de vita & scriptis *Porphyrii* p. 21. Atque optandum esset, ut post novas *Jo. Marciæni* & *Jo. Clerici* editiones prodiret idem Eusebii liber expolitus cura doctissimi Viri *Jacobi Rehnferdi*, cujus egregia in eundem specimina observationum evolere me memini. Novissime pulcherrimam huic Eusebii libro lucem attulit *V. C. Hadrianus Relandus* in sua Palæstina, de qua infra. Extat & *Eucherii* Episcopi Lugdunensis Sec. V. Epistola de situ Hierosolymæ & Judææ, ad *Faustinum* Presbyterum Insulanum, quam edidit *Phil. Labbeus*

beus T. I. Bibliothecæ Novæ Manuscriptorum p. 665. seq. A *Marcelino Comite* IV. libellis Constantinopolin & Hierosolymam descriptam auctor est Cassiodorus in Divinis Lectionibus c. 25. quod opus *Marcelini* intercidit. Sed tulere ætatem liber *Bede Venerabilis* de situ Jerusalem & locorum sanctorum, & ex quibus hic excerptus est, *Adamnani Scoti*, de locis terræ sanctæ libri 3. excerpti ex ore *Arculphi* Galliarum Episcopi, editique à Nicolao Serario ac Joh. Mabillonio, prologum vulgante Labbeo T. I. Bibliothecæ novæ Manuscriptorum pag. 667. sqq. Prætereo alios recentiores Terræ sanctæ descriptores, sive Græcos, ut *Job. Phocam*, *Epiphanium Hagiopolitam*, & *Perdiccam* de locis Palæstinæ, editos à Leone Allatio in Symmictis: sive Latinos, ut *Auctorem Itinerarii* à Burdegala Hierosolymam usque, *Marinum Sanutum Torfellum* ad calcem librorum de secretis fidelium crucis, editorum à Jacobo Bongarsio in Tomo secundo gestorum Dei per Francos, h. e. scriptorum belli sacri Hierosolymitani: sive Hebræos denique *Eldad Daneum*, qui Latine exstat ad calcem Chronographiæ Genebrardi, & Hebraice Oxoniæ in Bibl. Bodlejanz: *Benjaminem Tudelensem* A. C. 1173. defunctum in Itinerario, quod post Ariam Montanum vertit & illustravit Constantinus L' Empereur, & ineditis adhuc observationibus Matth. Frid. Beckius, Theol. Augustanus ὁ μακαρίτης. *Rabbi Petachiam*, cujus Sec. XII. clari Itinerarium edidit cum versione sua Cl. Wagenfeilius in Exercitationibus suis varii argumenti, qui p. 16r. sq. alios Geographicos Judæorum libros commemorat, qui pauci admodum apud illos, & fabulis fere conspersi reperiuntur. *Abrahami* denique *Perisfol* itinera mundi, Ferrariæ descripta ab auctore A. 1525. cumque versione & notis edita à Thoma Hyde Oxon. 1691. 4. Hic Abrahamus p. 39. suam Mappam Mundi allegat, quæ non vidit lucem.

V. Inter superioris sæculi Scriptores Christianos præter *Samuelem Bochartum*, in Geographia Sacra, incomparabili opere, & *Josephum Scaligerum* quem librum suum de insolubilibus S. Scripturæ, & Geographiam sacram à se compositam paulo ante mortem flammis tradidisse testatur Patinus T. I. Epist. p. 607. 608 huic argumento singularem lucem attulerunt in suis ad Scripturam commentariis *Andr. Masius* & *Jac. Bonfrerius* ad Josuam, & *Job Lightfootius* in Horis Hebraicis ad Evangelistas, aliisque scriptis: *Waltonus* in Apparatu ad Biblia Polyglotta, *Bernardus Lamy* in Concordia Evangelica, paucique quidam alii. Idem conati sunt in Itinerariis Palæstinæ *Henr. Buntingius*, *Bernhardum de Breiten-*

bach plerumque secutus. Nec confundendus Bernhardus iste cujus itinerarium proditit Spiræ 1502. fol. cum Martino Baumgarten in Breitenbach equite Germano, cujus descriptio itineris in Ægyptum, Arabiam Palæstinam & Syriam edita est Norimbergæ 1594. 4. *Christianus Adrichomius*, à P. Gautio recensitus, *Christophorus Heidmannus*, Franc. *Quaresmius*, *Otto Dapper*, aliique quamplurimi, quos enumerant Acta Eruditorum A. 1713. p. 276. ubi de V. C. *Eduardi Wells* Geographia Vet. & Novi Testamenti: Jo. Clericus præf. ad Sanfonii Geographiam sacram, Ephemerides Paris. A. 1707. Octobr. p. 58. Lipenius Biblioth. Theol. T. II. pag. 390. 821. sq. & *Dan. Hartnaccius* in Bibliothecario p. 168. sq. qui non modo Germanica lingua Geographiam Biblicam singulari, nec adeo magno libro complexus est, Norimb. 1689. 4. sed & longe perfectius atque plenius opus hujus argumenti, consultis 200. amplius Itinerariis multorum annorum labore collegisse se, ibidem testatur. Sed profecto arduum est, inter tot fabulosa atque incerta, ex recentioribus istis Hædæporicis, situm verum locorum Terræ sanctæ, in sacris literis memoratorum cognoscere. Interim licebit ut ut neutiquam immunem à nævis consulere Geographiam Sacram *Nic. Sanfonii* Abbavillæ, nuper cum Præfatione Jo. Clerici recusam Amst. 1703. fol. & *Frid. Spanhemii* Geographiam sacram, separatim & inter opera ejus editam, *Hieronymi* item *Dicelii*, Germanice vulgatam Lips. 1704. 8. tum mappas Geographicas Palæstinæ, à variis viris doctis adornatas, quales v. gr. extant in Waltoni Apparatu, in Lightfoti operibus, atque ut novissime edita commemorem, in Commentario *Joh. Clerici* ad Pentateuchum, in *Augustini Calmet*, Monachi Benedictini Commentar. ad Josuam, Paris. 1711. 4. in *Francisci Burmanni*, * filii, Ecclesiæ Amstelod. Harmonia Evangelistarum, Belgice edita Amstelod. 1713. 4. & in *Frid. Spanhemii* T. I. Opp. paulo ante mortem ejus A. 1701. Lugd. Bat. in lucem edito, in quo locupletior habetur introductio ejus ad Geographiam sacram, Patriarchalem, Israëliticam & Christianam. Inprimis vero evolvere juvabit viri exquisitæ eruditionis *Hadriani Relandi*, Palæstinam ex monumentis veteribus illustratam & tabulis accuratis instructam, quæ lucem vidit Trajecti Batavorum 1714. 4. Orbem veterem ut à Nox posteris primum frequentatum supponit, exhibet & explicat Casparus Danckwerth in Chronico Holsatiz lib. I. c. 6. pag. 28. sqq.

Hiero-

* Auctor tabulæ Palæstinæ ad Harmoniam Burmannianam adjunctæ est *Mannirellus*, itineris descriptione quod in Palæstinam suscepit notus.

Hierosolymæ descriptionem, præter Lightfootum, aliosque jam memoratos, fecit *Job. Baptista Villalpandus*, in amplis suis ad *Ezechielem* commentariis, Tomo tertio, Rom. 1604. fol. ex quo excerpta dedit *Waltonus* in Apparatu, ut omittam quæ è *Villalpando* exhibuit *Jo. Blomius* Hamb. 1660. 8. *Lud. Cappelli* Ichnographia Hierosolymæ, ejus Historiæ Apostolicæ illustratæ subjecta legitur. Extat & *Christiani Adrichomii* Descriptio Hierosolymæ Colon. 1588. 8. Historiam hujus urbis quæ & *Jebus* & *Salem* dicta est, eleganter non ita pridem exposuit *Herm. Witsius* in Dodecade Dissertationum, Exercitationibus tribus postremis, quæ recusæ sunt Tom. II. Miscellaneorum ejus Sacrorum. Æliam Capitolinam, quam pro Hierosolyma diruta excitatam ab Imp. Hadriano refert *Dio Cassius*, non in eodem loco, ubi antea Hierosolyma fuerat, exstructam fuisse probat *Guil. Beveregius* in notis ad Synodicum magnum p. 61. 62. 63. adde *Matthæi Zimmermanni* Analecta p. 372. De Hierosolymæ nominibus consule sis *Thomam Hyde* ad *Abrahami Peritfol* itinera mundi p. 17. seq.

VI. *Geographia* quæ vulgo vocatur *Nubiensis*, quamque ex Arabico latine versam ediderunt *Maronitz*, *Gabriel Sionita* & *Joannes Heffronita* Paris. 1619. 4. auctor ab *Abulfeda* vocatur *Scherif Elidris*, sive *Nobilis Idrisius*, ut notatum *Seldeno* III. 26. uxoris Hebraicæ. Nomen integrum *Mohamed ben Mohamed Sherif al Edrissi*, teste *Herbeloto* *Bibl. Oriental.* p. 786. Patria videtur fuisse *Ægyptius* atque adeo diversus ab *Elsheripho el Sachalli* sive *Siculo* * *Mazaratensi* quem Anno *Hegiræ* 516. hoc est A. C. 1122. obiisse, testatur *Leo Africanus* libro de viris illustribus in *Hottingeri* *Bibliothecario* quadripartito p. 268. simile ejus *Opus Geographicum Spatiatorium locorum* *Rogero* primo oblatum memorans. Noster enim *Mahomed junior* est & Anno *Hegiræ* 548. hoc est A. C. 1153. *Geographiam* suam obtulit *Rogero* secundo ad explicandum globum in quo descripta fuit terræ figura, quem sibi ex argento puro confari curavit *Rex* pondere 400. librarum (sive *Rotalorum* ut vulgo loquuntur) *Græcarum*, quarum unaquæque 112. *Drachmas* continet. Utrum religione *Christianus* fuerit, ut viris præclaris qui eum latine verterunt, visum est, an vero *Muhamedanus*, ut suspicatur *Isaacus Casaubonus* ad *Epistolam Gregorii Nysseni*, p. 66. sq. non est plane exploratum, neque quod *W. E. Tentzelio* *Ἰω μακαρίτη*, in dialogis mensuris vernaculis *Anni* 1692. p. 875. in mentem venisse video, an concinnator

R

Epito-

* Eundem esse putavit *Bochartus* extrema præf. ad *Hierozoic.*

Epitomes quam solam Maronitz latine ediderunt, Christi sacris additus fuerit, auctor autem ipse Operis, * quod longe uberius ex Syria Pocockius, & ex Ægypto Joh. Gravius secum attulit, fuerit Muhamedanus. Opus ipsum in quo nihil desiderandum esse notant Arabes, quam quod longitudines & latitudines locorum non sunt annotatz, Arabice cum versione & notis edere voluit Georgius Hieron, Welschius, sed factis præventus hoc ut alia multa egregia omisit.

Opus ab auctore inscriptum *Nazehat al Moschrak* (pulchritudo universi) atque epitomen ejus tantum ex Arabico Latine edidisse Maronitas, & sine ulla ratione Geographiam Nubiensem inscripsisse, notat etiam Bartholomæus Herbelotus in Bibliotheca Orientali p. 667. 786. Arabice Mediceis typis ** editam refert Vossius p. 251. de Disciplin. Mathem. qui Scriptorem præclare de Orbis descriptione, Asiæ præcipue & Africæ promeritum vocat, subjungens Arabiam imprimis ita ab eo describi, ut nihilusquam accuratius sit reperire. Ex Europæis vero regionibus diligentissime exponere Hispaniam, quam solam lustrasse se narrat p. 148. edit. Latin. Idem Vossius p. 250. mentionem facit *Horti Geographici*, ab Anonymo Arabice scripti & à Bernardino Baldo Latine versi, sed nondum, quod sciam, editi: tum operis Geographici insignis, quod composuit *Abulfeda Ismael*, Princeps Hamah, cujus partem exiguam, Chorasmiz nimirum & Mawaralnahræ descriptionem edidit *Job. Gravius* Lond. 1650. 4. Arab. & Lat. Plura quoque idem Gravius in affectis habuit, in quibus fuit *** *Abulfeda* integer. Vide Acta Er. A. 1700. p. 518. seq. Bene D. Abr. Hinkelmannus ο μακαρίτης in præfat. ad Alcoranum: *Cum vero ad utramque Historiam GEOGRAPHIA ita necessaria sit, ut sine ea Historicus ne intelligi quidem possit; maxima in hoc quoque studio adjumenta & lumen in posterum Arabisino debebimus. Neque in ulla parte eruditionis ex ignorantia vocum & rerum Orientalium sædius peccatum unquam fuit, quam in hac. Hic montem Gebel, desertum Barka, & his similia audias, cum voces ipse Arabice montem & desertum exprimant. Hic summa cum imis confusa & transposita animadvertas, cum ad vera climata & gradus omnia revocaverint Arabes. Nemini ego fidem extorquere annitor: id certe novi, aliam esse Asiæ & Afri-*

* Vide Pocockii Specimen Historiæ Arabum p. 122. 128. 373.

** Rom. 1592. 4. quam editionem possideo passim emendatam manu Viri docti.

*** *Abulfedæ* descriptionem Arabiæ, Maris Persici & Rubri ex Gravii MS. Arabice cum ejus versione edidit V. C. Joannes Hudsonus Oxon. 1712. 8. volumine tertio Geographorum minorum.

Africa faciem, quam in omnibus adhuc chartis Geographicis nobis depingitur. Possideo Institutiones Astronomicas Abu Ishak Ibrahim Ibn Jahja, quibus in fine adjectæ sunt Tabulæ longitudinis & latitudinis Locorum nobiliorum Orientis, ex quibus errores quamplurimos detegere, curvis desideranti, sine negotio possum. Atque utinam integrum illud Principis Hamæ Abul-Fedæ opus Geographicum aliquando cum Europa communicaretur, cujus præter pauca a Schickardo & aliis citata, ut & partem exiguam a Gravio editam, nihil adhuc vidimus. Forte nihil præterea desideraremus. Interim monere nos possunt Geographia Nubiensis & quæ ad Alferganum Golius annotavit, quantum adhuc emendandum nobis restet. Quid est autem tantas orbis partes ignorare quam in communi patria tanquam in ignota sylva vivere? Quid est humanius, quam librorum ope nobilissimas regiones peragrari?

VII. De antiquis Geographis Græcis non repetam quæ prolixius differui libro IV. Bibliothecæ Græcæ, tantum nomina & præcipuas editiones verbo perstringam, nonnullaque memorabo ibi à me omiſſa. Pervenerunt autem ad nos

1.) *Strabo* Amasenus, Augusto & Tiberio imperante clarus, cujus libri XVII. de Geographia cum Xylandri versione & Isaaci Casauboni commentario bene editi sunt à Fed. Morello Paris 1620. fol. Meliorem editionem cum Casauboni & aliorum virorum Doctorum observationibus non ad calcem libri sed per singulas paginas verbis Strabonis statim substratis novissime dedit V.C. Theod. Jansonius ab Almelooveen Amstelod. 1707. fol. Versionem Strabonis Casaubono præter rem tribuit Harduinus in numis populorum & urbium illustratis p. 410. De Henrico Scrimgero hæc Henricus Stephanus notis ad Maximum Tyrium p. 360: *Apud Strabonem ubi editio Aldina Ἀριστέας habet, adnotavit Henricus Scrimgerus Scotus ex iisdem exemplaribus quorum ope hunc scriptorem à multis mendorum millibus purgavit, hanc lectionis varietatem Ἀριστᾶος pro Ἀριστέας, sed ita ut ex septem exemplaribus tantum duo hanc haberent.*

2.) *Dionysius Periegetes* Strabonis, ut plerique sibi persuadent, æqualis, ut H. Doddwello persuasum ad Heliogabali ætatem detrudendus, cujus enarrationem orbis habemus versibus Hexametris pulchre descriptam & ab *Apiano* & *Prisciano* latina Metaphrasi donatam, ab *Eustathio* autem prolixè illustratam commentariis, & ab alio *Anonymo* scholiis brevibus Græcis ac paraphrasi expositam. Melior editio Eduardi Thwaites, nuper eheu defuncti, Oxon. 1697. 8. & Jo. Hudsoni T. 4. Geographor.

minor. Oxon. 1712. 8. qvi Nicephorum Blemmidam sive Gregoram in Dionysium ait se omisisse, quod is tantum ex oratione bona ligata fecit solutam non bonam. Nicephorum presbyterum vocat Cangius in glossario Græco. Commentarium ineditum in Dionysium, qvi MS. fuit, apud Bochartum, laudat Menagius p. 415. ad Laërtium. Exstat etiam Dionysius cum scholiis Græcis in Codice bombycino scripto A. C. 1344. Florentiæ in Bibl. S. Mariæ Benedictinorum, teste Montfaucono p. 70. Palæographiæ Græcæ. A Ludovico Servino Parisiensis Parlamenti Advocato latine versus Dionysium de situ Orbis, scribit Franc. Crucemanius in Bibl. Gallica p. 497. sed perperam Dionysio quatuor libros tribuit. Fallitur etiam Berkelius, qvi ad Stephanum Byz. in ἱβηρίας notat versus ἀρχὴ ἑλληνικῶν μαγαζιῶν ἐν τῷ ἱβηρίων, non esse defunctum ex Dionysii periegesi, est enim utique versus 282. ut jam notatum V. C. Jacobo Perizonio in investigatione Originum Ægyptiarum pag. 471.

3.) *Claudius Ptolomeus* sub utroque Antonino imperante clarus, cujus libri octo Geographiæ post editionem Græco-Latinam Amst. 1618. fol. una cum tabulis Geographicis *Agathodæmonis* vulgatam à Petro Bertio, majore etiam studio ad Codices MSS. recenseri desiderant, & à docto aliquo viro illustrari. Arabiæ descriptionem à Jo. Gravio ex MS. antiquissimo emendatam castigatius nuper vulgavit V. C. Jo. Hudsonus.

4.) *Stephanus Byzantinus* Grammaticus post Arcadii & Honorii tempora scripsit Ἑθνικὰ sive Lexicon Geographicum, in quo nomina patronymica potissimum persequi instituit, sed eadem operâ universæ Geographiæ lucem affert singularem. Opus ipsum excepto fragmento Segvieriano diu est quod intercidit, sed exstat epitome quam *Hermolaus* Grammaticus Justiniano imperante clarus concinnavit, nisi quod in litteris * & λ sunt lacunæ. Prodiit cum notis Stephani de Pinedo, Judæi Lusitani Amst. 1678. fol. & cum Abr. Berkelii commentario, & Jac. Gronovii observationibus Lugd. Bat. 1688. fol. Doctissimæ Lucæ Holstenii notæ postumæ Lugd. Bat. 1684. fol. una cum fragmentis Geographi antiqui Scymni Chii separatim editæ sunt à Theodoro Ryckio.

5.) Geographica à *Davide Haschelio* Græce edita Augustæ Vindel. 1600. 8. Marciani Heracleotæ (sive ex parte Scymni potius) & Scylacis Caryandensis, Artemidori Ephesii, Dicæarchi Messenii & Isidori Characeni scripta complectuntur.

6.) Geo-

6.) Geographi Græci minores Græce & Latine vulgati cum notis à *Job. Hudsono* V. C. una cum præmissis veterum testimoniiis, & doctissimi *Dodwelli* dissertationibus de ætate & scriptis singulorum in primo & secundo Tomo Geographorum & *Dionysii Periegetæ*, Oxon. 1698. 1703. 1712. 8. quatuor Voluminibus.

Tom. I. continentur *Hannonis* periplus.

Scylacis periplus.

Agatharchides de mari rubro.

Arriani Periplus Ponti Euxini.

Periplus Maris Erythræi, eidem vulgò adscriptus.

Nearchi periplus ex *Arriani* Indicis.

Marciani *Heracleotæ* Periplus, cum fragmentis *Artemidori*
& *Menippi*.

Anonymi periplus Maris Euxini.

Tom. II. *Dicaarchi* Status Græciæ.

Ejusdem descriptio Pelii Montis;

Isidori Characeni mansiones Parthicæ.

Scymni Chii periegesis.

Ejusd. Fragmenta à *Luca Holstenio* collecta.

Libellus de Fluviis, *Plutarcho* adscriptus.

Agathemeris Compendiariarum Geographiæ expositio-
num libri duo.

Strabonis Epitome.

Tertio Tomo Excerpta ex *Dionysii* *Byzantii* anaplo *Bosphori* *Thracici* latine servata à *Petro Gyllio*.

Excerpta ex *Georgii* *Medici* *Chrysococæ* Syntaxi *Persarum* per *Ismaëlem Bullialdum*.

Ptolomæi Tabula longitudinis & latitudinis Urbium insignium. Ex MS. Codice *Theonis* in *Bibl. Bodlej.* recensita.

Anonymi vetus orbis descriptio pridem vulgata à *Jacobo* *Gothofredo*, recusa latine ex *Jac. Gronovii* editione.

Varie Lectiones in Anonymum Geographum *Ravennatem* ex MS. *Urbinate Vaticanæ* *Bibl. num. 678.*

Descriptio *Chorasmiæ*, *Mawaralnahræ*, & inedita hæc-

nus Arabiæ, Maris Persici & Alkolzum sive rubri, Arabice & Latine ex *Abulpheda*, per Jo. Gravium, & Arabiæ descriptio *Ptolemaica* Græce & Latine, per eundem Gravium innumeris in locis emendata.

Tabulæ Geographicæ Nassir Eddini Persæ & Ulug Beigi Tartari Arabice cum versione Jo. Gravii.

Periplus (*Arriano* falso adscriptus) Ponti Euxini, & locorum utriusque Continentis, videlicet Bithyniæ Ponto adjacentis, Paphlagoniæ &c. ex Codice Vaticano.

Ptolemæi *ἑκθεσις κανονικῆ τῶν ἀστεισµῶν* Græce è MS. emendata.

Tomo IV. Henr. Doddwelli diff. de ætate & patria Dionysii Periegetæ. Dionysius Græce & Lat. cum commentario Eustathii per singulas paginas verbis Poëtæ subjecto. Avieni & Prisciani Metaphrasés Dionysii. Avieni Ora maritima. Anonymi Græci Paraphrasis in Periegesin integrior. Excerpta è Scholiaste inedito in Dionys. qui exstat Parisiis in Bibl. Regia.

Fragmenta de Urbium & regionum nominibus in alia mutatis, ex notis Leonis Allatii ad Georgium Acropolitam p. 244. & ex iis quæ subjiciuntur Codino p. 404. aliaque apospasmatia Geographica, vel inedita hæctenus vel emendatius edita, Græce.

7.) Geographica à Leone Allatio in *συμμίκτοις* collecta, edita- que à Bartholdo Nihufio Amst. 1653 8. recentiora sunt & maximam partem Palæstinam spectant & jam supra memorata, & libro IV. Bibl. Græcæ p. 81. seq. diligentius à me recensita, una cum syntagmate Geographico quod edere voluit *Lucas Holstenius*, teste Lambecio libro I. de Bibl. Vindob. p. 113. seq. Tantum addere liceat *Joannis Phocæ* descriptionem castrorum & urbium ab Antiochia ad Hierosolymam usque latine ex Allatii versione præmissam Tomo II. Actorum Sanctor. Maji, cui Papebrochius latinum subjunxit Itinerarium Antonini Placentini è MS. Toran- censi, cum suis animadversionibus. *Epiphanius* auctor Geographicæ narrationis Syriæ idem videtur qui de S. Apostolo Andrea & de S. Maria scripsisse memoratur ab Allatio p. 90. & 106. de Simeonum scriptis. *Perdiccas* protonotarius Ephesus; diversus fuisse videtur à Theodoro

Perdicca magnæ Ecclesiæ CPol. à supplicationibus, & à Georgio Perdicca scevophylace Imperatorii cleri, qui ambo interfuere Pseudo-Synodo CPolitanæ Palamitarum A. C. 1343.

8.) *Cosmæ Indopleustæ Topographia Christiana libris XII Græce & latine edita à Bernardo de Montfaucon, Paris. 1706, fol. de qua abunde dixi lib. III. cap. 25. Bibl. Græcæ.*

9.) *Geographica antiqva à Jacobo Gronovio edita, Lugd. Bat. 1697. 4 complectuntur Scylacis Periplum maris mediterranei, Anonymi periplum Mæotidis paludis & Ponti Euxini, Agathemeri Hypotyposin Geographiæ, omnia Græco-Latinæ, cum notis If. Vossii, Jac. Palmerii, Sam. Tennulii, & expositionem totius Mundi à Jac. Gothofredo editam, latine, additis qvemadmodum ad priora quoque editoris emendationibus. Biennio post, idem Gronovius edidit animadversionem in Oxoniensem Scylacis editionem & Dissertationis Dodwellianæ de Scylacis ætate examen, subjuncto Ebori fragmento ex Colmæ Topographia (lib. 2. p. 148. edit. Montfauconianæ) Lugd. Bat. 1699. 4.*

10.) *Joanniæ Grammatici Gazæ ἐκφρασις τῆς κοσμοκλήτων πύλης ἢ ἐν Γαλιῇ ἢ ἐν Ἀσίᾳ, versibus jambicis DCXXVI. Græce vulgata à Jano Rutgerfio Lugd. Bat. 1618. 4. libro 2. Var. Lect. p. 98. cum paucis castigationibus. Nonno posteriorem, ejusque imitorem fuisse eruditi observant, unde versibus pæne Nonniacis descriptum illud Geographicum pœma tradit Caspar Barthius p. 747. ad Gvil. Britonem, licet Nonnus Hexametro carmine usus sit, Joannes Jambico.*

VIII. Ex antiquis Geographis latinis supersunt *Pomponius Mela*, cujus libros III. de situ Orbis, eruditissimo If. Vossii commentario illustratos habemus, *Plinius Secundus* qui Historiæ suæ Naturalis libris tertio, quarto, quinto Geographiam pertractat, ut Epitomatores ejus *Solinum*, & quæ de situ locorum differit libro primo *Orosius*, omittam. Itinerarium quod fertur sub *Antonini* nomine, aliaque hujus generis & *Cosmographia* quæ sub *Æthici* & *Julii Honorii* ambulat nomine, & *Avieni* Ora maritima, tum *Vibius Sequester* de fluminibus, fontibus, lacubus, nemoribus, paludibus, montibus, gentibus, à Nobilissimo Viro Francisco Hesselio nuper illustratus, ac *Geographus Ravennas* à Porcherono & Jac. Gronovio vulgatus, de quibus singulis meminisse me dicere in Bibliotheca Latina,

IX. Tabulas Geographicas primus inter Græcos adornasse fertur *Anaximander* Mileſius *Thaletis* diſcipulus teſte *Strabone*, *Laërtio* II. 2. *Agathemere*, aliisque. Inter *Ægyptios* *Sefoſtris*, ut auctor eſt *Euſtathius* ad *Dionyſium Periegetem*, qui addit, *Hecatæum*, *Democritum* & *Eudoxum* vetuſtiſſimos Græcorum Philoſophos ſimiliter brevibus in tabellis *piſtos edifcere mundos* docuiſſe, ut *Propertii* ** verbis ad ſententiam Græci Scriptoris efferendam utar. Meminit etiam tabulæ Geographicæ æræ ab *Ariſtagora* Mileti tyranno *Cleomeni* *Lacedæmonio* Regi allatæ *Herodotus* L. V. Hiſt. c. 49. Nec deſuere, qui *Joſux* c. XVIII. 8. ſeq. tabularum Geographicarum veſtigium viſi ſunt ſibi reperire. Confer *Cl. Kilonienſium* *Jcti* & *Mathematici Samuelis Reyheri* *Matheſin Moſaicam* cap. 32. Ex Græcorum porro latinorumque ſcriptorum monumentis qvampſurima de tabulis Geographicis teſtimonia collegere *Marf. Cagnatus* *Medicus* Lib. IV. var. Lect. cap. 5. *Nic. Bergierius* de publicis & militaribus Romani imperii viis lib. III. c. 7. *Ger. Jo. Voſſius* lib. de Philologia p. 61. ſq. *Matth. Berneggerus* Qv. I. in *Tacit. Menapius* ad *Laërtii Theophrastum* L. V. de vitis Philoſophorum Sect. 51. *Franc. Bianchinus* in Hiſt. Univerſali ex monumentis antiquis probata, & Italico idiomate edita c. 30. pag. 413. 477. ſeqq. *Jac. Perizonius* ad *Ælian.* III. var. hiſt. c. 28. *Cangius* in gloſſario voce *mappa mundi*. *Wagenſeilius* in peraſtorum juvenilium T. 2. p. 27. ſeq. *Job. Daniel Major* in ſcrutinio Medico *Cosmodixeos* *Satanicæ*, *Kilon.* 1686. capite ſecundo, & amicus noſter *Levinus Johannes Schlucht* in diatriba de tabulis Geographicis antiquioribus, de qua *Ephemerides* literaria quibus titulus: *Neuer Bücher Saal* XXXIII. p. 639. ſeq. De tabula ſimiliter etiam *Geographica* accipiendum quod de *Agrippa* *Plinius* III. 2. Hiſt. *Agrippam* quidem in tanta viri diligentia, præterque in hoc opere cura, orbem cum terrarum orbi ſpectandum propoſiturus eſſet, erraſſe, quis credat, & cum eo *Divum Auguſtum*. Apud *Stephanum* vero *Byzantinum* in *Αἰν* & *Ἀβδηρα* per *πινάκας* & *πινακογραφεὺς* *Xylander* & *Mauffacus* putant reſpici tabulas Geographicas; ſed *Holſtenius* & *Abr. Berkelius* in notis ad illa loca rectius obſervant, notari tabulas ſ. indices doctorum virorum, quales à *Callimacho* compoſitos olim eſſe conſtat, & cujus generis eſt ex recentioribus *Jani Nicii Erythræi* *Pinacotheca*. *Jo. Xiphilinus* p. 222. ex *Dione* refert, *Metium Pompuſianum*

* In Judæorum libris, ut *Abrahami Peritſol* itineribus *Mundi*, nomen illis eſt *קלף המלכה* *mappa Mundi*. Idem *Peritſol* p. 76. memorat *עבאריא נאואארומ*. Vide & p. 101. 102. ** *Propertius* IV. 3. 35.

sianum interfectum à Domitiano, quod pictum orbem terrarum in con-
 clavi suo habens, imperium affectare videretur. Quod vero Dia-
 bolus, Matthæi IV. cum Christo Servatori regna mundi de monte Libano
 ostendit, hoc fecerit demonstrata mappa Geographica, ut viris doctissi-
 mis placet, mihi parum videtur esse verisimile, cum nemini altus mons
 ascendendus sit, ut tabulam Geographicam vel inspiciat ipse, vel alteri
 inspiciendam ostendat. Adeoque in montem adducto, ex eodem po-
 tius prospiciendas oculis partim, cætera mente simul cogitandas terras
 earumq; delicias obtulit Satanas, perinde ut de Severo Xiphilinus p. 295.
 καὶ ἄλλοτε ἀνήχθη ἐς πῶγων ἰπὸ Ἰησοῦ, καὶ καθ' ὁρῶν ἀπ' αὐτῆς πᾶσαν
 μὲν τὴν γῆν πᾶσαν δὲ τὴν θάλασσαν, quæ non male Matthæi loco con-
 veniunt, nisi quod per somnium hoc Severo accidisse narratur. Qua-
 les porro fuerint veterum Πίνακες, rudiores præsertim illi, ad iterum
 tantum directionem comparati, nullo clariore testimonio constat, quam
 reliquiis *Tabule Peutingerianæ* à M. Velfero editæ & illustratæ, de qua dixi
 in Indice ad Bibliothecam Latinam voce *Tabula*: quibus nunc addo eas-
 dem subjectas Orbi antiquo Georgii Hornii & Ptolemæi Geographiæ
 editionis Græco-Latinæ Bertianæ. Tabulam Theodosianam vocat
 Bertius, quia illam ætatem refert, à Beato Rhenano lib. I. rerum Germa-
 nicarum p. 35. vocatur tabula provincialis. Cæterum nova illa quam
 cum Commentariis illustris & doctissimi Viri *Mensonis Altingii*, Consulis
 Groningensis, expectare iussi sumus Tabulæ hujus editio, nondum in
 lucem prodit. Alia veterum tabularum Geographicarum specimina
 præbent antiqui Codices Geographiæ Ptolemæi, cujusmodi unam alte-
 ramque in membrana, coloribus etiam variegatam penes me habeo.
 Atque *Agathodæmonis* quidem Alexandrini Mechanici, qui seculo V. post
 Christum natum floruit, & cum Isidoro Pelusiota commercium exercuit
 literarium, tabulæ Geographiæ, ex Ptolemæi descriptione orbem deli-
 neantis, Ptolemæo adjunctæ sunt ab eodem Bertio aliisque editoribus.
 Vide Vossium de Philologia c. XI. §. 23. & Christophori Hendorichii
Pandectas Brandenb. p. 59. sed qui perperam tradit, Agathodæmonis
 tabulas editas Latine Basil. 1552. & 1584. per Marc. Velferum cum ejus-
 dem notis. Dicere enim voluit extare in Latinis Ptolemæi editionibus
 annorum illorum, sed in quibus nullæ fuere partes Velferi, qui tabulam
 Peutingerianam edidit Venetiis 1591. 4. recusam inter ejus opera No-
 rimb. 1682. fol. De Diaphragmatis sive iterum lineis quibus maria
 trajicienda vel regiones pergrandæ essent, confer Dodwellum in diff.

de Scylacis periplus aetate §. 16. Tabulam veterem Orbis terrarum & terrarum sanctarum ex veteri Codice Marini Sanuto, dicti Torfelli, edidit Bongarsius T. 2. Operis cui titulus gesta DEI per Francos, post pag. 288. Prodiit apud Wechelos Francof. 1611. fol. *Περὶολάν* & dicitur apud Græcos recentis liber, nautis portus & intervallo locorum monstrans, de quo vide Cangii Glossar. mediarum & infimarum Græcitarum. Ex porticu porro illa Augustodunensi, in qua omnium cum nominibus locorum situs, spatia, intervallo descripta fuisse testatur Eumenius capite XX. Panegyrici pro restaurandis Scholis, reliquarum quædam nuper repertæ sunt, de quo pulcherrimo Antiquitatis monumento vide sis Memorias literarias Dombenenses sive Trevoltinas A. 1706, p. 2097. seq. In Theodulfi Aurelianensis libro IV. carmen tertium est in picturam, qua erat imago terrarum in modum Orbis comprehensa.

X. Compendium veteris Geographiarum tradidit Hispanice *Gonsalvus de Salas*, Melæ insistentis. Latine *Phil. Cluverius* frequenter recusus cum notis & observationibus *Job. Bunonis*. Inprimis quoque laudatum compendium antiquarum Geographiarum in tironum usum concinnatum à doctiss. viro *Christoph. Cellario*, qui novam itidem Geographiam simili Breviario illustravit: ut Gallica lingua post *Phil. Labbeum* fecere *Robbicus* sive *de la Robbe*, *A. D. Fer*, *D. F. de Merueilleux*, aliique: Germanica cum summa laude, memoratus jam mihi *Joannes Hubnerus*, Scholæ nunc, de quo gaudemus, *Hamburgensis* uti nuper *Martisburgensis* magna gloria, cujus quæstiones Geographicae & in Belgicum Gallicumque & Moscorum translatae idioma, & Germanice intra paucos annos (ab A. 1693, ad 1714.) vicies & ter recusa omnium manibus teruntur. Ex iis qui latine hanc compendii operam juvenum studiis navarunt non prætereunda *Georgii Fournier* S. I. Geographica Orbis notitia per littora maris & ripas fluviorum. Francof. 1668, 12.

XI. Notitiam plenioris Geographiarum antiquarum universarum summa diligentia & accuratone elaboratam debemus eidem, quem modo laudavi, *Christophoro Cellario*, Academiarum Hallensis & Germanicarum totius ornameto nuper singulari. Hujus Notitia orbis antiqui s. Geographia plenior ab ortu rerum publicarum, ad Constantinorum tempora orbis terrarum faciem declarans, & novis tabulis Geographicis, accuratioribusque & plenioribus, quam *Ortelius*, *Cluverius*, & *Brietius* post *Agathodæmonem Alexandrinum* dederant, illustrata, jam lucem vidit integra,

tegra, primo volumine vulgato Lipsi. 1701. 4. mox Cantabrigiæ recusa five in Belgio potius A. 1703. in quo Europa Vetus describitur. Alterum volumen Asiam & Africam antiquam complectens prodit A. 1706. 4. recusum eodem anno Amstelodami. Hoc opus excipere debebat Geographia plenior Media, orbis terrarum faciem per 10. circiter annorum centurias post Constantinorum ætatem illustrans ac persequens, sed labori huic A. 1707. immortalis vir præclarus, pauca ejus argumenti in schedis affecta reliquit, perficere atque in lucem edere opus desideratissimum haud potuit.

XII. Parallela veteris & novæ Geographiæ edidit *Phil. Briccius* Paris. 1648. 4. tribus Volum. Europam duntaxat persecutus. Similem parallelismum passim notant Ptolemæi illustratores Bertius & alii, tum plerique è Scriptoribus recentioribus, quos jam nominavi, ac deinceps recensiturus sum. Quam in rem commemoranda hoc loco etiam *Audiffredi* Geographia vetus, nova & Historica, vulgata Gallice Paris. 1689. 1691. 1694. tribus Voluminibus 4. Sed nec illa Europam egreditur.

XIII. Lexica ad veterem Geographiam intelligendam præter veteres *Eusebium*, & *Stephanum Byzantinum* jam supra memoratos adornaverunt *Abr. Ortelius*, & qui recenti quoque Geographiæ simul lucem afferunt singularem, *Joh. Phil. Ferrarius*, Alexandrinus, in Ticinensi Academia Mathematices Professor : Ferrarii que locupletator *Mich. Antonius Baudrandus*, Parisinus, cujus Lexicon Geographicum Latine Paris. 1670. fol. atque A. 1701. 4. Amstelodami & Paris. 1705. fol. Gallice translatum & auctum prodit. Ad *Ortelii* thesaurum sive Lexicon Geographicum Antwerp. 1596. Hanov. 1611. 4. vulgatum extant animadversiones postumæ *Luca Hoffenii*, Romæ editæ 1666. 8. Neque prætereunda ejusdem *Ortelii* Synonyma Geographica, edita Antwerp. 1578. 4. in quibus præclaro profus instituto, quod continuari virorum doctorum industria atque accurate tradi in primis è re litteraria esset, populorum, regionum, insularum, urbium, oppidorum, promonteriorum, sylvarum, pontium, marium, sinuum, lacuum, paludum, fluviorum, fontium &c. variaz pro Auctorum traditionibus, sæculorum intervallis, Gentiumque idiomatis & migrationibus appellationes ac nomina ordine litterarum exponuntur. In Lexico historico *Caroli Stephani*, quod auxit *Nic. Lloydius*; tum in Lexicis universalibus *Ludov. Moreri*, quod ex Gallico Anglice ac nuper Germanice multis accessionibus locupletatum prodit & *Job. Jac. Hofmanni*

similiter quoque Geographiæ veteris pariter ac recentis ratio habetur. Hofmanniano certè totus fere Baudrandus est insertus, adeo ut Auctor etiam de recuso libro suo conquestus fuerit. Novissime Lexica Geographica prodierunt Germanice quidem duo sed nostræ ætati potissimum accommodata, unum paucis plurima docens atque intra octennium quinta jam vice recusum cum præfatione Clarissimi Viri *Johannis Hubneri*, quod inscribitur, Reales Staats- und Zeitungs-Lexicon, Lipsiæ in 8. Alterum quod *Erdmanno Ubsenio* debetur, qui laudato Hubnero in Rectura Gymnasii Martisburgensis successit, & cum præfatione *Christophori Cellarii* excusum primum est forma octava, deinde longe locupletius in fol. Geographisches Historisches Lexicon. Recentiora tempora itidem potissimum respicit, nec immune est à nævis Dictionarium magnum Historico-Geographicum *Francisci Thomæ Cornelii* quod Gallice lucem vidit Paris. 1708. tribus in fol. Voluminibus.

XIV. Hispaniam veterem descripsit *Ludov. Nonius* Medicus Antwerpiensis, singulari libro Antwerp. 1607. 8. & in *Andræ Schotti* Hispania illustrata, in quo nonnulla loca oræ maritimæ ab *Avieno* decantata illustrantur. Geographia vetus illorum tractuum lucem etiam accipit è *Luc. Andr. Resendii* Antiquitatibus Lusitanæ, è *Joh. Vasei* Annalibus Rer. Hispan. memorabil. & ex *Joh. Mariane* Rerum Hispanicarum historia, *Arnaldi Oibemarti* notitia utriusque Vasconicæ, Paris. 1638. ac *Petri de Marca* Geographica & historica descriptione Catalonia, Ruscionis & circumjacentium populorum Paris. 1688. fol.

Italiam, Siciliam, Sardiniam, Corsicam antiquam magno studio à *Phil. Cluvero* declaratam habemus Lugd. Bat. 1619. fol. Epitomen ejus operis concinnavit *Jo. Buno*. Animadversiones quasdam & castigationes marginibus libri sui adscripserat *Luc. Holstenius*, quæ post mortem ejus editæ sunt Romæ 1666. in 8. Fuerat vero Holstenius Cluvero Italiam lustranti itineris socius, qui post fata etiam viduæ & filiabus ejus consilio & ope adfuit, cum minime lauta re familiari illas Cluverus reliquisset. Extat & *Bened. de Falco* descriptio locorum veterum districtus Neapolitani, Etrusco idiomate vulgata Neap. 1580. 12. *Bonaventura Castilionei* * *Mediolanensis* Gallorum Insubrum antiquæ sedes s. *Mediolanensis* ditionis descriptio habetur tomo II. Miscellaneorum collecto-
rum

* Castilionei liber legitur etiam in Tomo 1. thesauri Antiquitatum Italiae Græviani, ubi & *Jacobi Bracelli* Oræ Ligusticæ descriptio.

rum à Gaudenio Roberto. Puteolani tractus situm exposuit *Julius Caesar Capaccius* in libro edito Italice Romæ 1652. 8. *la vera antichità di Pozzuolo*. Galliarum veteris faciem dare conatus est *Josephus Scaliger* in Notis ad Jul. Cæsarem, ut Observata ejus in lectionibus Ausonianis omittam: Sed præcipua in hoc argumento laus est *Hadr. Valesii*, cujus notitia Galliarum, ordine literarum digesta, medii præcipue ævi scriptoribus illustrandis egregie inservit Paris. 1675. fol.

Germaniam antiquam idem *Phil. Cluverus* dedit, & singillatim præterea descripsit veterem Vindeliciam & Noricum Lugd. Bat. 1630. 1631. fol. Germaniarum Cluverianarum Epitomen similiter elaboravit *Job. Buno*; & in hoc quoque Cluverii opus Holsteniarum animadversiones leguntur. Multi partes singulares Germaniarum sunt persecuti ut Prussiam *Christophorus Hartknochius*, Silesiam *Nic. Henelius*, Holsatiam *Casparus Danckwerth*, Carniolam *Jo. Weikart Valvasor*, Rhetiam *Egidius Tschudus* de prisca & vera Alpina Rhetia; & *Johannes Basilius Heroldus* tractatu de Germaniarum Veteris quam primam vocant locis antiquissimis & in libello de Romanorum in Rhætia litorali stationibus, sed quem multis nominibus ineptissimum esse sentit Marcus Velferus p. 407. Opp. Uterque Heroldi liber extat T. 1. scriptorum Germanicorum. Simonis Schardii. Cæterum hos omnes ac singulos percensere fortean nimis foret prolixum, ac plenum tædii. *Menso* tamen *Altingius* non prætereundus, qui mediæ præsertim ætatis scriptoribus consultis summa industria concinnatam exhibuit descriptionem agri Batavi & Frisii, seu Notitiam Germaniarum inferioris cis & ultra Rhenum, ordine alphabetico concinnatam, & illustratam tabulis Geographicis, cujus pars prior lucem adspexit Amstelod. 1698. altera 1702. fol. Novissime Geographiam Germaniarum medii ævi post specimina in hoc genere sparsim edita ab illustrissimo Furstenbergio in monumentis Paderbornensibus, tertium jam nitide recusis curante V. C. Eucharico Gottlieb Ringk, Noribergæ 1712. 4. Hermanno Conringio, Henrico Meibomio, Caspate Sagittario & Christiano Francisco Paulino, & post Jo. Nicolao Hertium in Notitia veteris Germaniarum populorum & Wilh. Turckium in diff. de Geographia Germaniarum medii ævi, Pauli Hæchembergii libro de Germaniarum mediæ rebus & moribus præmissa, insigniter illustravit atque ad facilius perficiendam aliis prævit Clarissimus vir & amicus noster Christianus Junckerus, Sereniss. Ducum Saxonicorum Historiographus in Introductione ad Geographiam medii ævi, Germanice edita Jenæ 1712. 4. & Joh. Petrus Ludovicus, Jctus Hal-

lenfis in prolegomenis, ad scriptores Germanice vulgatos de rebus Episcopatus Monasteriensis. Lipsiæ 1713. fol. Vorbereitung zu der Ost-Gränctischen Special-Historie / so in einer genauen Untersuchung der alten Deutschen Geographie zu Erkänntniß der öftters wiederhohleten Züge der Deutschen Vöcker beruhet.

Britanniæ veteris faciem exponit *Wilhelmus Camdenus* in descriptione Britanniæ Lond. 1607. 4. & in libro Anglice edito, sub titulo *reliquiæ Camdenianæ*, ut omittam. quæ de Scotia veteri Buchananus, Dempsterus & cæteri. Chartam Geographicam Britanniæ qualis fuit ante annos sexcentos, Chronico Saxonico præmisit *Edmundus Gibson* Oxon. 1692. 4. Unde itidem Geographiæ mediæ ævi, insignis lux, quam similiter in aliis etiam regnis Europæ, Asiæ, Africæ expediri à viris aliquot doctis, uti Hadriano Relando, Jo. Georgio Eccarto, Jo. Hermanno Sminkenio, ac modo laudato Junckero, tanto magis est exoptandum, quanto difficilius id esse videtur, pleniusque tædii propter scriptorum ex quibus eruenda illa est vastitatem ac barbariem, rerumque & Historiæ caliginem, à felicissimis ingeniis vix discutiendam, quamdiu præcipue recentior Geographia per singulas regiones non accuratius & quoad minutissima etiam & contemptissima loca, ex quorum nominibus sæpe antiquorum illustrium locorum situs indagari potest, plenius tradita exstat,

XV. Græciam veterem ex antiquis exposuit *Pausanias*, ex recentibus non omnem tamen *Jacobus Palmerius* Grentemenilius, cujus descriptio antiq. Græciæ postuma à Stephano Morino edita prodiit Lugd. B. 1678. 4. Exstat etiam *Job. Laurebergii* enarratio Græciæ antiq. mappis Geographicis illustrata, & post obitum auctoris à *Sam. Pufendorfio* Amstel. 1661. 4. oblongo edita. Verum de illis tabulis Geographicis *Is. Vossius* p. 155. ad Lib. II. Melæ cap. 3. ita judicat, tales passim esse, ut, si omnia nomina locorum in unum collecta casu denique & temere in chartam conjiciantur, vix tamen perversiorem ordinem & situm sint habitura. *Mich. Sophiani* descriptio Græciæ, una cum explicatione *Nic. Gerbelii* ex editione Basil. 1549. fol. recusa est Tomo IV. Thesauri Antiquit. Gronoviani, in quo etiam extat Joannis Laurebergii enarratio Græciæ antiq. & *Ubbonis Emmii* Vetus Græcia, seorsim plus vice simplici excusa & in re publica civitatum describenda potius occupata. In ejusd. Thesauri Tom. XI. occurrit eximium, & nunquam ante editum

editum opus *Erasmi Vindingii*, quod inscribitur *Hellen* s. de singulorum Græciæ populorum incunabulis, migrationibus & coloniarum deductione. In eodem tomo habentur etiam *Dicæarchi* Geographica quædam cum Henr. Stephani Dialogo, qui inscribitur *Dicæarchi συμπερασματῶν* & de Græcorum moribus, ex editione Paris. 1589. 8. Idem Thesaurus Tomo VI. exhibet marmoream basin Colossi Tiberio erecti, ob civitates Asiæ, post terræ tremores restitutas cum commentario *Laur. Theodori Gronovii* separatim antea edito Lugd. Bat. 1697. fol. Tomo V. *Petri Gyllii* de Bosphoro Thracico libri 3. una cum ejusdem Topographia Constantinop. cum quibusdam veteribus inscriptionibus; quibus duabus scriptis pro illa certa ætate eximiis & sæpius recufis præter cæteros addi, imo multis nominibus præferri meretur *Carolus du Fresne* in Constantinopoli Christiana, Paris. 1680. fol. Tomo IV. Antiquitatum Græcarum extat *Jo. Meursii* de populis & pagis Atticæ liber, cum supplemento ex chirographo Auctoris, & animadversionibus *Jac. Sponii* de promptis ex ejus itinerario. Ibidem habes *Meursii* Athenas Atticas, Cecropiam, s. de Athenarum arce librum, & Ceramicum geminum, Miscellaneaque, (in quibus & ipsis Geographica quædam attingit) *Eaconica*, cum Auctoris supplementis, in præfatione ad dictum tomum à Gronovio editis, qui in Tomo V. ejusd. operis recudendum itidem dedit *Meursii* librum de *Piræo* Atheniensium portu. *Petri Hendreichii* *Massilia*, ejus situs, administratio reipubl. leges, instituta, religio, studia, militia ex editione *Argentoratensi* A. 1658. occurrit Tomo VI. ejusd. Thesauri, in quo etiam habetur *Burchardi Nidersteti* *Melita* vetus & nova, *Hephæstiea Insula*, *Melita* subterranea, ex editione *Helmstad.* 1660. fol. *Meursii* *Creta*, *Rhodus*, *Cyprus*, prodiit *Amst.* 1675. 4. *Thoma Broderi Bircherodii* *Dani* librum ineditum de insula *Archipelagi Chio* memorant nova literaria maris *Baltici* A. 1698. p. 143.

XVI. De urbis Romæ descriptione dicturus capite proximo, in præfenti subjungam Scriptores, ex quibus haurienda est notitia Geographiæ veteris ecclesiasticæ, quatenus illa per Patriarchatus, Metropoles, Archiepiscopatus, & Episcopatus distingvitur: ubi primo loco memoranda est Geographia Sacra quam cum veteribus *Notitiis Episcopatum* Græcis Latinisque ex recondita Bibliothecarum penu collectis edidit *Carolus à S. Paulo*, Episcopus Abrincensis, Paris. 1641. fol. in quo opere, non ubivis antea obvio, sed novissime additis *Holstenii* animadversionibus nitide recuso *Amst.* 1703. fol. variæ variarum ætatum *ἱερέων* Epi-

Episcopales referuntur; Quamquam Gvil. Beveregius, qui in Notis ad Synodicum magnum p. 135. sqq. similem Notitiam, circa A. Chr. 891. à *Basilio Jalimbanensi* compositam, edidit, notat, Carolum non semper optima fide egisse, sed Pontificis Romani ambitioni hinc inde litasse. Extant & *Luca Holstenii* animadversiones posthumæ ad Caroli à S. Paulo Geographicam Ecclesiasticam editæ Romæ A. 1666. 8. quas in editione Geographicæ Amstelodamensi adjectas esse jam dixi. Præ cæteris hinc diligenter in hoc argumento versatus est *Aub. Miræus* libris V. de Notitia Episcopatum Orbis Christiani Antwerp. 1613. 8. quorum 3. prioribus veterem Geographicam Ecclesiasticam tradit & illustrat, quarto codicem provincialem novum, juxta recentem Ecclesiæ ac regnorum in orbe Christiano statum exhibet: quinto denique Episcopatus; Curbes titulo Episcopali illustres alphabeti serie digerit, succincteque disserit de Ecclesiarum maxime illustrium originibus, progressibus ac vicissitudinibus. Miræo cujus codicem provincialem ex editione minus integra Anni 1610 in Tomo 3. Chronici Chronicorum recudendum dedit Janus Gruterus sub Joannis Gvalteri nomine latens, etiam præferendæ sunt tabulæ Geographicæ & Chronologicæ omnium Archiepiscopatum & Episcopatum universi orbis, Gallica lingua nuper editæ, & succincta methodo comprehensæ ab Abbate *Commanvillio*, Rothomagi 1700. 8. *Tables Geographiques & Chronologiques de tous les Archevechez & Evechez d' l' Univers, ou l'on voit l'etat ancien & present.* Jam, ut memoratis præcipuis hisce alios nonnullos ejusdem argumenti subjungam; non prætereundus *Emm. Schelstratenus* in Appendice ad Tom. II. Antiquitatis Ecclesiasticæ illustratæ, Rom. 1697. fol. in qua præter varias notitias Episcopatum, habetur quoque Itinerarium *Antonini*, supra à nobis memoratum, & *Hierocli* Synecdemus s. Comes peregrinationis, ab Holstenio recensitus & ex codice Farnesiano auctus, & in V. C. Anselmi Bandurii Imperio Orientali T. I. nuper etiam recusus. Eidem Hierocli Carolus à S. Paulo recte tribuit dispositionem civilem Provinciarum Imperii CPolitani, quam è Codice Vaticano edidit in Notitiis antiqvis Geographicæ sacræ subjectis p. 20. sqq. est enim ille ipse Synecdemus, postremis modo quatuordecim capitibus mutilus. *Nili Doxopatri* Notitiam quinque thronorum Patriarchalium, seculo XII. conscriptam, vulgavit ante Schelstratenum *Leo Allatius* lib. I. de Consensu & Dissensu Ecclesiæ Græcæ cum Romana c. 24. tum *Steph. le Moyne* T. I. Var. Sacr. p. 211, 261. Leonis Sapientis διατύπωσις s. Notitiam Episcoporum, qui Episcopo Constantinopolitano parebant;

& expositionem novam *Andronici Paleologi* Imperatoris, quæ legitur in calce Chronici Ecclesiæ Græcæ, adornati à Phil. Cyprio, & Lips. 1687. 8. cura Reverendi Doctoris Theologi Joh. Olearii editi, adjunges Notitiam sedium metropoliticarum Alexandriæ ab *Eutybio* Patriarcha scriptam, medio fere seculo X. quam exhibet & illustrat idem Beveregius in Notis ad Synodicon magnum p. 148. seq. Notitias provinciarum Galliæ atque in his unam temporibus Honorii Imp. conditam sed Civilem, ut jam notavit Carolus à S. Paulo p. 122. non Ecclesiasticam, vulgavit *Sirmondus T. 1.* Conciliorum Galliæ & *Andreas du Chesne T. 1.* Scriptor. Francorum. Notitiam Provinciarum Africæ idem *Jac. Sirmondus* edidit T. 1. var. opusc. recusam T. 1. Opp. p. 429. atque in tomo priorè Historiæ persecutionis Vandalicæ *Victoris Vitensis*, curante *Theodorico Ruinartho*: His adde *Breviarium Sexti Ruffi*, c. 4. & quæ viri docti *Job. Fellus* Episcopus Oxon. ad *Cyprianum*, & *Lnd. Elias du Pin* Doctor Sorbonicus ad Optatum, ubi etiam exstat Africa vetus Christiana eleganti & accurata tabula Geographica per *Insulanum* (G. de l' Isle) descripta. Non omittendæ etiam Notitiæ Episcopatum, à *Jac. Goaro* Græcæ & latine editæ ad calcem *Georgii Codini* inter scriptores Historiæ Byzantinæ Paris. 1648. fol. *Renatus Choppinus* in Politia Ecclesiastica, *Leunclavius* in Jure Græco Romano p. 244. sqq. *Jusellus T. 1.* Bibliothecæ Juris canon. p. 418. sqq. *Jac. Ufferius*, lib. de Asia Lydiana s. proconsulari, & VII. in eo Ecclesiis metropoliticiis, post Auctoris obitum Lond. 1687. 8. edito, & *Bremæ* 1701. 8. recuso. Videndus etiam *Isaacus Casaubonus* ad Epistolam *Greg. Nysseni* p. 135. sq. Notitiam patriarchatum Antiocheni & Hierosolymitani *Guilmo Tyrio* subjectam exhibet *Bongarsius T. 1.* gestorum DEI per Francos p. 1044. sqq. Spectant & huc *Jac. Gothofredi*, *Jac. Sirmondi*, & *Cl. Salmasii* Scripta amœbæa de regionibus suburbicariis. Notitia Ecclesiarum Urbis Romæ Seculo XI. quam dat *Baronius* ad A. C. 1057. n. 19. sqq. *Frid. Spanhemii* & *Job. Vorsii* Exercitationes de sedibus Episcopalibus primariis in veteri Ecclesia, *Eduardus Brerewoodus* & *Guil. Caveus* in Regimine Patriarchali Ecclesiæ veteris, Anglice descripto, & *Guido Pancirollus* in Commentario ad Notitiam Imperii, qui post editionem Lugd. 1608. fol. recusus est Tomo VII. thesauri Græviani. De antiquo jure Metropolitæ Mediolanensis in Episcopum Ticinensem, lectu digna *Ludovici Antonii Muratorii* dissertatio in T. 1. Anecdoton Bibl. Ambrosianæ p. 221. sqq. Nec prætereunda *Benedicti Bacchini* Monachi *Benedictini Casinensis* opus in tres libros distributum de Ecclesiæ

Hierarchiæ origine editum Mutinæ A. 1704. 4. in quo adversus Schelstratenum negat Ecclesiarum Metropolitanarum institutionem primum factam esse secundum statum provinciarum Romanarum. Qui tamen sine partium studio vetera monumenta pensitaverit, neque semper neque nusquam Ecclesiasticas diœceses cum politica provinciarum divisione conspirare comperiet. Adde Salmasium de primatu Papæ cap. 15. p. 237. Notitia Ecclesiarum provinciarumque, dependentium à Patriarcha Armenio, qui Egmiathinæ residet, videatur in calce Historiæ criticæ Fidei & rituum Christianorum Orientalium, Gallicè editæ à *Rich. Simone*. Provinciarum s. Metropoliū & Episcopatum Patriarchæ Constantinopolitano hodie subjacentium catalogus occurrit in *Thoma Smithi* Angli Epistola de statu Ecclesiæ Græcæ hodierno, p. 77. sqq. cujus Smithi extat etiam libellus, in Belgio recusatus, & lectu dignus, de septem Ecclesiis Asiæ, quas primoribus Apocalypseos capitibus memorat Johannes Evangelista. Vide etiam *Ricautum* lib. de statu Ecclesiæ Græcæ p. 94. sqq. edit. Gall. *Josephum Bingham* in Originibus sive Antiquitatibus Ecclesiæ Christianæ, editis Anglice, Volumine tertio, libro nono. Lond. 1711. 8. *Philippi Ferrarii* novam Topographiam in Martyrologium Romanum, Venet. 1609. 4. *P. Geslini* Chorographiam sanctam Gallicè editam, la sainte Chorographie, ou description des lieux ou reside l'Eglise Chrétienne par tout l'univers, Salmurii 1629. 8. Episcopatum orbis Christiani hodierni notitiam, præter *Mireum* & *Commanvillium* supra laudatos, tradit *Augustinus Barbosa* fol. 33. sqq. operis de officio & potestate Episcopi: Quibus addenda Gallia Christiana *Sammartianorum* fratrum (2. Vol. fol.) Italia Christiana *Ferd. Ugbelli* (8. Vol. in fol.) Anglia sacra *Henrici Whartoni* (2. Vol. fol.) *Casparis Bruschii* de Episcopatibus & monasteriis Germaniæ, 4. *Matth. Raderi* Bavaria sancta &c. Denique præter Hieron. Dicelii Geographiam sacram & Ecclesiasticam Germanicè editam Lipsiæ 1708. commemoranda *Frid. Spanhemii* Introductio ad Geographiam Christianam, quæ jam tertia vice lucem aspexerat Ultrajecti 1686. 8. una cum ejusd. Introductione ad Geographiam Sacram, Patriarchalem & Israëliticam. Novissime auctior, paulo ante Auctoris obitum, una cum ejusdem Chronologia Sacra & Historia Ecclesiastica prelis iterum subjecta est Amstelod. 1701. fol. & Tomum primum ejus operum constituit. Mich. Antonii Baudrand Geographia Christiana, cujus mentio in memoriis literariis Trevoluntinis A. 1706. p. 1309. nondum vidit lucem.

CAPUT VI.

De iis, qui descriptionem veteris Urbis Romæ ediderunt.

Esti ampla & splendida, veteris tamen vix umbram refert Roma hodierna. Jos. Scaligeri, Petri Scriverii & Jani Vitalis in hanc rem Epigrammata. 1. De veteris Romæ nomine. 2. Originibus. 3. Pomærio, portis, incrementis & amplitudine Scriptores. 4. Obiter de aliis urbibus amplissimis. ibid. De XIV. regionibus Urbis Romæ & de Viis publicis. 5. De septem Collibus & de Capitolio. 6. De urbis aedificiis publicis ac privatis, multitudine incolarum &c. 7. Scriptores complures qui Veterem Romam ejusque ornamenta, rudera ac reliquias descripserunt. 8. 9. 10. 11. 12. Incrementa & magnitudo Romani Imperii. 13. Nova Roma & Polis. 14.

Tantus est eorum, qui de una urbe Roma, ejusque descriptione egerunt, numerus, ut illis singulare caput impendere, eosque ita reliquis Geographis, Chorographis ac Topographis subjungere non dubitaverim. Quamquam vero hodieque accedentibus insigne spectaculum præbet tum amplitudine sua & opibus ac splendore aulæ Pontificiæ purpuratorumque Patrum, tum templorum ac palatiorum magnificentia: vel ipsa tamen prisca rudera longe majorem & præstantiorem veterem Romam fuisse, testantur, ut adeo *Josepbus Scaliger* votum celebre Augustini, quo hæc tria sibi optasse fertur, ut videret *Christum in carne, Paulum in ore, Romam in flore*, his versibus exceperit, qui occurrunt apud *Henricum Lancilotum* lib. 3. de vita Augustini c. 92. p. 296.

*Ne egredere è solo ac tetrico, Pater alme, recessu,
Ut Jesum videas, Christus ubique tibi est.*

*Ne egredere, ut Paulum auscultes magna illa sonantem,
In cælo Paulus mox tuus hospes erit.*

*Ne egredere, ut Romam spectes, stomachabere quando
Roma erit in Roma nulla reperta Tibi.*

Exstat & ejusdem Scaligeri Scazon, quem Roma discedens composuit in hanc sententiam:

*Spurcum cadaver pristina venustatis,
Imago turpis puritatis antiquae,
Nec Roma Roma compos, sed tamen Roma,
Sed Roma, qua prestare non potes Romam,
Sed qua foveris fraude, qua foves fraudem:
Urbs prurienti qua obsoletior scorto,
Et obsoleti more pruriens scorti:
Qua pane viſta face prostitutarum,
Te prostituta vincis, & tuum facta es
Tibi lupanar in tuo lupanari.
Vale pudoria urbs inanis & recti,
Tui pudoria nominisque * decoctrix,
Turpis litura non merentium rerum:
Ocelle quondam, nunc lacuna fortuna,
Negotiosa mater otiosorum,
Vale, nefanda, consuprata, corrupta
Incesta calibum. Quiritium, manceps
Contaminata: quippe quid tuos miver
Putere mores, quando vita computret?*

Simile Petri Scriverii epigramma, quod Lucae Holstenii, Italiam petentis, albo inscripsit, editum a Lambecio Lib. VI. de Bibl. Vindobonensi p. 272. sq.

PETRUS SCRIVERIUS LUCÆ HOLSTENIO SUO,
in Italiam profecturo.

*Ansoniam petiture vale, suavissime Luca;
Charus eram, memini; nunc tibi Roma prior,
Et septemgeminos ardes cognoscere Colles;
Ilicet, & finis tu mihi triste vides.
Ipse loci Genius tutelaque desit esse;
Invenies votis cuncta minora tuis.
Non tibi Naso tener, doctique Propertius oris;
Non Calaber vates, non Maro grandis erit.*

Tul-

* Franciscus Juretus ad Symmachi lib. 1. Epist. 24. de Roma: Nunc vero nominis sui decoctrix jacet; & est nihil aliud quam sua venustatis pristina spurcum cadaver. Confer Hildeberti Conomanensis elegias duas in Romae ruinas.

Tullius (bei!) nusquam, tot cedro digna locutus;
Nusquam Trajani qui placuere Foro.
Nusquam delicia Populi, Fora, Balnea, Circi;
Obruta sunt saxis Amphitheatra suis.
Invenies nusquam geminata mole Colossos;
Addita nec Latio Flavia Templa polo.
Quid cum Porticibus Janos, Delubraque mille
In cineres belli turbine missa querar?
Plorabis laceras Aedes & Numine cassas;
Plorabis lippos dimidiosque Deos.
Non Capitolina veneratur Jupiter Arce;
Fulmina Tarpejo sunt modo lapsa Patri.
Miratus dices: Ubi nunc es maxima Roma?
Hei mihi, vix tanti nominis umbra jaces!
Es solum superes, in Roma querere Romam;
Omnia & in sterili vita labore perit.
Hoc tamen hic disces, hominum genus esse caducum,
Cum videas ipsos sic cecidisse Deos.
Scribebam IV. Id. Decembr.
Lugduni Batavorum A. c. l. l. c. XVII.

In eandem sententiam jam pridem Janus Vitalis:

Quid Romam in media queris novus advena Roma;
Et Roma in Roma nil reperis media?
Aspice murorum moles, praeuptaque saxa,
Obrutaque horrenti vasta theatra situ.
Hac sunt Roma. Viden' velut ipsa cadavera tanta
Urbis adduc spirent imperiosa minas?
Vicit ut haec mundum, nisi est se vincere: vicit,
A se non victum ne quid in orbe foret.
Hinc victa in Roma victrix Roma illa sepulta est,
Atque eadem victrix victaque Roma fuit.
Albula Romani restat nunc nominis index,
Qui quoque nunc rapidis fertur in aquor aquis,
Disce hinc quid possit fortuna; immota labascunt,
Et quae perpetuo sunt agitata, manent.

II. Triplex urbis æternæ (ita enim * eandem appellare non dubitabant) nomen fuisse proditur, unum hoc pervulgatum ROMA, quod toties diximus, alterum, quod arcanum fuit, unde, si credimus Angelo Politiano, Lib. I. Ep. 2. *Amaryllida* suam, quæ Amorem significat proprie, in Bucolicum carmen Poëta detorsit Eclog. I.

Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.

Tertium sacrificiis deditum, de quo vocabulum impositum Floralibus, quod Ἀνθίσταν Græce Philelphus interpretatur, Latine *Florentem* vel aptius *Floram* fortasse dixeris. Annius Viterbiensis scriptor ex meris commentis & somniis compositus arcanum illud Romæ nomen notavit sive finxit esse *Romanessum* incerta, & parum credibili conjectura. Idem colligit *Tetrapolim* etiam vocatam esse, constantem ex Roma proprie dicta, Velia, Germalia & Foro. Vide Commentarium ejus ad Pseudo-Xenophontem de æquivocis p. 46. Sunt itidem, qui *Valentiam* ex Latina vocabuli *πάσιμ* interpretatione, quo nomine una ex Æsculapii filiabus dicta fertur. Adde Interpretes ad Plinii L. III. Hist. c. 5. & ad Solini caput I. (al. 2.) *Janum Rutgersum* L. I. Var. Lect. cap. 20. & Henr. Meibomium ad Jusjurandum Hippocratis p. 54. De ratione occultati nominis arcani Romæ, deiqve tutelaræ, consulendus *Macrobius* L. III. Saturnal. c. 9. *Baylii* Lexicon, editionis secundæ ubi agit de *Quinto Valerio Sorano*, qui neci datus esse dicitur propter nomen illud arcanum temere vulgatum. *Phil. Camerarius* L. II. Hor. succif. c. 10. ubi perperam traditur, Romam etiam olim dictam fuisse *Cephalon*, cum Cephalon non sit nomen Romæ, sed nomen Scriptoris patria Gergithii laudati à Festo in *Romam*. Romam ante Romulum fuisse, & hunc ab illa nomen accepisse, ex veteri Lupercaliorum Poëta Mariano tradit *Julius Philargyrus* & *Servius* ad Virgilii Eclogam I.

III. *Andrea Cirini, Messanensis*, variarum lectionum de urbe Roma ejusqve conditore Romulo liber, in lucem editus est Panormi Anno 1665. fol. una cum figuris in æs incisus. Extat & *Jac. Gronovii* dissertatio de Origine Romuli, quæ vulgares de ea opinione impugnat, & Romulum Phœnicem esse contendit, Lugd. Bat. 1684. 8. *Octaviani Ferrarü* libellus de origine Romanorum à Trojanis, Mediol. 1607. 8. qui familiam ducit in Tomo primo Thesauri Antiquitatum Græviani. *Theod. Ryckii*, Justii F.

* Vide si placet Balth. Bonifacium Hist. Ludicæ XIII. 4. & quæ collegit Tho. Crenius parte X. animadverti.

F. dissertatio, qua Aenez in Italiam adventum probat adversus Virum summum *Sam. Bochartum* qui hoc singulari Diatriba, à *Johanne Scheffero* è Gallico versa, & Latine seorsim primum Hamburgi 1672. 12. ac deinde sæpius cum aliis *Bocharti* scriptis edita, impugnaverat, legitur ad Calcem commentariorum postumorum *Lucæ Holstenii* in *Stephanum Byz.* quos eidem *Rycqvio* debemus. *Bocharti* sententiam jam occupaverat *Phil. Cluverius* in Italia antiqva p. 832. Facit etiam cum *Bocharto* *Hugo Grotius* epist. 176. De fabula quod *Ros* quidam, ex tribu Israëlítico *Benjaminis* ortus Romam condiderit vide *Phorium* epist. 102. p. 147. sq. & *Job. Seldenum* L. II. de *Synedriis Ebræorum*, c. 3. p. 71. sq. *Jac. Hugonis* commenta, prodita in libro, quem inscripsit *Veram Historiam Romanam* s. originem Latii vel Italix ac Romanæ urbis, è tenebris longæ vetustatis in lucem productam Rom. 1685. 4. post *Eberh. Rud. Rothium* in *diff. de bello Trojano*, *Jenz* 1672. edita explodunt *Hallenfes* in *Observationibus selectis* ad rem literariam spectantibus L. III. Obs. III. quo in loco etiam de aliis *Scriptoribus* *Originum Romanarum* deperditis & extantibus agendum in se susceperunt.

IV. Roma quadrata primum, & longe minor à *Romulo* designata est, quam postea in sequentibus temporibus crevit, & varie amplificata fuit. Vide *Hieronymum Magium* L. III. *Miscellan.* c. 13. *Alex. Donatum* & *Famianum Nardinum* lib. 1. de *Roma* T. 3. & 4. *Grævii*: & *Olaï Borrichii* librum de *Romæ* primordio & ambitu, usque ad ævum *Cæsaris Aureliani*, quem *Vopiscus* c. 39. testatur muros urbis sic ampliassè, ut quinquaginta prope millia eorum ambitus tenuerit: qui *Plinii* ætate erat passuum 13200. Prodiit *Borrichii* liber *Hafniæ* 1686. 4. & in Tomo quarto *Thesauri Græviani*. Cui addenda *Romana Antiquitas* *Dissertationibus Historico-criticis illustrata* à *Julio Minutulo Cælestinorum Abbate* Rom. 1689. 8. ubi inter alia ostendit pag. 99. sqq. quomodo pomerium urbis amplificatum fuerit, mœnibus intactis. *Pomerium*, sive ut *Festus* vocat, *Postmurium*, quid sit, docet *Livius* L. I. c. 44. & de ratione illorum profrendorum videnda quæ viri docti ad *Tacitum* XII. 23. seq. & *Vopisci Aureliani* c. 21. *Portæ Urbis* initio tres fuerunt vel quatuor de quibus *Nardinus* lib. 1. c. 3. At *Plinii* tempore septem & triginta III. 7. *Hist.* Inde *Justiniano* imperante quatuordecim, quæ etiamnum hodie extant. Vide *Onufrium* in *descriptione Urbis Romæ* T. 3. *Græv.*

p. 263. sqq. A Bonaventura Overbeqvio quidem in reliquiis veteris Romæ portas * ita recenferi videas :

- 1.) Porta Flumentana, hodie del popolo.
- 2.) Collatina, hodie Pinciana.
- 3.) Agonenfis (Qvirinalis, Salaria, Lavernalis, Salutaris) hodie Collina,
- 4.) Viminalis (Figulensis, Catularis, Nomentana) hodie S. Agnetis & Pii IV.
- 5.) Qverqvetulana, *Clofa* hodie.
- 6.) Esqvilina (Metia, Prænestina, Tiburtina, Taurina) hodie S. Laurentii,
- 7.) Labicana (Lavernalis, Nævvia, Raudusculana) hodie Major.
- 8.) Cœlimontana, (Afinaria, Lateranensis) hodie S. Johannis.
- 9.) Gabiufa (de Metrode vel de Metrone) hodie obftructa non patet.
- 10.) Valeria (Ferentina, Piacularis) hodie Latina.
- 11.) Capena (Appia, Camœna, Fontinalis, Madida) hodie S. Sebaftiani.
- 12.) Navalis (Trigemina, Oftienfis) hodie S. Pauli.
- 13.) Navalis ad fluvium Tiberim (Vinaria) hodie portus.
- 14.) Aurelia (Janiculensis, Trajana) hodie S. Pancratii.
- 15.) Fontinalis, hodie Septimiana f. Settignana (fous-Janus).

De Romanæ urbis magnitudine consulendi etiam *Justus Lipsius* Lib. III. Admirandorum five de Magnitudine Romana c. 2. *Nic. Bergierius* lib. 3. de publicis & militaribus Romani imperii viis c. 16. sqq. & qui modum excedere videtur, *J. Vossius* in Variis Observationibus, edit. Lond. 1686. 4. & à Grævio T. 4. Antiqv. Rom. insertus, reprehensus autem à *Minutulo*, libro laudato p. 113. sqq. In iisdem Observationibus etiam de aliarum urbium magnitudine singularia quædam post Lipsium in admirandis doctissimus *Vossius* annotavit, ut de Babylone de qua videndus etiam *Joh. Tzetzes* IX. Chil. X. 561. sqq. de Thèbis Ægyptiis in quibus *Scholias* ad Iliados IX. ab *Hornejo* editus v. 383. numerat vicos 33030, portas centum, incolas 5000000. Confer *Stephanum* in *Διάπολις*. De Ale-

* Cum plures portæ olim fuerint, falli non dubito eos qui nomina omnia portarum apud veteres memorata ad illas quatuordecim referunt. De portis CPoleos, *Martinus Crusius* in *Turco-Græcia* p. 51. seq. *Cangius* in *CPoli Christiana* &c.

Alexandria de qua præclara sunt quæ observavit illustris Cuperus ad calcem Apotheosæ Homericæ. De Carthagine de cujus amplitudine Hendreichius in Rep. Carthaginens. p. 56 sq. De Nino, Cairo & Babylone Ægyptia, magnisque urbibus Sinarum. Athenas quoque magnitudine sua admirandas fuisse oportuit, in qua temporibus Demetrii Phalerei quater centena millia servorum fuisse constat. Confer Jo. Meursii Lect. Attic. lib. I. c. I. Nec minores Athenis fuerunt Syracusæ, quemadmodum auctor Strabo Lib. VI. ut omittam Agrigentum cujus incolæ 800000 numerat Laërtius lib. 8. sect. 63. Tum Dioscuriadem, in qua trecentæ gentes, teste eodem Strabone, mercaturam exercuere: nec minus urbem regiam Perfidis, in tota Asia celeberrimam (la ville de Rey) in qua, secundum Geographos Perfæ, sæculo IX. computabantur 96. regiones, singularum regionum plateæ sive vicus 46. in singulis vicis domus 400. præterea Collegia 6400. balneæ 16600, 15000 turres Moschearum, & 13000. diversoria. Sunt & maximæ hodieque urbes, Sinarum quidem Quinsai centies millenorum passuum ambitu patens, in qua pontes dicuntur esse 12000, familiæ incolarum circiter 1000000. Tum Japonis, Meaco & Yedo, in quarum singulis 1000000 ædificiorum, quemadmodum in Mexico ultra 60000. Ne dicam de notioribus Constantinopoli, Moscovia, Londino & Lutetia, cujus postremæ longitudo à Francisco Blondello observata est passuum 2500.

V. Roma vetus divisa fuit in regiones * XIV. de quibus extant tres libelli veterum scriptorum unus *Publii Victoris*, & alter *Sexti Rufi*, qui editi sunt tum ab aliis, tum ab *Onufrio Panvinio*, una cum Rutilii itinerario, & Onufrii ipsius libris III. Commentariorum de Urbe, Imperio & Civitate Romanorum, Venet. 1558. Paris. 1588 8. Pro Publico Victore perperam Petri Victoris nomen occurrit in *Topographia Romæ*, Marliani, Onufrii, Boissardi & aliorum scripta complectente, & excusa Francof. 1627. fol. de quo volumine consulendi Hallenses in Observationibus Selectis ad rem literariam Spectantibus Tom. IV. p. 10. sqq. Idem Victoris & Rufi libelli recusi sunt in Tomo III. Thesauri Græviani, non in Tomo V. ut in iisdem Observationibus p. 13. vitiose legitur. Tertius libellus est antiqui scriptoris Anonymi *descriptio Urbis Romæ*, à Pancirolo & Labbeo post Notitiam dignitatum illustrium & in Grævii

U

the-

* Roma Christiana in septem divisa regiones à Fabiano Pontifice unde totidem Diaconi Cardinales, & Subdiaconi. Vide Baronii diff. de Martyrologio Romano c. 1.

thesauro T. 3. p. 317. edita, quam è MS. Cæsareo non paucis locis emendari posse docet Lambecius T. 2. p. 949. seq. Qvi Tomo IV. ejusdem thesauri occurrunt, *Famiani Nardini* de Roma veteri & nova libri VIII. ex Italico sermone, quo illos primum Romæ A. 1667. 4. cum explicatione quam ipse adjunxit inscriptionum quarundam veterum, & in Pyramide C. Cestii imaginum ediderat Octavius Falconerius, in Latinum translatus à Jac. Tollo, justus instar commentarii in dictos Victoris, Rufi & Anonymi libellos esse possunt. Nonnulla Nardini (cujus libri editio *Benedictum Mellinum* Reginae Christinae Bibliothecarium à Roma antiqua describenda, quod per multos annos molitus fuerat, deterruit) emendat *Grævius* in præfat. ad jam dictum Antiquitatum Tomum ex observationibus *Elie Boherelli*, ut præteream, quæ notat *Raphaël Fabretus* in dissertationibus de Aquæductibus Veteris Romæ, Rom. 1680. 4. & Tom. IV. Antiqu. Rom. *Guid. Pancirolli* liber de XIV. (non IV. ut perperam legitur ante Tomum IV. thesauri Græv. atque inde in Bibliotheca novorum librorum Anno 1697. pag. 4.) regionibus urbis Romæ, earundemque ædificiis tam publicis quam privatis, subjicitur ejus commentario in notitiam utriusque Imperii. Neque prætereunda *M. Fabii Calvi* Ravenatis XIV. figuræ s. tabellæ in æs incisæ, quibus totidem regiones veteris urbis Romæ delineantur, editæ primum Anno 1528. & dicatæ Clementi VII. Pontifici, iterumque vulgatæ Basili. 1556. quas si quis ordine jungat & connectat, nihil illis exactius & melius veteris Romæ splendorem exhibere affirmat *Nicolaus Bergierius* libro V. de publicis & militaribus populi Romani viis c. 17. qvi & ipse veteris Romæ faciem in illo opere insigniter illustravit. Titulus operis Bergieriani quod Antiquitatum Romanarum thesaurum merito appellari posse ait Labbeus, rarissimeque antea obvii est: *Histoire des grands Chemins de l'Empire Romain pavez depuis la ville de Rome jusques aux extremités de son Empire*, Paris. 1622. 4. Hoc latine ab Henrico Christiano Henninio versum, interpretisque & Jo. Baptistæ du Bos illustratum existat Tomo X. thesauri Græviani. *Compita Larium* Plinius III. 5. Hist. numerat CCLXV. ubi memorat etiam *miliarium* sive *columnam auream* in fori capite ab Augusto constitutam A. U. C. 734. in quam omnes Italiae viæ desinebant: *χρυσὸν ἐν μίλιον* vocat Dio I. 54. p. 526. Miliaria tamen sive lapides non ab hac columna sed à portis Urbis numeratos clarissime demonstrat *Lucas Holstenius* peculiari Observatione de miliario aureo *, quæ ejus notis postumis

* De miliario CPolitano vide sis Svidam in *μίλιον*, Lambecium ad Codinum, Cangiium in CPoli Christiana & Bandurium ad Antiquitates CPol. p. 481. seq.

postumis ad Stephanum Byz. p. 388. subicitur. — Eidem Bergierio memoratur Roma vetus, uno folio depicta, & Carolo IX, Gallix Regi oblata A. C. 1574. à *Stephano du Perac* Parisino, qui eodem anno vulgavit *Rudera Antiquitatum obviarum Romæ*, elegantibus figuris delineata. *I vestigi dell' antichità di Roma, raccolti & ritratti in prospettiva, con ogni diligenza,*

VI. Notum est vel ex Plutarchi *Quæstionibus Romanis*, Romanam vocari *ἐπιλαοφον* s. septicollem, quæ de re, præter Interpretes Apocalypseos cap. XVII. 9. vide *Justum Rycquium* Lib. de Capitolio Romano, ubi singulatim agit de colle Capitolino & Henr. Kippingium Lib. 2. *Antiquit. Roman.* cap. 1. Rycqvii liber excusus primum est Gandavi 1617. 4. Deinde Lugd. Bat. 1669. 12. & cum Viri Philologi, hoc est Jacobi Gronovii animadversionibus 1696. 12. Paraverat vir eruditus etiam supplementa & alterum librum de Capitolio, quem promittit p. 255. & 421. edit. Lugd. verum una cum auctore liber ille secundus intercidit. De Capitolio alioqvi (quod à Q. Catulo refectum, confer Patinum p. 4. ad Sveton.) consulendus Tacitus III. Hist. c. 71. seq. & IV. c. 52. sq. De aliarum urbium Capitolii Cangius videndus in glossario latino. Cæteri sex montes sunt *Calvus* seu *Quæretulanus*, ubi nunc ædes Lateranensis: *Esquilinus* cum *Viminali*, nunc S. Mariæ ad Nives: *Quirinalis* nunc Monte Cavallo, ab eqvis duobus marmoreis quos Gigantes tenent, Phidix opere & Praxitelis: *Aventinus* nunc S. Sabinæ & trans Tiberim *Janiculus* quem Urbi Ancus addidit, & fuit in parte Romæ ubi regio quarta decima fuit, hodie Montorio. Vide Harduinum ad Plin. T. 1. p. 331. Fontium urbis Romæ elegantiam ac multitudinem salubritatemq; prædicat Galenus 4. in VI. Epidem T. 5. edit. Gr. Basil. p. 497.

VII. Romæ veteris ædificia primum perhumilia fuerunt sive casæ potius stramine tectæ, deinde scandulis, usque ad bellum Pyri, ut tradit Cornelius Nepos apud Plin. Lib. XVI. c. 10. Adde, quæ de casa Romuli straminea *Justus Rycquius* lib. de Capitolio c. 44. Ab eo tempore ad illum splendorem, altitudinem amplitudinemque & ornamenta ædificiorum perventum est, præcipue sub Cæsaribus: De quo videas licet *Nicol. Bergierium* Lib. V. de Viis c. 9. sq. & c. 4. ubi de usu frequenti & vario marmoris, qui à Lucio Crasso primum Romæ cæpit: Lipsium in *Admirandis* s. de Magnitudine Romana L. 3. c. 4. sq. & c. 14. De templis, basilicis, curiis, Amphitheatris, Circus & aliis urbis ornamentis dicitur

infra suis locis. De multitudine incolarum urbis Romæ agunt idem Bergierius L. VI. c. 31. Lipsius L. I. c. 7. & L. III. c. 3. & Isaacus Vossius de magnitudine Romæ cap. 6. Mirum quod legas apud Syncellum p. 342. grassante sub Tito pestilentia uno die decies millenos amplius sublatos in Urbe fuisse.

VIII. Porro veterem Romam descripserunt *Georg. Fabricius* in Roma, qui liber eximius recentioremqve faciem & nomina cum antiquis jucunde conferens ex prima editione A. 1551. passim recusus habetur etiam in Roma illustrata, sub *Antonii Thyssi* nomine edita; sed longe auctior prodit Basil. 1587. 8. ex qua editione prelo iterum subjiciendum dedit, & Tomo III. Theauri sui inseruit Cl. Grævius, in quo extat etiam *Alexandri Donati Senensis Jesuitæ* Roma vetus ac recens, utriusque ædificiis ad eruditam cognitionem expositis, quæ lucem primum aspexerat Romæ 1639. 4. tum *Barthol. Marliani* Patricii Mediolanensis Topographia urbis Romæ, quæ Bernæ primum edita Anno 1539. fol. & Francisco I. Galliarum Regi dicata; hinc sæpius Romæ, Venetiis, Lugduni, Basileæ, Francofurti typis iterum exscripta, à laudato Grævio exhibetur cum notis antea ineditis *Fulvii Ursini*. Italice Marliani Antiquitates Romanas vertit *Henricus Barberossus* Rom. 1622. ut *Hieron. Ferruti* additiones omittam, quæ extant in editione Marliani Veneta 1588. 8. ubi & *Andr. Fulvii* Antiquitates Romanæ cum descriptione ædificiorum antiquorum ac recentium urbis. Sed & *Philippi Rosii* (Rubei) Expositio veteris ac novæ Romæ huc spectat, ubi iconibus Romam antiquam referentibus additæ explicationes historicæ ejusdem Marliani Rom. 1645. 8. Dicitur præterea *Raph. Fabrettus* Urbinas, Canonicus S. Petri, vir doctissimus, novam descriptionem veteris Romæ molitus fuisse, cujus conatus morte interceptos merito dolemus. Obiit Romæ sub initia A. 1700. natus annos 75. De *Nodoti & Raguenei* instituto, qui simile quid novissime in Gallia commentati sunt vide Ephemerides Paris. A. 1701. p. 187. & Memorias Trevoltinas (Memoires de Trevoix) ejusd. anni Parte II. p. 15. edit. in Belgio recusat. Ac *Nodoti* quidem librum jucundum lectu evolvi, qui inscribitur *Nonveaux Memoires de Mr. Nodot, ou Observations sur les monumens de l'ancienne & de la nouvelle Rome*. Amsterd. 1706. 12. cum iconibus ære descriptis.

IX. Veniunt hoc loco etiam commemorandi Scriptores alii, qui

qui Romæ præfixa rudera, antiqua monumenta, statuas, ædificia, aliæque similia vel graphice depicta atque in æs incisa, vel descriptione exposita ediderunt, ut *Jac. Laurus Romanus* in antiquæ Urbis splendore, Romæ 1612. forma oblonga folii, cum expositione tribus adposita linguis, Italica, Germanica & Gallica. *Egidius Sadeler* in Vestigiis s. Ruderibus Romæ antiquæ, Tivoli, & agri Pozzuolani, Pragæ 1606. 4. oblongo, & Romæ 1680. fol. *Franciscus Albertinus* in opusculo de mirabilibus novæ & veteris Romæ, Basil. 1519. 4. *Joachimus Oudanus* in libro edito Belgicæ qui inscribitur *Roomische Mogentheid*, Amst. 1664. 4. *Laur. Vaccarius* in 7. iconibus statuarum urbis Romæ, quæ in publicis privatisque locis visuntur. Romæ 1584. ut omittam statuas Romanas, delineatas à *Francisco Pezierio*, tum à *Nic. van Elst* Bruxellensi. Tabula luculenta topographica Urbem Romam graphice delineans auctore *Jo. Baptista Falda*, una cum quindecim tabulis locorum & ædificiorum tam veteris, quam novæ Romæ, descriptis à *Livinio Cruyllo* exornant Tomum IV. Thesauri concinnati ab sæpe laudato jam mihi nec unquam laudando satis elegantissimæ doctrinæ Viro *Joh. Georg. Grævio*. *Pyrrhi Ligorii* Neapolitani Picturas novæ ac veteris Romæ à Mich. Tramezino Venetiis editas testatur *Josias Similerus* in Bibliotheca, qui etiam Paradoxa ejus contra Antiquarios inedita commemorat. Imaginem veteris Romæ, qualem *Publius Victor* & *Sextus Rufus* descripserat, Circum Flaminium cum Euripo, Aris & Ifidis leoni insidentis simulacro, tum Thermas Diocletianas & Maximianas, à *Ligorio* descriptas & anno 1553. * 1558. editas, laudat *Martinus Hanckius* lib. II. de Rom. rerum Scriptoribus p. 154. Sed longe plura illius viri volumina ut jam supra cap. 3. p. 55. memoravi, in *ἀνεκδοτοῖς* habentur, non tantum familias veterum Romanorum, sed & alias antiquitates Romanas & splendorem veteris Romæ mirifice illustrantia. Nam 30. circiter tomos, maximo labore ab hoc viro congestos, extare Taurini, in Bibliotheca Celsissimi Sabandiæ Ducis, testatur *Labbeus*, & in aliis Bibliothecis Italiæ hinc inde volumina quædam *Ligoriani* operis reperiuntur. Quæmadmodum enim *Laurentius Pignorius* in symbolis Epistolicis, epist. 3. refert, in libros 40. *Pyrrhus* iste conjecerat, quicquid pervenit ad nos à vetere ævo; meminisse ipse hujus laboris à se exantlati, productique à Saturno Rege Italiæ ad Justinianum usque

U 3

Au-

* *Delle anticbità di Roma, dove si tratta de' Circi, Theatri & Amphitheatri, con le paradoffe qui confutano la commune opinione sopra varii luoghi della Città di Roma*, Venet. 1553. 2.

Augustum, in libello Italice scripto, editoque cui titulum fecit *Antiquitates Romanas*. Cæterum in ineditis hujus viri scriptis multa notatu digna, nec alibi obvia, sed vicissim non pauca dubiæ fidei, & quæ non satis castigatam eruditionem, linguarumve notitiam prodant, observat qui ea evolvit, eruditissimus Ezech. Spanhemius p. 441. libri præstantissimi de Usu Numismatum, ubi ex vastis illis commentariis spicilegia tantum, & selecta loca edi optat. Confer de illo Ligorio præter Hankium jam à me laudatum, *Leonb. Nicodemi* Additiones ad Bibliothecam Neapolit. Nic. Toppi p. 208. sq. Joh. Mabillonium Tom. 1. Musæi Italici p. 8. Wilh. Ern. Tenzelium in Dialogis vernac. menstruis A. 1692. p. 612. sqq. & Anni 1695. p. 401. sq. Literarum Græcarum præcipue rudem fuisse notat, atque adeo ejus auctoritatem floccipendit Phil. Bonanni in Numismatis summorum Pontificum templi Vaticani fabricam illustrantibus, cui plane congruit judicium *Joh. Scheferi* lib. de re vehicul. p. 370. & in notis ad Ligorii Diss. de Vehiculis antiquis, ex opere ejus inedito de familiis Romanorum decerptam, & Italice cum latina versione ab eodem Schefero ibidem editam.

X. *Benedictum* quoque *Ægium Spoletinum* Urbis Romæ ruinas explicandas & illustrandas suscepisse, testatur Onufrius Panvinius, præf. ad lib. 1. commentar. de Republica Romana. Sed ejus opus lucem, quod sciam, non aspexit. At enim extant *Andr. Palladii* Romæ Antiquitates, Etrusco idiomate editæ, una cum dissert. de Focis antiquorum Venet. 1594. Rom. 1599. 8. *Octavii Pancirolli* Thesauri reconditi, Romæ 1625. 8. Antiquitates Romæ, collectæ ab *Ulyssè Aldrovando* & *Lucio Mauro* Venet. 1562. 8. *Joh. Bapt. de Cevalleriis* Antiquarum statuarum urbis Romæ libri 2. Rom. 1569. 1585. fol. Ejusd. illustrium urbis Romæ ædificiorum reliquiarum, tabulis æneis representatarum ib. 1585. forma quarta oblonga. *Andrea Mariani* Bononiensis, Ruinarum Romæ epigrammata, quibus miranda Urbis agnoscuntur, sacra visitantur, nova & vetera elogiis recensentur. Bonon. 1641. 8. Admiranda Romanarum antiquitatum, ac veteris sculpturæ vestigia *αναγλυφω* opere elaborata ex marmoribus Farnesianis, aliisque, quæ Romæ adhuc extant, tum in arcibus & vetustis ruinis, hortis, villis, cum Notis *Joh. Petri Bellorii* Romæ 1693. fol. & Tomo IV. Thesauri Antiquit. Græviani. His addendum luculentum opus & pulcherrimum Overbeckianum Amstelod. 1709. fol. majori editum hoc titulo: *les restes de l'ancienne Rome, recherchez avec soin,*

mesurez, dessinez sur les lieux & gravez par seu Bonaventure Overbeke, sous les Pontificats d' Innocent XI. Alexandre VIII. & d' Innocent XII. imprimé aux depens de Michel d' Overbeke.

Quæ explicandis iconibus adjuncta sunt, exstant non modo Gallice, sed etiam in aliis exemplis operis latine. De sepulcris, templis, basilicis, curiis, circis, aqvæ ductibus, portis, pontibus, inscriptionibus deniqve antiqvis veteris Romæ singillatim alibi dicturus, hoc loco tantum addam notitiambinorum monumentorum clarissimorum Urbis, quæ ætatem servarunt, columnæ Trajanæ & Antoninianæ. Utramqve elegantissimè delineavit *Petrus Sanctus Bartoli*, notis & declarationibus illustravit idem *Bellorius*, Rom. 1673. & 1676. fol. In columnam Trajanam, Belli Dacici felices expeditiones celebrantem; edita etiam pridem est Romæ 1576. 1616. fol. & iterum ab eodem *Bellorio**, *Alphonso Ciacconi* brevis expositio; sed quæ ingeniosa licet & erudita *Vincencio Pinello* non per omnia satisfecit, ut narrat *Gassendus* lib. i. de vita *Peirescii* p. 250. edit. inter *Gassendi Opera* in folio. Merito autem probatur commentarius varia eruditione refertus, quo eandem columnam exposuit *Raphaël Fabrettus*. Prodiit unacum interpretatione veteris tabulæ Iliacæ (à Laur. Begero postea Berolin. 1699. 4. separatim recusa & illustrata) & descriptione emissarii lacus Fucini, Rom. 1683. fol. His addere licet Columnam aliam nuper inventam in monte Citorio, quæ honori Antonini Pii dedicata fuit ab M. Antonino & Vero, quamqve certatim illustrarunt, *Chaussæus* in Epistolis duabus editis Neapoli A. 1704. & 1705. *Grainallius* S. J. in Observationibus insertis Diario eruditorum Trevultino five Dombensi A. 1704. *Crescimbenius* in dissertatione quæ legitur in Museo Minervæ Venetæ (Galleria di Minerva) T. 5. p. 157. seq. *Franciscus Bianchinus* cap. 7. de Calendario & Cyclo Cæsaris, præcipue vero 70. *Vignolius* Petilianensis in dissertatione de illa columna edita Romæ A. 1705. 4. atqve in Epistola ad Antonium Gallandium de numo Antonini Pii, quem Fucaltianum Museum servat, tertio ejus Imp. consulatu percussum, in quo columna quædam exhibetur. Rom. 1709. 4. *Mich. Mercatus* de Obeliscis Romanis prodiit Romæ 1589. 4. *Athanasii Kircheri* Obeliscus Pamphylius continet expositionem

* Titulus est: *In colonna Trajana, eretta dal Senato e Popolo Romano all' Imp. Trajano nel suo foro in Roma, scolpita con l' Histoire delle due guerre Dacice e della Vittoria contro il Re Decebalo, e nuovamente intagliata in rame da Pietro Santo Bartoli, con l' esposizione Latina d' Alfonso Ciaccone, compendiatà nella volgare lingua sotto ciascuna imagine, ed accresciuta di Medaglie, Inscrittioni e trofei, de Giovanni Pietro Bellori, Roma, folio regali oblongo.*

nem Obelisci ex hippodromo Antonini Caracallæ translati & restituti à Pontifice Innocentio X. Rom. 1650. fol.

XI. *Flavii Blondi* Forojulienfis, Romæ triumphantis libri X. Brixiz Anno 1503. 8. editi, atqve inde plus simplici vice Basileæ, Parisiis, & inter ejus opera itidem Basileæ 1559. fol. recusi, non tam h. l. quam supra c. 3. commemorandi erant, ubi de Rom. antiquitatum scriptoribus universalibus agebamus. Nam & hic libris 2. primoribus veterum Romanorum religionem, libro 3. 4. 5. Rem publicam ac civilem, lib. 6. & 7. militarem, lib. 8. 9. & 10. alia instituta varia, ludos, triumphos, similiaqve persequitur. Ejusdem Blondi Romæ instauratæ libri III. descriptionem recentioris Romæ complectuntur. Italice transtulit hæc Blondi scripta *Lucius Faunus*, teste Simlero. Obiit Blondus, septuagenario major Romæ 1463. non 1363. ut legitur in Eponymologico Magiro Eybeniano p. 134. ubi de viro illo plura, quibus addes Hankium lib. I. de Scriptoribus Rer. Rom. p. 201. L. II. p. 341. Vossium de hist. Lat. 585. Afciani f. Zimmermanni montes pietatis p. 23. Anton. Varilafium in Anecdotis Florentinis Lib. IV. Justum Fontanini, lib. de Scriptoribus Forojulienfibus f. Aquilejensibus, Bellarminum & alios, qui de Scriptoribus Ecclesiasticis Sec. XVti scripsere: ut Morerium, Hofmannumque in Lexicis, Kœnigium in Bibl. Thomam Pope Blount in Censuris & Hendreichium deniqve in Pandectis Brandenburgicis o-mittam.

XII. *Joh. Bapt. Casalii* librum de Urbis ac Rom. Imperii olim splendore, memoravi supra Cap. III. *Pauli* quoque *Aringhi* & *Ant. Bossii* Roma subterranea huc spectat, præcipue propter ea, quæ differit Lib. II. & seq. Sed de hoc opere dicendi locus erit infra, ubi de sepulcris. Brevissimo compendio veterem Romam describit libellus *Matthæi Meyr*, qui inscribitur: Roma septicolis antiqva Rom. 1687. 12. *Francisci de Scione* Parisiensis descriptio urbis Romæ, Gallice 1690. 12. edita, & Belgice curante W. V. R. cum nitidis tabulis æneis recusa Amst. 1704. fol. licet diligentius in hodierna facie illius describenda versatur, veterem tamen etiam exponit, secutus fere Nardinum, quem supra laudavi, consultis præterea *Guid. Pancirolli* libro, itidem paulo ante memorato, tum *Pompeji Hugonii* tractatu Italice edito, de stationibus urbis Romæ: *Fr. Marie Torrigii* cryptis sacris Vaticanis, eadem lingua vulgatis, *Abbas Piazza*
s. Pla-

f. *Plateæ* libro, cui titulus: *Opere pie di Roma*; *Floravanti Martinelli* Roma ricavata f. recondita, & Roma subterranea *Ant. Bossi*; *Petri de Sebastiani* Descriptione brevi palatiorum Romæ, & *Abbatii Phil. Titi* de Templorum Romæ tincturis, sculpturis & architectura, quorum duorum postremorum opera propemodum integra ex Italico Gallice versa operi suo inseruit. *Anonymum* Seculi à nato Christo XII. scriptorem de *mirabilibus Roma* eo usque ineditum vulgavit & illustravit *Bernbardus de Montfaucon* Benedictinus, tot insignibus in litteras meritis celeberrimus, in *Diario Italico* latine edito Paris. 1702. 4. in quo & de Bibliothecis Romæ hodie conspicuis, & alia quædam huc spectantia deprehendes. Vetera monumenta, in quibus præcipue musiva opera, sacrarum profanarumque ædium structura, ac nonnulli ritus dissertationibus, æneisque tabulis illustrantur à V. C. *Johanne Ciampino*, prodiere Romæ 1690. fol. Monochromata in Constantiniana Vaticani aula à summo artifice *Julio Pippio* in fimbriis parietinarum iconum jussu Clementis VII. elaborata, nunc vetustate præne consumpta, duodecim tabulis æneis expressit *Petrus Sanctus Bartolus*, Romæ fol.

XIII. Magnitudo & amplitudo Imperii Romani in tantum aucta olim fuit, ut trecentis & amplius gentibus una legitima illius Majestas præset, sicut notat *Theodorus Tarsensis* lib. 6. de fato, apud *Photium* Cod. CCXXIII. p. 358. atque *Appianus* in præfat. Hist. testetur se vidisse legatos Gentium longius distitarum, qui se suaque in potestatem Romanis tradere voluerunt, neque ab eis fuerint receptæ, tanquam futuræ oneri & inutiles. Universum adeo propemodum terrarum orbem complecti visum est ambitu suo. Unde humanum genus dictum pro Romano imperio, & *οικουμένη* & *Orbis Romanus*, & *Roma communis patria generis humani*. Vide *Freinshem.* ad *Flori* præfationem, *Nic. Antonium* de jure Exulum p. 57. sq. & 236. *Pignorium* p. 189. *Epist. Magium* L. IV. *Miscell.* cap. 3. & *Ezech. Spanhemii* *Orbem Romanum* pag. 235. edit. Lond. Etiam *Roma Regum urbs* inde dicta *Justino* I. 18. c. 2. *donare regna consueta*, ut loquitur *Florus* L. III. c. 9. n. 3. ubi iterum confer *Freinshemium*. *Imperiosa civitas* *Augustino* L. XIX. de C. D. c. 7. *Senatus Romanus avassa* *βασίλη*, *Senatores Mundi Principes*, ut legas ap. *Vopiscum* in *Probo*. Confer alia Romæ elogia ap. *Rutilium* in itineralio, *Aristidem* Or. de Roma, *Jul. Cesar. Bulengerum* de Imperio Romano p. 312. sq. *Lipsium* L. 1. de magnit. Rom. cap. 2. De regnis XI. Provincis CXIII.

insulisque quintam imperii partem æquantibus, atque adeo de toto ambitu Imperii Romani consulendus *Provinciarum libellus*, qui subjeci solet Itinerario Antonini: *Notitia dignitatum utriusque Imperii*; & è recentioribus *Wolffangi Lazii* Commentariorum Reip. Romanæ illius in exteris provinciis bello acquisitis constitutæ libri XII. Basil. 1550. fol. *Car. Sigonius* de jure antiquo Italiæ & provinciarum, Francof. 1593. Hanov. 1609. fol. & T. 2. Antiqu. Grævii: *Onufrius Panvinius* in Imperio Romano (T. I. Antiqu. Græv.) *Balengerus* opere laudato, lib. 2. c. 2. *Bergierius* Lib. III. de viis cap. 1. sqq. *Lipsius* Lib. 1. de Magnitud. Rom. c. 3. Succincte etiam limites Imperii Romani persequitur *Josephus Laurentius* L. IV., Polymathiz c. 4. Cæterum Imperium hodiernum Germanicum neutiquam esse veteris Romani Imperii laciniam, sed non nisi levi ex parte ac brevissimo tempore olim fuisse Romani juris, docet *Hermannus Conringius* sub initium statim præstantissimi Operis quo Francorum & Germanorum Imperii fines ac fata erudite & accurate descripsit.

XIV. Novæ & secundæ seu alterius Romæ, Regiæ Urbis & Reginæ Urbium nomine donata CONSTANTINOPOLIS, quam non diu post Concilium Nicænum (A. C. 325. habitum) ex veteri Byzantio instauravit Constantinus Magnus & Constantinopolin ex nomine suo appellavit, dedicavitque A. C. 330. *omnium pane urbium*, ut in Chronico Hieronymus scribit, *nuditate*. Confer *Hesychii* illustres Origines CPolitanas, & *Ezech. Spanhemii* observationes ad Orat. 1. Juliani p. 69 seq. & *Caroli du Fresne* CPolin Christianam lib. 1. p. 26. seq. & numos à Constantino cufos quos exhibet *Anselmus Bandurus* ad Origines CPol. p. 458. Hinc eadem illi prærogativæ, eadem Privilegia, quæ Romæ tribui, & ad exemplum Veteris Romæ pleraque omnia institui cæperunt, Archi-Episcopus & Senatus Romano æmulus, splendor ædificiorum, incolarum multitudo juraque civitatis. Similiter etiam ut vetus Roma, sic Constantinopolis divisa in XIV. *Regiones* est, quas descripsit auctor vetus *Anonymus* circa Theodosii junioris tempora clarus, quem post *Onufrii*, *Gyllii* sub extremum libri IV. Topographiæ CPol. Labbei in protreptico ad scriptores Hist. Byz. p. 54. *Pancirolli* ad calcem Notitiæ Imperii, & aliorum editiones recudi curavit laudatus *Carolus du Fresne* p. 63. seq. præmissa præfatione quam è MS. Vindobonensi vulgaverat *Lambecius* lib. 2. de Bibl. Vindob. p. 950. Etiam perinde ut veterem Romam *ἑπτάλοφον* sive septem collibus insignem CPolin faciunt *Jo.*

Tzetzes & alii quos laudat Cangius p. 37. De magnitudine ejus & frequentia conjecturam facere licet quod Justiniani Imp. tempore pestilentia per singulos dies absumpta plus quam decies mille, ut narrat Procopius lib. 2. c. 23. de bello Persico. Sed plura de hac urbe cognoscere cupientem lectorem ablego ad *Georgium Codinum & Manuelis Chrysolore* Epistolas III. de Roma nova quam cum veteri confert, editas Græce & Latine à Petro Lambecio una cum Georgii Codini excerptis de antiquitatibus CPolitanis, Parisi. 1655. fol. *Jul. Cesarem Bulengerum* de Imperio Romano p. 324. seq. *Petrum Gyllium* in libris IV. de topographia Constantinopoleos ejusque Antiquitatibus, quos recusos habes tomo VI. thesauri Gronoviani, præcipue vero Constantinopolin Christianam jam semel iterumque memorati præstantissimi *Cangii*, itidem divisam in quatuor libros & libro primo veteris Byzantii etiam Origines persequentem. Luculentum hoc opus una cum familiis ejusdem Cangii Byzantinis prodiit Parisi. 1680. fol. cui addere deinceps etiam licet operæque prætium est *Anselmi Bandurii* Monachi doctissimi Benedictini Imperium Orientale, quod novissime Parisiensia præla evasit A. 1712. fol. Ex his qui Constantinopolim qualis hodie est descripsere adire juvabit *Thomam Smithum* in notitia brevi CPoleos, quæ separatim primum Londini, deinde ad calcem notitiæ septem Ecclesiarum Asiæ prodiit Trajecti ad Rhenum 1694. 8. & *Josephum Grelotium* præcipue in itinera-rio CPolitano accurate scripto editoque Gallice Parisiis A. 1680. 4. Amst. 1681. 12. *Relation nouvelle d'un voyage de Constantinople, enrichie de plans, levez par l'Auteur sur les lieux & de tout ce qu'il y a de plus remarquable de cette ville.* Hujus libri lectione vehemens sæpe desiderium CPolis adeundæ in se excitatum testatur V. C. Hadrianus Relandus lib. 2. de relig. Muhamedica p. 151.

De scriptoribus rerum Byzantarum & CPolitanarum exstat eruditus & accuratus commentarius compositus à *Martino Hanckio* Lipsiæ 1677. 4. quemadmodum & de Romanarum rerum scriptoribus liber duplex, ibid. 1669. 1675. 4. Obiit vir præstantissimus & Uratislaviz suæ decus non vulgare die 24. April. A. 1709.

CAPUT VII.

De Scriptoribus qui Chronologiam Technicam & Historicam tradiderunt.

Chronologia duplex, Technica & Historica, I. Historici scriptores veteres ante Eusebium, 2. De Eusebii Chronico, 3. Chronologi post Eusebium Græci, 4. Latini, 5. Arabes, id. Recentiores præcipui, 6. Scriptores Chronologia Technicæ, 7. Parum utilis quorundam in minutis & incertis περιεργια, 8. Chronologorum dissidia circa annum natalem CHRISTI, 9. Idea Chronologica rerum præcipuarum digesta per sex annorum millenarios, 10. Subsidia Chronologica quadam enumerata, ex quibus in gratiam studiorum duo b. l. subjuncta exhibentur, Index Archontum Atheniensium & Pontificum Romanorum Alphabeticus, II.

I.

Chronologiæ, sive Disciplinæ quæ temporum rationes exponit, duæ omnino sunt partes præcipuæ, una quam Technicam possis appellare, quoniam non sine arte & ingenio constat, atque scientiarum Mathematicarum Astronomiæ & Arithmeticæ subsidio rationem mensium, annorum & Epocharum apud varias gentes ita docet expedire, ut earundem diversitas inter se conferri atque comparari, & universa quæ ad doctrinam temporum pertinentia ab omnis generis scriptoribus traduntur, recte intelligi, atque ex cujusque hypothesi sive sententiâ, calculi ita ut par est poni possint. Altera pars Historica est & in rebus gestis quarumcunque gentium, quarumcunque ætatum ad suum quibusque tempus referendis tota est occupata.

II. Quamvis hæc posterior sine prioris cognitione recte constitui nequaquam potest, tamen placet de ejusdem tanquam magis ad quorumlibet captum accommodatæ scriptoribus prius dicere. Atque initio mirari licet veteres diu & passim doctrinæ temporum parum curiosos fuisse. Quam pauci etiam inter Historiæ Græcæ particularis expressa Scriptores Thucydidis exemplo annorum, quibus quælibet res gestæ sunt, vestigia consignant. Generale vero sive universale

versale Chronicon vix quisquam ante *Apollodorum* componere fuit aggressus, quod versibus jambicis concinnatum Regi Pergameno Attalo inscripsit. Cæterum & hoc & *Castoris Rhodii* & *Phlegontis*, ac si quæ fuerunt alia aliorum Chronica invidit nobis tempus, neque est inter scriptores antiquiores qui ætatem tulerunt quem in hoc genere laudes, nisi *Diodorum* forte *Siculum*, in cujus Bibliotheca tamen multa & antiquiora præsertim sine apposita distinctiore temporis nota narrantur. E Romanis primus *Varro* videtur de hac parte eruditionis illustranda serio cogitasse, cujus etiam est celebris illa divisio * omne tempus triplici distinguens discrimine, quorum primum ab Origine humani generis ad Cataclysmum priorem propter ignorantiam appellavit ἀδελον, secundum à Cataclysmo priore ad Olympiadem primam, quod quia in eo multa fabulosa referuntur, μυθικόν ab eo dictum est, & tertium denique à prima Olympiade ad suam ætatem ιστορικόν, quia res in eo gestæ veris historiis continentur. Varronis exemplo *Cornelius Nepos* ævum omne tribus explicare chartis sive libris conatus est, sed & illius & aliorum scripta deperditalibenter omitto. Res Ægyptias incerta fide *Manetio*, Romanas ab *Ennio* usque & *Catone* multi temporum ordine ac per Annales persecuti sunt, sed qui Chronicon deinceps universale condere fuerint aggressi à rerum humanarum exordio, (licet pauca quædam Chronologica attigerunt *Clemens Alex.* in Stromatum libro I. *Theophilus* Antiochenus libro 3. ad Avtolycum, quem propterea *librum de temporibus* Lactantius I. 23. vocat) non habeo quos laudem ante *S. Hippolytum* & *Julium Africanum* qui ambo Chronicon suum ab Orbe condito ad Alexandri Severi tempora produxerunt, Julius vero Africanus præcipue in opere suo de temporibus sive Chronographia quinque libris distributa tam copiose & diligenter versatus est, ut Eusebio & aliis post se viam egregie muniverit materiamque præbuerit plura commentandi. Hippolyti nihil superest hodie nisi libellus ex Latina veteri versione de divisionibus & generationibus gentium à Canisio & Labbeo editus: ** Africani etiam fragmenta tantum habemus ab Eusebio, Syncello & aliis servata. Atque *Eusebii* ipsius post Africanum præcipuam jam pridem hoc genere laudem esse, neminem fugit qui vel à limine has litteras salutaverit.

X 3

III, Chro-

* Adi Cenforinum de die Natali cap. 21.

** Vide quæ notavi lib. V. Bibl. Græcæ p. 205. 269.

III. *Chronicon* Eusebii solet etiam vocari Παντοδαπή ιστορία de cunctis temporibus historia, ut titulus Operis a) latine transfertur in Epistola Augustini 35. ex quo loco etiam constat non ubique obvio jam tum fuisse Chronici Eusebii Codices. In libros duos divisum fuit ab auctore, quorum priorem inscripsit χρονογεαφίαν, posteriorem χρονικὸν κανόνα. Atque hanc *Epitomen* vocat Hieronymus. In priore ex Manethone, Apollodoro, Josepho, Africano aliisque origines & successiones, resque memorabiles variarum gentium ab Orbe condito per varia capita persecutus est, in posteriore omnia serie una ad annos suos relata digessit ab Anno b) vocationis Abrahami h. e. ante CHRISTUM 2017. ad vicesimum usque annum Constantini Magni, A. C. 325. Laudat præter alios Eustathius Antiochenus in Hexaëm. sub init. cui Eusebius vocatur αἰγίων ἴς, uti ab Ecclesia Gallicana diu illum cultum pro Martyre notat Janningus in Apologia pro Papebrochio præfixa Actis Sanctorum Junii T. I. p. XVII. sq.

Græcum opus Eusebii intercidit præter fragmenta & lacinias quas recentiores Chronologi servarunt, Syncellus imprimis, & Cedrenus, Chronicique Alexandrini sive Paschalis Scriptor ne de aliis jam dicam. Nam ut vere Josephus Scaliger, qui post Eusebium scripserunt, omne scriptum de temporibus aridum esse censuerunt, quod non hujus fontibus irrigatum esset. Ex illis Græca ut potuit collegit ediditque & illustravit doctissimis notis idem Scaliger, sed non modo Syncelli & Chronici Alex. tum tem-

a) Χρονικὰ συγγράμματα sua memorat Eusebius in Esaiæ XIII. 17. χρονικὸς κανόνας X. 9. preparat. p. 484. & I. I. Hist. Eccles. c. 1. Αρχαιολογίαν atque αρχαιολογικὴν ιστορίαν vocat Anastasius Sinaita qv. 41. & 65. temporum Historiam Augustinus II. 39. de doctrina Christiana. Digestionem temporum Hieron. 1. in Rufin. χρονογεαφίαν Epiphanius sub extremum libri de ponder. & mensur. *Chronicorum Historiam* breviarium MS. Ecclesie Lemovicensis, Valefio laudatum. Alia veterum loca titulos Chronici Eusebii varie referentia notavit Scaliger ante Græca Eusebii Chroniconque Hieronymianum, Hanckius p. 37. seq. de scriptoribus rerum Byz. & Allatius ad Eustathii Hexaëm. p. 13.

b) Eusebii Chronici Epocham initium capere ab Cal. Sept. sive autumno anni ante CHRISTUM 2017. Periodi Jul. 2697. disputat Petavius lib. IX. de doctrina temporum cap. 1.

temporis nondum editi apographis parum emendatis c) usus est, sed etiam varia ad Eusebium retulit, quæ parum credibile d) est ab illo scripta fuisse. Latine vertit & Vincentio cuidam ac Gallieno inscripsit *Hieronymus*, ita ut hinc inde ex Latinis præcipue scriptoribus quædam adderet e) alia omitteret, ac deinde Chronicon ad A. C. 378. (Valente sextum & Valentiniano secundum Coss.) continuaret. Codices Latini Chronici Eusebiani oscitantia librariorum mire inter se variant, & sæpius nec inter se nec cum Historia facile possunt conciliari. Confer Dodwelli diff. 3. ad Irenæum §. 2. Henr. Valefius p. 10. ad Eusebii Hist. vetustissimos Codices laudat Acutianum, Lipsii & Ortelii. Laudat quoque vetustissimam editionem Mediolanensem, quam nec Pontacus nec Scaliger viderit. Consultuit tamen *Arnoldus Pontacus* Episcopus Vafatensis præter Codices MSS. duodetriginta, editiones octo, f) atque ex illis præclaram suam concinnavit, in qua mirum studium atque industriam non dubitavit etiam Scaliger Epist. 104. omnibus laudibus prosequi, atque editoris doctrinam, candorem, modestiam & diligentiam celebrare. Et omnium correctissima vocatur Jo. Morino p. 277. Exerc. Bibl. Prodiit notis Pontaci & castigationibus illustrata, una cum Prosperi Chronico Burdigalæ 1604. fol. sed raro hodie reperitur. Neque ubivis obvia altera *Auberti Miræi*, posteriorem tantum partem à CHRISTO exhibens, additaque habens Chronica Sigeberti & Anselmi Gemblacensis. Antwerp. 1608. 4. Confer B. Ittigium de Bibliothecis Patrum p. 743. Cæterum ob præclaras accessiones atque doctissimas

c) H. Vossius in auctario castigat. Georgii Hornii p. 370. *Quia apographum Syncelli quod Scaligero transmissum fuit, raptim & stitiose admodum descriperat Casaubonus nescio an alius, ideo plurimipassim in hoc opere tam in annis quam in nominibus errores fuere commissi.* Multis hoc docet Goarus notis ad Syncellum, 504-528.

d) Vide Conringium de Medicina Hermet. p. 21, & 30. Steph. le Moyné prolegom. ad Vafaria S. * 32. 2. b. Hanckium de scriptoribus Byz. p. 92. seq.

e) Id. p. 93. seq. Jo. Andreas Bosius diff. ad periocham Josephi de CHRISTO, c. 2. §. 7. seq.

f) Veteres Chronici Eusebio Hieronymiani ante Pontacum editiones sunt: Veneta 1483. 4. Paris. 1512. 4. apud Henr. Stephanum avum, & Basil: 1529. fol. edente Jo. Sichardocum Chronicis Prosperi, Cassiodori, Hermanni Contracti & Matthæi Palmerii. Hinc cum aliis Eusebii scriptis, & Prosperi ac Matthæi Palmerii Chronico Basif. 1542. 1548. 1559. 1570. fol. Paris. 1581. fol. *Alphonfi Tostati* commentarius in Eusebii Chronicon, Hispanica lingua, Salmanticæ sumtu Francisci Ximenii Cardinalis A. 1506. fol. quinque Voluminibus.

mas notas frequentissime in manibus eruditorum versatur editio *Scaligeri*, g) altera præcipue ac postuma Amstelodamensis A. 1658. fol. quæ Alexandri Mori præfationem & Scaligeri commentarios ad latinam Hieronymi interpretationem & Græca Eusebii emendatos & tertia parte auctiores (quam prior editio Lugd. Bat. 1606. fol.) exhibet & libros tres Isagogicorum Chronologiæ Canonum ejusdem Scaligeri subjunctos habet. Chronico Eusebiano subiecta sunt Hieronymi de quo dixi supplementum & *Prosperi Tironis* ab A. C. 379. ubi desinit Hieronymus ad A. 444. *Victoris Tunnunensis* Chronicon ab A. 445. ad A. 565. *Joannis Abbatis Biclariensis* ab A. 565. usque ad annum Mauritii octavum A. C. 593. *Idatii* ab A. C. 379. ubi Hieronymus desinit ad 428. *Marcellini Comitibus* ab A. C. 379 ad A. 534. & Veteris scriptoris sive interpretis incerti excerpta latina Chronologica ex Africano, Eusebio & aliis vulgata è Codice Bibl. Puteanz. Post hæc sequuntur Græce quæ Scaliger velut Eusebiana collegit ac digessit. Anonymi *Ἐπιτομὴ χρόνων* (Chronici Alex. & Faistorum Siculor. nomine vulgo venit) ab Adamo ad annum Heraclii vicessimum A. C. 629 ex Codice If. Casauboni. *Nicèphori Patriarchæ χρονολογία*. Denique sequitur *ἰστοριῶν συναγωγὴ & Ὀλυμπιαδῶν ἀναγραφὴ*, non veteris scriptoris sed ut recte viri docti notarunt ipsius Scaligeri, qui illam ex scriptoribus editis & ineditis collegit ac digessit, non Græcis modo sed etiam Latinis, quorum loca Græce transtulit & hisce collectaneis inseruit. Reprehendit Eusebius hinc inde Africanum, ipse vicissim reprehensus est ab Aniano, Panodoro, Syncello & aliis, Diodoro etiam Tarsensi de quo Svidas, præcipue à Scaligero & aliis Chronologis recentioribus,

IV. *Aniani & Panodori* Monachorum Ægyptiorum centum fere Annis Eusebio juniorum Chronographiæ Syncello laudatæ interciderunt, quibus Eusebium ut jam dixi hinc inde castigaverant, sed in ple-
risque

- g) Recensetur à Labbeo T. 1. de scriptor. Eccles. p. 302. & Tho. Ittigio lib. de Bibliothecis Patrum p. 745. seq. Emendationes Salmasii ex Codd. Palatinis IV. cum Conr. Sam. Schurzfleischii *Ἐμακαρίῃς* ad Eusebii Chr. observationibus edidit frater Clariff. Henr. Leonhardus Schurzfleischius. Witeb. 1712. 4. in notitia Principalis Bibliothecæ Vinaricnsis, in quam editio Lugd. Bat. 1606. manu Salmasii notata pervenit ex Bibliotheca Gudianâ. Inter Codices If. Vossii cum MSS. collatos Colomesius n. 1. memorat Chronicon Eusebianum editionis Scaligerianæ quod cum MSS. commisit Cornelius Tollius. Bochelli observationes Chronicas ad Eusebium MSus laudat Matthias Berneggerus ad Justini XVIII. 6.

risque secuti fuerant. Castigaverant vero haud raro sine magna ratione, & cum ipsi potius essent reprehendendi, ut Scaliger ad Eusebium docuit. Intercidit quoque *Philippi Sidera* Presbyteri Historia ab orbe condito ad suam perducta ætatem, hoc est ad quinti à Christo nato sæculi initia libris XXXVI, sed longe pluribus ac mille propemodum tomis, singulis enim libris argumentum, tomus integri magnitudine præmiserat, & librum unumquemque 24. tomis iterum distinxerat, quod voluminosum opus auctori Historiæ tripartitæ XII. 3. multam visum est *habere confusonem nec satis prodesse legentibus*, uti magis etiam constat ex Socratis VII. Hist. c. 27. Nicephoro XIV. 29. & Photio Cod. 35. Fragmentum hujus Philippi insigne de Scholz Alexandrinæ successione vulgavit illustravitq; Dodwellus ad calcem dissertationum in Irenæum Oxon. 1689. 8. Aliud fragmentum, acta disputationis de Christo, in Perfide inter Christianos Gentiles & Judæos habitæ, cui ipse interfuit, complexum habetur MS. in Bibl. Cæsareateste Lambecio Lib. V. pag. 137. qui tamen fallitur lib. IV. p. 179. ubi ad hunc Philippum refert fragmentum de tinctura æris Perfici & ferri Indici. Nam verba: βαφή ἔργα πέρσαις ἐξευρημένῃ χαλκῷ γραφέισα ἀπὸ ἀρχῆς Φιλίππου, tincturam jam ex tempore principatus Regis Philippi descriptam denotant, ut recte notavit Cotelærius T. 3. monument. p. 598.

Joanni Malalæ plures laudantur Chronographi, *Arianus, Brunichius, Buttius, Clemens, Dominicus, Eustathius, Eutropius, Eutychianus, Licinnius, Magnus Carrensis, Nestorianus, Theophilus & Timotheus*: Sed facile apparet ab ipso Chronographos appellari Historicos quoscunqve. De illis vide si placet quæ dixi volumine sexto Bibliothecæ Græcæ.

Atque præstat editos solum persequi, è quibus primo loco is ipse quem jam dixi *Joannes Antiochenus*, cognomento *Malala* commemorandus, cujus Historia Chronica ab Orbe condito usque ad obitum Justiniani I. Imperatoris prodiit Oxonii è Codice Bodlejanæ 1691. 8. cum versione & notis Edmundi Chilmeadi, & Humfredi Hody diss. atque Rich. Bentleji Epistola. Opus ab auctore distributum fuit in libros XVIII. sed primus liber cum secundi parte desideratur, itaque ab editore defectus ille ex Georgio Hamartolo suppletus. Malalam non diu post Justinianum floruisse, Clarissimo Caveo lubens assentior.

Farraginem Historico Chronologicam, quam sub nomine *Chro-*

nici Alexandrini vulgavit Græce & Lat. cum notis Matthæus Raderus S. B. Monachii 1624. 4. unde Latine ex Raderi-verseione recusum est in Bibliotheca Patrum Tomo XII. edit. Lugdunensis p. 867. denique sub superiore titulo *Chronici Paschalis*, nova meliore versione & eruditis notis illustratum à Carolo du Fresne habemus Parisi. 1688. fol. Idem Fresneus ex MS. Codice & Holstenii observatione duos illius operis notat fuisse auctores, unum quidem rerum ab orbe condito ad A. C. 354. (Constantii 17.) alterum vero qui illud ad annum usque vicesimum Heraclii continuavit. Index Imperatorum qui usque ad Imperatorem Constantinum Monomachum A. C. 1042. pertingit, ab alio est, idque in ipso titulo diserte innui testatur Is. Casaubonus p. 243. Epist. *Antiochemum libentius Chronicon vocaverim*, inquit Henricus Valesius p. 39. ad Euseb. & ad Theodoritum p. 21. seq. cum quo facit Stephanus le Moyne notis ad Varia sacra pag. 131. *Constantinopolitanum* appellat Ufferius p. 75. prolegom. ad Ignatium, illamque convenientiorem esse inscriptionem disputat etiam Reinesius II. 17. Var. Lect. Cæterum Raderus auctorem domo *Alexandrinum* fuisse collegit ex iis quæ de Jeremix cineribus Alexandriam jussu Alexandri M. deportatis leguntur p. 366. & quod Georgii successor Petrus Alexandrinus nota in fronte libri apposita opus illud commendavit, atque inde Chronicon Alexandrinum Raderus inscripsit: quamquam in eo potuit falli, quemadmodum & ejusdem plerasque emendationes & conjecturas sibi non probari testatus est Corelerius T. 3. monumentorum Ecclesie Græcæ p. 608. unde sæpius correctione indigere illud opus notavit Jo. Gregorius capite 36. Observationum sacrarum: & parum accuratus interpres Raderus dicitur ab Henrico Warthono ad Ufferium de scripturis sacrisque vernaculis p. 349. Ex hoc ipso opere petita sunt quæ *fastorum Siculorum* nomine laudant eruditi, quoniam Codicem MS. in Sicilia Hieronymus Surita reperit, unde ab Antonio Augustino perlatus est Romam: indidem fastos Consulares excerptit ediditque Sigonius & Panvinius, & Græce ac Latine Sylburgius tomo tertio Hist. Augustæ. Longe plura ex Codice suo, qui deinde ad Sylburgium pervenit, & ab hoc per Hæschelium redemptus, Bibliothecæ Augustanzæ * illatus est, excerptit Is. Casaubonus, communicavitque cum Josepho Scaligero, qui illa passim laudat nomine *Chronici Casauboniani*, & edidit Græce ad Chronici Eusebiani calcem, præfixo titulo *επιτομή της χρονίας*, ut paulo ante in Eusebio dicere me memini. Ex Malala in illud

Chro-

* Vide Cayci hist. literat. in Georgio Pisida,

Chronicon multa deportata esse notavit Henricus Noris de Epochis Syro Macedonum p. 203. Multa etiam iisdem verbis leguntur in Topographia Christiana Cosmæ Indoplevitz, unde *Cosmam* illum auctorem Chronici suspicatus est Allatius Lib. de purgatorio pag. 942. Usserius vero & alii *Georgii Piside* tribuunt, Casimirus Oudinus *Georgio Alexandrino* à quo vitam Chrysostomi scriptam habemus. Non Alexandriz tamen sed CPoli scriptum esse illud Chronicon probat Henschenius exegesi przliminari ad Tom. 3. Act. Sanctorum Martii p. VII.

Georgius Monachus, atqve Theophane teste Abbas, Patriarchæ CPolitani Tarasii A. C. 806. defuncti *Syncellus* (qvafi *Concellanum* dicas & domesticum) ipse p. 3. & 6. si modo ipse, auctor est se Chronico suo completi velle res ab Orbe condito gestas usqve ad A. C. 800. Certe *Syncellus* morte przventus non ultra Diocletiani tempora pervenit teste eodem Theophane, qvi continuavit, & Mich. Glyca, ac Georg. Cedreno, qvòd & titulus operis indicat: Γεωργίῳ ἔ Μοναχῷ χρονικὴ ἱστορία ἀρχομένη ἀπὸ Ἀδάμ καὶ διήκῃσα μέχρι ἔ Διοκλητιανῆς. Josephus Scaliger qvi opere illo MS. usus est & ex illo pleraqve in Eusebium suum minus licet emendate qvandoqve, ut notat Salmasius p. 99. Epist. descripta derivavit, qveritur illud ab antiquario qvi descripsit multis partibus mutilatum esse, & qvz scriptor toties promittit, ea nusqvam comparere Epist. CLX. & CLXI. ad Marcum Velferum, à quo alium codicem Venetiis asferendum exspectabat. Titulus Codicis ἐκλογή χρονογραφίας συνταγμένης ὑπὸ Γεωργίου μοναχῷ Συγκέλλῳ γεγονότος Ἐ Ταρασίῳ Παλαιάρχῳ Κωνσταντινῶν πόλεως ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι Διοκλ. Quamquam vero Jacobus Goarus pugnat integrum Georgii opus ad nos pervenisse, tamen Philippus qvòqve Labbeus ad Glycam ex Georgio qvzdam allegantem, qvz in illo haud leguntur, annotat p. 367. *Ex ista pericope aliisque quibusdam Lector discet, non esse integrum Georgii Syncelli Chronicon suiqve partibus omnibus absolutum quod è Codice MS, Bibliotheca Regia à R. P. Jacobo Goaro Ord. Predicatorum typis Regiis prodiit, sed quadam adhuc in eo desiderari, ex aliis, si que forte occurrant uberioribus membranis supplenda.* Allatius qvi de Georgio Syncello multa erudite animadvertit diatriba de Georgiis, & Possævini, Vosfiatqve aliorum hallucinationem qvi cum Georgio Hamartolo, de qvo mox, confundunt, castigavit, p. 327. memorat Codicem Mediolanensem hoc titulo: Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφορῶν χρονογραφῶν, καὶ ἐξηγητῶν συνλεγέν καὶ συνθεθέν ἀπὸ Γεωργίου μοναχῷ καὶ Συγκέλλῳ. Sed in

illo perinde ut in altero cujus meminit Reinesius Epistolis ad Nesteros p. 17. & in quo res ab Adamo ad Imperium usque Michaëlis cum Theodora matre cujus initium cum A. C. 841. coincidit, enarrantur, lucubrationes Georgii Hamartoli & Logothetæ ac Theophanis cum Syncellianis videntur confundi. Idem Labbeus in Protreptico de Scriptoribus Byzantinis promisit Chronologiam Syncelli vulgandam ex MS. Bibl. Regiæ Paris. collato cum Vaticano quem descripserat Holstenius & cum Mazarinianis addita latina versione Jo. Baptiste Hautini, sive Altini, quem Nic. Rigaltii levirum Syncelli parasse editionem ad Rigaltium Romæ A. 1630. scripsit Josephus Maria Svarefius, in Epistola quæ legitur T. 4. Operum Sirmondi p. 663. At neque illa versio neque editio Altiniana vidit lucem, sed Goarius Syncellum cum versione sua & notis publicavit Paris. 1652. fol. usus Codice MS. Regiæ Bibl. scripto A. C. 1021. quem Corinthi paravit Jo. Abramus A. C. 1507.

Syncelli Chronicon ab A. C. 285. (Diocletiani 1.) ad 813. (Leonis Armeni 1.) continuavit Theophanes Isaurus, cujus, confessoris imaginum, vitam sive elogium à Theodoro ut videtur Studita scriptum Latine ediderunt ad 12. Martii Lipomannus, Surius, Henschenius, Græce & Latine Franciscus Combefsius editioni Theophanis Lupareæ præmisit, quæ cum versione & notis postumis Jacobi Goari atque ejusdem Combefsii animadversionibus prodiiit Paris. 1655. fol. Eam V. C. Jo. Andreas Bossius conferens cum MS. Codice Angustanz Bibl. deprehendit hujus operis multo emendatiorem, alicubi & pleniorē, expletis quibus passim factus est lacunis aliquot, dare se posse, idque facturum promisit Exercitatione in periocham Josephi de Christo p. 24. additurus Syncellum & utriusque continuatorem Genesium usque huc ineditum. Publicandum Bossii in Theophanem observationum, quæ in publica Jenensis Academia Bibliotheca MSS. asservantur, fecit Georgius Scubartus præfat. ad postumam ejus introductionem ad Notitiam Rerump. à se editam, specimenque illarum videre licet in Wilh. Ernesti Tenzelii Ἐπιτομὴς Exercitationibus selectis p. 315. Joannis Burchardi versionem latinam memorat Lucas Holstenius Epistola ad Lambecium T. 6. de Bibl. Vindobonensi p. 260. Apud Puteanos fratres magnum opus Chronologicum reperies, in quo tuam exerceas industriam, Theophanem scilicet Agri (Monasterii in regione Sigriana) Abbatem cum Jo. Burchardi hominis accurate docti versione^{*} eden-

* Ex Versione illa locum profert Allatius p. 324. de Georgiis, sed is male Jacobum Bullardum

edendum, quem nuper ex Barberina Bibliotheca ad ipsos misi. Adjunxi etiam Anastasium Bibliothecarium antiquum ejus interpretem (qui præf. ad Hist. suam Ecclesiasticam plura ex Syncello & Theophane repetiisse se innuit, uti ex eodem Landolphus Sagax non pauca transtulit in postremam Historiæ miscellæ partem) ex Casinensi Codice Longobardico depromptum. Præfigendum erit Theophani Chronicon Georgii Syncelli à Julio Cesare usque ad Maximianum, cujus itidem exemplaria duo ad Vaticanos & Palatinos Codices accurate collata ibi offendes. Alia etiam Regia Bibliotheca suppeditabit. De hoc Theophane conferendus imprimis Martinus Hanckius lib. I. de rerum Byzantinorum scriptoribus cap. XI. Antequam vero de hoc Chronico dicere desinam, apponere juvat Godfridi Henschenii judicium ex ejusdem exegefi præliminari præmissa Tomo tertio Actorum Sanctor. mensis Martii edito A. 1684. in qua tabulas Chronicas Theophanis, saltim quoad annos feriemque Episcoporum in quinque sedibus Patriarchalibus nulla fide dignas esse observat. *Chronographia Theophanis, inquit, qualem nunc habemus ex collatione quinque Codicum MSS. Regii scilicet, Peireziani, Barberini, Vaticani & Palatini, duabus constat partibus, quarum que posterior est, & vere aurea, omnique acceptione dignissima, historiam exhibet per annos digestam: altera vix plumbea dici meretur, consistitque in tabulis Chronologicis (Canoniam vocat Goar) quibus per loculos divisis primum annus Mundi, cum Christi incarnati, dein Imperatoris Romani, proxime Regis Persarum, aut Ducis Arabum, rerum post Persas in Palestina potentium, denique ex ordine quinque Episcoporum precipuorum seu Patriarcharum, Romani, Constantinopolitani, Hierosolymitani, Alexandrini & Antiocheni ordo & anni continentur. Tabulas autem istas magna cum diversitate non tantum præfixas annis non suis, sed etiam mendosissime conscriptas esse, & plurimis hiare loculis, ac portentosis prorsus annorum, præsertim Patriarchalium supputationibus scaterere, cum ipsemet Goar agnoscat fateaturque: mirum est, aut ipsum, aut, qui de functi Goaris laborem eduxit in lucem, Combetsium potuisse sibi persuadere, ab autore Theophane esse: qui variorum autorum sententias & numeros secutus sit varios, opusque proprium urgente persecutionis necessitate non recensuerit, proindeque exigere à lectore suo possit, ut, qui dormitantem Homerum patitur, Theophanem quoque lapsum erigat corrigatque: cum nimirum succedentes & adinvicem coherentes numeros in sequiores transponit annos, seu etiam*

Y 3

con-

dam vocat. Rectius Labbeus in protreptico ad scriptores Byz. edendos, Jo. Jacobum Buccardum. Parisinus hic fuit Cardinalis Barberini Romæ domesticus, cujus laudatio fubebris in Nicol. Fabricium Peiresium & alia scripta quædam referuntur in Catalogo Bibl. Barberinæ p. 194.

conjunctos annos in diffita canoniam desultoriè transfert: aut eidem viro nunc pauciores, mox plures diversis canoniam assignat annos: vel cum ejusdem viri pauciores anni, plura occurrant canoniam: aut cum summa quæpiam ætatis æquales loculos sive Canoniam quibusdam ommissis non accepit; vel denique cum numero ejusdem anni repetito confusio infercur non mediocria.

In eadem exegefi præliminari p. X. seqq. mendas quasdam; librorum focordia Theophani adspersas & ab aliis non observatas Henschenius eluir.

Theophanem continuerunt Leo Grammaticus, Anonymi duo, tum Georgius Monachus & Simeon Logothetes, de quibus singulis uti & de Joanne Scylitze alibi diligentius disserui, Johannes item Genesius adhuc ineditus, quem è Codice Bibl. Paulinæ Lipsienfis vulgare instituerunt viri præstantissimi Jo. Andreas Bosius, Christianus Wagnerus & Georgius Schubartus, quibus fato præventis, beneficium istud expectamus ab eruditissimo nostro Godfrido Oleario.

Nicephori Patriarchæ CPolitani A. C. 828. defuncti Chronologiam compendiariam ab orbe condito ad suam ætatem latine jam circa A. C. 872. vertit *Anastasius Bibliothecarius*, cujus Historia Ecclesiastica ex Synkello, Theophane & Nicephoro collecta produit latine cum notis *Car. Annibalis Fabrotti* inter scriptores Hist. Byz. Paris. 1649. fol. Ex ejusdem Anastasii versione Chronologia Nicephori legitur in Bibliothecis Patrum, Paris. 1589. 1644. & 1654. Tomo septimo: Colon. 1618. Tomo nono, & Lugd. 1677. Tomo XIV. p. 72. cum commentario *Antonii Conestii* primum edito Paris. 1573. 4. quem LXX. Interpretibus * nimium tribuere, in expurgatorio Indice notat Jo. Maria Brasichellanus. Latine itidem, interprete *Joach. Camerario*, una cum ejus commentariis & diff. de Concilio Nicæno Basil. 1561. fol. & Lips. 1573. 4. atque sine commentariis Basil. 1569. 8. ante Historiam quam vulgo vocant Miscellam.

Græce in thesauro temporum *Josephi Scaligeri*. Lugd. Bat. 1606. & 1658. fol.

Græce & Latine, cum *Jac. Goari* notis ad calcem Georgii Syncelli Paris. 1652. fol. inter scriptores Hist. Byz. Imperatorum & Patriarcharum quorundam postremorum nomina à scriptore juniore adjecta esse tum in Nicephori Græcis tum in Latinis Anastasii codicibus docet Seldenus ll. 4. de synedr. p. 106. seq. & Hanckius de scriptoribus Byz. p. 245. Valen-

• Confer Rich. Simonis Bibliothecam Criticam T. 2. pag. 470.

lentiniani quoque genealogiam in Codicibus quibusdam desiderari notat Jo. Pearsonius in Vindiciis Epistolarum S. Ignatii. Vicissim in aliis MSS. diversæ continuationes reperiuntur jam ad Constantinum Ducam qui A. C. 1067. obiit, jam ulterius etiam usque ad A. C. 1180.

Georgii Monachi & Archimandritz cognomento Hamartoli circa A. C. 842. clari, quem cum Syncello multi male confundunt, Chronicon ab O. C. ad Michaëlem Theophili Imp. filium nondum integrum lucem vidit, etsi partes quasdam illius & fragmenta habemus à Petavio, Lambecio, Gretsero, Allatio, Radero aliisque sparsim edita. Ex hoc Chronico etiam Chronologica excerpta sunt quibus Malala ab initio suppletur; Confer Humfredi Hody diss. Malalæ præmissam §. XLI. & Allatium de Georgiis p. 329. seq. qui Cedrenum, Theophanem, Glycam aliosque posteriores Chronologos ex eo profecisse notat. Idem Allatius libro de ztate & interstitiis Ordinum apud Gæcos p. 180. nonnulla ex eodem proferens, monet neutiquam contemnendum esse auctorem, *ex quo recentiores Græcorum Historici sua fere omnia neque verbis ipsis immutatis hausere, quod ut videas latinum fecimus & una cum textu Græco si per tempora licuerit tibi communicabimus.* Illa Allatii versio & editio non vidit lucem, nisi quod præmium operis cum interpretatione sua, diatribæ de Georgiis inferuit. Duos Codices MSS. Regiæ Bibl. Parisiensis laudat Corelerius ad Lib. IX. recognitionum quæ sub Clementis nomine ambulant c. 20. Vindobonensem Lambecius II. pag. 588. Mediolanensem & Scorialensem Allatius de Georgiis p. 334. Bavaricum Gretserus T. 2. de cruce & Matthæus Raderus in viridario sanctorum, Baroccianum denique qui exstat in Bibl. Bodlejana, Humfredus Hody loco laudato.

Hippolyti Thebani qui seculo XI. floruit, Chronicon à Christo nato ad sua tempora, similiter nondum in lucem prodiit, exceptis fragmentis, de quibus dixi libro V. Bibl. Græcæ p. 212. sqq.

Georgii Cedreni Monachi Chronicon ab Orbe condito ad A. C. 1057. cum Jo. Xylandri versione & notis editum est Basileæ apud Jo. Oporinum & Episcopios fratres A. 1566. fol. atque inter scriptores Hist. Byzantinæ cum ejusdem Xylandri sed passim emendata interpretatione notisque, & notis Jacobi Goari, & glossario Caroli Annibalis Fabrotti. Parisi. 1647. fol. In hac editione ex Codd. MSS. lacunæ ingentes tres alique ex MSS. Altempfianæ & Vaticanæ Bibl. suppletæ sunt, nam & Jo. Leun-

Leunclavius notis ad Annales Turcicos testatus erat apud se aliquot folia Cedreni esse quæ in Xylandri editione desiderarentur, In Codice Vaticano Æthiopicorum Heliodori annotatum est, hunc scriptorem versibus Jambicis etiam ad Imp. Theodosium scripsisse de auro conficiendo, idque Georgium Cedrenum testari. *Γράφει δὲ ἀπὸ Σίχων ἰάμβων τὴν ἔχουσαν ποιήσων πρὸς τὸν αὐτὸν Θεοδώρον, ὡς φησὶ Γεώργιος ὁ Κεδρηνός.* Neque vero hoc licet negare, inquit Conringius de Medicina Hermetica p. 25. *est in edito Cedreni volumine (etiam Parisienſi edit.) non reperias.* Notum enim valde mutilum illud esse & miris modis deformatum, quod jam Josephus Scaliger est conquestus. Vide tamen quæ Scaligeri iudicio, qui breviarium tantum majoris operis & cadaver ad nos pervenisse existimabat, opponit Allatius de Georgiis p. 336.

Joannis Zonaræ CPolitani ex præfecto vigilum & primo à Secretis Monasticam vitam amplexi & plurimis aliis scriptis clari, Annales ab Orbe condito ad A. C. 1118. quo obiit Alexius Comnenus, ex Viennensi MS. cum Hieron. Wolfii notis prodire Basil. 1557. fol. Postea vir præclarissimus Carolus du Fresne Wolfianam editionem ex 4. scriptis Codd. Regiæ Bibl. & uno Colbertino emendavit, latinam versionem recensuit notasque eruditas addidit Paris. 1686. fol. cumque Wolfius contra auctoris mentem Annales in tres partes diremisset, Cangius divisionem operis genuinam in partes duas, librosque XVIII. restituit, & libros capitibus distinxit, subjuncto brevi summario Chronologico Anonymi ab Adamo ad Alexium Comnenum, quod Dionys. Petavius cum Nicephori CPol. breviario Historico Græcæ & Latine vulgaverat Paris. 1616. 8. Italice quoque translatus Zonaræ Annales sunt à Marco Æmilio, Florentino Venet. 1560. 4. & Gallice à Joanne Mileto Paris. 1583.

In eodem Anno Christi 1118. desinunt etiam ab Orbe condito deducti Annales *Michaëlis Glycæ* Siculi, quorum partem à Julio Cæsare ad Constantinum M. ex codice Andrea Schotti sub falso *Theodori Metochitæ* nomine cum versione & notis edidit Jo. Meursius Lugd. Bat. 1618. 4. Integras ex Joh. Sambuci Codice vertit vulgavitque Latine Jo. Leunclavius, & ad captam usque à Turcis CPolin continuavit Basil. 1572. 8. Inde Philippus Labbeus pluribus Codd. MSS. usus Claromontano, Fontifrebaldensi, & variis lectionibus ex Codice Bavarico, Vallicellano atque Augustano Glycam Græcæ primus edidit, versionem Leunclavii recensuit, notasque suas, perinde ut Meursii quoque, & Leunclavii continuationem

tionem adjunxit. Paris. 1660. fol. Laudat hic Glycas p. 82. *Pyronem* five *Pyrrhonem* *ἡρωνόγυρα*, ex eoqve refert Adamum quadragesimo deum cum conditus esset die paradifum esse ingressum.

Post Glycam scripsit circa A. C. 1150. fed Chronicon suum ab Orbe condito ad A. C. 1081. five Nicephori Botaniotæ imperium & Alexii Comneni initia tantum modo produxit *Constantinus Manasses*. Non prosa sed versibus prozæ simillimis, quos *politicos* Græci recentiores appellant, scripsit Annales suos, five *συναγωγή ιστοριῶν* ad Irenem Andronici Comneni uxorem, de qua Cangius in familiis Byzantinis p. 181. Vertit ex Italico Codice vulgavitqve Latine Jo. Leunclavius Basil. 1573. 8. Græce ex Codice Palatino descriptum Jo. Meursius edidit subjuncta Leunclavii versione ad calcem voluminis & notis ejusdem suisqve castigationibus Lugd. Bat. 1616. 4. Hinc inter Historiæ Byz. scriptores lucem vidit Græce & Latine Paris. 1655. fol. additis præter Meursii & Leunclavii notas variis LeEt. è MSS. Codice Allatii, & quas Carolus Annibal Fabrotus collegit è duobus Regiis Codicibus, ejusdemqve Fabroti glossario. Andreas Schottus in litteris ad Meursium datis 28. August. A. 1615. *De Manasse scito & penes me esse MS. ex libris Petri Pantini, eodem etiam latino interprete, cum ignoraret fortasse à Leunclavio esse conversum.*

V. Chronologi Latini veteres præter *Hieronymum* Eusebii interpretem continuatoremqve, notandi veniunt quos una cum illo editos p. 167. dixi *Tiro Prosper*, *Victor Tunnunensis*, *Johannes Biclariensis*, † *Idatius Lemovicensis* & *Marcellinus Comes*. Neqve prætereundum Chronicon *Prosperi* integrum, qvale à Victore Aquitano præf. ad Canonem Paschalem, Gennadio c. 84. de S. E. & Cassiodoro divinar. Instit. c. 17. describitur, editum primum à Philippo Labbeo in Bibl. nova MSS. Paris. 1657. fol. T. I. p. 16. atqve recusum in Tomo XI. thesauri Græviani, una cum fastis Magistratum Pighianis ab U. C. ad Vespasianum ex edit. Antw. 1615. fol. fastis consularibus integris *Idatianis* ex ejusdem Labbei †† editione, fastis consularibus Anonymi quos è MS. Vindobonensi H. Noris * edidit & dissertatione illustravit, Anonymo de præfectis urbis & fragmento fastorum ab A. C. 205. ad 353. ex editione Ægidii Bucherii Antwerp. 1634. fol. & Epistola Consulari ejusdem Henrici Noris ex edit.

Z

Bono-

† Chronica Idatii & Johannis Biclariensis recensit quoyve Cardinalis Aguirre Tomo II. Conciliorum Hispaniæ.

†† T. I. Bibl. novæ MSS. p. 1.

* Ad calcem diff. de Anno & Epochis Syro Macedonum, Lips. 1696. 4.

Bononiensi A. 1683. Pars prior hujus Chronici Prosperiani ab Orbe condito procedit usque ad mortem Imp. Valentis, altera ab A. C. 379. ad 455. convenit fere cum ea quam vulgaverat Andreas du Chesne T. I. scriptorum Francorum p. 201. Parisi. 1636. fol. Addidit Labbeus eumque secutus Grævius etiam editionem Pithœanam Chronici Prosperi ab A. C. 379. ad 455. sed ex MSS. emendatam. Ac præter hanc Pithœanam A. 1588. etiam altera è MS. Augustano legitur T. I. lectionum antiquarum Henrici Canisii, quas (raro hodie obvias) speramus intra breve tempus insignibus accessionibus auctas & expolitas videre opera & studio doctissimi Viri Jacobi Basnage. Ab A. C. 455. incipit Chronicon *Marii Aventicensis* & ad Tiberium Constantinum progreditur, quod cum appendice veteris scriptoris vulgavit idem Andreas du Chesne. *Flavio Lucio Dextero* suppositum Chronicon Historiæ omnimodæ omitto, licet commentariis operosis atque ut ipse vocat apodicticis Francisci Bivarri illustratum & Lugd. 1627. fol. editum. Neutiquam enim illud opus esse quod *Lucius Dexter* ad Hieronymum scripsit, neque continuationem compositam esse à *Mario Maximo* Episcopo Cæsaraugustano sed potius utrumque tenebrionis sinistri ἀπορον κήρυμα & omnimodæ fabulæ nugarumque canorarum pandocheum, Hieronymique de la Higuera vel similis nugivenduli Hispani officinam sapere, pridem observarunt viri doctissimi. Omitto etiam Chronicon, quod *Dacio* Mediolanensi Episcopo A. C. 551. defuncto nonnulli tribuunt, quoniam nec editum est, & quicquid contra pugnet Eustachius à S. Ubaldo in * diss. de Hymno *Te Deum laudamus*, longe junioris est scriptoris, & res tantum Mediolanensis Ecclesiæ ab octavo sæculo ad A. C. 1067. narrat. Vide Mabillonii *Analecta* T. I. p. 3. seq. & Lud. Antonium Muratorium V. C. T. I. anecdoton Bibl. Ambrosianæ p. 236. *Acta Sanctor.* T. I. Januar. 14. p. 967. seq. Tillemonium memor. *Hist. Eccles.* T. 13. &c. *De M. Aurelii Cassiodori Senatoris* Chronico ad Theodoricum Regem ab Adamo usque ad A. C. 519. five consulum Eutharici Cillicæ & Justinii, nec non de Chronico *Jornandis* dixi in Bibliotheca Latina. De Chronicis *Q. Julii Hilarionis* (quod exstat Tomo VI. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 373.) *Isidori* Hisp. *Bede* Venerab. *Freculfi* Lexoviensis, *Adonis* Viennensis, *Reginonis* Prumiensis, *Hermannii* Contraëti, *Mariani* Scoti, *Lamberti* Schafnaburgensis, *Sigeberti* Gemblacensis per *Anselmum* Abbatem continuato, *Hugonis* Virdunensis, *Florentii* Bravonii, *Orderici* Vitalis, *Othonis* Frisingensis Episcopi, *Godfridi* Viter-

* Vide *Acta Erud.* T. 3. supplementi p. 163.

Viterbienfis, *Helinandi*, *Conradi à Lichtenau*, *Alberti Stadenfis*, *Martini Poloni* aliorumque plurium consules Vossium de Hist. Latinis, & de scriptoribus Ecclesiasticis scriptores, Georg. Calixtum appendice diff. de Creatione. Jo. Andreum Bosium Introductione ad Hist. universalis scriptores ac Tho. Ittigii & *μακαρίης* apparatus ad Hist. Ecclesiasticam.

Judei Chronologi pauci exstant ut 1.) *Seder Olam Rabba* Chronicon majus ab Orbe condito ad tempora Imp. Hadriani à R. Jose ben Chilpetha ut ajunt concinnatum : 2.) *Seder Olam Zutha* sive Chronicon minus ab exordio mundi ad Annum Christi 522. progrediens, quos ambos libros post Gilb. Genebrardum vertit & cum interpretatione sua Latina & notis eruditis, ac præclaris de Historiz sacraz fide dissertationibus edidit Johannes Meyer Amstelod. 1699. 4. Hic multis disputat contra Jo. Morinum, qui in Exercitationibus Biblicis p. 226. seq. contenderat utrumque Chronicon hoc scriptum sæculo XII. atque adeo diversum esse à *Seder Olam* quod in Talmude Codice Nidah cap. 5. & 30. allegatur. 3.) *Schalscheleth Hakkabala* sive Catena traditionis R. Gedalix, qui A. C. 1549. scripsit, ab orbe condito ad suam ætatem. 4.) *Sepher Juchasin*, liber familiarum auctore R. Abrahamo Zacuth, ab humani generis initio ad A. C. 1502. cum additamentis R. Samuëlis Schullam. 5.) *Zemach David* Germen Davidis auctore R. David Ganz ab Orbe condito ad A. C. 1592. cujus libri magnam partem (utinam accuratius) vertit & cum notis suis Latine edidit Guil. Henricus Vorstius Lugd. Bat. 1644. 4.

Ex illis qui *Arabice* scripserunt, celeberrimi sunt Euty chius & Abulpharajus, ambo Christiani, ambo lectu haud indigni. *Euty chium*, Gvil. Tyrius * appellat *Seith filium Patricii* : ab aliis *Aphthifum* etiam nuncupari notat Seldenus lib. 5. c. 2. de jure naturæ & Gentium. Hic ex priscis Orientis monumentis à rerum initiis ad A. C. 940. Historiam sive Annales, plerumque Ecclesiasticos, summa quod ejusdem Seldeni judicium est, diligentia contexuit. Fuit Patriarcha Alexandrinus ab A. C. 933. ** ad 950. quo diem obiit supremum. Hæresi Jacobitarum sive Euty chianorum & Nestorianorum pariter infestus, utramque oppugnat, & Melchitam se profitetur T. 2. p. 16. 23. 79. 147. seq. Chronologicæ ejus rationes probantur in primis Joanni Pearsonio in diff. posteriore de annis priorum Romæ Episcoporum, licet non tantum illis tribuit in Vindiciis Ignatianis. Locum quendam insignem Annalium

Z 2

Euty-

* Vide Gesta DEI per Francos T. 1. p. 626.

** Confer Euty chii Annales T. 472. 527. 531. seq.

Eutychie cum Latina versione & commentario suo edidit Jo. Seldenus Lond. 1642. 4. sub titulo Originum Alexandrinarum. Quæ inde Seldeno opposuit Abraham Ecchellensis in Eutychio suo vindicato Rom. 1661. 4. ad ea responderet Seldenus in præfatione ad rerum Anglicarum scriptores veteres. Cæterum totum Eutychie opus Arabice & Latine cum utilissimis ad rem Chronologicam indicibus vulgavit Eduardus Pocockius Oxon. 1658. 4. à Seldeno potissimum ut hoc laboris in se fusciperet impulsus, neque enim ipse Seldenus (A. 1654. jam septuagesimo ætatis anno defunctus) integrum Eutychieum vel vertit vel in lucem edidit, quo nomine Eliam du Pin T. 8. Bibl. Eccles. p. 4. hoc tradentem recte reprehendunt acta Eruditorum A. 1698. p. 162.

Gregorii Abulpharaji, professione Medici, secta Jacobitz, Compendium Dynastiæ ab Orbe condito ad A. C. 1284. Arabice & Latine ab eodem Pocockio in lucem editum est Oxoniæ 1663. 4. qui specimen Historiæ Arabum ex eodem Abulfarajocum luculentis suis commentariis ediderat ibid. 1650. 4. De hoc scriptore, tanto minus prolixè hoc in loco agendum mihi esse video, quod p. 33. ipse negat se accuratum studium in temporum notatione posuisse. *At cum instituti nostri non sit exacte definire annos (Philosophorum) verum ex illis nonnulla recensere, quæ quod laudabile fuit in moribus eorum exprimant, atque animum oblectare - - nihil nostra intererit utrum tempora quibus facta sunt eorum mentio, sint ea quibus revera floruerint nec ne.* At tamen secutum se esse Chronologos Eusebium & Andronicum, iisque consentientem Jacobum Rohensem, qui tribus lingvis Hebræa, Græca & Syra excelluit.

His adde Chronologicam Historiam *Hazi Kalife Mustafa*, Muhamedani, ab exordio Mundi ad usque A. C. 622. quam ex Turcico, Persico & Arabico non ita pridem Italice edidit Jo. Rainaldus Carolus: Chronologia Istorica scritta in lingua Turca, Persiana & Araba da Hazi Kalife Mustafa, è tradotta nell' idioma Italiano da Giovanni Rinaldi Carli, Nobile Justinopolitano & Dragomano della Sereniss. Rep. di Venezia. A. 1696. 4. Vide Museum Minervæ Venetæ T. I. p. 359.

Venit etiam hoc loco memorandum alterum sed Christiani scriptoris *Chronicon Orientale* ex Arabico Codice Segueriano versum & Latine editum ab Abrahamo Ecchellensi Paris. 1651. fol. inter scriptores Historiæ Byzantinæ. De auctore ita scribit Ecchellensis: *Nostrum exemplar Anonymum est, at ejus autorem fuisse quendam nomine filium Monachi,*

ex prima parte Chronici GEORGII HOMAIIDI (*Elmacini*) plane colligitur. Quoties enim quod passim facit hunc laudat, non solum sententia semper eadem est, sed numerata quoque verba. Eum autem fuisse Ægyptium Cophitam, indicant filius, numeri, ac Patriarcharum Gentis vitæ, quorum pro Dioscoriana * festa labores ac certamina celebrat. In ætatibus Patriarcharum rationes LXX. Interpretum ** probat, addit tamen computum Hebræorum secundum versionem sacrorum librorum Arabicam Abibahri Almontasserii. Quæ de Imperatoribus Romanis traduntur & pauca sunt & in Heraclio hoc est tempore Hegiræ Muhamedicæ desinunt. Historia Calipharum Moslaminorum & Calipharum Ægypti & Babylonis, Patriarcharumque Alexandriæ perducitur usque ad A. C. 1258. Hegiræ 657. Martyrum 955. Annos Hegiræ lunares reducit ad annos solares. Huic Chronico Orientali Historiam suam de rebus & dogmatibus Arabum ex monumentis Arabicis excerptam subjunxit, in qua allegat inter alia libros Chronicorum Gregorii Barhebræi, Historiam gentium Ismaëlis Sciahinsciæ & Chronicon Hamzæ Asplahanensis Persæ & p. 201. notat ex Arabum mente incidere Hegiram in A. C. 631. Diocletiani s. Martyrum 339. Actiacum 652. ab Alexandri M. victoria 934. à Nabuchodonosoris regni initio 1369. à Moyfis obitu 2348. à natali Abraami 2893. à diluvio 3974. & à casu Adami 6216.

Georgius Elmacinus, itidem Christianus, medio seculo tertio decimo clarus scripsit Historiam sive Chronicon ab Orbe condito usque ad A. C. 1118. cujus priorem partem usque ad Muhamedem in B'bl. Segueriana MS. evolvit Echellenensis, ut testatur ad Chronicon Or. & in Eutychio suo vindicato: In Cantabrigiensi B'bl. eandem partem literis descriptam Syriacis legit, qui subinde ex ea non nihil profert in historia Orientali Hottingeris: posterior sub titulo Historiæ Saracenicæ prodiit ex Thomæ Erpenii versione Latine Lugd. Bat. 1625. 4. cum Roderici Ximenes Arcni-Episcopi Toletani Historia Arabum: & Arabice ac Latine cum eadem versione Erpeniana, curante Jacobo Golio, ibidem atque eodem anno in fol. Laudat subinde Chronologum & Chronica Christianorum sed sine nomine.

Extat & *Chronicon Samaritanum*, sive Arabica versio Chronici veteris Samaritani ab excessu Moyfis ad tempora Antoninorum, quam Sa-

Z 3

mar-

* Vide Chronicon Orientale p. 118. seq. & p. 59. ubi Melchitarum & Jacobitarum quoque mentio. Melchitæ hoc est Regii & Imperiales dicti qui contra Dioscorum cum Imperatore senserunt. De Jacobitis iterum p. 120. seqq. Melchitarum meminit etiam f. 123.

** *Conter Abrahami Echellenensis Hist. Arabum p. 197.*

mariticis scriptam litteris ad Josephum Scaligerum à Samaritanis missam ex ejus legato MS. possidet Bibliotheca publica Leidensis Academiae, ex quo apographum in Bibl. Mazariniana legit Ecchellensis, quid laudat in Historia Arabum p. 145. Descripsit etiam Hottingerus & ex eo loca à se Latine versa hinc inde allegat in Enneade diff. in Historia Orientali & aliis scriptis, atque Epitomen ejus libri Latine subjecit Exercitationibus Anti-Morianis, librum integrum etiam publicare pollicitus, quod tamen morte præventus facere haud potuit: Descripsit etiam Jacobus Golius cujus apographum manu ejus passim emendatum servare se testatur V. C. Hadrianus Relandus, qui ex illo nonnulla affert parte 2. diff. Miscell. 1. Computum Samaritanum cum notis suis vulgavit Scaliger VII. de emendat. temporum p. 657. seq. Et Chronologia Samaritanæ Synopsis ex *Abulphetacho Daneseo* excerptam ab viro doctissimo Eduardo Bernhardo Lipsiensis inseruere Actis Eruditorum Anno 1691. p. 167.

VI. Ex Chronicis Historicis recentibus cum essent infiniti, paucos tantum commemorare juvat, Annalium quidem Veteris Testamenti scriptores *Jacobum Salianum*, *Augustinum Tornium*, *Henricum Spondanum*, atque his neutiquam inferiores accuratissimum *Jacobum Usserium*, *Hugonem Robinsonum*, *Jacobum Capellum* & Chronici Catholici auctorem pereruditum *Eduardum Simsonium*. Annales temporum novi Testamenti usque ad A. C. 1198. edidit *Cæsar Baronius*, quum notationis temporum minorem quam rerum curam habuissent Centuriarum Magdeburgensium auctores: *Baronium* continuarunt brevis quidem *Henricus Spondanus* ad A. 1640. fusius & uberius *Abrahamus Bzovius* usque ad A. 1572. novem Vol. atque *Odoricus Rainaldus* octo Vol. usque ad A. 1534. Castigavit *Baronium* & supplevit præter alios *Antonius Pagi* in Critica Baroniana 4. Vol. Genev. 1705. fol. & *Samuel Basnagius* in Annalibus Politico Ecclesiasticis usque ad A. C. 602. Roterd. 1706. fol. 3. Volum. De quibus singulis diligenter & copiose disseruerunt Theologi celebratissimi *Thomas Ittigius* in Exercitatione præmissa selectis Historiæ Ecclesiasticæ Seculi 1. capitibus & *Jo. Fridericus Mayerus* in libro de fide *Baronii* ipsi Pontificiis ambigua Amstelod. 1697. 8. De *Edmundi Maclet* Historia V. & N. Testamenti. vide Acta Eruditorum A. 1713. p. 371. & 374.

Job. Marshami, Angli Equitis aurati Canon Chronicus Ægyptiacus, Ebraicus, Græcus, non minus ob minime vulgarem eruditionem quam paradoxas quas propugnat opiniones notissimus prodit
Lon-

Londini 1672. fol. hinc Lipsiæ V. C. Ottone Menckenio curante 1676. 4. & in Belgio 1698. 4. Inter alia etiam illustrat præclarum & antiquissimum monumentum Græcum Chronologicum Epochas marmoreas *Arundelianas*, quas Oxonium hodieque servat, & cum Jo. Seldeni, Tho. Lydiati & suo commentario edidit Humfredus Prideaux Oxon. 1676 fol. Ad easdem conferendus Jac. Palmerius Exercitatt. ad optimos auctores Græcos p. 681. seq. Franciscus Bianchinus in antiqua Historia ex monumentis præcis illustrata cap. 25. p. 320. seq. Henricus Mascampius in institutionibus Chronologicis parte 1. Rich. Bentlejus diff. de Epistolis Phalaridis Anglice edita p. 205. seq. Marshami Chronologiam novissime ad examen vocavit V. C. Jacobus Perizonius in Originibus Ægyptiacis. Lugd. Bat. 1711. 8.

Paulus Pezronius in Antiquitate temporum defensa ac restituta vestigiis inffitit Isaaci Vossii, adversariumque nactus est virum doctissimum Michaëlem le Qvien. *Jo. Harduini* S. I. Chronologiam ad examen revocavit V. C. Alphonsus des Vignoles in Epistola subjuncta Vindiciis veterum scriptorum scriptis à doctissimo Viro Maturino Vez. de la Crose, Roterd. 1708.

Ex Chronicis universalibus primus *Sethus Calvinus* operæ præmium fecisse videtur, cujus opus Chronologicum usque ad A. C. 1685. continuatum (auctor enim A. 1615. Lipsiæ defunctus ultra initia sæculi decimi septimi haud processit) prodit Francos. 1685. fol. *Gilbertus Genebrardus* qui ante Calvinum scripsit multa tradidit incerta fide, neque accurata satis, quod de plurimis aliis affirmare licet, ideo prætermittendis quoque: non tamen prætereundus *Ulbo Emmius* cujus Opus Chronologicum cum Canone Chronico prodit Groningæ 1619. fol. nec *Philippus Labbeus* S. I. cujus Chronologia postuma Historica sive Annales ab orbe condito usque ad A. C. 1666. quo auctor obiit, viderunt lucem Philippo Brietio curante Paris. 1670. fol. tribus Vol. In primis hinc laudandus *Dionysius Petavii* S. I. Liber decimus tertius doctrinæ temporum, sive Chronologia ab orbe condito usque ad A. C. 533. Hanc simili accuratatione facilique methodo ad nostra tempora produci è re studiosorum esset, quos interim contentos esse oportet vel Calvinio, vel Chronico *Jo. Baptista Riccioli* ab orbe condito ad A. C. 1668. vel *M. Zuerii Boxbornii* Chronologia quam ad A. C. 1676. continuavit Daniel Hartnaccius. Aut certe *B. Christophori Helvici* theatro Historico-Chronologico, quod A. 1609. primum editum, ab aliis deinde continuatum est, uti *Schradarianis* quoque

que tabulis, sapius ob communem apud nostros usum recufis, accidit. Novissime omne ævum duabus tabulis explicatum accurato Viri eruditissimi & cum incredibile elegantiorum literarum jactura nuper * extin-
cti *Jacobi Perizonii* studio recensitis, ære descripsit Petrus van der Aa, Lugd. Bat. 1714.

VII. In technica Chronologiæ parte haud dubium est quin omnes qui ante ipsum scripserunt longe post se reliquerit, omnibusque post futuris facem, insignem plane præluxerit *Josephus Scaliger* libris VII. de emendatione temporum, cujus operis à paucis hodie lecti pauciores etiam præstantiam intelligere, vere ait Huetius p. 276. Alnetanarum quæstionum. Melior editio Plantiniana est Lugd. Bat. 1598. fol. recusa apud Genevenfes A. 1629. atque tum aliis emendationibus & accessionibus priore A. 1583. præstat, tum vel ideo præferenda, quod fragmenta veterum, Berosi, Abydeni & aliorum à Scaligero selecta & observationibus illustrata exhibet. His addendi ejusdem Scaligeri Isagogicorum Canonum libri tres, ex editione locupletata ab auctore & emendata quæ post illius mortem prodiit ad calcem Chronici Eusebiani cum præfat. A. Alexandri Mori Amst. 1658. fol. Multa post Scaligerum præclare observavit acerbus nimis ejus insectator *Dionysius Petavius* S. I. in immortalis de doctrina temporum opere (quod post editionem Parisiensem A. 1627. fol. recufum est Amstelodami 1703.) & in VIII. libris dissertationum ad Uranologium Paris. 1630. atque deinde Amstelodami fol. Ex eadem societate laudandi veniunt *Philippus Labbeus* cujus Chronologia technica Paris. 1670. folio 2 Vol. post auctoris mortem lucem vidit, nec minus *Joh. Baptista Ricciolus* in Chronologia reformata Bononiæ 1669. fol. & *Egidius Bucherius*, cujus de doctrina temporum commentarius Canones præcipue veteres Paschales luce haud contemnenda perfundit Antw. 1634. fol.

Nostri ætate acutissimum & elaboratissimum opus Chronologicum vidimus ab Hibernorum doctissimo *Henrico Dodwello*, de veteribus Græcorum Romanorumque Cyclis Oxon. 1701. 4. Idem vir præclarus multa etiam alia ad temporum rationes dilucidandas erudite commentatus est, scriptoresque antiquos varios luculentis notationibus Chronologicis & annorum quos persequuntur consignatione illustravit.

B. *Matthia Wasmuthi* opus Astro-Chronologicum auspiciis Regi-
niæ Christiæ A. 1692. edi cœptum in herba statim suppressum est, nec

* Obiit Lugduni Batavor. 1715. 6. April.

ultra specimenejus atque introductionem quicquam vidit lucem, neque eruditus satisfecisset credo vir suis magis hypothésibus additus, quam veterum diligenti tractatione & expensione comparatus ad res quas illi tradunt ad eorum mentem, certo tempore assignandas. Hodie novum opus Chronologicum exspectamus à sagacissimo viro *Joanne Masson*, à quo vitas Horatii, Ovidii, Plinii junioris erudite scriptas cum voluptate evolvunt harum literarum studiosi. Elementa Chronologiæ technicæ compendio tradita tirones quam rectissime haurient ex B. *Aegidii Struabii* nostri breviario Chronologico, sæpius subiecto prælis in Germania, & apud Anglos quoque, in quo licet brevi libello multa solide & perspicue traduntur. A perspicuitate se commendat etiam *Jo. Henrici Alstedii* Thesaurus Chronologicus & *Frid. Spanhemii* Chronologia sacra magno studio scripta & Tomo primo Operum viri illius eruditi edita. Sed *Dionysii Petavii* rationarium temporum toties in Gallia, Germania & nuper etiam cum docta præfatione V. C. Jacobi Perizonii in Belgio recusum, vel eo nomine omnibus compendiis Chronologicis præferri meretur, quod parti technicæ plene & perspicue traditæ præmittit partem priorē, egregium Historiæ universalis compendium, perspicue & diligenti cura compositum, quod in ora libri ad fontes semper lectorem remittit. Non potest sibi temperare Petavius quo minus Scaligero, cui tam multa debet, etiam in hoc insultet ubique, quod in viro tam immoderatæ bilis minus mirum, nam ut Alexander Morus præf. ad Eusebii Chron. *Memini*, inquit, *cum viveret atque ad ipsum invisendi causa irem, ne nominari quidem Scaligerum ferre poterat, quin excandesceret, ac stomachum in contumeliosas voces & homine partibus adducto quam erudito magis dignas erumperet. Nec alius in libris apparet, quos tamen sedatius compositos oportuit - - Non tamen ita partium studio ducimur, ut Doctrinæ temporum conditorem laude fraudatum sua velimus; abesse modo succus loliginis & erugo. Nam quæ tandem ars inchoata simul & perfecta est? Quin cum inter principes Chronologos non illibenter putamus, & versatile hominis ingenium, eruditionem sane multijugam, & bene latinum ac rotundum eloquii genus complectimur, nec arbitramur ei parem tum fuisse, postquam à Sirmundo discesseris, illius ordinis virum, eumque adeo magis interdum quam Scaligerum sequimur. Sed an ideo majoris quam Scaligerum facimus? Quasi vero Gigantis invehus bumeris pumilio quia longius prospicit, ipso Gigante major existimandus sit.*

VIII. Socrates apud Xenophontem * sapienter monuit Geometriam

A a

* Xenophon IV. de dictis & factis Socratis p 814. Laudat illum locum etiam Eusebius XIV. 11. præparat. Evangelicæ.

metriam eatenus addiscendam esse, quatenus certos præberet usus in vita, subtilitatis autem minutis & difficilibus intellectu animum pertinacius non esse applicandum, neque enim quid ea res fructus haberet videre se dicebat, licet illarum minime rudis esset: ἔφη δὲ ταῦτα ἰκανὰ εἶναι ἀνθρώπων βίον καταρτίζειν, καὶ ἄλλων πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν, posse vero eas omnem hominis vitam absumere, ac ab aliis multis utilibusque disciplinis avocare. Similiter in Chronologicis diligenter evitandus hic scopulus, ne in subtilioribus & incertis tempus & operam diutius ludamus, sed certis & exploratis inhærentes, in aliis simus verisimilitudine contenti, neque omnia ad pulvisculum excutiendo in minutis sudemus & angamur, ac post longos & infanos ætus tamen cogamur denique fateri incertiores nos esse quam dudum. Laudandum sane præclarorum ingeniorum conatus, caliginem quæ occurrit in veteribus monumentis improbo studio dispellendi, & difficilia explanandi: verum debet esse modus in rebus, & quando constat multos maximos viros non alio fructu rem aliquam tentasse, quam ut in diversa alii ab aliis abeundo lectores magis etiam ambiguos relinquerent, præstat ex tot sententiis unam amplecti, quæ vel verisimilitudine argumentorum, vel auctoritate scriptorum se præcæteris probet nobis, quam sine spe melioris successus longo & parum profuturo labori se de integro immergere, utilioribusque studiis subducere. Laudandum etiam studium in viris doctissimis qui rationes Cæli, & Eclipsium supputationes ad lucem Chronologiæ inferendam attulere. Sed quo intricatius id omne est ob tenuem nec distinctam satis de illis apud antiquos scriptores memoriam & faciles in computandis iisdem errores, tabularumque accuratarum & ab omni labe immunium defectum, eo major adhibenda est cautio ne demonstrationum Astronomicarum prætextu in falsas hypotheses, quibus postea plura falsa superstruuntur, incidamus. Cavebimus etiam ob difficultates alias Chronologicas quas expedire forte non possumus, statim vocare in dubium vel negare rem bonis scriptoribus testatam, sequemurque potius iudicium Plutarchi, qui Solonem cum Cræso Rege versatum noluit inficiari, licet temporum rationibus hoc quidam repugnare existimarent. Ego vero, inquit in vita Solonis p. 93. *historiam adeo illustrem & tam multæ consignatam testibus, & quod majus est, tum Solonis moribus consentaneam, illiusque magnitudine animi dignam & sapientia, non possum in animum inducere ut repudiem ob chronicos quosdam quos vocant Canones, ἔς μύσειοι δυοῦθῦντες ἀχει σήμερον εἰς ἔδὲν αὐτοῖς*

ὁμολογέμενοι δύνανται καταστήσαι τὰς ἀντιλογίας, quos sexcenti corrigentes nihil haftenus constituere certi, in quo consentiant inter se de pugnantibus, valere. Sulpicius Severus lib. I. Inter se parum consentiunt qui rationem temporum investigatam ediderunt, quod cum vel DEI nutu vel vitio vetustatis eveniat, calumnia carere oportebit.

IX. Petavius quidem lib. II. Epistola XI. ad Arnoldum Cathium ingenue fatetur sententiam suam, qua tempus nati Christi ad Annum ab orbe condito quartum & octogesimum supra nongentesimum ac ter-millesimum retulit, neutiqvam demonstratione firma niti, sed tantummodo ex verisimili suspitione probatam à se positamque fuisse. Etenim sua cuique putandorum temporum ratio est, à nobis ista certis de causis est constituta, quas in Tomo II. Operis de doctrina temporum uberrime tradidimus. Neque vero id ἀποδείξεις mera, sed majori ex parte conjectura nititur. Quare qui aliter existimat, non magnam flagitium fecerit. Sit ille modo sibi constans, & Chronologiae suae rationes ita ex parte moderetur, ne cum anterioribus posteriorz, vel utraque cum historia & observatione dissideant. Quantopere vero hac in parte inter se dissideant Chronologi, cognosce mecum quæso ex hac tabella, in qua varias sententias de Anno Christi nati recensitas habes, paulo plures quam vel Ricciolus lib. VII. Chronologiae reformatæ p. 292. vel Michaël. Neander in Erotematibus Hebrææ linguæ p. 213. seq. atque Renatus Josephus Turnemine S. I. in tabula prima Chronologica, Carolus Josephus Imbonatus in adventu Messiae à Judæorum blasphemis vindicato ad calcem Bibliothecæ Latino Ebraicæ p. 30. sq. vel Allatius ad Eustathii Hexaëmeron p. 250. seq. vel Urbanus Chevræus T. I. Historiæ mundi cap. I. atque ex eo Lud. Morerius in Lexico vocabulo Monde, vel Frid. Spanhemius in Chronologia sacra p. 159. sq. aut Ægidius Strauchius in breviario Chronologico p. 360. aliive quos viderim retulerunt.

R. Lipmann (notante Vorstio ad R. David Ganz p. 271.) sensit

<i>Christum natum esse</i>	<i>Anno mundi</i> 3616
Isaac Abarbanel	3630
R. Abraham ben Dior	3660
Chronicon Ebræorum sive liber Juchasin R. Abrahami Zacuth	3670
R. Jafon Nofen	3734
R. Nahasson lib. de cyclo Paschali, apud Genebrardum	3740
R. Gerson, R. ben Levi & R. Abraham	3754
Judæi in Seder Olam	3758

Hieron. à Sancta Fide, Paulus à S. Maria, Lyranus, R. David Ganz, R. Abraham ben Chaja, Georgius Venetus, Galatinus & alii ex computo vulgato Judæorum	3760
R. Levi in c. 12. Danielis	3780
Aliqui Talmudici apud Genebrardum	3784
S. Julianus ex Hebraica editione SS. Biblior.	3834
Andreas Helwigius	3836
Ben. Arias Montanus	3849
Jacobus Gordonus, si Ricciolo fides	3880
Matthæus Beroaldus	3917
Johannes Benedictus	3926
Gerh. Mercator, Jo. Lightfoot, Hugo Broughtonus, David Pareus,	3928
S. Hieronymus in quæstionibus Hebraicis	3941
Joannes Cario	3944
Rob. Baillius	3945
Josephus Scaliger, Sethus Calvifius, Ubbo Emmius, Christophorus Helvicus, Jo. Henr. Alstedius, Petrus Laurenbergius, Reinoldus Franckenbergerus, Joh. Behmius, Nic. Mullerius, Jo. Micrælius, Christianus Schotanus, Georg. Hornius, Caspar Danckwerth in specimine Chronologiæ	3947
Daniel Spiegel in dissertationibus de Natali Christi	3948
David Origanus, Jo. Argolus, Frid. Hildebrandus, Ismael Bullialdus, Ægidius Strauchius, Jo. Jonstonus, Magnus Celsius in Computo Ecclesiastico	3949
Petrus Lambecius, Frid. Spanhemius, Hieronymus Vecchiectus, Antonius Pagi, Samuel Bafnage, Henr. Kippingius	3950
Cornelius à Lapide, Gabriel Philippus de la Hire in Ephemeridibus Regiæ scientiarum Academiæ	3951
Hieronymus, Beda, Hermannus Contractus	3952
Jo. Sleidanus	3953
Cornelius Cornelii, Vincentius Bellovacensis	3954
Jo. Georgius Herwartus	3955
Horatius Turfellinus	3956
Philo de temporibus	3957
Philippus Lansbergius, Henr. Wolfius Tigurinus,	3958
Alphonfus Salmero, Valerius Anselmus Ryd in Catalogo annorum & Principum (edito Bernæ 1540. fol.) Joh. Picus Mirandulanus	3959
	Jo.

Jo. Lucidus, Abrahamus Scultetus, Petrus Bogdanus, M. Gvazzus, Jo. Boulzsius, quibus Dolionum & Avicennam Ricciolus adjungit.	3960
F. Matthias Chefneux, Augustinianus	3961
Abbas Urpergenfis, Sixtus Senensis, Pantaleon Candidus, Wolfg. Lazius, Dav. Chytræus, Cunmannus Flinsbachius, Martinus Lutherus, Phil. Melanchthon.	3962
Jo. Funccius, Alfonso Testatus, Jo. Buxtorfius, Jac. Hainlinus, Jo. Hévelius p. 88 prodromi Astronom.	3963
Christianus Severinus Longomontanus in Astronomia Danica, Petrus Ballifardus, Conr. Peucerus	3964
Gerh. Mercator, Petrus Opmeer	3966
Henricus Buntingius, Hieronymus Bardius, Andreas Scœlmatter	3967
Gvaltperus, Bullingerus, Elkstorfius,	3969
Abraham Bucholcerus, Elias Reufnerus, Henricus Pantaleon, Cornelius Janfenius, Christianus Matthiz, Urbanus Chevæus, Marcus Zuerius Boxhornius, Matthæus Dresserus	3970
Lombardus, Krentsheim	3971
Theophilus libris ad Avtolycum, si Imbonato credimus	3974
Theodorus Bibliander	3979
Dionysius Petavius, Jo. Clericus	3983
Rob. Bellarminus, Jac. Perizonius in tabulis Chronologicis.	3984
Joh. Cluverius, si eidem Imbonato fides (nam Chevæus & Strauchius notat eum Christi nativitatem referre ad annum mundi 3970.)	3985
Carolus Bovillus	3989
Jo. Keplerus in tabulis Rudolphinis	3993
Jo. Funccius posteriore editione Chronici,	3996
Henr. Harvillæus, Jac. Capellus, Jac. Tirinus, Abraam Calovius, Svarefius, Gvil. Hoëlius, M. Antonius Capellus, Natalis Alexander, Ignatius Hyacinthus Ancat de Graveson in dissertatt. de mysteriis & annis Christi, (Rom. 1711. 4.) Henr. Mascampius in Institutionibus Historicis	4000
Jac. Gordonus, si fides Imbonato.	4002
Johannes Wichmannus, Rostochiensis in Chronologia sacra	4003
Jac. Ufferius, Ed. Simfon, Laur. Eichstadius, Wilh. Whistonus	4004
Jo. Harduinus	4005

Jo. Cluverus in Epitome Historiarum	4006
Thomas Lydiat	4007
Antonius Pagi	4009
Benedictus Pererius, Conradus Pawellus ab Adenstadt in consilio Chronologico, Erasmus Reinholdus	4022
Henricus Philippi S.I. Gvil. Langius libro secundo de annis Christi	4040
Jo. Jacobus Hofmannus, Petrus Megerlinus, Jo. Jacobus Schererus in synchronismo synoptico	4049
Xantes Pagninus, Augustinus Torniellus, Christoph. Befoldus	4051
Jac. Salianus, Henricus Spondanus, Jo. de Buffieres	4052
Gabriel Bucelinus	4053
Philippus Labbe, Philippus Brietius, Henricus Samericus	4054
Horatius Scoglius	4055
R. Moses (Maimonides, si fides Imbonato & Chevrzo, sed intelligendus R. Moses Gerundensis, ben Nachman) Josephus Blancanus	4058
Jo. Baptista Ricciolus	4062
Jo. de Roa, Davila	4072
Michael Mœstlinus & Jo. Valentinus Andreæ	4079
Arnoldus Pontacus	4088
Gilbertus Genebrardus	4090
Franciscus Ribera	4095
Lud. Cappellus in Chronologia sacra	4102
Jo. Brentius	4122
Nicolaus Vignier in Bibliotheca Historica	4128
Thomas Malvenda	4133
Laurentius Codamannus, Christianus Ravius	4140
Matthias Wasmuth	4141
Flav. Josephus, si Imbonato fides	4163
Ricciolus secundum Hebraicam & vulgatam editionem	4184
Marianus Scotus	4193
Auctor examinis Chronologiæ (quem confutavit parte 2. Rationarii Pe- tavius)	4200
Jo. Jacobus Hainlinus in clavi sacrorum temporum	4214
Ado apud Imbonatum	4270
Odiato sive Eduvicon Astrologus apud Imbonatum	4320
Conradus Mel in Epitome Historiæ Eccles. Germanice edita	4500
Magnus Aurelius Cassiodorus	4697
Ori-	

Origenes in Matthæum	4830
Ado Viennensis Archi Episcopus	4832
Renatus Josephus Turnemine in Memoriis literariis Trevoltinis A. 1706. p. 811.	4890
Metrodorus	5000
S. Epiphanius in secunda Nicæna synodo	5001
Arabes aliqui apud Genebrardum	5185
Paulus Orosius si fides Allatio p. 252. ad Eustathium Antioch.	5190
Sigebertus, Isidorus Hisp. in Chron. & Philo Judæus si Ricciolo credimus	5196
Philippus Bergomas, Alphonfus Pandulphus	5198
Eusebius Cæsarensis, Orosius, Beda, Martyrologium Romanum, Cæsar Baronius secundum LXX. Interpretes	5199
Vinc. Lirinensis, S. Julianus, Pomponius Gauricus, & Sanfovinus	5200
Paulus Forosempronienfis, Jo. Nauclerus	5201
Isidorus lib. V. Originum c. 49.	5220
Rabanus Maurus	5296
Albumasar Astronomus Arabs	5328
Isidorus Pelusiota, Lucas Tudenfis	5336
Petrus de Alliaco & quidam Talmudistæ	5344
Augustinus apud Genebrardum & Chaldæi notante Ricciolo	5351
Isidorus Hispalensis notante Strauchio	5410
Victor Giselinus Sulpicium Severum corrigens	5419
Sulpicius Severus	5469
Theophilus ad Avtolyicum notante Allatio, & Maximus Monachus	5491
Antiochena Ecclesia & Panodorus apud Syncellum p. 313.	5493
Q. Julius Hilarion (qui ait ad passionem Christi effluxisse 5530.)	5497
Æthiopes teste Jobo Ludolfo p. 385. commentar. in Hist. Æthiop. Ale- xandrina Ecclesia, Theophanes, Glycas, Georgius Monachus, Chronicon Orientale, Pseudo-Nicodemi Evangelium, Amphilo- chius in vita S. Basilii p. 164. (licet in latino excusum 6600. pro 6400.)	
Eusebius ad calcem Chronici Paschalis p. 421. Svidas in A'dæu, Me- letius apud Jo. Damascenum T. I. p. 650. Philippus Solitarius in Dioptra lib. 3. cap. 8. Nicephorus, CPol.	5500
Georgius Syncellus	5501
Nicetas notante Allatio	5503
Nicephorus Callistus	5505
	Cedre-

Cedrenus, Perſæ & Nicetas apud Ricciolum Anonymus ad calcem Chronici Paſchalis p. 425.	5506
Chronicon Alexandrinum	5507
Græci hodie communiter, CPolitana Eccleſia, Ducas Michaelis nepos (vide Bullialdum in notis) Rutheniſ. Moſcovitz, Bulgari, Æthiopes quidam teſte Jobo Ludolfo,	5508
Epiphanius Cyprius	5509
Theophilus Antiochenus apud Ricciolum	5515
Nicephorus alter apud eundem	5520
Euſtathius Antiochenus in Hexaëmeron	5531
Faſti Siculi apud Imbonatum	5535
Flav. Joſephus probe expenſus judice Ricciolo	5555
Iſaacus Voſſius	* 5598
Faſti Siculi norante Strauchio	5608
Clemens Alexandrinus	5624
Ricciolus ſecundum LXX, interpretes	5634
Nicephorus CPol. apud Ricciolum, è quo Imbonatus,	5700
Laëtantius	5800
Philaftrius	5801
Paulus Pezron	5868. 5872
Tabulæ Alphonſinæ in codice Riccioli	5984
Euſebius alter apud Imbonatum	5990
Cyprianus, Svidas in <i>Φαλέγ</i> , Heſychius fragmento de Chriſti natali, affirmans omnes ἀκριβείς οὐς τραπεῖς in hac ſententia conſpirare.	6000
Julianus Archi-Epiſcopus Toletanus	6011
Onufrius Panvinius	6310
Jo. Mullerius Regiomont. & Alphonſus Rex in tabulis Mulleri ** 6484	** 6484

Etiam in ipſa † *æra Chriſtiana* qvæ vulgo utimur, & qvæ à Dionyſio Exiguo A. C. 525. primum uſurpatam *Dionyſianam* ſolemus appellare, ſecundum qvæ hodie computamus Annum Chriſti 1715. in ipſa in qvæ æra illa cum vero Anno Chriſti conferenda mirus eſt Chronologorum diſſenſus, aliis Chriſtum pluribus annis ante, aliis poſt illam æram natum eſſe ſciſcentibus, ut ex proxima tabella apparebit, qvæ ex Frid. Spanhemii Chronologia ſacra T. I. Opp. p. 206. mutuati ſumus. Jam modo notandum prius exiſtimo, qvod Petavio & Sam. Baſnagio T. I. Anna-

* Ricciolus Chevæus & Imbonatus male 5590. ** ſidem male 6984.

† Vocabulum *Æra* ab Arabico *erach*, h. e. *computabit à certo tempore*, unde *tarich*, i. e. *notatio temporis quo aliquid factum eſt*. Vide Thomam Hyde in limine notarum ad Abrahami Peritſol itinerarium.

Annalium Politico Ecclesiast. p. 183. animadversum est, æram qua utimur vulgarem ab ipsa Dionysii sententia integro anno distare, supponereque Christum natum Anno Juliano 46. COSS. Cajo Casare & Æmilio Paulo : cum Dionysius natalem Christi ad annum Julianum 45. retulerit, Coss Cornelio Lentulo & L. Calpurnio Pisone COSS.

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Ante Æram Dionys.	CHRISTUM NATUM centent.
720.	12.	34.	<p>Petrus Damiani, florens Sec. XI. Ep. XXI. ad Albericum; Nempe ex hypothefi, Christum passum Anno Urb. C. 753. d. VIII. April. feriâ VI. Lunâ XV. quod quadret in annum Chr. XXXIII. Et inde incipiendos annos Domini sc. à Pasfione. Secutus est, Antonius Dulciatus, Eremita Florent. de Festis mobilib. P. I.</p>
748.	40.	6. 25. Dec.	<p>Joannes Keplerus, M. Ant. Capellus, Henschenius, Pagius in Criticâ, Henr. Dodwellus Dissert. I. in Irenæum, p. 83. Lælio Balbo & Antistio Vetere Coss. Per. Jul. 4708. Olymp. CXCIII. anno III. Aug. XXXVIII.</p> <p>Christum conceptum hoc anno Urb. C. DCCXLVIII. Martii XXV. Johannem con-</p>
			<p>Sic Christus passus esset, XIII. annis ante mortem Augusti, minimum XXXI. annis, antequam sub Tiberio affixus cruci.</p> <p>Baronius falso, hoc anno Cajum Cæs. præfectum Syriæ & Orienti.</p> <p>Pagius, post Norisum, hoc anno Quintil. Variæ Præfectura Sentio Saturnino Probantex duobus Vari Numismat.</p>

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Ante Æram Dionys.	CHRISTUM NATUM centent,	
			septum anno præcedente XXIV. <i>Octobr.</i> Zacharie enim familiam iniisse vices suas, <i>εΦμεσιαν</i> , <i>משמרת המזבח</i> , XVII. <i>Oct.</i> A. U. C. DCCXLVII. Ita Keplerus.	mat. signatis Ærâ Antioch. Augustanâ XXV. quæ cum hoc anno concurrat. Contra <i>Josephus</i> , & Historici. Fuit annus Syro-Maced. 307.
749.	I.	5.	Joh. Chrysostomus, qui supposuit Joh. Baptistam conceptum XXIV. <i>Sept.</i> Thifri X. An. U. C. DCCXLVIII. <i>Olymp.</i> CXCIII. Hinc Christum conceptum XXV. <i>Martii</i> , anno sq. natum XXV. <i>Dec.</i> Hæc sententia Liberio Rom. placuit, dein Damaso, Ambrosio, postea <i>Constantinopolitanis</i> . Et prout quisq; supposuit diem, quo <i>Angelus Zachariæ</i> apparuit, <i>Luc. i.</i> alii <i>Septembri</i> , alii <i>Octobri</i> mense, alii, <i>Junio</i> , <i>Julio</i> , <i>Augusto</i> (scil. pro variâ Computatione <i>Ephe-mer. Sacerdotalium</i>) ita hinc conjectarunt diversimode diem Concepti, hinc <i>Nativitatis</i> Christi. Sic, Joh. Deckerus	Anno Syro-Maced. 308. Christum natum ante annum U. C. 750. quo mortuus sit Herodes, adeoque minimum Anno U. C. 749. nuper quoq; <i>Rigordius Gallus</i> , <i>Dissert.</i> ad Nummum Herodis Antipæ; 1689. Et <i>Dom. Paulus Pezron</i> , Doctor Parisinus, in <i>Hist. Evangelicâ</i> , A. 1695.

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Ante Eram Dionys.	CHRISTUM NATUM centent,	
750.	42.	4.	<p>ckerus S. I. Laurentius Suslyga Polon. Dion. Petavius, Ignat. Hyacinthus Amat. de Graveson, &c. Augusto XII. & Corn. Sullâ <i>Coff. Per. Jul.</i> 4709. <i>Olymp.</i> CXCIII. anno 4. <i>Augusti</i> XXXIX. Ita Dodwellus <i>Diff. I.</i> in <i>Iren.</i> pag. 83. <i>Vel natus initio Anni U. C. DCCXLIX.</i></p> <p>• Sulpicius Severus <i>Hist. L. II.</i> Et quotquot Christum natum putant, saltem aliquot mensibus ante mortem Herodis. Calvisio Sabino, & Passieno Ruto <i>Coff. Per. Jul.</i> 4710. <i>Olymp.</i> CXCIV. A. I. <i>Augusti</i> vulgo XL.</p>	
751.	43.	3.	<p>Alexandrini veteres, Irenæus, Tertullianus, Clemens Alex. (de cujus sententiâ, & Eusebii illâ, proluxe Frid. Spanhemius Pater <i>Dub. Evangelicis P. II. D. I.</i>) Maximus, Monachus, G. Syncellus, Cedrenus, &c. In</p>	<p>Mors Herodis (secundum Josephum) accidit hoc anno, U. C. 750; <i>Novembri</i> mensibus, Sic quoque numeris scriptores, Rigordius, Pagius, Norisius, Dodwellus, Paulus Pezron, &c. A. Syro Macedon. 309.</p> <p>Alii mense <i>Sept.</i> natum, vel <i>April.</i> Alii 6 Martii conceptum, & <i>Decembri</i> exeunte natum.</p> <p>Tertull <i>advers. Jud.</i> C. VIII. Christ. natum <i>quadragesimo 5 primo imperii Augusti</i>; sed addit, <i>quo (potius qui) post mortem Cleopatrae imperavit.</i> Anno</p>

<i>An. Irbis Cond.</i>	<i>An. Juliani.</i>	<i>Ante Æram Dionys.</i>	CHRISTUM NATUM censent,	
			<p><i>recentioribus</i>, Baronius, Scaliger, Pererius, Torniiellus, Calvifius, Emmius, Helvicus, Gerh. J. Vossius, &c.</p> <p>C. Lentulo, & Val. Messalino <i>Coff. Per. Jul.</i> 47II. <i>Olymp.</i> CXCIV. anno 2. <i>Augusti</i> vulgo XLI. Quidam numerantes à morte Julii, XLII. & sic Pagius.</p>	Anno Seleucid. 310.
752.	44.	2.	<p>Epiphanius <i>Hæz.</i> LI. & <i>Hæz.</i> LXXVIII. Hieronymus, Orosius, Beda, Freculphus, Sigonius, Mar. Scotus, Onuphrius, Temporalis, &c. Eusebius quoque in <i>Chron.</i> teste Pontaco; & sic Henr. Valesius, ac si qui alii. Richardus Montacutius, Capellus uterq̄, David Blondellus, &c. Sed Epiphanius, natū Christum anno in eunte, VIII. Idus <i>J. an.</i> <i>Tybi Ægyptior.</i> d. XI. <i>Thebet.</i> XIII.</p> <p>Augusto XIII. & Plautio Sylvano <i>Coff.</i></p>	<p>Fuit annus Seleucid. 311.</p> <p><i>Cajus</i> Casar, Agrippa & Julia genitus, missus hoc A. in Orientem, cum Extraordinario seu Procons. Imperio, ad bellum Armeniacum. Ex Vellejo, & Numismat. Sed mortuo Herode, venit Hierosol. Archelao regn. <i>Sentius Saturninus</i> Præses adhuc Syriæ, quo tempore Censu sub Augusto actus, <i>Tertull.</i> contra Marc. L. IV. Sed <i>Quirinius</i> tum in Oriente agens, confecto in Ciliciâ bello, potuit Sa-</p>

<i>An. Urbis Cond.</i>	<i>An. Juliani.</i>	<i>Ante Æram Dionys.</i>	CHRISTUM NATUM • censent,	
			<p><i>Olymp.</i> CXCIV. anno 3. <i>Per. Jul.</i> 4712. <i>Augusti</i> XLII. XV. annis ante mortem Aug. <i>Cyclo Solis VIII.</i> &c.</p>	<p>turnino adjungi, ad <i>Censum</i> eum tum hominum, tum facultatum, peragendum; <i>Luc. II. I.</i> Præses & Syriæ hoc anno <i>Q. Varus</i>, successor datus <i>Sentio Saturnino</i>, ante mortē <i>Herodis</i>, <i>Joseph. L. XVII.</i> <i>Antiq. C. VIII.</i></p>
753.	45.	I.	<p>Panodorus Monachus Ægyptius, Antiocheni, <i>Chronicon Alex. Nat.</i> Christum hoc anno XXV. <i>Dec.</i> Sic <i>Petrus de Alliaco</i>, <i>Sixtus Sen. Mart. Lutherus</i>, <i>Joh. Lucidus</i>, <i>Alph. Salmero</i>, <i>Henr. Harvillæus</i>, <i>Phil. Labbeus</i>, &c. Et hæc sententia <i>Vulg. secundū Dionys. Exiguum.</i> <i>Corn. Lentulo</i>, & <i>Calp. Pisone</i> <i>Coff. Per. Jul.</i> 4713. <i>Olymp.</i> CXCIV. anno 4. <i>Augusti</i> XLIII <i>Tribun. Potest. XXIII.</i> <i>Cyclo Sol. IX. Lunæ I.</i> ante Æram <i>Vulgarem</i> (quæ primum annum Christi conjicit in sequentes <i>Kal. Jan.</i>) anno uno.</p>	<p>Hoc anno mortuus creditur <i>Herodes</i>, ex <i>Epiphanio</i>; inter <i>Eclips. Lunæ</i>, quæ fuit <i>Jan. IX.</i> & <i>Pascha</i> quod <i>April. VI.</i></p> <p>Archelai ann. I. Christi nati 2. quo reversus ex Ægypto. Ut vitium sit in <i>Josepho</i>, qui <i>triennio</i> ante mortuum <i>Herod.</i> Fuit annus <i>Seleuc. 312.</i></p>
			B b 3	Qvi- A.

<i>An. Urbis Cond.</i>	<i>An. Ju- liani.</i>	<i>Anni Ære Dionys.</i>	CHRISTUM NATUM concept,	
754.	46.	1.	<p>Quidam <i>Nativ. Ch.</i> conjiciunt in hunc annum, 25. <i>Dec.</i> & sic Fasti Consul. in Cæsariana Biblioth. qui tum notant <i>Lunam XV.</i> manifesto errore. Cajo Cæs. (Augusti filio) & Æmilio Paulo <i>Coff. Per. Jul. 4714.</i> Olympiade CXC. an. 1. Augusti XLIV. Cyclo <i>Sol. X. Luna 2.</i> &c.</p>	<p>A. Seleucid. 313. Hoc anno <i>Augustus</i> LXIII. ætatis implevit, quem vocat <i>κλιμακσιγα</i>, <i>Epist. ad Cajum Cæs.</i> & inchoavit LXIV. Vide <i>Goll. L. XV. C. VII.</i></p>
755.	47.	2.	<p>P. Vinctio, & P. Alfenio Varo <i>Coff. Per. Jul. 4715.</i> <i>Olymp. CXC. a. 2.</i> Augusti XLV. &c. Ita Paulus de Middelburgo, & qui hunc secuti.</p>	<p>In hunc annum <i>Lucii Cæs.</i> obitus contigit: Et <i>Tiberii ex Rhodo</i> Insula reditus Romanam, secund. <i>Lydiatum, Pagi,</i> &c. anno demum sequente, secund. <i>Petav.</i></p>
756.	48.	3.	<p>Thomas Lydiatus <i>Recensio. C. XVI.</i> & in Serie Magistratum, censet hoc anno <i>nati</i> esse Christum XXV. <i>Pachon</i> ex <i>Clem. Alex.</i> qui dies incidit hoc anno in <i>Maji XX.</i> Hinc Christum circumcisit Maji XXVII. ipso die Pentecostis, Eundem annum, secutus Æram U. C. Fabianam, censet fuisse DCCLI. Ælio Lamiâ, & Ser- vilio Gemino <i>Coff. Per. Jul. 4716.</i> <i>Olymp. CXC. a. 3.</i> Augusti XLVI.</p>	<p>Aliquot annis, ante hunc ipsum, <i>natum</i> esse Christum, vel inde colligitur, quod <i>Cajus</i> Aug. filius, mortuo jam Herode in Orientem profectus sit; paulo post Consulatum absens initurus A. U. C 754. Vide sis <i>Josephum, Antiq. L. XVII. C. XI.</i></p>

X. Ex hoc tanto virorum doctorum dissenſu, qui in temporum rationibus excutiendis ætatem contriverunt, ne de Sinenſium opinione jam dicam, qui annum nativitatis Chriſti à tempore orbis conditi ultra octingenties octogies quater mille & octingentis annis remonent, merito colligat aliquis cum Jacobo Gaſſarello c. 2. curioſitatum inauditarum, neque dies neque annos qui à rerum creatarum initio ad Chriſtum natum uſque effluerunt, citra peculiarem revelationem divinam certo definiri poſſe: quoniam Benedictus Pererius in V. Genef. follicite monet in verbis Eccleſiaſtici c. 1. v. 2. *dies ſæculi quis enumerabit?* de diebus eſſe ſermonem, non de annis, horum enim numerum ſciri, illorum igno- rari. Non tamen ideo incerta ſunt omnia, ſed de pluribus iisque maxi- mi momenti rebus ſic fatiſ conſtat, ut Synchroniſmi obſervari & ſyſtema aliquod Hiſtoricum componi poſſit, quo res præcipue digerantur juſto tempore, ne anticipare neceſſe ſit quæ poſt contigerunt, aut quæ ante ge- ſta ſunt poſtponere. Ut vero breve ſpecimen aliquod Ideæ Chronolo- gicæ Hiſtoricæ tironibus exhibeam, quod memoria facile teneant, placet non cum Varrone tempus omne dividere in ἀθλον μυθικόν, & ἱſτορικόν, ſed huic Varronianæ diviſioni potius præferre antiquam & Judæorum teſtimonio celebratiſſimam domus Eliæ traditionem * quæ omne ævum dividitur in ſex annorum millenarios hoc modo: *duo millia inane* ſive ante Legem Moyſis: *duo millia Lex*, *duo millia Meſſias*. Sic ponemus Chri- ſtum natum eſſe circa annum Mundi 4000, Legem Moyſis vero eſſe la- tam poſt Annum Mundi 2400.

In *PRIMO MILLENARIO* & *SECUNDO* nihil occurrit notatu dignum & certum, niſi quod ſacra Geneſeos nobis offert Hiſtoria. Anni generationum Patriarchalium ante Diluvium ita ſe habent ex Genef. V: Adam

* De illa domus Eliæ traditione dixi uberius in Codice Pſeudepigrapho teſtamenti pag. 1079. ſq. In præſenti tantum adnotabo, quod ad numerum ſex dierum quibus conditus à DEO Mundus eſt, ſex etiam ætatibus omne tempus diſtinguit S. Auguſtinus libro & capite ultimo de Civitate DEI. *Iſſe etiam numerus ætatum ſeluti dierum ſi ſecundum eos articuloſ temporis computentur, qui in Scripturis ſanctis videntur expreſſi, iſſe ſabbatiſmus ebidentiſ apparèbit; quoniam ſeptimus inveniitur, ut prima ætas tanquam dies primus ſit ab Adam uſque ad Diluſium. Secunda inde uſque ad Abraham: Hinc jam uſque ad David uſta, altera inde uſque ad tranſmigrationem in Babyloniam, tertiã inde uſque ad Chriſti carnalem natiſtatem: Fiunt itaque omnes quinque. Sexta nunc agitur. Poſt hanc tanquam die ſeptimo requieſcet DEUS, cum eundem ſeptimum diem quod nos erimus in ſe ipſo DEUS faciet requieſcere.*

	Hebr.	Samarit. * ap. Scalig.	Samaritan. apud Sync.	LXX.	Joseph.	If. Voss.
Adam	130	130	130	230	230	230
Seth	105	105	105	205	205	205
Enos	90	90	90	190	190	190
Cainam	70	70	70	170	170	170
Mahelaleel	65	75	65	165	(165)	165
Jared	162	62	62	162	162	162
Henoch	65	65	60	165	165	165
Mathufalah	187	77	67	167	187	187
Lamech	182	53	53	188	82	182
annus Noë qvo diluuium accidit	600	600	600	600	600	600
Summa	1656	1327	1302	2242	2153	2256

Post Diluuium, hæc series generationum exhibetur Genef. XI:

	Hebr.	Samarit. ap. Scalig.	Samarit. apud Sync.	LXX.	Joseph.	If. Voss.
Diluuium fuit Semus genuit post diluv.	1656	1327	1302	2242	2153	2256
	2	----	2	2	12	12
Arphacfad	35	135	135	135	135	135
Cainan	--	---	---	130	---	130
Sala	30	130	130	130	130	130
Eberus	34	134	134	134	134	134
Phaleg	30	130	130	130	130	130
Regu	32	132	132	132	130	130
Serug	30	130	130	130	132	132
Nahor	29	79	79	179	120	129
Thara	70	70	70	70	70	70
inde ad natum Abra- hamum	60	60	60	60	60	60
Summa	2008	2327	2304	3474	3206	3448

Ab anno nati Abrahami numeros suos supputare incipit Chronicon Eusebianum.

MILLENARIO TERTIO ex sacris litteris observanda

Vocatio Abrahami anno ætatis 70. ut Hebræorum habet traditio Petavio etiam probata, vel ut Eusebius computat, quem plerique alii sequuntur 75

Isaacus natus anno Abrahami 100. Genes. XVII.

Jacobus & Esau — Isaaci 60. Genes. XXV. 26.

A vocatione Abrahami usque ad Exodum Israëlitarum ex Ægypto five *annum octogefimum* Moyfis Genes. XV. 13. Exod. XII. 40. Act. VII. 6. Exod. VII. 7. 430

Ab Exodo Israël & data tertio mense post Lege Exod. XX. 1. usque ad conditum templum Salomoneum 1. Reg. VI. 1. 479

His adde annos ab orbe condito ad natum Abrahamum 2008

2992

Anni illi 479. ut distinctius intelligantur, en tibi brevem * tabellam:

Ab egressu Ebræorum ex Ægypto ad mortem
five annum 120. Moyfis — 40. Exod. VII. 7. Deut. XXXIII. 7.

Inde ad mortem Josuz — 25.

Inde ad cœptam servitutem

sub Cusane — — 34.

Inde ad restitutam per Othnie-
lem Libertatem — — 8. Judic. III. 8.

Inde ad cœptam servitutem sub
Eglone — — — 40. Jud. III. 11.

Inde ad redditam per Ehudum
Libertatem — — 18. Jud. III. 14.

Inde ad cœptam servitutem sub
Midianitis — — 80. Jud. III. 30.

Inde ad restitutam per Gedeo-
nem Libertatem — 7. Judic. VII. 1.

Inde ad mortem Gedeonis — 40. Jud. VIII. 28.

Inde ad mortem Abimelechi 3. Jud. IX. 22.

Inde ad mortem Tholæ — 23. Jud. X. 2.

Inde ad mortem Jairi & cœptam
servitutem sub Ammoni-
tis & Philistinis — 22. Jud. X. 2. 7. 8.

C. c.

Inde

* Jo. Marsham Canon. Chron. p. 305. sq. Petrus Brinch examine Chronologie Josephi p. 16.

Inde ad finem ſervitutis ſub
Philiftinis

& recuperatam vindice Samuele

Libertatem — —

40. Jud. XIII. 1.

Inde ad initium Regni Saulis — —

16. 1. Sam. VII. 13.

Inde ad mortem Saulis — —

40. Actor. XIII. 21.

Inde ad mortem Davidis — —

40. 1. Reg. II. 11.

Inde ad foundationem Templi

Salomonis — — —

3. 1. Reg. VI. 1.

Summa — 479.

Præter hæc quæ è ſacris litteris conſtant, pauca certa ex aliis mō-
numentis licet eruere. Nam quæ de diſperſione gentium & de originibus
ac ſucceſſionibus Imperiorum antiquiſſimorum Aſſyriaci, Ægyptii
aliorumque feruntur, & à Viris doctiſſimis diſputata uberrime & excuſſa
ſunt, pauciſſima ita diſtincte & explorata ratione cognoscuntur, ut cer-
tis temporum articulis ſignare & conſtituere illa queamus.

Antiquiſſima *era* de qua dignioribus fide teſtibus conſtat eſt
Trojana ſive captæ Trojæ quam anno 408. ante Olympiades commu-
niter definiunt, ante urbem Romam conditam 437. Trojanam æram
annis circiter quadraginta præceſſiſſe traditur celebris illa expeditio *Ar-
gonautarum*. Cætera omnia caligini temporis ἀδελγς & μυσικὸς non du-
bitavit adſcribere Varro Romanorum doctiſſimus.

MILLENARIUS QUARTUS ex ſacris literis hæc cognoscenda
præbet: Poſt *Saulum* qui 19. & *Davidem* qui 40. annos regnavit, nume-
rantur ab anno quarto *Salomonis* quo templum condi cœptum eſt uſque
ad obitum

- Regis Salomonis	3. Reg. VI. 1. XI. 43.	2. Chron. IX. 30.	anni 37
1. Roboam	3. Reg. XIV. 21.	2. Chron. XII. 13.	17
2. Abiam	3. Reg. XV. 1.	2. Chron. XIII. 2.	3
3. Aſſa	3. Reg. XV. 10.	2. Chron. XVI. 13.	41
4. Joſaphat	3. Reg. XXII. 42.	2. Chron. XX. 31.	25
5. Joram	4. Reg. VIII. 17.	2. Chron. XXI. 5.	8
6. Ochozias	4. Reg. VIII. 26.	2. Chron. XXII. 2.	1
7. Athalia	4. Reg. XI. 3.	2. Chron. XXII. 12.	6

8. Joas

8. Joas	4. Reg. XII. 1.	2. Chron. XXVI. I.	40
9. Amasias	4. Reg. XIV. 2.	2. Chron. XXV. I.	29
10. Azarias f. Ozias	4. Reg. XV. 2.	2. Chron. XXVI. 3.	52
11. Joatham	4. Reg. XV. 16.	2. Chron. XXVII. I.	16
12. Achaz	4. Reg. XVI. 2.	2. Chron. XXVIII. I.	16
13. Ezechias	4. Reg. XVIII. 2.	2. Chron. XXIX. I.	29
14. Manaffes	4. Reg. XXI. 1.	2. Chron. XXXIII. I.	55
15. Amon	4. Reg. XXI. 19.	2. Chron. XXXIII. 21.	2
16. Jofias	4. Reg. XXII. 1.	2. Chron. XXXIV. I.	31
17. Joachas	4. Reg. XXIII. 32.	2. Chr. XXXVI. 2. menses 3	
18. Joakim	4. Reg. XXIII. 37.	2. Chron. XXXVI. 5.	11
19. Jechonias	4. Reg. XXIV. 8.	2. Chr. XXXVI. 9. menses 3	
20. Sedechias	4. Reg. XXIV. 18.	2. Chron. XXXVI. 11.	11

Summa annorum 430. menses 6.

Hi Reges Jude usque ad captam à Nabuchodonosore Hierosolymam Anno ante Christum natum circiter 588. Reges vero Israelis five decem tribuum à Jeroboamo usque ad captam à Salmanasare Samariam anno Ezekiz Regis Judæ Sexto, ante Christum natum 721, ita computantur :

1. Jeroboam I.	3. Reg. XIV. 20.	regnavit annos	22
2. Nadab	3. Reg. XV. 25.		2
3. Baasa	3. Reg. XV. 33.		24
4. Ela	3. Reg. XVI. 8.		2
5. Zamri	3. Reg. XVI. 15.		Dies 7
6. Amri	3. Reg. XVI. 23.		12
7. Achab	3. Reg. XVI. 29.		22
8. Ochozias	3. Reg. XXII. 52.		2
9. Joram	4. Reg. III. 1.		12
10. Jehu	4. Reg. X. 36.		28
11. Joachaz	4. Reg. XIII. 1.		17
12. Joas	4. Reg. XIII. 10.		16
13. Jeroboam II.	4. Reg. XIV. 23.		41
Interregnum			11
14. Zacharias	4. Reg. XV. 8.		menses 6
15. Sellum	4. Reg. XV. 13.		menssem 1

16. Manahem	4. Reg. XV. 17.	regnavit annos 10
17. Phaceia	4. Reg. XV. 23.	2
18. Phacee	4. Reg. XV. 27.	20
19. Hofea	4. Reg. XVII. 1.	9

Summa anni 241. menses 7. dies 7.

Post annos septuaginta *captivitatis* quæ soluta est Anno ante natum Christum 536 per edictum Cyri Persarum Regis de templo reedificando, Judæi non amplius paruerunt Chaldæis, sed sub Regibus Persarum quadam libertatis umbra usi sunt usque ad Alexandrum M. qui everso Persarum imperio Judæos etiam sibi subjecit, atque si Josepho * fides; Hierosolymam quoque intravit, ac salutavit ibi Pontificem Maximum Jadduam, occupavitque Samariam ** cum Andromachum præfectum cives interfecissent. Post Alexandrum Hierosolyma iterum capta à Ptolomæo Lagi, & Judæorum populus modo Ptolomæis modo Antiochis paruit, donec sub Antiocho Epiphane Syriæ rege jugum obgravissimas persecutiones intolerabile excutere cepit Matathias Pontifex Max. anno ante natum Christum 166. Inde successio *Maccabæorum*, ita concipienda:

Matathias	ante Christum 166.	Euseb. 1851
Judas Maccabæus Matathiz F.		165. num. 1852
Jonathan Apphus, Judæ frater		157. 1860
Simon frater alter Judæ		143. 1874
Johannes Hyrcanus, frater tertius		135. 1882
Aristobulus Hyrcani F. primus Rex salutatus		104. 1913
Alexander Jannæus Aristobuli F.		103. 1914
Alexandri uxor Salome, Regina		77. 1940
Hyrcanus Alexandri F.		67. 1950
Aristobulus Hyrcani frater, sub quo capta à Pompejo Hierosolyma & Romanis subjeta, A. ante Christum nat.		63. 1954
		Hyr-

* Josephus libro XI. c. ult. Antiquitat. Mentio etiam in Joma f. 69. 1. in Vajkra Rabba sect. 13. ut Cosmam Indoplestem XII. p. 344. & alios juniores Christianos præteream. In dubium tamen illam narrationem vocat Antonius van Dale libro de Aristeia p. 75. seq.

** Syncellus p. 261.

Hyrcanus iterum	ante natum Christ. 63	Euseb. 1954
Antigonus Ar. stobuli F.		40 num. 1977
securi percussus ab M. Antonio triumviro	37	1980

Sequitur *Herodiadarum* successio:

Herodes Magnus, Antipatri Afcalonitz, qui sub Hyrcano administrationem rerum habuerat, Filius, rex Judææ à Senatu Rom. d. Etus	anno ante Christum natum	39
Archelaus Herodis F. ab Augusto Rex constitutus anno Christi		1
Herodes Agrippa, Herodis M. ex Aristobulo filio Nepos, ὁ σκαληκίβρωτος, à Caligula & à Claudio rex esse jussus, totius Tetrarchiæ Philippi patris & tetrarchiæ Lyfaniz		37
Agrippa junior regnavit annos 56.	ab A. C.	44
Hierosolyma capta à Tito die octava mensis Gorpizi, sive Augusto mense, anno secundo Flavii Vespasiani,		70

Templum exustum anno urbis sanctæ conditæ 2177. die decima Loi, sive Julio mense, die eadem qua ante annos 316 templum prius vastaverat Nabuchodonosor Babyloniorum Rex, anno ab urbe Hierosolyma condita 1461. Vide Josephum VII. 26. & 42. de bello Judaico, qui à rege Davide ad primum excidium computat annos 464. & tres menses; ad excidium posterius annos 179.

Æram Chaldaicam incipere ajunt Anno 1993. ante captam ab Alexandro Babylonem, testemque hujus rei laudant * Callisthenem. Sed nescio an id firmiter colligere liceat ex hoc loco Simplicii ad I. 2. de cælo p. 123. ὑπ' Ἀριστοτέλους ἐν περὶ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιπέδου ἀποδείξεως ὡς μάλ-
λον σώζει τὰ φαινόμενα, ἐκεῖνων μὴτε τελείως σωζόντων, μὴτε τοσαύτα φαινόμενα εἰδόντων, ἀπὸ τοῦ μὴ πῶς τὰς ὑπὸ Καλλιθένης ἐκ Βαβυλῶνος πεμφθείσας ἀρτιστησίους ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, & Ἀριστοτέλους τὸ τοῦ ἐπιστήσαντος αὐτῶν ἀσπίδος διηγέσθαι ὁ Πορφύριος χιλίων ἑτῶν εἶναι καὶ ἐνεκαλοσίων ἰσκιῶν, μέχρι τῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου σωζόμενας, μὴ δὲ δυναμέων δείξαι δι' ὑποθέσεων τὰ πιστευόμενα. Horum enim verborum sensus

C c 3 est,

* G. Joh. Vossius *Isagoge Chronologica* p. 54. *Antiquitatem regni Babylonici etiam ex Simplicio scimus, qui commentario in Aristotelis lib. de cælo refert, quomodo tum Alexander M. Babylona cepisset, Aristoteles ex consobriano & discipulo suo Callisthene, qui Alexandrum comitabatur, quaesierit per litteras, quamdiu durasset imperium Babylonium: illum autem Aristoteli rescripsisse, ex sententia sapientium Chaldaeorum urbem eam occupatam esse anno a Chaldaica 1993.*

est, circa observationes Astronomicas fidem potius habendam esse Astrologis minus vetustis, quam antiquissimis illis, qui non tam diligenter phaenomena annotarunt, aut observationes eorum scripto servatas habuerunt, demonstrationibusve potuerunt iis quae afferunt fidem facere, in primis antequam Callisthenes Babylone in Graciam misisset observationes annorum 1093, quas ad aetatem usque Alexandri servatas reperit.

Ut praecipuas tamen quasdam temporum notationes hoc loco adjungam :

Ab initio Nini ad Sardanapalum ab Arbace devictum, sunt anni, ut notat e Ctesia Diodorus Siculus,	1360	ab A.	ante Christum 2236 ad 876
Ab Arbace ad Astyagem ultimum <i>Medorum</i> Regem, anni	322		883 — 561
<i>Æra</i> Iphiti sive Olympiadum			776
<i>Æra</i> Urbis Romae conditae Catonianae			755
<i>Æra</i> Varroniana			753
<i>Æra</i> Nabonassari Babyloniorum Regis qui a Medis defecit			747
<i>Æra</i> Nabopalassari, qui pater Nabuchodonosoris fuit			625
A Cyro primo Rege <i>Persarum</i> ad * mortem Darii Codomanni quem vicit Alex. Magnus	231	ab A.	561 — 330
Regnum Macedonum a Philippo Aridzo ad Perseum victum a Paulo Æmilio	271		324 — 153
Regnum Ægyptium a Ptolemæo Lagi ad Cleopatram	293		321 — 28
Regnum Parthorum ab Arsace ad Artabanum IV. victum ab Artaxare	476	ab A.	250 ante, ad 226 post N. C.
Regnum Syriæ, ab Seleuco I. Nicanore ad Antiochum Pif. a Pompejo M. Syria privatum	249	ab A.	ante N. C. 312 — 63
<i>Æra</i> Seleucidarum, <i>Æra</i> contractuum, <i>Æra</i> Dilkarnaim, Anni Græcorum secundum quos computant scriptores Maccabaicorum, incip. ab A.			ante C. N. 312
			<i>Æra</i>

* Darius cum Alexandro jam conflicturus apud Curtium IV. 14 20. *Forstian ita Dii fata ordinaverunt, ut Persarum imperium quod secundo cursu per ducentos triginta annos ad summum fastigium eberant, magno motu conciderent magis quam adficerent.*

Æra Juliana five Antiochena prior, initium Julii Cæsaris diætaturæ,	
	ante C. N. 45.
Æra Hispanica ab anno Juliano VIII.	38
Æra Antiochena posterior, eadem quæ æra pugnæ Actiæ, quæ Augustus Antonium devicit, atque Æra Alexandrina à capta ab Augusto Alexandria	30

MILLENARIUS QUINTUS præter Romani Imperii & tot sub eo gentium fata, imprimis considerandam offert Christi vitam & Evangelii prædicationem ab Apostolis propagatam per totum terrarum orbem, Christianæque Religionis incrementa, & Ecclesiæ dilatationem, quæ inter tot gravissimas persecutiones annos circiter trecentos sub Imperatoribus Romanis Ethnicis mirum in modum crevit: donec primus *Constantinus Magnus* ab A. C. 312. non dubitavit Christianismum publice profiteri, nomineque Christi labara sua & insignia ac numos consecrare. Obiit *Nicomedia* A. C. 337.

Reip. Judaicæ excidium	A. C. 70
Æra agonis primi Capitolini, à Domitiano celebrati	86
Persarum regnum ab Artaxare restauratum	226
Æra Diocletiani, Ægyptiaca, Martyrum, Gratiæ	284
Æra Constantini M. Imperatoris in Britannia salutati	306
Æra five periodus quindecennalis <i>Indictionum</i> ab * octavo Cal. Octobr.	312
<i>Concilium I.</i> Oecumenicum <i>Nicenum</i> in quo desinit Chronicon Eusebii	325
<i>Constantinopolis</i> à Constantino M. instaurata & dedicata	330
Imperium divisum inter Constantinum fil. Constantium & Constantem	337.
Inter Valentinianum & Valentem	364
Inter Valentinianum juniorem & Gratianum	375
Constantini M. divisio Imperii in Orientale & Occidentale, quæ Theodosius Magnus filiis Arcadio <i>Orientem</i> & CPolin	384
Romam Honorio & <i>Occidentem</i> tribuit	393
Francorum regnum in Gallia cæpit	418
	Sub

* Græci Imperatores deinde auspiciati sunt Indictiones numerare à Calendis Septembribus, Pontifices à Calendis Januarii. Vide Bandurium ad Antiquitates CPol. p. 473, seq. & Combesium ad Amphiloichium p. 262.

Sub idem tempus pleræque Occidentalis Imperii provinciæ & regna à Vandalis, Hunnis, Gothis aliisque barbaris populis invadi cœpta.

Imperium Occidentale extinctum, dejecto Romulo Augustulo A. C. 476

Per Odoacrum Tunilingorum Regem

Sæculo sexto Longobardi infestarunt Pannoniam, Dalmatiam, Illyricum ac denique Italiam

Exarchi Ravennæ fuerunt per annos 383. ab A. C. 369. ad 752

Æra Arabum sive Hegiræ Muhamedicæ 622

Æra Persica sive Jezdagirdis ultimi Persarum Regis sive inchoati

Saracenorum in Persia Imperii 632

Saracenorum regnum in Hispania cœpit 714

Regnum Longobardicum in Italia à Carolo M. extinctum 774

Imperium Occidentale ab eodem Carolo M. instauratum 801

Christiana religio per Germaniam & septentrionales regiones propagata sæculo nono.

MILLENARIUS SEXTUS, cujus & ipsi particula sumus, quo propiora nobis tempora complectitur, eo brevius illo defungi poterimus, nihil quicquam ejus hoc loco annotaturi quam *Imperii Orientalis* excidium A. C. 1453. & jucundissimam quæ in sæculi XVI. initia incidit Epocham restauratæ lucis Evangelii atque bonarum literarum.

X. Cum Chronologia universalis compactum quoddam ex innumeris observationibus & particularibus Historiis corpus sit, utilem huic perficiendo operam præstant ii, qui in celebriorum regnorum vel Rerum publicarum rebus singillatim digerendis defudant. Nullam autem lucidiorum faciem præferre cognitioni illarum possunt, quam si Regum, Principum, Archontum, Consulum, Magistratum, Patriarcharum, Episcoporum ætatem & tempora recte digerere studeant. Sic Atticæ v. g. Historiæ insignem plane lucem affert series Chronologica Archontum, ad quorum tempora Græci scriptores (ita ut ad annos Consulum Romanorum Latini) referre omnia solent, à Jo. Meursio lib. de Archontibus illustrata, exhibitaque ab Humfredo Prideaux ad Marmora Oxon. T. 2. p. 82. & Henrico Dodwello opere præstantissimo de Cyclis p. 713. seq. Sed non minus utilem operam præstitit idem Dodwellus quando p. 717. eosdem Archontes ordine Alphabetico cum adposita temporis nota descriptos exhibet, ut quando in veterum monumentis aliquid hoc vel illo

illo Archonte contigisse legitur, ope hujus indicis statim de tempore quo Archon ille praefuit conficit. Illum indicem, cum in veteri Attica Historia utilissimus sit, Dodwelli vero opus in paucorum apud nos manibus versetur, hoc loco integrum adjungere volui.

Regum Atticorum à Cecrope, Archontumque series Alphabetico ordine disposita, cum annis quibus honorem quisque inivit, Periodi, ante annos Archontas, Julianæ; postea vero ipsarum Olympiadum.

Periodi Julianæ numerus prior, Chronici Marmorei Arundeliani, posterior, Dodwelli.

A.

Abion, forte Olymp. 80. 1.
 Acastus, 3646. M. Ox. 3665. Dodwello.
 Acestorides, 69. 1. 76. 1.
 Adimantus, 75. 1.
 Adrianus Imp. 22. 4.
 Ægeus, 3406. M. Ox. 3432. Dodw.
 Æschylus, 3935. M. Ox. 3936. Dodwello.
 Æsimeides, 9. 1. Jul. P. 3971.
 Agamestor, 3895. M. Ox. 3916. Dodwello.
 Agathocles, 183. 2. 105. 4.
 Agyrrius, ante Andocidem, incert.
 Alcæus, 89. 3.
 Alcibiades, incert. Pollux.
 Alcisthenes, 102. 1.
 Alcæon, 3958. M. Ox. 3959. Dodwello.
 Alexias, 93. 4.
 Aminias, 89. 2. 87. 4.
 Amphictyon, 3191. 3217. Dodw.
 Anarchia, Olympiad. 94. 1. 215. 3.

Anaxicrates, 125. 2. 118. 2.
 Anchises, 73. 1.
 Anicetus, 112. 1.
 Anticles, 113. 3. 4.
 Antidotus, 82. 1.
 Antigenes, 93. 2.
 Antiloehides, 86. 1.
 Antipater, 97. 4. 206. 1.
 Antiphates, 120. 4.
 Antiphon, 90. 3.
 Antitheus, 160. 1. Meurs. Rectius 158. 3. vid.
 Aphepsion, 74. 1.
 Aphidas, 3556. Marm. Ox. 3578. Dodwello.
 Apollodorus, 87. 3. 107. 3. 114. 4. 115. 2.
 Apollonius, incert. Unus è Sophistis Philostrati.
 Apfander, 19. 1. Jul. Per. 4011.
 Apsepsion, 74. 3. 77. 1.
 Apseudes, 86. 4.
 Archestratides, 100. 1.
 Archias, 90. 2. 108. 3.
 Archidas, 108. 3.
 Archidemides, Olympiad. 79. 1.
 D d Archi-

Chion, 103. 4.
 Chremes, 113. 2. 3.
 Claudius Attalus, vid. Attalus.
 Clearchus, 91. 4.
 Cleocritus, 91. 4.
 Clidicus, 3980. M. Ox. 3981. Dodwello.
 Clisthenes, 67. 2.
 Codrus, 3603. M. Ox. 3624. Dodwello.
 Comias, 57. 1.
 Conon, 79. 2. 208. 4.
 Corebus, 118. 3.
 Corybus, 118. 3.
 Cranaus, 3182. M. Ox. 3208. Dodwello.
 Creon, Per. Jul. 4031. Olymp. 24. 1. 2.
 Critias prior, 44. 1.
 Ctesicles, 111. 3.
 Ctesicles antiquior, Lyf. inc.

D.

Damafias πρῶτος 35. 1. 2. Dionyf. Hal.
 II. 49. 2. Sed 48. 1. Schol. Pind. Argumento Pyth.
 Damafis, 48. 1. Schol. Pind. Arg. Pyth.
 Demetrius Phalereus, 117. 4.
 Democles, 125. 3.
 Democrides, 116. 1.
 Demogenes, 115. 4.
 Demonicus, Demofthen pro Coron. Non, ut videtur, Eponymus.
 Demophilus, 99. 4.

Demophon, 3507. M. Ox. 3533.
 Dodwello.
 Demofthenes, 116. 1.
 Demoftratus, 96. 4. 97. 3. 211. 1.
 Demotion, 77. 2.
 Dexitheus, 98. 4.
 Dimylus, Laert. male 93. 4.
 Dinophilus, 207. 1.
 Diocles, 92. 4. 114. 3.
 Diognetus, 3793. M. Ox. (3822. Dodw.) 72. 2. 129. 1. Incert. Reinesf. Class. I. 206. Sed Smyrnae forte, non Atheniense.
 Dionysius, post Lyciscum. Incert. Grut. p. 319. 2. sub Romanis.
 Dionysodorus, 208. 1.
 Diophantus, 96. 2.
 Diotimus, 88. 1. 106. 3.
 Diotrophes, 99. 1.
 Diphilus, 84. 2. 121. 4.
 Draco, 39. 1.
 Dromocrides, 76. 2.
 Dropides, 47. 1.
 Dropilus, 33. 4.
 Dyscinetus, 102. 3.

E.

Elpines, 106. 1.
 Elpinices, 106. 1.
 Epznetus, Olympiad. 36. 1. 94. 4.
 Epaminon, 87. 4. pro επ Αμυνια.
 Nec enim nomen Aminon.
 Epaminondas, 87. 4. Doric. non Atticum. Pro επ Αμυνια.
 Epiginus, 85. 2.
 Erechtheus, 3291. Marm. Ox. 3317. Dodwello.

Erichthonius, 3201. Marm. Ox.
 3227. Dodwello. *olivuboc*
 Eryxias, 21. 3. Jul. Per. 4021. *and*
 Erxiclides, 58. $\frac{1}{2}$. *de amur*
 Euznetus, III. 2. *de amur*
 Euander, 99. 3. *de amur*
 Eubulides, 96. 3. *de amur*
 Eubulus, 108. 4. *de amur*
 Eucharistus, 105. 2. *de amur*
 Euclees, 88. 2. Aristoteli, Olymp.
 iod. Alex. Aphrodisæo, 1 &
 Schol. MS. in *Eschin.* *de Pa-*
ρατρειβ.
 Euclides, 88. 2. 94. 2. *de amur*
 Eucrates, 47. $\frac{1}{2}$. *de amur*
 Euctemon, 93. 1. 120. 2. *de amur*
 Eudemus, 106. 4. *de amur*
 Eudorus, 108. 4. *de amur*
 Euippus, $\frac{7}{8}$. $\frac{1}{2}$. *de amur*
 Euphemus, 90. 4. *de amur*
 Euthippus, $\frac{7}{8}$. $\frac{1}{2}$. *de amur*
 Euthycles, *Demosthen.* pro Coron.
 Sed non Eponymus. Incert. *de*
 Euthycrates, 113. 1. si Auctorem
 habuerit cur illum ita appella-
 ret *Scaliger.*
 Euthycritus, 113. 1. An ille? *Reines.*
 Class. v. 36. Sic putat ipse.
 Euthydemus, 56. $\frac{1}{2}$. 82. $\frac{1}{2}$. 87. 2. 88.
 3. 106. 4. si Auctor fuerit *Scaliger.*
 Eutymenes, $\frac{8}{8}$. $\frac{1}{2}$. *de amur*
 Euxenippus, 118. 4. *de amur*
 Exznetus, 94. 4. *de amur*
 G.
 Gallienus Imp. 260. 1.
 Glaucides, 85. $\frac{1}{2}$. *de amur*

Glaucippus, 92. 3. *de amur*
 Gorgias, 125. 1. *de amur*
 H.
 Hadrianus Imp. 222. 4. *de amur*
 Hegemachus, 120. 1. *de amur*
 Hegemon, 113. 2. *de amur*
 Hegesias, 114. 1. *de amur*
 Hegestratus, 55. $\frac{1}{2}$. *de amur*
 Heniochides, 41. 2. *de amur*
 Heraclides, 61. $\frac{1}{2}$. si habuit Aucto-
 rem *Scaliger.* *de amur*
 Heraclitus, 162. 1. *de amur*
 Hercules, 61. $\frac{1}{2}$. *de amur*
 Herodes, 180. 1. *de amur*
 Heropythes, *Demosthen.* pro Co-
 ron. Non Eponymus. *de amur*
 Hieromnemon, 117. 3. *de amur*
 Hipparchus, 71. $\frac{1}{2}$. *de amur*
 Hippoclides, 53. $\frac{1}{2}$. *de amur*
 Hippodamus, 101. 2. *de amur*
 Hippomenes, 14. 1. Jul. Per. 3991.
 Hybrilides, 72. $\frac{1}{2}$. *de amur*
 I.
 Jason, Olympiad, 163. 4. *de amur*
 Isagoras, 68. $\frac{1}{2}$. *de amur*
 Isarchus, 89. 1. *de amur*
 Ithycles, 95. 3. *de amur*
 L.
 Laches, 95. 1. *de amur*
 Lacratides, 73. $\frac{1}{2}$. *de amur*
 Leocrates, 16. 3. Jul. Per. 4001. *de amur*
 Leocritus, 91. 4. *de amur*
 Leostratus, 27. 2. 74. $\frac{1}{2}$. 119. 2. *de amur*
 Lyciscus, 109. 1. incert. *Grut.* p. 319.
 2. ante Dionysium, Sub *Romanis.*
 Lyco-

Lycotratus, 102. 4.
 Lyfagoras, 68. $\frac{1}{2}$.
 Lyfanias, 78. $\frac{3}{4}$. 84. $\frac{2}{3}$.
 Lyfiades, 95. 4.
 Lyfias, 20. 3.
 Lyficrates, $\frac{8}{11}$. 1.
 Lyfimachides, $\frac{8}{11}$. 7. 110. 2.
 Lyfimachus, 86. $\frac{1}{2}$.
 Lyfistratus, 78. $\frac{2}{3}$. 102. 4.
 Lyftheus, $\frac{7}{9}$. 7.

M.

Macrinus, 223. 4.
 Medon, 362. 4. M. Ox. 3645 Dodw.
 Megacles, 3765. M. Ox. 3792. Dodwello. 45. 1.
 Melanthus, 3566. M. Ox. 3587. Dodwello.
 Menander, 99. 3.
 Meneſtheus, 3484. M. Ox. 3510. Dodwello.
 Menon, $\frac{7}{9}$. 7.
 Micion, 94. 3.
 Milriades, 29. 1. 30. 2. 64. $\frac{1}{2}$.
 Mnefidemus, 120. 3.
 Mneſiphilus, incert. Demofthen. pro Coron. Non Eponymus.
 Mneſitheus, $\frac{8}{11}$. 1. 7.
 Mneſithides, incert. Demofthen. pro Coron. Non Eponymus.
 Molon, 104. 3.
 Morychides, 85. $\frac{1}{2}$.
 Myrichides, 85. $\frac{1}{2}$.
 Myrus, 70. $\frac{1}{2}$.
 Myſtichides, 98. 3.

N.

Naufias, incert. *Reinf.* Cl. I. 135. &

Selden. de Synedr. L. 2. c. 3. §. 3. p. 56.
 Nauficles, incert. *Demofth.* pro Coron. Non Eponym.
 Naufigenes, 103. 1.
 Naufimachus, 86. $\frac{1}{2}$.
 Naufinicus, 100. 3.
 Nezchmus, 115. 1.
 Neodes, incert. *Demofth.* pro Coron. Non Eponymus.
 Niceratus, 112. 1.
 Nicetes, 112. 1.
 Nicias, 121. 1. 106. 1. Item Nicias antiquior. *incert.* Plutarch, Nic.
 Nicocles, 119. 3.
 Nicocrates, 111. 4.
 Nicodemus, 74. $\frac{2}{3}$. 104. 4.
 Nicodorus, 116. 3.
 Nicomachus, 109. 4.
 Nicon, Olympiad. 100. 2.
 Nicophemus, 104. 4.
 Nicoſtratus, 111. 4. 121. 2.
 Nicoteles, 97. 2.

O.

Olympiodorus, 121. 3.
 Oxyntes, 3542. Marmor Ox. 3566. Dodwello.

P.

Pandion I. 3251. M. Ox. 3277. Dodwello.
 Pandion II. 3381. M. Ox. 3407. not. Dodwello.
 Pedieus, $\frac{8}{11}$. 1. 7.
 Phædon, $\frac{7}{11}$. 1. 76. $\frac{1}{2}$. $\frac{77}{11}$. 7.
 Phædras, incert. *Inſcript.* *Spon.* Miſcell.
 D d 3

- Scell. p. 343. & *Wheeler*. p. 54. post
Hadrianum.
 Phznippus I. 48. I. II. 72. $\frac{3}{4}$.
 Phanippus, 72. $\frac{3}{4}$.
 Phanostratus, 99. 2.
 Pherecles, 3818. M. Ox. 3850.
 Dodwello 119. I.
 Philinus, 250. I.
 Philippus, 48. $\frac{1}{2}$. 121. 4. 122. 2.
 Philiscus, 83. $\frac{1}{2}$.
 Philocles, 79. $\frac{2}{3}$. 97. I. 114. 3.
 Philocrates, 73. $\frac{3}{4}$.
 Philombrotus, 46. $\frac{2}{3}$.
 Phocion, 115. 3.
 Phorbas, 3735. M. Ox. 3761. Dod-
 wello.
 Phormio, 96. 1.
 Phraclides, 80. $\frac{1}{2}$.
 Phraclides, 80. $\frac{1}{2}$. 102. 2.
 Phrynichus, 110. 4.
 Pisander, 91. 3.
 Pisistratus, 27. 4. Et alius junior
 Pisistratus Pisistratida. Incert.
 Thucyd. L. VI.
 Polemon, 117. I.
 Polycles, 114. 3. Forte non Ar-
 chon Eponymus.
 Polyzelus, 103. 2.
 Praxibulus, 116. 2.
 Praxiergus, 77. $\frac{2}{3}$.
 Praxiteles, 84. $\frac{1}{2}$.
 Praxurgus, 77. $\frac{2}{3}$. si Auctorem ha-
 buerit *Scaliger*.
 Procles, incert. *Clem. Alexandrin.*
 in Protreptico.
 Prulades forte inc. *Grut.* p. 464. 7.
 Pyrgion, 98. I.
 Pyrrhion, 98. I.
- Pytharatus, 127. 2.
 Pytheas, 100. I.
 Pythocritus, 71. $\frac{5}{6}$.
 Pythodemos, 111. I.
 Pythodorus, 87. I. 94. I. 111. I.
 Pythodotus, 109. 2.
- S.
- Scamandrius, incert. *Andocid.* *Περί*
Μυσηρίων.
 Scythodorus, 88. 3. Rectius for-
 tasse.
 Simon, 33. 3. 47. $\frac{2}{3}$.
 Simonides 33. 3. 117. 2. 47. $\frac{2}{3}$.
 Socratides, 101. 3.
 Solon, 46. $\frac{2}{4}$.
 Soficles, 113. 4.
 Sofigenes, 109. 3.
 Sofistratus, 81. $\frac{2}{3}$.
 Stratocles, 88. 4.
 Syniades, 95. 4.
- T.
- Theagenides, Olymp. 78. $\frac{1}{2}$.
 Thecllus, 107. 2.
 Thellus, 107. 2.
 Themistocles, $\frac{75}{8}$. 4. 108. 2.
 Theodamus, male 106. 4.
 Theodorus, 85. $\frac{3}{4}$.
 Theodotus, 98. 2.
 Theomnestus, 108. I.
 Theon, incert. *Grut.* p. 317. 2.
 Theophilus, 108. I.
 Theophrastus, 110. I. 116. 4.
 Theopompus, 92. 2.
 Thericles, 61. $\frac{2}{4}$.
 Therisippus, 3694. M. Ox. 3710.
 Dodwello, The-

Theſeus, 3454. M. Ox, 3480.
Dodwello.

Theſpius, 3868. M. Ox, 3889.
Dodwello.

Theſſalus, 107. 2.

Thraſyllus, 210. 1.

Thumedus, 108. 1.

Thymætes, 3557. M. Ox, 3579.
Dodwello.

Timarchides, 83. 7.

Timocles, 87. 7.

Timocrates, 104. 1.

Timotheus, 75. 7.

Tiſander, incert. *Marcellin.* vit.

Thucydides, ante Hippocli-
dem, Ol. 53. 3.

Tlepolemus, 79. 7.

Tleſias, 24. 3. 23. 4. *Paul. Meſſ.* 15.
V.

Ventidius Sota, circa temp. *Severi.*
Inſcript. Spon. Miſcell. p. 369.

X.

Xanthippides, 75. 7. *Plutarch.*

Xanthippus, 75. 7.

Xenznetus, 94. 4.

Xenias, 118. 4.

Xenippus, 118. 4.

Z.

Zeno, incert. *Marm. Arundel.* VI.
Reineſ. Claſſ. 1. 55. *Oxon.* 132.
Archon Delius.

Huic indici Dodwelliano, addetur à me

Brevis Sciagraphia Historiæ Veteris Atheniens.

Æra Attica A. 807. ante Olympiades. Confer *Marſham.* p. 491. *Canoniſ Chronici.*

Ogyges regnavit Annos 32.

Ab Ogygis usque diluvio ad Cecropem Annor. 190. interregnum.

A Cecrope 1. (qui primus *Rex*) usque ad Codrum (qui vitam suam pro patria effudit) *Reges* 17. per annos fere quingentos. Vid. *Scal. Can. Ifagog.* p. 165. *Petav.* 2. *rationalar.* p. 110. & 2. *doctrin. temp.* p. 492. *Sigonius de temporibus Atheniens.* T. 5. *Gronov.* p. 1633. seq. *Vindingii Hellen.* T. XI. *Gronov.* p. 181. seq. *Meursii regnum Atticum sive libri III. de Regibus Atheniensium* T. IV. *Theſaur. Gronov.* *Dodwell de Cyclis* p. 696. sqq. & 683. sqq. & *Jo. Potteri Antiquitates Atticæ* T. XII. *Gronov.* p. 10.

Archontes perpetui à Medonte Codri filio ad Alcmeonem ordine tertium decimum, *Archontes perpetui* per annos 316. Vide *Scal. Can. Ifagog.* p. 166. *Petav.* 2. *rationalar.* p. 111. *Meursii Regnum Atticum*, *Dodwell, de Cyclis* p. 698. & 687. sqq.

Archon-

Archontes decennales à Charope ad Eryxiam, ordine septimum usque Olymp. XXIII. 1. ante Christum 686. per annos 68. Vide Scalig. Canon. Isagog. p. 166. Petav. 2. ratiōnar. p. III. Dodwell, de Cyclis p. 691. seq.

Archontes Anni ab Olymp. XXIII. 2. ante Christum 685. Novem quidem simul erant Archontes Athenis, sed unus tantum ex his ἐπιώμυϑος, alter βασιλεύς, tertius πολέμαρχος, reliqui sex νομοθῆται. Vide Potteri Antiq. Atticæ p. 63. seq. Joh. Meursium de Archontibus, & Clariss. Montfauconi Palæographiam Græcam p. 150.

Olymp. LIV. 4. Pisistrati tyrannis * ejusque filiorum. Obiit Pisistratus Olymp. LXIII. 2.

LXVI. 4. Hipparchus interfectus ab Harmodio & Aristogitone. Hippias pulsus LXVII. 3.

LXXII. 1. Pugna Marathonica Imp. Miltiade adversus incursum Medorum sub Dario Hytaspide.

LXXV. 1. Pugna Salaminia victus Xerxes Imp. Themistocle,
2. Pugna ad Plateas victi Persæ ducibus Pausania & Aristide
ad Mycalen ducibus Leotychida & Xanthippo.

4. Imperium Græciæ acceperunt Athenæ sub Aristide, tenuerunt per annos 65, ad Ol. XCII. 1.

LXXVII. 2. Persarum classis profligata duce Cimone.

LXXX. 3. Thebani cæsi duce Myronide.

LXXXVII. 1. Belli Peloponnesiaci cum Lacedæmoniis initium, quod duravit per annos 27. ad Ol. XCIII. 3.

LXXXIX. 4. Pestilentia quam è Thucydide describit Lucretius.

XCII. 1. Quadringenti Remp. invadentes, qui iterum ejecti sunt anno post. Plutarch. Alcibiade f. 205.

XCIV. 1. Athenæ à Lacedæmoniis captæ, duce Lyfandro.

Triginta Tyranni. Decemviri.

XCIV. 4. Libertas recuperata auctore Thrasybulo.

XCVI. 2. Imperium Græciæ Lacedæmoniis iterum extortum Duce Conone.

CV. Bellum Sociale.

CX. 3.

* Confer Jo. Meursii Pisistratum, & Anonymi diss. Chronologicam & Criticam ad Herodoti lib. 1. c. 59. seq. insertam Memoriis Literariis Trevolitanis A. 1709. Octobr. p. 1786. seq.

Olymp. CX. 3. Pugna infelix ad Chæroneam, in qua victi à Philippo Athenienses libertatem perdidere.

CXIV. 2. Subactæ Athenæ ab Antipatro, Lamiaco bello.

CXVIII. 2. Recepta à Demetrio Phalereo species libertatis. Diodor. Sic. XX. T. 2. p. 782. Demetrius Antigoni F. cogens Phalæreum Athenis cedere. Plutarch. Demetrio p. 892. 893. victus ab Atheniensibus spernitur p. 903. Athenas iterum capit, Lacharè in fugam coniecto p. 905.

CXLII. 4. Vexatæ à Philippo Demetrii II. Filio. Defensæ Athenæ à Romanis.

CLXXIII. 3. Interceptas à Mithridate, recuperat Sylla. Videndus Meursius in fortuna Attica, capite præcipue X. Tomo quinto Gronov.

Quemadmodum Atheniensibus Archontes, ita Romanis Consules tempora designabant, unde perquam commodam utilemque operam Historiæ Romanæ studiosis præstitit Clarissimus Vir & alia multiplici spectatæ industriæ laude insignis *Theodorus Janssonius ab Almelooveen*, cujus libri duo * factorum Romanorum Consularium exstant, prior juxta seriem annorum, posterior secundum ordinem Alphabeticum digestus, Amstelod. 1705. 8. Secundis curis quibus hoc opus expolire auctor doctissimus instituerat, ante paucos menses intercessit Viri fatum, quod eum hoc anno 1712. abstulit Harderovici; & simul tot alios egregios ejus conatus oppressit. Successiones Regum principumque in plerisque regnis per omnem ætatem, recensitis ordine temporum singulis, quo invicem successerunt, populorum rectoribus, persequi conatus est *Gerhardus Johannes à Bentinck*, puer tum, ut titulus libri habet, duodecennis in *Mundo gubernato*, Daventriæ 1696. 4. Neque contemnendus est labor, licet non usque quaque accuratus. Qui si ex fide dignis monumentis emendetur suppleaturque, cum cura annotatis annis Christi vel ante Christum, & justo deinde ornetur indice, nihil facile extet utilius ad lucidissimam facem omni historiæ præferendam. In Historia Ecclesiastica similiter non obscurum est quantum lucem ordinandis temporibus afferat diligentior notatio successiōnis Episcoporum, illorum præcipue qui in præcipuis illis quinque sedibus Romana, Constantiniana, Hierosolymitana, Antiochena & Alexandrina præfuerunt: & quanquam non exigua caligine, ut omnis vetus historia, in multis etiam

E e

hæc

* Alios factorum Consularium Rom. scriptores refero infra Cap. XIV. §. 10.

hæc Chronologia pars obsita videtur, tamen merito in usum verti debent quæ dispellendis illis tenebris recens virorum eruditissimorum industria & ingenium præclare observavit. Ac præcipue operæ pretium est videre quæ de *CPolitanorum* Episcoporum successione annotata sunt à Dan. Papebrochio in T. 1. Act. Sanctor. Junii, atque imprimis ab Anselmo Bandurio in Imperio Orientali, ut Freheri jus Græcæ Rom. p. 296. seq. & Chronologiam operi præmissam Labbeum in protreptico Hist. Byzantinz, & Henr. Hilariùm ad Philippi Cyprii Chronicon Ecclesiæ Græcæ, nec non conspectum Historiæ CPolitanz quem dedi libro quinto Bibliothecæ Græcæ capite quinto, omittam: De *Hierosolymitantis* ab eodem Papebrochio in T. 3. Maji, & T. 7. p. 696. sq. De *Alexandrinis* ab Abrahamo Ecchellensi in Chron. Orientali (ad usque A. 1250.) Paris. 1651. fol. Ed. Pocockio indice ad Eutychiei Annales, Athanasio Kirchero in prodromo Copto & post Lexicon Copticum pag. 518. seq. Johanne Mich. Wansleben ad calcem libri de Ecclesia Alexandrina Paris. 1677. 12. Ottone Dappero in descriptione Africæ, præcipue vero in Actis Sanctorum à Jo. Bapt. Sollerio S. I. Tomo V. Junii: & novissime ab V. C. Eusebio Renaudoto in Historia Patriarcharum Alexandrinorum, Paris. 1713. 4. De *Antiochenis* antiquioribus, quemadmodum de aliarum quoque sedium Patriarchalium Antistitibus consulendus Carolus à S. Paulo in Geographia sacra, Eutychieus in Annalibus, Nicephorus CPol. in Chronographia &c. Chronologia Episcoporum *Romanorum*, antiquiorum præsertim perturbatior est, ut unicuique apparebit qui vel recentium scripta vel veteres Catalogos conferre inter se voluerit. Decem Catalogos veteres & undecimum Honorii Augustodunensis *, Antonius Pagi præmisit tomo 1. Criticæ Baronii. Etiam Catalogos binos cum variis observationibus Papebrochius Tomo 1. Act. Sanctorum Aprilis præfixit, præter quatuor illos quos edidit in Conatu Chronico Historico, propylæo Act. Maji. Librum Pontificalem cum Catalogis antiquis (in Cuspiniani fastis, & ab Ægidio Bucherio p. 269. ad Victorini Canonem Paschal.) comparatum ad MSS. codices & cum aliis veterum testimoniis collatum exhibet Emanuel Schelstratenus, T. 1. Antiquitatis illustratz. Exstat & Catalogus Pontificum Rom. in Nicephori CPol. Chronographia, quem latine vertit Anastasius Bibliothecarius: & in Orderici Vitalis Historia Ecclesiastica lib. 2. p. 436. E recentioribus præter Pagium, Schelstratenum & Papebrochum videndi Jo. Pearsonius in ope-

* Exstat & Tomo XX. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 1026.

operibus postumis & Henr. Dodwellus in diff. de successione Episcoporum Romæ. Cæterum cum in pertexenda accurate & ad temporum rationes exigenda Pontificum Rom. ferie integra ad nostram usque ætatem, nemò diligentius versatus sit Papebrochio, placet ex ejus propylæo Maji mutuari Indicem Pontificum Chronologicum, literarum ordine digestum, & locis quibusdam, ipsius ex observatione emendatum, quem studiosis Hist. Ecclesiasticæ non injucundum fore confido.

CATALOGUS Pontificum Rom.

A, notat antipapam. Numerus primus ordinem inter Pontifices, a, significat abdicatum vel se abdicantem.

79 Adeodatus ab Anno 672. Mart. 14.	ad 677. Maji 18.
97 Adrianus I. 772. Febr. 9.	795. Dec. 25.
108 ——— II. 867. Dec. 14.	872. Nov. 25.
III ——— III. 884. Mart. 1.	885. Jul. 8.
171 ——— IV. 1154. Dec. 4.	1159. Sept. 1.
188 ——— V. 1276. Jul. 16.	1276. Aug. 18.
222 ——— VI. 1522. Febr. 16.	1523. Sept. 14.
59 Agapetus I. 535. April. 29.	536. April. 17.
132 ——— II. 946. Junii 2.	956. Januar. 11.
81 Agatho 679. Maji 29.	681. Dec. 2.
7 Alexander I. 108. Nov. 5.	117. Maji 3.
158 ——— II. 1061. Sept. 30.	1073. April. 20.
172 ——— III. 1159. Sept. 7.	1181. Aug. 25.
183 ——— IV. 1254. Dec. 25.	1261. Maji 25.
208 ——— V. 1409. Jun. 26.	1410. Maji 3.
218 ——— VI. 1492. Aug. 11.	1503. August. 18.
241 ——— VII. 1655. April. 7.	1667. Maji 20.
245 ——— VIII. 1689. Octobr. 6.	1691. Jan. 31.
5 Anacletus 84. Maji 9.	92. Jul. 13.
A. Anacletus 1130. Febr. 17.	1138. Febr. 7.
41 Anastasius I. 398. Dec. 5.	401. Dec. 14.
52 ——— II. 496. Sept. 15.	498. Sept. 8.
123 ——— III. 912. Oct. 4.	914. Nov. 25.
170 ——— IV. 1153. Jul. 9.	1154. Dec. 2.

11 Anicetus ab Anno 150. Jan. 19.	ad 154. April. 17.
12 idem	153. Jul. 16.
20 Anteros	235. Nov. 22.
64 Benedictus I.	575. Jun. 16.
83 ——— II.	685. Maji 14.
106 ——— III.	855. Sept. 1.
119 ——— IV.	900. Martii 2.
135 ——— V.	964. Maji 19.
137 ——— VI.	972. Sept. 22.
139 ——— VII.	975. April. 25.
148 ——— VIII.	1012. Jul. 20.
150 ——— IX.	1033. Dec. 9.
A. ——— X.	1058. April. 5.
196 ——— XI.	1303. Oct. 22.
199 ——— XII.	1334. Dec. 20.
A. Benedictus XIII.	1394. Sept. 28.
44 Bonifacius I.	418. Dec. 29.
57 ——— II.	530. Sept. 29.
68 ——— III.	607. Jan. 29.
69 ——— IV.	608. Aug. 25.
71 ——— V.	620. Apr. 27.
114 ——— VI.	896. April. 11.
141 ——— VII.	985. Jan. - -
195 ——— VIII.	1294. Dec. 24.
205 ——— IX.	1389. Nov. 2.
45 Celestinus I.	423. Sept. 16.
167 ——— II.	1143. Sept. 26.
177 ——— III.	1191. Apr. 12.
181 ——— IV.	1241. Oct. 27.
194 ——— V.	1294. Jul. 5.
29 Cajus	283. Dec. 16.
17 Callixtus I.	227. Dec. 26.
164 ——— II.	1109. Febr. 14.
A. Callixtus	1167. Aug. - -
213 ——— III.	1455. April. 8.
121 Christophorus	904. Nov. 25.
	162. April. 17.
	236. Jan. 3.
	579. Aug. 12.
	686. Mart. 25.
	858. Mart. 10.
	904. Sept. 16.
	964. Jun.
	974. Maji 14.
	984. Jul. 10.
	1024. Jul. 10.
	1048. Jul. 17.
	1059. Jan. 24.
	1304. Jul. 6.
	1342. Apr. 25.
	1423. Maji 23.
	423. Sept. 4.
	532. Oct. 24.
	607. Oct. 20.
	615. Maji 8.
	626. Mart. 11.
	896. April. 25.
	985. Dec. - -
	1303. Oct. 11.
	1404. Oct. 1.
	431. August. 1.
	1144. Mart. 9.
	1198. Jan. 8.
	1241. Nov. 22.
	se pontificatu abdicavit 1294. Dec. 12.
	296. Apr. 22.
	222. Sept. 28.
	1124. Dec. 12.
	1179. Aug. 29.
	1458. Aug. 6.
	905. Jun. - -

3 Clemens I. ab Anno 67. Octobr. 11. ad	76. Dec. 22.
al. 4. idem	73. Dec. 5.
152. — II.	1046. Dec. 25.
A. Clemens	1080. Jul. 25.
176. — III.	1187. Dec. 19.
185. — IV.	1265. Febr. 6.
197. — V.	1305. Jun. 5.
200. — VI.	1342. Maji 7.
A. Clemens	1378. Sept. 20.
A. Clemens	1424. Maji 14.
223. — VII.	1525. Nov. 19.
235. — VIII.	1592. Jan. 30.
242. — IX.	1667. Jun. 20.
243. — X.	1670. April. 29.
247. — XI.	1700. Nov. 23.
3 Cletus	67. Sept. 27.
al. 4. idem	77. Febr. 16.
Id. Anacletus	86. Nov. 16.
90. Constantinus	708. Mart. 4.
A. Constantinus	767. Jun. 28.
22 Cornelius	251. April. 27.
39 Damasus I.	366. Oct. 1.
153. — II.	1048. Jul. 17.
70 Deusdedit	616. Jan. 4.
26 Dionysius	259. Jul. 24.
80 Donus I.	677. Octobr. 4.
138. — II.	974. April. 26.
11 Elytherius	171. Jun. 3.
6 Evaristus	95. Jul. 26.
77 Eugenius I.	654. Sept. 7.
101. — II.	824. Jan. 5.
169. — III.	1145. Febr. 14.
211. — IV.	1431. Mart. 6.
32 Eusebius	310. April. 16.
28 Eutychianus	275. Jan. 6.
21 Fabianus	236. Dec. 11.
	76. Dec. 22.
	87. Nov. 16.
	1047. Octobr. 9.
	1101. — — — —
	1191. April. 5.
	1268. Nov. 19.
	1314. April. 20.
	1352. Dec. 6.
	1394. Sept. 16.
	1449. Jul. 23.
	1534. Sept. 25.
	1605. Mart. 3.
	1669. Dec. 9.
	1676. Jul. 22.
	1700. Nov. 23.
	73. Dec. 3.
	84. April. 26.
	96. Sept. 26.
	715. Mart. 18.
	768. Jul. 29.
	252. August. 5.
	384. Dec. 10.
	1048. August. 8.
	619. Jan. 26.
	269. Dec. 26.
	679. Mart. 13.
	975. Octobr.
	185. Sept. 6.
	108. Oct. 26.
	657. Maji 31.
	827. August. 27.
	1153. Jul. 8.
	1447. Febr. 18.
	310. Sept. 26.
	283. Dec. 8.
	250. Jan. 20.

Cyriacus Pontiani successor fabulosus.

27 Felix I.	ab Anno 270. Jan. 1.	ad 274. Dec. 24.
38 — II.	355. — — —	358. Jul. 29.
50 — III.	483. Febr. 13.	492. Jan. 30.
56 — IV.	526. Jul. 12.	530. Sept. 25.
A. Felix	1436. Dec. 17.	1447. April. 7.
113 Formosus	891. Sept. 19.	896. April. 4.
51 Gelafius I.	492. Febr. 2.	496. Sept. 8.
167 — II.	1118. Jan. 31.	1119. Jan. 29.
66 Gregorius I.	590. Sept. 3.	604. Mart. 12.
91 — — II.	715. Apr. 28.	731. Jan. 17.
92 — — III.	731. Febr. 22.	741. Nov. 10.
103 — — IV.	828. Jan. 5.	844. Jan. 11.
143 — — V.	996. Maji 17.	999. Febr. 18.
151 — — VI.	1045. April. 28.	1046. Dec. 17.
A. Gregorius	1118. Mart. 15.	1121. April. 27.
159 — — VII.	1073. Jun. 30.	1085. Maji 25.
175 — — VIII.	1187. Oct. 21.	1187. Dec. 17.
180 — — IX.	1227. Mart. 9.	1241. August. 21.
186 — — X.	1271. Oct. 27.	1276. Jan. 10.
203 — — XI.	1370. Dec. 30.	1378. Mart. 27.
207 — — XII.	1406. Nov. 30.	1415. Jul. 4.
230 — — XIII.	1572. Maji 13.	1582. April. 10.
233 — — XIV.	1590. Dec. 5.	1591. Oct. 15.
238 — — XV.	1621. Febr. 9.	1623. Jul. 7.
Hadrianus.	Vide Adrianus.	
48 Hilarus	461. Nov. 12.	467. Febr. 21.
72 Honorius I.	626. Sept. 28.	638. Sept. 13.
A. Honorius	1061. Oct. 28.	1065. — — —
165 — — II.	1124. Dec. 16.	1130. Febr. 14.
179 — — III.	1216. Jul. 18.	1227. Mart. 18.
192 — — IV.	1285. April. 2.	1287. April. 3.
54 Hormisdas	514. Jul. 20.	523. August. 4.
10 Hyginus	138. Jan. 13.	150. Jan. 11.
42 Innocentius I.	402. Jan. 1.	416. Dec. 21.
166 — — II.	1130. Febr. 17.	1145. Sept. 24.
A. Innocentius	1178. August.	1178. a. Sept.
178 — — III.	1198. Jan. 8.	1216. Jul. 16.

182 Innocentius IV. ab Ao. 1243. Jun. 24. ad	1254. Dec. 7.
187 — — — V.	1276. Jan. 21.
201 — — — VI.	1352. Dec. 18.
206 — — — VII.	1404. Oct. 17.
217 — — — VIII.	1484. Aug. 29.
234 — — — IX.	1591. Oct. 30.
240 — — — X.	1644. Sept. 15.
244 — — — XI.	1676. Sept. 21.
246 — — — XII.	1691. Jul. 12.
55 Johannes I.	523. Sept. 3.
58 — — — II.	532. Dec. 19.
63 — — — III.	561. Aug. 21.
74 — — — IV.	640. Dec. 3.
84 — — — V.	686. Jun. 10.
87 — — — VI.	702. Oct. 7.
88 — — — VII.	705. Febr. 8.
109 — — — VIII.	872. Dec. 14.
118 — — — IX.	898. Febr. 5.
125 — — — X.	915. Junii 18.
128 — — — XI.	932. April. 1.
133 — — — XII.	936. Jan. 13.
136 — — — XIII.	965. Oct. 1.
140 — — — XIV.	984. Oct. 19.
Jo. * F. Roberti	985. Dec. --
142 Joh. XV. al. XVI.	986. April. 25.
A. -- XVI. -- XVII.	997. Maji --
145 -- XVII. -- XVIII.	1003. Jun. 6.
146 -- XVIII. -- XIX.	1004. Mart. 19.
149 -- XIX. -- XX.	1024. Jul. 19.
189 Johannes XXI.	1276. Sept. 16.
198 — — — XXII.	1316. August. 7.
203 — — — XXIII.	1410. Maji 17.
36 Julius I.	337. Febr. 6.
220 — — — II.	1503. Oct. 31.
225 — — — III.	1550. Febr. 8.
124 Lando	914. Dec. 4.
	1254. Dec. 7.
	1276. Jul. 22.
	1362. Sept. 12.
	1406. Nov. 6.
	1492. Jul. 25.
	1591. Dec. 30.
	1655. Jan. 7.
	1689. August. 12.
	1700. Sept. 27.
	526. Maji 18.
	535. April. 21.
	574. August. 12.
	642. Sept. 20.
	687. Jun. 20.
	704. Dec. 21.
	707. Sept. 24.
	882. Dec. 15.
	900. Febr. 19.
	929. Jun. 20.
	935. Febr. 16.
	964. Maji 14.
	972. Sept. 6.
	985. Jun. --
	986. Apr. --
	996. April. 30.
	998. Mart. --
	1003. Oct. 31.
	1009. Jul. 18.
	1033. Nov. 8.
	1277. Maji 16.
	1334. Dec. 4.
	1415. Maji 31.
	352. April. 12.
	1513. Febr. 12.
	1555. Mart. 23.
	915. Jun. 14.

Lau-

* Electus, sed consecratione Episcopali non inauguratus.

	ad	509.
Laurentius, antiPapa* ab A. 498.		
47 Leo I.	440. Sept. 8.	461. Oct. 30.
82 — II.	682. Oct. 19.	684. Maji 23.
98 — III.	795. Dec. 27.	816. Jun. 11.
105 — IV.	847. Apr. 12.	855. Jul. 17.
120 — V.	904. Sept. 23.	904. Nov. 18.
126 — VI.	929. Jul. 5.	930. Febr. 9.
129 — VII.	935. Nov. 15.	939. Maji 24.
134 — VIII.	963. Dec. 6.	964. Febr. —
154 — IX.	1049. Febr. 12.	1054. April. 19.
221 — X.	1513. Mart. 11.	1521. Dec. 1.
236 — XI.	1605. April. 2.	1605. April. 27.
37 Liberius	352. Maji 24.	366. Sept. 23.
2 Linus	65. Jul. 7.	67. Sept. 23.
23 Lucius I.	252. Oct. 10.	255. Mart. 4.
168 — II.	1144. Mart. 10.	1145. Febr. 13.
173 — III.	1181. August. 29.	1185. Nov. 25.
30 Marcellinus	296. Jun. 30.	304. Octob. 24.
31 Marcellus I.	308. Maji 18.	310. Jan. 18.
256 — II.	1555. April. 9.	1555. April. 30.
35 Marcus	336. Jan. 18.	336. Oct. 7.
110 Marinus I. vide Martinus II.		
131 Marinus II. vide Martinus III.		
76 Martinus I.	649. Jun. 14.	654. August. 6.
110 — II.	882. Dec. 23.	884. Febr. 23.
131 — III.	942. Nov. 13.	946. Maji 26.
191 — IV.	1281. Febr. 22.	1285. Mart. 28.
410 — V.	1417. Nov. 11.	1431. Febr. 20.
33 Melchiades	310. Oct. 8.	314. Jan. 10.
107 Nicolaus I.	858. Mart. 25.	867. Nov. 12.
152 — II.	1059. Jan. 31.	1061. Jun. 24.
190 — III.	1277. Nov. 25.	1280. August. 23.
A. Nicolaus	1328. Maji —	1330. August. 25.
193 — IV.	1288. Febr. 22.	1292. April. 14.
212 — V.	1447. Mart. 6.	1455. Mart. 25.
Octavianus, antiPapa adversus Alexandrum III. <i>Cinnamini Lib. 7.</i>		

Hist. p. 248.

100Pa-

* Vide Theophanem p. 123. Theodorum Lectorem lib. 2. *Hist. p. 560.*

100 Paschalis I ab Ao. 817. Jan. 25. ad	824. Maji II.
162 — — II.	1099. Aug. 14.
A. Paschalis	1164. April. - -
95 Paulus I.	757. Maji 22.
215 — II.	1464. Aug. 31.
224 — III.	1534. Octob. 13.
229 — IV.	1555. Maji 23.
237 — V.	1605. Maji 16.
62 Pelagius I.	556. April. 13.
65 — II.	579. Nov. 26.
I Petrus	50. Jan. 18.
II Pius I.	150. Jan. 19.
al. 12. idem	154. Maji 6.
214 — II.	1458. August. 19.
219 — III.	1503. Sept. 22.
228 — IV.	1559. Dec. 26.
229 — V.	1566. Jan. 7.
19 Pontianus	231. Jun. 26.
116 Romanus	897. Sept. 11.
67 Sabinianus	604. Aug. 30.
86 Sergius I.	688. Nov. 22.
104 — II.	844. Jan. 27.
122 — III.	905. Jun. 9.
147 — IV.	1009. Octob. 2.
73 Severinus	640. Maji I.
60 Silverius	536. Jun. 6.
34 Silvester I.	314. Jan. 31.
144 — — II.	999. April. 2.
A. Silvester	1044. Dec. 30.
49 Simplicius	467. Mart. 5.
40 Siricius	385. Jan. 5.
89 Sisinnius	707. Dec. 25.
8 Sixtus I.	117. Maji 31.
25 - - II.	257. August. 23.
46 - - III.	432. August. 7.
216 - - IV.	1471. August. 9.
231 - - V.	1585. April. 24.
	824. Maji II.
	1118. Jan. 18.
	1167. Aug. - -
	767. Jun. 21.
	1471. Jul. 26.
	1548. Nov. 10.
	1559. Aug. 18.
	1621. Jan. 28.
	561. Mart. 2.
	590. Febr. 4.
	65. Jun. 29.
	153. Jul. 11.
	161. Jul. 11.
	1464. August. 14.
	1503. Oct. 18.
	1565. Dec. 28.
	1572. Maji I.
	235. Sept. 28.
	898. Jan. 2.
	606. Febr. 7.
	702. August. 14.
	847. Jan. 27.
	912. Dec. 6.
	1012. Jul. 13.
	640. Jul. 4.
	537. Nov. 16.
	335. Dec. 31.
	1003. Maji 12.
	1045. Mart. 8.
	483. Febr. 10.
	398. Nov. 26.
	708. Jan. 13.
	127. April. 3.
	258. August. 6.
	440. Jul. 24.
	1484. Aug. 12.
	1590. Aug. 27.

13 Soter	ab Anno 162. April. 26.	ad 172. April. 22.
24 Stephanus I.	255. April. 15.	257. August. 2.
<i>Electus</i> Stephanus	752. Mart. 6.	752. Mart. 10.
94 - - - II.	752. Mart. 19.	757. April. 16.
96 - - - III.	798. August. 7.	772. Febr. 3.
99 - - - IV.	816. Jun. 22.	817. Jan. 22.
112 - - - V.	885. Jul. 25.	891. August. 7.
115 - - - VI.	896. Maji 2.	897. Aug. - - -
127 - - - VII.	929. Febr. 1.	931. Mart. 12.
130 - - - VIII.	939. Jun. 9.	942. Octobr. 23.
156 - - - IX.	1057. August. 3.	1058. Mart. 29.
53 Symmachus	498. Sept. 13.	514. Julii 16.
9 Telesphorus	127. Jun. 2.	138. Jan. 5.
75 Theodorus I.	642. Nov. 3.	649. April. 20.
117 - - - II.	898. Febr. 12.	898. Mart. 3.
102 Valentinus	827. Sept. 1.	827. Octobr. 10.
<i>Electus</i> Vicedominus	1276. Sept. 5.	1276. Sept. 6.
15 Victor I.	186. Sept. 11.	196. April. 20.
155 - - - II.	1055. April. 13.	1057. Jul. 28.
160 - - - III.	1087. Maji 1.	1087. Sept. 15.
A. Victor	1138. Mart. 16.	1138. Maji 19.
A. Victor	1159. Octobr. 4.	1164. - - -
61 Vigilus	537. Nov. 22.	557. Maji 17.
78 Vitalianus	657. Jul. 30.	671. Dec. 31.
18 Urbanus I.	222. Octobr. 20.	231. Maji 24.
161 - - - II.	1088. Mart. 12.	1099. Jul. 29.
174 - - - III.	1185. Nov. 26.	1187. Octobr. 20.
184 - - - IV.	1261. Aug. 29.	1264. Oct. 2.
202 - - - V.	1362. Oct. 31.	1370. Dec. 19.
204 - - - VI.	1378. April. 8.	1389. Octobr. 15.
232 - - - VII.	1590. Sept. 25.	1590. Sept. 27.
239 - - - VIII.	1623. August. 6.	1644. Jul. 29.
93 Zacharias	741. Nov. 19.	752. Mart. 3.
16 Zephyrinus	198. Jun. 11.	217. Dec. 20.
43 Zosimus	417. Jan. 6.	418. Dec. 17.

8. junc. 10. 1021 - Maji 8.

CAPUT VIII.

Scriptores de Diis, Geniis, Sanctis &c.

Antiquitatum diviso in sacras, politicas, militares, literarias & privati usus aequae domesticas 1. In sacris iterum varia consideranda, ac primo dicendum de religioso cultus objecto, sive Diis quibus sacra facta. 2. Genes nulla Athea. 3. DEI cognitio usque quaque testata. Theologiae Naturalis atque Ethnicae scriptores. 4. De origine Idololatriae: & quomodo tot Gentibus placuerit multos colere Deos, cum ratio unum esse DEum suadeat? 5. Pro Numine culta quaecunque vel prodesse vel nocere possent, ut astra atque aliae res naturales, vel homines eorumque affectiones, vel genii ac demones. 6. Dii & Dea, boni & mali, Solitarii & cum aliis culti Dii, & Typhosus & Cabiri. 7. Varia nomina & cognomina iisdem tributa Diis, ex varia occasione. 8. Unius summi DEI cultus. Veri DEI nomina & attributa. Cabalistarum Sephiroth & Kelifoth. Scriptores Theologiae Judaicae. 9. SS. Trinitatis agnita vestigia apud Iudeos & Ethnicos. 10. Scriptores de Deastris Syrorum & aliarum Gentium Orientalium. 11. De Persarum & aliarum gentium Heliolatria. 12. De Selenolatria, cultu stellarum, elementorum &c. apud varios populos. 13. De Idololatria Aegyptiorum ac Graecorum, & utra absurdior? 14. De Diis Romanorum. 15. Gallorum & Germanorum veterum, aliorumque populorum. 16. Numinum in imaginibus praesentia atque ex iis emigratio & evocatio. 17. Idolorum ornamenta, vestes, nimbi, circumgestatio, ablutio, projectio, verberatio, execratio. 18. Deorum variae classes ac veluti gradus. 19. Dii tutelares certarum regionum, urbiumque. Vestia, Fortuna &c. 20. Dii artium rerumque variarum praesides. 21. Antonii Macedo Dii tutelares Orbis Christiani. 22. Patronatus & Praefecturae super certa vite genera & beneficia, vel malis certis averruncandis in Ecclesia Romana Sanctis assignatae. 23. Apotheosis & Consecratio. 24. Canonizatio, sive hominum post mortem inter sanctos relatio. 25. Scriptores selecti de Angelis eorumque ordinibus. 26. De Geniis, Laribus, Lemuribus. 27. De cultu Angelorum, Sanctorum, Eucharistiae, Crucis, imaginum & reliquiarum apud Christianos. 28.

I.

Antiquitatum genus omne & prisca moris licet quam latissime patet, tamen ad perpauca capita commode reducitur: quicquid enim agunt homines, quoscunque ritus & mores observant, vel publice susceptos obeunt, vel privatim & domi. Publici rursus vel consistunt in colendo ac piando Numine, vel in rebus ad Reip. administrationem decusque facientibus versantur, vel ad rem militarem instituendam pertinent. Singularem quoque partem sibi vendicat literarum usus artiumque & scientiarum exercitatio atque incrementum, Atheneae, Scholae, libri, officinae, aedificia, mercaturae, numi, opificia. Ad privatam denique rem spectant ritus puerperii, nuptiarum, vestium victusque & instrumenti domestici omne genus, ac denique quibus fabula humanae vitae clauditur exequiarum funeris & posita extinctis monumenta.

II. Singula ex his persecuturo & scriptores cujusque argumenti de quibus notitia ad me pervenit deinceps tradituro, faciendum à sacris initium est: video autem omnia quae afferri de religiosis antiquitatibus poterunt, comprehendi posse quam optime his quatuor capitibus, ut primo referam scriptores de religioso cultus objecto, sive iis quibus sacra facta sunt, & majores humanis honores attributi: deinde de locis sacris, templis, lucis, altaribus: tum de sacris temporibus sive festis diebus, ac denique de cultu ipso religioso sive variis generibus sacrorum, sacrificiorum, precum, divinationum, Mysteriorum, processionum religiosarum, & modis venerandi Numinis atque *ἱεροθεσμίαις* & superstitionibus quibuscunque.

III. Antequam vero de Numinis cultu dicere incipio, observandum in primis est nullam gentem vel olim fuisse vel hodie usquam esse tam barbaram & immanem, sive ut Senecae * verbis utar, ita *extrema leges moresque proieclam*, ut non aliquod Numen crediderit, colendumve cogitet: unde Plutarchus adversus Colotem Epicureum p. 1125. *Sisernas obeas, invenire possis urbes muris, literis, regibus, domibus, opibus, numismate carentes, gymnasiorum & theatrorum nescias, ἀνιέξῃ δὲ πόλεως καὶ ἀθῆας, μὴ χρωμέ-*

* Seneca Ep. 117. Artemidorus lib. 1. c. 9. *ἂν δὲν ἔθνος ἀνθρώπων ἀθῆον, ἀβασίλευτον, ἄλλοι δὲ ἄλλως τιμῶσι θεῆς.* Confer *Eliau. II. 13. Var. Hist. Maximum Tyrium diff. 1. Sextum Empiricum p. 320. contra Mathematicum.*

χρωμένης εὐχαΐς, μηδὲ ὀρκίοις μηδὲ μαντείαις μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδὲ ἀποτροπαῖς κακῶν ἑδέεις ἐσιν ἔδὲ εἶναι γεγοναῖς θεατῆς. Ἀλλὰ πόλις ἂν μοι δοκεῖ μᾶλλον εὐδαίμων χωρὶς, ἢ πολιτεία τ' περὶ θεῶν δόξης ἀναμετρίσης παντάπασι, σὺςασιν λαβῆσα ἡρηῆσαι. *Urbem vero templis diisque earentem, qua precibus, jurejurando, oraculo non utitur, non bonorum causa sacrificet, non mala sacris avertere nitatur, nemo unquam vidit. Sed facilius urbem condidi sine solo posse puto, quam opinione de Diis penitus sublata Civitatem coire aut constare.* Quod vero apud Ciceronem I. de natura Deor. c. 23. Academicus Cotta, equidem, inquit, arbitror multas esse gentes sic immanitate efferatas, ut apud eas nulla suspicio Deorum sit, frustra objicitur cum nullam nominet, & Cicero ipse tum in hoc ipso libro c. 16. tum lib. 3. Tusc. qvzft. & lib. I. de legibus affirmat adeo alte insidere omnium cordibus sensum Divinitatis, ut falsum multi DEum colere maluerint quam nullum. Qvz porro de Gentibus Atheis apud veteres leguntur, ut de *Thoibus* apud Porphyrium lib. 2. de abstinentia ab animatis pag. 132. ex Theophrasto (Simplicius p. 222. ad Epietum vocat *Acrotiboias*) ac de *Nasamonibus* apud Dionysium periegesi vers. 210. ad impios gentium illarum mores referendum, ut de *Gigantibus* Macrobius I. Saturnal. c. 20. *Gigantes quid aliud fuisse credendum est quam hominum quandam impiam Gentem Deos negantem, & ideo existimatam Deos pellere de cœlesti sede voluisse?* Nam ut Cicero in Catone Majore c. 2. *quid est aliud Gigantum more bellare cum Diis, nisi nature repugnare?* Confer Philostratum in vita Apollonii lib. V. c. 16. p. 200. Tales fuere Phlegyes οἱ Διὸς ἐκ ἀλέγοντες *Jovem non curantes* Homer. hymno in Apollinem v. 279. qvi in scholiis ad Iliad. N. 302. ἄθεοι, apud Eustathium p. 904. ἀσιβεῖς ἄνδρες ἔληστικοὶ appellantur. De genere quodam *Ethiopiæ* * Strabo lib. XVII. pag. 822. quod ἄθεοι νομίζονται, ἔσγε καὶ τὸν ἥλιον φασὶν ἐχθαίρειν καὶ κακῶς λέγειν, ἐπειδὴν προσίδωσιν ἀνίχοντα, ὡς κἀνοῦτα καὶ πολεμῆνα αὐτοῖς, καταφένυγοντες εἰς τὰ ἔλη. Hi fuere *Atlantes* de quibus Mela lib. I. c. 8. *solem execrantur & dum oritur & dum occidit, ut ipsi agrisque pestiferum.* Eadem Herodotus IV. 184. Plinius V. 8. Solinus c. 31. Atque hæc causa quare pro Atheis haberentur, non quod nullum Numen coluerunt. *Quemadmodum Judæos gentem con-*

tume-

* De iisdem Nic. Damascenus apud Stobæum serm. 42. Ἀφάρωντες (leg. Ἄτλωντες) Ἀβύσσις ὀνόματα ἐκ ἐχθροῦ, ἡλίω δ' ἀνίχοντι λοιδορῆσαι ὡς πολλὰ κατὰ Φήναντι. Hos respexisse Jobum III. 8. in verbis: *exsecrantur illum (noctem) qui maledicunt divi,* verisimiliter conjicit V. C. Jo. Henricus Majus, filius, libro II observationum sacrarum p. 1. & 152.

cumelia Numinum insignem vocat Plinius XIII. 4. & Christiani gentibus olim habiti in Atheorum numero. De *Callaicis* sive Lusitanis apud eundem Strabonem libr. III. pag. 164. ἔνιοι δὲ τῶν Καλλιαϊκῶν ἀθέων φασίν, nimirum quia *δυσπερίμικτοι ὄντες ἀποβεβλήκασι τὸ κραιναϊκὸν καὶ τὸ Φιλάνθρωπον* quod *commerciis carentes humanitatem exuisse videbantur* ut idem Strabo p. 155. loquitur, qui alioqvi p. 154. testatur Lusitanos fuisse *θυσιαῖς frequentes in sacrificiis*, de quo confer Lud. Nonium in Hispania p. 143. Gallos ab omni religione alienos arguit Cicero pro M. Fontejo c. 9. seq. quam tamen *nationem omnem admodum fuisse deditam religionibus* testis Cæsar VI. de bello Gallico c. 16. De Barbaris *Arabibus* S. Nilus narratione 3. *θεὸν ἔκ εἰδότες ἔνοχτον ἔχειν ἰεῦκτον*. Mox tamen de illis addit p. 28. *ἀστρῶ δὲ τῶ πρώτῳ προσκυνῶντες καὶ θύοντες ἀνατέλλουσι*.

Non magis fidem merentur quæ vel in Benjaminis Tudelenfis itinerario p. 58. seq. leges de Dogziinis, nullius religionis populo decem milliariibus à Tfidone: vel quæ in Abrahami Peritfol itineribus Mundi p. 183. & apud alios recentiores scriptores nonnulla jactantur de variarum Africæ, Americæ * & Insularum quarundam gentium Atheismo. Nam quicumque illas ita adierunt, ut linguæ & morum nationis cujusque sufficientem notitiam sibi compararent, longe aliud de illis testantur, docentque parumtribuendum esse illorum relationi, qui vel ex ignorantione & præjudicio falsum tradiderunt, vel plane de industria veluti atheos populos traduxerunt eum tantum in finem, ut crudelitati qua gentes illas miseræ Hispani exciderunt, color aliquis quæreretur. Mirumque adeo est viro acuto Petro Bælio tam facile potuisse persuaderi, ut argumentum à consensu gentium in colendo Numine petitum floccipenderet ob tam incertas lubricasque relationes, quæ merito suspectæ illi debebant videri, cum plures earum jam certis testimoniis falsi compertas non posset ignorare. Cui rei explicandæ ne prolixior simatque à scopo hujus libri longius discedam, rogo Lectorem ut consulat Jo. Lud. Fabricii Theologi Palatini Apologeticum pro genere humano contra Atheismi calumniam, inter ejus opera editum Tiguri 1698. 4. p. 119. sq. Eduardi Stillingfleet novas Origines sacras postumas Anglice editas Cantabrigiæ 1701. fol. p. 73. seq. & V. C. Maturini Veisserii la Crose Dialogos Gallice vulgatos varii Historici literarii, facti & Critici argumenti A. 1711. 12. p. 254. sq. Nonnulla etiam huc spectantia notavit B. Josua Stegmannus in Photinianismo diff. 3. p. 24. Jac. Bernar-

* Ut Censurorum in Africa septentrionali, de quibus Journal littéraire T. 2. p. 183. seq.

Bernardus in novellis Reip. literariæ A. 1705. T. I. p. 133. & 311. seq. & A. 1707. T. I. p. 413. seq. Andreas Adamus Hochsteterus in Exercitatione de religione naturali, Tubingæ nuper edita, Jo. Ftid. Corvinus Pastor Hornburgensis in Ducatu Halberstadiensi, in corpore Doctrinæ, Historiæ hæresium Godfridi Arnoldi opposita lib. 2. c. 18. seq. Petrus Lescaloperius ad Ciceronem de natura Deorum p. 87. 88. & 713. 714.

IV. Credamus igitur Apostolo testanti *τὸ γνωστὸν ἔθεός* five DEI notitiam Gentibus etiam manifestam & à DEO ipso per opera sua manifestatam Rom. I. 19. seq. à DEO inquam non cessante testatum se facere omnibus benefica manu sua Auctor. XIV. 17. ut ab iis veluti palpando inveniatur. XVII. 27. Credamus sensibus ipsis Naturæ quæ est in omnibus hominibus usque quaque terrarum viventibus, atque in hoc conspirantibus ut ex contemplatione hujus universi ejus Auctorem, Auctorisque bonitatem, potentiam & sapientiam intelligere possint: Credamus omnibus regnorum & rerump. conditoribus, qui sine religione & cura Numinis coalescere non posse civitates probe perspexerunt, neque adeo possent metu religioso uti ad Respublicas continendas, nisi sensum ejus à natura homini jam innatum nossent. Credamus denique consensui tot scriptorum omnis ævi, quarumcunque nationum, qui licet à Judæorum sacris vel Christi nomine alieni tamen omnes uno ore certum faciunt & indubitatum relinquant, Theologiæ Naturalis vestigia alte impressa fuisse esseque in ipsorum cordibus. Hoc Oriens & Occidens, & alio sole calentes terræ, hoc Americæ non minus quam Asiæ & Africæ populi si ad eos adeas, vel si dignas fide relationes & itinerum commentarios de illis consulas, demonstrant. Hoc recentia hoc prisca loquuntur monumenta de Græcis & Romanis non modo, sed perinde & de Chaldæis, Ægyptiis, Persis, Thracibus, Indis, Sinenibus & nationibus quantumvis remotis ac barbaris quibuscunque. Hujus rei insignia testimonia collecta videre licet in illustribus Huetii Concordia rationis & fidei, in Augustini Steuchi Eugubini libris de perenni Philosophia, in Radulphi Cudworthi opere eruditissimo, Anglica edito lingua Lond. 1678. fol. quod Systema verum intellectuale Universi inscripsit: in Jo. Micrælii Ethnophronio, Stetin. 1647. 4. & in Tobiz Pfanneri systemate Theologiæ gentilis purioris, Basil. 1679. 4. ut Theologiæ Naturalis scriptores Raymundum de Sabunde, Raymundum Breganium, Theoph. Raynaudum (T. 5. Opp.) Danielelem Clafenium, Steph. Klotziam aliosque jam omittam. Similiter Legis quoque divinæ & juris naturalis sensus in gen-

gentibus perspicue animadvertitur, uti ex Ethnicorum scriptis demonstratum est à Grotio, Sam. Pufendorfio horumq; eruditis interpretibus.

V. De Origine Idololatriæ quam à Serucho * veteres repetunt, videndi Interpretes ad librum Sapientiæ cap. XIV. atqve opus eruditum *Gerh. Job. Vossii*, nec minus *Edoardi*, Baronis *Herbert de Cherbury* liber de religione Gentilium errorumqve apud eos causis, ab *If. Vossio Amst.* 1663. 4. primum in lucem editus, & ibidem 1700. 8. recusus. Cum vero unum DEUM summum, non multos Deos esse perspicuis argumentis ratio doceat, & Universitatis rerum structura & harmonia ad communes fines tendens testetur, mirari aliquis possit, unde illa caligò magnæ partis generis humani, actot populorum plures Deos colentium? Sed inprimis certum esse puto plerosqve omnes πολυθεΐας veneratores, (indoctum vulgus excipio hominum quid faciant & quid colant parum cogitantium) non æquali gradu & dignitate Deos quoslibet habuisse, sed ut *Maximi Tyrii* verbis *diff. 1.* utar, εἰνα ἰδοῖς ἀν ἐν πάσῃ γῆ ὁμοφῶνον νόμον καὶ λόγον, ὅτι ΘΕΟΣ· ΕἶΣ πάντων βασιλεὺς καὶ πατήρ, καὶ ΘΕΟὶ ΠΟΛΛΟὶ, Θεὲ παῖδες, συναρχόντες, Θεῶ. *In hoc leges ubique terrarum atque opiniones convenire videbis, DEUM esse UNUM, Regem omnium & Patrem. MULTOS additos esse DEOS alios qui supremi illius filii sint, & quasi in Imperio collega.* Τὰυτὰ δὲ ὁ ἑλλην λέγει, καὶ ὁ βάρβαρος λέγει, καὶ ὁ ἠπειρώτης, καὶ ὁ θαλάττης, καὶ ὁ σοφὸς καὶ ὁ ἄσοφος. *In eo Græcus cum Barbaro, mediterraneus cum insulano, sapiens consentit cum stulto.* Plures igitur inferiores Deos veluti providentiæ Divinæ & gubernationis Mundi ministros & Angelos sub uno DEO summo Demiurgo venerandos sibi duxerunt, inque horum cultu ferme fuere frequentiores, sive quod supremum illum nulla cogitatione attingendum nulla satis digna prosequendum veneratione, adeoque omni cultu externo superiorem ** esse solo mentis recessu intimo venerandum & admirandum

* Confer si lubet Codicem Pseudepigraphum Vet. Test. p. 337.

** *Thomas Gale* ad *Jamblichum de Mysteriis Ægyptior.* p. 199. *Constat ex libro IV. Cyrilli contra Julian. Porphyrium existimasse, solos Deos mundanos colendos esse, non autem supremum illum. Fuit & hac plurimorum ex Schola Platonica opinio.* Confer eundem *Galeum* p. 266. ubi inter alia affert hæc *Lucetii* ad IV. *Thebaidos*: *Infinis autem Philosophorum, Magorum Persæ item confirmant, revera esse præter hos Deos cognitos qui coluntur in templis, alium principem & maxime Deum. ceterorum minimum ordinatorem.* Plura in hanc sententiam *Stillingfleetus* in *Originibus*

randum existimarent: sive quod inferioribus Diis commissam crederent à summo illo mundi administrationem, cultumque omnem qui his tribueretur in supremum illum Regem omnium & parentem existimarent redundare. Ac cum DEI ipsius invisibilis formam ignorarent, & vellent tamen habere aliquid in quo cogitatio subsisteret & sensus ipse hæreret, multa ejus symbola & imagines sive in rebus naturalibus quæ siverunt, sive ipsi commenti sunt, in quibus potentiam Numinis colerent, idem sæpe sub multis nominibus & formis atque imaginibus, Deumque ut ita dicam *μυστήριον* & *μυσίμορφον* venerati. Confer *Michælis Mourgués* S. J. Professoris Tolosani Systema Theologicum Pythagoreismi & aliarum sectarum apud Ethnicos, Tolosæ 1712. 8. Gallice editum: De origine vero alterius generis Idololatriæ ex ambitione vel superstitione nati, qua defuncti homines divinis affecti honoribus sunt, *Augustinum Calmet* Benedictinum Monachum in diss. adjuncta commentarii in Sapientiæ librum, itidem Gallice vulgatis, atque alios interpretes ad libri Sapientiæ cap. XIV, & *Johannem Faës τὸν μακαρίτην* notis ad Gyraldum de sepultura Veterum T. 1. Opp. Gyraldi p. 698. seq.

VI. Non mirum itaque est adeo, quod dum in inferioribus hæret mortalium cogitatio, tam multos tamque passim diversos, sibi Deos colendos deligere potuerunt: quicquid enim vel prodesse vel obesse sibi insigniter posse intelligebant, hoc religioso cultu profectendum sibi duxerunt, idque tanto magis & impensius, quo efficacius illorum sensu tangebantur, vel quo præsentiorum cujusque adjuvandum vel vicissim ad nocendum vim esse fuerunt persuasi. Hinc frequentissima Spirituum, Dæmonum, Geniorum adoratio, de qua Vossius libro *L* de Idololatria, tum veneratio Mundi ipsius & Naturæ, de qua idem lib. VII: nec minus Solis, Lunæ & stellarum, elementorum item ut telluris, fontium, fluviorum, ignis aliarumque rerum naturalium, de qua idem Vossius lib. II. & III. Consimiliter religiosus cultus ipsi tributus hominibus, non tantum qui vel egregii aliquid reperissent, vel magnis rebus gestis admirationem sui late circumtulissent; sed etiam quos amor vel

G g

adula-

nibus sacris novis postumis p. 74. 75. 76. for this was a principle among many nations, that the supreme God was to be Worship'd only by acts of the Mind and that external Worship was only for lesser Deities. Description de l'Isle Formosa par G. Pfsalmanaazaar. p. 34. Ils enseignent à ne reconnoître qu'un seul Dieu, que les Peuples croient si grand & si redoutable, qu'ils n'osent lui faire aucun sacrifice: mais ils ont établi le Soleil pour l'objet de leur culte &c.

adulatio vel fraus vel metus religioſe venerandos ſvaſit obtulitque. Hinc Mythologias pleraſque Poëtarum veterum de Diis ad historicum ſenſum revocant, & de Principum rebus interpretantur Viri Clariffimi *Jo. Clericus* ad *Hefiodi Theogoniam*, & in diſſertationibus de *Hercule*, *Veneri*, *Adonide* &c. quas Gallice ſcriptas Bibliotheca univerſali inſeruit: *Paulus Pezron* in *Antiquitatibus Celtarum* itidem Gallice editis, *Renatus Joſephus Turnemine* S. I. in diſſertationibus variis quæ ſparſim in textu leguntur *Memoriis literariis Trevolrinis*, & noviffime *Banierius* in explicatione *Historica fabularum* in lucem emiſſa Gallice *Parif. 1711. 12.* duobus voluminibus, & recuſa *Hagæ 1713. 12.* Neque infreqvens cultus religioſus ſcëminarum, ut apud Gallos & Germanos de quo *Sponius* p. 105. 106. *Miſcellaneor.* & *Nicolaus Chorierius* in *Vienneniſium Antiquitatibus*. De cultu Heroum adeundus *Voffius* VII. 8. ſeq. Etiam animantes brutas ob hanc cauſam cultas paſſim conſtat, quod vel utilia & præclara quædam homines * docuerunt, vel ad vitam ſingulâres præbeant uſus, vel ſingulari aliqua polleant virtute benefica, noxiave. Quo de argumento plura noſſemus forte, ſi exſtaret *Labconis* liber de *Diis animalibus* quem laudat *Servius* in 3. *Æneidos*. Quamquam ex eodem *Servio* conſtat appellari animales quod de animis ſiant. Plurimâ quoque & pererudita ſunt quæ de iſſidem docet *Voffius* lib. III. & IV. Idem de cultu plantis & rebus inanimatis exhibitio videndus lib. V. & VI. & de virtutibus ac vitiis, valetudine, morbis aliisquæ affectionibus rerum hominumque religioſe cultis libro VIII. & de imaginibus atque ſymbolis Deorum libro IX. Quamquam ſi recte rem putemus, animalia quoque plantas & alias res contemtioreſ naturales, rerumque affectiones & ipſas pro ſymbolis potius divinitatis cultas, quam ipſamet pro Diis habitas à gentibus, (certe à cordatioribus inter illas hominibus) exiſtimaverim, quod de *Ægyptiis* certe dubitare nos haud finit *Plutarchus* libro de *Iſide & Oſiride*. Varios gentium errores, multipliceque ineptias parum religioſas circa Deos, eorum cultum, & tributos hominibus rebusque vilioribus divinos honores perſequitur *Jobannes Sartorius* Profeſſor *Gedaniſis* in ſchediaſmate de *Hypocriſi Gentilium circa Deorum cultum*. *Lipiæ 1713. 4.* Videnda etiam *Jobannis Fileſaci* diatriba de *Idololatria Magica*, in ejus variis opusculis excuſis *Parif. 1614. 8.*

VII. Sexum in Divinis ** commenti ſunt plerique vel hominum

* Confer *Baconem* de *Verulamio* lib. V. cap. 2. de augmentis ſcientiarum.

** De *Cabbaliſtis* & *Chriſtianis*, *Spiritui ſancto ſeminum ſexum tribuentibus dixi* in *Co-dice Apocrypho Novi Teſt.* p. 361. ſeq.

num similitudine ac modulo Numina formantes metientesque, vel potius ut duo illa quibus omnia constant vim activam quidem & effectivam Deorum, passivam vero facultatem & materialem causam Dearum nomine significarent, & quum Numina sua confunderent cum natura rerum, statuerunt Deos ἀρρενοθήλεις, mares simul foeminasque, hoc est qui soli ad rerum generationem conferrent hoc, quod in hominibus & cæteris animantibus mas & foemina. Dilucidius hoc pateret si ad nos pervenisset liber Hipparchi Stagiritæ, quem Aristotelis discipulum Svidas testatur scripsisse librum τί το ἄρρεν καὶ θήλυ ἀρρενοθεοῖς, καὶ τίς ὁ γάμος; de eo quid mas & foemina sit - - inter Deos, & quæ eorum nuptia? Explicenda interim quæ de ἱερῶ γάμῳ disputant Pythagorici & Orphici. Et quod iisdem Pythagoricis unarius numerus virtute est ἀρρενοθήλυς, actu ἀριθμῶ πατήρ, binarius μήτηρ, & ex his ortus numerus tertius ἀρρενοθήλυς: Pseudo Hermeti quidem DEUS ἀρρενοθήλυς vocatur & ex Platonis ipsi Synesio quantumvis Christiano. Julio Firmico patet omnium & mater. Similiter Dii Ægyptiorum de quibus Plutarchus, VIII. I. sympos. Chaldeorum item & Phœnicum, quemadmodum notat Jo. Crojus in specimine conjecturarum ad loca quædam Irenæi, Origenis &c. Confer Casaubonum p. 73. ad Baron. Joannem Rualdum animadversione 42. ad Plutarchum p. 132. & Theoph. Raynaudum T. XI. Opp. p. 173. Bacchus καὶ ἄρρηγτε καὶ θήλυς ὁ θεὸς ὡς φασιν, inquit Aristides Orat. in Bacchum T. I. p. 52. de quo plura Tristanus T. 2. p. 621. seq. & de aliis Græcorum Romanorumque Diis Viri præstantissimi Gisbertus Cuperus in ἀποθεώσεις Homeri p. 227. seq. & Jo. Carolus Schottus in nova explicatione ejusdem ἀποθεώσεως, Gallice edita Amstelod. 1714. 4. p. 52. seq. ut Æones Valentinianorum ἀρρενοθήλεις taceam, de quibus præter Crojum libro laudato, Petavius ad Epiphanium p. 67. & D. Hooperus Episcopus Bathoniensis & Wellensis in conjecturis de Valentinianorum hæresi quam ex Ægyptiorum Theologia illustrat, Lond. 1711. 4. His præter Interpretes Irenæi & Tertulliani addes ubi lubebit & examinabis tradita à Souverainio in libro Gallico, le Platonisme devoi'è p. 70. 84. seq. 93. &c. Mundus ἀρρενοθήλυς Jarchæ Philosopho Indo apud Philostratum lib. 3. c. II. de qua sententia conferendus Vossius VII. 6. de idololatria. Nota vetus formula sive DEUS sive DEÆ, de qua Brissonius p. 54. libri de formulis & Tiraquellus libro de retractu p. 81. b. seq. Dii Patres & Deæ matres. Idem Brisson. p. 44. Dii πατῶρι & μητρῶρι Vales. p. 18. ad Harpocratonem. θεοὶ & θεαὶ sive ut Homerus & Orpheus

apud Proclum vocat, *Θεσιναι*. *Δαίμονες & Δαιμονίδες, Τιτάνες, & Τιτανίδες*, Anculi & Anculæ, Diis in Sole masculis respondententes Deæ *σελήνησι*. Vide Proclum in Timæum lib. 1. p. 15. lib. 2. p. 67. seq. lib. 5. p. 291. 294. Saturno respondent Rhea, Mater Deum, Idæa Mater, Latia &c. Jovi Juno, Diana, Pallas, Ἀθήνη five Minerva, Vulcano Maja & Proserpina, Marti Venus, Mola, & Nerie: Cælo Terra & Ceres, Isis Osfridi, Thetys Oceano, Salacia Neptuno, Quirino Hora, Jurite Quiritio, Satyris Panibus Faunis Nymphæ: Heroibus *Ἡρώιδες* five *Ἡρώιναι*, ut notatum Ezech. Spanhemio p. 253. seq. ad Callimachum. Virilibus *Geniis* muliebres five Junones, de quibus Sponius p. 83. Miscell. ut innumera alia Dearum nomina omittam. Vide & Gellium XIII. 22. & Alexandrum Morum in notis ad novum Fœdus ad Aëtor. XVII. 18. Observes etiam in veteribus inscriptionibus non tantum monumenta posita *Diis Manibus*, sed etiam *Manibus*, perinde uti *Μαράβις (μοίρα)* ut notavit Claudius Dansquejus p. 107. operis eruditi de Orthographia. Etiam in numis non modo Liber Bacchus est sed & Libera, nec modo Venus Dea sed Deus quoque, Venusque mascula. Sic Luna Dea & Deus Lunus de quo Casaubonus & Salmasius ad Spartiani Caracallam cap. VII. Hugo Grotius ad Esaiæ LXV. 11. Isaacus Jaqvelotus diss. de existentia DEI p. 4. & quæ nuper dixi in Menologio sive libello de Mensibus cap. 2. Nota quoque Fortuna barbata virilis aliaque muliebris in Sponii Miscellaneis eruditæ antiquitatis p. 104. Philoni, lib. de Abrahamo p. 285. Virtus *ἀρετή Φύσις*, quia in agendo consistit, *λογισμός Θεῶν*, quoniam in percipiendis, quas dijudicat, versatur ideis.

Sententia horum qui sexum in Divinis vel DEum ἀρετόθελου statuunt, valde affinis est illorum opinioni, qui vel duo putant esse contraria omnium rerum principia cœterna, bonum & malum, vel DEum esse existimant non modo causam & demiurgum sed quoque materiam universi. Uterque error dici non potest quam longe lateque invaluerit jam olim, & hodie passim serpat. Posteriorem hunc maxime nostra ætate incrustavit Spinosa, à quo Cabbalistas nonnullos non alienos esse docuit Henricus Morus in fundamentis Cabbalæ T. I. Opp. Philosoph. pag. 523. & Jo. Georgii Wachteri liber, qui inscribitur Spinosis mus in Judaismo. Amstelod. 1699. 8. atque D. Joh. Franciscus Buddeus in Philosophia Hebræorum p. 325. seq. Eodemque tendere dogmata Philosophorum, unitatem & immutabilitatem omnium rerum stantium vel motum negantium, ut Zenonis Eleatz, Xenophanis, Melissi, Sorani, Scil-

Sulponis, Plotini, Jamblichi, Procli, Aristotelis, Abazardi, Scotistarum, Cæsalpini, passim disputat in Lexico suo Historico Petrus Bælius, qui Japonenses quoque Spinofismo suffragari contendit: quemadmodum in Hallensium observationibus selectis T. 1. p. 346. Spinofistis accensentur etiam ii Philosophi, qui ut Stoici DEum statuerunt esse mundi animam. A Jacobo Bœhmio similiter loca Epistolæ ad Romanos * XI. 36. & 1. Cor. VIII. 6. ita intelligi, ut DEus materia universi constituatur, qui omnia ex se per emanationem produxerit, quin imo hoc ipsum esse totius Bœhmianismi & enthusiasmi atque fanaticismi inter Ethnicos, Christianos & Muhamédanos fundamentum, omnia ex DEO materialiter promanare, atque in illum iterum revolvenda, idemque sensisse olim Chaldæos, Ægyptios, Sabios, Orphicos & plurimos è Græcis, nec minus Indos, Gallorumque Druidas & alios bene multos, atque hanc ipsum fuisse originem idololatriæ, ut in rebus naturalibus DEum se recte colere plerique opinarentur, fuse atque erudite docet D. Abrahamus Hinckelmannus ὁ μακαρίτης in deteſtatione fundamenti Bœhmiani, vulgata Germanice Hamb. 1693. 4. Observandum tamen est, non omnes qui dogmata nonnulla quæ Spinofismo suffragari videntur, amplexi forte sunt, illico etiam totam Spinofæ ἀθεότητά probavisse, aut atheis ideo adscribendos esse, cum DEum causam efficientem & moderatorem universi, ab universo ita ut animam à corpore distinctum, scelerumque vindicem ac virtutis remuneratorem agnoverint: aliis etiam præter rem dogmata illa impingi, ut Hippocrati, vel ut Plutarcho, qui tamen adversus Stoicos p. 1075. diserte docet divinæ perfectioni esse adversum, ut in communi ἐκπυρώσει universi in Jovis essentiam omnia redeant atque in ea consumantur. Confer quæ de Plotino notavi lib. IV. Bibl. Græcæ cap. 26. pag. 150. Nam impudentiam Jo. Tolandi ** omitto, qui in originibus Judaicis nuper Moyſen ipsum Spinofistis accensere non dubitavit.

G g 3

A1-

* Non causam materialem, sed efficientem tantum, notatam ab Apostolo, recte monuit S. Basilius libro de Spiritu S. cap. 4.

** Tolandum confutandum in se suscipere plures viri doctissimi ut Jo. Franciscus Buddeus in Historia Ecclesiastica Vet. Test. & in programme de Origine Gentis Hebrææ: Salomo Deylingius Observatt. sacr. parte 2. sub init. Jo. Gottlieb Carpsobius programme inaugurali vulgato Lipsiæ 1713. Jacobus Fayus in defensione Religionis, Ultraject. 1709. 8. Elias Benriff in Miscellaneis observationibus adversus Tolandum, Gallicè editis, Delphis 1712. 8. Morinus in Epistola ad Huetium in Tilladetii collectione, T. 1. diff. V. p. 369. seq. adde T. 2. p. 231, & Memorias literarias Treveltinæ A. 1709. Septembr.

Alter a sententia de duobus principiis distinctis coæternis bono uno, altero malo non minus late serpsit olim, viresque agit hodie, propter duas causas potissimum, quia plerique sibi pervaserunt ex nihilo fieri nihil posse, & DEum optimum, malorum quæ observantur in vita, causam esse non posse. Sed nihil posse fieri ex nihilo, nemo demonstrare hæcenus potuit, licet rationi aperte adversatur credere quod à nihilo aliquid factum fuerit. At enim ab omnipotente causa potuit aliquid condi ex nihilo reale, uti cogitatio nostra quando vult ex nihilo veluti condit ideas. Malum nullum datur cujus causa DEus fit, sed quam primum sub DEO aliquid ponitur, jam non est DEus h. e. caret summa illa perfectione quæ privationi nulli boni per naturam obnoxia est, aut libertatem sortita nulli subiacet possibilitati ut ita dicam libertate illa abutendi. Posito numero pari ponitur quoque impar, positaque luce creata ponuntur etiam tenebræ, licet tenebras non condidit DEus, non magis quam cæcitatem. Illa porro ut potentia ita sapientia ac bonitate se testatus conditor perfectissimus est, ut pro consilio suo & finibus quos sibi proposuit quam optima fecerit & pulcherrima, quam pulchritudinem magis etiam miremur, si possemus universi rationes & leges totamque omnis ævi durationem & consecutiones mente complecti, qui in minuta sæpe particula hærentes passim cœcutimus, & pro malis habemus quæ in se mala non sunt, faciuntque ad majus bonum majoremque pulchritudinem. Sed quemadmodum quotidie videmus ridicula ferri judicia de consiliis Principum ab iis, qui ex privatis commodis illa metiendo intimas eorum rationes ignorant, sic longe absurdius reprehenditur ab nobis homuncionibus providentiæ divinx sapientiæ & justitiæ, qui infinitesimam ejus partem & ea quæ ante pedes nostros sunt haud capimus.

BONI DEI Nomina sive symbola sunt:

1. apud Persas *Orimazes.*
2. apud Ægyptios *Osvris.*
3. apud Græcos & Romanos *Jupiter, Dijovis.*
4. apud Philosophos *DEus, Lux, ignis, vita.* Vide Simplicium in 3. *Physicorum Aristotelis* p. 98.
5. apud Manichæos & alios hæreticos ** *Duitas, Pater Jesu Christi, DEus Novi Test.* 6. a-

* Confer Nazianzenum Orat. XVI. p. 260. seq.

** Prudentius in Hamartigenia v. 37. hæreticos qui duos contrarios Deos inducebant vocat

6. apud Cabbalistas divinæ *Sephiroth*,
7. apud Formosanos *Tamagisanba &c.*

MALI PRINCIPII nomina five symbola:

1. apud Persas *Arimanius*. Confer Plutarchum de Iside p. 369. seq.
Abermam Herbelot p. 100. Bibl. Oriental.
2. apud Ægyptios *Typhon*,
3. apud Græcos & Romanos, *Pluto, Cacodemon, Vajovis, Dis, ἀποτρό-
παιος ἄδης, Deus averruncus*.
4. apud Philosophos, *Materia, tenebra, nox, mors, nihil*.
5. apud hæreticos, *Creator, Demiurgus, Deus Vet. Test. ἀρχων ἡ νόσμος
τῆς γῆς*.
6. apud Cabbalistas, *Kelifoth, Sammaël*.
7. apud Formosanos *Sariafing*, apud Chineses *Jooſie*, Sclavorum *niger
Deus, Scerneboch, &c.*

Quam multi dogma hoc de duobus principiis Deo bono uno, altero malo, vel quod idem ferme est, de Hyle five materia mali principio Deo coæterna, probaverint olim, probentque hodie, consulendi Jacobus Thomastius ἢ μαχαρίτης in schediasmate Historico Lips. 1665. 4. p. 23. seqq. & libro de Stoica Mundi exustione Lips. 1676. 4. p. 29. sqq. 77. 162. seq. Balthasar Beckerus Libro I. mundi fascinati, Petrus Bælius in Lexico suo & aliis scriptis passim, atque in primis Jo. Christophorus Wolfius amicus & Collega noster conjunctissimus in Manichæismo ante Manichæos, & inter Christianos redivivo Hamb. 1707. 8. Ab illis disjungendi essent Persæ veteres, si quod Thomas Hydeus in Historia religionis veterum Persarum p. 161. sibi persuasit, alterum mali principium posuissent creatum: Sed nihil tale ex Plutarcho & aliis veteribus colligas. Eorum autem qui nostra ætate, qua controversia difficillima de origine mali à plurimis eruditissimis hominibus in omnes partes agitata est, unitatem DEI bonitatemque & providentiam insigniter vindicant, juvat vel unum laudare illustrem Leibnitium, ejusque Theodiceam five specimen de bonitate DEI, libertate hominis & origine mali, editum Gallice Amstelod. 1710. 8.

Frequens & hic humanæ mentis error, Deos malos & Cacodæmones
inpri-

vocat *Dæmones*, quas recentiores quidam minus eommode *Dualistæ*. Hi sunt Samaritani, Marcionitæ, Valentiniani, Manichæi, Pauliciani &c.

inprimis putare colendos ne noceant, cujus rei multa exempla reperire licet apud Vossium lib. 1. de Idololatria c. 8. Theophilum Raynaudum T. VIII. Opp. p. 530. sq. & in *Alexandri Rossai* variis religionibus sive religionis cultibus orbis terrarū, quē librum ex Anglica lingua Germanice vertit Albertus Reimarus Lubecensis, Amst. 1668. 8. & Gallice Thomas le Grue Amst. 1666. 4. atq̄ in *Abrahami Rogeri* janua aperta Ethnicismi, doctisq̄ *Christophori Arnoldi* ad illum librum ex Belgico Germanice translatum animadversionibus, Norimb. 1663. 8. Non tamen huc facit inscriptio vetus apud Gruterum p. CXXX. 4. quæ à Clariss. Struvio p. 83. Antiquit. Rom. allegatur, nam pro KAL. ÆLIONIN. DI. IR. quod de *Diis iratis* vir doctus explicavit, legendum est L. ÆLIO CÆSARE, ut in nova Gruteriani operis editione ex Reinesio recte est annotatum.

Porro colebantur vel Dii singuli, vel plures junctim, qui eam ob causam dicti *σύνθρονοι, παρέδροι, σύνεδροι, σύνναοι, σύμβωμοι* quod thronos, cultum, templa, aras communes ac consociatas habebant, de quibus conferendus Stephanus le Moyne notis ad *Varia sacra* p. 382. Salmasius ad aram Herodis Attici, Gisbertus Cuperus in observationibus IV. 3. & libro de Harpocrate p. 149. 152. *Cabiroi* quoque Deos socios interpretatur V. C. Hadrianus Relandus diss. 1. Miscell. V. Trajecti 1706. 8. atque ita dictos observat Dioscorus Castorem ac Pollucem, nec non inferos Deos Cererem, Proserpinam, Plutonem ac Mercurium. Confer si placet Joannis Antonii Astorii Jcti Veneti dissertationem de Diis Cabiris, vulgatam Venetiis 1703. 8. & Tobiz Guthberleti diatribam de *Mysteriis Deorum Cabirorum*, Franeqver. 1703. 8. Hinc & imagines *pantheæ* & numi *panthei* in quibus conjuncta Symbola pluribus Diis communia, de quibus Struvius p. 82. Antiq. Rom. Claudius Nicasius in diss. de numo Pantheo Hadriani Lugd. 1689. 4. Petrus Segvinus numism. p. 3. Jac. Wildius p. 208. 209. aliique. De templis festisque Pantheis infra erit dicendi locus. Dii *Penates*, appellabantur quos quisque privatim coleret, ac Patronos sibi & tutelares adscivisset.

VIII. Tralatitium & illud, multiplicia Diis nomina attributa & appellationes datas variis de causis, sive à loco ubi colerentur, sive ab ope & auxilio quod ab illis expectarent homines, sive ab alia occasione, in quibus cognominibus Deorum annotandis industriam præcipue probarunt *Julianus Aurelius* Lessignienensis libris tribus de cognominibus Deorum gentilium, qui Antwerpiz 1541. & cum Phornuto Basil. 1543. 8. &

auctiores Lovanii 1569. 8. separatim, & ante non ita multos annos in Belgio lucem viderunt: tum *Lilius Gyraldus* vir doctissimus in syntagmatibus de Diis, quorum Index in editione præsertim Leidensi A. 1696. fol. à V. C. Joanne Jensio subjectus amplam illorum copiam ordine Alphabetico spectandam suppeditat, quæ tamen ex veteribus Inscriptionibus & numerorum antiquorum suppellectile multum etiamnum augeri potest, hæc enim ambo genera præscorum monumentorum ætate Gyraldi & Juliani Aurelii nondum satis diligenter à viris doctis fuere iustrata.

Imagines Deorum quales finxere antiqui, passim in iisdem numis conspiciuntur, & à viris doctis qui numos ediderunt illustrantur, quibus addi possunt præter Gyraldum à me jam laudatum *Vincentii Chartarii* Rhegiensis *Imagines Deorum*, Italice primum vulgatæ, Venet. 1571. atque Latine versæ ab Antonio Verderio & sub Panthei antiquorum titulo editæ Lugd. 1581. 4. recusæque Rotemburgi ad Tubarim 1683. 4. & hinc inde à Paulo Hachenbergio ut habet titulus illustratæ (licet in libro ipso nihil reperio quod ad Hachenbergium referre possim) Francos. 1687. 4. Præstantissima vero Chartariani operis editio est quæ Italice cum *Laurentii Pignorii* auctario & dissertatione de Diis utriusque Indis Orientalis & Occidentalis & animadversionibus, Cæsarisque Malfatti allegoriis prodit Patavii 1615. recusa ibid. 1626. 4. Venet. 1647. 4. *Abrahami Ortelii* Deorum Dearumque capita ex numismatibus, cum notis Phil. Galei Antwerp. 1573. 4. & Francisci Swertii 1602. 4. Amstelod. 1680. & Bruxellis 1683. 4. recusa, exhibentur Tomo VII. Thesauri Antiquit. Græcar. *Michaël* quoque *Angelus Causseus* in prima parte Musei Romani, in Actis Eruditorum T. 2. Supplementi p. 33. recensiti, exhibet & illustrat varias Deorum Dearumque imagines Rom. 1691. fol. & Tom. V. Thesaur. Antiqu. Romanarum. Idem Causseus nonnullas Deorum imagines exhibet in gemmis antiquis delineatis Rom. 1700. 4. confer. Act. Erud. ejus anni p. 481. Prætereo imagines Deorum obvias apud alios gemmarum veterum collectores, illustratoresve *Job. Chifletium*, *Leonard Augustinum*, *Hub. Golzium*, *Abrahamum Gorleum*, *Job. Petrum Bellerium*, *Jac. Gronovium*, *Jacobum de Wilde*, *Dominicum Rossi* & *Paulum Alexandrum Maffium*, tum in Thesauo Palatino & Brandenburgico, præstantissimi *Laur. Begeri* & apud antiquarios passim. Etiam prioribus Tomis, (primo maxime) Thesauri antiquitatum Græcarum, inter imagines à Cl. Gronovio collectas, Dii quidam, licet perpauci, comparent, quo ipso nomine reprehenditur à Begero in colloquio quorundam de

tribus primis Theſauri antiquitatum Græcarum voluminibus, quod ſub *Dulodori* nomine anno 1702. in lucem editum Berolini eſt in fol. Frequentiſſimæ ut jam dixi ſunt imagines Deorum in numis, de quorum ſcriptoribus alio in loco dicitur. Nunc ſufficiat, præter *Ortelium* modo laudatum nominare *Antonii Auguſtini* Epifcopi Tarraconenſis dialogos XI. de numis, Hiſpanice ſcriptos vulgatoſque Tarracone 1587. 4. & à *Diomyſio Oſtaviano Sada* Italice, Rom. 1650. fol. ab *Andrea Schotto* latine tranſlatos & editos, quibus idem Schottus dialogum XII, in quo de priſca religione & Diis gentium agit, ſubjunxit Antw. 1617. 4. *Balth. Bebelii* diſſertationes IV. de Theologiâ gentili ex numis illuſtrata, Witeb. 1658. laudat *Struvius* in Syntagmate Antiquitatum Rom. pag. 59.

Genealogias Deorum præter *Hefiodum*, cujus *Theogonia* exſtat, ſcripſere olim *Abaris*, *Andron*, *Antiphon*, *Dromocrides*, *Epimenides*, *Hecatæus*, *Muſæus*, *Orpheus* & *Pherecydes Athenienſis* ut dixi libro 2. *Bibl. Græcæ* cap. 8. §. 15. ubi de *Hefiodo*: Vide etiam, ſi placet *Cangii* præfationem ad familias Byzantinas & *Jac. Frid. Reimanni* *Hiſtoriam literariam* de fatiſ ſtudii *Genealogici* apud *Hebræos Græcos & Latinos*, *Qvedlimb.* 1702. 8. E recentioribus conferendi præter interpretes *Hefiodi* & *Burcardi Pylade Brixiani* *Pœma elegiacum* libris V. de Deorum genealogiis, *Hefiodo* in editionibus quibusdam antiquis adjungi ſolitur, *Eilhardus Lubinus* in face poëtica ſive *Genealogia & rebus Geſtis Deorum gentilium, virorum, Regum & Cæſarum Romanorum* tabulis illuſtrata, *Roſtoch.* 1598. 8. *Thomas Galeus* ad *Apollodori* *Bibliothecam* ſive libros de Diis de quibus in eadem *Bibliotheca* Græca lib. 3. c. 27. His conferendi ſcriptores de *Valentianorum Æonibus*, *Irenæus*, *Tertullianus* aliique.

IX. Ut ad ſummum illum verum ac ſingularem DEum & nunquam ſine intimo venerationis & amoris ſenſu cogitandum revertamur, hunc omnis autorem boni, omnium rerum conditorem adoratione & ſacrificiis primi ſtatim homines coluerunt; illumque ejus cultum tradiderunt poſteris, ſuffragante cujuſque ratione ac ſenſu, & opificis magnitudinem, potentiam, ſapientiam & bonitatem ex operibus ejus colligente. Hujus cultus per omnes gentes & ætates veſtigia expreſſa ſemper videre licuit, ſed cum apud cæteros populos mirum in modum obſcuratus & ſuperſtitioſis atque idololatricis religionibus contaminatus eſſet, purior & integrior apud *Abrahami* permanſit poſteros, cui DEus ſingulari

ſingulari modo ſe aperiens, atqve progeniem ejus per Moyſen ac Prophetas ſubinde edocens de voluntate ſua & naſcitur ex illa ſtirpe, quem protoplaſtis jam promiſerat, Meſſiæ ſpem fidemqve certam faciens, veram colendi ſui rationem commonſtravit & fœdus cum illo icit. Primum igitur hoc veræ & antiqviſſimæ religionis fundamentum, unum DEum veneratione & cultu proſeqvi, cujus unius plura in ſacris literis ſunt *nomina*, attributa quædam & virtutes ejus denotantia, de quibus Irenæus lib. 2. c. ult. Origenes VI. contra Celſum p. 296. Epiphani. hæreſi 40. Hieronymus Epiſt. 136. ad Marcellam T. 2. edit. Marcianæ pag. 270. 275. ubi exhibetur etiam Evagrii ſive Athanaſii ſcholion Græcum ejusdem argumenti ex Codice Colbertino, quæ vulgaverat Crojus in ſpecimine conjecturarum ad quædam loca Irenæi p. 50. & Cotelærius T. 3. monument. Eccleſ. Græcæ p. 116. His addendi Theodoritus V. 3. hæret. fab. Photius Epiſt. 162. 163. & Iſidorus Hiſp. VII. 1. Originum. E recentioribus Buxtorſius diſſ. V. Theologico Philolog. quæ eſt de nominibus DEI Hebraicis, Angelus Caninius c. 2. de locis Ebraicis N. T. Chriſtoph. Cartwrightus in mellificio Hebraico V. 2. Joh. Druſius libro de nomine Elohim, Simon Epiſcopius in Inſtitutionibus Theolog. p. 281. Nic. Fullerus IV. 13. 14. Miſcellan. Petrus Galatinus libro 2. de Arcanis Catholicæ veritatis, Theodorus Hackſpanius in ſylloge p. 159. ſeq. Hottingerus fasciculi diſſ. IV. quæ eſt de nominibus DEI apud Orientales. Henricus Kippingius libro de Cruce p. 236. ſeq. Jo. Leusdenius Philologo Ebræo p. 283. ſeq. Leo Marius digreſſione de nominibus divinis, quæ commentario ejus in Exodum ſubjicitur, Petavius dogm. Theol. de Deo VIII. 9. Jo. Reuchlinus de verbo mirifico II. 14. ſeq. ac libro 3. de Cabbala, & B. D. Auguſtus Varenius libello de nominibus divinis.

Singulare nomen *tetragrammaton*, quod *αυτοθεωσων* DEI, *εσσαν υπερεσσαν* & *essentiam* ut Jac. Altingii verbo utar *essentiantem* denotat, præ reverentia *ανεκφωνησον* multis viſum eſt, * aliis quomodo efferendum ſit in diverſa abeuntibus. *Jehovah* recte pronunciari contendunt Nic. Fullerus, Tho. Gatakerus & Jo. Leusdenius, quorum diſſertationes una cum contrariis Jo. Druſii, Sixtini Amama, Lud. Capelli, Jo. Buxtorſii & Jac. Altingii in quibus diverſa ſententia propugnatur, junctim excudi

H h 2

* Vide C. V. Andreæ Chriſtophori Zelleri Commentarium ad Maimonidem de vacca ruſa p. 193. ubi Joſephi, Clementis Alex. Nazianzenſi & Theodoriti loca. Et de veſtigiiſ nominis Jehovah apud Ethnicos confer Steph. le Moyne diſſertationem ad locum Jeremiæ XXIII. 6. p. 50. ſeqq.

curavit V. Cl. Hadrianus Relandus Trajecti 1707. 8. De eodem argumento exstant B. Mich. Waltheri patris spicilegium controversiarum de nominibus DEI Jehovah & Elohim, Jen. 1660. 4. Jo. Ben. Carpzovii filii de tetragrammato Exercitatio, in disputationibus ejus Academicis p. 285. seq. qvi Drusii sententiam propugnat: Christiani Reineccii diatriba tres Lips. 1696. vulgatz, Jo. Turneri dissertatio Anglice edita, cujus argumentum refertur in Actis Erud. A. 1685. p. 201. seq. ex quo apparet eum nomen quod *αὐτὸς Θεωτήτων* statuere Judæi, putare esse non aliud quam *Ehjeb*. Vide etiam Rev. D. Jo. Diecmanni scripta Germanice junctim edita p. 265. 273. seq. & Memorias literarias Trevoltinas A. 1711. p. 2067. -- 2074.

De nominibus & cognominibus DEI LXXII. Cabbalisticis decemplici modo dispositis adeoque ad numerum 720. ascendentibus videndus Galatinus capite ultimo libri secundi: Jo. Reuchlinus libro de Kabbala tertio, illustrissimi Baronis Christiani Knorrii à Rosenroth Kabbala denudata Tom. 2. sive liber Zohar restitutus pag. 179. seq. Jo. Saubertus in palæstra diff. p. 66. & Kircherus T. 2. Oedip: Ægyptiaci parte I. p. 229. seq. Apud Arabes nomina divina XCIX. celebrari notant Ludovicus Marraccius ad Alcoran. f. 414. Otto Dapperus in Asia p. 553. aliique. De illis videndus etiam Kircherus libro laudato p. 369. seq. Atque ut ex Lambecii lib. I. de Bibl. Vindobonensi p. 187. cognoscimus, Petrus à Valle divina nomina seu attributa uno plus mille ex Arabico & Persico Latine edere voluit. Nomina & attributa Dei CXIX, Angelorum XVIII, Diaboli XXIX, ex Persarum traditione refert Tho. Hyde c. XI. p. 177. seq. de religione Vett. Persarum. De nominibus sexaginta divinis apud Æthiopes vide Jobi Ludolfi commentarium ad Hist. Æthiopicam p. 350.

De ratione decem Sefhiroth sive Ordinum in scala Cabbalistica videndus Henricus Morus in operibus Philosophicis p. 429. seq. Zohar restitutus parte 2. p. 51. sqq. Abrahamus Hinckelmannus *ὁ μακαρίτης* in detectione fundamenti Bohemiani p. 20. seq. Jo. Stephanus Rittangelius ad librum Jetzirah, D. Jo. Franciscus Buddzus in Philosophia Hebræorum p. 277. sqq. Jo. Saubertus in palæstra dissertationum p. 53. seq. Detlev. Cluverus in Historicis Observationibus Germanice vulgatis Hamburgi A. 1706. p. 161. seq. & p. 173. ubi decem Sefhiroth conferri videas cum septem metallis & sale, sulphure ac mercurio. Cesar Ævolus Neapolitanus de attributis DEI sive Sefhiroth Venet. 1589 4.

atque

atqve Kircherus T. 2. Oedipi part. 1. p. 214. seq. qui decem illa Sefhiroth 1) confert decem nominibus DEI p. 290. fq. 381. 2) decem ordinibus spirituum creatorum: tum 3) cœlo empyreo, crystallino, primo mobili ac septem planetis: 4) decem hominis membris præcipuis vide p. 356. ac 5) decem præceptis divinis. Alii in illis Sefhiroth deprehendere sibi visi sunt DEum Patrem, Filium & Spiritum S. septemqve Angelos principes. Videndus & idem Kircherus p. 316. fq. differens de quinquaginta portis intelligentiæ, & de triginta duabus semitis sapientiæ p. 311. fq. de quibus ipsis multa Rittangelius & Judæi ad librum Jetzirah Abrahamo Patriarchæ falso adscriptum. Vir eruditissimus Campegius Vitrin galib. 1. Observationum sacrarum diff. 2. p. 134. seq. contendit per novem Sefhiroth innui attributa Messæ Regis Ecclesiæ, divinasque perfectiones & virtutes quæ in persona & regno ipsius demonstrantur & illustrantur. Postremum ex illis decem, Malcuth sive regnum, ex aliorum etiam plerorumqve sententia Ecclesiam denotat. Hisce divinis Sefhiroth apud Cabbalistas opponuntur *Keliphot* ordinesque spirituum impurorum, & Dæmones principesque LXX. gentium idololatricarum, qui vocantur *Keliphot* i. e. cortices, velut extra nucleum divinx beatitatis & cœlestis constituti. Vide Jo. Andreæ Eisenmengeri detectum Judaïsmum T. 1. p. 35. 55. 817. seq. & 841.

Theologiam Judaicam scripsit *Josephus de Voisin* Senator Burdegalensis, quâ colligit ex Hebræorum scriptis testimonia veritati Religionis Christianæ suffragantia. Paris. 1574. 4. Idem facit in notis ad *Raymundum Martini*, quemadmodum & Raymundus ipse in pugione fidei Paris. 1651. fol. & Lips. 1687. fol. in qua editione accesserunt Hermanni ex Judæi circa A. C. 1116. clari opusculum de conversione sua, antea ineditum, atqve B. D. *Joh. Benedicli Carpzovii* filii introductio in Theologiam Judaicam, & eruditis de Raymundo & Voisinio prolegomenis. Ex hoc Raymundo multi observarunt non paucâ repetisse *Petrum Galatinum* libris VIII. de arcanis Catholicæ veritatis, qui cum libris tribus Jo. Reuchlini de Cabbala prodierunt Francof. 1672. fol. post editiones Basileensem 1550. & 1561. in qua editione occurrunt etiam tres libri Reuchlini de verbo mirifico, & Francof. 1603. *Antonii Hulsi* Theologiæ Judaicæ tantum vidi primam partem, de Messia Rabbiorum detorsiones & commenta persequentem confutantemqve, Bredæ 1653. 4. Cæterum sententiam Judæorum recentium de præcipuis sacris dogmatis petere licet ex Jo. Henr. Hottingeri Compendio Theologiæ Judaicæ, quod Enneadi

dissertationum, Tiguri 1662. 4. subjecit, cujusque capite primo differit de variis inter Judæos sectis, Sadducæis, Karæis, Pharisæis, Samaritanis, Gaulonitis, Essæis: tum ex libro *Joannis à Lent* * cui titulus מְרִיבֵי שְׁלֹשׁ וְחָדָשִׁים אַחֲרֵינוּ seu *de moderna Theologica Judaica* Herborn. 1694. 8. cui jungendæ Maimonidis constitutiones de fundamentis Legis & Abarbanelis liber de capite fidei cum notis Gvii. Vorstii. Amstelod. 1638. 4. Carpzovii jam laudati Exercitatio de articulis fidei Judaicæ in ejus Disputationibus Academicis p. 466. seq. & *D. Joh. Henrici Maji* Theologi Giesfensis synopsis Theologiæ Judaicæ veteris & novæ, illiusque veritas & hujus falsitas demonstrata. Giesfæ 1698. 4.

X. Vestigia dogmatis de SS. Trinitate apud Judæos pariter & Ethnicos multos, perinde ut apud Muhamedanos plerique visi sibi sunt deprehendere, cujus rei testimonia non pauca collecta videre est in illustris Huetii Ainetanis quæstionibus sive Concordia rationis & fidei lib. 2. cap. 3. Philippi Mornæi de veritate relig. Christianæ c. 6. Eugubini libro 1. & 2. de perenni Philosophia, Livii Galantis comparatione Theologiæ Christianæ cum Platonica lib. 3. pag. 90. seq. & lib. 4. p. 113. sq. 127. seq. à Petro Bungo de mysteriis numerorum p. 186. seq. Mutio Panfa de osculo Ethnicæ & Christianæ Philosophiæ c. 36. p. 187. seq. & c. 2. p. 289. sq. & Radulpho Cudwortho in intellectuâli systemate universi Anglice edito Lond. 1670. fol. lib. 1. c. 4. De Judæis singillatim viden-

* Ejusdem Joannis à Lent Schediasma Historicum *de pseudo Messis* prodit Herborn. 1684. & 1699. 4. in quo p. 93. majus opus de hoc argumento meditari se testatur. De eodem conferendus Richardus Kidderus in demonstratione Messia, Anglice edita parte 3. cap. 10. Jacobus Basnage in Historia Judæorum, & Joh. Christophorus Mullerus in *Grâuel der falschen Messien* / cujus lucubratio inserta est Pantheo Anabaptistico & Enthusiastico, vulgato A. 1702. fol. Singulare est quod Cosmâs Indoplestes lib. VIII. p. 301. scripsit *Hiskiam* Regem vana persuasione existimasse se esse Messiam illum à Davide in Psalmis prædictum. Cui addendum illud R. Hillelis quod ex Gemara Sanhedrin, c. 2. afferunt viri docti: *Non est amplius Messias Israël, quia abunde potiti illo sunt tempore Hiskia*. Etiam Muhamedem initio habitum à Judæis pro Messia scribit Constantinus Porphyrogenetus de administrando imperio p. 38. Cæterum commentum recentium Rabbīnorum *de Messia duplici*, uno glorioso filio Davidis, altero paupere & contempto filio Ephraim è stirpe Josephi explodunt, atque antiquis Hebræis ignotum fuisse & inauditum probant Carpzovius in diss. p. 243. seq. Christophorus Cellarius in specimine anti-Judaico de gemino Messia, Leucopetræ 1668. Jo. Wulterus in theriaca Judaica p. 369. Steph. le Moyne ad locum Jeremiæ XXIII. 6. p. 139. seq. & Carolus Daubuis libro pro testimonio Josephi de Christo p. 134. seq.

videndus Raymundus Martini, Galatinus, Rittangelius libro de λόγο & altero de veritate relig. Christianæ & in notis ad librum Jetzira, Hermannii Witsii Judæus Christianizans circa principia fidei & SS. Trinitatem: ac Petrus Allixius in judicio Ecclesiæ veteris Judaicæ adversus Unitarios, Anglice edito Lond. 1699. & Germanice Berolini 1707. 4. De Muhamedanis adscribam tanto lubentius locum viri eruditi Andreæ Mulleri Greifenhagii in notis ad Excerpta Azizi Nesephzi, Tatari, quod & liber hæud ubiqve obvius est, & de Judæis quoque Ethnicisque plura compendio exhibet:

Quod Mohammedani aque ac Judæi, uti & paganorum nonnulli, TRIA IN DEO statuant: certum est. Et ista quidem TRIA tum conjunctim, tum separatim suis ex omni parte insigniuntur nominibus.

Conjunctim appellata sunt:

(I.) Inter Paganos quidem,

1. Τρεῖς ὑποστάσεις, à Platonici.
2. Tres Reges, à Porphyriô.

(II.) Inter Judæos vero

1. מִדּוֹת ג' tres mensura. V. Kircher. Obelisc. pag. 404.
2. פְּנוּיִם ג' tres persona. V. Suid. v. ἀγῖ.
3. סְפִירוֹת ג' tres numerationes, * ex interpretatione Reuchlini, Schickardi &c. vel etiam tres sphaera, vel potius τρεῖς αὐγαί, ex mente Rittangelii.
4. הַיּוֹת ג' tres essentia. R. Eliezer Häkler.
5. tria lumina, ap. Cabbalistas. V. Grot. de ver. Rel. Chr. p. 123.
6. τρεῖς αἱ Φωτισαίαι. V. Philon. l. de Sacrific.
7. τρεῖς δυνάμεις, id. ibid. Hebr. כְּבוֹד ג' potentia. Zohar.
8. אֱלֹהִים ג' tres Dii, Resit choctma.

(III.) Inter Muhamedanos

1. tria Atributa.
2. tres ordines vel Dignitates, Azizus p. 32. Quomodo vero TRIA illa, quæ diximus, à Paganis & Judæis separatim dicantur, in dissertatione de promovenda etiam extraneorum salute deduci possit. Jam de solis Muhamedanis loquar.

1. Multa eorum esse.

2. illorumque Catalogum Alcor. c. LVII. exhiberi.

3. & nonaginta novem nominibus divinis quæ pulcherrima nominantur,

* Hinc nomen DEI scriptum per tria jodbin. Vide Clarissimi Collegæ mei Jo. Christophori Wolfii Bibliothecam Hebraicam p. 199.

cant, contineri, uti ap. Hebræos כַּדְּשָׁן sexies duodecim nominib. de quib. Reuchl. Cabbal. L. III.

4. Palmaria esse tria.

5. Eaꝯ, tria unum esse, perinde ut Cabbalists dicunt: Tres illos splendores esse unum idemq; solium. V. Reuchl. col. 736. unam eandemq; coronam col. 747.

6. Sic vero dici: Essentiam, Vitam, faciem.

7. Et hanc causam esse, quare DEus in Alcorano pluraliter de se loquatur. Richard. c. 1. Quod si B. Paulus, ut rectissime, ex τῶν οἰκείων δογματῶν τῆς Ἀθηνῶν εἰρηώσατο h. e. ex domesticis dogmatibus Athenienses (Act. XVII, 23.) convicit, uti Isidorus Pelusiotæ Ep. IV. 69. loquitur, quidni commode Judæi atque Mohammedani ad S. Trinitatis agnitionem ex talibus ipsorummet principiis manduci possint? Et quanquam hujusmodi placita ex rationis potius lumine quam traditione accepisse videntur, juvabit tamen ostendere illis, quod quidam ipsorum, etiam cum Orthodoxi à suis haberentur, locutionibus nostris usi sint. Quodque vocabulum Personarum haud quaquam multipliciter aut pluraliter essentia divina importet. Hòc facilius ad fontes dogmatis de S. Trin. (quod utiq; primo omnium fieri oportet) traherentur. Nec omnino rejiciendum, quod durioribus quibusdam vocabulis usi sint. Nam & Christiani SS. Trinitatem varie appellaverunt. Non dicam de iis appellationibus qua damnatae sunt, ut quod Sabellius tres Nomenclaturas, Valla tres Qualitates dixit, sed de iis, quas, qui in hoc articulo nobiscum recte sentiunt, usurpaverunt.

Quas enim tres personas Deitatis vocamus,

1. à Græcis τρεῖς ὑποστάσεις dictæ sunt. Primo quidem non sine ingenti certamine cum Latinis, tandem vero indifferenter.

2. ab Armeniis tres anima.

3. ab Ægyptiis tres spiritus.

4. ab Æthiopicis tres essentia, s. persona s. natura. V. Job. Ludolf. Lex. Æth. ad Radicem Halava.

5. ab Arabibus tres Margarita, vel, ex Persica Lingua splendores. Cum tamen Æthiopes duas, qua in Christo sunt, naturas margaritas dicant.

6. à Syris Radices s. principia, sic enim exponitur à Gjeubari vox Arabica, qua à Syris tradita est.

7. tria Atributa, Paul. Episc. Sidon.

8. tria Idiomatica, Gennadius T. IV. Bibl. PP. P. I. p. 949. pr.

De quo v. Possevinus Appar. ad Biblioth.

8. tria Individua, Id.

9. tres forme, Id.

10. tres natura, Elucidarius jussu Henrici, Ducis Brunswicensis, scriptus, cuius

cujus verba: Wir sollen glauben daß an Gote drei Naturen sint/und daß Die drei genant sinein ware Gottheit. *Extat MSe. in Bibliothec. ELECTORALI.*

Haecenus Andreas Mullerus. Negari interim nequit, plura horum quæ ex scriptis à Christiana religione alienis ad confirmandum dogma de SS. Trinitate afferuntur, si propius inspicias, non parum esse ab illo remota & longe aliorum spectare, ut de Trinitate Platonica & Aristotelica recte notavit Bessario Cardinalis lib. 2. contra calumniatorem Platonisc. 4. & lib. 3. cap. 15. quatuorquæ proximis. Vide etiam de Platonica Jo. Baptistam Crispum de Philosophis caute legendis p. 37. & quæ nuper dissevit Franciscus Baltusius S. I. in Apologia pro Patribus Platonismi accusatis, edita Gallice libro IV, cap. 12. seqq.

XI. De falsis Diis & idolis variarum gentium in Scriptura S. memoratis, nemo eruditius scripsit *Job. Seldeno* Anglo, cujus notissima, lectuque dignissima sunt syntagmata duo de Diis Syris, quo nomine & Ægyptiorum simul & Arabum ac Persarum, Ebræorumque nec pauca Afrorum & Europæorum idola à Syris utcunquæ accepta intelliguntur, lucem primum adspexere Londini 1617. 8. deinde ab autore recognita inscriptaque Dan. Heinsio prodierunt apud Batavos typis Elzevirianis 1628 8. denique in Germania cum additamentis *Andr. Beyeri* Ἐμακαρίτης, Ecclesiastæ Freibergensis Lipsi. 1672. 8. Conferenda & *Antonii van Dale* * Medici Harlemensis dissertatio de origine ac progressu Idololatriæ ac superstitutionum præcipue apud Judæos, una cum aliis ejusdem infra commemorandis vulgata Amstelod. 1696. 4. Deos Phœnicum *Μελκάθαρων* & *Όσωρων* (male *Θησαυρων* apud Codinum in Originibus CPol. num. 60.) Arabum *Δασαζιν* & *Όβδον*, aliosque multos aliarum Gentium Deos memorat Eusebius Oratione de laudibus Constantini p. 645. De Ægyptiorum, Syrorum, Ebræorumque Diis copiose dissevit *Athan. Kircherus* T. I. Oedipi Ægyptiaci. Idem argumentum novissime tractavit *Urbanus Cbeureau*, A. C. 1700. ætatis 88. denatus, in Chævrxanis, à vivo & spirante adhuc auctore (contra consuetudinem aliorum ejus generis librorum) editis T. I. p. 395. ad finem usque libri. Licebit etiam consulere Villalpandum ad Ezechiel. T. I. p. 123. seq. *Petri Juriei* Historiam rituum supra p. 8. laudatam, & *Augustini Calmet* diff. de Philistinis eorumque Diis Dagone, Beelsebub, Astaroth, Marna & Baal Berith, inserta commentario ejus nuper edito ad libros Regum Paris. 1711. 4. Huetii item & aliorum virorum doctorum divinationes ad illustrem Cuperum de Deo Jari-
I i
bolo

* Obiit Harlemi A. 1708. Confer Jo. Clerici Bibl. selectam T. 17. p. 309.

bolo * Madbacho & Selamane. Nec minus *Alexandri Rossæi* templum Judaico Ethnicum, post Anglicas, Gallicasqve & Germanicas editiones etiam supra p. 239. memoratas cum copiosis *Davidis Nerreteri* additamenti Germanice editum Norimbergæ 1701. 8. & *Abrahami Rogeri* januam apertam ad arcana Gentilismi, una cum *Christophori Arnoldi* additamenti itidem Germanice vulgata, in quibus libris non veterum tantum sed & recentium, maxime gentium Orientalium, Idololatria ac superstitiones exponuntur. Præ cæteris eminet liber Gallice vulgatus Paris. 1710. 12. quatuor voluminibus: *l'Histoire des religions de tous les Royaumes du Monde, revüe, corrigée, augmentée & mise dans un meilleur ordre par le Sieur Jouet, Chanoine de Laon, Prieur de Plainchatel.*

XII. De *Mithre* five Solis cultu apud Persas multa *Thomas Hyde* cap. 4. de religione Vett. Persarum. Ac Solem quidem non à Persis tantum cultum tanquam DEum, sed sub nominibus & symbolis variis & multiplicibus adoratum à toto Oriente & aliis nationibus, præclare ostendunt viri docti ad *Macrobius* lib. I. Saturnal. c. 17. seq. *Jo. Braunius* libro IV. select. sacrorum, *Vossius* lib. 2. de Idololatria, *Gisb. Cuperus* in suo *Harpocrate*, *Jac. Sponius* in *Miscellaneis* p. 87. seq. & libro Gallico *recherche des Antiquitez*, *Jo. Franciscus Grandis* in diss. de variis Dei nominibus Soli attributis, & *Hieronymus Aleander junior* in expositione tabulæ *Heliacæ*, Rom. 1616. 4. & *T. V. thesauri Græviani*, qui inter alia *Herculem* quoque & *Mercurium*, *Bacchum*que atque *Apollinem* notat unum idemque Numen Solis referre, ita quidem ut *Apollo æstatem*, *Bacchus autumnum*, *Hercules hiemem*, *Mercurius ver præstet*, & *Herculis* duodecim labores nihil aliud denotent quam Solis transitum per totidem signa cœlestia. De *Marna* Palæstinorum qui & ipse Solem significabat, præter alios videndi *Norifius* diss. V. de Syro Macedonum Epochis & *Abraham Sellerus* in *Antiquitatibus Palmyrenis* c. 3. De equis Solis *Ezechiel Spanhemius* ad *Callimachus* p. 434. & de *Colosso* à *Rhodiis* Soli dicato *Turnebus* VIII. 24. *Adversar.* *Allatius* ad *Philonem Byz.* & *Cangius* ad *Zonaram* p. 67. De aliis *Colossis* ad *Rhodium* exemplum conditis *Paulus Voëtius* ad *Herodianum* p. 186. seq. De antiquissimo *Asirorum* cultu *Epistola Spiridionis Poupartii* inserta *Memoriis literariis Trevolтинis* A. 1712. Septembr. p. 1615.

XIII. Ut *Sol* aliis nominibus est *Apollo*, *Baal*, *Bacchus*, *Belus*,
Che-

** *Memoir. de Trevoux* A. 1704. 1. p. 245. seq. *Abraham Sellerus* in *Antiqv. Palmyren.* & *Jo. Braunius* V. 7. select. sacrorum, qui *Jaribolum* fontium DEum interpretatur.

Chemoch, Chiun, Hercules, Jupiter, Marnas, Mercurius, Milchon, Mithras, Moloch, Nergal, Nisroch, Osiris, *Qarns*, Phœbus, Rimmon, Serapis, &c. Sic *Luna Aida*, Alilath, Astarte, (de qua copiose Petrus Faber libro 3. semestrium) Bubastis, Cybele, Ceres, Diana, Eilithya, Hecate *Ἥκκατος*, Isis, Juno, Lucina, Dea Mana, Mater DEÛm, Proserpina, Rhamnusia, Urania, ut de aliis nominibus taceam: Neque pro Dea solum sed & pro Deo habitam supra p. 285. notavi, notumque illud de Carenis apud Spartianum in Caracalla c. 7. quod crediderint eum, *qui lunam femineo nomine putaret nuncupandum, additum mulieribus semper inservire, ac vero qui marem DEÛm esse crederet, eum dominari uxori.* Etiam ΘΕΟΥ ΠΑΝΘΟΥ nomine in veteri numo Lunam designari notavit in diss. de numo Pantheo Hadriani, Clarissimus Nicasius. Sic à multis peculiari-ter culta *Venus*, de cujus variis cognominibus consulendus Carolus Patinus ad monumentum vetus Marcellinz. Omitto de Marte, Saturno, Jove Mercurio aliisque stellis dicere, nec minus de *terra* quæ & ipsa culta sub nomine magnæ matris DEÛm, Idææ Matris, Dæ Phrygiæ, Cereris &c; de quo viri docti ad Lucretium II. 598. seq. & Florum I. 19. 2. Sirmundus ad Theodulfum Aurelianensem p. 298. uti de *aëris* cultu Vossius I. 84. de idololatria, de *Aquæ* idem II. 74. seq. & de religiosa veneratione *fluminum* Christophorus Arnoldus ad diras Valerii Catonis in fluvium Battarum. De fluviorum cultu fontiumque & marinis ac litoralibus Diis præter Vossium lib. 2. de idololatria cap. 79. 80. 81. & 82. vide etiam notas virorum doctorum ad Plinii lib. 7. Epist. 8. Justum Fontanini de Hortis Hetruscorum Colonia lib. 1. cap. 8. Vetus inscriptio apud V. C. Laurentium Begerum p. 79. spicilegii: *Fonti-Divino Aram L. Postumius Satulius ex Voto D. D. D.* Nilo fluvio sacrificatum præter alios memorat Sozomenus VII. 20. De Nymphis fontium custodibus Lambeccius III. de Bibl. Vindob. p. 5. Fluvios in veteribus monumentis & numis videas exprimi jacentes, nudos, myrica aut arundine coronatos, atque (si majora flumina & in mare * se exonerantia denotentur) canâ multumque demissa barbâ. Vide Dionem Chryostomum diss. IV. p. 73. Hugonem Grotium ad imagines Astrorum Arateas p. 66. Casparem Barthium ad Claudianum p. 53. De cultu *ignis* Briffonius Hydeus & Henricus Lord de religione Perfarum differentes, tum Kircherus T. I. Oedipi p. 251. sq. Buxtorfius Exerc. Philolog. p. 262. seq. Freinshemius ad Curtium, & Balthasar Bonifacius XVI. 15. Hist. ludicræ, Arpinus Thiling, Hambur-

* Confer Menagium in Menagianis T. 2. p. 194.

genſis in diſſ. Schurzſleiſchio τῶ μαχαρίτη Præſide habita Witebergæ A. 1705. de cultu ignis apud omnes Gentes uſitato, aliiqve.

XIV. Inter omnes Idololatricas gentes nulla videtur eſſe uſa abſurdioribus ſuperſtitionibus, quam Ægyptiorum, quos eo nomine Herodotus lib. 2. Strabo lib. 17. Diodorus Sic. lib. 2. aliiqve plurimi etiam inter ethnicoſ albis dentibus riſerunt, ut notant viri docti ad illa Juvenalis XV. l. ſeq.

*Quis neſcit, Voluſi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? crocodilon adorat &c.*

Attamen ſi quis Plutarchi librum de Iſide & Oſiride evolvat, videbit vehementer falli eos qui Ægyptioſ omnes arguunt illiuſ ſupinæ ſtultitiæ, ut numina ſibi in hortis naſci crediderint, alliumqve & cepas & abjectiſſima quæqve ex animalibus pro veris Diis coluerint. Quin potius Ægyptiorum ſacra cum Græcorum conferens religione, Græcoſq; variis imaginibus arte factis, ligneis, lapideis, eboreis uſoſ eaſdemqve veneratione proſequentes obſervans, quas tamen imagines nec hi ipſas totidem Deoſ eſſe ſed Deorum ſymbola ſibi imaginabantur, conſiderandum proponit Plutarchuſ, utri ex ambobuſ aptiora ſibi propoſuerint colenda ſymbola divinitatiſ, utrum Græci qui inanimæ & sæpe abſurdæ ſibi fecerunt imagines, an vero Ægyptii qui in vivis acſpirantibuſ animalibuſ vel plantiſ tanquam ἐναργεſέροιſ ἐσώπτροιſ clarioribuſ ſpeculiſ ut p. 382. loquitur, vivis totidem DEI operibuſ certam partem potentiæ, bonitatiſqve Divinæ contemplandam & veneratione proſequentiam ſibi propoſuerunt? De Diis Ægyptiorum Græcorumqve multa Diodoruſ Siculuſ libris primoribuſ Bibliothecæ & Phurnutuſ libro de Diis: Latiniqve Macrobiuſ, Hyginuſ, Fulgentiuſ, Albricuſ: Et qui Chriſtianiæ Religioniſ Apologiã adverſuſ Ethnicoſ ſcripſere è Græciſ quidem Clemẽſ Alexandrinuſ in protreptico, & Eufebiuſ in præparat. Evãgelica: è Latinis Tertullianuſ, Arnobiuſ, Cyprianuſ, Lactantiuſ, Minuciuſ Felix, Juliuſ Firmicuſ, Commodianuſ & in libris de Civitate DEI Auguſtinuſ. E recentioribuſ Nataliſ Comes in Mythologia ſæpiuſ typiſ exſcripta, & Leonb. arduſ Gaurichiuſ libello de Diis & religione Ethnicoſ, ſcripto ab auctore Gallice, atqve inde neſcio quo interprete Anglice A. 1671. in lucem emiſſo Londini, & poſt Latinã editionem Leodiẽſem A. 1678. deniqve Gallice, Latine & Belgice edito à Franciſco Halma Belgicæ verſionis auctore. Ultraject. 1690. 12.

XV. De Diis Romanorum post *Gyraldum, Rosinum, Kippingium* hoc ipso anno 1712. nitide apud Belgas recusum, aliosque agit V. Cl. *Burcharius Gothelf Struvius* c. 1. Syntagmatis sui Antiquitatum Romanarum, persequens initio Deos majorum gentium; qui sunt XII. *Consentes*, * à consensu vel consilio sic dicti, & ex Ennii versibus notissimi

*Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.*

De quibus vide etiam, quæ notant viri docti ad Arnobium L. 1. p. 123. ad Lactant. lib. 1. c. 5. & ad Augustin. de C. D. lib. IV. c. 23. Meminit & Irenæus lib. II. c. 12. Hinc succedunt VIII. Dii quos *Selectos* vocabant ac *Populares*, Janus, Saturnus, Genius, Sol, Orcus, Liber, Tellus, Luna. Alii XX *Selectos* Deos numerant, XII. nempe mares, & VIII. feminas; ita *Job. Textor* in officina, sed accenset plures è *Consentibus*. Inter Deos *minorum gentium* s. minutos ac minuscularios occurrunt *Indigetes* s. homines post fata inter Deos agentes, qui & Heroës, Semones s. Semihomines, *Novensiles* s. ex peregrinis Diis de novo recepti: *Divi* sive à Romanis ipsis è Romanis in Deorum numerum relati. Roma ipsa inter Deos culta, ut præter alios notat Mich. Angelus Causeus in Museo Romano, in quo de Diis plura, T. 5. Antiqu. Grævii p. 769. Omitto Deos Rusticanos, ut Panem, Faunos, Satyros, Silenos, Nymphas, Tritonesque. De Diis *vialibus* apud Romanos & alios gentes cultis eruditus Everardi Ottonis liber lucem vidit Halæ Magdeburgicæ 1714. 8. Deorum adjunctos Nemesin, Bellonam, &c. Deorum Ministros, Mercurium, Silenum &c. Notum præterea est, à Romanis cultas, præter Deos superos, non modo Virtutes, & res præclaras, Pacem, Fortunam, Honorem, Famam, Pietatem, Fidem, Spem, Salutem, Victoriâ: resque naturales, Elementa, animalia, plantas, fluvios, stellas &c. Sed inferos quoque & vitia & pestes ac morbos mortemque ne scilicet nocerent. Vid. *Plin.* lib. II. c. 7. & ex recentioribus *Vossium* L. IX. de Idololat. c. 37. & 39. *Guilelmum Choul* de religione veterum Romanorum, editum Gallice, Italice & Latine: *Francisci Pomey* Pantheon Mythicum, sæpius in Belgio

I i 3

ex

* *Consentes*, quasi confidentes vel consentientes, vel potius consentes à confere, quod est *συμβάλλειν*. Confer *Vossii* Etymolog. in *Consentia* ita *Steph. Lemonius* p. 383. ad var. sac. qui tamen monet, istos consentes Romanorum & *παρόδους* Græcorum fluxisse ex viis, quæ de Angelis Deo apparentibus in V. T. memorantur vid. *Dan.* IV. 14. & Judæorum scripta. Huc eisdem *Lemonio* videtur alludi in N. T. cum Fideles dicuntur in eodem throno cum Christo sessuri *Apoc.* III. 21. *Tertull.* dixit *Synodum* atque *se-matorum ordinem* Deorum. Vide *Rigaltium* ad paginam 15. *Tertulliani*.

ex Sam. Pitisci recensione atque in Germania etiam recusum: *Alexandrum ab Alexandro* L. I. c. 13. & ibi *Tiraquellum*: *Adr. Junium* L. III. Animadv. c. 1. & *Martinum Lipenium* in strenarum historia T. 12. Græv. p. 411. seq. Dii mali Deæque, ut observat *Nic. Bergierius* L. II. de viis Imperii Romani c. 33. extra mœnia fere à Romanis culti. Ut vero inter Deos Romæ recipere tur aliquis, Senatus auctoritate, & postea Imperatorum consensus requirebat, quæ de re consulendus *Petrus Faber* libro III. Semestrium cap. 1. De Deo *Termino* ejusque cultu apud Romanos dissertatio inserta legitur *Memoriis literariis Trevoltinis* A. 1706. Augusto mense p. 1380. seq.

XVI. De Diis Germanis & veteri Germanorum, Gallorum, Britannorum religione syngrammata quatuor composuit *Elias Schedius* A. 1641. Warfovix extinctus, qui perdoctus scriptor dicitur à *Seldeno* I. de Synedriis p. 417. Syngrammata illa post auctoris obitum in lucem edidit Pater ejus *Georgius Schedius*, Rector Scholæ *Gustroviensis* Amst. 1648. 8. De Germanorum Diis præter ea quæ viri docti ad *Cæsarem de Bello Gallico* VI. 17. & 21. & *Tacitum de Germanorum moribus* cap. 9. & 43. & *Helmondus* in *Chronico Slavorum* lib. 1. c. 82. atque in notis ad eum *Henricus Bangertus* p. 125. seq. *Paulus Hachenbergius* in *Germania Antiqua*, cui tamen nescio an aliquis facile assentietur, quod c. 29. p. 202. seq. disputat eos sub *Solis*, *Lunæ* & *Ignis* sive *Vulcani* nominibus SS. Trinitatem veneratos fuisse. Solent etiam de idololatria & religione Germanorum quædam annotare *Chronicorum*, *Annalium*, *Historiarum* & memorabilium scriptores qui partes Germaniæ persecuti sunt, ut *Joh. Aventinus* in *Annalibus Bojorum*, *Albertus Crantzius* in *Saxonia & Metropoli*, *Georgius Fabricius* & *Dav. Chytræus* in *Saxonia*, *Jo. Pomarius* in *Chronico Saxonum Germanicè vulgato*, *Petrus Albinus* in *Chronico Misnensi*, *Caspar Sagittarius* in antiquitatibus *Gentilismi* renique *Thuringici*, quod à *Thoro* sive *Jove* Germanorum & septentrionalium populorum nomen tulisse contendit: *Fridericus Lucas* in memorabilibus *Silesiæ*, parte 2. *Jo. Stumpfius* in *Chronico Helvetiæ*, *Valvasor* in *der Ehre des Herthogthums Crain* T. 1. p. 55. seq. T. VII. p. 373. seq. Hinc commemorandi *Trogillus Arnkiel* in *Cimbrischen Heidenthum* Hamb. 1703. 4. *D. Hector Godfrid Masius* *Schediasmate* de Diis *Obotrorum* sive *Meclenburgenisium*, *Radegasto* præcipue, cum notis *Andræ Borrichii*, *Hafniæ* 1688. 8. *Joannes Bertels* *Abbas Epternacensis* in descriptione *Deorum sacrificiorumque gentilium*, *Colon.* 1606. 4. quem de *Deastris* in *revirenti Electoratu & Luzenburgenfi Ducatu* maxime cultis

cultis nonnulla annotasse monet Michaël Herzius in Bibliotheca Germanica: *Henrici Meibomii de Irmenfula* Saxonica T. 3. rerum German. de qua etiam videndus illustriss. Furstenbergius in monumentis Paderbornensibus p. 102 seq. Ernestus Casimirus Wasserbach in diss. edita Lemgoviz 1698. 8. & Christianus Schløpkenius in Chronico Bardevicensi: quemadmodum de *Jodura* præter Crantzius in Saxonia V. 36. & in Metropoli VI. 7. Crusiumque & Spangenbergium, Henricus Vagedes in Operibus Academicis pag. 288. seq. ubi disquirat de origine loquendi formulæ apud Westphalos & Rinthelenses frequentatæ *ich will dich schlagen du sollst Jodut ruffen.* *Amadei Schmeltz* Exercitatio de idololatria veterum Misniæ incolarum Lips. 1698. *Luneburgi Musardi* de *Ostera* Saxonum Brem. 1700. *Joachimi Wieland* dissertationes de *Thoro* principe Veterum septentrionalium Idolo, Hafniæ 1709. 4. De *Crodone* Jacobus Tollius in Epistolis itinerariis. De *Büstero* idem Tollius p. 34. Jo. Christoph. Olearius syntagm. 1. rerum Thuring. p. 321. seq. Wilh. Ernestus Tenzelius in dialogis mensuris vernaculis A. 1689. p. 718. & Benjamin Scharf in descriptione juniperi p. 104. seq. De Deo Celtarum *Eudovellico*, cujus in inscriptionibus Gruteri p. LXXXVII, & LXXXVIII, mentio, exercitationem *Thome Reinesii* editam Altenburgi A. 1636. 4. recudi curavit Grævius in syntagmate Variarum diff. Ultraject. 1701. 4. De *Moritaigo* Deo Gallorum veterum idem Reinesius p. 683. Epistolar. ad Hofmannum & in classe 1. Inscriptionum Veterum, ubi perinde ut p. 632. Epistolar. plurium aliorum præcorum Deastrorum memoria occurrit, quemadmodum in Gruteri, Fabrettiqve inscriptionibus & in *Jac. Sponii* Miscellaneis eruditæ Antiquitatis sect. 3. & in ejusdem Aris obscurorum Deorum Lugd. 1677. & Tom. 7. thesauri Gronov. Dianam maxime cultam à Celtis sive Gallis testatur Plutarchus de virtutibus mulierum p. 257. *Tibiceni* Noricorum Dei meminit Tertull. c. 23. Apologetici. De *Strufione* Christianus Gvilelmus Vollandus in diss. de sacris Mulhusinis. Witeb. 1704. De *Elinfio* Laurentius Peccensteinus in Theatro Saxonico part. 3. p. 79. atqve Jeremias Weberus in paradiso Academiz Lips. p. 17. De præcipuo Slavorum Deo *Spantevitzio* aliisque *Franciscus Albertus Äpinus* in schediasmate de Meclenburgenfium à Gentilismo ad Christianismum conversione Rostoch. 1708. De Prussorum Diis, *Percuno*, *Picollo*, *Potrimpo*, *Curchone*, *Perdoyto*, *Wurschkaito*, *Ischwambato*, *Barstruko* & *Marcopeto* aliisque consuli poterit Christophorus Hartknochius in veteri & nova Prussia part. 1. c. 9. Cum Percuno illo nescio an commune aliquid habeat

Kernunnos à quo nomen mensis Germanorum *Hornung* repetit illustri Leibnitius, qui significavit mihi in ædis Parisinæ Cathedralis fundamentis effossa esse novissime monumenta quædam antiqva Celtica, in quibus est lapis *, cui insculpta imago Dei cornuti & inscripta vox KERNUNNOS. De Idolis Slavorum præterea commentatus est Jo. Petrus Ludovici, ut *Godfridus Arnoldus* de Idolis Saxonum. De Tauri cultu apud veteres populos septentrionales singularem librum composuit *Thomas Broderus Bircherodius* quem *Taurum Cimbricum* inscripsit, ut didici ex novis literariis maris Baltici A. 1698. p. 143. ubi ineditus ille memoratur, quem nec dum typis exscriptum comperi. Quod vero *Schedius* p. 220. scribit *Celtas* præscos coluisse unum Deum *Thaut*, & tres personas SS. Trinitatis, *Hesum Deum Patrem*, *Belenum Deum Filium*, & *Tharamim Deum Spiritum S. in uno Thaut* sive DEO veneratos esse, merum commentum est, ut ostendit *Jac. Thomafius* ὁ μακροβίτος programme sive dissertatione LII. Cæterum de *Beleno* qui *Apollo* apud Gallos, videndus etiam *Jac. Nicolaus Loënsis* lib. V. *Miscellan. Epiphylidum* c. 15. *Scaliger* lect. *Ausonian.* lib. 1. c. 10. *Steph. le Moyne* notis ad *Varia sacra* p. 622. & *Philippus* à Turre in monumentis veteris Antii, ubi & de aliis quibusdam Diis differit. De *Odino* sive *Wodano*, *Fria* & aliis Diis Deabusq; populorum septentrionalium, præter eundem *Schedium* aliosque videndus *Joh. Scheferus* in *Upsalia* antiqva, cap. 5. seq. *Jo. Eubergius* libro *Svecice* edito de memorabilibus *Upsaliæ* c. 12. & *Olaus Rudbeckius* in sua *Atlantica*: qui de *Heliolatria* etiam *Septentrionalium* differit T. 2. cap. 5. & de *Selenolatria* c. 8. De Diis *Samogitarum* cæterorumque *Sarmatarum* *Job. Lascii* Poloni commentatio excusa est *Basil.* 1615. 4.

De Diis Gentium univèrse iterum iterumque laudandi duumviri præstantissimi *Gyraldus* & *Vossius*. Ac *Lilii Gyraldi* quidem syntagmata XVII. *Historiz Deorum* separatim primum *Bafilæ* 1548. fol. tum inter *Gyraldi Opera* ibid. 1581. fol. recusa, ac denique in editione eorundem locupletiore & luculenta quæ V. C. *Joanne Jensio* curante lucem vidit, *Lugd. Bat.* 1696. fol. prodierunt. Spectant huc etiam ejusdem *Gyraldi* syntagmata de *Hercule* & *Mufis*. *Gerh. Jo. Vossii* immortale de *Idololatria* opus *Grotio* in *Epistolis Remonstrantium* p. 767. *Voëtio* T. 1. select. p. 711. *Morhofio* lib. 1. polyhist. c. 21. ex merito celebratum, librisque novem divisum, subjuncto *Maimonidis* libro de *idololatria* cum *Dionysii Vossii* Fil. versione & notis prodit primum integrum *Amstelod.* 1668. fol. Nam in editione *Amst.*

* Vide memorias literarias *Trevoltinas* A. 1712. Januar. p. 44. 54.

1642. 4. primi tantum quatuor libri & minus locupletes habentur. Sed totum recuderunt forma quarta Francofurtenses. Novissime inter Opera Vossii iterum vidit lucem Tomo V. Amstelod. 1701. fol. His duobus uberioribus Operibus totidem compendia subjicere licet, unum *Francisci Pomey* S.I. Pantheon Mythicum seu Fabulosam Deorum Græcorum maxime & Romanorum Historiam, Lugd. 1659. 8. Venet. 1683. 12. atque eadem forma duodecima sæpius apud Belgas recusam & iconibus æneis exornatam, novissimeque prælis Francofurtensibus iterum impressam: & alterum *Henrici Schævii* Kiloniensis Mythologiam Deorum ac Heroum (itidem apud Græcos & Romanos) præcipue ex emendata & aucta editione Frid. Redtelii, Stetin. 1700. 12. Jo. Bocatii de Genealogia Deorum, aliorumque recentium de Diis scripta libenter prætereo.

XVII. Circa signa & imagines Deorum notandum, quod non fuerit tantus sapientiorum inter gentes stupor, ut imagines ipsas sibi persuaserint esse Numina, neque pro meris habuerint illas Deorum symbolis, sed cultu prosequendas esse rati sunt, quod à Diis putarent illas animari inhabitarique. Irata vero Numina ex imaginibus perinde ut ex templis * *μεταβῆναι* & emigrare existimabant, illasque veluti inanimas & castas relinquere, quæ nihil deinde amplius venerantes juarent. Atque non defuerunt professi eam sagacitatem, ut sensu quodam presentis Divinæ imagines Diis animatas ab *ἀψυχῶν*, & *ἀμοίβοις ἢ Θείας ἐπιπυόλαις* mortuisque & Numine vacuis imaginibus valerent distinguere, quæ de re operæ pretium est videre quæ ex Damascio in vita Isidori narrat Svidas in *ἀναγνώμων* atque *Ἡράκλει*. Huc spectat & evocationis carmen apud Livium lib. V. c. 21. & Macrobius III. Saturnal. 9. Confer quæ viri docti ad Plinium XXVIII. 2. & Franciscum Junium de pictura Veterum p. 70. edit. novæ.

XVIII. *Imagines* Deorum pictæ non minus quam sculptæ apud veteres celebrantur, de quibus copiose idem Junius in Catalogo artificum: ad cultum tamen quoniam sensus magis feriunt aptiores ferme visæ sunt sculptæ, & humana ut plurimum forma. Confer Edmundum Figrelum de statuis illustrium Romanorum cap. 2. Pretium signis additum non modo ab antiquitate, vel dignitate operis, Numen ab arte

K k

datum

* Josephus VII. 31. de bello Jud. p. 961. testatur in templo Hierosol. ante excidium auditam vocem, *μεταβῶμεν ἐν τῷ θεῷ*. Confer quæ viri docti ad Jeremiam XII. 7. & Matth. XXIII. 38.

datum * servantis, & à materia ut auro vel ebore, atqve ab artifice ut Phidias, Myrone, Praxitele sed etiam à *vestibus* quibus induci consueverunt, de quibus confer Wowerium ad Petronium p. 477. edit. Burmannianæ, Cangii glossarium Græcum in *ποδέα*, & Janum Brockhusium ad Tibulum p. 398. De vestitoribus simulacrorum & bajulis, *ἱεροπολιταῖς* & *ἱεροφόροις*, *ἑοάνων θεραπειταῖς* Valefius ad Sozomeni lib. V. cap. 3. Ac *vela oppansa* imaginibus & statuis, die autem festo ut conspici illæ possent remota iterum fuisse notavit Lipsius lib. I. elector. c. 29. Capitibus imaginum radiatos impositos orbiculos lunulas vel corollas radiatas nimbosque multis docet *Joannes Nicolai ὁ μακαρίτης* in diff. de *nimbis* antiquorum quæ Imaginibus Deorum, ** Imperatorum *ἀποθεωδέντων* olim & nunc Sanctorum capitibus appingi consuevere, Jen. 1699. 12. Jo. Daniel Major in Serapide radiato, Barthius LIV. 17. Adversar. Begerus T. 2. thesauri Brandenb. p. 528. T. 3. p. 444. Nicasius de numo Pantheo Hadriani p. 29. seq. Sponius Miscell. p. 285. & Junius de pictura Veterum p. 24. *Lumina* coram imaginibus de die *accensa*, ut præter alios docet B. Joannes Faës libro de cereis baptismalibus p. 130. seq. Solenni etiam pompa *circumgestata* Deorum imagines vel *in thesis circumducta*, de quo Jo. Scheferus de re vehiculari veterum II. 24. & illustris vir Gisbertus Cuperus in Harpocrate p. 130. 165. seq. Cangii glossarium Græcum in *πορτόμορφῶν*. Meursius in Græcia feriat p. 4. &c. Joh. Taffinus de anno sæculari T. 8. thesauri Græv. p. 549. 551. 553. *Lustrata* etiam subinde imagines & purgata *ablutaq;* solenni ritu, confer Matthiæ Zimmermanni Analecta p. 64. seq. sed in primis Ez. Spanhemii commentarium eruditissimum ad Calimachi hymnum V. qui est in Palladis lavacrum. Non dubitarunt etiam *miracula* quædam imaginibus Deorum Dearumve Paganis ad fingere, ut apud Plutarchum Camillo p. 132. memorari videas *ἰδρωτας ἀγαλμάτων πολλάκις ἐκχυθέντας, συναγμῆς ἀποσροφάστε καὶ κάλαμυήσεις ἑοάνων, sudores simulacrorum hand raro effusos, gemitus, aversiones & gestus simulacrorum annuentium*. Confer quæ de Veneris imagine miraculosa Athenæus XV. p. 676. & de imagine fortunæ muliebris locuta Dionysius Halic. lib. 8. p. 526. de aliis imaginibus medendi vi præditis, & divinatoriam vim impertiendi Lucianus in Deorum Concilio T. 2. p. 714. De imagine sanguinem sudante Cicero I. de divinac. Alia simulacrorum sudantium exempla collegit Freinshemius ad Flori II. 8. 2. Sed illud

* Silius Italicus lib. XIV. 664.

** Vide & Gisb. Cuperi Observaciones L. 2. c. 16. & Florentis Christiani notas ad Aristophanis aves vers. 1114.

illud quidem à naturali causa proficisci potuit, ut ex Theophrasti V. 10. hist. plantar. & IV. 4. de plantarum causis notavit Spanhemius libro laudato p. 527. Idem monet Plutarchus in Coriolano, f. 232. ubi non audet fidem tribuere iis qui locutas etiam imagines affirmarunt, cujusmodi plura exempla collegit Christianus Flemingius in dissertationibus tribus de loqvella sudore & motu imaginum Lipsiæ 1705. Denique si precibus suis surdos sensissent Deos, vel insigni calamitate afflicti essent, ea erat quorundam vrsania ut imagines & templa lapidarent, statuas abjicerent vel flagellarent, omnive contaminarent contumelia. Vide Josuam Barnesium ad Anacreontem p. 38. & Sam. Pitiscum ad Svetonium T. I. p. 767.

XIX. Ex Græcorum sententia alii Dii sunt Νοητοὶ s. intelligibiles atque supramundani (ὑπερκόσμοι) à quibus res invisibiles Spiritus & animas dependere putabant; & alii ἐγκόσμοι à quibus corpora & res visibiles. Vide Sallustium de Diis c. 6. & quæ ex Jamblichio & Proclo ibi Holstenius. Illos Julianos apud Cyrillum lib. 2. p. 65. ἀφανείς appellat, ubi ait ἐμφανείς θεός solem, lunam, astra & cælum esse εἰκόνας τῶν ἀφανῶν καὶ μὴ φαινομένων. Deorum ἐγκοσμίων alios iterum dicebant esse cœlestes, de quibus viri docti ad Ælian. V. 12. Var. Hist. alios æthereos, igneos alios & aëreos, alios aqueos sive θαλασσίους alios terrestres, alios denique inferos s. subtartareos (ὑποταρταρίους.) Inter χθονίους s. terrestres alios volebant esse κλιματάρχας & ἐπιχωρίους sive integrorum climatum, regionum, provinciarum præfides, alios tutelares singularum Civitatum ἰδιοπόλους ac municipes πατρώους & πολιέχους, alios denique ἐσιέχους & κατοικιδίους sive Penates atque Lares domesticos. Ita Olympiodorus commentar. inedito in Alcibiadem Platonis. Videas etiam memorari Deos lævos sinistrarum regionum præfides, & apud Servium in XII. Æneid. Deos ἀζάνους sive communes, qui generatim ab omnibus colendi sunt; neque certam Zonam vel tractum cui præsent habeant sibi assignatum. Nymphæ quæ lucis præsent ἀλοπητίδες, quæ arboribus ἀμαδρύαδες. Quæ fontibus Ναιδες & ὑδριάδες atque hæc iterum vel κρηνίδες vel ἐπιποταμίδες, quæ pascuis & gregi ἐπιμηλίδες, quæ montibus denique ὄρεσίδες, ut notat Scholiastes Homeri ad Iliad. ὕ. 8. Vide & eundem ad Iliad. ἰ. 564. ubi de precibus ad Deos ἑρᾶνίους, θαλασσίους & καταχθονίους. De Diis montium, valliumque præsidibus Jo. Doughtejus Analectis sacris & alii interpretes ad I. Reg. XX. 23.

XX. Hoc propemodum omnibus gentibus commune fuit, ut singulis locis ac civitatibus patrios suos & indigetes, municipales, *ἑχωρίδας* atque ut Servius appellat topicos haberent Deos, illis peculiariter colendos & eorum tutelares. — Vetus Epigramma:

*Dodone tibi Jupiter sacrata est,
Junoni Samos, & Mycena Diti,
Unde Tanaros aquorisque Regi:
Pallas Cecropias tuetur artes,
Delphos Pythius orbis umbilicum,
Creten Delia, Cynthiosque colles,
Faunus Manalon Arcadumque silvas.
Est tutela Rhodos beata Solis,
Gades Herculis, humidumque Tibur,
Cyllene celeri Deo * nivosa:
Tardo ** gratior astuosa Lemnos,
Ennae Cererem nurus frequentant,
Raptam *** Cyzicos ostreosa Divam,
Formosam Vencrem Cnidos, Paphosque.*

* Mercurio.

** Vulcano.

*** Proserpinam.

Plura exempla dabunt Ovidius III. fastor. Vers. 81. seq. Tertulianus Apologetici cap. 24. Origenes V. contra Celsium pag. 257. Clemens protreptico pag. 25. & passim: Lactantius lib. I. cap. 15. Prudentius in Symmachum lib. 2. v. 489. sqq. Sidonius carmine IX. v. 165. sqq. atque è recentioribus præter Gyraldum Tiraqvellus ad Alexandrum ab Alex. VI. 4. genalium dierum, Petrus Crinitus de honesta disciplina IX. 3. Jo. Textor in officina scholastica p. 60--70. & Schævius in Mythologia p. 26. seq. Etiam Judæis exprobat Propheta Jerem. XXVIII. 2. *secundum numerum civitatum tuarum sunt tibi Dii, Juda.* Quibusdam vero populis ut Atticis & Romanis cordi fuit non modo suos sibi peculiare Patrios & *παλαιότερας* atque ut Minucius Felix cap. 25. appellat vernaculos Deos cultu afficere, sed & *νεωτέρας* & *ξένες* sive *ξενικές*, ac peregrinarum gentium & quas subjugarant placare Numina, & illis sacra facere, festaq; Theoxenia, & templa Panthea, arasq; consecrare Diis etiam † ignotis ut Athenis, & nuncupare vota, ac preces offerre, Servius ad I. Georg.

Post

† Confer Meursium de Piræco, c. 10. Seldenum III. 14. 3. de Synedr. Reinesium in limine inscriptionum, Jo. Andreae Bossii diff. de ara ignoti DEI, Jo. Jac. Helli de Deo ignoto Atheniensium T. 7. thesauri Gronov. Petrum Berthaldum de ara c. 10. & quas viri docti ad Actor. XVII. 23. Laërtii Epimenidem, Philostratum VI. 3. Minutium Felicem c. 6. &c.

Post specialem invocationem transit ad generalitatem, ne quod Numen prætreat. More Pontificum per quos ritu veteri in omnibus sacris post speciales Deos quos ad ipsum sacrum quod fiebat necesse erat invocari, generaliter omnia Numina invocabant. Hesychius: Θεοὶ ἑνικαὶ τῶν Ἀθηναίων τιμῶνται, ἕς καὶ ἀλέγει Ἀπολλοφάνης ἐν Κρησί. Confer Valesium p. 209. ad Eusebium & quæ de festo Theoxeniorum Casaubonus ad Athenæum IX. 3. unde Himerius apud Photium p. 579. Athenis τὸ μέγιστον τ' εὐσεβείας τὸ κεφάλαιον tribuit de quo vide & Svidam in Τιμασίῳ ex Philostrati VI. 3. Quid quod Seneca Epist. 90. & Proclus apud Marinum in ejus vita c. 19. volebat Philosophum esse ἢ μίᾳς τινὸς πόλεως, ἢ δὲ τῶν παρ' ἐνίοις πατρίων θεραπέυτην, κοινῇ δὲ ἔ' ὅλῳ κόσμῳ ἱεροφάνην, non unius cujusdam civitatis nec municipalium sacrorum cultorem, sed ingentis omnium Deorum templi hierophantam. De Angelis Ethnarchis vide interpretes eruditos ad Deut. XXXII. 8. & Daniel. X. 13. Cyrillum IV. contra Julian. p. 115. seq. Cotelierium ad recognitiones Clementis lib. 2. cap. 42. & de Angelis Ecclesiarum Præsidibus Nazianzenum Orat. XXXII. p. 516. 528. & interpretes ad Apocalypf. caput secundum tertiumque. De fortuna Urbium quæ sæpissime in numis conspicitur cum temone & globo vel cornu copix & de Vestæ cultu publico in Prytaneis, consulenda Ezechielis Spanhemii diatriba de Vestâ ac Prytanibus Græcorum, quæ cum Justi Lipsii libro de Vestâ ac Vestalibus tomo quinto thesauri Græviani inserta, ibique primum edita est. Inter statuas CPolitanas in Originibus CPol. Combesianis p. 13. memoratur πόλεως ἢ τύχη. Vide & p. 16. 27.

XXI. Fuit & hoc inter Gentes passim receptum, ut quemadmodum locis ita & rebus atque casibus officiisque & negotiis vitæ humanæ atque artificii certa præficerent numina, ac pro felici in his successu iis supplicarent. Cujus rei exempla plurima qui volet reperiet apud Tertullianum lib. 2. contra nationes cap. 11. & Apologetici c. 24. Clementem Alex. in protreptico, Cyprianum de Idolorum vanitate, Arnobium lib. 3. contra Gentes p. 113. seq. & lib. 4. p. 130. seq. editionis à Salmasio emendatæ Lugd. Bat. 1651. 4. Laëtantium lib. 1. cap. 20. & Augustinum lib. IV. de C. D. capitibus plerisque & VI. 9.

XXII. Quis vero non miretur, vel indignetur, hos quoque qui Christianos se, & solos Ecclesiam esse gloriantur, tam aperte utroque hoc in genere in visa Deo & improbata antiquis Christianis Ethnicismi vestigia legere, ut Antonius Macedo Lusitanus non dubitaverit A. 1687. fol.

Ulyssipone vulgare ingens volumen, quod inscripsit, *De Diis tutelari-
bus orbis Christiani*, in quibus celebratur.

Maria totius orbis patrona.

Michael Archangelus antonomasticè Ecclesia patronus.

Sancti Angeli Regnorum custodes.

*Petrus & Paulus Romæ, item Maria, & tempore contagionis S. Sebastianus,
Constantinopoleos Maria, Michael Archangelus, Petrus & Paulus, & belli
præsertim tempore Georgius Martyr.*

*Neapoleos à Petro Christianismum edoctæ. Maria & septem alii Patroni
antiquiores & juniores, inprimis s. Januarius.*

Florentia Maria, S. Joh. Baptista & S. Miniates.

Senæ Maria, S. Anfanus, Crescentius, Sacinus & Victor.

*Urbis Pisanae Maria, Raynerius Pisanus, Jacobus major Apostolus, XL. Mar-
tyres, 10000. Martyres, & præter hos Sixtus, Justina, Torpes,
Martyres.*

Ravenna Apollinaris, Vitalis & Ursicinus.

*Genuæ à Barnaba Christianam fidem edoctæ, Georgius Martyr, Joh. Ba-
ptista, Laurentius Levita, Bernardus Abbas.*

*Bononia, præter Petrum & Mariam, Petronius, item secundarii, Proculus,
Florianus, S. Ambrosius, Dominicus, Franciscus, Ignatius Loiola,
Xaverius.*

Mediolanensis Diæcesis, Barnabas.

*Urbis Mediolan. Ambrosius, item Gervasius, Protasius, Celsus, Nazarius,
Felix & Nabor: tum pestilentia contagiosa tempore S. Sebastia-
nus, regnantibus vero Longobardis Joh. Baptista.*

*Venetiarum Marcus Evangelista, item Petrus & Jacobus Apostoli, Theo-
dorus, Nicolaus, Georgius, Magnus Episcopus, & Laurentius
Justinianus.*

Patavii Daniel Martyr, Antonius, Justina & Prosdocymus.

Sabaudia & Pedemontii Mauritius Martyr.

*Augustæ Taurinorum Joh. Baptista, cum Salvatore, Adventore, Octavio &
Secundo.*

*Siciliæ Maria, & belli tempore S. Georgius. (olim Ceres ac Proserpina. Dio-
dorus Sic T. 2. p. 750.)*

*Panormi Maria, Augustinus, Benedictus, Dominicus, Franciscus, Igna-
tius aliiqve multi p. 203. seq. ab Antonio Macedo nominati.*

Messana Maria, item Placidus, & Albertus Carmelita.

Sardinia Maria.

Calabria urbs habet Saturninum, Cæcilium Calaritanum & Luciferum.

Sasaris s. *Turritana Diocesis* Gavinum, Portum & Januarium.

Hispania Patrona Maria & Jacobus major.

Lusitania, Maria, Jacobus, Georgius, & pestilentia tempore Sebastianus.

Eboræ Urbis Mancius.

Canimbrica Jacobus Apostolus.

Aliarum Lusitaniz urbium Patronos idem Macedo enumerat p. 254. sq.

Olyssiponenfis urbis S. Vincentius.

India Orientalis Thomas Apostolus, item Jacobus, Maria & Xaverius.

Æthiopia Maria, Antonius.

Aragonis Maria & Georgius.

Catalonia itidem Maria & Georgius.

Valentia præter Mariam & Georgium, Vincentius Ferrerius.

Navarra Firminus & Xaverius.

Austria Colomannus, S. Leopoldus & Maria.

Gallia Maria, Michael Archangelus, Johannes Baptista, Petrus, Paulus, Stephanus Protomartyr, Dionysius Areopagita, Martinus.

Burgundæ Maria, Andreas Apostolus, Benignus, Bernhardus Abbas, Claudius Archiepiscopus Vesontinus.

Vesontina urbis Ferreolus, Ferrucius.

Bohemia Vitus, Wenceslaus Dux, Adalbertus Episcopus, Ludmilla, Propocius Abbas, Sigismundus Rex, Norbertus Præmonstratenfis & Josephus Mariz sponsus.

Hungaria Maria, Martinus, & alii p. 361. sq. ab Antonio Macedo nominati.

Bavaria Maria Oetingana.

Moguntia Martinus & Bonifacius.

Colonia Maria, Petrus, Ursula cum 11000. virginibus, tres Reges Magi, Gereon cum sociis, Cassius & Florentius, Victor & Gregorius cum sociis, Severinus & Cunibertus.

Augusta Trevirorum Petrus, Matthias, Thyrsus cum sociis, Palmatius cum sociis & alii Martyres, item S. Helena recens creata Patrona primaria.

Saxonia Vitus & Petrus Apostolus.

Thuringia Bonifacius.

Silesia S. Hedwig.

Moravia caput Olumucium habet Cyrillum & Methodium.

Belgii Patrona est Maria,
Flandrie Petrus.
Brabantia itidem Maria.
Frisie Maria & Jacobus.
Geldrie Galenus & Valenus.
Artesia Vedastus & Maria.
Maablinia Rumoldus & Maria.
Brugarum Maria & Donatianus.
Bruxellensis urbis Maria & Gudula.
Lovanii Maria.
Gaudavii Bavo & Libuinus.
Leodii & Tunorenſis Diaceſis Lambertus Episc. & Hubertus.
Trajecti ad Mosam Servatius.
Anglie Maria, Petrus, & in re militari Georgius.
Scotia Andreas.
Hibernie Andreas, Columba Abbas & Brigitta.
Polonia, Adalbertus cum sociis, Florianus, Stanislaus, Casimirus, Princeps, Wenceslaus, Hedwig Elifabetha Landgravi conjux, Hyacinthus Dominicanus & Stanislaus Kostka Jesuita.
Lithuanie S. Casimirus, Nicolaus, Georgius, Ladislaus, Josaphat Episcopus Polocensis & Maria.
Prussie Andreas, Adalbertus, Bruno, & Bonifacius Camaldulensis.
Danie Anſcharius & Canutus Rex.
Slesvicensis Ducatus Georgius I.
Suecia Anſcharius, Joh. Baptista, Laurentius, Brigitta vidua, Ericus Rex.
Finlandie Henricus Episcopus.
Moscovia Maria, cum Nicolao Myra Episcopo.
Livonia Maria.
Russie Andreas cum Nicolao Episcopo.
Norwegie Olaus Rex & Anſcharius.

Vide etiam Allatium de Synodo Phot. p. 587. 599. & Rich. Simonem lib. 2. Epist. select. 19. ubi differit de libro Hispanice edito cui titulus: *Dissertationes Ecclesiasticas por el honor de los antiguos tutelares contra las ficciones modernas, por Don Gaspar Ibannes de Segovia y Peralta, Cavalero de la Orden de Alcantara, Marquez de Agropoli y ſennor de la villa de Corpa, en Saragoſſa A. 1671, folio minore.*

XXII. Hisce patronatibus locorum accedunt præfecturæ Sanctis in Ecclesia Romana adscriptæ super certis vitæ generibus & negotiis, vel etiam malis certis averruncandis. Quamplurima ejuscemodi collegit singulari studio Theophilus Raynaudus S. I. T. VIII. Operum, in *titulis cultus Sanctorum specialibus* p. 531. 545. seq. neque improbat sanctos colendos per sortem deligi p. 484. b. Hinc magno numero ab eo recensentur Sancti conjugati & qui in conjugio vixerunt, Viduæ, Virgines, p. 559. 574. sq. Sanctorum liberi, fratres &c. 559. 560. 578. gemini, tergemini, cæsones, 560. 578. exorati à parentibus voto concepto 560. 578. Infantes, pueri, senes, obstetrices, nutrices p. 561. 578 sq. pumili, muti, surdi, cæci (de quibus etiam videndus Raderus & Raynaudus in cæcitate oculata) 561. 579. monoculi, strabones, ophthalmici, 561. 578. * capite dolentes 561. evnuchi 579. Hydropici, phthifici, Hæctici 562. paralytici, epileptici, strumosi 562. 579. * stomacho laborantes, pleuritici, 562. iliaci, colici, calculosi, 562. dysenterici, fistulosi, asthmatici 562. exscreantes sanguinem, arthritici: 562. podagrici, peste contacti, 562. 579. * leprosi, energumeni, 562. 579. * & 580. novitii & varii status Ecclesiastici & monachalis 562. sqq. Pontifices LXXIV. 563. 581. sq. primi alicubi præcones Evangelii, 563. 583. Agricolarum, villici, 566. 583. Vinitores, Olitores, pastores, 567. subulci, bubulci, curator anserum S. Tryphon 567. carbonarii, cloacarum purgator 567. futores, sartores, ephippiarius, viator doliarius 567. sectores lapidarii, sculptores aurifices, argentarii, fusores 567. cælatores 567. lanii, coqui, fusores campanarum, fullones 567. lanarii, pictores 584. sq. caupones, molitores, pistores, venatores 567. fabri lignarii, ferrarii, murarii 567. 583. seq. Venatores, piscatores, nautæ, remiges, carrucarii 567. muliones, lignatores, textores, restio, propolæ, mercatores, tingendi artifices, armifactores 567. nuncii s. tabellarii sancti p. 568. æconomi, symphoniaci, Musici, 568. bibliopolæ, librorum compactores, famuli & ancillæ 568. Cancellarii Academicarum 569. Doctores, Theologi 569. Ludimagistri 569. Poætæ 569. pædagogii, Scholastici, Philosophi 569. Medici (de quibus etiam Tyraquellus & Abraham Bzovius) 569. 586. Pharmacopolæ, chirurgi 569. Jcti Sancti, (de quibus videndus etiam Jo. Robertus) 589. 585. Patroni causarum 569. 587. Notarii 588. 569. Architecti 579. Commentarienses 569. Milites 570. Reges, Principes, Comites, Nobiles, &c. 570. -- 572. 588. sq. Principum ministri, consilarii &c. 572. sqq. 590. Confessarii Principum 572. Apparitores, tribuni capitales, carnifices, Carcerarii

cerarii, 573. 591. adulteri, meretrices, nothi 573. latrones, Comædi, Magi, Apostatae, 574. 591. fqq. Sancti in certis morbis implorandi p. 512. fqq. in certis generibus periculorum pag. 523. seq. morbi à sanctis nomen trahentes pag. 531.

*Quatuordecim opitulatores generales sive Apotropæi Divi in quocunque genere calamitatis implorandi sunt S. Blasius, Dionysius, Erasmus, Pantaleo, Vitus, Georgius (alii Gregorium appellant) Cyriacus, Christophorus, Achatus, Eustachius, Ægidius, S. Barbara, Catharina, & Margareta, de quibus Martinus Crusius in Corona Anni T. 2. p. 280. seq. B. Jac. Thomasius in dissertationibus sive programmatibus p. 314. ubi singillatim fusius differit de legenda S. Catharinæ, & Rev. D. Georg. Henr. Gœzius in diatriba de XIV. opitulatores Lubec. 1708. 4. qui etiam A. 1711. edidit exercitationem de cultu Sanctorum pestem depellentium, ubi ex Augustini Wichmanni Canonici Norbertini Monasterii Tunderloënsis Diario Ecclesiastico de Sanctis contra pestem tutelaribus nominantur sub mense *Januario* Genovesa, nobilissima illa virgo Gallica: Sub *Februario* Antonius Abbas & Oswaldus, Episcopus in Angliâ Wigorniensis: Sub *Martio* Gregorius Papa, Gertrudis virgo, Guntramnus Rex Franciæ: Sub *Aprili* Liduina, virgo Hollandica, Theodorus Archimandrita, Catharina Senensis: Sub *Majo* Macarius Antiochenus, Gela, virgo Hiberna, Bernardus Senensis, Maximinus Episcopus Trevirensis: Sub *Junio* Rosilia, virgo Sicula, Benno Episcopus Misnicus, & Martialis, Episcopus Lemovicensis: Sub *Julio* Gallus, Arvernorum Episcopus, Edilburga, virgo Anglica, Fredegandus Presbyter, Christophorus Martyr: Sub *Augusto* Oswaldus, Rex Angliæ, Albertus ordinis Carmelitarum, Laurentius Archidiaconus Romanus, Bernardus Claravallensis, Bernardus Senensis, autor Olivetanorum, Augustinus Hipponensis, Sebbus, Saxonum orientalium Rex in Angliâ: Sub *Septembri* Remaclus ex Episcopo Monachus Stabuletensis, Hadrianus Martyr, Nicolaus Tolentinus, Guido Anderlacensis, Cyprianus Carthaginensis, & Eustachius, cum uxore Theopistide, filiisque Agapio & Theopisto: Sub *Octobri* Remigius Episcopus Rhemensis, & Tereisa virgo: Sub *Novembri* Carolus Borromæus, Willibrordus Episcopus Trajectensis, Gregorius Episcopus Neocæsareensis, Zachæus Abbas, Thomas Monachus Antiochenus, Nicon Monachus Armenus: Sub *Decembri* Eligius Episcopus Noviodunensis, Nicetius Episcopus Trevirensis, Eucharthus Petri Apostoli discipulus, David Rex Israël, Sylvester Papa, & Jobus è terra Huss. Præterea*

terea notat ad Mariam & Christi sudarium tempore pestilentie recurri, vel professionem institui ad S. Sebastianum aut Rochum. *Heret hic error*, inquit Philippus Melanchthon in Apologia Augustanæ Confessionis articulo IX. de invocatione Sanctorum, *apud doctos, quod singulis Sanctis certa procuraciones commisse sunt, ut Anna divitias largiatur, Sebastianus arceat pestilentiam, Valentinus medeatur morbo comitiali.* Sic Stapinus *podagra laborantibus succurrere creditur; calculo S. Liborius, bernia Symphorianus, febris S. Petronilla, paralyfi Wolfgangus, adversus mortes subitaneas S. Marcus, adversus ignem sacrum sive erysipelas Antonius, contra venenum S. Joannes Evangelista & Benedictus; contra dolores capitis S. Anastasius, oculorum morbis medetur S. Otilia, dentium doloribus S. Apollonia, angine S. Blasius, doloribus mammarum S. Agatha, dorfi S. Laurentius, in tormentis juvat S. Lupus, in partu S. Margareta: pro impetrando prospero puerperio filii S. Felicitas: in Melancholia S. Maturius, contra tussim, gravedinem & verrucas S. Quirinus, contra Colicos dolores S. Erasmus, contra psoram & ulcera S. Rochus, furiosos & obsessis opem fert S. Joannes Baptista & S. Romanus: in tempestatibus & procellis invocatur S. Theodorus. Pro pluvia impetranda S. Euthychius, pro furibus manifestandis S. Gervasius & Vincentius, contra morbum Gallicum S. Jobus: contra incendia & fulgura S. Florianus, in bello S. Georgius, contra grandines S. Joannes Evangelista.*

Theologis Patronus datus est S. Thomas & S. Augustinus, Jctis S. Ivo, Medicis & Pharmacopolis S. Cosmas & Damianus, Philosophis S. Catharina, Studiosis & Scholaribus S. Gregorius: Mercatoribus S. Frumentius & Gvido. Musicis S. Leo Romanus & S. Cæcilia, pictoribus S. Lucas, Aurifabris & fusoribus S. Eligius & Januarius, Statuariis S. Claudius, Nicostatus, Symphorianus, Castorius & Simplicianus. Fabris ferrariis S. Leonhardus, Dumstanus, & Longinus, Sutoribus S. Crispinus, Homobonus, Zachus & Deusdedit, Pannificibus S. Michaël & Mëningus & Severus. Sartoribus S. Gutmanus, figulis S. Goarus, fabris lignariis S. Wolfgangus, Jacobus Bæticus, S. Josephus, Equitibus S. Georgius, Equisonibus S. Eulogius: iis qui rotas consciunt S. Josephus, qui seras & claustra S. Leonhardus, bajulis S. Christophorus, Viuariis S. Clarus, Venatoribus S. Eustachius, Viticolis & vimitoribus S. Urbanus, Coriariis, bibliopegis, ephippiariis S. Bartholomæus: textoribus S. Onuphrius, Hortulanis S. Adelradus, Militibus S. Adrianus, Carbonariis S. Alexander, Pastoribus S. Wendelinus, Cutbertus, & Simeon Styrita, Nautis sive navigantibus S. Nicolaus, Christophorus & qui recens accessit Petrus Gonsalez. Subulcis S. Anthonius, Eberhardus,

Harmogastes & Ulmarus, *Rustici* S. Albanus, Fortunatus & Isidorus, Lambertus, Leontius: *Viduis* S. Gertrudis, *Conjugibus* *fœminis* S. Anna, *sponsis* S. Dorothea, *Ancillis* S. Dula & Agathoclea, *Servis* S. Eunus, Vitalis & Justus. Impudici invocante eandem S. Dorotheam: *Meretrices* S. Mariam Magdalenam, Aframqve, *captivi* S. Leonhardum.

Igni putatur præfidere S. Agatha, *Aquis* S. Nicolaus & Christophorus, *Terra ejusque frugibus* S. Justus: *Aëri & tempestatibus* S. Valerianus & Theodorus: *Averruncandis muribus gliribusque* invocatur S. Gertrudis & Nicasius, *mustelis & martibus* S. Lupus, *eruis* S. Magnus. *Canibus* præesse creditur S. Rupertus & Vitus, *ovibus* S. Wendelinus, *Equis* S. Eulogius, *Bubus* S. Pelagius, *Porcis* S. Antonius, *Anseribus* S. Gallus, *Vino* S. Urbanus & Medardus.

Consulenda etiam *Gisberti Voëtii* dissertatio de Patronatibus, tutelis & præfecturis Sanctorum T. III. Disp. Select. pag. 415. sqq. *Hottin-gerus* P. II. Hodegi Germanice editi p. 235. sqq. & *Martini Chemnitii* Examen Concilii Trid. P. II. p. 133. & qvæ adversus ridiculos & impios hocce abusus jam A. 1516. disputavit D. Lutherus ὁ μακάριος in scriptis Halæ junctim editis A. 1700. fol. p. 12. seq. Vide & Bullingerum de origine erroris: Neubestalten Agenten T. 2. p. 908. sq. & Joh. Lascium de Diis Samogitarum p. 52. Cregutum in revelatore Arcanorum p. 227.

XXIV. Ritus * ἀποθεώσεως sive consecrationis, quæ homines defuncti inter Deos referebantur & publicâ consecrabantur religione, Augusti maxime & Augustæ, sed & sorores, nutrices, filiæ amassæ & amassæ, breviter perstringit *Dio Cassius* Lib. LVI. in Consecratione Augusti p. 598. diligentius ex eodem *Dione Joh. Xiphilinus* in Severo, ubi de consecratione Pertinacis p. 868. diligentissime *Herodianus* L. IV. p. 333. seqq. Confer è recentioribus *Jo. Kirchmannum* de funer. Roman. L. IV. c. 13. sqq. *Onuphrium* Panvinium in fastis ad A. U. 964. ubi Catalogus Consecratorum: *Jac. Guberium* de jure Manium & de veteri jure Pontificio: *Possium* L. I. de Idolol. c. 12. *Jul. Caf. Bulengerum* de Imper. Rom. L. 1. c. 6. 7. & 10. *Claudium Nicasium* in diss. ad numum Pantheum Adriani Imperatoris Lugd. 1689. 4. ubi potissimum de adulatione populorum vivos ac superstites etiamnum Imperatores & alios potentes Diis adscribentium vivorumque imagines (vide Nazianzeni invecitivam I. in Julianum p. 83.) adorant.

* Ἀποθανάτισμα vocant Greci, & θεωθήναι. Vid. Ezech. Spanhemii notas ad Cal-linachum p. 240. & Jac. Gronovium ad Arrian. p. 8. Minus erat ἐναγίζεν sive deferre τιμὰς ἡρώωνας: majus θύειν ὡς θεῶν.

dorantium: & D. *Job. Burch. Menkenii* Consecrationem Augustorum Augustarumque quæ ad Placidum, Valentinianumque obrinuit ex numis illustratam Lips. 1694. 4. Vide etiam quæ de ἀποθεώσεως Romuli *Livius L. 1.* & *Dionysius Halicarn. l. 2.* memorat, & quæ de consecratione Proconsulum magnorumque Ducum in Provinciis tempore liberæ Reip. *Mongaldus* in singulari diff. quæ illum politicum primum, mox religiosum cultum ad Imperatores Romanos translatum observat, in memoriis literariis Trevoluntis A. 1709. Augusto mense p. 1409. seq. Confer easdem memorias A. 1706. p. 1611. Similis consecratio adscriptitiorum Divorum apud alias etiam gentes Ægyptios, Persas, Græcos, usu venit, ut docent interpretes ad librum Sapientiæ c. XIV. 15. conf. Rev. *Job. Faës* Notas ad *Gyraldum* p. 698. sqq. & post *Marcelli Severoli* Equitis Romani opus satis auctoris interceptum, *Paulum Alex. Maffejum* parte 3. gemmarum Veterum illustratarum p. 208. seq. Immodicæ adulationi totum hoc suis temporibus adscribit *Pausanias* in Arcadicis p. 601. *Nostra*, inquit, *ante, quæ gliscens fraus & audacis omnes prope terræ partes urbesque occupavit, nulli jam homines in Deorum numerum veniunt, nisi forte per inanes titulos, & immodicæ adulationis licentiam.* Hæc sane tanta jam incrementa ceperat apud Romanis, ut spirantibus etiamnum Imperatoribus templa statuerentur & Augustæ, flaminesque ac sodales consecrarentur. Vide H. Noris *Cenotaphia Pisana* diff. 1. c. 4. Catalogum Imperatorum & Augustarum consecratarum è vet. monumentis & numis dat quoque *Onufrius de civitate Rom.* c. 28. T. 1. Græv. p. 224. Busti rogique quadrati & superius in pyramidis formam desinentis qualem in consecrationibus usitatum fuisse refert *Herodianus*, ex veteri numo exhibet *Nicasius* pag. 33. Confer iconem eleganter ad veterum descriptiones factam quam exhibet *J. B. Renoultus* *Historia Variationis Ecclesiæ Gallicanæ* p. 54. Hinc mos castri doloris sub quo Principum cadavera solent populo ostendi, *Italici Catafalchi*. In aliis numis exprimitur per rogam in columna. Vide *A. Morell.* p. 198. speciminis numarii.

XXV. Geminam plane consecrationi Gentilium esse canonisationem, quam vocant, Sanctorum in Ecclesia Romana, declarat *Jo. Langbenius* ad *Longinum* p. 124. edit. *Jac. Tollii, Hobbæus* *Hist. Eccl.* vers. 1481. sqq. & *Mussardus* scriptor *Gallus* *Collationis* cerimoniarum veterum & recentium c. 7. Hoc autem longe magis etiam patebit, si utriusque effectus & causæ, & cerimoniz diligenter inter se conferantur. Prima Canonisatio solennis sub *Johanne XV.* Pontif. accidit Anno 993. quæ inter

Divos relatus est S. Udalricus, Augustanus Episcopus A. C. 863. defunctus, sollicitante Landulfo, Augustano Episcopo: Vide Dan. Papebrochii Diss. de Solennium Canonisationum initiis ac progressibus, insertam Propylæo ad Acta Sanctorum Maji p. 171. sqq. & Tom. I Junii p. 95. Jo. Mabillonii præfat. ad Tom. IV. Actor. Storum Ordinis Benedictini §. VI. Ludov. Eliam du Pin T. VIII. Script. Eccles. pag. 65. Rev. D. Joh. Franciscum Buddeum in Oratione de origine ἀποθεώσεως sive Canonisationis in Ecclesia Romana. Altera Canonisatione sanctis adscriptus est *Simeon Trevirensis* A. C. 1035. defunctus. Alii *S. Suibertum* primum fuisse affirmant, quem sanctis adscripserit Leo III. quam sententiam amplectitur Bellarminus lib. 1. de sanctorum beatitate c. 8. (T. 2. Controvers.) ex Ludgero, cujus verba evolvi possunt apud Surium aut Bollandum ad 1. Mart. & Baronium ad A. C. 804. num. 3. Sed & Suiberti illius, & *S. Kiliani* sociorumque, nec minus *S. Trudperti* à Zacharia Papa ejusque successore Stephano II. factas ut ajunt canonisationes, fabulis viri docti adscribunt. Inter antiquissima, fide digna exempla, post Udalricum & Simeonem sunt *S. Godehardus* defunctus A. C. 1038. de quo Acta Sanctor. Maji T. I. p. 521. *S. Eneco* defunctus A. C. 1057. de quo T. I. Junii p. 119. *S. Nicolaus Peregrinus* A. C. 1094. defunctus, de quo id. p. 248. De *S. Petro* Episcopo *Anagnino* A. C. 1110. vide propylæum ad Acta Maji p. 207. & Laurentii Cherubini bullarium magnum T. I. p. 57. Ab eo tempore inter sanctos adscitorum nomina hæc fere sunt:

An. 1134. Hugo, Episcopus Gratianopolitanus. Vide Cherubinum I. c. p. 60.

An. 1149. Bernhardus Abbas Claravallensis. Cherubinus I. c. p. 67.

An. 1152. Henricus II. Sanctus, Imperator Rom. SURIUS, 14. Julii, p. 204. Gretserus de Divis Bambergensibus, p. 63.

An. 1161. Eduardus, Rex Angliæ. Cherubinus I. c. p. 67. (SURIUS, 5. Januar. p. 78. refert ad A. C. 1163.)

An. 1173. Thomas, Archiepiscopus Cantuariensis. SURIUS, 29. Decemb. p. 363.

An. 1189. Otto, Episcopus Bambergensis. SURIUS, 2. Jul. p. 74. Gretserus I. c. p. 373. Baronius Tom. XII. Annal. ad h. a.

An. 1192. Ubalduus, Episcopus Eugubinus. SURIUS, 16. Maji, p. 227. Cherubinus I. c. p. 77.

An. eod. Bernwardus, Episcopus Hildesheimensis. SURIUS, 20. Nov. p. 466.

An. 1193. Johannes Gualbertus, Abbas & conditor Congregationis Vallis Umbrosæ. Cherubinus I. c. p. 77.

- An. 1198. Homobonus Cremonensis. Cherubinus l. c. p. 81.*
An. 1201. Kunigundis, Imperatoris Henrici S. Coniux. Surius,
 3, Mart. p. 46. Acta Sanctor. T. I. Martii p. 281. seq.
An. 1226. Laurentius Dublinensis. Cherubinus l. c. p. 96.
An. 1230. Franciscus fundator Franciscani Ordinis. Surius, 4, O-
 ctobr. p. 64. Cherubinus l. c. p. 99.
An. 1233. Antonius de Padua. Cherubinus l. c. p. 100.
An. 1234. Dominicus, conditor Dominicani ordinis. Surius, 5,
 Aug. p. 83. Cherubinus l. c. p. 103.
An. 1235. Elisabetha, Andreæ Regis Hungariæ filia & Ludovici
 Landgraviæ Thuringiæ coniux. Cherubinus l. c. p. 104.
An. 1247. Eadmundus, Archiepiscopus Cantuariensis. Cherubi-
 nus l. c. p. 130.
An. 1253. Petrus, Episcopus Veronensis. Cherubinus l. c. p. 120.
An. eod. Stanislaus Cracoviensis. Cherubinus l. c. p. 125.
An. 1255. Clara Assisiensis. Cherub. l. c. p. 133.
An. 1260. Richardus, Episcopus Cisterciensis. Idem l. c. p. 149.
An. 1267. Hedewiga, Princeps Polonica. Id. l. c. p. 166.
An. 1297. Ludovicus IX. Rex Galliæ. Id. l. c. p. 201.
An. 1313. Petrus de Morono. Id. l. c. p. 214.
An. 1317. Ludovicus, Archiepiscopus Tolosanus. Id. l. c. p. 216.
An. 1323. Thomas de Aquino. Id. l. c. p. 226.
An. 1340. Thomas Herfordiensis. Id. l. c. p. 223.
An. 1374. Ivo, Trecorensis Presbyter. Id. l. c. p. 278.
An. 1391. Brigitta Svecica. Id. l. c. p. 297.
An. 1438. Vincentius Valentinus. Id. l. c. p. 382.
An. 1447. Nicolaus de Tolentino. Id. l. c. p. 370.
An. 1452. Bernhardus Senensis. Id. l. c. p. 375.
An. 1480. Franciscus de Paula. Surius, 2. April. p. 25. et si Cheru-
 binus l. c. p. 606. ad annum 1519. refert.
An. 1481. Berardus, Petrus, Otto, Accursius & Adjutus, ordinis mino-
 rum, Surius, 16. Januar. p. 264.
An. 1482. Bonaventura. Cherubinus l. c. p. 437.
An. 1485. Leopoldus, Archidux Austriæ. Id. l. c. p. 463.
An. 1523. Benno, Episcopus Misnensis. Id. l. c. p. 633.
An. eod. Antoninus, Archiepiscopus Florentinus. Id. l. c. p. 636.
An. 1588. Didacus. Id. 12. Nov. 309. Cherub. l. c. Tom. 2. p. 635.
An. 1601.

An. 1601. *Raymundus* de Pennaforti. Cherubinus l. c. Tom. 3. p. III. *Surius*, 7. Jan. p. 110.

An. 1608. *Francisca*, Congregationis Montis Oliveti. Cherubinus l. c. p. 231. Acta Sanctor. T. 2. Martii 9. p. 206.*

An. 1610. *Carolus Borromeus*, Archiepiscopus Mediolanensis. Id. l. c. p. 253.

An. 1619. *Franciscus Xaverius*. Id. l. c. p. 370. & Tom. IV. p. 15.

An. 1621. *Theresia*, fundatrix ordinis discalceatarum Carmelitarum. Id. l. c. Tom. 3. p. 414.

An. 1622. *Petrus de Alcantara*, Ordinis Minorum strictioris observantiae discalceatorum. Id. l. c. p. 419.

An. 1623. *Philippus Neri*, Auctor Congregationis Clericorum Secularium Oratorii. Id. l. c. Tom. 4. p. 5.

An. eod. *Ignatius Lojola*, Conditor Societatis Jesu. Id. l. c. p. 11.

An. eod. *Isidorus Agricola*. Id. l. c.

An. 1624. *Jacobus de Marchia*, Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci de Observantia. Id. l. c. p. 59.

An. 1625. *Andreas de Avellino*, Theatinensis Monachus. Cherubinus l. c. p. 87.

An. 1629. *Cajetanus Thieneus*, Fundator Clericorum Regularium Theatinorum. Id. l. c. p. 162.

An. 1658. *Thomas à Villanova*, Ordinis Eremitarum S. Augustini. Id. l. c. Tom. V. p. 274.

An. 1665. *Franciscus de Sales*, Episcopus Genevensis. Theatr. Europ. T. X. p. 85. & Diar. Europ. contin. XI. p. 517.

An. 1668. *Maria Magdalena de Pazzis*, Florentina: *Rosa de Lima*, Peuvian. & *Ludovicus Beltrandus*, seu *Beleramus*. Diar. Europ. contin. XVIII. p. 296. Breweri Hist. An. 1661. ad 1672. p. 22.

An. 1671. *Ferdinandus Catholicus* Rex Hispaniae, *Cajetanus* Ord. Theatinorum Generalis & *Philippus Benitius*, Servitarum Praepositus. Diar. Europ. contin. XXIII. p. 54. Brewer. l. c. p. 28.

An. 1679. *Torrebio*, Archiepiscopus Limentis. Theatr. Europ. T. XII. p. 114. & Diar. Europ. contin. 40. p. 117.

An. 1690. 16. Octobr. *Laurentius Justiniani*, Patriarcha Venetus defunctus A. 1455. *Johannes de Capistrano* Ord. Minorum, defunctus A. 1456. *Johannes de S. Facondo* Hispanus, Monachus Augustinianus, defunctus A. 1471. *Johannes di Dio*, Lusitanus, auctor Ordinis Monastici

Fate

Fateben Fratelli, defunctus A. 1555. & *Paschalis Baylon* ex fratribus Minoris observantiz, defunctus A. 1592.

A. 1701. mense Junio agitatum de canonisatione *Andrea de Avellino*, *Catharina Bononiensis*, & Cardinalis atqve Episcopi Neapolitani *Andrea Durale*.

A. 1712. die Festo SS. Trin. 22. Maji Sanctis adscripti solenniter *Pius V.* Pontifex Max. *Felix de Cantalicio*, Capucinus, *Andreas de Avellino* Monachus Theatinus (jam A. 1625. beatificatus sive beatis adscriptus) Bononiensis.

Ritus canonisationis, quæ vox ante seculum XII. vix audita, petendi sunt ex Actis Canonisationum, quæ sunt Acta Canonisationis Thomæ à Villanova, edita ab *Andrea Aznar*, Rom. 1658. 4. Sanctorum Petri de Alcantara & Mariæ Magdalenz de Pazzis, quæ Clementi IX. dicata à *Dominico Capello* lucem adspexere Romæ 1669. 4. ubi inter alia p. 320. videmus expensas in hanc canonisationem factas 64000. * scutorum : Relatione dell' apparato fatto in S. Pietro, & delle ceremonie per la Canonisatione de cinque santi, in Roma A. 1690. Ut vero dignus aliquis consortio Sanctorum habeatur, solennis præcedit inquisitio & formalis scilicet de fide, moribus, vita, fama & miraculis. Confer *Baluzium* de Papis Avenionensibus Tom. 2. pag. 7. & 366. Consulendus insuper *Bollandus*, *Henschenius* & *Papebrochius*, qui in Actis Sanctorum etiam passim agunt de eorundem canonisatione: Ceremoniale Romanum I. I. sect. VI. *Angelus Roccha* de Canonisatione Sanctorum Rom. 1610 4 ut *Felicem Consetorium*, *Tröilum Malvezziium* aliosqve Cangio glossar. latin. in *Canonisatio*, & *Lipenio T.* I. Biblioth. Theolog. p. 219. & Rev. *Joh. Francisco Buddeop.* 637. syntagm. diff. Theol. laudatos, *Simonem Majolum* dier. canicular. f. 582. sq. & *Fortunatum Scacchum* libris VII. de beatificatione & Canonisatione omittam. Breviter etiam ritus Canonisationis exponit *Wagenseilius* Tomo postremo Peræ librorum juvenilium pag.

M m

1109.

* *Guido Patinus T. I. Epist. p. 603. Exin nôtre S. Pere le Pape a promis aux Religieuses de la Visitation, de canoniser leur fondateur le bien-beureux François de Sales, Evêque de Genève, mais il leur en coitera de bonnes nipes; Jupiter iste Capitolinus longæ callidior est ac astutior Numa Pompilio, cui tamen post multa sæcula successit nec int. s. ai us: tous biens sont communs, il n'y a plus que le moyen de les avoir, quelle vilainie dans la Chrétienté, les Turcs, n'ont-ils pas de quoy se moquer de nous? tant dépenser d'argent pour une bagatelle politique, telles sommes bien employées serveroient à conquérir un Royaume sur les Infidèles, Exclames Melicerta perisse frontem de ribus. Mais le masque en est levé, il n'y a plus de Vergogne au monde, l'impudence est permise ce sont les impudens qui gouvernent le monde, & cela n'est point d'aujourd'hui, quelcun l'a dit dans Herode.*

1109. seq. & in libro Germanice edito de educatione Principis juvenis p. 182. seq. Videnda etiam Collectio Epistolarum Historico-Politicarum, quæ Germanice prodit sub titulo des neu- bestellten Agentens T. 2. p. 900. sqq. Etiam in colloquiis mensuris Tentzelianis A. 91. p. 215. ritus ex novissimo usu strictim recensentur.

Inferior quidam minusque solennis gradus & Canonisatione minor vocatur *Beatificatio*, cum ad sepulchrum honos anniversarius alicui habetur ut beato, vel accensis ille luminaribus aut appensis anathematis vel alia ejusmodi ratione colitur. Vide Acta Sanctorum T. 1. Junii p. 361. F. & Hadriani Bailleti dissertationem Vitæ Sanctorum Gallice editis præmissam p. 197. sq. Soletque plerumque beatificatio præmitti, donec sedes Romana interjecto 50. vel plurium pauciorumve annorum spatio definit de canonisatione. Sic Maria Magdalena de Pazzis Florentina quæ A. 1607. diem obiit; beatificata est ab Urbano VIII. A. 1626 sed canonisata à Clemente IX. A. 1669. Vide Acta Sanctor. T. 6. Maj. p. 315. 326. Singulare est quod peculiare etiam Monachorum ordines genus ejusmodi canonisationis sibi arrogant. Vide si placet quæ de Octavia Melchiorrica à Dominicanis oblegatam *ipsis 7000. thalorum summam singularibus cerimoniis consecrata Petrus Bælius in resp. ad quæstiones hominis provincialis T. 1. p. 430. sqq.

Pontificem in canonisationis decreto non posse errare disputant Dominicus Gravina Neapolitanus in Catholicis præscriptionibus adversus hæreses quæst. V. in Jo. Thomæ de Rocaberti Bibliotheca maxima Pontificia, sive collectione voluminosa (21. enim tomi sunt scriptorum potestatem Pontificis defendentium Rom. 1699. fol.) Tomo VIII. Augustinus Triumphus de potestate Ecclesiastica p. 98. Castro Palao T. 1. p. 338. aliique Ecclesiæ Romanæ socii. Sed non ausi sunt hoc sibi sumere ipsi Pontifices, qui ante actum Canonisationis olim usi sunt solenni protestationis formula quam ex Christophori Marcelli lib. 1. de Eccles. Rom. ritibus (qui opus suum Leoni X. inscripsit & Romæ A. 1516. edidit) pluribus locis Epistolarum suarum ut p. 26. & 557. edit. Lond. reperit Jo. Launojus, observat etiam plenariæ Synodi assensu simul, non solius Pontificis auctoritate opus fuisse ut Sanctis aliquis accenseretur. Formula protestationis hæc est: *Antequam ad pronunciationem veniamus, protestamur publice apud vos presentes, quod per hunc actum Canonisationis non*

intendi-

* Spectat huc Carthusiani dictum ad Philippum Comineum lib. 7. memor. *nom appellons Sainctis tous ceux qui nous font du bien.*

intendimus aliquid facere quod sit contra fidem, aut Catholicam Ecclesiam, sive honorem DEI. Vide etiam quæ idem Launojus p. 79. sq. de Canonisatione Ludovici Alamandi, præsidis Basileensis Concilii, à quo depositus fuit Eugenius IV. & quæ adversus fidem consecrationum in Rom. Ecclesia disputant B. Lutherus scripto contra novum Idolum Misnense (Benno-nem *Episcopum) T. 2. Altenburg. p. 780. seq. Hospinianus de festis Christianor. c. 6. Balthasar Lydius notis ad dispp. Taboriticas p. 150. sqq. & J. Dallæus de objecto cultus religiosi lib. III. c. 21.

In Orientali Ecclesia Græca paullo rarius obtinet hic Consecra-tionis ritus, Patriarchæ & plenæ Synodi auctoritate & millenorum te-stium de canonizandi miraculis testantium fide constans. Causam ra-ritatis exponit illustris Paulus Ricautus in Historia status præsentis Eccle-siæ Græcæ cap. VI. pag. 164. seqq. *La règle de la Canonisation des Saints s'est conservée dans le Siège Patriarchal de Constantinople. Il est vray que le Ménologue est si plein, que l'on a esté forcé de mettre deux ou trois Saints en un jour : Mais avec cela, a fin que les bonnes ames, qui sont si rares en ce monde, & qui reçoivent de Dieu leur récompense en l'autre vie, ne perdent point ce que les hommes sont capables, d'accorder à leur piété, les Grecs canonisent encore à présent, ceux qui ont esté célèbres, par leurs Miracles, & par la sainteté de leurs mœurs. Il faut toutefois, avant que d'en venir là, que mille témoins, qui auront vû ces actions, ou qui les auront apprises, de personnes irréprochables, en donnent des assurances so-lemnelles : Il faut encore que le Patriarche & les Evêques en ayent informé très-exactement, dans un plein Synode. Alors la personne, dont on recherche la vie, est reçue dans le Calendrier ; On marque un jour pour sa Feste : Et tous les ans, on célé-bre sa mémoire : On dit une Messe en son honneur : On y ajoute quelques Hymnes à sa louange : On lit une relation de ses miracles & de ses bonnes œuvres : On insère enfin sa vie, dans le Synaxarion, ou livre des Saints. Mais maintenant que les Canonisations ne se font pas sans de grands frais, elles sont moins en usage. Et les Grecs étant d'ordinaire pauvres ou méchans, il s'en trouve peu, qui soient assez gens de bien, pour mériter un si grand honneur, ou qui ayent des Parens assez pieux & assez riches, pour les faire mettre dans la Liste des Saints & des Martyrs,*

XXVI. Angelorum nomine pro bonis spiritibus usi sunt, ne de Ju-dæis ac Chalcidio p. 225. sq. (Christiano scriptore) dicam Alex. Aphro-diseus in Topica p. 186. Aristides T. I. p. 19. Labeo apud Augustin. IX. 19. de Civ. DEI, Ammonius in Prophyrii Isagog. Porphyrius, Jamblichus

* Confer Vitam Bennonis scriptam à Martino Heidenreich, editamque Dresdæ 1694. 8.

de Myſteriis Ægyptior. Simplicius, Marcianus Capella, & præcipue Hierocles qui p. 37. ἀγγελικὸν Θεῶν γένος memorat, atque inter DEum δημιουργόν & hominem tria ait intercedere Deos immortales, Heroas & dæmonas terrenos. Confer Dan. Heinſium ad Maximum Tyrium p. 112. Notat idem Hierocles p. 41 Heroas (qui ἡμίθεοι Heſiodo) ab aliis dici δαίμονας ἀγαθούς ἢ δαημόνας καὶ ἐπισημόνας τῶς θεῶν νόμων. Ab aliis ἀγγέλους ἢ ἐκφαινόντας ἢ διαγγέλλοντας ἡμῖν τὰς πρὸς εὐζωίαν κανόνας. Alios vero cum Platone inter DEum & hominem ponere angelos, dæmones & heroës. Confer Origenem 3. contra Celfum p. 133. Aliis hos omnes uno eodemque nomine venire angelorum vel heroum vel dæmonum. At per dæmones terrenos Hierocles non intelligit malos ſpiritus ſive τὰς ἐναντίας δυνάμεις quas vocat Plato X. de legib. p. 608. ſed vero animos hominum ſapientia præſtantium, quos ἰσοδαίμονας & ἰσαγγέλους appellat p. 46. quemadmodum aliis ἀγαθοὶ δαίμονες dicit Diogenes & Crates Philoſophi, de quibus Menag. ad Laërtium p. 252. 262 atque de ejusmodi viro ſapiente Arrianus III. 22. Epiſtetear. diff. ἀλλ' εἰδέναι δεῖ ὅτι ἀγγελὸν ἀπὸ τοῦ Διὸς ἀπέſαλται πρὸς τὰς ἀνθρώπους πρὸς ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Neque Socratis DEus ſive Dæmon alius intelligendus quam providus ejus animus ac perſpicax, uti Xenocrati apud Ariſto telem 2. Topic. δαίμων ἐκάſτε ἢ ψυχῇ, unde ille εὐδαίμονα appellabat cui bona mens contigiffet: & Euripides Socratis amicus apud Theonem p. 60. progymnaſm. τὸν νῦν ἡμῶν ἐκάſτε dixit eſſe θεῖν. Angeli in Oraculis Zoroaſtri tributis v. 295. vocantur ἀγνοὶ δαίμονες. Ἡ Φύσις πείθει εἶναι τὰς δαίμονας ἀγνοὺς. Meminit Angelorum etiam Pſeudo Orpheus * apud Clementem Alex. V. Strom. p. 608.

Σὺ δὲ θεῶν πυρόεντι παρεſῶσιν πολύμοχοι
Ἄγγελοι ὅσι μέμλε βροτοῖς ὡς πάντα τελάται.

Hoſtanes apud Cyprianum de Idolor. vanitate p. 14. *Magorum præcipuus Hoſtanes & formam veri DEI negat conſpici poſſe, & Angelos veros ſedi ejus dicit aſſiſtere.* In ſacris literis Angelorum nomen absolute ponitur nunquam pro malis Dæmonibus, uti viciffim Dæmonum nunquam pro bono Angelo, ut notavit Theodorus Hackſpanius in ſylloge diſputat. Theolog. & Philolog. pag. 244. E contrario apud Ethnicos ſcriptores Dæmonum vocabulum ſæpius pro bonis ſpiritibus ponitur, ac pro Deo ipſo

* In Orphei hymnis Mercurius dicitur ἀγγελὸς ἑρμιαίωνων, ut apud Platon. 4. de Leg. Nemclis Δίκης ἀγγελὸς.

ipso, vide Pollucem Onomastici lib. I. c. I. atque negari nequit multa eorum quæ de Dæmonibus bonis illi tradiderunt, cum doctrina Judæorum & Christianorum de Angelis satis bene conspirare. Confer Hugonem Grotium ad Matthæi I. 20. Eugubinum de perenni Philosophia libro VIII. & Huetii Alnetan. quæst. lib. 2. c. 4.

Ordinum Angelicorum nomina in sacris literis obvia ex officiis Imperii Persici, sub quo Hebræi aliquando vixerunt. desumpta esse notant Hugo Grotius ad Rom. VIII. 38. Judæi decem gradus sive ordines colligunt, Christiani plerique post Pseudo Dionysium Areopagitam * novem, incerta utriusque conjectura. De Judæis vide Maimonidem de fundamentis Legis p. 18. seq. & ibi notas Gvil, Vorfii; Immanuellem Aboab in Nomologia edita Hispanice p. 157. Menasseh ben Israël problem. 22. de creatione, Gilb. Gaulminum lib. 2. not. ad lib. de Vita Moysis c. 4. Buxtorfium Lex Talmudic. p. 2339. Hackspanium de Angelorum Dæmonumque nominibus in Sylloge p. 234. 242. 252. D. Martin. Geierum in conformitate Judæo Papistica, Loco de Angelis c. 2. D. Sebast. Schmidium in senario Angelico sive diatribis de Cherubim, Seraphim, Principatibus, thronis &c. Brunsvic. 1696. 12. Jacobum Capellum notis ad Hebr. I. ult. Kircherum Tom. 2. Oedipi Ægyptiaci part. I. p. 214. 255. & Petavium lib. 2. de Angelis cap. 1. §. ult. De Christianorum veterum sententia præter eundem Petavium, & Pseudo Dionysii de Hierarchia cælesti interpretes, consulendus Jo. Morinus de sacris Ecclesiæ Ordinationibus p. 491. seq. qui inter alia ostendit multos Dionysio posteriores ab ejus sententia circa descriptionem Angelicæ Hierarchiæ discedere, ut illum vel non legerint vel certe neglexerint: Jo. Dallæus de scriptis Dionysio & Ignatio tributis I. 1. c. 3. Svicerus in ἀγγέλῳ, Cotelerius ad Constitut. Apostol. VIII. 12. & T. 3. monument. Ecclesiæ Græcæ p. 558. seq. & Michaël le Quien ad Jo. Damasceni lib. 2. de Fide Orthodoxa c. 3. T. 1. p. 157. 158. Videndi etiam è veteribus Cyrillus Hierosol. V. Catechesi Mystagog. c. 5. Joh. Philoponus lib. 1. c. 10. de creatione, Isidorus Hisp. VII. 5. Orig. & de ordine Creaturarum c. 2. Rabanus Maurus de laudibus S. Crucis lib. 1. figura 3. Mich. Glycas lib. 1. Annalium f. 76. seq. Philippus in Dioptra III. 2. p. 113. & Michaël Syncellus laudatione in SS. DEI Archangelos Angelosque T. 1. Auctarii novi Combesisiani

M m 3

p.

* Trahunt huc nonnulli vocabulum ἀγγῆ novies repetitum in quibusdam Codd. Apocalypseos IV. 8. ad quem locum confer Vallam. Repetitur etiam vocabulum ἀγγῆ novies in hymno qui existat in Pergamandro Hermetis p. 8. edit. Francisci Patricii.

p. 1526. seq. &c. De novem ordinum Angelorum templo CPoli & de novem ordinum Angelorum festo quod Græci celebrant VIII. Novembris, ad Cangii CPolin Christianam lib. 4. p. 188. De novem ordinibus malorum Angelorum ex Rob. Fluddi sententia vide Gassendum T. 3. Opp. pag. 223. & Fluddum ipsum in Historia Macrocosmi pag. 108. &c. Atque gradus quidem inter malos perinde ac bonos spiritus etiam Ethnici agnoverunt, *γίνονται ὡς ἐν ἀνθρώποις καὶ δαίμοσιν ἀρετῆς διαφορά καὶ κακίας*, inquit Plutarchus de Iside & Osir, atque lib. de defectu Oraculorum. Præclare Thomas Galeus notis ad Jamblichum de Mysteriis Ægyptiorum p. 208. observat à S. Paulo Apostolo Ephes. VI. per *ἀρχαῖς, ἐξουσίας, κοσμοκράτορας*, nomina à Philosophis venditata potestates adversarias intelligi. *Videant igitur, inquit, ne quid errent, qui eadem vocabula ad potestates cælestes transferunt. Paulus hac non tam ponere, quam ex hæreticorum sermonibus accepta oblique inducere videtur.* De Jamblichi, Procli, Hermiz, Damascii & aliorum Platoniorum recentiorum Hierarchia atque Ordinibus Angelorum multa erudite idem Galeus p. 206. seq. Videndi quoque Eugubinus VIII. 10. ad 18. Theophilus Raynaudus T. 5. Opp. p. 72. seq. Stillingfleetus responsione ad Cressium Anglice edita p. 129. 130. Kircherus T. 2. Oedipi parte 1. p. 407. seq. 423. 426. & Radolphus Cudworthus in Systemate intelligibili Universi, edito Anglice p. 553. sq. In Chaldaica Theologia, notante ad vitam Moyfis lib. 2. c. 4. Gaulmino, tres quoque in Divinis triades, prima *πάσης δύναμις, γνῶσις*, secunda *οἱ νοεροὶ θεοὶ, οἱ υπεράχιοι, οἱ αἰσχυροί*. Tertia *οἱ ἀρχαγγελοὶ, οἱ ἀζωνοὶ, οἱ ζωνάσιοι*. In Muhamedis Alcorano XXXVII. 1. seq. DEus jurat per tres ordines Angelorum, ordinantes, agitantes, & legentes Alcoranum. Confer Suratum LXXIX. 1. seq. De *septem Angelis principibus* (septem Archangeli vocantur in Theologumenis Arithmetice p. 44.) præter interpretes Apocalypseos videndi Martinus Roa in singularibus S. Scripturæ T. 2. p. 444. seq. Hugo Grotius ad Matthæi XVIII. 10. Petavius de Angelis p. 128. sq. Christophorus Sandius in problemate paradoxo de Spiritu S. p. 19. seq. & contra Sandium B. D. Schomerus noster p. 92. seq. & Wittichius pag. 156. seq. Præterea Theologi Argentoratenses celebratissimi Dorscheus in pentadecade p. 516. & Seb. Schmidius in Mysterio Gratia Divina p. 550. seq. 564. seq. quibus addendus D. Abraham. Hinckelmannus *ὁ μακαρίτης* in Detectione fundamenti Bohmiani p. 18. seq. disputans contra Fluddum c. 7. macrocosmi & Jac. Bæhmium von der Gnaden. Wahl §. 24. & Tho. Galeus notis eruditissimis ad Jamblichum de Mysteriis Ægypt. p. 206.

p. 206. qui Ethnicis non minus quam Judæis probatum de Archangelis dogma fuisse ostendit: quoniam in sacris literis unius tantum Archangeli occurrit mentio, unde totum illud quod de ordine vel septenario velut Eusebii vocabulo ex orat. de laudibus Constantini p. 605. utar, de * *Διαοίσις ἀρχαγγέλων* fertur, commentis adscribere non dubitavit Rev. D. Gerhardus Meierus, Hæmburgensis tum Gymnasii Professor, hodie Bremensis Ecclesiæ Superintendens celeberrimus in paradoxo de Archangelis Enthymemate, Hamburg. 1695. 4.

Septem Angelis bonis principibus totidem *malos* ac *seductores* vitiorumque ac scelerum præfides oppositos esse statuerunt veteres quidam è Judæis & Christianis, ut constat è testamento Ruben c. 2. & testimoniis præscorum Ecclesiæ doctorum quæ adduxit Cotelerius ad Hermæ Pastorem lib. 2. mandat. 2. De cultu Angelorum apud Judæos adiri possunt Bartoloccius T. I. Bibliothecæ Rabbiniæ p. 192. seq. & Jo. Saubertus in palæstra diss. p. 31. seq.

XXVII. Singulis hominibus statim à tempore quo in lucem eduntur adesse bonum genium sive Angelum, nec minus malum, multi olim senserunt è veteribus Christianis, ut docent Cotelerius ad Hermæ pastoris lib. 2. mandat. 6. c. 2. & Huetius in Origenianis lib. 2. quæst. 5. Videndus & Petavius dogm. Theol. de Angelis p. 131. seq. Joh. Rivius de familiari cujusque genio, seu de præsidio Angelico & Joh. Clodius de spiritu familiari: Atque Judæorum eandem fuisse sententiam disputant eruditi interpretes ad Matth. XVIII. 10 & Actor. XII. 15. De Muhamedanis quoque notat Thomas Smithus Epist. 1. de moribus Turcarum p. 39. eos inter orandum caput ad alterutrum humerum motitare, angelos custodes quos humeris assidere credunt, oratione ita salutantes. Eadem de geniiis tutelaribus sententiæ jam pridem Ethnicis quoque persuasa fuit, ut prolixè declarat idem Huetius Alnetan. quæst. lib. 2. cap. 4. §. 3. ubi multa de Diis præstitibus, geniiisque custodibus ac tutelaribus & *μυσταγωγούσις θεοίσις* ut vocantur Menandro apud Ammianum Marcellin. XXI. 14. ubi conferatur Lindæ brogius: tum Menagius ad Laërtii lib. VII. sect. 151 Eugubinus VIII. 23. seq. & 31. 40. de perenni Philosophia & Tobias Pfannerus in Theologia Gentili p. 180 sq. Maribus appositos Romani genios appellabant. scæminis Junones, de quo Lipsius ad Senecæ Epistolam

* Minus bene vir doctiss. Valesius vertit: *Angelorum & Archangelorum innumerabiles ordines*, nam in Græcè est; *innumerabilis Angelorum multitudo, consilia Archangelorum & sanctiorum ebori spirituum.*

iam 110. Harduinus ad Plinii T. I. p. 143. Peculiariter culti Genii Principum, per quos etiam juratum, ut notarunt docti ad Curtium VI. II. 18. Christoph. Cellarius ad Minucium Felicem p. 112. Cangius ad Zonaram p. 28. & ad Cinnamum p. 483. Confer Henrici Dodwelli prælectionem secundam Cambdenianam ad Hadrianum Spartiani, quæ est de fortuna Imperii & genio tutelari Principis, Oxon. 1692. 8. nec minus Bernardi Ludovici Mollenbecii de genio Principis dissertationem, recusam in syntagmate secundo dissertationum Philologicarum in Belgio junctim editarum A. 1700. 8. Etiam Locis & urbibus tributi genii. Vide Lindenbrogium ad Ammianum XX. 5. & quæ Clariss. Rubeus in memoriis Brixianis Italice editis p. 184. ubi de Genio Romæ, Antiochiæ, Brixiaque & p. 215. de Genio paganico. De Genio sive *τύχη* populi Romani adeundus Laur. Begerus in thesauro Brandenburgico T. 2. p. 550. & Clarissimi Philippi Olearii diss. de fortuna Romana, Lipsi 1713. Habemus etiam in antiquis numis Genios exercitus & Genium Senatus, Geniumque publicum. De *τύχη* CPoleos vide Chronicon Paschale p. 284. 285. & Codini Origines CPolitanas num. 68 & 50. Templum quod genio cujusque Urbis consecrabatur, dictum fuisse *Τυχεῖον*, observat Valesius ad Eusebium de Martyribus Palæstinæ p. 341. & Sozomeni V. 4. De Angelis *ἑθνογενεῖς* & Geniis Gentium tutelariibus jam supra dicere me memini: interim præter jam laudatos à me, consuli poterunt quæ de Geniis, Ethnicorumque circa eorum naturam, officia & cultum opinionibus, superstitionibusque notarunt *Gymlidus* Syntagm. XV. de Diis, *Georg. Wonna* in dissertationibus de Geniis, quæ primum in lucem editæ sunt Jenæ 1663. recusæque postea in Syntagmate secundo Dissertationum Philologicarum, paullo ante à me memorato. *Henricus Lindenbrogius* ad Censorinum de die Natali: *Cass. Barthius* ad Rutilii versum 327. & Adversar. Lib. LIII. c. 12. *Jo. Tassius* de ludis secularibus cap. 13. Tomo VIII. Thesauri Antiquit. Roman. p. 132. sq. *Justus Lipsius* Lib. I. Physiol. Stoic. c. 19. *Matthias Zimmermannus* in Analectis Miscellaneis p. 540. sqq. & in florilegio p. 374. sq. quibus addatur *Andreas Tiraquellus* ad Alexandrum ab Alexandro Lib. VI. Genial. dierum c. 4. Et *Martinus Rosius* in libro de die natali sacro & profano T. I. singularium S Scripturæ. Animalibus etiam & plantis præfidere certos Angelos, persuaserunt sibi quidam interpretes Apocalypf. IX. 11. & Christiani veteres, quorum testimonia collegit Cotelarius ad Hermæ Pastoris lib. I. visionem 4.

De Lemuribus, Laribus familiaribus & Larvis, Diisque Manibus videndus Danetus in Dictionario Antiquitatum & Julianus Floridus ad

ad Apulejum de Deo Socratis p. 688. sq. De Laribus domesticis & Vialibus Sponius Miscell. p. 113. seq. cui addenda quæ de Diis Vialibus Nic. Bergierius de publicis Rom. viis lib. IV. 43. T. X. Thesauri Græv. p. 522. Et Laris effigies in Boxhornii quæst. 6. Romana T. V. ejusdem thesauri p. 924. Cultus etiam intra conspectum cujusque Herceus Jupiter, quem DEum penetralem appellabant, ut testatur Festus in Herceus. Præter penates domesticos religiose etiam habebantur publici, qui pinguntur bini pila in manibus habentes apud Begerum T. 2. thesauri Brandenb. p. 543. 588. & T. 5. thesauri Græv. p. 321. Confer quæ de Laribus urbanis & hostiliis sive hostes arcentibus Andreas Dacerius ad Festum in *Hostiliis*.

XXVIII. Religiosa veneratione à multis hodie Christianis, in Romana præcipue Ecclesia afficiuntur atq; etiam adorantur & invocantur 1) Angeli, 2) Sancti atq; 3) imagines SS. Trinitatis, Crucifixi, Angelorum & Sanctorum: tribuitur etiam cultus religiosus 4) S. Eucharistiz, & 5) Sanctorum reliquiis: in quibus omnibus quicquid etiam ingeniosi & eruditi viri dealbandis erroribus illis arguentur, tamen si quis præcipue praxim communem ac publicam passim obtinentem respiciat, certum est uti gravissime & evidentissime peccari contra præceptum de colendo uno vero DEO, ita quam longissime recedi à vestigiis & moribus primorum Christianorum, qui templum vel aram Angelo aut Sancto consecrare, vel preces non dicam ad imaginem sensu destitutam, sed ad Angelum vel Sanctum à quo ne audiri quidem se persuasi esse poterant, facere profecto horruissent. Qua de re ne longior sim, præcæteris videnti Jac. Owenus in Historia imaginum edita Anglice, Lond. 1709. 12. Job. Dalleus & Frid. Spanhemius libris de Imaginibus, idem Dallæus libris V. de Cultus religiosi objecto advers. Latinorum traditionem Genev. 1664. 4. Daniel Chamier T. II. Panstrat. Cathol. Lib. XIX. XX. XXI. Petrus Molineus in Novitate Papatus contra Cardinalem Petronium lib. VII. Vossius in The-sibus Theologicis diss. VII. sq. Jo. Forbesius in Instructionibus Historico-Theologicis lib. VII. Phil. Morneau lib. III. de Eucharistia c. 12. sq. ubi de invocat. sanctor. & lib. II. c. 2. sq. ubi de imaginibus. Jo. Valkenier in Roma Paganizante s. Idololatriæ Pontificiæ examine histor. Theologico. Jac. Basnage in Hist. Eccl. Gallicæ edita lib. XVIII. XIX. XX. XXI. XXII. & XXIII. Edvardus Stillingsfleet & Jo. Tenisson in libris Anglice editis de Idololatria Ecclesiæ Romanæ. E Theologis nostratis Confessionis Augustanæ subscriptoribus Mich. Siricius in ostensione abominationū Papatus, circa religiosum creaturarū cultum, Sam. Bened. Carpzovius in Antimasenio p. 697. sq. Jo. Andr. Quenstedius in Antiquitatibus Ecclesiasticis c. 6. itemq; alii.

CAPUT IX.**De Templis, Altaribus, locisque sacris & Asyilis Judæorum, Ethnicorum & Christianorum.**

De Templis ante exitum Israëlitarum ex Ægypto. 1. De Tabernaculo Mosaico. 2. De templo Hierosolymitano Salomonis & secundo Zorobabelis (quod inflavit & munivit, ornavitque Herodes.) Scriptores Judæi 3. & Christiani. 4. 5. 6. Quo nomine dedicatum Salomonis templum, & templa duo ad Hierosolymitani exemplum condita à Samaritanis & Onia Pontifice. 7. De ara, arca fœderis, columnis & aliis ad templum pertinentibus. 8. De synagogis & profeuchis Judæorum. 9. Gentes quæ religiosum putarunt nullis templis, aris & simulacris nullis Numen colere. 10. Luci sacri 11. Montes sive excelsa. 12. De templis gentilium. 13. 14. 15. 16. Templorum ornamenta. 17. Urbes neocoræ. 18. Naxidia ad exemplum majorum templorum consecrata & venum exposita. 19. De aris gentilium. 20. De templis veterum Christianorum eorumque altaribus, ambonibus, vasis & ornamentis. 21. 22. 23. Templorum dedicatio & consecratio. 24. Religiosa templorum veneratio & immunitas ut pro asyilis essent. 25.

I.

Cum in Ægypto versaretur Jacobi familia, domos sacras & templa habuisse, atque in his unum quoddam præcipuum, cujus mentio fiat 2. Sam. VII. 6. non dubitat Edmundus Dickinson in *Physica Veteri ac vera* c. XIX. num. 24. Quamquam Petrus Jurieus in *Historia Critica dogmatum rituumque Judaicorum* negat mentionem templi in sacris literis fieri ante ædem Palæstinam Dagonis à Samphone everfam Judic. XVI. 23-30. indeque colligit nullum templum ante Israëlitarum ex Ægypto exitum fuisse Ægyptiis, nedum Hebræis. Lucianus quidem lib. de *Dea Syria* sub init. primos Ægyptios templa Diis consecrassè, & cætus sacros instituisse scribit, à quibus hoc Assyrii acceperint. Et Herodotus II. 4. eosdem Ægyptios testatur βωμῶς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηὺς θεῶσι ἀπονείμαί πρώτως. Hinc tabernaculi & templi Salomonei structuram ab Ægyptiis arcessunt Jo. Marshamus in *Ca-*
none

none Chronico, & Joh. Spencerus lib. 3. de legibus Hebr. diff. de Antiquitat. templorum & diff. 1. c. 3. de tabernaculi origine. Neque tabernaculum tamen neque templum Salomonis ad Ægyptiorum formam exstructum fuisse, ostendit in Ægyptiacis suis III. 10. Hermannus Witsius, & Natalis Alexander ætate quinta V. T. diff. 1. Talmudici in Avoda Sora quinque notant sana celebriora, unum antiquissimum Beli Babylone, alterum Nebo in Cursi, tertium Tirathæ in Mapheg, quartum Zeriphæ in Afcalone & quintum Nisræ in Arabia. Vide Ottonis Lexicon p. 192.

II. De Tabernaculo Mosaico agit *Josephus* lib. 3. Antiquit. Jud. c. 17. sq. ibique *Eduardus Bernardus* in notis: *Augustinus* in extremo libri *Quæstionum* in Exodum, & alii Interpretes ad Exod. XXV. seq. *Beda* quoque in libro de Tabernaculo. Ac *Petrus Cellensis* in mystica & morali Tabernaculi explicatione T. 23. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 789. seq. E recentioribus Judæis quidem *Jacobus Juda Ari* sive *Leo* qui Middelburgi primum, deinde Amstelodami, tum in Anglia versatus est, libro de Tabernaculo, Hispanice primum, deinde Belgice edito 1647. 4. E Christianis vero *Benedictus Arias Montanus* libro V. Antiquitatum sacrarum, inferarum Tomo VII. Criticorum sacrorum Anglorum: *D. Aug. Pfeifferus* ὁ μακαρίτης in Dubiis Vexatis Scripturæ: *D. Conradus Mel* libro erudito, Germanice edito Francof. 1712. 4. de tabernaculo: *Hermannus Witsius* in Miscellaneis Tomo I. *Salomo van Till* commentario postumo de tabernaculo Moyse ad Exod. XXV--XXX. Dordraci 1714. 4. *Jo. Leusdenius* in Philologo Ebræo mixto Diff. 38. *Nobemias Grew* lib. IV. Cosmologiæ sacræ Anglicè vulgatæ c. 8. §. 56. sqq. *Joh. Lundius* in Jüdischen Heiligthümern / *Melch. Leydeckerus* de Rep. Hebr. ut omittam alios Scriptores, à Lipenio T. II. Biblioth. Theol. p. 814. nominatos, quoniam major illorum pars ad institutum nostrum minus facit,

III. De Templo Hierosolymitano, præter Interpretes ad L. III. Regum c. VI. & ad Ezech. XL. sq. & *Josephum* Lib. VIII. Antiquit. Jud. c. 2. videndus è Judæis *Maimonides* Latine versus à *Lud. Compiègne de Veiel*, Paris. 1678. 4. & in Fasciculo VI. Opusculorum, editorum à Thoma Creenio in 8. *Talmudici* in Tract Middoth, sive de mensuris templi, quem Latine vertit & notis illustravit Lugd. B. 1630. 4. *Constantinus l'Empereur*, recusum in Opere Mishnico T. V. edit. Surenhusianæ p. 322. sqq. *Jac. Juda Leo* (qui à *Jac. Juda Arjeh* perperam distinguitur in Act. Erud. A. 1697. p. 450. *Arjeh* enim, ut notum est, Leonem significat) in libris

IV. de Templo Hierosolymitano ex Hebraico Latine * verſis, & vulgatis à *Job. Sauberto* Helmſtad. 1665. 4. *Lipmann Levi Haler* Pragenſis in Expoſitione ſancti templi Ezechielis. *Mofes Ben Gerſon Chapetz* in libro initiationis templi Venet. 1696. 4. qvem recensitum vide in Actis Erud. hoc laudato.

IV. Inter Chriſtianos præter *Bedam*, *Richardum de S. Victore*, *Cosmam Indopleuſten* lib. V. *Cosmographiæ Chriſtianiæ* pag. 197. ſqq. & alios quosdam vetuſtiores, argumentum hoc levioꝛe manu attingentes, de templi Hieroſolymitani fabrica & ſtructura, qvam plurimi ex recentioribus ſolliciti fuerunt; eſſi res non levibus difficultatibus obnoxia eſſe videtur, tam qvòd primum templum ſpectat, à Salomone exſtructum, qvam alterum à Zorobabele ædificatum, & reſtauratum ** ab Herode, ut teſtatur Joſephus XV. 14. ſive ut Egeſippus lib. I. c. 35. loqvitur, muro & porticibus ornatum. Hinc vir non contemnendi judicii Hugo Grotius ad lib. III. Reg. C. VI. ſcripſit, templi ſe meſuram atqve formam libenter aliis inqvirendam relinquere. Triplicem deſcriptionem templi ex mente Joſephi, Talmudiſtarum & Villalpandi edidit *Lud. Capellus*, cujus labor inſertus eſt Apparatuſi Biblico Briani Waltoni, & ante Biblia Polyglotta Londinenſia & ſeoriſim Tiguri Ao. 1673. excuſo. Singularem præcæteris operam per XVI. annos Templi fabricæ illuſtrandæ impendit *Job. Bapt. Villalpandus*, cujus & *Hieronymi à Prado* vaſti commentarii in Ezechielem prodire Rom. 1605. fol. cum tabulis æneis, 3. vol. quorum ſecundi pars ſecunda tota Templo impenditur. Qvam non omnibus tamen ejus cogitata ſe probaverint, patet ex hoc judicio Ludovici Compiègne de Veil, Ex-Judæi, qvòd in præfatione ad ſupra laudatum Maïmonidis tractatum extat hiſ verbis: *Villalpandus vir bonarum artium laudæ præſtans, ſcribit, XVI. annos totos in Templi artificio percipiendo deſcribendo, que ſe poſuiſſe, atqve id temporis tam aſſiduo ſe labore fatigaſſe, tantaq; animi contentione, tot denique vigiliis, ut vita ſæpe in extremum duceretur diſcrimen. Et à viro illo, qui, ut ipſe dicit, neque ſumptibus, neque tempori, nec labori nec incommodis pepercit ullis, tandem exiit Hieroſolymitani templi forma, non ad hiſtorie fidem deſcripta, ſed ad exemplar ſumtuofi ædificii. Imo vero vir ille totus eſt in eo, ut ſuam hanc templi Salomonici deſcriptionem ad Vitruvii præceptionem conformet, idemque demonſtret, Græciſ Latiniſque nulla alia re, quam hujus auguſtæ fabricæ*

* Vide Clariff. Wolfii Bibliothecam Hebraicam p. 593. ſeq.

** Vide Grotium ad Matth. XXIV. 1. & Joh. II. 20. Apud Syncellum p. 314. *Ἡρώδης τὸν Ἱεροσολύμων ναὸν διπλῆν ἀνωκοδόμησεν*, longe amplioꝛem inſtauravic

*fabrica notatione atque animadversione partam esse edificandi artem. Maimoni-
des autem Templi expressit imaginem eam, quæ tanto minus habet artificii, quanto
est verisimilior.* Ante Villalpandum idem saxum, haut infeliciter vol-
verat *Bened. Arias Montanus* libro V. Antiq. Jud. supra jam laudato. Ex-
tant etiam *Francisci Ribera* Jesuitæ Hispani de templo Hierosolymitano
& iis, quæ ad templum pertinent libri V. cum ejus Commentar. in Apo-
calypsin excusi Salmanticæ 1591. Lugd. 1592. Antwerp. 1593. & 1603.
Duaci 1613. 8. Sed hoc toties recusum opus, judice Saubertò præfat. ad
Leonis libros de Templo Latine à se versos,

- - - - turpiter atrum
Definit in piscem mulier formosa superne.

*Est enim allegoricis ineptiis & longe petitis ad Romanam Ecclesiam ac-
commodationibus est refertus, totusque nuce cassa inanius est, nihilominus in titulo
Auctor jaculat, quod ad S. Scripturam intelligentiam ita necessarius sit, ut vix in ea pa-
ginam legas, in qua non tibi usui sit ille. Magis consideratione digna est Job.
Lightfooti descriptio templi Hierosolymitani, præsertim quæ erat tem-
pore Servatoris nostri, excusa primum separatim, & deinde in Tomo
Operum primo. Brevem synopsis ejus sententiæ dat Joh. Clericus T. I.
Biblioth. universal. Gallice editæ p. 394. sqq.*

V. A Villalpando etiam dissentit in suis ad Ezechielem com-
mentariis *Jo. Coccejus* T. III. *Opp. ægrè ferente Wilhelmo Goeree* in libro Bel-
gico: *De algemeene Bouw-Kund*, & in opere de Antiquitatibus Judaicis,
quod c. I. laudavi. Hic enim Villalpandi sententiam tuetur, impugna-
tam vicissim à *Job. Henr. Coccejo* Joh. fil. in libro Belgico: *Nader Onderzoek
van het rechte Verstand van den Tempel, die de Prophet Ezechiël gesien en beschree-
ven best* &c. t'Amsterd. 1692. 4. *Campegius Vitringa* in tractatu itidem Bel-
gice edito, qui inscribitur *Aanleidinge to het rechte Verstand van den Tempel,
die de Prophet Ezechiël gesien en beschreeven best* &c. Franeckerz 1687. 8. 2.
Vol. & 1695. 8. Non omittendus præterea *Samuëlis Lee* liber de Templo
& Sacerdotio Anglice editus: *Matthias Hafsenrefferus* de Templo Eze-
chielis, Tubing. 1613. fol. *Mailletus* Presbyter & Canonicus Tricassinus
de forma Templi & palatii Salomonis, Augustz Tricassinorum 1695. fol.
Gallicè. *Job. Seldenus* Lib. III. de Jur. Nat. & Gent. cap. 6. *D. Aug. Pfeiffe-
rus* in Dubiis vexatis Scripturæ, qui plures Scriptores laudat: *Otto Dapper*
in descript. Palæstinz, *Cass. Calvar* Tomo 2. ritualis Ecclesiastici, ubi & a-
liæ de antiquitatibus templorum collectanea. *D. Dorsheus* diff. de tem-

pli personalis *solutione & excitatione ad Joh. II. 20. *Lud. Cappellus* in Delineatione templi ab Herode exstructi, ex Josepho, ad calcem historiz Apostolicæ, tum seorsim variis in locis, tum in Tomo IX, Critic. Angl. excusa: *Laur. David Bollbagen* de templo Judæorum tertio, Gryphisw. 1707. *Job. Lundius* in uberiore descriptione Tabernaculi Sancti, templique utriusque Hierosolymitani, Germanice edita Slesvic. 1696. 8. & una cum reliquis ejusd. scriptis antiquitates Judaicas illustrantibus Hamb. 1701. fol. *Caspar Heunischius* in Clave Apocalyptica & Ezechielica, Rotenburg. ad Tubarim 1684. 4. *Casparus Hermannus Sandbagen*, ὁ μὲν ἀρχιτῆς in Oratione de Templo & in Descriptione Templi Harmoniz Evangelicæ subjecta: *Henricus Horchius* in structura Templi demonstrata ex Ezech. cap. XL. seq. & ichnographice delineata. Herborn. 1709. 4. *Leonardus* denique *Christophorus Sturm* in Sciagraphia Templi Hierosolymitani ex ipsis sacrarum literarum fontibus, præsertim ex visione Ezechielis ultima, architectonice quidem, ita tamen concinnata, ut eam Architecturæ ignari quoque intelligere possint, una cum animadversionibus in Villalpandum, & figuris in æs incisus Lips. 1694. 4. His nuper accessit *Henrici Job, Elebrechti* liber de gloria templi secundi, Hamb. 1713. 8.

VI. *Johannes* quoque *Braunius*, vir doctus, cujus libri duo de vestibus sacris Ebræorum extant, tres præterea partes justi operis de Sacerdotio DEI molitus fuerat, quarum una de Tabernaculo, Templo, & vasis sacris, altera de Sacrificiis, ac tertia de Sacerdotibus ageret: verum neque illæ, neque simile promissum ** opus VII. librorum *Bernb. Lamii* Theologi Galli, cujus Apparatus in Scripturam ab A. 1686. sæpius editus utiliter interim legitur, lucem hæcenus adspexerunt. Vide de Lamii opere promisso memorias Trevultinas anni 1703. parte 2. p. 399. & Novellas Reip. liter. 1705. II. p. 640. seq. *Eliam du Pin* T. XIX. Bibliothecæ scriptor. Eccles. p. 155. *Tectum Sabbati* cujus 2. Reg. XVI. 18. mentio, V. C. *Jacobus Rhenferdus* in conjectura Franeq. 1707. de hoc loco edita putat fuisse

* De Herodis templo locum Johannis accipiendum contendit *Sam. Basnage* T. 1. Annal. p. 68. 272. b. & 255. quod instaurari coeptum anno Juliano XXIX. Quamquam enim intra novem annos & dimidium, ex Josepho XV. 14. constat, ædificii ipsum corpus fuisse absolutum, tamen ab illo tempore usque ad hunc quo Judæi ad Christum locuti sunt annum XLVI. (Julianum LXXV.) semper aliquid in illo exornari contigit, quo sensu *Plinius* XXXVI. 14. de templo Dianæ Ephiciæ: *ducentis & viginti annis factum à tota Asia*. Confer *Usserium* ad A. Period. Jul. 4697. *Scaligerum* de emendat. temporum p. 554. sqq. *Herm. Witfium* Dodecadis p. 569. sqq.

** Argumentum illius lucem vidit A. 1699.

fuisse partophorium, è quo signum ineuntis elapsiqve Sabbati datum fuit ab uno Sacerdotum, in intimo templi atrio.

VII. Quo nomine dedicatum fuerit templum Salomonis, singulari libro disquirat *Franciscus le Roy* in Templo Sapientie s. Dissert. Mystagoga edita Insulis 1665. fol. in qua illud speciali nomine *supreme Dei Sapientie* consecratum fuisse contendit. uti *Ludov. ab Alcasar* suspicatus est, illud dedicatum fuisse *Deo Victori*. Quod non fas esset in templum interius ingredi alienigenæ patet etiam ex Act. XXI. 28. seq. ubi videtis *Grotium*. Templum ad Hierosolymitani exemplum ædificata 1) à Pontifice Onia secundum Prophetiam Es. XIX. 19. conditum in Ægypto in præfectura Heliopolitana. *Joseph*, lib. 1. c. 1. de bello Jud. p. 708. & lib. 7. c. 30. tum lib. 13. Antiqu. c. 6. p. 433. Confer *Antonium Vandale* lib. de Aristeap. 167. seq. 2) à Samaritanis prope Sicima & Garizim. Vide *Josephum* lib. 2. de bello Jud. c. 2. p. 711. Videnda etiam *Augustini Calmet* dissertatio quarta, adjuncta commentariis in libros Regum, quæ est de Templis. Paris. 1711. 4.

VIII. De Ara templi secundi exteriori singulari diatriba egit *Job. Jac. Cramerus Tigurinus*, Lugd. B. 1697. 4. à quo in non paucis dissentire videas virum in hoc literarum genere imprimis versatum *Theod. Dassovium*, cujus Altare exterius templi Hierosolymitani ad mentem *Ebræorum veterum* delineatum anno proxime infecuto 1698. lucem adspexit *Witteberg*. in 4. Præcipue vero observandum est, ad altare non ascensum fuisse per gradus, ut pleriqve pingere solent, sed per acclives tramites, qui *Ezech. XLIII. c. 7.* vocantur *מעלות*, ut adeo *Propheta ille*, cum *Exod. XX. 26.* ubi gradus diserte prohibentur, facile concilietur, Conclave occultorum donorum, & conclave vasorum in templo memoratur in *Misna Shekalim T. 2. edit. Surenhusianæ p. 194. tredecim cistularum, p. 197. tredecim mensarum p. 196. & tredecim sive quatuordecim loca adorationis. Id. p. 195. Locus arcæ absconditæ. Ibid. Portæ tredecim earumque nomina, p. 195. seq. Velum. p. 204.* De columnis æneis templi Salomonis *Jachim & Boas* pluribus *Exercitationibus* agere instituit *Augustinus Vagetius ὁ παραδοξολογὸς*, licet vix primam eamque per brevem videre me memini. De ingenti balneo Salomonis æneo operæ pretium est consulere observata viri doctissimi. *Ed. Bernardi*, ad calcem eximii operis de ponderibus & mensuris veterum, Oxon. 1688. 8. & *Leonb. Christoph. Sturmii* librum de mari æneo, Norimb. 1710. 8. De Arca fœderis notæ sunt

sunt Virorum præstantiss. *Buxtorfii, Frischmutbi & Carpzovii* Dissertationes, quibus addendus *Jo. Jacobi Leonitii* sive *Leonis* Judæi liber de arca fœderis & de Cherubinibus, Amst. 1653. 4. *Justi Soldani* Entdeckung/ Cassel. 1650. 4. *Johannes Owenus* in Epistolam ad Hebræos T. 1. p. 269. seq. qui de Cherubinibus etiam disserit p. 298. seq. de quibus præterea Exercitatio *Mich. Liebetanzii & Herm. Witsii* disputata Lib. II. Ægyptiacorum cap. 13. videri possunt, ubi impugnat, quæ de illis scripserat *Joh. Spencerus* Lib. III. de Legibus Ebr. c. 5. Contra *Gaffarellum & Monæjum* de iisdem Cherubinibus disserit *Jo. Reiskius* duabus diff. A. 1675. & 1677. & *Natalis Alex.* diff. V. ætate quinta V. T. Præterea alia, ad templum Hierosolymitanum spectantia, quorum partem non contemnendam illustratam videre licet in *Rev. Daffovii* Dissertatione. Kilonii anno 1701. edita, quæ imagines Hebræarum rerum, quæ nostra ætate circumferuntur, emendat. De templi custodia nocturna, eruditus *Pauli Frid. Opitii* commentarius Historico Philologicus lucem vidit Kil. 1710. 4. in quæ etiam de quinque portis Montis templi, & de *ερασηγοίς ιερῶν* diligentius disputatur. De reverentia templis & synagogis tributa *Buxtorfius* Lexic. Talmudico p. 2093. seq.

IX. Præter templum Hierosolymitanum, ad quod undique Judæi ter quotannis confluerunt, & Hierosolymis & aliis in locis, oppidis & vicis habuerunt suas proseuchas & Synagogas. Quemadmodum in sola Tiberiade tredecim fuisse Synagogas constat ex *Gemara Berachot* c. 1. p. 79. edit. Clarissimi *Georg. Elies. Edzardi*. Verum de Synagogis rectius dicam infra, ubi de Scholis Judæorum sermo erit. In præsentibus sufficiat laudasse viros doctissimos qui de Synagogis & proseuchis Judæorum fusius commentati sunt, *Campegium Vitringam*, *Jo. Rhenferdum*, & in Exercitationibus *Franciscum Burmannum*, nec non *Jo. Selde-*num in præclaro de Synedriis opere. Videndus etiam *Valesius* p. 28. ad *Euseb.* & interpretres *Hammondus* præcipue ad *Aetor*, XVI. 13. ubi verba *ἡ ἐνομίζετο προσευχή εἶναι* *Herm. Witsii* in meletematis *Leiden-*sibus interpretatur: ubi recepto more siebatoratio. Certum tamen est *Proseuchas* dictas oratoria in quibus orabant Judæi, ut à viris doctis demonstratum ex *Juvenalis* III. 295. ubi Scholiastes: *Proseucha locus Judæorum ubi orant*. Et *Chrysofomus* ad illum *Aetorum* locum: *ἡ γὰρ ἐνθάδε συναγωγή ἦν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕξω ἡύχοντο ὡς περὶ τόπων τινα ἀφορίζοντες*. Memorat quoque *Proseuchas* Judæorum diserte *Philo*, cujus testimonium jam adduxit *Turnebus* lib. I. *Adversar.* c. 19. uti *Politianus* c. 30. *Miscel-*

Miscellaneor. observavit hunc locum Cleomedis lib. 2. c. 1. p. 90. ἀπὸ μίσεως τῆ προσευχῆς καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς προσελθόντων ἰσθαίκα τῶν καὶ ὄργα κεχαλαργμένα. Robertus quoque Gellus vir doctus in observationibus sacris postumis Anglice editis sub titulo *Gells remains* sive *Gellii reliquæ*, Lond. 1676. fol. p. 541. seq. de oratorio ejusmodi explicandum esse docet Lucam VI. 12. καὶ ἡ διανοικτερέωσιν ἐν τῇ προσευχῇ θεῶν. Confer quæ de Massalianorum profeuchis Epiphanius T. 1. p. 1067. seq. & ex recentioribus si lubet adde Barthium II. 21. Adversar. Casauboniana à Clariss. Collega meo Jo. Christophoro Wolfio edita p. 118. & Colomesii Observationes sacras p. 130. Porro in loco Actorum verba ἡ ἐνομίη στο εἶναι, vertenda sunt: *ubierat*, vel *esse consuevit*, ut notavit in præclaris ad Novum Fœdus Observationibus suis Lambertus Bos. De synagogis & profeuchis Judæorum litoralibus, Exercitatio erudita *M. Christiani Deutsch* Regiomontani, lucem vidit Lipsiæ 1713.

X. Inter gentes quædam religiosum putarunt, nulla plane templa, nec aras, nec statuas habere, sed totum hunc mundum existimare unice dignum DEO templum. Ita de Persis tradit *Herodotus* Lib. I. Historiar. c. 131. *Æschylus* in Persis v. 365. & 811. *Dionon* apud Clem. Alexandrinum, *Strabo*, *Cicero* in *Verrem* & 2. de *Legibus* p. 112. ubi conferendus *Turnebus*. Etiam Germanos veteres *Tacitus* auctor est, religioni duxisse sibi, parietibus cohibere Deos, itaque lucis usos esse: & *Celsus* apud *Originem* L. VII. p. 384. affirmat, nec *Scythas*, nec in *Afris* *Nomades*, nec *Seres*, nec alias gentes quam plurimas, templis, aris, statuisve usas; quo in loco, pro *Seribus*, vetus Latina Personæ translatio habet *Syros*, de quo videas licet *Seldenum* L. III. de *Synedr.* Ebr. p. 106. *Scythas* nulli DEO præterquam *Marti* simulacra, aras ac delubra facienda existimasse auctor est *Herodotus* IV. 59. qv. c. 62. quale fuerit illud è sarmenorum fascibus compositum templum, acinaci Martis simulacro sacrum describit.

XI. Lucorum porro usus * pro templis & vetustissimus fuit & latissime olim patuit, nec nostro tempore plane exolevit. Obtinet enim hodieque non tantum inter gentes quasdam Indicas, sed & inter Christianos quosdam Europæ Septentrionales, Ethnicismi vestigia adhuc apud se retinentes, ut docuit me *Simon Diedericus Gerkens*, ὁ μαχαρίτης Pastor nuper Ecclesiæ Narvensis in Livonia, A. 1706. denatus, qui ab usui illi justum de Lucorum Ethnicorum superstitione tractatum opponere

○ ○

con-

* Vide *Lucian.* de sacrificiis T. I. p. 367.

constituerat. In variis etiam Conciliis ut Arelatensi 2. can. 23. tum legibus Longobard. lib. 2. tit. 72. In Capitulis Caroli & Ludovici Imp. lib. 1. c. 64. 17. c. 236. &c. vetitum arbores, fontes, vel saxa venerari. Vide & Lindebrogium p. 1357. ad Codicem Legum antiquarum. Maimonidis dictum: *in umbra trunci arboris sub quo idolum est sedere non licere, sed sub umbra foliorum & ramorum fas esse.* De quo D. Joh. Bened. Carpzov. diff. pag. 135. 149. Videndi interim de lucorum cultu Interpretes S. Scripturæ ad Gen. XIII 18. XV. 9. XVIII. 1. XXI. 33. Deut. XII. 4. XVI. 20. Jud. II. 13. III. 7. VI. 25. 1. Sam. IX. 12. 3. Reg. III. 2. sq. XII. 31. 4. Reg. XVIII. 4. XXII. 44. 2. Chron. XXXIV. 3. Jes. II. 13. Jer. II. 20. VII. 70. Ezech. XVI. 13. & XXVII. 6. *Antonius van Dale* c. 2. de Orig. & progressu Idololatriæ, ubi post Spencerrum, Seldenum, aliosque observat, *Astaroth* in Prophetis memoratos esse lucos & *Asterim* idola sub lucis culta. *Tà Ἀστάρη* apud Strabonem. Confer *Adr. Relandi* diff. Misc. parte 2. p. 263. *Mishna Surenhusii* T. 4. f. 376. 377. sq. & de lucorum religioso cultu *Job. Cunr. Dieterici* Antiquit. Biblic. 264. sq. & 275. *Bern. Mulleri* Dissert. de Baalim & Astaroth Lips. 1655. *Athan. Kircherus* Tom. 1. Oedip. Ægypt. p. 311. sqq. *Pinto Ramirez* in spicilegio sacro tractat. 1. c. 6. *Bened. Curtius Symphorianus* Libro IV. de Hortis (quod opus in 30. libros divisum, lucem adspexit Lugd. 1660. fol.) *Petr. Faber* Lib. III. Semestr. c. 1. *Laur. Begerus* in spicilegio Antiquitatis p. 52. ubi lucos non tantum Diis magnis consecratos sed & manibus atque Heroibus: neque in agris tantum sed & in ædibus & urbe fuisse observat. V. C. *Lud. Antonius Muratorius* ad hæc Paulini, natal. XI. Felicis v. 183. *Venus & nemus illis sunt Deus.* *Potterus* Archæolog. Græc. f. 209. *Cerda* ad III. Æneid. 91. *Phil. Rubenius* Lib. II. Elector. cap. 34. *Jo. Woweranus* de Umbra c. 9. *Andr. Christ. Eschenbachii* Viri doctissimi Exercitatio de consecratis gentilium lucis, edita primo Jenæ 1686. 4. recusaque in Syntagmate II. Dissertationum Philologicarum in Belgio junctim vulgatarum anno 1700. 8. & inter Eschenbachii dissertationes p. 133. - 214. *Norimb.* 1705. 8. *Ezech. Spanhemius* p. 156. ad Callimachum, *Gotfridi Petritzii* dissertatio de lucis s. nemoribus sacris Lips. 1670. *Georg. Frid. Magni* Dissert. de Lucis gentilium, Wittenb. 1674. *Justus Ryckius* de Capitolio c. 40. ubi de lucis Romuli, De Druidarum lucis & quercetis sacris ex Cæsare & aliis res notissima. Consulendi præterea *Phil. Cluverius* L. 1. Germaniæ antiquæ c. 34. p. 234. seq. *Pirckheimerus* de lucis vet. Germanorum. Witteb. 1570. 4. & *Heil. Gotfr. Masius* in Antiquitatibus Meklenburgicis. *Casp. Danckwertibus* descriptione Holsatiæ p. 198. Denique non prætereundum quod notat *Strabo*

Strabo IX. p. 402. ἀΠοῆtis etiam templa arboribus omnino destituta ἀλασῶν vocari.

XII. Freqventer etiam in sacris literis mentio fit excelsorum sive montium & collium sacrorum, tanquam ararum quarundam naturalium, in quibus sacra, ut vero DEO ab Abrahamo, Gideone & aliis, ita idolis & astris passim facta apud gentes, constat. De iis, præter Interpretes S. Scripturæ, consulendus *Eschenbachius* Dissert. laudata §. 5. Nam *Martini Schookii* Exercitatio de Excelsis, quæ inter ejus varias Dissertationes extat Ultraj. 1664. 4. & *Gisb. Voëti* eodem titulo inscriptæ dissertationes, Tomo IV. Selectar. p. 325. longe aliud argumentum persequuntur; siquidem agunt de choreis, luxu in conviviis, vestibus, ornatu capillorum & faciei, quæ tanquam excelsa mundi præsentem seculo multi Christianorum colunt.

XIII. Primis Ægyptiis atque inde Assyriis hoc tributum, quod templa Diis consecrassent, jam supra §. I. ex Herodoto notavi. Inter Græcos Deucalion primus condidit urbes, & templa instituit, si credimus *Apollonio Rhodio* Lib. III. ἀργοναυτικῶν, ut omittam quæ tradit Hyginus fab. CCXXV. In Latio templorum primus conditor Janus vel Faunus, à quo postremo etiam fana dicta volunt nonnulli, de quo videas licet Festum, & in Etymologico *Vossium*. Delubra Solis & Serapeum apud Ægyptios rotunda fuere, ut docet *Kircherus* Tom. II. Oedipi Ægypt. P. II. p. 329. Sic & Persarum templa Ignis (illos enim interjecto tempore templis neutiquam caruisse, certis testimoniis constat) cujusmodi Πυραῖς rotundi imaginem exhibet *Thomas Hyde* in præclaro opere de veteri Religione Persarum pag. 354. Inde & Vestæ templum apud Romanos rotundum fuit, de quo *Lipsius* Lib. de Vesta & Vestalibus c. 3. sq. De Pantheo Ægyptiorum Thebis & Heliopoli adeundus idem *Kircherus* Tom. I. Oedipi, p. 12. Ubique autem templa ab Ægyptiis magna extructa molibus, altis sublata fastigiis, atriis, columnariis amplissimis & spirantibus signorum ornata figmentis fuisse, auctor est *Ammianus Marcellinus* Lib. XXII. cap. 15. & 16. ubi etiam de Serapeo * celebri, & Museo Alexandrino s. templo Musarum, & gradili Genii templo. Nihil vero admirabilius delubro illo, quod è solido saxo, per 2000. homines triennii spatio elaboratum & per 70. dierum iter translatum narrat *Herodotus* Lib. II. c. 175.

O o 2

ubi

* *Serpentem* est templum Serapidis, ut *Idoleum*. Idoli 1. Cor. VIII. 9. τυχαῖον vel τυχεῖον Fortunæ, Cang. ad Zonaram p. 52. Vide plura hujusmodi collecta l. 2. Bibl. Græcæ cap. I §. 7.

ubi & alia miranda Ægyptiorum templa commemorantur. Solitos esse Ægyptios aliasque gentes, iis potissimum in locis, ubi Reges sive Dii ipsorum sepulti erant, templa condere, docuerunt viri docti ad *Minucium Felicem* & librum IV. *Arnobii*, & *Jo. Doughtiejus* in *Analectis* ad V. T. p. 475. unde speciosum templum Genii apud eundem *Ammianum* Lib. XXII. c. II. per contemptum à *Georgio* quodam appellatur sepulcrum;

Ichnographiam templi vetustissimi *Deucalionis* habes in *Notia ad marmoræ Oxoniensia* P. II. p. 120. Alias delineationes templorum veterum Græcorum Romanorumque videbis, ubi lubebit, apud *Olaum Rudbeckium* T. I. *Atlantic*, pag. 247. sq. *Jac. Sponium* in *Itinerario* Tom. II. p. 28. & 36. & ex eo apud *Potterum* lib. I. *Antiqv. Attic.* c. 8. & *Perizonium* p. 248. ad *Æliani Varii* *Hist.* ubi imagines templi *Minervæ* s. *Parthenonis* quadrati gradilis, cum peristylis, & templi *Thesei* similem ferè figuram referentis. Nam templa vetusta apud Græcos & Romanos pleraque quadrata fuisse, notatum *Ryckio*, c. XII. de *Capitolio*, apud quem, præter ejusdem *Capitolii* delineationem, etiam *Ichnographia* templi *Concordiæ* à Romanis cultæ extat, pag. 493. Templum *Veneris* apud *Clariss. Montfauconum* p. 224. *Diar. Italic.* *Templa Jani* aliaque passim conspiciantur in veteribus numis. Templum *Semeles* in veteri gemma apud *Begerum* in *spicilegio Antiquitatis* pag. 48.

XIV. *Consecrata* sunt templa vel singulis Diis tantum, vel pluribus simul, ut *Panthea*, qualia habuerunt Ægyptii, Græci & Romani. Romæ tria *Panthea* fuisse feruntur, unum *Jovis ultoris*, alterum *Minervæ Medicæ*, tertium itidem *Jovis*, à *M. Agrippa* restauratum, de quibus vide, post alios, *Guil. Fleetwoodi* notas ad veteres inscriptiones, statim ab initio, *Lipsium* Lib. III. de *Magnit. Rom.* c. 6. Præter facella innumera & ædiculas, Romæ fuere templa CCCXXIII. ut ex veteri *Notitia Imperii* observat *Henr. Kippingius*, quem celebriora illorum persequentem vide p. 149. sq. *Antiquitat. Romanarum*. In Græcorum Urbibus passim item templa fuerunt quamplurima, unde *Strabonius Citharædu* in civitate quadam multis instructa templis, sed ab incolis fere deserta, medio stans foro, non, *audite cives*, sed *audite templa*, exclamavit, teste *Eustathio* ad *Iliad.* p. II 45. Ut apud Ægyptios veteres ἀθέωνος erunt ἑνοί, ita apud antiquissimos Græcos quoque templa sine simulacris fuisse observat *Potterus* lib. 2. c. 2. *Archzol. Græc.* f. 201.

XV. *Templa & Fana* proprie vocata sunt, quæ consecrata erant & inau-

inaugurata, inde deminutivum *fanula*, & apud Festum *banula*. *Ædes*, nondum inauguratæ: *Ædicule* minora templa tecta: *Sacella* sine tecto. Sunt & *Sacraria* & *Delubra* quæ nonnulli dicta volunt de Templis, in quibus plura Numina simul colantur. Sed de his, præter *Rosinum* & *Dempsterum* lib. 4. vide sis *Nic. Bergierium* l. V. de Viis c. 8. & *Cl. Schurzleischii* Difert. LIII. quæ est de Antiquitatibus templorum. Græcis vocatur *ιερον*; *νείως* s. *ναός*; *σημὸς** (quod proprie dicitur templum Heroum) & *ἱεμεν* ☉. Apud Græcos pariter & Romanos, perinde ut apud Judæos atque Christianos, templorum præcipuorum fere partes tres erant: cella sanctior, quam *ὀπισθόδομον* vocat Pollux lib. I. templi medium, & *πρόδομον* ☉, præter porticus & propylæa. Interior & sacratior pars tantum ad sacra faciendâ patebat: exteriores partes ad varia negotia & commercia, non raro etiam ad convivia adhibebantur. In Herculis fanum nec canibus nec muscis ingressum fuisse sed illos arceri solitos divinitus, scribit Solinus c. I. Confer Bællii Lexicon in Hercules, nota I, & Rev. *Urbani Godfridi Siberi* diatribam de cane è templis exterminando Lipsi. 1711. 4. Ad quædam templa & Sacra non fas erat quoslibet accedere, sed arcebantur & exesse jubebantur vel viri, ut è Sacrario Cereris, & à Sacris Thesmophoriis, vide *Ezech. Spanhem.* pag. 654. ad Callimach. ubi notat errorem *Salmasii*, qui p. 529. ad Solinum scripserat, solos viros admissos esse ad Eleusinia. A bonæ Deæ sacris etiam omnes mares ejectos fuisse, testantur *Plutarchus* & *Seneca* Epist. 97. Vicissim in Ephesiis sacris, Dianæ honori dicatis, mulieres omnes ingenuæ (servis enim & virginibus locus) arcebantur, teste *Achille Tatii* lib. VII. *ερωτικῶν*. Festus quoque videndus in verbo *Exesto*, ubi refert licitorem in quibusdam Sacris clamitare solitum: *hostiū, vincētus, mulier, virgo exesto*. A majore ara Herculis Romæ ad portam trigeminam in regione Circi maximi, sacrisque in ea factis fœminæ in totum remotæ teste *Plutarcho* in quæst. Rom. & *Aurelio Victore* de origine gentis Rom. c. VI. adde c. VIII. ubi de familia Potitiorum extincta quod servos & mulieres ad sacrorum Herculis ministracionem admisissent. In Vestæ templo pernoctare masculo nefas, ut observavit *Lipsius* c. 3. de Vesta & Vestalibus. In Tennæ templum non fas erat introire fidicini, ut refert *Hemclides* in Politia Tenediotum. A Thesmophoriis remoti servi & ancillæ, ut testatur *Aristophanes* in *Θεομοσοφιαζέσσαις*. Idem de Junonis sacris apud Coos refert *Athenæus* XIV. p. 639. Ab Eumenidum quoque Sacris &

O o 3

pompa

* *Dorimachus* dux Ætolorum spoliato oraculo Dodonæο *ἐνέπρησε τὸ ἱερον πλὴν ἑσσηκῆς* præter cellam sanctiorem. Excerpt, Peirese, è *Diodoro Sic.* p. 278.

pompa servose esse jussos, auctor *Philo* in libro quo confirmat omnem virum probum liberum esse. Sic in piaminibus secularibus nullus servus locus, teste *Zosimo*, & à *Matutz* s. *Leucotheæ* sacris servi & servæ arcebantur, ut refert *Plutarchus*. Hisce gentium sacris (de quibus vide etiam *Saubertum* de sacrificiis p. 240. & 242. & quæ viri docti ad *Minucium* c. 24.) quemadmodum Judaicis quoque à quorum solennibus itidem foemina & servi arcebantur, (confer *Talmudicos* in *Chagiga* T. 2. edit. *Surenhus.* pag. 413. & *Ottonis* *Lexicon* pag. 190. Rev. D. *Joh. Diecmani* scripta Germanicè junctim edita & singulari referta eruditione pag. 487. seq.) videtur opponere *Apostolus*, ad *Galat.* III, 28. affirmans quod apud *Christum* nulla sit ejusmodi differentia, & mares ac foemina, servi atque ingenui æque admittantur. Ut tanto magis admirandum sit, Pontificios adhuc fovere ejusmodi superstitionem, ut v.g. *Maffilia* negent foeminis licere ingredi in sacellum *Mariæ Virginis*, professi oculis privandas esse, quæcunque id ausæ fuerint. Cui similem plane superstitionem *Ethnicam* notavit *Ezech. Spanhemius* pag. 606. ad *Callimachum*. Similiter *Romæ* in Sancto Sanctorum *Johannis Lateranensis*, & in Sacello, quod vocatur *Hortus Paradisi*, in templo *S. Prædix* nefas habetur, foeminam unquam reperiri.

Ædificia sive templa sub divo hypæthraque constituta sunt *Jovi*, *Fulguri*, *Cælo*, *Soli*, *Lunæ*. Vide *Vitruvium* lib. I. de *Architectura*, c. 2. ubi & de aliis templorum pro *Deorum* diversitate, differentiis. Termino quoque & *Deo Fidio* non nisi sub divo sacrificatum esse, ex *Servio* & aliis patet. De incubatione in fanis *Deorum*, *Medicinæ* causa, *Hermannus Conringius* dissertationem edidit *Helmstadii* Anno 1659.

XVI. Plura de templis *Ethnicorum* dabunt *Jul. Caf. Bulengerus*, capite postremo libri tertii de templis recusi Tomo VII. *Theauri Antiqu. Græc.* *Gronov.* & *Joh. Saubertus* c. 14. de *Sacrificiis*. De templis *Romæ*, præter *Alex. Donatum*, *Famianum Nardinum* aliosque in descriptione urbis, agunt *Jac. Gutherius* Lib. III. de jure Pontificio, *Joh. Bapt. Bellus* *Jesuita* Lib. de templi auguralis partibus *Tolosæ* 1637. 8. & Tomo V. *Theauri Antiqu. Rom.* *Burchard. Gothelf Struvius* *Antiqu. Rom.* c. XI. *Justus Rycquius* Lib. de *Capitolio*, *Josepb. Cast. alio Romanus* de *Templo pacis Rom.* 1614. 4. & T. IV. *Theauri Græviani*. De templo *Romuli* semper clauso, aliisque templis vel semper clausis, vel raro aut semper apertis, *Alex. ab Alexandro* Lib. I. c. 14. T. I. pag. 117. De templis in urbem non admissis *Vulcani*,
Bel-

Bellonæ, Martis, Veneris, Erycinæ & Verticordiæ, aliisque etiam apud Græcos, idem Lib. II. cap. 4. Neque vero cum templo Martis confundendum Βασίλειον s. Sacrarium Martis, ut vocant veteres Scriptorum, de quo consulendus Jac. Perizonius de Morte Judæ adversus Jac. Gronovium p. 83. De Jani templo pacis tempore clauso, cum bellum gereretur, aperto, agunt, præter *Alexandrum ab Alex.* Lib. I. c. 14. & ibi *Tiraquellum, Lipsius* Lib. I. Elektor. cap. 70. pag. 590. seq. *Berneggerus* & alii ad Suetonii Augustum c. 22. Sub Augusto Imper. ter clausum esse, ex *Suetonio* certum est, cui addes *Ovidium* Lib. I. Fast. v. 282. 284. sq. 701. seq. Utrum vero nati Christi tempore, ut affirmat *Orosius* Lib. VII. c. 2. sq. dubium videtur viris doctiss. licet *Orosium* defendit B. *Dorscheus* in notis ad Orationem: *Pax in terris* pag. 22. sq. Sed errasse contendunt, præter *Baronium, Keplermum*, aliosque *David Blondellus*, apud Limborchium in epist. ad Borremansium subjecta hujus vesperis Gorinchemensibus p. 167. seq. observans, bellum cruentissimum eo anno gestum in Germania ducibus Druso & Tiberio: *Job. Rualdus* Animadv. in Plutarchum p. 80. *H. Noris* Cenotaph. Pisan. diff. 2. c. 10. & denique *Job. Masson*, in libro singulari, Orosii sententiæ Roterd. 1700. 8. opposito. De Templis, fanis, facellis ad vias publicas extra urbem Romam extructis, videndus *Nic. Bergierius* de Viis Romanis Lib. II. c. 33. Tempia Ethnica Romæ, Sanctis hodie dedicata, enumerat *Georg. Fabricius* in Roma c. 9. & Auctor Gallus de conformitate Cæmoniarum veterum cum ritibus nostræ ætatis c. 8.

XVII. Ornamentis quoque variis templa instructa constat. De Tutulis in fastigio templi Iftiaci agit *Kircherus* Tom. III. Oedipi p. 61. Laquearia inaurata in templis Romanorum, de quibus *Lipsius* Lib. III. de Magnit. Rom. c. 5. *Job. Meursius* c. 12. de Luxu Romanorum, *Rycquius* de Capitolio p. 200. sqq. Variæ picturæ in templis, de quibus idem p. 363. Fores æneæ id. p. 213.

XVIII. Ignotis Diis etiam aras & fortasse templa extructa esse apud gentes quasdam, observant *Interpretes* ad Act. XVII. 23. ad Laërtii (inprimis *Menagius* pag. 63. b.) *Epimenidem*, & *Octavii Minutii Felicis*. Quibus adde *Drasium* Lib. III. Observ. sacr. c. 75. *Job. Seldenum* Lib. III. de Synedr. Ebr. c. 14. 3. *Job. Andr. Bosium* in erudita Dissert. de Ara ignoti Dei, Jenæ edita. *Reinesium* in limine Syntagmatis Inscriptionum veterum. *Pet. Berthaldum* de Arac. X. Tom. VI. Antiqu. Rom. *Job. Meursium* de Pireæo c. 10. *Jo. Jac. Helli* Exercit. de Deo ignoto Atheniensium in-
sertam

tertiam T. VII. Antiqu. Græc. *Guil. Caveum* in vita Pauli Apostoli, sect. III. n. 7. (in cujus editione Anglicana aræ istius effigies ex Oecumenii descriptione exhibetur, omissa in edit. German.) *Novellas Reip. literar.* anno 1687. T. I. p. 75. quo in loco inter alia de fide & auctoritate epistolæ Cabasilæ, quæ affirmat, Athenienses ad Evangelium conversos, totum templum Deo ignoto consecrassè, ubi ara Oecumenio ad Aëtorum locum descripta excitata fuerit, hodieque adhuc ibi reperienda, quod in Itinerario suo negat *Sponius*. Causam ponendæ ejusmodi apud Athenienses aræ, periculum belli Persici vel pestilentiam memorat Isidorus Pelusiota Lib. IV. Epist. 69. *Ramiresium* vero, qui c. 16. Pentecontarchi, aram Clementiæ putat fuisse eam, quam ignoti Dei vocat Paulus, jure reprehendit *Vossius* Lib. VIII. de Idololatria c. 14. Fefellerat *Ramiresium*, quod apud Statium lib. XII. Thebaidos de Cleamentia Dea ab Atheniensibus culta legisset:

*Nulla autem effigies, nulli commissa metallo
Forma Dea, mentes habitare & pectora gaudet.*

De Celtiberis anonymum Deum de nocte colentibus, *Strabo* Lib. III. meminit p. 113. De anonymo Deo Æthiopum idem L. XVII. p. 565. Usitatum porro fuit, nomina Deorum, qui colerentur, templis arisque inscribere, de quo more, præter alios, *Salmasius* ad Solinum, & ad *Aras Dosiadæ* atque *Herodis Attici*.

XVIII. In numis sæpe appellatio urbium *Νεωκόρων*, quo nomine gaudebant * quæ Numinis alicujus templi curam habebant, ut *Ephesii Dianæ* & *Magnetes Leucophrynæ Neocori* dicebantur. Deinde cum Imperatores in Deorum numerum relati sunt, urbes ut in illorum honorem templa erigerent petierunt, sicut videre est, apud *Tacitum*, ** ex quibus cives sui Neocori fierent. Ad Id SCRo opus fuit, quod eximii apud populos honoris erat. Successu deinde temporis concessa est civitatibus Neocoria quæ pro salute Imperatoris sacra publica facerent, templa exstruerent, & ibi certamina vel jam Diis dicata, ut *Ακτια*, *Πυθια* & alia, vel nova de Imperatorum nominibus, qualia *Αυγύστεια*, *Κομμόδεια* & alia ederent, unde eadem urbs secundam imo & tertiam obtinuit Neocoriam, scilicet Augustorum. Vide præter *Joannem Vaillant* loco laudato,

* *Jo. Vaillant* in Numismatis Græcis Imperatorum pag. 216. seq. *Segyinus* in numism. p. 122. ubi mentio *Μελησιών νεωκόρων* in numo *Balbini*.

** *Tacit.* lib. 1. *Annal.* cap. 78.

to, ubi urbes Neocoras magno numero recenset, & Interpretes ad Aët. XIX. 35. Albertum Rubenium diatriba de urbibus Neocoris, ad calcem libri postumi de re vestiaria veterum, Antwerp. 1665. 4. & in thesauro Græviano Tom. XI. p. 1347. Octavium Falconerium diff. de numo Apameensium, Seldenum ad marmara Oxon. p. 68. seq. 97. seq. & 100. Sam. Petitem Variarum lectionum c. 29. in Criticis Anglicanis (in Variis Lect. Petiti Paris. 1633. 4. editis lib. IV. c. 9.) Ismaëlem Bullialdum ad Ducamp. 225. seq. Cangium in glossario Græco, Antonium van Dale dissertatione IV. Antiquitatum marmorumq; veterum illustratorum, & Andream Morellum in specimine rei numariæ p. 37. seq.

XIX. Aëtorum capite XIX. 24. mentio fit fabri argentarii, qui magnam rem fecit & opes sibi comparavit, confectis & venditis ædiculis portatilibus argenteis, in quibus *ὡς κιβωτοῖς μικροῖς*, ut ait Chrysothomus, simulacrum extabat Dianæ ad exemplum veri templi & simulacri Ephesini, quales ædículas Strabo *ναῖσκαες* vocat, lib. XIV. p. 637. Polybius *ναῖδια*, de quibus, præter Interpretes ad locum Aëtorum videndus *Salmasius* ad Solinum p. 1141. edit. Paris. qui ex Aristotele observavit mentionem *ναυποίων* quos Scholiastes Anonymus Græcus in Rhetorica, Parisiis editus p. 26. b. ait esse *οἱτινες ποῖσσι ναῖς ἦτοι ὡς εἰκονοεῖ ἄστια μικρὰ ξύλινα, καὶ πωλεῖσι αὐτά.* Diodorus Siculus lib. XX. pag. 756. de Carthaginensibus: *ἔπεισαν δὲ (Herculi Tyrio) καὶ τῆς ἐκ τῶν ἱερῶν χρυσῆς ναῖς τοῖς ἀφιδρομασι πρὸς τὴν ἰκυσίαν.* Plura dabunt *Grevius* ad *Florum* lib. IV. c. 2. p. 650. *Job. Phil. Thomassinus* de libellis votivis c. II. pag. 26. *Job. Spence-rius* lib. III. de Leg. Hebr. pag. 41. sq. *Gisb. Cuperus* in Harpocrate p. 131. *Job. Michaëlis* ad *Gaffarelli* curios. inauditas p. 355. *Job. Braunius* lib. IV. Select. Sacror. p. 497. sq. *Job. Faës ὁ μακαρίτης* p. 19. sqq. Mantissæ ad *Joh. Doughtei* de Calicibus Eucharisticis, & *Tobias Gutberlethus* libro de Saliis pag. 93. De templo ipso Dianæ per totum orbem celeberrimæ, & à tota Asia, Lydiana potissimum cultæ, præter Interpretes ad Aët. XIX. 27. videndus *Seldenus* ad *Marmora Oxoniensia* p. 57. 96. 73. edit. *Hum-fredi Prideaux.* *Petrus Faber* lib. III. Semestr. p. 51. sq. *Thom. Smithus* in *Notitia VII. Ecclesiarum Asiæ* p. 156. sq. *Leo Allatius* ad *Philonem Byzantinum* de VII. Orbis spectaculis, *Andreas Mollerus* specimine rei numariæ veteris p. 39. *Israël Nesselius* & *Job. Nicolaus Schulinus* in dissertationibus de *Diana Ephesia*, hic *Witeb.* 1687. ille *Aboæ* 1708. *Petrus Petitus* lib. de *Anazonibus* c. 30. *Ez. Spanbemius* de *Vesta & Prytanibus Græcorum* T. V. *Antiqv. Rom.* pag. 698. & *Ostav. Falconerius* in *Diff. de numo Apameen-sium.*

fium. Templum illud magnitudine præcipue ædificii ac multitudine donariorum * cæteris omnibus per universam Asiam præstabat; cæterum elegantia & artificiosa structura templum Smyrnum Dianæ Leucophrynes longe superius fuisse testatur Strabo lib. XIV. p. 646. qvi pag. 634. narrat Xerxem excepto Ephesio cætera Græciæ templa omnia exul-
fisse: & pag. 640. refert priore templo Ephesio quod Chersiphon ædificaverat per Herofrati malitiam Olymp. CVI. 1. die VI. Hecatombæonis, incenso, alterum præstantius exstructum fuisse à Dinocrate sive Chirocrate, vide & Aristidem T. 2. p. 308. & Vitruvium X. 7. qvi ex marmore fuisse auctor est. Aliquoties deinde corruptum restauratumque fuit, donec Gallieni temporibus vastatum à Scythis nunquam deinde iterum è ruderibus surrexit. Idoli Ephesini cum Maria Lauretana collationem instituit Matthias Berneggerus in idolo Lauretano cap. ult.

Anathematum in templis passim mentio apud Herodotum, Pausaniam, Strabonem, Silium XIII. 86. sq. Athænarum VI. p. 231. 232. & alios. Polemonem *περὶ τῶν ἀναθημάτων τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει* idem Strabo IX. p. 396. & *περὶ τῶν ἐν Λακεδαιμόνι ἀναθημάτων* laudat Athenæus XIII. p. 574. Confer quæ de donariis illis Potterus p. 244. sq. Archæol. Rycqvius de Capitolio c. 21. sq. & 32. Bulengerus I. 3. c. ult. de templis T. 1. Var. Opusc. pag. 98. seq. Paulus Voëtius ad Herodianum p. 166. Donariis illis additæ & cum illis suspensæ tabellæ votivæ, quarum passim mentio apud Horatium, Tibullum, Ovidium aliosque. Sed unum adscribam locum peripli ponti Euxini & Mæotidis paludis pag. II. edit. Oxon. ubi de insula Achillis ejusque templo. *καὶ γὰρ καὶ ἄλλα πολλὰ ἀναθήματα ἀνάκεινται ἐν τῷ ναῶ, φιάλαι καὶ δακτύλιοι καὶ λίθοι τῶν πολυτελῶν καὶ πολυτελεσέρων. Ταῦτα ἔμπροσθεν χαριστήρια τῷ Ἀχιλλεῖ καὶ ἀνάκεινται καὶ ἐπιγεγραμμένα ἵα μὲν ῥωμαϊκῶς, ἵα δὲ ἑλληνικῶς πεποιημένα ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλῳ μέτρῳ, ἔπανοι δὲ Ἀχιλλεῶς.* Videndus Jac. Philippus Thomafinus de votis, donariis, anathematis, tabellis votivis, Utini 1639. 4. Patav. 1654. 4. & T. 12. Antiqu. Rom.

XX. Diis superis *altaria*, Diis terrestribus *arae*, Diis inferis *foci* ponebantur, ut tradit Varro apud Servium in Eclogam 5. Virgillii. Adde Rycqvium de Capitolio pag. 478. & Potterum f. 204. Archæologiæ Græcæ.

* Etiam magnam pecuniæ vim undique in illud templum depositam testatur Dio Chrysostomus diff. XXXI. p. 327. Jamque tum Servii Tulli temporibus inclytum fuisse, quod communiter à civitatibus Asiæ factum fama ferebat, auctor Livius lib. 1. c. 45.

æ. Habent & Græci quæ distinguant vocabula ἑσπερία, ἑσπερία, *ἑσπερία. Plura de aris veterum Ethnicorum constarent nobis si superesset Ammonius Lampriensis ἐπεὶ βασιμῶν καὶ θυσιῶν, Harpocratiōni, Athenæo & Scholiastæ Hermogenis laudatus: Interim videndi præter *Petr. Berthaldi* librum supra laudatum *Jo. Saubertus* de sacrificiis c. 15. *Salmasius* ad aram Herodis & Dosiadæ, *Struvius* in syntagm. Antiquit. Roman. p. 528. seq. Ara foramen habens vocata *puseal*, poni solita in locis fulmine taëtis: uti templum s. septum, iisdem locis circumdatum, *bidental*, quod notatum eidem *Salmasio* est p. 1141. sq. ad Solin. De ara ex cespite virenti, aræ corona &c. vide *Tom. VIII. Thesauri Græviani* p. 357. Antiquissimas etiam gentes potius probasse rudes aras & impolitas, satis constat, ex *Pausania*, *Arriani* Periplo & aliis, ut præteream, quæ de bætylis s. rudibus lapidibus, apud gentes vetustissimas altarium loco habitis, observarunt viri docti ad Genes. XXVIII. 18. & Levit. XXVI. 1. Altaria vetustissima cornibus instructa fuisse observat *Potterus* lib. 2. c. 2. *Archæolog.* p. 204. seqq. adde interpretes ad Exod. XXVII. 2. Altare πτέρυγον apud *Strabonem* IX. p. 420. è *pennis* *Gesnerus* transtulit, verum non ibi de altaribus sermo sed de templis, quorum unum Apollini Delphico è suomelle alis suis ædificasse apes creditæ sunt, ut è *Pausania* *Casaubonus* annotavit. De aris sepulchralibus *Montfauconus* p. 202. *Itineris Italici*. Variæ veterum altarium icones occurrunt in Antiquis numis & aliis veteribus monumentis. In *Godfridi Voigtii* ἑμπακρίτις *Thyriasteriologia* sive libro postumo de altaribus veterum Christianorum, quem *Hamb.* 1709. 8. edidi, caput ultimum est de aris Gentilium.

XXI. Christiani primi nullas aras, nulla templa habuere, ut constat ex *Arnobii* lib. VI. ad cuius locum conferendæ notæ *Desid. Heraldus* pag. 229. seq. *Elmenhorstii* p. 173. Adde *Woveranum* ad *Minutium Felicem*, *Petavium* lib. XV. de Incarnat. p. 580. sqq. *Morneum* libr. 2. de Eucharistia c. 1. *Blondellum* de Episcopis & Presbyteris p. 216. sq. 249. sq. 254. sq. *Dalleum* de Pseudepigraphis Apost. pag. 163. Vide & *Origenem* VIII. contra *Celsum* p. 389. *Isid.* *Pelusiota* lib. 2. Epist. 246. Unde fabulis adscribenda sunt, quæ de templis magnificis Christianis, Apostolorum ætate conditis leguntur apud *Abdiam Babylonium* aliosque ** ejusmodi scriptores suppositos. Pluribus in locis vel antelucanos cætus

P p 2

ce-

* ἑσπερία mensa in qua suffimenta Deorum servabantur. Vide *Ezech. Spanhem.* p. 228. ad *Callimachum*.

** Ut de quibus *Bivarius* ad pseudo *Dextrum Chron.* A. 34. p. 58. seq. *Florentinius* ad *Martyrolog.* *Hieronymianum* p. 697. seq. 726. seq.

celebrarunt in domibus privatis, aut in sepulcris, aut ad cœmeteria con-
venerunt orandi causa primi Christiani. Vide Interpretes ad *Plinii* Epi-
stolas ad Trajanum, *Kortbolum*, *Ritterbusium*, *Vossium* quibus novissime
accessit *Justus Henningus Bœhmerus* in dissertationibus juris Ecclesiastici &
antiqui ad Plinium Secundum & Tertullianum Lips. 1711. 8. quarum se-
cunda est de antelucanis cœtibus Christianorum. Adde his *Beveregium*
ad Can. IX. Laodicen. p. 194. *Bosii* & *Aringhi* Romam subterraneam, *Dav.*
Blondellum de Episcopis p. 243. sqq. qvi p. 247. observat. loca quæcunque
& oratoria in quibus vel semel Fideles convenerant, Ecclesiarum * no-
mine deinde venisse. Idem pag. 248. seq. & 354. agit de aliis nomini-
bus sacrarum ædium qualia sunt *Basilica*, *Dei domus*, *Capella* (de quo recen-
tiore nomine vide Menagii Orig. Gall. in *chapelle*) tum *Κυριακή*, & *Κυρια-
κόν* unde Germanorum *Kirche* / de quo præter *Cangium* & *Suicerum*, *Be-
veregius* ad Can. XV. Ancyr. p. 177. sq. quemadmodum de *titulis*, quo
nomine & loca Christianis synaxibus destinata, & pauperibus & profu-
gis fidelibus ad hospitium patentia venerunt, consulendus *Jacobus Lader-
ebius* in diff. Historica de sacris basilicis SS. Martyrum Marcellini presb.
& Petri exorcistæ, Rom. 1705. 4. part. 2. p. 202. sq. De *cellis* sacris vete-
rum Christianorum *Henrici Bramelii* diff. prodit Longosalfisæ 1710. 4.

Neque tamen affirmandum temere est, nullas plane sacras ædes,
nulla *Θυσιαστήρια* per tria prima secula Christianis fuisse; Nam locum pu-
blicum à Christianis Alexandro Severo concedente, occupatum & ad sa-
cra destinatum, testatur *Lampridius* in ejus vita c. 49. ut præteream alia sa-
crarum ædium per illam ætatem vestigia, collecta à *Tillemontio* T. 3. Hist.
Imperator. de persecutione Maximini artic. 6. *Guil. Beveregio* in Codice
Canonum vindicato p. 296. sqq. & à *Job. Ciampino*, qvi certa ab incertis
non satis diligenter distinguens, templa Christianorum 800. circiter ob-
servavit, extructa ab A. C. 33. ad A. 275. Vide ejus vetera monumenta
c. 18. eiqve adde Alex. Donatum libro IV. de urbe Roma T. 3. Antiquit.
Rom. p. 798. seq. *Georgii Wheleri* liber eximius extat, Anglice editus, qvi
inscribitur: Relatio de templis primitivorum Christianorum Lond.
1689. 12. Quamquam in hoc nihil fere reperias de templis per tria prima
secula conditis, cum universum Auctoris institutum, uti B. Bebellii quoque
Sec. IV. T. 2. p. 831. sqq. maxime versetur in exponendis templis, quæ
Seculo IV. & postea à Christianis in Oriente condita sunt, & quorum re-
dera

* Ecclesiam pro templo dixere veteres ut *προσευχήν*, *συναγωγήν*. Vide *Casaubo-
niana* p. 118.

dera adhuc supersunt. Recensetur Wheleri liber ille, in nostris officinis librariis rarius obvius T. XVII. Bibliothecæ Universal. p. 468. cui jugenda ejusdem *Job. Ciampini* Synopsis historica de sacris ædificiis, à Constantino M. constructis, edita Rom. 1693. fol. & breviter enarrata in *Actis Erud.* A. 94. p. 321. Sane quârto seculo statim tantus templorum Christianorum numerus fuit, ut in sola urbe Roma 40. basilicas suo jam tempore computaverit *Optatus Milevit.* lib. II. p. 34. adversus Donatistas; qui lib. I. p. 17. perinde ut Eusebius in Psalmum LXXI. 15. p. 414. prædicat earundem plurima ex auro & argento ornamenta, de quibus, uti etiam diurno cereorum usu confer Ludovici Antonii Muratorii *diff. XVI. ad Paulinum Tom. I. Anecdoton Bibl. Ambrosianæ pag. 178. sq.* Stanislai Hoffii *Opera T. I. p. 343. seq.*

XXII. Pleraque templa veterum Christianorum oblonga fuisse constat, ita ut navem Ecclesiæ referrent, cujus rei mentio in *Constit. Apostol.* L. II. c. 57. Constat etiam, ædificata fuisse versus Orientem, de quo *Sirmondus* ad Sidonii II. 10. *Epist.* & *Cotelerius* ad Constitutiones Apostolicas II. 57. quo in loco observat, sæminas separatim locum habuisse, ita, ut à viris non conspicerentur. De forma templorum navem referente, (licet interjecto tempore ad crucis etiam figuram quandoque exstructa constat, qualis est Lipsiæ ædes S. Nicolai) videndus præterea *Hieron. Aleander junior*, in Explicatione gemmæ annularis, cui navis Ecclesiæ symbolum in sculptum fuit Rom. 1626. 8. & *Stephanus Chamillard S. I.* in dissertationibus Gallicè editis in numismata & gemmas antiquas in Observationibus per iter Italicum factis (Parisi. 1711. 4.) observatione secunda, ubi ichnographia sex generum. Templorum apud veteres Christianos partes tres fuerunt, præter propylæum s. proaulium quod etiam *πρόθυρον* dicitur, & *αίψις*. Prima pars, quæ ingredientibus patet, vocatur *ναός* & *χορός* five *πρόναός*: altera corpus ipsum Ecclesiæ gremiumque, *ναός* & *χορός*: pars tertia *βήμα*. In Propylæo stabant lugentes flentesque pœnitentiæ candidati, qui Christianos fideles templum intrantes obsecrabant, ut pro sua reconciliatione apud DEum & Ecclesiam intercederent. In Narthece collocatum erat *βαπτιστήριον*, præterea in extrema ejus parte, qua exitus patet, stabant catechumeni; paulo inferius leprosi, energumeni: Prope januas, quibus in corpus Ecclesiæ intratur, consistebant audientes & competentes, five baptismi candidati, quibus non integrum erat in Ecclesiam ingredi, mares ad dextram, ad sinistram fœminæ. In corpore ipso templi statim ad januas erat locus substratorum

ἢ ἐξομολογμένων, qui in terram prostrati precibus Ecclesiæ, lectioni & prædicationi verbi intererant, sed cum Eucharistia administranda esset, à Diaconis surgere & Ecclesia excedere jubebantur. Per totum chorum erat locus fidelium, qui ad Sacram Synaxin admittebantur, viris separatim ad sinistram, mulieribus ad dextram stantibus. Vide Tho. Milles ad Cyrillum Hierosol. p. 10. Aringhum Romæ subterraneæ Tom. 1. p. 204. edit. Paris. Post oblationem factam laici (etiam ipse Imperator in quibusdam Ecclesiis) extra clericorum septum consistebant. Confer Bened. Etinor. notas ad Ambrosium T. 2. p. 375. seq. Edmundum Martene de antiquis Ecclesiæ ritibus p. 335. seq. Virginum separatus à sœminis locus & à virginibus pacis osculum petere solitæ matronæ. id. p. 311. In medio constitutus erat ἀμβών s. ambo sacer. In loco superiore versus βῆμα erant Cantores, Lectoresque loco summo: prope fores sanctas sive cancellos, per quos aditus patebat in Sacrarium, positus erat Thronus s. sedes Imperatoris aut Principis. In Sacrario denique, quod intrare Laico nefas, mensa sancta s. altare positum fuit: post altare thronus Episcopi in medio, & ex utraque parte sedes Presbyterorum. Ab altera parte Sacrarii erat πρόθεσις s. oblationarium, in quo panis & vinum ad S. Eucharistiam asservabantur: ab altera parte διακονικόν, sive σκευοφυλάκιον, in quo vasa sacra & vestes reconditæ erant, latinis *secretarium*, qui locus in quibusdam templis tam amplus fuit, ut Synodi & Concilia in illo haberi potuerint. Confer A. Pagi ad A. 643. 3. & Cangium in glossario. Ichonographiam ejusmodi templi, ad priscum ritum delineati, adscriptis partium singularum nominibus, exhibet *Beveregius* ad Synodicum magnum p. 71. è Beveregio *Ludolfus* p. 371. Hist. Æthiop & *Frid. Spanbemi* in Hist. Eccles. p. 862. T. 1. Opp. in fol. ac *Jo. Fabricius* Theologus Helmstadiensis in Orat. de templis veterum Christianorum Ao. 1704. 4. Curavi & ipse delineationem templi ejusmodi cum singularum partium explanatione inseri Thytiasteriologiæ B. Godfridi Voigtii p. 236. Alias Ichonographias templorum Christianorum videsis apud eundem *Ludolfum* loco laudato, & p. 735. ubi describit templum vetus Æthiopum, in vivam rupem incisum; nec minus apud *Leonem Allatum* in libro de templis recentiorum Græcorum ad Joh. Morinum, & de Narthece veteris Ecclesiæ ad Casp. de Simeonibus Colon Agr. 1645. 8. Apud *Josephum Binghamum* in Originibus sive Antiquitatibus Ecclesiasticis, Anglice editis, Vol. 3. libro octavo, qui totus est de templis Veterum Christianorum, Lond. 1711. 8. Apud *Speelmannum* item T. 1. Concil. Britann. p. 11. ubi effigies anti-

antiquissimi Christianorum Britannorum templi, quemadmodum Vienneſis in Gallia, apud Edmundum Martene, lib. I. de antiqvis Eccleſiæ ritibus p. 358. Ab eodem Allatio templorum Christianorum recentium, orientalium imprimis, formæ, ad quinque genera reducuntur. Ait enim, templa ſacra eſſe alia *τροχλωτά* ſive *κυμβαλικά* ac rotunda, alia *κλινοθρωτά* (*θολωτά*) atque *καμαρωτά*, in modum fornicis oblongi, alia *σανρωτά* crucis figuram referentia, alia *δρωμικά* ſ. quadrata, quæ pleraq; recentium Græcorum: alia denique ex his mixta. Conf. *Tho. Smitium* de ſtatu Eccleſiæ Græcæ p. 51. ſq. qui etiam de templis Conſtantinopoleos agit, de quibus uti præfertim de ſplendido Sophiæ templo copioſe Carolus du Freſne Commentario ad Pauli Silentiarrii *ἔκφραſιν*, Pariſ. 1670. fol. & in CPoli Chriſtiana libro III. & IV. Veterem Ambonis iconem cum gradibus ſuis exhibet p. 69. lib. 3. Videndus etiam *Anſelmus Bandurius* in Imperio Orientali, de templis CPolitaniſis prolixe differens, Tomo 2. è Garetio. Atque præ cæteris *Pompejus Sarnelli*, libro Italice edito qui inſcribitur *antica Baſilicografia*, formam & partes templorum veterum Chriſtianiſimi curioſius perſequens. Neapoli 1686. 4.

XXIII. Sub Conſtantino M. Theodoſio aliisq; Imperatoribus Chriſtianiſimi occluſa primum *templa Ethnica, deinde una cum reliquiis idolorum etiam uſq; quæſ everſa ſunt, ut ex quærelis Gentilium, Imperatorum Chriſtianiſimi legibus ac Conciliorum decretis, Eufeſii, Socratiſ VII. 15. Socratiſ V. 16. Theodoriti V. 37. S. Proſperſi de promiſſionibus p. 102. Auguſtini aliorumq; locupletiffimis teſtimoniis ſatis conſtat. Vide *Jac. Gothofredum* ad Codicem Theodoſianum lib. XVI. tit. 10. *Juſtellum* ad Canonem African. 58. & 84. *Beveregium* ad Can. 62. p. 707. Spectat huc inſcriptio vetus Corcyrenſis templi, quæ Jovinianus Imperator traditur Ethnicorum aras & templa everſiſſe: *ἑλλήνων τεμένη καὶ βωμὸς ἐξαλαπάξας* apud Sponium in Itinerario p. 98. edit. Germanicæ. Primus poſt Honorii Imp. Legem de templis non evertendis latam A. C. 399. Cod. Theodoſ. T. VI. p. 287. & de evertendis publicorum operum ornamentis p. 280. & poſt legem Conſtantiſ A. C. 342. de non evertendis templis extra muros Urbis Romæ p. 261. Gregorius M. de non evertendis ſed conſecrandis & expiandis aqua benediſta ac per Martyrum reliquiæ Gentilium templis decretum condidit, lib. IX. Ep. 71. quanquam in Synodo Epaonenſi A. C. 517. habita, canone 33. jubentur

* Vide Theodoritum lib. V. Hiſt. Eccleſ. c. 21. Cod. Theodoſ. T. 6. p. 263. ſeq. Libaniſi Orationem pro Templis, à Jac. Gothofredo editam Genev. 1634. 4.

tur etiam everti & dirui templa hæreticorum. Conf. *Sarravii* Epist. p. 193. editionis primæ in 8. Ecclesiæ Cathedrales (Dominicæ, *Dohm* & *Ritche*) dictæ à Cathedra Episcopi, uti Collegiæ, & Germanis Münster / ab adjacentibus Collegiis & Monasteriis. In nimium splendorem & superbam magnificentiam templorum suæ ætatis, invehitur *Isidorus Pelusiotæ* lib. 2. ep. 246. & lib. 1. ep. 37. ubi reprehendit Episcopum qui ex opibus, per Simoniam & exactiões conquisitis, templum magnificum extruxerat. De pretiosis vasis in Ecclesia confer notas ad *Ambrosium* T. 2. edit. *Benedictinor.* p. 103. De anathematis & ornamentis B. *Bebelium* Antiquitat. Eccles. Sect. IV. T. 2. p. 843. seq. De porticibus templorum, & quod in illis merces exponere non deceat, *Job. Baptista Thiers* diff. sur les proches des Eglises, ou l'on fait voir les usages ausquels ils sont destinez. *Aureliæ* 1679. 12. Confer *Eliam* du Pin T. 19. p. 275. De variis ornamentis templorum Christianorum multa etiam collegit *Bellarminus* lib. III. de cultu sanctor. c. 6. Quantum hodiernorum templorum & maxime ararum usus habitusque à ratione & simplicitate veteris Ecclesiæ recesserit, erudite per plurima capita demonstrat *Jo. Baptista Thiers* in dissertationibus Ecclesiasticis editis Gallice de altaribus & choris Ecclesiarum Paris. 1688. 8. de quo libro vide sis Bibliothecam Universalem Tom. 13. p. 454. sq. Mirabilia templi Salomonei & Justiniani persequitur *Balth. Bonifacius* XV. 12. Hist. ludicræ. De donariis & anathematis templorum, quatenus Reip. causa vel belli redimendi nudare illa liceat, vide *Allatium* ad *Georgium Acropolitam* p. 205. seq. ubi *Melch. Imhoferi* Epistola de illo argumento. Quatenus nefas sit sacra hostium vastare, amici nostri *Conradi Dan. Frickii* dissertatio prodiit Lipsiæ 1689.

In templis Ethnicorum neque exspuere neque emungi fas erat, ut testatur *Arrianus* Epietet. Diff. lib. IV. c. 2. confer *Jos. Laurentium* lib. II. Polymath. c. 9. Apostolium & alios paræmiographos proverbio *Thamiris insanit*, & quæ de reverentia templis ob singularem Numinis præsentiam, præstita, notat *Jo. Gregorius* Anglus c. 31. Observationum. De Turcis Moscheas suas reverenter habentibus præter alios agit *Tho. Smithus* Epist. 1. de moribus Turcarum p. 37. Idem de Ethnicis recentibus *Pagodas* s. *Idolea* sua non minore religione prosequentibus, ex Itinerariorum lectione observare licet. De veterum Christianorum religione circa ædes sacras agit *Guil. Caveus* in *Primitivo Christianismo* pag. 156. sqq. & 285. sq. edit. Angl. De Judæis veteribus conferendi *Interpres* ad *Exod.* XXX. 19. & XL. 33. & quæ de templo non nisi ab excalceatis frequentato obser-

observat Steph. Morinus diff. IV. p. 160. sq. Confer etiam Josephi Medi diatribam de sanctitate relativa Tom. 10. fasciculorum Crenianorum. Non prætereundus hinc *Jac. Lobbetii* liber de religioso templorum cultu, editus Leodii 1641. 4. De blasphemiiis Judæorum quibus templa nostra prosequuntur videtis *Job. Wülferi* theriacam Judaicam p. 122. sqq. & *Johannis Andrea Eisenmengeri* Professoris nuper Heidelbergensis detectum Judaïsmum editum Germanice parte I, c. XI.

XXV. Idem *Caveus* p. 150. sqq. agit de Encæniis s. de ritibus templa consecrandi, de quibus videndus præterea *Dav. Blondelli* liber de Episcopis & Presbyteris p. 265. 287. *Centuria Magdeb.* Cent. IV. c. 6. *Bel-larminus* Lib. III. de cultu sanctorum c. 5. Officium Græcorum in dedica-tione templi, extat in Euchlogio Jac. Goari p. 829. seq. Officium in a-pertione templi ab hæreticis vel gentibus profanati p. 618. Officium in *συναγωγία* sive solenni crucis collocatione in loco templi ab Episcopo facienda p. 609. Officium in fundamento templi ponendo p. 606. sq. In Oriente templa sacro oleo consecrata constat etiam ex Abulpharajo p. 15. Ritus Ethnicos in templorum inaugurationibus receptos prosecutus est *Joh. Bapt. Bellus* libro supra laudato de Templi auguralis partibus: Vide & *Joseph. Laurentium* lib. 3. *Polymathix* Synopsi 2. & *Antonium van Dale* in diff. de consecrationibus templorum, personarum ac rerum sacrarum, quæ subjicitur editioni secundæ libri de Oraculis. De Encæniis & conse- cratione Tabernaculi templique Judaïci videndi interpretes ad Exod. XXIV. 6. sq. Levit. VIII. 10. sq. Hebr. IX. 18. sq. & ad 3. Reg. VIII. De Festo Encæniorum ad templum posterior post Antiochi profanationes repur- gatum à Juda Maccabæo pertinentium dixi infra c. X. §. 7. Dedications templorum epulo celebratas docet è Romanis Plinius lib. 4. Epist. 1. è Christianis Sidonius Apollinaris lib. IV. Epist. 15. ubi vide Savaronem p. 264. De exauguratione videndus Rupertus ad Florum p. 182.

XXVI. Variam supellectilem templorum Christianorum ex- plicat & recenset *Jul. Casar Balengerus*, libro de Donariis Pontificum T. 1. Variorum Opusculorum Lugd. 1621. fol. Idem libro tertio de templis s. de forma templorum supra laudato, maxime sollicitus est de Christiano- rum templorum variis nominibus, partibus & antiquitatibus illustran- dis, excepto capite postremo, eoque prolixiore, quod agit de templis Ethnicorum. Videnda & *Pompeji Sarnelli* antiqva Basilicographia, Italice edita Neapoli 1686. 4. (de quo libro confer Ephemerides Eruditorum

Parmenses Anno 1687. p. 24. seq.) *Leonis Allatii* epistola de templis Græcorum ad Joh. Morinum, edita à Rich. Simone inter epistolas Joh. Morini, & ad calcem notarum suarum ad Gabr. Philadelphicensem pag. 274. *Petri Molinæ* Dissertatio de Altaribus & sacrificiis veterum Christianorum, subiecta Gregorii Nysseni epistolæ de euntibus Hierosolymam Hannover. 1607. 8. Edmundus Martene r. de antiquis Ecclesiæ ritibus p. 300. sq. *P. Orlandi* de veteri disciplina expiandi altaria Florent. 1709. 4. Theologi Argentoratensis *D. Balthasaris Bebelii* Exercitatio de aris & mensis Eucharisticis veterum, Doctorum Helmstädiensium *Jo. Fabricii* de aris veterum Christianorum, *Jo. Andrea Schmidii* de Aris portatilibus, *Jac. Hildebrandus* libro de sacris publicis Ecclesiæ primitivæ, Helmst. 1652. & 1699. 4. pag. 10. sq. qvi p. 17. inter alia reddit rationem, quare in fastigiis plerorumque Christianorum templorum posita fuerint vel crux, vel gallus vel stella. *B. Godfridi Voigtii* nostri Thyiasteriologia * sive liber postumus de aris veterum Christianorum, Hamb. 1709. 8. Ritus dedicandi Altaris exponit *Nicolanus Cabasilas* libro quinto de Vita in Christo. *Jacobus Owenus* in libro Anglice Lond. A. 1706. 4. edito cui titulus Historia Consecrationis Altarium. De more lavandorum & expiandorum Altarium *Franciscus Orlandus*, Ord. Prædicator. in libro de duplici lavacro in Cœna Domini fidelibus exhibitio, 1710. 4. & *Jo. Christophorus Batellus* & *Josephus Maria Svarsius* in dissertationibus de ablutione altarium, junctim editis Rom. 1702. Nec omittendæ tres dissertationes *Jo. Baptista Thiers* A. 1688. editæ, sur les principaux Autels des Eglises, sur les jubez & sur la clôture du Chœur, de quibus Elias du Pin T. 18. p. 277. sq. *B. D. Augusti Pfeifferi* Superintendentis Lubecensis memoria ** consecrati altaris Lubecensis in templo S. Mariæ, *Laurentii Terpagri* diss. de sepulchro altaris Hafn. 1704. sive de reliquiis sacris in altaribus conditis, de quibus vide etiam Hugonem Menardum ad Sacramentarium Gregorii M. p. 203. sq. *Rudolphi Hospiniani* libri V. de origine, progressu, usu & abusu templorum, una cum responsionibus ad ea, quæ de templis Bellarminus lib. 3. de cultu Sanctorum, & Baronius ad A. C. 87. & alibi per Annales suos disputavit Tiguri 1603. f. *Hemrici Linckens* Jcti tractatus de juribus templorum Francof. 1698. 4. *Georg. Chaldni*, Hungari, Inventarium Templorum. Dresd. 1689. 12. in quo libello etiam varia collectanea habentur, de Donariis & anathematibus sacris, de dedicationibus & encæniis annuis (vulgo *Kirmse/* quasi *Kirch*

* Rich. Montacutii Thyiasteriologia lucem, quod sciam, non adspexit.

** Einweisung des neuen Altars zu Lübeck zu S. Marien, nebst einigen Anmerkungen von Lutherischen Altären. Lübec. 1698. 4.

Rirchmessen / licet propter frequentes in illis rusticorum computationes dictum posset videri à *ἀστυ*, quæ vox apud Dioscoridem aliosque cerevisiam significat) & de privilegiis templorum, ac singillatim de eo, quod ad templa & aras confugientibus asyllum præbuerint, quam in rem Ethnicorum quoque usu probatam, vide Strabonem L. XIV. p. 641. *Corn. Nepotem* in Pausania, *Svidam* in voce *ἀστυ* & *ἄστυ*, è recentioribus *Sam. Pettitum* p. 10. sq. ad LL. Atticas, *Lindenbrogium* ad Terentium p. 613. *Seldenum* in not. ad Marmora Oxoniens. p. 25. sq. *Marsbamum* in Canone Chronico p. 354. sq. *Rycquium* de Capitolio c. 40. ubi de asylo Romuli. *Petr. Berthaldum* de Ara c. 14. *Jo. Adamum Osiandrum* in Diss. de asylo gentium, inserta Tomo VI. Thesauri Antiqu. Græcar. *Joseph. Laurentium* L. IV. Polymathiz Synopsi 4. *Gustavum Carlholm* de Asylo, Upsal. 1682. 8. De Judæorum & Christianorum simili more consulendi, præter interpretes ad lib. 3. Regum cap. I. 50. & *Wilb. Zæpperum* lib. IV. explanationis Legum Mosaicarum forensium c. 14. *Jac. Gothofredus* ad Codicem Theodosianum libro IX. tit. 45. de his qui ad Ecclesias confugiunt, *Lindebrogius* p. 1393. ad Codicem Legum antiquarum. *Georg. Rittershusii* tractatus de Asylo, insertus Tom. VIII. Criticor. Anglor. *Sirmondus* ad Ennodii lib. I. Epist. 7. *Job. Seldenus* lib. 3. de Synedrui c. 8. *Godofredus Voigtius* in libro de Altaribus Christianorum Veterum c. 17. *Matth. Zimmermanni* Annalecta p. 581. sq. *Antonii Borremansii* Vesperæ Gorinchemenses c. 6. *Guil. Caveus* in Primitivo Christianismo p. 145. *Paganinus Gaudentius* p. 15. lib. de seculi Justiniani moribus, ubi memorat opusculum suum de Asylo, & de more confugiendi ad Ecclesiam, de quo habetur etiam lex Honorii & Theodosii junioris, edita à *Jacobo Sirmondo* in Appendice Codicis Theodos. p. 36. ut quinquaginta passibus extra fores templorum tuti sint, quicumque ad illa perfugerint. Vide & Socratem VII. 33. & VI. 5. ubi de lege quam Eutropio svadente tulere Arcadius & Honorius, ne quis ad templa confugeret. *Jo. Damasceni* parallela T. 2. p. 669. & *Hildeburtum* lib. 2. Epist. 7. Contra abusum ejusmodi asylosum in reis nocentibus malitiosis ac pœna dignis, disputat *Andr. Masius* in Commentario præstantissimo ad Josuæ librum c. 20. (frustra obnitente ad eum locum *Jac. Tirino*) & *Nic. Antonius* lib. 2. de Jure Exulum c. 34. sq. De jure asyli confugientibus ad statuas Imperatorum concessio, *Christophorus Cellarius* ad Plinii lib. X. Epist. 16. *ὄστυ* & *ἀστυ* vocat *Theodorus Lector* lib. 2. Hist. pag. 562.

CAPUT X.

Scriptores de Festis Judæorum, Ethnicorum,
& Christianorum.

De festis & anno Judæorum. 1. 2. De cultu septimæ diei, Via Sabbati &c. 3. De Sabbato Deuteroproto. 4. De neomeniis. 5. De festo Paschato, 6. Mos captivum & supplicio destinatum in illo dimittendi. Ibid. De festo Pentecostes, Tabernaculorum, aliisque. 7. De anno Jubileo Judæorum, Romanorum & Christianorum. 8. De festis & anno Græcorum. 9. 10. 11. Romanorum, 12. 13. De Christianorum Sabbato & die Dominica. 14. De eorum diebus festis aliis. 15. 16. Festa Muhamedanorum, 17. Dies nefasti, Ægyptiaci. 18.

I.

Præter Sabbatum, Neomenia, annum Sabbaticum, & Jubileum, tria Judæorum festa præcipua Lev. XXIII. Num. XXVIII. sq. & Deut. XVI. præcepta sunt, Pascha, Pentecoste, & Scenopogia sive festum tabernaculorum: quibus festum tubarum s. novi anni, ex Num. XXIX. 31. & Expiationis festum ex Num. XXIX. 7. sq. Lev. XXIII. 24. ad latus ponunt Theodoritus aliique, apud Cotelierium Tom. II. Monument. Eccles. Græc. p. 687. sq. Recentiora sunt Festum Purim, Encænia & Xylophoria. De singulis hisce, præter Interpretes S. Scripturæ, Josephum ab Eduardo Bernhardo illustratum lib. 3. Antiqv. Judaic. c. 10. Tractatum Talmudicum דְּבִּרְיָ דֵּי יוֹמֵי דֵּי פֶּסַח de festivitate, sive de tribus festis solennibus, cum versione & Bartenoræ commentario vulgatum nuper à Clariss. Viro Christiano Ludovici, Lipsiæ 1696. 1712. 4. & Maimonidem in libro פְּנִינֵי דֵּי פֶּסַח de festis, consulendi sunt Isaacus Cardoso itidem Judæus in libro vulgato Hispanice Amst. 1679. 4. sub titulo *las excellencias de los Hebreos*, p. 199--212. quo opere erudita pro populo Judaico Apologia* continetur:

* Nullum vidi qui post Flavium Josephum Cardono doctius & operosius Judæorum laudes perorasset, licet sunt Judæi in laudibus suis haud infrequentes. Divisum autem totum opus Jacobo de Pinto dedicatum in partes duas, quarum priore describit decem populi Judaici prærogativas sive ut ipse vocat excellentias: posteriore totidem quas appellat calumnias ab illis removet. *Prærogativa* sunt 1) quod Judæi sunt populus

tinetur: *Josephus Scaliger* VII. de emendatione temporum p. 648. sq. *Car. Sigonius* Lib. III. de Rep. Ebr. *Jo. Jonstonus* in Schediasmate de festis Ebræorum & Græcorum, Vratisl. 1660. 12. *Aug. Pfeifferus* in dissert. de festis Ebræorum, Witteb. 1666. & quos laudat in *Critica sacra* p. 151. Præterea *Theodorus Thummius* in Tractatu Historico-Theolog. de festis Judæorum & Christianorum Tubingæ 1624. 4. *Matth. Dresserus* de festis Christianorum, Judæorum & Ethnicorum Lipsi. 1593. 8. *Frid. Spanhemius* parte I. Chronol. c. 15. Tom. 1. Opp. p. 70. sq. qui etiam de translatione festorum in alios dies differit p. 79. sq. ubi de annis Sabbaticis & Jubileis c. 16. p. 82. sq. *Adrianus Cocquius* in Observationibus & Exercitatt. ad V. T. de rebus naturalibus, Diis Syris & Hebræorum festis. Vlissing. 1671. 4. *Rodolphus Hospinianus* de Festis Ebræorum, Ethnicorum & Christianorum Genev. 1669. fol. & alibi sæpius, *Job. Meyerus* Prof. Hardervic. in libro de origine & causis festorum solenniumque dierum, quos olim Judæi in terra Canaan, hodieque in exilio agitare consueverunt. Amstel. 1693. 8. qua in diatriba inter alia impugnat *Maimonidem* & *Job. Spencerum*, * quorum ille in Doctore dubitantium, hic in opere de Legibus Ebr. lib. III.

Q q 3

Dissert.

populus à DEO electus. 2) gens una nec cum aliis permixta gentibus. p. 23. 3) separata ab aliis Nationibus terrarum. p. 35. 4) tribus naturalibus dotibus conspicua p. 51. misericordia p. 53. charitate p. 57. honestate ac verecundia p. 69. 5) Circumcisio. p. 87. 6) Sabbatum p. 101. 7) Lex data à DEO p. 123. classis prima præceptorum de DEO p. 155. secunda de sanctuario, templo & sacerdotio p. 167. tertia de immunditie cavenda vel expianda p. 181. quarta de ciborum discrimine p. 185. quinta de conjugibus & matrimonio. p. 189. sexta de festis p. 199. septima de misericordia & eleemosynis p. 213. octava de justitia & regimine p. 225. nona præceptorum de jure civili p. 247. & decima de criminali p. 253. Præcepta affirmativa CCXLVIII. ex numero ossium humani corporis p. 259. negativa CCCLXV. secundum numerum dierum anni. p. 263. 8) Prophetiæ. 9) Terra sancta. & 10) Testimonium de Unitate DEI.

Calumniarum quas vocat amolirique annititur prima, * falsæ adorationes. p. 333. 2) fœtor, p. 339. 3) quod sint veluti cauda Gentium & sanguinis profluvium patiantur. p. 345. 4) ter quotidie imprecentur gentibus. p. 349. 5) quod Gentes velint ad Judaismum allicere. p. 357. 6) quod infideles ac perfidi sint erga suos Principes & Magistratus. p. 367. 7) quod immisericores ac crudeles sint. p. 377. 8) quod corruptores sint librorum sacrorum. p. 390. 9) quod imagines evertant & sacrilegia committant. p. 399. 10) quod occidant infantes Christianorum, ut sanguine illorum in ritibus suis utantur. p. 408—431.

* Spencerum sequitur D. *Job. Sam. Stryckius* in diss. de incommodis festorum, Hællæ Sax. 1702.

Differt. I. c. 8. festa gentium festis Judæorum dedisse originem contendit. Singularis quoque locus de Judæorum festis exstat apud Plutarchum IV. 5. sympos. p. 671. seq.

II. Lucem præterea huic argumento de festis Judæorum affundunt, qui Calendaria ejus gentis ediderunt & illustrarunt: ut præter *Seb. Münsterum* Basil. 1527. 4. *Cunæum* supra laudatum, *Joseph. Scaliger* in Canonibus Isagogicis p. 41 sq. & de Emend. Temporum p. 316. sq. *Gilb. Genebrardus* ante Commentarium suum in Psalmos, *Augustinus Tornicius* lib. I. Annal. V. T. p. 354 sq. *Julius Bartolocius* Tom. II. Biblioth. Rabb. Jo. *Seldenus* de Anno civili Judæorum, aliique, quos laudat eodem in lib. c. 8. & in præfatione & Lib. III. de Synedriis c. 13. p. 134. *Frid. denique Sp. anhemius* Chronolog. sacr. P. I. c. 11. sq. Vide etiam si placet quæ notavi in Menologio meo, ubi de Hebræorum, & aliorum centum circiter populorum mensibus. *Nicolai Mulleri* Judæorum Annus * lunæ-solaris, TurcArabum annus mere lunaris prodit Groning. 1650. fol. Calendarii sive anni curam tum apud Hebræos tum apud alias gentes plerasque commissam fuisse sacerdotibus, probat *Job. Andreas Danzius* Theologus clarissimus Jenensis in præfat. ad Maimonidis descriptionem initiationis novilunii, cum Henningi Bernhardi Witteri versione editam Jenæ 1703 4.

III. Contra *Marshamum*, qui cum *Dione Cassio* L. XXXVI. p. 37. periodum VII. dierum ab Ægyptiis derivat, p. 198. Canonis Chron. Vide *Herm. Wisli* Ægyptiaca L. III. c. 9. Fatetur tamen idem *Marshamus*, sacrum Sabbaticum cultum Ebræis peculiarem fuisse, quod docet etiam *Jo. Spencerus* Lib. I. c. 4. de Leg. Ebr. negans, Sabbatum celebratum ab Ethnicis, nisi inclinante jam Republica Judaica, & Judæis jam per orbem diffusis: *Conf. Is. Gasaubonum* ad Suetonii Tiberium, c. 32. & *Jobannem Wallis* tractat. de Sabbato Tom. 3. Opp. p. 342. sq. 381. 423. 425. qui negat constare quod Judæi ante exitum ex Ægypto vel ulla gens alia ante tempora Christi annos suos per hebdomadas distribuerit. Septima quidem mensis cujusque dies quibusdam gentibus sacra fuit, & septimi numeri religio passim in Ethnicorum libris observatur, ut præter *Marshamum* p. 195. sq. docent *Seldenus* Lib. III. de Jure Nat. & Gent. c. 15. *Lud. Capellus*, Tract. de Sab-

** Veteres Hebræos, uti antiquissimos Græcos etiam anno lunari usos, & quo Solis periodo responderet, mensem subinde intercalasse, docet etiam S. Basilius homil. VI. in Hæcæmepou. Confer Frontonis Ducei notas ad paginam 30. Tomi I.

Sabbato p. 265. *Opp.* posthum. *Jo. Jacobus Syrbius* diff. de Sabbato gentili, *Jenæ* edita: *Henr. Ernstius* lib. de studiis diebus festis non convenientibus p. 100. sq. *Theophibus Spizelius* de Israëlitis Americanis pag. 101. seq. *Ezech. Spanhemius* p. 465. ad *Callimachum*; *Job. Georg. Grævius* ad *Lucian.* Tom. 2. p. 895. & *Job. Meursius* p. 98. sq. Græciæ feriata.

De religiosa sabbati observatione apud Judæos, adeundus *codex Talmudicus* de Sabbatho, latine versus à *B. Seb. Schmidio* T. 2. edit. *Surenhusianæ*. Memini me etiam MS. evolvere *Gemaram Codicis Talmudici* de Sabbato, latine translata à *Balthasare Scheidio* Professore *Argentoratensi*. Consulendi præterea interpretes ad *Matth. XII. Marci II. 23. sq. III. 2. sq. Luc. XIII. 15. XIV. 3. Joh. V. 10. VII. 22. IX. 14. Christoph. Cartwrightus* Mellific. Ebr. lib. V. c. 7. *Jo. Drusus* de tribus festis Judæorum p. 94. & 109. sq. edit. in 8. *Cotelerius* ad recognitiones *Clementis IX. 28.* & laudatus *Danzius* in diff. de curatione Christi Sabbatica. *Job. Outreimi* Viri Clariff. dissertatio XIII. de clangore Evangelii, quæ est de clangore Sabbati p. 327. seq.

Via Sabbati à Talmudicis in tractatu *Erubin.* Tom. 2. edit. *Surenhusianæ* p. 101. 106. &c. definiatur mille passibus sive bis mille ulnis, Arator:

*Mania nota petunt, quo per sua sabbata, mille
Passibus ire licet* - - - - -

Confer *Svidam* in *σαββατῶν ὁδὸν*, ac præter *Grotium* aliosque interpretes ad *Actor. I. 12. Job. Frischmuthi* & *Mich. Waltheri* Dissertationes de via Sabbati, quibus jungendus *Seldenus* L. III. de Jure N. & G. cap. 9. *Buxtorfius* in *Synag. Jud. c. 16. Wagenfeilius* in lib. de *Norimberga* p. 126. sq. ubi etiam de oneribus Sabbato non exportandis. An libros sacros Sabbato eripere incendio liceat? vide quæ *Judæi* disputant apud *Jo. Lightfootum* in *Opp.* posthumis p. 10. De *Abenesræ* Epistola, qua probat vesperam Sabbati non subsequentem sed antecedentem celebrandam esse, vide sis doctissimi Collegæ mei *Joh. Christophori Wolfii* Bibliothecam Hebraicam p. 78. qui etiam de Sabbatione, fluvio illo fabuloso Judæorum videndus p. 141. 283. & in *Notitia Karzorum* p. 141.

Notatu dignum est, quod *Judæis* dum in serio ac vero *DEI* cultu negligentiores erant, sæpius cladem acceleraverit, quod Sabbato vel alio die festo hostibus resistere religioni sibi duxerunt, ut ex libris *Maccabaorum* & *Josepho* apparet. Quamquam *Josua* urbem *Jericho* cepit die Sab-

Sabbati, Jos. VI. 15. & Judæi deinceps, eodem Josepho teste potius existimarunt nefas esse, die Sabbati (vel etiam per annum Sabbaticum sive ἀργὸν ἔτερον, vide Josephum lib. I. de bello Judaico c. 2. p. 711.) hostem invadere & adoriri, quam irruentem pro corpore suo defendendo propellere atque occidere. Et diebus festis plerumque seditiones concitasse affirmat Josephus l. I. c. 4. de bello Jud. p. 714. Cæterum Sabbato plus simplici vice captam esse constat Hierosolymam, & diserte fatetur non Josephus modo p. 719. f. & 474. a. sed & Dio Cassius, l. 36. p. 36. templum à Pompejo, qui primus Judæos Romanis subjecit, Olymp. CLXXIX. 2. Romæ DCXCI. ante Christum LXIII. non fuisse expugnandum, si Judæi illud ex æquo omnibus diebus defendissent. De captis festo die Syracusis vide *Ezech. Spanhemium* p. 201. ad Orat. I. Juliani. De Betsura ob famen exotiantibus per annum Sabbaticum agris dedita I. Maccab. VI. 49.

IV. De Sabbato δευτερόπρωτον, præter *Erasnum Schmidium* & alios *Interpretes* ad Luc. VI. 1. Cæsarium quæst. 35. Svidam in Σάββατον, Isidorum Pelus. III. Epist. 110. Epiphanium T. I. p. 453. consulendus *Josephus Scaliger* Lib. VI. de emendat. temporum p. 557. & in Canon. Isagog. Lib. III. p. 225. cum quo faciunt *Pagius* ad A. C. 30. n. 3. *Bernhardus Lamius* Concord. Evangel. c. 39. *Sam. Basnage* in Annal. *Jf. Casaubonus* p. 271. sq. ad Baronium, *Josephus de Voisin* Tractat. de Sabbato deuteroproto, *Job. Frischmuthus* & *Henr. Müllerus*, singularibus dissertationibus. Conferes præterea *Petavium* ad Epiphanium Tom. I. p. 61. sq. *Sam. Petitum* c. 19. Var. Lect. *Seb. Schmidium* τὸν μαχαρίτην in fasciculo diss. p. 494. sq. cui post impugnatas alias undecim sententias, Sabbatum δευτερόπρωτον est posterior inter duo Sabbata quæ ab initio anni Ecclesiastici mense Nisan, Pascha proxime antecedeabant. *Job. Harduinum* Operum select p. 628. & 402. qui pro Sabbato deuteroproto habet primum sabbatum mensis Adar secundum in Sabbato embolimæ, quæ sententia probatur etiam Salomoni van Till in diss. de vero & justo tempore sabbati δευτερόπρωτον, edita Anno 1708. *Jo. Rhenfredus* Franeqveræ lumen nuper eheu extinctum diss. III. 3. de locis Hebraicis N. T. A. 1706. vulgata primum Sabbatum mensis Tisri sive in anno civili putat fuisse πρώτοπρωτον, primum vero in anno sacro sive mensis Nisan δευτερόπρωτον, quod probatur etiam Clarissimo Viro Hadr. Relando & Stephano le Moyne in prolegomenis ad Varia sacra. *Henr. Dodwellus* vero dissert. IX. de vet. cyclis Græcorum & Romanorum per Sabbathum δευτερόπρωτον cum *Maldonato*, *Grotio* & *Ed. Bernhardo* p. 225.

ad Josephum intelligit festum Pentecostes, * ita ut festum Paschatos fuerit *πρωτόπρωτον*, & Tabernaculorum *τριτόπρωτον*. Sed forte huic & reliquis vas attuli sententiis præferenda est *Andrea Masii* opinio, qui *δευτεροπρωτον* Sabbatum putat fuisse diem septimum festi Azymorum, vel octavum tabernaculorum, qui cum primo *πρωτόπρωτω* pari cultu celebrabatur, cum dies intermediū essent profesti.

V. De Neomeniis apud Judæos pariter & gentes celebratis differit *Job. Spencerus* Libro III. de Leg. Ebr. diff. 4. cui adde *Marinum* in vita Procli c. 19. *Interpretes* ad Coloss. II. 16. *Nazianzenum* Orat. 2. in Julianum p. 129. & *S. Chrysofomi* Homiliam, quæ Christianis hunc morem dissuadet. De Hebræis speciatim quibus vespera Novilunii dies expiationis parvus dicitur, *Maimonidæ* tractatum, quem cum Witteri versione Jenæ editum paulo ante §. 2. memorabam, & Joh. Outreiniū dissertationem duodecimam de clangore Evangelii p. 271. seq.

VI. De ritibus Judaicis festi Paschatos, præter eos, qui de festis & de sacrificiis, & de ritibus Judaicis universim scripsere, & præter interpretes ad Exod. XII. & ad Talmudicum Tractat. פסח videndus *B. Seb. Schmidii* Theol. Argentor. liber de Paschate, & *Job. Lightfootus* de ministerio Templi c. XI. seq. *Josephus Scaliger* lib. VI. de emendat. temporum, *Fagius* ad Targum Deut. VIII. & *Buxtorfius* Exerc. Philologico Theol. VI. Joh. Owenus in Epistolam ad Hebræos, T. I. p. 262. seq. Joh. Saubertus in diff. de festo Paschatos à Christo Salvatore celebrato, in palæstra dissertationum p. 70. seq. Auctor libelli traité historique des anciennes Pasques des Juifs. 12. & qui recentium potissimum Judæorum ceremonias persequuntur, *liber rituum paschalium* Hebr., Lat., & Germanice editus Regiomonte in 4. à *Job. Steph. Rittangelio*, & Latine atque Hebraice subjectus ejusdem Rittangelii Libro de Veritate Religionis Christianæ, à V. Cl. Joh. van der Wayen, Leonis Mutinensis narratio Historica de Paschate, Italice literis Hebraicis, Venet. 1609. fol. & liber ejusdem argumenti Lipsiæ Germanica lingua editus 8. ab ex Judæo *Frid. Alberto Christiani*, cujus etiam exstat alius libellus: *Beschreibung der Jüdischen Fastnacht*. Lips. 1677. 8. De immundorum Paschate, mense secundo, *Seldenus* II. 1. de synedriis.

De Romanorum more circa festum Paschatis Judæis captivum reddendi & libertati restituendi res nota ex Evangelica historia. Confer

R r

inter-

* Hoc refellit Sam. Basnage in Annalibus ad A. C. 32. §. 27.

interpretes ad Joh. XVIII. 39. & Matth. XXVII. 15. Rev. D. Joh. Schmidii dissertationem Lipsiæ Anno 1685. editam de eodem ritu quem à Græcis accepisse Romani videntur, siquidem in Panathenæis etiam captivos ab eis dimitti solitos ex Ulpiano ad Demosthenis de Corona orationem observat Meursius in Panathenæis c. 26. Confer Samuelem Petitem ad Leges Atticas p. 38. seq. & 50. atque Meursium in Græcia feriatâ p. 164. ubi idem in Thesmophoriis obtinuisse notat. Hoc postea imitati sunt Imperatores Christiani: *πολλάκις*, inquit Epiphanius Tom. 2. pag. 281. *Φιλανθρωπία βασιλική ἐν ταῖς ἐορταῖς πολλοῖς καταδικαῖς ἄφρων καὶ ἀπολύτρωσιν χαρίζεται.* Confer quæ observat Jacobus Godofredus in commentario ad Codicem Theodosianum Tom. 3. p. 272. Petavius ad Epiphanium p. 365. D. Gotfridus Nicolaus Ittigius in diss. de veterum indulgentia Paschali cum hodierno jure aggratiandi collato. Idem Godofredus pluribus etiam agit de justitio sive feriis judiciariis apud Christianos circa dies festos, tempore Quadragesimæ, Adventus &c. observari solitis. De more reos non damnandi nec litigandi tempore Quadragesimæ, Videbis etiam ubi lubebit Ægidii Menagii antiquitates Juris Civilis cap. 26.

VII. Judæorum *שבועות* Pentecoste sive quinquagesima à Paschatis secunda dies Act. II. 1. & XX. 16. dicitur etiam *festum messis* * Exod. XXIII. 16. triticæ nimirum, à quo primitiæ tritici offerebantur Levit. XXIII. 15. (vide Fullerii Miscellan. Sacra III. c. 11.) ut primitiæ hordei à secunda die Paschatis, *Joseph. III. 10.* Antiqv. Jud. Idem est festum *Schebuoth* sive Septimanarum Exod. XXXIV. 22. Numer. XXVIII. 26. Deut. XVI. 10. quoniam nimirum post septem hebdomadam à Paschate complementum Pentecoste sequitur. Confer Ed. Bernhaldi notas ad Josephum p. 224. Totum illud intervallum etiam Judæis dictum *numerus manipuli*, notante *Josepho Scaligero* lib. VI. de emendat. temporum, Cæterum Pentecostes festum in memoriam datæ in monte Sinai Legis institutum haud esse, probat D. *Georgius Mabius* ὁ μαχαρίτης diss. Theol. pag. 921. sq. neque ultra unum diem ejus solennitatem durasse demonstratur à B. D. *Wolffango Franzio* de interpretatione S. Scripturæ, Oraculo CXXI. p. 753. ubi utriusque Judaicæ & Christianæ Pentecostes rationes inter se confert. De Judaica porro consules interpretes ad laudatâ S. Scripturæ loca & Codicem Talmudicum *Jom Tobb*, Tomo 2. edit. Surenhuanæ, atque Jo. Henr. Ottonis Lexicon p. 203. sq. De

* Talia Græcorum *Θεσμοφόριαι*, *Θαλύσια* & *ὠρταῖα*. Vide Meursium Græciæ feriatæ pag. 142. 283. & Ezech. Spanhemium pag. 678. ad Callimachum.

De festo *tabernaculorum* sive *scenopægia*, quod *חג סוכות* Judæis *סוכות* dicitur ob lætitiã & tripudia, adeundi præter eundem Ottonem p. 196. sq. interpretes ad Levit. XXIII. 39. sq. & Tractatum Talmudicum *Succah*, Tom. 2. operis Mishnici edit. Surenhusianæ p. 259. sq. quod totum fere volumen est de festis. R. *Chajim* libro qui inscribitur: *משנת אברהם* & R. *Joseph ben Abraham* in *משנת אברהם* *Gabriëlis* item *Groddeckii*, Professoris nuper doctissimi Gedanensis, & mei cum viveret amici, sed acerba morte extincti epidemica lue Ao. 1710. die 12. Septembris, dissertationes binæ de cerimonia palmarum, in Lipsiensi Academia editæ Anno 1694. Numus Regis Agrippæ in quo festa Judaica tabernaculorum & messis, tabernaculo & spicarum manipulo designata videre licet, exhibetur & illustratur ab Ezech. Spanhemio diss. V. de præstantia & usu numismatum p. 443. edit. Amstelodamensis.

De festo *Tubarum* sive *Novi anni*, adibit cui volupe erit Interpretes ad Levitici XXIII. 24. & Numeror. X. 5. & ad Tractatum Talmudicum *Rosch haschanah*, quem versione & notis illustravit V. C. *Henricus Houtingius* Amstelod. 1695. 4. & Tom. 2. edit. Surenhusianæ p. 300. *Jo. Outrein* dissertatione XI. de clangore Evangelii p. 205. sq. & *Joh. Stephani Ristangelii* hochfeyerliche Solennitzten / Gebete und Collecten anstatt der Opfer / nebst andern Cerimonien / so von der Jüdischen Kirchen am ersten Neujahrs / Tag vor Mittag in ihren Synagogen hochfeyerlich gebetet und abgehandelt werden müssen. Regiomonte 1652. 4.

De festo magno *expiationis* consulere juvabit Interpretes ad Lev. XVI. & Numer. XXIX. 7. sq. & ad tractatum Talmudicum *Joma*, quem versione & notis à se illustratum edidit *Robertus Scheringamus* Lond. 1648. 4. recusum in Tomo secundo Misnæ Surenhusianæ, & separatim Franeqveræ 1696. 8. cui editor V. C. *Jacobus Rbenferdus* adnexuit præclaram dissertationem, qua expiationem Pontificis maximi Judaici confert cum antitypo suo sive expiatione totius generis humani facta per Christum Servatorem nostrum. Vide sis etiam Ottonis Lexicon p. 182. sq. & *Joh. Frischmuthi* dissertationes binas de hirco *ἀποπομπάϊω* sive emissario, populi peccata in desertum bajulante. Jen. 1634. de quo etiam nota est *Johannis van der Weyen* commentatio in Variis sacris, Franeqv. 1693. 4. cui perinde ut Spencero III. 8. de legibus Hebræorum *Azazel* est diabolus, licet Bocharto in Hierozoico videtur illo vocabulo potius locus separatus ac remotus denotari. Novissime eruditus Rev. *Andrea Adami Hochsteteri* liber de festo expiationis vidit lucem Tubingæ Anno 1707. 4.

De festo *Purim* cujus lib. XI. c. 6. Antiquitatum meminit Josephus, videndus tractatus Talmudicus *Megillah*, quem illustrare pridem promisit præclarus *Wagenfeilius*, sed reliquit hoc præstantissimo *Surenhusio*, in cujus opere Mishnico Tom. 2. p. 387. sq. cum versione & notis legitur. Addi etiam poterunt *Guil. Schickardi* Oratio de festo *Purim*, inserta Criticis Anglis Tomo VIII. *Ottonis* Lexicon p. 207. sq. & *Guil. Saldenus* in dissertatione de libri *Esther* divinitate lib. III. Otiorum divinorum Exercitatione V. *Jo. Wulferus* ad Codicem Talmudicum *Shekalim* p. 11. sq.

De ritibus communibus circa tria festa præcipua Paschatos, Pentecostes & Tabernaculorum agit Tractatus Talmudicus פסחין quem ante *Surenhusium* Tom. 2. p. 413. cum versione & notis Lipsiæ edidit *Christianus Ludovici* Anno 1696. 4. Philo libro de septenario decem festa memorat explicatque. Πρώτη, inquit, ἑορτὴ ἡμέρα πάσα. δευτέρα σαββατον. Τρίτη δ' ἡ μετὰ τινα σελήνην νέαν νεομηνία. Τετάρτη ἡ τῶν Διαβητρίων, ἡ καλεῖται πάχα. Πέμπτη δ' ἡ τῶν ἀσαχίων ἀπαρχή, τὸ ἱερὸν δράγμα. ἕκτη δ' ἄζυμα, μεθ' ἣν ἡ τῶν εβδομαδίων ὄντως εβδομη. ὄγδοη δ' ἱερομηνία. ἐνάτη ἡ νηστεια. δεκάτη δ' ἡ τῶν σκηνῶν.

De Maccabaico Encæniorum sive repurgati templi festo, quo per octo dies lucernæ accenduntur, incidente circa Decembris initia, videnti interpretes ad 1. Maccab. IV. 59. & Joh. X. 22. *Josephus* XII. 11. *Saldenus* III. 13. seq. de Synedriis, *Herm. Wusius* in Dodecade Exercitationum p. 568. sq. *Ottonis* Lex. p. 205. sq. & *Bartoloccius* I. T. r. Bibl. Rabbin. p. 400. sq. ubi illustrat scriptum quod Judæi in festo illo instauratum legunt, cui titulus *Megillah Antiochus* sive volumen de Antiocho, quod latine recudendum dedi in Codice Pseudepigrapho Veteris Testamenti. Equidem Encæniam in memoriam reedificati post captivitatem Babylonicam templi à Judæis celebrata esse affirmat & de illis locum Joannis explicat, sed minus recte ni fallor, Joannes Chrysostomus homil. LX. in Johannem: μεγάλη τις ἦν αὐτῆς ἡ ἑορτὴ καὶ δημοφιλής. τὴν 28 ἡμέραν καθ' ἣν ὁ ναὸς εἰσοδομήθη, ἐπανελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς μακρᾶς αἰχμαλωσίας τῆς ἐν τῇ περσίδι, ταύτην ἤγον μετὰ πολλῆς ἀσπιδῆς.

De

- * Ἐριον κόκκινον falciam coccineam sive lanci flaminis textum rubro tinctum, capiti illius hirci impositum fuisse tradunt Judæi, & vestigium traditionis illius extat in Barnabæ Epistola & apud Tertullianum contra Judæos cap. 14. Confer Steph. le Moyné ad Varia sacra p. 674. seq. & Epist. de Melanophoris p. 280. ad calcem Harpocratis Cuperiani, Gaulminum ad lib. de vita Moysis p. 379. seq. Bochartum 1. Hieroz. p. 656. & Gatakeri Adversaria p. 401. seq. edit. Lond.

De aliorum minorum Festorum, quemadmodum & de Neomeniarum ritibus tangunt pleraque Tractatus itidem Talmudici מועד קמת & ריש השנה: Fit etiam mentio festi cujusdam in extremo libri *Judith* editionis latinæ, quod in memoriam liberationis per viduam mulierem illam factæ apud Judæos obtinuerit: Sed cum neque apud Josephum, neque apud Judæos veteres illud festum memoretur (Pseudo Philonem Annii ejusque interpretem R. Azariam non moror) vel hoc ipso nomine etiam liber Judith suspectus esse visus est hominibus eruditis. Vide & quæ Seldenus III. 13. de Synedriis p. 133. sq. *Francisci Ribera* opus de Diebus festis Hebræorum MStum extare in Bibliotheca Vaticana, testatur Carolus Josephus Imbonatus, in Bibliotheca Latino Ebraica p. 47.

VIII. De Judæorum anno sabbatico sive septimo videndi interpretes ad Levit. XXV. 2. sq. & *Maimonides* de jure anni septimi quem illustratum nuper dedit V. C. *Job. Henricus Majus* fil. Francof. 1708. 4. *Johannes Outrein* dissertatione XIV. de clangore Evangelii, quæ est de clangore Anni Sabbatici & Jubilei, p. 346. seq.

De anno Jubileo sive quinquagesimo, qui servos libertati & agros avitis dominis restituebat, neque confundendus est cum anno undecinquagesimo sabbatico, quo debita remittebantur (unde *Schemittæ* dici consuevit) vide interpretes ad Levit. XXV. 8. seq. *Ed. Bernhardum* ad Josephum III. 12. Antiquitatum p. 231. *Maimonidem* de anno Jubileo cum notis *Matthæi Beke* editum Lugd. Bat. 1708. 4. *Scaligerum* in Canonibus Isagog. p. 295. *Hottingeri* Analecta diss. 3. *Jo. Jacobi Crameri* Theologiam Israël p. 152. seq. *Josephum de Voisin* libro de Jubileo secundum Hebræorum & Christianorum doctrinam Paris. 1655. 8. *Job. Christoph. Wagenseilii* diss. de anno Jubileo secundum disciplinam Hebræorum Altdorf. 1700. *Pauli Stevogii* Dissp. Academic. p. 912. sq. *Aug. Varenii* dissertationem Rostoch. 1651. & ad calcem commentarii in Exodum, *Job. Ernesti Gerhardi* de Jubileis Judæorum & Pontificum Rom. Jen. 1658. *Job. Adami Osiandri* de Jubileis Judæorum & Christianorum. Tubing. 1677. & *Job. Christiani Buckii* de anno Hebræorum Jubileo Witeb. 1700.

De Romanorum sæcularibus ludis, sacrisque vide carmen *Sibyllinum* quod servarunt *Zosimus* libro secundo, *Phlegon*, *Trallianus* libro de longævis cap. IV. & venustis versibus latinis expressit *Angelus Politianus* c. 58. Miscell. Consulere etiam licebit quæ viri docti ad *Catulli* poë-

mation XXXV. * quod *carmen seculare ad Dianam* inscribitur, & ad *Horatii* carmen sæculare quod libro Epodon subjicitur: & ad ejusdem libri primi Odam XXI. & libri quarti Odam VI. *Festum in seculares ludi, Valerium Maximum* libro 2. c. 4. *Censorinum* libro de die natali c. XVII. *S. Augustinum* lib. III. de Civ. DEI c. 18. & *Metellum Tegerenseensem* ** sæculi XI. à Christo nato Monachum & poetam pro illa ætate non absurdum Oda 1. & 2 ad *Quirinum*, atque è recentioribus *Josephum Scaligerum* lib. 2. de emendatione temporum, *Onufrium Parvini* libro de secularibus ludis, ad calcem festorum, Venet. 1558. & Heidelberg. 1588. fol. quem *Gaudentius Robertus* Tomo I. Miscell. & *Grævius* Tomo XI. thesauri sui inseruit: *Petrum Tassinum* Audomaropolitanum S. J. libro erudito de anno sæculari & ludis sæcularibus Romanorum, Tornaci Flandrorum A. 1641. 4. in memoriam Societatis Jesuiticæ quæ sæculum jam exegerat edito, & Tomo VIII. thesauri Græviani recuso: *Ezechielem Spanhemium* diff. IX. de usu numismatum p. 852. sq. editionis Amstelodamensis, *Johannem Ciampinum* in sacra historica disquisitione de duobus emblematis in cimelio Cardinalis Carpinei, de quo libro vide sis Acta Eruditorum Tomo 2. supplementi p. 94. 97. *Justi Rycquii* syntagma de anno sæculari, jubileo & annis solennibus diversarum nationum, Antwerp. 1625. 8. *Jo. Adolphi Turretini* Academicas quæstiones de ludis sæcularibus, Genev. 1701. 4. *Florentii de Bruin* librum Belgice editum, eeuwspelen der oude Romeynen, Amst. 1703. 8. & auctorem dissertationis de duobus numis Gratiani, in quorum altero legitur GLORIA NOVI SÆCULI. Paris. 1701. *Memoires pour l'Histoire des sciences* Tom. 1. p. 74. sq. edit. Amstelod. & illustris Leibnitzii atque alterius Anonymi dissertationes ad eosdem numos in Amici nostri Christophori Woltereckii electis rei numariæ p. 308. 327. Hamb. 1709. 4.

In Ecclesia Christiana primus Anno 1300. annum Gratiz sæcularem celebrandum indixit *Bonifacius VIII.* postea ad quinquagesimum annum solennitatem illam reduxit & Judaici exemplo jubileum vocavit *Clemens VI.* Inde ad triginta tres annos *Urbanus VI.* & *Bonifacius IX.* denique ad annos quinque & viginti *Paulus II.* & *Sixtus VI.* Confer *Bzovii* & *Raynaldi* Annales ad annos Jubileorum, Bullas in jubilibus illis editas, quæ

* *Petrus Tassinus* carmen id sæculare esse negat, cap. 16. de ludis sæcularibus, sed nullo id facit argumento certo & evidente. *Terentinos* ludos à secularibus haud differre, idem probat pag. 490.

** Extat Tomo I. Antiquarum Lect. Henrici Canisii.

qvæ leguntur in Bullario magno Laurentii Cherubini (licet bullam Clementis VI. quæ prorsus mandat angelis paradisi ut animam illius, quem in via ad Jubileum contingat obire, à purgatorio penitus absolutam in paradisi gloriam introducant, pro supposititia habent Baluzius ad vitas Papparum Avenionensium Tom. 1. p. 915. sq. & Joh. Schilterus in Observat. IV. ad Chronicon Argentoratense Jacobi de Kœnigshoven:) numos in Jubileis iisdem cufos, obviosque in Claudii Molinæti & Philippi Bonanni S. I. numismatis Pontificum. De ritibus jubilei Romani præter scriptores plurimos Lipenio in Bibl. Theol. memoratos confer si placet Jo. Ernestum Schmidellium de jubileo Romano Anni 1650. Amst. 1654. 12. Jo. Petri Ludovici, Professoris Hallensis opuscula Germanice junctim edita p. 127. seq. & quos laudat p. 185. Anonymum libro Gallice edito de jubileo Romano Lond. 1700. 8. Hist. des Ouvrages des Sav. A. 1700. p. 494. Wagenfeilium in libro Germanice edito de educatione juvenis Principis p. 179. sq. Anonymi relationem Historicam vulgatam itidem Germanice Lips. 1700. 12. Historischer Bericht vom Römischen Jubeljahr / & alium editum Gothæ eodem anno der Juden / Römer und Christen Jubel- Freude. Danielem Guilelmum Mollerum Professore Altdorfinum, paucis post focerum suum Wagenfeilium annis nuper denatum, in diff. de malleolo Jubileo Altdorf. 1700. & Petri Francii Orationem XXXII. Videri etiam possunt Jo. Faës ὁ μακαρίτης in examine Bullæ Jubileæ universalis Anno 1700. promulgatæ à Papa Innocentio XII. Helmst. 1702. 4. Jo. Hornbeckius in examine bullæ Urbani VIII. de festis: Caroli Drelincurtii faux visage de l'Antiquité p. 63. Petrus Molineus in novitate papismi p. 582. sq. Hottingerus in Wegweiser parte 3. c. 2. p. 382. seq. & diff. 3. Analect. atque ex Theologis nostratibus Jac. Heilbrunnerus in uncatolischen Pabstthum Artic. 3. c. 3. p. 129. seq. Jo. Affelmannus syntagmate diff. Theol. parte 2. p. 5. sq. Job. Conradus Daunbauerus Hodomoria Papæ phantasmate 2. pag 742. 757. 799. 893. seq. Jo. Gerhardus Confess. Cathol. lib. 2. part. 3. artic. 16. c. 7. p. 126. sq. aliique ubi contra indulgentiarum abusus differunt. Calendaria Jubilea, recensionem indulgentiarum per singulos dies anni completentia, exhibet Elias Ebingerus in Historia Ecclesiastica Szculi XV. pag. 408. seq.

Non dubitant etiam Proteſtantes memoriam ſæcularem rerum memorabilium & ſingularium beneficiorum DEI pie obire, uti conſtat Jubileum Evangelicum à Lutheranis noſtris paſſim celebratum 1) Anno 1617. in memoriam cœptæ à B. Luthero Reformationis, de quo vide præter

ter Acta variis in locis tum separatim excusa Tho. Lansii mantissam Orationum p. 496. seq. & V. C. Christiani Junckeri vitam B. Lutheri numismatibus illustratam p. 368. sq. Tum 2) Anno 1630. in memoriam exhibitæ Imperatori Carolo V. Augustanæ confessionis: id. p. 438. Porro 3) A. 1655. in memoriam religiosæ pacis Passaviensis, de quo Jubileo præter Junckerum p. 484. confer Jo. Benedicti Carpzovii Patris fasciculum myrrhæ p. 445. sq. & Rev. D. Fechtii prolegomena ad commentarium B. Varenii in Esaiam num. 3. Denique 4) A. 1676. in memoriam formulæ concordiæ. Idem Junckerus p. 484. Omitto Jubilea à singularibus populis celebrata ut A. 1693. à Suecis jussu Regis Caroli IX. in memoriam receptorum in Concilio Upsaliensi A. 1593. Evangelicorum sacrorum. Confer *Dan. Guilelmi Molleri* diss. de Jubileo Lutheranorum, Altdorf. 1700. Sic & *Academias* vertente ab illorum fundatione sæculari spatio Jubilea celebrare meminimus, ut nuper admodum Witebergensem A. 1702. Giessensem Anno 1707. & Lipsiensem Anno 1709. Nec minus *Gymnasia* sive *Scholas* ut Hallensem Saxonum Anno 1665. cujus acta à D. Godfrido Oleario Superintendente edita prodierunt Rudolphstadii 1666. 4. Sed & *Typographos* A. 1640. inventæ ante ducentos annos typographiæ Jubileum obiisse constat, suntque in manibus Acta *Jubilei Typographorum* vulgata illo anno Lipsiæ in 4. & B. Doctoris Jo. Schmidii Concio in memoriam ejusdem habita Argentorati, typisque exscripta. Videndus & Clariss. Wilh. Ernesti Tenzelii libellus Germanice editus, qui inscribitur: *Discours von Erfindung der Buchdruckerey, Kunst / bey Gelegenheit des fünfften Jubeljahrs. Gothæ 1700. 12.*

De Reformatarum Ecclesiarum Jubileis vide præter laudatos à Lipenio Tom. 2. Bibl. Theol. p. 136. Carolum Drelincurtium in libro Gallico cui titulus: *du Jubilé des Eglises Reformées avec l'examen du Jubilé de l'Eglise Romaine.*

IX. De Festis Græcorum Ethnicorum diligentissimam tractationem instituit Jo. Meursius in libris VI. Græciz feriatæ Lugd. Bat. 1619. 4. quibus alphabetico ordine Festa Græcorum, Atticorum maxime persequitur. Idem nonnulla hujus argumenti etiam attigit, sed sparsim, in Atticis lectionibus & aliis scriptis, uti singulari libro egit de *Eleusiniis* sive majore & minore Cereris Eleusinz Sacro ac Festo; & alio libro de *Panathenais* majoribus quinquennialibus & minoribus annuis, in Minervæ honorem celebratis. Ambo libri eodem anno Lugd. Bat. & eadem forma pro-

prodierunt, cumque Meursii Græcia feriata, additis ex Chirographo Auctoris observationibus nonnullis, recusi sunt in Tomo VII. thesauri Antiquit. Græc. Gronoviani. De *Dionysiis* quoque singularem librum promisit, sed qui nunquam in lucem editus est, unde tanto avidius Illustris Viri Ezechielis Spanhemii librum de eodem festo, cujus jam pridem spem fecit, expectabamus. Sed & illius operis cum summi viri morte spes decollavit. De Phiditiis, Syssitiisque Lacedæmoniorum agit idem *Meursius* in Miscellaneis Laonicis L. I. c. 9. sq. cum quo confer, quæ de Phiditiis Cyrenensium notat *J. Casaubonus* ad Athenæi Lib. XI. c. 9. De Phiditiis sive Ἀνδρείοις Cretenensium Eustathius ad Iliad. V. p. 689. edit. Basil. idem *Meursius* in Creta, lib. 3. c. 10. & de Philotesiis veterum *Jo. Fronto* Academix Paris. Cancellarius in Epistolis selectis, Leodii Eburonum 1674. 12. editis epistola I. ubi cum his confert Agapas veterum Christianorum, de quibus infra. De Græcorum epulis publicis confer interim *Svidam* in πανδείσια & ὡς καλὸν ὠπόσειδον. *Andræ Christiani Eschenbachii* diff. VI. de symposiis Sapientum p. 279. sq. & de sacris Græcorum Romanorumque epulis solennibus per varia festa celebratis *Stuckium* I. 33. Antiquitatum Convivalium. De Charistiis Romanorum *Ovidius* 2. Factor. & *Valerius Max.* 2. I. 8. Cæterum ut argumentum nostrum perfequamur, *Petri Castellani* Gerhardimontensis ἐορτολόγιον s. de Festis Græcorum liber prodit Antwerp. 1617. 8. *Job. Fasoldi* Barutho-Franci Græcorum veterum ἐορτολογία sive XII. Decades festorum, expositæ Jenæ 1676. 12. Uterque libellus una cum *Jo. Jonstono* de Festis Græcorum, jam supra mihi memorato, iterum excusus est in eodem tomo VII. Antiqu. Græcar. à *Cl. Gronovio* collectarum, *Job. Philippus Pfeifferus* quoque in Antiquitatibus Græcis hoc de argumento nonnulla habet, sed perinde ut *Fasoldus* ex *Meursio* petiit pleraque omnia. *Meursii* Observationibus succinctius digestis non contemnenda quædam adjecit *Job. Potterus* in Archæologiis Atticis, II. 19. sq. Tom. 12. thesauri Gronov.

De festis quibusdam Atticis præclara itidem nonnulla notarunt *Sam. Petitus* in eximio suo ad Leges Atticas commentario, non longe ab initio, *Egidius Menagius* in Dissert. Gallice edita super Terentii Heantontimorumenon, ubi de triplicibus Dionysiis, Lenæis, Dionysii κατ' ἄστυ & Anthesteriis: ut veluti notiora præteream, quæ de Festis Græcorum observavit *Lilius Gyraldus*, Syntagmate XVII. de Diis. De festo Attico *Steniis* adeundus etiam V. C. *Ludolphus Kusterus* ad Aristophanis Thesmothiazusas v. 481. De Pyanepsiurum festo quasi κυάμων ἐορτήν (Βοή)

nen: Fests) dicas, in honorem Apollinis celebrato, Baudelotus de Dairval in dissertatione edita Gallice Paris. 1712. 4. *Fête d' Athenes représenté sur une Cornaline antique du Cabinet du Roi.*

Philippus Jacobus Maussacus quoque collectionem de festis & Legibus Atticis promisit pag. 26, ad Harpocratonem, verum illud opus nunquam lucem adspexit.

X. De Eleusiniis Mysteriis majoribus ac minoribus, & Festo Cereris Eleusinæ, præter *Meursium*, *Pfeifferum*, *Potterumque*, & alios jam laudatos, adire non pœnitebit *Josephum Scaligerum* p. 39. ad Eusebium, *Jo. Marsbamum* in Canone chronico, *Dionys. Petavium* ad Themestium pag. 411. seq. edit. *Harduinanz*, *Jac. Du Portum* p. 260. ad Theophrasti characteres, & *Ism. Bullialdum* p. 250. sq. ad Theonem Smyrnæum. Mysteria Cereris historice explicat *Jo. Clericus* Tom. VI. Bibliothecæ universal. p. 61. sq. Physice *Eschenbachius* in Epigene suo s. commentario de Poësi Orphica p. 11. seq. Num Eleusinia ex Ægypto Athenas traducta fuerint, disquirat *Herm. Witsius* p. 186. Ægyptiacor. Quomodo Athenis translata sint Romam, disputat *Schurzfleischius* in Opp. hist. polit. p. 863. sq. Celebrata, præter Atticos, fuisse Eleusinia à Celeensibus, Phlasiis, Pheneatis, Lacedæmoniis, Parrhasiis, Cretensibus, & Romanis ipsis auctore *Hadriano Imperatore*, probatum it *Meursius* cap. ultimo. De Panathenæis præter *Meursium* & alios paullo ante nominatos, agunt idem *Marsbamus* in Canone chron. *Job. Seldenus* ad Marmora Oxoniensia pag. 74. *Tho. Lydias* ad eadem Marmora p. 166. De Bacchanaliis antiquis & hodiernis liber *Job. Nicolai* seorsim editus A. 1679. & recusar in T. VII. Antiquit. Græcar. ut omittam *Jac. Herrenschmidii* Oettingensis dissertationem, Norimb. 1626. 12. Non adeo scelerata fuisse veterum Bacchanalia, quam vulgo creditum est, contendit *Julius Rondellus* in Dissert. de Chœnice Pythagoræ, Gallice edita Amst. 1690. 12. De Mithræ Sacris *Arbanasius Kircherus* in Obelisco Pamphilio, & in Tom. I. Oedipi Ægyptiaci, *Thom. Stanleius* in Historia Philosophiæ Orientali pag. 110. edit. Lat. *Tho. Gamkerus* pag. 238. sq. Advers. *Casaubonus* & *Salmasius* ad Historiam Augustam, *Thomas Hyde* de veteri religione Persarum p. 108. sq. & præter alios novissime *Philippus à Turre* in monumentis veteris Antii, editis Romæ 1700. 4. De variis Mysteriis sacrisque Ægyptiorum, Osiridis tum Bacchi Orgiis, & Trietericis, Persarum Mithriacis, Græcorum Eleusiniis & Thesmophoriis, Thracum s. Samothracum Orphicis plura nos & di-

finctiora doceret, si tulisset ætatem, Icesii liber de Mysteriis, quem laudat *Clemens Alexandrinus* in *Protreptico*. Videnda interim quæ præter eundem *Clementem* pag. 9. sq. prodit *Arnobius* lib. VI. contra Gentes p. 169. sq. & Lib. VII. p. 225. 229. sq. Singulare opus de Arcanis rei Hæreticæ & Telesticæ moliri jam pridem se significavit Rev. D. *Valentinus Ernestus Lascherus* Superintendens hodie Dresdensis in Nov-antiquis Relationibus A. 1701. p. 179. sq. Sed gravioribus & magis arduis negotiis hæc & alia quæ in affectis habuit multa præclara coactus est omittere. De variis lustrationibus Gentilium, quibus tum in Mysteriis tum alibi usos esse constat, præ cæteris laudandus est eruditus liber *Job. Lomeieri* Zutphanienfis, editus primum Anno 1682. 4. atque iterum, auctore jam defuncto auctior, sub titulo *Epimenidis*, Zutphanix 1700. 4. Vide etiam *Petrum Taffinum* Jesuitam de anno seculari Romanorum cap. 6. *Job. Saubertum* de sacrificiis cap. XI. & *Jac. Perizonium* ad *Æliani* Variarum Lib. VIII. cap. 5.

XI. Die festo vetitum fuit Athenis cuiquam injuriam facere quoquo modo, aut quicquam decernere, nisi quod ad festum pertineret: neque cuiquam manus injicere licebat, quamvis reo, Eleusiniis & Dionysiis durantibus: vide *Sam. Petium* de Legibus Atticis p. 17. sq. & p. 36. sq. & p. 49. Idem tamen p. 45. observat festa non videri otio transacta esse ab omnibus, quamquam Romanos constat per ferias à famulis operibus cessasse. Conf. *Ciceronem* Lib. II. de legibus p. 98. & 117. edit. *Adriani Turnebi*, & quæ observat *Henr. Ernestius*, libro de studiis festis diebus non competentibus p. 74. sq. Thargeliis durantibus nec pignus, nec quicquam quod alterius esset, capere licebat, ut notat *Meursius* p. 143. Græciz feriatz. De sobrietate per dies festos ab Ethnicis observata vide quæ idem *Ernstius* p. 35. Durantibus Olympiis per totam Græciam à bello cessatum docet *Plutarchus* in *Lycurgo*, ad quem locum addas notas *Clariff. Dacerii*. Extat & *Job. Ludovici Ruellii* libellus de Religione gentium circa festa, editus Cellis 1663. 12.

De anno, mensibus & Calendario Atticorum, aliorumque Græcorum, conferendi quos laudavi nuper in Menologio sive libello quem jam supra memoravi de centum circiter populorum mensibus, excuso Hamburgi 1712. 8.

XII. De Festis Romanorum consulendus *Ovidius* in primis in libris *Fastorum*, quorum sex postremos intercidisse dolendum est. *Ovidium*

diū illustrarunt tum alii, tum *Carolus Neapolis* in anaptyxi ad fastos Ovidianos, Antwerp. 1639. fol. E recentioribus hoc argumentum illustrant, præter *Rosinum & Dempsterum* libro 6. Antiquitatum Roman. *Burchardum*que *Gotbelf Struvium* cap. 8. & 9. & *Gyraldum* syntagmate XVII. de Diis, *Petrus Morestellus* in *Alypio* f. libro de priscorum Romanorum feriis Lugd. 1605. 4. & *Sibrandus Tetardus Siccama* in præcidaneis ad Fastos Calendares Romanorum, Campis 1599. 4. ambo recusi in Tomo VIII. thesauri *Græviani*, ubi & alia huc facientia reperiuntur. *Palladi* Methonenfis *Sophistæ* liber *Ἐπι τῶν ἁγίων Ῥωμαίων ἐπέων*, *Svidæ* memoratus intercidit.

XIII. De Anno & Calendariis veterum Romanorum quemadmodum Christianorum quoque scriptores complures laudavi in eodem Menologio meo & in Bibliotheca latina IV. 6. Præ cæteris commendandus *Franciscus Blondellus* in Historia Calendarii Romani, Gallice scripta, editaque Paris. 1682. 12. qui Romuli Calendarium exhibet p. 41. Numæ Pompilii p. 47. Calendarium Julianum p. 65. Calendarium Ecclesiasticum vetus p. 139. Gregorianum denique p. 259. Novissime etiam vir nobilissimus *Henricus Leonhardus Schurzfleischi* librum de Anno Romanorum vulgavit Witebergæ 1703. 4. in quo Herwartianum quoque Calendarium exhibet cum *Petri Lambecii* & *Ægidii Bucherii* notis, quibus suas observationes adjunxit.

XIV. Inter Festa Christianorum primo loco memorari debet *Dies Dominicus*, qui Sabbato Judaico successit, auctoritate Apostolica, resurrectionem Christi victoriosam *Psal. CX. 4.* singulis hebdomadis celebrante. Vide Interpretes ad *Actor. XX. 7. 1. Corinth. XVI. 2.* *Hebr. IV. 7.* *Apocal. I. 10.* *Cotelerium* ad *Epist. Barnabæ* Tomo I. Patrum Apostolicorum p. 47. sq. *B. Kortholti* paganum obtrectatorem p. 307. sq. *Briffonium* ad legem Codicis Theodosiani de Spectaculis p. 24. sq. *Valesium* ad *Euseb. p. 279.* *Herm. Conringii* programmata sacra pag. 113. seq. & *Job. Mich. Heinescii* descriptionem Ecclesiæ Græcæ, Germanice editam parte III. p. 152. sq. Recte hoc ab Apostolis factum esse & fieri potuisse adversus Judæos tuentur *Wagenseilius* in telis igneis Satanæ p. 558. sq. *Jo. Pearsonius* ad Symbolum Apostolicum p. 469. sq. editionis Latinæ, *Ludov. Capellus* in tractatu de Sabbato pag. 281. seq. operum posthumorum, quibus addes *Hugonem Menardum* notis ad *Barnabæ Epistolam* pag. 202. seq. *S. Athanasius*

nafus * quidem non dubitavit affirmare Christum ipsum loco Sabbati diem Solis solenni cultui dedicasse. Idem legas in *Talmude* tractatu *Avoda Sara* cap. 1. quod testimonium non contemnendum videtur *Jo. Hoornbeckio* p. 174. de observando præcepto decalogi de Sabbato. Neutiquam tamen hoc certo probari posse existimem, & sufficit nobis quod hoc in honorem Christi factum sit auctoribus Apostolis. — *Octavus* dies aliis dictus est, ut *Ignatio* Epist. ad Magnes. c. 9. *Justinus* Martyri p. 260. dialogi cum Tryphone, & forte *Irenæo* libro deperdito de Ogdoadæ. Aliis *primus*, quia revera primus dies est à quo Sabbatum septimus: & *μίαν σαββάτων* pro *πρώτη* dici, Luc. XXIV. 1. & Joh. XX. 7. doctissimi interpretes annotarunt. Confer *Vossii* Harmoniam Evangel. p. 359, 363. *Diem Solis* quoque vocant idem *Justinus* in Apologia longiore p. 99. *Tertullianus* c. 16. Apologetici, itemque alii: neque enim ægre ferebant Christiani hoc nomen licet ab Ethnicis ** repetitum, quia ut *Ambrosius* serm. 61. in ea die *Salvator* veluti *Sol oriens* discussis infernorum tenebris luce resurrectionis emicuit. *Κυριακὴν ἡμέραν* five *diem Dominicum* pro die Paschatos accipiunt nonnulli Apocal. I. 10. ut *Paulus Colomesius* in observationibus sacris pag. 100. certum tamen est hoc nomen pro die Solis frequentatum esse non primum à Constantino M. sed ab antiquissimis Christianis ut *Ignatio* Epist. ad Magnes. cap. 9. Confer *Suicerum* in *Κυριακῆ*. Resurrectionis diem pro quolibet die Dominico dixit *Amalarius* editus à Mabillonio Tom. 2. Analect. p. 101. & 138. confer *Meursii*, *Suiceri* & *Cangii* glossaria in voce *ἀναστάσιμῳ ἡμέρα*. Idem *Suicerus* T. 2. p. 920. sq. agit de more non E-bionzorum modo sed & aliorum Christianorum qui *Sabbatum* & diem Solis pariter feriabantur. De quo confer Constitutiones Apostol. VIII. 33. *Hug. Grotium* explicatione Decalogi p. 57. sq. & ad Actor. XV. 21. *Laur. Zaccagnii* prolegomena ad monumenta vetera p. 78. seq. & *Justi Henningi Bæbmeri* diss. 1. ad Plinii Epistolam de Christianis. Idem hodieque feruntur facere Æthiopes. Vide D. *Phil. Nicolai* Tomo 2. operum pag. 21. & *Jobi Ludolphi* comment. ad historiam Æthiopicam p. 239. Interjecto tempore variis conciliis Sabbatum cum die Dominico pari religione

S s 3

obire

* *Athanas.* Tom. 1. p. 1060. Idem tamen hoc p. 1066. explicat sic, ut Christum resurrectione sua diem Dominicum consecrasset dicat, quod nemo negaverit. Atque ita forte etiam accipiendus *Eusebius*, à Christo translatus Sabbatum scribens in Ps. XCI. Apud *Tertullianum* vero IV. 12. contra Marcionem, legas Christum sabbati diem benedictione Patris à primordio sanctum benedictione sua fecisse sanctiorem.

** De Planetaria dierum denominatione, quam hæresibus adscribit *Philastrius* hæresi CXI videnda *Joh. Moebii* dissertatio Lipsi. 1687.

obire & cum Judæis atque gentibus festa agere prohibitum fuit. Vide quæ viri docti ad Canonem 37. & 39. Laodicen. *Bellarminum* lib. 3. de cultu Sanctorum cap. X. & *Phil. Jacobum Hartmannum* sive *Selerandrum* in libro de gestis Christianorum sub Apostolis p. 303. sq. & quæ de hæresi Sabbatianorum *Cotelerius* ad Constitutiones Apostol. lib. V. c. 15. De Sabbatho Mariano Ecclesiæ Romanæ vide *Hottingeri* primitias Heidelbergenses p. 350. seq. & *hodegum* Germanice editum part. 2. p. 202. sq. Ritus Christianorum veterum die Solis observati v. g. quod convenirent ad faciendas preces & ad conciones sive adhortationes audiendas, & ad facram Synaxim celebrandam : quod illa die non adorarent de geniculis (excepto festo Pentecostes de quo *Rich. Simon* p. 261. ad *Gabrielem Philadelphiensem*) non jejunarent, & similia, apud *Briffonium* libro laudato, *Henricum Ernstium* de studiis diebus festis non competentibus, Soræ 1656. 4. *Suicerum* in vocibus Σαββατον, νηστία, γονολισια, & alios qui de moribus & ritibus primorum Christianorum scripserunt *Guil. Caveum*, *Claudium Fleury* sive *Florum* & *Godfridum Arnoldum* videri possunt. Qui Sabbathum Judaico more celebrandum contendebant, *Sabbatici* etiam appellabantur, uti Judæi ipsi *Sabbatarii* * dicuntur poetæ *Martiali* IV. 4. *Petrobrusiani* vero & post eos plurimi alii ut *Brownista* recentiori ætate, præter diem Dominicum omnia festa rejiciebant, contra quos disputant *Henricus Morus* p. 441. operum Theologicorum & *Rich. Montacutius* Apparatu ad *Origines Ecclesiasticas* p. 376. sq. & Tomo 1. originum Ecclesiasticarum p. 131. Loco diei Solis notum est Muhamedanos, celebrare diem *Veneris* sive ** in memoriam Mahomedis, illo die à *Mæcca* profugi hoc faciunt, sive id acceperint ab antiquiore ritu Saracenorum, de quo *Seldenus* II. 4. de *Diis Syris* p. 289. *Constantinus M.* vero diem *Veneris* etiam festum haberi & negotia forensia ac civilia illo intermittere voluit, quod eodem passus esset optimus Servator. Vide *Eusebium* IV. 18. de vita *Constantini*, *Sozomenum* p. 412. & recentioribus *Tillemontium* T. 4. *Historiæ Imperatorum*, Gallice editæ p. 593, 595. Ex variis relationibus etiam constat Ethnicos qui habitant circa *Ormum* & *Goam* diem *Lunæ* quot hebdomadis festum agere, quemadmodum *dies Martis* colitur circa *Guineam*, & *dies Jovis* ab iis populis qui *Magno Mogoli* parent, ut adeo per

* In *Benjaminis* itinerario mentio Judæorum Cypriorum, qui diem Solis hebdomadam egerunt festum. Confer *Jac. Rhenferdum* de sctis Judæorum hæresibus §. 35.

** Confer *Hottingeri* primitias Heidelbergenses p. 371. sq. *Pearsonium* ad *Symbol. Apostol.* p. 472. *Thom. Smithium* de moribus Turcarum pag. 28. sq.

per totam hebdomadem nullus superfit dies præter *diem Mercurii*, qui non ab aliqua gente hebdomadatim festus habeatur, quoniam & ille quandoque celebratur à Japanensibus, cum enim hi nullum singulis hebdomadis festum diem agant, sed singulorum mensium diem 15. & 28mum celebrent, hosce mensium dies in diem Mercurii sæpius incidere perspicuum est. Confer *Mottanum Vayerum* Tomo XII. operum p. 32. edit. in 12. Incolas qui insulam Formosam habitant, neque ullum hebdomadariam neque ullum alium festum diem celebrare notatum Mandelsloio in relatione de suo itinere & eidem Vayero p. 360. Sed in Georgii Psalmanazaris descriptione Insulæ Formosæ, multa de festis Formosanorum traduntur. Ut vero ad Christianos redeam, de nominibus & ratione dominicarum dierum atque hebdomadam apud Græcos per totum annum videnda Leonis Allatii dissertatio, ejus libro de consensu Ecclesiarum Orientalis & Occidentalis subiecta: Heineccius in descriptione Ecclesiarum Græcæ parte 3. p. 182. sq. Suicerus & Cangii glossarium in *Κυριακή*. Idem Latinæ Ecclesiarum nomina persequitur & cum Græcis confert in glossario Latino voce *Dominica*. Græci ferias hebdomadis à subsequente Dominica, Latini à proxime præcedente appellare consueverunt. Confer *Beveregium* ad Synodicum pag. 35. b. & 157.

XV. De aliis Christianorum festis eorumque origine ritibus &c. varia scripta extant *Rudolphi Hospiniani* Tiguri Anno 1593. & novissime Genev. 1674. fol. *Matthæi Dresseri*, Lips. 1593. 8. & qui Chronicon festorum scripsit *Rivandi*, *εὐχορογογυία* *Georgii Hessi*, aliorumque: *Joachimi* præterea *Hildebrandi* enchiridion de præfata & primitivæ ecclesiarum sacris publicis, templis & diebus festis Helmst. 1652. in 4. tum singularis de festis liber qui non minus quam alter à me jam memoratus lucem iterum adspexit ibidem 1701. 4. Non prætereundus etiam *B. Bebelius* Antiquitatt. Ecclesiast. Sec. IV. T. 2. p. 846. sqq. *Theodori Thummii* tractatus historico-theologicus jam supra laudatus de festis Judæorum & Christianorum: *Christianus Wildvogelius* in Chronoscopia Legali de jure festorum, Jen. 1699. 4. *Caspar Calvar* Tomo 2. Ritualis Ecclesiarum & ex Pontificiis acerbus Hospiniani ac Dresseri insectator *Jacobus Gretserus* Jesuita libris 2. de festis Christianorum, ejusque auctario de festo Corporis Christi Ingolstadt. 1612. 4. & lib. 1. de cruce p. 56. sq. ubi festa Crucis persequitur. *Andreas* vero *Wilckii* liber de festis Christianorum, & *Job. Weitzii* heortologium completitur varia veterum recentiumque Poetarum carmina præcipuorum festorum argumentis respondentia, notisque ab editore illustrata.

strata, quemadmodum in D. Jo. Conr. Dannhauſeri hagiologio feſtali habentur conciones à Theologo illo præſtantiffimo habitæ in diebus feſtis & nonnulla etiam circa originem feſtorum hinc inde monentes. Cæterum ſingulari cura in hoc argumento illuſtrando verſatus eſt non ita pridem *Adrianus Bailletus* qui Pariſiis 21. Jan. A. 1706. obiit, & præter vitas ſanctorum N. T. XII. Voluminibus vitas ſanctorum V. T. uno volumine, Topographiamqve & Chronologiam ſanctorum, etiam hiftoriam feſtorum fixorum Gallica lingua edidit & duobus voluminibus hiftoriam feſtorum mobilium Dominicarum & feriarum eſt perſecutus Pariſ. 1703. 8. & in fol. & ante Bailletum *Lud. Thomaffinus* præbyter Oratorii die 24. Dec. A. 1695. Pariſiis deſunctus in tractatu Gallice edito de feſtis Pariſ. 1683. 8. *Carolus Guietus* Jeſuita Gallus in Heortologia ſ. libro de feſtis propriis locorum. Pariſ. 1657. fol. ap. Cramoiſium. De Feſtis Latinæ Eccleſiæ videndus etiam *Iſidorus* Hiſpalenſis libro ſexto originum cap. 18. & *Cangius* gloſſario in vocabulo *Feſtum*.

Feſtorum multitudinem atqve, ut *Eraſmus* * jam conqueſtus eſt, in immenſum accreſcentem turbam in Eccleſia Romana tanquam ſcholam otii ac turpitudinis exagitat *Henr. Morus* p. 554. operum theologicorum. Confer *Georg. Wicclium* in via regia apud *Eduardum Brownium* Tomo 2. fasciculi rerum expetendarum & fugiendarum p. 729. & gravamen 37. in eodem opere pag. 363. Tom. I. *Ben. Piſſetum* T. 2. Theol. Chriſtianiæ p. 169. edit. Genev. A. 1708. Muhamedanorum Judæorumq; in illam Feſtorum multitudinem inveſtivas vide ſis ap. *Hottingerum* in hiftoria Eccleſiaſtica Sec. XVI. parte 2. p. 134. ſq. Duodecim Feſta Mariæ ſolius celebrat Romana eccleſia, de quibus inter Pontificios agit *Job. Jacobus Komarec* in Mariali theoretico & practico, Italica lingua Romæ A. 1690. 4. edito, ſed videnda etiam quæ circa illa feſta monuerunt ex Proteſtantibus *Andreas Rivetus* in apologia pro Maria lib. 2. c. 16. T. 3. operum: *Hottingerus* in *Wegweifer* Tom. 2. p. 193. ſq. & *Frid. Ulr. Calixtus* in hiftoria immaculatæ conceptionis Mariæ pag. 265. ſq. ad finem uſqve libri. De incommodis plurium feſtorum nonnulla ſua de Sabbato exercitationi præmiſit *Job. Sam. Stryckius* Halæ Saxonum 1703. 4. Ex ipsis etiam Romanæ Eccleſiæ aſſeculis conſulere juvabit *Nicolaum de Clemangis* ſæculi XV. ſcriptorem, de novis celebratibus non inſtituendis, p. 143. ſq. Operum, & *Job. Baptiſta Thiers* die 28. Febr. Anno 1703. denati librum de feſtorum dierum imminutione. Lugd. 1668. 12. quem valde commendat

* Vide Epiftolas poſt Clementem Romanum à Colomeſio editas pag. 294.

dat Colomesius pag. 131. Observationum sacrarum, & Elias du Pin T. XVIII. pag. 274.

XVI. Festa Dominica s̄ solenniora Ecclesiz Græcæ hæc memorantur à Leone *Allatio* pag. 13. de libris Ecclesiasticis Græcorum: Annuntiatio B. Virginis, Christi natiuitas, Baptismus Christi, transfiguratio in monte Tabor, Resurrectio Lazari, festum Palmarum, Lignum Crucis, Resurrectio Christi, Ascensio Christi, & Spiritus Sancti in Apostolos effusio. Huic denique *Allatius* adiungit, Deiparæ assumptionem, additq̄ eam, licet non semper locum inter festa apud Græcos * habuerit, modo tamen certum sibi vindicare, nec sine piaculo negligi. De festis diebus *Apostolorum* adeundus Jo. *Dalleus* de pseudepigraphis Apostolicis lib. 1. cap. II. pag. 139. & c. 14. p. 169. seq. Alia recentiorum Græcorum festa vide apud *Thomam Smithum*, in Epistola de statu Ecclesiz hodiernæ Græcorum p. 16. sq. *Paulum Ricautum*, in libro Anglice primum, tum Gallice edito de statu Ecclesiz Græcæ c. 6. & Rev. *Job. Mich. Heineccii* delineationem Ecclesiz Græcæ part. 3. c. 3. *Suicerum* in thesauro & *Cangium* in glossario mediz Græcitat. Sed & *Typicum Irenes Augustæ*, in *Analectis Græcis Benedictinorum* p. 248. seq. ubi varia festa memorantur, ne de *Lectionario*, *Euchologio* & aliis libris Græcorum Liturgicis dicam, *Ἐορτολόγιον* *Sebasti Trapezuntii Kymenitz*, typis exscriptum *Buccaresti* in *Walachia* 1701. 4.

Dies Sanctorum memoriz consecratos in Græcorum *Menologiis* & Latinorum *Martyrologiis* consignatos videre licet, de quibus nolo jam prolixius differere post ea quæ de *Menologiis* ad *Allatium* de libris Ecclesiasticis Græcorum dixi, & quæ in *Schediasmate* de libris Ecclesiasticis Latinorum & Actis Sanctorum annotavit amicus noster *Nicolaus Petrus Sibbern*, *Glückstadiensis* *Holfatus*, *Witebergæ* 1706. 8.

T t

Festum

* Etiam apud Latinos tardius celebratum hoc festum, licet inter Augustini sermones de sanctis, duodevigesimalis legitur in assumptionem Mariæ. Sed tribuendus est Ambrosio Autperro, cuius temporibus circa A. O. 770. de assumptione B. Virginis agi cœpit. Confer *Mabillonium* Tom. 2. *Secul. 3. Benedictin.* p. 270. & *Jo. Launojum* in iudicio de controversia super exscribendo Parisiensis Ecclesiz *Martyrologio* (contra *Nicolai Billaldi* *Vindicias Parthenicas*) *Parif.* 1671. 8. Vide & quæ *Claudius Jolius Canonicus* *Parif.* in dissertatione de verbis *Ufuardi* 15. *Aug.* & in Epistola pro *Ufuardo* *Apologetica* *Parif.* 1669. 1670. contra *Jac. Goudini* *Doctoris Sorbonicæ* & *Canonici* *Parif.* assumptionem B. Virginis vindicatam. Consule etiam *Florentinium* ad *Martyrolog.* *Hicronymianum* p. 263. sq. & quæ *B. Antonius Reiferus* in *Launojo* *confessore* p. 763. sq. contra ea quæ *Lambecius* in itinere *Cellenfi* & *Tom. 8. Bibl. Vindobon.* p. 132. sq.

Festum *Circumcisionis* auctor blasphemii libri ישן וולדית p. 23. inepte fingit institutum esse à Petro Apostolo, longe enim serius *Ost. v. 4. Nativitatis* celebrari cœpit, quibus deinde post aliquot sæcula accessit alter ille *Circumcisionis* titulus. Vide *Baronium* ad Martyrolog. Romanum Calendis Januar: *Casaubonium* Exerc. 2. ad Baron. c. 9. & *Montacutum* 1. Orig. Ecclesiast. p. 126. seq. 136. *Fauslini* Homilia contra varias superstitiones Calendis Januariis usitatae (unde ἐορτήν Σάβανικην vocat Chrysostomus homilia 1. de Lazaro, T. V. edit. Ducæi p. 18.) edita est à *Bollando* Tom. 1. Act. Sanctorum Januarii p. 2. adde *Asterii* homiliam quartam, *Canonem Trullanum* LXII. *Sirmondum* ad sermonem *Augustini* de Calendis Januariis T. 1. Opp. Sirmodi pag. 335. *Petrum Possinum* ad S. Nili Epistolam 81. ubi etiam de veterum Christianorum per illam diem devotione. Vide & *Cangii* glossarium in *cervulus* & *Kalende*, atq; *Aloysii Novarini* schediasmata sacra libro V. cap. 16. Agyrtarum Calendis Januariis, Natalibus Christi & die Candelarum januas oberrantium stipemque petentium meminit *Jo. Tzetzes* Chil. XIII. hist. 475. De festo *Fatuorum* Calendis Januarii abolito in Gallia, & restituta solennitate *Circumcisionis* Domini vide *quereiam* ad *Gassendum* p. 73. & *Antonii Pagi* Criticam *Baronianam* ad A. C. 1187. num. 17. seq. De *Hippodromiis* per *Calendas* *Januarias* institutis vide præter *Nilum* Epistola laudata, *Sidonium* carmine 23. v. 307. seq. De *strenis* & *donis* quæ initio anni quemadmodum aliis quoque diebus festis mitti ad amicos consueverunt videndus *Zaccagnius* ad Epistolam *Nyssenii*, in collectione veterum scriptorum p. 354. 379. *Ausonius* *Tollii* pag. 645. *Symmachus* X. Epist. 35. & 27. *Petavius* ad *Juliani* *Misopogonem* p. 306. seq. edit. Paris. *Jac. Godofredus* ad *Codicem* *Theodosianum* Tom. 2. p. 439. sq. ubi de *strenis* Imperatori oblati & *Jo. Tristanus* Tom. 2. Hist. Imperatorum p. 643. *Philippi Horstii* *Schediasma* de *strenis* votisque Januariis Jen. 1632. 4. *Christiani Frid. Franckensteimii* diff. de novo anno Lips. 1673. 4. atque *Martini* imprimis *Lipenii* *strenarum* civilium & Ecclesiasticarum *Historia* Lips. 1670. 1677. 4. & Tom. XII. thesauri *Græviani*: *Jacobi Junck* *Xeniothecion*, Colon. 1683. 4. *Hieron. Bossius* *Ticinensis* de *strena*, *Mediolan.* 1624. 8. *Theodori Marcellii* *Historia* *strenarum*, orationibus adversariis & carmine explicata Paris. 1599. 8. quibus denique addere licet succinctam *strenarum* *Historiam* traditam Gallicè à *Renato Josepho Turnemine* S. I. in memoriis literariis *Trevoltinis* A. 1705. pag. 102. edit. Amst. Primus anni dies μεγάλην βραμηνία & πάγκων ἑορτή Romanis quoque festus & aliis gentibus. Confer *Ovidium* 1. factorum 167. seq.

176. 185. *Valesium* ad *Ammiani* XXIII. 1. *Libanii* ἐκθροσιν Καλαυδῶν Tom. I. Operum p. 178. De Judæorum Rosch hafchanah dixi supra p. 314. de quibus à novi anni primo die ad festum expiationis se præparantibus consules *Joh. Morinum* lib. IX. de Sacramento pœnitentiæ cap. 34.

De *Epiphaniâ* die V. vel VI. Januarii (vide *Usserium* de anno solaris p. 20. & *S. Nili* narrationem IV. p. 60. edit. *Possini*) quibus memoria *Nativitatis Christi, & baptismi (unde etiam dictus dies τῶν Φώτων, confer *Beveregium* p. 213. seq. ad *Synodicum*) & mutata in vinum aquæ ac denique Magorum recoli consuevit, videndus *Cotelerius* ad lib. V. Constitutionum Apostolicar. c. 13. *Valesius* ad *Ammiani* Marcellini XXI. 2. *Hugo Menardus* ad *Sacramentarium* Gregorii M. p. 35. *Tillemontius* Tom. I. memor. Hist. Eccles. p. 13. 24. 29. *Suicerus* in *Thesauro* & in *Observationibus* sacris p. 43. sq. & in glossario utroque *Cangius*, *Florentinus* ad *Martyrologium* Hieronymianum p. 229. sq. *Bollandus* T. I. Actor. Sanctor. Januarii Tom. I. p. 8. 323. & 664. *Briffonius* ad legem Codicis Theodosiani de spectaculis p. 41. sq. *Montacutius* Tom. I. *Originum* Eccles. p. 237. seq. *Petavius* ad *Epiphan.* p. 359. & de incarnatione p. 114. seq. edit. Paris. & *Simplicius Verinus* sive *Salmasius* contra *Grotium* p. 136. sq. ubi adversus *Petavium* observat non *Epiphaniâ* jejunatum, sed per νησιμον ἡμέραν apud *Theophilum* Alexandrinum intelligi vigiliâs *Theophania* præcedentes. Extant & *Joh. Kindleri* diss. de *Epiphaniâ* Witeb. 1684. & *Joh. Pauli Hebenstreiti* de *Epiphaniâ* & *Epiphaniâ* apud *Gentiles* & *Christianos*. Potest præterea consuli licet fabulis scatens hinc inde *Henrici Crombachii* *Historia* & *Encomium* trium Regum, non parvo volumine in folio editum Colon. 1651.

De *Festo Purificationis* Maris, sive ut Græci appellant ἡ Παπαῖης, quod Anno Justiniani Imp. XV. institutum tradunt *Theophanes*, *Georgius Hamartolus*, *Paulus Diaconus*, *Nicephorus* XVII. 28. Hist. aliique; vide *Casabonum* p. 170, *Exerc. Seldenum* III. de *Synedris* Hebræorum p. 130. *Rich.*

T t 2

Mos-

* *Epiphania* à *Natalibus* Christi distinguuntur in *Menandri* *Historici* *Byzantini* excerptis *Hoscheliani* p. 120. ἀτὰρ ὁ Πέτρος ἐμεινεν αὐτῆς ἐπιφάνιασιν τῆς ΓΕΝΕΘΛΙΑΙ ἑορτῆς χριστοῦ & Θεοῦ. ἥδη γὰρ προσεπέλας τῆς ἡμέρας τοῦ σέβας. Ἐτι ἡ τῆς Θεοῦ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΙ, τὰ νομίμα ἀγιστεύσας, μετὰ ταύτα ἐπέβη τῶν Περσῶν. Alioqui vocabulum ἐπιφάνια & Θεοφάνια apud *Scriptores* externos præsentiam & manifestationem Numinis alicujus denotat. Vide *Ezech. Spanhemium* diss. V. de præstantiâ numismatum pag. 383. sq. edit. *Amstelodamensis*.

Montacutum 1. Origg. Eccles. p. 157. *Hug. Menardum* ad sacramentarium Gregorii M. p. 40. sq. *Baronium* ad Martyrolog. Romanum & *Bollandum* in Actis Sanctor. ad 2. Februar. Tom. 1. p. 268. sq. *Angelum Roccham* in opusculo de præsentationis Mariz in templo Historia & festivitate Rom. 1597. *Jo. Mabium* diff. de Hypapante Lips. 1691. *Florentinum* ad Martyrologium Hieronymianum p. 225. sq. *Tillemontium* T. 1. memor. Hist. Eccles. p. 10. *Suicerum* in Thesauro, *Cangium*que in glossar. & *Egidii Menagii* origines Gallicas in *Chandeleur*, quomodo Gallis dictum illud festum, ut Germanis Lichtmesse/ de quo D. Jo. Benedictus Carpzovius *ο μακαρίτης* in homiliis vernaculis quibus problemata ex singulis Evangeliiis proponit resolvitque Tom. 1. p. 286. sq. Homilia quæ sub Methodii, Nazianzeni, Nysseni, Ambrosii, Chrysostomi & Fulgentii nominibus in festum *ἀπαντήσεως* feruntur, recentiorum auctorum esse contendunt viri docti, licet pro Methodii Homilia pugnet Allatius diatriba de Methodiis p. 341. sq. Vide quæ Wilh. Ernestus Tenzelius diff. de ritu lectionum sacrarum §. VI.

De *Quadragesimæ* * solennitate, qua nuptiæ, natalitia, commemorationes martyrum non fiebant, contra obtinebant Xerophagiæ & jejunia, videndus *Jo. Filescus* de Quadragesima Christianorum, inter ejus varia opuscula diatriba secunda, Parisiis 1614. in 8. edita. *Christianus Wildvogel* de eo quod justum est circa tempus Quadragesimale, (in ejus Chronoscopia legali) *Jo. Joachimi Homborgii* de Quadragesima Christianorum veterum & ritibus in ea quondam usitatis dissertatio Historico-Theologica Helmstad. 1677. 4. *Georgii von Dassel* de jure temporis quadragesimalis, Argentorat. 1617. 4. Primum Jejuniorum Sabbatum Græcis dicitur *πρωτοσάββατον*, ut notat Cangius in ea voce, uti Dominica in albis *κυριακή δευτερόπρωτη*, de quo idem notis ad Zonaram p. 61. 62.

De Bacchanaliis sive furialibus (pudet dicere) Christianorum in Romana præcipue Ecclesia, quem morem à Bacchanaliis Gentilium alii, alii ut *Schickardus* à Judaico Purim derivant, exstat præter *Job. Nicolai* & *Herrenschmidii* diatribas supra laudatas, *Job. Caspari Zeumeri* dissertatio
Jenz

* Quadragesima dicta à XL. diebus quibus Christus jejunavit, unde & alia jejunia passim quadragesimæ nomine veniunt, de quibus infra capite XI. *Carnipribium* sive *pribicarnium* vocatur Dominica Quingvagesimæ sive Elstomihii. Vide Macrorum Hierolexicon & Cangii glossar. Cæterum Menagius in Originibus Italicis Gallicisque in *Carnobale* illud nomen cum Ferrario putat dictum non quasi *carobale*, sed potius quasi *carnafiale*, Carnalia scilicet festa, ut Saturnalia, Liberalia,

Jenæ 1699. & altera Rev. D. *Christophori Sonntagii*, quæ inscribitur saltus ab extremo in extremum geminus sub vigiliam Carnis privii declinandus, Altdorf. 1709. De illis ita Hieronymus Cardanus de libris propriis pag. 49. *Post opus aggressus sum Mediolani vacationibus quadragenaria, seu Bacchanalium potius, Anni MDLXI. Ita enim non obscurum est nostra aetate celebrari ante quadragenariam vocationes, in quibus ludunt, convivantur, personati ac larvati incedunt, denique nullum luxus & lascivia genus omittunt. Sybarita & Lydi Persequi vincuntur. Nec tantum bonis operibus ac pils quadragenaria promerentur, quantum peccant iis Lupercalibus.* Si qui sunt è nostris, qui jejunia omnia rejiciunt, Bacchanalia hujusmodi vivunt, eos à Stanislaò Hofio T. 1. Opp. p. 362. jure meritoque reprehendi non dubitamus.

De Dominica *Letare*, rituque idolum mortis illa die ejiciendi, jucundam lectu diatribam edidit Rev. amicus noster M. *Paulus Christianus Hilscherus* Lipsiæ 1690. 4. qui morem illum à Polonis, memoriam idololatricæ rejectæ recolentibus derivat. Est quoque in manibus *Job. Casparis Zeumeri* de Dominica *Letare* dissertatio, Jenæ 1701, ubi etiam de aurea rosa quam ista die consecrare consuevit Romanus Pontifex, de qua præter Rev. *Adami Rechenbergii* tum admodum juvenis Exercitationem vulgata Lipsiæ 1666. ex ipsis Romanæ sectatoribus videndi *Theophilus Raynaudus* Tomo X. Opp. & *Jacobus Greiserus* libro 2. de benedictionibus c. 40.

In annunciationem B. Virginis tres homiliæ sub *Gregorii Thaumaturgi* nomine editæ à Gerardo Vossio Tungrensi sunt, quas *Proclo* CPol. *Chrysofostomo* vel aliis junioribus Doctoribus tribuunt eruditi. Illas, aliasque veterum Homilias in hoc festum Latine exhibet *Franciscus Combesius* in Bibliotheca Concionatoria Tomo VI. p. 313--436. Ut vero in transcurso hoc notem, totum illud volumen, uti sextum & septimum quoque atque octavum Homiliis veterum Ecclesiæ Doctorum in sanctos & dies festos Combesius impendit, quemadmodum prioribus quinque exhibet homilias in dies Dominicos per totum annum. Prodiit Bibliotheca Concionatoria Combesii Parisiis 1662. fol. octo Volum. post Bibliothecam Homiliarum & sermonum priscorum Ecclesiæ Patrum, quæ collectoribus *Laurentio Cum Deo* Italo & *Gerardo Mesano*, Dominicano Germano, Lugduni ex Juntarum officina, 1588. fol. quatuor Voluminibus prodierat. Cæterum ut ad institutum redeam, eodem die XXV. Martii, qua annunciationem Mariæ sive *αγγελικόν* Angelicum, conceptionemque Salvatoris recoluere Christiani veteres, etiam Mundum creati cœptum sibi

sibi persuaferunt, de quo videndus Jacobus Goarus in limine notarum ad Chronologiam Georgii Syncelli.

De *Hebdomade magna* sive salutiferæ Passionis exstat B. D. Jo. Frid. Mayeri dissertatio Hamb. 1695. 4. Eodem anno prodierunt Joannis Faë's Pastoris primarii Stadenfis, A. 1712. denati, libri tres de hebdomade magna, excusi Bremæ in 8. ut omittam Exercitationem Godofredi Ludovici de eodem argumento, Lips. 1692. Accurate illud tractare etiam instituerat Isaacus Casaubonus in dissertatione de quadragesima Ecclesiæ, quam Exercitationibus Baronianis ad Annum Christi 57. inserturum se promissit Exerc. XVI. p. 590. sed fato interceptus non potuit. Confer & *Beveregium* ad Canonem Trullanum LXXXIX.

De die *Palmarum* idem *Beveregius* p. 210. ad Synodicum, *Euchologium Goari* p. 745. & *Hugo Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. p. 56. De *Asino Palmarum* Acta Eruditorum, Germanice vulgata T. 2. p. 666. seq. De die cinerum sive capite jejunii vide Jo. Dallaum III. 12. de jejniis & Quadragesima p. 541. Daventriæ 1654. 8. Rev. Jo. Andrea Schmidii Historiam & originem Adami Halberstadiensis in die cinerum ex Ecclesiæ ejecti, Helmstad. 1702. & Jo. Gabriëlis *Mittwoch* exercitationem de capite jejunii vulgo die *Aschet Mittwoch* Lips. 1693. (Eschen *Mittwoche* apud Hottingerum Tom. IX. Hist. Eccles. p. 13.) De die *Viridium* Exercitatio Joh. Casparis Zeumeri prodiit Jenæ 1700. De die *magne parasceves* (Kaar *Streytag* à vocabulo Kaar quod satisfactionem denotat) Christianus Clajus diatribam vulgavit Lipsiæ 1697. Evolvi etiam quodam die illa mortem obeundi, Gryphisw. 1702. cujus voti compotes factorum exempla vide sis in Novis literariis maris Baltici Anno 1705. p. 218. & in Danielis Griebneri & *μακαρίτη* Homilia habita in funere C. V. Joh. Kuhnii Mathematicum in Academia Lipsiensi Professoris. Alioqui diem Veneris quemlibet, parascevem dictum constat, & notavit *Briffonius* ad legem Codicis Theodof. de spectaculis p. 22. seq. De *magno Sabbato* & *παραυξιδ* sive *vigiliis Paschatis* videndus idem *Briffonius* p. 47. *Cotelerius* ad V. 19. Constitutionum Apostol. *Beveregius* ad Can. LXVI. Apostol. *Valesius* ad Eusebium p. 35. seq. *Caspar Sagittarius* c. 3. de natalitiis Martyrum §. 10. ubi & de aliis sacris vigiliis quas fere cum jejniis conjunctas fuisse observant *Ferrarius* lib. 1. de ritu sacrarum Concionum c. 28. & *Simplicius Verinus* sive *Salmasius* p. 136. libri contra Grotium. De vigiliis Paschalibus

antiquam T. I. p. 403 sq. nec non programma XXI. *Jacobi Thomasi* & μακαρίτη & D. *Gotfr. Wegneri* dissertationem de risu Paschali oratorem sacrum ejusque auditorem minime decente, Regiomont. 1705. Vide etiam M. G. *Æmiliani* iter Italicum quod sub titulo *Historie des tromperies des Prestres & des Moines* sæpius recusum est Tom. 2. p. 142. sq. & p. 147. sq. ubi de ovis paschalibus, quæ mihi in memoriam revocant Concionem Paschalem quam in itinere suo apud Traporense audivisse se testatur *Dellonius*. Suggestu nempe conscenso & facto signaculo crucis egregius ille *Mythagogus*, *Vous savez*, inquit, *Messieurs*, que le sermon du jour de Paques se fait pour trois raisons: la premiere, pour souhaiter les bonnes fetes aux Auditeurs: la seconde pour leur demander les oeufs de Paques, & la derniere pour les faire rire. Pour satisfaire au premier point, je vous soubaite de bons jours à tous. Pour le second, si vous m'envoyez des oeufs, je les prendrai: & pour le dernier, je vous dirai, que je rencontrai hier le gros Gregoire, à qui je demandai, dis-moi, voleur, feras tu toujours le personnage de Pilate à la passion? Hic sermo Paschalis integer, post quem peroratum scilicet, putidus γελωτοποιός de sacro ambone descendit magna cachinatione infecuta plerorumque auditorum, cordatorum vero non minore, ut fas est credere, indignatione.

Hebdomadem non ante Pascha modo, sed etiam post Pascha feriatam & sanctam apud veteres Christianos fuisse notant viri docti ad Canonem 66. *Trullanum*, *Sirmondus* ad sermonem XVIII. Augustini, T. I. Operum *Sirmondi* p. 338. *Cotelerius* Tom. 3. monument. Ecclesie Græcæ p. 585. *Henricus Noris* contra *Francisci Macedo* somnia pag. 8 & 9. De more candidæ vestis quam per illos septem dies neophyti sive recens baptizati gestabant, vide *Josephum Vicecomitem* lib. V. de ritibus baptismi c. 13. sq. & quæ de *Dominica in albis* sive *clausa Pascha*, *Andreas Wilkius* plejade 1. Oratione 7. p. 161. sq.

Kalendis Maji à quibusdam olim celebrata memoria iniiu prædicationis Domini Nostri *Jesu Christi*. Vide *Cotelerium* ad recognitiones *Clementis* lib. I. cap. 6. & *Florentinium* ad *Martyrologium Hieronymianum* pag. 478. sq.

De festo *Ascensionis* sive ἀναλήψεως Domini in cælum mentio in *Constitut.* *Apostol.* lib. V. cap. 19. Vide & *Nicetam Choniatem* lib. X. p. 319. edit. in 4. & regulam *Crodogangi* cap. 64. Ex recentioribus *Tillemontium* Tom. I. memor. *Ecclesiast.* p. 93. sq. De *Rogationibus* ante *Ascensio-*

scensionis festum à Mamerco Episcopo Viennensi institutis adeundus Jo. Savaio ad Sidonii Apollinaris lib. V. Epistolam 14. Pro rogationibus nonnulli hebdomadam crucium vocant, ut notavit Cangius in glossario, voce *crux* pag. 1276.

Pentecosten Christianam jam ab Apostolis celebratam colligunt nonnulli ex Actor. XX. 16. sed ibi de Judaica potius agi videtur, ut recte monet Caveus p. 192. primitivi Christianismi. Meminere tamen festi Pentecostes Christiani, scriptores vetustissimi Irenæus apud Justinum quæst. 115. ad Orthodoxos, Tertullianus, Origenes atque alii, ne de Constitutionibus Clementis dicam quas vide V. 20. atque ibi Cotelierium, ubi videbis etiam hebdomadam integram à Pentecoste, festam habitam antiquis Christianis. De Vigiliis sive Sabbato sancto Pentecostes, quo sicut in Sabbato sancto Paschatos baptismus solemniter conferri consuevit, vide *Josepbum Vicecomitem* lib. I. de ritibus baptismi cap. 22. De Pentecoste porro ipsa præter Thomasinum, Bailleum, Hospinianum, Hildebrandum, Wildvogelium & alios qui de festis scripserunt & quos supra cum de Judaica agerem laudavi, adiri possunt *Henrici Nicolai* Pentecostalia, Dantisci 1648. 4. & *Theophilus Raynaudus* S. I. de prima Missa & prærogativis Christianæ Pentecostes Tom. 6. Opp. Is qui Pentecosten justo tempore non celebravit, *quasi novam heresim induxisse* notatur in Canone 43. Eliberino, atque in Concil. Toletano A. C. 656, negatur *eundem Sancti Spiritus dono posse impleri*. Quos canones B. D. Jo. Frid. Mayerus in brevi Historia præcipuorum festorum Novi Test. Gryphiswaldiæ 1706. edita pag. 8. notat promulgatos adversus eos qui Pascha cum Judæis celebrantes festum Spiritus S. deinde volebant cum Ecclesia obire, unde evenit scilicet, ut pauciores quam quinquaginta dies à Paschate cogerentur numerare. Totum etiam illud quinquaginta dierum à Paschate spatium Pentecostes nomine venit, de quo Beveregius ad Canonem 37. Apostolicum & in Codice Canonum vindicato p. 361. sq. & 298. Illo toto tempore nec jejunabant nec de geniculis adorabant Christiani, ut præter alios observatum viris doctis ad *Tertullianum* de Corona militis cap. 3. & *Abrahamo Scultero* lib. 1. Exerc. Evangel. c. 57. De betulis Pentecostalibus quibus templa illo festo exornari solent, Clariss. *Andree Ludovici Kœnigsmanni* dissertatio lucem vidit Kiloniæ 1707. 4. qua etiam confert veterum religionem arboribus & lucis habitam, & Majumas, de quibus diligentissime egit *Andreas Rivinus* in diatriba de Majumis, Maicampis & Roncallis, quam in syntagmate Variarum dissertationum recudi curavit Jo. Georgius Grævius, Ultrajecti 1701. 4.

SS. Trinitatis festum cum à paucis primum Ecclesiis celebraretur, ab Anno 1405. auctore Petro Alliaco ab omnibus celebrari cœpisse scribit Jo. Launojus in Historia Academix Navarrex Tom. 2. p. 473. Antiquiora testimonia de illo festo vide apud Hugonem Menardum ad librum Sacramentorum Gregorii M. p. 162. 163. Nescio qua fide Vignolius Marvillius personatus scriptor Tom. I. miscellaneorum Historico literariorum pag. 61. il y avoit, inquit, anciennement un statue dans l'ordre de Cîteaux, qui ordonnoit aux Abes de precher tous les Dimanches de l'année, excepte celui de Trinité, propter difficultatem materia. Cur nullum festum peculiariter DEO Patri sacratum ab Ecclesia sit, singulari dissertatione Gryphiswaldix Anno 1702. edita disqvirir sæpe mihi jam laudatus D. Job. Frid. Mayerus.

*De festo Corporis Christi (Gronzeichnam *) quod in Romana Ecclesia celebratur singulari religione, postquam A. C. 1264. ab Urbano IV. Pontifice institutum est monente S. Juliana. Vide Acta Sanctorum Tom. I. Aprilis p. 903. seq. 459. seq. & de officio pro festo Corporis Christi quod à Thoma Aquinate compositum est (inter ejus Opuscula septimum & quingagesimum) Propylæum ad Acta Sanctorum Maji in Danielis Papebrochii Conatu Historico Chronico parte 2. p. 51. seq. Jacobum Greiserum in Auctario ad libros de festis Christianorum Ingolstad. 1612. 4. Stanislaus Hosii Opera T. I. p. 10. sq. & Odoricum Raynaldum atque in primis Abrahamum Bzovium in Annalibus ad A. C. 1264. & Theophilum Raynaudum T. XV. Operum p. 84. ubi etiam de festo Corporis Christi in altera vita: quibus addendus è Reformatis præter Hospinianum aliosque qui de festis scripserunt, Jo. Zwingeri liber de festo Corporis Christi jam secundum editus Basileæ 1685. 4. & è nostris B. D. Balthasaris Menzleri anti Pistorius pag. 462. seq. Ex ipsis Romanæ sociis Ecclesiæ Mureti Advocati Parisiensis qverela ad Gassendum de parum Christianis Provincialium suorum ritibus;*

* Alii ut Matthæus Dresserus scribunt warezeichnam. Plerique autem Gronzeichnam quod idem est ac sanctum corpus. Gron enim sanctum significat, ut ostendit Samuel Fridericus Lauterbach in vita Valerii Herbergeri p. 17. sq. Zeichnam vero non denotat cadaver, sed corpus carnosum uti etiam lichâm Arabice sonat carnes, quod cum Germanico illo vocabulo confert B. Hinckelmannus præfat. erudita ad Alcoranum. Eo sensu etiam adhibetur in hymno vernaculo quem in Ecclesia canimus: *Herr dein heiliger Zeichnam der von deiner Mutter Maria sam/und dein heiliges Blut laß uns kommen doch zu gut.* Atque in illo altero nobilis Domini de Windsbeck, quod assert in commentario de lingua Germanica, quam præclare de illa promeritus Justus Georgius Schottelius pag. 1022. *Es mag die Ende werden gut/ und wird zu Lohne dir beschert/ Dittes Zeichnam und sein theures Blut.*

tibus, minimeqve sacris eorundem moribus, occasione ludicrorum quæ Aquis Sextiis in solennitate Corporis Christi, ridicule celebrantur. A. 1645. 8. De festo stultorum agit idem p. 73. seq. & de festo Lazari p. 76. De cantionibus profanis in festo Nativitatis Christi, p. 71. seq.

De festo Nativitatis * *Johannis Baptista* videndus *Baronius* ad A. C. 432. & ad Martyrolog. atqve Acta Sanctorum ad XXIV. Junii Tomo IV. *Sirmondus* ad Homilias Augustini Tom. I. Operum Sirmondi p. 338. *Petrus Cellensis* VIII. 7. Epist. *Casaubonus* Exerc. I. ad Baronium cap. XXV. & *Christianus Wasewitzius* Pastor Magdeburgensis in turture Johanneo sive libro de vita & gestis Johannis Baptista, Magdeb. 1659. 4. p. 124. sq. De triplici Missa hoc in festo peragi solita *Hugo Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. p. 166. De igne Johanneo quem hoc festo accendere ex veteri superstitione ** quibusdam in locis consueverunt, exstat eruditus liber *Joannis Reiskii* Germanice editus Francof. 1696. 8. *Historische Untersuchung des beyhm alten Deutschen gebräuchlichen Heydnischen Nodts fyres/ imgleichen des Osterv- und Johannes/Feuers/* & *Job. Gasparis Zeumeri* dissertatio, Jenæ 1699. 4.

De festo *Visitationis Mariae* quod ab Urbano VI. institutum A. 1389. & à Bonifacio IX. A. 1390. confirmatum non diffitetur *Bellarminus* III. 16. de cultu Sanctorum, & *Baronius* ad Martyrologium Romanum 2 Julii, vide *Bzovii* Annales ad jam dictos annos, Rivetum *Apologia* pro Maria II. 13. & *Wasewitzium* in turture Johanneo p. 92. seq.

Festum quod *Ægyptii* à Christo adhuc alieni in honorem Idoli *Micael* celebraverant, ab *Alexandro* Patriarcha Alexandrino (circa A. C. 340.) abolitum esse, instituto in ejus locum festo *Michaëlis* Archangeli, narrat *Euty chius* Tom. I. Annal. p. 435. Confer *Stephani le Moyne* notas ad *Varia sacra* p. 326. seq. & *Hottingeri* *Historiam Ecclesiasticam* Sec. XVI. parte 2. pag. 140. seq. *Seldenum* III. de Synedr. pag. 201. seq. Sed *Euty chii* locus adscribendus est, qui ita se habet ex versione præstantissimi *Pocockii*: Porro fuit *Alexandrie* Templum magnum quod exstruxit *Cleopatra* Regina nomini Saturni dedicatum, in quo Idolum æreum magnum erat quod *Micael* appellatum est, cui *Alexandrie* & *Ægypti* incola die mensis *Heturi*, qui *Tisbrin* posterior est, festum magnum celebrant, multas eidem hostias immolantes. Cum

U u 2

ergo

* Græci etiam memoriam Conceptionis Johannis recolunt die 23. Septembris. Vide *Menologia* & *Wasewitzium* libro laudato p. 86. sq.

** Vide *Casauboniana* p. 110. seq. & *Lindebrogium* ad *Codicem Legum antiquarum* p. 1445.

ergo Alexandria Patriarcha factus esset Alexander, ibique obtinuerit fides Christiana, voluit ille confringi Idolum & tolli sacrificia, cumque obstisterent ipsi Alexandrini, ille astutia ipsos aggressus; Idolum (inquit) istud nulli omnino rei utile est, quod si festum illud Michaëli Angelo celebraveritis, eique hostias istas constitueritis, ipse pro vobis apud Deum intercedet; majorisq; vobis boni causa, quam Idolum istud futurus est: Annuentibus ergo illis, ex Idolo confracto Crucem confecit; Templum vero, Michaëlis Ecclesiam appellavit; (estque illa Ecclesia qua Casarea vocata est; & igne periit cum Occidentales Alexandriam ingressi eam vastarunt) consecrataque sunt festum & victime Michaëli Angelo; unde & adhuc Coptitæ in Ægypto & Alexandria eo die festum Michaëli Angelo celebrant, & victimas quamplurimas cadunt. Templi illius exusti meminit Euty-chius T. 2. p. 435. Cæterum Bzovium falli qui festum Michaëlis jam ab Apostolo Paulo A. C. 60. institutum tradit, probat V. C. Job. Burchardus Majus in dissertatione sive programme quod de hoc festo Prorectoris nomine Kiloniæ A. 1698. ab eo promulgatum est, in quo & plura alia de eodem annotavit. Vide etiam Jac. Thomasi & παραπίττς programma XLIII. Hermanni Conringii programmata sacra pag. 142. Seb. Schmidium Theologum Argentorat. in senario Angelico sive diatribis de Angelis p. 7. sq. Christianum Wildvogelium in diss. de eo quod justum est circa Angelos, Jenæ 1692. 4. sectione secunda, Caroli Stengelii Jesuitæ librum de Michaëlis Archangeli principatu, apparitionibus, templis, cultu & miraculis, & Baronium ad Martyrologium 8. Maji & 29. Septembris.

De festo omnium sanctorum * quod A. C. 610. Bonifacium IV. in Italia & A. 835. Ludovicum Imp. & Gregorium IV. per Germaniam & Galliam celebrandum statuisse referunt, vide Casp. Barbium ad Gvil. Britonem p. 50. & Baronium ad Martyrolog. 1. Novembr. De festo omnium animarum sive commemoratione omnium fidelium defunctorum, quam sæculo XI. Odilo Cluniacensis Abbas fecit institui, eundem Baronium ad Nov. 2. & Acta Sanctorum 1. Januar. in Odilonis vita, Matthiæ item Zimmermanni florilegium Philologico-Historicum pag. 93. seq.

De Dominicis Adventus Cangius in utroque glossario, vocibus Adventus & παρασία, Allatus de Hebdomadis Græcorum, Menardus ad sacramentarium Gregorii M. pag. 215. sq. & D. 70. Friderici Mayeri & παραπίττς Ecloga sive dissertatio de Dominicis Adventus, Gryphiswald. 1701. qui apud

* Quasi dicas *pandicularem* diem & *communicarium*. Confer Stephani le Moynes notas ad Varia sacra p. 964. & Marinum in vita Procli c. 36.

apud veteres quosdam sex Dominicas Adventus celebratas fuisse ex missis Ambrosianis annotat, ab aliis quinque ex veteri Homiliario apud *Mabilonium* Tom. 4. Analect. pag. 632. Dicuntur autem Dominicz Adventus, quod festum Adventus Christi in carnem sive Nativitatis antecedunt. At Dominica quarta numerabatur olim quæ hodie prima, ac vicissim quarta illis erat prima hoc est proxima ante Genethlia Christi. Hodie sensum esse oportet Dominicam primam, secundam, tertiam & quartam Adventus dici inter illas quatuor quæ festum Adventus Domini præcedunt. Vel ad quatuor Adventus genera respicitur, ad passionem, ad iudicium, ad officium Mediatoris obeundum & adventum in carnem. Sive ut *Innocentius III.* libro de miseria hominis: *Quatuor leguntur Adventus Christi ad homines, duo videlicet visibiles & duo invisibiles. Primus adventus visibilis fuit in humilitate ad redimendum mundum; alter erit in maiestate ad iudicandum. Primus adventus invisibilis fit in mente iusti per gratiam. Unde in Evangelio * : ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus. Secundus adventus invisibilis est in obitu cuiusvis fidelis, unde Johannes in Apocalypsi, ** Veni Domine Jesu. Unde legitur quod in die obitus sui obviam venerit ei Christus. Hos quatuor Adventus representat Ecclesia in quatuor Dominicis de adventu, non solum numero dierum, sed etiam ratione Officiorum. Officia illa vide in Ordine Romano, aliisque libris Liturgicis Latinæ, sed & Græcæ Ecclesiæ. De ieiunio tempore Adventus, *Theoph. Raynaudus* T. XI. Operum pag. 479. ubi contra Filescium. De Hebdomada præparationis ante festum Nativitatis, idem Raynaudus Tom. VII. pag. 454. sq. De festo SS. Patriarcharum & Prophetarum quod Græci peragunt ante Christi Natalitia, *Cangii glossarium in προπαραγορες.**

Festum *Nativitatis Christi* ab antiquissimo tempore celebratum in Ecclesia fuisse certum est, licet de die non æque inter omnes constitit, atque quarto adhuc sæculo plurimi fuerunt quibus alius quam XXV. Decembris placeret, ut ostendit B. D. *Thomas Ittigius* in appendice ad librum de hæresiarchis ævi Apostolici diss. 3. pag. 386. seq. Ex communi tamen inde Ecclesiæ Græcæ Latinæque usu obtinuit, ut illo die natus Christus crederetur, de quo vide *Cotelerium* ad lib. V. Constitutionum Apostol. c. 12. *Petavium* XII. 7. de doctrina temporum, *Gretserum* lib. 1. de festis c. 29. *Seldenum* III. de Synedriis p. 207. & singulari libro edito Anglice, qui inscribitur *God made man*, Lond. 1661. 8. *Florentinius* ad Martyrolo-

U u 3

gium

* Johann. XIV. 23.

** Apocalypf. XXII. 20.

gium Romanum pag. 195. seq. Vide & *Antonium Byneum* libro de Natali Christi pag. 406. sq. *Antonium Pagi* in Critica Baroniana ad A. C. LXVII. num. 25. & *Montacutum* Apparatu ad Origines Eccles. pag. 383. seq. Varias variorum de die Natali sententias refert Clemens Alex. 1. Strom. pag. 340. ex quo & Epiphânio hæresi 51. constat nullum propemodum esse mensem, cui non ab aliquibus dies Natalis assignatus fuerit. Unde *Scaliger* VI. de emendat. temporum pag. 545. conclusit *diem veram Natalis Christi ignorari*, & B. D. *Job. Frid. Mayerus* Gryphiswaldiz 1701. diatribam edidit de eo *quod quilibet anni mensis gloriam nati Servatoris ambitiose sibi asserat*, quod clarius etiam patebit ex hac tabella:

Natum Christum esse putant:

Januario,

6. *Januarii* Jacobus Apostolus si credimus Johanni Nicæno in Combesifii auctario novo T. 2. pag. 297. memoranti *ιακώβου σύγγραμμα περιέχον Ιανουαρίω 5 8 τελείν την γέννησιν κη το βάπτισμα*. Sic Ægyptii apud Cassian. X. 2. & multi è veteribus Christianis. Epiphani. hæresi 51. Hierosolymitani teste Cosma Indopleuste in Cosmographia Christiana p. 194. 195. Confer Clariss. Montfauconi prolegomena pag. XV. Glossa Ordinaria in Esther III. *Tebeth apud Latinos est Januarius, in quo Dominus est incarnatus, à Magis adomtus*.

10. *Januarii* Basilidis sectatores apud Clementem Alex. 1. Strom. pag. 340.

Februario

- medio Februario vel extremo Augusti. Wagenfeilius in Sota pag. 942. seq.

Martio

- Bochartus II. 44. Hierozoic.

Aprili

- die 19. vel 20. nonnulli apud Clementem Alex. 1. Strom. pag. 340.

Majo

die 20. *Maji* quidam *περισσότερον* hoc inquirentes apud Clementem l. c.

Alogi teste Epiphanio hzrefi 51. XI. Kal. Junias.

Junio

XI. Kal. Julias Alogi quidam apud eundem Epiphanium,

*Julio.**Augusto*

sub finem mensis. Wagenfeilius in Sota, loco laudato;

Septembri

Jo. Harduinus in Antirrhetico.

Eraſmus Schmidius ad Joh. III. 30.

Die XV. *Septembris*, Jo. Lightfootus ad Lucz II. 7.

Ostobri

sub init. Matthæus Beroaldus, Josephus Scaliger, If. Casaubonus, Sethus Calviffius, Matthæus Wasmuthus.

Novembri

6. *Id. Nov.* veteres quidem teste Epiphanio.

18. *Nov.* Clemens Alex. I. Strom. p. 340. (confer Petavium pag. 214. ad Epiphani.) Salomo van Till de anno mense & die Natalis Christi pag. 31.

Decembri

25. *Dec.* ex communi Græcz & Latinz Ecclesiaz traditione. Const; Apost. V. 12. & auctor Operis imperfecti homil. 49. in Matth. 24. 22. per mensem nonum intelligentes Decembrem. Coteler. I. Apostol. pag. 312. seq. Pseudo Evodius apud Euthymium ad Joh. 3. & Nicephorum II. 3. Hist. Chrysoſtomus Tom. 5. pag. 417. seq. Theophylactus, Ambrosius, Augustin. Hieron. Fulgentius, & alii infiniti. Hippolytus Thebanus in Chronico cujus fragmentum edidit V. C. Emanuel Schel-

Schelstratenus : ἐπι Αὐγύστη βασιλείως γεγένηται ὁ Χριστὸς ἐν ἀηλαίῳ μηνὸς Δεκεμβρίου κέ. Keplerus &c.

Pulchre observarunt Viri docti à Romanis die VIII. Cal. Januarii five XXV. Decembris celebratum diem natalem Solis invicti, initium nempe periodi annuz & brumam : eamque solennitatem à Christianis opportune translata ad Natalem Solis Justitiæ. Vide *Petavium* ad Julianum f. 87. *Philippi* à Turre monumenta veteris Antii cap. VI. *Job. Harduinum* in antirrhético, *Grævium* ad Lactantium de mortibus persecutorum &c. De Septentrionalium Jueltag * qui in idem tempus incidit, & videtur dictus à voce *giul* five *hiul* quod redire sonat (à conversione Solis) copiose differit V. C. *Janus Bircherodius* in disquisitionibus Antiquariis, Hafniæ 1688. 8. ubi festum hoc successisse putat Judaico festo Tabernaculorum, cum quo confert etiam festum Natalis Christi B. D. *Job. Benedictus Carpozovius* in programme edito Lipsiæ 1698. De ritibus in Natalibus Christi vide præter *Christianum Wildvogelium* in Chronoscopia legali, *Aloysium Novarinum* lib. V. schediasmatum sacroprofanorum cap. I. *Brissonium* ad Legem Theodos. de spectaculis p. 39. seq. *Jo. Kindlerum* in disputatione de Natalitiis Christi, recusa in syntagmate primo dissertationum Philologicarum Roterd. 1699. 8. editarum, *Dav. Henrici Kapkenii* ἱστορικὰ μὲνα ferias natalitiorum in Messæ memoriâ illustrantia, Rostoch. 1705. Nomina varia quibus veteres Nativitatem Christi designarunt, persequitur *Suicerus* capite 2. Observationum sacrarum. Veterum Ecclesiæ Doctorum Homilias Græcas Latinasque in festum Nativitatis Christi, collegit ediditque vir doctissimus *Christianus Daumius* ὁ μακαρίτης. Cygneæ 1670. 8. plures etiam sed Latine tantum in *Combesii* Bibliotheca Concionatoria leguntur. Errores pictorum circa Nativitatem Christi, eleganti diatriba redarguit jam supra laudatus mihi Rev. *Paulus Christianus Hilscherus*, Lips. 1689. 4. Superstitiones ineptas fabulasque circa festum Natalitiorum & in vigiliis ejus frequentatas *Jo. Praetorius* in libro vernaculo cui titulus *Weynacht-Gezagen*. Lips. 1663. Illis merito annumerat etiam larvatos personatosque qui à quibusdam nunc peraguntur ludos, de quibus videri possunt *Job. Gabriëlis Drechseltii*, *Scribanii Arcularii*, & *Georgii Grabow* scripta, & *Caroli Frid. Pezoldi* diss. de S. Christi larvis & munusculis Lips. 1699. *Erdmanni Ulbsenii* Criticus eruditus

* Vide etiam *Georgium Hiccesium* T. 2. thesauri librorum septentrionalium p. 211. sq. Festum Nativitatis Christi solenni ritu celebrari à Muhamedanis die 3. mensis VII. testatur *Jo. Chardinus*, quem vide sis Tomo X. itineris Persici Gallice descripti p. 25. 26.

tus parte III. qvzft. 19. atqve è Theologis nostratibus, ne alios in przfenti memorem, *Theodorus Thummus* de festis Christianor. p. 189. *Jo. Conradus Dannbauer* Tom. V. *LaEtis Catechetici* p. 649. & *Samuel Schelwigius* in *Cynofura Conscientiaz* qv. 5. De festo S. Stephani confer *Samuëli Bafnagii* *Annales* ad A. C. 37. num. 18.

XVII. Turcarum festa breviter recensita vide si lubet apud *Thomam Smithum* epistola de moribus ac institutis Turcarum p. 46. sq. quibus adde qvz de ipsorum *Ramazam* sive tempore jejuniorum & duplici *Bairam* *Paulus Ricautus* lib. 2. *Historiz Imperii Ottomannici* c. 23. 24. De *Perfarum* festis, *David Nerreterus* in *Moschea Muhamedica* p. 346. sq. & *Joh. Chardinus* in *Itinere Persico*, ut alios in przfenti omittam.

XVIII. Feriz inter alia ideo quoque dictæ videntur, quod illis diebus feriarentur judicia, & justitium esset: ob eandem causam etiam nefasti iidem dicebantur, ut docet *Ovidius* I. *Fastorum* v. 47. sq. ubi etiam de diebus intercisfis, qui mane nefasti, post sacrificia peracta fasti erant,

Ille nefastus erat, per quem tria verba silentur,

Fastus erat, per quem lege licebat agi.

Confer qvz de diebus nefastis *Alexander ab Alexandro* lib. IV. *genialium dierum* c. 20. & ad eum *Tiraqvellus*: *Henricus Noris* ad *Cenotaphia Pisana* diff. III. c. 3. *Jac. Gutherius* de *jure pontificio veteri* l. I. c. 23. & l. 3. c. 16. T. V. *Græv.* *Burchardus* item *Gothelf Struvius* in *Antiqvitatum Romanarum syntagmate*, & *Rev. D. Jo. Schmidius* in *diff. de fatalitate temporum*, *Lipsiz* edita. Nec dies solum sed etiam annos certos pro infelicibus habebant, ut bis sextos, quemadmodum ex *Augustini* *Epist.* 119. ad *Januar.* observat *Valesius* ad *Ammiani* XXVI. 1. Alii contra dies fortunati & auspiciatissimi, ut *Græcis* sexta *Thargelionis*, de qua *Ælianus* II. 25. *Var. Hist.* Dies infasti sive ἀποφραδες dicti etiam sunt *Ægyptiaci*, ut ex eodem *Augustino* in *Epist. ad Galatas* notat *Grævius* præf. ad T. VIII. thesauri *antiqvitatum Rom.* De feriis judiciariis apud *Athenienses* tempore *Mysteriorum*, vide *Meursii Eleusinia* c. 31. & p. 165. *Græciæ* feriatz, ubi agit de *Thesmophoriis*. De feriis judiciariis tempore *messis* ac *vindemiæ*, consulendus *Elmenhorstius* in *notis ad Minutium Felicem* p. 5. Etiam extra ordinem interdum ad placandos Deos justitiû indiçû, vel propter periculum ingens, vel magnum luctum vel famem ingruentem, ex *Livio* & aliis constat. Conf. *Xiphilinum* p. 215. edit. *Wechelianz.*

CAPUT IX.

De Sacrificiis, precibus, Concionibus aliisque
sacris, disciplinis, & cerimoniais, Judæorum,
Ethnicorum & Christianorum.

Scriptores de Sacrificiis Judæorum. 1. 2. ἀνθρώπων θυσία Judaïs prohibita, aliis frequentata Gentibus. 3. De objecta Judaïs recentibus effusione sanguinis infantum Christianorum. 4. Mos victimâ sancienti fœdus. 5. Sacrificia Ethnicorum. 6. 7. Diversis Diis diversa sacra, diversa animalia, diversa plantæ consecrata. 8. De animalibus, plantis, gemmis &c. Biblicis & de typis scriptores. 9. De sacrificiis Christianorum sive precibus. 10. De precibus Judæorum & Muhamedanorum. 11. Ethnicorum. 12. De benedictionibus & diris Judæorum, Ethnicorum & Christianorum. 13. De hymnis Judæorum, Ethnicorum & Christianorum. 14. De Musica & Musicis instrumentis. 15. 16. 17. De Concionibus Judæorum. 18. & Christianorum. 19. 20. 21. De cœtibus sacris, tempore & more convocandi, campanis &c. 22. De acclamationibus & plausu. 23. De Sacramentis V. T. circumcissione & Paschate. 24. De Sacramentis Novi Test. Baptismo. 25. & Eucharistia. 26. De penitentia publica. 27. & quatuor reliquis quas Ecclesia quedam Sacramentis adscribunt. 28. De processionibus sacris, 29. peregrinationibus religiosis. 30. Jejuniiis, 31. flagellationibus & aliis disciplinis voluntariis. 32. Sacrorum rituum ac ceremoniarum miscella quedam. 33.

I.

DE Sacrificiis Hebræorum præter Interpretes Pentateuchi & singillatim Levitici, tum *Eduardum Bernbardum* ad librum III, *Josephi* cap. 9. & sq. (qvip. 211. merito dolet *Josephi* ejusdem opus de Legibus Hebræis intercidisse) consulendus *Robertus Sberinghamus* ad tractatum *Joma* Lond. 1648. 4. & Tomo II. *Mishnæ* à *Guil. Surenhusio* illustratæ, Amst. 1699. fol. & cum *Jac. Rbenferdi* V. C. diss. qva sacrificium expiationis cum Christi sacrificio pro humani generis

neris peccati peccato confert, Franekeræ 1696. 8. Tum plurimi codices Mishnici alii in primo, secundo, sexto ac præcipue quinto ordine, quos recensere superfedeo. Quibus addes Maimonidis præf. ad Tomum quintum Mishnæ & tractatum de Sacrificiis, Latine editum per Lud. de Compiègne de Veil, Londin. 1683. 4. & recusum in fasciculo sexto Thomæ Crenii, Roterd. 1696. in 8. p. 282. sq. E Christianis *Guillemus Outramus* libris duobus erudite de sacrificiis egit, quorum altero explicantur omnia Judæorum, & nonnulla externarum gentium sacrificia, altero Sacrificium Christi, Lond. 1677. 4. Amst. 1678. 8. Vero Deo primum Sacrificia cruenta, idolis primum fruges & longo demum tempore post animalia oblata observat *Jo. Owenus* in Theologumenis p. 183. sq. Confer *Eusebium* lib. I. demonstrat. Evangel. cap. ultimo, & quæ de Ethnicis Sacrificiis incruentis tradit *Porphyrius* in opere Tetrabiblo, quo ab animatorum nece atque esu abstinendum esse suadet. Extat etiam *Job. Frischmuthi* dissertatio de Sacrificiis cum primis iis quæ sancti viri haud longe ab initio rerum leguntur obtulisse, edita Jenæ 1653. 4. cui addendi *Johannes Owenus* Anglus in Epistolam ad Hebræos T. I. p. 307. seq. Exercitatione XXIV. *David Gsellius* Helvetus in veteris Test. sacrificiis dilucida ratione expositis. Duisburgi ad Rhenum 1712. 8. *Henrici Horchii* de igne sacro victimas absumente Oratio, Herbornæ vulgata A. 1691. 4. una cum Hermeneutica ejus sacra. Nempe Sacrificia Christum ejusque sacrificium præfigurabant, nec tantum à Mose concessa sunt Judæis, ideo ut per illa à Sacrificiis idololatricis abducerentur, quemadmodum præter alios *Gregorius Magnus* lib. X. Epist. 71. sed pridem ante Mosem à Deo probata, propter maestandum olim Messiam, & in lege Mosaicæ diligenter & magno consilio præcepta. Vide quæ adversus Judæos & adversus *Job. Spencerum* de legibus Hebræorum, *Jo. Marshamum* in canone chronico & adversus scriptores Socinianos copiose disputantur ab eodem *Outramo*, ab *Hermanno Witsio* in Ægyptiacis, à *Job. Cloppenburgio* in Schola sacrificiorum patriarchali, à *Natali Alexandro* in Hist. Eccles. Veteris Test. ætate IV. diff. 3. artic. 2. atque ex nostratibus à *Wolffango Franzio τῷ μακροβίῳ* in schola sacrificiorum à *Jo. Lundio* in den Jüdischen Heiligthümern / à *Samuele Puffendorfio* in jure feciali & divino p. 119. ab *D. Henr. Mublio* in Apodixi prophetica p. 161. sq. aliisque qui rationes typorum Vet. Test. ex instituto exposuerunt, atque infra sect. IX. à me referuntur.

II. Sacrificia vel publica erant ut holocaustum vel hostia pro peccato: vel privata, hæc nempe quatuor: holocaustum, hostia pro

peccato, hostia pro reatu s. delicto & pacificum sive Eucharisticum sacrificium. His accedunt agnus paschalis, primogenita & decimæ. Vide Maimonidem Tom. 8 fascic. Crenii pag. 283. & T. V. Mishnæ Surenhusianæ pag. 1. 62. *Holocausta* sive *holocausta* non dividebantur in frustra. sed tota comburebantur Deo, eaqve sola ante legem in usu fuisse contendit Jo. Seldenus libro 3, de Jure naturæ & gentium cap. 8. Conf. *Steph. Curcellæum* pag. 949. operum, & de holocaustis apud Gentes, speciatim Romanos, *Camillum Silvestrum* Commentario Italice edito ad Juvenalem X. 354. p. 559. seq. Liba ac ferta ex oleo & similia, quæ agitabantur & in altum sublata * offerebantur Deo, maximam partem cedebant Sacerdotibus. Similiter ex *Zwerglois* & Eucharisticis, quæ Holocaustis fere semper conjuncta, pars Deo oblata, ut de animantibus una cum anima sanguis præcipue & adeps, pars sacerdotibus veniebat in cibum, pars major ab iis qui sacrificium obtulerant, vel in templo vel domi comedebantur. Confer *Radulph. Cudworthum* libro erudito Anglice edito de vera ratione cœnæ dominicæ, Lond. 1642. 4. & 1676. fol. ubi & idem apud Gentes plerasq; obtinuisse docet. Holocaustis masculinæ animantes, pacificis cedebant foemellæ, si credimus Talmudicis in *Schekalim* Tom. 2. Surenhusii p. 190. 200. Libamina addita sacrificiis & sigilla sive notæ vide ibid. p. 193. Sacrificia quotidia etiam extra Hierosolymam celebrata sunt, verum solennia Paschatos, Pentecostes, tabernaculorum & expiationis, tantum in Siloh vel Hierosolymis, quæ de re adeundus *Henr. Dodwellus* in libro itidem Anglice edito de uno sacerdotio & uno altari p. 46. sq. In deserto per Annos 40. Deo secundum ritum Mosaicum oblata sacrificia non fuisse vide notantem *Campegium Vitringam* libro 2. observ. sacrarum p. 254. De differentia inter sacrificium pro peccato & reatu sive delicto (*Schuldopffer* und *Sündopffer*) vide præter Interpretes *Levit. VIII. 1. seq. & VI. 25. Sirach. VII. 34. Samuelem Petitum* cap. 22. Variarum *Lectionum, Ostracum* lib. 1. de sacrificiis c. 13. & *Clariss. amicis nostris Andreæ Christophorum Zellerum* ad Maimonidem de vacca rufa pag. 244. De sacrificio avis ungue sectæ interpretes *Levitici I. 14. seq. & V. 7. seq. Rev. Theodorus Dassovius* in diff. de ave ungue sectæ & in sacrificia oblata *Witeb. 1697. & Joach. Kühnius* pentade 2. *Quæstionum Philologicarum, vulgatarum Argentorati*, pag. 5. De thymiamatis *Job. Clericus* & alii ad *Exod. XXX.* De mellis & salis usu in sacrificiis videatur *Henrici Pontani* Oratio de sale sacrificiorum. *Trajecti 1703. 4.* De vaccæ rufæ sacrificio præter

* Hinc vocabula תנופה agitatio & תרומה in altum sublatio, de quibus multa Talmudici. Vide & Jo. Clericum ad *Exod. XXX. 24. & 27.*

præter Maimonidis librum & jam laudatum Zelleri commentarium Amst. 1711. 8. B. D. Jo. Benedicti Carpzovii dissertationes Lipsf. 1668. 4. Rev. Daffovius de lustratione Hebræorum Witeb. 1692. & interpretes ad Numeror. XIX. & Hebr. IX. 13. & Epist. Barnabæ c. 8. & de duobus hircis c. 7. De thymiamatis adolendi ritu, & de thuribulo In quo suffitum Sacerdos faciebat, vide Jo. Braunium II. 5. seq. selectorum sacrorum.

III. De ἀνθρώποθυσία Abrahamo à DEO injuncta vide interpretes ad Genesios XXII. DEUS tamen prompta voluntate Abrahami contentus, filium ab eo mactari vetuit, hœdum permisit. Hinc in Lege Mosæica nunquam homines immolari sed primogenitos etiam pretio redimijussit, aliisque sacrificiis expiari. Immolationes contra hominum Molocho five Saturno factas, severe prohibuit. At inter gentes nihil crebrius fuit immolatione hominum, quod ratio illis dictaret, sanguinem mutarum animantium non esse posse æquivalens pretium DEO. Confer *Hagonem Grotium* libro de satisfactione Christi contra Socinum pag. 132. & *Jo. Lomeierum* de gentium lustrationibus c. 22. De ἀνθρώποθυσία veterum Phœnicum & Carthaginensium (de quibus vide sis *Diodorum Sic.* libro 20. Tom. 2. pag. 756. & 798. *Suidam* in Σαρδάνις) pluribus agit idem *Grotius* ad Deuteron. XIII. 10. & *Hendreichius* in Carthagine p. 180--191. De aliarum gentium more simili videndus *Herodotus* IV. 62. ubi de Scythis captivorum centesimum quemque Marti immolantibus, & c. 103. ubi de Tauris Iphigeniam colentibus immolatione naufragorum & Græcorum ad se delatorum. *Porphyrus* libro 2. de abstinentiæ ab animantibus: *Eusebius* Orat. de laudibus Constantini p. 646. & *Constantinus* Oratione ad Sanctorum cœtum c. 16. p. 589. *Jo. Seldenus* de Diis Syris, passim, *Jo. Meursius* in Cypro lib. I. c. 8. & 21. *Jo. Michaëlis* ad *Gaffarelli* curiositates inauditas p. 95. sq. *Job. Braunium* in selectis sacris, *Hermannus Wisluis* L. 3. IV. 8. Ægyptiacorum c. 7. contra *Marshallum*: *Petrus Daniel Huetius* in *Alnetanis* quæstionibus pag. 278. *Jo. Clericus* in indice ad *Stanleii* Philosophiam orientalem voce *infans*: *Job. Freinshemius* ad *Flori* III. 4. n. 2. & *Curtii* IV. 3. 23. *Viri docti* ad *Cæsarem* VI. 16. de Bello Gall. *Justinum* XIX. 1. 10. seq. *Phil. Camerius* Centur. I. Hor. subcessiv. c. 59. *Jo. Wierus* de præstigiis Dæm. lib. I. c. 6. *Franciscus Fernandus de Cordova* Didascal. mult. c. 18. p. 186. *Phil. Cluverus* Germaniæ antiquæ p. 250. sq. *Stephanus Johannes Stephanius* ad Saxonem Grammaticum pag. 92. sq. Molocho infantes non tantum lustratione per ignem, ut sensit *Maimonides*, sed plena combustione consecratos esse ostendunt

Hadr. Relandus parte 2. diff. Misc. p. 114. seq. *Joh. Marckius* exercitatione textuali ad Levit. XVIII. 21. *Braunius* aliique. Præ cæteris de barbaro hoc homines immolandi more apud varias gentes recepto egerunt *Jacobus Geusius* in opere duos in tomos diviso quod inscribitur *Victimæ Humanæ*, Groning. 1675. 12. *Joh. Jönsenii* sive *Jonsii* tractatio de ἀνθρώποθυσίαι gentilium, Hamb. 1654. 4. *Christoph. Cellarius* & alii ad *Minucium Felicem* cap. 30. *Jo. Potterus* p. 230. *Archæol. Gr.* *Petrus Petrus* libro secundo de ἀνθρώποφάγοις c. 9. & 10. qui ostendit morem homines mactandi Diisque sacrificandi per omnes fere gentes introductum, & Diabolum carnis humanæ esitandæ auctorem nefariis hominibus fuisse. Apud Ægyptios *Amosis*, apud Carthaginienses *Gelon* anthropothysias sustulit. Vide *Scaligerum* ad *Euseb.* p. 23. Ac quidem Carthaginienses victos *Gelo* coëgit inter conditiones pacis & hanc recipere, ὅτι πᾶσονται τὰ τέκνα τῶ κρόνον καταθύοντες, quod non amplius vellent liberos suos Saturno immolare. *Plutarch.* de fera Numinis vindicta pag. 552. Apud Romanos A. U. C. 657, Senatus consultum factum ne homo immolaretur, quod antea late obtinuerat, tum à *Tiberio* hoc facere prohibiti sunt *Druides* teste *Plinio* XXX. 1. & ab Imperatore *Hadriano* humanas hostias sublatas tradit *Pallas* apud *Porphyrium* πρὸ ἀποχῆς ἐμψύχων, *Eusebius* p. 154. 156. 164. præparat. & p. 659. Orat. de laudibus *Constantini Imp.* Idem *Eusebius* & alii post Christi in carnem adventum immolatos usquam homines negant: quod tamen non univèrse accipiendum, ut ostendit *Antonius van Daalen* in libro de oraculis: Confer *Conrad. Sam. Schurzfleischium* diff. de institutis *Druidum* §. VI. Sane in ipsa *Germania* nostra *Gregorii II.* adhuc temporibus paganos à Christianis mancipia emere solitos, ut horum cruore Numina placarent sædoque ritu illis sacrificarent, constat ex *Epistola Gregorii II. ad Bonifacium*, quæ est 122. & ex *vita S. Wulfromii*. Prætereo quæ de pueris suo tempore solitis *Lucifero* immolari ab Arabibus narrat, *S. Nilus* narratione 3. p. 28. edit. *Pofini*, & quæ de recentibus variarum gentium ἀνθρώποθυσίαις ex *Itinerariis Ottonis Dapperi*, aliorumque peti possunt nullo negotio: nisi quod omnem fidem superat, in *Insula Formosa* quotannis immolari 18000. corda infantum puellorum, ut refert *Pfalmanasaarus* in descriptione illius insulæ p. 38. 42. 44.

IV. Spestat etiam ad hanc ἀνθρώποθυσίαν, quod Judæis objicitur à *Jac. Geusio* tum in libro de victimis humanis, tum in dialogo cui titulus *Annas & Caiphas fugitivi ex orco*, aliisque, illos Christianorum infantum

tum sanguine ad sacra sua abuti, quod falsissimum esse & calumniam meram, contendit Isaacus Viva in vindicæ sanguinis contra Geusium (quo de libro * vide Acta Erud. A. 1682. p. 206.) & Clar. Wagenfeilius parte 2. Peræ librorum juvenilium loculamenti secundi p. 135. sq. qui fontes hujus imputationis indicat pagina 152. sq. Tum in epistola de infundibulo suo p. 73. sq. ubi promittit & delineat singulare opus de hoc argumento, quod inscribit *judicium sanguinis* ex Exodi XXII. 2. De eodem argumento postea brevem libellum Germanica lingua consignavit, ediditq̃. Disputat etiam inter alia Wagenfeilius adversus eruditum virum Wilh. Ernest. Tentzelium, qui in vernaculis dialogis mensuris anni 1693. & 94. multa in contrariam partem differuit. Idem Wagenfeilius dissertatione de re monetali Romanorum observat hebraicum vocabulum *Dam*, & sanguinem notare & pecuniam Judæis, nec quicquam hos avidius expetere quam illud *Dam*, h. e. pecuniam Christianorum. Veram tamen hanc originem esse criminationis in Judæos jactatæ, merito negat Rev. Jo. Wulferus in theriaca Judaica pag. 79. qui ipse de hoc argumento legendus. Quemadmodum & Jo. Andreas Eisenmengerus in detecto Judaismo parte 2. cap. 3. Neque vero Judæos à sanguine & carnibus Christianorum vorandis jam olim abhorruisse, patet vel ex Dionis Cassii Trajano, sub extremum. Quandoque tamen injuriam illis factam à Christianis quoque, neutiqvam abnuerim.

V. De more mactandi boves in fœderibus, & jurisjurandi sanciti à transeuntibus inter medias partes *τομίων* sacrificii, ad illustranda loca Gen. XV. 17. & Jer. XXXIV. 18. præter Grotium aliosq̃ interpretes vide Senecam lib. 3. de irac. 17. Lucian. in Toxari Tom. II. p. 64. seq̃. Suidam in *βῆς Μολόστων & ἐπὶ βύβου*, Philostratum l. VI. de vita Apollonii c. 21. fol. 264. edit. novæ, Cyrillum Alexandrin. p. 389. sq. contra Julianum, editionis Spanhemianæ, ubi profertur locus ex Sophoclis Antigone v. 271. E recentioribus Tho. Gatakerum c. 42. adversarior. Fortunatum Scacchum III. Myrothec. c. 60. sq. p. 1115. sq. Bochartum part. I. Hierozoici lib. 2. c. 33. Jo. Conr. Dietericum antiquitat. Biblicar. V. T. p. 633. Joach. Kubnium pentade 2. quæst. 2. Memorias Brixienfes *Octavii Rossi* sive *Rubei*, Italice vulgatas p. 4. editionis A. 1693. 4. Hinc Hebræi dicunt fœdus dividere, pro sancire fœdus ברית הברית, ut Latini fœdus icere, ferire &c.

VI. De

* Subjungitur ille Rev. viri Joh. Wulferi Theriacæ Judaicæ ad examen revocatæ, Norimb. 1681. 4.

VI. De Sacrificiis Gentium lustratoriis atque expiatoriis *ἱλαστικοῖς, ἀγνιστικοῖς, καθάρτικοῖς*, quæ Latinis *placamina, februa, piamina*: præclare differit *Hugo Grotius* c. 10. libri de satisfactione Christi adversus Socinum, & *Joannes Lomeier* de lustrationibus gentium c. 23. De aliis Ethnicorum Sacrificiis consulendi præcipue *Guil. Stuckius* in descriptione sacrorum sacrificiorumque gentilium Tiguri 1598. & 1679. fol. & inter opera junctim recusa Lugd. Batav. 1695. fol. *Lilius* quoque *Gyraldus* Syntagmate XVII. sive ultimo historiarum Deorum, Tomo I. operum: & *Job. Saubertus* in conlectaneis de sacrificiis veterum quæ prodierunt Jenæ 1659. 8. & curante Clariss. Crenio recusa sunt Lugduni Batav. 1698. 8. De Græcorum sacrificiis consules *Jo. Posterum* II. 4. Archzol. Gr. De libationibus *Stuckius* II. 37. Antiqu. Convival. p. 268. seq. De sacrificiis Romanorum singulatim egere *Paulus Merula* in operibus posthumis Lugd. Bat. 1684. 4. editis. *Guillemus Choulius* in opere Gallico supra laudato de Romanorum religione, *Struvius* Syntagmatis capite 8. Kippingius libro I. Antiqu. Romanor. c. XI. De sacris Tauroboliis, crioboliis & similibus copiose differuit *Antonius van Daale* in diff. I. earum, quas Antiquitatibus illustrandis edidit Amstel. 1702. 4. & auctor Anonymus scripti Gallici: *explication d' une inscription antique trouvée depuis peu à Lyon, ou sont décrites les particularitez des sacrifices que les anciens appelloient tauroboles*. Paris 1705. 8. Vide & *Reinesii* Epistolas ad Rupertum p. 620. & Commentar. ad Inscriptiones Veteres p. 76. 211. 212. *Seldenum* III. 14. 8. seq. de *Synedriis* Hebræor. *Gutherius* IV. 19. de jure pontificio, T. 5. Græv. *Sponius* in Miscellaneis eruditæ antiquitatis p. 98. seq. & *Fleetwodus* ad Inscriptiones selectas p. 16. sq. Nihil aliud significat Taurobolii vocabulum proprie, quam bovicidium, ut notavit *Salmasius* p. 8. ad *Solin.* ac similiter Criobolium, Ægobolium &c. sacrificium ac eadem arietis & capræ: taurobolio autem vel criobolio aut ægobolio renati dicebantur qui sacrificio & sanguine tauri, vel arietis vel capræ lustrati erant. Taurobolatæ petræ mentio in veteri inscriptione apud *Gutherium* II. 5. de jure Veteri Pontificio, Tom. 5. Antiquitatum Grævii. De Suovetaurilibus, sive sacrificio ex sue, ove & tauro, vide sis *Philippum Rubenium* lib. 1. electorum c. 11. & *Sam. Pitisci* Lexicon Antiquitatum Romanar. in *seleisurilia*.

VII. Varia de variarum gentium sacris & sacrificiis, eorumque generibus ac ritibus congestit *Alexander ab Alexandro* IV. 17. *Tiniquelli* notis illustratus. Genus quoddam sacrificii quo pluribus diversis victimis simul

simul faciebant, ut sue, ove & tauro, vocabatur *suovetaurilia*, de quibus *Henricus Noris* in diff. de votis decennialibus Imperatorum p. 76. & *Jacobus Gutherius* lib. IV. de jure veteri pontificio c. 18. quo toto quarto libro erudite & diligenter ritus Romanos circa sacrificia & sacra varii generis explicat (Tomo V. Græv.) & capite ultimo agit de vasis & instrumentis, quorum ad sacrificia & in sacris usus erat, cui jungendus *Michael Angelus Causens de la Cbausse* de insignibus Pontificis Maximi, Flaminis Dialis, & instrumento sacrificantium, in eodem Tomo V. Græviano. De simpulo sive simpuvio victili, quo vinum libabatur, vide *Philippam Rubenium* II. 8. electorum. Sacrificium in quo reliquæ epularum igne consumebantur, vocatum est *Protervia*, de qua vide *Festum & Job. Bapt. Donium* de pænula pag. 323. seq. ex *Macrobii* lib. 2. c. 2. Saturnal. referentem jocum Catonis, qui Albidium quendam, qui sua bona comedisset, & novissime domum, quæ ei reliqua erat, incendio perdidisset, festive dixit, proterviam fecisse. De igne divinitus immisso sacrificiis Abelis, Noachi, Abrahami, Moyfis, Salomonis &c. consulendus *Jo. Buxtorfsus* in Exercitationibus ad Historiam arcæ fœderis, ignis sacri & cœlestis, Urim & Thummim, Mannæ, petræ in deserto, & serpentis ænei Basil. 1659. 4. Exercitatione secunda. De simili igne jactato apud Gentes (ut apud *Herodotum* lib. 1. c. 59.) Pindarum Olympionic. Oda 7. Solinum c. 5. (al. 11.) ubi de Sicilia, & cap. 30. (al. 43.) ubi de Æthiopia: *Ammianum Marcellin.* XXIII. 6. pag. 374. seq. *Huetius* in Alnetanis quæstionibus p. 216. *Cerda* ad *Virgilii Eclogam* VIII, 105. *Kircherus* Tom. 1. Oedipi pag. 233. *Jobus Ludolfus* commentario ad Hist. Æthiopicam p. 302. & *Petri Balii* dictionarium historico-criticum in voce *Egnatia*. De Diis quibus nulla sacrificia, nullas hostias cædere fas erat, agit ex veteribus *Porphyrus* in libris de abstinendo à nece animalium, è recentioribus *Alexander ab Alexandro* lib. 2. genialium dier. c. 22. ubi iterum adde sis *Tiraquellum*. In Palilibus quoque, qui dies urbi Romæ natalis erat, & in Terminalibus victimam nullam immolatam esse constat, licet contrarium, ut poetica vide, scripserit *Ovidius*. Vide *Ivonem Vlliomarum* (sive *Josephum Scaligerum*) in locos controversos *Roberti Titii* pag. 20. In ara Apollinis nullum animal sacrificabant Delii, tantum preces offerebant teste *Macrobio* lib. 3. Saturnal. cap. 6. adde *Ezech. Spanhemium* in notis ad *Callimach.* pag. 83. Cœlestes Deos *κνίωρα* odore ac suffitu, terrestres cibus ac comestationibus gaudere creditos, idem notat diff. IV. de esu numismatum p. 299. edit. Amstelodamensis.

VIII. In diversis sacris, diversis Diis, diversa quoque suffimigia, diversæ victimæ, coronæ, cerimoniz, ligna diversa comburendis, sacrificiis, diversæ aquæ &c. adhibebantur, de quibus Kircherus Tom. I. Oedipi pag. 232. sq. & Tom. 2. part. 2. pag. 538. sq. Ex animalibus quænam quibus Diis sacrificata fuerint (nam laribus thure tantum & vino litabant, ut præter alios notat Cerda ad Virgilio Eclogas pag. 5.) ut gratas hostias* victimasque præberent, persequitur præter eundem Kircherum T. I. p. 238. sq. *Johannes Textor* in officina p. 57. seq. *Alexander ab Alexandro* III. 12. *Antonius Clarus Silvius* ad leges regias & XII. tabularum pag. 99. ad 103. *Saubertus* cap. 22. seq. de sacrificiis, *Joh. Potterus* pag. 124. sq. ad *Lycophronem*. Aves Diis sacras refert idem Textor pag. 281. seq. & *Animalia inauspicata* pag. 279. Quibus animalibus singuli Dii vel Deæ vehentes ducantur, idem pag. 70. & *Beda* Tom. I. *Opp.* pag. 369. licet hac in parte non semper Mythologi sibi nec Poëtæ constant. De animalibus quæ Diis devota, ἀφρα & vaga sine custode dimittebantur, præter *Petrum Victorium* XXVIII. 24. *Var. Lect.* & *Casaubonum* ad *Athenæum*, *Jac. Gutherius* III. 13. de veteri jure Pontificio T. V. *Græc. Morti & furiis sacra animalia* vide apud *Vossium* lib. 9. de *Idololat.* c. 39. Constat autem animalia Diis sacrificata fuisse, vel quod illis invisa judicarentur ut *Cereri* porca, *Hecatæ* canis: vel quoniam illis putarentur Dii lætari & delectari, ut corvo & cygno *Apollo* vel ob qualemcunque inter Deos & victimas convenientiam ac similitudinem. Sic inferis Diis & Manibus offerebantur hostiæ ἀγονοί sive steriles, pronæ & nigrae sive furvæ. Confer *Stephanium* pag. 54. ad *Saxonem Grammaticum* & *Gutherium* IV. 8. ubi de sacris Inferorum: superis contra & bonis Diis albæ, fecundæ, ἐνορχοί & τετραχλιωμέναί sive obtorto versus cælum collo. *Rheæ* sive *Cybelæ*, *Deorum matri* proprio sanguine litabant sacerdotes. *Rhodii* quadrigas *Soli* consecratas quotannis, *Illyrii* quaternos equos novo quoque anno in *Neptuni* gratiam jaciebant in mare. Vide *Festum* in *Hippius*.

Plantas Diis sacratas herbasque & arbores persequitur Poëta *Græcus Anonymus* (*Rufus Ephesius* ni fallor, licet *Pamphilum Alex.* maluit *Lambecius* II. pag. 593. & VI. pag. 90.) editus ad calcem *Diofcoridis*, editionis *Aldinæ* 1522. 4. & cum versione ac notis eruditiss. *D. Jo. Rendorffii* *Hamburgensis* editus à me libro tertio *Bibliothecæ Græcæ* cap. 26. additis

* Hostia dicta de minoribus animalibus, ut ovibus & volucribus, victima de magnis, ut tauris.

tis Græcis scholiis five argumentis, quæ leguntur etiam inter notha Dioscoridis p. 476. sq. edit. Saraceni, & auctiora exstant in Códice antiquissimo Dioscoridis, quem servat Bibliotheca Cæsarea Vindobonensis. Græco illi Poëtæ addes *Phædrum* lib. 3. fabula 17. *Plinium* lib. 12. c. 1. *Nicol. Mutonum* præfatione ad Serapionem medicum à se translatum, *Job. Textorem* pag. 141. seq. officinæ, *Jac. Pontanum* ad Ovidium, *Gerb. Job. Vossium* lib. 5. *Physiol. Christianæ* cap. 48. seq. & *Job. Meursium* filium in arboreto sacro Lugd. Bat. 1642. 8. in quo non agit de Plantis quarum in sacris literis fit mentio, sed tribus libris recenset Herbas, Frutices & Arbores quæ apud Paganos variis Diis sacratæ erant. Videndus etiam *Benedictus Curtius* Symphorianus opere de hortis. Neque omittendum quod *Kircherus* T. 3. *Oedipi* pag. 65. observat numeros Diis sacratos unarium summo Deo, binarium Palladi, ternarium Minervæ, quaternarium Apollini, quinarium Isidi, senarium Osiridi, septenarium Mercurio, octonarium Ammoni &c. De quo plura *Job. Meursius* in denario Pythagorico Lugd. Bat. 1631. 4. & Tom. 10. Gronov. Hinc quot foliis herba vel flos gauderet, ei Deo fuisse consecratum. Prout quoque est colligere, veteres ad ignem sacrificiorum adhibuisse ligna, ex iis potissimum arboribus, quæ Diis, quibus rem divinam faciebant, erant dicatæ, quæ de re agunt *Stuckius* lib. II. de Sacrificiis & *Taffinus* c. 13. de ludis sæcularibus Tom. 8. *Antiquitatt. Roman.* p. 537. sq.

IX. Lubet hac occasione laudare præcipuos quosdam scriptores qui de animalibus & plantis, quarum in sacra Scriptura mentio fit, diligentius egerunt. Et de animalibus quidem primo loco memorandum eruditissimi *Sam. Bocharti* hierozoicon, singulari plane eruditione refertum, quod prima vice lucem adspexit Londini 1664. fol. recusum emendatius Francofurt. 1675. fol. & denique inter ejus opera *Ultrajecti* 1692. curante *Joh. Leusdenio*, duobus in fol. Voluminibus, & A. 1712. Hujus operis duplex exstat epitome, una *Stephani M. Vesci* Ungari, *Franeqv.* 1690. 4. altera *Job. Henr. Maji* Theologi *GiesSENSIS*, in qua non raro *Bochartus* reprehenditur, & interdum ut videtur non præter rationem. *Francos.* 1686. 8. Ante *Bochartum* historiam animalium sacram, sed alio instituto & apparatu alio composuit *Wolfgangus Franzius*, *Theol. Witteb.* quæ 1617. *Witeb.* 8. vulgata, & postea sæpius in Germania & Belgio recusa est, hinc continuata, & eruditis locupletissimisque accessionibus aucta à *Rev. D. Jo. Cypriano*, Professore tum *Physices*, hodie *Theologo* *Lipfensi*

ensi edi cœpit Dresdæ 1697. 2. vol. 8. & absoluta deniqve prodiit A. 1712. 4. duobus Volumin. *Johannes* quoque *Bushamantius*, Complutensis Medicus, de animalibus S. Scripturæ reptilibus vere dictis Tomos 2. edidit Compluti 1595. 4. & Lugdun. 1620. 8. Exstat præterea *Godfr. Mulleri* *Ἐπερολογία* Biblica, Witteb. 1676. 8. *Hermanni Henr. Stenj* Past. in Eccles. Schwinfurtenensi, therio-ornitho-ichthyo-biblion Germanica lingua vulgatum Lips. 1595. & 1605. 4. *Jo. Henr. Ursini* animalium Biblicorum nomenclator, atqve de animalibus mundis & immundis, libro 4. miscellan. sacrorum, editorum Norimb. 1666. 8. Vide etiam *Job. Conr. Dietericum* antiqvit. Biblic. veteris Testamenti pag. 416. sq. & *Eduardi Simsoni* Angli hieroglyphica animalium, quæ in sacra Scriptura reperiuntur, Edinburg. 1622. *Johannis* item *de Mey* commentaria Physica in Pentateuchum & N. T. Medioburgi 1661. 4. 2. Vol.

De arboribus, herbis & plantis in sacra Scriptura commemoratis præ cæteris diligenter egit laudatus *Job. Henr. Ursinus*, cujus arboretum Biblicum, primum editum est Noribergæ 1663. 8. Postea A. 1665. Arboreti biblici continuatio sive Phyto-logia sacra, Herbarius sacer, & Hortus aromaticus, in quo de omni genere aromatum sacris in literis memoratorum agitur. Utrumque opus recusum est ibid. 1699. 8. Nec prætereundus *Levini Lemni* libellus, in quo similitudines ac parabolæ, quæ in sacra Scriptura ex herbis atqve arboribus desumuntur, explicavit, Francof. 1591. 12. cui addi possunt *Thome Brown* observationes de plantis in sacra Scriptura memoratis, *Adr. Cocquius* in historia sacra plantarum, arborum & herbarum sacre Scripturæ. *Wilbelmi Sarcerii* herbarium spirituale, Germanice editum, sive de plantis & herbis quarum in Scriptura mentio fit, Francof. 1573. &c.

De gemmis quarum præcipue Exod. XX. & Apoc. XIX. 19. seq. mentio fit, præter Ludovicum de Dieu & alios interpretes videndus S. *Epiphani* liber *περὶ τῶν δώδεκα λίθων*, sive de gemmis in veste Aharonis editus separatim cum versione *Jole Hieronis* Tarentini, atqve inter *Epiphani* opera à *Petavio* illustrata Tom. 2. pag. 225. tum in *Matthæi Hilleri* egregii viri libro de duodecim gemmis in pectorali summi Pontificis Tubing. 1698. 4. & in syntagmatis ejus Hermenevticis ibid. 1711. 4. qui observationes suas & *Salmastii* ex Plinianis ejus Exercitationibus ad Solinum & Homonymis Hyles iatricæ addidit. Epitome libri *Epiphani* legitur in quæstionibus *Anastasi Sinaitæ* quæstione 40, illamque ipsam e-
didit

didit *Conradus Gesnerus* in collectione scriptorum qui de rebus fossilibus egerunt, Tiguri 1566. 8. atq; ex alio Codice MS. cum Francisci Turriani versione Petavii Tom. 2. Opp. Epiphani pag. 233. Epiphanio jungendus *Eduardus Bernbardus*, cujus accurata de gemmis S. Scripturæ tractatio inserta notis ad librum III. Antiquitatum Flavii Josephi pag. 180. seq. *Jo. Braunius* libro 2. eruditi de vestitu Sacerdotum Hebræorum operis, cap. 8. seq. qui p. 631. meminit libri quod de hoc de argumento molitus fuerat vir summus *Samuel Bochartus*, sed qui una cum ipso intercidit. *Hugo Broughronus* in Concentu S. Scripturæ pag. 155. seq. *Franciscus Ruens* de gemmis aliquot, quarum mentio fit in Apocalypsi, Francof. 1596. 12. & alibi, una cum Levino Lemnio de plantis Biblicis: *Andreas Baccius* de duodecim gemmis S. Scripturæ: *Jo. Guil. Baierus* fil. Professor Altdorfianus in dissertatione de sapphiro S. Scripturæ, Altdorf. 1705. qui lapidem illo denotari contendit, atq; Jenensium Æsculapius celebratissimus *Georgius Wolfgangus Wedelius* in Exercitationibus Medico-Philologicis Centur. 1. Decad. X. diff. 1. de Jaspide S. Scripturæ, quem disputat esse adamantem Urim & Thummim e quidem, per quod gemmas* ipsas Aharonitici pectoralis, D. Jo. Brentius, Simon Patricius Episcopus nuper Eliensis commentario in Exodum, aliiq; plurimi cum Eduardo Bernhardo intelligunt, *Jo. Spencerus* in diff. de Urim & Thummim Cantabrig. 1669. 8. & de legibus Hebræor. III. 7. putat fuisse Teraphim aliquod sive imaginem, de collo suspensam, qualem imaginem veritatis ab Ægyptio Judice gestatam testantur *Diodorus Siculus* Lib. I. p. 68. & *Ælianus* XIV. 34. Var. Hist. *Spencerus* sequitur *Jo. Clericus* ad Exod. XXVIII. 10. & Num. XXVII. 21. oppugnant *Herm. Wisius* lib. 1. cap. 8. & lib. 2. c. 10. sq. Ægyptiacorum & lib. 3. c. 11. *Philippus Riboudealdus* libro de Urim & Thummim Genev. 1685. 12. & D. *Job. Benedictus Carpozovius* ad Schickardi jus regium Hebræorum pag. 44. seq. Vide etiam sis Suidam in *Æd.*, Exercitationem *Job. Buxtorffii* supra p. 353. laudatam. *Frid. Viccii*, Witeb. 1669. *Jo. Christophori Wichmannshausen*, ibid. 1701. *Jo. Jacobi Gantepillerii* dilucidationem Mysterii Urim & Thummim Hanov. 1675. & laudati *Wedelii* Centur. 2. decur. 3. Exercitationem 7. pag. 65. seq.

Y y 3

alios-

* Caspar Neumannus, Uratislaviæ suæ decus, in biga difficultatum sacrarum de gemmis Urim & Thummim dictis & de cibo Samariæ oblectæ, Uratislaviæ 1707. 4. ex ipso nomine hoc ingeniose colligit, dici enim gemmas *Urim* quod splendeant & luceant, *Thummim* vero, quod earum superficie sit plana & æqualis. Rationem typicam hujus Urim & Thummim ad Christum, exponit Jo. Coccejus Epistola 214.

aliosque plurimos memoratos Rev. D. Jo. Georgio Pertschio, præfat. ad Georgii Guilelmi Dieterici duodenarium sacrum de Urim & Thummim, Numburg. 1714. 4.

In iisdem Amplissimi *Wedelii* Exercitationibus plura sacrarum literarum loca ex Medicorum & Physicorum, Mathematicorumque observationibus illustrantur, quod institutum pridem fuit *Francisci Vallisii* Covarrubiani Medici, libro de sacra Philosophia, sive de iis quæ scripta sunt Physice in libris sacris, Lugd. 1588. 1595. 8. Francof. 1600. 8. *Valentini Henrici Vogleri* Professoris Helmstadiensis meritissimi, libro de rebus naturalibus ac Medicis quarum in S. Scripturis fit mentio, Helmst. 1682. 4. & in Physiologia Historiæ passionis JESU Christi, ibid. 1673. 4. *Job. Maji* (de Mey) in Physiologia sacra sive commentariis p. 356. laudatis editisque, Middelburgi A. 1661. 4. *Samuelis Reyheri* Jcti & Mathematici Kiloniensis præclarissimi A. 1714. denati, in Mathesi Mosaica, sive locis Mathematicæ explicatis, cum appendice aliorum S. Scripturæ locorum Mathematicorum Kil. 1679. 4. cujus operis longe uberiores editionem jam pridem paravit, & priorem ejus tomum paullo ante obitum absolvit A. 1714. fol. *Hieronimi Dicelii* Professoris Lipsiensis in spicilegiis ex disciplinis Mathematicis, loca quædam Biblica illustrantibus. Lips. 1702. 8. *Guilelmi Ader* in diss. de ægrotis Evangelicis, T. IX. Criticor. sacrarum Anglor. & *Tho. Bartholini* in libris plus simplici vice excusis, de morbis Biblicis, de latere Christi aperto, de paralyticis Novi Test. & de cruce, quo postremo de vino myrrhatò, de corona spinea & sudore Christi sanguineo disserit. *Conradi Jobreni* in dissertationibus de morbis Biblicis & de Christo Medico, Francof. ad Viadr. 1704. *Christiani Warlitzii* Medici Anhaltini in variis diss. quæ memorantur in Novis literariis Hamb. A. 1705. pag 163. Sunt etiam in manibus nonnullæ hujus generis Exercitationes editæ Kiloniæ à viro docto Jo. Daniele Majore, ut de Myrrha Christo à Magis oblata, de locustis cibo Johannis Baptistæ, de Junio Christi quadragesimali, de Christo Medico ortuque divino Medicinæ, de Lunaticis, de paralyticis, & de sale fatuo: voluitque plures libros hujusmodi Exercitationum publicare, quorum hic liber primus præscribitur, quem admodum illa de Cosmodixi Satanica ad Math. IV. 8. separatim lucem vidit Kilon. 1686. de quo argumento præter interpretes videnda *Bochardi* commentatio de JESU Christi in montem templique pinnaculum transportatione, scripta ad N. Heraultum Tom. I. Opp. p. 943. seq.

Rationem typicam sacrificiorum & aliarum rerum Veteris Test. ad Christum, exposuerunt singularibus libris inter nostrates quidem Theologos Lutheranos *Frid. Balduinus* in Adventu Christi typico & passione typica: *Jacobus Bosfaccus* in promptuario allegoriarum, *Mich. Baumannus* in Analectis typicis sacris: *Lucas B. acmeisterus* in explicatione typorum V. T. Tum Germanice *Valerius Herbergerus* in magnalibus DEI, *Dan. Fesselius* in Christo Mystico, *Jo. Jeremias Reichbelm* in Jesu typico, & *Joach. Emdenius* in Jesulo typico & passione Christi typica, 3. Vol. aliique Martino Lipenio laudati.

E Reformatis præter Jo. Coccejum & qui eum sequuntur in suis ad S. Scripturæ V. T. libros Commentariis, *Jeremias Taylor* in Christo revelato, qui liber Anglice & Latine sæpius editus est: *Johannes Biermannus* in Mose & Christo, Belgice & Germanice: *Samuel Marther* cujus explicatio typorum Vet. T. jam secunda vice A. 1705. Anglice prodiit: *Jacobus Gerardus de Bergeries* in Moysè revelato, Genev. 1670. 8. Gallice: quibus jungenda *Jac. Triplandii* de origine & causis rituum Mosaicorum oratio inauguralis Lugd. Bat. 1702. 4. & quæ adversus Spencerum, Judæos ac Socinianos typorum relationem haud agnoscentes, à viris doctis disputantur. De usu & abusu circa considerationem typorum V. T. vide *Guil. Saldeni* otia divina lib. 2. cap. 3.

E Romanæ Ecclesiæ scriptoribus figuras V. T. ad Christum referunt *Petrus Daniel Huetius* in demonstratione Evangelica, propositione IX. cap. 170. pag. 1145. seq. *Theophilus Raynaudus* S. I. Tomo 1. Opp. pag. 339. seq. *Hieron. Laurettus*, Benedictinus, in silva allegoriarum Scripturæ Paris. 1583. fol. & *Didacus Baëça* S. I. commentariis allegoricis & moralibus de Christo figurato in Vet. Test. 3. Vol. Lugd. 1633. 1635. 1637. fol. Utrum impii etiam aliquando typum & figuram Christi gesserint, disquiri *J9. Eusebius Nierembergius* de origine S. Scripturæ lib. 7. cap. 17.

In explicandis typis factorum Ecclesiæ & Antichristi copiosiores & justo forte ingeniosiores sunt nonnulli qui Coccejum ducem sequuntur. Non desunt etiam qui Caini & aliorum peccata inter typos referunt cum Augustino XXII. 24. 42. 70. 83. contra Faustum Manichæum. Vide Petri Juriei * Historiam Criticam dogmatum rituumque Judaicorum

* Juriei *κρίσις δόξας* quasdam refellunt Rev. D. Jo. Franciscus Buddeus in Exercitatione Theologica de peccatis typicis, Jen. 1706. 4. & Lud. Borghesius in Historia critica de Melchisedeço, cap. V.

rum p. 67. sq. & Henrici Hulſii figuras temporum ſive ſchema triplex Prophetiæ ad calcem libri de vallibus prophetarum pag. 465. ſq.

X. Chriſtianiſ nobiſ ſacrificii loco ſunt preceſ, de quibus præcæteriſ, quod ad antiquitateſ & rituſ earundem attinet, diligenter egit B. D. *Joach. Hildebranduſ* tribuſ libriſ de precibuſ veterum Chriſtiano- rum, ex quibuſ primuſ A. 1655. edituſ eſt. 4. & A. 1702. recuſuſ Helmſtadii ſub titulo *ſacrarum antiquitatum de precibuſ veterum Chriſtiano- rum libelluſ*, in quo veterum oratoria, ſive loca, in quibuſ orarent, & ſtata orandi tempora percenſentur, ubi inter alia diſſeritur etiam de Horis canonicis, de precibuſ ad pulſum campanæ, de hæreſi Euchitarum, ſ. Maſſalianorum. Liber ſecunduſ in ſcribitur *rituale orantium* ſ. compendiuſ veterum orandi rituum, itidem Helmſt. 1656. & 1702. 4. Tertiuſ liber doctrinam veterum de precibuſ & de invocatione ſanctorum, & precibuſ pro defunctiſ, perſequitur. Cæterum in illo rituali orantium agit cap. I. ſtatim *de ritu precandi verſuſ orientem*, de quo extat etiam ſingulariſ B. *Jacobi Thomæſii* diſputatio Lipſiæ 1670. edita, cui adde *Cosmam* Indico- pleuſtem V. pag. 202. *Menardum* ad Gregorii M. Sacramentar. p. 69 ſq. *Lucam Tudenſem* II. 23. contra Albingenſeſ, ubi Saracenoſ ad meridiem orare ſcribit Tom. 25. Bibl. PP. pag. 240. C. Idem II. 12. p. 226. diſputat Chriſtuſ in cruce faciem direxiſſe verſuſ occidentem. *Jo. C. Læſcherum* fasciculo 2. Obſ. ſele. Et. 6. qui Braminaſ Judæorum obſervat verſuſ Septentrionem reſpicienteſ orare. *Jo. Bonam* de divina Pſalmodia p. 439. operum: *Melchioris Zeidleri*, Theologi Regiomontani, diſſertationem, ex qua nonnulla proferit *Philippuſ Jacobuſ Hartmannuſ*, in libro de geſtiſ Chriſtiano- rum ſub Apoſtoliſ p. 417. *Jacobum Billium* ad epistol. 66. Nazianzeni. *Seldenum* lib. 3. de Synedriiſ c. 16. *Cotelierum* Tomo 1. Patrum Apoſtolicorum pag. 264. ad Conſtitut. Apoſtol. II. 57. & ad Chryſoſto- mum in Danieleſ pag. 223. *Petaviuſ* pag. 317. ſeq. dogmatuſ theolo- gicorum de opificio ſex dierum, *Joh. Dalleum* de Pſeudepigraphiſ Apoſtolicis pag. 154. *Steph. le Moyné* ad Jerem. 23. 6. pag. 43. ſq. & *Caſparum Calvæ*, ritualiſ Eccleſiaſtici Tomo 2. pag. 546 ſeq. Ab Apoſtoliſ ipſiſ hunc morem repetit *Juſtinuſ*, quæſtione 118. ad orthodoxoſ, & *Germanuſ* Patriarcha Cpol. in theoria Eccleſiaſtica & Myſtagogica §. 8. *De eleva- tione manuum inter precandum*, de qua idem Hildebranduſ agit cap. 9. videatur *Jo. Philoponuſ* ad Hexæmeron pag. 43. & ſingulariſ diſſertatio de hoc argumento ab Rev. D. *Adamo Reibenbergio* Lipſiæ A. 1688. edita. De

apertione capitis in sacris, Calverus Tom. 2. ritualis Ecclesiastici p. 555. sq. De ritu *capitis in sacris operiendi* apud Judæos & varias gentes, exstat erudita dissertatio *Jo. Guil. Bergeri*, Witeb. 1703. 4. De oratoriorum Ecclesiæ cum Synagogis convenientia, adi *Campegium Viringam* lib. 1. Synagogæ parte 3. c. 1. sq.

Quod *certis precum formulis* usi veteres fuerint Christiani, illæque rite adhibeantur, contra Anabaptistas, aliosque ostendit *Hardmannus* pag. 412. libri laudati. *Jeremias Taylor*, in Apologia publicæ & statæ formulæ precum atque Liturgiæ, Anglice edita: *Job. Durellus* in historia rituum Ecclesiæ Anglicanæ cap. 10. pag. 78. *Frid. Spanbemi* fil. Tom. 2. Opp. pag. 1283. sq. *Mericus Casaubonus* in defensione orationis Dominicæ itidem Anglice edita. *B. Matthias Zimmermannus* in analectis p. 496. seq. *Rev. Henr. Lud. Bentheim* de statu Ecclesiæ Anglicanæ pag. 369. seq. & *D. Job. Franciscus Buddæus* in Theologia Morali pag. 458. Videri etiam possunt & cum his contendere atque examinari quæ de non statis in veteri Ecclesia liturgiis disputat singulari libro Anglice vulgato *Dav. Clarkson*, qui recensentur Tom. 16. Bibliothecæ universalis pag. 138. seq. confutatus à *Combero* de quo mox infra mentio à me fiet. Formulas precum in Ecclesia publico usu receptorum exhibent libri Liturgici, Euchologia, Breviaria &c. De *Collectis* Ecclesiasticis *Claudius Espencæus* p. 1024. sq. Operum. De generibus precum quas memorat *Paulus Apostolus* 1. Timoth. II. 1. vide præter interpretes, *Origenem* libro de oratione pag. 46. sq. *Jo. Marckium* Exercitatione textuali XLII. *Rich. Simonem* supplemento ad *Leonem Mutinensem* pag. 57. *Job. Lomeierum* lib. 1. genialium dierum & *Jacobum Gutherium* lib. IV. de jure veteri Pontificio cap. 14. seq. Tomo V. thesauri *Grazviani*. Preces à veteribus Christianis factas etiam pro Principibus Magistratibusque Ethnicis & hæreticis, probat *Jo. Filescus* lib. 2. Electorum p. 399. seq.

De stationibus veterum Christianorum & genuflexione inter orandum agit *Job. Hornbeckius* pag. 606. seq. *Miscellaneorum sacrorum*, *Heribertus Rosweidus* ad *Vitas Patrum* p. 792. sq. *Theoph. Raynaudus* in Christiano sacro acathisto. T. 6. Opp. *D. Joachimus Hildebrandus* in rituali orantium c. 6. sq. *Onufrius* libro de stationibus Urbis Romæ, ad calcem libri de vitis Pontificum, & *Du Guetus* auctor libri eruditi Gallice editi de *l'ancienne coutume de prier debout*, qui recensetur in Actis erudit. Anni 1701. p. 131. sq. Ex iisdem discis veteres Christianos orantes genua non

flexisse die Dominico, nec à Paschate usque ad Pentecosten. Confer Pseudo-Cyrilli Theoriam Eccles. & Mystagogicam p. 327. sq. edit. Tho. Milles. De prostratione in terram inter precandum, vide laudata Hoorneckii Miscellanea pag. 611. sq. De subsultu precantium in Ecclesia primitiva, Rev. D. *Christoph. Sonntagii* dissertatio prodiit Aلدorfii A. 1708. ad locum Clementis Alex. VII. Strom. p. 722. Plura de gestibus precantium collegit B. *Balthasar Bebelius* Antiquitat. Eccles. Sec. IV. Tom. 2. pag. 731. 866. seq. *Gisb. Voëtius* Tomo 5. selectarum dissertationum pag. 550. seq. *Conradus Ritterbusius* lib. 5. sacrarum Lctionum c. 10. sq. *Desiderius Heraldus* Parisiensis libro 2. digression. 2. & seq. ad Tertullianum, B. *Quenstadius* antiquitatum ecclesiasticarum cap. 4. sectione 4. *Godfredus* denique *Arnoldus* in primitivo Christianismo, Germanice edito, libro secundo, & *Hermannus Wisius* ad Orationem Dominicam Exercitatione IV. quæ est de gestibus Orantium.

XI. Agam h. l. tribus verbis etiam de precibus Judæorum veterum, Ethnicorumque. Battologias utrisque consuetas damnat atque reprehendit Servator noster Matth. VI. v. 6. ad quem locum præter interpretes & Suicerum in βαττολογεῖν, videnda *Balthasaris Stolbergii* dissertatio. Consulendi etiam *Salmasius* de sænore trapezítico p. 796. *Samuelis Basnage* Annales ad A. C. 31. num. 35. *Salomo Deylingius* in eruditis observationibus sacris parte 3. p. 208. seq. Neque vero huic vitio tantum obnoxii Ethnicus, ut putat *Grotius* ad dictum Matthæi locum, sed Judæi quoque, ut patet ex formulis precum apud *Seldenum* lib. III. de Synedriis cap. 12. *Hottingerum* in fasciculo dissertationum p. 316. *Wagenfeilium* von Hebräisch Teutscher Red- und Schreib-Art p. 94. sq. & *Georgium Leopoldum Ponatum* de vetusta orantium Judæorum battologia, Helmst. 1709. 8. De Judæorum precibus consules tractatum Berachot, Tom. I. edit. Surenhusii statim sub init. & *Jo. Saubertum* de ritu precandi veterum Hebræorum Helmst. 1663. & in palæstra diss. p. 89. seq. *Campegium Vitringam* lib. 3. de Synagoga cap. 13-19. *Joh. Drusium*, libro de 3. sectis Judæorum p. 99. sq. *Lightfootum* Tom. I. operum p. 720. *Quenstadium* p. 205. sq. Antiquitatum Biblicarum. *Francisc. Burmannum* part. 2. exercitat. Biblicar. p. 45. sq. Formulæ precum complures in libris Judæorum ritualibus & apud Buxtorfium c. 10. Synagogæ Jud. videantur, in Dieterici Schwabél ex Judæi Paderbornensis Jüdischem Decf-Mantel parte 2. Paderb. 1615. 4.

De officiis Judæorum antelucanis diatribam edidit *Hermannus van der Horst*, Professor Helmstädiensis, De

De certis per diem horis precationi destinatis apud Judæos & inde apud veteres Christianos, tertia, sexta & nona, adeundi interpretes ad Daniel, c. VI. v. 10. Actor. III. I. *Samuel Petitus* cap. XV. Var. Lectio- num, *Valesius* ad Eusebium p. 35. *Monifauconus* ad Philonem de vita con- templativa, Gallice à se versum p. 231. sq. *Georg. Cassandri* opera p. 181. sq. *Job. Fellus* ad epistolam Clementis Romani p. 85. edit. Oxoniensis. *Job. Owenus* in Theologumenis p. 420. Atque à Judæis arcessendam hora- rum Canonicarum originem, res videtur simillima vero, licet traditio- nem illam adeo firmam esse negat *Job. Pearsonius* prælectionibus ad Acta Apostolorum p. 39. sq. Confer de illarum horarum ritu præter laudatos à Lipenio in Bibl. Theologica, Clementem Alex. VII. Strom. p. 722. O- rigenem lib. de Oratione p. 38. sq. Cyprianum de oratione, & ibi Gou- lartium, atque Jo. Fellum p. 154. Samuelem Basnage in Annalibus ad A. C. 34. Tom. I. p. 436. seq. *Hermannum Wisium* Exerc. V. ad Orationem Dominicam, quæ est de statis precum horis: D. *Adami Rechenbergii* disser- tationem de horis canonicis habitam Lipsiæ A. 1677. & recusam in ejus Exercitationibus ad Nov. Test. & Hist. Ecclesiasticam, Lipsiæ 1707. 8. p. 827. sq. *Jo. Franciscum Buddeum* in Theol. morali p. 442. sq. *Adami Tri- bechovii* Exercitatt. ad Banonium p. 72. sq. *Gübertum Voëtium*, Tomo III. disp. selectarum p. 1056. *Herm. Wisium* Exerc. V. ad Orationem Domi- nicam p. 72. seq. *Andrea Riveti* Catholicum Orthodox. quæst. 35. T. 3. Opp. *Wolfgangum Gundlingium* ad Eustratii Johannidis delineationem ecclesiæ Græcæ p. 15. Græcorum Horologium de libris Ecclesiasticis & Horologopulum de quo Allatius: *Cbristoph. Angelum* de Ecclesiæ Græ- cæ ritibus p. 38. *Cotelerium* ad Chrysostomum in Daniele p. 223 & ad Constitutiones Apostol. VIII. 34. ubi videndus etiam *Franciscus Turrianus: Alardum Gazaum* ad Cassiani III. 4. de institutis Cœnobiolorum, *Guil. Du- randum* in rationario lib. V. cap. I. Horas breviarii Romani, *Baronium* ad A. C. 34. n. 163. & 251. & ad A. 51. n. 69. *Bellarminum* de bonis Operibus lib. I. cap. II. *Joannem Bonam* de divina Psalmodia cap. 4. sq. *Hug. Menar- dum* ad Sacramentarium Gregorii Magni p. 273. seq. ubi Bedæ Horolo- gium: *Nic. Rayeum* diss. præliminari ad Tomum secundum Actor. San- ctorum Junii p. LXVI. *Macrorum* Hierolexicon in cursu & *Horæ*, Anony- mi Benedictini de horis Canonicis tractatum excusum Venetiis 1567. 8. *Job. Steph. Durantum* de ritibus Ecclesiæ catholicæ lib. 3. & c. Neque adeo improbantur horæ precum canonicæ à fanis Protestantibus quatenus sunt statæ & ordinariæ, sed quatenus mercenariæ & meritoriz,

ac prout opere illo operato multi superstitiose defunguntur. Confer B. *Martinum Geierum* ad Danielis VI. 10. solent & Turcæ quinqvies per diem statis temporibus orare, ut præter alios notat *Job. Hoornbeckius* in summa controversiarum religionis p. 151.

De Judæorum Phylacteriis, ut illa etiam hoc loco attingam, vide præter *Grotium*, *Rich. Simonem* aliosque interpretes ad Matth. XXIII. 2. Clariss. Collegæ mei *Georgii Elieseri Edzardi* notas ad Codicem Talmudicum Berachot cap. I. p. 209. seq. *Wagenheilium* ad Sota p. 397. 416. *Guil. Surenbuffii* Mishnam Tom. I. p. 9. sq. & Tom. 5. p. 75. sq. *Sam. Petitem* cap. XX. Variarum Lect. Aloysii Novarini schediastmata sacroprofana lib. V. cap. 26. 27. 28. & Dissertationes singulares de hoc argumento *Gustavi Peringeri*, Upsal. 1690. *Job. Andree Danzii Jenæ* 1682. *Mich. Beckii* ibid. 1675. & *Nicolai Linugby Hafniæ* 1705.

De eo quod Judæi inter precandum se ad templum Hierosolymitanum. 2. Paralip. VI. 38. & in hoc ad Sanctuarium adeoque versus occidentem converterent (quod diserte prohibuit Mahomedes, teste Abulpharajo) præter interpretes ad jam dictum locum Danielis & ad Ezech. VIII. 15. videndus *Job. Seldenus* lib. 3. de Synedriis p. 427. Extat & *Job. Ebreusfridi Pfeifferi*, (Augusti filii) dissertatiuncula de dignitate occidentalis plagæ in re sacra Hebræorum Wittenb. 1697. De Therapevtis vero quos Philo versus orientem orasse testatur, & quos inde Christianos fuisse colligit Clariss. Montfauconus in notis ad Gallicam libri Philonis versionem p. 198. sq. & in Epistolis Gallice editis Paris. 1712. 12. de Therapevtis Philonis p. 231. seq. vide quæ observat vir doctus in responsione ad Montfauconum pag. 117. seq. 375. seq. Certe Josephus quoque II. 12. de bello Judaico auctor est Ἐσθρος πατρίως τῶν εἰς ἤλιον εὐχὰς φθέρξασθαι ὡς περ ἰκετεύοντας ἀνατεῖλαι.

De precibus Mohammedanorum *Hottingerus* T. 3. Hist. Eccles. pag. 470---529. *Albertus Bobovius* sive *Bobovsky*, Polonus, inter Turcas dictus *Ali-Beigh* in liturgia Turcica (post itinerarium R. Peritzol ab Clariss. Hydeo cum notis edita) subinit. & *Adrianus Relandus* pag. 68. seq. de relig. Mohammedica, qui p. 127. seq. docet falsum esse, quod inter precandum australem plagam respiciant. *Henningii Henningi*, Husani Muhamedanus precans, Sleswici 1666. 8. editus complectitur libellum precationum ex MS. Arabico Gottorpiensi vulgatum, cum editoris versione & notis. Formula solennis quam Sacerdos erectis ad cælum mani-

bus & facie versa ad populum orat tacitus in cœtibus sacris, hæc est: O DEUS! accepta à nobis preces nostras, recitationes nostras, jejunia nostra, stationes nostras, inclinationes nostras, prostrationes nostras, sessiones nostras, glorificationes nostras, laudationes nostras, Orationes nostras & exclamationes nostras, supplicationes nostras & elemosynas nostras, neque rejicias eas in facies nostras. Rectifica & corrige opera nostra, & remitte nobis peccata nostra o Domine noster, & Imperatori nostro & Proregibus (Consiliariis) nostris & gubernatoribus (judicibus) nostris & prædicatoribus (Doctõribus) nostris, Antistitibus (Parochis) nostris, Doctõrũ nostris & probis piũque nostris, Parentibus nostris, Magistris nostris, Benefactoribus nostris & iis quibus aliquid debemus, & iis qui se nostris bonis precibus commendarunt, & fidelibus utriusque sexus, sive sint viri sive mortui: per misericordiam Tuam o misericordissime misericordium. Absit o Domine, Domine potentiarum, ab eo quod Tibi attribuunt (imputant) & pax sit super Missos (Prophetas) & laus DEO, Domino Creaturarum. De Persis non omittendum quod notat Joannes Chardinus descriptione Persiæ Tom. IV, p. 102. *Ils croyent que les prieres de tous les hommes sont bonnes & efficaces, & les acceptent & même ils recherchent dans leurs maladies & en d'autres besoins la devotion des gens de differente Religion, chose que j'ai vu pratiquer mille fois.* Eadem fuit sententia Navarchi cum quo Jonas Propheta vehebatur. Vide Jonæ I. 5. 6. De Battologia Muhamedanorum Hottingerus, præfat. ad Tomum VII. Historiæ Ecclesiasticæ.

XII. De singulari sapientum apud omnes moratas Gentes circa preces studio, ut Brachmanum apud Indos, Magorum apud Persas, Theologorum apud Græcos agit Proclus lib. II. ad Timæum Platonis p. 64. præclare ostendens precum scopum esse conjunctionem cum DEO. Idem p. 65. sq. varia eorundem genera commemorat. Precum formulas à Diis ipsis monstratas sive (ut Juvenalis VI. 391.) dictatas, longe putabant esse valentiores aliis quibuscunqve, ut observat Thomas Galeus p. 198. seq. ad Jamblichum de mysteriis Ægyptiorum. Quamplurimas ejusmodi conceptas ac solennes precum formulas collegit Barnabas Briffonius lib. I. formularum. Cui adde Saubertum c. 10. & 13. de Sacrificiis, & Jac. Gutherium IV. 14. seq. de jure veteri Pontificio. *Mattheum Broverium de Niedek* libro de populorum veterum ac recentium adorationibus, quo etiam varii ritus precantium illustrantur, Amstelod. 1713. 8. & Jo. Sartorium de Hypocrisi Gentilium circa Deorum cultum cap. 7. sq. Hinc Sacerdos vel Monitor præibat preces, ac de scripto quidem, ne quid verborum præteriretur aut præposterum diceretur, rursusqve

alius *custos* erat qui attenderet, alius qui favori linguis juberet, tibicen alius qui interim caneret, ne quid aliud exaudiretur. Vide *Plinium* XXVIII. 2. ubi multa religiosi ritus persequitur, & ex recentioribus *Alexandrum Alexandrium* II. 14. & IV. 17. genialium dierum. Recte tamen *Plinius* alter in Panegyrico affirmat, Deos non tam accuratis adorantium precibus (h.e. conceptis precum formulis) quam innocentia & sanctitate lætari, gratioremque existimari, qui de lubris eorum puram castamque mentem, quam qui meditatam carmen attulerit. Confer *Plutarchum* in *Numa* p. 22. edit. Aldinz. *Porphyrium* apud *Augustinum* lib. XIX. de civitate DEI cap. 23. Solitæ etiam in precibus quandoque addimur, de quo ridiculo & impio more, confer *Kircherum* Tom. 2. *Oedipi* part. 2. p. 453. & *Joh. Clericum* in indice ad *Stanleji* historiam philosophicam, voce *Hebrai*. Etiam quando preces exauditæ non essent, vel magna ingruisset calamitas, lapidata sunt templa, abjectæ imagines, *lares projecti. Vide *Barnesium* ad *Anacreontem* p. 38. *Pitiscum* ad *Suetonium* Tom. 1. p. 767. & *Bælii* resp. ad quæstiones Provinciales Tom. 1. p. 428. seq. De supplicationibus, precibus & diris apud Græcos consulendus *Potterus* lib. 2. *Archzol. Gr.* capite 5. De precibus ad & post mensam, *Guil. Stuckius* II. 36. p. 246. seq. *Antiquitat. Convival.* & III. 24. p. 388. sq. & *Jac. Greterus* de benedictionibus lib. 1. cap. 13. De supplicationibus publicis Romanorum *Jac. Gutherius* lib. 1. de jure Pontificio c. ult. T. V. Græv. De more Matronarum Rom. crinibus passis verrendi aras & templa, *Sigonius* ad *Livii* XXVI. 9. De χειραρσία orantium sive sublatis inter precandum manibus, ritu communi generis humani, vide *Joh. Pricæum*, *Claudium Espenceum* aliosque interpretes ad 1. *Timoth.* II. 8. *Barthium* III. 2. *Adversar. Hoornbeckii* Miscellanea p. 297. sq. & *D. Adami Rechenbergii* Exercitationes ad *Novum Test.* & *Hist. Ecclesiasticam* p. 145. sq. qui p. 161. sq. agit de more manus & digitos inter orandum complicandi, cujus mentio etiam apud *Plutarchum* in *Lucullo* p. 505. De Lectisternio *Livius* V. 13. atque idem *Gutherius* III. 9. & *Jo. Tristanus* in *Historia Imperatorum* ex numis illustrata Tom. 2. p. 403. sq.

XIII. Precibus additi Hymni, quibus DEUS celebratur. Hymnorum sacrorum exempla egregia apud Hebræos præbet divinus liber *Psalmodum*. De quo *Rabbini* in *Baya Bathra* c. I. *David scripsit librum*

* De diris in Deos vide *Mabillonii* iter Italicum p. 79. *S. Gregorius Nazianzenus* invocation. 1. in *Julianum* p. 98. *Λυδίοις εὐσεβῆς κατ' ἀρχαῖαι τῶ βεθεόνα, καὶ τῶτο εἶναι θεῶν τιμὴν, ταῖς εἰς αὐτὸν λαιδορίας.*

brum Psalmorum (quem accepit) per manus decem senum. Per manus primi hominis, per manus Melchisedechi, per manus Abrahami, per manus Moysi, per manus Hemanis, per manus Jeduthuni, per manus Asaphi & per manus trium filiorum Corab. Præterea notus est locus, ex Mechilta in XV. Exodi & Targum sive Chaldæo Paraphræse in Canticum canticorum, de IX. hymnis in sacra Scriptura V. T. præter librum Psalmorum memoratis, primam inquit, cantilenam canebant Israëlita in Ægypto, quod Esaias XXX. 29. abscondite significavit: secundam canebant iidem transmissio mari rubro Exod. XXV. Tertiam ad puteum Num. XXI. Quartam condidit Moses, paulo ante suum excessum Deuteron. XXX. Quintam Josua X. 12. Sextam cantabant Debora & Barack Judic. c. V. Septimam David, cum eum ab omnibus hostibus, atque etiam Saule liberasset Dominus, II. Sam. XXII. Octavam Salomo, dedicata ad sacra, Psal. 127. Nonam universus cantorum ordo, cum eum Josaphat recens insituisse II. Paralip. XX. Decimam cantabunt Beati in altera vita, eritque hæc qualis illa Isaias XLII. 10. vel illa Es. XCVIII. 20. Discite, redemit Dominus servum suum Jacob. Hisce adde ex libris Apocryphis hymnum Judith, trium puerorum &c. Psalmos XVIII. Salomoni tributos atque Græce & Latine editos ad calcem Adversariorum sacrorum Job. Ludovici de la Cerda, & in Codice Pseudepigrapho Vet. Testamenti quem hoc ipso tempore prælis subjeci. De recentium Judæorum Hymnis Clariss. Collega noster Jo. Christophorus Wolfius in Bibl. Hebræa p. 181. 208. seq. 325. &c.

Formulas hymnorum Ethnicorum servatas habemus fat multas sub nominibus Orphei, Homeri, & quas Callimachus ac Proclus composuerunt: ut præteream fragmenta hymnorum Oleni, Pamphoi aliorumque apud Pausaniam, Stobzum & Laërtium. Οἱ πλείους τῶν ὕμνων inquit Julianus Imperator in fragmento proluxo Epistolæ p. 302. ἐφ' αὐτῶν τῶν θεῶν ἱκετεύσαντες εὐδοθήσαν. Et Pausanias recentiores hymnos elegantiores esse confessus, antiquioribus quo simpliciores fuerunt eo plus inesse ait auctoritatis & religionis. De hymnorum variis generibus nominibusque videndus Proclus in *χερσομαθία* sive Photii ex illo electis Cod. 239. Bibliothecæ, & ad calcem Syntaxeos Apollonii: Et Ezech. Spanhemius in limine notarum ad Callimachum, ubi etiam de eo quod ad tibiam cantarentur, & inter sacra, libationesque & choreas: præterea de Hymnodis eorumque agonibus. De indigitamentis sive indicitamentis, *τελεταῖς*, initiis, assamentis videndus Josephus Scaliger ad Hymnos Orphei & Vossius in Etymologico.

De Christianorum hymnis mentionem facit *Plinius*, in epistola celebri ad Trajanum lib. X. 97. Antiquissimum exemplum hymni ejusmodi est ille quem habemus *Clementis Alexandrini* ad calcem *Pædagogii*, de quo dixi lib. V. *Bibliothecæ Græcæ* p. 104. & 196. ubi & habes hymnos à *Thom. Smitho* editos in *Diatriba* de hymnis Græcorum quæ exstat Tom. I. *miscellaneorum Londin.* 1686. 1710. 8. & quæ de hymnis in Christi honorem compositis *Cajus Presbyter* apud *Eusebium* libro V. cap. 28. Ode *Polyonymos*, cujus meminit *Lucianus*, sive quisquis auctor in *Philopatride*, nihil aliud est quam doxologia, de qua vide *Suicerum* in *ἀγιασμός & τρισάγιον*. *Cangium* in glossario utroque. Menardum ad *Sacramentarium Gregorii M.* pag. 10. sq. *Petr. Allixium* in dissert. de *τρισάγις* origine, quam nomine suo primis tantum literis indicato edidit Rothomagi 1674. 8. De Antiphona ab *Ignatio* post visionem angelicam *Ecclesiæ Antiochenæ* tradita vide *Valesium* ad *Socratis VI.* 8. p. 78. *Theophilum Raynaudum* Tom. 7. operum p. 457. seq. De *Litaniis Nic. Serrarii* *λιτανευτικῶν* libri, inter ejus opuscula excusi, *Gisbertus Voëtius* Part. III. disput. select. p. 1049. sq. *Georgius Gregorius Francisci*, in diss. de *litaniis* edita Lipsiæ 1693. Varias *Litaniarum veterum* formulas videre licet in veteribus *Officiis, Sacramentariis & Liturgiis*, è quibus nonnullas vulgarunt *Goldastus T. 2.* rerum *Alemannicarum* p. 136. *Menardus* ad *Sacramentarium Gregorii M.* p. 156. *Edmundus Martene* de antiqua *Ecclesiæ disciplina* in *divinis officiis* p. 629. & lib. I. de *ritibus antiquis Ecclesiæ* parte I. p. 175. 363. 551. & parte 2. p. 134. 144. 161. 178. 211. *Job. Morinus* de *Ecclesiæ ordinationibus* p. 300. & in *appendice operis* de *sacramento Pœnitentiæ* p. 165. sq. aliique *Clariff. Nicolao Petro Sibbern* lib. de *libris Ecclesiasticis Latinorum* laudati, apud quem p. 73. pro *Gassendus* legendum *Cassander* p. 117. *Operum*. De formula *κύριε ἐλέησον*, quæ exstat etiam apud *Arrianum* in *Epicteteis* lib. 2. c. 7. vide *Jo. Steph. Durantium* I, II, de *ritibus Ecclesiæ Catholicæ* c. 13. De hymno *Te DEum Laudamus*, qui ad *S. Ambrosium & Augustinum* vulgo refertur, & in *Epistola Abbonis Floriacensis* tribuitur *S. Hilario*, ut in *præf. ad Hilarium* notant *Benedictini*: adeundus *Matthæus Lorroquanus* lib. 2. *Adversariorum sacrorum* c. 31. *Hugo Menardus* ad *Gregorii M. sacramentarium* p. 399. *Job. Filescus* libro 2. *electorum* p. 213. *Wilb. Ernestus Tenzelius* in *diss. de hoc hymno*, habita *Witebergæ* 1686. & *recusa* in parte I. *dissert. selectarum*: Adde eundem in *dialogis mensuris A.* 1692. p. 869. *Eustathium à Sancto Ubaldo* in *disquisit. de hymni Te DEum laudamus auctoribus*. (Vid. Tom. 3.

Tom. 3. supplem. Aët. Erud. p. 163. & 52. & Anni 1691. p. 129.) & *Placcii* & *μακαρίτη* theatrum Anonymorum p. 403. sq. De *Δοξολογία* veterum Christianorum, cujus jam mentionem feci, & quam perinde ut Symbolum ex formula confessionis baptizandorum natam esse contendit Joh. Gregorius, Anglus in observationibus sacris, vid. D. *Adami Rechenbergii* exercitatio Lipsi. 1684. primum edita, quæ iterum prodit in syntagm. 1. diff. philologicarum Roterd. 1699. 8. atque tertia vice in Exercitationibus *Rechenbergii* ad Nov. Test. & Historiam Eccles. spectantibus p. 219. Hymnos & preces Latinæ Ecclesiæ veteris collegit *Georg. Cassander*, quæ una cum ejusdem in hymnis notis, tum seorsim Colon. 1556. tum inter ejus opera Paris. 1616. fol. excusa leguntur. Videndi præterea inprimis *Jo. Bona* Cardinalis in opere erudito de divina Psalmodia excuso tum separatim, tum inter Bonæ opera Antwerp. 1694. fol. *Joh. Hoornbeckius* lib. 1. miscell. Sacror. cap. XI. *Jo. Filesacus* lib. 2. electorum p. 195. seq. *Tho. Comberi* Angli historia de primitivo & generali usu Liturgiarum in Ecclesia Christiana contra David Clarksonium, qui liber recensetur in actis Eruditor. A. 1691. p. 123. sq. *Balthasar Bebelius* T. 2. Sec. IV. Antiqu. Eccles. p. 463. sq. 746. sq. ad 762. *Jo. Henricus Ursinus* VI. 18. Analect. sac. *Nicolaus le Nourry* in apparatu ad Bibliothecam Patrum p. 413. *Conr. Samuelis Schurzleischii* diff. de hymnis veteris Ecclesiæ Witeb. 1685. *Josephus Maria Carus* in disquisitione antiqvæ libris missarum Romanæ Ecclesiæ præmissa, qui & responsionalia & antiphonaria Ecclesiæ Romanæ edidit. *Joh. Mabillonius* de cursu Gallicano: Ut omittam Græcorum troparia, triodiam, Oëtoechum *κεκαργάρια* &c. De quibus uti & de Melodiis Ecclesiæ Græcæ, de quibus *Leonis Allatii* liber intercidit, vide quæ notavi nuper ad ejusdem Allatii de libris Ecclesiasticis Græcorum. Psalmi *ιδιαισι* *νοι* in Ecclesia cani prohibentur Canone Laodiceno 59. Confer Historiam Concilii Constantiensis Tom. 3. p. 386. seq. *Valesium* ad Sozom. VIII. 8. Benedictinorum præf. ad S. Hilarium §. 20. sq. ubi de hymnis Arrianorum, & quos illis Catholici opposuerunt: *Salom. Ernesti* Cypriani diff. de propagatione hæresium per cantilenas, & *Joh. Andreæ Schmidii* sæpe mihi laudati, de propagatione religionis per carmina. Contra *Petro Brusianos* autem, cantionum sacrarum usum rejicientes disputat *Petrus Cluniacensis* Tom. 2. Bibliothecæ Patrum edit. Lugd. p. 1079. sq. Vide sis etiam de illarum usu *Augustinum* lib. 1. Confess. c. 33. & *M. Antonium de Dominis* VIII. 12. 33. De recentiorum cantionum Germanicarum, quarum in nostris Ecclesiis usus est, auctoribus viden-

da quæ singulari studio paucis ab hinc annis collegerunt exposueruntq; Rev. Viri D. *Georgius Gætzius*, Superintendens Jenensis, in den Lieder: Betrachtungen / D. *Joh. Ben. Carpzovius* Lipsiensis Theologus in den Lieder: Predigten / D. *Georg. Henricus Gæzius* Antistes Lubecensis in der Lieder: Predigt / Lieder: Betrachtung &c. *Johannes* præcipue *Christophorus Olearius* Ecclesiastes & Bibliothecarius Arnstadiensis in Bibliotheca hymnopœorum sive Lieder: Bibliothec, & in Evangelischen Lieder: Schatz / & ad Homilias Hymnodicas Martini Crusii, atqve in Hymnologia passionali : & Ratisbonensis Ecclesiæ præsul *Georgius Serpilius* in zufälligen Gedanken zu J. C. Olearii Lieder: Bibliothec, Fortsetzung derselbigen / & in Prüfung des Hohensteinischen Gesang: Buchs &c. *Godfridus Ludovici* Rector meritisissimus Schleusing. de hymnis & hymnopœis Hennebergicis, cum *Jo. Avenarii* ad eum Epistola, quibus utinam *Joannis* etiam *Joachimi Molleri* Pastoris Crosnensis delicias Hymnologicas & theatrum hymnologicum, in præfat. ad *Jo. Spangenbergii* meditationes (gute Gedanken von allerhand geistlichen Kirchen: Gesängen) promissas adjungere quamprimum liceat.

XIV. De Benedictionibus more apud Judæos adeundi interpretes ad Num. VI. 22. sq. Deuter. XI. 29. *Hackspanius* not. Philolog. ad Levit. XXIV. 16. *Joh. Henricus Hænerus* in diss. de ritu benedictionis Sacerdotalis Jen. 1671. 4. *Wagenfeilius* ad Sota p. 672. sq. & 1131. sq. *Jo. Lundius* in Jüdischen Heiligthümern p. 652. sq. Alioqvi ברכות sive benedictionis Judæis appellantur preces quæcunqve, unde & liber Talmudicus qui ita inscribitur, tractat. de precibus. Video etiam laudari Pericum de benedictionibus, Oxon. 1667. 8. quæquam in librum ipsum nondum incidi. Consulendus etiam de hoc argumento vir præstantissimus *Campelius Viringa* libro 3. synagoga capite 20.

De ritibus & formulis benedictionum apud Christianos fuse commentatus est *Jac. Gretserus* S. J. libris duobus de benedictionibus, quibus & tertium de maledictionibus adjunxit. Ingolstadt. 1615. 4. Videndus etiam *Bellarminus* III. 8. de cultu sanctorum, *Andreas Saussaus* parte 2. panopliz Sacerdotalis lib. 2. qui est de munere Sacerdotali benedicendi. *Novarinus* schediafm. sac. lib. V. cap. II. sq. *Jo. Seldenus* ad Eutyrium p. 37. sq. *Nic. Rayaus* diss. præliminar. ad Tomum 2. Actorum Sanct. Junii pag. LXIII. seq. ubi digitos à Græcis benedicientibus aliter componi quam à Latinis observat, & differit de more cereum bisulcum vel trisulcum manu inter benedicendum gestandi, quod διχρημία & τριχρη-

εία σφραγίς? en Græci appellant, de quo Cangius in κηρός p. 646. quem admodum de more per tres digitos benedicendi ad SS. Trinitatis mysterium significandum videndæ Observaciones selectæ Hallenses Tom. IV. Obs. 4. & de more benedicendi digitis in Crucis formam compositis, atque ita ut primas literas verborum ἰησῦς χριστὸς υἱοῦ θεοῦ referant; vide notas ad Joannis Curopalatz paginam 809. Benedictionum formulæ quædam veteres occurrunt apud Goldastum T. 2. rerum Alemannicarum p. 138. sq. Ut Benedictionale Gregorii Magni, ab Hugone Mercardo Paris. 1642. & Lambecio II. de Bibl. Vindob. p. 300--317. editum omittam.

Dirarum exempla in sacris scriptoribus exstant Deut. XXVIII. Jobi II. & Jeremiæ XX. De ritu diris devovendi suspectam adulterii, propinata illa aqua amara ποτῶ ἐλέγχω, vide interpretes ad Num. V. 18. Eduardum Bernhardum ad Josephi III. 11. Antiquit. Seldenum Uxor. Hebr. III. 13. sq. Wagenfeilium ad Sotam & Andreæ Acoluthi commentarium de aquis amaris Lips. 1682. 4. Exstat & Martini Jacobi Owmanni, Anglo Cimbri diff. de diris sanguinum in lapidatum derivatis.

De diris Judæorum recentis ætatis & maledictis in Christianos, multa Eisenmengerus in detecto Judaismo, & jam olim S. Hieronymus ad V. 18. Efaiz: *Ter*, inquit, *per singulos dies in omnibus Synagogis sub nomine Nazæeorum anathematizant Judæi nomen Christianum.* Sic ab Ethnicis procuratoribus Romanis Christiani jubebantur *maledicere Christo*, ut constat ex Plinii X. 97. Epist. Ex Latinis Poëtis, si quis formulas dirarum cognoscere velit, adeat Valerii Catonis diras à Christoph. Arnoldo illustratas, & Ovidii Ibin, quo poemate pleno maledictis inimicum suum ultus est, ad exemplum Callimachi, cujus Ibis intercidit. Grefseri librum de maledictionibus paullo ante memoravi, ubi inter alia de anathematis in hæreticos. Vide etiam Antonium van Dalen lib. de Oraculis p. 673. sq. edit. in 4. & libro de Aristeæ p. 193. sq. ubi etiam de ritu devotionis, præeunte execrationis carmen Sacerdote, qui non modo apud Græcos & Romanos sed & alios Gentes obtinuit, atque non tantum ad singulos homines sed & integras Urbes ac Regiones fuit applicatus, ut vel ex Baraci & Bileami historia patet. Numeror. XXII. 16. De diris in Deos ad vota non respondentes dixi supra §. XII.

XV. Quoniam in Sacris, Musicæ tam vocalis quam instrumentalis usus pridem invaluit, etiam de hoc aliquid dicendum. De Musica

Hebræorum veterum, Jac. Gaffarelli librum memorat Leo Allatius p. 40. apum urbanarum: sed ille nunquam quod sciam lucem aspexit. Itaque de hoc argumento præter Thomam Pagetium in limine expositionis Psalmorum, & alios divini hujus Hymnarii, librorumque Samuelis, Regum & Chronicon interpretes & Antiquitatum Judaicarum scriptores generales, Mariusque Mersennus in Genesin p. 1699. sq. Kircherum lib. 2. Musurgia p. 47. sq. Joh. Lightfootum in descriptione Ministerii Templi c. 7. sect. 2. de Cantoribus & Musica Templi T. I. Opp. & Henricum Horchium de igne sacro & Musica sacro igni victimas abusive accinente, Herborn. 1691. 4. Videndus imprimis *Salomon van Till*, in libro Belgice edito Dordraci 1692. 4. & Germanice Lipsi 1706. 4. *Licht: Sing- und Spiel-Kunst so der alten als besonders der neuen Hebræer*, de quo opere ad Acta Eruditorum A. 1693. p. 69. sq. Instrumentis usi sunt Hebræi vel *flatilibus*, qualis fuit cithara Davidica, de qua existat singularis dissertatio Jo. Gabr. Dreschleri Lipsi. 1670. quam Rev. Georgius Serpilius Vitis Scriptorum sacrorum Germanice editis parte IX. p. 34. sq. integram inferuit: vel *in flatilibus* ut buccina, tubis & tibiis, de quarum forma & usu præcipue in inauguratione Regum apud Hebræos vide Scacchum III. Myrothec. cap. 55. sq. p. 1091. sq. Vitrinam lib. 1. Synagogæ cap. 10. Buxtorffii Lexicon Rabbin. p. 2504. seq. & Augustini Calmet de Musica & instrumentis Musicis Hebræorum, tomo 2. Commentarii in Psalmos. De buccina singularem quoque exercitationem Lipsiæ edidit Christianus de Zoëga: A. 1692. Vel denique *pulsatilibus*, ut tympanis, de quibus B. D. Aug. Pfeifferi dubia vexata S. Scripturæ ad Psal. IV. 1. & Wagenfeilius p. 964. ad Sota. Exstant & de instrumentis Musicis Hebræorum dissertatiunculæ *Christiani Weidlingi* Lipsi. 1686. & *Mich. Henrici Reinhardi* Wittenb. 1699. Cæterum veteris musicæ rationem veram non minus quam poëseos Hebraicæ Judæis ipsis jam ignotam esse tam verum est, quam & dolendum. Conf. Thomam Gatakerum lib. I. adversar. cap. 10. Jo. Wulferum ad tractatum Talmudicum Shekalim, p. 123. De tubis argenteis earumque usu in sacris Hebræorum, fufe V. C. Johannes d'Outrein in dissertationibus de clangore Evangelii 1714. 8. p. 79. sq. 213. sq. qui etiam de *Magrepha* disserit p. 155. seq. post Jo. Braunium quem vide in selectis sacris lib. 2. c. 9. p. 271. sq. & Kircherum Musurgia lib. 2. p. 52. & 54.

XVI. De Musica veterum Ægyptiorum, Græcorum, Romanorumque haud memini quoniam plenum & absolutum aliquod opus edi-

edidisse, quanquam ad argumentum hoc faciunt Athanasius Kircherus libro 7. Musurgiaz Rom. 1650. & Amst. 1662. fol. *Job. Baptistæ Donus de præstantia Musicæ veteris*, Florent. 1647. 4. Guil. Alardi libellus de *Musica Græcorum*, Schleusing. 1636. 12. & quæ sparsim ad Musicos veteres Græcos Marcus Meibomius & Johannes Wallisius: Vincentius Galilæus de nova & antiqva Musica, Guil. Stuckius *Antiqv. convival.* III. 20. Elycii Puteani *Musæthena & Iter Nonianum*: Jo. Andreæ Angelini *Bontempi Perusini Historia Musica*, de qua Acta Eruditor. 1696. p. 241. De Nicasii inedita dissertatione de Musica veterum & Ouvrardi *Historia Musicæ veteris ac recentis inedita vide Novellas Reip. literariæ A. 1703. Octobr. p. 370. sq.* De Musica in sacris adhibita & in sacrificiis, Matthæus Broverius de Njedeck c. 26. libri de Veterum adorationibus.

XVII. De instrumentis Musicis veterum adeundus Ezech. Spanhemius ad Callimachum p. 466. sq. Aliquam multa eorum & varias *lyræ* figuras exhibet & explicat Marius Mercennus libris postremis harmonicorum Paris. 1648. fol. De *lyræ plectro* vide V. C. Jac. Perizonium ad Æliani III. 32. De *sistris* existat Anonymi Epistola ad Jo. Clericum Tom. 16. Bibl. selectæ p. 167. Hieron. Bossii libellus Mediolani 1612. 12. & Benedicti Bacchini de *sistris* eorumque figuris, Trajecti 1696. 4. & in thesauro Græviano T. VI. ex Latina Jacobi Tolli versione, qui ex Italico transtulit. Adde quæ præter Stephanium pag. 86. sq. ad Saxonem Grammat. Angelus Causeus Tomo quinto ejusdem thesauri Roman. p. 318. De *tubis* & earum usu in bello, Matth. Zimmermannus p. 518. sq. Analect. De *cornuum* usu præcipue in sacris, multa erudite congestit Trogillus Arnkiel, Antistes Apenradensis in libro Germanice edito de cornu aureo quod prope Tunderam Holfatiz urbem Ao. 1639. repertum fuit, Kilonizæ 1683. 4. De *cymbalis* veterum, crepitaculis, scabillorumque crepitu vide Menagii *Origines Gall. in castagnettes & cascadeaux*: Rhodium ad Scribonium Largum p. 98. Pignorum de servis p. 166. Martinum de Roa parte 2. singular. *Scripturæ* p. 600. 605. sq. Scaligerum, Weitziumque ad Copam, & librum singularem Frid. Adolphi Lampe vulgatum in Belgio Anno 1703. 12. Indi loco tubarum usi sunt flagellis quibus aërem verberabant, ac tympanis ut refert Suidas in *σαλπῆξ*, qui sambucas ab Ibyco inventas docet in *σαμβύκαι*. Locus Eustathii ad Iliad. Σ, de sex *tibiarum* generibus illustratur à Gisberto Cuperio in Harpocrate p. 141. seq. De tibiis paribus & imparibus dextris & sinistris consulendi viri docti ad Terentium ac Phædrum, & Dacerius

ad Festum in *impares*. Plura de tibiis veterum Aldus Manutius in quæstis per epistolas, Venetiis 1570. & in Lampade Gruteri Tom. 4. pag. 251. seq. & Tom. VI. Thef. Græviani: Casp. Bartholinus de tibiis veterum & earum antiquo usu libris 3. Romæ 1677. 8. & Amst. 1679. 12. Joh. Meursii filii collectanea de tibiis veterum, Soræ 1641. 8. & Tom. VIII. Antiqv. Græcarum Jac. Gronovii. De *organis* Musicis Hydraulicis & Pnevmticis videndus Joh. Gregorius, Anglus in diff. de more canendi Symbolum Nicænum p. 49. Isaac. Vossius de viribus Rythmi p. 99. sq. Augustus Buchnerus ad Venantii Fortunati carmen de resurrectione pag. 26. Suicerus in thesauro, & Cangius in Glossario Latino. De usu instrumentorum Musicorum & Organorum in Ecclesia Christiana, *Henrici Dodwelli* liber prodit Londini 1700. 8. Anglice, *a treatise concerning the lawfulness of Instrumental-Music in holy offices; to which is prefixed a preface in vindication of Mr. Newtes sermon, concerning the lawfulness and use of Organs in the Christian Church, from the exceptions of Anonymus letter to a friend in the Country, concerning the use of Instrumental-Music in the worship of God*, secunda, locupletior editio. Exstat & *Georgii Motzens* Augustani vertheidigte Kirchen-Music, wider Christian Gerbers cap. LXXXI. der unerfandten Sünden der Welt. A. 1703. 8. His adde D. Balthazaris Meisneri *Ἐμακαρίτῃς* Collegium adiaphoristicum, diff. XI. §. 72. sq. & Joh. Filescii electa lib. 2. p. 213. sq. De *campanis* idem Cangius in *campana, cloca, glogga, signum, squilla*, tum in *κώδωνες, ξύλον, σημαντηριον, κρῆσμα*, *Adrianus Junius* lib. 3. Animadvers. cap. 11. Hieron. Magius libello de tintinnabulis, *Francisci Swertii* notis nonnullis illustrato, & IV. 14. Miscell. (ubi etiam de superstitione dæmonas campanarum pulsu fugare se posse sperantium) Angelus Rocha de campanis, Rom. 1620. Pompejus Sarnelli in antiqva Basilicographia c. 50. *Franciscus Bernardinus Ferrarius* lib. I. de ritu sacrarum concionum pag. 7. (qvo in loco alias præterea enumerat rationes ad sacra celebranda accessuros convocandi) Paulus Vergerius, *Henricus Arnoldus Stockflet*, *Reinmannus*, *Eggerus* & *Rev. Paulus Christianus Hilscherus* in singularibus diff. & qui præ cæteris diligenter in hoc argumento versatus est *Joh. Baptista Thiers* tractatu Gallico de campanis Paris. 1702. Vide etiam *B. D. Mayeri* Museum ministri Ecclesiæ parte 2. pag. 700. sq. & *Marium Mersennum* * de instrumentis Harmonicis p. 145. sq. qui recentius inventum campanas plures ad harmoniam edendam conjungendi (Glo-

cfen

* Mersenni Harmonicorum libri prodire Paris. 1636. & 1648. fol.

cfenspiel Germani vocant) exponit p. 160. De superstitionis campanarum pulsibus ad arcenda fulmina, Casparis Hombergi libellus prodiit Francof. 1577. 8. Benedictio & Baptismus campanarum Sec. X. in usu esse cœpit, licet jam Carolus M. vetuit clocas baptizari. Campanarum loco quæ à seculo VII in Occidente frequentissimæ, Græci adhibent *σηματρον* quo pulsant, sive lignum aliquod oblongum duarum decem pedarum magnitudine. Vide Goarum ad Eucholog. p. 560. & ad Cedreni paginam 637. Allatum de templis Græcorum p. 128. & Cangii glossar. Græc. Simile est *σηματήριον* Judæorum (Schulstoppfet) de quo Wulferus in theriaca pag. 127. Cæterum plures de veterum Musica laudavi III. 10. Bibl. Gr. Diagrammatum Musicorum (vulgo *tabulatur*) inventor Stratonicus Citharædus. Vide Casaubonum VIII. 12. ad Athenæum. De notis Musicis veterum Græcorum Joannes Seldenus ad Epochas marmoreas p. 171. seq. Merfennus in Genesin p. 1527. 1694. M. Meibomius ad Alypium, Gaudentium, Aristidem &c. atqve in præf. ad Antiquos Musicos. De notis Musicis Græcæ & Latinæ Ecclesiæ vide quæ Bibl. Græc. III. 10. §. 10. De notis *ut, re, mi, fa, sol, la*, à Guidone Aretino repertis Sigebertus ad A. C. 1028. Gerh. Vossius de IV. art. popular. p. 39. 40. If. Vossius de viribus rythmi pag. 91. Acta Eruditor. A. 1695. pag. 223. ubi distichon :

Corde DEum & fidibus gemituqve alto benedicam

Ut re mi faciat solvere labra tibi.

Abraham Bucholcerus in Indice Chronolog.

Cur adhibes tristi numeros cantumqve labori?

Ut relevet miserum fatum solitosqve labores.

XVIII. De *Concionibus* Christianorum veterum pauca quædam dicturo attingendæ etiam conciones Judæorum, quarum insignis mentio exstat in libro *Philonis* Judæi de septenario, ubi testatur per singula oppida Judæorum fuisse quædam *διδασκαλεια* in quibus sabbathis Judæi convenirent, deinde superiorem locum ascenderet vir gravis, qui præsentibus instrueret, & ad virtutem adhortaretur. Vide etiam *Campegii* *Vitrinæ* Synagogam lib. I. part. 2. c. 2. ubi jam à temporibus Moyſis illum morem repeti observat, & lib. 3. c. 12. & ejusdem archisynagogum cap. XI. seq. & *Jacobi Altingii* Heptadem VII. diss. 2. Tom. 5. Opp. p. 198. ubi illustrat ritum Concionum post reditum Judæorum è Babylonia Nehem. VIII. De Judæorum lectionibus sacris *Sam. Basnage* ad A. C. 30. n. 63.

Grotius & alii ad Luc. IV. 16. 20. De recentium Judæorum *Draſchoth* ſive concionibus *Buxtorſius* in ſynagoga Judaica p. 331. & *Wagenſeilius* pag. 245. ſq. telorum igneorum Satanæ, ubi & exempla quædam earundem tibi occurrent. Apud Muhamedanos quoque poſt ſolennes preces diebus Mercurii & Veneris ſequitur *Waaiſz* ſive Concio, quam habet Concionator illis dictus *Waaiſz*, ſeu *Nafi hatgji*, id eſt Monitor, ſuaſor, Conſilii dator. Vide Thomæ Hydei notas ad Liturgiam Muhamedanorum, itineri Abrahami Peritſol ſubjectam, p. 7.

XIX. Primorum Chriſtianorum cœtus & conciones à poſteriorum temporum uſu quodammodo diverſas fuiſſe, conſtat ex I. Cor. XIV. ad quod præter interpretes confer *Alvingium* loco laudato pag. 201. 202. Non minimam partem cultus ut apud Judæos ita apud Chriſtianos quoque conſtituebat lectio ſacrarum literarum, de qua vide laudati *Vitringæ* *Synagogam* lib. 3. c. 7--11. *W. E. Tenzelii* diſſ. de ritu lectionum ſacrarum, *Jo. Andreæ Schmidium* diſſ. de lectionariis utriusque Eccleſiæ, & *Tho. Milles* ad *Cyrillum Hieroſol.* pag. 4. & 15. *Allatium* p. 49. & 52. de libris Eccleſ. Græcorum. Prophetiſtam lectionem interdum *Epistoſis* & *Evangeliiſis* præmiſſam notat *Menardus* p. 368. ad *Gregorii Sacramentar.* Sacrum Officium lingua vulgo nota celebratum à primis Chriſtianiſ & per plura deinceps ſecula, quemadmodum etiam ſacras literas lectas in vulgariſ linguis, docent *Edmundus Martene* lib. 1. de antiqviſ Eccleſiæ ritiſ p. 274. ſq. *Phil. Mornæus* lib. 2. de Euchariftia cap. 6. & 7. & *Jacobus Uſſerius* in *Hiſtoria dogmatica de Scripturiſ & Sacriſ vernaculiſ*, poſt auctoriſ mortem edita Lond. 1689. 4. cum luculentis *Henrici Warthoni* acceſſionibus. Neque recentis ætatiſ abuſuſ excuſare poſſunt, quæ ut *Uſſeriano* operiſ detrahat affert *Rich. Simon* T. 1. *Bibl. ſeleſtæ Gallice* editæ, cap. 18. De uſu pericoparum Evangelicarum & *Epistoſicarum*, quas Eccleſia diebus Dominiciſ, feſtiſque meditandoſ Chriſtianiſ proponit, ejuſque origine & antiqviſ erudite diſputat *Rev. D. Job. Diecmannuſ* præſatione ad *B. D. Henrici Mulleriſ & Joachiſmi Lutkemanni* *Homiliariſ in Evangelia & Epistoſas junctim vulgataſ Germanice* A. 1705. Præſatio illa recuſa eſt in laudati *Diecmanni* opuſculiſ Germanice junctim *Stadz*, 1709. 4 excuſiſ, parte 2. p. 128. ſq. *Libroſ Biblicoſ univerſoſ* per anniſ circuluſ in Eccleſiaſtico officio ex veteri uſu non perlegi, queritur *Claudiuſ Eſpencæuſ* lib. 1. digreſſionuſ in *Epistoſ. 1. ad Timotheuſ* c. 11. pag. 153. ſeq. *Operum.*

XX. De veterum Christianorum concionibus diligentissime egit *Bernardinus Ferrarius* tribus libris, qui post editionem Mediolanensem Anni 1621. & Lugdunensem Anni 1664. Paris. 1665. recusati sunt Ultrajecti 1692. 8. curante Jo. Georgio Grævio, cum ingenti jactura ante paucos annos literis elegantioribus erepto. Prolixa ex eodem libro excerpta occurrunt in Zimmermanni *Analectis* pag. 477. sqq. Egregia itidem *Joachimi Hildebrandi* exercitatio de veterum Concionibus prodiit Helmst. 1661. 4. De eodem argumento agit etiam *Job. Hoornbeckius* libro I. *Miscellaneorum sacrorum* c. 9. Imaginem veteris suggesti sive ambonis exhibet Carolus du Fresne in *CPoli Christiana* lib. 3. p. 69. ubi de ambonis gradibus: habet enim nomen à Græco ἀναβάσιων, non ab ambiendo, vide Valesium ad *Sozom.* IX. 2. quanquam plerumque pro gradibus altaris (non in ambone) sedentes concionari solitos veteres observat idem Valesius ad *Socratis* VI. 5. & *Sirmondus* ad *Sidonium* p. 252. ubi & de eo quod stans plerumque auscultaverit populus, licet in infirmiorum gratiam sedilia etiam subjecta testatur *Augustinus* cap. 13. de catechiz. rudibus. De cathedris Episcoporum & Presbyterorum consulendus *Sam. Basnage* ad *Baron.* T. I. p. 535. sq. *Menardus* p. 85. 94. ad *Sacramentarium Gregorii M.* Pulpitum lectoris videlicet expressum icone in *Montfauconi* diario Italico p. 134. Hujusmodi pulpitum portatile vocari suspicor *tripodium* in antiquo rituali apud *Edmundum Martene* lib. I. de antiquis Ecclesiarum ritibus pag. 372. Tres ambones in uno templo Romano *S. Clementis*, omnium totius Urbis antiquissimo, duos in cancellis dextris, unum scilicet pro Epistola legenda versus altare, alterum pro legendis Prophetis versus populum: tertium in sinistris paulo altiore & exornatiore pro Evangelio exstare refert idem pag. 368. Plerarumque homiliarum, quarum auctoribus priscis Ecclesiarum doctoribus hodie exstant, elenchum dedit *Cælestinus* à *Monte Marsanno* in clave Davidica Lugd. 1659. fol. Quam plurimas itidem junctim & multas primus edidit *Franciscus Combefis* * in *Bibliotheca Homiletica*, ut *Laurentii Cundii* & *Gerardi Mesani* *Bibliothecam Homiliarum*, & *Homiliarium Pauli Diaconi* sive *Alcuini* excusum *Spiræ* 1482. *Basil.* 1493. *Lugd.* 1520. *Paris.* 1537. *Colon.* 1557. fol. Expositiones in Epistolas Dominicales & Festivales *Haymonis*, *Smaragdi*, *Radulphi Ardentis*, *Homiliasque variorum* à *Laurent. Surio* collectas vulgatasque *Colon.* 1596. fol. omittam. Concionandi munus Episcopis primum maxime fuit proprium, licet interjecto tempore in Oriente hoc primum, tum

B b b

etiam

* Vide supra pag. 333.

etiam in Occidente Presbyteris concederetur. Vide Sirmondi Opera T. I. pag. 333. & Frid. Borromeum, Archi-Episcopum Mediolanensem de Concionante Episcopo. Interdum ante Episcopum etiam verba faciebat Presbyter, (vide Tho. Milles pag. 8. ad Cyrillum Hierosol.) Diaconus quoque, de quo confer sis Sam. Basnagium ad A. C. 35. n. 12. D. Jo. Ben. Carpovii filii diff. pag. 901. & Casp. Zieglerum de Diaconis p. 100. sq. Quinimo Laici. Vide Eusebii Hist. Eccles. VI. 19. p. 122. edit. Valesii. Etiam Episcopos ab aliis sibi Conciones componi fecisse notat Sirmondus ad Ennodium pag. 75. Certe concionandi officium neglectum, vehementer eis vitio datum fuisse docet laudatus Ferrarius lib. 2. cap. 1. & seq. Conferatur Cotelerius Tomo I. ad Patres Apostolicos p. 263. Andræus Saussæus in panopliæ sacerdotalis parte 2. c. 4. Paschasius Quesnellus ad Leonem M. p. 895. & 883. b. Jac. Gættenius libro 1. observationum cap. 1. Idem Quesnellus ante Leonem I. etiam Sixtum III. & Liberium Pontificem concionatos ad populum esse (contra Sozomenum * libro 7. c. 19.) ostendit dissertatione 2. ad Leonem M. p. 257. sq. Conciones plerasque dictas ex memoria, quasdam etiam de scripto recitatas, observatum Ferrario lib. 2. cap. 15. Ex auditoribus quidam per notarios sive *ὄργανοφύς*, ut Socrates VI. 4. de Chrysofomo agens meminit, conciones excipiebant, quæ ratione multæ Origenis, Chrysofomi, Augustini & aliorum conciones sunt conservatæ. Vide Hildebrandi exercitationem de concionibus veterum cap. 3. §. 8. D. Joh. Ben. Carpovium in præfatione ad Concionum Funerarium Tomum V. & Petri Aurelii Opera p. 408. Porro autem Socratem VII. 2. *ὅ μὴν* non videtur negare sed potius affirmare, Attici nempe Episcopi CPolitani sermones licet extemporales tamen fuisse ejusmodi, ut assidue frequentarentur & scripto exciperentur. De auditorum innumerabili copia dicentes quandoque urgente confer Cotelerium parte 3. monumentorum Ecclesiæ Græcæ p. 562. sq. Ferrarium lib. 2. c. 19. De Concionibus inauguralibus, quod ex illis de fide, doctrina & moribus cujusque Episcopi conjectura fieret. Vide H. Valesium ad Socratis VII. 29. Cæterum theatricales facetias & histrionicam ac scurrilem dicacitatem exulare omnino à suggestu sacro debere, omnes consentiunt. Conf. Benedictinorum notas ad I. I. Ambrosii de officiis c. 23. T. 2. p. 28. & Mabillonium ad hæc Bernardi lib. 2. de considerat. c. 13. *inter seculares nugæ, nugæ sunt: in ore sacer-*

* Sozomenus illo loco scribit, Romæ nec Episcopum nec alium quenquam in Ecclesia sermonem habuisse ad populum. Valesium Sozomeno suffragantem refellit etiam Ruinartus in Actis selectis Martyrum p. 163. edit. Paris.

sacerdotis blasphemie. Stantes concionari solebant stantibus auditoribus ut docent Ferrarius lib. 2. cap. 17. Hildebr. c. 3. §. 13. Cotelerius Tomo I. ad Patres Apostolicos p. 266. sq. Jacobus Sirmondus ad carmen 16. Sidorii Apolloniaris, & D. Balthasar Bebelius Antiqu. Eccles. Sec. IV. T. 2. p. 729. sq. Sedentes tamen interdum etiam in ambone verba fecisse certum est, ut de Chrysofomo refert Nicephorus lib. 13. hist. ecclesiast. c. 4. Græci recentiores non lingua vulgari sed antiqua Græca concionantur, teste Martino Crusio in Turco-Græcia pag. 205. quem vide sis etiam de Concionibus Turcarum, p. 211.

XXI. Non prætereundum quod pulchre observat illustris Vir *Samuel Pufendorfus* in introductione ad Historiam, libro lectu dignissimo, & quod paucis libris Linguae nostræ accidit, ex Germanico idiomate in Latinum, Belgicum, Gallicum, Anglicum, Svecicum & Russicum translato, parte 1. c. 12. §. 2. apud Ethnicos veteres Græcos & Romanos aliosque nullas fuisse ejusmodi Sacras conciones sive publicos cœtus, in quibus populus de religione sua institueretur, & de virtute ac pietate colenda admoneretur: sed maximam partem cultus Deorum constituisse sacrificiis, cerimoniisque & dierum festorum solennitate, quæ tamen ludis potius & luxu quam divinarum rerum contemplatione & pietatis exercitatione, obibatur. Ita ut ex ejusmodi religione Ethnica neque per vitam erudiri homo in cognitione Numinis, neque inflammari ad pietatem: neque in morte solatium ac spem de meliore vita concipere posset. Quo magis agnoscenda est nostra Christianorum felicitas, qui loco cultus ejusmodi indigni, superstitiosi & ἀλόγως non modo sanam & rectam rationem Dei colendi ac celebrandi, Numine ipso monstrante habemus, sed etiam ex ore Ministrorum Verbi quotidie haurimus saluberrimas doctrinas, è quibus fides in DEum accenditur aliturque, spes & fiducia corroboratur, & charitas in DEum hominesque commendatur & inculcatur. Quod si rationem etiam veterum cœtuum Christianorum ex teste aliquo fide digno cognoscere cupimus, *Justinum Martyrem* adibimus, qui in Apologia longiore pag. 98. perspicue eos describit, atque inter alia refert post lectionem scriptorum Prophetico-rumque, lectore quiescente τὸν προσώπα, sive *Antiphitem* ἀπὸ λόγου τὴν νεθεσίαν ἢ πρόκλησιν τῶν καλῶν τῶν μιμήσεως ποιείας *sermone populum solitum instruere, & ad imitationem tam pulchrarum rerum cohortari.* Hinc consurrexisse omnes ad preces & hymnos, ac sacram Eucharistiam celebratam à præsentibus quibusque, Confer si placet quæ ad illum locum

à B. *Korsholto* aliisque viris doctis annotata sunt, tum S. Nazianzenum in-
vectiva 1. in Julianum p. 103. ubi ridet Apostatam Conciones ejusmodi
instituire apud suos cupientem, rogatque numquid auditoribus suis
duxerit explicandam Hesiodi Theogoniam, an Orphei, an Homeri fa-
bulas de Diis.

XXII. Verba pro Concione facientibus applaudebat subinde
populus & acclamabat, si quid elegantius vel gravius dictum fuisset : de
quo populi applausu agunt *Bernardinus Ferrarius* lib. 2. de concionibus c.
23. sq. & in singulari opere de veterum acclamationibus & plausu libro V.
c. 1--12. Quod opus in libros 7. distinctum Mediolani 1627. 4. pri-
mum prodiit, & in Tomo 6. thesauri Antiquitatt. Roman. Græviani re-
cusum est. De iisdem acclamationibus Ecclesiasticis consules *Jacobum*
Gættenium lib. I. observat. cap. X. *Ludov. Cresollium* in theatro rhetorum,
Tomo X. antiquitatt. Græcarum Gronovii pag. 145. sq. *Conradum Rit-*
tershusium lib. III. sacrarum Lectionum c. 22. *Suicerum* in thesauro, voce
ἄποτ ☉. *Fronton. Ducaum* in notis ad Chrysoctomum Tom. I. pag. 7. sq.
Hildebrandum de Concionibus Vett. c. 3. Ad hunc morem spectat etiam
ritus oraria concutiendi, de quo *I. Casaubonus* ad Vopiscum in Aureliano,
cap. 48. *Henricus Valesius* ad Eusebium p. 281. *Joh. Harduinus* ad Themis-
tium p. 500. tum mos contundendi pectus, de quo *Sirmondus* Tom. I.
Opp. fol. 339. E. sq. Hi applausus & acclamationes cum sæpe modum
excederent, sæpe loco importuno & minime conveniente excitarentur,
ab antiquis Ecclesiæ Doctõribus primum vehementer reprehensi, dein-
de paulatim abrogati sunt, licet ad S. Bernhardi usque tempora perdu-
rassent eidem Ferrario observatum. Vide Gerh. Joh. Vossium libro de
imitatione p. 807. sq. editionis Crenianæ Tom. I. methodorum quas de
studiis instituendis edidit. Verissimum etiam est auditores si probe
moveantur & cor eorum compungatur à dicente, ipsos tacituros potius
& de emendatione sui serio cogituros, quam plausu & acclamatione,
obstreperere dicenti aufuros; quemadmodum *Renatus Rapinus* in diss. Gal-
lica de eloquentia ecclesiastica recte observat eos qui in concione vehe-
mentissime & potentissime commoti sunt, non multa verba de dicente
facere, neque illum ambitiose vicino suo laudare, sed tacitos egredi. Quo
spectat *Musonii* Philosophi dictum apud Gellium lib. V. cap. 1. *Quisquis*
ille est qui audit, nisi ille est plane deperditus, inter ipsam Philosophi orationem
& perborrescat necesse est, & prodeat tacitus, pæniteat & gaudeat & admiretur.
Admiratio autem quæ maxima est, non parit verba sed silentium. Unde &
Cicero

Cicero in oratione pro Dejotaro animadvertit *plausum obstupescens* auditoribus ipsa admiratione compressum. Auctor vero ingeniosus qui Dialogos mortuorum A. 1712. Gallice edidit, Demosthenem inducit Ciceroni dicentem : *vous faifiez dire, qv' il parle bien ! & moi, je faisois dire allons, marchons contre Philippe. On vous lonoit : on étoit trop hors de soi pour me louer.*

XXIII. Occasione harum acclamationum Ecclesiasticarum lubet etiam paucis alia plausuum & acclamationum genera perstringere, de quibus præter *Ferrarium* agit *Joannes Chokierius* lib. 2. Facis historicae cap. II. *Josephus Laurentius* lib. II, Polymathia cap. XII, quibus addenda Abbatis *Simonii* dissertatio inserta memoriis literariis Trevultinis A. 1705. p. 1227. sq. De acclamationibus & plausibus theatralibus agit *Justus Lipsius* lib. 2. electorum cap. X. & *Ferrarius* lib. 7. cap. 20. atque libro 2. integro, in cujus capite 5. pressionem & conversionem pollicis perperam refert ad plausus theatrales, cum ad amphitheatrales potius pertineat, notante *Grævio* in præfatione ad Tomum VI. thesauri antiquitatum, ubi docet *ad digitum pugnare* apud Martialem in spectaculis, epigrammate 29. exponendum ea lege pugnare, ut qui succumbit digito sublato victum se esse fateatur. De acclamatione in ludis equestribus locum insignem habes apud *S. Casarium* qv. 1. pag. 6. sq. edit. Ehingeri. De Scholasticis acclamationibus & plausibus, quæ in scholis, in auditoriis, in foro datæ sunt vel causarum Patronis dicentibus coram iudice, vel declamantibus ad auditores Sophistis, aut eruditis scripta sua recitantibus agit *Ferrarius* lib. 3. *Vossius* in libro de imitatione, *Lipsius* lib. 2. ad Belgas epist. 48. *Joannes Schefferus* in lib. de stylo pag. 115. & pag. 98. sq. ubi de recitationibus: *Lud. Cresfollius* in theatro Rhetorum lib. 3. c. 20. *Lalius Bisciola* Mutinensis Tomo II. Lectionum subcesivarum lib. 15. c. 20. *Jac. DuPortus* ad *Theophrasti* characteres p. 215. sq. *Bernardus Petrus Carl* in diss. edita Rostoch. 1696.

De acclamationibus & applausu in electionibus inaugurationibusque Imperatorum & Regum videndi *Job. Christoph. Becmannus* de laudibus regalibus c. 3. *Fortunatus Scacchus* III. eleochrysm. c. 52. sq. p. 1078. sq. & c. 36. p. 972. sq. & *Jo. Franciscus Buddeus* de eo quod decet circa solennia principum §. 28. Formulas acclamationum colligit *Barnabas Briffonius* l. 2. de formulis, ubi etiam de acclamationibus senatoriis p. 127. sq. de quibus *Ferrarius* disputat per totum librum IV. De militaribus acclamationibus agit idem *Ferrarius* lib. VI. cap. 3. usque ad II. *Briffonius*

lib. 4. p. 349. sq. Plausus acclamationes Imperatoribus factas à Trajano usque in acta publica relatas observat *Isaacus Casaubonus* in notis ad Vulcatium Gallicanum: quemadmodum acclamationes factæ Episcopis relatae sunt in acta Synodica. Confer *Suiceri* thesaurum in voce κρότϙ. De acclamationibus in electione aut ordinatione Episcopi cui à populo acclamatum ἀΐϙ, ut colligitur è *Philostorgii* IX. 10. agit *Ferrarius* lib. 7. cap. 3. & *Jacobus Gættel* lib. 1. observationum cap. 10. ubi singillatim de acclamationibus in electione Pontificis. De acclamationibus in electione Imperatoris *Ferrarius* lib. 7. c. 4. & 6. tum 5. quoque, ubi de formula sacris literis celebrata; *vivat Rex*: & cap. 9. sq. ubi de votis pro longiore vita & annis felicibus. De ecclesiasticis acclamationibus totus liber V. *Ferrarii* est, & speciatim de acclamationibus in Conciliis cap. 13. sq. Senatui quoque in Synodis feliciter acclamatum observat cap. 16. Confer & *Philippum Bertherium* lib. 1. πινθανων c. 6. *Allatium* adversus *Creygh-tonum* pag. 727. *Cangii* Glossar. in πολυχρόνιον & πολυχρόνιζεν. *Suiceri* thesaurum in ἀΐϙ in κρότϙ, & σάβϙ. De acclamationibus in ludis secularibus adeundus *Petrus Tassinus*, Tom. 8. Antiquitatt. Roman. p. 517. in ludis Apollinaribus, *Cicero* Philippica I. cap. 15. De acclamationibus in triumphis vide sis *Onuphrium*, *Johannem Nicolai* aliosque qui de triumpho scripserunt; & quæ notant viri docti ad *Suetonium* & *Hist. Augustæ* scriptores. De acclamationibus nuptialibus *Ferrarium* lib. VI. c. 12. sq. & *Vossii* Etymologicon voce *Hymen*. Sternutantibus acclamatum ζευ σωσον, vel *salve, Deus te adjuvet*. Confer *Harduinum* ad *Plinii* XXVIII. 2. p. 563. *Petronium Burmanni* p. 465. *Niedeckium* de adorationibus p. 26. qui tamen præter rem tradit, *Tiberium* primum Romanis auctorem fuisse ut sternutantes salutarentur.

XXIV. Ex Sacramentis Veteris Test. prima memoranda *Circumcisio*, præcepta à DEO *Genes.* XVII. 10. sq. *Levit.* XII. 3. de cujus ritibus videndi *Talmudici* in tractatu de Sabbato cap. 19. T. 2. edit. *Surenhus.* p. 62. sq. & è Christianis V. C. *Hermannus* ab *Hardt* in prodromo juris Judæorum Canonici de Circumcisione *Helmst.* 1700. 8. ne *Buxtorfium* *Synagogæ Judaicæ* cap. 4. *Jo. Lundium*, similesque veluti notiores memorem. Causas institutæ à DEO circumcisionis sive solennium secandæ carnis (ut loquar cum *S. Hilario* 1. de Trinit.) reddere conatur *Philo* libello de circumcisione, cui adde *Justinum* qu. 102. ad *Orthodoxos*, *Photium* *Epist.* 248. *D. Sebastiani Schmidii* fasciculum diff. p. 213. sq. *Suiceri* observationes sacras p. 57. sq. *Petrum Redanum*

ad lib. 1. Maccabæorum p. 207. seq. & Simonis Episcopii institutiones Theologicas Tomo 1. Opp. p. 45. Ab Ismaëlitis circumcisionem didicisse Ægyptios notat Anastasius Sinaita quæst. 28. ab Josepho Jacobi filio, Hieronymus ad Jerem. IX. 25. ex traditione Hebræorum: quod vero propius est quam quod Ægyptiorum imitatione circumcisos Hebræos fuisse, Herodoto, Celfo, Juliano testibus laudatis disputant Marshamus, Spencerus & qui horum insistant sententiæ, cui vide quæ opponuntur à Ramiresio cap. 4. Pentecontarchi, Natali Alexandro ætate 3. Ver. Test. diff. 6. Leydeckero de Rep. Hebræorum II. 4. Antonio Bynæo & D. Sebast. Schmidio in diss. & tractatu de Circumcisione, Salomone Deylingio II. 6. Observat. sacrarum, Rich. Montacutio parte 1. Originum Eccles. Witfio in Ægyptiacis, Joh. Baptista Sollerio, S. I. de institutis Coptorum sub extrêm. (ante Tomum V. Act. Sanctor. Junii.) B. Zacharia Grapio in diss. edita Rostochii A. 1697. an Circumcisio ab Ægyptiis ad Abrahamum fuerit derivata, & à D. Paulo Antonio in dissert. de circumcissione Gentilium, Lipsiæ 1682. &c. Ac Salomonis demum temporibus circumcisionem apud Ægyptios usu venire cœpisse suspicatur Steph. Morinus, quem vide p. 79. diss. de cognatione Lacedæmoniorum & Hebræorum. Vide & Clementis recognitiones l. 1. c. 33. & de Ismaëliitarum circumcissione Philocaliam Origenis c. 23. p. 77. Apud Ægyptios ferriorem circumcissionis usum ex Jos. V. 9. & Jer. IX. 25. colligunt viri docti.

De cultris ad circumcisionem adhiberi solitis consules interpretes ad Exod. IV. 25. Jos. V. 2. Ramiresium loco laudato, Matthiæ Zimmermanni Analecta p. 412. sq. Nova literaria maris Balthici A. 1698. p. 29. Christianum Wasewitzium in turture Johanneo p. 136. sq. & Acta Sanctor. Januarii Tom. 1. p. 1083. ubi culter quo Christus circumcisos est adhuc superesse traditur. Ibidem agitur etiam de ejusdem præputio adhuc ut ajunt Romæ asservato in æde S. Johannis Lateranensis, licet à resurgente resumtum scribit Anastasius Sinaita quæst. 145. De eodem confer Tomum primum Act. Sanctorum Januarii p. 3. sq. Salianum ad A. 4053. n. 5. sq. Toletum in cap. 2. Lucæ, & B. Ittigii selecta capita Historiæ Eccles. Sæculi I. pag. 343.

De iis qui recutiti cum essent, cutem præputii (quod semel rescissum, crescere iterum negat Hippocrates VI. 10. Aphorism.) ex odio Judaismi, deinde spastere iterum adducebant, uti à Symmacho factum testatur Epiphanius Tom. 2. p. 172. vide interpretes ad 1. Maccab. I. 17. & 1. Cor. VII. 18. Jo. Rhodium lib. de acia p. 97. sq. Tho. Bartholinum de morbis

morbis Biblicis cap. 26. Rich. Montacutum Tom. I. Orig. Eccles. pag. 79. sq. Andream Masium ad Josuz V. 2. p. 82. sq. Stephanum leMoyné notis ad Varia sacra p. 761. sq. Tanquillum Fabrum lib. 2. Epistola 26. Buxtorfium Lexico Talmudico in $\gamma\psi\delta$ & Sixtinum Amamam prolegomenis ad Drusii fragmenta Veterum Interpretum.

Ab Imperatoribus Romanis prohibiti Judæi, alienæ nationis homines circumcidere ac profelytos facere. Vide Guil. Spencerum ad Origenem contra Celsum p. 35. & legem Constantini in appendice Codicis Theodosiani Sirmondiana p. 11. Nihilominus apud plurimas gentes mos circumcidendorum genitalium receptus, licet ob diversas & physicas potius quam religiosas vel sæderales rationes, de qua re confereudi Menardus & Cotelierius ad Epistolam S. Barnabæ pag. 27. Tob. Pfannerus in Theologia Gentilium cap. 14. pag. 345. sq. D. Pauli Antonii diss. de Circumcisione Gentilium, Lips. 1682. & Jac. Geusius in victimis humanis Tom. I. c. 22. p. 376. seq. Etiam in insula Madagafcar, atque apud gentes quasdam Americanas circumcidendi ritum obtinere constat ex recentiorum relationibus & Theoph. Spizelii ξ $\mu\alpha\chi\alpha\rho\iota\tau\eta$ elevatione relationis Montezinianæ p. 82. sq.

Apud Judæos etsi mulieres non circumcidebantur, tamen certum est aliis eas ceremoniis DEO veluti dicari solitas, cum nomina eis imponerentur, inquit Andreas Masius ad Josuam p. 116. Atque de initiatione puellarum apud Judæos vide si placet quæ notavit Wagenfeilius in telis igneis Satanæ p. 200. sq. Apud alias gentes vero, uti apud Muhamedanos quoque (de quibus Hadr. Relandus p. 58. sq. Albertus Bobovius ad calcem itinerarii Abrahami Peritzol p. 22. sq. qui negat Circumcisionem ab illis ita necessariam haberi, ut ob causas quasdam omitti non possit, præcipue si quis ætate provectior ad eos accesserit. Gabriel Sionita lib. de nonnullis orientalium urbibus c. 15. & Gervasius in descriptione Historica regni Macassarensis, edita Gallice A. 1688. p. 179.) mulieres etiam circumcidi mos, de quo testes Strabo XVI. p. 554. XVII. p. 642. S. Ambrosius lib. 2. de Abrahamo c. 11. n. 78. atque de Ægyptiis Christianis idem notat Wanslebius in Historia Ecclesiæ Alexandrinæ, de Habessinibus Ludolfus III. 1. Hist. Æthiop. testatus Africæ tantum & partim Asiæ sæmellas tali proci-dentia laborare in qua circumcisioni locus sit.

Legem de circumcisione reprehenderunt Marcion & Manichæus, sed Circumcisionem cum baptismo conjunxerunt olim ex Christianis Judæizantes & hæretici quidam de quibus Rittershusius ad Isidori Pelus.

Peluf. I. Epist. 125. & Cotelerius notis ad Patres Apostolicos T. I. p. 603. Habessinii vero & Copti, quos etiam ἀπὸ Ἐκπλήσεως nomen accepisse non dubitant viri doctissimi, circumcisionem non probant ideo ut legi Mosaicæ satisfaciatur, sed ex more civili illius gentis, (uti aures Indi perforant,) atque ut Christi exemplum imitentur, qui circumcidi se passus est. Circumcisionis nulla in Alcorano mentio, & tamen illa utuntur Muhamedani quoque, licet non octava die ut præter Judæos Sabæi, notante Bocharto in Phaleg, p. 150. sed septimo demum, octavo vel etiam tertio decimo anno à nativitate ad exemplum Ismaëlis Abrahami filii. Confer Lud. Maraccium in prodromo confutationis Alcorani parte IV. fol. 39. Hadr. Relandum de religione Muhamedica p. 59. Tho. Smithum Epist. 1. de moribus Turcarum p. 24. &c.

Circumcisionem apud Judæos semper fere peractam fuisse per Laicos, disputat Rich. Montacutius Tom. I. Originum Eccles. p. 81. & à quovis ejus rei perito administrari potuisse consentiunt Hebræi, notante Grotio de jure potestatum sacrarum circa sacra pag. 13. quem vide etiam ad Luc. I. 59. & interpretes ad Exod. IV. 24. 25. & I. Maccab. I. 63. & 2. VI. 10. Joh. Frischmuthi diff. de circumcissione Ziporæ, Jen. 1668. 4. & Clariss. Georgii Eliezeris Edzardi notas ad Avoda Sara c. 2. p. 299--305. licet Ziporam non per se sed per alios circumcidisse filium arguatur Rivetus ad Genesim pag. 443. & ad Exodum p. 131. Sacerdotes certe nusquam, nisi Hierosolymis, erant: potuit tamen aliis oppidis vicisque id fieri à Levitis per omnes tribus Israëlitas dispositis eo consilio, ut populum usquequaque legem DEI & judicia edocerent. Nam & Pascha quoque mactabant non Sacerdotes modo sed & Levitæ, 2. Chron. XXX. 3. qui si non sufficerent, etiam à quolibet patrefamilias potuisse id fieri observat B. D. Seb. Schmidius libro de Paschate p. 187. licet ut idem p. 191. monet in aliis sacrificiis mactatio alicui è populo haud permessa videtur fuisse. Confer p. 201. 305. sq. ubi mulieris in agni paschalis mactatione partes fuisse, nullo exemplo probari posse affirmat. Alios scriptores de ritibus agni cœnæque paschalis laudavi capite superiore p. 312. ubi de festo Paschatos: quibus addendi etiam qui sacram cœnam Christi Eucharisticam ex ritibus Judaicis illustrent, atque mox infra à me referentur.

XXV. Inter Sacramenta Novi Test. primum est *Baptismus*, de cujus ritibus in veteri Ecclesia usitatis præter veteres, Cyrillum Hierosol. in Catechesibus utrisque, Severum Alex. de ritibus Baptismi, Nicolaum Cabasilam libro 2. de vita in Christo consulendi libri V. *Josephi Vicecomitis*,

Ambrosiani * Collegii Doctoris Mediol. 1615. 4. & Paris. 1618. 8. ex quo pleraque desumpsit Cafalius quæ in libro de ritibus Christianorum habet de hoc argumento. Doctissimum & multijugæ lectionis Scriptorem hunc Vicecomitem vocat *Gerh. Job. Vossius*, cujus præclara item de baptismo dissertationes exstant, seorsim plus simplici vice editæ, & denique operibus Vossii junctim vulgatis Tomo VI. insertæ. Videndus etiam *Jo. Dallæus* libro primo de cultibus religiosis Latinorum. *Jacobus Billius* in observationibus sacris, *Edmundus Martene* libro de ritibus ecclesiasticis primo. *William Wall* in erudita Historia prædobaptismi Anglice edita libro 2. c. 9. *D. Balthasar Bebelius* Sec. VI. T. 2. p. 763--791. *D. Jo. Mufæi* diff. de ritibus primitivæ Ecclesiæ baptismalibus, Jenæ 1674. *Jo. Hoornbeckius* in Miscellaneis sacris p. 462. sq. *Frid. Ulr. Calixtus* in disput. de baptismo & antiquis circa eum ritibus 1650. habita, cujus §. 25. proficitur se ex annotationibus & adversariis Parentis sui *Georgii Calixti* profecisse. *Gebhardus Theod. Meierus* de ritibus novorum Ecclesiæ nascentis Christianorum initiamentis. *Casparis* quoque *Barthii* liber 150. adversariorum, totus est de veteribus ritibus & dignitate baptismi, sed hæctenus ineditus. Tractatum de baptismo promisit *Antonius van Dale* lib. de origine idololatriæ pag. 554. isque ipse est qui libro adversus Aristeam de LXX. Interpretibus Amst. 1705. 4. edito subjicitur, de *Historia baptismorum Hebraicorum & Christianorum*.

De Judæorum baptismis & lotionibus variis immunditiei illegalis causa frequentatis adiri præterea possunt interpretes Levitici & *Leydeckerus* XII. 9. de Rep. Hebr. De lotione manuum *Pocockius* c. IX. Miscell. *Buxtorfus* diff. VII. Philologico Theol. *D. Theod. Dassovii* diff. de lustrationibus Judæorum Witeb. 1692. & *Jac. Ounamus* de lotione manuum Judæis usitata, Hamb. 1706. 8. De baptismo initiationis s. Profelytorum quem nullo idoneo testimonio probari posse usitatum fuisse ante tempora *Johannis Baptistæ*, persuasum *D. Salomoni Deylingio* parte 3. Observationum sacrarum p. 197. sq. *Seldenus* lib. 2. de jure naturæ c. 4. & lib. 1. de Synedriis cap. 3. & lib. de Successione in bona defunctorum cap. 26. *Jac. Aleingius* Heptade VII. diff. 7. T. 5. Opp. *Wagensælius* in Sota p. 1176. sq. *Grotius* Epist. 336. *Jo. Andrea Danzii* diff. Jen. 1688. & Antiquitas baptismi initiationis Israëlitarum vindicata adversus adscribentes ipsi originem Christianam, Jen. 1710. 4. *Hammondus* & *Lightfootus* ad Matth. III. Et qui de Profelytis Judæorum fuse egerunt *Lud. Ferrandus*, *Paulus Slevogius*,

Ley-

* Hæc perperam Ambrosius dicitur Voëtio Tom. 3. diff. select. p. 935.

Leydeckerus VI. 6. sq. de Rep. Hebr. & *B. D. Mayerus* parte 2. musei ministri Eccles. p. 500. sq. De Ethnicorum ablutionibus, * expiationibus & regenerationibus per aquam agunt: *Tobias Pfannerus* in theologia gentili c. 14. *Johannes* præcipue *Lomeierus* in suo Epimenide & *Job. Orvenus* in theologumenis p. 426. *Otonii Sperlingii* & *μακασίου*, de baptismo Ethnicorum liber. Hafniæ 1700. 8. De Sabæorum Iustrationibus *Hottingerus* p. 281. *Historiæ Oriental.* De baptismis Muhamedanorum id. p. 164. 176. & in *Enneade* diss. p. 90. sq.

Ut ad Christianorum Baptismum revertamur, præter scriptores sacrorum officiorum rituumque c. IV. laudatos, videndi *Severus Alexandrinus*, sive *Antiochenus* potius de ritibus baptismi, Syriace & Latine editus à *Guidone Fabricio Boderiano* Antwerp. 1572. 4. *Joh. Diaconi* epistola apud *Mabillonium* Tom. I. musei Italici part. 2. p. 69. sq. *Caroli M.* epistola encyclica de baptismo ejusque ritibus ad *Odilbertum*, apud eundem *Mabillonium* Tom. I. analectorum p. 21. Epistola *Alcumi* & alia *Amalarii* Trevirensis de eodem argumento: *Theodulphi* Aurelianensis liber de ratione & ordine rituum baptismi ad *Magnum Senonensem*, quem è Codice *Corbejensi* ante *Sirmondum* edidit notisque illustravit *Menardus* ad *Gregorii M.* librum sacramentorum p. 129. sq. Veteres ordines formulæque baptismi quas exhibet *Edmundus Martene* lib. I. de antiquis Ecclesiæ ritibus p. 165. seq. *Magni Senonensis* libellus de Mysterio baptismi, id. p. 158. & *Anonymi* p. 161. cum antiqua fidei profitendæ formula. *Ordo baptismi* secundum usum *Æthiopum* Tom. 27. *Bibl. Patrum* edit. Lugd. p. 634. ex editione *Mariani Victorii* Rom. 1552. 4. cum ejus institutionibus linguæ *Æthiopicæ*. *Leidradi* liber de sacramento baptismi ad *Carolus M.* apud *Mabillon*, Tomo 3. *Analectorum*, tum Epistola ad eundem *Carolus* de ritibus baptismi & abrenunciationibus in eo fieri

C c c 2

solitis.

* De aqua Iustrali *Ismael Bullialdus* ad *Theonem* p. 215. sq. *Marsilius Columna* in *Hydrologia* Venet. 1603. 4. *Spencerus* III. 3. de legibus Hebr. la *Cerdà* ad *Virgilii* *Eclagam* VIII. vers. 64. &c. *Baronium* ad A. C. 46. §. 88. & ad A. 57. §. 166. Aquam benedictam Christianorum, *benedictionem salis* vocat *Hildebertus* lib. I. *Epist.* 23. p. 74. & ad castitatem servandam commendat. De illa *Jac. Gretserus* lib. 2. de benedictionibus c. 4. usque ad 20. *Hugo Menardus* p. 95. seq. ad *Gregorii M.* sacramentarium. *Tiraquellus* de nobilitate p. 484. sq. *Hospinianus* de templis II. 13. p. 78. sq. *D. Joh. Guil. Bäeri* diss. de aqua Iustrali Pontificiorum, Jen. 1692. Templum intrantes lavasse manus narrat *S. Nilus* lib. I. *Epist.* 24. edit. *Alatii*. De *Valentiano*, quia Sacerdote aqua Iustrali conspersus tinctam chlamydis partem abscidit & pugnum impigit *Sacerdoti*, vide *Sozomenum* VI. 6. & *Theodoretum* III. 16.

solitis. *Jessei* sive *Tessei* epistola de expositione rituum Ecclesiæ in Baptismo.

Infantum baptismum nemo in Ecclesia in dubium vocasse legitur ante A. C. 1100. ut erudite probavit *Wilhelmus Wall* in libro jam secundum Anglice edito Lond. 1707. 4. *the History of Infant baptism*, in cujus introductione post *Lightfootum* & *Campegium Vicingam* II 6. Observation, facrar. pag. 306. sq. notat à Judæis etiam profelytos infantes baptizari solitos. Vide & *Petrum Claniacensem* contra Petrobrufianos (Anabaptistas suæ ætatis) T. 12. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 1044. Edmundum Martene lib. 1. de antiqvis Ecclesiæ ritibus p. 61. ubi affert inter alia hæc Origenis V. in Epist. ad Rom. *Ecclesia ab Apostolis traditionem suscepit etiam parvulis baptismum dare.* *Georgii Cassandri* opera p. 668. sq. 1227. sq. *Henrici Hammond*i defensionem baptismi infantum Tomo 2. Opp. 70. *Wallisi* de pædobaptismo Tomo 3. Opp. p. 440. sq. ne infinita alia Theologorum adversus Anabaptistas volumina jam memorem. Baptizandi adulti imbuebantur prius sacris Christianæ religionis dogmatis, unde nomen *Catechumenorum*, de quibus vide librum singularem *Tobia Pfanneri*, *Vinariz* 1688. 12. & *Mattheum Larroquanum* III. 1. Adversariorum sacrorum. De Catechumenorum scrutinio ante baptismum, Edmundus Martene lib. 1. de antiqvis ritibus Baptismi p. 78. sq. qui varios Ordines veteres sive formulas ejusmodi scrutiniis affert p. 87. sq. quemadmodum & Ordines faciendi Catechumenum pag. 37. sq. & de Officio Catechistæ differit p. 26. sq. & de Catechumenis ac Competentibus p. 29. sq. Baptismi conferendi solenne maxime in veteri Ecclesia tempus Paschatos festum & Pentecostes, & quandoque festum Epiphaniæ: Confer *Launoji* & *Joh. Nicolai*, Ord. Prædicator. dissertationes de veteri usu baptismi Paris. 1670. Adul-torum baptismum præcedebat *confessio peccatorum*, ut præter alios docet *Tho. Milles* p. 18. ad *Cyrillum Hierosol.* Idem de Catechumenorum jejuniis agit p. 38. & 43. Sed & p. 45. de dogmatibus Ecclesiasticis quæ baptizandis exponebantur & p. 75. de symboli traditione, quo veluti auctorabantur ad sacram militiam, atque sacris Christianis initiabantur, quemadmodum etiam Gentium Mystæ accipiebant certa signa, symbola & *συμβήματα* profanæ suæ religionis, de quo videndus auctor *Historiz Symboli Apostolici*, editæ Anglice Lond. 1701. 1703. 8. atque inde *Lipfiz* Latine. Consulendi etiam *Joannes Morinus* de expiatione Catechumenorum; & *Jo. Filefaci* Lux Baptismi & Candor.

De exorcismi ritu & antiquitate speciatim consules opera *Georgii Cassandri* pag. 749. sq. *Elmenborstium* in notis ad Gennadii dogmata ecclesiastica c. 31. *Tobiam Pfannerum* de donis miraculosis Ecclesiæ p. 155. sq. *Tbo. Milles* ad Cyrillum Hierosol. p. 7. *B. Bebelium* Sec. IV. T. 2. p. 775. sq. *Menardum* ad sacramentarium Gregorii Magni pag. 132. sq. *Vossii* Historiam Pelagianam p. 156. sq. *Edmundum Martene* lib. 1. de ritibus pag. 183. *Severum* de ritibus baptismi pag. 45--59. *Goari* Euchologium p. 335-337. è quo disces etiam in Græca Ecclesia ritum hunc obtinere, quem admodum de Russica, Græca Ecclesiæ filia, hoc testatur *Adamus Olearius* in itinere suo p. 282. Videbis etiam ubi lubebit quæ de exsufflatione & inspiratione Dæmonis *Rosweidus* ad Vitas Patrum p. 785. & de exorcismis Judæorum Christianorumque collegit *Antonius van Dale* de divinationibus idololatricis V. T. c. 7. p. 545. sq. 553. De formula: *Abrenuncio Satana & omnibus operibus ac pompis ejus*, quam erecto corpore, protensa manu, facie ad occidentem versa dixisse docet *Cyrillus* Hierosol. I. 2. Catech. Mystag. ad *Matthiam Zimmermannum* in libro: *Fiunt non nascuntur Christiani* §. 81. & in analectis p. 528. sq. Postquam Satanae abrenunciassent, *Symbolum* recitarunt baptizandi vultu ad orientem converso. Vide eundem *Cyrillum* p. 283. & *Joh. Pearsonium* ad *Symbolum* p. 21. De baptismo Clinicorum sive Catechumenorum quos morbus occupabat, sive aliorum qui ne post baptismum in peccata graviora prolaberentur illud libenter ad mortem imminens differebant, videndus *Marquardus Gudianus* in diss. sub *J. Andrea Bosio* habita Jenæ de Clinicis sive Grabatariis Vet. Ecclesiæ, & *Joach. Hildebrandus* in arte bene moriendi c. 3. *Suicerus* in observationibus sacris p. 68. sq. *Petrus Lambecius* notis ad vitam *S. Ansharii*, & *Edmundus Martene* lib. 1. de ritibus Eccles. p. 149. sq. De baptizandis sub conditione, si de Baptismo jam imperdito non certo constet, id. p. 152.

Immerisionem in aquam, latissime per plura sæcula receptam, (vide *Edm. Martene* lib. 1. laudato p. 128. sq. ubi in omnibus libris priscis ritualibus immerisionem præcipi observat) Apostolicæ traditionis esse contendunt *Northonus Knatchbull* ad 1. Petr. III. 20. *Gabriel Towerson* libro Anglico de baptismo, de quo Act. Erud. 1688. p. 244. *Carolus Maria de Veiel* ad Act. II. p. 47. sq. & VIII. p. 180. *Salmasius* apparat. de primatu Papæ p. 192. *Schlichtingius* ad Joh. I. 26. aliique. Contra *Joh. Lightfootus* immerisionem pro illicita & mera ἐμελὸς ῥησικεία habuit, quoniam verbum טבילה ubi de sacris baptismis in V. T. & de actu transeunte accipitur, semper (ut notat ille) significet adspersionem. Vide *Joh. Lightfootus*

Vitam operibus illius præmissam *** 2. Sane adspersionem in baptismo etiam antiquissimi in Ecclesia usus fuisse præter alios observatum *Beveregio* ad Synodicum M. p. 30. & verbum βαπτίζω utrumque denotat, mergere & ablueri. Confer *Hammondum* ad Marc. VII. 4. *Vossium* de baptismo pag. 37. sq. *Forbesii instructiones* p. 502. sq. & *Pocockii* Miscellanea p. 402. De baptismo per immersionem simul in aquam & superfusionem aquæ collato vide *Joh. Mabillonium* Tomo I. musei Ital. p. 73. 81. & *Joh. Ciampinum* in explicatione duorum sarcophagorum, baptismi ritum indicantium, quæ recensetur in Actis Er. A. 1698. p. 46. atque integra inserta est Museo Minervæ Venetæ (Galeria di Minerva) Tom. 2. p. 77. Immersio totius corporis vel capitis tantum, aut etiam adspersio in veteri Ecclesia vel simplex erat ad demonstrandam Dei, Ecclesiæ, fidei, baptismi unitatem: confer *Vossium* de baptismo p. 44. sq. & *Viccomitem* IV. 8. vel triplex ad fidem SS. Trinitatis & Christi post triduum è sepulchro prodeuntis testandam, quæ morem Apostolicum fuisse non dubitat, & hodieque observari optat *Beveregius* II. 6. codicis Canonum Vindicari, ad triplicem Dei beneficium ob oculos ponendum, Patris nos adoptantis, Filii sanguine suo nos abluentis, & Spiritus S. fidem in baptismo obsignantis. Vide & *Thomam Milles* ad Cyrillum Hierosol. p. 286. qui de candidis baptizatorum stolis agit pag. 34.

De patris Tertulliano jam memoratis (c. 18. de Baptismo) eorumque officio & origine (quam ex Es. VIII. 2. male repetunt Tremellius & Junius, alii ab Hygino Papa) videndi *Augustinus* serm. 163. de tempore, *Jonas Aurelianensis* de institutione Laicali lib. I. cap. 6. Tomo I. spicilegii Dacheriani pag. 19. *Beveregius* ad Canon. 3. Nicænum arabicum p. 213. *Elmenhorstius* ad Dogmata ecclesiastica Gennadii p. 143. & 200. *Snicerus* in πρῶτον, *Menardus* ad sacramentarium Gregorii M. p. 107. *Guilelmus Saldenus* in Otii divinis III. 7. *Zimmermannus* in analectis pag. 392. seq. *Edm. Martene* lib. I. de ritibus Ecclesiæ p. 153. & præ cæteris vir Amplissimus *Gerhardus von Mastricht* in Schediasmate de susceptoribus infantium ex Baptismo, eorum origine, usu & abusu, Duisburgi 1670. 8. Judæi circumcidendis infantibus unum tantum adhibent sponsores: vide *Buxtorf. Synagog. Judaic.* p. 92. & 95. & 101. prohibitumque pluribus liberis unum susceptorem rogare. Sic & Græci Christiani unum tantum patris advocant, ut patet tum ex aliis tum ex confessione *Metrophanis Critopuli* p. 87. Antiquis temporibus fide jubeant ad sacrum baptismum pro liberis suis parentes ipsi, ut notavit *Baluzius* ad homiliam XII.

Cæsarii Arelatenſis. De eo quod masculi masculos, fœminæ fœminas ſuſciperent vid. Cotelerius Tomo 1. patrum Apoſtol. pag. 288. In Latina Eccleſia jam à decimo uſque ſæculo exiſtimatum eſt per patrini officium conjugia impediri, poſtquam patrinatorum connubium interdixit Theodoruſ II. Papa: Conf. *Theoph. Raynaudum* Tomo IX. operum p. 167. ſeq. agentem de ſpirituali paternitate ſuſceptorum: Hinc duo tantum conſeſſi diverſi ſexus patrini, ne multitudine eorum matrimonia impedirentur. Hinc parentes quoque patrinatorum fungi munere deſierunt, ſiquidem & Papa Deus dedit reſcripſerat ad Gordianum Hiſpalenſem, cohabitare deinde illos amplius non poſſe. De S. Petro, cui cognomen *compater*, vide Acta Sanctõrum ad diem XV. Junii T. 2. p. 1090. Sanctõrum imagines, patrinatorum munere ut fungerentur advocatas notavit *A. Pagi* in *Critica* Baroniana ad A. C. 825. n. 25. De patrinis etiam varja collegit *B. D. Mayerus* in muſeo miniſtri eccleſiæ part. 3. p. 108. ſeq. in qua ut & part. 2. p. 1. ſeq. agit & de Baptiſteriis, de quibus vide præterea ſis *Sauſſeum* de Myſticis Galliæ ſcriptoribus p. 176. ſq. ubi S. Lino illorum inventionem tribuit: *Pompejum Sarnelli* in antiqua Baſilicographia c. 49. *Edm. Martene* lib. 1. de ritibus Eccleſ. p. 7. ſq. *Jo. Henr. Wedderkampii* librum de baptiſteriis, excuſum Helmſt. 1703. 8. *Thomam Milles* ad Cyrillum Hieroſol. p. 278. De calice baptiſmali quo recens baptizatiſ lac & mel, vel in Occidentis Eccleſiis vinum & lac, ut ex Hieronymo ad Eſaiæ LV. obſervat *Rosweidus* ad Vitam Pachomii p. 107. porrigebatur, vide *Jo. Sartorii* meletemata Hiſt Eccleſiaſticæ diſſ. 7. p. 49. ſq. *B. Bebelium* Sec. IV. Antiquitat. Eccleſ. p. 788. & quæ viri docti ad Epistoſam S. Barnabæ c. VI. *Edmundum Martene* lib. 1. de ritibus p. 146. ſeq. qui p. 142. ſeq. etiam de ſacra Cœna Neophytiſ data, atque p. 137. ſeq. de albis baptizatorum, cereisque & oſculo.

Quamquam Johannis baptiſmum τέλειον ſive perfectum fuiſſe negabant olim Novatiani, & nonnulli etiam ex Patribus Eccleſiæ illud tantum extitiſſe ajunt βάπτισμα Ιſagogicum μετανοίας, non υιοθεσίας, confer Montacutum Tomo 1. Originum Eccleſ. p. 386. ſq. & Thomam Milles ad Cyrillum Hieroſol. pag. 287. tamen Eulogiuſ apud Photium Cod. 280. p. 878. ſq. recte illud docet perfectum ac divinum fuiſſe, de quo plura Theologi, unum baptiſma Johannis & Chriſti adverſus Socini ſcholam graviffimis argumentis afferentes. Ac Johannem Baptiſtam DEI juſſu Joh. I. 33. Baptiſmum circumciſionis loco primum cœpiſſe introducere, probe obſervat *Buxtorſius* præf. ad Synagogam Judaicam, licet
Schi-

Schickardus c. 5. de jure Regio Hebræorum p. 329. ait Judæos ad differentiam Samaritanorum circumcissioni baptismum addidisse. Sed illum profelytorum baptismum posterius longe receptum fuisse à Judæis, disputat Jo. Owenus p. 426. Theologumenon : certe ante Johannem extitisse nullo testimonio certo constat.

Imminente mortis periculo apud veteres Christianos nemini Catechumeno nec catechumenatus desertori, ac ne gentili quidem baptismum quovis modo petenti denegatum, probat Joh. Morinus lib. X. de pœnitentia cap. 8. Mortuos * etiam baptizabant Marcionitæ teste Philastrio hæresi 49. quod ab Ecclesia semper rejectum fuit, atque prohibitum, ut Can. 18 & 20. Codicis Africani, neque probatus Cerinthianorum, si talis ullus Apostolorum ævo fuit, mos vicarii ** pro mortuis baptismi, ad quem respici ab Apostolo 1. Cor. XV. 29. scribit Epiphanius hæresi 28. Tomo I. p. 114. cum Paulus nihil aliud illo loco videatur intelligere per τὸ βαπτίζεσθαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, quam quod Rom. VI. 3. dixit baptizari in mortem Christi, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν, ut recte vidit olim, auctor Commentarii in Pauli Epist. qui inter Hieronymi opera editur, ac nuper in peculiari ad hunc locum diatriba Lipsiæ 1704. edita præstantissimus Vir D. Godfridus Olearius. Paulo aliter Cosmas Indopleustes VIII. pag. 280. βαπτίζόμεθα μυσικώτερον ὑπὲρ τῶν

* Nestarius Patriarcha Hierosol. confutatione Imperii Papæ in Ecclesiam p. 397. narrat ante annos non ita multos Ostrobæ sive Lechiæ, Sarmatiæ civitate, Basilii cujusdam, dignitate Cnesii filiam Mariam per Jesuitam quæpiam ab Ecclesiæ Græcæ communiōne ad Papisimum amplectendum persuasam, cum de parentum suorum salute sollicita ex ipso responsum tulisset eos, quoniam extra Romanam Ecclesiam diem obiissent, haud dubie æternis ignibus addictos esse, hinc tactam commiseratione perpetuis fletibus & mœnore propemodum confectam fuisse, donec Jesuita, ne despondeto, inquit, animum, est enim modus ut ipsi æque ac tu salutem consequantur. Quippe mater Catholica Romana Ecclesia multos habet modos salutis, illis etiam concedendos animabus quæ in inferno puniuntur. His auditis illa gembunda ac præ gaudio lacrymas fundens, ne illum modum mihi explicare recules, inquit. Ille ait præsentem esse salutem si effodiantur illorum ossa, & à Catholico sacerdote baptizentur, sic illi statim sient Catholici. Effodiunt itaque mortuorum tumulos, adstante & vidente filia, educunt ossa, & Jesuita aquæ benedicit, eamque ossibus superinfundit, nomen baptizatis mutat, repositisque in tumulos iterum reliquiis, abeatis, inquit, in paradisum, ecce Catholici facti estis.

** Vicarii baptismi morem Marcionitis etiam tribuit Chrysofomus in 1. Cor. 15. & ex eo Theophylactus atque Harmenopulus præcipue p. 564. de sectis. Adde Grotium ad 1. Cor. XV. 29. W. Wall Historiam pædobaptismi p. 239. sq. & Antonium van Dale diff. de Antiquitatibus p. 137.

ημετέρων νεκρῶν σωμάτων καταδύνοντες ἐν τῷ ἁγίῳ ὕδατι καὶ ἀναδύνοντες ἀπεντεύθεν, μιμνήμενοι θάνατον καὶ ἀνάστασιν. Isidorus Pelus. lib. I. Epist. 221. βαπτίζομεθα ὑπὲρ τῶν νεκρῶν φύσει σωμάτων εἰς ἀφθαρσίαν αὐτὰ μετασκευασθῆναι πιστεύοντες. Similiter Tertullianus V, 10. contra Marcion. Chrysostomus & Theophylactus in I. Cor. &c.

Ineptum & antiquioribus Christianis inauditum morem baptizandi campanas jam supra p. 374. attigi, nunc tantum addere liceat quod *compatries* etiam illi baptismo advocati, atque ut in Imp. Maximiliani gravamine 51. nationis Germanicæ habetur in Tomo I. rerum expetendarum & fugiendarum p. 365. *innumeri precipue* vero, quoniam munera Iustitiae afferre necesse, *fortuna polientes, qui baptismationis tempore funem quo campana ligata est tangunt, ac suffraganeo præcunte omnes pariter respondent ac campanæ nomen ingeminant, vesleque novæ eam induunt.* Exemplum ejusmodi literarum quibus Senatus Tenstadiensis A. 1516. ad campanæ baptismum, ut patrinorum partes obeat, invitatur, habes in Joh. Christoph. Olearii Syntagmate I. rerum Thuringicarum p. 364. sq. & quoniam perbreves sunt, hoc etiam loco pace ut confido lectoris à me apponentur:

Denen Ehrsammen/ Weisen/ Burgermeistern zu Tenstett/ unsern besonders günstigen Förderern. Unsere freundliche Dienste zuvor/ Ehrsame/ Weise Herrn/ wir seynd Willens/ wilß Gott/ unsere Glocken auf den Sonntag Exaltationis S. Crucis nechstkommende/ nach Ordnung der heiligen Christlichen Kirchen zu weihen und tauffen lassen: Ist unsere gütliche Bitte/ wollet auf vermeldte Zeit um Gottes Willen bey uns/ samt andern unsern guten Freunden erscheinen/ und GroßVater mit seyn. Wollet das Lohn von dem Allmächtigen Gotte/ und dem Patrono S. Sixto und der H. Jungfrauen S. Julianen nehmen. So wollen mirs willig gerne verdienen. Datum Sonntag nach Egidij anno 1516.

Curt und Claus Vitzthum von Eckstett
samt den Altar-Leuten.

Cum sacro baptismum infantum vel Catechumenorum in veteri ecclesia conjunctum erat *chrisma* sive unctio totius corporis recens baptizatorum, facta oleo ἐπορυσῶ, ut Cyrillus Hierosol. auctor est Catechesi Mystagog. 2. p. 285. ad exemplum Christi Spiritu S. post baptismum uncti, id. p. 289. De illo more videri possunt *Nicolaus Cabasilas* libro 3. de vita in Christo, *Grotius* Epist. 357. 350. 318. *B. Bebelius* Sec. IV. Tomo 2. p. 783. sq. *Salmasius* in apparatu ad primatum Papæ p. 84. ubi peculiarem

rem suam de Chrismate tractatum memorat, sed nunquam editum, *Cotelerius* ad Patres Apostolicos Tomo I, p. 287. sq. *Edm. Martene* lib. I. de Ecclesiæ ritibus p. 120. sq. *Elmenborstius* p. 144. ad Gennadium de dogmatibus Ecclesiasticis. Per hujusmodi confirmationem sive per hoc Chrisma etiam baptismi ab hæreticis quibusdam * ut Novatianis, Arianis, Macedonianis, Apollinaristis & Tessaescædecatis dati vim suscitari plerique existimabant. Quorundam ut Meletianorum, Nestorianorum, Eutychianorum & Donatistarum ne Chrismatio quidem à Catholicis iterabatur, sed sola manus impositione & jejunio renovabatur, Vide *Theodori Studite* Epistolas T. V. Operum Sirmondi p. 324. *Quenellum* ad Leonem M. p. 795. sq. & 910. b. & *Joannem Morinum* lib. 9. de pœnitentia cap. II. in quibusdam Ecclesiis totum confirmationis sacramentum non chrismate, sed sola manuum impositione celebratum est. Confer *Grotii* Epist. 329. Duplicis etiam chrismatis usus in veteri Ecclesia, unius, antequam in aquam descenderent baptizandi, vide *Menardum* p. 73. sq. ad Gregorii Sacramentarium: alterius statim post baptismum. Confer *Tho. Milles* ad Cyrill. pag. 289. priore totum corpus, tanquam athletarum adversus dæmonem pugnatorum: posteriore frons, aures, nares & pectus (*Cyrril.* p. 290.) inungebantur. Chrismate hujusmodi hodieque utuntur præter Romanam ecclesiam Christiani Græci & alii plerique Orientales. Confirmationis quædam species per manuum impositionem & benedictionem etiamnum in usu est apud Anglos, atque in quibusdam ecclesiis etiam nostris Lutheranis, ut Pomeranicis, Luneburgensibus, Holsaticis, aliisque. Confer *Trogilli Arnkiel* librum Germanice editum qui inscribitur *Christliche Confirmation der Catechumenen, Schleswig* 4. 1694. quo libro ritum illum in Holsatia reducendum suavit, & Principi suo persuasit, cujus in calce libri mandatum de eare typis expressum extat. Cæterum Confirmationem esse sacramentum proprie dictum N. T. hoc est ritum externum à Christo præceptum, sub conditione promissionis impetrandæ (alioqui enim sacramentum de quacunque re & actione sacra dici nemo ignorat) inficiantur Protestantes. Vid. Hugo Grotius Epistola 329. *Marcus Antonius de Dominis* lib. V. de republ. eccle-

* Alios Hæreticos rebaptizabant, illos præcipue, qui circa baptismum ipsum aliquid mutarent: ne dicam fuisse qui cum Agrippino & Cypriano baptismum hæreticorum quorumcumque valere inficiarentur, quod Stephano Episcopo Rom. & plerisque aliis merito haud placuit. Vide quæ Viri docti ad Cyprianum, & contra Donatistas Augustinus: ad Facundi librum X. Sirmondus, Baluzius ad Vincentium Lerinensem, Beyerregius ad Canonem 47. Apostol. & Launojus parte VIII. Epistola 15.

ecclesiastica c. V. §. 7. sq. B. *Samuel Benedictus Carpzovius* in Antimafenio p. 992. seq. *Benedictus Pictetus* in Theologia Christiana XV. 35. & *Jo. Dallem* de confirmatione & extrema unctione Genev. 1659. 4. qui cum improbare etiam ritum illum videatur, impugnatus est non modo à Pontificiis ut *Jacobo Sambæuvio*, sive de *Sainte Beuve* in libro de confirmatione, de quo *Elias du Pin* Tomo 18. *Bibl. scriptorum Eccles.* p. 201. sed etiam inter ipsos Protestantes præcipue ab Anglis ut *Jeremia Taylora* in Tractatu de confirmatione, & *Henr. Hammondo* lib. de confirmatione qui Oxoniæ editus est 1661. 8. & Tom. IV. operum Hammondi recusus. De confirmatione præterea videndi interpretes *Epist. ad Hebræos* c. VI. v. 2. D. *Christianus Kortbolt* disputatione IV. anti-Baroniana, *Jo. Forbessius* lib. IX. instructionum historico-theologicarum c. 4. *Edmundus Martene* de ritibus sacris Ecclesiasticis lib. I. p. 232. sq. qui varios Ordines sive formulas veteres Confirmationis refert p. 249. sq. *Stanislaus Hosius* p. 89. sq. *Operum*, *Menardus* ad Gregorii Sacramentarium p. 143. sq. *Josephus Viccomes* in observationum Ecclesiasticarum volumine * secundo, in quo veteres Confirmationis ceremoniæ demonstrantur, Mediolan. 1618. 4. *Lucas Holstenius* in diss. duplici de forma & ministro Sacramenti confirmationis apud Græcos, Rom. 1666. 8. Nam circa formam quoque Chriftatis variatum, cum in Ecclesia Romana in fronte vel vertice tantum aut in pectore ungant, Græci vero, atque Syri etiam teste Severo Alexandrino, ungant totum corpus. Græci statim, uti Æthiopes ** quoque jungunt chrisma baptismò: Latini unguunt post septimum à baptismò annum. Latini per Episcopum, Græci per presbyterum etiam, confer *Mattheum Larroquanum* III. 7. *Adversarior. sacr. Allatum* de Synodo Photiana pag. 523. sq. Ordo Confirmationis secundum usum Æthiopum existat Tomo 27. *Bibl. Patrum* edit. Lugd. p. 643. Officium sacri unguenti in Græca Ecclesia & de materia Chriftatis vide in Goari *Euchologio* p. 628. usque 646. De formula confirmationis deprecatoria *DEUS te ungat in vitam æternam*, vide notas Benedictinorum ad S. Ambrosium Tom. 2. p. 360. Nota etiam sunt eruditissimæ quæ de confirmatione non iteranda, & per Episcopum vel presbyterum administranda, acriter disputata sunt inter *Sirmondum* T. 4. *Opp.* & *Petrum Aurelium* sive qui sub illo latet nomine *Joannem Vergerium* de Haurance, Abbatem Sancyranum, Paris. 1646. fol. occasione Canonis Araficanæ, de quo adeundus etiam *Grotius* *Epist.*

D d d 2

stola

* Primum est de ritibus baptismi, tertium & quartum de ritibus & apparatus Missæ.

** Vide Rich. Simonem T. 1. *Bibl. selectæ* p. 313.

stola sæpius jam laudata 329. Combesius ad Amphilochium p. 265. Edm. Martene lib. I. de ritibus p. 243. Cæterum *Jobannis Morini* liber de confirmatione, in qua à Diaconis etiam illam administratam contendit teste Rich. Simone Tomo I. Epist. select. pag. 8. vidit lucem inter ejus opuscula postumâ A. 1703. quibus etiam Holstenii dissertationem jam memoratam editores ad junxere. Catechumenis antequam ad sacram cœnam admitterentur, datum *sal* velut in symbolum futuræ communionis, de quo ritu vide Steph. Morini diss. 3. p. 109.

De ritu quo pedes pauperum lavare mos in Cœna Domini, vide Francisci Orlandi librum de quo Acta Eruditorum T. V. supplementi p. 176. & Doctoris mei Thomæ Ittigii *Ἐμπαριστὴς* diss. de pedilavio Christi imitando, Lips. 1699. Jac. Gretseri podoniptum sive librum de more lavandi pedes peregrinorum & hospitem, cum ejus Horto Crucis editum Ingolstadt. 1610. Interpretes ad Joh. XIII. 14. & I. Timoth. V. 10. Claudii Espencæ Opera p. 931. sq. Cotelerii monumenta Ecclesiæ Græcæ pag. 161.

De Agapis veterum Christianorum præter interpretes Epistolæ Judæ Apostoli versu 12. Pompejus Sarnelli Basilicographiæ c. 40. Suerus in thesauro Ecclesiæ Alaspinzus Observat. Ecclesiæ lib. I. c. 18. & Justus Henningus Bœhmer in dissertationibus juris Ecclesiastici antiqui ad Plinii Epistolam 97. libri X. dissertatione 4. Joh. Fronto in Epistola de Philotetiis veterum: Fesselius lib. I. Adversar. c. 13. Justellus ad Canonem XI. Concilii Laodiceni, Beveregius ad Can. 74. Trullan.

XXVI. De Sacræ Cœnæ sive Eucharistiæ ritibus agunt vetera monumenta, quæ collecta sunt à Georg. Cassandro in Liturgicis, quibus subjunctus & Ordo Romanus de officio missæ. Liturgiæ sub Jacobi & aliorum Apostolorum, ipsius etiam Christi & Mariæ nomine jactatæ: Liturgiæ Basilii M. & Joh. Chrysoctomi sæpius Græcæ & Latine editæ, de quibus dixi ad Allatum de libris Ecclesiasticis Græcorum: & scripta aliorum Patrum de ritu Missæ, Græcorumque recentiorum Latine vulgata à Claudio de Sainctes Antwerp. 1562. 8. Variæ liturgiæ veteres insertæ Tomo I. & Tomo 27. sive ultimo Bibliothecæ Patrum editionis postremæ Lugdunensis, in his Liturgia Nestoriana à Meneseo interpolata, de qua Rich. Simon T. I. Bibl. selectæ p. 289. Liturgica à Jac. Pamelio collecta. Colon. 1571. 4. 2. Tomis. Scriptores de divinis officiis * à

Mel-

* Sunt illi: Ordo Romanus, Isidorus Hisp. Alcuinus, Amalarius, Rabanus Maurus, Walafrius Strabo, Berno, Micrologus, Ivo, Hildeberti Cenomanensis (quod sub Mauricii Seno-

Melchior Hittorpio editi Colon. 1568. fol. & per G. Ferrarium Rom. 1591. Paris. 1610. fol. *Cornelius Schultingius* in Bibliotheca Ecclesiastica, Colon. 1599. Liber sacramentorum Gregorii Papæ, cum notis Hugonis Menardi Paris. 1647. 4. & in nova Operum Gregorii editione, quam Monachis Benedictinis debemus, Paris. 1705. fol. T. III. Ejusdem Gregorii missam Græce versam esse à Georg. Codino & Emanuele Chrysolora testatur Leo Allatius de Georgiis p. 362. sq. Codices sacramentorum 900. annis vetustiores Ecclesiæ Romanæ & Gallicanæ editæ à Josepho Mariz Thomasio five Caro, Rom. 1680. 4. Varii ordines Missæ celebrandæ, editi ab Edmundo Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiæ ritibus p. 454. seq. qui de precibus etiam Canonis Missæ additis videndus p. 411. seq. 343. seq. Caroli M. libellus ad Alcuinum de Sacrificiis Missæ & ratione rituum Ecclesiæ à Wolfango Lazio cum aliis ejusdem argumenti opusculis editus Antw. 1560. 8. Jo. Bona in libris 2. rerum liturgicarum, quibus subjecit Missam latinam veterem, quam vulgaverat Matthias Flacius Argentinæ 1557. 8. de qua vide etiam Struvii Bibl. antiquam A. 1706. p. 273. sq. & Edmundum Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiæ ritibus p. 481. sq. Joh. Mabillonii de Liturgia Gallicana libri 3. & Tomus secundus musei Italici, Commentarius prævius ad Ordinem Romanum &c. Liber Gallicus Paris. 1697. 8. à Grancolasio Doctore Sorbonico editus sub titulo: Veteres Liturgiæ s. ratio missam celebrandi per singula sæcula, in Ecclesiis Orientis pariter & Occidentis. Lazari Andreæ Bocquilloti tractatus historicus de Liturgia Sacra Gallice editus Parisiis 1701. Severus Alexandrinus (five Antiochenus potius) de ritibus sacræ Synaxeos apud Syros Christianos receptis Antwerp. 1577. 4. Syriace & Latine. Liturgia *Coptica* apud Kircherum p. 37. sq. Prodrumi *Copti*: Dioscori Liturgia à Jobo Ludolfo *Æthiopice* & Latine edita in calce Lexici *Æthiopici*. De ritu Missæ in magna Kairo, Hottingerus Tomo V. Hist. Eccles. p. 53. sq. His addendi scriptores de officiis Ecclesiasticis Isidorus Hispalensis, Alcuinus, Beda five quisquis auctor scripti de Officiis

D d d 3

ciis

Senonensis nomine edidi) de ritibus Missæ Carmen, Radulphus de Rivo, & Missæ expositio brevis ex antiquis libris, quam habes etiam T. 13. Bibl. Patrum edit. p. 746-750. diversam ab ea quam ante 900. annos scriptam vulgavit Edm. Martene lib. 1. de antiquis ritibus p. 434-454. Liturgiarum Orientalium corpus edere pridem voluit Rich. Simon quem vide T. 2. Bibl. selectæ p. 173. Hodie illud expectamus à doctissimo Viro Eusebio Renaudoto. De variis Liturgiis consulendus Joannes Bona libro rerum Liturgicarum primo, & Edmundus Martene lib. 1. de ritibus pag. 266. sqq. De Græcis notavi nonnulla ad Allatium de libris Ecclesiasticis Græcorum.

ciis (quod Tomo VII. Operum Bedæ legitur, quodque pro vix dignis illo Doctore collectaneis habet Quesnellus p. 551. ad Leonem M.) Hugo de S. Victor aliique supra c. IV. §. 3. à me laudati & in Hittorpiana aliisque jam à me memoratis collectionibus fere obvii: E recentioribus *Cl. Villette* in libro cui titulus: les raisons de l'office & ceremonies qui se font en l'Eglise Catholique Apostolique Romaine. Paris. 1611. 4. & Rothomagi 1638. 8. Alius nescio quo auctore: traité de la Messe & del' Office Divin, ou l'on trouve une explication literaire des anciennes pratiques & des ceremonies de l'Eglise, appuyée sur l'autorité des Peres & des Conciles. *Carolus Guictus* Jesuita Gallus in *Ordine generalis & perpetuo divini Officii recitandi* fol. Jo. Voisinius quoque opus Liturgicum 2. vel 3. tomis in folio molitus est teste Rich. Simonio II. 34. Epist. select. p. 225. sed lucem quod sciam haud vidit. Quibus auctoribus singulæ partes in Missa receptæ sint, notat breviter Honorius Augustodunensis in *Gemma Animæ* l. I. c. 86. - 90. T. XX. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 1058. sq.

De cœnæ Dominicæ qualis à Christo ipso post cœnam paschalem instituta fuit, ritibus & forma agunt *Josephus Scaliger* libro VI. de emendatione temporum p. 572. sq. *Paulus Fagius* ad Targum Onkelos Deuteron. VIII. *Job. Buxtorfius* in diss. de cœnæ dominicæ primæ ritibus & forma, quæ extat inter ejus dissertationes Philologico-Theologicas, ubi & Vindiciæ hujus diatribes adversus Ludovicum Capellum subjiciuntur. *Huetius* p. 276. sq. Alnetanarum quæstionum, *Jacobus Lydius* in sacra cœna literatorum, Tomo 10. fasciculorum Crenii. *Rudolphus Cudworth* in vera sententia sive recto judicio de cœna Domini, libello erudito Anglice edito, fol. *Joh. Overnius* pag. 427. sq. Theologumenon & *Richardus Simon* in collatione cerimoniarum Judaicarum cum Ecclesiasticis, quam Leonis Mutinensis libro de ritibus Hebræorum is subjunxit, & ex Gallico Latine vertit Jo. Valentinus Grosgebauerus. Ritus ac sententiam veteris Ecclesiæ circa sacram Eucharistiam persequuntur: E nostratibus *Henricus Rixnerus* de institutis ac ritibus veterum Christianorum circa S. Eucharistiam, & de communione Laica, * peregrina ac præsanctificatorum Helmst.

* De communione Laica & peregrina Pompejus Sarnelli Antiquæ Basilicographiæ c. 30. sq. & *Lindebrogius* ad Codicem Legum antiquarum p. 1380. Communione peregrinam de transpositione Clerici in peregrinum ac deteriorem locum (pœnitentur *Wfarre* hodie vulgo appellant) explicat *Philippus Tilemannus Schœneck*, Professor Marpurgensis in diss. de communione peregrina ejusque apologia adversus Joannis Faës & *μικαρίτζ* obelum peregrinitati peregrinæ communionis fixum, Marpurg. 1695. 8.

Helmst. 1670. 1673. 4. *D. Dorſcheus* ad diatypoſin Concilii Nicæni de S. Cœna, & in Myſaria Miſſæ: *D. Jo. Febtius* in elaborato opere de origine & ſuperſtitione Miſſarum in honorem Sanctorum celebratarum Lipſ. 1707. 4. *Joach. Hildebrandus* in arte bene moriendi cap. 5. ubi de Euchariftia infantibus & morti vicinis data, *B. Bebelius* Sec. IV. T. 2. p. 791-821. E Reformatiſ ſcriptoribus *Iſaacus Caſaubonus* adverſus Baronium Exerc. XVI. *Philippus Morneus* & *Edmundus Albertinus* in libris de Euchariftia, *David Blondellus* de Euchariftia Vet. Eccleſiæ, Sarravii cura A. 1640. editus, *Dalleus* lib. 3-9. de cultibus religioſis Latinorum, *Claudius Salmaſius* in libro de tranſubſtantiatione & in libro altero ſ. epiſtola ad Julium Pacium de Hugonis Grotii voto pro pace, quos utroſque ſub larvato Simplicii Verini nomine vulgavit. *Matthæus Larroquanus* in Hiſtoria Euchariftiæ, Gallice edita Amſt. 1671. 8. quæ ſecunda editio melior eſt & caſtigatior, nomenq; auctoris præfixum habens quod in priorè deſideratur. E Romanæ Eccleſiæ doctõribus denique *Joſephus Vicecomes* de antiqviſ Miſſæ ritibus & apparatu, 2. Vol. Mediolan. 1620. & 1626. 4. *Theophilus Raynaudus* Tomo VI. Opp. qui inter alia miſſam pro defunctis veteri Eccleſiæ ignotam, & mortuos nihil juvare diſputat: *Edmundus Martene* de ritibus Eccleſ. lib. I. *Gabriel Albaſpinaus* in Obſervationibus Eccleſiaſticis libro I. *Fronto Ducaus* contra Mornæum, *Perronus* à Michaële Fauchero oppugnatus. *Jac. Bolducus*, Capucinus de initio & progreſſu Euchariftiæ ſive ſacrificii panis Euchariftici per totum orbem, Lugd. 1640. 4. Inter veteres ipſos videndi maxime *Juſtinus Martyr* Apolog. I. p. 98. ac *Cyriillus Hieroſol.* Catecheſi myſtagog. IV. & V. Circa ſententiam & ritus recentiorum Eccleſiarum orientalium, Græcæ præcipue, conſulenda ſunt ſcripta, quæ in utramque partem edita ſunt ab annis circiter quadraginta à Pontificiis, *Antonio Arnaldo*, *Nicolio*, *Allario*, *Nibuſio*, *Petro Arcudio* ejuſque adverſario *Jo. Baptiſta Catumſyro*, *Richardo Simone*, *Euſebio Renaudoro*, aliisqve: & à Proteſtantibus *Job. Claudio* (qui opus de perpetuitate fidei Eccleſiæ Catholicæ circa Euchariftiam Gallica qua ſcriptum eſt lingua erudite oppugnavit) à *Job. Henr. Hottingero*, *Elia Veilio*, *Thoma Smitho*, *Job. Aymonio* &c. ut omittam *Cortefium* *Braniam* *Maracæum* de Græcæ & Latinæ Miſſæ conſenſu, editum Neapoli 1603. 8.

Chriſtum ipſum de Euchariftia participaffe, ac de pane & vino poſt benedictionem comediffe ac bibiſſe, contendit *Philippus Johannes Schenck* in oblatione ſive communionẽ ejuſque Apologia contra *Johannem Faës τὸν μακαρίτην*, Paſtorem Stadeniſ Eccleſiæ, ſuadens vehe-

men-

menter, ut sacerdotes consecrantes etiam ipsi * communicent, neque à participatione Eucharistiæ quam aliis impertiunt abstineant. Marpurg. 1695. 8. Pro contraria sententia videndus laudatus Faës in Christo incænato, Brem. 1693. 8.

Jus consecrandi Laicis etiam tribuit Rigaltius in libello rarius obvio de quo Rich. Simon T. 1. Epist. select. 3. Grotius in dissertatione sine nomine edita de cœnæ administratione ubi Pastores non sunt, & Justus Henningus Bœhmerus diff. IX. ad Plinii Epistolam & Tertulliani loca. Pro contraria sententia consulenda Gabrielis Albaspinzi observatio ad locum Tertulliani de exhortatione castitatis c. 7. Dionysii Petavii dissertatio de potestate consecrandi & sacrificandi Sacerdotibus à DEO concessa, Jo. Harduini Opera selecta p. 297. sq. & Henr. Dodwelli Exercitatio de jure Laicorum sacerdotali, Lond. 1685. 8.

Hugonis Grotii dissertationem an semper communicandum per symbola, examini subjecit Jo. Cloppenburgius, quod & inter selectas ejus dissertationes, & cum jam dicta Dodwelli diatriba, cui Grotii etiam ac Petavii jam dictæ exercitationes junctæ sunt, prodiit.

Missas non privatas modo sed quoque solennes plures eadem die ab uno sacerdote celebrari solitas probat Edmundus Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiæ ritibus p. 283. & Jo. Baptista Thiers in tomo priore libri postumi de superstitione de quo Elias du Pin T. 18. p. 283. sq. Idem Thiersius in opere de l' exposition du S. Sacrament sive de solenni ritu quo S. Eucharistia oculis fidelium exponitur, quod post priorem editionem Anni 1673, duobus libris auctius lucem vidit Paris. 1677. 12. inter alia adversus frequentiam Missarum disputat, quam oppugnat etiam auctor Epistolæ quæ inscribitur: lettre sur l' ancienne discipline de l' Eglise touchant la celebration de la Messe, Paris. 1708. 12. ne dicam quæ adversus frequentiam Communicandi scripsit Antonius Arnaldus libro celebratissimo de la frequente Communion. De Matthæi de Cracovia libro rituum expedit & deceat sacerdotes continuare Missas, vel Laicos frequenter communicare, edito Memmingæ A. 1491. vide Eduardi Brown præfationem ad fasciculum rerum expetendarum ac fugiendarum, p. XXXI.

De Eucharistiæ asservatione & ad absentes transmissione multa Claudius Espencæus opere postumo de adoratione Eucharistiæ libro 2. ubi etiam de communione moribundorum, de Eucharistia data pueris, mor-

* Sic Romæ olim receptum usu notat Edm. Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiæ ritibus p. 419.

mortuisqve & dereliquiarum Eucharistiæ exustione. Ad ea quæ adversus S. Eucharistiæ adorationem scripsit Jo. Dallæus libris de objecto cultus religiosi, respondere conatus est Jacobus Boileau, libro de adoratione Eucharistiæ, Gallice edito Paris. 1685. quemadmodum & idem & Boffvetus in libro de communione sub utraqve specie, incassum enisi sunt refellere quæ tum alii tum præcipue Georgius Calixtus libro de communione sub utraqve in medium attulerat. Videndus etiam libellus Hermanni Hamelmanni, Francof. 1557. 8. editus hoc titulo: *Cum Scriptura S. consensus XI. Conciliorum, aliquot Historiarum, & quorundam Hy-mnorum Ecclesie, atque omnium fere Patrum qui ante Thomam Aquinatem vixerunt, in perpetuo utriusque speciei Eucharistiæ cunctis ex æquo fidelibus porrigende usu contextus ad Georgium Episcopum Mindensem.* De Eulogiis ut alios jam mittam Pompejus Sarnelli in Basilicographia c. 39. De oblatis quibus in nostra etiam Ecclesia utimur, formâ numerorum repræsentantium Domini corporis pretium, exstant singulares dissertationes præstantium Doctorum Jo. Muszi, Christiani Kortholti, Andreæ Kunadi & Joh. Andreæ Schmidii. Vide etiam Edmundum Martene lib. 1. de ritibus p. 318. sq. 382. sq. Casparis Calværii rituale Ecclesiasticum T. I. p. 595.

Latinam Ecclesiam ad Octavum sæculum usque indifferenter azymis & pane fermentato usam esse in Eucharistia, contra Baronium probant Bona lib. 1. liturg. c. 23. & Sirmondus disquisit. de azymo T. 4. Opp. Vide etiam monitionem Bonæ liturgicis præmissam, Franciscum Mariam Florentinum disquisitione de antiquo usu fermentati panis & azymi, à filio editâ: Allatum contra Creyghtonum p. 475. sq. 567. seq. Edmundum Martene lib. 1. de ritibus p. 308. seq. Vossii theses Theol. p. 262. sq. Franciscum Burmannum parte 2. Exerc. p. 315. sq. Tenzelii diff. select. T. 2. p. 330. Launoji dissertationem pro Sirmondi sententia, post auctoris obitum oblatam memorant Ephemerides Parisienses A. 1697. pag. 20.

Sirmondi sententiam impugnant Jo. Ciampinus in conjecturis de perpetuo azymorum usu, Franciscus à S. Augustino Macedo in tractatu de quo Leti, Italiæ regnantis T. 3. p. 200. sq. Mabillonius præfat. ad T. 3. Annal. Benedictin. & in diff. de pane Eucharistico azymo ac fermentato, Paris. 1674. 8. Christianus Lupus &c. Idem tamen Mabillonius T. I. musei Italici p. 134. non diffidetur fermentum per Ecclesias missum fuisse nihil aliud quam Eucharistiam consecratam, non tantum Eulogias ut volebat Baronius. Idem cum Mabillonio fatetur etiam Schel-

stratenus, c. 7. de disciplina arcani contra Tentzelium: sed improbabili conjectura ait fermentum dictam, non quod ex fermentato pane esset, sed quod veluti fermentum unionis esset massæ ac corpori Christianorū.

Deinceps azymo solo Latini utuntur, Græcis fermentatum solum constanter tenentibus. Confer Allatium contra Hottingerum p. 122. seq. & de Synodo Phot. p. 526. qui tamen Græcos à Pontifice Rom. permitti fermento uti observat, adeoque tanquam rem indifferentem haberi p. 6. & 21. libri de ætate in collatione ordinum apud Græcos. Azymis usi etiam Ebionæ a), Apollinaristæ b) & Jacobitæ c) atque etiam Armenii d) atque Maronitæ: uti fermentato Nestoriani, Habessinii, Russi. Azymitæ ad traditionem Apostoli Petri provocant, vide Cotelærium III. monument. p. 665. & Christum Eucharistiam cum institueret azymo usum probant Scaliger de emendatione temporum p. 567. & Buxtorfius diff. Philologico Theol. p. 296 seq. Pro fermentati e) usu videndus Meletius inter Opera Jo. Damasceni T. 1. edit. Michaëlis le Qvieu p. 647. sq. & Maximus Peloponnesius Hieromonachus in diff. de Eucharistia contra Latinos, cum versione Jenkini Thomasi edita inter hujus dissertationes, Atdorf. 1712. 8. p. 385. sq. Pro usu azymi, auctor tractatus contra Græcos in auctario Stevartii p. 569. seq. Barlaamus T. 26. Bibl. Patrum Lugd. p. 6. sq. Gennadius ibid. p. 573. sq. Michaël Nau in Ecclesiæ Rom. Græcæque effigie, dialogo IX. p. 166. sq. Allatius de purgatorio p. 689. sq. & de consensu utriusque Ecclesiæ p. 1163. sq.

XXVII. Pœnitentiæ publicæ, cui in veteri Ecclesia graviora peccata, idololatria maxime, f) adulterium & homicidium subjiciebatur: gradus, processus, ritus, relaxationem aliæque ad eandem vel nascentem & confirmatam, vel degenerantem atque expirantem spectantia præter alios omnes fuscæ atque erudite persecutus est Job. Morinus Blesensis, g) Congregat. Oratorii presbyter libris X. in opere erudito & laborioso de sacramento pœnitentiæ, post primam editionem Paris. 1650. jam bis excuso

a) S. Epiphanius hæresi 15. B. D. Ittigius de hæresiarchis p. 65. sq.

b) Metrophanes Critopulus Confess. p. 94.

c) Damascenus T. 1. p. 647. sed hodie Jacobitæ fermentato utuntur, teste Nairono, Rich. Simone, aliisque.

d) Faustus Naironus in Evoplia fidei Catholicæ.

e) Fermentum recentioribus Græcis *πρὸζύμη*. Vide Cangium in hac voce.

f) Ex Actor. XV. 20. vide Possinum ad S. Nili Epist. 2. p. 367.

g) Rich. Simon Bibl. choisie T. 2. c. 10. p. 151. sq.

culo Bruxell. 1685. & Venet. 1702. fol. in quo etiam plures veteres pœnitentiales libelli tum Orientalis tum Occidentalis Ecclesiæ exhibentur; nec minus traditur quid Judæi de pœnitentia, confessione & excommunicatione statuerint. His addendæ veteres formulæ sive Ordines addandam Pœnitentiam & peccata confitentibus absolutionem, in Edmundi Martene lib. 1. parte 2. de antiqvis ritibus Ecclesiæ p. 41. sq. Confessio Sacerdotis Missam facturi, part. 1. p. 534. Videndæ etiam Joh. Morini Exercitationes Ecclesiasticæ, in quibus potissimum agitur de pœnitentia & pœnis Clericorum. De quibus adibus etiam Valesium ad Socratem p. 88. & observationes Ecclesiasticas Gabriëlis Albaspinzi. Initio videtur *mæchis, homicidis & idololâtris* nulla prorsus concessa fuisse publica pœnitentia, quanquam à Deo pœnitentes in gratiam recipi posse. & modo vera ac seria pœnitentia ducantur, recipi neutiquam negabant. *Mæchos* primus admisit ad publicam pœnitentiam Papa Zephyrinus; Montani discipulis vehementer contra obnitentibus, inque his Tertulliano cap. 5. de pudicitia, & Catholicis quibusdam in Africa Episcopis. *Idololâtris* s. in *Idololatriam lapsis* pœnitentia dari cœpta est à Cypriano, tum mox Romæ à Clero Romano, dum sedes vacaret, & à Cornelio exinde Papa. His acriter obstitere Novatiani, pacem idololâtris ab Ecclesia dari aut eos ad pœnitentiam publicam admitti posse negantes. In Concilio I. Arelatensi, Apostatis qui communionem ante non petierint, eam in fine vitæ negandam esse decernitur canone 23. *Homicidis* pœnitentia concessa est canone 21. & 22. Ancyrano. Canon. 13. Nicænus nemini in exitu vitæ viaticum petenti negandum esse constituit, aliter quam decretum fuerat in Canonibus Concilii Eliberini quod A. C. 302. celebratum esse contendit illustrissimus Agvirre Tomo 2. Concil. Hispaniæ p. 8. Constat tamen & hoc, graves peccatores, si post exhibitum viaticum iterum reconvaluissent, non inter fideles statim computatos, sed inter pœnitentes denuo rejectos atque ad *εὐγγύον* Θύρα* sive *μεταβολὰς χριστῶν* destrufos iterum fuisse. Nunquam vero pœnitentia publica eidem homini super peccato repetito bis concessa; & Clerici quicumque in publicam pœnitentiam incidissent, per totam vitam à clero exulare jussi sunt, non sane ob pœnitentiam, sed ob atrox crimen publicumque, cujus causa pœnitentiæ obnoxii fuerant. Nec juvenibus data pœnitentia sed adultis tantum, neque conjugatis nisi ex consensu partium, adde Baluz. ad homiliam 2. Cæsarii Arelatensis Tom. 27. Bibl. Patrum p. 341. Ita & scemi-

* Vide de hac voce Casaubonum in Casaubonianis p. 148.

na ad poenitentiam admiffa, ut idem ad homiliam I. p. 340. docet. Varii porro poenitentia gradus * erant jam ante Concilium Ancyranum A. C. 314. celebratum ufu recepti, per quos, in crimina prolapsi si ferix emendationis fidem feciffent, paulatim cum Ecclesia iterum reconciliabantur. Illi gradus sunt, fletus, auditio, fubftratio, confitentia. Cum fcilicet peccator peccata fua coram facerdote confeffus, feriumque fuper illa dolorem teftatus fuiffet, in *fletu* five primo gradu poenitentia extra Ecclefia tectum fub dio (confer Christoph. Sonntagii Exercitationem de *hiemantibus* f. *Χειμαζόμενοις* Aلدorf, 1705.) verfantes, barba vel tonfa vel incompta, lugubri habitu, cilicio induiti ac cinere confperfi (vide Tho. Milles ad Cyrillum Hierofol. pag. 27.) ante fores Ecclefia stabant flentes, & à fidelibus pacem exorabant, (Baluz. ad homiliam I. Cafarii Arelat.) Hoc cum per ftatum tempus feciffent, ad *ἀκρόασι* five *auditionem* admittebantur, qui fecundus poenitentia gradus fuit, quo inter Catechumenos, in aditu templi f. exteriore parte erat illis orandum atq; commorandum. Tertius gradus *ὕπóπτωσι* *fubftratio* erat, cum poftea liceret ipsis templum ippum ingredi, fed ita ut retro ambonem fele profternerent & deinde cum Catechumenis iterum egrederentur. Hoc cum per aliquot annos, menses vel quodcunq; tempus definitum fuiffet, frequentaffent, tunc ad quartum poenitentia gradum *συςασι* *confitentiam* admittebantur, qua integrum erat illis inter fideles ftare & orare, nondum vero ad *μέθεξι* facra Synaxeos accedere. Quod demum licebat, cum per poenitentiam abfolutam Ecclefia plene reconciliati inter fideles iterum computarentur. Hanc veteris Ecclefia disciplinam circa poenitentiam illuftrant præter *Johannem Morinum* in jam laudato præclaro opere de Sacramento poenitentia, *Jacobus Sirmondus* in hiftoria poenitentia Paris. 1651. 8. Tomo 3. opusculorum atq; inter Opera junctim edita Paris. 1696. fol. Tomo IV. & ad calcem differtationum IV. *Jo. Bartholdi Niemieri* Theologi Helmft. de disciplina Ecclefiaftica, Hanov. 1702. 4. *Johannes d'Arès* de Canonica Ecclefia disciplina circa poenitentiam, Paris. 1625. 8. *Gabriel Albaspinus* Aurelianenfis Epifcopus in obfervationibus Eccle-

* Cum his gradibus poenitentia conferunt nonnulli gradus initiationis in Myfteriis Gentium de quibus Olympiodorus: *ἐν τοῖς ἱεροῖς ἠγύβντο μὲν αἱ πάνδημοι καθάρσεις, εἶτα ἐπὶ ταύταις αἱ ἀπορρητότεραι, μετὰ ταύτας, συςασις, καὶ ἐπὶ ταύταις μυήσις, ἐν τέλει ἐποπτεία.* De illis Myfteriis Gentium videndi Jo. Filefacus lib. 2. elefiorum p. 113; fq. Jo. Meurfius libro de Eleufina: Cereris facro, Lugd. Bat. 1609. 4. & Tomo 7. thefauri Gronoviani: Bullialdus ad Theonem p. 217. fq. Petavius ad Themiffium p. 413. edit. Harduini &c.

Ecclesiasticis, quæ Paris. 1623. & curante Gebh. Theodoro Meiero Helmft. 1672. 4. prodierunt, & in epitomen etiam redactæ notisqve illustratæ sunt à Jo. Georgio Kettenbeilio. Ibid. 1657. 4. *Jo. Filescus* in Synagmate de pœnitentia, Parisiis 1633. 8. *Pompejus Sarnelli* in antiqva Basilicographia cap. 18. sq. *Marianus Victorius* Reatinus idem cujus eruditæ in Hieronymum notæ exstant, Historia de sacramento Confessionis & de antiqvis pœnitentiis. Rom. 1621. 8. *Dionysius Petavius* ad hæresin 59. Epiphaniæ, & in diatriba de pœnitentia & reconciliatione, veteris Ecclesiæ moribus recepta, in notis ad Synesium p. 60. sq. & libris VIII. de pœnitentia publica & præparatione ad Communionem, Gallice Paris. 1644. 4. & è Gallico Latine in Amstelodamensi editione dogmatum ejus Theologicorum Tom. IV. A. 1700. *Johannes Forbesius* libro XII. instructionum historico-theologicarum, *Suicerus* in *μετάνοια, ἀκροάσεις, ὑποπίπτωσις, πρόσκλαυσις* &c. ac capite 1. observationum sacrarum. Lindebrogius ad Codicem Legum antiqvar. p. 1392. *Mattheus Larroquanus* libro Adversariorum sacrarum tertio: *Jo. Hoornbeckius* cap. XVI. Miscellaneorum sacrarum, *Jo. Jacobus Hottingerus* in biga dissertationum de pœnitentia primitivæ & Romanæ Ecclesiæ, Tiguri 1706. 4. D. *Egidii Strauchii* exercitatio de priscis pœnitentium ritibus, *Jo. Henichius* de pœnitentia lapsorum, Rintelii 1659. 4. *Jacobus Gatten* libro I. Observationum c. 8. B. *Antonii Reiseri* kurze Anweisung, wie es in der Kirchen Gottes mit der öffentlichen Buße und Sünden-Bekänntniß gehalten. Francof. 1677. 12. & *Balthasar Bebelius* Antiqv. Eccles. sæculi IV. Tom. 2. p. 823. sq. De cinerum adspersione, promissione capillorum, eliminatione ex Ecclesia &c. & aliis pœnitentiæ testandæ ritibus vide Menardum p. 221. sq. ad Gregorii M. librum Sacramentorum. Salmasii Commentarius quem de hoc argumento promittit p. 124. libri de Coma, non vidit lucem. De Confessione sacramentali libros IV. *Johannis Dallæi*, Genevæ 1661. 4. editos, oppugnandos sibi sumfit *Natalis Alexander* in diff. polemica adversus Dalzæum Paris. 1678. 8. *Jacobus Boileau* in Historia Confessionis auricularis, Paris. 1683. & *Dionysius Sammarthanus*, Monachus Benedictinus in libro Gallico, *traité de la Confession*, ibid. 1685. 8. *Jo. Filescus* in Variis Opusculis, diatriba quarta Paris. 1614. 8. Jacobitas Confessionis usum admittere negavit Gabriel Sionita, appendicè ad Geographiam Nubiensem c. 14. sed eum refellit Abraham Ecchellensis ad Catalogum Hebed Jesu, ubi nec à Coptis rejici contendit. Rariores tamen in Ecclesia Orientali esse Confessiones quam in Latina, & in hac ante Concilium Tridentinum ra-

riores fuisse fatetur Rich. Simon T. 2. Bibl. selectæ p. 303. Confessionum formulas veteres vide apud Menardum ad sacramentarium Gregorii M. p. 224. sq. Jo. Georgium Eccardum post Catechesin veterem Theotiscam p. 93. sq. tum apud jam laudatos Morinum, Edm. Martene, &c.

XXVIII. Unctionem extremam non desunt * qui videre sibi videntur in Epistola Catholica Jacobi Apostoli V. 14. ubi tamen agitur potius de unctione Medicinali, neutiquam contemnenda & multis commendata artis salutaris doctoribus, atque Judæis pridem usitata. Conf. B. Kortholti disp. anti-Baronianam VI. & Johannis Marckii exercitat. textualem 45. Ita etiam sanctum oleum Græcorum, longe differt à Latinorum extrema unctione **, ut fatetur Joh. Launojus, cujus exstat liber de Sacramento unctionis infirmorum Paris. 1643. 8. in quo Græcorum ritus attingit p. 346. 380. 404. 458. 544. &c. Vide etiam Grotium Epist. 353. Leonem Allatum de variis Græcorum opinionibus pag. 118. seq. Rich. Simonis Bibl. selectam T. I. p. 315. Præterea consulendi Seldenus libro 2. de Synedriis p. 222. sq. Stephanus Lemonius in notis ad Varia sacra pag. 1049. sq. Hardtmannus de gestis Christianorum sub Apostolis p. 224. sq. Evchologium Jac. Goari notis illustratum p. 728. Joh. Andreæ Schmidii dissertatio de curatione morborum per oleum sanctum Jenæ 1695. Georgius Cassander pag. 288. sq. operum, & Joach. Hildebrandus in arte moriendi cap. ult. Combefisius ad Manuelem Calecam p. 294. Johannes præcipue Dallæus de unctione extrema Genev. 1659. 4. contra quem scripsit Sambæuvius. Formulas varias sive Ordines visitandi & unguendi infirmos vide apud Edmundum Martene lib. I. parte 2. de antiquis Ecclesiæ ritibus p. 116. sq.

De sacramento quod vocant *Ordinis* & de sacramento *Matrimonii* infra cap. XII. & XXI. dicendi locus dabitur, adeoque in præsentis factis mihi erit paucos adhuc laudasse scriptores, qui de Orientalium & Latinæ Ecclesiæ consensu & dissensu circa ritus VII. Sacramentorum univèrse egerunt, *Petrus Arcudium* in Concordia Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis † in septem sacramentorum administratione, Paris. 1619. 1626. fol.

* Stanislaus Hofius p. 163. Opp.

** *Extremæ* unctionis nomen vix auditum ante *extrema* Sæculi XII. notante Mabillonio, post sacram Communionem A. C. 850. administrata à Prudentio Episcopo Tricassino, idque unicum exemplum sibi occurrisse idem Mabillonius testatur. Vide & memorias literarias Trevoltinas A. 1710. p. 392.

† Septem sacramenta sive *μυστήρια* numerant etiam Græci, ut Manuel Calecas de principiis fidei Catholicæ T. 2. auctarii novissimi Combefisiani p. 255. seq.

fol. ejusque adversarium *Jo. Baptistam Catumsircum* * de vera utriusque Ecclesie Sacramentorum Concordia Venet. 1632. 1633. 4. *Leonem Allatum* de Synodo Photiana p. 493. sq. qui observat ante Simeonem Thesalonicensem & Matthæum Blastarem sacramentorum septem mentionem fieri in Synodo Cypria sub Germano Amathuntis Episcopo A. C. 1260. *Rich. Simonem* ad Gabrielem Philadelphicensem pag. 267. sq. *Job. Forbesium* libro IX. Instructionum Historico Theol. cap. 3. sq. qui Hugonem de S. Victore primum ** circa A. C. 1130. septem sacramenta numerasse monet: *Benedictum Pictetum* in Theologia Christiana edita Gallice T. 2. p. 691. sq. Disputationum & controversiarum decifarum circa VII. Ecclesie Romanæ sacramenta Tomos II. Lugd. 1614. 4. sine typographi nomine vulgatos sub nomine *Jo. Maldonati*, nec illius nec ullius ex Societate esse notatum in Bibliotheca Jesuitica Sotwelli p. 476. *Joannis d' Aris* Canonica Ecclesie disciplina circa VII. Sacramenta lucem vidit Paris. 1656. fol.

XXIX. De processionibus sacris & civilibus Hebræorum Exercitatio *Joannis Casparis Kregelii* Sangerhusani prodit Lipsiæ Anno 1712. cui addendus *D. Job. Franciscus Buddeus* in diatriba duplici de ritibus Ecclesie Latine Judaicis, parerg. Theolog. p. 73. sq. De sacris Gentilium processionibus ac pompis existant præclaræ ad Callimachum *Ezechielis Spanhemii* observationes p. 721. sq. & *D. Pauli Antonii* dissertatio, Lipsiæ 1684. His addes *Nicolai Serarii* sacros Peripateticos sive libros duos de sacris Ecclesie Catholice processionibus Colon. 1607. 8. atque inter opuscula junctim Mogunt. 1611. fol. excusa Tomo III. *Jacobi Greiseri* libros totidem de Ecclesie Romanæ processionibus sive supplicationibus, Ingolstadt. 1606. 4. & *Nicolai Sanderi* auctariolum ad Serarium Gretserumque de ritu Catholicarum processionum, Ipris 1640. 8. *Jacobum Eveillon* de processionibus Ecclesiasticis, Paris. 1641. 8. *Johannem Faës* libro de cereis baptismalibus pag. 250. sq. ubi singillatim de processionibus Neophytorum. Neque omittenda *Christiani Lupi* dissertatio de sacris processionibus quæ nona est inter junctim editas post auctoris fata Bruxellis

A.

* Confer *Rich. Simonis* T. 3. Biblioth. Criticæ p. 223. sq. & *Habertum* ad Ecclesie Græcæ ἀρχιερατικόν p. 357. sq.

** Antiquiores scriptores, si Emanuelem Schelstratenum audimus, ex religiosa arcani Disciplinæ nomine ista in scriptis suis noluerunt: quod lepidum commentum refellit *Wilh. Ernestus Tentzelius* diss. select. Tom. 2. p. 272. sq. Confer *D. Gerh. Titium* c. XI. de phrasibus veterum Ecclesie Patrum p. 119. sq. & *Christiani Dreieri* controversias cum Pontificiis diss. XXXII. p. 969. seq.

A. 1690. Adde *Elia du Pin* Bibliothecam Ecclesiasticorum scriptorum Tomo XVIII. pag. 135. sq. & *Processionale* Ambrosianum aliaque Lipenio in Bibl. Theolog. memorata, atque *Euchologium* Jacobi Goari p. 770. & *Gisbertum Voëtium* Tomo 3. disp. select. pag. 960. sq. De variis processionum generibus *Menardus* ad sacramentarium Gregorii M. pag. 177. seq. *Mr. Vatar* des processions de l'Eglise, de leurs Antiquitez, utilitez, & des manieres d'y bien assister. Paris, 1705. 8. *Aloysii Novarini* Electorum sacrorum liber secundus qui inscribitur Circuitus sacer, ubi fufe differit de ritu Hebræorum aliarumq; Gentium in sacrificiis & aliis sacris, circum-eundi Altaria.

XXX. De peregrinationibus religiosis Hierosolymam jam olim susceptis Epistola celebris *Gregorii Nysseni* Græce & Latine vulgata est à *Petro Molinao*, qui notas & libellum proprium de hoc argumento subjunxit, qua peregrinationes ejusmodi parum facere ad veram pietatem notavit. Hanov. 1607. 8. Eadem Nysseni Epistola Gallice vulgata à *Rob. Stephano* juniore: Sed & cum Molinzi editione conferendæ Variæ lectiones quas è MS. Cæsareo publicavit *Lambecius* libro V. p. 81. sq. *Johannes* quoque *Henricus Hideggerius* suæ de peregrinationibus religiosis diatribæ Nysseni Epistolam & pro ea Apologiam subjunxit, Tiguri 1670. 8. Vide & *Isaaci Casauboni* notas ad ejusdem Nysseni Epistolam alteram ad Eustathium pag. 60. 89. & 90. De Peregrinationibus religiosis ad sepulchra Martyrum quæ opus sacramentale dicuntur *Luca Tudensi* II. 2. contra Albingenses, Tomo 25. Biblioth. Patrum pag. 215. agunt *Bellarminus* III. 8. de cultu Sanctorum, *Stanislaus Hosius* Tom. 1. Operum pag. 348. seq. *Fronto Ducæus* ad Chrysostomum Tomo I. pag. 6. *Baluzius* ad homiliam 3. Cæsarii Arelatensis, & *B. Bebelius* noster Antiqu. Eccles. Sec. IV. parte 2. p. 845. Peregrinationes religiosas Romam susceptas memorant *Lupus Ferrariensis* Epist. CVI. aliique apud *Goldastum* notis ad Eginhardum de Vita Caroli M. p. 176. sq. inutiles pronunciare non dubitavit *Claudius Taurinensis*, in quem acerrime eo nomine invehitur *Jonas Aurelianensis* libro III. adversus eum scripto p. 1240. (inter Orthodoxographa.) Præter Romam longe plura loca religiose adiri solita refert Rev. *Jacobus à Mellen* in diatriba de sacris itineribus Lubecensium. Lubec. 1610. 4. Confer quæ pro ejusmodi peregrinationibus sacris disputant *Bellarminus* loco memorato, *Jacobus Gresferus* libris IV. de religiosis peregrinationibus, Ingolstadt. 1606. 4. *Ludovicus Maraccius* in prodromo refutat, Alcorani Tomo IV. fol. 37. ubi Meccanis Muhamedano-

rum.

rum peregrinationibus suas opponit : *Joh. Stalenus* (idem qui Papiſſam monſtroſam & meram fabulam edidit) in vindiciis religioſe peregrinantium, Colon. 1643. 8. *Caspar Loartes* de ſacris peregrinationibus, reliquiis & divitiis Colon. 1619. 4. Contra easdem præter *Molinæum* & *Suicærum* jam laudatos, *Matthias Berneggerus* in Idolo Lauretano pag. 131. ſq. *Güb. Voëtius* Tomo 3. diſſ. ſelect. ubi de peregrinationibus Compoſtellanis, p. 987. ſq. & Rev. D. *Michaël Fœrtſchius* Theologus Jenenſis in diſſ. de peregrinationibus Judaico Ethnicis Pontificiis, Jen. 1705. De peregrinatione religioſa Meccana à Muhamedanis ſuſcipi ſolita *Albertus Bobovius* ad calcem itineris Abrahami Peritſol cum notis Thomæ Hyde, p. 11. ſq.

XXXI. De jejuniis Judæorum Codex Talmudicus תעניות cum verſione & notis *Danielis Lundii* Sueci prodiit Trajecti ad Rhen. 1694. 8. & T. 2. Mishnæ in edit. Surenhuſiana p. 355. ſq. R. Moſis Maimonidis tractatus de Jejuniis Hebræorum cum interpretatione Latina D. *Jo. Benedicti Carpozovii* filii editus Lipſiæ 1662. 4. R. Chananiz מצלת תעניות R. *Joſephi Caro* מתעניות ריבוי ſive Conſtitutiones de jejuniis &c. E Chriſtianis B. *Quenſtadius* in Antiquitatibus Bibliſcis p. 864. ſq. & *Jo. Henricus Opitius* in diſſ. de jejuniis Hebræorum, Kil. 1680. De jejunio quod jejunaſſe dicitur Noah cum per XL. dies pluvia diluvii in terram decideret, vide *Jo. Gregorium* Anglum cap. VI. Obſervationum ſacrarum, Tomo IX. Critic. ſacr. De Moſe, Elia, Daniele & Chriſto, per totidem dies jejunantibus dixi in Codice Apocrypho Novi Teſt. p. 69. & Moſi quidem duplex quidam jejunium tribuunt apud Suidam in μῶν: Chriſtum autem jejunio ſuo penſaſſe quadraginta dies quos in Paradifo lapſurus exegerit Adamus, legas in *Cæſarii* quæſt. 60. Cæterum quando quidem Pythagoras quoque à Laërtio, Themiftio & aliis per quadraginta dies jejunaſſe legitur, hinc patet apud *Porphyrium* in Philoſophi illius vita p. 39. verba πάντες τῶν ἀναγκάων τεσσαράκοντα ἡμέρας διαμείναντα non eſſe intelligenda cum *Hortentio* de inopia amicorum, ſed rerum neceſſariarum & victus, quo per tantum temporis ſpatium Philoſophus abſtinuerit, uti de *Simeone Stylite* per quadraginta dies jejunium ferente traditur à *Theodorito* in religioſa Hiſtoria, atque de *Joachimo Mariz Parente* in Pſeudo *Jacobi* Evangelio cap. 1. καὶ ἐνήστευσεν ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα.

Apud veteres Chriſtianos jejunandi multiplex mos ac diverſus, de quo univerſe, videndi *Alphonſus Ciacconius* de jejuniis Rom. 1599.

4. & *Job. Filefacus* de Quadragesima, Paris, 1614. 8. quem è Ciacconio profecisse arguit *Theophilus Raynaudus* Tomo XI, Opp. pag. 480. *Valesius* ad Eusebii V. 24. p. 106. sq. *Petavius* ad Epiphan. p. 356. sq. *Allatus* de Synodo Photiana p. 529. sq. *Cangius* in utroque glossario, *Gabriel Albaspineus* in Ecclesiasticis Observationibus & *Theoph. Raynaudus* T. 10. Opp. *Ludovicus Thomassinus* in tractatibus Historico dogmaticis Gallice editis de jejuniis Ecclesiæ, de quibus *Elias du Pin* Tomo 18. Bibl. scriptorum Eccles. p. 192. *Hecqueti* traité des dispenses du Careme Paris. 1709. 12. E Reformatis *Hornbeckius* Miscell. sacr. pag. 606. sq. *Guil. Saldenus* in Otiis Theol. IV. 3. *Suicerus* in *ἡσεία*, *Benedictus Piëtus* Tomo 2. Theologiæ Christianæ pag. 195. sq. atque in primis *Joannes Dalleus* libris IV. de jejuniis & Quadragesima, Daventriæ 1654. 8. E nostratibus *B. Bebelius* Antiquitat. Eccles. sæculo IV. parte 2. pag. 738. sq. *Tobias Pfannerus* libro 2. Observat. Eccles. c. 6. & 7. de stationibus & jejuniis Christianorum *B. Tho. Ittigius* de hæresiarchis Sæculi I. & II. p. 227. sq. & *Jo. Joachimus Homberg* de veterum Christianorum quadragesima Helmst. 1677. 4. ubi singillatim de jejunio ante Pascha, quod cæteris solennius fuisse constat, præcipue jejunium hebdomadis sanctæ de quo *Cotelerius* ad Constitut. Apostol. V. 13. Tomo I. Patrum Apost. p. 316. De Quadragesima Natalis Domini videndus idem *Cotelerius*, Tomo II, monument. Ecclesiæ Græcæ p. 687. & III. p. 646. ubi & de Quadragesima sive jejunio Apostolorum, de quo *Nicolaus* etiam *Rayxus* diff. præliminar. ad Tomum 2. Act. Sanctorum Junii p. LXXVI. De quadragesima ascensionis & Pentecostes *Philastrius* hæresi 144. *Savaro* ad Sidonium p. 373. *Dallæus* de jejuniis p. 737. *Coteler.* ad Patres Apost. T. I. p. 326. & *Goari* Euchologium p. 207. Semijejunium sive statio quartæ & sextæ feriæ quothebdomadis frequentata solvebatur hora diei nona, sive post tertiam nostram pomeridianam: Jejunium quadragesimale sub cujuslibet diei vesperam solvebatur Xerophagiâ. Si usque ad galli cantum & alterius diei exortum ab omni cibo abstinerent, vocabatur *ὑπερθεσις* sive superpositio. Pro jejunio quartæ feriæ, in variis Ecclesiis Occidentis jejunatum die sabbati, ut hodieque fit in Ecclesia Romana. De jejuniis Ecclesiæ Græcæ vide *Rev. Heineccii* *Abbildung der Griechischen Kirche* parte III. p. 390. sq. De Armeniorum Christianorum Artziburio sive jejuniis vide *Cangii* Glossar. in *ἀρτζιβυρίον* & *Jo. Jacobi Schræderi* thesaurum linguæ Armenæ p. 335. sq. De jejuniis Muhamedanorum, *Hadr. Relandum* de relig. Muhammed. p. 85. sq. De abstinentia à certis cibis, dicam infra cap. XX.

XXXII. Quum Apostolus 1. Cor. IX. 26. profiteatur corpus se suum *ὑποπιάζειν* * & *δευλαγωγεῖν*, h.e. aspero victu & austero obtundere, domare ac veluti fugillare, ne luxurietur, hinc jam pridem præter jejunia quæ respiciat Apostolo antiqui Græcæ & Latinæ Ecclesiæ doctores consentiunt, etiam alix duriores disciplinæ jam pridem excogitatae sunt atque in Ecclesiis quibusdam obtinuerunt, interque alias à sæculo præsertim undecimo flagellationes spontanæ, pro quibus post *Edmundum Augerium* S. I. Henrici III. Gallix Regis à sacris Confessionibus, in *Metanœologia Paris.* 1584. 4. acerrime inprimis & copiosissime depugnavit *Jacobus Gretserus* S. I. in libris III. de voluntaria flagellorum cruce seu disciplinarum usu, *Ingolstad.* 1606. 4. Latine & non diu post Germanice per *Conradum Vetter.* 8. tum in præcone Mastigophilo & spicilegio pro tribus libellis de disciplinis, & libello de Cruce spiritali *Colon.* 1607. in prædicante vapulante & disciplinato sive libris III. contra *Jac. Hailbrunnerum.* *Ingolst.* 1607. 4. in virgidemia Volciana sive Apologia pro disciplinis, contra *Melchiorẽm Volcium, Ecclesiastem Augustanum.* *Ibid.* 1608. 4. (sub initium *Miscellan. Theologicor.*) & in Agonistico spiritali in gratiam ejusdem *Heilbrunneri Neoburgici, & Georgii Zexmanni Lavingnani.* *Ibid.* 1609. 4. in *Athletica spiritali legitima & illegitima,* libris II. *id.* 1612. in prædicante *Heavtontimorumeno* sive septima de disciplinis scriptione *A.* 1613. & rationibus cur Quint Evangelici prædicantes à disciplinis, ciliciis, adeoque ab omni carnis maceratione abstineant, 1615. 4. Atque sæculo XIII. quidem & XIV. tantum fuit multorum flagellandi se publice desiderium, aut tantus si malis sacer furor, ut flagellantium seæta Conciliorum scitis & Pontificum decretis comprimi vix potuerit, ut testantur *Jo. Gersonis, Petri Cerebrosi, Joannis de Indagine, ** Hermanni à Schildis* aliorumque scripta flagellantibus opposita, *Acta Concilii Constantiensis collecta & illustrata à Clariss. Viro Hermanno ab Hardt Tomo 3. p. 92. sq. Clementis VI. constitutio contra flagellantes Tomo 3. Conciliorum Binii parte 2. p. 820. Gobelinus Persona in Meibomii scriptoribus rerum Germanicarum T. 1. p. 285. 3. 6 seq.*

Fff 2

Neque

* Vocabulum desumptum à *πυεῖς*; de quo *Petrus Faber III. 14. Agonistic. Suicerus Tomo 2. thesauri & Grotius ac Lambertus Bos ad locum 1. Cor. IX. Suidas in ὑποπιάζω, & ἀσκός ἐν πάχη.* *Hoeschelius* ad vitam *S. Antonii* scriptam ab *Athanasio* p. 128. 129. *Hesy chius illustris de Menedæmo Philosopho: ἐν ἡ ταῖς ζήτησιν ὡς μαχημὸν ἢ. ἀσ ἵπαπια φέρων ἀπύει.*

** *Johannis de Indagine & Hermanni à Schildis* scripta intercidisse notat *Elias du Pin T. 19. p. 72.*

Neque ex Reformatis tantum flagellationes illas tanquam parum utilem aut decoram disciplinam reprehenderunt *Güb. Voëtius* in diatriba de pseudomortificationibus Papatus Tomo 3. diss. select. *Rudolphus Hospi- nianus* opere de Monachis pag. 271. sq. *Samuel Maréfus* in libro Gallice vulgato de processione anniversaria flagellantium, de la procession anni- versaire des battus ou flagellans sous la conduite des Dominicains 1634. 8. atque ex nostris *D. Jacobus Heilbrunnerus* in Papismo acatholico artic. IV. cap. 3. & in flagellatione Jesuitica, Lavingæ 1607. 4. *D. Georgius Zea- mannus* in Jesuita vapulante ibid. 1608. 4. ejusque defensione 1610. 4. *Athleta larvato & stramentitio* 1612. 4. & in Carnificina Jesuitica sive li- bris quatuor adversus Gretserum, Witeb. 1613. 8. *Melchior Volcius* in dua- bus Concionibus editis Germanice de flagellatione quæ die magno pa- rasceves in Ecclesia Romana frequentatur, Tubing. 1607. 4. *D. Jo. Conr. Dannhauerus* diss. de hypopiasmo Paulino, Argentor. 1650. qui de secta flagellantium quædam singularia assert §. 22. ex Chronico Argentora- tensi Kœnigshofenii, quod tum ineditum, ab eo tempore cum eruditis notis suis vulgavit vir præstantissimus *Joannes Schilterus*: *D. Job. Frid. Mayerus* in diss. de flagellatione spontanea, Gryphiswald. 1705. *D. Job. Guil. Baierus* de flagellationibus Pontificiis, Jen. 1688. *Elias Ebingerus* in historia Ecclesiastica sæculi XV. p. 379. sq. *Nic. Walschendorffus* in diss. de secta flagellantium, Lips. 1636. & novissime *V. C. Christianus Schweigenius* singulari de secta flagellantium Commentatione, Ibid. 1711. 8. Sed etiam ex ipsis Romanæ Ecclesiæ affectis illustris *Servinus* in Oratione quam habuit ad Senatam Parisiensem contra flagellantes, Avarici Bituri- gum A. 1601. *Mabillonius* præf. ad Seculum VI. Benedictin. & *Jacobus Boileau* sive *Bevilaqua* Doctor Sorbonicus in Historia Flagellantium, de recto & perverso flagrorum usu apud Christianos, sine auctoris nomine edita Latine Paris. 1700. 12. & mox Gallice etiam versa & in Belgio recu- sa, licet tum interpres tum auctor ipse acriter perstringuntur in *Memoriis Trivultinis* A. 1700. supplemento p. 27. sq. edit. Amst. & A. 1704. T. I. p. 292. & in *Johannis Baptiste Thiers* Censura Historiæ flagellantium, vul- gata Gallice, Paris. 1702. 12. De calcarium usu in flagellationibus vide *Joannem Nicolai* libro de calcaribus cap. X. atque alia de flagellationum more & antiquitate apud *Mabillonium* præf. ad Sec. VI. A. Ætor. Sanctor. Ordinis Benedicti, Cangij glossar. in disciplina, Macrorum Hierolex. in quadragena & dorsum redimere, *Theoph. Raynaudum* Tomo VI. Ope- rum p. 389. 390. &c. De Judæorum flagellatione spontanea post pera-
Etas

Etas preces & peccatorum confessionem vide Buxtorfii Synagogam Judaic. cap. 25. p. 521. & Gretseri virgidemiam p. 208. De Lacedæmoniorum *Διαιμασίῳ* Meursius in Misc. Laconicis & Ezech. Spanhemius ad Callimachum p. 249. & Boilavius in Hist. flagellantium pag. 70. qui etiam de flagellationibus Ægyptiorum aliorumque in sacris Isidis, Magnæ Dæ, Dæ Syriæ & Scythicæ Dianæ, & de Arcadibus flagellantibus se in honorem Panis, nec minus de ariolis & Lupercis flagellantibus se aliosque de quibus vide sis etiam Lemonium notis ad varia sacra pag. 356. 361. & de flagratoribus sive flagrionibus quos Festus ait fuisse Romæ genus hominum qui mercede flagris cædebantur, quales etiam in Ecclesia Romana haud deesse multorum testimonia fidem faciunt, qui patiantur se pretio accepto in aliorum vicem flagris concidi. De Superiano Sophista se ipsum flagris cædente si negligentior se observasset, meminit Suidas: de Philosophis quibusdam Cynicis Lucianus. De singulari flagellationis fructu in variis morbis & affectibus corporis extant Henrici Meibomii Epistola de usu flagrorum in re Venerea, & Christiani Francisci Paullini flagellum salutis, oder curieuse Erzählung wie mit Schlägen allerhand schwere Krankheiten curiret werden. Francof. 1698. 8.

XXXIII. De pœnis & satisfactionibus humanis libri VII. *Joannis Dallei* prodierunt Amstelod. 1649. 4. De satisfactionibus ex mente Judæorum videndus Hottingerus Tomo VII. Hist. Eccles. p. 357. De confessione peccatorum ante sacram Synaxin, Philippus Jac. Hardtmannus libro de gestis Christianorum sub Apostolis p. 424. sq. De confessionis auricularis sive secretæ usu & praxi apud Christianas gentes, liber *Jo. Filefaci* extat inter ejus opuscula Paris. 1621. 8. excusa, de Græcis *singillatim Allatius in Hottingero suo cap. 14. & libro de Synodo Photiana pag. 500. & 643. sq. ubi Abrahami Ecchellenfis Epistola de similis confessionis usu apud Syros. *Dalleo* qui ejus receptæ in Ecclesia origines ad Innocentium III retulit l. 2. de Confessione c. 17. opposuit se præter *Natalem Alexandrum* p. 399. memoratum *Jacobus Boileau* in Historia Con-

F f f 3

fessio-

* Venetiis A. 1622. 12. prodit libellus paginarum 157. hoc titulo: ἐγγχειρίδιον μεθοδικόν, ὡφελίμων κατὰ πολλὰ καὶ ἀναγκαῖον περὶ τῶν μυστηρίων τῆς μετάνοίας καὶ ἐξτάσεως τῆς συνειδήσεως ἐκείνων ἐπὶ τῶν ἐπιθυμῶσι νὰ ἐξιμολογηθῶν ὀρθὰ καὶ πιστὰ, συντεθέν μὲν ὑπὸ τῆς Νικηφόρου ἱερομονάχου ἔ Παχαλίου ἀκροῶτος ἔ πανερωτῆτης καὶ σεφάτατος Μήτροπολίτη Φιλαδελφίας Κυρίου Θεοφάνους ἔ Ξεναῖου.

feſſionis auricularis Pariſ. A. 1683. ſed is neutiſquam ſatisfecit ſcriptori libri Anglice editi Lond. 1684. 4. cui titulus: à *diſcourſe concerning auricular confeſſion, as it is preſcrib'd by the Concil of Trent, and practiſed in the Church of Rome.* Cæterum uti de Confeſſionis ita abſolutionis quoque formulis & ritibus in veteri Eccleſia diligentiffime egit opere de pœnitentia Joh. Morinus, cujus tractatum de expiatione Catechumenorum ſuppreſſum eſſe teſtatur Rich. Simon Tom. I. Epistoſtarum ſelectarum pag. 9. Idem Morinus formulas abſolvendi vetuſtiores pleraſque fuiſſe deprecatorias (ut *Remittat tibi DEus, abſolvat te DEus, ó Θεός συγχωρησάτω σοι δι' ἐμῆς*), obſervat VIII. 8. ſeq. donec indicativæ *abſolvo te, remitto tibi, abſolvimus vos vice Petri* &c. obtinuerunt poſt A. C. 1100. Confer Menardum ad Gregorii ſacramentarium pag. 233. (ubi etiam refertur abſolutionis formula Cruci ſuper ſepulchro inſcripta *DEus te dignetur abſolvere*) & Goarus ad Euchologium pag. 676. 680. De ſigillo Confeſſionis poſt *Lanfrancum, Dominicum à Soto, Malderum & Onuſrium* ſcripſit *Langletus de Fresnoy* Pariſ. 1708. 1715. 12.

Indulgentias in Romana Eccleſia tantum à pœnis Eccleſiaſticis abſolvere diſputant Cajetanus, Alexander ab Ales, Maldonatus aliiſque, & nuper Epiſcopus Meldenſis Boſſuetus: quemadmodum ejuſmodi relaxationes pœnarum Canoniarum in veteri Eccleſia datas eſſe conſtat, de quibus Albertus Veielius, Eliæ, Theologi Ulmenſis meritiſſimi filius in diſſ. de indulgentiis Tubing. 1699. edita, capite III. Sed ſi quis praxim expendat Rom. Eccleſiæ tot teſtata ſcriptoribus, & quæ de theſauro Eccleſiæ ex Sanctorum ſatisfactionibus * jaçant conſideret, legatque formulas indulgentiarum ** à Pontificibus, nedum à Tetzelio & aliis indulgentiarum inſtitutoribus impertitas, aliud illos voluiſſe hominibus perſuadere libenter fatebitur. Mirabitur etiam quod Allatius pag. 223. contra Hottingerum, negat in Eccleſia Romana indulgentias ſolitas pretio redimi, cum præter † *taxas Camera, Cancellaria & Penitentiaria Apoſtolica* toties Romæ, Venetiis, Pariſiis typis editas, Papæ Honorii III. notum ſit dictum

* Vide plures formulas indulgentiarum editas à Guil. Burneto in collectione documentorum ad Hiſt. Reformationis Angliæ pag. 89.

** Vide M. Antonium de Dominis lib. V. de Rep. Eccleſ. cap. 8.

† Vide Bælii Lexicon in *Pines*, atque notas ad Bælii Epistoſas Gallice editas p. 773. ſq. *Memorias literarias Trevoltinas* A. 1702. menſe Junio edit. Amſt. p. 484. & præſationem ad *taxam Cancellariæ Apoſtolicæ*, recuſam Sylvæ Ducis apud Stephanum du Mont A. 1706. 8. in qua p. 64. *Et nota diligenter, quod huiusmodi grætiæ & diſpenſationes non conceduntur pauperibus, quia non ſunt, ideo non poſſunt conſolari.*

dictum ad S. Franciscum simile illi apud Nazianzenum 2. in Julian. p. 108. *ἀνευ χαλκῆ Φοῖβον ἢ μαντεύουσα*, non esse consuetudinis Apostolicæ sedis, indulgentiam gratis facere. Notum etiam illud Nicolai de Clemangis p. 30. Opp: *Ibi nemo gratus gratis, nulli datur absque datis Gratiani gratia.* De cætero justam à Dominicanis causam datam B. Luthero ut in indulgentias invehetur, non diffitetur Erasmus XII. 10. Epist. ut alios jam Hottingero Tomo 7. Histor. Eccles. p. 543. sq. & B. D. Jo. Friderico Mayero in diatriba de Pontificiis processum Leonis X. adversus Lutherum improbantibus laudatos omittam.

CAPUT XII.

De divinationibus, Vatiibus, miraculis, Magia, juramentis & votis, scriptores.

De divinatione univérse. I. De centum circiter divinationum generibus quæ ordine Alphabeti recensentur. 2. Prophetæ veri falsique. 3. Miracula vera & falsa. 4. Φαρμακεία, amuleta, fascinationes & alia Magica. 5. De jurisjurandi religione. 6. De juramentis Hebræorum. 7. Græcorum. 8. Romanorum. 9. Christianorum, ubi etiam de iis qui ab omni juramento ducerent sibi abstinendum esse. 10. De juramentis Muhamedanorum & aliarum gentium. II. De votis Hebræorum & Gentium, ubi etiam de vere sacro Romanorum. 12. De votis Christianorum, 13.

I.

Ad religionem spectant etiam divinationes; quanquam certum est multas passim illis intercessisse fraudes ac superstitiones gravissimas, & apud Græcos ac præcipue Romanos frequentissimum illorum usum fuisse ad moderandam rempublicam, & animos Civium Militumque spe ac metu prout ferret res vel requireret, implendos. Varii genera divinationum superstitionum perstringuntur à Cicerone libris duobus de hoc argumento, quod ex recentioribus persecuti sunt Cardanus cap. 68. sq. de rerum varietate, Casparus Pen-

*cerus, Georgius Ragusejus, Job. Ant. Venerius, Venet. 1624. 4. Julius Caesar * Bulengerus, Job. Jacobus Boissardus, & Josephus Maria Maraviglia, in Pseudomantia veterum & recentiorum explosa, Venet. 1662. fol. aliisque. Adr. Junii collectanea de divinatione memorantur in ejus vita quæ Epistolis præmittitur. Laudare etiam de hoc argumento licet Jo. Conradum Dietericum in Antiquitatibus Biblicis V. T. p. 653. seq. Hieron. Zanchium de divinatione tam artificiosa quam artis experte, ad calcem tomus VIII. Operum: Gyraldum Syntagm. 17. de Diis, & Struvium syntagmate antiquitatum Romanarum c. 6. Jac. Geusium de victimis humanis T. I. c. 20. sq. Martinum Delrionem disquisit. Mag. Lib. IV. cap. 2. Antonium van Dale in libris de origine idololatriz & de oraculis, & Joannem Potterum lib. 2. Archæolog. c. 7. sq. Tomo 12. Thesauri Gronov.*

II. Labet jam breviter ordine Alphabeti recensere præcipua genera divinationum superstitosarum, quo magis de stoliditate & imbecillitate ingenii humani futura sive sperantis sive metuentis, conjectura fieri possit, & simul pateat illarum quoque disciplinarum divinatricium vanitas, quæ hodie etiam multis ideo adhuc arrident, quod prædictiones earundem comprobant quandoque eventus, cum nullum horum quæ jam memorabo licet putidissimorum futura divinandi generum sit, in quo idem non similiter sæpius accidisse fuerit creditum, sive falso & per fraudem hominum & aliorum stuporem, sive vere etiam; quando nempe forte fortuna, vel usu vitæ humanæ, aut justo DEI, hominum stultitiam punientis judicio ita evenit uti prædictum fuerat.

Aëromantia ex aëre & phaenomenis quæ in aëre eveniunt. Vide Bulengerum lib. 3. de divinatione cap. 12. pag. 211. & Potterum pag. 338. Archæol.

Egomantia s. divinatio per capram. Bulenger. lib. 3. cap. 22. pag. 215. Clemens Protreptico pag. 9. αἴγες ἐπὶ μαντικὴν ἠσκημένας καὶ κεραχες.

Aletrymantia, s. divinatio per gallos gallinaceos de qua Zonaras Tomo 3. p. 28. Annal. & singulari libro de hoc argumento Joh. Prætorius, Francof. 1681. 4. tum Kircherus T. II. Oedipi Parte II. p. 472. sq. Vossius de Philosophia p. 176. Bulengerus Lib. 3. c. 40. Potterus p. 339. Archæol. & Theodorus Thummius de impietate sagarum p. 63.

Alevromantia sive Alphetomantia & Crithomantia divinatio per

* Inter Varia Bulengeri Opuscula Tomo 1. Lugd. 1621. fol.

per farinam *Ælian.* VIII. 5. animal. *Bulenger.* lib. 3. c. 36. *Gale* p. 238. ad *Jamblichum.*

Amniomantia, divinatio per amnium s. membranam tertiam embryonis *Bulenger* Lib. 3. cap. 30.

Anthropomantia ex visceribus humanis vel extis puerorum aut virginum, vel gravidarum sceminarum. Vide *Eusebium* VIII. 14. *Hist. Eccles.* p. 311. *Porphy.* lib. 2. de abstinendo ab animantibus p. 91. *Nazianzenum* investiva I. in *Julianum* p. 91. *Grabium* p. 34. ad *Apologiam* primam *Justini* *Bulenger.* lib. 3. c. 4. *Bælium* in Voce *Antiquus*, & qvz mox infra in *Aruspicina.*

Ex *Apibus.* *Dansqvejus* p. 380. seq. ad *Silium* *Italicum.*

Arithmomantia *Bulengerus* III. 21. *Jo. Prætorius* libro von *Diebsdaumen* sub fin. *Kircherum* in *Arithmologia.*

Artomantia è panibus. De quo *Jo. Prætorius* in *Brodtenfel.*

Aruspicina *ἄρυσπινα* ex visceribus hostiarum consultis, de qua prolixè *Bulengerus* Tomo I. pag. 313. sq. Vide & *Agrippam* de vanitate scientiarum c. 38. *Alexandrum* ab *Alex.* V. 25. genial. dierum ibiqve *Tiraqvell.* Nec omittendum quod *Diodorus Siculus* lib. V. fol. 213. barbarum genus aruspicinæ refert usitatum veteribus *Gallis*, ex hominis cæsi convulsione & fluxu sanguinis. Confer *Geusii* victimas humanas T. I. p. 320. sq. 331. sq. & qvz de *Cimbrorum* physiculatōribus *Stephanius* p. 42. ad *Saxonem* *Gramm.* & de divinatione ex extis humanis id. pag. 81. Extorum fibras à dæmonibus moveri & animari persuasum antiquis *Christianis.* Vide qvz viri docti ad *Minucium Felicem* c. 27. *Aruspicinæ* periti ab *Æliano* celebrantur VIII. 5. ad animalibus, *Silani*, *Megistanæ*, *Aclidæ.* *Ἡπατοσκοπίας* vocat *Artemidorus* II. 74. *Onirocritic.* *Ἡπατοσκοπήσασθαι* versio *Græca* *Ezech.* XXI. 21. De *haruspicum* dissensu inter se vide sis *Galenum* Tomo 5. edit. *Græcæ* *Basil.* p. 41.

Astragalomantia, unde *ἀσραγαλομάνταις* memorat *Artemidorus* loco laudato, divinatores ex talis calculisqve.

Aspidomantia, per clypeum. *Bulenger.* III. 38.

Astrologia *Apotlesmatica*, sive *Genethliaca*, à qua dicti *γενεσιολογοί*, *ἀστροσκοποί* &c. De illa complures scriptores memoravi lib. III. *Bibliothecæ* *Græcæ* capite 20.

Auguria & *auspicia*, qvz duo volaticam (ut loquitur *Tertull.* c. 5. de pallio) spectantia ita differunt qvemadmodum notat *Servius* in I. *Æneid.* vers. 398. ut augurium dicatur, quod petitur & certis avibus ostenditur,

ditur, auspiciū vero qualibet avi demonstratur & non petitur. Aves ex quibus auspicia petebatur recenset Festus in *alites* & *oscines*. Magis que constaret si ad nos pervenisset Theonis Ægyptii *περὶ σημείων καὶ σκοπῆς ὀρνέων καὶ τῶν κοραίων Φωνῆς* laudatum Suidæ opus. Qvod in sacrificiis dicebatur litare, in auspiciis impetire, quod nihil aliud est quam impetare. Vultures proprie erant *οἰωνοὶ* ut notat Tzetzes Chiliad, XIII. hist. 474. ubi genera quædam auguriorum recenset. Vide & Svidam in *ὄρνις*, & *μετοικνωσασθ*. Illam *ὀκωνιστικὴν* à Phrygibus repertam testatur Nazianzenus I, in Julian. p. 100. Sed & ex aliis avibus, accipitre, noctuis, columbis, cygnis, gallis & hirundinibus auspicia petebantur: tum & aliis ex animantibus ut notavit Potterus p. 320. Archæol. Auspiciis celebres Tiresias, Polydamas, Polyidus, Theoclimenus Æliano laudati VIII. 5. animal. Hetrusci præcipue, unde Hetrusca disciplina pro augurali scientia & auspiciis. Vide Ammianum XXI. 1. Allatum ad Antiquitates Hetruscas pag. 10. sq. De Auguriis præter alios videndi Augustinus Niphus libris 2. de auguriis, Jo. Baptista Bellus de partibus Templi auguralis, qui ambo existant Tomo V. Antiqu. Grævi: Potterus II. 15. Archæol. Struvius cap. VI. Syntagm. Antiquit. Roman. Andreas Christianus Eschenbach in diss. de auguriis veterum p. 551. sq. Jo. Doujatius notis ad Livium in usum sereniss. Delphini Tomo I. p. 48. Isaacus Vossius ad Catullum p. 105. Perizonius pag. 126. sq. ad Ælium, Bulengerus de divinatione p. 333. seq. Paulus Manutius in quæstis per Epistolam Tomo IV. Lampadis Gruterianæ p. 213. sq. Ezech. Spanhemius in notis ad Callimachum p. 628. sq. ubi etiam de eo num Abraham inventor auguriorum fuerit, ut jam pridem innuit Julianus confutatus à Cyrillo Lib. 10. p. 358. sq. Sane auguria Judæis non minus prohibita quam à Cicerone & aliis sanioribus Ethnicis explosa fuerunt. Confer Coqueum ad Augustini IV. 30. de Civitate DEI, & Hannibalis dictum apud Plutarchum de exilio fol. 606. c. Varia recentioris hujusmodi superstitionis genera vide si placet apud Cangium Glossario Latino in *Venta*. *Οικωνιστικῶν ἐνδοξῶν* libros & observationes memorat Galenus loco laudato. De auspicio ex acuminibus signorum militarium terra evulsorum videndus Gevartius lib. 1. Elector. cap. 2. ex eo Matthias Zimmermannus pag. 631. sq. Analect.

Axinomania per securim. Plinius XXXVI. cap. 19. Bulengerus lib. 3. cap. 27. Potterus p. 339. Archæol.

Per *barram* quod instrumentum ligneum apud Ægyptios. Vide Kircherum tomo 3. Oedipi p. 358.

Belomantia ex telis vel bacillis projectis. Delrio disquisit. Magic. p. 621. Albertus Schultens V. C. in observationibus Arabicis ad Vet. Test. & interpretes ad I. Sam. XX. 20. infra in Rhabdomantia.

Botanomantia ex herbis. Potterus p. 339. Bulenger. lib. 3. c. 24.

Ex *Bovis mugitu*. Dausqvius ad Silium Italicum p. 208.

Βροφομαντεία, δι ἀνατομῆς βρεφῶν, qva usus Maxentius, Zonar. tomo 3. pag. 1.

Divinatio è *ruptura bilis*, igni superposita. Schol. Euripidis Phœniss. V. 1261. sq. Ibidem de divinatione è *cauda vitime*, qvomodo ad ignem inflecteretur.

Divinatio è *canum occursu* vel *latratu*. Tzetxa Chil. XIII. vers. 213.

Capnomantia ex fumo. Bulengerus lib. 3. cap. 13. Potterus fol. 313. Archæol. Crinitus XXIII. 3.

Cangi fortilegi à characteribus magicis dicuntur. De his præter Cangium in Glossario, Baluzius ad homil. 12. Cæsarii Arelat. tom. 8. Bibl. Patrum p. 342.

Catoptromantia per specula Magica. Bulengerus lib. 3. cap. 7. Rosweidus ad Vitam S. Hilarionis p. 66. sq.

Chiromantia, de qva Jo. Conr. Dietericus in Antiquitat. Biblicis V. T. p. 309. sq. ad Jobi XXXVII. 7. Franciscus Vallesius de sacra Philosophia cap. 32. p. 211. sq. Cardanus de rerum Varietate cap. 79. tomo 3. Opp. p. 285. sq. Juvenalis VI. 583. *frontemque manumque præbebit vati*. Svidas in *οἰωνισικῆ*. Erycius Puteanus Centur. 2. Epist. 16. Georg. Paschius in inventis nov-antiquis p. 604. editionis primæ, Bulenger. lib. 3. c. 29. p. 216. sq. Cornelius Agrippa de vanitate scientiarum cap. 35. Henricus Klausing diff. de pseudo-Mathematis §. 19--21. *χειροσκοπῆς* vocat Artemidorus II. 74.

Cephalomantia ex capite asini tosto. Potterus p. 339. Archæol.

Cephalomantia ex capite s. cranio mortui: vide Joh. Prætorii Aletryomantiam cap. 5.

Κηρομαντεία per ceram in aqvas infusam, Potterus p. 340. Prætorius in Aletryomantia pag. 5. sq.

Chiromantia. Svid. in *ἐλενος*, qvem *χειροσκοπικὸν δῶνισμα* scripsisse refert.

χοιρομαντεία, divinatio per porcos, cujus exemplum narrat Procopius lib. I. c. 9. de bello Gothico, p. 163. sq. edit. Grotii.

Cledonistica per tinnitum aurium, Plin. & vetus Epigramma:

Garrula quid totis resonas mihi noctibus auris?

Nescio quem dicis nunc meminisse mei.

Nec minus fallitationem superciliorum, oculi vel alterius membrorum, & per sternutationem &c. Vide Bulengerum Tom. I. p. 369. sq. Nicetæ thesaurum tom. 25. Bibliothecæ Patrum p. 147. infra in *παλαμὸς* & *sternutatio*.

Clidomantia quando clavi inscribitur nomen furis. Vide Prætorium pag. 6.

Coscinomantia per cribrum. Theocritus III. 31. Lucianus T. I. p. 753. Artemidor. II. 74. Ælian. VIII. 5. animal. Bulenger. I. 3. cap. 31. Joh. Prætorii *Coscinomantia* oder Bericht von Siebblause/ Curiz Variscorum, A. 1677. 4. & in *Alectryomantia* p. 6. sq.

Craniomantia, divinatio per futuras cranii. *Plusieurs entre les Brames du Royaume de Carnate croyent, que tous les hommes ont leur destin écrit chacun sur leur teste: & quand on leur demande ou cela est écrit, ils répondent que les futures du crane sont les caractères de cette écriture mystérieuse.* Memoires de Trevoux, A. 1706. p. 464.

Crithomantia, per hordeum. Vide Cangii glossar. in *κριθαίλων*, supra *Alevroman*ia.

Cryballomantia. Potterus p. 338. Archzol. Cardanus de rerum varietate cap 93. tomo 3 p. 325.

Cyathomantia. Vide Naudzum cap. 15. Apologiz pro Magis, Geusii victimas humanas tomo I. p. 353. Supplementorum Tomum ab Observationes selectas Hallenses Observatione IV. Mich. Christiani Tierof diff. de sacris Judæorum vinculis, Jen. 1657. & interpretes ad Genes XI. IV. 5. qui locus tamen nihil aliud significat, quam ex poculo illo ablato Josephum augurari de malo peregre adventantium animo, Ritus sortitionis in eligendo Imperatore per calices. Nicetas Choniata lib. XX. cap. 6. p. 645.

Cyclomantia, B. Dilherr. tom. I. disp. Jenens. p. 154.

Dactylomantia s. per annulos. Ammian Marcellin. XXIX. I. p. 553. Bulengerus lib. 3. cap. 35. Potterus p. 338. Archzol.

Daphnomantia per lauri ramum in ignem coniectum qualem ille strepitum ediderit. Bulengerus lib. 3. cap. 19. Cerda ad Virgiliti Eclog. VIII. 82. Potterus ad Lycophron. p. 112.

De *Engastrimythis* vide quæ disputantur ab interpretibus ad I. Sam. XXVIII. 7. Edmundo Dickinsono in Delphis Phœnicizantibus c. 9.

Bulen-

Bulengero lib. 3. cap. 6. de divinatione: à Leone Allatio & D. Casp. Lœschero in singularibus de Engastrimytho diatribis: à Kirchero tomo I. Oedipi p. 244. & 382. Jo. Brodzo lib. 9. Var. Lectio cap. 19. Antonio van Dale de idololatricis divinationibus Judæorum cap. 10. Stephano le Moyne in notis ad Varia sacra p. 99; sqq. Joh. Carolo Sponio in explicacione erudita & ingeniosa Apotheoseos Homericæ p. 102. sq. & Vignolio Marvillio tomo II. Miscell. Historico literar. p. 318. &c.

Ex felis vel canis transcurso, qui inauspicati habebantur, Casaubonus pag. 341. sq. ad I. Heophrasti characteres.

Fulminum observatio quam ab Hetruscis Romani accepere. Vide Diodorum Sic. V. fol. 219. De hac Beda tom. 1. p. 387. sq. Aldus Manutius V. de quæsitis per Epistolam tom. 4. Lampadis artium Gruterianæ p. 254. sq. Jo. Pierii Valeriani declamatio Rom. 1517. 8. & tom. 5. Antiquitat Rom. Bulengerus libro V. de terræ motu & fulminibus, tom. I. Opusculor. Lugduni excus. & in eodem Antiquitatum tomo. Berneggerus p. 119. Miscell. Valesius ad Ammianum XXIII. 5. ubi etiam de Cæciliæ libro quem de Hetrusca fulminum disciplina scripserat, teste Cicerone & Plinio. Explodit eam Lucretius VI. 86. seq. Lex Constantini M. pro hoc haruspiciæ genere data A. C. 321. in Codice Theodosiano tom. 6. p. 257.

Galromantia ex vase aqua pleno, cujus meditullium vocabatur γάση. Potterus pag. 337. sq. Archæol. Alciphron Epistola ult.

Geomantia. Bulengerus lib. 3. c. 10. Cornelius Agrippa de vanitate scientiar. cap. 36. Rob. Flud de Fluctibus, H. de Pisis (qui notante Sorberio in Sorberiani pag. 161. è Catano & Gerardo Cremonensi profecit) & Alfakinus, in fasciculo Geomantico comprehensi. D. Joh. Andreas Schmidius diff. de Geomantia. Henr. Klaußingius dissert. de Pseudo-Mathematis, Witteb. 1705. §. 22. sq. Begerus Ihesaur. Brandenburg. tom. 1. p. 85. Kircherus tom. 2. Oedipi part. 2. pag. 493. seq. Georgius Paschius in inventis nov-antiquis p. 598. sq. Zanata Philosophi Persæ Geomantia MS. Græcis versibus Politicis per Arsenium Monachum, memoratur Lambecio VII. p. 260. qui etiam p. 254. sq. de methodo Geomantica prædicendi futura quam nugivenduli quidam tribuerunt Noæ Patriarchæ.

Goëtia. Agrippa cap. 45. de vanitate scientiarum. Goëtiam à Magia & Pharmacia ita differre notat Nonnus hist. 67. ad Naz. ut Magia bonorum dæmonum ad bonum, Goëtia malorum ad malum aliquod

procurandum invocationem doceat, pharmacia consistat in veneficio aliquo vel amatorio poculo. Eadem habet Svidas in γοητεία, & Nicophorus ad Synefium de insomniis.

Ex *gruum* volatu divinatio, de qua Jacobus Gaffarellus in curiositatibus inauditis p. 250. seq.

Γερομαντείας. Artemidoro lib. 2. c. 74. memorati.

ἱππασκοπεία. Supra, Aruspicina.

Per *herbam* telephilum vel aliam, prout illa brachio inflicta vel contusa sonum edidisset. Theocritus III. 28. sq. Potterus p. 338. sq. Archzol.

Hippomantia ex hinnitu, fremitu, sudore &c. Prætorius in Aletryomantia p. 9.

Hydromantia. Bulengerus lib. 3. cap. 9. p. 200. sqq. Casaubonus p. 154 sq. ad Apuleji Apologiam. Potterus p. 313. Archzol. Græc. & p. 337. Prætorius locolaudato. Isidorus Hispal. lib. 8. Originum cap. 9. ubi & de aliis generibus magiæ & divinationis. Περὶ ἐνυδρῶμαντικῆς Damostratus apud Svid. Photius p. 565.

Ichthyomantia sive per Pisces. Potterus p. 313. Archzol. Bulengerus lib. 3. cap. 20.

Per *jedua* sive agnum Zoophyton. R. Moses ben Samson apud Bulengerum III. 33. p. 221. Delrio disquisit. Magic. p. 613. •

ἱερομαντεία sive ἱεροσκοπεία. Vide Potterum II. 14. Archzol. & supra in *Aruspicina*.

Per *Imagines* divinatio, quam qui exercebant Imaginarii vocantur à Johanne Sarisberienſe lib. 1. Policratici cap. 12.

Lampadomantia, *Lychnomantia*. Vide Bulenger. III. 32. & Delrionis disquisit. Magicas p. 615. ubi & de aliis divinationum superstitionum generibus. De sorte per cereos nominibus Apostolorum inscriptos, Berneggerus in Miscellaneis diff. p. 203. sq.

Per *Lauri* ramum, supra in *Daphnomantia*. Vide & Casaubonum ad Theophrasti Character. p. 339. sq. Zenobii proverbialia V. 34.

Lecanomantia per pelvim. Buleng. I. 3. c. 5. p. 199. Tzetz. Chil. II. hist. 44. Potterus p. 337. Archzol. Nicetas in thesauro tom. 25. Bibl. PP. p. 147. E. Simeon Magister in Annalibus p. 403.

Ex *Leonibus* mactatis. Eusebius VIII. 14. Hist. Eccles. p. 311.

Libanomantia ex thure, qua primus usus Pythagoras Philosophus. Holstenius ad vitam Pythagoræ scriptam à Porphyrio p. 75. Schol. Homeri

meri Iliad. ω, 221. Potterus p. 313. Archzol. D. Godfrid, Olear, ad Philostratum p. 40. Bulengerus lib. 3. cap. 28. p. 216.

Lithomania per lapidem sideritem. Potterus pag. 338. Archzol. Bulengerus lib. 3. cap. 18. Tho. Gale ad Jamblichum p. 239.

Lychnomantia ex lucerna sive lumine. Svetonius Tiberio c. 19. & ibi Clariss. Pitisci notæ.

Ex *maculis* corporis, divinatio. Vide Melampodis libellum ωει ελαιων. Lud. Septalium libro de nævis, Dordraci 1650. 8. qui laudat etiam Abenragel scriptorem Arabem hujus argumenti.

Divinatio per *mammæ* mulierum contrectatas & *talos*, quæ Basilacium quendam usum futura præfagisse refert Nicetas Choniates in Iſaacio Angelo I b. 3. c. 8.

Ex *Meteoris* variis & *Cometis* vide Bulengerum lib. 3. c. II. p. 206. seq. & Petri Bælii de Cometis cogitata Gallice edita.

Metoposcopia Svetonius in Tito c. 2. Cornel. Agrippa cap. 34. Klausingius de pseudo Mathematicis §. 24. & supra, ubi de chiromantis sive χειροσκοπίας.

Necromantia, νεκρομάντις. Marshami Canon chronicus p. 343. & 344. Stephanius p. 46. sq. ad Saxonem Grammaticum, Agrippa cap. 45. de vanitate scientiarum. Vallesius p. 218. sq. Philos. Sacræ: Bulengerus lib. 3. c. 3. Potteri Archzol. p. 336. Pythonissas proprie necromantiam professas esse, non Engastrimythos fuisse disputat Gilbertus Gaulminus p. 275. ad vitam Mosis.

Molybdomantia, ex plumbi liqvefacti diversis motibus. Potterus p. 339. Archzol.

Μεφροσκοπίας memorat Artemidorus II. 74.

Auspicia è *muribus*. Casaubon. p. 348. ad Theophrasti characteres. Ælian. lib. I. var. cap. 11. & de animalibus VI. 41. Melampodem ωει μυων laudat Artemidorus III. 28.

Necromantiam à Numa Pompilio inventam scribes Honorius Augustodunensis libro 3. de imagine Mundi p. 991. Necromantæ ab aliis dicti *Umbrarii*, ab evocandis umbris. Vide Lindebrogii Glossarium ad Leges antiquas.

Ex *Nubibus* divinatio ab Anthusa muliere inventa. Vide Photium in excerptis è Damascio p. 554. Justinum quæst. 31. ad orthodoxos. Cangii Glossar. in ωεισεμωται, & Gaffarelli curiositates inauditas.

Oocoscopia s. divinatio ex ædificiis, & iis quæ in illis accidissent vel

vel conspicienda se præbuisse. Nonnus *histor. 61. in Nazianzenum memorans *οικοσκοπηκόν* quod scripserat Xenocrates. Vide Casauboni Lectiones Theocriticas cap. 5.

Oenomania s. divinatio ex vino libato. Bulengerus lib. 3. c. 35. Delrio disquisit. Mag. p. 611. Potterus f. 313. Archæol.

Οιονισική prius dicta, deinde *οιονισική*. Aristides tom. 3. p. 25. 66. Vide supra ubi de Auspiciis & Auguribus. Svidam in *οιονισική*, ubi scriptores etiam laudantur, Telegonus, Polles &c.

De *Ominibus* variis adi Bulenger. cum Tom. V. thesauri Antiqu. Rom. p. 441. sq. Briffonium in formulis p. 91. sq. Perizon. ad Ælianium p. 126. Anton. Gunth. Heshusium in diff. Lipsiæ edita de ominibus 1672. Potterum II. 17. Archæol. Omen proprie ex avibus sumi notavit Salmastius p. 44. ad Solin. Apud Simplicium in Epicetum p. 129. *σύμβολός τις* à Wolfio vertitur *omen*. Confer Svidam in *ξύμβολον*. De ominibus imperii admittendi Berneggerus p. 63. sq. Missa. Alia Imperii consequendi memorantur passim à Svetonio & Hist. Augustæ scriptoribus. De abominatione sive ritu despuendi vel deprecandi omen vide Casaubonum p. 343. sq. ad Theophrasti Characteres.

Omphalomania obstetricum ex infantum umbilicis. Bulengerus lib. 3. c. 14. p. 212. Jo. Langius II. 10. Epist. Medicinal. & Caspar Reyes in campo Elyfio quæst. 52.

Onychomania ex unguibus. Bulengerus lib. 3. c. 8. Potterus p. 338. Archæol. *Διὰ τῶν ὀνύχων ἀκχέω*. Lucianus Philopatride T. 2. p. 765.

Ονο-

* Nonni locum, quia alia etiam genera *μαντικῆς* commemorat, adscribam : *Disinatrix* scientia partim *ὄρνεοσκοπητικῆ* est, quam Phryges inveniunt, partim *οικοσκοπητικῆ*, partim *ἐνόδιος*, partim *χειροσκοπος*, partim *παλμική*. *ὄρνεοσκοπητικῆ* est, eum volante hac vel illa abe ante vel retro, dextrorsum vel sinistrorsum, quid hoc significet dicimus. Quam disinationis partem Telegonus invenisse dicitur. *Οικοσκοπητικῆ*, cum quis ea que in domo contingunt enarrat, quidque hoc portendat, exponit. Verbi causa quando in tellure felis aut serpens aut mus apparuit, aut exhaustum est oleum, aut cinis aut aliud quiddam, de quo genere opus edidit Xenocrates. *Ενόδιος* autem, cum ea que in via occurrunt enarrantur, ut si quispiam occurrerit hoc gestans, hoc tibi accidet, si autem ille, hoc tibi eveniet, de quo genere Polles pertrahabit. *Χειροσκοπος* vero, cum ex manuum extensione ac ruga dicimus rem hanc illam manere, vel quod ipsius nuptiæ ambiuntur, vel quod liberos procreabit, vel huiusmodi aliquid, de quo Solumen scripsit Helenus. *Παλμική* denique cum ex corporis palpitatione aliquid cognoscitur, ut si palpitet oculus dexter, hoc indicat, aut si humerus, aut reliqua pars corporis. De quo genere opus elucubravit Posidonius.

Onomatomania. Bulengerus lib. 3. c. 21. & qvæ de faustis atqve infaustis nominibus à variis disputantur. Vide Isidorum Hisp. VII. 6. Originum, Joh. Brodzi Miscellanea VII. 5. Marci Velferi opera p. 380. Lipsium ad Taciti IV. Histor. p. 526. Jo. Molleri Homonymoscopiam p. 117. seq. Georgii Richteri axiomata Oeconomica num. IV. & D. Joh. Schmidii, Professoris Lipsiensis & Dan. Gvil. Molleri, Prof. Altdorfini, diatribas de nominum qvam vocant fatalitate.

Oomantia s. divinatio ex ovis. Bulengerus l. 3. c. 15. & 37.

De *Oraculis* scriptores laudavi in Bibl. Græca lib. I. cap. 17. De tripodum figura & cortinæ sive operculi in qvam ascendens eiqve insidens Pythias vaticinabatur, sive potius *ἑξήφων μαντικὸν ἐπιβάλην* tripodis sub cortinâ ex adyto in *μεσόμφορον* phialæ sive *γαστήρης* tripodis editum, *ἐργαστήριον* inde dicta, excipiebat videndus V. C. Jo. Carolus Schottus in explicatione Apotheoseos Homericæ, Gallice edita Amst. 1714. 4. p. 67. seq. Ezech. Spanhemius ad Callimachum p. 383. seq. Jac. Sponius Miscell. p. 118. sq. Tripodum imagines vide etiam sis in Begeri thesauro Brandenburg. tom. 3. p. 381. & in thesauro Græviano Antiqv. Romanar. tom. 5. p. 317.

Ordalii genera varia, qvibus innocentiam divinare vel probare mos, ut transitione per rogam *accensum, vel per vomeres ignitos, (vid. Lindebrogium p. 1495. seq. ad Codicem Legum Antiquarum:) inductione chirothecarum ignitarum, gestatione ferri candentis, missione manus in ahenum ferventis aqvæ, quod examen caldarix vocabant, (Lindebrog. p. 1354. 1356. 1413. 1417. sq.) projectione in flumen, adstando ad crucem, duello &c. de qvibus Cangius Glossario in *Caldaria*, *Campiones*, *Cruce*, *Ordalium* &c. Agobardi liber de divinis sententiis contra damnabilem opinionem putantium Divini iudicii veritatem igne vel aquis vel conflictu armorum fieri. Tomo 14. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 301. sq. Allatius ad Acropolitam p. 251. P. Brunus in Hist. Critica rituum superstitiosorum, Gallice edita Paris. 1702. 12. H. Bangertus ad Helmoldi I. 84. p. 189. sq. Benedictio ferri & aqvæ ad iudicium faciendum legitur in Goldasti tom. 2. rerum Alemannicarum p. 139. Plura Jo. Baptista Thiers in libro A. 1679. Gallice edito de superstitionibus, & auctor dissertationum insertarum Memoriis literariis Trevoltinis A. 1711. p. 1407. & 1025. seq. *Dissertations sur les epreuves superstitieuses, appelez jugement de Dieu*, Christianus Ebelingius de provocatione ad iudicium DEI,

H h h

sive

* Catholicus qui cum Ariano, hoc recusante, è rogo disputans illæsus mansit, memoratur à Theodoro Lectore lib. 2. Hist. p. 566.

sive de probationibus quæ olim fiebant per juramentum, per duellum, per ferrum candens, per aquam ferventem & frigidam, per symbolum Crucis, per sortem, per cruentationem cadaverum occisorum, & per citationem ad tribunal DEI. Lemgovix 1711. 4.

De *Ostentis* Cardanus de rerum varietate cap. 69. sq. tom. 3. Opp. p. 273. sq. ut Julium Obsequentem, Lycosthenem aliosque jam omittam. Bulengerus de prodigiis tom. 5. Grav. p. 457. sq.

Pedomantia. Elmenhorst. ad Gennadium p. 195. & 210. sq. Bonifacius lib. 8. hist. ludicræ c. 21. Supra in *Aruſpicina*, & *βρεφομαντεία*.

Divinatio per *Παλμὸν* sive *saliffationem* membrorum, de qua laudavi plures scriptores l. 1. Bibl. Græcæ c. 15. ubi de Melampode.

Parthenomantia ad integritatem, castitatemque & virginitatem divinandam. Bulengerus III. 34. p. 221. Joh. Beverovicus quæst. Epistolic. p. 31. sq. 48. sq. ad locum Deut. XXII. 17. Philo Judæus de legibus specialibus p. 606. sq. ad Numeror. V. 12. Wagenfeilius ad Sota & in telis igneis Satanæ p. 399. sq. Andreas Acoluthus de aquis amaris, Gabriel Grodeckius de probationibus castitatis, Antonius Bynæus de Natali Christi p. 24. sq. Petavius XIV. 5. de incarnatione, Seldenus in uxore Hebraica p. 230. sq. Gilb. Gaulminus ad Eustathium de amoribus Ismenii & Ismenes p. 37. & 43. Fortunatus Fidelis de relationibus Medicorum III. 1. p. 337. sq. Steph. Rodericus Castrensis de natura muliebri p. 97. sq. Jo. Baptista Sironus in Miscellaneis iatrosophicis p. 290. sq. I. Severinus Pinæus & Melchior Sebizius de integritatis & corruptionis virginum notis, Caspar Reyes in campo Elysio quæst. 39. & 38. ubi etiam de notis virginitatis in maribus.

Πηγομαντεία, per aquam fontanam. Potteri Archæol. p. 337. Alia de divinatione ex fontibus vide sis in Memoriis literariis Trivultinis A. 1710. mense Julio p. 1280. seq. ubi laudatur dissertatio Justi FridERICI Hammerikii de hoc argumento.

Phyllomantia s. divinatio ex foliis arborum, vide Eustathium ad I. Iliados p. 36. Ex strepitu folii papaveris Apostolius XV. 20. proverb. Facit huc quod de Abrahamo Kabfi ex motu foliorum, etiam ubi ventus non spiraret, & arboribus sindone tectis divinante, garriunt Judæi.

Phyſiognomia, de qua ex veteribus Aristoteles, Polemo, Adaman-tius: & recentiores Joh. Baptista Porta aliique infiniti. Confer Franciscum Vallesium p. 213. Philos. sacræ, Cornelium Agrippam de vanitate scientiarum c. 33. & Georg. Paschium in inventis nov-antiqvis p. 601. sq.

Per *picum*, avem, unde Saturni filio Pico auguriorum inventio tribuitur. Servius in 7. Æneid.

Divinatio per *pisces*. Ælian. VIII. 5. animal. supra in *Ichthyomania*.

Ex *Poculis* divinatio vide Svidam in Κοτταβίσεων & supra, *Cyathomania*.

Διὰ πλυῶν καὶ λεκανίδων Φεναχομάντεις, è pelvi aquis plena Nictetas Choniates lib. X. p. 368. Cardanus tomo 3. Operum p. 320.

Φαρμομαντεία per arenam. Cangius Glossar. Græc. appendice pag. 212.

Psephomania vide Bulengerum lib. 3. c. 38.

Psychomania mentio apud Ciceronem l. 1. de divinatione, c. ult.

Pullomania, è pullis pascentibus Græv. ad Flori H. 2. *Solisimum tripudium* Cellar. p. 96. ad Minuc. *pullarii* Cic. X. 12. ad famil.

Pyromania ex igne. Rupertus ad Florum p. 112. Dausquejus ad Silium Italicum p. 378. sq. ubi de pilis militum ardentibus. Bulengerus lib. 3. c. 10. Schol. Euripidis Phœniss. v. 1261. Supra in *Ordalium*.

Quadratum magicum divinatorium, de quo Augustini Vageti *Ἐμακαρίτῃς* dissertatio Wittebergæ A. 1695. edita.

Rhabdomantia, *Xylomania* (mit der Wunsch-Ruthe) vide interpretes ad Ezechielis XXI. 21. & Hoseæ IV. 12. Bulenger. lib. 3. cap. 26. Lindenbrog. ad Amm. Marcellinum p. 78. & glossario ad Codicem Legum antiquar. in *Teni*, Gale p. 238. sq. ad Jamblichum de Mysteriis Ægyptiorum, Mich. Libetanzii diatribam de Magia baculorum, Lips. 1661. & Godlieb Gerhardi dissertationem de Rhabdomantia Lips. 1700. P. Brunium Oratorii presbyterum in historia Critica rituum superstitiosorum Gallice edita. *Hist. Critique des pratiques superstitieuses qui ont séduit les peuples, & embarrassé les Savans*. Paris. 1702. 12. Joh. Godfridi Zeidleri librum de virgula Mercuriali ante paucos annos vulgatum Germanice in 8. cum præfatione D. Christiani Thomasi.

Rhapsodomantia sive divinatio ex rhapsodia aliqua poëtæ. Vide Casaubonum ad Spartianum p. 19. & quæ infra de fortibus Homericis & Virgilianis.

Sideromania per ferrum candens. Potterus p. 339. Archæol. & supra in *Ordalium*.

Divinatio ex *Somniis* quam ab Abrahamo & Josepho quidam repetunt, vide Svidam in Abraham, & Justinum Lib. 36. historiarum. Alii

à Telmissensibus ut Nazianzenus I. in Julianum p. 100. Hujus divinationis tria genera, χρηματισμὸν, ὄραμα & ὄνειρον distincta vide apud Potterum II. 13. Archæol. de quibus plura ad Chalcidum. Caterum regulas vanissimæ artis onirocriticæ, divina & naturalia somnia nullo certo indicio distinguentis, tradiderunt ex veteribus * Astram psychus, Artemidorus, Achmet, &c. Videndus etiam Synesius de insomniis, Scholiis Nicephori Gregoræ illustratus. E recentioribus Cardanus. Judicium medicum ex insomniis ferre docuit singulari libello Hippocrates, Oniromantias Judæorum specimen apud Buxtorfium p. 2095. Lexici Talmudici.

De *Sortibus* (publicis & privatis sive κλήροις μαντευομένων Schol. Euripidis ad Hippolytum v. 1057. quales fuere Sortes Antiatinæ, Aporianæ, Cæritum, Falerinæ, Prænestinæ &c. Bulenger. tom. V. Grav. p. 361. sq. Sirmondus p. 233. ad Sidon. Tum sortes Homericæ, Virgilianæ ex locis forte se offerentibus Homeri vel Virgilio, ad quarum exemplum inter Christianos etiam sortes Biblicæ frequentantur. Videndi Casaubonus ad Spartiani Hadrianum c. 2. Lampridius in Alex. Severo c. 14. Antonius van Dale libro de oraculis, & origine idololatriæ: Bulengerus singulari libro Tom. I. opusculorum p. 299. sq. Gutherius IV, II. sq. de jure Pontificio: Jo. Morinus de sacris ordinationibus f. 234. P. Brunius in Hist. Critica rituum superstitionis p. 368. sq. D. Joh. Georgius Neumannus in programmatibus Academicis p. 100. sq. Berneggerus in miscellaneis p. 187. sq. Christianus Gottlieb Schwartz de sortibus Poëticis, Altdorf 1712. Memorix literariæ Trevoltinæ A. 1711. p. 1435. Observationes Hallenses tom. IV. observatione 13. Tiraquellus de jure primogenituræ p. 152. sq. J. C. Dietericus in antiquitatibus Biblicis V. T. p. 397. sq. De sortitionibus Hebræorum Jo. Clericus ad Levitici XVI. 8. & Numeror. XXV. 15. Stephanus le Moyne ad Varia sacra p. 586. 590. Martinus Mauritius Wolbaco-Marchicus in libro de sortitione veterum, maxime Hebræorum, Basil. 1692. 8. De sortitionibus veterum ac recentiorum Opus promissum Georgii Andreæ Vinholdi, Rectoris Scholæ Zwickaviensis, nondum lucem vidit quod sciam.

Speculatoria s. per speculum divinatio. Agrippa p. 38. de vanitate scientiarum & Geusii victimæ humanæ tom. I. p. 355. Apulejus in Apologia. Supra in *Catoptromantia*.

Divinatio ex *sternutatione*. Vid. Isaacum Vossium ad Catullum p. 105.

* Plures laudavi in Bibl. Græca lib. IV. cap. 13.

p. 105. Alexandrum ab Alexandro lib. 2. Genial. dierum c. 26. Plutarchum de Genio Socratis f. 581. & 582. Apostolium XIII. 94. Proverb. De ritu salutandi sternutantes exstat dissertatio Johannis Gerhards Meuschen. Kil. 1704. Vide & quos laudant viri docti ad Petronium cap. 98. Dixere quoque sternutationem strepitum qui editur ab lumine, atque exinde faustum omen cepere. Notus locus Ovidii in Epistola Heronis ad Leandrum, vers. 151.

*Interea lumen, posito nam scribimus illo,
Sternuit, & vobis prospera signa dedit.
Ecce merum nutrix faustos instillat in ignes;
Grasque erimus plures, inquit, & ipsa bibit.*

Sycomanthia ex folio ficu. Bulengerus lib. 3. cap. 25.

Divinatio per *talpam*, cujus corde vorato futura presentire se posse existimabant Magiæ mystæ. Vide Plinium XXX. 3. & Kuranidum scriptorem p. 104.

Divinatio de morbi eventu conjiciendo ex illo *tempore* quo quis decubuit. Vide Hermetis iathromathematica, & quæ de illis dixi lib. 1. Bibl. Græcæ cap. 9. ubi etiam de Hippocrati & Galeno tributis scriptis ejusdem argumenti. Petosiridis Epistola de qua Lambecius lib. VI. parte 2. p. 94. sq. 104. sq.

Tephromantia, per cineres. Potterus p. 339. Archæol.

Tenatoscopia divinatio ex portentis, de quibus Julius Obsequens, Conr. Lycosthenes & Joach. Camerarius in libris de prodigiis. Cornel. Gen. ma in Cosmocriticis, Beyrlingius denique in teatro, voce *prodigium*.

Ex terra motu. Vide Hermetis five Orphei versus de hoc argumento qui exstant ad calcem Anthologiæ Epigrammatum Græcorum, & Bulengerum de terræ motu & fulminibus, tom. 5. Antiqu. Rom.

Tripudium solistimum, augurium è pullis pascentibus. Supra in *pullomantia*, Angelus Causseus tom. 5. thesauri Rom. antiqu. p. 323. Beugerus & Græv. ad Flori II. 2. Plutarchus in Gracchis p. 831. C.

Tyromantia, per caseum, cujus meminit Hesychius, nisi legendum pyromantia. Sed Ælianus quoque VIII. 5. animal. memorat *μαντιαν τειροτας τυρισκεις*. & Artemidorus II. 74. Onirocritic. *τυρομαντων* meminit, licet & ibi ignium vates reddidit Cornarius.

De Arabum divinationibus disserit Abraham Ecchellensis in Historia Arabum quam Chronico Orientali subjunxit p. 261. sq. interque

infinita ariolandi genera ipsis hæc præcipua esse notat p. 265. *Alfanebo* augurium ab avibus, *Albarebo* à quadrupedibus, *Altiore* ex volatu, *Alzagiaro* auspiciis, *Alhaiasato* ariolationem, *Alkaiasato* divinationem è vestigiis, *Albarasato* ex vultu & corpore quam Græci *Φασίγγωμύτων* vocant, & *Arambo*, ex arena seu pulvere Geomantiam.

III. Ut gentibus Vates sui, Sibyllæ, Oracula atque Divini, ita populo Judaico sui fuere Prophetæ, atque eundem DEum per utrosque futura hominibus significasse, audeat affirmant quidam è veteribus ut Justinus quæst. 2. ad Orthodoxos, Bileami exemplo pugnans. Confer Rich. Simonis partem III. Epistolarum selectarum, Epistola 9. Sed ut veri Prophetæ à solo DEO mitti possunt, & quandoque per eosdem monitæ etiam haud dubie ipso dispensante sunt gentes, sic fallacias & fraudes vatum oraculorumque Ethnicorum nemo sanus DEO tribuerit. Similiter parum credibile est Deum misisse Prophetas suos tantum per *συγκατάλασιν* quandam, ac ne Judæi Ægyptiorum scilicet divinos ac falsa consulere oracula, ut persuasum Spencero III. 2. de legibus Hebr. §. 3. & Henr. Dodwello Epist. 2. de studiis Theologicis, qui ideò ad sacros Prophetas intelligendos commendat scripta Ethnicorum facientium ad Onirocriticem & oraculorum interpretationem. Sed æquum est existimare, DEum ex benevolentia in genus humanum prius excitasse veros Prophetas & bonum seminasse semen, quam falsorum divinorum propullularent Zizania. Itaque & primi mortalium & Patriarchæ, Prophetarum titulo appellantur, De variis rationibus quibus DEus Prophetas edocuit, ut per somnium, visum, admonitionem sive vocem (ברת קול) spectaculum & revelationem quam Spiritum S. vocant Hebræi, videndi Maimonides de fundamentis legis c. 7. & in More Nevochim II. 36. sq. Abarbanel prolegom. in Daniele, Chalcidius pag. 351. seq. Eugubinus & alii ad Numer. XII. 8. Pricæus ad Act. IX. 2. Henr. Witsius in Miscell. Theol. lib. 1. & Nicolaus Gurtlerus Basileensis, Theologus Dordracenus in systemate Theol. Prophetica Amst. 1702. 4. lib. 1. c. 2. qui etiam capite 3. differit de notis quibus veri Prophetæ à falsis discernuntur, de quibus consulendus præter laudatum Witsium lib. 1. Miscell. c. 15. Cotelerius ad Hermæ Pastoris mandatum 10. tom. 1. Patrum Apostol. p. 97. 99. Jo. Gersonis libellus de probatione spirituum, inter ejus opera, & tom. 3. Concilii Constantiensis p. 28. sq. & Elias du Pin prolegom. Bibl. tom. 1. p. 38. sq.

Hebræi numerant Prophetas XLVIII. vide Bartolocci Bibl. Rabinicam tomo III. p. 456. A Christianis scriptoribus Prophetæ LXX.

Prophetites X. observantur, ut notavit Cotelerius ad lib. IV. Constitut. Apostol. c. 6. p. 295. illustrans schedion Epiphaniï de totidem Prophetis quod è MS. Regio ibi protulit. De prærogativis miraculorum & Prophetiarum Mosis præ reliquis Prophetis, Maimonides ad Codicem Sanehedrin tom. 4. edit. Surenhus. p. 264. & in More Nevochim II. 35: De dono Prophetico inter primos Christianos, Herm. Witfius lib. I. Miscell. cap. 24. Gurtlerus system. Theol. Prophetiz p. 428. Henr. Dodwellus diss. 2. ad Irenæum, B. Bebelius secul. IV. tomo 2. p. 961. sq. Tob. Pfannerus de donis miraculosis Ecclesiæ cap. 6. & Gotfridus Arnoldus in opere de primorum Christianorum vita & moribus Germanice edito II. pag. 156. seq.

Omitto alia quæ de Prophetis veris falsisque disputant præter laudatos Witfium & Gurtlerum, Petrus Molinæus in Vatei, seu de præcognitione futurorum & de bonis malisque Prophetis, libris IV. Lugd. Bat. 1640. 8. David Knibbe in Historia Prophetarum, libris itidem IV. Belgice, & A. 1709. 4. Bernæ Germanica etiam lingua editis: Antonius Borremansius dialogo de Poëtis & Prophetis, Amst. 1678. 8. Petrus Petitus libris III. de Sibylla, Mericus Casaubonus de Enthusiasmo cap. 2. quod est de Enthusiasmo divinatorio: Tho. Galeus ad Jamblichum de Mysteriis Ægyptior. sect. 3. Jo. Spencerus discoursè concerning vulgar Prophecies. Lond. 1665. 8. Henricus Howard defenſative against the poison of supposed Prophecies. Lond. 1620. Christophorus Wittichius Oratione inaugurali de Oraculorum Divinorum veritate & Gentilium falsitate, Lugd. Bat. 1682. 4. ad calcem exercitationum Theologicarum. Smithus discoursè of Prophecy &c.

IV. Moyſis Miracula Judæi numerant LXXVI. cæterorum Prophetarum LXXIV, quæ videri possunt apud Menasseh ben Israël in Conciliatore ad Deuter. XXXIV. 10. quanquam Abarbanel & alii non plura quam LXXV. miracula in universis Veteris Test. libris relata esse opinantur. De miraculis Mosaicis à Mose omiſſis videndus Jo. Eusebius Nierembergicus lib. VI. de Origine S. Scripturæ cap. 31. 32. Eliæ miracula septem, Eliſæ quatuordecim computat Anastasius Sinaita five Nicæmus quæst. 47. In Pirke Aboth tom. 4. Mishnæ Surenhusianæ p. 467. legas decem hæc miracula in templo Hierosolymitano observata esse: *Nunquam abortivis mulier ab odore carnis quæ in sanctuario immolabatur. Neque fatuit unquam caro illa sanctificata. Non conspecta fuit musca in domo* maſſa.

maelationis. Non accidit casus nocturnus Sacerdoti magno in die expiationis. Non extinxerunt pluvie ignem qui erat in strue lignorum. Non vicit ventus columnam fumi. Non repertum est ullum vitium in Gomer & in duobus panibus, & in panibus facierum. Stabant coartati & adombant dilatati. Non lesit unquam aliquem serpens & scorpio in Hierusalem. Nec dixit homo socio suo, angustior est mihi locus quam ut possim pernoctare Hierosolymis.

Messiam miracula facere debuisse impudenter negant recentes Judæi plerique, contra Prophetarum atqve veterum Hebræorum & Arabanelis aliorumqve diserta testimonia, ut ostenderunt Grotius ad Matth. XII. 23. Huetius demonstrat. Evangel. proposit. IX. p. 825. seq. Vitringa lib. 2. observatt. sacr. cap. ult. Georgius Elieser Edzardi ad Avoda Sara caput 2. p. 316. & Mat. Vessierius la Crose in dialogis eruditis Gallice non ita pridem editis p. 81. sq. Christi vero miracula quæ plura * Evangelistæ referunt, quam à Moyse & Prophetis edita novimus. (atqve duobus exceptis ** benefica omnia) contra Ethnicorum, Judæorum & Atheorum Deistarumqve objectiones asserunt Gvilielmus Ader de ægrotis Evangelicis tom. IX. Critic. sacr. Jac. Batelerius in vindiciis miraculorum, Amst. 1674. 12. Jo. Clericus libro Gallice edito de incredulitate p. 254. seq. Franciscus Bragge observationibus practicis in Christi miracula, vulgatis Anglice Lond. 1702. 8. Isaacus Jaqvelotus libro de Messia, itidem Gallica edito lingua part. I. cap. 5. Henricus Witsius in meletematis Leidensibus diss. V. Episcopius Institutt. Theol. p. 427. sq. Nehemias Grew in opere erudito Anglico quod Cosmologiam sacram inscripsit, lib. V. cap. 3. Marius Mersennus in sex prima capita Geneseos pag. 537. sq. aliqve. Pauli Zacchiz libros IV. Physicæ considerationis de miraculis S. Scripturæ memorat Allatius in Apibus urbanis p. 214. sed illos nunquam vidi.

De miraculis discipulorum Christi & dono miraculorum in primis Ecclesiæ sæculis adeundi interpretes ad Marci XVI. & Actorum librum, Steph. le Moyne notis ad Varia sacra p. 1043. fqq. Gvil. Spenceus ad Origenem contra Celsum p. 6. B. Rebelius Antiq. Eccles. Sec. IV. tom. 2. p. 958. seq. Tobias Pfannerus in diatriba de charismatibus sive donis

* Vide Simonis Episcopii Institutiones Theol. p. 182. sq. Jo. Pearsonium ad Symbolum Apostol. p. 154. & Isaacum Jaqvelotum de Messia p. 30.

** Non benefica sunt dæmonum in porcos immissio Matth. VIII. & ficus arefacta Matth. XXI. Vide Cosmam Indoplevstem lib. III. p. 165.

donis miraculosis antiquæ Ecclesiæ, Francof. 1680. 12. Dodwellus diff. 2. ad Irenzum & Gotfridus Arnoldus in opere edito Germanicè de primorum Christianorum vita & moribus libro VII.

V. Verorum miraculorum loco subinde ab imperitis habiti vel ab impostoribus jactati rariores effectus naturæ & artis, adhibitæ callidæ fraudes, multa etiam conficta prorsus & ementita. Quod adeo non debet fraudi esse Veritati Religionis, verisque miraculis, ut hæc toto testata orbe terrarum, adversariis etiam & hostibus assensum sæpe extorserint, falsa inter eos ipsos à quibus sunt jactata non invenerint fidem, & neque modum & rationem neque finem aut effectum DEO dignum habere reperiantur.

De veneficiis variis & *Φαρμακείαις* veterum earumque ritibus & damnata superstitione videndus Cerda & alii viri docti ad Eclogam VIII. Virgillii, & Theocriti Idyllion 2. sive Pharmaceutriam, Medeam Senecæ & Horatii Epod. V. Lucanum VI. 508. sq. Apuleji Apologiam, Ovidium XIV. Metamorphos. 58. 278. 295. 300. Propertium III. 4. 26. Potterum II. 18. Archæol. p. 340. sq. & IV. 10. ubi de philtis.

De Judæorum operationibus Magicis & Amuletis Jo. Wulferus in Theriaca Judaica p. 21. 23. 57. sq. 74. sq. De ligaturis & phylacteriis Magicis, Elmenhorstius ad Gennadium de dogmatibus Ecclesiasticis p. 195. sq. & Cangii Glossar. in *Φυλακτήριον* & *Φυλακτόν*. Ramiresius cap. 31. pentecontarchi. Videnda etiam quæ de fascinatione Plutarchus V. 7. sympos. & Leonhardus Vairius Beneventanus & Jo. Lazarus Gutierius scriptis de fascino, & de amuletis Julius Reicheltus singulari diff. & Jacobus Wolf in scrutinio amuletorum, nec minus Jo. Christianus Fromanus in libro erudito de fascinatione, Norimb. 1675. 4. De amuletis Basilidianorum Kircherus tom. 2. Oedipi part. 2. p. 459. sq. Jo. Macarius de gemmis Basilidianis, Jo. Chiffetius in Abraxa Proteo, Godfr. Wendelinus in Epistola ad Chiffetium & B. Tho. Ittigius in diff. de hæresiar-chis sæculi II. cap. 2. licet Magica illa fuisse omnia haud constat. De *μαχαλισμῶ* sive more nares obtruncatorum vel manus aut pedis extremitatem de collo suspendendi, Lud. Kusterus ad Svidam in *ἐμαχαλισμῶ*, & *μαχαλισθηναί*.

De Talismanibus sive telesmatis, *σοιχείαις*, imaginibus averruncis Astrologica & Magica arte compositis videndus Josephus Scaliger in Epistolis p. 311. 410. 485. 487. Kircherus tom. 1. Oedipi p. 254. sq. & tom. 2. parte 1. p. 379. 383. 390. 395. sq. & parte 2. p. 445. seq. 484. seq.

Gaffarellus in curiositatibus inauditis & in notis ad eum Gregorius Michaëlis, nec minus C. Sorellus libro Gallico quem de Talismanibus adversus Gaffarellum composuit: Christoph. Adamus Rupertus ad Florum p. 77. sq. ubi etiam de Palladio & p. 79. de aliis pignoribus regnorum fatalibus, Natalis Alex. ætate IV. Vet. Test. diff. 6. quo adversus Marshamum probat serpentem æneum, quem statuit Moyses neutiquam telesma ejusmodi Magicum fuisse: Johannes Gregorius observationibus sacris cap. 7. & 8. qui serpentem Moysis saltem occasionem dedisse Talismanibus conficiendis & excitandis disputat: Petrus Jurieu Historia Critica dogmatum Judaicor. Gallice scripta pag. 451. sq. ubi de Teraphim quorum mentio Genes. XXXI. 19. Zachar. X. 2. Reinesius in Variis Lect. p. 637. sq. Salmasius ad Vopiscum tom. 2. p. 456. sq. Carolus Patinus introduct. ad Histor. numismatum cap. 14. Seldeus syntagm. 1. de Diis Syris, Hugo Grotius explicatione Decalogi p. 28. sq. 36. Mottanus le Vayer tom. 2. f. 550. sq. P. Brunius in historia rituum superstitiosorum Gallice vulgata p. 334. seq. Augustus Buchnerus tom. 2. Orat. 1. de statuis Magicis. Antonius van Dale de divinationibus Idololatricis Judæorum p. 670. ubi differit adversus Jo. Spencerum: & D. Valent. Ernestus Læfcherus Exerc. de Talismanibus, Witeb. 1697. Talismanis ænei adversus serpentes Parisiis reperti mentio apud Gregorium Turonensem VIII. 23. Alterius adversus scorpiones meminit Golius p. 127. ad Alfraganum. Contra Crocodilos Paulus Lucas in itinere suo tomo I. p. 52. 62. & Wanslebius in relatione de Ægypto p. 82. 379. Tale fuit *ἀγαλμα τετελεσµένον* quod Alaricum trajicere in Siciliam prohibuisse tradit Olympiodorus apud Photium Cod. 80. p. 106. & p. 109. memorantur statuz argentæ *τετελεσµέναι εἰς βαρβαρων ἀποκώλυσιν*. De Apollonii Tyanensis Magicis telesmatis contra serpentes, scorpios & culices, Mich. Glycas p. 239. Annal.

De sigillis magicis conficiendis Cardanus cap. LXXXIX. de rerum varietate, tomo 3. Opp. atque ut plura summarim complectar, de omni genere Magiæ Martinus Delrio in disquisitionibus Magicis sæpius recufis, & Julius Cæsar Bulengerus lib. de licita & venita Magia tom. 1. Opusculor. & de Magia Hieroglyphica Ægyptiorum Kircherus tom. 2. Oedipi parte 2. p. 437. sq. & de Magia Hebræorum, Arabum &c. p. 471. sq.

VI. De sancta *juris jurandi* religione, ut de hac etiam non nihil adjungam, præ cæteris consulendus Jo. Baptista Hansenius, Harlemensis, Prof. Tolofanus, in Commentario de jure jurando veterum, qui Tolofæ pri-

primum 1614. 4. excusus & deinde tom. V. thesauri Antiquitatum Græviani insertus est. In eodem tomo p. 869. seq. legitur Steph. Trellierii diff. de jure jurando. Videndi præterea Alexander ab Alex. II. 10. genialium dierum & ibi Tiraquellus: Jo. Filescus lib. 2. electorum p. 72-118. Jo. Henricus Meibomius in Comment. ad jusjurandum Hippocratis c. 2. sq. & cap. 22. ubi etiam de perjurii crimine. Jacobus Ebertus in Historia juramentorum, Francof. ad Viadrum 1588. 8. Christiani Ludovici dissert. de præcipuis jurisjurandi formulis, Hebræis, Græcis & Latinis, Lips. 1692. & Johannes Nicolai in diatriba de juramentis Hebræorum, Græcorum, Romanorum, aliorumque populorum Francof. 1700. 12.

VII. De Hebræorum five Judæorum juramentis videatur Codex Talmudicus שבעות tom. 4. edit. Surenhus. p. 292. Maimonidis liber Latine redditus à Joh. Frid. Miegio, Theologo Palatino: & Justo Christophoro Dithmaro, Hasso, qui notas etiam addidit Lugd. Batavor. 1706. 4. cum præf. Jacobi Perizonii quæ inter alia agitur de more jurandi tacto femore. Jo. Henricus Otto in Lexico Rabbinico-Philologico: Seldenus lib. 2. de Synedriis c. XI. Sam. Petitus cap. 16. Var. Lectionum, tom. IX. Critic. sacr. & Jacobus Lydius in Syntagmate postumo de juramento, qui libro de re militari veterum Hebræorum subjicitur Dordraci 1698. 4. De ritu jurandi, manu *sub femore* posita, agunt etiam Daniel Fesselius lib. I. Adversar. sacr. cap. 4. & interpretes ad Genes. XXIV. 2. Non absurde autem nuper V. C. Hermannus ab Hardt singulari diatriba ad hunc locum edita vocabulum ירך non de femore sed *de carpo dextra manus* intelligendum esse monuit. De jure jurando *per calum, per terram, & Hierosolyma, & per caput suum* consulendi Doughtejus in Analectis ad Novum Test. Grotius & alii interpretes ad Matth. V. 34. Georgius Eliefer Edzardi V. C. ad Avoda Sara cap. 2. p. 286. sq. Cotelerius ad Patres Apostolicos tomo I. p. 311. De jure jurando per libros sacros Legis, Gvil. Conradus Vorstius in bilibra Veritatis p. 229. De juramento *per Anchialum*, *cujus meminit Martialis L. XI. Epigramm. 95. vide sis Isaacum Vossium ad Pomponium Melam. p. 48. Stephanum le Moÿne in notis ad Varia sacra p. 901. sq. Joh. Seldenum in prolegomenis ad Uxorem Hebraicam, Jo. Croium in specimine Conjecturarum ad quædam Origenis loca p. 44. & Georg. Sigismundum Greenium in singulari diff. de hoc juramento edita Witteb. 1697. De Judæorum frequentibus per-

* ירך אלני Grot. ad Matth. V. 34.

juriis, quæ ipsi inter causas præsentis exilii sui referunt, vide Jo. Andreæ Eisenmengeri *entdecktes Judenthum* tom. 2. p. 501. sq. laudatum Edzardum ad Avoda Sara c. 1. p. 279. sq. & c. 2. p. 370. & Jo. Jacobum Schudt in *Judæo Christicida* pag. 169. sq. ubi etiam de ratione quæ jusjurandum proponendum ut Judæus eo se obligari credat, quam in sententiam plura disputat p. 438. sq. è Wagenfeillii denunciatione Christiana de conviciis quibus Judæi Servatorem nostrum proscindunt, edita Germanice Altdorf. 1703. fol. De Judæorum formula orationis *col nidre* quæ in vigiliis diei expiationis petunt se absolvi ab omnibus votis & juramentis quorum eos pœniteat: & quod hoc ipso licita neutiqum fiant eorum perjuria, vide Wagenfeillii *Bericht vom Gebet Aelnu* p. 18. sq. & ad Sota p. 734. sq. Jo. Wulferi theriacam Judaicam p. 181. & Stephanum le Moyne notis ad *Varia sacra* p. 672.

VIII. De ritu jurandi tactis sacris, tacta lauro &c. Seldenus p. 41. ad *Marmora Ox.* De formulis jurandi apud *Græcos*, Svidas in *ναι, λιθου, ναι, οιδρα*, Jo. Potterus *Archæologia Græcæ* lib. 2. c. 6. Casp. Gevartius III. 2. elector. Mauffacus ad Harpocracionem pag. 243. edit. Blancardi: Jo. Meurfius in mantissa ad librum de luxu Romanorum c. 13. ubi etiam de jurejurando Deorum per Stygem (de quo Schol. ad *Iliad* τ. 127. ο. 37.) Ezech. Spanhemius de *Vesta ac Prytanibus Græcorum* tom. V. thesauri *Græviani* p. 672. ubi de jurejurando *per Vestam, ignem, aquam, tellurem, cælum & Solem*. Apud Theocritum IV. 17. & δαν, Scholiastes exponit *ματην γην*. De fontibus *ορκιας* per quos juratur Tyanenses & Indi vide D. Godfr. *Olearium ad Philostratum* p. 7. & 103. De certatorum jurejurando in Olympicis ludis ad aram Jovis *ορκιας* Harduinus notis ad *Pythagoricorum* p. 503. Omitto quæ de Philosophorum juramentis ut *Pythagoricorum per tetrâthyn*, *Socratis per gallum*, *Zenonis per capparim* apud Laërtium & alios leguntur.

IX. De juramento *per vitam, salutem, genium, fortunam* Principis consulendi Jo. Clericus ad *Genes.* XLII. 15. Briffonius VIII. de formulis p. 707. Seldenus p. 43. sq. ad *marmora Oxoniensia*, H. Lindenbrogius ad *Censorini* p. 18. sq. & quæ viri docti ad *Curtium* VI. II. 18. Tertulliani *Apologet.* c. 28. & 32. & *Minutii Felicis* illud c. 29. *est eis tutius per Jovis genium pejenare quam Principis. Vegetius* II. 5. *jurant per Deum & per Majestatem Imperatoris, quæ secundum Deum generi humano diligenda est & colenda.* Confer *Sozomenum* VII. 9. & *Cangium ad Zonaram* p. 28. & ad *Cinna-*
mum

num p. 483. In veteri diplomate quod edidit V. C. Justus Fontanini ad calcem librorum de antiquitatibus Hortæ Coloniz: *per S. sedis Apostolica & Domini nostri Alexandri Pape salutem.* In capitularibus tamen Caroli Magni III. 42. *vetitum ne quis juret per vitam Regis & filiorum ejus.* De more jurandi per vota sua, sive id quod maxime quisque exoptat, Valesius ad Sozomeni VII. 19. De jurejurando per omnes Deos & Deas idem Seldenus p. 42. *Jovem lapidem jurare* apud priscos Romanos fuit jurare per fictile simulacrum Jovis, ut notavit Justus Rycqvius lib. de Capitolio p. 229. vide etiam D. Georg. Wolfg. Wedelii Exercit. Medico-Philolog. Centur. 2. diss. 10. *De jure jurando judicum* Petrus Faber Commentario de Magistratibus Rom. atq; Erycius Puteanus Mediol. 1606. 8. & tomo V. thesauri Græviani. Alia de *Romanorum* jurandi formulis videbis ubi lubebit, apud Barnabam Briffonium operis præclari de formulis libro VIII. Dan. Heinsium ad Lib. i. Sillii Italici. Thomam Dempsterum libro de juramento, Mich. Piccartum Decade quarta, Observatione 2. Massieum diss. de veterum Græcorum & Rom. juramenti, de qua in Ephemeridibus Paris. 1710. Octobr. p. 432. sq. & Joh. Henelium cap. XV. Otior. Uratislaviensium. *De sacramento militari* Stewechius ad Vegetium II. 5. p. 97. sq. & Lipsius de militia Romana lib. I. cap. 6. & lib. V. cap. 15. ubi de eo quod milites jurarent se furto nihil ablaturos esse, & ad Taciti II. Annalium p. 88. sq. ubi de jurejurando *per signa militaria.* Morem jurandi Imperatori, gladio cervici admoto, sub execrationibus diris, tangit Ammianus XXI. 5.

X. E Primis Christianis multi omnino sibi religioni duxerunt jurare, atque ab omni jurejurando diligenter abstinerunt, qua de re vide Grotium ad Matth. V. 34. & Jacobi V. 12. locisque ab eo allatis adde hæc in Clementinis à Cotelerio editis p. 603. *μη ὀρκίσαι, ἐπεὶ μή ἔξῃσιν.* Athanasius doctrina ad Antiochum: *ὄρκον ἢ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκφύγει.* Tomo 3. p. 253. Basilii in Psal. XIV. & de legendis Græcorum libris p. 96. edit. Grotii, Nilus lib. I. Epist. 3. & lib. 2. Epist. 212. Isidorus Pelusiota lib. I. Epist. 155. Posidius de vita Augustini cap. 25. ubi pro verbis *ne ad modicum quidem*, Benedictini legunt *ne ad mensam quidem*. Photius Epist. I. p. 34. *προπετής ὄρκος, πρόχειρος ἐπιουρκία. Ἄλλως τε καὶ τὸ ὀρκεῖν ὅλας ἡθῆς ἐκ εὐ βεβηκότος εἰδὲ φρονήματος εὐγενῆς. Teme- re jurare facile pejenare est. Certe nec mores bene constitutos, nec animum generosum decet jurare.* Addit Photius pudori fore viro gravi & honesto, si injurato fides non habeatur, ut Catoni olim & Xenocrati, de quo

Menagius pag. 169. ad Laërtium, Aufonius de parente suo Julio Aufonio:

Jurare & falsum dicere par habuit.

Nicolaus Cabasilas Oratione contra sceneratores p. 308. *Illi (Hebræi) jurare etiam lege jubebantur, quod nunc hypocritarum, & improborum, & hujus farinae hominum est.*

Est tamen hoc reprehensum in Pelagianis, cum & ipsi statuerent nefas esse jurare Christiano homini, ut postea docuere Waldenses, Anabaptistæ, Mennonistæ, Socini schola, atqve illi quos Quakeros vulgo appellant. Vide Vossii Hist. Pelagianam lib. V. parte 2. p. 512. sq. & B. Antonii Reiseri Anti-Barclajum p. 352. sq. In hoc quidem conveniunt omnes, non modo abstinendum ab omni perjurio, sed etiam non jurandum temere levemqve ob causam, adeoque ab illis abstinendum, quantum potest fieri salvo officio & charitate quam debemus aliis & quæ potest à nobis requirere, ut dicta nostra jurejurando (quo omnis controversia præscinditur Hebr. VI. 16.) confirmemus, uti facere non dubitavit Apostolus Rom. I. 9. IX. 1. & 2. Cor. I. 23. XI. 11. 31. Galat. I. 20. Phil. I. 8. & I. Thessal. II. 5. cujus exemplum multi sunt è Christianis etiam antiquissimis secuti, ut apud Grotium & Vossium videre licet & in Bebelii Antiquitat. Eccles. Seculo IV. tom. 2. p. 872. sq. Sed in primis consulendus Lud. Thomassini liber de Veritate & mendacio juramenti & perjurii A. 1690. editus, in quo de veterum Christianorum sententia, usu & formulis juramentorum fuse differitur. Elias du Pin tom. 18. Bibl. scriptorum Ecclesiastic. p. 194. sq. Apud eundem Thomassinum, Grotium, Seldenum II. de Synedriis Hebr. cap. 11. p. 298. sq. & Huetium Alnetan. quæst. III. 5. habes plura dicta Judæorum & Ethnicorum juris jurandi usum coërcentium. Et Phryges à jurejurando abstinuisse notavit Stobæus serm. 42. 470. De Banianibus Indis idem legas in Joh. Ovingtoni itinere p. 231. & de Algiretanis in Ottonis Dapperi Africa p. 247. De Slavis, Helmoldus cap. 84. *Jurationes difficillime admittuntur. Nam jurare apud Slavos quasi pejenare est, ob invicem Deorum inum.* Herculem *ἐυλαβῆ πρὸς ὄρκον* semel tantum per omnem vitam jurasse notat Plutarchus in quæstionibus Romanis p. 241. edit. Ald. Pythagoras apud Laërtium VIII. 22. *μηδὲ ὀμνύουαι θεῶς, ἀσκέειν γὰρ αὐτὸν δὲν ἀγνοῖταισιν παρέχειν.* Epictetus cap. 44. Enchiridii: *ὄρκον ἀξιοῦσθαι, εἰ μὴ οἷόν τε, εἰς ἅπαν. εἴ μὴ, ἐκ τῶν ἐν ὄντων, quæ à Paraphraste Christiano omissa miror, Christiano*

stiano calamo certe haud indigna. Nonnullos religione jurisjurandi *εὐλαβεία ἔθ' ὀμνύειν* tantum dixisse *μαὶ τὸν*, nomine ejus per quem jurandum esset ommissa, notavit è Scholiaste Pindari Menagius ad Laërtium pag. 218. De perjuriorum detestatione & pœnis Balthasar Bonifacius VIII. 18. Hist. ludicræ & 20. Freinshemius ad Flori III. 11. 6. Tobias Pfannerus in Theologia Gentili p. 314. sq. Grotius II. 13. de jure Belli & Pacis, Pufendorfus IV. 2. de jure Nat. & Gentium. De styli Ethnicismo circa jurandi adverbia *mehercule mecastor* &c. Christianis fugiendo, digna lectu Jacobi Thomasi Exercitatio Lips. 1665.

XI. De juramento *per festucam*, sive virgam indicium potestatis, Zimmermannus p. 515. sq. Analect. *per regium solum* jurare apud Scythas mos, *ταὺς βασιλῆϊας ἰσῖας* Herodot. IV. 68. Avarum morem *jurandi stricto gladio* tangit Menander in excerptis p. 106. edit. Heschelii. De juramento *per panem & salem* vide Ismaëlem Bullialdum in notis ad Ducam pag. 244. Cotelerium ad Patres Apostolicos tom. I. p. 604. & Stephanum Morinum in octo diff. p. 111. sq. De veterum *Germanorum* juramentis Christianorumque per seqviora tempora vide Lindenbrogii, Speelmanni & Cangii glossaria. De *Gallorum*, Vertotum, in Ephemeridibus literar. Eruditor. Parisiensibus 1710. Octobr. p. 440. sq. De juramentis *Anglo Saxonum* Georgium Hiccesium in diff. Epistolari quæ extat tom. I. thesauri ejus septentrionalis fol. 112. sq. De juramento *nobilium per fidem sui corporis* agit Tiraquellus Lib. de nobilitate p. 554. *Per pedes DEI*, *per guttur DEI*, *per sanctos Francia*, Barthius notis ad Gvil. Britonem p. 56 sq. 737. De more imagines sanctorum extra urbem portandi, & nudipedem flexisqve genibus & cum cereo ardente in manu per illas jurandi, vide Jo. Sebast. Mulleri Annales domus Saxonicæ, Germanice editos ad A. 1529. Formula *μαὶ τῶν ποδῶν σ' per vestigia tua*, in Concilio Chalcedonenſi frequens. *Per corpus & sanguinem Christi*, Cornelius Episcopus Rom. apud Eusebium Hist. Eccles. VI. 43. p. 245. *Per Crucem* Gretserus lib. I. de cruce cap. 71. *Per Apostolum Petrum*, Constantinus Porphyrogeneta de administrando Imperio pag. 98. *Tactis sacris Evangeliiis*, Valeſius ad Sozom. VI. 30. & Meursius ad Palladii Lausiacam p. 183. sq. *Tactis sacris reliquiis*, Cangius p. 402. ad Alexiadem. Alia Lindenbrogii p. 1420. ad Codicem Legum antiquarum. Formulæ jurisjurandi violati, in bello adversus sædisfragos prælatæ in vexillo exemplum vide apud Cangium in Zonaram pag. 68. De juramentis scripto factis Nazianzenus Epist. 219, quam illustrat Valeſius ad Sozom. pag. 145. seq. De

De *Muhamedanorum* jurandi formulis per tres ordines Angelorum, per regionem Meccanam, per Solem, Lunam (noctem) & eum qui creavit masculum & fœminam, per auroram, noctes decem, conjunctionem & separationem, per cœlum & noctu venientem, per cœlum habens turre, per diem promissam, per testificantem & testificatum, quæ omnes in Alcorano occurrunt, vide Lud. Maraccium in prodromo refutationis Alcorani p. 46. sq. De jurejurando Turcici Bassæ Ibrahimii per Moysen, Pfalmos & Evangelium, & alio Solimanni Imperatoris vide Caroli Andreæ memorabilia Sæculi XVII. tom. 1. p. 62. 63. De Persarum juramentis Joh. Chardinus in itinere suo Gallice edito tom. IV. p. 103. edit. in 12.

XII. Quomodo differant vota à juramentis vide Seldenum de J. Naturæ & Gentium p. 835. & Grotium II. 13. de jure belli & pacis. Seb. Schmidium in fasciculo diff. p. 619. & 627. sq. Idem p. 628. docet vota dissuaderi à cordatoribus Judæis. quod non sine causa ab illis fieri nemo prudens negabit. De Voto Jephthæ & aliis Judæorum religiosis sponsonibus præcipuè cœlibatus videndi Interpretes ad Librum Judicum XI. 31. Jo. Jacobus Schudt, in libro, qui recensetur in Actis Eruditorum A. 1702. p. 30. sq. Petrus Jurieu in Historia Critica pag. 376. sq. Eduardus Pocockius in miscellaneis sacris p. 415. sq. & Sebast. Schmidius in fasciculo diff. p. 587. sq. Casaubonus ad Baronium p. 108. sq. ubi singillatim de voto cœlibatus quod Mariam virginem fecisse quidam parum certa traditione opinantur. Nasirorum Vota cum Monasticis contulit singulari dissertazione Rev. D. Theodorus Dassovius Kil. 1703. Rechabitarum Votum præter interpretes Jerem. cap. 35. ad examen revocarunt Hermannus Witsius diff. de Rechabitis, præfixa Moyfi & Aaroni Godwini: & D. Sam. Schelwigius in Exercitatione vulgata Gedani 1689. De voto *Corban* interpretes ad Matth. XV. 5. & Marci VII. 11. & Grotius II. de jure belli & pacis cap. 13. §. 7. Scaliger. trihæref. cap. IX. Drusius de tribus sctis Hebr. II. 17. D. Sebast. Schmidius fascic. disp. Theolog. p. 584. sq. & Georg. Elieser Edzardi ad Avoda Sara cap. 2. p. 293. 295. sq. Extant & in Talmude singulares Codices hoc ad argumentum spectantes, ut נדרים *de votis*, tomo 3. Mishnæ Surenhusianæ p. 104. & נדר *de Nasireis*, p. 146. & ערבין *de rerum votarum estimationibus*. Pleraque etiam de votis Hebræorum tum consecratoriis sive promissoriis tum obligatoriis sive interdictoriis succincte persecutus est ex *Maimonide* & aliis Hebræorum Magistris Joh. Schelwigius diff. de votis Hebræorum Witteb. 1697. De

De votis Græcorum, Romanorumque variis Alexander ab Alexandro lib. III. dier. genialium cap. 22. & ibi Tiraqvellus, Janus Rütgerius Var. lēct. lib. V. cap. 5. Christoph. Schutz dissertationibus de votis veterum Lips. 1665. Jacobus præcipue Philippus Thomafinus lib. de votis, donariis, anathematis & tabellis votivis : Utini 1639. 4. Patav. 1654. 4. & tomo XII. thesauri Græviani. In quo p. 963, occurrit etiam manus duplicis votivæ delineatio, cum explicatione Angeli Caußei de la Chauffe ex ejus Museo Romano, Rom. 1690. fol. quod recensetur in Actis Eruditor. tomo 2. supplementi p. 33. Eandem alteram veterem iconem manus Cecropii votivæ illustravit laudatus Thomafinus, cujus explicatio subjecta legitur Mensæ Iſiacæ Laur. Pignorii, atque hinc inserta tomo X. thesauri Gronoviani p. 657. Gestus vota facientium fuit ut illa nuncuparent manibus leviter pandatis, ut auctor est Quintilianus XI. 3. & videre licet etiam in numo apud Rubenium Tab. XXXVIII. 5. De votis decennialibus Imperatorum & Cæsarum, quorum observatio non exiguum Chronologis usum præbet, erudite egit Henricus Noris in auctario ad diff. de duobus numis Diocletiani & Licinii, Patav. 1676. fol. De iisdem videre etiam juvabit Antonii Pagi dissertationem hypaticam & primum Annalium Tomum passim, Caroli item du Fresne dissertationem de inferioris ævi numismatibus ad calcem glossarii medix Latinitatis : Varia votorum genera formulasque, præcipue apud Romanos, erudite persequitur Briffonius in opere de formulis lib. I. p. 95. sq. Videndus etiam Jac. Guthierus IV. 13. de jure Pontificio tom. 5. thesauri Græv. ubi inter alia disserit de Vere sacro sive voto quo Diis immolanda volebantur pecora quæcunque illo anno à Calendis Martiis ad Calendas Majas nascerentur,

XIII. De votis quæ Sanctis nuncupantur vide Bellarminum III. 9. de cultu Sanctorum, & Clarissimi Viri Ludov. Antonii Muratorii diff. XVIII. ad carmina Paulini pag. 190. seq. De votis aliis in Ecclesia Romana, præsertim Monasticis, simplicibus ac solennibus, M. Antonium de Dominis lib. 2. de Rep. Ecclesiastica cap. 12. & quæ contra eorundem abusus B. Lutherus tom. 2. Witeb. Latin. pag. 270. sq. Fredericus Balduinus, Witeb. 1626. D. Jo. Georgius Dorſcheus in indice Iniquitatis Moguntinorum Jesuitarum in materia de votis Monasticis, Argentor. 1650. 4. adversus Melchiorem Corneum : D. Sebast. Schmiidius in fasciculo diff. p. 605. sq. Christianus Dreierus in controver-

fiis cum Pontificiis diff. XXV. seq. Andreas Rivetus tom. I. Opp. pag. 1097. fq. & Henricus Morus in operibus Theologicis p. 496. seq. 500. & 554. &c.

De quarto perseverantiæ voto, quod præter triplex illud continentia, obedientia & paupertatis facere solent Benedictini, memorant tum alii tum Dandinus Alteserra in Asceticis. Nota quoque sunt, quæ de Jesuitarum quarto voto missionis ad infideles, à multis sunt tradita. Est & votum quartum Carmelitissarum Monialium quod auctore Berullo suscipiunt, ut se totas mancipient S. Mariæ. Vide Rich. Simonis Bibl. Criticam tom. I. p. 303. fq. De tribus votis ordinum equestrium religiosorum vide Jo. Christophori Beckmanni notitiam dignitatum illustr. pag. 1445. 1488. fq.

CAPUT XIII.

Scriptores de Sacerdotibus, Ordinibusque sacris, Monachis, & Beneficiis Ecclesiasticis.

Distinctio inter Clericos & Laicos. I. Sacerdotes iidem & Reges, & de Pontificatu maximo Christianorum Imperatorum, 2. Episcopatus Principum circa externa Ecclesie, & Pontificum arrogatum jus in Principes. 3. De Sacerdotibus Veterum Hebræorum. 4. 5. De Sacerdotibus Ægyptiorum, Græcorum, aliarumque gentium. 6. Sacerdotes famine. 7. De Sacerdotibus Romanorum. 8. 9. De sacris Ordinibus Ecclesie Christiana nascenti propriis. 10. 11. De ordinibus communibus cum succedenti ætate. 12. 13. 14. De Ordinibus sacris deinceps demum superinductis. 15. 16. 17. 18. 19. 20. De vocatione Ministrorum Ecclesie. 21. Ordinatione sive Consecratione. 22. De beneficiis Ecclesiasticis & Parochiis. 23. De Monachis eorumque Ordinibus & institutis. 24. 25.

I.

DE distinctione Sacerdotalis & Levitici ordinis à Laicis apud Hebræos agit Fortunatus Scacchus III. Myrothec. cap. I. seq. Eandem ab Hebræis acceperè Christiani, itaque jam Apostolorum

lorum ætate Clemens Romanus Epistola ad Corinthios Laicorum meminit c. 40. τῶ γδ ἀρχιερεῖ ἰδίᾳ λειτουργίαι δεδομένα εἰσὶ. Καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἰδίᾳ ὁ τοπικὸς προσετακται, καὶ λευταῖς ἰδίᾳ Δεμονία ἐπικεινται, ὃ ἢ λαϊκὸς ἀνδρῶν τοῖς λαϊκοῖς προσάγμασι δέδεται, qui locus addendus iis quos ex Ignatio aliisque, profert Svicerus in λαϊκός, κληρικὸς & κοινολαΐτης. & Petrus de Marca diff. de discrimine Clericorum & Laicorum ex jure divino, ad calcem Operis de Concordia Sacerdotii & Imperii. Justum vero Henningum Bœhmerum illam distinctionem juris esse divini negantem (diff. 6. & 9. sq. ad Epistolam Plinii de Christianis & loca quædam Tertulliani) refellunt auctores Memoriarum Trevoltinarum A. 1712. p. 1800. Omitto quod constat apud Ægyptios Sacerdotibus solis fas fuisse sacra facere, ut apud Persas Magis, apud Gallos Druidibus, Bonziis hodie apud Indos. Quamquam vero laxa & Mystica significatione omnes Christiani sunt sacerdotes: Confer Casauboniana p. 112. & interpretes ad Exod. XIX. 6. Ef. LXI. 6. 1. Petr. II. 5. Apocal. I. 6. & V. 10. non tamen inde sequitur nullum esse discrimen inter illos quos Spiritus S. peculiariter vocavit ad pascendam Ecclesiam DEI, Actor. XX. 28. & quos non vocavit, quibusque hunc honorem arrogare sibi non licet, Hebr. V. 4. Quamvis etiam Clericorum dignitatem super Laicos nimium extollere non dubitarunt multi in Ecclesia Romana: vide D. Christiani Thomassii observationes ad Lancellotum T. 1. p. 25. Laicorum tamen appellationi per se nihil ignominiz adhzrere, uti nec Clericorum nomini arrogantiz quicquam inesse ostendit Stephanus Andreas Mizlerus diff. de Clericis & Laicis, Witeberg. 1697. §. 38. Laici in Ecclesia alii fideles erant sive per baptismum jam initiati, alii Catechumeni. Adde Tho. Milles ad Cyrillum Hierosol. p. 17. λαϊκὸς ἱερεὺς recentioribus seculis dictus, qui non est Monachus: uti Hieromonachus, Monachus qui idem est Presbyter. Vicissim Monachus ἀνευρέος, qui non est sacerdos, nec sacra faciendi sive Missam celebrandi habet potestatem.

II. Sacerdotes apud Judæos, eisdem etiam Reges * à Mose usque, ejusque filio Arua semper fuisse affirmat Trogi Epitomator Justinus

K k k 2

XXXVI.

* Nomen יהוה quod rectorem & præpositum significat, Optimatibus & Sacerdotibus est commune, de quo vide sis Grotium de potestate summarum potestatum circa sacra c. IX. & ad Exod. III. 2. 2. Sam. VIII. 18. Cæterum Nazianzenus qui Orat. VI. p. 137. Moysen non modo sacerdotem sed etiam ἱερέα ἱερέων sacerdotem sacerdotum fuisse contendit, perinde ut ἀρχόντα ἀρχόντων principum principum, parum proprie est locutus. Et plerumque verum esse comperitur quod ait Synesius in Epistola 57. πολιτικὴν ἀρετὴν ἱερωσύνη συνάπτει, ἵο κλώθειν εἰς τὰ ἀσύγκλωστα.

XXXVI. 2. quod facile refellitur à Jo. Jacobo Schudt in Historia Judaica p. 181. sq. Quemadmodum B. Glassius in Christologia Davidica p. 149. confutat quæ Enjedinus ad Psalmum CX. scripsit, ut probaret Davidem Regem simul quoque fuisse Sacerdotem. Quin tamen Imperium & Pontificatus juncta quandoque apud Hebræos fuerint, negari nequit. Confer Jo. Seldenum lib. 1. de successione in Pontificatum c. 13. p. 180 sq. qui de potestate forensi Pontificis maximi agit etiam libro 2. de Synedriis cap. 10. & per totum illud opus passim. Equidem de Johanne Macca-bæo disertè Josephus lib. 1. Antiquitat. cap. 2. p. 712. Ἰσὶα γὰρ τὰ κερὰν-
 σέουσα μόνῃ εἶχε, τὴν τε ἀρχὴν ἔδιδυκε καὶ ἀρχιερωσύνην καὶ προφητείαν. Sed & apud Gentes constat passim Reges eosdem simul functos sacerdotio, Sacerdotesque eosdem simul fuisse Reges. Confer Synesium epistola 57. p. 198. cap. Petavium in notis p. 36. ubi singillatim de Ægyptiis, de quibus etiam Marshamus p. 538. Canonis Chronici. De Sicyoniis Syncellus p. 97. Consule etiam Grotium de jure summar. potestatum circa sacra cap. IX. Casaubonum ad Strabonis lib. XIV. p. 233. edition. Morellianæ & ad Svetonii August. cap. 31. Nicolaum Petitpiéd traité Gallice edito de juribus & prærogativis Ecclesiasticorum in administratione Justitiæ sæcularis, Paris. 1705. 4. (de quo libro Ephemerides Parisienses literariæ illius Anni p. 1093. sq.) & Ludovicum Børghesium in Historia Critica Melchisedechi Regis & Sacerdotis cap. X. Bellarminum libro V. de Pontifice Romano c. 9. sed & B. Gerhardum nostrum Loco Theolog. de Ministerio Verbi, §. 318. Præcipue apud Romanos hoc semper observatum fuisse videtur, ut iidem sacris præessent & auspiciis auguriisque, apud quos summa erat in republica auctoritas: hinc deinceps Imperatores quoque Romani iidem Pontifices maximi, quod dignitatis nomen per longum tempus etiam Christiani Cæsares gerere non recusarunt. Confer Jo. Andreæ Bosii dissertationes de Pontificatu maximo Imperatorum Christianorum Jen. 1656. 4. quæ recusæ sunt tom. V. Antiquitat. Romanarum à Grævio collectarum. In his contra Johannem Pacidium sive qui sub hoc nomine latebat Jacobum Gothofredum (qui in Epistola ad Rivetum de interdicta Christianorum cum gentilibus communionem deque pontificatu maximo num Christiani Imperatores eum aliquando gesserint, negaverat hoc ab illis factum esse, uti negant etiam Antonius Pagi ad A. C. 312. §. 15. 19. & 313. 7. sq. & Tillemon-tius tom. 4. Hist. Imperat. p. 580. sq.) copiose ostendit, & argumentis non inficiandis demonstrat titulum Pontificis maximi utique gessisse Impera-

peratores etiam Christianos, qvanquam sacra ethnica abominarentur, falsumque esse quod nonnulli tradunt, in Episcopi Romani gratiam hoc se nomine abstinuisse Gratianum. Vide sis etiam quæ de Pontificatu maximo Imperatorum differit Ezech. Spanhemius in præclaro opere de usu numismatum p. 691. & Antonius van Dale diff. 2. ad Antiquitates ex marmoribus illustrandas. Duos Pontifices maximos Imperatores eodem tempore videntur svadere numi Commodi superstite M. Aurelio cusi, vide tamen quæ notavit præclarus Tillemontius tom. 3. Hist. Imperatorum nota XI. ad vitam Septimii Severi.

III. De eo quod Constantinus M. apud Eusebium in ejus vita lib. IV. cap. 24. affirmavit se in externis * rebus Ecclesiæ Episcopum esse, consulenda præter Jo. Morini Ecclesiam per Constantinum M. liberatam, scripta contraria Nicolai Vedelii, post Utenbogardum jura Principum asserentis, & Jacobi Revii de Episcopatu Constantini M. Amst. 1642. 12. B. Gerhardus loco Theol. de Magistratu §. 177. Quo sensu Leo I. Papa Imperatori & Regibus etiam sacerdotalem palmam tribuat, disqvirit Paschasius Qvesnellius in notis ad Leonem M. p. 190. sq. edit. in 4. Prætereo quod Græci Imperatores in multis Ecclesiasticam sibi arrogarunt potestatem, de quo vide sis notas ad Joannem Curopalatum, sub init. & quod Rex Francorum Johanni Gersoni dicitur *Rex Sacerdotalis* seu *Pontificalis*, quod sacerdotum instar sacro inunctus sit oleo, unde longo post se intervallo cæteros Christiani Orbis Reges omnes relinquere scribit, Galus ipse, Johannes Filescius lib. 2. electorum p. 254. Et quod Carolum V. Imperatorem Pontificis maximi Romani dignitatem ambiisse. Vide Bælii Lexicon tom. 1. p. 897. nota Y & Maximiliani I. feruntur literæ ad Lichtensteinium, quibus in locum Julii II. Papæ Pontifex Max. creari serio desideravit, alizque ad filiam suam ** Margaritam Austriacam, datæ 18. Sept. 1511. quibus optat fieri Coadjutor Pontificis adhuc superstitis. Confer W. Christ. Kriegsmanni dissert. de attrito per Papas imperio &

K k k 3

Pon-

* Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τῶν εἰσῶ τ' Ἐκκλησίας, ἐγὼ δ' ἰ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ Θεῷ καθε-
 5 ἄμεν. Ἐπίσκοπος ἂν εἴην. Allatius p. 230. sq. de Consensu utriusque Eccle-
 siæ verba τῶν ἐκτὸς intelligit de rebus Civilibus, Petrus de Marca II. 10. de Con-
 cordia sacerdotii & Imperii pag. 91. de Gentilibus adhuc extra Ecclesiam constitutis.
 Ultrique contra Constantini mentem & Eusebii, qui eodem loco capitibus præceden-
 tibus & proxime sequentibus leges ac constitutiones Imperatoris Ecclesiasticas diserte
 memorat, qualibus referti etiam omnes Annales, plena omnia monumenta.

** Jo. Maillon Hist. Critique de la Rep. des lettres T. 4. p. 327. sq.

Pontificatu per Cæsares capeffendo, & Sam. Stryckii diff. quod quilibet Princeps in territorio suo sit Papa. Rariora exempla sunt quod Uladislaus Poloniæ Rex, Doctoris simul & Pastoris munere functus, Jacobus Nifibensis Episcopus idemque strategus ac πολιστάρχος, Georgius Princeps Anhaltinus idem ordinatus Pastor & editis quoque homilibus sacris clarus. Quæ vero Magistratus politici etiam circa sacra, circa vocationem, depositionem & punitionem Clericorum, (uti Salomon Rex exauctoravit Abjatharem Pontificem maximum 1. Reg. II. 26. Antiochus Epiphanes Jasonem 2. Maccab. IV. 33.) atque adeo in Ecclesiasticis univèrse quod externa & adiaphora spectat, sit autoritas, ex sententia veterum Christianorum disputavit Marcus Antonius de Dominis VI. 5. seq. de Rep. Eccles. & Grotius in libro de jure summarum potestatum circa sacra. Cui in Germania Francof. 1690. 4. recuso subiectus est Davidis Blondelli libellus de jure plebis in regimine Ecclesiastico, & alterius nescio cujus opusculum de officio Magistratus Christiani. Videndus etiam Gilbertus Burnetus in Historia juris Principum circa beneficia Ecclesiastica, Anglice edita Lond. 1682. 8. Fridericus Spanhemius tom. 2. Opp. p. 1240. sq. Et quæ de Imperatorum Rom. Monarchia atque circa res Ecclesiasticas juribus collegit χαλκέντερος Goldastus, opponenda tantisper Eugenii Lombardi Regali Pontificis Sacerdotio A. 1684. 4. atque Jo. Thomæ Rocaberti * Bibliothecæ maximæ Pontificiæ, XXI. tomis in fol. editæ Rom. 1699. donec alius vir eruditus jura Principum collectione ampliore selectorum in hoc genere scriptorum asseruerit. In quibus locus etiam debetur Archi-Episcopo Paris. Petro de Marca in præclaro opere de concordia Sacerdotii & Imperii edito Paris. 1663. & cum Observationibus Ecclesiasticis D. Justi Henningi Bøhmeri Jcti Hallensis Lips. 1708. fol. licet is præcipue de juribus Regum Galliæ circa sacra est sollicitus, quemadmodum & Carolus Molinæus in Monarchia Francorum p. 101. sq. & Matthæus Larroqvanus libro postumo Gallice edito de Regali jure, Roterdam. 1685. 12. De Pontificis Romani arrogata auctoritate & potestate in Principes ** ejusque origine videndi Samuel Pufendorfus introductione in Historiam tom. I. cap. ult. & in libro de habitu religionis ad vitam civilem : Franciscus Hottomannus in

* Vide Acta Eruditor. A. 1708. p. 385.

** Apud Meroënseſ veterem Æthiopum populum summa potestas teste Strabone XVII. p. 822. fuit penes Sacerdotes, tantaque auctoritas ut nonnunquam misſo nuntio mortem Regi imperarent, & ei allium ſufficerent. Poſtmodo Rex quidam confuetudinem hanc abolevit &c.

in libro cui titulus Brutum fulmen Papæ Sixti V. adversus Henricum Navarra Regem, p. 87. sq. 94. sq. 96. sq. &c. Daniel Chamierius tom. 2. Panstratiæ lib. XV. & lib. XVI. c. 20. sq. Theodosius Gibellinus sive qui sub illo nomine latet Matthæus Gæbelius, Consul Budissinus in libro Germanice edito cui titulus: Cæsareopapia Romana, Gvil. Barclajus de Potestate Papæ in Principes Christianos, Laurentius Banck de Tyrannide Papæ in Reges & Principes Christianos, Franeker. 1649. 4. Marcus Antonius de Dominis de Rep. Eccles. lib. 6. cap. 8. & 3 & 10. & 11. Eliás du Pin diss. VII. de disciplina Eccles. Natalis Alex. in Historia Eccles. tum alibi passim, tum tom. 8. edit. in fol. p. 443. ubi contra Francisci d' Enghien Auctoritatem sedis Apostolicæ in Reges disputat. Jo. Christoph. Becmannus notitia dignitatum illustr. p. 15. sq. Christianus Dreierus diss. XV. & XVI. controvers. cum Pontificiis, Hermannus Conringius & Jo. Hoornbeckius in examine bullæ Innocentii X. contra pacem Osnabrugensem, & nuper Joh. Petrus Ludovicus Jctus Hallensis in tractatu sine nomine edito * qui inscribitur Pâpstlicher Unfug wider die Krone Preussen/ welchen Clemens der XI. in einem den 16. April. A. 1701. ausgesreueten irrigen Brevi zur Verkleinerung aller gekrönten Häupter begangen. Colonix Brandenburgicæ 1703. 4. Videndus etiam liber editus Leodii 1645. forma minore, cui titulus *Jus Belgarum circa Bullarum Pontificiarum receptionem*, de quo Rich. Simon T. I. Bibl. selectæ p. 290. sq.

IV. De Sacerdotibus & sacro ordine apud Hebræos diligenter præ cæteris agit *Job. Lightfootus* tom. 1. operum, in libro de ministerio templi: *Jo. Saubertus* in operibus postumis: *Jo. Lundius* in opere Germanicè edito de rebus sacris Judæorum: *Job. Andreas Quenstedius* antiquitat. biblicar. cap. 1. & *Jonas Krumboltz*, Pastor Nosocomii Dresdensis, in sacerdotio Hebraico, Dresdæ 1707. 8. Ante Legem Mosaicam Sacerdotes passim fuere patres familias & filii primogeniti, post Legem hoc ad posteros Aaronis & tribum Leviticam restrictum fuit, quemadmodum etiam apud gentes quasdam Sacerdotium hæreditarium fuisse observat H. Dodwellus de jure Laicorum circa sacra p. 219. sq. & *Ezechiel Spanhemius* p. 567. sq. ad Callimachum, quibus adde quod *Ἀρχιεργέας* dignitas apud Ægyptios hereditaria erat, ut docet Herodotus lib. 2. cap. 37. & apud Rhodios sacerdotium teste Diodoro Siculo V. p. 227. d. Fuit & apud Hebræos Princeps reliquorum *summus Sacerdos*, qui in Pentateu-

* Hic auctor etiam Latine lucem vidit, sub titulo: *Nania Pontificis* &c.

tateucho fere simpliciter Sacerdos dicitur, de quo post alios videnda D. Theodori Dassovii dissertatio Kilon. 1703. 4. quæ inscribitur Dissidium Pontificis Romani & Hebræi. Post Pontificem Maximum apud Hebræos erant reliqui *Sacerdotes*, tum *Levita* strictè dicti, quos tres ordines invicem distinguit Clemens I. Epist. ad Corinthios §. 40. atque non absurdum videtur viris doctis, * ansam eos dedisse distinguendis in Christiana Ecclesia ordinibus Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, Apud Judæos hinc *Nathinai* atque *Scriba*, quos à *Legisperitis* non differre, contra Jo. Cameronem probat Jo. Vorstius lib. 1. de Hebraïsmis N. T. p. 84. Vide etiam quæ de scribis Judæorum observant Daniel Fesselius libro & capite primo adversariorum sacrorum, Caspar Barthius lib. 50. adversar. cap. 1. Præcipuum Pontificis Maximi ministrum fuisse 130, præter alios notat Beveregius ad Synodicum M. p. 196. Confer alios laudatos Clariss. Zellero p. 318. sq. de Vacca rufa, quod vero hic *Sagan* sive *ἡγούμενος* & *ἱερεὺς* perpetuus fuerit ejusdem summi Sacerdotis vicarius; singulari dissertatione negavit Johannes Nicolai A. 1699. 4. Saganii suberant Catholici de quibus dixi infra c. 14. §. 5. Ex Diaconis sive Levitis duo erant *colletores cistæ*, quorum erat vesperis sabbati pecuniam pro pauperibus colligere: alii tres *colletores catini*, qui cibos quotidie colligebant & inter pauperes distribuebant. Vide Clariss. Rhenferdium de decem Otiosis Synagogæ p. 147.

V. De Judæorum *Patriarchis* & *Primatibus* agit Petavius p. 55. ad Epiphan. Jac. Gothofredus ad codicem Theodosianum p. 213. tom. VI. Grotius cap. 10. de imperio summar. potestatum circa sacra p. 272. Beckmannus XVII. 2. 15. dignitat. illustr. Sam. Petitus lib. 2. c. 10. Var. lect. & lib. 3. c. 3. Var. Obs. De *Presbyteris* urbium *politicis*, à Sacerdotibus & magni Synedrii senatoribus distinctis vide Seldenum lib. 1. de Synedriis cap. XVII. Grotium ad Matth. XXVI. 47. & Luc. XIX. ult. *Synedrio magno* Pontifex Maximus non semper præerat, ut ostendit Seldenus cap. XI. de annocivili Judæorum. Sed de magno illo Concilio videbis ubi lubebit scriptores plures infra c. XIV. §. 2. à me laudatos. Jam adversus eundem Seldenum notare juvat Pontifices Maximos à Romanis non fuisse exutos Potestate juris dicundi in rebus civilibus (nisi forte in capitalibus delictis) ut ex Josephi XX. 8. & aliis locis demonstrat Humfredus Hody in libro Anglice A. 1693. 4. edito de causa sedium vacantium post injustam & non canonicam depositionem p. 35. ubi & de eo quod

* Bevereg. lib. 2. cap. 11. Codicis Canonum Vindicati.

quod *ἀρχιερέων* nomen pluribus commune fuerit præter Pontificem Max. & expontifices pontificesque exauctoratos. De *Archi-Synagogis*, Capitibus Academiæ & Doctoribus non Sacerdotibus, Grotius ad Matth. IX. 18. & in florum sparsione ad Jus Justinianum p. 339. ubi eosdem facit *Archiphereitas* memoratos in Novella Justiniana CXLII. Vide etiam Sam. Petium lib. 2. c. 20. Var. Lectionum. Franciscum Burmannum Parte II. Exercitationum, Jo. Morinum Exerc. Bibl. p. 258. sq. Campegii Vitringæ *Archi-Synagogum*, Franeqveræ 1685. 4. & Jac. Rhenferdium libro de *decem otiosis Synagoga* sive de decem hominibus ingenuis puberibusque, qui debebant in Synagoga præsto esse ut quolibet tempore advenientes invenirent justum cœtum, ad legitime orandum DEum, ibid. A. 1686. 4. De *Azanitis* (אזניתי) sive ministris Synagogæ, quæilectorum, cantorum & zditorum vice fungebantur, Petavius p. 58. ad Epiphan. De *quindecim præfectis sanctuarii* vide Misnam Schekalim tomo 2. edit. Surenhusii p. 191. seq. De *tribus quæstoribus* s. *thesaurarii templi*, totidemque *Emarcalim* s. *Camerariis*, & *duobus præfectis* id. pag. 192. sq. Ad *Didascalum* & *Majores Judeorum* Lex Honorii & Theodosii tom. 6. Cod. Theodof. p. 248. De XXIV, *Ephemeris Sacerdotum* s. vicibus hebdomariis per quas singulæ sacerdotum familiæ officio suo fungebantur, quorumque principes videntur dicti *ἀρχιερείς* perinde ut illi sacerdotes qui simul erant assessores magni Synedrii, consule præter interpretes ad 2. Chron. XXXI. 16. Nehem. XIII. 30. & Luc. I. v. 5. Constantinum I. Empereur ad Bertramum de Rep. Hebræorum cap. XVIII. Josephi Scaligeri notas ad fragmenta selecta veterum Græcorum subiecta libris de emendatione temporum pag. 54. sq. Lud. Cappelli opera posthuma p. 654. Abrahami Sculteti exercitt. Evangelic. lib. 1. cap. 7. & D. Jo. Henr. Maji dissertationem de hoc argumento, aliamque Pauli Slevogti Jen. 1649. editam, nec inter cæteras Slevogti dissertationes Jen. 1656. 4. junctim vulgatas obviam. *Pontificum maximorum successionem* præter Voisinium ad Raymundum Martini, aliosque quamplurimos, diligenter tradit Waltonus in Apparatu ad Scripturam S. & Carolus Sigonius lib. V. de Republ. Hebræor. c. 2. Ante Aaronem nullum fuisse Pontificem Max. probat Chamierus tomo 2. Panstratiæ lib. IX. cap. 9. Neque in Hasmonæis sive Maccabæis veram Pontificum successionem interpellatam, Seldenus de successione in Pontificat. p. 226. & l' Empereur ad Bertrami c. 13. de Rep. Hebr. Neque duos simul aut annuos Pontifices fuisse Rich. Montacutius Appar. ad Origg. Ecclesiast. p. 222. 235. sq. Talmudistarum incertiam circa numerum & successionem Pontificum maximorum

rum perstringit Joh. Morinus Exerc. Bibl. p. 286. Samaritani in Epistola ad Josephum Scaligerum affirmant ab Aarone usque ad suam ætatem numerare se summos sacerdotes CXXII.

VI. De Sacerdotibus apud gentes varias, quorum alii annui, alii fuerunt perpetui sive *ἀἰετῶν*, (vide Valesium p. 193. ad Euseb.) eorumque generibus nonnulla collegerunt Alexander ab Alexandro lib. 2. genialium dierum cap. 8. p. 318. sq. & Joh. Saubertus lib. de sacrificiis cap. 6. & 7. ubi singillatim de Sacerdotibus veterum Germanorum, Gallicorumque. Præclara etiam de ordinibus Sacerdotalibus apud varias gentes annotavit Huëtius lib. II. Alnetanarum quaestionum c. 20. §. 6. uti de Græcorum Sacerdotibus Potterus II. 3. Archæol. tom ult. thesauri Gronov. Idem argumentum sed admodum leviter attigit Franciscus Rous Archæol. Attic. II. 8. ubi etiam de Mystagogis sive Hierophantibus ex Meursii lib. de sacris Eleusin. cap. 13. Multi ut Sacerdotes Cereris perpetuo cœlibatum servabant. Vide notas ad Lucian. tom I. p. 93. edit. Amst. alii ut Megabyzi sive Sacerdotes Dianæ Ephesiz teste Strabone galli erant sive spadones, ut Sacerdotes Deæ Syriæ quoque, de quibus idem Lucianus. De Pontificibus Græcorum Asiarchis (Act. XIX. 31.) neocoris, id. XIX. 31.) Sacerdotibus Stephanophoris, aliisque uti etiam de Fratris sacrorum, orgeonibus, thiasotis & archithiasotis, fuse differit Antonius van Dale in Dissertationibus ad antiquitates è marmoribus antiquis illustrandas Amst. 1702. 4. editis. Idem diss. V. agit etiam de Prytanibus, quod genus Sacerdotii magistratui politico fere annexum erat, de quo exstat etiam eruditus Ezech. Spanhemii liber de Vesta & prytanibus Græcorum tom. V. Antiquitatt. Græc. De Pastophoris illustri Cuperus in Harpocrate pag. 131. De Melanophoris Steph. le Moÿne Epistola singulari ad Cuperum, eidem Harpocrati adjecta. De Sacerdotibus Ægyptiorum Clemens VI. Strom. p. 633. sq. Jac. Gothofredus ad vet. expositionem Mundi p. 25. Joh. Marshamus in Canone Chronico, H. Witfius in Ægyptiacis & Joh. Nicolai libro de Synedrio Ægyptiorum.

VII. De *ἀρχιεραῖς* & Sacerdotibus fœminis variarum Dearum apud Græcos Romanosque consules Clariss. Montfauconum in Palæographia Græca p. 160. & Caroli Patini commentarium ad vetus monumentum Marcellinæ, ubi & de tribus ordinibus Antistitum fœminarum (ut apud Romanos Vestalium) *μελλιεραῖς*, *ιεραῖς*, & *παριεραῖς* è Plutarcho

cho p. 795. an feni gerenda Resp. præter quas erant etiam *ἱερατεύουσαι* Sacerdotibus fœminis ministrantes, & *ἀειτεῖραι* quæ preces fundebant. Sacerdotis maximæ matris DEum Magnæ Idææ & Sacerdotis maximæ Vestalis icon apud Sponium p. 150. Misc. De flaminicis, mulieribusq̄ sacra curantibus atqve in his de virginibus Vestalibus plura Saubertus lib. de sacrificiis cap. VIII. & Justus Lipsius libro de Vesta & Vestalibus, qui & separatim, atqve inter opera Lipsii sæpius recusus, in quinto etiam thesauri Græviani tomo legitur. Præter virgines Vestales quinque, sextamqve Vestalem maximam, de quibus Onufrius etiam tom. 1. Græv. p. 227. 257. sq. fuerunt Romæ è fœminis Sacerdos Cereris, & quindecim flaminicæ Diales, totidem virgines saliares, & Sacerdotes bonæ Dææ, aliorumqve flaminicæ Deorum. Flaminum quoque uxores flaminicas dictas idem Onufrius observat p. 219. Apud Persas *ἱερεῖαι Ἀρτέμιδος* & *Ἀνέτιδος* in Ecbatanis. Plutarch. Artaxerxe p. 1025. Apud Argivos Phalides ab Adamanta, Sacerdote Eurysthei filia. Syncell. p. 172. Sed apud Ægyptios teste Herodoto II. 35. uti Hebræos quoque & Christianos fœminæ Sacerdotes nullæ. Cantricum mentio Nehem. VII. 67. sed docere in Ecclesia prohibitum fœminis I. Cor. XIV. 34. Ambrosius in Psal. I. *Mulieres Apostolus, in Ecclesia tacere jubet, Psalmum etiam bene clamant, Hic omni dulcis erati, hic utrique aptus est sexui.*

VIII. De Sacerdotibus veterum Romanorum post Fabii Piætoris, M. Varronis aliorumqve scripta deperdita, consuli possunt libelli Pomponii Læti, Raphaëlis Volaterrani & Henrici Bebelii frequentissime excusi, tum seorsim tum in Petri Scriverii republica Romana & ad calcem compendii antiquitatum Romanarum concinnati à Philippo Caroli. Libellus de Sacerdotiis Romanorum qui sub Lucii Fenestellæ antiquissimi scriptoris nomine prodiit, autorem habet recentem scriptorem Andream Dominicum Floccum, ut eruditorum consensu hodie constat. Præcæteris autem diligenter in hoc argumento de Sacerdotiis Romanorum versatus est Onuphrius Panvinius in prioribus 145. capitibus operis luculenti de civitate Romana tom. 1. Græv. qui Pontifices Maximos, quorum memoria extat ordine Chronologico recensuit lib. V. Fastorum: Gvielmus Choulius in tractatu brevi de Sacerdotiis, libro de religione Romanorum annexo. Paulus Merula in tractatu brevi de Sacerdotibus Romanorum, qui cum aliis ejusdem scriptis posthumis lucem aspexit Lugd. Bat 1684. 4. Jacobus Gutherius, vir præstantissimus (licet ab H. Norisio in Cenotaphis Pisanis & à Grævio præf. ad tom. 5. thesauri

subinde castigatus) in libris quatuor de veteri jure pontificio, Parisiis 1612. 4. & in tomo V. antiquit. Romanar. Grævii. Præterea quæ de Sacerdotiis Romanorum habet Freinshemius ad Flori lib. 1. cap. 2. ubi octo ordines à Numa institutos persequitur, tum Rosinus l. 3. & ad eum Demsterus, Wolfg. Lazius lib. 3. de republ. Romana, Struvius cap. 12. aliique qui corpora atque systemata antiquitatum Romanarum composuerunt.

IX. Locus insignis Festi non est prætereundus: *Ordo Sacerdotum æstimatur Deorum majestate, ut maximus quisque. Maximus videtur Rex, deinde Dialis, post hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto Pontifex Maximus. Itaque in conviviiis solus Rex supra omnes accubat, sed Dialis supra Martialem & Quirinalem: Martialis supra proximum, omnes dein supra Pontificem. Rex quia potentissimus: Dialis quia universi mundi Sacerdos qui appellatur Deus: Martialis, quod Mars conditoris urbis parens. Quirinalis, socio Imperii Romani Curibus adseito Quirino. Pontifex maximus, quod iudex atque arbiter habetur rerum divinarum humanarumque. De Rege sacrorum, cujus uxor Regina sacrorum appellabatur, videndus Alexander ab Alex. III. 27. Onufrius de Civ. Romana tomo I. Græv. p. 243. 258. & Gutherius lib. 1. de jure Pontificio cap. 31. tom. V. Græv. qui etiam de Pontificum collegio & officiis ac Pontifice Maximo diligentissime disserit lib. 1. & 2. & provocationem ab hoc ad populum fuisse observat lib. 2. c. 10. seq. De collegio Fratrum arvalium aliisque sacris sodalitatibus Pontificum augurumque agit Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 26. & ibi Tiraquelus: tum Gisbertus Cuperus lib. 4. Obs. c. 13. ubi contra Gutherium observat quatuor summa Sacerdotum collegia Romæ fuisse; Pontificum, Augurum, Quindecimvirum & Septemvirum Epulonum, non vero Aruspicum ut viro doctissimo visum fuerat. Pontifices maximos veteris Romæ recenset Onufrius libro V. fastor. Romanorum p. 94. 330. sq. De Pontificibus idem Alexander lib. 2. c. 8. & diligentius Joh. Andreas Bosius Prof. Jenensis in dissert. de Pontifice maximo ** Romæ veteris, & Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum adversus Jacobum Pacidium l. Gothofredum Jen. 1656. 4. & in eodem tomo V. thesauri Græviani. De Pontificibus majoribus (quorum caput Pontifex maximus)*

&

* Tamen Regis sacrificuli sacrificium Pontifici subjectum diserte testatur Livius II. 2. ne additis nomini honoris aliquid libertati, cujus tunc præmia erant cura, offeres.

** Sic dicti etiam maximi & maximæ Sacerdotes, curiones maximi, maximi augures &c. Vide illustrem Cuperum ad Lactantium de moribus persecutor. p. 211.

& de minoribus, (antea dictis scribis Pontificum) H. Noris Cenotaph. Pisan. diff. 1. c. 5. De Augustalibus flaminibus, sodalibusque idem c. 6. Vide & diff. 2. c. 5. & 7. ubi de Pontificum vestibus, ætate &c. De duumviris, decemviris, quindecimviris sacris faciundis, à quibus Sibyllina quum opus esset consulebantur, præter eundem Alexandrum lib. 3. c. 16. atque eos qui de Sibyllinis carminibus scripserunt, videndus Petrus Tafsinus cap. 5. de anno seculari Romanorum, tom. VIII. thesauri Græviani pag. 494. sq. De septemviris Epulorum Christophorus Cellarius ad Plinii Epistolas pag. 86. De gallis Sacerdotibus Cybeles & Archigallo, Rigaltius ad Commodianum Instruēt. XVII. 3. De Saliis Tobias Guthberlethus libro singulari Franeqv. 1704 8. & Jo. Dan. Ramus in diff. de Ancilibus Romanorum Hafniæ 1706. 4. Singulis templis Diisque singuli flamines qui sacra facerent, sed plures sodales. De Sodalibus, flamine & salis ad cultum principum ἀποθεωθέντων constitutis vide Dodwelli prælect. Cambden. pag. 160. sq. De ministris sacrorum populi Rom. Onufrius in civitate Romana tom. I. Græv. p. 251. 259. & Gutherius de jure Pontificio II. 13. sq. tom. V. Græv. De ædituis Alexander etiam ab Alexandro lib. 5. c. 17. De Tibicinibus eorumque collegio præter Dempsterum ad Rosinum Casp. Bartholinus libris 3. de tibiis veterum. Neque vero mirum tot & tam diversos ordines sacris rite colendis apud Romanos constitutos fuisse, quoniam diligentissime illa observari summi esse momenti semper existimarunt, ita ut si minutissima etiam aliquis neglexisset, statim tora actio esset vitiosa, summi magistratus exauctorarentur, triumphus negaretur, quod nimirum persuasum esset Romanis magis ad Reip. salutem facere si Magistratus ac viri principes divina suspicerent ac religentes essent quam si profigerent hostes, ut notat Plutarchus Marcello l. 300. cui jungendus Valerius Max. lib. I. ubi & de relig. auspiciis.

X. Sacri ordines *Ecclesiastici* vel nascenti-Ecclesie peculiare sunt, vel cum succedentibus temporibus communes, vel postea demum superinducti. Nascenti Ecclesie peculiare sunt *Apostoli* proprie sic dicti & *Evangeliste*, quoniam Apostoli nomen non tantum Christo ipsi Ebr. III. 1. & Johanni Baptista apud Tertull. imponitur, sed & LXX. discipulis Domini, & discipulis Apostolorum, & iis qui diu post Apostolos in Ecclesia docuerunt & Evangelium propagarunt. Vide Valesium ad Euseb. p. 21. sq. & p. 41. sq. M. Antonium de Dominis lib. 2. de Rep. Eccles. c. 2. §. 47. Blondellum de Episcopis p. 50. 85. & 113. Peravium

dogm. Theol. de Hierarchia Eccles. Maturinum Vess. la Crose, in dialogis Gallice editis p. 141. sq. & D. Joachimum Hildebrandum libro de Hierarchia Ecclesiastica &c. Quomodo Constantinum M. inter Principes Apostolorum ἐν βασιλευσι Ἀπόστολων dictum observat Grotius p. 21. de jure summarum potestatum circa sacra. De Apostolis eorumque ministerio & auctoritate vide Franciscum Burmannum de ministris N. T. extraordinariis dissert. 2. usque ad undecimam: Casaubonus ad Baronium p. 277. sq. Petavius lib. 1. cap. 5. de Hierarchia Eccles. Tho. Bilsonus de perpetua Ecclesie Christi gubernatione, Frid. Spanhemius in quaternario dissertationum historici argumenti, tomo secundo operum recuso, pag. 289. sq. dissert. de Apostolis & Apostolatu. Eorum episcopatum fuisse oecumenicum s. nulli certo loco alligatum ostendit Walo Messalinus s. Claudius Salmasius in libro de Episcopis & Presbyteris p. 198. sq. Episcopos quoslibet orthodoxos dictos fuisse Apostolos & Apostolicos & Ecclesias Apostolicas non tantum Romanam ostendit Blondellus loco laudato & B. Dorshæus part. II. Vindic. in Exodum p. 125. agnoscunt etiam Baluzius ad Vincentium Lerinensem p. 368. & Paschasius Quesnellus in notis ad Leonem M. p. 867. & 871. Neque prætereundum quod non modo Johannes Baptista, Prophetæ & doctores Apostolorum nomine veniunt, vide Sirmondum ad Ennodium p. 76. Sed etiam ἡ Ἀποστολῆ sive Apostola in fœminino dicitur S. Thecla, apud Joh. Ernest. Grabium tom. 1. spicilegii p. 331. & similiter alie mulieres sancte apud Frontonem Ducæum in notis ad Chrysostomum tom. 1. p. 90. De Apostolorum proprie dictorum prærogativa, vocatione, ministerio & donis singularibus agunt etiam Henr. Dodwellus in diff. 1. ad Irenæum, & Gvil. Caveus in introductione ad vitas Apostolorum. Ut ut vero haud plane certum est quod à Judæis nomen Apostolorum mutuati sint Christiani, cum apud Græcos vetustissimos quoque passim Apostoli nomen pro ministro vel legato occurrat, ut apud Herodotum lib. 1. cap. 21. vide tamen quæ de Apostolis Judæorum Baronius ad A. C. 32. Casaubonus ad Baron. p. 274. sq. Grotius ad Matthæi X. 1. Heinsius ad Lucæ VI. Morinus p. 260. Exerc. Biblic. Sam. Petitus Var. lect. c. 24. (lib. 2. cap. 20. Seldenus de anno civili Hebr. cap. 15. p. 84. Petavius ad Epiphan. hæresi 30. & tom. 3. dogm. Theol. pag. 683. & 739. edit. Paris. D. Joh. Frid. Mayeri Ἐμακαρίτης dissertatio de Apostolis Hebræorum, Gryphiswald. 1704. in qua etiam de illorum Patriarchis duobus, uno in Palæstina, altero in Babylonia, quorum Apostoli illi fuere administri.

XI. De *LXX. discipulis* præter Burmannum parte 2. Exerc. pag. 95. sq. diligenter agit David Blondellus libro de Episcopis p. 99. usque ad p. 125. qui p. 109. cum Apostolis æquo jure atque conditione fuisse contendit. Quod per omnia admittendum non videtur, ut perspicue patet ex electione Matthiæ, quæ nulla fuisset, si Matthias & Barnabas, utpote jam inter 70. discipulos constituti, non per promotionem ad Apostolatum majus aliquod ministerium fuissent adepturi. Pseudo Dorothei libellum commentitiis LXX. discipulorum nominibus refertum, & de iisdem Jambos Nicephori Xanthopuli, lubens prætereo. Omitto etiam *Pseudapostolos*, de quibus D. Jo. Georgii Neumanni diatriba lucem vidit Witeb. 1708. 8.

De *Evangelistis*, quos Evangelizatores vocat Tertullianus libro de Corona militis, agit Burmannus part. 2. exercitationum pag. 215. seq. Quamquam verò propria & singulari quadam appellatione IV. tantum sunt Evangelistæ, cujus numeri rationes allegoricas ex S. Irenæo & aliis veteribus attuli in Codice Apocrypho Novi Test. in quo etiam plura Apocrypha recensui Evangelia: tamen Etymologica usurpatione ita dicti sunt non tantum Apostoli & Apostolici viri qui Evangelium Christi hominibus annunciarunt, sed etiam post illa tempora Evangelii doctores quicumque, quæ emadmodum Cæsarius quæst. 45. quoque Magos qui ad Christi cunas venerunt vocat *Ευαγγελιστὰς καὶ πρῶτες κήρυκας ἐθνῶν ἢ Σεανδρικῆς ἐπιφειτήσεως*. Quamobrem & Episcopus Meldensis Jo. Benignus Bossuetus in historia Variationis Ecclesiarum protestantium p. 26. sq. sine magna ratione carpit Lutherum, quod in subscriptione literarum ad Georgium Saxoniam Ducem, se Evangelistam Wittenbergensem appellavit, quod ex more illius ætatis fecit. Memini me in Bibliotheca Rev. D. Mayeri videre Literas A. 1520. scriptas ad Lutherum tertio die Novembris à Sebastiano Hoffmeistero, in quarum subscriptione hic se vocat sacrarum literarum Doctorem Evangelistam apud Minores Constantiæ, ut adeo hac ætate istud nomen usurpare adeo insolens haud fuerit. De *Prophetis* Novi Testamenti vide eundem Burmannum Parte II. Exercitat. dissert. 12. & sq.

XII. Ordines Ecclesiastici nascenti Ecclesiæ & sequentibus seculis communes fuere hi tres, *Episcopi*, * *Presbyteri* & *Diaconi*. Ac de Episcopo-

* *Σκοπὸς* & *ἐπίσκοπος* ☉ pro custode & inspectore apud Æschylum, Callimachum, Ciceronem VII. 11. ad Atticum, aliosque. Vide Ezech. Spanhemium ad Callimachum

scoporum quidem ac Presbyterorum dignitate & juribus, num eadem utrorumque fuerit Apostolicis temporibus auctoritas, an Episcopi Presbyteris, jam ab Apostolorum tempore fuerint superiores, acerrime & plurimis scriptis a Viris doctis fuit disputatum. Episcoporum supra Presbyteros auctoritatem & divino jure competentes prerogativas defendit Bellarminus libro de Clericis tom. 2. Controvers. & de Ordine tom. 3. Dionysius Petavius in libris de Hierarchia Ecclesiastica, Jo. Morinus Part. 3. Exerc. 3. de sacris Ordinationibus, Thom. Bilsonus, Episcopus Winthoniensis, de perpetua Ecclesiae Christi gubernatione Lond. 1611. 4. Jo. Pearsonius in Vindiciis Ignatii part. 2. cap. 13. Beveregius Codice Canonum illustrato lib. 2. cap. 11. Henr. Hammondus in libro de Episcopis & Presbyteris, aliique Episcopatum partium Angli & Scriptores Romanae Ecclesiae. Henricus Dodwellus in variis scriptis, Franciscus Brokesby in Historia Hierarchiae Ecclesiae primitivae per tria saecula & initium quarti, Lond. 1712. 8. E contrario Episcopos & Presbyteros divino jure & Apostolico more ejusdem plane esse dignitatis & auctoritatis disputant praeter ceteros David Blondellus in libro de Episcopis & Presbyteris, Claudius Salmasius in apparatu ad libros de primatu Papae & in dissertatione Lugd. Bat. 1641. 8. edita de Episcopis & Presbyteris sub nomine Walonis Messalini: Christianus Dreierus in controversiis cum Pontificiis dissert. 21. D. Jo. Franciscus Buddeus Exercitatione de origine & potestate Episcoporum, Jenae 1705. 4. & Protestantes fere communiter, atque in Anglia Presbyteriani. Vide & Baluzium p. 366 & 367. sq. ad Lupum Ferrariensem. Cum autem longo Ecclesiae usu Episcoporum ordo ac Presbyterorum distinctus esset, Aetiani * in quarto post Christum natum saeculo qui nec dum ullum eorum discrimen (perinde ut hodie Presbyteriani) esse volebant, haereticis ideo adscribuntur apud Epiphanium, Haeresi 75. num. 3. Alia tamen Protestantium nostrorum ratio est, qui Episcopos & Presbyteros jure divino quidem & Apostolico usu pares fuisse affirmant, subordinaciones tamen Ecclesiasticas ideo non improbant, ut plerique ipsorum in Ecclesiis suis eam amplectantur ipsi, dum supra Diaconos & Pastores habent vel Episcopos & Archi-

chum p. 158. Pontifex Maximus *παρθέτων ἱερῶν ἐπίσκοπος* Θ. Plutarch. in Numa. *ἐπισκοπῶντες τὰ τὴ πόλεως ἅνια*. Schol. Aristophanis ad Vespas, 1398. Everhardus Otto de Aedilibus Coloniae p. 237. sq.

* Salmasius in Apparatu de Primatu Papae p. 113. Romanam Ecclesiam ipsammet arguit Aetii vestigiis insistere in eo, quod in septimo ordinibus Episcopos sub Presbyteris comprehendit, atque unam *ταξίν* utrorumque constituit.

Archi-Episcopus ut in Svecia, Daniaqve, Prussia ac Britannia: vel Præpositos, & Inspectores, Superintendentes ac Superintendentes generales ut in Germania passim. Ac Superintendentis quidem vox (licet arrogantior videatur Danzo & Sibrando Vomelio apud Crenium tom. 16, animadvers. p. 223.) apud Hieron. Epist. 8. ut dixi obvia est, uti verbum *superintendere* apud Augustinum XIX. 19. de C. D. In Saxonia frequentari cœpit post visitationem A. 1528. notante Seckendorfio. Confer Casp. Ziegleri Superintendentem ad normam Constitut. Ecclesiasticarum in Electoratu Saxonico descriptum, Dresd. 1688. 4. Ambrosio *Superinspector* cap. 6. de dign. Sacerdotali. Episcopos in primitiva Ecclesia parochiis fere tantummodo, non amplioribus diocælibus præfuisse disputat auctor libri Anglice vulgati Lond. 1712. 8. cui titulus: *a clear account of the ancient Episcopacy.* Acta Eruditor. tom. 6. supplementi pag. 60. seq.

Episcoporum præcipue erat ordinare in Clerum cooptandos, baptizare, confirmare, causas Ecclesiasticas decidere, pauperum curam habere, templa consecrare, disciplinam Ecclesiasticam moderari aliaque similia, de quibus idem Blondellus late disserit, & ea interdum Presbyteris quoque concessa fuisse probat; Quod singillatim circa ordinationem (præcipuum quoddam Episcoporum munus haberi solitum) probavit D. Joh. Hulfemannus, Theologus Lipsiensis, in diss. de ministro ordinationis, Rev. Jo. Guntherus, Ecclesiastes itidem Lipsiensis meritisimus, in Apologia Ministrorum Lutheranorum adversus Christiani Helwig librum Uratislav. 1697. 12. vulgatum quod Presbyteri destituantur facultate ordinandi Presbyteros; Lipsiæ 1698. 4. Germanicè edita, & novissime scriptor Gallus de præjudiciis falsis & legitimis, Delph. 1701. 12. præjudicio 2. Vide etiam Rich. Simonem Bibl. selectæ tom. 2. p. 12. sq. ex Isaaci Hoberti *ἀρχιερατικῶ*, & p. 18. Edmundum Martene lib. 1 parte 2. de Ecclesiæ Christianæ ritibus p. 286. seq. Apud Vopiscum in vita Saturnini memorantur Christi Episcopi, quod non aliud est quam Episcopi Christiani. Vide Jo. Seldenum ad Eutychium p. 146. Episcopis neutiquam competere ut arma tractent, aut cum Julio II. Papa abjectis Petri clavibus gladium Pauli arripiant, probavit Caspar Zieglerus *ὁ μακαρίτης* in libro qui inscribitur: Episcopus miles in veteri Ecclesia in-visus. Episcoporum fuisse in cœtibus publicis prædicare, jam supra cum de Concionibus veterum dicerem, observare me memini. Nunc addo etiam catechizandi munus eis tribui ab Hieronymo Epist. ad Pam-

machium de erroribus Joh. Hierosolymitani. De Episcoporum officio circa pœnitentes confer Morinum lib. VI. de pœnitentia cap. 76. & IX. 33. Episcoporum esse benedicere notatur in constitutionibus Apostolicis lib. 8. cap. 41. Præcipua quoque ipsorum cura fuit ut doctrinæ & vitæ Cleri observatores essent, & exemplo pariter atque doctrina gregi suo præirent, tanquam speculatores à Domino constituti sive præfides, præfidentes, præpositi ac Superintendentes, ut Hieronymo & aliis veteribus appellantur. Confer in Joh. Filefaci opusculis variis diatribam primam, quæ est de sacra Episcoporum auctoritate, Paris. 1614. 8. De antiquis & majoribus Episcoporum causis, condemnationibus, appellationibus videndus Jacobi Boileau liber Lugduni A. 1678. editus contra Cl. Davidis librum de judiciis Canonicis Episcoporum. Solis Episcopis competere jus Hæreticos absolvendi & Ecclesiæ reconciliandi, ex veteris Ecclesiæ usu probatum invenit libro singulari Jo. Baptista Thiers, de quo Elias du Pin tom. 18. p. 281. Num integrum fuerit Episcopo successorem sibi ante obitum designare, vide Rob. Jenkini defensionem Augustini contra Johannem Phereponum sive Clericum (Cantabrig. 1707. 8.) p. 95. sq. De Episcopi throno in Ecclesia, Menardus pag. 85. ad Sacramentarium Gregorii M. De Episcoporum Ordinatione, electione idem pag. 299. sq. cui, si quis usum Ecclesiæ Rom. recentioris ætatis nosse velit, junget Cerimoniale Episcoporum. De baculo sive pedo Episcopi Cangius Glossar. in *πατερικόν*, Macri fratres in Hierolexico voce baculus & p. 387. ubi icon Gelasii I. Papæ cum baculo: & Jo. Ciampinus in diss. Historica an Romanus Pontifex baculo pastoralis utatur, Rom. 1690. 4. De depositione Episcoporum & accusationibus adversus eos non facile admissis, agit Petrus de Marca in opere de concordia Sacerdotii & Imperii lib. 6. & 7. Quamquam vero Episcopi ex Presbyteris & Diaconis legendi essent, tamen non desunt exempla Episcoporum ex Laicis ad illam dignitatem per saltum ut loquuntur eveكتورum, quales sunt Ambrosius, Nestarius, Tarasius, Nicephorus, Photius aliique apud Leonem Allatum p. 169. libri de ætate & interstitiis ordinum apud Græcos. His addes Thalassum de quo Socrates VII. 48. & quæ Valerianus Flavingius in vindictis ad thesin Clevesianam de Episcopatu, de quo libro Elias du Pin tom. XVIII. Bibl. scriptorum Eccles. p. 102. De translationibus Episcoporum ab una sede in aliam Ecclesiam adeundus laudati Ziegleri libellus de Clerico renitente. De *Episcopissis*, edita est Rev. D. J. F. Mayeri dissertatio, cujus titulus non ita est intelligendus,

ac si regimen Ecclesiasticum olim commissum fuerit etiam sœminis, sed quod inter primos Christianos etiam Episcopi non defuerint uxorati, *ἑπίσκοπος* vocat & Epiphanius LXXIX. 4. De *Episcopis titularibus* sive titulari tenus Episcopis in Romana Ecclesia vide Michaëlem Siricium in abominationibus Papatus pag. 44. Hallensium observationes selectas tom. I. p. 63. sq. & Matthiam Flacium in limine confutationis Episcopi Sidonii, quibus adde quæ de simili apud veteres usu Beveregius ad Synodicum pag. 65. a. pag. 67. b. & quæ de Episcopis honoris causa ob insignes virtutes ad nullum certum locum creatis notat Mich. le Qvien ad Jo. Damascenum tom. 2. p. 667. licet olim vix quisquam ordinatus est sine titulo, hoc est ut non ad certam Ecclesiam destinaretur. Vide Baluzium ad Lupi Ferrariensis Epist. 29. p. 363. De *Chorepiscopis* sive villanis Episcopis, (*Land-Bischoff*) episcoporum veluti adjunctis atque ut ita dicam suffraganeis, videndi Svicerus in Thesauro, & in Glossariis Cangius ac Lindebrogius, imprimis vero Morinus part. 3. Exerc. 4. de sacris Ordinatt. & Blondellus lib. de Episcopis p. 93. sqq. qui primam eorum mentionem in Concilio Ancyrano can. 13. & in Occidente serius receptos observat. Multa etiam de iisdem Chorepiscopis etsi non admodum inter se conspirantia Petavius ad Epiph. p. 277. sq. & tom. 3. dogm. Theol. p. 789. 795. sq. edit. Paris. Petrus de Marca II. 13. sq. de concordia Sacerdotii & Imperii, M. A. de Dominis II. 9. de Rep. Eccles. Salmasius sub Walonis Messalini nomine latens p. 225. sq. 312. sq. & apparatu de primatu Papæ p. 54. sq. 94. sq. Beveregius ad can. 13. Ancyran p. 175. sq. Dan. Larroqvanus Adversar. sacr. p. 55. Pompejus Sarnellus in Epistolis Ecclesiasticis Italice editis Epistola 5. & Franciscus Brokesby in Historia Hierarchiæ Ecclesiæ primitivæ c. 13. A Chorepiscopis distincti erant *Periodevta* sive Presbyteri *ἐπιχώρις* ac *visitatores*, in Concilio Sardicensi & Chalcedonensi memorati, regendis per vicos ac pagos parochiis, licet nonnulli confundunt. Vide Bevereg. ad can. 57. Laodicen. Caveum primitiv. Christianism. pag. 224. Menagium Amœnitat. juris cap. 35. & Justellum ad Codicem Ecclesiæ universæ p. 217. sq. *Episcopi Cardinales*, quibus præter Episcopatum suum alius quoque morte Episcopi vacuefactus ac vacans ita fuit subjectus, ut binarum essent Episcopi Ecclesiarum. Acta Erud. A. 1713. p. 382. De *Suffraganeis* Andreas Saufszus p. 89. sq. de Mysticis Galliæ scriptoribus. Jam *Coëpiscopi* jam *Comprovinciales* ab antiquioribus dicuntur, qui Metropolitano subduntur Antistites. Launoj. inquisitione in chartam immunitatis p. 39. sq. De E-

piscopo vifitatore quando Ecclesia Antiftite proprio deftituitur. vide Francifci Nicolai diff. Rom. 1710. 4. & Ephemerides Parif. A. 1710. Nov. p. 591. fq. & A. 1712. Octobr. p. 468. De Epifcopis pleraqve notatu digna collegit Cafp. Ziglerus in erudito fuo de Epifcopis libro. Ad Jacobi Ufferii confilium de reducendo Epifcopatu ad formam regiminis Synodici in antiqva Ecclefia recepti, difputat nonnulla Joh. Hoornbeckius lib. 1. mifcell. facror. cap. 25. De *cathedra Epifcopi* Pompejus Sarnelli in antiqva Baſilicographia c. 48.

XIII. *Presbyteros dictos Sacerdotes ſecundos* notat Sirmondus T. 1. Opp. p. 945. fq. 967. omniaqve illis fuiſſe communia cum Epifcopis fatetur Hieronymus, ſolam excipiens ordinandi poteſtatem, de qua jam ſupra dixi. Apud primos vero Chriſtianos Presbyterorum munus peculiariter etiam fuiſſe Eccleſiæ negotia externa curare, neqve omnes functos fuiſſe officio docendi ac prædicandi Evangelium, contendit V. C. Juſtus Henningus Bøhmerus obſervationibus ſelectis ad Petrum de Marca p. 23. fq. provocans ad locum Apoſtoli 1. Timoth. V. 17. Vide ſis etiam Claudii Fonteji diff. de antiqvo Presbyterorum jure in regimine Eccleſiæ. Presbyteros vero temporarios in veteri Eccleſia nullòs fuiſſe probat Hugo Grotius cap. XI. libri de poteſtate ſummarum poteſtatum circa ſacra ſ. 13. Presbyteri debebant eſſe 30. annorum, ut probat Svicerus *περὸ βύτης* & Leo Allatius in libro de ætate in collatione Ordinum apud Græcos p. 37. fq. Rom. 1638. 8. ubi & de aliis ordinibus qua ætate ad illos admitterentur. Inter Presbyteros præcedebat, qui prius ordinatus eſſet, ut docet Paſchaſius Qveſnellus p. 270. ad Leonem M. Plerumqve XII. erant Presbyteri in una Eccleſia ſecundum numerum totidem Apoſtolorum, unde Marcum duodecim Presbyteros Alexandriæ conſtituiſſe narrat Eutychius. Conf. Grotium ad Apocalypſ. V. 5. & 7. & Dodwellum libro Anglice edito de uno Sacerdotio & uno altari c. 12. p. 349. fq. ſed ſi uſus Eccleſiæ plures ferret, plures etiam adſciſcebantur, uti CPolitana Eccleſia Juſtiniani temporibus habuit Presbyteros LX. De *Presbytero pœnitentiario* videndi Socrates V. 19. Sozomenus VII. 16. & ibi Valeſius. B. Martinus Chemnitius examine Concilii Trid. part. 2. ubi de confeſſione p. 348. fq. Joh. Forbeſius Inſtr. H. H. Theol. p. 666. ſeq. Joh. Dallæus de Confeſſione IV. 2. Gvil. Caveus Epif. ad Cafp. Calværium; tomo poſteriore ritualis Eccleſiaſtici à Calværio editi ſubjeſta, atqve in Actis Eruditorum A. 1705. p. 167. repetita. Dionyſ. Petavius diff. Eccleſiaſtic. p. 179. ſeq. Latinus Latinius tom. 1. Epif. p.

318. 325. sq. Emmanuel Schelstratenus ad Concil. Antiochen. p. 289. & Natalis Alex. Historiæ Eccles. tom. 8. p. 176. sq. edit. in fol. De *Presbyteriſſis* five viduis & matronis ætate provectis quibus negotia quædam externa pauperesq; & ægroti ab Ecclesia curandi committebantur, (*πρεσβυτιδας* vocat Apostolus Tit. II. 3. nonnulli etiam *πρεσβυτεριδας*) vide Svicerum in *πρεσβυτις*, Samuelem Basnage Annal. tom. I. p. 452. Coteler. ad constitut. Apostol. III. 9. Wolfgangum Gundlingium aliosque viros doctos ad Can. XI. Laodicen. ubi *Presbyteræ* five ut Isidorus Mercator appellat *matriculariæ* constitui prohibentur, & Matthias Zimmermannus Superintendens Misenenſis libro singulari de *Presbyteris* & *Presbyteriſſis*, Annæberg. 1681. 4. in primis à p. 48. ubi *Presbyterorum* etiam uxores *Presbyteras* dictas observat, & pag. 78. ubi de *Presbyterarum* abrogatione, & quomodo à *diaconissis*, quæ sæpe erant virgines, differrent.

XIV. De *Diaconis* consuli poterunt B. D. Casp. Ziegleri liber de *Diaconis* & *Diaconissis* Veteris Ecclesiæ Witeb. 1678. 4. Morinus part. 3. Exerc. 9. De sacris Ord. & Jo. Pearsonii lectiones ad Acta Apostolorum p. 53. sq. Sam. Basnage ad A. 35. n. 8.--13. & Menardus p. 287. seq. ad Gregorii M. Sacramentarium. Campegius Vitringa in Synagoga Vetere lib. 3. c. 21. 22. 23. ubi ministros Synagogarum Judaicarum confert cum *Diaconis* Ecclesiæ Christianæ, quemadmodum præfectos Synagogarum cum *Presbyteris* & *Præpositis* Christianis. *Diaconos* septem memorant Acta Apostolorum cap. 6. Sic Romæ VII. *Diaconos* fuisse testatur Sozomenus lib. VII. 19. adde Edmundum Martene lib. I. de antiquis Ecclesiæ ritibus p. 328. sq. Quem numerum Henr. Dodwellus in libro Anglice edito de uno Sacerdote & uno altari cap. 12. repetit à VII. Angelis Apocalypſ. I. 12. Ætas *Diaconorum* debebat esse annorum 25. ut probat Allatius p. 37. sq. de ætate Ordinum. De *diaconissis* quæ ante annum 40. ætatis non adſciſcebantur, agunt viri docti ad celebrem Epistolam Plinii, tum idem Zieglerus libro de *Diaconis* cap. ult. Cangius ad Alexiadem Annæ Comnenæ p. 416. 421. Pompejus Sarnelli in Basilicographia cap. 17. Beveregius ad Canon. XV. Chalcedonenſ. Justellus ad Can. XIX. Nicænum, Morinus part. 3. Exerc. 10. de sacris Ordinibus, Basnage ad A. C. 35. n. 14. sq. qui illis quoque manus impossitas num. 17. observat, contra Baronium: Cotelerius tom. I. Patrum Apostol. p. 274. 287. Allatius in consensu orientalis & occidentalis Ecclesiæ p. 675. Mentio etiam in Syrorum ordinationibus apud Morinum

p. 502. Sororem Augustini, *præpositam ancillarum DEI* vocat Possidius in Augustini vita cap. 76. De virginibus Ecclesiasticis (quæ à Monialibus distinctæ) vide Valesium ad Sozomeni VIII. 23.

XV. Præter Episcopos, Presbyteros & Diaconos succedente tempore, atque Religione Christiana latius latiusque propagata & invalescente, longe plures Ordines Ecclesiastici in usu esse cœperunt, atque in singulis etiam illorum trium plures excogitati gradus atque prærogativæ titulorum, primis temporibus ignoratæ. Henricus Noris diff. de quinta Synodo p. 76. quatuor ordines Episcoporum introductos observat, unum quidem eorum qui uni urbi vel Parochiæ præessent: Alterum *Metropolitanorum* * qui uni provinciæ: tertium *Aviocephalos Archiepiscopos* sive *primate Exarchos* ** qui aliquot provinciis essent præpositi, & denique *Patriarchas* qui plurium diœceson præsulatum tenerent. Dum nempe civilem provinciarum distinctionem sequuta est in plerisque hierarchiæ etiam Ecclesiasticæ ratio, hinc metropoleos Antistes prærogativam & jura nactus præ Episcopis per diœcesin illam cujus metropolitanus erat, sedem obtinentibus. Confer Jac. Usserii librum de Episcoporum & Metropolitanorum origine, Londini 1687. 8. Launojum parte VIII. Epist. 12. Beveregium lib. II. Codicis canonum vindicati cap. 5. Emanuelem à Schelstrate diff. de auctoritate Patriarchali & Metropolitana adversus Stillingsfleetum, Rom. 1687. 4. Marcum Anton. de Dominis lib. 3. de Republica Ecclesiastica c. 2. & 5. & Gebh. Theodori Meieri politiam Ecclesiasticam primitivam ad politiam civilem formatam, Helmst. 1676. Ob similem causam factum, ut qui in aula Imperatoris vel Regis præfesset sacris, (*archicapellanos* vocavit sequior ætas) præferretur omnibus regni Episcopis, Archiepiscopis & Metropolitanis, ut notatum Baluzio ad Lupum p. 450. 473. qui pag. 442. docet munus illud quandoque datum obeundum tantummodo ad certum tempus, qui vero illud gereret, eum non modo Ecclesiastica dijudicasse, sed alicubi civilibus etiam negotiis in palatio interfuisse. Vide pag. 384. Cæterum Johanni Morino assentiri non dubito, qui libro I. Ecclesiasticar. exercitationum, exercitatione 15. à Patriarchis ex antiquo Ecclesiæ usu diversos ponit magnæ alicujus & plurium provinciarum *επαρχίας* metropolitas, sive ut H. Noris diff. de Sy-

* De *suffraganeorum Metropolitanorum* Baluzius p. 421. sq. ad Lupum Ferrariensem.

** De *Exarchis*. Jo. Morinus p. 250. sq. Operis de sacris Ordinatt. De aliis Ecclesiis quæ præter primarias quinque sedes, Patriarcharum titulo usæ sunt, vide Alladium lib. I. de Consensu utriusque Ecclesiæ c. 25.

Synodo V. p. 76. vocat, *Exarchos primates*, quales in Africa *Senes* dictos observat Sirmondus tom. 2. Opp. p. 838. Arabibus & aliis orientalibus *Catholicos*. Beveregius p. 216. ad magnam Synodicum. In primariis deinde diœcesibus Episcopi metropolitani interjecto tempore vel *archimetroplitani* (vide Baluzium ad Lupum Ferrariensem p. 415.) vel usitatiorè vocabulo *Patriarcha* dicti sunt, quorum celeberrimi fuere in Oriente quidem Hierosolymitanus, Antiochenus, Alexandrinus, Constantinopolitanus & in occidente Romanus. A Theophane primus Patriarcha CPolitanus appellatur Anatolius in coronatione Marciani Imp. pag. 89. Primus Patriarcharum Christianorum meminit Socrates lib. V. cap. 8. Nam in Vopisci quidem Saturnino cap. 8. *ipse ille* (lege cum If. Vossio *Hillel*) *Patriarcha*, & apud Marcellum Empiricum cap. 23. *Gamalielus Patriarcha* Judæorum intelligitur. Quinque Patriarchatus Ecclesiæ Christianæ primum stabiliti in Canone 36. concilii CPolitani in Trullo habiti, A. C. 680. qui adeo Patriarchæ, plures etiam sub se diœceses, plures Metropolitanos & Archiepiscopos habere cœperunt, inde Patriarchæ titulus tributus quandoque etiam Archiepiscopis, ut notavit Allatius de consensu p. 436. Confer quæ de Aquilejensi Patriarcha H. Noris diff. de V. Synodo c. 10. p. 89. & quæ de Patriarcharum ac Primatum origine ac juribus, Beveregius & alii viri docti ad Canon. VI. Nicænum & ad Canonem I. Constantinopolitanum: Jo. Seldenus ad Eutythii origines Alexandrinæ p. 3. sq. & Marcus Antonius de Dominis lib. 3. cap. 15. De ritu creandi Patriarchas apud Græcos, Allatius contra Creyghtonum p. 725. sq.

XVI. Neque vero Patriarchis his quinque, nedum uni Romano tota subiecta fuit Ecclesia, sed ut Eduardus Brerewoodus in veteri Ecclesiæ gubernatione patriarchali * probatum dedit, tempore Concilii Nicæni & post plures mansere Ecclesiæ nulli ex Patriarchis subiectæ, transmarinæ præsertim, ut Africanæ, quarum primas fuit Carthaginienfis Episcopus, & Patriarchico jure in VI. provincias Diœceseos suæ usus. Similiter Britannica Ecclesia nulli externæ subdita jurisdictioni, sed primatem suum habuit Episcopum Eboracensem, quod argumentum tractavit etiam Jo. Barnesius de Ecclesiæ Britannicæ libertate & exemptione à Romano patriarchatu, & Eduardus Stillingfleetus ** in Originibus Britannicis.

* Subjicitur Jacobi Ufferii opusculis de origine Episcoporum & Metropolitanorum, & de Asia proconsulari, Lond. 1687. & Brem. 1701. 8.

** Stillingfleeto Emanuel à Schelstrate opposuit dissertationem de auctoritate Patriarchali & Metropolitica, Rom. 1687. 4.

nicis. Quod porro Cardinalis Perronius in Perronianis p. 232. omnes Patriarchas vicarios esse Pontificis affirmat, & hoc jactat se unum observasse, merito illi relinquitur tanquam commentum nulla dignum fide, nullo argumento saltem verisimili confirmandum. Ita quas Pontifex Romanus jam à tot sæculis sibi arrogat super omnes Ecclesias atque Episcopos prærogativas, auctoritatem potestatemque, per prima à Christo nato secula toti Ecclesie ignotas fuisse, à multis jam est ostensum non Protestantibus modo, ut Davide Blondello de primatu in Ecclesia, quod opus Gallice prodiit Genev. 1641. fol. sed & ex ipsa etiam Ecclesia Romana, præcipue à Gallis, inter alios ab iis qui Canonem sextum Concilii Nicæni illustrarunt, & adversus primatum, sive ut Paulus Venetus apud Claudium Sarravium † non absurde vocavit, *Totium* (Salmasius *suprematum*) Papæ Romani, scripserunt non minus candide quam solide atque erudite. Olim electioni Pontificis adfuerunt & electionis decreto subscripserunt *universus clerus, Optimates & universa militaria presentia & cuncta generalitas populi Romani*. Vide librum diurnum à Jo. Garnerio cum notis editum p. 12. 13. 16. 20. 23. 32. &c. A solis Cardinalibus inconsulto reliquo Clero & Pop. Rom. primus Senis A. 1059. Papa electus est Nicolaus II. Postea jus illud confirmarunt Alexander III. Gregorius X. & Clemens V. Confer Papebrochium in propylæo ad Acta Sanctor. Maji p. *196. qui etiam exhibet varia Acta Electionis ut Urbani VI. A. 1378. p. *95. sq. Nicolai V. A. 1447. p. *121. 125. Callisti III. A. 1455. p. *127. nec minus historias Conclavium Julii II. & sequentium, & historiam interpontificiorum. Pontificis Romani titulos & elogia persequuntur Theoph. Raynaudus tom. 10. Opp. Abrahamus Bzovius &c.

De Cardinalibus †† præter scriptores Lipenio notatos videndus liber Gallicus de origine Cardinalium, ante paucos annos excusus (traité de l'Origine des Cardinaux du St. Siege) Wagenfeilius libro de educatione Principis, Germanice edito p. 177. sq. Speelmannus in Glossario & Rev. Jo. Franciscus Buddeus in libro de origine Cardinalitæ dignitatis, qui recensetur in Actis Erud. A. 1693. p. 206. sq. Pridem longe pauciores & XXIV. tantummodo fuere, nomenque habent exinde, quod olim

† P. 210. Epist. editionis primæ.

†† Græcis dicuntur *καθηγάρχοι, καθηγάριοι, καθηγάριοι*, vide Nili *διάλεξι* à Salmasio editam, Cangii glossar. Cotelerii monumenta Ecclesæ Græcæ p. 674. & Allatum contra Creightonum p. 36. Latinis in *cardine constituti, cardinali, in-cardinati, cardinari*: Lindebrog. p. 1388. ad Codicem Legum antiquarum.

olim præcipui Presbyteri cujusque Parochiæ Cardinales appellarentur: vide M. Anton. de Dominis L. IV. c. 5. quemadmodum *Protopapam* pro Archi-Presbytero dictum notavit Morinus f. 223. de sacris Ordinatt. Hodie ex instituto Sixti V. Cardinales numero 70. sunt, ex quibus 6. sunt Cardinales * Episcopi, Presbyteri 50. Cardinales Diaconi 14. qui postremi Cardinalata relicto secularem vitam repetere & connubio se jungere possunt. Vide librum Gallicum Tableau de la Cour de Rome p. 229. sq. Exstat & Dominici Veneti, Episcopi Torcellani de Cardinalium legitima creatione liber ad Calcem Marci Ant. de Dominis tomo I. operis de republica ecclesiastica. Pontifex quidem cum Cardinalem creat, hisce verbis utitur: *Creamus te socium Regibus, superiorem Ducibus & Fratrem nostrum.* Recens vero creatum cæteris sistens Cardinalibus, *Habetis, inquit, Fratrem.* Ornat eosdem ** ex instituto Urbani VIII. ab A. 1630. *Eminentissimi* titulus, qui olim Præfecti Prætorio fuit notante Salmasio p. 155. de primatu Papæ, & Seldeno de titulis honorum II. p. 668. sed & *Eminentia dignitatis* jam pridem tributa Episcopis, ut observat Baluzius p. 462. ad Lupum Ferrariensem. De Cardinali Decano vide librum Tableau de la Cour de Rome pag. 234. & B. D. Mayeri dissertationem ante paucos annos editam Kiloniæ, cujus etiam notus est liber de electione Pontificis Romani per Cardinales fieri solita, ut Cerimoniale Romanum & Historias Conclavium à pluribus vulgatas prætermittam. De officio & potestate Cardinalis Camerarii, dissertatio Italice edita Didaci Agvirre, Jcti & in Collegio Sapientiæ primarii Romæ Doctoris laudatur in Memoriis literariis Trevoltinis A. 1705. p. 1814. Scriptores alios de Cardinalibus diligenter recensuit Caspar Sagittarius in introduct. ad Hist. Eccles. cap. 31. p. 771. sq. uti Scriptores de Pontificibus Romanis cap. 25. sq. p. 650. sq. & ex ipsis qui Romæ Ecclesiæ addicti sunt, Ludovicus Jacobus à S. Carolo in Bibliotheca Pontificia. De officialibus Pontificiis & Congregationibus atque Tribunalibus Curie Pontificiæ Romanæ, consuli possunt Cardinalis Joh. Baptistæ de Luca relatio Curie Romanæ Colon. 1683. 4. & Hunoldi Plettenbergii S. J. notitia Congregationum & tribunalium Curie Romanæ. Hildesii 1693. 8.

XVII. De Archi-Presbyteris, Archi-Diaconis, Oeconomis & defensoribus Ecclesiarum Morinus de Ordinatt. parte 3. Exerc. 16. De Archidiaconis

N n n

nis

* In inscriptionibus literarum tamen Cardinales Episcopi vel Archi-Episcopi, non solent Episcopatum titulis appellari. Vide Latinum Latinium tom. I. Epist. pag. 203. sq.

** Vide Clariff. Becmanni notitiam dignitatt. illustrium dissert. XVII. cap. I.

nis singillatim Sirmondus tom. i. Opp. p. 967. Andreas Sauffaus de Myfticis Galliz Scriptoribus p. 108. fq. & Paschafius Quesnellus in notis ad Leonem M. pag. 883. & 894. qui Presbyteris prælatos interdum etiam fuiffe obferuat p. 887. Nonnulla arrogata illorum jura ad examen reuocat Joh. Baptifta Thiers differtatione de l'Étole, & altera, de la depouille des Curés. De Archidiaconorum in veteri Ecclefia officiis & auctoritate extat etiam diatriba Witebergæ pridem vulgata à Rev. D. Georg. Henrico Gæzio, Præfule hodie Lubecenfi. De *Subdiaconis* & quatuor minoribus * Ordinibus apud Latinos, & ubi ferius illi obtinuerunt apud Græcos, videndus Morinus libro laudato part. 3. Exerc. II. 12. 13. 14. Hypodiaconorum jam meminit Cyprianus Epiftola VIII. & Cornelius Romanus apud Eufebium L. VI. Hift. c. 43. nec hac in parte fides deroganda videtur libro Pontificali Damafi, qui Subdiaconorum inftitutionem refert ad Fabianum Pontificem, defunctum A. C. 250. nam in primi & fecundi sæculi fcriptoribus nullam eorum mentionem occurrere lubens affentior Sam. Bafnagio ad A. C. 35. num. 20. De illorum officiis vide præter Morinum, notas Menardi ad sacramentarium Gregorii M. p. 280. fq. & Beveregium ad Canonem X. Antiochen.

XVIII. *Lectorum* quoque munus ex Judaica Ecclefia in Chriftianam derivatum fatis antiquum effe ex Constitutionibus Apoftolicis, Tertulliano, Cypriano aliisque monumentis conftat. Vide Beveregium loco jam laudato & lib. 2. Codicis Can. vindicati c. 2. §. 4. Menardum p. 274. fq. Wilh. Ernestum Tentzelium differt. de ritu lectionum facrarum, & D. Jo. Andrea Schmidium, in differtationibus de Lectoribus: quanquam diftinctum ordinem *Anagnofiarum* fuiffe in Ecclefia primis ftatim temporibus, non æque certum effe videtur, cum Diaconi & Presbyteri, quin Epifcopi etiam facrz Scripturz capita in cœtibus Chriftianorum prælegiffe reperiantur. Vide Menardum pag. 288. Apud Judæos quoque olim Sabbatis lectores feptem in Synagogis erant, non ftati tamen fed quoscunque ad hoc munus idoneos *Chafan* evocaret. Vide Francifcum Burmannum parte 2. Exerc. p. 50. & Jac. Rhenferdum de decem otiofis Synagoga p. 258. fq. Poftea vero obtinuit ut folus Chafan officio lectoris perfungatur, Id. p. 276. Fuerunt & ἐπιμνευταὶ qui lectiones facras vel etiam homilias in notam linguam ignarorum gratia inter-

* Abbo Floriacenſis in Apologetico p. 397. Clericorum Ordo tribus gradibus ſpecialiter diſtinguitur, Diaconorum, Presbyterorum & Epifcoporum: nam omnes qui ſunt inferioris gradus, per abuſionem Clerici vocantur.

interpretarentur, quod & ipsum à Judæis Christiani acceperunt. Vide Epiphanium tom. I. p. 1105. Porro Lectores iidem etiam erant *Psaltes*, unde *Psaltes agnoste* dicuntur in Novellis Justiniani Imp. ut notatum Vallesio ad Sozomeni VIII. 24.

XIX. Eodem Constitutionum Apostolicarum loco *ubi Lectorum mentio fit, lib. 2. c. 25. memorantur etiam Cantores & Ostiarii, ubi hæc annotat doctissimus Cotelerius: Quo post Apostolos tempore minores Ordines, Diaconatu inferiores cœperint in Ecclesia institui, adeo obscuritate involvitur, ut nulla possit certa conjectura deprehendi atque explicari. Aperte quidem S. Ignatius, qui initio secundi sæculi scripsit, agnoscit solummodo tres majores gradus, Episcopatum, Presbyteratum, Diaconatum. *Primus vero, quod sciam, Lectores nominat Tertullianus libro de prescriptione hereticorum cap. 41. Hypodiaconi autem, Exorcistæ & Acoluthi non comparent ante Cyprianicas Epistolas 24. 28. 78. 79. 80. 16. 55. & Epistolam Cornelii Pape ad Fabium Antiochenum in Eusebio lib. VI. cap. 43. qua etiam Ostiarios adjungit. Sed è media ætate nihil clari affertur. Augetque difficultatem, tum quod credi debeat quasdam Ecclesias hac in disciplina prævisse alio exemplo suo, tum quod in Diaconis, soleant clerici minoris loci comprehendi, ut Optatus multo post introductionem Clericorum Diaconis suppositorum, postquam posuisset lib. I. pag. 39. lib. 2. pag. 53. Ecclesie membra, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Ministros & Laicos seu turbam fidelium, eodem lib. 2. pag. 59. subjungit: Cum sint, sicut supra dixi, quatuor genera capitum in Ecclesia, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum & Fidelium, pro quibus enumerantur quinque ordines Ecclesie apud Hieronymum in *Epistola* caput 19. Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Fideles & Catechumeni. Itaque dubium remanet, an hic & similes Constitutionum loci, à primo earum editore, vel ab earum*

N n n 2

inter-

* Licet Constitutio ones illas Clementis vel Apostolicas minime esse, eruditè consentiunt, sub initia tamen quarti sæculi esse Clementi suppositas, colliges ex Eusebii Hist. ubi ait *Χρῆς καὶ πρώην*, hoc est nuper admodum opera prolixa sub Clementis nomine venditata esse, III. 38 Hist. Neque cum hac sententia pugnant quæ *γινώσκουσι* illius operis opponunt viri doctissimi.

** Locus est insignis p. 244. ubi Cornelius testatur Romæ tum fuisse *πρεσβυτέρους 46. Διακόνους 7. υποδιακόνους 7. ἀκολούθους 42. ἐπορκιστάς καὶ ἀναγνώστὰς ἀπὸ πύλωνος 52* Viduas cum ægrotis super 1500. Romanus Martyr sub Diocletiano, fuerat in Ecclesia Cæsareensi Diaconus & *ἐπιτορκιστής*. id. de Martyribus Palæstinæ c. 3. pag. 320. Plurium ordinum Ecclesiasticorum meminit & Pseudo-Ignatius Epistola ad Antiochenos extrema, & Epiphanius expositione fidei c. 21.

interpolatore profecti sunt. Omisi parva auctoritatis Librum de Romanis Pontificibus. Is in Hygino habet: Hic Clerum composuit, & distribuit gradus. Et in Victore: Hic fecit sequentes * Cleros.

De Cantoribus qvi & κανονικοὶ ψάλται, vide Menardum ad Gregorii sacramentarium p. 61. 62. seq. & D. Joh. Andreæ Schmidii diff. de Cantoribus Ecclesiæ, Beveregium ad Can. 15. Laodicen.

De Ostiariis, θυρωροῖς, custodibus & conservatoribus ædium sacrarum, Menardus p. 272. Svaresius ad S. Nili opuscula pag. 669. sq. Cangius glossario in mansionarius, ἡ δὲ μοναχίῳ. Etiam Sacrarii custodem Psalmistæ jungit Ambrosius lib. 1. de officiis c. 44. ubi vide notas tom. 2. editionis præclaræ, quam Monachis Benedictinis debemus, p. 69.

De Acoluthis ** Menardus p. 279. Caveus in primitivo Christianismo p. 235. Cangius glossar. in Acoluthus & cerosferarii.

De Exorcistis ἐπορκισαῖς viri docti ad Canonem 24. Laodiceni & 10. Antiocheni Concilii: Menardus pag. 277. ad Gregorium, Espenzus p. 158. sq. Opp. qvi etiam de adjuratione Dæmonum p. 160. sq. rerumque inanimatarum p. 163. Lindenbrogius p. 1396. sq. ad Codicem Legum antiquarum, & Franciscus Baltusius S. I. in responsione secunda ad Historiam Oraculorum Fontenellianam, edita Gallice pag. 188. Vide etiam Sam. Bafnagii Annales ad A. C. 54. num. 10. sq. atque Jo. Felli notas ad Cyprianum p. 4. ubi de eo, quod Catechetarum simul munere functi in Ecclesia fuerunt. Eusebius VIII. 6. Hist. p. 298. in persecutione Diocletiani ait repletos fuisse carceres Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Lectoribus & Exorcistis. Multa de exorcismis Judæorum & Christianorum Antonius van Dalen diff. de divinationibus Idololatricis Judæorum, digna accuratiore examine.

De Fossariis sive Copiatis (ποπικῶντες in Pseudo Ignatii Epistola ad Antiochenos) qvi sepulturas curabant defunctorum, vide Epiphanium exposit. Fidei §. 21. Codicem Theodos. lib. XVI. tit. 2. lege 15. & auctorem de septem Ordinibus Ecclesiæ, inter S. Hieronymi Opera, ubi ita enumerantur: Episcopi, Presbyteri sive Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi, lectores, ostiarii, & fossarii.

XX. Ho-

* Codices quidam legunt *frequentes*, male. Nam *sequentes cleri* sunt Acoluthi.

** Antiquis Græcis ἀκολούθοι, pueri à pedibus, comiticustodes ministri, pagen, lacay &c. ut notavit Jac. Duportus ad Theophrasti characteres p. 385. & Lindenbrogius glossario ad Codicem Legum antiquarum.

XX. Hodie *septem ordines* agnoscit Ecclesia Romana, sed aliter ac Græca illos computat, sic nempe: Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Acoluthos, Exorcistas, Lectores & Ostiarios, de quibus omnibus vide Pontificale Romanum; Isidori origines lib. 7. cap. 12. Stephanum Echiesem de sacramento Altaris tom. 20. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 1872. sq. Honorium in gemma animæ lib. 1. c. 174. sq. id. p. 1069. sq. & M. Antonium de Dominis II. 4. & 9. Græci autem Episcoporum loco prætermittunt Acoluthos, atque ordines septem ita numerant: Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Lectores, Exorcistas & Ostiarios. Vide Metrophanis Critopuli confessionem, p. 109. A Syris novem Ordines Hierarchiæ Ecclesiasticæ statui, ad exemplum totidem scilicet ordinum Angelicorum, notat Morinus de sacris Ordinationibus pag. 498. Cæterum de universa illa, quam hætenus perstrinxi, Hierarchiæ Ecclesiasticæ ratione Ordinibusque singulis præter Morinum hunc, aliosque à me jam laudatos consuli possunt Stanislaus Hofius pag. 165. sq. Opp. Bellarminus libro de Clericis tom. 2. controvers. Hadrianus Sarravia libris de diversis Ministerii gradibus Lond. 1590. 4. Anglicæ, & 1611. fol. Latine. Claudius Espencæus libro 1. digressionum in Epistolam 1. ad Timotheum: Ludovicus Cellotius S. I. libris X. de Hierarchia & Hierarchis, Rothomag. 1641. fol. & in horis subcesivis Paris. 1648. 4. five vindiciæ illius operis adversus Franciscum Hallierium, cuius de Hierarchia Ecclesiastica libri IV. Paris. 1646. fol. Joannes Dartis de Ordinibus & dignitatibus Ecclesiasticis, adversus Salmasium de primatu Papæ, ibid. 1648. 4. præcipue vero Lud. Thomassinus in opere de disciplina Ecclesiastica, tribus Voluminibus in fol. edito ibid. Gallice 1679. - 1684. ubi fuse & diligenter de singulorum Ordinum origine, conditione, juribus & officiis differit. His addi possunt è Reformatis Gisb. Voëtius parte 2. politiæ Ecclesiasticæ, Frid. Spanhemius tom. 2. Opp. p. 1193. sq. Jo. Christophorus Becmannus notitia dignitatum illustrium diff. XV. seq. E nostratibus Caspar Calverius tom. II. ritualis Eccles. Joh. Bartholdus Niemeierus & Adamus Rechenbergius diff. de titulis & gradibus Ecclesiasticis: Jo. Mich. Heineccius descriptione Ecclesiæ Græcæ, Germanice edita, parte III. cap. 1. & c.

XXI. Ut alicui munus sacrum publice obire liceat, requiritur in Ecclesia Christiana electio, & *μνημα* sive vocatio ab iis qui jus habent: tum ordinatio & *χρηστία* & Consecratio, quæ fit à Sacerdotibus. Non-

nunquam debet etiam accedere confirmatio sive επικύρωσις ac βεβαίωσις Principis ac potestatis supremæ, si hoc sibi ille reservavit. De electione per sortem, à quâ ipsum Clericorum nomen petium est, vide interpretes ad Aëtior. I. 26. Thomassinum de disciplina Ecclesiastica II. 14. Tiragvellum de jure primogenitorum pag. 136. sq. Sviccerum in κληρονομίας Benedictinor. ad Ambrosium tom. 1. p. 1273. Stephanum le Moyne notis ad Varia sacra p. 586. & Martinum Mauritium libro de sortitione veterum Hebræorum, Basil. 1692. 8. Electio primo facta ab solis Apostolis per Spiritum S. motis & agitatis: post illud tempus Clerus una cum Laicis, atque adeo tota Ecclesia ad electionem concurrat, ut ex veteris Ecclesiæ usu demonstravit Blondellus libro de Episcopis p. 197. & 379. 549. Ac populi quidem consensum in Episcoporum electionibus requiri solitum, in Oriente quidem usque ad Concilium Nicænum secundum A. C. 787. Can. 3. vel saltem Synodum Oëtavam A. C. 871. Can. 22. in Occidente autem hoc viguisse usque ad extremum sæculi duodecimi, notat Petrus de Marca VI. 2. operis de concordia Sacerdotii & Imperii, licet canone 13. Laodiceno, & constitutione Justiniani Imp. diu jam antea vilis plebecula ab hoc negotio exclusa erat, quod sæpe juris illius occasione graviter peccasset, id. VIII. 6. Perperam tamen idem illustris scriptor jus Regii vel Principalis consensus VIII. 2. ex requisito illò Laicorum sive populi consensu derivat, cum id potius nitatur potestate Principali & Majestate quæ pollet in regno suo, vel Principatu, in quo est Ecclesia illa particularis, cui Sacerdotes præficiendi sunt. Itaque rectius Grotius jus Patronatus (κτητορικὸν δίκαιον vocant recentiores Græci) Regio jure niti disputat, cap. 12. de Imperio summarum Potestatum circa sacra. De more porro & jure electionis pro diversis locis & temporibus in Ecclesia diverso, apud eundem Marcam, Baluziumque in notis & in Isaaci Haberti αρχιερατικῶ pag. 435. sq. (ubi singillatim de Ecclesia Græca) & apud Morinum ac Thomassinum fuse disputata videri possunt, quibus jungenda Matthiæ Flacii demonstratio quod electio Præsulum & Episcoporum non ad Ecclesiasticos solum sed & ad Laicos, ut vocant, pertineat, quodque hi hoc jure electionis inde usque à Christi temporibus per annos 1100. usi sunt, subiectus editioni Catalogi testium Veritatis, Francof. 1666. 4.

XXII. De consecratione & unctione Sacerdotum apud Judæos videndi Interpretes ad Exod. XXIX. & Levit. VIII. atque Fortunatus Schacchus in Myrotheciis suis, sive libris sacrorum eleochrysmatum. De manuum impositione & ordinatione Rabbiorum, Judæis antiquo usu

recepta, Joh. Morinus in opère præclaro de sacramento Ordinationis, Paris. 1655. & Bruxell. 1686. fol. parte 3. Exerc. VII. cap. 4. p. 141. sq. Idem in eodem Volumine de ritibus Ordinationis per omnes ætates Ecclesiæ Christianæ in Oriente & Occidente frequentatis disputat diligentissime, & parte 2. multos rituales libros Latinos, Græcos, Syriacos promit, quibus addendæ formulæ Ordinationum quas exhibet Edmundus Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiæ ritibus parte 2. p. 337. sq. & jungendum laudati Haberti *ἀρχιερατικόν*, ad Græcæ Ecclesiæ mores cognoscendos Paris. 1643. fol. ut ad Latinæ Pontificale Romanum, atque B. D. Mayeri museum Ministri Ecclesiæ part. 1. p. 140. sq. Extat & Francisci Hallierii de sacris electionibus & ordinationibus opus Paris. 1636. fol. Illud non omissendum, quod sæculo adhuc XIII. & XIV. non ordinati sunt nisi ad certam Ecclesiam, ut haud diffitetur Natalis Alexander tom. 7. Hist. Eccles. pag. 222. edit. in fol. & quod bis ordinari prohibitum, de quo Bevergius ad Canonem Apostolicum LXVIII.

XXIII. De beneficiis & redditibus Ecclesiasticis, qui initio post communionem bonorum * de qua Actor. II. 44. fuere ex oblationibus & Eleemosynis fidelium, deinde à Constantini M. ætate ex certis foundationibus, legatis atque donationibus ad Ecclesias certas pertinentibus, ex decimis item, atque aliis ejusmodi dotibus ac constitutionibus, videndus liber Italice plus simplici vice editus atque Latine etiam versus à Carolo Cassa, atque sub *Pauli Sarpii* Veneti nomine vulgatus Jenæ 1681. 12. de materiis beneficiarum seu beneficiis Ecclesiasticis: quamquam non est Pauli illius, scripta Tridentini Concilii Historia celeberrimi, sed amici ejus *M. Fulgentii Brixienfis*, Monachi Servitæ, Sarpio in multis similis, cujus etiam vitam scripsit. Vide Rich. Simonis Epistolas selectas parte 3. Epist. 7. pag. 103. qui ipse Simon sub nomine *Hieronymi à Costa* librum edidit ejusdem argumenti Gallice, de origine & progressu reddituum Ecclesiasticorum, *Histoire de l'origine & du progrès des revenus Ecclesiastiques* 1684. 12. Ejus summa capita videre licet tum in Actis Eruditorum & novellis Reip. literaræ illius anni, tum in præclari viri Viti Lud. Seckendorffii Historia Lutheranismi lib. 1. p. 236. sq. His utique præter ejusdem Rich. Simonis lib. 3. Bibl. Criticæ cap. 32. & 33. & *Theoph. Raynaudum* tomo XII. Operum, jungendum vastum atque eruditum opus *Ludovici Tho-*

* Illa bonorum communicatio apud primos Christianos fuit liberalis potius rerum necessaria- rum communicatio, quam quod nemo quicquam proprii habuerit. Vide Salma- sium libro de usuris p. 655. sq.

Thomassini in Oratorio Gallicano Presbyteri, post binas Gallicas editiones ab auctore versum Latine, editumque Paris. 1688. fol. tribus Voluminibus, in quo de beneficiorum Ecclesiasticorum origine, variis generibus, administratione per Episcopos, Oeconomos, Defensores, & multivario abusu copiose differitur. *Arnoldi Corvini à Belderem* de personis & beneficiis Ecclesiasticis, Francof. 1708. 4. *Melchioris Pastoris* de beneficiis Ecclesiasticis & de bonis Ecclesie temporalibus acquirendis & conservandis, Tolos. 1712. fol. *D. Casparis Ziegleri & Manapitz* de dote Ecclesie ejusque juribus & privilegiis liber prodit Witeberg. 1676. 4. De sacrilegio Laico, sive bonis Ecclesiasticis per Laicos usurpatis, *Job. Filefacus* in Variis Opusculis, Paris. 1614. 8. diatriba ultima. De beneficiis Ecclesie non in luxum, sed post Clericorum honestam sustentationem in alendos pauperes impendendis, *Jo. Baptiste Thiers* advocatus pauperum de quo libro videndus *Elias du Pin* tom. 18. p. 275.

XXIV. Quoniam *Monachos*, antequam sacris Ordinibus initiati sint, Laicos appellant tum Synodi tum Patres, ut notavit H. Noris somnio XXVIII. Francisci Macedo, & M. Antonius de Dominis II. 12. de Rep. Eccles. tamen à Gervasio in vita S. Martini præter rem scriptum est eos à Cleri functionibus & Ecclesiasticis dignitatibus exclusos fuisse, quod facile refellit P. Badierius Monachus Benedictinus in libro Gallice edito de sanctitate status Monastici Paris. A. 1700. Clericis etiam præferuntur Monachi ab Abbone Floriacensi in Apologetico p. 397. *Clericorum ordo inter Laicos & Monachos medius, quantum est superior inferiore, tantum inferior superiore.* Mox p. 398. notat ex Monachis Clericos ordinari, & ex Clericis Monachos fieri. Non ab re igitur fuerit de illis etiam hoc loco pauca quædam subjungere. Ac per tria quidem prima à Christo nato sæcula nullos Monachos in Ecclesia Christiana fuisse non diffitetur *Elias du Pin* in Biblioth. Scriptorum Eccles. in Append. ad tom. 6. p. 25. Apostolorum certe temporibus ne vestigium quidem fuisse Monasticæ vitæ affirmat S. Chrysostomus Homil. 25. in Epist. ad Hebræos. Quoniam enim Philo Therapevtas tanquam genus quoddam Monachorum videtur describere, tamen ex eo ipso Philoni non de Christianis sed de Judæis Essenis esse sermonem viri docti colligunt: Vide Epistolas Gallice Paris. 1612. de Therapevtis Philonis editas p. 150. seq. 262. seq. Et quoniam Marcion Hæreticus ab Epiphanio in Hæresi Marcionitarum, *μωδᾶρον* appellatur, hinc tamen Monachos primo jam sæculi secundi quadrante in Ecclesia fuisse nolim colligere cum Thoma Millefio in notis

tis ad Cyrillum Hierosolymitanum pag. 60. quoniam vocabulo illo tantum solitaria vita * Marcionis notari potuit. Quarto autem post natum Christum sæculo jam frequentes Monachi esse cœperunt, qui ducti sanctimonia *Pauli Thebani*, Eremitarum primi, qui circa A. 251. desertum intravit anno ætatis vix decimoquinto, tum *S. Antonii*, cujus vitam Athanasius scripsit quique vitam Monasticam amplexus est circa A. 270. vel *S. Amunis* sive *Ammonis* primi conditoris cœnobii in monte Nitriæ circa A. C. 304. horum exemplo vitam sectati sunt vel *Anachoretarum* (qui etiam Celliotæ, Eremitæ, ἔρημικοὶ, Ascetæ, Einsiedeler) ἑγκλειστοί, ** *inclusi*, de quibus Sirmondus ad Godfridi Vindocinensis IV. 48. Epist. tom. 3. Opp. p. 835.) vel *Cœnobitarum* sive *Synoditarum* & in commune viventium in aliquo Monasterio. Ne dicam de *Sarabaitiis* sive *Remboth* qui bini vel trini suo arbitratu vivebant, de quibus Hieronymus Epist. 22. ad Eustachium; Et de *Stylitis* à Simeone Stylita, medio sæculo V. de quo Alatius lib. de Simeonibus &c. Vide de variis gradibus Ascetarum, μοναζόντων, Monachorum, Eremitarum Svarefium ad S. Nili Opera p. 680. sq. Josephum Bringhamum in Originibus sive Antiquitatibus Ecclesiasticis Anglice editis, Volumine tertio, libro septimo, Lond. 1711. 8. ubi etiam de Virginibus & Viduis Ecclesiæ Christianæ, & D. Salomonem Deylingium in diss. de Ascetis Veterum, subiecta parti tertiæ Observationum sacrarum p. 441. sq. Ab illo tempore non tantum numerus Monachorum & Monialium auctus est mirum in modum, sed etiam diversæ *regule*, diversâ instituta ac genera viræ Monasticæ in Oriente & Occidente excogitata. Vide Codicem regularum editum à *Luca Holstenio* Rom. 1661. 4. distributumq; in partes tres, quarum priore habes regulas Monachorum Orientis, *S. Antonii* Abbatis, *S. Isaïæ* Abbatis, *SS. Patrum Serapionis*, *Macarii*, *Paphnutii* & alterius *Macarii* Abbatis Nitriensis (quam ediderat *Petrus Roverius* S. I.) *S. Pachonii*, *S. Orieffii*, *Incerti* & *S. Basilii*: in parte secunda regulas Monachorum Occidentis, *S. Benedicti* Abbatis *Cassinensis*, *Incerti*, *SS. Pauli* & *Stephani* Abbatum, *S. Cæsarii* *Arelatensis*, *S. Aurelii* *Arelatensis*, *S. Ferreoli* *Uceriensis*, *S. Columbani* *Abba-*

O o o

tis,

* Sic μοναχῶν vocabulo usus *Symmachus* Psalm. LXVIII. 6. δίδωσι μοναχοῖς οἰκίαν οἰκίαν, ubi septuaginta interpretes: κατοικίζει μονοῦ ἄνδρος ἐν οἰκῶ, al. μόνοῦ ἄνδρος.

** Ex *Bonifacii VIII.* decreto Monachis ac Monialibus monasterio sine gravissima causa egredi vetitum, quod usque quaque observatum etiamnum observari optat *Joh. Baptistia Thiers*, libro de la clôture des religieuses, A. 1681.

tis, Monasterii Turnatensis, S. Isidori Hispalensis, S. Fructuosi Braccarenensis, Regulam Magistri, & Grimlaici regulam solitariorum. Parte tertia regulas Virginibus observandas S. Augustini, S. Cæsarii & Aureliani Arelatensium, S. Donati Vefontini, alterius cujusdam Patris & S. Leandri Hispalensis, atqve B. Ælredi Abbatis Rievallensis, subjuncta adhortationum ad Monachos & Virgines appendice. Exstant etiam Hugonis Menardi notæ ad Concordiam regularum S. Benedicti, Abbatis Anianensis, Paris. 1638. 4. Petrum quoque Roverium S. I. editioni Codicis regularum Monasticarum insudasse testatur Sirmondus tom. 4. Operum p. 686. S. Hieronymi regulam Monachorum è scriptis ejus collectam per Lupum de Oliveto habes tomo V. Operum S. Hieronymi p. 343. edit. Jo. Marcianæi.

XXV. Cum ita pro suo quique genio & captu viverent & sectatores suos haberent, non mirum plures etiam ordines Monachorum & Monialium ortos fuisse, quorum numerus auctus præcipue per sæculum XIII. & XIV. Illorum singulorum notitiam dare, integrorum voluminum opus, quælia sunt *Philippi Bonanni* S. I. Catalogus ordinum religiosorum, Italice & Latine vulgatus Rom. 1706. 4. & Germanice Norimberg. 1711. 8. vel *Hermantii* (diversi ab eo qui vitam Athanasii, Basilii & aliorum condidit) Historia Ordinum religiosorum & Congregationum regularium & secularium Ecclesiæ, Paris. 1710. 12. quatuor Voluminibus, Gallice. Novam etiam eorundem ordinum Historiam parat *Hippolytus Helyotus*, cujus Censura de Hermantii opere memoratur in Ephemeridibus Parisiensibus Anni 1711. mense Martio p. 355. edit. Amstelodamensis. Nescio sitne illud Helyoti opus, quod recensetur in iisdem Ephemeridibus A. 1715. p. 150. 243. Præterea Ordines Monachorum persequitur Michael Geddesius Anglus in tractatibus Miscellaneis patria lingua editis tom. III. diff. V. Lond. 1706. 8. Jampridem quoque & Gallice Amst. 1688. 1695. & Germanice A. 1692. 8. Augustæ Vindelicor. prodit Historia ordinum religiosorum, kurze und gründliche Historien vom Ursprung der geistlichen Orden/ der Mönche und Klosterz Jungfrauen/ nebst beygefügter Vorstellung der Ordenshabite. A Bonanno ordines Monachorum referuntur CXL. & Monialium CVIII. His jungendus denique est *B. Lutherus* tom. 3. Opp. edit. Altenburg. p. 381. sq. *D. Joachimi Hildebrandi* liber de Religiosis eorumque Ordinibus, Helmst. 1701. 4. Præterea de rebus & Antiquitatibus Monasticis videnda *Daldini Alteserra* Ascetica sive Origines Monasticæ libris X. tum *Claudius Delleus* in Antiquitatibus statu-

tus Monastici & Religiosi, editis Gallice A. 1699. *Job. Creccelinus* de origine & fundatione Ordinum Monasticorum, Francof. 1614. 4. *Matthai Galeni* Origines Monasticae, Dilingæ 1563. 4. *Prosperi Stellarii* Chronologia Monastica, Duaci 1627. 4. De studiis Monasticis eximius Jo. Mabilionii liber è Gallico versus Latine etiam lucem vidit interprete Udalrico Staudigleo, Campoduni 1708. 8. qvo in opere probat Monachos perinde ut viros Ecclesiasticos neutiqvam dedecentia aut illis indigna esse bonarum literarum, sacrarum præcipue studia. Sane constat per multa sæcula literas alibi fere exulantes, in Monasteriis hinc inde invenisse perfugium, & Monasteria passim fuisse scholarum loco in qvo adolescenteres erudirentur, (uti Hildebertus Cenomanensis p. 285. edit. novæ scholares jungit claustralibus,) cum alios longe lateqve studiorum vel odium vel certe ignoratio occupasset. Confer Jacobi Gætten l. b. 2. Observationum cap. 4. Similiter certum est Monachos olim labore honesto vel opificio vitam tolerasse, neqve per otium consumsisse qvæ alii Christiani sudore multo comparassent. Confer Alteserram lib. V. Asceticon. cap. 8. sq. & Gundlingium ad Eustratii delineationem Ecclesiæ Græcæ p. 21. sq. Monachis præfunt Abbates, sive Archimandritæ, Monialibus Abbatissæ. Explicatio historica cerimoniarum benedictionis Abbatissæ (qvales describuntur in Pontificali Romano) inserta est Memoriis literariis Trevoltinis A. 1708. p. 1531. sq. auctore Claudio de Vert. id. p. 1336. Sed ad singula Monastica instituta descendere non est nostri instituti, de qvibus post *Jo. Cassianum* aliosqve, *Edmundus Martene* in præclaro opere de antiqvæ Monachorum ritibus, distincto in libros V. editoqve Lugd. 1690. 4. atqve in Commentario Historico ad regulam S. Benedicti, eodem anno vulgato Paris. in 4. *Canonicorum* in Ecclesiis Cathedralibus Collegia originem debent seculo VII. Regulamqve primum acceperere tempore Ludovici Pii Imp. ut notavit Baluzius ad Lupum Ferrariensem p. 372. sq. Confer M. Antonium de Dominis II. 9. & Raymundi Chaponelli Canonici Regularis S. Augustini & Prioris S. Eligii Historiam Canonicorum qvæ sine nomine auctoris prodiit Gallice Paris. 1699. 12. & recensetur in Actis Erud. tom. 3. supplementi p. 355. In eo autem qvod Chaponellus contendit Clericos & Canonicos ante sæculum XII. nihil proprii possedisse, refellitur ab Ludovico Hugone Ord. Præmonstratensis Monacho in Censura Historiæ Canonicorum, *Critique de l'Histoire des Chanoines*, Luxemburg. 1700. 8. Omitto alia qvæ videri possunt apud Casparem Thurmannum in Bibliotheca Canonicorum.

Halæ Magdeburg. 1700. 4. De *Ordinibus equeſtribus* ſive *Cruciatis* & religioſis, ſive ſecularibus atqve militaribus videndi *Scriptores* laudati in *Actis Eruditorum* tom. 2. ſupplementi p. 498. & 502. & à *Chriſtiano Gryphio τῷ μακρίτη* in limine libri editi Germanice Ao. 1709. 8. *fürher Entwurff der geiſt- und weltlichen Ritter-Orden* / quibus addendi *Hermantius* ſupra memoratus in *Historia Ordinum militarium*, Rothomagi A. 1678. 8. & eorundem ordinum *deſcriptio* * lingua *Slavonica* ſive *Ruffica*, additis (ad *Belgicæ* editionis exemplum **, quam A. 1697. 8. *Amſtelodami* dedit *Adrianus Schœnbeckius*) iconibus in æs incifis inſignium, veſtium & ornamentorum, quibus *Eqvites Ordinum CXIII.* utuntur. *Ægidius Andreas de la Roqve* in libro de origine nominum & cognominum, Gallice vulgato *Parif.* 1681. 12. *Petrus Lagerloef* in diſquiſitione de *Ordinibus Eqveſtribus*, *Holmiæ* 1696. *Philippus Reinhardus Vitriarius* de *Eqvibus & Ordinibus Eqveſtribus*. *Lugd. Batav.* 1707. *Joh. Chriſtophorus Becmannus* in notitia dignitatum illuſtrium diſſ. XIX. ſeq. *Vincenſius Coronelli* Tomo XIX. *Lexici vagrandis univerſalis*, edi pridem cœpti *Venetiis* lingua *Italica*, ubi ſub voce *Cavaglieri* comparet non ſine auctario *Bernardi Juſtiniani*, *Veneti*, *Historia Chronologica Ordinum Eqveſtrium*, edita in lucem *Venet.* 1670. atqve auctior 1692. fol. *Idem*, quem paullo ante laudabam, *Philippus Bonanni*, *S. J.* etiam *Ordinum Eqveſtrium* centum & quinquaginta imagines atqve *deſcriptionem Clementi XI.* *Pontifici Maximo* obtulit, *Romæ* Ao. 1713.

* *Acta Erud.* Tom. 3. ſupplem. pag. 534. & A. 1714. pag. 487.

** *Titulus Belgicæ* editionis eſt: *Historie van alle Ridderlyke en Krygs-Orders, haar Dragten, Wapen, en Zintecken, in t' Koper gefneden door Adrian Schoonebeck.*

CAPUT XIV.

Scriptores de Republica ac Magistratibus
Hebræorum, Græcorum, & Ro-
manorum.

*De Republica Hebræorum. 1. Synedrion magno. 2. Jure Regio. 3. Æchm-
lotarchis &c. 4. De Politia Ægyptiorum. 5. Græcorum Republica. 6.
Atheniensium & Lacedemoniorum. 7. De Corpore Achaico & Æto-
lico. 8. De Rep. & Magistratibus Romanorum. 9. 10. 11. 12. Inau-
guratio, Insignia, tituli. 13. Ordines in Rep. Nobilitas, jus Civita-
tis &c. 14. Notitia Dignitatum utriusque Imperii. 15. De Rebus-
publicis commentitia. 16.*

I.

Hebræorum Rempublicam singulari quadam regiminis forma,
quam *Theocratiam* vocat Josephus lib. 2. contra Apionem, p.
1071. administratam fuisse, tempore Moysis, Josuæ & Judi-
cum, antequam in externæ Monarchiæ formam sub Saulo
mutaretur, ostendit D. *Adamus Rechenbergius* in diss. de ficta Hebræorum
ante Regem Saulem Monarchia civili, Lipsiæ 1687. tom. 1. diss. Histo-
rico-politic. pag. 336. sq. contra *Seldenum* II. 2. de Synedr. & *Adr. Houy-
tinum*, qui ante Saulis tempora Monarchiam in Republica Judaica obti-
nuisse singulari libello probare conatus est, Lugd. Batav. 1685. 12. impu-
gnato etiam à *Sam. Puffendorffo* in appendice ad Librum de habitu reli-
gionis Christianæ. Cum hac Theocratia non nisi temere aliquis contu-
lerit *Διονυσιαίαν* Atheniensium, aut Remp. Panarensis & universorum
Panchiæ insulæ incolarum, causas majoris momenti ad Sacerdotes re-
ferentem, de qua *Diodorus Siculus* V. p. 220. 221. vel quod *Julius Cæsar*
apud *Dionem Cassium* recusat Diadema, mittitque in Capitolium, dicti-
tans quod Jupiter solus sit Romanorum Rex. Cæterum de Theocratia
Judaica agentes præterea consuli possunt *Jo. Wandalinus* lib. 3. de jure
Regio cap. 2. sq. & quæ præter *Jo. Marshamum* p. 226. sq. *Canonis chro-
nici*, & *Johannem Spencerum* lib. 1. de legibus Hebræorum p. 174. sq.

Herm. Witfius oratione de Theocratia Iſraëliſitarum, quæ in ejus Miſcel-
laneis & ante Th. Godwini Moſen & Aaronem, Latinè in Belgio &
Bremæ recuſum exſtat. Melchior item Leydeckerus de Rep. Hebr. lib.
V. cap. 1. Joh. Jacobus Schudt Prolegomenis ad Vitam Jephthæ, & au-
ctor diſſertationis de Theocratia Iſraëlis, * editæ, ut probet Chriſtum
ſemper Principem Gentis Judaicæ peculiariter fuiſſe ab exitu ex Ægypto
uſque ad deſtructionem templi ſecundi. Judæorum populum in Ægy-
pto atque Ægyptiorum tyrannide liberatum adæo ſtupidum & incul-
tum haud fuiſſe, uti à viris quibusdam doctis arguitur, declarat Edm-
undus Dickinſon in phyſica veteri & vera cap. XIX. & D. Salomo Deylin-
gius Oratione de Iſraëliſitarum ingenio, ad calcem partis I. Obſervatio-
num ſacrarum, Lipſ. 1708. 4. De adoleſcentia Reipublicæ Iſraëliſitarum
ſub temporibus Judicum, hiſque proximis, exſtat D. *Guſtavi Georgii Zelt-
neri* liber editus Norimbergæ 1696. 8. ad I. Regg. VI. & Act. XIII. 20. &
*Dan. Guil. Moller*i de XII. Judicibus exercitatio, Altdorf. 1709. Præterea
notiſſimi ſunt de Republica Hebræorum libri præclare ſcripti à Cornelio
Bonaventura Bertramo, Carolo Sigonio, Jo. Stephano Menochio, aliisq̃.
Bertrami Liber de Republ. Hebræorum, Theodoro Beza inſcriptus, lu-
cem adſpexit primum Genevæ 1574. 8. deinde notis illuſtratus à *Conſtan-
zino l'Empereur* Lugd. Batav. 1641. ab eoq̃ve tempore cum hujus viri do-
cti notis recuſus inter Criticos ſacros Anglos, Londini primum deinde
Amſtelodami, tum Francofurti vulgatos, tomo VIII. *Caroli Sigonii* libri
III. de Republ. Hebræorum lucem primo adſpexerunt Bononiæ 1582. 4.
deinde ſæpius preliſ iterum ſubjecti tum ſeorſim, tum aliis juncti ſcri-
ptis ab eodem Sigonio compoſitis. Deniq̃ve cum notis ſive collecta-
neis *Jo. Nicolai Helmſt.* 1685. 4. iisq̃ve longe auctioribus Lugd. Batav.
1701. 4. *Johannis* quoq̃ve *Braunii* viri Clariff. notas ineditas in Sigonium
memorari video in Actis Erudit. A. 1702. p. 64. *Petri Cunæi* libri III. de
Rep. Hebræorum Lugd. Bat. 1632. & ſæpe poſtea excuſi, Criticisq̃ve An-
glis itidem inſerti ſunt, hinc in Belgicam linguam converſi, ſuppleti-
q̃ve ac continuati à *H. W. Garée* Amſt. 1685. & in Gallicam 1705. 8. 3. Vol.
Nec minus Latine iterum editi cum notis *Johannis Nicolai*. Lugd. Batav.
1703. 4. *Menochii* opus de Republica Hebræorum, omnis generis anti-
quitates Hebraicas ſimul attingens, prodiit Pariſiis 1618. fol. *Herm. Con-
ringii* de Republica Hebræorum diſſertatio Helmſtædii ſeparatim pri-
mum, deinde cum ejus libro de Numis Hebraicis edita & noviffime à
Thoma

* Journal littéraire, Tom. 3. p. 473. Hagæ Comit. A. 1714. 8.

Thoma Crenio inserta fasciculo 2. opusculorum ad historiam & philologiam spectantium. *Joach. Lud. Reimeri* de Republica Hebræorum Libellus perbrevis vulgatus Hufniz 1657. 12. *Jo. Georgii Wendii* dissertationes octo de eodem argumento, Thorun. 1697. 4. *Edonis Hilderici, Frisii*, Oratio de Politia & Hierarchia populi Judaici, Altdorfii edita. *Melchioris Leydeckeri* Theologi Trajectini libri XII. de Rep. Hebræorum, Ultraj. 1704. fol. atque de vario Reip. Hebræorum statu libri IX. Amst. 1710. fol. *Job. qvoque Conradi Danbaueri* Politia Hebræa per varias ætates succincte descripta huc spectat, post Auctorem jam pridem de functum à Rev. D. Jo. Andr. Schmidio vulgata Helmst. 1700. 4. & pridem commendata à Wilhelmo Ernesto Tenzelio in dialogis vernaculis A. 1690. p. 369. *Sebast. Castellionis* Respublica Judaica ex Josepho excerpta & separatim edita est Helmst. 1616. 8. & nuper adjecta novissimæ editioni versionis Latinæ Bibliothorum Castellionis Lipsf. 1697. fol. *D. Jo. Wandalini* de Jure regio opus in 3. libros distinctum & Hafniz editum 1663. 1664. 1667. 4. liber tertius præcipue hoc loco non prætereundus, in quo de Republica Hebræorum qualis præsertim sub Regibus fuit, fuse agitur. Videnda etiam *Antonii Probi* diss. de Monarchia regni Israël à Tho. Crenio subjuncta elenchis Judaicis Christoph. Helvici, recusis Lugd. Bat. 1702. 8. quibus addes *Jo. Francisci Buddei* introductionem in Philosophiam Hebræorum p. 400. sq. & *Jo. Seldenum* lib. 1. de Synedriis capite ultimo. *Georgii Wendii* de Rep. Hebræorum disquisitiones Theologico-politicas octo, Gedani 1696. & 1697. 4. quarum *prima* est de regimine Patriarchico, *secunda* de regimine Nimrodico, *tertia* de regimine Hegemonico: *quarta* de regimine Heroico, *quinta* de regimine Monarchico, *sexta* de regimine dubio in Ægypto, *septima* de regimine dubio in captivitate & post captivitatem Assyriaco-Babyloniam: & *octava* de regimine ablato, sive de anarchia Judæorum hodierna. Notitiam suam Reipublicæ Hebræorum, sed adhuc ineditam memorat Philippus Jacobus Hartmannus in libro de rebus gestis Christianorum sub Apostolis p. 60. Nicolaus quoque Hertius, Jctus præclarus Giessensis superiore anno extinctus editioni paravit tractatum de Rep. Hebræorum post captivitatem Babylonicam, qui fato ejus inopino interceptus est.

II. De LXX. Senioribus per Moysen constitutis videndi interpretes ad Exod. XXIV. Bertramus cap. 5. 6. de Republ. Hebraica. Constantinus l'Empereur in notis ad c. XI. Bertrami, ubi Synedrium Ecclesiasticum ex Scribis & Sacerdotibus constans, à Synedrio politico Seniorum

rum populi probe distinguendum monet. Confer interpretes ad Num. XI. 14. Actorum V. 21. Chiliarchis, Centurionibus, Pentecontarchis & Decurionibus, qui à Mose constituti memorantur Exod XIII. 25. Deut. I. 15. Josephus III. 4. Antiq. addit Myriarchos, Pentecosiarchos, Triacontarchos, Icosiarchos. Sed de universo hoc argumento circa Synedria & præfecturas juridicas veterum Hebræorum, extat opus eruditissimum Jo. Seldeni, quod in III. libros distributum (postremo libro per facta auctoris qui A. 1654. obiit, imperfecto relicto) primo in lucem editum est Londini 1644. 4. tribus volum. & uno volumine recusum Amsteld. 1679. 4. Francof. 1697. 4. Præterea videndus Joh. Coccejus ad titulum Thalmudicum Sanhedrin, sive de Synedrio, editum seorsim primum, sub nomine Johannis Koch Amst. 1629. 4. deinde inter opera Cocceji jam triplici vice junctim edita tomo VII. & inter tractatus Mischnicos à Gvielmo Surenhusio illustratos cujus videnda etiam præfatio ad tomum IV. Rich. Montacutius in apparatu ad origines Ecclesiasticas p. 236. seq. (Analect. p. 228. sq.) Petrus de Marca lib. 2. cap. 5. de concordia Sacerdotii & Imperii &c. tum Riefschius, Jo. Frischmuthus, Jo. Ernestus Bornitius, Freislebenius, D. Henrici & Joh. Vorstius in dissertationibus de Synedriis Hebræorum: D. Jo. Benedictus Carpzovius in notis ad Schikardi jus regium Hebræorum p. 9. sq. ubi inter alia ejusdem Schikardi opus de Synedrii morte præventum dolet, Johannes quoque Henricus Otto historix Doctorum Mischnicorum, Oxon. 1673. 12. & Amst. 1698. 8. editæ adjunxit recensionem Præsidum & vice Præsidum Synedrii M. Confessum Synedrii in sigmatis, sive hemicycli formam, ita ut Principis locus esset in medio, & collegarum reliquorum à dextra ac sinistra ejus, ex Rabbiorum sententia describit Joh. Saubertus in palæstra dissertationum p. 287. 288. Equidem parum digna esse fide quæ de continuatione Synedrii Mosaici ejusque per omne tempus sub Judicibus Regibus & sub templo secundo auctoritate traduntur, idque instauratum demum videri temporibus Seleucidarum contendit V. C. Jo. Clericus in dissertatione de LXXII. virorum in Rep. populi Hebræi Synedrio, quam Commentario in librum Estheræ subjunxit: Et pridem in eandem sententiam plura disputaverat in judicii Theologorum Hollandiæ de Hist. Critica V. T. Epistola X. eorumque judiciorum defensione Epist. V. Videri tamen etiam possunt quæ adversus Clericum scripsit Richardus Simon. De minoribus judiciis Judæorum annotant nonnulla interpretes eruditi ad Matth. V. 22. Seniores populi sive Senatores Synedrii M. à Senioribus

bus Urbium distinctos observat præter Constantinum l'Empereur supra laudatum Grotius ad Matth. V. p. 83. ad Matth. XXVI. 47. & Lucæ XIX. ult. De *Phylarchis* apud Judæos videndi interpretes ad librum Numerorum cap. 1. Grotius & Hammondus ad Matth. XIX. 28. De *Principibus familiarum* agit etiam Jo. Seldenus in libro de successione apud Hebræos in bona defunctorum, qui post editionem Londinensem 1636. fol. prodiit Lugd. Bat. 1636. 8. & Francof. ad Oderam 1673. 4.

III. Cum Israëlitarum aliorum populorum orientalium exemplo Regem à DEO flagitassent, Samuel Propheta jubetur iis proponere *Miscbat hammelech*, jus regis, sive ut Scaliger Epist. XV. transfert *modum Regis* I. Samuel. IIX. II. sq. Utrum enim eo in loco describatur jus Regis, quale illud voluerit & probaverit DEUS O. M. an potius modus agendi, quo inclementius & incircumscripta potestate uti solebant Reges plerique orientis, & qualem adeo imitari etiam essent Reges Israëlitis, fusc & magna animorum contentione disputatur à variis scriptoribus. Posteriorem sententiam scopo Samuelis, ut videtur, congruentiorem amplectuntur Josephus, tum Maimonides, Abarbanel & alii Judæi: è Christianis Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Gregorius M. Sulpitius Severus, Beda aliique quam plurimi, allegati à Joh. Wandalino lib. 1. de jure regio cap. 2. Leydeckerus de Rep. Hebr. p. 432. Gisb. Voëtius Tom. IV. dissert. select. p. 214. Joh. Miltonus in defensione populi Anglicani contra Salmasium, Algernonius Sidneyus de regimine, (qui liber ex Anglico Gallice ante paucos annos versus prodiit) & Monarchomachi communiter. Prior sententia præplacet non modo Machiavellistis universis, sed etiam aliis præclaris viris & Scripturæ interpretibus. Vide Joh. Wandalinum lib. 1. de Jure Regio c. III sq. & ab eo laudatos, quibus addes Sam. Pufendorfium in anales politicis p. 68 sq. D. Carpzovium τὸν μακροβίον in limine notarum ad *Guil. Schickardum* de jure Regio ex sacris literis & Scriptoribus Hebraicis illustrato, editoque primum Tubing. 1621. 4. & cum Carpzovii notis recuso Lips. 1674. 4. In hanc sententiam multis quoque disputat Claudius Salmasius in defensione regia toties recusa. Vide & D. Calovii Biblia illustrata ad 1. Sam. VIII. Marshami Canonem Chronicum p. 238. sq. De Regibus Hebræorum eorumque juribus, *Maimonidis* librum latine à se versus separatim cum notis edidit Melchior Leydeckerus 8vo. atque iterum inseruit lib. VII. de Rep. Hebr. cap. 4. p. 232. sq. & cap. 13. pag. 485. sq. Vide sis etiam Joh. Frischmuthi diff. de Rege eligendo & deponendo. Jenæ 1653. 4.

Judicum à Regibus differentiam succincte explicare instituit Bailletus in Vitis Sanctorum Vet. Test. ubi Judicum vitas expositurus negat eos perinde ut Reges potuisse novas ferre leges, nova imponere tributa. Nec sceptrum gestasse nec diadema, neque cinctos fuisse satellitio custodibusque corporis. Neque unctioe sacra fuisse inauguratos, neque hæreditariam dignitatem ad filios transmisisse, neque absoluto usos imperio in populum, sed Exercitum duxisse & libertatem populi adversus hostes asseruisse, juraque ei dixisse. Primus post liberationem à captivitate Babylonica A. CCCCXXXI. diadema sibi imposuit Aristobulus Joannis Maccabæi filius teste Josepho lib. 1. de bello Judaico cap. 3. Aristocratiæ restituta à Gabinio est, qui judicia sive Synodos quinque populo præfecit Id. lib. 1. cap. 6. De fori sive judiciorum ratione in portis, erudita Joh. Danielis Jacobi dissertatio lucem vidit Lipsiæ A. 1714.

IV. De *Æchmalomarchis*, *Ethnarchis*, Judæorum, de *Patriarchis* & *Primatibus* qui post captivitatem fuere, consules Samuelem Peritum lib. II. Var. I. electionum c. X. & lib. III. Var. observationum c. 3. Jacobum Godofredum ad codicem Theodosianum de Judæis & cælicolis, Grotium cap. 10. de imperio summarum potestatum circa sacra p. 272. Jac. Rhenferdum differt. de Arabarcha vel Ethnarcha Judæorum, Francqv. 1702. & quos laudavi capite superiore.

Judæis *Catholicis* (קתוליקין) vocantur generales vicarii Pontificis maximi sub Sægne, ut è Maimonide præter alios observatum Thoma Renesio est Epist. ad Vorstium p. 12. Adde Mishnam Surenhufii tom. 2. p. 193. Quæ ratione etiam Christianis in Asia & Africa Primates quidam Catholicorum nomine veniunt. Vide W. E. Tentzeli dialogos vernaculos A. 1691. p. 296. sq. ubi de Catholico Musulensi & Babylonico, & Cangium in glossario, voce *Catholicus*. Sed & generales procuratores sive rationales reddituum Imperatoris, dictos fuisse Catholicos notant Petavius ad Epist. 8. Juliani, & Pearsonius ad Symbolum Apost. p. 610. Sed ut ad Hebræos redeam, de *scribis Politicis* mentio occurrit Actuum XIX. 35. cui loco addes ubi lubebit Marshamum pag. 36. Canonis Chronici, Drusium ad 1. Maccab. V. 42. Ezech. Spanhemium Epistola secunda ad Andreæ Morellum, Joh. Lomeierum parte Dierum genitium diff. 9. & Antonium van Dale diff. V. de antiquitatibus ex marmoribus illustratis pag. 425.

V. De Ægyptiorum Politia agunt Herodotus, Strabo XVII. libro, Diodorus Siculus: atque è recentioribus Athanasius Kircherus T. I. Oedipi Ægyptiaci. Marshamus, Witfius, & in Hist. universalis Bossvetus &c. Jucundum etiam Viri Clariss. Joh. Braunii somnium de Delta Ægyptiaco lib. 5. selector. sacror. Exerc. 4. quo Ægyptum cum Belgio, Pelusium cum Amstelodamo confert. Tota Ægyptus olim tributa in inferiorem, superiorem & mediam, singulæ harum iterum in nomos sive provincias decem. Confer Philippum Bertherium, libro *ἱστοριῶν*, cap. 4. Regum immanes opes ac potentia, Urbium & incolarum incredibilis plane numerus traditur. Et Theocritus Ptolemæo Philadelpho adhuc ait subesse civitates 33353. Idyll. XVII. v. 82. Plures quam mille civitates sua etiamnum ætate agnoscit Diodorus Siculus lib. I. p. 27. antea non pauciores duodeviginti millibus extitisse professus. Incolas 3000000. antea 7000000. Thebæ metropolis longitudine fuit octoginta stadiorum. Ptolemæo Avletæ, attritis ac defectis jam pridem regni viribus annuatim redibant talenta 12500. teste apud Strabonem p. 798. Cicerone. De syndriis & judiciis Ægyptiorum exstat liber Joannis Nicolai, Lugd. Bat. 1706. 8. Historiam Regum Ægypti post Alexandrum M. quemadmodum Syriæ* quoque, ex numis & aliis veteribus monumentis egregie illustravit V. C. Joannes Vaillant, Amst. 1701. fol. Primorum & antiquissimorum minus exploratæ res sunt, uti successio temporum incerta.

VI. Republicas centum & duodeviginti, descripserat Aristoteles, ut est apud Laertium & Anonymum Menagii de vita Philosophi, sive ut Grævius Præfat. thesauri Antiqu. Roman. tom. I. nescio quo è scriptore, centum & octoginta: sive ut Ammonius denique seu Philoponus in Aristotelis vita, ducentas & quinquaginta quinque, Græcorum maxime, tum etiam Barbarorum, quo in opere peculiariter dixerat de iis quæ Monarchico & quæ Democratico atque Aristocratico Imperio uterentur. In Arabica illius operis versione quæ memoratur ab Herbeloto in Bibl. Orientali, de CXXIV. Civitatibus mentionem fieri affirmat scriptor Arabs Hagi Kalfah. Vulgaverat illas Rerump descriptiones atque de illarum constitutione censuras Aristoteles ante libros Politicorum, Ethicorumque, sive de civili & morali doctrina. Quod illustre opus

* Ejus Historia Regum Syriæ ad fidem numismatum accommodata prodit Paris. 1681. 4.

auctori ipsi in extremo Nicomacheorum laudatum, temporum injuria
 sive librariorum negligentia intercidisse vehementer dolendum est, nec
 desiderium illud levatur perpaucis fragmentis quæ undecumque colle-
 git Is. Casaubonus, & recentioribus Aristotelis editionibus subnexuerunt
 editores. Nomina Rerumpublicarum ab illo celebratarum hæc
 LXXXIV. reperio: *Abydenorum, Achivorum, Acarnanum, Adramystenorum,*
Eginensium, Ætolorum, Alydensium, Ambraciotarum, Amphipolitano-
rum, Antisseeorum, Apolloniatarum, Arcadum, Argivorum, Atheniensium:
Bottiaeorum, Byzantiorum, Carum, Carthaginiensium, Catancorum, Ceorum,
Chalcidensium in Italia, Chalcidensium in Thracia, Chiorum, Cianensium, Cla-
zomeniorum, Cnidiorum, Colophoniorum, Coorum, Corcyreorum, Corinthio-
rum, Crotoniatarum, Cretensium, Cythniorum, Cypriorum, Cyreneorum, De-
liorum, Delphicorum, Eleorum, Epidamnensium, Epirotarum, Erythriensium,
Euboensium, Geloorum, Gilensium, Heracleonitarum, Heraensium, Hestiaen-
sium, Himeræensium, Japygum, Istræensium, Lacedæmoniorum, Larisæorum,
Leontinorum, Leucadiorum, Locrensiu, Lyciorum, Mantinensium, Massaliot-
arum, Megarensium, Meliensium, Metbonensium, Milestorum, Molossorum,
Mytilenæorum, Naxiorum, Notiensium, Opuntiorum, Oræensium, Orcomenio-
rum, Pariorum, Pelleniorum, Phocensium, Reginensium, Rhodiorum, Samio-
rum, Samothracum, Sicyoniorum, Sybaritarum, Syracusanorum, Tarantino-
rum, Tegeatarum, Tenediorum, Tyrrhenorum, Trazeniorum. Scripserat
 de Rebuspublicis etiam *Critias* de quo Casaubonus ad Athenæum XI. 3.
 nec minus *Dicaearchus*, vide quæ viri docti ad Ciceronem II. 2. Epist. ad
 Atticum. Quæ de Græcorum politis ad calcem Nicolai Cragii de re-
 publica Lacedæmoniorum, & ad calcem Variar. Æliani historiarum in
 antiquis editionibus leguntur sub nomine *Heraclide* Pontici, non respu-
 blicas integras describunt, sed singulos quosdam ritus vel mores rerum-
 publicarum quarundam adnotant. Ejusdem generis sunt, quæ sub
Nicol. Damasceni nomine de rebuspublicis leguntur, & ex Stobæi ser-
 mone 42. sunt excerpta, atque ab Daniele Heinio subjecta præclaræ edi-
 tioni Politicorum Aristotelis, & recusa tomo VI. thesauri antiquitatt.
 Gronoviani. Inter recentiores *Bartholomæus Keckermannus* in Systemate
 Systematum tom. III. post corpus politicum exhibet exercitationes qua-
 tuor 1.) de principatu s. Monarchia *Perfarum* (de qua diligentissime Bar-
 nabas Brissonius) 2.) de sexaginta Rebusp. prisicis, in qua non quidem
 justæ harum descriptiones, sed de singulis earundem unus alterve mos
 vel lex una alterave memorata Aristoteli, Heraclidi, Nic. Damasceno, à
 Ke-

Keckermanno Politicis animadversionibus illustrata: 3.) de Rep. *Atheniensi*, & 4.) de *Spartana* paullo diligentior tractatio. Post hunc *Ubbo Emmius* tom 3. Græciæ Veteris, seorsim pluribus vicibus editæ & tom. IV. thesauri Gronoviani recusat descripsit respublicas *Atheniensium, Lacedæmoniorum, Carthaginensium, Cretensum, Argivorum, Thebanorum, Corinthiorum, Syracusanorum, Corcyreorum, Samiorum: Chiorum, Rhodiorum, Achæorum, Ætolorum, Acarnanum, Epiri, Massiliensium, & Locrensum.* De Republica *Carthaginensi* collegit nonnulla in Carthagine sua Christophorus Hendreich, Francof. ad Oderam 1664. 8. De Atheniensium Republica libri IV. *Caroli Sigonii* cum libro ejusdem de rebus Atheniensium ac Lacedæmoniorum Chronologice digesto prodierunt juncti aliis quibusdam Sigonii scriptis, Hanov. 1611. fol. & recusi sunt in tom. V. Antiquitatum Græcarum, ubi etiam occurrit *Guilielm. Postellus* de Republica & magistratibus Atheniensium, *Antonii Thyssi* de Republ. Atheniensi diss. politica, & *Achaia* vetus *Martini Schockii* qua ejus situs, antiquitates, Respublica, Reges, Tyranni, leges & bella describuntur. Idem Gronovius tom. IV. recudi fecit *Job. Meursii* de tribus & pagis Atticæ librum cum luculentis *Jac. Sponii* ex ejus itinerario supplementis, Meursii regnum Atticum sive de Regibus Atheniensibus, & Archontes * Athenienses Auctoris supplementa quædam ad hos libros ex ejus chirographo in præfatione ad illum tomum à Gronovio exhibentur. In tomo V. ejusdem thesauri recusi exstant Meursii *Pisistratus* sive de regno Pisistrati liber auctior, & liber de Regno Laconico. *Nicolai Cragii* Ripensis de Republica *Lacedæmoniorum* libri IV. pereruditi post editionem Genev. 1593. 4. & Lugd. Bat. 1670. 8. auctiores atque emendatiores, Joannisque Meursii libri totidem *Miscellaneorum Laconicorum*, quibus Cragius passim suppletur vel confirmatur. Cæterum falli eos qui non Cragium sed Cujacium librorum illorum auctorem faciunt, ostendit *Henr. Ernstius* in *Observationibus* l. 2. c. 27. Denique in eodem tomo V. habes Meursii fortunam Atticam sive tractatum brevem de fati Reip. Atheniensis, ex chirographo auctoris locupletatum. In T. VI. thesauri Gronoviani occurrit *Josephi Laurentii* disquisitionis de Rebuspublicis, Suffragiis, Conciliis, accusationibus & tormentis veterum, ex *Polymathia* ejus excerpta. *Leonb. vero. Aretini*

P p p 3.

* Inter Archontes novem Athenis unus tantum erat *ἐπώνυμος* sive cujus nomen eo anno annotabatur in fastis, ut docet præter alios *Philo* lib. de Abrahamo p. 275. Confer Veterem Inscriptionem in *Montfauconi* palæographia pag. 149. & *Antonium van Dale* Antiquitatt. in marmoribus p. 203. sq. Archontes Eponymos ordine Alphabetico exhibui supra pag. 209.

enirerum Græcarum liber ad Angelum Acciajolum; qui in eodem tomobvius est, præcipuarum Græcæ civitatum casus ruinas & mirificas conversiones, complectitur. Habentur etiam tomo VI. thesauri Gronoviani *Joachimi Stephani* de jurisdictione veterum Græcorum ex ejus libro de jurisdictione Judæorum, Græcorum, Romanorum & Ecclesiasticorum, Francof. 1604. 8. & *Joachimi Perionii* de magistratibus Græcorum Romanorumque libri 3. editi pridem Paris. 1560. 4. At Persei Stoici (qui apud Athenæum corrupte Sæus) opus de Rep. Lacedæmoniorum intercidit, de quo Jo. Jonsius p. II. de scriptoribus Hist. Philosophicæ. Sed post Cragium, Meursium, Keckermannium, & Ubbonem Emmium (ne de veteribus dicam Plutarcho & Xenophonte) de Rep. *Lacedæmoniorum* videndus etiam *Guilleterius* in Lacedæmone veteri & nova, Gallice edita: uti de Athenis harumque fortuna idem *Guilleterius* Franciscusque *Fanellus*, ut omittam diatribam quam de Rep. Laconica, *Witebergæ* vulgavit *Henricus Theophilus Schneiderus*, per paucis constantem foliis. *Wilhelmum Bossardum* de Magistratibus * *Atheniensium* quem laudat D. Jo. Conradus Dietericus in Antiquitatibus Bibliæ V. T. p. 569. & *Antonii Montecatini* Veterum Rerumpublicarum antiqua fragmenta, cum ejus Commentario ad Platonem de Rep. & Legibus, Ferrariæ 1595. fol. edita haud vidi. *Postellus* vero librum ejus argumenti etiam cum notulis suis recudi curavit Jo. Frid. Hekelius, Lips. 1691. 8. De Prytanibus Græcorum agit *Ezech. Spanhemius* in tractatu quem *Clariss. Grævius* tomo V. thesauri sui inseruit. *Antonius* item *van Dale* in diss. ad antiquitates ex marmoribus illustrandas editis, ubi etiam de *Agonothetis*, Principibus Sacrorum, & similibus. Apud eundem & *Joh. Schildium* opere mox laudando, tum etiam *Andream Morellum* in specimine rei nummarie p. 27. sq. & Jo. Valentem in Numismatibus Græcis Imperatorum p. 221. sq. plura videri possunt de *Κοινῶ* sive variis communitatibus urbium Græcæ, Asiæque.

VIII. De corpore fœderato *Achaorum* ex *Polybio* & aliis agit *Joh. Schildius* Libro secundo de Coalitione populorum ac Rerumpublicarum pag. 101. sq. & *Martinus Schoockius* in *Achaja* vetere tom. 5. thesauri Antiquitatum Græcarum, qui cap. 24. fœdus Achaicum confert cum Belgio fœderato. Uti cum eodem corpore formam Reipublicæ nostræ Romano

* De *δοκιμασία* Magistratuum apud Athenienses sive probatione vitæ eorum, morumque vide *Bœckleri* diss. T. 2. p. 942. sq. ad *Lysia* Orat. 15. & 30. De officiis diversorum diversis *Svidas* in *ἡγεμονία*.

no Germanicæ compararunt *Jacobus Godofredus*, *Hermannus Conringius* & alii, præsertim *Jo. Ludovicus Praschius* in assertione reipublicæ Achaicæ, ejusdemque cum Germanica comparatione, Ratisbonæ 1686. 4. de quo libro vide sis *Acta Erud. Lipsienf* Anno 1687. p. 99 De Corpore *Ætolorum* idem *Schildius*, p. 130. sq. cujus libri III. de coalitione populorum ac Rerump. prodierunt Hagæ Comitum 1661. 4.

IX. De Magistratibus Urbis Romæ dum in libertate civitas fuit, *Jani Guilielmi* libellus post editionem Rostochiensem Anno 1557. 8. recusus est plus simplici vice in Petri Scriverii Republica Romana. *Johannis Kirchmanni* opus non paucis constans foliis de Magistratibus Romanorum adhuc *avéndonov* vidi in Bibl. Gudana, cujus *απόγραφο* etiam est apud Cl. amicam nostrum *Michaëlem Richey* Hamburgensem, Gymnasii Stadenfis Rectorem præclare meritum. Alioqui de magistratibus Romanorum præter *Perionium* supra laudatum noti sunt *Andreas Dominicus Floccus*, cui bellum sub falso *Lucii Fenestella* nomine sæpius editum recte restituit *Egidius Witfius* Brugensis Antw. 1561. 8. licet *Jacobo Borratio* illum *Robertellus* tribuere maluerat. Tum *Julius San Severinus*, *Pomponii Latii* nomine notior, & *Henricus Bebelius* Argent. 1513. 4. qui cum *Flocco*, *Læto* & *Volaterrani* iis quæ lib. 29. *Commentar. Urbanorum* de hoc argumento scripsit, legitur ad calcem *Antiquitatum Rom. Philippi Caroli*: *Andreas Alciatus* de Magistratibus civilibusque & militaribus officiis, tom. IV. *Operum*: *Petrus Faber* Ictus itidem doctissimus, cujus tractatus de Magistratibus Romanorum (Consulibus maxime) legitur ad calcem lib. 1. *Semestrium*: *Petrus Poisson* de veteribus & novis Magistratibus & dignitatibus Populi Rom. Gallicè, Paris. 1583. 8. *Claudius Prævostius* de Magistratibus Pop. Romani, *Laufannæ* 1579. 8. *Joannes Pyrrhus*, cujus libri III. de Magistratibus Romanis exstant in *Oceano Juris*, sive tractatu tractatum Venet. 1584. fol. tomo I. *Georgius Vapchopius*, Scotus, Rom. 1595. *Scipio Gentilius* in libro de jure publico Pop. Romani, Altdorf. 1662. 8. diff. 1. de quo libro vide sis *Clariff. Struvii Bibliothecam Antiquam* tomo 1. p. 405. *Franciscus Hotomannus* tomo tertio *Operum* & tom. 2. thesauri *Græviani*: ut scriptores generales *Antiquitatum* & *Reip. Romanæ* præteream, *Onufrium Panvinium* tom. I. *Grævii*, *Wolfgangum Lazium*, aliosque: nec non libellum ex *Justi Lipsii* scriptis de Magistratibus Romanis collectum, qui in *Antonii Thyffii Roma illustrata*, & *Petri Scriverii Rep. Romana* plus semel prodit.

X. *Regum Albanorum & Æneadarum Dynastiam & successio-*
nem ante Romulum, illustrat Carolus Neapolis ad Ovidii fastos pag. 159.
& Theodorus Rycqvius de Adventu Æneæ in Italiam p. 453. A Regi-
bis Romanis provocationi locum fuisse ad populum, Cicero Livius lib.
I. cap. 26. & Seneca Epist. 108. dubitare nos non sinunt, licet hoc negat
Scipio Gentilis libro jam laudato, diff. I. §. 3. & Joh. Henricus Bœclerus
de Roma sub VII. Regibus Romanorum, tom. 2. diff. p. 494. Ad Poli-
ticas rationes Romanæ sub Regibus infantix intelligendas faciunt quo-
que in primis Nic. Machiavelli libri III. dissertationum ad librum primum
T. Livii, Italica primum lingua ab auctore scriptæ, & deinde in Latina
etiam Gallicaque lingua sæpius editæ, Rationes Reip. Romana compen-
dio perspicere licet ex libro sæpius recuso, & tironibus in primis com-
mendando Petri Josephi Cantelii, S. J. Selectas quæstiones de Romana
Rep. Magistratibus, Legibus & judiciis Romanis illustravit M. Antonius
Ferratius libris tribus Epistolarum, vulgatis Patavii 1699. 8.

Conspectum pleniorem singulorum *Magistratuum Romanorum,*
majorum minorumque, ordinariorum & extraordinariorum exhibet
Onufrius Panvinius lib. 1. de Civitate Romana cap. 56. tomo 1. thesauri
Græviani. De Consulibus qui ab A. Urbis 244. post exactos Reges anni
creari cœpti sunt bini, & quorum eadem pæne potestas quæ Regum, vi-
dendus in primis Petrus Faber ad calcem libri I. Semestrium. Singula-
ris eorum prærogativa, ut quemadmodum Athenis ab Archonte, ita Romæ
à Consulibus anni nominarentur: quod factum etiam sub Imperato-
ribus est usque ad Annum Christi 541. (Urbis 1292.) ex quo Imperato-
rum annis tempora signata sunt, Justiniano ita jubente, svasu ut voluit
Triboniani. Atque ex quo Consulatus à Justiniano abrogatus est, semel
nec pluries processisse Imperatores notavit Cangius ad Chronicon Pa-
schale p. 606. Uti vero Athenis Archontes quidam non erant ἐπὶ ἀνώμοτοι,
ita Romæ Consules medio suffecti anno in fastis non nominabantur. Ita
primo statim anno post ejectum Tarquinium, quinque fuere Consules,
uno abeunte in voluntarium exilium, altero occiso, tertio morbi vi hau-
sto, sed à duobus primis tantum Bruto & Collatino annus nominatur.
Non mediocres vero inde in veteri Historia & Chronologia constituenda
tenebræ, dum scriptores modo Ordinariorum tantum & ἐπὶ ἀνώμοτοι
rationem habeat, modo etiam suffectorum. Vide Reinesii Epistolas ad
*Rupertum p. 48. 445. sq. Consules suffecti vocantur etiam *suffragato-**
res apud Sponium p. 115. Miscell. Consules, Dictatores, Censoresque
 tem-

temporum ordine exposuit *Bartholomeus Marlianus*, Rom. 1560. fol. Accuratus *Stephanus Vinandus Pighius* in *Annalibus Magistratuum & Provinciarum S. P. Q. R.* Antwerp. 1615. fol. & tom. XI. Græv. nec non *Onufrius Panvinius* in *libris V. Fastorum à Romulo Rege usque ad Imp. Carolum V.* subiecta Appendice in qua fasti Imperatorum & Consulium Ordinariorum, à Cæsare Dictatore usque ad Justinianum Augustum, M. Verrii Flacci Consularia & Triumphalia fragmenta, atque Chronica *Cassiodori*, *Prosperi*, *Incerti auctoris & Marcellini Comitæ*, Venet. 1558. fol. & *Heidelbergæ* apud *Commelin*, 1588. fol. Exstant & fasti Consulares ac triumphorum aetorum à Romulo usque ad Imp. Tiberium illustri commentario *Caroli Sigonii*, Venet. 1556. fol. Alios fastos Consulares usque ad Annum Urbis 1107. ex Codice MS. Bibl. Cæsareæ vulgavit *Henricus Noris* ad calcem libri de anno & Epochis Syro-Macedonum Lipsiæ 1696. 4. Eisdem cum *Noris* diff. ad illos fastos & illius Epistola Consulari, in qua ex antiquis Inscriptionibus & aliis monumentis Onufrius* subinde castigatur, habes etiam in tomo XI. thesauri Græviani. Non omitendi etiam fasti Liviani *Elia Constantini Trewenschæder* ab Urbe condita ad annum Urbis 742. *Gedani* 1675. 4. & quæ de Consulium successione constituenda & serie ac nominibus & prænominibus accurate exponendis monuerunt *Antonius Pagi* in diff. *Hypatica* sive de Consulibus Cæsareis Lugd. 1682. 4. *Baronius*, idem *Pagi* & *Samuel Basnage* in *Annalibus*, *Tillemontius* in *Historia Imperatorum*, *Henricus Dodwellus* in *Chronologia Dionysii Halicarnassæi*, ut fastos ab *Ægidio Bucherio*, & cum *Chronico Paschali* à *Cangio* editos, Jo. *Cuspinianum* aliosque præteream. Nam de *Theodori Janssonii Almeloveenii* Fastis Consularibus duplicibus, serie temporum & ordine Alphabeti digestis instituto utilissimo, *Amstel* 1705. 8. jam memini supra cap. VII. quales dedit etiam *Benjamin Hederichius* *Witteberg*, 1713. 8. sed annis Urbis conditæ non adscriptis. *Christoph. Adami* *Rupertii* fasti Consulares, quorum in *Reinesii* Epistolis ad eum scriptis p. 663. mentio, non viderunt lucem. De diptychis eburneis quibus Consulium nomina aureis inscribebantur literis, vide *Prosperum* in peroratione libri de promissionibus DEI, *Sirmondum* ad *Sidonii* VII. Epist. 6. & *Henricum Noris* de *Synodo* V. cap. 5. p. 23. Fastos ejusmodi *ὑπατάγια* vocat *Chronicon Paschale* p. 381. De Consulibus honorariis & Codicillaribus, *καλαμμένοις μόνον*, quales sub Imperatoribus fuere, ornamentis & prærogativis aucti Consularibus, sine munere ac potestate, vide A.

Q q q

Pagi

* Onufrium in prænominibus addendis sæpius hallucinari, notavit etiam *Sirmondus* Tom. I. Opp. pag. 856.

Pagi diff. Hypaticam p. 70. sq. De potestate & regio Imperio Consulium (quorum ambo ad A. U. 388. Patricii, deinde alter è plebe Liv. VI. 42. Plutarch. Camillo p. 151.) vide & quæ viri docti ad Livium IV. 2. & 3. Begerus ad Florum pag. 87. Alexander ab Alexandro III. 3. Onufrius commentario ad lib. I. fastor. pag. 57. sq. Petrus Josephus Cantelius de Rep. Romana pag. 248. &c.

XI. *Præfektos Urbis Romæ* & CPoleos usque ad A. C. 478. fastis suis Consularibus subjunxit laudatus *Almelovenius*, cum quo conferendus *Felix Cantelorius*, Protonotarius Apostolicus libro de præfektio Urbis, Rom. 1631. fol. qui & ipse seriem præfektorum Urbis Romæ addidit, eamque usque ad A. C. 1630. produxit. De officio Præfektii Urbis, præcipue sub Imperatoribus, vide etiam Procopium historix arcanæ cap. 20. Sirmondum tom. I. Opp. p. 866. &c.

De *τιμητᾶς* sive *Censoribus* populi Romani (quos binos ab A. U. C. 311 primum creatos fuisse constat) eorumque quinquenniali per lustrum spatium durante potestate videndi Onufrius ad lib. I. fastor. pag. 87. seq. Jac Perizonii dissertatio Lugd. Bat. 1697. 4. edita, quæ recensetur in Ephemeridibus Parisiensibus A. 1698. pag. 497. De iisdem Censoribus agunt Alexander ab Alexandro III. 13. H. Dodwellus pag. 627. præfekt. Cambden. Georg Eberlinus & alii ad Titulum Pandectarum de Origine Juris, Petrus Ærodius in Pandectis rerum judicatarum, & Christianus Thomafius in dissert. de Censura morum cap. 2. Magistratus fuit præcipuæ auctoritatis, ut notavit Plutarchus in Flaminio pag. 379. & in Camillo p. 129. 135. Marcius Censorinus bis ea dignitate functus, inde lex ipso svasore lata, ne cuiquam illam plus quam semel capere liceret. id. Coriolano, sub init. (p. 214. A.) In Coloniis, Censorum officium obibant *Quinquennales*, ut observatum Henrico Noris diff. I. Cenotaph. Pisan. cap. 5. Pompejo & Cæsari non Censoris titulus sed *præfektii morum* placuit. Vide Pitiscum ad Sveton. Cæs. cap. 76. Præfektii morum apud Carthaginienses meminit Nepos in Hamilcare cap. 3.

Primos sive *principes Senatus* refert Onufrius libro V. fastorum p. 96 & in Commentario ad fastos p. 336. quæ illorum dignitas, vide Salmasium de primatu Papæ p. 26. Videndus etiam Ciceronis Consul, Senator, Senatusque Romanus, auctore Bellendeno, Paris. 1612. 8.

De *Senatu Romano*, senatorumque diverso pro diversis temporibus

ribus numero, conventibus, potestate, officiis & censu videndus *Pauli Manutii* liber Venet. 1581. 4. Colon. 1582. 8. & *Job. Sarri Zamoscii* libri II. Venet. 1563. 4. Argentor. 1608. 8. Ambos Manutium & Zamoscium habes etiam tomo I. thesauri Græviani. His addi possunt *M. Antonius Majoragi* de Senatu Rom. Mediolan. 1516. 4. *Georgius Vavchopius* in laudato supra de Magistratibus Populi Romani opere, Auctor libri in *Ephemeridibus Parisiensibus* A. 1702. part. 2. p. 218. recensiti editiqve Gallice Paris. 1702. 12. sub titulo *le Senat Romain*. Dissertatio de eodem argumento inserta *Memoriis Trivultinis* Anni 1703. mense Junio p. 425. & *Petrus Danetius* in *Dictionario Antiquitatum Græco-Rom.* pag. 733. - 736. De relatione & sententia in Senatu dicenda consules *Alexandrum ab Alex. IV. II.* *Joh. Frid. Gronovium* lib. I. *Observationum* cap. 22. & *Octavium Ferrarium* lib. I. *electorum* cap. 10. Aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententias euntibus, plerisque verbo consentientibus, conditum est Senatusconsultum. *Vopiscus Aureliano* cap. 20. *Confer Laurentium Vallam* libro IV. contra *Barthol. Facium* pag. 710. ubi illustrat illud *Qvintiliani* in *Declamat. pedibus manibus vivimus in sententiam necessitatis*. De iis quæ Senatus in religione decerneret, vel ad Pontifices rejiceret, vide *Jac. Gutherium* lib. I. de *jure Pontificio* cap. 33. seq. tomo V. thesauri Græviani. De patriciis, conscriptis, ascitis Senatoribus consule *notas Jo. Dujatii ad Livium* lib. V. cap. 12. Plures ex equestri ordine lectos notavit etiam *Josephus XIX. I.* pag. 652. De civibus Romanis injussu populi agere non poterat Senatus, ut docet *Livius XXVI. 33.* ubi *Plebiscitum*: *Quod Senatus juratus maxima pars conseat qui assidetis, id volumus censermusque.* *Legatis externorum Principum Gentiumque Senatus dari solitus extra urbem in ædibus Martis vel Bellonæ.* Vide *Dausquejum ad Silium* p. 274. De *Consilio Sapientum* quod in variis Italix urbibus fuit veluti Senatus quidam inferioribus sæculis, videndus *Felix Ofius* tom. 3 thesauri *Antiquitatum Italix Græviani* p. 1040. sq.

De *Prætoribus* qui jus dicebant videndi *Interpretes Pomponii* in titulo *Digestorum de Origine Juris*, *Livius VII. I.* *Alexander ab Alexandro II. 15.* *Wolfg. Lazius de Rep. Romana* libro 2. & *Gerardus Noodt de imperio & jurisdictione*, libro 1.

De *Tribunis plebis* eorumque annua potestate videndus *idem Alexander* lib. I. cap. 3. & ibi *Tiraquellus*. Sicut *Legem de provocatione* ab omnibus Magistratibus ad populum tulit *Valerius Publicola Consul*, de

qua vide notas ad Aurelium Victorem p. 91. edit. Clarissimi Pitisci, ita ab omnibus Magistratibus (excepto Dictatore) etiam ad tribunos erat provocatio, quæ tamen non longius valebat ab Urbe mille passuum, teste Livio III. 20. Quamvis vero à Dictatore provocare non licebat, quam rem maximi momenti notat Plutarchus in Camillo p. 137. tamen idem in Antonio p. 919. docet etiam sub Dictatore sacrosanctam cæteroqvi fuisse tribunorum potestatem. De auctoritate tribunorum adversus Pontifices adeundus Gutherius II. 10. sq. de jure Pontificio tom. V. Græv. Uno autem tribuno plebis vetante, reliqui perferre nihil poterant, ut iterum docet Plutarchus in Graccho p. 828. A Tribuno fas erat Consulē, nedum alios in carcerem mitti, ut eodem auctore constat p. 831. unde *δημαρχίαν ἀνάγκησιν ὑπατείας* vocat Coriolanus apud eundem p. 221. Fuerunt tribuni duo primum ab A. U. 261. tum quinque, id. p. 216. denique decem. (Liv. III. 30.) Ex eodem Plutarcho p. 829. 831. novimus XVIII. tribuum (quæ in universum fuere XXXV.) suffragiis potuisse tribuno abrogari Magistratum, quod tamen ante Ti. Gracchum nunquam factum fuit. Porro falli eundem Plutarchum, quando Tribunos Plebis Magistratibus accensendos negavit, quod prætexta non uterentur, docuit Jo. Rualdus in observationibus ad illum scriptorem p. 128. sq. Potestatem eorum à Sylla sublatam mox iterum restituit Pompejus. Plutarch. Pompejo p. 629. 630. De Tribunis plebis è Senatu lectis Lipsius II. 13. electorum, Vossius ad Velleji lib. 2. cap. III. & H. Dodwellus prælect. 12. Cambden. & 19. ubi etiam de tribunatu Cæsarum, Augustorumque. Vide & A. Pagi Criticam Baronianam tom. I. p. 104.

De *Quæstoribus* (qui primus Magistratum gradus obiri legitime poterat anno ætatis XXV.) Idem Alexander agit II. 2. & Franckensteinus in dissert. de ærario populi Romani p. 668. seq. in Syntagmate Græviano: Scaliger ad Festum in *Quæstor*, ubi etiam de quæstoribus parricidii, qui capitales res quærere poterant. Et Lipsius ad Taciti XII. Annalium, ubi etiam de constitutis in eorum locum ab Augusto prætoribus ærarii, de quibus vide ad Alexandrum II. 15. Confer & Procopium Historiæ arcanæ c. 20. p. 59.

De *Ædilibus* five *ἀγορανόμοις* & *ἀστυνόμοις* Romanorum, viri docti ad Pomponium de Origine juris & Tiraquellus ad Alexandrum ab Alexandro libro IV. cap. 4. Lipsius ad Senecam de Vita beata cap. 7. Casp. Zieglerus de edicto ædilitio p. 773. sqq. dissertationum selectarum.

Jo. Augusti Olearii diff. de *Ædilibus Romanorum*, Lipsiæ edita A. 1692. & Everardi Ottonis libro erudito de *Ædilibus Coloniæ & Municipiorum*, Francof. 1713. 8. qvo in libro pleniorẽ in super *Ædiliũ* qva plebejorum qva Curulium Historiam promittit, unã cum uberiore tituli *Digestorum* de edicto *Ædilitio* explanatione.

De *viginti viris* quibus majores in Senatu honores patebunt, triumviris capitalibus, triumviris monetalibus, quatuorviris viarum curandarum, & decemviris quos judiciis centumviralibus præfectos memorat Dio LIV. p. 540. vide Jo. Massonum in Ovidii vita p. 56. sq. qui vigesimo jam ætatis anno vigintiviratum datum observat,

XII. Inter Magistratus majores extra ordinem constitutos summus erat *Dictator*, de quo Alexander ab Alex. lib. I. cap. 6. & dissertatio *Q. Septimi Florentis Rivini* præside D. Jo. Oleario, Lipsi. 1669. Creabatur extra ordinem piandæ magnæ religionis, vel gravis tumultus compescendi aut belli gerendi causa, unde *αὐτοκράτορα πολέμων* vocat Diodorus Siculus XIX. p. 713. Dictus olim *Magister populi* teste Festo in optima Lex, & Seneca Epist. 108. Et vere Magister non populi modo sed etiam Consulum omniumque Magistratum, ac sine provocatione fuit, tribunorum tamen potestas sub eo etiam sacrosancta, ut jam ex Plutarcho notavi, & Sacerdotes sacrificiorum causa ipsum si Roma abesset in urbem revocare poterant, ut idem Plutarchus docet in Fabio p. 176. De primo dictatore omnia incerta, ut fatetur Livius II. 18. ad Annum Urbis 253. Camillus quinqvies dictator, & qui quatuor vicibus triumphavit, Consul tamen nunquam fuit. Plutarch. in ejus vita f. 129. neque fuit ante Camillum Dictator ullus ultra sex menses id. f. 144. F. Nec Dictatori licebat equo vehi populi injussu. Liv. XXIII. 14. & Plutarch. Fabio 175. Consulem ipsi sine licitoribus fascibusque oportebat occurrere, & ipse procedebat cum XXIV. fascibus. id. p. 176. Magistrum equitum ipse dicebat, quam poterat indicti causa in carcerem mittere & supplicio afficere p. 179. Bistamen factum ut Dictatoris & Magistri equitum auctoritas æquaretur. Id. Antonio p. 919. Non à populo autem nec Senatu, sed à Consule vel Prætorẽ sive Stratego Dictator dicebatur sive eligebatur. Quod si Consules de dictatore creando dissiderent, plebiscito res definebatur. Plutarchus Marcello p. 312.

De *Decemviris* Legum ferendarum, qui itidem sine provocatione

ne erant, sed post biennium abrogati sunt, vide Livium III. 32. Dionysium Halic. lib. X. sq. & Onufrium ad fastos Anni Urbis 303.

Omitto alios Magistratus singillatim commemorare, de quibus laudati §. IX. scriptores consuli possunt. De *Præsibus Provinciarum* & qui illis adjuncti erant, videndus Onufrius in Imperio Romano & Carolus Sigonius libro secundo de jure Provinciarum, ille primo, hic secundo tomo thesauri Græviani: & Bergierius lib. IV. de viis Imperii Romani cap. 17. & 28. tomo X. Græv. De *Duumpiris Coloniarum* *Ædilibus*, *Quæstoribus*, *Decurionibus* Henricus Norisius Cenotoph. Pisan. diff. I. c. 3. qui etiam de Coloniarum Patronis videndus diff. 2. cap. 7. Magistratus municipales Græcis scriptoribus dicuntur *ἀρχοντες* & *στρατηγοί* ut notavit Valesius ad Ammiani lib. 31.

XIII. De inauguratione & unctioe Regum Hebræorum præter Schickardum in jure Regio, fuse & ex instituto agit Fortunatus Scacchus in Myrothecio præcipue tertio, & Balthasar Scheidius de oleo unctiois sacro ex Hebræorum Antiquitatibus, Argentorat. 4. Nec Prophetarum, qua Prophetarum sed Sacerdotum hoc fuisse officium, ex aliarum Gentium usu probat c. 49. & 50. Oleumque sacrum cujus effusione operto capite inaugurati sunt, diversum fuisse ab eo quo consecrati sunt Sacerdotes. id. cap. 47. sq. Apud Persas perinde ut apud Romanos inaugurationem factam solenni ritu in templo, id. cap. 31. De Christianorum Principum inauguratione & coronatione Jac. Goar ad Euchologium p. 294. sq. Gretserus III. 12. ad Codinum, Menardus ad Sacramentarium Gregorii M. & Joh. Morinus p. 243. de sacris Ordinatt. ubi morem ungenti Reges apud Græcos Imperatores serius receptum observat. De coronatione Imperatorum Græcorum Jo. Cantacuzenus lib. I. c. 41. & ex illo Codinus c. 17. de officiis aulae CPol. De ritu gentium quarundam Principem recens creatum scuto imponendi atque ita sublimem ferendi, Frid. Lindebrogius ad Pauli Diaconi Historiam Longobard. & ad Ammiani XX. 4. Multa etiam de inaugurationibus Principum, recentioris præsertim ætatis Jo. Christoph. Becmannus in Notitia dignitatum illustrium diff. V. & VI. cui junge si placet D. Jo. Francisci Buddei diff. de eo quod decet circa solennia Principum, Halæ Sax. 1712. 8. subjectam ejus commentationi de Concordia Religionis Christianæ statusque Civilis. De variis *investiture* modis ritibusque Cangius in glossario.

Quod ad tempus ineundi apud Romanos Magistratus attinet, in illo

illo valde pro diversis temporibus variatum, ut docet Martinus Lipe-
nius in strenuam Historiam, tomo 12. thesauri Græv. pag. 429. Tribuni
plebis inibant Magistratum die decimo Decembris. H. Dodwellus præ-
lect. Cambden. p. 428. Quæstores Nonis Decembris, id p. 385. & Ez.
Spanhemius pag 706. de usu & præstantia numismatum: Vel etiam die
XXII. Januarii. Dodwellus p. 387. Tempus quo Regnum & Consula-
tus vacabat Romæ, à Livio & aliis vocatur *interregnum*. Græci ut Plutar-
chus appellant *μεσοβασιλείαν* & Interregem *μεσοβασιλέα*. Sic Baro-
nius vocat *Interpontificium* tempus quo vacat sedes Episcopi Romani.
De adoratione sacræ purpuræ Philippus Rubenius libro 2. electorum,
capite 30.

Insignia Regum, Principum, Magistratumque etiam paucis
attingenda, & de Coronis quidem ac sceptro aliisque ejusmodi consu-
lendus Seldenus in Titulis honorum cap. 8. Joh. Christoph. Beckmanus
in notitia dignitatum illustrium diff VII. & VIII. ubi etiam de ritibus
cultus Principum ac venerationis: Jo. Henr. Bœclerus p. 187. sq. tom. 1.
dissertat. Jo. Georgius Ræferus diff. de sceptris Principum, Francof. ad
Viadrum 1690. De folio sive throno, Pineda III. 5. de rebus Salomonis,
Scacchus Myrothec. III. 64. sq. p. 1138. sq. De Diademate Regum He-
bræorum agit Scacchus in Myrothecio tertio cap. 38. sq. Fuit autem dia-
dema fascia quædam alba, qua caput vel pileus circumdabatur, interdum
pura interdum gemmata: vide Jo. Braunium lib. 2. de vestibus Hebræo-
rum, cap. IV. § 8. Alexandrum ab Alexandro lib. 1. cap. 28. Carol. Pa-
schalium lib. 9. de coronis cap. 3. Joh. Pierium Valerianum lib. 41. Hie-
roglyphicon, cap. 3. Solerium (sive qui sub hoc nomine latet Theophi-
lum Raynaudum) libro de pileo §. 9. Martinum Schmeizel Coronâ
Transilvanum erudita Commentatione de coronis tam antiquis quam
nostræ ætatis Jen. 1712. 4. p. 139. sq. & quæ viri docti notant ad Gellium
V. 6. De cidari apud Persas videndus Brissonius libris de regno Persarum
& Pitiscus ad Curium. Prætereo quæ de aliis Coronis & diverso
coronarum, tum etiam fertorum usu collegerunt Anton. Thylesius libro
de Coronis, Gvil. Stuckius III. 16. Antiqu. Convival. Jo. Andreæ Bosii
σεφανοφορία s. de Coronarum gestatione Jenæ 1669. 4. & Carolus Pa-
schalius qui præ cæteris hoc argumentum per decem libros illustran-
dum sumit Paris. 1610. 4. & Lugd. Bat. 1671. 8. quanquam Ampliff. Cu-
perus ad apothefin Homeri p. 218. eum late quidem de hoc argumento
sed non accurate scripsisse atque cum judicio ubique fere legendum esse
affir-

affirmat, tum Gatakerus p. 265. Adversariorum notat πολυμαθεις αἰον hunc operis coronarii auctorem in vocabula Hebraica inquirere, linguz fors. n minus scientem, prorsus neglexisse. Post Paschaliū commemorandus venit Jo. Meursii Fil. liber de Corona, Soræ 1643. 4. & Hafniæ 1671 8. cum Cajj Riccii diacepfi de coronatione Regia ejusque rituum rationibus. De coronis aureis quæ libera Rep. victoribus mittebantur in honorem triumphī, & de auro coronario ab Imperatoribus subinde indulto, vide Henr. Valesium ad Ammiani XXV. 4. De laurea Bandurii ad Antiquitates CPol. p. 477. De coronis militaribus civica, obfidiōnali, murali, castrensi sive vallari, navali & exploratoria quibus donabantur qui bene rem in bello gesserunt, vide Alexandrum ab Alex. IV. 18, & ibi Tiraqvell. atque Stewechium ad Vegetii lib. 2. Joachimus Johannes Maderus Vir doctus & de Antiquitatis studiis insigniter meritis in libro suo de Coronis sacris pariter & profanis, qui Helmstadii prius 1660. in 4. excusus & tomo VIII. antiquit. Romanarum Græviani thesauri insertus est, prolixè etiam agit de Coronis nuptiarum, quæ Judæis etiam usitatæ ut notum ex Esaiæ LXI. 10. tum à Christianis primum quidem propter Ethnicorum superstitiones rejectæ, postea tamen itidem admittæ ut notavit Sirmondus ad Sidonii lib. 1. Ep. st. 5. tomo 1. p. 852. De corona Civica, Lambecius II. de Bibl. Vindob. pag. 729. De Corona Poëtarum Mapheus Vegius IV. 1. de educat. liberorum tomo 26. Bibl. PP. p. 658. sq. Frid. Rappoltus singulari diff. Paschalius libro de Coronis pag. 60. & p. 317. - 329. D. Henelius in otio Vratislaviensi cap. 13. Observatores Hallenses tom. VI. obs. 7. & Michael Piccartus Oratione XI. quæ est de commissionibus & coronatione veterum Poëtarum.

Diademate uti voluit Caligula teste Svet. cap. 22. at primus usus est inter Imp. domi Heliogabalus, publice Aurelianus. Vide Tillemont. Hist. Imperatorum tomo 3. p. 531. sq. Diademate usos etiam supremos militiæ duces dubitat Begerus I. thesauri Brandenburgensis pag. 288. adde p. 293. De triplici Corona Imperatoris Romani, Germanica, Lombardica atque Romana extat Joach. Felleri Ἐμακαρίτη diff. A. 1662. Lipsiæ edita, cui adde quæ de ferrea corona V. C. Ludovicus Antonius Muratorius tomo 2. anecdoton Bibliothecæ Ambrosianæ A. 1698. & 820. vicius ad A. 1431. p. 19. num. 49. &c. De triplici Corona Pontificis Romani B. D. Mayerus libro de electione Pontificis Romani, & Rev. D. Henricus Pippingius in diff. de corona illa Lipsiæ vulgata & in ejus dissertationibus juvenilibus recusa. Vide etiam, si placet, Theoph. Raynau-

naudum de corona & mitra triplici Papæ, tomo X. Operum, & D. Joh. Wolfg. Jægeri Hist. Eccles. sæculi 17. Decade 1. p. 150. seq. Cæterum Choisio in Historia Philippi Valesii & Johannis Galliz Regum, Gallice edita lib. 1. §. 11. recte observatum est, a Johanne XXII. primum coronam Paparum fuisse triplicatam, cum veteres Pontifices mitra Phrygiæ fere simili usi fuissent, Hormisda datam sibi à Clodoveo Galliz R. coronam auream primus gestasset, & Bonifacius octavus eam duplicasset, sæculare non minus quam Ecclesiasticum sive spirituale jus atq; imperium suum indicaturus.

De Prælatione fascium, securis, ignis, aliorumque ejusmodi consulendus Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 27. J. C. Becmannus diff. VIII. Notitiæ dignitat. illustrium, & D. Frid. Rappoltus diff. de insignibus principatus ac Potestatis quo etiam referenda est prælatio Crucis, Episcopi & Pontifici fieri solita. Formam fascium sellarumque curulium quæ utraqve ab Hetruscis Romani acceperunt teste Diodoro Siculo V. p. 219. ex veteribus numis exhibent Grævius & Begerus ad Flori lib. 1. cap. 5. De igne Augustis prælato, Andreæ Christiani Eschenbachii diff. p. 519. sq. & Paulus Voëtius ad Herodianum p. 114. 198. sq. De tæda Imperatoribus & Patriarchis prægestari solita, Cangius Glossar. in *Διάμβλων*. Aquila prælata Clearcho. Justin. XVI, 5. Ignis prælatus Regibus Persarum, Lips. excursu 1. ad Taciti Annales. Angeli Roccæ Commentarius de SS. Christi corpore Pontificibus iter facientibus præferendo Rom. 1599. & Augustini Molari Fivizanensis Ord. S. Augustini de ritu SS. Crucis Rom. Pontifici præferendæ Commentarius Rom. 1592.

De *Titulis* Honorum Opus Jo. Seldeni ex editione tertia Anglica Anni 1672. Latine versum est à Simone Johanne Arnoldi, Antistite præfecturæ Sonnenbergensis, Francof. 1696. 4. Cui jungendum Joh. Christophori Becmanni syntagma Dignitatum Illustrium Civilium, Sacrarum, Equestrium, ibid. & eodem anno excusum. Morhofius diff. de divinitate Principum, D. Adami Rechenbergii diff. de titulorum indole & natura part. I. diff. Historico-polit. pag. 134. sq. Feltmannus de titulis honorum, Antonius Matthæus de Nobilitate &c. De ambitu antiquo & hodierno liber Meuteti Ketwig, excusus Bremæ 1695. 8.

XIV. Pauli Manutii liber de Civitate Romana post editionem Romanam 1585. 4. exstat tomo I. Miscellaneorum Gaudentii Roberti, & tomo I. thesauri Græviani, in quo tomo occurrit etiam Onusii Panvinii

opus præclarum, de Civitate, Imperio & Republica Romana, ex editione recognita Parisi, 1588. 8. nec non Caroli Sigonii libri eruditi de antiquo jure civium Romanorum, & provinciarum. Ut ab eodem Manutio prolixius demonstratum est, sub Romulo* primum populus divisus fuit in Tribus tres, quarum singulæ mille peditum & centum equitum erant, divisæ iterum in Curias 10. quarum singulæ in decurias divisæ constabant ex 100. peditibus & equitibus 10. His præerant Tribuni, Curiones & Decuriones. Postea cum Sabinis civitas data esset, eadem tres tribus, quas Romulus instituerat, & Rhamnensium, Tatientium, & Lucerum nomine appellaverat, servatæ sunt, sed ita ut singulæ jam essent peditum bis mille, equitum ducentorum. Sub Tullo Hostilio 300. equitibus, tribus ac millibus peditum; sub Tarquinio Prisco equitibus sexcentis, & sexies mille pedibus unaquæq; Tribus constitit. Sub Servio Tullio sex Tribus introductæ sunt, primi & secundi Rhamnenses, primi & secundi Tatientes, primi & secundi Luceres. Ab eo tempore Tribuum numerus auctus in undevicesimum, ita ut 4. Urbanz essent Palatina, Esquilina, Suburbana & Collina, & 15. rusticæ s. eorum, qui agros possidebant. Post ejectos Reges aliz 16. tribus additæ, ut simul essent 35. Ante pulsos Reges totus Populus distinguebatur in Patricios & Plebejos, ex Patriciis alii erant Senatores (ducenti primum à Romulo lecti, novis aliis centum, qui minorum gentium appellabantur, à Tarquinio Prisco adscitis, teste Aurelio Victore cap. 6.) alii Equites, alii Patricii simpliciter sic dicti. Ad illos spectabat, sacra administrare, Magistratus & judicia exercere, publicis de rebus deliberare & similia. Plebejorum erat colere agros, pecus alere, quæ stuaras artes & opificia exercere, quod postremum an civium fuerit disputat Octavius Ferrarius pag. 539. sq. & frequenter memorata in veteribus collegiorum opificum mentio dubitare nos haud finit. Post pulsos Reges, patriciorum ordinis paulatim minus semper habita ratio, ita ut Equites, ac Senatores quoque, quin etiam Consules ex plebe creari possent, præter Senatores vero & equites, omnes essent plebeji. Hinc Manilius lib. V.

*Utque per ingentem populus describitur Urbem.
Præcipuum Patres retinent, & proximum Equester
Ordo locum, populumque Equiti, populoque subire
Vulgus iners videas, etiam sine nomine turbam.*

De Patriciorum origine & jure, libri III, Joannis Jacobi Draconis, editi

* Vide Rupertum ad Florum p. 117.

editi Basil. 1627. 4. aliarum etiam gentium similem distinctionem conferunt cum Romana: uti de Patriciis Germanicis exstat diatriba Joachimi Meieri, Gotting. 1698. 4. De ordine eqvestri Veterum Romanorum, dissertatio Christiani Wilhelmi Eybenii cum patris Huldrici Eybenii scriptis prodiit Argentorat. 1708. fol. Videndus etiam Tiraqvellus ad Alexandrum ab Alex. II. 29. & opere eximio de Nobilitate. De collegiis atque *εταίρειαις* Artificum Opificumque, Rupertus ad Florum pag. 118.

De jure Romano s. civitatis Romanæ, quò aditus patebat ad officia publica Urbis, vel sine vel cum jure suffragiù in electione Magistratum: de jure Latii, *Quiritium*, Italico; sive immunitate tributorum tam capitis quam soli (Vales. ad Sozomeni VII. 2.) Provinciarum, Colonia, Municipii, Præfecturæ, Fœderatæ Civitatis, & Fori, compendio bene differit Petrus Josephus Cantelius S. I. in libello de Republica Romana p. 208. sq. H. Dodwellus p. 194. sq. prælect. Cambden. Pluribus hoc argumentum persecuti sunt, Onuphrius de Imperio Romano, cap. 5. sq. Alexander ab Alex. IV. 10. & ibi Tiraqvellus, Wolfgangus Lazius de Rep. Romana, Carolus Sigonius de antiquo jure provinciarum, Nicol. Bergierius lib. 4. de viis Imperii Romani cap. 7. sq. & Henr. Christ. Henninius in notis ad Bergierium Latinè à se redditum p. 742. & novissime illustris Vir Ezech. Spanhemius in exercitationibus duabus ad Legem Antonini Caracallæ, (qua universis ille Imperio Romano subjectis civitatem concessit teste Triboniano lege 17. D. de statu hominum) quæ tom. XI. Antiquitatum Romanarum, primum in lucem editæ, ac deinde sub titulo *Orbis Romani* Londini 1703. 4. longe locupletiores recusæ sunt. Vide & Seldenum II. de Synedriis pag. 62. sq. & Tillemontium in Historia Imperatorum, vita Caracallæ, tomo 3. Artic. 8. *Coloniæ* quadruplicis generis erant quoad immunitatem, aliis remittebatur tributum capitis, aliis solum immune erat (ut Coloniis juris Italici) aliis utrumque, aliæ denique erant Coloniae salvis tributis, quibus neutra remittebantur: confer Sam. Petitem II. 4. Obs. Colonias Romanas LIII. ordine temporis quò deductæ sunt, refert Sigonius ad Livii XXVII. 9. Plures ordine Alphabetico Mich. Antonius Baudrand & ex eo Jac. Hofmannus in Lexico, voce Colonia. De Coloniæ ratione erudite M. Velferus libro IV. rerum Augustanarum. De reverentia Coloniæ erga urbem matrem, Rupertus p. 98. ad Florum, qui & de utilitate earum videndus p. 102. sq. In numis Coloniae plebejæ aratro, militares signo militari com-

muniter denotantur. Quæ aratrum & signa jungunt, indicant primam deductionem è civibus, supplementum è veteranis militibus fuisse, ut notat Raph. Fabrettus ad Columnam Trajanam p. 10. sq. De *Coloniis militaribus* quæ militibus veteranis dabantur à Sylla primum, deinde à Cæsare & aliis (unde *Coloniæ Julianæ*) vide H. Noris Cenotaph. Pisan. diff. 1. cap. 22. *Præfectura* nullos habebant ipsi Magistratus, sed jus ibi dicebatur à Præfecto Roma misso. Vide Festum in *præfectura*. Talis post expugnationem Capua, de qua Livius XXVII. 16. *Municipia* suis moribus legibusque vivebant ut notum vel è Gellii XVI. 12. De ritu depalandi atque aratro pomeria novæ Civitatis condendæ determinandi, Philippus Rubenius in electis, libro & capite primo.

Ex provinciis, quænam consulares, proconsulares, præsidiales, prætorix. Vide quæ notant Lipsius ad Tacitum, Alexander ab Alexandro lib. 2. genialium dierum cap. 27. Wolsfg. Lazius in Commentario de Republica Romana, in primis vero Onufrius & Sigonius in libris quos modo laudavi.

XV. De Variis Magistratibus officiisque in aula Imperatorum & Provinciis Imperii cum Orientis tum Occidentis, per Media ac sequiora secula, adire licet Notitiam Dignitatum utriusque Imperii commentario Gvidonis Pancirolli illustratam, de cujus editionibus variis dixi in Bibliotheca Latina lib. IV. cap. 5. §. 6. Tum notitiam dignitatum sive administrationum tam civilium quam militarium in Partibus Orientis & Occidentis, quam ad illustrationem Codicis Theodosiani confecit Jacobus Godofredus tom. VI. post pag. 312. His addendus idem Godofredus in Commentariis ad eundem Codicem Theodosianum, Valesius ad Ammianum Marcellinum, Reinesius ad Inscriptiones Veteres, Jac. Gutherius in præclaro opere tribus libris distincto de officiis Domus Augustæ publicæ ac privatæ Paris. 1628. 4. & Lipsiæ in 8. Georg. Codinus de officiis & officialibus Curix & Ecclesiæ Constantinop. cum notis Franc. Junii, Jac. Gretseri & Jac. Goari: Jo. Meursius in glossario, & Cangius in glossario utroque Mediæ Latinitatis & Græcitatibus &c.

XVI. Claudam hoc Caput brevi recensione plerarumque Rerum publicarum commentitiarum, quæ sive à Veteribus sive à Recentioribus excogitatae sunt, & pro ingenio ipsorum ita descriptæ, uti optari fortassis quædam ex parte, aliæ ne optari quidem, sperari certe non possunt,

sunt, & nusquam gentium reperiuntur. Persecutus est hoc argumentum etiam Georgius Paschius ὁ μακροβίτης diatriba de fictis Rebusp. edita Kiloniz 1704. & C. V. Carolus Arndius in Bibliotheca Politica Heraldica Rostoch. 1705. 8. p. 400. sq. Notissima è Veteribus est Respublica *Platonis*, cujus Politia decem descripta libris etiamnum exstat, licet quæ Zeno Stoicus contra scripserat, & quæ Cicero libris VI. de Republica ex Platone magnam partem exprefferat, jam pridem interciderunt. Ad Platonem respicit Livius XXVI. 22. *Non equidem, si qua sit Sapientum Civitas, quam docti fingunt magis quam norunt.* Ex recentioribus *Thomæ Mori* Utopia huc pertinet, libris duobus pulcherrimum Reipublicæ statum exponens, & à Gvil Burneto in Anglicum, à Joh. Blondo & Barthol. Anello in Gallicum sermonem versa, lectuque jucunda, * etsi vocabulum *Utopie* male Græcum videtur Ivoni Villiomaro sive Jos. Scaligero X. 9. ad locos Rob. Titii & Rich. Simoni III. 14. Epist. sele& pag. 86. pro quo *Udepotiam* dixit Gvil. Budæus. Huic succenturiatur alterius Angli *Baconis Verulamii* Nova Atlantis, ** quæ non modo Anglice & Latine sapius excusa est, sed & 1702. Gallice translata, & cum ab Auctore imperfecta relicta esset, continuata ab Interprete, Paris. 12. *Josua* quoque *Glanvillius*, pariter Anglus, Baconis exemplo rempublicam finxit, & cum Atlantide Anglice edidit, quam appellavit Antifanaticam. Satis etiam superque nota est Civitas Solis *Thomæ Campanelle*, ut Terram Australem *Mercurii Britannici*, sive librum Alberici Gentilis cui titulus *Mundus alter* & idem, *Job. Bisselii* Icariam, & Utopiam *Jac. Bidermanni*: *Casparis Sciblini* Eudæmonensium Rempublicam, Melchiorisque Inchoferi sub *Lucii Cornelii Europæi* nomine editam Monarchiam Solipforum. Jesuitas Satyricè perstringentem: & Rempublicam sub Monarchia quâdam universali Christianam, cujus summas lineas ducit in Memoriis suis Sullius, præteream. Ingeniosissime vero conficta est exceptis quibusdam locis in quibus parû Christiane nonnulla tradere & per cuniculos petere sanctissimas de miraculis narrationes videtur *Historia Severambium*, quæ

R r r 3

Gal-

* Nomina peregrina quædam in hoc Mori scripto occurrentia illustrat G. I. Vossius Epistola §48. ad Sam. Sorbierium.

** Desinit illa in descriptione Collegii Salomonei, sive operum sex dierum, investigandis naturæ miraculis atque in usus humanos promovendis: Cui geminum commentum de sodalitatibus Fratrum Rosæ Crucis, de quibus Morhofius lib. 1. Polyhistor. cap. 3 Reip. Literariæ festiva descriptio occurrit in Vignolii Marvillii Miscellaneis Historico literar. editis Gallice Tom. 2. pag. 61. sq.

Gallice, Anglice, Germanice & Belgice exstat, atque ita scripta est ab auctore, sive illustris Sidneyus ille sit, sive Allasius, sive Veirasius * denique, ut lector incautus facile crediturus sit veram se historiam legere. Non est cum hac lucubratione conferenda, quoniam & ipsa hinc inde ingenium atque acumen Auctoris demonstrans, Historia terræ Australis, Gallice scripta à Jac. Sadeuro sive qui sub illo nomine latet, Gabr. Foignio, ex Franciscano, ac Germanice etiam edita Dresdæ 1703. 12. sub titulo *neu-entdecktes Südsand*. De quo libro Clariss. Bælius in Lexico ubi de Sadero disserit, videri potest. Tum alius qui exstat sub titulo *Idée d'un regne doux & heureux, ou relation du Voyage du Prince de Montbernud dans l'Isle de Naudely* 1703. 12. Qui recensetur in Novellis Reip. literariz mense Sept. Anni 1704. pag. 334. & Detlevi Cluveri *Historische Anmerkungen* A. 1706. p. 222. sq. Resp. Babinensium ** sive stultorum, cujus descriptionem habes apud Stanislaum Sarnicium *Annali VIII. de rebus gestis Polon. & Lithuanor.* p. 395. *Jani Nicii Erythraei Eudemiz libri X.* A. 1645. 8. editi, & Jacobi Harringtoni *Oceana*, de quo ingenioso libro *Acta Eruditorum* A. 1705. p. 45. sq. Alteriusque Angli *Nova Hierosolyma*, Clariss. Paschiop. 20. memorata. Hisce ex Germanis nostris addentur confictæ ejusmodi Republicæ Platonicæ tres, quarum prima Latine scripta est à Magno Daniele Omeisso, Profess. Altdorfino τῶ μαχαρίτη, sub titulo *Insulæ fortunatæ*, de quo libro adeundus V. C. Joh. Georg. Eckartus in excerptis mensuris Januar. 1702. pag. 76. Reliqui duo Germanice scripti sunt, atque unus ex illis, inscribitur, nescio quo Auctore, *Ophitischer Staat* / de quo idem Eckartus pag. 18. alter, *die allerglückseligste und vollkommenste Regierung* / Auctore Cordesio à Verimund, sive Teuherg von Bahrmund / sub quo nomine personato latet *Jacobus Dornkrell ab Eberherz*, edita *Harmonia Biblica* & aliis Scriptis non ignotus, atque Ao. 1704. defunctus.

* Jo. Clericus Tom. XXV. *Bibl. selectæ* p. 402. *Mr. Henmann attribue l'Histoire de Serembes à un nommé d'Allais. Ce livre a été composé originaiement en François par un Provençal, nommé Veiras, que feu Mr. Locke avoit connu particulièrement, & ensuite il a été traduit en diverses langues. L'auteur avoit mis au titre, traduit de l'Anglois, pour de païser les lecteurs; finesse que Mr. Bayle a imité depuis dans son Commentaire Philosophique, adde T. XXVI. p. 460. 461.*

** Vide Christoph. Hartknochium de Rep. Polonica lib. 1. c. 2. p. 86. sq. & D. Sam. Schelwigii *Bibliophilustas Gedanenses* p. 88. sq.

CAPUT XV.

Scriptores de Legibus, Comitiiis, Judiciis, Pœnis, Servisque Hebræorum, Græcorum, Romanorumque: Et de Sanctionibus & Judiciis Christianorum Canonicis atque Synodicis.

De Septem Præceptis Noachi, 1. Legibus Mosaicis, 2. 3. 4. 5. Legumlatores Gentium, 6. Leges Attica & Laconica, ibid. Egyptiorum, 7. Romanorum, 8. Comitius & Comitii, 9. Judicia Hebræorum, 10. Græcorum, 11. Romanorum, 12. Christianorum Concilia & Canones Ecclesiastici, 13. Pœna Hebræorum, 14. Græcorum, Romanorum & aliarum Gentium, 15. De Servis & eorum manumissione, 16.

I.

DE Septem præceptis quæ Noacho data esse perhibent & à proselytis etiam domicilii observari volunt Judæi, copiose atque erudite egit Jo. Seldenus in opere de jure Naturæ & gentium secundum disciplinam Hebræorum, Lond. 1640, fol. Argent. 1665. 4. Witeb. 1698. 4. quod justos veluti commentarios in illa exhibet: brevius Melchior Leydeckerus de Rep. Hebræor. p. 28. aliique in Codice Pseudipographo Vet. Testamenti p. 269. à me allegati.

II. *Leges Mosaicæ* exponunt interpretes Pentateuchi, tum Philo Judæus, in plerisque scriptis; & Eduardus Bernhardus ad Josephi Librum III. & IV. Antiquitatt. Judaicarum: ne de Talmudicis jam dicam, per traditiones suas Legibus Mosaicis dubium plusne lucis an tenebrarum & dubiorum afferentibus. Distinguuntur Leges Mosis in Morales, Forenses sive Civiles & Cerimoniales seu Leviticas. Ad Moralium illustrationem faciunt innumeri Scriptores Morales atque Catechetici, quos recensere ab instituto nostro est alienum. Ad Forenses Leges Mosaicæ illustrandas non prætereundi, qui easdem cum Legibus aliarum gentium contulerunt, ut fecit Auctor collationis Legum Mosaicarum & Romanarum, à Petro Pithæo editus, sive Licinius Rufinus sive junior aliquis J. C. Christianus, aut si Marquardum Freherum libri I. πα-

ἑβραίων juris cap. 9. audimus, Judæus, qui cum videret laborare sectam suam invidia, quod disciplina jureque à Romanis diverso uti nosceretur, amoliri eam studens, demonstravit non usque adeo multum Legibus Judaicis & Romanis inter se disconvenire, atque adeo ex patriis suis Legibus fluxisse Romanas. Vide si juvat quæ de hac collatione dixi in Bibliotheca Latina lib. IV. cap. 9. ubi etiam plures recentes scriptores ejusdem argumenti laudo, quibus addendus Lælius Mancinus de triplicis Juris collatione ac consensu. Patav. 1648. fol.

III. Quod ad Leges Cerimoniales Mosaicæ attinet, earum Originem ab Ægyptiis repetunt Angli duo eruditi Joh. Spencerus in Opere de Legibus Hebræorum Ritualibus, Cantabrigiæ primum 1685. in fol. & deinde 1686. 4. Hagæ Comitum & Lipsiæ 1705. in 4. recuso, & Joh. Marshamus in Chronico Canone. Lond. 1672. fol. Lipsiæ 1676. 4. & Amstel. 1698. 4. iidem præter typicum respectum ad Christum (ad quem omnia antiqui Fœderis sacrificia collineabant teste Scriptore sacro Epistolæ ad Hebræos) alias plerumque rationes ad Ethnica sacra Ægyptiorum vitanda vel imitanda pertinentes urgent, impugnati, ne interpretes Levitici & aliorum Moyse librorum scriptoresque de sacrificiis & typis sacris, supra laudatos jam memorem, ab Hermanno Witfio in Ægyptiacis Amst. 1681. 1696. 4. Claudio Frassenio Lib. I. disquisit. Biblicarum cap. 4. sq. Natali Alexandro in ætate 4. Testamenti Veteris, Johanne van der Weyen in variis sacris, Ludovico Ferrando in Parte I. observationum de Religione Christiana Gallice editarum, à Jac. Triglandio in diss. de Origine & Causis ritum Mosaicorum, Lugd. Bat. 1702. 4. & à Joh. Friderico Weidlero diss. de corruptis Legum Hebræarum rationibus apud ipsos Hebræos (Maimonidem præcipue) deprehensis. Witeb. 1713. Quod Lex Cerimonialis post adventum Christi cessare debuerit adeoque à Christianis recte fuerit abrogata, ostendunt præter Justinum Martyrem, & alios Veteres Robertus Grossetest, Episcopus Lincolniensis circa A. C. 1240. clarus in libro de Cessatione Legalium, cujus vix tertia pars edita est Lond. 1658 8. Jacobus Altingius in Schilo libro 5. cap. 4. usque ad 10. Wagenfeilius in Telis igneis Satanæ p. 544. sq. Philippus à Limborch in collatione cum erudito Judæo Isacco Orobio Hispano, p. 372. sq. & Isaacus Jaqvelotus in diss. de Messia, Gallice editis p. 250. sq.

IV. Leges universas Mosaicæ in certas classes titulosque digessit & ex toto Pentateucho excerptit Theodorus Beza, cujus Liber & seorsim

seorsim & inter opera ejus excusus est: tum Melchior Leydeckerus de Rep. Hebræorum libro V. Judzi numerare solent præcepta Legis per Mosen data 613. Ex quibus 248. *affirmativa, respondentia numero membrorum hominis: & 365. negativa respondentia numero dierum solis, vel ut alii, venarum hominis, quod tamen explodit Mottanus Vayerus Tomo XII. operum p. 258. sq. Universa hæc præcepta 613. ajunt Davidem Psalm. XV. redegisse ad Præcepta undecim: Esaiam c. XXXIII. 15. ad præcepta sex: Micham VI. 8. ad tria: Esaiam iterum LVI. 1. ad duo, Amosum denique V. 6. & Habacucum II. 4. ad unum. Vide Cartwrightum in Mellificio Hebraico lib. I. cap. 4. Coccejum ad codicem Maccoth, p. 435. Grotium ad libros de veritate Religionis p. 224. & ad Evangelia p. 377. Præcepta illa 613. illustravit è Judæis R. David Vidal, de quo clarissimus Wolfius p. 296. præclarè suæ Bibliothecz Hebræicæ: Hebræicè & Latine post Sebast. Munsterum edidit Jo. Leusdenius ad calcem Philologi Hebræi primæ editionis. Latine Josua Arndius in Manuali LL. Mosaicarum, Johannes à Lent in Theologia Judaica, Simon Episcopus lib. 3. Institutionum Theologicarum & Leydeckerus V. 10. de Rep. Hebræor. Anglice Johannes Owenus in Epistolam ad Hebræos Tom. I. Exercitatione XX. p. 275. sq.

V. Non prætereundus etiam Constantini l'Empereur de legibus Hebræorum forensibus liber, sive commentarius ad Tractatum Talmudicum Bava Kama. Lugd. Bat. 1637. 4. & in opere Mischnico Surenhusiano tomo IV. Tractatum Talmudicum תורה ודברים de statutis Latine vertit Christianus Ludovici, Lipsiæ 1696. 1712. 4. Jo. Henr. Hottingeri Jus Hebræorum sive Nomothesia Mosaica Tiguri 1656. 4. cui addes Nhemiam Grew, Anglum in Cosmologia sacra lib. 4. cap. 8. ubi agit de rationabilitate, respectu & usu Legum Mosaicarum. Omitta scripta Judæorum, R. Aaronis, R. Eliz Byzantini, R. Elieseris Mimetz, R. Elieseris ben Nathan &c.

VI. Legumlatores Gentium celebres longe plurimos referre me memini libro II. Bibl. Græcæ cap. 14. De Legibus Atticis agunt *Pandulphus Pratejus* in jurisprudentia veteri Draconis & Solonis cum Romano jure Legum Regiarum ac Decemviralium (sive legibus XII. Tabularum) diligenter collata Lugd. 1559. 8. de quo Libro vide sis observationes se-

S s s

lectas

* Quotque hominis sunt membra, dies quot computat annus
Tot præcepta dedis - - - - - Gilb. Gaulmin.

lectas Hallensium tomo I. p. 83. sq. Egregius quoque est *Samuelis Petiti* ad Leges Atticas commentarius Paris. 1635. fol. (non 1651. ut excusum in Bibl. mea Græca p. 526. nec 1653 ut in G. Beyerii specimine III. auctorum Juridicorum pag. 48. ubi etiam præter rem ut opinor traditur hoc opus recusum A. 1642. 4.) editus, ex quo Potterus lib. I. c. 26. Archzol. Atticæ Leges Atticas in octo libros distinctas Græce & Latine descriptas integras exhibet. Tomo 12. thesauri Gronoviani p. 127--194. *Jo. Meursii* Solon, sive Liber de Solone ejusque Legibus Hafniæ 1632. 4. & Themis Attica, seu libri 2. de Legibus Atticis Ultraject. 1685. 4. etsi in his passim etiam fictæ in Rhetorum Græcorum declamationibus leges afferuntur, à quo diligenter sibi & recte cavet Petitus. Recusa sunt hæc Meursii scripta, una cum ejus libro de Senatu Areopagitico Lugd. Bat. 1624. 4. primum vulgato, tom. V. thesauri Gronoviani. *Josephi Scaligeri* collectionem legum Atticarum ineditam occurrere in Bibliotheca Academiæ Leidensis testatur *Salmasius* p. 272. Epistolarum, & usum se eadem testatur *Grotius* Epist. 357. Ejusdem *Salmasii* observationes ad jus Atticum & Romanum adversus *Desiderii Heraldi* observationes Parisiis editas, lucem adspexere Lugd. Bat. 1645. 8. *Pandulfus* quoque *Prætejus* ante mihi commemoratus ad calcem librorum de jurisprudentia media Lugd. 1561. 8. subjunxit XII. Leges Solonis quas in priore Commentario prætermiserat. Prætereo *Valentini Willb. Försteri* additamenta ad Solonis Leges Latine versas Witeb. 1616. 8. *Godofredi Schmidii* diss. de Solone Legislatore Lips. 1688. 4. atque *Christiani Woldenbergii* principia Juris Romani Rostoch. 1688. 4. qui etiam recudi curavit *Philippi Melanchthonis* Collationem actionum forensium Atticarum & Romanarum præcipuarum, quæ seorsim prodierat Witeb. 1546. 8. *Antonii Thyssii* denique collationem legum Atticarum & Romanarum, recusam eodem tomo V. thesauri Gronoviani. Non mediocriter etiam jus Atticum illustant *Harpocratio* in Lexico Rhetorum, & *Philippus Jacobus Mauffacus*, atque *Henr. Valesius* in eruditis ad Harpocratonem observationibus.

Plato Atheniensis ab Arcadibus, Cyrenæis & Thebanis rogatus, leges ferre illis noluit. Vide *Menagium* ad *Diog. Laërtium* p. 148. b. nihil tamen celebrius ejus duplici opere de Republica libris X. & de Legibus libris XII. itemque *Epinomide*. Atque à profanis quidem scriptoribus passim laudibus fertur in cælum, ab *Eusebio* autem & *Theodorito* & aliis Christianis propter varias Leges improbables reprehenditur. Præcipue vitio ipsi datum est quod communionem uxorum haud est de-

testa-

testatus, quo nomine in Socratem Platonemque invehitur præter alios Salviianus lib. 7. de providentia p. 257. Chrysoftomus homil. 1. in Johannem p. 11. & in Acta p. 482. ut alios in præsentem omittam. Qui Platonem excusant, ajunt eum hoc neutiquam censuisse admittendum in νεοσηκίας πόλει, quales sunt ipso etiam judice quæ sunt fueruntque universæ, sed in ideali sua Rep. Confer Alcinoum cap. 33. & scriptores laudatos à me lib. 3. Bibl. Græcæ c. 1. *Aristotelis* τὰ ἐκ τῶν νόμων Πλάτων, five tribus (ut Laërtius V. 22.) five duobus libris opus conficit (ut Anonymus à Menagio editus in Aristotelis vitâ) jam pridem interciderunt, perinde ut *Theophrasti* libri quibus Græcorum barbararumque leges teste Cicerone descripserat. De legibus Lacedæmoniorum latis à Lycurgo videndus Nicolaus Cragius libro III. de Rep. Lacedæm. Tomo V. Gronov. & quæ pridem notavi lib. 2. Bibl. Græcæ cap. 14. ubi & de Legibus Charondæ, Zaleuci, Zamolxis & aliorum.

VII. Legumlatores & Leges Ægyptiorum, persequitur Diodorus Siculus lib. 1. histor. cui ex recentioribus addendi sunt Kircherus T. 1. Oedipi Ægypt. p. 113. sq. Marshamus, Spencerus, Witsius libris supra laudatis, & Johannes Nicolai tractatu de Synedrio Ægyptiorum, illorumque Legibus insignioribus, Lugd. Bat. 1706. 8. Joh. quoque Ludovicus Praschius designavit collectionem Legum Ægyptiacarum, eamque Argentorati sub Bœcleri præsidio in argumentum disputationis publicæ proposuit, unde inter Bœclerianas dissertationes legitur tom. 2. p. 665. sq. Argentor. 1710. 4.

VIII. De Legibus Romanorum, Regiis, Decemviralibus, Tribunitiis, nec non de Sctis, Edictis, atque Imperatorum Legibus ac scriptis scriptores laudavi lib. IV. Bibl. Latinæ c. 9. ubi etiam de responsis Prudentum, Jurisconsultis antiqvis & omni juris Romani Historia. Pro severitate Legum Decemviralium five XII. tabularum pulchra Apologia apud Gellium XX. 1. relata legitur ex ore Sexti Cæcili. Plebiscita sine auctoritate Senatus non habebant vim Legis, ut præter alios notat Plutarchus, Coriolano p. 227. De more Leges tabulis inscriptas vel lapidibus insculptas in porticibus Ecclesiarum proponendi, Frid. Lindembrogius ad Codicem Legum antiqvarum p. 1426.

IX. Conventus populi, & Comitia calata five indicta apud Romanos fuere vel *Curiata*, vel *Centuriata* vel *Tributa*. In *Curiatis* suffragia fere-

ferebant qui in urbe habebant domicilium, adeoque adscripti essent uni è triginta curiis quas Romulus instituit, & omnis deinde ætas servavit. In *Centuriatis* auctoritate Senatus convocatis suffragia ferebat populus omnis civium, sive in urbe sive extra urbem habitantium & in classes descriptorum, per classum Centurias à Servio Tullio institutas: in *tributis* denique etiam convocatis sine Senatus auctoritate idem omnis populus divisus in tribus XXXV. Centuriam pro tribu ac vicissim tribum pro Centuria aliquando ponit Livius, notante Gronovio ad Lib. 26. 18. ubi de *confuso suffragio*. Græci ita distinguunt: *ἡ κατὰ λόχους ἀλλὰ κατὰ Φυλάς γίνεσθαι τὴν ψηφοφορίαν*, *suffragia ferri non centuriatum sed tributim*, Plutarch. Coriolano fol. 223. De universa illa Comitiorum ratione præter *Onofrium* libro de Civitate Rom. c. 6. 53. & 69. tomo I. thesauri Grav. videndus inprimis eruditus vir *Nicolaus Gruchius*; cujus libri III. de Comitiiis Romanorum omne punctum tulerunt, prodieruntque Parisiis 1555. fol. Venet. 1559. 8. & una cum scriptis *Caroli Sigonis* Hanov. 1604. fol. ad cuius binas reprehensiones, & disputationem de binis Magistratum Romanorum comitiis & Lege Curiata responsiones ejusdem Gruchii, Parisiis 1565. 1567. 8. seorsim editæ, & recusæ sunt una cum libris de Comitiiis, tomo I. Antiquitatum Romanarum Grævii. Conferendæ etiam *Latini Latini* ad Gruchium observationes pag. 30. sq. Bibliothecæ profanæ & quæ post Gruchium scripsit *Otto Aicher* libris tribus de Comitiiis Romanorum, Salisburg. 1678. 12. quibus & quartum de Comitiiis * Imperii Romano Germanici subjunxit. Exstat & *Pauli Manutii* de hoc argumento libellus Bonon. 1585. 4. & tomo I. thesauri Græv. nec non *Pauli Merula* commentatio de Comitiiis Romanorum quæ Lugd. Bat. 1675. 12. & inter ejus postuma scripta prodit Lugd. 1684. 4. *Bartholomæi Beverini* de Romanorum Comitiiis, una cum ejus de ponderibus & mensuris syntagmate, Lipsiæ 1714. 8. ut omittam Alexandrum ab Alex. Genialium dierum lib. IV. cap. 3. De Comitiiis tributis ante Centuriata habitis, quibus Candidati Senatus populo commendarentur, multa disputat Nic. Abramus S. I. in Commentar. ad orationem Ciceronis pro Milone cap. 9. sed quæ nullius pretii esse notat Grævius p. 828. suæ editionis. De Ecclesiis sive Conventibus publicis Atheniensium Petrus ad Leges Atticas p. 234. sq. & Joh. Potterus Archæol. Attic. lib. I. cap. 17.

X. De Hebræorum Judiciis præter ea quæ superius cap. XIV.

§. 2.

* De his *Limnæus* IX. 1. *Swederus* part. 1. cap. 30. & alii scriptores juris publici, ac singularibus scriptis *Arundæus*, *Conringius*, *Bernh. Bertramus* aliique.

§. 2. dixi, consulendus Philonis liber de Judice seorsim editus, cum Conradi Rittershusii orationibus 2. de judiciis Francof. 1602. & Tho. Godwynus in Mose & Aarone libro V. Quare assessores Synedrui vocentur Crethi & Plethi, disquirunt Talmudici in Berachot cap. 1. pag. 22. edit. Clarissimi Edzardi. Confer D. Joh. Henrici Carpzovii atque Henrici Opitii *Ἐπιμαχίης* dissertationes de Crethi & Plethi, ac Scacchi Myrothecium III. 15. sq.

XI. De supremo Græciz tribunali *Amphyktionico* Thermopylis celebrari solito à Pylagoris s. iudicibus nomine civitatum Græciz delegatis & bis per annum convenientibus, videndus Strabo IX. p. 420. & recentibus Seldenus ad Marmora Oxoniensia pag. 122. sq. editionis Prideausii, præterea Bœcleri, Hackiique dissertationes, tum Jo. Potterus lib. 1. c. 16. Archzol. tom. XI. Erasmi Vindingii Hellen p. 301. sq. tomo XI. Gronov. & Antonius van Dale in antiquitatibus ex marmoribus illustratis dissertatione sexta. De iudicio & Senatu Atheniensium *Areopagitico* qui jam à Cecrope institutus, ut notat Syncellus p. 153. & in tenebris jus dicebat teste Luciano tom. 1. p. 553. agit Meursius libro singulari, recuso tomo V. Antiquit. Gronov. Seldenus II. 4. de Synedr. p. 136. sq. Lydiatus ad Marmora Oxon II. p. 108. sq. Sam. Petitus ad Leges Attic. p. 241. sq. Marshamus Canone Chron. pag. 650. sq. Andreas Dinne- rus tractatu de Areopago Norimb. 1622. 4. Joh. Schedii dissert. Witeb. 1677. 4. Jo. Mich. Dilherri, Jen. 1640. 4. Pfeifferi Antiqu. Gr. p. 271. sq. Potterus lib. 1. Archzol. cap. 19. à quo etiam alia fora & iudicia Atheniensium, & actiones tam publicæ quam privatæ exponuntur. Decisionum Areopagitarum sylvulam collegit Marquardus Freherus, Francof. ad Oderam 1672. 4. & tomo V. thesauri Gronov. Duo autem in Areopago Concilia, unum è quingentis qui annuatim deligebantur, & perpetuum alterum, vide Apostolium VII. 80. Proverb. De Palladio iudicio idem VII. 42 de Amphyktionibus III. 4. De publicis & privatis judiciis atque actionibus apud Athenienses consulendi Rhetores Græci & quæ Viri docti ad Harpocratonem, Johannes item Potterus Archzol. Attic. lib. 1. cap. 23. sq. De Lacedæmoniis qui nullos patronos causarum admittebant, Cragius IV. 7. sq.

XII. De iudiciis Romanorum exstant libri III. Caroli Sigonii, recusi Hanov. 1609. fol. & tom. II. Antiquitatum Romanarum. In eodem tomo occurrunt Sibrandi Tetardi Siccamæ libri duo de iudiciis cen-

tumviralibus pridem edita Francof. 1596. 8. Francisci vero Polleti Duacensis J.C. historia fori Romani cum auctario Phil. Broidæ Ariensis, ejus generi, lucem aspexit Francof. 1676. 8. & quæcunque ad hoc argumentum spectant non incuriose persequitur, cui addenda sunt, quæ observavit Pet. Ærodius, in libro de publicorum judiciorum ordine, & in Pandectis rerum judiciarum, tum Casp. Zieglerus Wittebergenfis quondam Academiæ decus, in sua Dicastice & Rabulisticâ. Jo. Georgii Grævii prælectiones de judiciorum Romanorum ordine, quas edi optat Jo. Philippus Slevogtus in erudita diff. de in jus vocatione antiqva & nova Jenæ 1705. 4. nec dum, quod dolendum, viderunt lucem. Sententiæ in judiciis ferebantur vel voce vel discessione vel sublata manu. Vide Lipsium ad Senecam de vita beata cap. 2. Juretum ad Symmach. lib. 2. Epist. 36. De formulis sententiæ ferendi idem Lipsius ad Senecæ c. 3. Latina lingua sola in judiciis Romanis adhibita, ut notat Valerius Max. lib. 2. c. 2, §. 2. De jure extraordinario Pancirollus III. 30. Var. Lectio- num &c. De more testes per aures trahendi, Frid. Lindenbrogius ad Codicem Legum antiqvarum p. 1360. sq.

XIII. De primis Christianis Judicia Ethnicorum Magistratum ex consilio Pauli Apostoli fugientibus videantur Interpretes ad 1. Cor. VI. & Jo. Seldenus lib. 2. de Synedriis Ebræorum cap. 7. Judices itaq; Christianorum erant Episcopi, norma sive regula judiciorum Ecclesiasticorum sacræ literæ, æquitas naturalis & deinde Canones atqve Concilia. Canonum collectio antiqvissima est, quæ vulgo sub Canonum Apostolicorum nomine fertur, & constitutiones apostolicæ, ut vocantur vulgatæ sub nomine Clementis Romani. Alias Canonum collectiones editionesqve Conciliorum & Scriptores Juris Græco Romani ex instituto recensui libro sexto Bibliothecæ Græcæ. Porro Concilia de Ecclesiasticis Synodis recte dici, adversus Polletum probat Georgius Henricus Ursinus Observationum Philologicarum capite quarto.

XIV. Apud Hebræos quatuor in usu fuisse suppliciorum capitalium * genera feruntur, vivicrematio, lapidatio, strangulatio & pœna gladii, quam putabant esse turpissimam. Confer Joh. Seldenum de jure naturæ & gentium p. 857. & lib. 2. de Synedr. cap. 13. D. Carpvovium ad

* Non ademptum fuisse Judæis tempore Christi jus omne suppliciorum capitalium, docent Otto in Lexico Rabb. p. 634. Salomo Deylingius II. 33; Obf. sacrarum, & alii quos Laudavi ad Codicem Apocryphum Novi Test. p. 245.

ad Schickardi jus Regium Hebr. p. 259. sq. Joh. Hoornbeckium in Miscell. Sacris cap. XV. p. 384. sq. Matth. Zimmerm. in Analectis p. 405. sq. Petrum Jurieu in Historia Critica pag. 389. H. Kippingium Exerc. I. de Cruce & B. D. Mayeri diff. selectas Kilonienses p. 245. sq. ubi singillatim agit de lapidatione Stephani & p. 275. observat lapidatos postquam hoc supplicium sustinissent, deinceps fuisse etiam suspensos, non ex collo quidem, sed ex utroque brachio, quæ de re Rev. quoque Dassovii diff. consulenda est edita Witteb. 1694. de suspendio hominis lapidibus obruti. Supplicium crucis apud Judæos in usu fuisse contendunt Baronius & quidam alii, etiam D. Georgius Mœbius *ὁ μακρόπτερος* singulari diff. sed negant rectius cum Scaligero Casaubonus exercit. 16. ad Baronium cap. 77. H. Kipping. Exerc. 2. de cruce aliisque. De pœna excidii, Codex Talmudicus כרוותרת Tomo V. edit. Surenhusianæ p. 236. De Flagellatione * five fustigatione apud Judæos agit Campegius Vitringa in Archi-Synagogo cap. 16. sq. Jo. Wulferus ad tractatum Talmudicum Shekalim, p. 120. sq. Matthias Zimmermannus p. 407. sq. Analect. & interpretes ad Deut. XXV. 3. & 2. Cor. XI. 24. ubi Apostolus testatur se accepisse plagas unde quadraginta, triplici nimirum flagello plagas tredecim, quem numerum hodieque apud Judæos observari docet exemplum Urielis Acostræ, qui totidem se à Judæis plagas propter Apostasiam suam accepisse refert in vita sua, quam Limborchius edidit ad calcem colloqvii sui cum erudito Judæo p. 350. Ex illis 39. plagis, quas Josephus IV. 8. Antiquitat. & Talmudici in Tractatu Maccoth five de pœnis quem Coccejus illustravit tomo 7. Opp. & tom. 4. Mishnæ Surenhusianæ pag. 269. sq. & 288. numero rotundo 40. ex loco Deuteronomii vocant, plagæ 13. infiguntur super humerum dextrum, totidem super humerum sinistrum, & totidem infra humeros, ut præter alios notat Jo. Morinus de Sacramento pœnitentiæ pag. 231. Deturbationem de Saxo etiam apud Judæos usitatam notat Just. Rycqvius libro de Capitolio c. 4. Pœnam exilii nisi in alium Judææ locum & in asylum lex non statuit, quia in solo populo Judaico DEUS sanctius colebatur, omnibus aliis populis per idololatriam corruptis, unde, quod scite observat Tho. Aquinas, si quis à populo illo universo fuisset exclusus, data fuisset ei occasio idololatriæ. De excommunicatione duplici apud Judæos, parva (Niddui five Schamma-

tha)

* De Cruciaris (apud Romanos) antequam in crucem tollerentur ad columnam flagellatis vide Grotium & alios interpretes ad Matth. XXVII. 19. & 26. Kippingium Exerc. V. de Cruce, Tillenontium Tomo I. memor. Hist. Ecclæs. p. 64. Pearsonium ad Symbolum Apostoli p. 359. sq. edit. Latinæ & Græcæ lib. I. de cruce cap. 10. & 84.

tha) & magna cum execratione (Cherem) vide Petrum Jurieu in Historia Critica p. 392. sq. Buxtorfium in Lexico Talmudico vocibus כַּרְמֵל & כַּרְמֵל, כַּרְמֵל, Seldenum de jure Nat. IV. 8. & de Synedriis I. 7. Joh. Colerum in vita Spinosa p. 21. - 56. sed & Sam. Basnage ad Baron. tom. 2. p. 476. sq. ubi negat ἀνάθεμα de excommunicatione esse intelligendum, rejicitque ἀνάθεμα Justinii qv. 121. ad Orthodox. porro docet excommunicationem apud Judæos fuisse exclusionem forensē à juribus Societatis civilis, non à templo nec paschate. De excommunicatione Christianorum id. p. 480. sq. Vide & Grotium ad Luc. VI. 22. & scriptores de pœnitentia Ecclesiastica, supra cap. 11. allegatos. De excommunicatione apud Judæos ad sonum tubarum, Eisenmengerus in detecto Judaismo Tom. 1. p. 118. sq. De devotione & excommunicatione apud Ethnicos Balthasar Bonifacius lib. IX. Historiæ ludicræ c. 22.

XV. De pœnis & suppliciis apud Græcos & alias gentes videndus Alexander ab Alexandro lib. 3. cap. 5. & 20. Albericus Gentilis III. 18. lectionum ad jus Civile spectantium & II. 9. ubi singillatim de pœna ignis. Lacedæmonios neminem interdiu supplicio afficere solitos, sed tantum de nocte plectere damnatos ad mortem tradit Herodotus IV. 146. De pœnis & remunerationibus apud Athenienses agit Potterus lib. 1. cap. 25. Archæol. Attic. apud Lacedæmonios Cragius IV. 9. & 10. Horrenda quædam supplicia Persarum refert Plutarchus Artaxerxe pag. 1018. 1019. & 1021. confer Brissonium lib. 2. pag. 325. sq. De Persarum σκαφίσσι sive σκαφισμῶ Cangius p. 9. ad Zonaram. De excoriatione apud illos usitata, Petrus Pantinus ad librum secundum Basilii Seleuciensis de vita S. Theclæ. De arca mucronibus undiqve præfixa, cui Regulæ refectis palpebris imposuere Carthaginenses, Claudius Dausquejus ad Silium p. 276. De Tormentis sive quæstionibus veterum Josephi Laurentii diatriba recusa est tomo VI. Antiquitatum Græcarum, ex ejus Polymathiæ lib. 3. cap. 10. Varia pœnarum & tormentorum genera recenset etiam Isidorus Hispalensis lib. 5. Originum cap. 27. De circumductione in ludibrium ore frenato capistratoque, vel etiam supino, ac tortis cervicibus Zimmermannus p. 462. sq. Analect. ex Joh. Frid. Gronovii & Gisb. Cuperi Observationibus. De culei pœna Tho. Crenius part. XI. animadvert. p. 247. sq. De Cynophoria sive Canis portatione ignominiosa, Joh. Henrici Meibomii ad Johannem Marquardum Epistola, ex edit. Helmstad. 1661. 4. subjecta Cynographiæ Christiani Francisci Paullini: & recusa in fasciculo tertio collectionis variorum librorum

rum, quam H. A. Groschufio debemus, p. 467. sq. Jo. Henelius in Otio Uratislaviensi cap. 18. Rittershusius ad Guntheri Ligurini. V. 194. De hominibus stigmatibus & cauterio notatis Potterus Archzol. Attic. lib. 1. c. 10. p. 54. sq. Joh. Mœbii diff. Lips. 1687. & idem Henelius in Otio Uratislav. c. 16. sq. De lapidatione Perizonius ad Æliani Varias Hist. V. 19. Neque omittendum quod uti bonos floribus, ita lapidibus petitos malos poetas notat Casaubonus p. 431. ad Athenarum: De Exilii poena agit Nicolaus Antonius lib. 2. de jure Exulium cap. 4. & 14. ubi singillatim de *Ostracismo, cujus Auctor Athenis Theseus. Vide Meursium in Theseo c. 29. Adr. Junium lib. V. cap. 18. Animadvers. Jac. Thomasi diff. de Ostracismo habitam Lipsiæ 1659. inque Observ. Hallens. IX. 3. recusam, Perizonium p. 741. ad Æliani. & Sam. Petitem ad Leges Atticas p. 366. sq. De stigmatismo sacro & profano Theoph. Raynaudus tomo 13. Operum. De stigmatibus militum Grotius ad Galat. VI. 17. & Apocal. XIII. 16. Jacobus Lydius syntagmate sacro de re militari Hebræorum &c. De stigmatibus servorum Ramiresius ad Martialis. II. 29. Lipsius in electis II. 15. Benedictini ad S. Ambrosium tom. 2. pag. 1189. Barthius Adversarior. XLIII. 25. Josephus Laurentius polymathix p. 22. &c. De stigmatibus idololatricis Jo. Spencerus II. 14. de legibus Hebræorum.

De poenis Romanorum & exemptione Civium à certis poenis per legem Porciam, agit Scipio Gentilis diff. quarta de jure publico Populi Rom. *Sed & judicatos retro in partes secari à creditoribus leges erant: consensu tamen publico crudelitas postea erasa est.* Tertull. cap. 4. Apologet. De Tunica molesta apud Romanos aliquo tempore usitata videndi interpretes ad Juvenal. Satyr. IV. 155. & VIII. 235. Lips. ad Tacit. XV. Annalium, Vossius lib. 4. cap. 92. de idololatriâ. H. Kippingius p. 162. sq. de Cruce, Stephanus le Moyne in notis ad varia sacra p. 1041. sq. Isaacus Vossius ad Catullum p. 41. sq. & Gatakerus in Adversariis p. 452. De decollatione, defossione vivi in scrobem & nece per injectam cratem, Octav. Ferrarius lib. 2. elector. c. 7. De crurifragio servorum, & de *καταπορισμῶν* agunt viri docti ad Svetonii Augustum cap. 67. De rotæ poena Adr. Junius III. 12. Animadvers. De Crucis supplicio (quo in Servos præcipuè animadvertebant Romani, sed & aliz gentes quamplurimæ usæ sunt, ita ut apud Indos quoque illud receptum doceat Mauffacus ad Plutarchum de Fluminibus p. 70. & apud

T t t

Perfas

* Ostracismus erat honestum potentiorum exilium Athenis per decem annos. Plutarch. Nicias p. 530. Similis apud Syracusanos Petalismus, de quo Diodorus Sic. Tom. 2. p. 65. De Thebanorum more haud dissimili Plutarch. de genio Socratis p. 573.

Perfas H. Kippingius p. 161. sq. à quibus post mortem demum in crucem actos observat, perinde ut ab Ægyptiis, Chaldæis &c. Videndi J. Lipsius libris 3. de Cruce, Henr. Kippingius de Cruce & cruciariis Brem. 1671. 12. Jac. Bosius in libris VI. de Cruce triumphante & gloriosa Antw. 1617. fol. Jos. Scaliger. ad Euseb. Salmasius tribus ad Tho. Bartholinum Epistolis de Cruce, una cum hujus libro de latere Christi aperto, Lugd. Bat. 1646. 12. Jacobus Gretserus libris quinque de sancta Cruce, Ingolstad. 1607. 4. tribus Vol. atque unico Volumine Paris. 1616. fol. aliisque. Idem Lipsius & Gretserus lib. 1. cap. 60. observat à Constantino Imperatore hoc supplicium in honorem Christi fuisse abrogatum. De triplici capitis diminutione apud Romanos, Boethius 2. in Topica Cic. p. 781. De amputatione nasi, labiorum &c. Felix Osius in Grævii thesauro Antiquitatum Italiæ tom. 3. p. 1120. De pœna plumbalis cædendi reos, Baronius ad Martyrolog. Romanum 6. Junii. De supplicio quo affiendi equis distrahebantur, Rupertus p. 96. ad Florum. De Equuleo videndus Octavius Ferrarius lib. 1. Elector. cap. 5. Carolus Sigonius de judiciis III. 17. & liber eruditus Hieronymi Magii, Anglariensis, qui cum notis Godofr. Jungermanni editus est Amstelod. 1664. 12. In eodem volumine habentur etiam excerpta ex libro præclaro Antonii Gallonii, de SS. Martyrum cruciatibus cap. 3. qui Italico primum idiomate lucem adspexit Romæ 1591. 4. deinde Latine recusus 1594. 4. Colon. 1602. 8. Paris. 1659. & Amstel. 1667. 12. De variis SS. Martyrum tormentis & cruciatibus quæ in Actis illorum passim memorantur, præter Gallonium videndus Cerda Adversar. sacr. c. CXXVIII. & B. Rebelius Sec. IV. T. 2. p. 1041. sq. De compede, fideiculis & unguis agit idem Ferrarius lib. 1. elector. c. 6. ubi notat catastam, quam cum equuleo Sigonius confundit, nihil aliud fuisse quam pegma ferale. Varia genera tormentorum enumerat Synefius Epist. 58. p. 201. Nazianzenus 1. in Julian. p. 89. &c. De nexu & additione, oppignoratione & venditione venditorum qui solvendo non essent, multa Salmasius lib. de modo usurarum c. 17. 18. 19. qui etiam de nervo, compedibus, columbari, cuspo, cippo, numella &c. p. 812. sq. Idem docet dissectionem corporis debitoris licet permissam lege, tamen usureceptam nunquam fuisse p. 809. 820. 826. Quomodo Exul à Relegato apud Romanos differret, docet Ovidius lib. V. Tristium elegia XI. Nimirum exuli opes & jus civitatis adimebantur, relegatus patriis tantum jussus abesse foci, ut idem Poëta canit. Confer Alex. ab Alexandro III. 20. & 23. ubi de publicatione bonorum. De pœnis & ignominiis mili-

militaribus apud Græcos Potterus Archæol. Græc. p. 504. & 534. Apud Romanos Lipsius lib. V. de militia Romana cap. 18. Alexander ab Alexandro lib. 2. Genialium dierum cap. 13. Franciscus Robertellus tomo X. thesauri Græviani p. 1482. sq. præcipue vero V. C. Gerardus Sichtermannus in erudita dissertatione Philologica & Juridica de pœnis militaribus Romanorum, Amsterd. 1708. 8. Vide etiam Matthiæ Zimmermanni florilegium in voce *Vitæ*. Neque vero fas erat milites supplicio afficere antequam illis demeretur Zona militaris, ut præter alios docet Cæsius quæst. 78. p. 214. Morem canendi classicum antequam capitis sententia diceretur, observavit Lipsius ad Taciti Annal. II. 22. De more traducendi reos cum voce præconis, *κηρύκων προαγόντων* ut loquitur Zonaras XIII. 15. vide Cujacium VII. 6. Observatt. & Dionys. Gothofredum ad lib. 13. §. 6. D. de jurejurando. De Decimatione & usu sortitionis, ut metus ad omnes, pœna ad paucos perveniret, adi Plutarchum Antonio p. 934. Ciceronem pro Cluentio tom. 3. editionis Grævianæ pag. 208. Carcerem Romæ primus ædificavit Ancus Martius teste Livio & Aurel. Victore. Celebres ita Sicularum Latomiz, Plutarch. Nicia f. 541. 542. *κεάδας* Lacedæmoniorum, pro quo male *δεκάδα* legitur ap. Plutarchum p. 803. F. in Agide. Messeniorum Thesaurus subterraneus. Plutarchi. Philopœmene p. 367. Carthaginensium *ἀγκών*, Procop. lib. I. de bello Vandalico c. 20. Atheniensium barathrum, & *ἀναγκάϊον, ἀνάκαιον*, Svid. Persarum *Φερίον λήθης*, *carcer oblivionis*, in quem conjectorum nulla amplius debebat mentio fieri, Procopius lib. I. de bello Persico cap. 5. & Theophylactus Simocattalib. 3. cap. 5. qui scribit recte appellari posse *δυσμενείας Γέμεν* *malevolentia fanum*. CPolitani palatii *Φερά ελεφαν τίνη*, cujus meminit Joh. Cinnamus lib. 6. p. 173. alia *χάλη*, de qua Bandurius ad Antiquitates CPolitanas pag. 472. Confer quæ de ergastulis Lipsius II. 15. electorum, Antonius Bombardinus de carceribus Veterum, Patav. 1713. De pœnis Servorum vide Plutarchum Coriofano f. 225. Laurent. Pignorium libro de Servis, Tiraquellum ad Alexandrum ab Alex. III. 20. &c. De pœnis Coqvorum, Petavium ad orationes The mistii p. 512. De pœnis & castigationibus discipulorum & adolescentum in Scholis eundem Petav. p. 511. & Ludov. Cresollium in Theatro Rhetorum lib. 5. cap. 6. & sq. tom. X. Gronov.

Præcæteris universum hoc argumentum de pœnis & variis earum apud varias gentes generibus apprime illustravit Jacobus Dæplerus, Consiliarius Schwarzburgicus in opere bipartito edito Germanice Sonderhusz

derhufz A. 1693. & 1697. 4. quod inſcripſit *theatrum panarum, ſupplicio- rum & executionum Criminalium*, *Schauplaß der Leibes- und Lebens- Strafen*. Idem parte I. cap. I. proluxe etiam agit de judiciis variis præſertim Germaniz, de quibus etiam notus Juſti Georgii Schottelii liber de ſingularibus & antiquis in Germania juribus & obſervatis Francof. 1671. 8. De Germanorum pœnis & multis pecuniariis conferendum Chriſtophori Lehmanni Chronicon Spirenſe II. 28. ſq. Suppliciorum plerorumque & tormentorum icones ære deſcriptas exhibet liber memoratus in * Muſeo Minervæ Venetæ tom. I. p. 150. *Il teatro della crudelta praticata nelli piu ſeveri tormenti del Mondo, che dalla crocififfione di Gieſu Chriſto fino al giorno preſente ſi videro. Aperto in cento e quatro figure intagliate in rame, e delineate dell' inventionione di Giovanni Luychen, Olandeſe.*

XVI. De ſervis apud Judæos è Maimonide & aliis agit Jac. Altingius diſſ. ſexta Philologica, Heptade VII. tomo 5. Opp. pag. 222. ſeq. ubi de perſoſſione aurium, & 237. ſq. ubi de ſervorum proſelytiſmo & libertinis. Jo. Georgius Abicht Exercitatione de ſervorum Hebræorum acqviſitione & ſervitiis Lipſ. 1704. Vide & Surenhuſii opus Miſhnicum tomo 3. p. 360. 362. Wulferum ad Shekalim p. 24. & B. Qvenſtadii Antiquitates Eccleſiaſticas pag. 915. De ſervis Athenienſium diligenter diſſerit Jo. Potterus lib. I. Archæol. Attic. cap. 9. tom. 12. Gronov. De Lacedæmoniorum ſervis Crugius lib. I. cap. 11. & Meurſius II. 6. Miſc. Lacon. tomo 5. Gronov. De ſervis publicis ac privatis Cretenſium idem Meurſius in Creta lib. III. cap. 14. De ſervis Romanorum Philippus Ludovicus Hannekenius diſſ. 2. de cura domeſtica Romanorum Gieſſæ 1669. 4. aliique mox memorandi. Nam ut de miniſtris atque apparitoribus Magiſtratuum & Sacerdotum apud Romanos, non nihil prius addam, miniſtri *Magiſtratum* erant Scribæ, Accenſi, Præcones, Liſtores, Viatores de quibus Ampliſſ. Cuperus in Harpocrate pag. 176. ſq. Janitores, Statores de quibus Gvilelmus cap. 30. de Magiſtrat. Rom. Carnifices, Diribitores, Rogatores, Cuſtodes, Nomenclatores, Excubitores, Stripatores, Calatores, Diviſores & Apparitores Bruttiani, de quibus vide Onuphrii Panvini de Civitate Romana cap. 56. & 66. Sigonium de antiquo jure civium Romanorum cap. 15. & 9. ubi de Scribis. Lipſium lib. I. Electorum cap. 22. ſq. ubi ſingillatim de Liſtoribus multa, de quibus etiam Voſſius Etymologico, Alexander ab Alex. lib. I. cap.

* Galleria di Minerva

cap. 27. & Reinesius in Epist. ad Hofmannum p. 554. sq. Janus Gvilelmus de Magistratibus Romanorum cap. 29. sq. & P. Faber lib. 2. semestrium pag. 326. sq. Wolffg. Lazius 2. de Rep. Rom. pag. 291. sq. & Buelengerus de Imperio Rom. III. 36. Andr. Christiani Eschenbachii diff. de scribis veterum Romanorum Jen. 1687. & tomo 2. syntagm. diff. A. 1700. 8. atque in Eschenbachii diff. Academicis V. Norimb. 1705. 8. *Ministri Sacerdotum* populi Romani Camilli & Camillæ, Flamini & Flaminie, *Æditimi* sive *Æditui*: scribæ publici Pontificum; à commentariis XV. virum sacris faciundis, adjutores Haruspicum, Calatores Sacerdotiorum (confer Begeri spicileg. p. 107.) Tibicines, qui Sacris publicis præsto erant, Tubicines, Pullarii, Popæ, Victimarii, Licetor Flaminius, Flaminiæ dialis, Præcia sive Præclamitator, Licetores sex virginum Vestalium, Præfica, Designator, & Vespa sive Vespillo. Vide Onuphrium de Civitate Romana cap. 42. & 45. Cæterum de omni fervorum apud Romanos præsertim genere eorumque officii egregius exstat liber Laurentii Pignorii de servis, pulcherrimarum rerum plenus nec simplici vice editus ut Augustæ Vindel. 1613. Patav. 1656. & 1693. 4. in qua postrema editione accessit liber ejusdem Pignorii symbolicarum Epistolarum excusus pridem Patav. 1629. 8. In editione libri de servis Amstelodamensi 1672. 12. subjicitur Titus Popma de operis fervorum ex edit. Antwerp. 1606. 8. ut præteream, quæ de Servis ex Veterum lectione notata sunt à Alexandro ab Alex. III. 25. Salmasio de modo usurarum c. 19. p. 870. sq. Gualtero Donaldsono in Oeconomica sua, & Josepho Laurentio lib. 1. Polymathie diff. IX. sq. Exstat etiam in Bibl. Johannea hujus Urbis Hamburgensi apparatus non contemnendus de hoc argumento magna cum industria collectus à Frid. Lindembrogio, haud indignus forte qui digeratur & in lucem edatur. De janitoribus veterum sive de ministris ad fores ut appellat Lampridius in Alexandro Severo, consules Casp. Sagittarium lib. de januis veterum cap. 16. De Ostiariorum Palatii & Ecclesie Officiis quæ non inter vilia aut abjecta rejicienda sed magnis dignitatibus adscribenda sunt, vide Cangii glossarium & Begeri spicilegium Antiquitatis pag. 80. Apud eundem Begerum p. 83. memoratur Tiberii Cæsaris Pedisequus primianus pag. 103. atrienfes, arcellarii, & arcarii servi p. 112. 113. De more pedes venalium mancipiorum creta notandi vide Dalechampium ad Plin. 35. 17. unde perspicuum est cap. 18. non legendum cum codice Pintiani *ocreatis pedibus*, sed *cretatis*. De servis ad mensam ministrantibus Stuckius Antiquit. Convival. II.

20. sq. pag. 202. sq. III. 3. p. 286. de invitantibus idem II. 3. de servorum victu ac diæta. Idem I. 22. *Doties servi & recepticii* vocantur qui in marito potestate non erant, sed uxori peculiare, quippe excepti cum pecunia quam illa pro libitu tractabat, nec dati doti. Vide quæ ad Gellium XVII. 6. & Plauti *Afinariam* Act. I. scen. I. vers. 72. Manumissionis Servorum non unus ritus fuit: manumittebantur enim per alapam * & in circulum actionem, per adhibitionem ad mensam &c. Vide Wilhelmum à Loon, libris 4. de Manumissione Servorum apud Romanos, Utraj. 1685. 12. Cotelierium tomo I. Patrum Apostolicorum pag. 105. Phædrum P. Burmanni pag. III. sq. Mich. Piccartum Oratione XII. Thom. Crenium tom. I. animadversionum Historico-Philologicarum, p. 84. sq. Sub initium Consulatus solenne servos manumittere, ut notat Sirmondus pag. 193. ad Sidonium, qui pag. 72. seq. ad Ennodium etiam videndus de manumissione in Ecclesia apud Episcopum facta, & de more frangendi tabulas servitutis Tomo I. Operum pag. 334. seq. Confer de formulis manumissionis Petrum Franciscum Chiffetium in quatuor opusculis pag. 230. seq. & de eo quod licuit servo pecuniâ se ex servitute sua redimere, Frid. Lindebrogius ad Codicem legum antiquarum pag. 1464. De manumissione per denarii excussionem id. pag. 1387. & de manumissione in Ecclesia pag. 1432. Ad locum Tertull. lib. V. cap. 4. contra Marcion. *alienos enim servos nec Galba manumissi* vide Latinium Tomo I. Epist. pag. 298. Præter libertatem justam, plenam, legitimam ac solennem quæ vindicatione, censu, testamento dabatur de qua triplici ratione videndus Boëthius I. ad Topica Cic. pag. 271. fuit etiam non justa quæ inter amicos, in convivio vel per Epistolam. Vide quæ ad Senecam de Vita beata cap. 24. Ita Manumissi quidam non plene sed conditione operarum vel census annui. Vide Cangium in *capitales*. Libertos five manumissos ingratos fas erat à Dominis suis iterum addici in servitutem, unde S. Ambrosius cap. 3. de Jacobo & vita beata Tomo I. pag. 448. *Ita libertatem accepisti, ut meminisse manumissoris tui debeas, ut patrono tuo noveris legitimum obsequium deferendum, ne ab ingrato revocetur libertas.* Adde Gothofredum ad Cod. Theodos. II. 22. IV. 11. De more, quo certis diebus festis quotannis domini servis ministrarunt adeundus Martinus Delrio in Comment. ad Senecam Tragicum pag. 25. Alexander ab Alexandro lib. 2. cap. 22. Dierum Genial. tom. I. edit. cum notis variorum pag.

* Vide Libanium Tom. 2. pag. 250.

462. sq. Non nisi servos Romæ, initio Medicinam exercuisse, negat contra Robortellum argumentis non inficiandis Casaubonus ad Svetonii Cæsar, cap. IV. Drelincurtius in Apologia Medica (ubi & de eo quod non sexcentis annis Roma exfulaverint) & Sponius Misc. pag. 144. seq. De servis terræ, ὁμοδούλους τῷ ἀγρῷ, Valesius ad Sozom. IX. 17. De Masnadis aliisque Servis apud Longobardos V. C. Justus Fontanini in libro edito Italice Venet. 1698. 4. qui recensentur in Actis Eruditorum Tomo 3. supplementi p. 282. De Servis veterum Germanorum Phil. Cluverius lib. 1. Antiquæ Germaniæ cap. 15. pag. 98. seq. Varia eorum genera refert Lindebrogius ad Codicem Legum Antiquarum pag. 1477. *Scale*, servus, id. pag. 1348. De servis apud Germanos medii ævi nonnulla præclara monet dissertatio Joh. Nicolai Hertii Ἐμακαρίτης de hominibus propriis, * quæ recensetur in observationibus Hallensibus Tomo IV. pag. 195. sq. Vide & Cangii Glossarium in *barscalus*. Præcipue commendandus Joachimus Potgieferus, Tremoniensis in libris tribus de conditione servorum apud Germanos tam veteri quam novo, Colon. 1707. 8. De servorum conjugiiis, Joach. Vadiani ad Joh. Zwickium Epistola, ad calcem scriptorum rerum Alemannicarum Goldasti, tomo III. De Manumissione servorum apud Germanos, præter eundem Potgieferum libro tertio, videndus Christianus Thomafius notis ad Institutiones pag. 19. & Goldastus ad paræneticos veteres pag. 433. sq. qui p. 437. singularem hac de re tractatum promittit. Formulas manumissionis apud Anglo Saxones vide in Hickefii diff. Epistolar. pag. 14. 23. In Africa fuit δέλων πόλις in qua unicus ingenuus Dianæ sacerdos. Vide Schottum ad proverbias pag. 296. De festo servorum Hesyeh. in σακία.

* De his etiam fufe in C.H.S. Theatro Servitutum, edito Germanice Norimbergæ A. 1709. 4. Cæterum falli Joannem Bodinum, qui lib. 1. de Rep. capite 5. scripsit omnem servitutem inter Christianos sublatam fuisse A. C. 1215. docet Christianus Thomafius ad Institutiones, pag. 14.

CAPUT XVI.

Scriptores de redivibus, censu, decimis, primitiis, vectigalibus, ærario, salariis, immunitate, testamentis, nundinis, auctiõibus, numis, usura, abaco, mensuris ac ponderibus.

De arario & redivibus Regum Israëliæ. 1. De Decimis ac Primitiis apud Judæos & alias Gentes. 2. De redivibus & vectigalibus Græcorum, Persarum & c. 3. De Romanorum vectigalibus, arario, censu, & rationariis Imperatorum. 4. De immunitate, largitiõibus, salariis. 5. De testamentis. 6. De nundinis auctiõibus, tabulis novis & c. 7. De numis veterum. 8. Hebræorum & aliorum Orientalium. 9. Græcorum. 10. Romanorum. 11. Germanorum, Gallorum & c. 12. Historia numismatica. 13. Sigla in numis & antiquis Inscriptiõibus. 14. De Abaco. 15. Usuris. 16. Mensuris & ponderibus. 17.

I.

DE Ærario & redivibus Regum Israëliæ magnum est apud Judæicos & Christianos scriptores silentium, præter pauca illa, quæ notavit Villalpandus ad Ezechielem tom. 2. parte 2. pag. 509. sq. qui redivitus Regis Salomonis annuos computat 57876. talenta Attica (adde p. 553.) eaque confert cum redivibus Regum Assyriorum, Persarum, Græcorum, Romanorum: Bertramus cap. 15. de re publica Hebræorum pag. 271. sq. editionis Constantini l'Empereur & Schickardus de Jure regio pag. 211. sq. & 275. seq. editionis Carpzov. & 269. ubi de Decimis * Regi tribuendis. Vide etiam sis Interpretes ad IV, Re-

* Apud alias etiam Gentes morem illum Decimarum civilium principibus pendendarum receptum fuisse docent Plutarchus in quæstionibus Romanis ubi de decimis Herculi datis pag. 238. Julius Pollux p. 6. Svidas in M^o & è recentibus Seldenus ad marmora Oxon. p. 45. Huetius Alnetanis quæst. p. 323. Bulengerus de Vectigalibus c. 8. Tomo VIII. Græv. pag. 846. sq. & Paganinus Gaudentius de seculi Justiniani moribus p. 30. 32. Ac nuper admodum Regi Christianissimo Decimas hujusmodi loco omnium aliorum tributorum exigere svasit, cui tot munitissima castella debet Francia, Sebastianus de Vauban in libro *projet d'une dixme Royale* Anno 1707. 12.

IV. Regum XVIII. 15. & XX. 13. 17. De sacro arario per annum fidei, mense Adar offerendi, solutionem augeri & conservari solitio, ad Talmudicos in tractatu Seckalim quem illustravit Joh. Saubertus, Altdorf. 1680. 4. atque Seldenum lib. IV. de Jure Nat. & Gentium cap. 5. & lib. 3. de Synedriis c. 10.

II. Sacerdotes alebantur ex sacrificiis, decimis, primitiisque. Ac de *decimis* quidem videbis interpretes ad Num. XVIII. 21. Tob I. 6. De decimis secundis ad Deut. XIV. 24. Tob I. 7. & Eduardum Bernhardum p. 287. ad Josephum, Mishnam Surenhusianam tom. 2. pag. 108. De decimis tertiis denique interpretes Deut. XIV. 28. XXVI. 12. Tob. I. 8. Spectant ad hoc argumentum Codices Talmudici *דמיון* de *re dubia* tomo I. edit. Surenhuf. pag. 76. *מעשר שני* p. 245. *מעשר שני* p. 263. & *עלה* pag. 306. de arborum præputiis. Josephi Scaligeri diff. de Decimis inter ejus opuscula D. Augustus Varenus in suo trifolio, Sixtinus Amama ad calcem Antibarbari Bibliici & post Drusium in loca Josuæ, Judicum & Samuelis. D. Carpzov. ad Schickardi jus Regium Hebr. p. 270. sq. Jo. Seldenus opere* Anglice edito de Decimis, Lond. 1618. 4. cujus tria primora capita latine à se versa Jo. Clericus V. C. subjunxit commentario suo jam bis edito in Pentateuchum. His addendus Jo. Conradus Hottingerus dignus Johannis Henrici nepos, cujus Commentarius Philologicus sive Exercitationes X. de Decimis Judæorum cum Epistola doctissimi Viri Hadr. Relandi anno 1712. prodierunt Lugduni Batav. in 4. Similiter in veteri Ecclesia Christiana Clericis Decimæ datæ, vel loco illarum liberæ oblationes tanquam decimæ, ut loquitur S. Cyprianus Epistola I. Confer M. Antonium de Dominis IX. 2. Cotelerium ad Constitut. Apostol. II. 35. & Petrum de Marca IV. 10. de Concordia Sacerdotii & Imperii, & VI. 12. ubi de eo, quo jure Decimas redituum Ecclesiasticorum sibi arroget Episcopus Romanus. Ac jure divino decimas Ecclesiasticis deberi adversus Seldenum pugnant Rich. Montacutius in Decreticis, sive diatribis upon the first part of the late History of thes. Lond. 1621. 4. & Apparatu ad Origines Eccles. p. 254, & tom. 2. Originum pag. 210. Jacobus Semple libro de sacrilegiis, Georgius Carletonus Cicestriensis Episcopus & Cornelius Burgesius aliique scriptores Angli de Decimis. Richardus præcipue Tillesley animadversionibus ad Seldeni Historiam decimarum Anglice editis Lond. 1621. 4. quibus

U u u

præ-

* Titulus Operis est: *History of tythes, that is the practice of payment of them, the positive labbes made for them, the opinions touching the right of them.*

præmissus est Catalogus LXXII. scriptorum qui ante A. C. 1215. fuerunt & jus Divinum decimarum agnoscunt. Decimas solvere etiam plus simplici vice in Alcorano jubet Muhamedes. De Decimis apud Gentes per solutis vide Spencerum III. 10. de legibus Hebræorum.

De *primitiis* frugum, fructuumque & primogenitis apud Judæos in Templo offerendis, laudatus Varenius in trifolio sacro, Rost. 1646. 4. Buxtorfius Lexico Rabbinico p. 2650. sq. Scriptores memorati supra p. 313. ubi de festo messis: Talmudici in tractatibus בכורות & בכורים T. I. edit. Surenhus. p. 320. & tomo 5. p. 155. è quibus priorem etiam cum versione magis perspicua & notis suis edidit Vir Clariss. Christianus Ludovici 1696. & Lips. 1712. 4. Interpretes ad Exod. XXIII. 19. XXXIV. 19 26. Levit. XIX. 23. XXIII. 10. Num. XV. 20. Tob. I. 6. &c. Sic primitias etiam in Ecclesia Christiana veteri offerre mos, de quo vide Beveregium ad Can. IV. Apostolicum & in Codice Canonum Vindicato p. 191. sq. Goarum ad Evchologium p. 656. Novarini schediasmata sacro profana lib. V. cap. 13. Petrum Canisium de decimis, primitiis, oblationibus, Ingolstadt. 1609. 8. Similem Ægyptiorum, Græcorum, Romanorum aliarumque Gentium usum observarunt Grotius ad Exod. XXIII. 19. Spencerus III. 9. de legibus Hebræorum, Lindenbrogius ad Censorinum p. 6. sq. Meursius in Græcia feriata p. 117. ubi de primitiis Vestæ oblati, & Tho. Crenius in Museo Philologico Historico p. 8. sq. &c.

De beneficiis & redivis Ecclesiasticis scriptores laudavi supra p. 462. cap. 13. §. 23. quibus addenda quæ supplementi loco ad librum de hoc argumento sub Hieronymi Acoſta nomine editum notavit Rich. Simon tomo 3. Bibl. Criticæ cap. 32. sq.

III. Antiquissimis temporibus dona oblata Regibus, ut narrat Herodotus III. 89. Primus Darius Hyſtaſpis Perſarum Rex tributa ſtata impoſuit, unde dictus *κἀπηνλ*. Ejus redivis annui 14560. talenta. De Græcorum aliarumque Gentium cenſu, redivis, veſtigalibus, tributis agunt Chriſtophorus Beſoldus, Caſp. Klockius & Jacobus Bornitius in libris de Ærario & Gregorius Tholoſanus in Syntagmate Juris univerſi lib. 3. etſi operæ pretium eſſet hoc argumentum quod ad celebriora Regna & Reſp. Græciæ & Aſiæ attinet, diligentius & ex inſtituto à viro aliquo erudito pertractari. De Athenienſibus tamen vide Potterum lib. I. Archæol. c. 14. ſq. de Lacedæmoniis Cragium IV. 1. ſq. Apud Perſas hoc peculiare, quod & hodie etiam ab illis obſervari notat Jo. Chardinus

tomo VI. descript. Persiæ cap. 7. ut certis regionibus inunctum esset per certam partem anni Regem ejusque aulam vel exercitum alere, aut certum genus rerum necessariorum aut ad commoditatem vel luxum etiam & splendorem facientium suppeditare, ut ex Herodoto & Strabone notat Briffonius lib. I. de regno Persar. p. 163. Ita Reginis in singulas mundi muliebris partes integrarum provinciarum vectigalia addicta fuisse è Platonis Alcibiade I. notavit Muretus XV. 10. Var. lectionum. In Regium fiscum illata fuisse Herodotus scribit talenta annua 14560. Justinus 30000. Chardinus tomo 6. p. 147. ait Regi Persiæ quotannis redire tricies & bis millena millia librarum Gallicarum: Adamus Olearius octies millena thalerorum millia, quorum singuli tres valent libras Gallicanas.

IV. De redivibus, ærario*, fisco & vectigalibus veteris Romæ videtur Onuphrius Panvinius in Imperio Romano c. 22. Tom. I. Thes. Græviani p. 441. sq. Jul. Cæs. Bulengerus lib. 9. de Imperio Romano (Tomo 8. antiq. Roman.) & quæ libro tertio habet de ærario, fiscoque. Ejusdem Bulengeri liber de tributis ac vectigalibus populi Romani prodiit Tolosæ 1612. 8. & subjectus est utrique editioni tractatus Christophori Besoldi de Ærario publico, Tubingæ 1618. & auctius Francos. 1620. 4. His addendus Nicolaus Bergierus lib. I. de publicis imperii Romani viis T. X. Græv. lib. I. sect. 12. & seq. & sectione 21. ubi de pecuniâ manubiali. Christianus Fridericus Franckenstein, Professor Lipsiensis in Observationibus de Ærario, quæ seorsim primum editæ Lipsiæ, deinde curante Jo. Georgio Grævio recusæ Ultrajecti 1701. 4. in Syntagmate variarum diff. pag. 632. seq. Alexander ab Alexandro Genial. Dier. lib. & cap. 2. ubi etiam de Quæstoribus eorumque scribis & in eorum locum ab Augusto constitutis Prætoribus Ærarii, de quibus Lips. ad Tacit. lib. 13. Annal. De vectigalibus Veteris Romæ præter Pancirolli observationes III. 31. Variarum lectionum exstat etiam eximius liber C. V. Petri Burmanni, editus Trajecti ad Rhen. 1694. 12., de quo consulenda Acta Eruditorum 1695. pag. 178. seq. De vectigali salinario Pitiscus ad Aurel. Victorem pag. 64. & 185. De Vectigali meretricio sive chrysfargyro Bandurius ad Antiquitates C. Politanas p. 644. Jo. Henelius in otio Vratislaviensi cap. 50. Salmasius

U u u 2

ad

* Paulum Manutium, qui triplex ærarium fingit, unum triumphale de spoliis & manubiis sanctius alterum, in quo aurum vicissimarium, & tertium in quo annuæ vectigalium pensiones repositæ fuerint, refellit Philippus Rubenius lib. I. electorum cap. 24.

ad Jus Atticum pag. 259. seq. Alexandria etiam Astrologi pendebant *βλακεννόμιον* quasi vectigal stultorum, quod à stultis consulerentur, ut refert Apostolius V. 65. Proverb. De Vespasiani Imp. Vectigali urinario, quod Fullones pro colligenda, in positis per ang. portus amphoris, urinâ, ad poliendas, incretandas, durandas & purgandas vestes solvere jubebantur vide quæ viri Docti ad Sveton. in Caligula cap. 40. Vespas. cap. 23. Henelius in otio Vratislav. cap. 32. Cæsar Zarottus in Medica Martialis tractatione Venet. 1657. 4. cap. 24. Bernardus Ramazzinus de morbis artificum cap. 15. & Henninius ad Bergierium tomo X. antiquitatt. Romanarum pag. 648. ubi & plures de sordidis vectigalibus disputantes laudantur, Caspar Klockius de Ærario lib. 2. cap. 147. Hermannus Latherus de censu lib. 1. cap. 5. num. 24. Jac. Cujacius lib. 10. observationum cap. 7. & lib. 22. cap. 34. & Christoph. Colerus cap. 14. Pærgon Juris. Vectigal in ipsis speciebus solvendum cujus in Codice Theodos. mentio occurrit, intelliges de rebus ipsis, v. g. ligno, frumento, lapidibus, non eorum pretio. De Ærario militari, quod Augustus instituit, disputat Franckensteinus diatriba laudata p. 644. De fisco Pontificum, Jacobus Gutherius II. 12. de jure Pontificio, tomo V. Græv. De Ærario sacro & privato principis idem Franckensteinus pag. 664. De thesauris Principis per provincias, eorumque præpositis Thesaurariis, Nicol. Bergierius lib. 4. cap. 24. Quid sit inter Ærarios vel in Cæritum Tabulas referri, discas ab eodem Franckensteinio pag. 633. seq. qui pag. 664. etiam agit de arca sive banco publico, privatorum opes publica fide continente. Non pauca etiam de hisce argumentis præclare observata sunt D. Casp. Zieglero lib. 2. de Juribus Majestatis. De redditibus & vectigalibus Pontificis Romani agitur in libello ab Elzevirii plus simplici vice in minori forma excuso, sub titulo, Respublica Romana pag. 523. seq. & in libro Gallice edito, *Tableau de Rome*.

De Censu Romanorum, vide scriptores de Censoribus, laudatos supra cap. 14. p. 479. & B. Phil. Lud. Hannekenium diff. 4. de cura domestica Romanor. pag. 157. seq. Numerum hominum à Servii Tullii temporibus Romæ durante libera Rep. in censum relatorum ordine exponit H. Vossius cap. 6. de magnitudine Romæ veteris. De lustrandi ritu A. Pagi ad A. C. 14. num. 5. Orphani antea immunes, à Camillo censore *ὑποτάξεις* facti sunt. Plutarch. Camillo fol. 129.

De rationario Augusti sive breviario Imperii ejusque redditibus
vide

vide quæ varii docti ad Svetonium August. cap. 28. Rupertum ad Flo-
rum p. 117. Lambecium lib. 2. Commentar. de Bibl. Vindob. pag. 72.
eique laudatos Jac. Gutherium lib. 1. de officiis domus Augustæ cap. 2.
Bulengerum de Imperio Romano II. 12. hisque adde duplex rationa-
rium, quod Græcè & Latinè ediderunt Benedictini in Analectis Græ-
cis Paris. 1668. 4. pag. 321. & V. C. Jac. Gronovius ad calcem librorum
parentis sui de festertis Lugd. B. 1691. 4. Utrumque autem breviarium
sive rationarium recentius videtur, neque prius ex illis Cæsari Octavio
Augusto recte tribuitur, quoniam frequens hic est Græculorum error,
quorumcunque Augustorum sive Imperatorum res & instituta ad Au-
gustum referre atque inde magnas nugas superaddere. Conf. de Impe-
rii rationario Salmaf. pag. 808. ad Solinum. editionis Paris. & Jac. Go-
dofredum ad Codicem Theodosianum tomo 2. pag. 481.

De Græcorum Romanorumque veterum, uti Gallorum quo-
que recentium variis institutis ad promovendam abundantiam rerum
necessariorum, frequentandamque cum fructu præter agriculturam
opificia ac commercia, videndum opus quod Gallice edidit M. de la
Mare Paris. 1710. fol. sub titulo *traité de la Police*.

V. De immunitate Sacerdotum à tributis *apud Ægyptios* Gro-
tius & Clericus ad Genes. XLVII. 22. 26. ad quem locum notatur in Jo.
Damasceni parallelis tomo 2. pag. 779. *σκόπει ὅπως καὶ πρὸ νόμου ἀφο-
ρολόγητα ἐτύχωνε τὰ προσόντα τοῖς ἱερεῦσι, καὶ τὰτο ἐν Ἑθνικοῖς.* Vide
quod etiam ante Legem immunita fuerunt bona Sacerdotum, atque hoc inter
Ethnicos. Idem apud Hebræos & alios populos obtinuit. Confer Bel-
larminum de Clericis cap. XIX. & Wulferum ad Shekalim p. 28. 29.
ubi de eo, num sacerdotes immunes ab offerendo fisco. De immuni-
tate Sacerdotum *apud Romanos* vide Gutherium lib. 1. de jure Pontifi-
cio cap. 28. T. V. Græv. pag. 56. De Christianis res nota, & multis
sancita legibus; multis scriptis asserta quorum pars laudatur in Biblio-
theca Juridica Lipenii pag. 422. De immunitate Clericorum a variis
functionibus Constantini M. lex apud Eusebium X. 7. Hist. Eccles.
Vide etiam B. D. Jo. Sluterum de Ministrorum Augustanæ Confess.
Ordine, Hamburg 1650. 12. cap. 4. De immunitate Doctorem, Pro-
fessorumque Conringius in Antiquitatibus Academ. pag. 112. seq. 351.
seq. Jo. Christianus Itrerus libro de gradibus Academicis cap. II. 12.
Nicolai Borbonii Opuscula p. 233. seq. &c.

De Largitionibus frumentariis * Romanorum, viscerationibus aliisque ejus generis ut panis, olei, carnis porcinae, vestium donationibus publicis videndi Justus Lipsius lib. I. Elector. cap. 10. Vincentius Contarenus, Lipsii adversarius, in libro de frumentariis Largitionibus Romanorum, edito Vesalix 1669. 12. Salmasius ad Vopisci Aurelian. c. 35. Vopiscus iterum cap. 47. & sq. De auro coronario sive donativo quod post victoriam vel in inauguratione Imperatori offerebatur, vide Scacchum III. Myrothec. cap. 37. pag. 979. seq. Valesium p. 425. ad Ammian. De stipendiis militaribus, annona, commodis & præmiis & donis militaribus agit idem Lips. lib. I. Elector. c. 2. & ad Tacit. I. Annal. pag. 38. Lipsiumque impugnans Contarenus libello de stipendio militari, qui post Vesaliensem editionem recusatus est tomo 10. Thes. Grav. in quo etiam occurrit diatriba Franc. Robortelli de commodis, præmiis, & donis militaribus & Erycii Puteani syntagma de stipendio militari ap. Romanos. Videantur etiam Lipsius lib. 5. de militia Romana cap. 16. Blasius Vigenierus ad Cæsarem de Bello Gallico Gallice à se editum p. 448. ubi docet legionem militum illo tempore per singulos annos constitisse summa circiter 219900. thalerorum. Leonh. Portius indiff. quæ exstat T. 9. Antiquitat. Græcarum, & Hermannus Hugo lib. 2. de militia equestri cap. 6. & lib. 5. cap. 1. Quænam modo vero militum pensio sive merces proprio vocabulo dicitur *obsonium* sive *stipendium*, bene functis *commodum*, *donativum*, ἀριστίον, *emeritum*, quandoque etiam extorta *cænatica*, & à tribunis *stillaturæ*: ita servorum *dimensum*, de quo Josephus Laurentius lib. I. Polymathix diff. 10. Quæ manuariam operam locantibus præbebatur pecunia dictum *manupretium* quod locantibus operam agrariam, *pulveraticum*, quod nautis pendeatur, *naulum*, gladiatoribus *auxoramentum*, athleticis, ἀθλον, quod histrionibus *lucar*, sive *locar*, de quo Sealiger ad Festum & Lipsius aliique ad Tacit. I. 77. Annalium. Judicum & executorum *sportula*, δικασικὰ, *Xenia*: suffragatoris *suffragium*, proxenetæ *proxeneticum*, Φιλάνθρωπον, ἐρμηνευτικὸν, pro insinuatione libelli supplicis ἐμφανιστικὸν, *insinuatium*: Legatis præbebatur *legativum* sive *viaticum*, πρεσβεῖον, ἐφόδιον, πορτεῖον, Jac. du Portus p. 384.

ad

* De publico civibus distributa annuatim annona. Olosæ Philoxeni: *annona παροχή ἐτήσιος Δενομή*. Suid. ἡλαῖα, μετὰ τὰς νόνας διδομένα. *Panis civibus, civibus, milicibus militariis, Ostiensis nautis, & Palatinis ministrantibus in aula Imperatorum. Σίησεις à Justiniano Imp. Medicis & διδασκάλους τῶν ἐλευθερίων detractas queritur Procopius Hist. arcanae cap. 26.*

ad Theophrasti characteres : quandoque etiam *unguentarium* ad unguenta, cujus mentio apud Plinium lib. 2. Epistola XI. Advocatis pro victa causa *palmarium*, Medicis *fosstrum foterium*, *isterium*, præceptoribus *minerval*, *didactrum*, *διδασκαλίον*. De Saliis Sophistarum, Rhetorum, Philosophorum & Professorum apud veteres vide Lucian. tomo 1. pag. 84L. Marinum in vita Procli cap. 29. Justinum in Apologia prima pag. 9. edit. Grabii, Alciatum lib. 5. Parergon. cap. 27. Josephum Laurentium tomo X. Antiquitat. Græcar. pag. 1169. Casaubonum ad Sueton. & Salmasium ad Capitolin. Beneggeri Orationes pag. 169. Casp. Sagittarii Otium Jenense, diff. IX. de origine salariorum & stipendiorum: Christiani Wilhelmi Læscheri diff. de stipendio literario, Witeberg 1696. Cresollium lib. 4. theatri Rhetorum cap. 3. & ubi de didactris Sophistarum privatis lib. 5. cap. 3. sq. Vide etiam Tho. Crenium lib. 7. animadvers. p. 140. 141. Quod nuncio pro Epistolis portandis reddebatur, dictum est *portorium*, quod tabellario pro reparandis calceis, *calcearium*, de quo Suetonius in Vespasiano cap. 8 & Nicol. Bergierius lib. 4. de viis Imper. Romani cap. XI. sic. *clavarium* ad clavos sive calceos clavatos militares parandos, apud Tacitum lib. 3. histor. cap. 50. Confer Laurentii Polymathiam diff. 6. lib. 1. *Vestiarium* ad vestes, *cibarium* ad cibos, *cerearium*, ad cereos, *vasarium* ad vasa, *diarium* in dies singulos, *hordearium* ad hordeum & frumenta. Vide Pitiscum ad Sueton. tomo 2. p. 481. agrimensori *pulveraticum*, commentariensi *catenaticum*, notario vel antiquario *sepiaticum*: Lindebrog. p. 1373. ad Codicem legum antiquarum. *Libertaticum* quod libertus dabat Patrono, id. p. 1424. Indici dabatur *indicum*, faustum nuncium afferenti *Evangelium*, Plutarch. Demetrio p. 896. sive *Μήρυτον*, nutrici *nutricium* seu *Στρέπρον*, afferenti desideratum aliquid *κρίσιον*, artificii *ἐπίχειρα*, pro rei inventæ nuncio *ἐύσηδρον* confer Pollucem lib. VI. cap. 41. Jac. Godofredi tractatum de salario Genev. ex editione secunda longe auctiorem 1666. 4. Marthiæ Zimmermanni Analesta pag. 468. sq. Salmuthum ad Pancirolli deperdit. p. 40. & Meurfii auctarium Philologicum cap. 28. De sportulis & erogationibus publicis sive pecuniariis sive frumentariis adeundus etiam Stuckius lib. 1. c. 35. Antiqu. Convival.

VI. De Testamentorum origine & probatione rituque apud veteres erudite agit Henricus Speelmannus in *singulari diff. quam recensitam vide in Actis Eruditor. A. 1698. p. 445. Consulendus etiam Potte-

rus

* In Speelmanni Operibus postumis Anglice editis Oxon, 1698. fol.

rus IV. 15. Archæol. Græcæ, D. Christianus Thomafius diff. de origine & initiis fucceffionis testamentariæ apud Romanos, & altera de fenfu Legis Decemviralis testamentariæ, Halæ 1705. Veteres formulæ teftamentorum Græcæ fcriptæ fub nomine Andragoræ & Epicteti Grinnix leguntur in Inſcriptionibus Gruteri p. 216. Alias videre licet apud Diogenem Laërtium in vitis Philof. Alias teftamentorum formulas (latinas præfertim) exhibent Georgius Fabricius in monumentis variis antiquis, Baſil. 1549. 8. Manutius in officia Ciceronis p. 148. ſq. edit. Grævii. Barnabas Briſſonius lib. VII. de formulis p. 674. Teftamenta Julii Cæſaris, Auguſti & Tiberii, relata à Svetonio in horum vitis, illuſtrat Zacharias Huberus in diſſertationibus Juridico Philologicis quinta, ſexta & ſeptima. Teftamentum Caſtrenſe ἀγραφον memorat Plutarchus Coriolano pag. 217. De vigefima hæreditatum videndus Petrus Burmannus cap. XI. libri de vectigalibus Romanorum. De teſtamentis Clericorum, Monachorumque M. Antonius de Dominis IX. 12. De origine poteſtatis Eccleſiaſtica in Teſtamenta, Seldeni liber ſcriptus Anglice: *the original of Eccleſiaſtical jurisdiction of teſtaments*. Germanis olim Teſtamenta nulla, teſte Tacito, confer Berneggerum quæſt. 119. in librum de moribus Germanorum. De Anglo Saxonum Teſtamentis vide G. Hickeſii diſſ. Epistoſarum p. 56. De ludicro teſtamento Grunnii Porcelli præter ſcriptores in Bibliotheca latina IV. 5. à me laudatos vide Henr. Valeſium in notis ad Ammianum Marcellinum p. 354. Legitur illud etiam in Taubmanni notis ad Culicem Virgiliti p. 146. & in calce ad agiorum Eraſmi aliorumque Hanovix junctim editis, & apud Vavaſſorem libro de diſtione ludicra p. 219. & in W. E. Tentzellii dialogis vernaculis A. 1696. p. 191. & apud Geſnerum de quadrupedibus p. 1032. Deſcriptum primo eſt Moguntix à Johanne Alexandro Braſſicano, & à Georg. Fabricio poſtea correctum locis aliquot ex antiquiſſimo exemplari invento Memmelebi in Thuringia ad Unſtrum. Exſtat & ridiculum ejusmodi teſtamentum Afini, quod ex veteri MS. vulgavit Lambecius tomo 3. Comment. p. 984.

De teſtamento ex aſſe, ex ſemiſſe, ex dodrante, prima cera &c. vide Alexandrum ab Alex. libro & capite primo, & ibi Tiraquellum. Tum Interpreteres ad Svetonii Cæſarem c. 83. De teſtamentorum licentia inhibita, notas Bourdelot: i ad Lucian. tom. 1. p. 37. Caſaubonum ad Sveton. Auguſt. c. 50. De teſtamenti ſubſignatione vero Salmaſium in animadverſionibus ad Heraldum & Voſſium lib. 4. de Idololatria cap. 91.

VII. De nundinis, * mercatu & cognatis argumentis adeundus Greg. Tholosanus in Syntagmate juris lib. 25. c. 3. cujus diatriba inde re-
 cusa est tomo VIII. Græv. p. 697. In eodem tomo p. 641. exstat quoque
 Erycii Puteani de nundinis Romanis liber, nova Faistorum veluti facula.
 Nono quovis die *αγοράν* celebrare solitos Romanos, testis etiam Plutar-
 chus in Coriolano fol. 222. De mercibus Romam undique advectis
 agit Bergierius lib. 4. de viis Imperii Romani c. 33. tom. X. Græv. De
 hastarum & auctionum origine ac ritu consulendi Alexander ab Alex.
 III. 16. & Junius Rabirius cujus liber ex edit. Parisiensi A. 1554. 4. inser-
 tus est tomo V. thesauri Græviani. Nam M. A. Brunellus libro, tertium
 jam Gallice edito de hoc argumento Paris. 1704. *Nouveau traité des Criées*,
 hodierna auctionum jura usumque, in Gallia præsertim, persequitur.
 Idem Ludovicum Postium aliosque allegat. Postii de subhastatione li-
 ber prodiit Genævæ 1646. Genæv. 1670. De more veteri quo viri nobi-
 les per urbem incedentes non ipsi pecunias secum gestabant, sed pedisse-
 quis hoc committebant, vide Casaubonum ad Apuleji Apologiam p. 155.
 De furto per lancem & licium concepto cujus apud Gellium XI. 18. XVI.
 10. & apud Festum mentio, consulenda Marci Tatii Alpini Epistola ad
 Wilhelmum Hungerum. Pecuniam ex rebus venditis in os & buccam
 colligendi mos hominum vilium & de plebe infima, ut notat Casaubo-
 nus p. 219. sq. ad Theophrastum, ubi etiam ex Plauto, quod crumenas
 apud Romanos collo appensas habebant homines ejusmodi. *Tabule nove*
 appellabantur, quando magna creditorum injuria simul semelque omnia
 eatenus contracta debita expungebantur abolebanturque ac pro solutis
 habebantur. *Χρεῶν ἀποκοπή* vocat Diodorus Siculus lib. XIX. tomo 2.
 p. 658. Confer Jo. Scheferi Agrippam liberatorem sive diatribam de no-
 vis tabulis, Argentor. 1645. 12. & tom. VIII. Græv. De jure debitores si
 solvendo non essent vendendi vel in partes secandi, vide Salmasium de
 usuris p. 544. sq. & Joannem Nicolai de Synedrio Ægyptior. p. 227. qui
 etiam alios mores annotavit, quibus olim cum obrato ageretur.

VIII. De numis veteribus monetæque variis generibus, mate-
 ria, pretio &c. quamplurimos scriptores recensent, Carolus Patinus in
 Historia numismatum cap. 24. Phil. Labbeus in Bibl. numaria, Rudol-
 phus Capellus *ὁ μακαρίτης* in Numophylacio Luderiano, & V. C. Bur-
 chardus Gothelf Struvius in Bibliotheca Numismatum antiquorum,

X x x

edita

* In Olympiis universa Græcia solennes nundinas celebrabat, unde mercatum Olympi-
 curæ vocat Justinus XIII. 5.

edita Jenæ 1693. 12. Fas itaque fuerit præfenti loco præcipuos quosdam tantummodo indicasse, vel præ cæteris notandos, vel à viris istis præstantissimis omissos. De usu & præstantia Numismatum pulcherrimi sunt Dialogi XI. Antonii Augustini, Hispanice primum scripti, quibus in Latina versione Andreæ Schotti & in Hetrusca Octaviani Sadæ duodecimus Dialogus accessit. Omnium etiam laudibus merito efferuntur illustres Viri Ezech. Spanhemii, de usu & præstantia numismatum præclaræ dissertationes, quarum editio tertia luculentissima & prioribus *Romana 1664. atque Amstelodamensi 1671. 4. longe locupletior, Londini lucem videre cœpit A. 1705. fol. 1. Vol. Nam Volumen posterius cui eruditissimus Auctor A. 1710. Londini anno ætatis 81. immortalis est, Belgicis, ut audio, prælis jam subjicitur. Ejusdem Spanhemii Epistola de nummis quibusdam subjectæ sunt editioni Lipsiensi speciminis universæ rei numariæ antiquæ, quod litteratorum reipublicæ proposuit Andreas Morellus, Helvetius Lipsi, 1695. 8. Idem vir doctiss. cum magna rei litterariæ jactura Anno 1703. Arnstadii die decimo Aprilis denatus, paraverat opus ingens atque præstantissimum, in quod ordine digesta, eleganter in æs incisa, & succincte explicata conjicere voluit numismata omnia vetera cujuscunque generis hæcenus cognita: quem in finem non tantum libros in hoc genere editos, magno studio evolvit atque inquisivit, sed & Numophylacia & gazas Regum Principumque Europæ perreptavit, & plures annos in illis (Regis Galliarum præcipue) infumfit, rei antiquariæ non minus quam pingendi pulchre & celandi peritus. Testatus est Morellus in laudato specimine, jam se collegisse numos vices quinquies mille, à quo tempore plures adhuc, quæ fuit diligentia eum indagasse non est dubitandum. Cæterum quamquam typographi Lipsiensis Thomæ Fritschii sumptibus, quinquaginta vel etiam plures tabulæ jam perfectæ sunt, (vide W. E. Tenzelii Bibl. curios. tomo 1. pag. 508.)

valde

* Dicuntur Spanhemius & Marqv. Gudius doctissimi ambo & Antiquitatis peritissimi Romæ eodem tempore versantes de prærogativa inscriptionibus an numis præfatis tribuenda inter se contendisse, & Spanhemius quidem ex numis, Gudius vero ex inscriptionibus antiquis plurimum utilitatis ad illustrandum omne genus literarum capi posse asseverasse. Hinc Spanhemium sententiæ suæ probandæ causa opus illud elucubrassè, Gudius inscriptionibus antiquis illustrandis intento, sed priusquam absolveret, satis intercepto, ejus tamen ipsius ampla veterum Inscriptionum συναγωγή, post observationes ejus in opus Gruterianum, brevi ut spes est in Belgio prodibit. Utrisque, numis & inscriptionibus præferendus quandoque scriptorum consensus, ubi in illis ignorantia vel negligentia artificum peccat, vel adulatio eorum qui numos cudi aut inscriptiones fieri curarunt, res Principum in majus extollit.

valde tamen est metuendum, ne præmaturo Autoris fato tam utilis opera maximam partem publicis usibus intercepta sit atque subtracta. Cæterum qui compendio nobilissimam hanc eruditionis partem degustare voluerint, eis præter *Caroli Patini* historiam numismatum Italica, Gallica & Latina lingua editam, præter eruditam *Eucheni Gottlieb Rinckii* lucubrationem, quam nomine suo præterito edidit Lipsiæ 1701. 4. de veteris numismatis potentia & qualitate, commendandus libellus Gallicè vulgatus Paris. 1693. 12. sub titulo *la science des Medailles*, autore, qui nomen suum suppressit *P. Joberto*, Jesuita. Eundem libellum Latine recuderunt Lipsienses 1695. 8. interprete Christiano Junckero, vide Acta Erud. A. 1694. p. 215. sq. & 1695. p. 442. Oportuna etiam sunt quæ tradit Rev. *Jo. Christoph. Olearius* in specimine universæ rei numariæ scientificè tradendo Jenæ 1698. 8. & in libro Germanice edito: *Curiose Münzens Wissenschaft* Jenæ 1701. 8. in quo etiam nonnulli scriptores de variis argumentis indicantur, quemadmodum & à Clariss. amico nostro *Jo. Georgio Walchio* præfat. ad Bartholomæi Beverini libellum de ponderibus & mensuris. Nec prætereundi duo libelli vulgati itidem Germanice, das geöffnete Münz Cabinet, & Jo. Gröningii historia numismatum critica, qui novissime in collectione Schilleriana sub titulo *der geöffnete Ritter-Platz* prodierunt, in quibus præcipue de recentioribus numismatibus memorabilia quædam, & numophylaciorum hodie celebrium notitia succincte exponitur. Habes etiam in iisdem expositionem præcipuarum sigillarum sive compendiorum scripturæ quæ in numis occurrunt, eorumque illustratores morantur, tam Latinarum quam Græcarum, Latinarum quidem depromptam ex Patino, Græcarum vero ex Johannis Valentis (Jean Foy Vaillant) numismatibus Imperatorum, à Populis Romanæ ditionis Græce loquentibus percussis Amstelod. 1700. fol. Præclara quædam de veterum numis collectanea occurrunt in Francisci Junii libro 2. de pictura Veterum c. 8. p. 110. sq.

IX. De numis sacris, sive de valore & pretio monetæ varii generis cujus mentio fit in sacris literis tum Veteris tum Novi Test. agunt *Arias Montanus* in Tubal-Cain, tomo VIII. Criticorum Anglorum pag. 639. seq. *Caspar Waserus* de numis & mensuris Ebræorum, & aliorum Orientalium, Tigur. 1605. 4. Heidelb. 1610. 4. & in eodem Criticorum sacrorum Tomo, in quo etiam occurrit *Ed. Brerewoodi* libellus de ponderibus & pretiis veterum numerorum, ex editione Lond. 1614. 4. quemadmodum in Tomo nono *Marquardi Ferberi* de

numismate census Matth. XXII. 19. † dissertatio edita pridem Heidelbergæ 1699. 4. His addi possunt *Henr. Buntingius* de monetis & mensuris sacræ Scripturæ, Helmstad. 1583. 4. *Henr. Guntherus Tulemarius* de variis siclis & talentis Hebræorum, Francof. 1676. 12. *Jo. Conr. Diettericus* in antiquitatibus Biblicis V. T. p. 726. sq. *Georg. Wolfgang Wedelius* Centur. 2. Decad. 1. diff. Medico philolog. 7. quæ est de numis Novi Test. Villalpandus ad Ezechielem, T. 3 p. 180. & 383 seq. & T. 2. p. 23. *Jo. Leusdenius* in philologo Hebræo mixtæ diff. 28. sq. & ad calcem Onomastici sacri, *Jo. Harduinus* in Chronologia Vet. Test. pag. 603. sq. Operum selector. *Brianus* denique *Waltonus* & *Bernhardus Lamy* in apparatu ad S. Scripturam, atque *Eduardus* præcipue *Bernhardus* libro de mensuris ac ponderibus. Oxon. 1688. 8. De numis Orientalium, Judæorum maxime & Muhamedanorum, diatribam edidit *Jo. Henr. Hottingerus*, ad calcem libri de Cippis hebraicis, Heidelb. 1659. 12. 1662. 8. Idem p. 114. sq. Bibliothecarii quadripartiti nonnullos recenset numos Hebraicos & Arabicos. De Hebraicis videnda *Julii Bartolocci* Bibl. Rabbinnica tom. IV. pag. 158. sq. De Kesta Hebræorum interpretes ad Gen. 33. 19. Jos. 24. 32. & Job. 42. 11. *Oligeri Nicolaida* diff. Hafn. 1691. qui non agnum nec margaritam sed numi genus aurei vel argentei intelligit. Atque ex eo quod Abimelech Abrahami conjugii dedit mille Keseph, (LXX. *δίδραχμα*) Genes. XX. 14. colligit etiam Begerus tom. 1. thesauri Brandenburg. pag. 282. jam Abrahæ temporibus usum numismatum obtinuisse. *Hermannus* vero *Conringius* Helmstadii A. 1675. 4. edidit paradoxa de numis Hebræorum, in quibus contendit siclos omnes olim fuisse argenteos, tum nullum numum Hebræum, qui refert hominis imaginem, esse genuinum, characteres porro Assyriacos sive Samaritanos non fuisse olim Hebræis ad civilia negotia usurpatos, nec ante captivitatem Babylonicam * numos signatos fuisse in usu: itaque nullum numum Samariticis aut Hebraicis Literis inscriptum qui ex illa ætate jactetur esse bonæ notæ, aut multum vetustum, nec posse certis argumentis demonstrari, numos Samariticis characteribus inscriptos captivitate Babylonica antiquiores esse, sed omnes Hæ-

monæo.

† Confer Freheri parerga III. 10. Waserum de numis Hebr. II. 6. Lipsiæ admiranda II. 3. Thomæ Crenii animadvers. part. 2. p. 196. sq. &c.

* Aliud videtur Scaccho quem vis II. 3. Mirothec. sed Conringii sententiam qui siclos pondus argenti, non signatos numos fuisse contendit, tuetur V. C. Adr. Relandus diff. 1. de numis Samaritan. p. 49. sq. Vide etiam sis Rev. D. Salomonis Deylingii observationum sacrarum partem 3. p. 176. sq.

monzorum five Maccabzorum & Herodum ætate cusos videri, nec olim in usu fuisse siclum alium sacrum * alium profanum, nec fidem deniqve mereri quæ in jam dicto de Cippis Hebræorum Hottingeri libro leguntur. Hæc Conringii Paradoxa recusa sunt in fasciculo secundo opusculorum, quæ ad Historiam & Philologiam sacram spectant Lugd. Bat. 1695.8. Otto autem Sperlingius V. C. libro de numis non cusis inter alia quidem cum Conringio probat apud Judæos ante captivitatem Babyloniam nullum signati æris usum valuisse, quod ex Gen. XXIII. 16. 1. Chron. XXI. 25. & Jerem. XXXII. 9. confirmat etiam Adrianus Relandus diss. 1. de numis Samaritanis p. 7. & adversus Fortunatum Scacchum II. 3. Myrothec. tuetur pag. 49. seq. sed & post captivitatem, nostrique Servatoris Christi tempore. contendit rude tantum & informe argentum forfice dissectum ac libra appensum monetæ locum tenuisse, itaq; siclos omnes recens esse suppositos. Quamquam numos cusos fuisse à Judæis non finit nos dubitare locus 1. Maccab. XV. 5, 6. ubi Antiochus Demetrii filius Syriæ Rex cum aliis immunitatibus Simoni Pontifici Maximo permittit *ποιῆσαι κόμματα ἰδίου νόμισμα τῆ χώρα αὐτοῦ*. Vocabula *μνᾶ*, *δραχμῆ* & *ὀβολός* Hebraicæ esse originis notat Jacobus Duportus ad Theophrasti characteres p. 324. Idem Sperlingius contra Conringium docet Judæos etiam auri usum habuisse monetæ loco. Cæterum *Wagenseilius* in Commentario ad tractatum Sota p. 275. contendit nullam amplius existare veræ antiquitatis Hebræorum monetam, & post nonnulla interjecta, multis oppugnat numos referentes imaginem Abrahami, Moyfis, Davidis & Salvatoris nostri. De numis Hebraicis *Moyfen cornutum* referentibus existat peculiaris dissertatio J. B. Carpzovii. De numis *Jesu Christi* agit præter alios Jo. Reiskius in libro de Jesu Christi imaginibus. Siclos exhibent Kircherus tomo 2. Oedipi P. I. pag. 98. seq. Waltonus in apparatu ad Biblia polyglotta, Villalpandus in apparatu ad templum Ezechielis, Waferus II. 3. seq. de numis Ebræor. Ez. Spanhemius pag. 334. de usu numism. Joh. Leusdenius in Philologo Hebræo mixto diss. 28. & alii. Vide & Rev. J. Andreæ Schmidii dissertationem Helmstadii ante paucos annos editam de re monetali Hebræorum. De numis Christi confer præterea Cangium §. 28. de numismatibus Imperii Ro-

X x x 3

mani,

* De siclo sanctuarii adde quæ Jo. Clericus & alii Interpretes ad Exod. XXX. 13. Jo. Wulferus ad tractatum Talmudicum Shekalim, Norimb. 168. 4. Buxtorfius Lex. Talmud. p. 2. 32. 206. 2449. sq. 2624. Andreas Beyerus in libello edito Lipsiæ 1667. 12. quæ inscribitur: *siclus sacer & regius appensus & offensus, &c.*

mani, & Antonium Augustinum dialogo primo de numismatibus §. 9. Raphael quoque Avellinus Italica lingua scripsit brevem declarationem numismatis Hebraici * ut ipse quidem putat antiquissimi *Davidis* & *Abrahami*, editam sub nomine Angeli Gabrielis Anguisciolæ: vide Bartoloccium in Bibliotheca Rabbinica tomo IV. pag. 164. & Imbonatum in Bibliotheca Ebræo-Latina pag. 212. seq. & 306. De numis quos de Judæa capta vel de rebus Judaicis percussere Romani, consulendus Ez. Spanhemius de usu numism pag. 326. & Carolus Patinus ad Syetonii Vespasianum & Titum. De numis *cabalisticis*, amuletis &c. Vide Kircheri tomo 2. Oedipi parte 2. pag. 475. 465. 480. Numos *Samaritanos* exhibit idem Kircherus tomo 2. Oedipi parte 1. pag. 88. seq. & 100. seq. Villalpandus in apparatu ad templum Ezechielis, Joh. Morinus exercitatione secunda Samaritana cap. 10. & Steph. Morinus in exercitationibus de Lingva primæva. D. Val. Ernestus Læcherus de causis Ebr. lingvæ pag. 201. Vide etiam sis Cornelii Dieterici Koch dissertationem de numorum Hebraicorum inscriptionibus Samaritanis, Helmstadii editum A. 1712. Epistolam Jo. Harduini de tribus Toinardi numis Samaritanis; apud J. Clericum tomo 21. Bibliothecæ universalis parte 2. pag. 131. seq. & Basnagium Bellovallium Hist. Operum eruditum Febr. 1692. pag. 269. seq. Adriani Relandi dissertationes tres, itemque unam Joh. Baptistæ Ottii de numis Samaritanis ad Jacobum de Wilde, Amst. 1702. & 1704. 8. Joannis item Gagnierii & laudati Relandi Epistolas amœbas in Memoriis literariis Trevoltinis A. 1705. Septembri p. 1643. & Novembri p. 1997. & in Jac. Bernardi novellis Reip. literariæ A. 1705. I. pag. 653. & II. 145. sq. Nicolai Toinardi opus de numis Samaritanis sperare jubet Clariss. Montfauconus in Palæographia Græca pag. 119. 124. Cæterum Samariticos numos plerumque recentiores aut dubiæ admodum vetustatis videri, Ez. Spanhemii judicium est diff. 2. de usu numismatum pag. 67. edit. Amst. Recte tamen alibi illos minus dubiæ vetustatis ac fidei fatetur qui post captivitatem Babylonicam cusi extant tum argentei tum ærei maxime, quorum aliquos ibidem profert atque illustrat pag. 66. edit. Londinensis. Explicatio duorum numorum Samariticorum Simonis Maccabæi, Johanne Harduino auctore existat in Memoriis Trevoltinis A. 1712. p. 841.

Obiter

* Dichiaratione della Hebraica Medaglia detta Maghen David & Abraham, di D. Angelo Gabriele Anguissola. Mediolan. 1617. fol. Dixi de numis illis suppositiis etiam nuper in Codice Pseudepigrapho Veteris Testamenti.

Obiter in diff. 1. de numis Samaritanis Doctissimus Relandus pag. 24. agit etiam de numis *Punicis*, quod argumentum tangunt præterea Antonius Augustinus dialogo VI. Ez. Spanhemius diff. 2. Bernardus Aldrete libro 2. Antiquitatum Hispaniæ & Africæ, idiomate Hispanico expositarum: sed accuratius Jac. Rhenferdius in periculo Phœnicio sive literaturæ Phœnicæ specimine, atque in Epistolis de numis Phœnicis nobilissimi Barii, quarum argumentum exponit Jo. Clericus tomo XI. Bibl. selectæ p. 105. sq. Maximus numerum Punicorum numerus tabulis una & quinquaginta, sed quæ explicari & illustrari ab Rhenferdio aliquo desiderant, ære descriptus latet in libro non ubivis obvio atque Hispanice edito Cæsaraugustæ A. 1644. 4. hoc titulo: *Museo de las metallas desconocidas Españolas*, publica lo D. Vincentio Joan de Lañanosa, Sennor de Figarvelas, i lo dedica al Excellentissimo Sennor D. Bernardino Fernandez de Belasco, Condestable de Castilla y Leon. Vide & nummos Punicos in Andree Morelli specimine rei numariæ p. 236. 246. & Begeri thesauro Brandenburg. tomo 1. p. 302. &c.

Numismatis è purissimo auro cusi à Rege *Persarum* Dario meminit Herodotus IV. 166. ubi addit Aryandem Ægypti Prætozem similiter ex purissimo argento numos cudi curasse. Daricos vocat Plutarchus Artaxerxe, qui pag. 1021. & in Agefilao pag. 604. testatur numos Persicos sagittarii imagine signatos fuisse. De siclis Persicis intelligendus locus 2. Samuel. XIV. 26. Hi octo tantum obolorum Atticorum erant, ita ut totum pondus capillorum Absolonis fuerit unciarum 31. ut notat Relandus parte 2. diff. Miscell. pag. 237. quanquam alii verba sacri scriptoris non de pondere sed pretio comarum malunt accipere, quod refellit Bochartus tomo 1. p. 884.

Arabicorum numerum magnum numerum collegerat Carolus Cato Curtius, quem laudat Andreas Morellus in specimine rei numariæ pag. 232. ubi exhibet numum Salahoddini, qui Hierosolymam Christianis eripuit A. C. 1177. De aliis quibusdam vide Hortingerum ad calcem libri de cippis Hebraicis & pag. 115. Bibliothecarii quadripartiti, atque Rud. Capellum nostrum *τον μακαρίτην* in rarioribus Beccelesianis. De numo Arabico Constantini Pogonati, literis Cuficis scripto, dissertatio V. C. Hadriani Relandi prodit Amstelod. 1705. Per *solidos barbarinos* intelligi numos Arabicos notavit Sirmondus ad Godfridum Vindocinensem tomo 21. Bibl. Patrum, edit. Lugd. pag. 95. De numis Arabicis aliisque hodie per orientem usitatis consulendi scriptores

ptores itinerariorum, inter quos Joh. Baptist. Tavernerius de numis in Asia hodie receptis diligenter egit post partem itinerarii sui secundam. Præcipue vero votis eruditorum exposcitur illustris Jo. Sigismundi ab Haunolt, Senatoris ultra annos quinquaginta * ac Præsidis Reip. Vratislaviensis theatrum monetarium orientale, in quo veteres & recentes exponendos suscepit numos. Spem ejus edendi pridem fecit B. Andr. Acoluthus in Specimine Alcorani pag. 6.

X. Græca numismata Alexandri temporibus antiquiora extant Amyntæ Regis Macedonum, Phidonis Regis Argivi aliaque uti adversus Jac. Bassnagium observat V. C. Mat. Veyssierius la Crose in libro Gallice edito A. 1711. entretiens sur divers sujets d' Histoire &c. pag. 183. Ex scriptoribus vero qui numos Græcos magnò numero exhibent atque illustrant, memorandus in primis Hubertus Goltzius in Thesauro rei antiquariæ: & in Sicilia ac magna Græcia sive libris IV. Historiæ urbium & populorum Græciæ ex antiquis numismatibus restitutæ 1576. fol. Lud. Nonnius in Commentario ad Goltzii Græciam, Insulas & Asiam minorem Antw. 1644. fol. Jo. Georgii Volckameri rara magnæ Græciæ numismata, Noriberg. 1683. fol. & Clariss. Turnemini dissertatio de numis Insularium in Archipelago, inserta memoriis Trevoltinis A. 1706. p. 1344. seq. Magnam etiam lucem numis quamplurimis Græcis afferunt Ezech. Spanhemius in dissertationibus de usu & præstantia numismatum, Joh. Harduinus in numis populorum & urbium antiquis illustratis Paris 1684. 4. & inter Opera selecta. Amst. 1709. fol. in quibus & Chronologia Veteris Test. ex multis Græcis numis lucem accipit & ei vicissim mutuatur. Laurentius Begerus in Thesauro Palatino & Brandenburgico, cujus posterioris tertium Volumen prodiit Coloniae Marchicæ 1701. fol. tum in spicilegio Antiquitatis ibid. 1692. fol. & in observationibus atque conjecturis in numismata quædam antiqua sparsim in fol. & 4. editis. Atque de numis Græcis ** Imperatorum Romanorum præclarum opus habemus V. C. Joannis Vaillant Amst. 1700. fol. Aliud Mediobarbi, à filio Jo. Antonio Mediobarbo Birago edendum promittitur in memoriis Trevoltinis

* Vide Acta Eruditor. T. V. supplementi pag. 180. sq.

** Alios qui Historiam Imperatorum è numis tradiderunt, recenset Caspar Sagittarius introductione ad Historiam Ecclesiasticam p. 591. sq. De Jacobi de Strada opere MS. tomis XXXI. vide V. C. Salom. Erneli Cypriani Catalogum MSS. Bibliothecæ Gothanæ pag. 83.

nis A. 1701. tom. 2. pag. 364. edit Amst. Præclaras etiam in numismata omnis generis observationes debemus Petro Segvino, Jacobo Oiselio, Gisb. Cupero, Jacobo de Wilde. Historiam Ptolemæorum Ægypti Regum Regumque Syriæ ex numis descriptam dedit idem Johannes Vaillant, quarum prior Amst. 1701. fol. altera Paris. 1682. 4. prodiit. Prætereo alios, qui apud Labbeum & Struvium videri possunt. Erizum vero, Parutam aliosque exigua vel nulla peritæ literaturæ Græcæ instructos ad explicanda Græca numismata infeliciter accessisse monet Ez. Spanhemius pag. 307. de usu numism. edit. Amst. Siciliam numismaticam jam pridem molitur Joannes Maria Amati, S. I. vide Memorias Trevoltinas A. 1705. p. 1640. De talentis Siculis, reque numaria antiquiore, Sicularum erudita observat Rich. Bentlejus in diff. Anglice edita de Phalaridis Epistolis. Philippi Parutæ numismata Siciliæ prodire Panormi, 1602. fol. sed plenius opus, rariusque obvium est quod Leonhardo Augustino curante lucem vidit hoc titulo: *la Sicilia di Filippo Paruta, descritta con le Medaglie*. Rom. 1649. fol.

XI. De numismatibus Romanorum incredibilis Scriptorum numerus etiam diligentis hominis industriam fatigare possit. Et quam late patuit ipsorum Imperium, tam quoque numi ipsorum per omnem fere orbem terrarum valuerunt. Unde Cosmas Indopleustes l. 2. p. 148. ἐν τῷ νομισματὶ Ῥωμαίων ἐμπορεύονται πάντα τὰ ἔθνη. Numismata familiarum Romanarum post Fulv. Ursinum Abr. Gorlæum & Carolum Patinum, Imperatorum quoque post Adolphum Oconem, Æneam Vicum, Hub. Goltzium, Jo. Trifanum, Franciscum Mediobarbum, Franciscum Angelonium: nec minus Coloniarum numos pulcherrimis commentariis idem Jo. Vaillant * illustravit. Neque omittenda Regum & Imperatorum numismata à Romulo & Julio Cæsare usque ad Justinianum Augustum ex Cimeliario Caroli Ducis Croyiaci & Arschotani cum Commentario *Alberti Rubenii* & subiectis ad calcem annotationibus *Laurentii Begeri*. Colon. Brandenb. 1700. f. His jungendus doctissimus Harduinus, licet paradoxorum subinde captator, in numismatibus sæculi Constantini, atque Historia Augusta ex numis usque ad Numerianum: inter opera ejus selecta Amst. 1709. fol. Paulus item Pedrusius, de quo Acta Eruditor. A. 1713. p. 294. D. Henrionis opus

Y y

pro-

* Hujus Johannis Vaillanti filius Jo. Franciscus Foy Vaillant A. 1708. 17. Nov. defunctus cujus Diff. de Diis Cabiris extat, Elogium illius vide in Memorias Trevoltinis A. 1709. mensæ Augusto pag. 1393.

promissum Historico Chronologicum, de ratione monetæ Romanæ à primo illius usu usque ad CPolin captam à Turcis, memoratur in Ephemeridibus litterariis Paris. A. 1708. II. pag. 405. 596. sq. Numismata Imperatorum CPolitanorum exhibet & illustrat Carolus du Fresne in familiis Byzantinis. Paris. 1680. fol. & V. C. Anselmus Bandurius in Imperio Orientali, Paris. 1711. fol.

XII. Sarugus, cujus Genes. XI. 20. mentio, modum cudendi numos aureos & argenteos ostendisse traditur ab Abulpharajo p. 12. De Erychthonio, Hermodice uxore Midæ, Jono Thessal. Rege, Phidone Argivo numorum inventoribus apud Græcos, vide Begerum I. thesauri p. 279. & 282. & II. p. 527. Ærea moneta argenteam præcessit, unde Argentinus Æsculani filius apud Augustinum IV. de Brandenb. C. D. c. 21. Latini primum numorum usum referunt ad tempora Jani, ut præter alios Theodoro Cantero Variar. lect. II. 23. laudatos testatur Paulinus Nolanus carmine adversus Paganos v. 71.

*Et Janum geminum veteres dixere Latini,
Hic quia navigio Ausonias advenit ad oras
Numus huic primum tali est excusus honore
Ut pars una caput, pars scalperet altera navem.*

Confer Schottum ad Aurel. Victorem de origine gentis Rom. c. 3. Tertull. c. 10. Apologetici. Numam Pompilium *ασάγια* sive numos ligneos, coriaceos & testaceos congiarii loco inter populum distribuissè legas in Syncello p. 211. qvi p. 275. numum argenteum ait primum Romæ cufum circa tempora Ptolemæi Philadelphi, qvòd legitur etiam in Chronico Paschali p. 173. ad annum U. C. 481. Ol. 126. & in Prosperi Chronico p. 695. editionis novæ. Sed hac de re conferendus imprimis Plinius XXXIII. 3. & ibi Harduinus. Asses librales aliis assibus æreis minoris ponderis apud Romanos permutari solitos ante bellum Punicum secundum, nihilominus omnes asses æreos dictos esse æs grave, respectu numorum argenteorum & aureorum, qvi & ipsi venerint nomine æris, sententia est Viri Clariss. Ludolphi Kusteri in diatribe anti-Gronoviana, qvam oppugnandam sumsit vir & ipse doctissimus Jacobus Perizonius in diff. de ære gravi, Lugd. Bat. 1713. 12. qvi solum æs rude & asses librales nomine æris gravis venisse pluribus contendit argumentis. Sciagraphiam rei numariæ antiquæ novissimè post alios dedit celeberrimus Wedelius Centuria prima exercitationum Medico-Philologicarum Decade IX.

IX. Exerc. 10. ubi inter alia de numis *Gothicis* agit, quod argumentum ante annos non ita multos præclare etiam illustravit Elias Brennerus in thesauro numerorum *Sævo-Gothicorum*, Svecice & Latine edito 1691. 4. Andreæ Fontaine, Equitis Aurati, numismata *Saxonica* & Dano-Saxonica junguntur Georgii Hickefii libris 2. antiquæ literaturæ septentrionalis Oxon. 1705. fol. qui etiam videndus in diss. Epistolari p. 109. sq. Notæ vero ad numos Anglo-Saxonicos subjæta conspectui operis Hickefiani à Wottono editi Lond. 1708. 8. Operæ pretium præterea est videre quæ de numis Saxonis, *Anglo-Saxonis, Hybernicis & Runicis* scripsit Nicolaus Kederus Holmiensis. Similiter de numis *Danicis* agere instituit Thomas Broderus Bircherodius, Hafniæ 1701. 4. De solidis argenteis, & aureis libris & denariis Veterum Francorum, Sirmondus tom. 4. Opp. fol. 727. sq. Cæterum non de *Francia* modo sed & aliis Numismatibus sequioris ævi, tum in Oriente tum in Occidente, singulari diligentia differit Carolus du Fresne sive Cangius in Glossario Latino, cui adjungenda sunt quæ disputat le Blanc in Historia numismatum Franciæ, Paris. 1690. 4. 1703. fol. Amst. 1692. 4. & Gabriel Daniel in diss. de numismatibus Theodoberti primi, Regis Franciæ Orientalis & Clodovzi nepotis. Nam Jac. quidem Bizum prætereo, in cujus *Francia Metallica** multi falsi & supposititii numi referuntur. Claudii Bouteroue librum, recherches curieuses des monnoyes de France, Paris. fol. vulgatum laudat Rich. Simon tom. 2. Bibl. selectæ c. 8. p. 133. Hautini sive Altini librum eruditum de numismatibus scriptum Gallice sub Henrico III, Galliarum Rege sed nunquam editum memorat Morlierius essais de literature tom. 1. p. 14. sq. De numis antiquis *Gallorum* circa Cæsaris tempora Memoriarum Trevultinæ A. 1706. artic. CLXII. p. 1976. sq. De numismate Damaræti quod Damaræte Gelonis uxor cudi curavit, vide Diodorum Sic. XI. pag. 256. & de ratione veteris monetæ *Siculæ*, Salmasium de modo usurarum capite 6. & Rich. Bentleium in Apologia Anglice edita pro dissertatione de Epistolis Phalaridis. Anglicos etiam numos veteres pluribus tabulis exhibet Henricus Speelmannus ante vitam Ælfredi. De numis & renumaria veterum *Germanorum*, quanquam tangit quædam Paulus Hachenbergius in Germania media, dissertatione 10. & plures agendum in se susceperunt ut Goldastus, tum Christfridus, Casparus & Paulus Sagittarii, Christianus Schlegelius, W. Ernestus Tentzelius, Jac. à Mellen,

Y y y 2

Otto

* Vide Caroli Patini iter quod Gallice descripsit p. 54. ubi simile fert judicium de libro: *Promptuaire des medailles.*

Otto Sperlingius aliique viri clarissimi, præceteris Jo. Petrus Ludovicus in der Einleitung zu dem Deutschen Münz-Weſen / Halz Sax. 1709. 8. qui ſuſe etiam diſſerit de numis bracteatis (Blech- oder hohle Münzen/ Pfannen-Münzen.) nondum tamen aliquid perfecti atque abſoluti in hoc genere habemus. De numis *Ruſſorum* vide Nic. Kederum in Novis literariis maris Baltici A. 1701. p. 18. ſq. Jo. Arnoldi de Brand iter in Moſcoviam p. 417. & Petri Ambroſii Lehmanni *Observationes Historicas Germanice editas* Hamburgi A. 1705. p. 233.

XIII. E recentibus Numis hiftoriam illuſtrare primus aggreſſus eſt Jo. Jacobus Luckius, editor ſylloges numiſmatum elegantium Sæculi XVI. Argentorat. 1620. fol. quem deinde alii ſunt ſecuti. Vide W. Erneſtum Tentzelium in dialogis menſtris vernaculis Anni 98. p. 625. ſq. Octaviani Stradz *Historia Romanorum Pontificum* à S. Petro uſque ad Gregorium XIII. cum imaginibus ex veteribus marmorum monumentis picturis & monetis antiqvis, Mſta exſtat in Bibl. Gothonâ. Hiftoriam eorundem à Martino Quinto, uſque ad innocentium XI. ex eorum numiſmatibus perſecutus eſt Claudius Molinetus, Canonicus regularis, Pariſ. 1679. f. & majore apparatu Philippus Bonanni, S. J. in numiſmatis Pontificum illuſtratis & editis Romæ 1700. f. Idem Bonannus Romæ 1697. 4. vulgaverat numiſmata Summorum Pontificum, templi Vaticani fabricam indicantia. His jungendus Jo. Vignolius in antiqviſſimis Pontificum denariis, Rom. 1709. 4. Vide & numiſmata Pontificum aliorumque Eccleſiaſticorum ex Cimeliario Regis Boruſſiæ edita & illuſtrata à Laur. Begero, Colon. Brandenb. 1704. fol. & inventarium pecuniæ in arca Hugonis Rogerii Cardinalis A. 1364. apud Baluzium in *Actis Veteribus ad Vitas Papatum Avenionenſium* pag. 762. Numerum nominis ſui primus in numis adſcripſit Leo IX. vide Papebrochium pag. 87. paralipom. ad propylæum Maji. Numorum ex argento uncialium quos *Imperatores* Regesque Romani recentis ætatis & *Archiduces* Auſtriæ ſignari juſſerunt, ſyllogem debemus Rev. Jacobo à Mellen. Lubec 1697. & 1698. 4. Idem quoque ſeriem Regum *Hungariæ* numis aureis illuſtravit, ibid. 1699. 4. *Leopoldi* glorioſæ memoriæ Imperatoris vitani ex numis parat illuſtris Ebnerus, Senator Norimbergeniſis. Hiftoriam *Belgicæ* Reipublicæ confœderati Belgii ex numis illuſtratam edidit Petrus Bizotus, * Canonicus Heriſſonenſis, Pariſ. 1687. f. recuſam auctius atque emendatius Amſt. 1689. 8. 2. vol. Gal

* Obiit A. 1696. ætat. 66. Vide Theatrum Europæum T. XV. p. 114.

Gallice & 1690. 4. Belgice. Conf. Hist. des Ouvrages des Sav. 1687. Septembri pag. 1 sq. Acta Erud. 88. p. 164. & 90. p. 537. Supplementum ad Bizotum eodem Gallico, quo ille scripsit, idioma vulgavit Oudaamus Amstel. 1690. 8. & aliud ad huc meditatur nescio quis testatus se jam 250. numismata reperisse Bizoto præterita. Vide Memorias Trevultinas A. 1701. mense Octobri pag. 731. Similiter *Saxoniæ* numismaticam paulo ante obitum edidit W. Ernestus Tenzelius, Dresdæ 1705. 4. qui Brandenburgicos non paucos descripsit in dialogis mensuris A. 1695. mense Julio p. 529. sq. De Luneburgicis rarioribus vide laudati Lehmanni Observationes Historicas Germanice editas Hamburgi, A. 1704. p. 219. sq. Novissime Gotfridi Dewardeck introductio ad rem *Silesiæ* numariam, lucem vidit Jauravii A. 1711. 4.

Historiam & res gestas Regis Galliarum *Ludovici XIV.* per numismata celebrare luculento opere instituit Academia numismatum, A. 1663. à Rege instituta. Opus illud in evectione Philippi V. ad Regnum Hispanicum desinens prodiit Paris. 1702. fol. Charta regali & imaginibus numismatum 286. elegantissime in æs excisis; idem deinde minori forma in 4. à Belgis & Gallice pariter ac Germanicè Badenæ A. 1705. fol. repetitum fuit. Similem in modum Historiam gloriosissimi nuper defuncti Angliæ Regis *Wilhelmi III.* ex numismatibus illustratum prodiisse constat, Amst. 1692. fol. sub nomine N. Chevalier, ut alios hujus generis libros silentio involvam. Thesaurus numismatum res insigniores cujusque Anni ab A. 1700. ex numis qui ære eleganter descripti apponuntur illustrans Germanicè & Latine excudi cœpit Norimbergæ in fol. *Historische Gedächtniß Münzhen des jetzigen Seculi*, auctoribus Jo. Melchiore Kœrnlein & Joachimo Negelein. Vide Acta Eruditor. A. 1712. p. 233. & A. 1713. p. 289. & A. 1714. p. 455.

Nec desuit, qui *Scripturam S.* etiam in numis dare aggressus est, libro Germanicè edito Jenæ 1703. 4. V. C. Christianus Schlegel, Bibliothecarius & Antiquarius Comitum illustrissimi Arnstadiensis, in quo collegit & explicavit inscriptiones, quæ ex sacris literis petita in numis recentibus maxime occurrunt, vel in aliis etiam monumentis reperiuntur. Historiam B. *Lutheri* & reformationum Sacrorum, Confessionisque Augustanæ, & Jubileorum Lutheranorum ex numismatis illustratam dedit Ci. amicus noster Christianus Junckerus, Dresdenensis, Francof. latine quidem 1699 8. & locupletius longe, Germanice 1706. 8.

Veteres Scriptores Latinos è numis illustrare primus instituit Carolus Patinus, cujus *Syetonium* numismatibus illustratum habemus, diligentiori studio V. C. Jo. Caroli Schotti ex numerum aliorumqve prisicorum monumentorum penu illuminandum. Hinc *Floro* Grævius & Begerus, *Mela* Jac. Gronovius, *Aurelio Flori* Pitiscus ex antiqvis numis lucem & ornamentum attulerunt. Ante hos *Julio Casari* atqve *T. Livio* Henricus van der Borch, Bruxellenfis, cujus opus MS. servat Nobilissimus vir D. Zach. Conradus ab Uffenbach, Francof. ad Mœnum. De *numis bracteatis* Jo. Christophori Olearii Isagoge ad numophylacium bracteatorum, Jen. 1694. 4. & spicilegia Antiquitatis, in quibus numi bracteati Luneburgenses, Halberstadienses &c. ib. 1703. 4. Davidis Hottingeri numi bracteati Tigurini, Tiguri 1702. 4. Ottonis Sperlingii de numerum bracteatorum & cavorum origine & progressu Epistola ad Rev. Jacobum à Mellen, Lubec. 1700. 4. De numis *Chemicis* five ex auro per artem chemicam facto compositis consule Miscellanea Academiæ naturæ curiosorum Anno I. p. 71. sq. Oligerum Jacobzum in museo Danico Parte 2. sect. 5. Sam. Reitherum in diff. de numis Chymicis, Wilh. Ernestum Tenzelium in dialogis vernaculis A. 1692. pag. 420. sq. & A. 1696. pag. 911. Quid aliæ Gentes numerum loco adhibuerint, vide Alexandrum ab Alexandro IV. 15.

XIV. De notis & Siglis five singulis literis, quæ vel in numis vel inscriptionibus, aliisque antiqvis monumentis passim adhibentur ad voces integras significandas, plures scriptores laudavi in Bibliotheca Latina lib. IV. cap. 6. ubi de Valerii Probi, Magnonis, Petri Diaconi, & aliorum libellis de notis.

XV. *Abaci* veteris rationem, quousi sunt calculatores, primus in lucem protulit Marcus Velserus edita & illustrata forma abaci numerarii ænei antiqvi, cujus ipsi copiam fecerat Clarissimus Medicus Adolphus Occo. Vide Velseri opera p. 422. 819. & 842. Eandem Abaci formam à Velsero accepit Gruterus qui magno inscriptionum operi pag. CCXXIV. & Laur. Pignorius qui inseruit libro de Servis, ubi de Calculatoribus ipsi sermo est, pag. 339. vide & Andream Schottum nodorum Ciceronian. lib. 2. cap. 6. Cangii Glossarium & florilegium Zimmermanni in Abacus.

XVI. De Judzorum in non Judzox *usuris* adeundus Wagenfeilius

lius in telis igneis Satanæ p. 534. sq. qvi p. 598. sq. disputat etiam de eo num secundum Deuteron. XXIII. 19. sq. Judæis liceat Christianos usuris vexare. Conf. ejusdem Anzeigung wie zu Wege zu bringen / daß die Juden nicht mehr die Christen plagen mit Buchern und Schinden / A. 1705. 8. Qvovd vero eodem in loco Lex Judæos à fratre usuram accipere prohibet, inter alia forte ideo factum, qvovd iniquum videretur ab eo usuram exoptere, qvi mercaturam non exercebat, sed vel agro colendo, vel re pecuaria sustinebat vitam. Conf. Stillingfleetum in Epistola ad Deistam p. 122. sq. Apud Christianos Clericis scenus accipere interdictum Canone 36. Apostolico, Canone 10. Trullano, Canone 5. Ecclesiæ Africanæ, aliisque. Confer Salmas. de Usuris p. 633. sq. Sirmondum tomo 1. Operum f. 861. Neque defuerunt, qvi omnibus usuras illicitas esse pronunciarent Christianis. Vide Ambros. lib. de Tobia c. 2. sq. Nic. Cabasilam Orat. contra sceneratores. Si tamen per se nefas esset usuram accipere, DEus sane non permisisset ab extraneo usuram capere Judæos : ut omittam qvovd à multis Juris naturæ scriptoribus demonstratum est, & plerorumque egestati defore prorsus creditores, si usuræ tollantur : & Justitiæ neutiquam adversari, ut qvi pecunia alterius lucratur, ex parte lucri nihil cedat ei, cujus beneficio & periculo hoc ei commodum accedit, modo & usura moderata sit, & alter mercatura vel alia qvadam ratione, pecuniæ usum in lucrum suum vertat. Apud veteres Græcos & Romanos ethnicos latissime invaluerat usura, ita ut non deessent toculliones *ημεροδραμισαι* qvi usuram in singulos dies exigebant. Vide Casaub. p. 219. ad Theophrast. & 214. sq. Cæterum de toto illo usurarum apud antiquos negotio, videndi Budæus libro de asse, Sam. Petitus ad Leges Atticas p. 403. sq. Salmasius libro de scenore trapezítico, libro de usuris & lib. de modo usurarum. Jo. Frid. Gronovius in opere de festertiis & novissime Gerhardus Noodt, Jctus clarissimus Franekeranus in libris tribus de scenore & usuris, Lugd. Batav. 1698. 4. & inter ejus Opera, ibid. 1713. 4. De Caroli Molinæ & Cloppenburgii libris hujus argumenti vide si placet Grotii judicium Epist. 762. ad Salmasium, qvi Salmasius passim observat Romanorum usuras longe moderatiõres fuisse usuris Græcorum, & horum levissimas illorum maximis & gravissimis fuisse æquales.

Usura centesima appellabatur qvando singulis mensium Calendis drachma pro mina five centesima pars sortis solvebatur (per annum 12. procentum.) Confer Salmas. c. 6. de modo usurarum, & Beveregium ad Syno-

Synodicum M. p. 83. sq. in notis ad Canonem 17. Concilii Nicæni. *Fœnus unciarium* Scaligero & aliis idem est cum usura centesima, licet Salmasius, Gronovius & cum his Noodtius contendunt eo notari singulis mensibus singulas solutas uncias partem assis duodecimam, ut levissimo fœnore per integrum annum ex centum assibus unum assem creditor retulerit. *Fœnus trientarium* dictum est, quando singulis trimestribus centesima pars fortis solvebatur (4. pro centum) vide Casaubonum ad Lampridii Alexandrum Severum p. 923. *Usura hemiolia* sive fescupla, quando mutuum cum altera parte dimidia fortis recipitur: vide Beverg. loco laudato p. 84. sq. *Fœnus nauticum*, cum itinere absoluto summa reddenda est una cum fœnore. *Anatocismus* etiam hodiè à Jctis appellatur, quando usura forti accedit & ex illa quoque fœnus reposcitur. *Reliquatores* sunt, qui non integrum amplius sed partem solum æris alieni & fœnoris debent. Vide Tiraqvellum & Jac. Godofredum in notis ad Alexandrum ab Alexandro tomo I. p. 47. Usuras supra modum fortis nec exigi nec deberi, legibus cautum. Vide Sirmondum tomo I. fol. 963. &c.

XVII. Georgium Agricolam non satis certam rationem *mensurarum* & *ponderum* definiisse, licet multa post alios diligentior examinaverit & nova quædam addiderit, monet Latinius tomo I. Epist. p. 386. ubi ostendit constituta pedis Romani certa mensura facile esse ex eadem aridorum quam liquidorum mensuras certas definire atque inde ponderum veritatem statuere. De ponderibus ac mensuris Hebræorum, Græcorum & Romanorum copiose disputat Villalpandus tom. 3. in Ezechielem p. 433. sq. Congii veteris figuram mensuramque exhibet p. 501. Alios de mensuris ac ponderibus veterum quam plurimos scriptores laudavit Phil. Labbeus in parte 2. Bibliothecæ numariæ, quibus recentiores nonnullos addere liceat, ut de Hebræorum quidem mensuris Bernhardum Lamy in apparatu ad S. Scripturam, Joh. Leusdenium in Philologo Hebræo-mixto dissert. 29. Imbonatum in Bibliotheca Latino-Hebraica p. 349. sq. aliosque. Sed omnium diligentiam vicit & de mensuris atque ponderibus non Hebræorum tantum, sed aliarum quoque gentium accurate & eruditissime egit Eduard. Bernhardus Anglus, ante paucos annos cum ingenti literarum jactura denatus, in tabulis hujus argumenti quæ recensentur in Actis Eruditorum A. 1686. p. 586. & in libris III. de mensuris & ponderibus antiquis qui lucem adspexere Londini 1689. 8. Ed. Bernhardo jungenda præclari Viri Jo. Casp. Eisenfchmidii de ponderibus & mensuris veterum Romanorum, Græcorum, Hebræorum,

rum, nec non de valore pecuniæ veteris disquisitione accurata, Argentorati 1708. 8. & Bartholomæi Beverini syntagma de ponderibus & mensuris, quod post bis repetitam in Italia editionem prodiit Lipsiæ 1713. 8. cum præfatione Jo. Georgii Walchii in qua sciagraphiam operis de re veterum numaria exhibet. De pecunia veterum Romanorum ejusque pretio commendandus unice Joh. Frid. Gronovii exquisitus de sestertiis commentarius, ex pleniore editione Jac. Gronovii filii, Lugd. Bat. 1691. 4. Utrum Numismata antiquitus loco vulgaris monetæ recepta fuerint, disquiri & contra Sebast. Erizium affirmat Ludovicus Savotus in præclaro opere de Numismatibus antiquis, quod Gallice Paris. 1627. 4. & Latine ex C. V. Ludolphi Neocori interpretatione prodiit tomo undecimo thesauri Græviani. Multa etiam in utramque partem hac de re disputata videre licet in Memoriis Trevultinis A, 1707. pag. 1085. sq. & A. 1709. pag. 93. seq.

CAPUT XVII.

Scriptores de re militari veterum & nautica.

Gabr. Naudæi Bibliographia militaris. 1. Scriptores de re militari Hebræorum. 2. Persarum, Græcorum, Gothorum, Germanorum. 3. Præcepta militaria. ibid. De re militari Romanorum. 4. Belli indidælio, signum pugne, tessera militaris, victorie traditio, fœdera &c. ibid. De militia equestri. 5. Navali. 6. Pedestri. 7. Usus Elephantorum, curruum & aliarum rerum in bello. Castra, acies, ductores, exercitia &c. 8. Vexilla, aquile. 9. Triumphi. 10. Stipendia, dona militaria, vacatio, missio, pœna. 11. Bellum an illicitum duxerint primi Christiani? 12.

IN recensendis hujus argumenti scriptoribus otium nobis fecisse videtur *Gabr. Naudæus*, vir præstantissimus, in cujus Syntagmate de studio militari edito Romæ 1637. 4. lib. II. pag. 504. sq. legitur prolixa notitia scriptorum cujuscunque generis de arte militari & de

illis iudicium, quod seorsim etiam sub titulo Bibliographiæ militaris Jenæ 1683. 12. edidit V. C. *Georg. Schubartus*, a quo tempore recudi illud curavit & notis quibusdam additis auxit *Thom. Crenius* in Parte III. collectionis methodorum de studiis instituendis. Lugd. Bat. 1699. 4. Integrum tamen fuerit præcipuos quosdam ad institutum facientes nostrum hoc loco seligere, & nonnullos Naudæo omisso, recentiores præcipuè adjungere.

II. De re militari veterum Hebræorum, præter Commentatores ad libros V. T. historicos, *Matthiam Fridericum Beckium* præcipue ad Targum Chronicorum, *Jo. Andrea Danzii* diss. de Ebræorum re militari ad Devt. 20. & 21. & *Guil. Schikardum* de jure regio Hebr. cap. V. ibique *B. Carpozovii* notas, consulendum Syntagma singulare postumum *Jacobi Lydii*, ejusdem qui agonostica sacra scripsit, editum & notis illustratum à *Salomone van Til*, Theologo Dordraceno, Dordraci 1698. 4. & Belgice versum novisque observationibus illustratum ab *Hadriano van Halen*. Roterd. 1703. 8. in quo prolixè agitur de delectu, ordine sive tactica, armis, acie, disciplina & exitu belli. Confer Clariss. Neocori Bibliothecam novorum librorum A. 1698. p. 483. sq. Nec prætereunda *Jacobi Turneri* Pallas Armata, sive opus Anglice editum Lond. 1683. fol. quo Hebræorum, Assyriorum, Lydorum, Græcorumque ratio belligerendi cum re militari Romanorum veterum & hodierno belli usu conferuntur. *Johannis vero Arrowsmith* Tactica sacra, libris III. Cantabrigiæ primum 1657. & inde Amstelod. 1700. 4. vulgata, alieniora sunt ab hoc instituto, commentarium enim eruditum practicum sive Asceticum moralem de milite spirituali pugnante, vincente & triumphante complectuntur.

III. Rei militari apud Græcos & Latinos illustrandæ faciunt *Josephi Laurentii* collectanea, secundum literarum ordinem digesta libro VI. Polymathiæ pag. 469. sq. Præcepta rei militaris scripserunt è Regibus prisca & ducibus Pyrrhus, Rex Epiri, ejus filius Alexander, Iphicrates, Xenophon & alii, * sed quorum scripta, excepto Xenophonis perierunt. Ex Imperatoribus Trajanus, Hadrianus, Nicephorus, Leo sapiens, Constantinus Porphyrogenitus. Ex aliis Græcis Clearchus peripateticus, Possidonius Stoicus, Cynæas, qui Pyrrho à Consiliis fuit, Evangelus, Stratocles, Hermias, Pausanias, Eupolemus, & quo-

* Vide si placet quos laudavi libro III. Bibliothecæ Græcæ capite 30. & 24.

quorum scripta exstant *Aeneas*, *Polybius*, libro 6. Hist. *Ælianus*, *Polygenus* & *Onofander* Platonicus & Poliorceticon five de uribus obsidendis & Mechanicorum five de Machinis bellicis scriptores *Atheneus*, *Apollodorus*, *Philo*, *Bito*, *Hero* &c. è Latinis, Cato Censorinus, Cincius, Paterius & cujus strategemata habemus *Frontinus* viri Senatorii, tum Celsus, Plinius, & qui exstant *Modestus*, & *Vegetius*, ne de aliis in præfenti dicam. De re militari Perfarum agit *Briffonius* libro III. de Perfarum regno. De Græcorum *Jo. Philippus Pfeifferus*, eoqve diligentior *Jo. Potterus* lib. III. Antiquitatum Græcarum. De Gothorum veterum *Matthias Prætorius* in Marte Gothico five tractatu de Veterum Gothorum militia, Olivæ 1691. fol. De Germanorum præter *Phil. Cluverum* lib. I. cap. 43. ad 52. & *Paulum Hachenbergium*, *Johannes Blum* de militia Romano Germanica: Marpurgi 1615. 4. De Romanorum militia, cum præcipue magna ejus gloria fuerit, & multi illam sumferint illustrandam stylo suo, pluribus deinceps dicendum. Justitiam bellorum Romanorum examinavit *Albericus Gentilis* libris duobus de armis Romanis, Hanov. 1599. 8.

IV. Bellum à Romanis uti à Carthaginensibus quoque indictum missa hasta. Vide Festum in Bellona & hasta. Ab aliis immisso Gallo. Tzetzæ V. Chil. hist. 15. vel agno. Apostolius IV. 45. Proverb. De belli indicendi more apud alias gentes, Cangius glossario in *despectio* & in notis ad Villeharduinum p. 305. Signum pugne à Græcis datum per *πυρφόρον* missa face vel elato scuto Diodor. Sic. XX. tomo 2. pag. 787. vel punicæ tunica super hastam sublata. Plutarch. Philopæm. pag. 358. fol. postea per tubam. Vide Schol. & Barnesium ad Euripidis Phœniæ. vers. 1386. Apud Romanos sagum purpureum pro prætorio propositum. Plutarch. Pompejo f. 655. & Fabio Max. f. 132. & Marcello 313. De celeusmate vide quæ collegit Martinus de Roa parte 2. singularium Scripturæ p. 541. sq. De tesseris militaribus, (*συνθήματα* vocant Græci ut Philo V. Poliorcetic. p. 93.) vide Ferrarium de acclamationibus Veterum T. 6. Græv. VI. 3. sq. Lipsium de militia Rom. IV. 12. & V. 9. Tiraqvellum ad Alexandrum ab Alex. IV. 2. Turnebum XXX. 35. Adversar. præcipue Jac. Philippum Thomasinum libro de tesseris hospitalitatis Amst. 1670. 12. p. 101. sq. qui & alia tesserarum genera libro illo illustrat, frumentariam, numariam, comitalem, theatralem, convivalem, lusoriam & negotiatoriam. Singulare genus tesseræ militaris de qua Justinus III. 5. 10. Jus feciale ab Anco Martio institutum memorat Aurelius Victor de viris illustr. c. 5. cui adde Livium

vium lib. 1. c. 32. Apud Græcos traditæ victoriæ signum si per præconem corpora interfectorum ad sepulturam poscerentur. Justin. VI. 6. de aliis signis pacis Stephanus p. 89. ad Saxonem Gramm. De fœderibus eorumque ritu vario & formulis, Briffonius libro IV. de formulis populi Rom. p. 356. sq. Lipsius ad Taciti XII. 47. Nicetas Choniates lib. XIII. pag. 444. Scacchus III. Myrothec. 58. sq. pag. 1106. sq. Stephanus ad Saxonem Grammat. pag. 48. De hostiis ad fœdera faciendâ, cæsis dixi supra cap. XI. §. 5. Sacramenti militaris formulas exhibet Barnabas Briffonius lib. IV. de formulis p. 339. & Frid. Lindenbrogius ad Ammiani XXI. 5. p. 39.

V. Militia omnis vel equestris est, vel pedestris, vel navalis denique, & singulæ harum iterum pro temporum diversitate sub Republica libera, sub Regibus vel Imperatoribus diversam faciem apud Romanos habuerunt. De militia *equestri* singulare exstat & præclarum opus *Hermanni Hugonis* S. J. in libros V. distributum. Antwerp. 1630. fol. De equitum delectu, recognitione, probatione, transvectione agit lib. II. cap. 1. sq. & 5. ac *Justus Lipsius* lib. I. de militia Romana cap. 5. ubi etiam de eqvo publico, de quo videndus Hugo lib. V. cap. 1. De Turmis equitum Lipsius lib. II. cap. 6. de eorum armis lib. III. cap. 7. unde alii dicti lancearii, ferentarii, levis armaturæ equites, qui fundis & lapidibus pugnabant, cujus generis tela feruntur non tenentur. De more barbarorum projectis laqueis homines abripiendum, Valesius ad Ammiani lib. XXXI. & ad Sozom. VII. 26. Hippotoxotarum mentio apud Hirtium de bello Afr. cap. 19. De *clibanariis* sive *cataphractis* vide quæ viri docti ad Ammian. XVI. 16. Eutropium VI. 7. & Nazarii panegyricum cap. 22. sq. Quemadmodum recentioribus temporibus vocamus Arcabuffarios, Curassarios, Picquarios & Musquetarios equites, vel etiam spatharios. Alioqui apud Romanos illi qui equis stipendia faciébant alii erant Monippi sive singulatores & celites alii amphippi, dimachæ ac desultorii, de quorum origine Livius XXVI. 4. (hodie *Dragons*) diversi à Draconariis qui à Dracone vexillo quod portabant ita vocabantur, de quibus G. Henr. Welschius lib. de vena Medinensi p. 84. seq. & Sirmondus p. 183. & 205. ad Sidonium. A Legionibus & alis, quibus intererant, vocabantur Legionarii & alarii: vide Hugonem lib. III. cap. 5. Stipendiarii vero singillatim ii, qui pluribus jam stipendiis meruerant. Summus dux exercitus equestris dicebatur Magister equitum, cui suberat Optio sive summus mandatorum curator.

tor. Hinc viri tribuni, præfætiturmarum, vexillarii, Draconarii, decuriones, subdecuriones &c. vid. Hugonem lib. 5. cap. 2. 3. 4. Apud Græcos equitibus præerant Hipparchi & Phylarchi. De acie equeſtri Hugo III. 1. & 5. ſq. & IV. 1. & 5. De acie equitum peditatui mixtorum idem IV. 6. De curandis equis & de nominibus equeſtribus Græcis & Latinis egregia Joach. Camerarii commentatio recuſa extat tomo XI. Antiquit. Græcarum. Idem Camerarius librum Xenophontis de re equeſtri latine tranſtulit.

VI. De militia *navali* libris IV. egit Jo. Schefferus Upſal. 1654. 4. cui operi inſerta diſſ. de varietate navium quæ 1643. 4. prodierat & Epistoſta de triremibus veterum in Centur. 1. Epistoſtar. Medicar. Bartholini p. 310. ſq. Lillii Gregorii Gyraldi de navigiis libellus tomo I. Opp. Potterus III. 14. ſeq. Archæolog. Græc. uſque ad 22. Cragius IV. 5. de Rep. Lac. Stewechius ad librum ultimum Vegetii de re militari, Laz. Bayſius de re navali Baſil. 1537. 4. & Steph. Doleti ex ſecundo ejus commentariorum lat. Lingvæ tomo decerptus, Baiſioque, cujus epitomator Carolus Stephanus Doletum plagii in Baiſium commiſſi accuſaverat, inſcriptus liber Lugd. 1537. 4. qui cum Bayſio Schefferique diſſertatione jam laudata de Varietate navium recuſus eſt tom. XI. Antiquit. Græcarum, quemadmodum in tom. 12. Antiquit. Romanorum occurrit M. Meibomii de fabrica triremium liber Amſtelodami pridem editus 1671. 4. & Conſt. Opellii five ejusdem ut creditur Scheferi Epistoſta Meibomio oppoſita. Vide & Jac. Palmerius Exerc. ad ſcriptores Græcos pag. 170. ſeq. Claiſſis præfæctus recentiori ætate vocabulo Arabico dictus *Amiralos*, de quo Cangius ad Alexiadem p. 371. 372. & in Gloſſario Græco, Theodorus Douſa ad Acropolitam p. 296. Urbanus Chevræus in Chevræanis tom. 2. p. 24. ſeq. Otto Dapper in deſcriptione Americæ p. 46. Varia ad antiquitates nauticas ſpectantia illuſtrat etiam Salmaſius ad Jus Atticum cap. 28. Bartholomæus Keckermannus in commentatione nautica tomo 3. ſyſtematis ſyſtematum p. 753. ſeq. Bartho. Morioſotus in orbe maritimo Pariſ. 1653. fol. Tho. Rivius in hiſtoria navali antiqua & Georg. Fournerius in hydrographia, Cælius denique Calcagnicus cujus commentatio de re Nautica, ad Gyraldum, & Joſephus Laurentius cujus diatriba duplex hujus argumenti ex polymathicæ ejus lib. 1. cap. 17. & 22. decerpta habetur etiam tomo XI. Antiquit. Græcarum. Quemadmodum Iſ. Voſſii de triremium & Liburnicarum conſtructione diſſ. ex variis ejus obſervationibus petita extat in tomo 12. Antiquitat. Rom.

Neque prætereundus Nicolai Witsenii, illustris Viri, liber de Architectura navali nova & antiqva, Belgice A. 1671. editus, quem de veterum navium rostris & aliis ornamentis differentem laudat Jac. de Wilde p. 188. numism. A plagio in Scheferum libenter absolvent omnes qui honestissimam palinodiam Mollerianam supplemento Bibliothecæ meæ Latinæ præmissam legerint. Veteris triremis imago in columna celebri Trajana conspicitur, atque inde apud Grævium ad Florum IV. 12. aliosque, unde apparet *ordines* vocari in triremibus majoribusque navibus, series remigum à summo ad imum, ita ut summus ordo sit thranitarum, medius Zygitarum, tertius denique thalamitarum, *versus* autem esse series remigum æquè alte sedentium. Imaginem navium bellicarum rostratarum sive *χαλκεμβόλων* exhibit idem Grævius & Begeus ad Florum lib. II. cap. 2: ex columna Duillii illustrata à Petro Ciacconio, Rom. 1608. & tomo IV. thesauri Græv. Confer Gronovium tomo 2. Antiqv. Græcar. tabula 51. Admirandas Philopatoris & immensam Hieronis navem in qua innumera conclavia, deliciae, hortus, Bibliotheca vide sis descriptam ab Athenæo l. 5. p. 203. sq. Aliam quam condidit Ptolemæus Philopator, Plutarch. Demetrio f. 910. Aliam ab Ægyptis exstructam, de qua Philostratus l. 3. c. XI. de vita Apollonii. f. 143. aliam Caligulæ de qua Sveton. c. 37. De navi miranda Æneæ, quam Romæ vidisse se narrat, adeundus Procopius IV. 22. de bello Gothico p. 627. seq. qui p. 629. etiam describit duas naves ex lapide candido, unam Ulyssis in Corcyra, alteram Agamemnonis in Cassiopa Eubææ tumulvisendam, illam Jovi Casio, hanc Dianæ consecratam. Demetrii *εκακαιδεκῆρεις* & *πεντεκαιδεκῆρεις* celebrantur à Plutarcho in Demetrio pag. 897. 910. Omitto quæ de Persei navi sedecim ordinum habet Eutropius lib. 4. cap. 8. De aliâ navi à trecentis remigibus agitanda Ammianus XVII. 3. *Πενθηκονήρης* Mauritiæ Imp. refertur à Theophylacto Simocatta IV. 1. Hist. De prægrandi Venetorum navi cui nomen *κόσμος* sive *Mundus*, vide sis Nicetam in Alexio Angelo Comneno III. 9. p. 347. Veteres in navibus suis duplici & utrinque aptato gubernaculo usos observat Lipsius ad Tacitum pag. 82. & antiqvissimos populos ausos longinquiores navigationes vel certe non minus remotas suscipere quam eos quos sequior ætas tulit, exemplis aliquot demonstrat Hue-tius in diss. de navigatione Salomonis. Amst. 1698. 8. & in supplemento Criticorum sacrorum edito Francofurti fol. De ratibus, quibus maxima onera & infanas obeliscorum moles transportarunt veteres, disserunt

Kircherus in obelisco Pamphilio & tomo II. Oedipi Parte II. pag. 315. seq. & Mich. Angelus Chauffzus in Epistola de Columna Antonini Pii recens inventa Romæ in campo Martio, in Ephemeridibus literariis Paris. A. 1704. tom. 2. p. 540. Naves in Indico atque Æthiopico mari restibus olim colligantur non pice vel clavis, ob ferri penuriam, usumque à Romanis interdictum, non ob scopulos é magnete. Vide Procopium lib. 1. de bello Persico c. 19. p. 58 seq. Naves ipsas per terram transportatas, si mari prohiberentur, docent Meursius in Panathenæis p. 30. sq. & Huëtius in laudata dissertatione, conf. Michaëlis Ducæ historiam Byzantinam p. 152. seq. Detestudine navali vide Stephanum p. 89. ad Saxonem Gramm. De navibus è corio confutis idem p. 65. seq. & Georgius Paschius p. 660. invent. novantiq. De navibus incendiariis Cangius p. 305. ad Villeharduinum, & glossario in *chelandria*. Secundo vento navis dicitur intra horæ spatium conficere posse octo millia passuum, ut observat Jo. Brodæus lib. 3. Miscell. cap. 5. conf. Is. Vossium in variis observ. pag. 127. De *parafemo* navium, quod in prorâ, & de *tutela*, quæ in puppi, vide præter Grotium & alios eruditos interpretes ad Acta Apost. XXVIII. 11. Yvonis Viliomari sive Josephi Scaligeri animadvers. ad Robertum Titium pag. 139. sq. & ad Euseb. p. 40. Salmasium p. 403. ad Solinum, ubi inter alia ostendit eandem rem quandoque tutelam & insigne fuisse, Franciscum Junium de pictura veterum pag. 92. edit. secundæ: Muretum in variis lectionibus lib. 10. cap. 19. Pet. Pithæi opuscula in 4. edita pag. 768. Bourdelotium ad Heliodorum pag. 88. Cangium ad Alexiadem p. 377. & Bochartum in Chanaan lib. 2. cap. 3. De Germanorum veterum navigatione Cluverus lib. 1. Germaniæ antiqvæ c. 18. p. 133. sq. Navigiorum nostræ ætatis varia genera breviter exponit Wagenseilius in pera librorum juvenilium tom. 2. p. 43. seq. De navibus Turcicis Tho. Hyde ad itinera Mundi Abraami Peritzol, p. 80. seq. De artificio inflatis super utribus trajiciendi maria, vide ad Svetonium in Cæsare c. 57. Florum III. 5. 16. & Nicetam Choniatem in Manuele Coraneno lib. 2. c. 7. ubi de Scythis Istrum trajicientibus. Non dissimile commentum hydræspis singulari libro descripta ab inventore, Clarissimo Wagenseilio. Altdorf. 1690. 4.

VII. Superest de militia *pedestri* ut nonnulla subjungam, in qua diu maximum robur apud Romanos fuit, unde *milites* pro peditibus κατ' ἐξοχην poni observat Gronovius ad Liv. 26. 19. Bœclerus ad Vellejum, &c. Alii ex illis vocabantur *primani*, *antesignani*, *prosignani* alii
post-

postsignani vide Lipsium lib. 4. cap. 3. de militia Romana: alii *præcursores* Liv. 26. 17. sive *rorarii*, qui ante gravem armaturam prodibant, ut ros ante imbrem, γροσφομάχοι *velites* sive levis armaturæ milites tum *bastati*, κορυφοφοι *sagittarii*, *funditores*, *tragularii*, *ballistarii*, *jaculatores* è Balearibus, Cretensibus, Numidis: hinc *principes*, ac denique *triarii*. Conf. Lipsium lib. 2. de militia Romana cap. 1. & in aralectis ad lib. 3. c. 1. *Vexillarii* legionum erant non triarii ut Salmasius ad Vopiscum, sed quibus non plena missio concessa, quique licet exauكتورati & à legione se juncti erant, tamen sub vexillis seorsim retinebantur in exercitu, donec deducerentur in coloniam, aut præmia acciperent. Vide Octav. Ferrarium lib. 1. c. 3. electorum. *Mirmillones* galeati & inter pugnandum subidentes, poplitibusque se excipientes. Id. II. 14. De *auxiliaribus* copiis, *sociis*, *extraordinariis*, *ablectis*, *alaribus*, idem Lipsius lib. 2. cap. 7. & Jul. Cæsar Bulengerus de Imperio Romano p. 372. sq. Velitis, hastati, principes, triarii & equitis iconem cum armis suis habes tomo 10. Antiqu. Roman. pag. 869. Disponebantur pedites in centurias, decuriasque, quemadmodum equites in Turmas: *Globus* sive *drungus* vocatur qui separatus ab acie vago superventu incurfat inimicos, ut docet Vegetius III. 9. De *manipulis*, cohortibus, spiris, phalangibus, catervis videatur Wolfgangus Lazius lib. 6. de Republica Romana, Alexander ab Alex. 1. 5. Lipsius II. 2. & 4. De *Legionum* numero, ordine & nominibus agunt idem Lazius lib. 5. prolixè & diligentissime. Lipsius lib. II. cap. 5. Franciscus Robortellus de Legionibus Romanorum ad locum Dionis Cassii lib. 55. Bonon. 1559. Joh. Henr. Bœclerus de Legionem Romanam, Argentor. 1670. & tomo 2. disp. p. 541. Ejus diss. una cum Robertello & præclaris Francisci Patricii parallelis militaribus, quæ Lipsius hinc inde secutus esse dicitur, Ludolphus vero Neocorus ex Italica editione Rom. 1594. fol. Latine vertit, recusa exstant tom. X. Antiquitat. Romanarum Grævii. Universo exercitui præerat *Imperator*, de quo Lipsius lib. 2. c. 12. triplicem vero significationem hujus vocabuli observat Ferrarius lib. 6. de acclamationibus veterum cap. 8. tomo 6. Græv. Accipitur enim vel pro Duce vel pro Victore vel pro Rege. Imperatoribus sive ducibus tribuebantur *legati*, qui singulis præerant Legionibus vide Raphaëlem Fabretum ad columnam Trajani p. 9. Lipsium II. 11. Quemadmodum Dictatori aderat Magister equitum consulari potestate, ita singulis Legionibus sub illo quem dixi, legato erant *tribuni* militum sive singularum cohortium præfecti, quas in singulis Legionibus senas fuisse ob-

observat Lipsius II. 9. Sub præfectis erant *duccenarii*, qui ducentis militibus præerant, vel *centuriones*, quorum primus, qui aquila præerat vocabatur *primipilus* vide Lipsium II. 8. Sub centurionibus erant *Options* sive subcenturiones, *Utragi* & *decuriones*, ne dicam de *manipulariis*, qui præerant manipulo, vel de *præfectis Castrorum*, qui locandis castris curam impendebant, vel de *questoribus* & præfectis ærarii bellici: aut de *Præfectis Dendrophorum* & *fabrorum*, qui curam habebant cadendorum lignorum ad palos faciendos, ferramentorumque: tum de *tubicinibus*, *evocatoribus*, *medicis*, *beneficiariis*, *corniculariis*, *esseneriis*, *circitoribus* aliisque gregariis pedibus. Confer Svidam in *ἐκ[α]τα[λο]γοι*, Lazium lib. 4. de Rep. Romana & Fabretum ad columnam Trajanam. Quod ad *aciem* attinet ordinemque agminis & *castrorum* præter ea, quæ ad Polybii librum VI. notarunt Patricius ac Lipsius, videndus Henricus Savilis libro de Militia Romana, qui ex Anglico versus latine prodiit Heidelbergæ apud Commelin. A. 1601. 8. præcipue Ratbodus Hermannus Schelius ad Hyginum Grammaticum Amst. 1660. 4. & tomo X. thesauri Græviani, in quo præter Patricium occurrit etiam Petri Rami liber de militia Julii Cæsaris, ex edit. Francof. 1584. 8. & Salmasii liber posthumus de militia Romanorum, ex editione Lugd. Bat. 1657. 4. Hic pluribus ostendit non unam eandemque militiæ rationem sub Republica & Cæsaribus, sed pro temporum varietate itidem variam, longeque diversam obtinuisse: quo nomine & Vegetium reprehenderat Lipsius, quod sui & superioris ævi instituta miscet ac confundit, & ab ea culpa nec Livium immunem esse docet Salmasius. Sub Imperatoribus militia triplex, una honoratissima Palatina, in palatio Imperatorum: secunda castrensis sive armata, & tertia cohortalis, eorum qui in officio præfectorum ac præsidum militabant, Valesius ad Sozom. V. 4. De acie apud Græcos videnda Æneæ & Æliani *Tactica* virorum doctorum notis illustrata. De *περφόρα* præcedente exercitum, Raynaudus tomo 8. Opp. pag. 376.

VIII. De Elephantorum & Camelorum usu in bello videatur Hermannus Hugo lib. I. de militia equestri cap. 5. De machinis bellicis consulenda Arhenæi Mechanici, Apollodori, Philonis, Bitonis, Heronisque scripta Græce & Latine junctim edita: tum Stewechius ad Vegetium, & Felix Osius in Grævii thesauro Antiquitatum Italiæ tom. 3. p. 1083. -- 1093. De oppugnatione urbium & castellorum ex instituto agit Lipsius in poliorceticis & Petrus Ramus de militia Julii Cæsaris Parte III. tomo X. Antiquitatt. Romanarum p. 1587. sq. qui de propugnatione ur-

bium & munimentorum adversus hostes agit p. 1596. sq. De castris, præfidiis, metaturis, excubiis, vigiliis, stationibus, circuitione, præter Patri-
cium & Robortellum, & Henr. Savilium adeundus liber V. Lipsii de mi-
litia Romanorum. Nec parum ad totam illam rem intelligendam con-
ferent icones, quæ occurrunt tomo X. Antiquit. Rom. p. 905. & 927. quo
in tomo Hygini quoque Gromaticæ occurrunt, cum luculentis commen-
tariis Radbodi Hermanni Schelii, qui & præterea agit de sacramentis mi-
litum, de custodia castrorum, de stipendio militari, frumento, veste &
victu militum, tributo atque ærario, denique de itinere & telis legionum.
De modo pugnandi ex curru differit etiam Cluverius p. 305. Germaniæ
antiquæ. Curruum falcatorum sive *currodrepanorum* * (*δρεπανοφόρα τέ-
θριππα* vocat Svidas) rationem præter Schefferum libro de re vehiculari
veterum, Stewechium ad Vegetium, Raderum ad Curtium lib. 4. cap. 22.
& Hugonem de militia equestri Lib. 1. cap. 6. rectius & feliciter explica-
vit Jac. Perizonius V. C. in Curtio adversus Jo. Clericum vindicato pag.
163. sq. Vide & Bonifacium XVII. 4. hist. ludicræ & Briffonium de regno
Pers. III. p. 384. sq. Cuniculos deprehendendi rationem per sonum ærei
scuti à fabro quodam ærario inventam exponit Herodotus lib. IV. 200.
De muricibus ferreis sive tribulis quos fugientes spargere solebant, ut
hostium insequentium pedes læderent vide Menagium Origg. Gall. in
chausse trape, & de cuniculis in *Mine*. Styli cæci (*Stylus* Angel) ante castra
confiti memorantur à Cæfare lib. 7. de bello Gall. c. 73. Hirtio bell. Afr.
cap. 31. De Strategematis Polyznus è Græcis & è Latinis Frontinus.

IX. Romulus primum manipulo fœni usus est loco vexilli, unde
milites ejusdem signi manipulares dicti sunt, ut præter Ovidium 3. Fa-
stor. docet Aurelius Victor de origine gentis Rom. cap. 22. Legionis
signum deinde Romanis fuit *aquila*, ** de qua Adr. Junius III. 2. animad-
vers. Cohortis manipulorum *vexillum* vel *signum*, equitum *dracones*, conf.
Lazium lib. 7. de Rep. Romana, Lipsium lib. 4. de re militari Romano-
rum, cap. 3. 5. 9. ubi multa de signorum cultu, forma, religione; Vide &
Dausqvii notas ad Silium p. 248. sq. & 291. & eundem Lipsium in libris
de cruce, ubi præcipuè de *labaro* cruciformi, quod Constantinus M. insti-
tuit, Hugonem lib. 2. de militia equestri cap. 4. Mich. Ang. Causeum
(de la Chaussè) Parisiensem de signis militaribus, cujus diatriba habetur
tomo

* De falcatis navibus sive falcibus navium vide Stephanium pag. 88. seq. ad Saxonem
Grammaticum.

** Aquila peltæ insidens signum regale Persis, Briffon. III. p. 426.

tomo X. Antiquit. Roman. pag. 1528. De labaro agit etiam Gretferus tom. 1. de cruce lib. 2. Octavius Ferrarius lib. 1. c. 2. elector. & de signis cohortium cap. 4. Dicitur labarum à labore quod laboribus exsolvat, *καμάτων λυτήριον*, si fides Nazianzeno Orat. III. p. 75. ubi elegans vexillorum Romanorum descriptio *qvα ἡ διστότε ομῶ καὶ Φρικτὸν θῆμα* ipsi appellantur. Recentior ætas *βάνδον* dixit. Vide Cangii Glossar. hâc voce. De vexillariis militibus dixi supra p. 538. & de draconariis p. 535. Gregorius quoque Michaëlis in notis ad Gaffarelli curiositates inauditas, singulare Syntagma de Veterum vexillis promisit sed quod hæctenus editum non est. Vide interim Tiraquellum ad Alex. ab Alexandro IV. 2. Theodorum Hæpingium de armorum & insignium jure c. 17. p. 833. seq. Joh. Michaëlem Weimichium diff. de vexillis & vexilliferis, Erfurt. 1710. 4. Ex ærario quod erat in templo Saturni, post bellum indictum vexilla petebant *Qvæstores*. Vide Livium III. 69. & ibi notam H. Valesii, ubi & signa veterum Gallorum Insubrum, & labarum sive auriflammeum Francorum in templo servatum docet. De carrocio quo pro vexillo usi sunt sequioribus temporibus Mediolanenses & alii Italiz populi vide Cangii glossar. & Tenzelii Bibl. curios. tom. 1. pag. 669. qui imaginem quoque ejus in æs incisam exhibet è Grævii Thesauro Antiquitatum Italiz tomo 3. Adde si placet Petrum Lambecium in notis ad Baptistæ Platinæ Historiam Mantuanam p. 485. sq. ubi ære descriptum videre licet carrocium Cremonense cum campana, & aliud Patavinum, utrumque diversum ab eo quod Tenzelius exhibet, Ulrici Obrechtii Academicam diff. 5. qvæ est de vexillo Imperii: & amici nostri Francisci von Som Hamburgensis diff. de Carrocio, præside V. C. Euchario Gotlieb Ringk habitam Altdorf. 1711. Pannoniorum vexillum *σημαία μετῆωρος, ἐπὶ τινος ἠνεμωμένη πωχέως καὶ ὑψιτενῆς ἰσθῆ τέρλασιν ὑπὸ τροχῶν ἐλκόμενης βοῶν ζεύγμασιν*. Nicetas in Manuele Comneno V. 3. qvi & τῆ διονυσίῃ σημαίας διάγραμμα memorat. De imaginibus sacris & reliquiis in bello circumferri solitis vide Cangium ad Villeharduinum p. 311. qvi etiam de carrocio & vexillo imperiali p. 309. 310. De Indorum & aliorum populorum signis Martinus de Roa part. 2. singularium S. Scripturæ. De armis militum plura capite proximo, ubi de vestibus omnis generis. De stigmatibus sive notis militaribus agit Lipsius lib. 1. c. ultimo, Grotius ad Galat. VI. 17. & ad Apocalypf. XIII. 16.

X. De triumphis veterum Romanorum ita egit Jo. Barthol. Marliani Rom. 1549. Venet. 1555. 4. ut Romanorum triumphos ordine

chronologico recenseret, quod fecit etiam *Tho. Lydiatus* in serie summorum magistratum & triumphorum Romanorum, ut velut notiores *Onuphrium* ad librum V. Fastorum, *Signonium* & *Pighium* omittam. *Onufrii* quoque de triumpho commentarius recusus est Helmst. cum notis *Jo. Hen. Maderi* 1675. 4. Eiusdem *Onufrii* descriptio triumphi Romanorum amplissimi ex lapidum monumentis inserta est tomo 9. thesauri Antiquitatum Romanarum Græviani. *Julius* quoque *Cæsar Bulingerus* in tomo 2. variorum opusculorum librum singularem de spoliis bellicis, trophæis, arcibus triumphalibus & pompa triumphi exhibet, qui tomo XI. Antiqu. Græcarum Gronovii recusus est. Illo in volumine leges etiam librum primum tom. I. Pandectarum triumphalium *Francisci Modii*, in quo de triumphis & ovatione veterum, maxime Romanorum agendum suscepit & capite 26. exhibet fastos triumphales ab U. C. usque ad A. DCCLXIV. atque cap. 27. sq. differit de arcibus, columnis, obeliscis & pyramidibus triumphalibus. Quemadmodum libro 2. agit de triumphis & torneamentis hastiludiisque equestribus recentiorum, Francof. 1586. fol. Videndi præterea *Alexander ab Alexandro* lib. I. cap. 22. qui cap. 27. differit & de literis & fascibus laureatis, navibus laureatis & vittatis: *Gvid. Pancirollus* in deperditis titulo 57. & ibi *Henr. Salmuthus*: *Joh. Nicolai* liber de triumpho editus Francof. 1697. 12. *Casp. Sagittarii* diss. de triumphis Romanor. Jen. 1649. *Martini de Guichardo* noctes Grantzovianæ de triumphis antiquis Amst. 1661. 8. *Mich. Marolleffii* dissertatio de triumphis Romanis subjicitur ejus Gallicæ versionis profariæ librorum *Ovidii de Ponto*, Paris. 1661. 8. pag. 480. 492. Triumphus etiam legatis concessus ex sententia ejus qui tenebat provinciam. Vide *Dionem* p. 382. Sub *Justiniano Imp. Christiano* triumphavit *Belisarius*. De triumpho *Henrici I. Imperatoris* vide *Goldastum* pag. 169. seq. ad *Eginhartum*. Imaginem triumphi Romani in æs incisam exhibent *Pitiscus* in *Svetonii Cæsarem* cap. 37. *Begerus* ad *Flori* lib. 2. c. 12. & *Jacobus Lydius* de re militari Hebræorum pag. 213. Triumphanti corona propter nimium pondus sustinebatur à tergo (non à carnifice ut ex loco *Plinii* male intellecto *Isidorus*) sed à servo publico. Vide *Ferrarium* lib. I. Elect. cap. XI. De albis equis quibus *Camilli* exemplo in triumphis usi sunt Romani, *Rupertum* ad *Florum* p. 110. seq. Triumpho minus solennis erat *ovatio*, quæquam hanc quoque de solenni triumpho quandoque usurpatam observat *Georg. Henr. Usinus* in *Observ. Philolog.* cap. 9. ubi plura de ovatione & ejus

ejus etymo non protrita leges. De *spoliis opimis* Jovi Feretrio dicatis disputat Alexander ab Alexandro lib. I. cap. 14. & Jac. Perizonius in Observ. Historicis, qui ex Livio aliisque notant illa proprie dicta fuisse opima spolia, quæ Imperator per se ab Imperatore, Rex à Rege, Dux à Duce retulisset. De *tropæis* Scacchus Myrothecio tertio cap. 23. De *arcubus triumphalibus* agit Nic. Bergierius lib. 2. de publicis viis Imperii Romani cap. 40. cujusmodi arcus in J. Cæsaris honorem excitati ruderæ etiamnum conspiciuntur Rhemis, conf. Ephemerides Parisiens. A. 1678. p. 283. Alius Arafusione, constructus olim in memoriam victoriæ Marii & Catuli de Cimbris, quam omnes Romæ exstantes magnitudine & præstantia vincere testatur Sponius in itinerario tomo I. p. 3. Romanos ære descriptos habes tomo III. Gravii.

XI. De stipendio militari quod per 350. fere annos nullum fuit Romanis, jam supra dictum est, cap. XVI. sectione 5. quemadmodum de pœnis quoque. cap. XV. sectione 15. Sub Imperatoribus non annonam modo & arma de publico milites accipiebant, sed vestes quoque. Vide Lindebrogium & Valesium ad Ammiani XXI. 6. Qui ab hoste sub jugum mitti se permisérant, non iterum à Romanis statim admissi ad militiam, sed procul à patria, procul ab opidis jussi hibernare. Vide Livium XXVI. 1. qui de ritu illo ignominioso videndus III. 28. De militaribus donis Alexander ab Alex. IV. 18. & ibi Tiraquellus. De dicitæ atque victu militari veterum, cœnis victorialibus, triumphalibus, donativis, congiariis Stuckius I. 21. Antiqu. Convival. De vacatione à militia, præclara quædam observat Lipsius lib. 1. de milit. cap. 4. & ad lib. 1. Annal. Taciti pag. 36. seq. ubi docet missionem militum aliam *honestam* fuisse post 20. annorum stipendium si pedites, post 10. annorum si equites, post 25. si nautæ fuissent, quales exauctorati dicebantur *veterani*. Aliam missionem *caussariam* ob vitium, defectum, morbum: aliam *gratiosam* per gratiam & ambitum, aliam denique *ignominiosam* ob delictum & crimen. Confer eundem Lipsium I. 5. de milit. Romana c. 19. De vacationis petitione coram censoribus, insignis locus Plutarchi Pompejo p. 630. De apparatu & armatura militiæ hodiernæ, commendanda tironibus J. Christ. Leonhardi diff. Lips. 1711. in qua ordines & nomina officiorum aliæque Germanice & Latine exponuntur. Bello affinia *duella*, quæ susceperunt quidam tanto occidendi furore ut illa inhuri areas quadratas lapidibus signarent quas exire nisi victo non licebat. Vide Stephanium p. 106. ad Saxonem.

Grammaticum. Belli in compendium missi & duorum vel paucorum dimicationis eventu decisi exempla collegit Rupertus ad Florum p. 87. seq. De decursionibus militaribus Stewechius ad Vegetii II. 14. & Lindbrogius ad Ammiani XX. 4.

XII. In Græcia durantibus ludis Olympicis erat solennis *ἀγία* *χερσία* sive induciarum observatio teste Plutarcho in Lycurgo, ad quem notat in animadversionibus ad Gallicam suam versionem pag. 270. Clariss. Dacrius, de quo merito erubescere debent Christiani, nullum apud hos esse festum tam sanctum, ut illo à bello conquiescant. Olim quidem non Manichæi modo, quos oppugnat Augustinus XXII. 74. contra Faustum, & recentiori ætate hac in parte sequuntur Anabaptistæ, Sociniani, Weigeliani, Quackeri &c. sed & alii Christiani multi privati, præcipue è sacro ordine, à bello prorsus abhorruere: vide Benedictinorum notas ad S. Ambrosium tomo 2. pag. 46. Westenium ad Origenem contra Marcionitas pag. 27. seq. & Zwickeri Irenicum Irenicorum pag. 130. sq. Sed nullus unquam fuit Christianus Princeps vel in cujus potestate esset justum bellum gerere, qui bellum omne Christi præceptis illicitum esse crederet, atque ipse etiam Tertullianus c. 42. Apologetici ad Gentes: *navigamus inquit vobiscum, & vobiscum militamus.* Atque licitum esse Christiano Principi sua si aliter non possit, bello etiam ut necessario malo tueri, vel inde constat, quod sanctissima religio neutiquam pugnat cum naturæ jure, neque ad exitium suorum data est, ut omittam argumenta alia quæ videri possunt apud Grotium prolegomenis librorum de jure belli & pacis & ad Matth. V. 40. & Lucæ III. 14. & parte 2. Epist. 545. seq. Jac. Altingium tomo 1. Opp. pag. 180. Justellum, Christianum Lupum, & Gvil. Beveregium ad canonem 12. Nicænum. Ejusdem Lupi dissertatio extat de veteri disciplina militiæ Christianæ, de qua Elias du Pin tomo 18. Bibl. scriptorum Eccles. p. 134. Videndus etiam B. Christianus Kortholtus in diss. de studio belli ac pacis, Kil. 1689. & Heideggerus de militia Christiana tomo IV. diss. select. 4. & 5. Utinam vero Christiani non omnes Ethnicorum injurias tantum vel æquarent vel supergrederentur in bello etiam inter se, sive temere suscipiendo sive crudeliter & cupide gerendo, quantum debebant per sanctissima Christi præcepta ad justum etiam & necessarium bellum cum horrore & tardissime accedere, & quam celerrime fieri potest, ab illo iterum resilire.

CAPUT XVIII.

De Scriptoribus qui rem vestiariam veterum illustraverunt.

Scriptores de re vestiaria Hebræorum. 1. Græcorum & Romanorum, 2. Germanorum, Danorum &c. 3. Clericorum & Monachorum in Ecclesia Christiana. 4. De tegminibus & ornamentis capitis, 5. De coma. 6. De fuce & cosmetice, sartoribus &c. 7. De annulis. 8. De variis generibus vestium. 9. De braccis, calcæis &c. 10. Habitus Iugentium, 11. De armis & vestitu militari. 12. De insignibus & arte Heraldica, 13.

I.

DE re vestiaria veterum Hebræorum, Sacerdotum præsertim habitu agunt *Didacus del Castillo*, in opere de ornatu & vestibus Aaronis, ad Exodi XXVIII. Lugd. 1655. f. ut *Jo. Hieronymum Sopranem, Ariam Montanum* aliosque præteream. Præcipue vero diligentem operam in hoc argumento posuit *Job. Braunius*, * vir Clariss. cujus præclarum opus de vestitu Sacerdotum Hebræorum post primam editionem Anni 1680. auctius lucem adspexit Amst. 1701. 4. In hoc præter alia lib. 1. cap. 16. egregie docet, qualis fuerit tunica inconsutilis sive contexta, cujus mentio fit in Historia Passionis Christi, ubi milites super ea forte experti esse dicuntur, de qua tunica, præter interpretes ad Joh. XIX. & Casaubonum ad Baron, agit etiam Octavius Ferrarius de re vestiaria & in analectis & lib. 2. elector. cap. 1. Braunio addendi sunt *Sheringhamus* ad Tractatum Talmudicum Joma cap. 7. p. 86. sq. *Seldenus* lib. 2. de success. in pontificatum cap. 7. sq. & lib. 3. cap. XI. de Synedrio, ubi contra *Sheringhamum* probat vestium sacrarum extra ministerii tempus usum nullum fuisse. *Jo. Prideaux* de vestitu Aaronis, Interpretes ad Exod. XXVIII. & Leviticum, *Job. Lightfootus* & *Samuel Lee*, quorum singulares de hoc argumento diatribæ exstant, ne dicam de *Isidoro Hispanensi*, qui hanc materiam paucis attingit libro undevigesimo originum cap. 21.

* Qui opus de vestitu Hebræorum Braunii in Hebraicis præceptorum Constantino I' Empereur tribuunt, eos sine ratione hoc facere notat Rev Henricus Ludolf Benthemi in libro de statu Ecclesiarum Scholarumque Belgicarum parte 2. p. 275. sq.

cap. 21. sq. De tiara summi Pontificis *Pelletierius* disp. de erroribus pictorum, in *Memoriis Trevoltinis* A. 1705. Septembri p. 1614. sq. *Hermanus van de Wall*, Ecclesiastes Amstelodamensis diss. de pileis sive tiaris Sacerdotum & Pontificum Hebræorum, ad calcem Salomonis van Till commentarii postumi de tabernaculo sacro & Zoologiæ sacræ, Dordraci 1714. 4. Demitra, stola, Ephod & pectorali Sacerdotis summi, *Jacobus Altingius* Heptade VIII. diss. p. 269. sq. tomo 5. Opp. De vestibus & ornamentis Hebræorum privatorum *Leydeckerus* XII. 8. de Rep. Hebr. De vestibus & ornamentis Regum apud Hebræos, *Scacbus* III. Myrothec. 38.--43. De vestibus Hebræorum fimbriatis, *Interpres* ad Num. XV. 38. & *Matthaus Hillerus* in diss. edita Tubing. 1701. *Martinus* quoque *Mauritius* in præfatione ad librum de fortibus Hebræorum testatus est se opus de re vestiaria Hebræorum moliri, sed quod hæctenus non prodiit. *Benedicti Davidi Carpzovii* dissertatio de Pontificum Hebr. vestitu sacro lucem adspexit Jenæ 1655. 4. atque inter fratris D. Joh. Benedicti Carpzovii disp. Academicas p. 1637. cui addendus *Genardus David Ziegler* in diss. de inauguratione & consecratione sacerdotum Hebræorum. Witeb. 1682. Prolixe etiam de Vestibus sacerdotibus tum Hebræorum tum aliarum gentium disputat *Caspar Calvar*, ritualis Ecclesiastici tom. II. De arte plumaria Hebræis nota vide Fullerum lib. I. c. 20. Misc. & Drusium ad difficiliora loca Exodi cap. 46. Mentio ejusdem artis etiam apud Senecam Epist. 90. non avium plume in usum vestis conferuntur. Adde Clariss. Burmanni Petronium p. 268. De duodeviginti vestium generibus quas Sabbato exuere & induere licet, *Buxtorfius* p. 2033. Lexici Talmudici. De sacco & cilicio, cinctura, calceis apud Hebræos, *Frid. Adolphus Lampe*, Dithmala Lippiacus, in diss. de Jesaia nudo & discalceato ad Jes. XX. 2. præside Campegio Vitringa, Franek 1703. De non deficientibus Israëlitarum in deserto vestimentis, interpretes ad Deuter. VIII. 4. XXIX. 5. & *Cosmas Indoplevstes* V. pag. 205. *Marckius* Exerc. Bibl. 14. *Deylingii* Observ. S. II. 17. De non permutando sexus habitu ac vestitu consulendi interpretes ad Deuteron. XXII. 5. *Wagenfeilius* libro de Norimberga p. 175. sq. *Joh. Spencerus* de legibus Hebr. tom. I. p. 373. seq. *Carolus Fridericus Pezoldus*, Lips. 1702. & *Martinus Hassen*, Witeberg. 1714. singularibus diss. *Matthias Berneggerus* ad Taciti Germaniam quæst. 89. *Petrus Pantinus* ad vitam Theclæ à Basilio Seleuciensi scriptam p. 387. sq. *Gvil. Beveregius* ad Canonem XIII. Gangrensem pag. 186. sq. *Salmasius* ad Tertullianum de pallio, &c.

II. Quod ad rem vestiariam Græcorum Romanorumque attinet, primo loco nominare juvat *Josephi Laurentii* collectanea ordine Alphabetico digesta, quæ ex ejus Philomathix opere recudi curavit Clariss. Gronovius tomo 9. Antiquitatum Græcarum. Egregium deinde opus est *Ostavii Ferrarii*, cujus libri septem de re vestiaria, Romanorum maxime, ex editione Patav. 1654. 4. quæ priore A. 1642. 8. melior & auctior est, habetur etiam tomo VI. thesauri Græviani. In eodem occurrunt Ferrarii illius Analeceta de re vestiaria Patav. A. 1670. pridem vulgata, quibus impugnat ea quæ scripserat *Albertus Rubenius* Philippi filius in libris duobus de re vestiaria: ac præcipue de lato clavo, qui primum Grævio curante post auctoris fata Antwerpiz excusi sunt 1665. 4. & deinde à Grævio in Tomum eundem VI. Antiquitatum Romanarum recepti, in quo etiam habentur *Jo. Baptistæ Donii* de utraque pænula dissertatio Paris. 1644. 8. & *Barthol. Bartholini* commentarius una cum *Henr. Ernstii* Epistola ejusdem argumenti Hafniz A. 1655. 8. primum editus. Vide etiam Lipsium lib. I. elect. cap. 13. *Isaaci Casauboni* opus de re vestiaria veterum quod promisit pag. 54. Epistolar. & alibi variis in locis, nunquam prodiit, licet excerpta quædam illius ad hoc argumentum spectantia occurrunt in Bibliotheca Bodlejana, vide & Mericum Casaubonum Isaaci fil. notis ad Epiætetum p. 87. *Claudius* quoque *Salmasius* in notis ad Tertullianum de pallio pag. 80. ejusdem argumenti opus sub manibus habere se testatus est, cujus non contemnenda specimina dedit in eodem ad Tertullianum commentario passim, in exercitationibus Plinianis ad Solinum & alibi. Confer Grotii Epistolam 355. nec prætereunda scripta in utramque partem edita occasione illius in Tertullianum commentarii à Salmasio quidem sub nomine *Francisci Franci*, à Dionysio Petavio autem sub nomine *Antonii Kerkoëzii* Aremorici. De privato & domestico Romanorum vestitu agit Phil. Lud. Hannekenius in dissertationibus de cura domestica Romanorum pag. 34. seq. de vestitu servorum pag. 83. sq. de vestitu infantum, puerorum, juvenum, puellarum & virginum pag. 123. seq. vestibus accubitoriiis & convivalibus Stuckius II. 26. Antiqu. Convival. Petronius Burmanni pag. 117. & de habitu venatorio pag. 179. De habitu & ornamentis Pontificum Guthenius I. 29. de jure Pontificio, tom. 5. Græv. p. 58. seq. De vestibus nobilium, Tiraqvellus lib. de Nobilitate pag. 564. sq. De vestibus servorum Lipsius lib. I. Elector. cap. 25. qui etiam alia de vestibus eodem libro cap. 13. & Cælius Rhodiginus XVI.

10. sq. lectionum antiquarum. *Lazarus Bayfus* de re vestiaria, Paris. 1549. 4. *Theodorus Zwingerus* in theatro vitæ humanæ tom. 2. p. 435. sq. Vestium & ornamentorum muliebrum genera ordine literarum persequitur idem *Tiraquellus* lib. de jure connubiali p. 52. sq. Vide & *Isidori Hisp. Origines* XIX. 30. sq. & de *jocilibus* Petri Mulleri JCi dissertationem. De Romanorum luxu in vestibus prolixè disputat *Stanislaus Kobierzichius* libro de luxu Romanorum tomo 8. thesauri *Græviani*.

III. De re vestiaria Persarum *Briffonius* lib. II. pag. 309. seq. De vestitu & cubitu veterum Germanorum, *Cluverius* Germaniæ antiquæ lib. I. cap. 16. p. 104. sq. *Otonis Sperlingii* V. C. commentatio de vestitu vererum Danorum & alorum populorum septemtrionalium inserta est *Novis litterariis maris Baltici & Septentrionis* A. 1698. pag. 205. seq.

IV. *Episcopus primorum Christianorum ætate, habitu à Laicos distinctos* haud fuisse observat *Jac. Boilavius* in *Historica disquisitione* * de re vestiaria hominis sacri vitam communem more civili traducentis. *Rothomag.* 1704. 12. & *Tillemontius* tomò 14. *memoriarum Hist. Ecclesiast.* pag. 151. ubi de *Cœlestino Papa.* Confer *Rich. Simonis* *Bibl. Criticam* tomo 3. pag. 322. seq. ubi *Boilavii* librum laudat. *Monachi etiam ad Episcopatum evecti habitum Monachalem ne utriusquam deposuerunt, quod in Ecclesia Græca* A. C. 869. canone constitutum notavit *Mabillonius.* De *Monachorum antiquo habitu* videre licet *Joannem Cassianum* libris de institutis cœnobiorum, de sacris vestibus *Honorium* in *gemma animæ* lib. I. cap. 198. sq. & ex recentioribus qui *Clericorum vestes & ornamenta* omnis generis per varias ætates in *Ecclesiis Orientalibus & Occidentis* introducta exponunt, *Andream Sauffzum* in *panoplia Sacerdotali* sive libris XIV. de venerando *Sacerdotum habitu eorumque multiplici munere & officio* in *Ecclesia Dei,* Paris. 1653. fol. & in libris VII. de ornatu *Episcoporum* & in libris XV. de *Clericorum tonsura & habitu,* ibid. 1646. fol. *Jo. Baptista Thiers* libro A. 1674. edito *Gallice de P. Etote,* de stola. His addendi *Alteserra* & alii ad librum de *vitis Pontificum,* *Macri fratres* in *HieroLexico,* *Cangius* in *glossario utroque,* *Jacobus Goar* ad *Evchologium Græcorum,* *Hugo Ménardus* ad *Gregorii M Sacramentarium* pag. 362. qui post 364.

* De hoc libro *Elias du Fin* Tom. 19. pag. 72. sq.

iconem S. Remigii sacris vestibus induti exhibet. Acta Sanctorum Junii tomo 1. p. 458. seq. ubi de amictu Pontificali & Monachali, & propylæum ad Acta Sanctorum Maji pag. *161. & *208. sq. ubi de pallio & aliis Pontificalibus ornamentis, & in paralipomenis p. 94. sq. Multa etiam de pallio Pontificali laudatus Saussæus libro de Mysticis Gallæ scriptoribus, Paris. 1639. 4. p. 188. -- 279. Vestes Clericorum non semper pullas fuisse notant quoque Benedictini ad S. Ambrosium tomo 2. pag. 25. & Jo. Caspar Krause in diss. de colore sacro & speciatim vestitus Sacerdotalis, Witeberg. 1707. De collaribus tum fistulosis sive tubulatis tum planis qualibus passim utuntur sacri Ordinis Viri in Ecclesiis Protestantium, prodiit non ita pridem diatriba erudita Urbani Godfridi Siberi. Snebergæ 1710. 4.

V. De *Pileo* cæterisque capitis teguminibus tam sacri ordinis hominum quam aliorum, liber *Anselmi Solerii* sive qui sub hoc nomine latet *Theophili Raynaudi* S. I. seorsim prodiit Lugd. 1655. & Amstelod. 12. A. 1671. atque recusus in tomo XIII. operum Raynaudi, & tomo VI. thesauri antiquitatum Rom. Vide & Jo. Brødæum lib. 8. miscell. c. 17. Adr. Junium lib. 2. animadvers. c. 6. Gvil. Stuckium II. 28. Antiqu. Convival. ubi de consuetudine caput aperiendi: Joh. Gvil. Bergeri diss. de ritu operiendi capitis in sacris, Witeb. 1703. & Eberh. Rudolphi Rothii de velamine capitis virili. Lipsium lib. de Amphitheatro cap. 19. sq. ubi observat Græcos & Romanos, uti & Gallos, Germanosque veteres plerumque caput non texisse nec pileo usos fuisse. De coronis, diademate & aliis imperantium insignibus jam dixi supra cap. 14. De tiara *κροβασία* & cidari Perfica videndus V. C. Hadr. Relandus parte 2. diss. Miscell. qui etiam de nidario capitis involucro differit p. 204. De pileo phrygio Sponius Miscell. pag. 130. & Nicasius ad numum Pantheum pag. 63. De apicibus & galeris sacerdotum Philippus Rubenius II. 25. electorum. De mitra Pontificali apud Christianos; Edmundus Martene 1. de antiquis ritibus p. 347. sq.

De *inauribus* veterum singulari libro egit Casp. Bartholinus Amst. 1676. 12. quas respicit etiam Plinius aurium vulnera commemorans lib. 12. sub initium. De inauribus Hebræorum singillatim Rev. Daffovius diss. A. 1696. ad titulum Celim de vasis §. II. sq. De *annuliis narium* disputat Tho. Bartholinus cap. 19. libro de morbis biblicis. Ejusdem Tho. Bartholini de *armillis* veterum libellus exstat, Amst. 1676. 12.

cui addendus Fortun. Schaccus lib. 3. myrothecii cap. 41. Philippus Rubenius lib. 1. c. 38. electorum, & Petronius Clarissimi Burmanni p. 127. seq. De *Torquibus* quibus donati certaminum victores, videndi Ambrosius tomo 2. p. 268. Vegetius II. 27. Lipsius V. de militia Rom. p. 209. Atque de hoc & alio torquium apud veteres usu Joh. Schefferi liber seorsim editus Holmiæ 1656. 8. & tomo XII. Grævii, & cum Jo. Nicolai notis Hamb. 1707. 8. Lindebrogius ad Ammiani XX. 4. ubi de torqve Dracnarii, pro diademate capiti Juliani circumposito. Omnia tria uno versiculo complectitur Manilius libro V.

Perque caput ducti lapides, per colla, manusque.

De *personis & larvis* eorumque apud veteres usu ac origine, præter Agesilai Mariscotti librum Romæ 1639. 8. & tomo secundo Miscellaneorum Gaudenti Roberti, & tom. 9. thesauri Græviani impressum, vide Rigaltium ad Phædrum p. 411. editionis Burmannianæ, & Baylii Lexicon in *Manducus*. De *tutulis, vittis*que & redimiculis assurgentibus ac turritis virginum sceminarumque (fontanges ab illustri scemina * quædam Galli appellant) agunt Viri docti ad Juvenal. VI. 501. Henricus Altanus Comes Epistola ad Nic. Madrisium inserta Museo Minervæ Venetæ tomo 2. p. 97. --- IOI. *sopra i Cimieri moderni delle Donne*, Steph. Chamillardus S. I. in dissertatione sive Epistola XVI. de numismatibus (Gallice Paris. 1711. 4.) ubi de diversis ornamentis capitis quibus Augustæ superbiunt in antiquis numismatibus: Anselmus Bandurius ad antiquitates CPol. p. 497. & Joh. Nicolai libro de nimbis antiquorum cap. ultimo. Vide & Buxtorfii Lexicon Talmudicum p. 2047. De *crinali acu* ejusque usu apud veteres videndi Joh. Woweranus in notis ad Petronium, Salmasius ad Solinum & Bartholinus de inauribus veterum cap. 2. De simulacro Veneris cum pectine, vide Codini Origines CPol. num. 28. & Svidam in ΑΦροδίτη. *Crinale spicum* de pectine intelligit Stephanus p. 60. sq. ad Saxonem Grammaticum. Confer quæ de *pedinibus* veterum aureis & eburneis Ez. Spanhemius ad Callimachum p. 563. & de *pulvere* odorato vel aureo capillis injecto, unctioque capillorum ne pulvis decideret, D. Conradi Tiburtius Rango libro de capillamentis c. XI. Vide etiam de *τριχοβάπταις* & *τριχοπλάσαις* Cangium ad Zonaram p. 41.

VI. Ad capitis tegumenta & vestes quodammodum etiam pertinent coma & capilli, circa quorum curam, bene multi ritus morisque

* Menagius in Originibus Gallicis, vocabulo *fontange*.

resque veterum à doctis notati sunt. Vide Hadr. Junium de Coma, tomo IV. Lampadis artium Gruterianæ, Salmasium de Cæsarie virorum & mulierum coma Lugd. Bat. 1644. 8. Joh. Henningii Trichologiam &c. De capillamentis, adscititiis comis, & *exuviiis alieni capiti* ut Tertullianus appellat sive *περιθίτοις κόμαις* præter dissertationes B. Valentini Friderici & D. Samuelis Schelwigii, & Paschalium de Coronis lib. 1. c. V. adi laudatum D. Rangonis librum τῆς *μαναρίτῃς*, Magdeb. 1662. 12. Daumium ad fabulas Æsopi pag. 162. sq. Brissonium 2. de Regno Persarum pag. 321. qui Persas à Medis accepisse hoc observat ut *περοθίτοις κόμαις* uterentur: Priczum ad Apuleji Milesias p. 671. Hemsterhusium ad Pollucem pag. 1358. Harum usu ut universos Martinus Schockius Exerc. 24. ita Clericos interdicit Andræz Saussæus in panoplia sacerdotali & Joh. Baptista Thiers in historia capillamentorum * Gallicè edita Paris 1690. 12. & nuper A. 1712. 12. Francofurti Germanice versa: Sed contra disputant Jacobus Revius in libertate Christiana circa usum capillitii defensa, Lugd. Bat. 1647. 12. & Jo. Baptista Pacichellus in libello de personis s. mascheris, capillamentis & chirothecis edito Neapoli 1693. 12. Vide etiam Observationes selectas Hallenses VIII. 2. De galericulis & capillamentis mulierum vide quæ viri docti ad Suetonium & novissime V. C. Otto Sperlingius in commentario ad numum Furiz Sabinæ Tranquillinz, conjugis Gordiani III. Amstel. 1687. 8. Apud Romanos pueri fere comati & cirrati, sed viri deposita cæsarie circumtonsi, decisis hinc inde capillis quos ab aure descendentes nunc vulgo nutriunt. Vide Octav. Ferrarii electa II. 13. ubi notat servos caput fuisse semirasos, manumissos rasos. De tonsura Nazarorum apud Hebræos præter interpretes S. Scripturæ & qui de Nazaræis ac Rechabitis scripsere Spencerus III. diff. 1. de legibus Hebræor. cap. 6. p. 66. sq. & Rev. Dassovius diff. de coma Hebræorum licita & interdicta, Witteb. 1695. in qua docet idololatricam tonsionem fuisse ni aures crinibus sectæ relinquerentur. De coma Prophetantium Salmasius laudato libro. De gradibus & annulis capillorum vide notas ad Suetonii Neronem cap. 51. Genus tonsuræ, quo anteriores capilli radebantur apud Græcos vetustissimos, ne quis hostis posset illos apprehendere, vocabatur *thesia*, vide Meursii Theseum cap. 2. De Ægyptiorum Sacerdotibus comam radentibus memorat Artemidorus l. 1. c. 23. De tonsura captivorum & lugentium vide notas ad Ovid. 1. Fastorum v. 546. Hinc

B b b 3

apud

* De hoc libro Elias du Pin Tom. XVIII. p. 280.

apud Propertium regio tonsa pro devicta ut notat Yvo Villiomarus s. Jos. Scaliger adversus Robert. Titium c. Vicissim præ luctu promissi capilli s. in longum demissi, ut notum est vel ex iis scriptoribus, qui de funebribus & luctu scripserunt. De more crinibus passis templa verrendi in supplicationibus agit Lipsius l. 2. Elector. c. 6. p. 68r. seq. De dispositis, effusis vel adstrictis comis adeundus Ez. Spänhemius in notis ad Callimachum p. 551. 660. seq. Cæsaries proprie de viris dicitur, coma de mulieribus, ut post Salmasium & alios annotavi ad Abdiam Babylonium. De comis & tonsura Sacerdotum Ethnicorum nonnulla disputat Saubertus libri de Sacrificiis cap. 10. Unde vero originem traxerit tonsura clericalis & monachorum etiamnum in Ecclesia Græca & Latina recepta, video Scriptores doctissimos in diversa abire, alii enim à Judæis repetunt, ut Pontificii communiter, alii ab Ethnicorum Sacerdotibus Virginibusque Vestalibus, ut Joh. Doughtejus in analectis ad V. T. pag. 477. & Lindebrogius p. 1378. ad Codicem Legum antiquarum; alii à servis, de quorum razione Pignorius & alii. Ita certe Claudius Sarravius pag. 104. Epistolarum editionis primæ. *Mibi, inquit, simile vero videtur morem istum à servis mansisse, qui etiam nunc in tetricibus nostris raso capite conspiciuntur; nisi quod capillorum paucillulum iis in summo vertice relinquitur, vel ut Tertullianus de pallio, cultri, vertex solus immunit.* Utrum vero ab ipso Christo & Petro hic mos Ecclesiæ traditus fuerit, ut parum verisimiliter contendit Prosper Stellartius, cujus libri III. de coronis & tonsuris Paganorum, Judæorum & Christianorum Duaci 1625. 8. lucem viderunt, an à Simone Mago* initium sumpserit, ut ab aliis affirmari in notis ad Abdiam à me observatum est, an Gregorio M. demum sedente in Ecclesiam fuerit inventa, quamadmodum contendit Salmasius, nimis forte recentem hanc tonsuræ Clericalis & monachalis consuetudinem faciens, alio loco est expositum Cæterum de universo hoc argumento videndus Casp. Zieglerus de tonsura clericorum, Sa'masius in primatu Papæ & Epistola sive libro de coma ad Colvium, Gerhardus Joh. Vossius in Epistola Salmasium, quæ ejus libro de comâ subjecitur. Edmundus Martene lib. 1. parte 2. p. 294. seq. in ritibus Ecclesiast. Mabillonius præfatione ad tomum 3. Actorum ordinis Benedictini. Sacros virgines olim intonas fuisse notat Valesius ad Sozomeni V. 10. De Tonsura pœnali. quæ e. g. sagæ & malifici nonnulli afficiuntur, agit Georg. Rittershusius lib. de jure asyloꝝ cap. 10

* Vide Honorii Augustodunensis gemmam animæ lib. 1. cap. 196.

cap. 10. cui addes Cotelierium tomo 2. monument. pag. 682. Cangium in *κρηθεν* & Allatium de consensu Orient. & Occid. Ecclesiæ pag. 669; ubi observat hæreticis condemnatis barbam olim derasam. Plura ejusmodi occurrent evolventi diff. G. Casp. Kirchmaieri, *τὴ μακαρίτη* de gloria & majestate barbæ. Jacob. Thomasi diff. de barba Lips. 1671. & Pierii Valeriani declamationem pro Sacerdotum barbæ, quæ intercedit decreto Pontificio Sacerdotes omnes barbam deponere jubenti, editam primùm Romæ 1529. cum privilegio Clementis VII. & deinde hieroglyphicis ejus subjectam Francof. 1678. 4. Exempla eorum qui tonsuram pretio redemerunt collegit Balthaf. Bonifacius lib. 1. historię ludicræ cap. 7. Equidem de barba non radenda ministris Ecclesiæ, diserte cautum legitur in constitutionibus quæ Apostolicæ vocantur lib. 1. c. 3. & apud Epiphanium hæresi 80. Romani veteres per 450. annos intonsi teste apud Plinium Varrone: Scipionis Africani tempore juvenes tondebantur, viri barbam ponebant sive *barbatoriam* ut loquitur Petronius pag. 363. edit. Clariff. Burmanni, *faciebant* & totam faciem rasitabant. Vide Octav. Ferrarium II. 12. elector. Apud Græcos mos radendi barbam, Alexandri M. demum ætate invecus ut ex Chryssippo notat Athæneus XIII. p. 565. De jurejurando per barbam vide Neocori Biblioth. novor. librorum A. 1697. p. 496. Adversus Antiochenfes Juliani barbam ridentes defendit se Imperator in Misopogone, qui etiamnum inter ejus scripta legitur. De pilorum evellendi sive pilandi more adhibitis resina aut volsella, ustriculisque, vide quæ viri docti ad Martialem, Juvenalem & Plinium 29. 1. Cerda ad Tertull. de pallio c. 4. pag. 37. sq. De festo propter tonsuræ comæ primitias Diis ex voto consecratas Barthius ad Statium tom. 1. p. 326. Cangius diff. 22. ad Joinvillam & glossar. Græc. in *κρηθουνα*.

Ad locum celebrem Epistolæ Pauli ad 1. Corinth. XI. 10. de *ἐξουσία*, quam mulier super capite habere jubetur propter Angelos, quam plurima disputata sunt ab Interpretibus, quorum nonnulli cum Jacobo Godofredo in singulari ad hunc locum diff. pro *ἐξουσία* legunt *ἐξουσίαν* & velamen interpretantur, alii pro Angelis legunt *ἀγγελίας* vel *τὸς ἀνδρας* ut vir doctus ad Hammondum. Alii angelos de juvenibus interpretantur, ut auctor Anglus libelli qui inscribitur Religio Bibliopolæ pag. 12. alii de emissariis gentium ut V. C. Christophorus Augustus Heumannus in dissertatione ad h. l. Senaci A. 1709. edita. Sed malo assentiri Photio, qui Epistola ducentesima decima *ἐξουσίαν ἔχειν* exponit

nit velamine veluti signo imperium agnoscere viri sub quo est mulier, & Angelos proprie accipit de Spiritibus DEi ministris in Ecclesia DEi præsentibus, qui pridem etiam in Paradiso testes adstiterunt, cum mulier viri potestati subjiceretur. Videri etiam possunt Andreas Saussæus de Mysticis Galliarum scriptoribus pag. 61. sq. 181. sq. D. Adamus Rechenberg in dissertationibus ad Hist. Eccles. spectantibus pag. 68. sq. & Jo. Gvil. Bergerus Professor Witebergensis dignissimus in erudita quam supra laudavi diss. de ritu capitis in sacris operiendi §. 51. sq.

VII. Non modo comam variis medicaminibus tinxerunt veteres, uti Plutarchus in amatorio pag. 771. memorat *Φάρμακον ὡς τὴν κόμην αἱ γυναῖκες ἐναλεφόμεναι ποιεῖσι χρυσοειδῆ καὶ πύρραν*. Confer Svidam in *Λυσικράτης & Λεόντιος*. Sed etiam faciem coloribus variis & fucis infecerunt, partim ex more gentis partim ad luxum. Vide Davidis Theodosii Lehmanni Orbem pictum, sive diss. de gentibus pulchritudinem affectantibus per fucum & picturam, Witeb. 1711. & Gvil. Rondeletium de fucis Lugd. 1583 8. Interpretes ad Esaiam III. 16. Rob. Balforem ad Cleomedem pag. 260. seq. Jac. Grandii diss. de *ἡρῶ* sibi *κολλυρίω* ejusque usu apud antiquos in re Cosmetica; Decad. 2. Artis naturæ curiosor. Anno 6. W. Ernesti Tenzelii dialogos menstruos Anni 1689. p. 497. sqq. Veteres quidem doctores Christiani non luxuriosam illam ac meretriciam fucatoriam semper sunt detestati, ut patet à Clemente Alex. III. 3. pædagogici & Constitut. Apostol. lib. 1. cap. 3 & 8. Cypriano de habitu virginum, Nazianzeno Orat. XI. p. 181. aliisque. De *Cosmetis & ornatricibus* viri docti ad Juvenalem, & Taubmannus ad Mostellariam Plauti Act. 1. scen. 3. Ezech. Spanhemius ad Callimach. p. 547. & Christianus Henricus Postellus in callida Junone p. 209. sq. De more *styrma vestis* trahendi vel portandum faciendi Claudius Franciscus Menetrierius in dissertatione Gallice edita sur l'usage de se faire porter la queue. Paris. 1704. 12. De *Gynaceo textrino*, vestiariis, vestispiciibus, procuratoribus gynæceorum vide Bergierium lib. IV. de Imperii Romani viis cap. 23. tom. 10. Græv. & Henninii notas ad Bergierium pag. 766. Matth. Zimmermanni Analecta pag. 59. sq. De *pressoris* & reconditoriis vestium, Salmasium ad Tertull. de pallio, & Valesium ad Ammianum lib. XXVIII. 4. p. 531. Tiraquellum de jure connubiali p. 73. Apud multas gentes rari *sartores*, siquidem vestes plerumque à sororibus vel uxoribus aut filiabus conficiebantur. Vide interpretes ad Actor. IX. 39. Alexandrum ab Alexandro IV. 8. tom. 1. p. 958. sq. & ibi notam Jo. Mer-

ceri : Freinshemium ad Curtii II. 5. 20. tum Stephanium p. 72. ad Saxonem Grammaticum. Alexander tamen Baudien Romanus A. 1647. Italica lingua edidit diatribam de antiquitate & nobilitate sartorum.

VIII. Operæ pretium est hoc loco etiam nonnulla de *annulis* quoque adjungere, quod argumentum præ cæteris illustravit *Joh. Kirchmannus* Lubecz suæ decus in libro singulari de annulis edito Lub. 1623. 8. Sleswici 1657. 8. cura filii ejus cognominis anno 14. post auctoris fata, factum hunc postumum in lucem protrahentis. Post hæc doctissimas Kirchmanni de annulis meditationes *Franciscum Bernardinum Ferrarium* neque suas sæculo invidere velle scripsit *Joh. Rhodius* in libro de acia p. 63. sed hætenus quidem Ferrario pridem defuncto nihil quod sciam hujus argumenti ab eo editum est, quanquam *Octavii Ferrarii* præclaræ quædam de annulorum apud Romanos usû observationes leguntur lib. I. electorum cap. 21. Ferreis utebantur plebeji homines, militesque manipulares & servi. Argenteis plebs, Aureis equites & Senatus. Vide *Jctos* ad Digest. lib. 40. c. 10. *De jure aureorum annulorum*, *Salmasius* f. 170. ad Hist. August. *Lipsius* elector. II. 8. *Joh. Mercerus* lib. I. Opinion. cap. 8. *Bernartius* ad III. 3. filv. *Statii. Casp. Barthius* tomo I. ad Statium p. 320. *H. Kitfchius* diff. de annulis aureis, & *Camillus Silvester* ad *Juvenalis* X. 165. p. 542. sq. De luxu in annulorum multitudine vide quæ viri docti ad *Martial.* XI. 60. & *Valesium* ad *Ammian.* XXVIII. 4. p. 531. sq. Cur manu sinistra frequentius gestari soliti, plures causas comminiscitur *Mich. Piccartus* Epistola ad *Kirchmannum*, post *Gudianas* p. 255. De annulis signatoriis antiquorum quibus etiam ad * cellas, arcas & res alias quascunque obsignandas usi sunt, scripsit *Georg. Longus*, *Mediolan.* 1618. 8. & *Lips.* 1709. 8. *Kirchmannus* cap. 5. *Lipsius* ad *Tacitum* II. *Annalium*, *Laur. Zaccagnius* V. C. in notis ad *Acta Archelai cum Manete* pag. 441. qui p. 27. observat cera vel creta sive luto ad obsignandum usos veteres fuisse. De cera notavit etiam *Vossius* lib. 4. operis de idololatria cap. 91. Præcipue vero de modo signandi Epistolas & Testamenta apud veteres, consulendus *Salmasius* lib. de modo usurarum & in specimine consutationis animadversionum *Des. Herald.* Vide & *Novarinum* lib. V. schediasmatum cap. 29. & de annulo quo fons baptismi signatus, notas ad *Optatum* p. 9. sq. & 12. editionis *Amstel.* Annuli illi consignatores etiam *sigillaritii* dicuntur à *Vopisco* in *Aureliano* c.

C c c c

50.

* Hinc Onirocritis amissio annuli significat rerum jacturam. Vide *Bullialdum* in notis ad *Historiam Duceæ* pag. 262. & *Artemidorum* II. 5. V. 32.

50. qvi cap. 42. affert dictum mimi cuiusdam, bonos Principes omnes in uno annulo posse perscribi. De sigillis quorum vice interdum virgularum sive asserculi à cimicibus exesi vel nodi nota usurpata est, ut docet Seldenus ad marmora Oxoniens. pag. 43. & sequenti, vide Allatium ad Antiquitates Hetruscas p. 39. sq. Scaligerum cap. II. elenchi trihæres. & Andream Mullerum ad Epistolam Mosis Mardeni pag. 24. sq. Varia simulachra sive ut ex Plinii X. 16. Epist. dicam *apophthegmata* quibus annuli ordinati apud veteres fuerunt, sive Deorum, de quibus Rycqvius c. 22. de Capitolio, sive aliis quibuscumque ut in Syllæ & Pompeji annulo tria trophæa in sculptura testatur Xiphilinus p. 19. seq. videri possunt Clemens Alex. III. II. pædagogi pag. 246. sq. Franciscus Junius de pictura Veterum II. 8. pag. 113. sq. *Fortunius Licetus* de annulis antiqvis, Utini 1645. 4. & in Hieroglyphicis sive schematibus antiqvis gemmarum annularium, Patav. 1653. fol. *Leonhardus Augustinus* de gemmis annulorum Franeqv. 1694. 4. cum Jac. Gronovii notis: *Abrah. Gorlaei* daËtyliotheca cum præfat. *Ælii Everhardi Vorstii* de origine annulorum & animadversionibus ejusdem Gronovii. Lugd. Bat. 1695. 4. Hic Gorlaeus male bis vocatur Abraham Gorcus in Aringhi Roma subterranea VI. 50. p. 383. qvi & ipse ibi de annulis varia non contemnenda collegit occasione annulorum in sepulchris antiqvis repertorum. Præclara etiam de annulis & sigillis observavit Jo. Mabillonius lib. 2. de re diplomatica, cui jungendum D. Jo. Mich. Heineccii opus præclarum de veteribus Germanorum aliarumque nationum sigillis, Francof. 1709. fol. Vide & de annulis veterum Matthiam Zimmermannum in florilegio, Jo. Conr. Dietericum in Antiquitatibus Biblicis V. T. ad Jerem. XXII. 24. pag. 628. sq. Alexandrum ab Alex. II. 19. Theoph. Raynaudum tomo 7. Opp. pag. 501. sq. Josephi Laurentii Polymathiam lib. 1. diff. XI. & Martini de Roa singularia Scripturæ parte 2. p. 460. sq. Georgii Thegen diff. de annulorum in Repub. usu, Regiomont. 1701. Dan. Gvil. Molleri de annulo Trinitario, Altdorff. 1701. De annulo Pastoralis D. Jo. Adami Schmidii diatriba, Helmstädt. 1706. De annulo pronubo, diss. Petri Mulleri Jcti plus simplici vice edita. De annulis magicis agit Joh. Michaël in notis ad Gaffarelli curiositates inauditas p. 267. Veterum sopherum sigilla & imagines sive sculpturæ lapidum & gemmarum secundum nomina Dei & constellationes astrorum, cum signatura planetarum constitutæ auctoribus Zoroastre, Salomone, Raphaële, Chele, Hermere, Thalete, è Joh. Trithemii MStis, A. 1612. 8. editus liber plenus commentis nugis-

que canoris. Joh. Macarii, Canonici Arienſis *Abraxas* ſeu *Apitopiftus*, de gemmis Baſilidianis cum Abraxa Proteo Johannis Chiſletii, Canonici Tornacenſis, Antwerp. 1637. 4. De annulis ex cortice ſurculi palmeri, quibus Judæi olim Alexandriæ ſeditionem moturi velut teſſera inter ſe uſi ſunt, memorat Socrates VII. 13. Hiſt. Multa etiam nec contemnenda de vario annulorum genere congeſſit Andreas Stubelius in notis ad Panegyricum dicatum ſolenni creationi Magiſtrorum, Lipſ. 1686. 4. *Δακτυλιος* λυφ. Ciceroni 4. Academ. qv. vocatur *annularius*. Duumvir Collegii annulariorum memoratur in Veteri inſcriptione apud Bege- rum p. 81. ſpicilegii Antiquitatis. Claudam brevem hanc ſcriptorum de annulis notitiam fabella Judaica, qua ajunt beatis ſingulis antequam paradifum ingrediantur decem annulos ab Angelo porrigi, quorum inſcriptiones vide ubi lubebit apud Pocockium in Miſcellaneis p. 295. ſq.

IX. De variis *togarum* generibus diſſerit Turrigius tomo 12. theſauri Græviani pag. 395. ſq. cui addendus Valerius Andreas de toga, & ſago. Lovan. 1625. 12. Hieronymi Boſſi commentarius de toga Romana, Ticini editus 1614. 4. & reſuſus Amſt. 1671. 12. Albertus Rubenius II. 8. de re veſtiaria, ubi & iconiſmus ſtatuz togatz tomo 6. Grævii Octav. Ferrarius diſſ. de modo geſtandi togam, & Philippus Rubenius lib. 1. electorum c. 17. ubi de ſinu togæ. Idem de tunica interiore, lib. 2. c. 20. ubi iconiſmus duplex ſtatuz tunicatz. De clavis veſtium & mapparum, de *tunicis στενοτήμοις* ſive *angusti claviis* *πλατυτήμοις* ſive *lati claviis*, quarum illæ duobus arctioribus ſegmentis purpureis per utrumque humerum ad infimam tunicæ oram productis, hæ latiore ſegmento uno per pectus ad imam tunicam ſcendente inſignes erant, diligentiffime & accuratiſſime agit idem Rubenius libro primo, cujus ſententiam contra Ferrarium tuetur Grævius præfat. ad tomo 6. theſauri. Vide etiam Petronium Burmanni pag. 126. & Boſſi à me jam laudati librum de ſenatorum lato clavo (qui itidem purpureus erat ut triumphantium aureus) lucem vidit Ticini A. 1618. 4. De *trabea* ſive brevioris toga ex purpura & cocco, nec non de *chlamyde* Rubenius iterum videndus, à quo tamen quod ad formam chlamydis attinet, diverſus ab illo illuſtris Cuperus in diſſertatione ſubjecta Commentario de Apotheoſi. Homeri p. 137. ſq. De tunica picta ſiliari auro diſtincta & purpura, Octavius Ferrarius II. 16. electorum, de illa accipiens auream ſpiram apud Juvenalem Sat. VIII. 207. Theophilus Raynaudus de veſte ſcapulari, tomo VII. Opp. De *veſtibus literariis* ſive quibus nomina in texta erant,

adeundus Josephus Maria Svareſius in diſſ. ſingulari de hoc argumento, edita Vaſione 1652. 4. Philippus Rubenius lib. 2. electorum c. 1. Albertus Rubenius lib. 1. de veſtiaria cap. 10. Campegius Vitringa lib. 1. Obſervatt. ſacr. p. 148; illuſtrans locum ſacri Scriptoris Apocalypſ. XIX. 16. & Steph. le Moyne in Exercitatione ad Verba Jeremiz XXIII. 6. p. 101. ſq. Luxum in veſte picta variis figuris & imaginibus etiam Evangelicas hiſtorias referentibus reprehendit S. Aſterius tomo 1. auſtarii novi Combeſiani p. 4. ſq. De veſtibus *in ligulas incisis* Cangius glosſario in cultellare, qui etiam de *cyclade* & multis aliis veſtimentorum generibus videndus, uti è veteribus Pollux lib. VII. & Iſidorus lib. XIX. Originum. Stolz *σωληνωται* ſinibus frequentibus fluentes (mit Falten) Goarus ad paginam Cedreni 393. *πέρυρες* in veſtibus, Svid. in *θετταλική*. De ſimbriis ſive cirris veſtium ac mapparum Salmaſius ad Spartiani Pertinacem c. 8. & Petronius Clariff. Burmanni pag. 127. Veſtes bombycinas & linteas tam tenues ut corpus per illas pelluceret, *nebulae linteae* & *ventos textiles*, priſci ſcriptores rident ac perſtringunt paſſim. Vide præter eundem Petronium p. 274. Harduinum ad Plin. tomo 1. p. 680. & tomo 2. p. 515. & Rev. Olearium ad Philoſtratum p. 8. De *palla* Deorum, elegantiffimus Broekhuſius ad Tibullum p. 398. De *palliis* Philoſophorum aliorumque Salmaſius, Cerda, Pamelius & alii ad Tertulliani librum quo reſpondet criminantibus quod Chriſtianus factus à *toga ad pallium* deſcenderit & hoc cum illa permutaverit. Viri docti ad Gellium & Laërtium. Valeſius ad Socratem p. 85. & 90. ſq. ubi de pallio Rhetorum, Creſollius III. 16. theatri Rhetorum, tom. X. Gronov. Alexander Arnoldus Pagenſtecherus diſſertatione quinta ſylloges diſſertationum, Bremæ 1713. 12. & B. D. Heſtor Godfrid Maſius diſſ. de pallio Pauli. Pallia Philoſophorum pleraque ſuſca fuiſſe ex Cyrilli Lexico obſervavit Valeſius p. 147. ad Sozomenum. De utraque pænula, Joh. Baptiſta Donii diſſertatio poſt editionem Pariſ. 1644. 8. recuſa tomo VI. theſauri Græviani.

De nolarum uſu in veſtibus vide Cangii glosſarium in *κρόνη*, W. Erneſtum Tentzelium in ſupplemento Hiſt. Gothanz, & Obſervationes Hallenſes Germanice editas tomo 1. pag. 413. ſeq. è quo more lux verbis cantici ſacri Petri Dreſdenſis: da die Schellen ſingen in Regis curia. De *ſubſtratione veſtium* liber Jo. Nicolai, Giſſæ prodiit A. 1701. 12. cui adde Martium de Roa II. 7. ſq. ſingularium Scripturæ, Barthium III. 2. Adverſar. Interpretes ad 2. Reg. IX. 13. Matth. XXI. 8.

X. *Periscelides* veterum exponit Antonius Bynæus libro I. de calceis Hebræorum cap. 8. De recenti ordine equitum illustrium aureæ periscelidis præter alios consulendus Jo. Christoph. Beckmannus in notitia sive Syntagmate dignitatum illustrium. De *Zonis* in quibus numos portabant & *Cingulis* Isidorus lib. 19. Orig. cap. 33. Zimmermannus pag. 818. florilegii, Interpretes Matth. X. 9. Apocalypf. I. 13. Albertus Voigtius Miscellan. Bibl. pag. 175. seq. Struckius Antiquitat. Convival. II. 29. & viri docti ad Plautum, Gellium XV. 12. & Phædrum IV. 21. Meursius ad Astrampsychem pag. 149. Jamblichus cap. 27. vitæ Pythag. De *chirothecis* veterum Zimmermannus in analectis pag. 55. seq. & Joh. Nicolai libro singulari de chirothecarum usu & abusu, Giesſæ 1702. 12. De *baculis* veterum dicturum se promisit Casaubonus ad Theophrasti Characteres p. 191. ubi mentio baculorum Laconicorum, de quibus Meursius II. 17. Misc. Lacon. De *crepidis* veterum diatribam Ottonis Sperlingii Hafniæ 1699. editam, recudi curavit Clariss. Gronovius tomo IX. Thesauri Antiquitatum Græcarum. Vide etiam Svidam in *περιβολα* & Vignolium Marvillium tomo I. Miscellan. p. 209. De *ocreis* Valtrinus III. 12. & Lipsius lib. 3. de militia Romana cap. 7. & Arcerius ad Æliani tactica pag. 107. Sabinos sinistro, Romanos dextro pede ocreatos in bello fuisse, notat Dausquejus ad Silium p. 353. De *Bracciis* Casaubonus ad Svetonii Augustum cap. 82. Pritiscus ad Svetonii Cæsarem 80. 83. 3. Clericus ad Exod. XXVIII. 42. Vossius in Etymologico, Tiraqvellus ad Alexandrum ab Alexandro lib. V. cap. 18. Jo. Braunius de vestitu Hebræorum lib. 2. cap. 1. Braccarum vero usum Hebræis, Græcis ac Romanis incognitum fuisse docet Octavius Ferrarius II. 2. electorum, ubi inter alia ostendit *subligacula* fuisse pannum quo pudenda velabant ephēbi cum nudi in campo Martio exercebantur. Idem II. 9. contra Vossium in Etymolog. ostendit *facinus majoris abolla* nihil aliud esse nisi facinus Philosophi qui palliati incedebant, abollam enim esse pallium, *ἀναβολήν*. De *calceis* Hebræorum duobus libris egit Antonius Bynæus, qui post primam editionem Anni 1684. 12. auctiores prodierunt Dordraci 1695. 4. Græcas enim & Latinas Antiquitates circa calceos illustrarunt Benedictus Balduinus, (sutoris filius nec sutoris ipse imperitus sed qui patrem in conficiendis calceis juvit) cujus calceus antiquus & mysticus lucem adspexit Parisiis 1615. 8. & Amstel. 1677. 12. cum Julii Nigrone libro de caliga sive calceamento militari veterum, Alber. Rubenii diatriba de calceo senatorio, & excerptis Sal-

masii de calceo ex ejus commentario ad Tertulliani de pallio librum. Novissime cum Observationibus suis librum Balduini & Nigroni recudendum curavit, cui majora res literaria debebit Jo. Fridericus Nilant; Lugd. Bat. 1711. 12. De calceis purpureis Imperatorum Cangius ad Vileharduinum p. 307. seq. De gemmis clavisque calceorum Philippus Rubenus II. 14. electorum ἱποδήματα & σανδάλια Matthæi X. 10. atq; aliis Novi Test. locis unum idemque esse, (adversus Salmasii sententiam qui ea distingvit p. 355. ad Tertullianum de pallio) docet Thomas Reinesius Epistola ad Joh. Christfridum Sagittarium, quæ legitur in Frid. Gotthardi Gotteri elogiis clavorum Altenburgensium, Jenæ 1713. 8. p. 74. seq. Varia quoque calceorum genera commemorat Galeus IV. in Hippocr. *περὶ ἀρθρῶν* tomo 5. pag. 644. Isidor. Hispalens. lib. 19. Orig. cap. 34. Biscola tomo 2. horarum subsec. lib. 17. c. 21. De puniceo sive mulleo calceo Voss. lib. 4. de idololatria c. 5. & quæ viri docti ad hæc Vopisci cap. 49. Aureliano: *calceos mulleos & aereos & altos & hederacios viris omnibus tulit, & mulieribus reliquit.* De Phœcasi genere calceamenti Græcanici Lipsius ad Senecam lib. 7. de beneficiis c. 21. & ad Epistol. 113. De lunatis calceis quibus fas uti patritiis, Barthius ad Statium tomo 1. pag. 450. Persas altis calceis usos recte ex Strabone annotavit Zaccagnius ad Acta Archelai à se edita §. 12. ubi Manes sive Manichæus hæreticus dicitur usus calceamenti genere, quod quadrifolea appellari solent. De solea vide sis Sirmondum p. 189. sq. ad Sidon. De sparteis sandaliis mentio apud Socratem VII. 36. *Monocrepis*, quæle genus calceamenti sit discas ex Junio de pictura pag. 25. & Th. Munkeri mythographis tomo 1. pag. 30. in notis ad Hyginum. De excalceatione D. Georgius Calixtus & alii ad Exod. III. 5. Jo. Fabricius de CacoZelia Gentilium tom. 2. diff. B. Dilherri pag. 228. Zimmermannus in analectis pag. 65. seq. & Caspar Sagittarius in diff. de nudipedalibus veterum, quæ recusa est in Syntagmate 1. Disputat. Philolog. Amstel. 8. Agit autem *capite I.* de nudipedalibus promiscuis in itinere vel alibi quæ defectu aut studio fieri solebat: *Capite II.* de nudipalibus religiosis, de quibus videndi etiam Interpretes ad Exod. XXX. 18. & Bynæus de calceis Hebræorum lib. 2. cap. 7. & sq. *Capite III.* idem Sagittarius agit de nudipedalibus lugentium ac pœnitentium & *Capite IV.* denique de nudipedalibus levitorum, de quibus Talmudici tractatu *וַיִּשָׁב* de leviratu tomo 3. Surenhufii pag. 1. & Interpretes ad Deut. XXV. 5. & librum Ruthæ IV. 7. De modo inducendi vel deponendi cal-

calceos, præcipue ad Mensam, vide Gvil. Stuckium *Antiquitatum Convivalium* II. 27. pag. 227. seq.

De primo homine nudo condito, de gentibus itidem quibus nudis incedere mos, de Adamianis hæreticis nuditatem affectantibus, de Philosophis Gymnosophistis &c. vide dissertationem Rev. D. Jo. Schmidii de nuditate hominum in triplici statu, integritatis, lapsus & post resurrectionem, Lipsi. 1706. Jo. Gottlieb Hardtii binas de nuditate exercitationes ibid. 1684. & Pauli Henr. Tillemanni de eo quod justum est circa nuditatem Jen. 1692. Dicuntur etiam quandoque nudi qui superiore veste modo carent, ut notatum in Ampliff. Cuperi observationibus p. 36. & à Borremansio de poëtis & Prophetis pag. 119. De Platonis lege nuditatem in Rep. sua svadente Jo. Baptista Crispus de Philosophis cautè legendis p. 411. sq. & qui Philosophum excusat Bessarion IV. 5. contra calumniatorem Platonis. De stolis beatorum, Rev. D. Samuelis Schelwigii diatriba exstat in lucem edita Gedani 1692.

XI. De more scindendi vestes in luctu & indignatione vide interpretes ad Num. XIV. 6. Jos. VII. 6. Judic XI. 35. Matth. XXVI. 6. &c. Æschylum Persis v. 1065. Cerdam & alios ad Æneid. V. 685. XII. 602. Pullæ vestis usus in luctu Athenis jam periculis tempore, ut docet Plutarchus de laude sui pag. 543. Carthaginenses luctu publico nigris pannis mœnia Urbis suæ circumdabant teste Diodoro Sic. lib. XIX. tom. 2. pag. 740. De Romanorum lugubri habitu, in mœre publico præsertim, consulendus Henricus Noris ad Cenotaphia Pisana diff. 3. c. 2. Nigris vestibus in luctu usi etiam Christiani vide Asterii homiliam I. in tomo I. auctarii novi Combessif. pag. 92. licet improbante Cypriano, de quo Franciscus Pithœus in Pithœanis p. 5. De vestibus sepulchralibus B. Jo. Frid. Mayeri diff. Gryphiswald, 1706. Confer etiam scriptores de luctu, infra capite ultimo à me laudatos.

XII. De vestibus militaribus & armis pauca quædam subjungenda restant. Ac de *scutorum* quidem forma quæ Hebræis in usu fuit consulenda Theodori Dassovii dissertatio ad titulum Celim §. 2. seq. Witeb. 1696. De gerro Scythico scuto præter græcos Lexicographos & interpretes Festi consule Scholia græca ad Lucianum tomo 2. pag. 32. Gerræ Persarum etiam scuta è viminibus contexta ut notat Adr. Relandus parte 2. diff. Misc. p. 186. De decumana, scuti majoris genere vide quæ

qvz viri docti ad Hirtium de bello Afr. cap. 29. & Festum. De *Parma clypeo*, *scuto*, *pelta*, *cetra*, (qvz Afrorum fuit) & *ancili* aliisque scutorum generibus agunt Aldus Manutius in qvz sitis per Epistolam tomo IV. lampadis artium Gruterianz p. 304. sq. Frid. Taubmannus ad culicem Virgilii p. 106. Lipsius l. 3. de militia Romana c. 1. & 2. & in analectis ad idem opus: Petr. Petitus lib. de mazonibus cap. 25. & 26. ubi singillatim de pelta. Mat Zimmermannus in analectis pag. 556. seq. Herm. Hugo lib. 2. de militia equestri cap. 4. Henr. Dodwellus in diss. postuma de parma equestri Woodwardiana, Oxon. 1713. 8. ubi etiam de aliis qvibusdam ornamentis vestibusque militaribus veterum Romanorum. Fortunatus Schachus lib. 3. myrothecii cap. 19. seq. qvi cap. 15. seq. fuse agit de Cerethæis & Pheletæis, quos milites & stipatores Regis Davidis à cetris & peltis ita distos contendit, quasi cetratos & peltatos dixeris. Confer D. Joh. Ben. Carpzovii & H. Opitii diss. de his Davidis satellitibus. De clypeis extat & diss. Jos. Waffii Angli, cui addendus Tobias Gurberletus libro de salis, cap. 12. seq. ubi de forma anciliorum qvz saltantes Martis Sacerdotes circumgestabant: Jo. Danielis Rami erudita diss. de Ancilibus Romanorum Hafn. 1706. Ez. Spanhemius pag. 167. ad Callimachum, qvi de clypeorum forma & appellatione, totoque eorum discrimine alibi accurate egisse se testatur. De Clypeorum aureorum usu idem Scacchus III. 22. Clypea votiva in templis suspensa &c. Salmaf. ad Trebellii Pollionem, Sponius p. 152. sq. Misc. ubi exhibet & illustrat clypeum votivum Scipionis Africani & p. 154. plura depromit è numis. Γωρυτός τοξυ θήκη, pharetra sagittarum, sagma scuti, Sirmond, p. 239. ad Sidon. Scuta ex plurimis sibi superimpositis laminis sive pellibus confecta observat Grævius p. 86. sq. in lectionibus ad Hesiodum. An tota ærea in usu fuerint disquirat Arcerius in notis ad Æliani Tactica p. 132. Insulam Cyprum s. uto Gallico similem esse affirmat Hyginus fab. 276. De scutis *ὑπεροῖς* oblongis Gallicis in acutum desinentibus Cangius ad Alexiadem p. 396. Idem de scutis per naves dispositis, ut pone illa milites tutiores pugnarent, p. 283. sq. ad Villeharduinum. Præ cæteris vero omnibus de omni genere scutorum consulendus Henr. Speelmannus in Aspidologia, Lond. 1654. fol. cum Nicolai Uptoni libro de studio militari, & Jo. à Bado aureo tractatu de armis, notisque Ed. Bissei. In clypeis imagines & insignia pingimur antiquissimus, de quo Rigaltius ad paginam 17. Tertulliani. Clypeus cum inscripto voto apud G. Hickeium diss. Epistolar. pag. 187. sq.

Summum dedecus habitum, si quis scutum abjecisset, de quo Lindebrogius ad Codicem Legum antiquarum p. 1476. & ego notis ad Sexti Empirici Pyrrhonias Institutiones lib. 3. sect. 216. De *galea, lorica*, & aliis similibus eorumque insignibus agit Alexander ab Alexandro lib. 1. genial. dierum cap. 20. Lipsius lib. 3. de militia Romana c. 1. & 5. & 6. De *loricis* textis Casaub. ad Sveton. Gallam cap. 19. & Joh. Clericus ad Exod. XXVIII. 32. De cultro venatorio, *spatha, machæra*, Rhodius p. 45. ad Scribonium sq. & Burmannus pag. 179. ad Petron. ubi & clypeorum gladiatoriorum effigies. De *sago, lacerna, penula, armilauza* Philippus Rubenius II. 12. electorum. De *paludamento* Imperatoris Lipsius lib. 2. de militia Rom. dialogo 12. De *telis, hastis, gladiis, pilo*, Gellius lib. 10. c. 25. & ad eum locum Proustius aliique interpretes, Turnebus lib. 19. aduers. cap. 32. Scaliger ad Varronem & Festum, Brodæus lib. 6. miscell. cap. 26. Lipsius lib. 3. & in analectis ad lib. 5. cap. 4. de militia Romana, & in electis lib. 1. cap. 7. De *bipenni*, cujus figuram exhibet *πέλεκυς* Simmiz, vide Barthium ad Statium tom. 2. p. 566. sq. Petrum Petitem de Amazonibus c. 32. Petronium Burmanni p. 627. & Joh. Carolum Schottum in nova explicatione apotheoseos Homeri p. 50. *bisacutam* vocat Gvilielmus Brito II. 305. Paterniaci apud Helvetios monstratur ephippium cum *stapede*, (*Steig, Biegel*) quo usus sit Julius Cæsar. Sed veteribus usum stapedis ignotum fuisse contendit Carolus Patinus in itinere suo Gallice descripto p. 269. sq. Vide tamen Vossium lib. 1. de vitis sermonis c. 7. De *equi cataphractis* præter Lipsium lib. 3. cap. 7. de militia Romana, Hermannus Hugo lib. 2. de militia equestri cap. 3. De levi & gravi armatura idem Hugo lib. 2. cap. 4. De *arcu Scythici* figura, cujus ap. varios scriptores mentio, post Scaligerum & Valesium disputat Huetius in notis ad Manilium p. 57. adde Scalig. ad Euseb. ubi de Græcis literis & quidem de Sigmate, Valesium ad Amm. Marcellinum p. 315. & confer arcus figuram apud Ez. Spanhemium p. 277. ad Callimachum, aliasque apud Perizonium ad Ælianum pag. 736. *Sica* figuram inquirat Barthius in aduers. p. 2634. sq. & Lipsius ad lib. 3. cap. 3. de militia Romana, ubi de *pugione*. *Pili* formam ex Rubenio & Lambecio exhibet Grævius ad Flori I. 18. apud quem *dolabra* imaginem quoque habes ex columna Trajana, ad Flori IV. 10. Gladio accinctum ire per publicum non licebat nisi militibus, vide ad Svetonii August. c. 26. & Petronium Burmanni p. 407. De ritu arma in sacris gestandi vel deponendi, vide Calycæri rituale tom. 1. p. 691. & Rev. Ottonis Kegelli diss. de gladio de-

ponendo ad baptismum Helmst. 1709. &c. De more arma gestandi vel deponendi inter epulas Gvil. Stuckius II. 29. 232. sq. & II. 34. p. 252. Antiquitat. Convivalium. De quinque modis jaculandi & arcum tenendi Valesius ad Ammiani XXV. 1. De usu tela veneno saturandi Freins-hemius ad Curtii IX. 8. 20. & Raph. Fabrettus ad columnam Trajanam p. 13. De *castibus* quibus usi pugiles, Ald. Manutius in quæstis per Epistolam tomo IV. lampadis Gruterianæ p. 312. sq. & Stephanus ad Saxo-nem Grammaticum p. 84. sq. Sed de universa pugilum & gladiatorum armatura videndi Petr. Faber & Hieronymus Mercurialis in athleticis atque gymnasticis, & Lipsius in libris duobus sermonum saturnalium. De rude quo donati gladiatores emeriti, consules Camillum Silvestrum ad Juvenalem p. 346.

XIII Varia acceptio vocabuli armorum movet me ut hoc loco etiam de insignibus & arte Heraldica non nihil subjungam. Atque antiquissimum quidem illum esse morem scuta insigni aliquo notandi, multis veterum locis clarissime patet. Ita Plutarchus in vita Alcibiadis pag. 198. tanquam singulare notat eum in scuto suo habuisse *ἔδεν ἐπίσημον τῶν πατρῶν, ἀλλ' ἔρωτα κεραυνοφόρον*, Idem in extremo libri de solertia animalium pag 985. ex Stesichoro refert insigne scuti Ulyssis fuisse delphinum. Confer Cerdam & alios ad illa Æneidos VII 657.

- - - *clypeoque insigne paternum*

Centum angues - - -

Tiraquellum de nobilitate p. 65. sq. Ulysses Aldrovandum Ornithologia lib. 1. p. 45. sq. & lib. 2. p. 96. sq. Stephanium ad Saxo-nem Grammaticum p. 102. & Acta Sanctorum Junii tom. 2. p. 562. At-tamen nondum constare affirmat Arnoldus Buchellius Epistola ad Petrum Scriverium, inter insignium Virorum Epistolas editas à V. C. Jan. Gvil. Meelio p. 128. ante annum à Christo nato millesimum hereditaria obtinuisse familiarum insignia, quorum originem Casanovanus in Originibus Gallicis *repetit à seculi decimi extremo, sive temporibus Hugonis Capeti Galliarum Regis, sub quo feuda hereditaria esse cœperunt & expeditiones cruciatæ in Palæstinam suscipi, quod etiam probatur Stephano Baluzio in Historia Genealogica Principum Aruernarum. Vide & Silve-

* Vide illas in *Armes & Herald.* De tempore autem quo Torneamenta sive Ludi equestres frequentari cœperunt, Sæculo X. post Christum natum, vide Memorias Trevolinæ A. 1706. p. 1597. sq.

Silvestrum de Petra Sancta S. I. de tesseriis gentilitiis Rom. 1638. fol. Inter Pontifices primum Bonifacium VIII. * insignibus usum esse observatum est. Insignia urbium, *γιορίσματα τῶν πόλεων* vocat Procopius lib. 4. Gothicor. Atque de ejusmodi insigni Casaubonus in Casaubonianis p. 141. accipit, quod Imperator Hadrianus super Æliz portam jussit Suis fortè poni simulacrum, teste Eusebio in Chronico Baron. ad A. C. 137. Catalogum plerorumque omnium scriptorum, qui de Arte Heraldica Latine, Gallice, Italice, Anglice scripserunt, Oxoniæ A. 1674. 4. vulgavit Agora quidam, cui etiam præter illos quos memorant Carolus Arndius in Bibl. Politico Heraldica Rostoch. 1705. 8. vulgata, multi ab illo præcipue tempore editi adjungi possunt, sed cum institutum meum alio me vocet, hic capiti præsentem finem impono.

* Menagiana Tomo 2. pag. 202.

CAPUT XIX.

De conviviiis & re cibaria veterum.

Scriptores generales de hoc argumento. 1. De modo accumbendi ad mensam vel assidendi. 2. De cœnaculis, mensis, lectis, poculis, patinis &c. 3. De tempore cibi capiendi. 4. De variis potus generibus. 5. De cibis omnis generis. 6. De abstinentia, frugalitate & luxu. 7. De variis ad mensam ritibus & de diribitoribus aliisque qui ad mensam operam suam conferebant. 8. Sacra mensa & hospitii. 9.

I.

AD convivia veterum & universam rem cibariam rectius intelligendam faciunt in primis *Josephi Laurentii* collectanea convivalia, secundum ordinem literarum digesta lib. 6. Polymathix pag. 464. sq. *Guilelmi Stuckii* præstantissimum opus † antiquitatum convivalium, quod Tiguri primum 1582. in fol. & novissime apud Batavos inter Stuckii opera Lugd. Bat. 1695. lucem adspexit. fol. *Andreas* quoque *Baccius* non prætereundus in opere haud usque

D d d d 2

quaque

† Laudat Lipsius Centur. 1. Misc. Epist. 65. Vide etiam II. 26.

quaque obvio de vinis, crevisis ac convivii antiquorum Rom. 1586. fol. libris VII. quorum *primo* agit de naturali vinorum historia, vinearum & vinorum cultu, cura, asservatione: *libro 2.* de vinorum facultatibus & differentiis: *tertio*, de usu & effectibus vinorum. *Libro quarto* de convivii, quo inter alia pag. 196. explicat Virgilianam descriptionem convivii Didonis, quæ occurrit Lib. I. Æneidos & pag. 202. sq. Homerum à Virgilio in descriptione convivii superatum esse contendit. Hic liber quartus longe auctior & in V. libros distributus postea separatim à Baccio editus est, & recusis tomo IX. Antiquitatum Græcarum Gronovii. Cæterum universi illius quod primum dixi, operis Bacciani *liber V. & VI.* agit de vinis Italiæ, *liber VII.* denique de vinis extra Italiam, & p. 352. sq. de cerevisiis & aliis potibus factitiis. *Julii Casaris Bulergeri* libros IV. de convivii qui primum prodire Lugd. 1627. 8. recufos invenies tomo 12. Antiquitatt. Roman. Grævii, in quo etiam pag. 133. occurrunt *Erycii Puteani* reliquæ convivii prisici, qui libellus lucem prius adspexerat Mediolani 1594. 4. & in ejus Amœnitatibus primo loco legitur sub titulo genialium sermonum. Lovanii 1615. 8. His addendi Potterus IV. 16. 20. Archzol. Tiraquellus ad Alex. ab Alex. V. 21. & Phil. Lud. Hannekenius de cura domestica Rom. pag. 72. sq. *Jani Cornarii* de conviviorum veterum Græcorum ritibus, moribus, ac sermonibus, cum ejus libello de amoris præstantia, & de Platonis ac Xenophontis dissensione produit Bas. 1548. 8. & à Gronovio deinde insertus tomo 9. Antiquitatt. Græcarum, in quo etiam exstat *Josephus Laurentius* de prændio & cœna veterum, & *Hieron. Mercurialis* de potionibus & eduliis antiquorum, & *Daubei* dissertatio de Conviviis veterum, inserta *Memoriis Trevoltinis A.* 1706. p. 480. seq. *Ludovici Nonii* vero Medici Antverpiensis diæteticon post primam editionem Anni 1633. longe locupletius lucem adspexit Antwerp. 1645. 4. & non indiligenter agit IV. libris de universa re cibaria antiquorum, merito hinc laudatum à Vignolio Marvillio in limine Tomi primi miscellaneorum literariorum & historicorum Gallice editorum. Ejusdem Nonii Ichthyophagia sive de piscium esu commentarius lucem vidit Antwerp. 1616. 8. & Jo. Erici Ostermanni de Vett. Romanor. convivandi ritibus Witeb. 1649. *Johannis* quoque *Manelphi* cœna Romana sive Urbana victus ratio huc spectat edita Rom. 1650. & ex antiquis *Apicii Calii* Latini scriptoris de opsoniis & condimentis sive arte coquinaria libri decem, & curiosissimum opus Naucratis Grammatici Græci *Athenai*, quod sub dipno-

sophisticon nomine notum est, & Latine versum à Natali Comite, melius longe etsi non usque quaque feliciter à Jacobo Dalechampio, denique eruditissimo Is. Casauboni commentario illustratum. Ex hoc Athenæo *Stephanus Niger* derivavit Musonium suum sive opus de nimio vitæ luxu atque nimia opsoniorum appetentia. Basil. 1532. 4. & tomo VIII. thesauri Gronov. De sacris epulis, peracto sacrificio fieri solitis præter Stuckium videndus *Jac. Gutherius* IV. 23. de jure veteri Pontificio tomo 5. Græv. & *Rudolphus Cudworthus* in librò edito Anglice, de genuina notione S. Cœnæ Dominicæ. Lond. 1642. 4. & 1676. fol. *Spencerus* III. 1. de legibus Hebr. cap. 7. De conviviis in sacrorum religiosorum ac scholasticorum munerum susceptione; *Stuckius* lib. I. c. 18. Antiquitatum Convivialium: & cap. 20. ubi de epulis inauguralibus Magistratum Principumque. De victu & conviviis veterum Germanorum videndus *Philippus Cluverius* Germaniæ Antiquæ lib. I. c. 17. pag. 121. sq. De veterum Hebræorum cibus & conviviis *Leydeckerus* XII. 7. de Rep. Hebr. *Augustinus Calmetus* diff. 3. præmissa commentario ad Ecclesiasticum, Paris. 1714. 4. & ex Judæis R. *Bechai* in libro *Schuleban Arba* de quo Collega & amicus noster clarissimus *Jo. Christophorus Wolfius* in Bibl. Hebraica p. 233. Cæterum sacra res, mensa hospitalis qua de re *Andreas Dounzus* notis ad S. Chrysostronium tom. 8. p. 356. De precibus & benedictione ad mensam *Quintilianus* declamatione 301. *adisti mensam; ad quam cum venire cœpimus, Deos invocamus.* Plura *Lindebrogius* ad Codicem Legum antiquarum p. 1363. & *Gretserus* de benedictionibus lib. I. cap. 13. De lectione super mensam, *Theophilus Raynaudus* tomo 13. Opp.

II. Apud vetustissimas gentes & antiquissimis temporibus non minus sedendi mos ad mensam obtinuit, quam accumbendi. Vide Interpretes ad Genes. XLIII, 33. I. Samuel. XX. 25. *Grotium* ad Matth. XXVI. 20. & ad I. Corinth. VIII. 10. *Henricum Hammondum* ad Matth. IIX. II. *Stuckium* II. 34. antiq. Convival. *Bonifacium* in Historia ludrica lib. 7. cap. 26. *B. Sebast. Schmidium* de Paschate p. 98. sq. p. 221, 237, 238, 242. & 409. *Sviceri thesaurum* & *Cangium* in ἀκρβι-
τον & ἀκρβιζεν. Propriam observationem in Herculis sacris notat *Macrobius* III. 6. Saturnal. epulari sedentes. De statione in agno Paschali edendo præter Interpretes ad Exod. XII. II. & Matth. XXVI. 20. videndus *Franciscus Burmannus* Parte II. Exerc. p. 383. sq. Non semper tamen illam obtinuisse, sed accubitus quoque deinceps tanquam

signum securæ libertatis, post Josuæ tempora adhibitum esse, multi sentiunt: confer Scaligerum de emendatione temporum p. 570. edit. ultimæ. Apud antiquissimos Græcos, ut ex Homero constat, non accubebant in tricliniis, sed in *δίφροις*, *θρόνοις*, *κλισμοῖς* sive sellis ad mensam insidebant, ut notavit Ez. Spanhemius ad Juliani Cæsaris pag. 11. & 300. & ad Callimachium pag. 229. seq. Apud Romanos militibus in usu fuit stantibus cibum capere. Vide Valesium ad Ammianum Marcellinum XXV. 4. pag. 423. edit. Parisiensis in Fol. Cæteri teste Varro- ne, Servio, Isidoro, primum assederunt mensæ, postea devicta Græcia accubuerunt, luxuriæ ita magis litantes. Adde Octavii Rubei memorias Brixianas Italice editas pag. 10. seq. edit. secundæ A. 1693. 4. & Josephum Laurentium lib. 1. Polymathiz diff. 8. Exstat & erudita Rev. Theodori Dassovii diff. de accubitu veterum Hebræorum ad agnum Paschalem Witteb. 1698. 4. Cæterum de modo & ordine accumbendi apud Veteres, de forma mensarum & trium lectorum, unde *triclinio* nomen, introductiqve in eorum locum Stibadii, quod in modum *Sigmati* semitrotundi excurrerat, videndus Salmasius ad Solinum pag. 1255. (886. edit. Ultrajectinz) & ad Historiam Augustam tomo 1. pag. 832. seq. Imagines veteres apud Lambecium lib. 2. pag. 1009. lib. 3. comment. de Bibliotheca Vindobonensi post pag. 10. & lib. 4. pag. 309. seq. & Dan. Nesselium in epitome Lambecii Parte I, pag. 88. Hier. Mercurialem in arte Gymnastica lib. 1. cap. 11. Pet. Aringhūm Romæ subterraneæ IV. 14. VI. 27. tomo 2. pag. 36. & 313. Sirmondum tomo 4. Opp. pag. 665. Vitruvium Jo. Laëti ad VI. 5. fol. 110. seq. Ciacconium de triclinio, & Fulvium Ursinum in appendice ad Ciacconium: Rom. 1588. 8. & Amst. 1689. 12. Pignorium lib. de servis pag. 194. & 156. Balduinum de calceo pag. 260. Nigronum de caliga pag. 81. vide etiam Lipsium Centur. I. Miscell. Epist. 65. Villalpandum ad Ezechielem tom. 1. p. 290. Camillum Silvestrum ad Juvenalis Sat. 2. vers. 120. Colomesii observationes sacras ad Johann. XIII. 23. Baccium de vinis p. 146. sq. Octavium Ferrarium II. 4. electorum, ubi Jacobi Sirmondi sententiam notis ad Sidonium expositam expendit. Ephemerides Gallicas Parisienses anni 1694. pag. 588. Svidam in *σκιμαλίω*, Weitzium ad Copam pag. 31.

III. Triclinium, cœnaculum, dixtam (sive Zxtam, ut alii vocant) describunt jam laudati Ciacconius & F. Ursinus, itemqve Hieronymus Mercurialis, quibus addes Joh. Bapt. Casaliū de tricliniis,

conviviis, hospitalitate & tesseris, (de quibus * etiam præclare scripsit Jacobus Philippus Thomasinus) Josephi item Laurentii collectanea de conviviis, hospitalitate, tesseris, & strenis, quæ ex ejus Polymathia, ut Casalii ex ipsius opere de ritibus veterum decerpta leguntur in tom. 9. Antiquitatum Græcarum Gronovii. De mensis, lecticis, lectis, & poculis veterum post Stuckium Antiqu. Conviv. II, 16. sq. & 34. quatuor diff. egit Vir Clariss. Theodorus Jansonius ab Amelooveen, quæ prodierunt Harderovici A. 1701. 4. De lectis & lecticis Johannes Alstorpius quas sub Ameloveenio defensitaverat dissertationes in libri modum auctas edidit Amst. 1704. 12. De mensis conferenda sunt quæ præclare notat Octavius Ferrarius II. 9. & maxime 17. electorum, qui c. 18. agit etiam de repositoriis ciborum apud veteres usitatis. De lectis idem cap. 26. ubi de capite aselli coronato posito in fronte lectorum, tricliniarium. De lecticis etiam nonnulla Scacchus III. Myrothec. c. 28. sq. De lectis, sellis curulibus, cathedris sedilibusque veterum. *Στόνοις, κλισμαῖς, δίφροις* Athenæus V. pag. 192. Lipsius electis lib. 1. cap. 17. & 19. Valerius Chimentellius opere de honore bisfelli, quod ex edit. Bononiensi A. 1666. 4. recusum existat tomo VII. thesauri Græviani. Idem Chimentellus Johannis Baptistæ Donii ineditam de scabellis diatriben commemorat, de quibus agit etiam Aldus Manutius tomo 4. lampadis artium Gruterianæ pag. 300. quemadmodum de lectulis cœnatoriis eorumque stragulis ac culcitis Baccius in opere de vinis pag. 137. seq. & Sigonius ad Livium 39. 6. Casauboni affectus de veterum lectis & stragula veste commentarius lucem nunquam vidit, in quo auctor doctissimus testatur se pluribus egisse de *χαμῆνία & σκληροποιτία*, notis ad Capitolini Antoninum tomo 1. p. 293. De mensis delphicis, monopodiis, abacisque ex quibus vina ministrabantur, vide quæ notant viri docti ad Alexandrum ab Alexandro lib. 1. c. 19. & Philippus Rubenius lib. 1. elector. cap. 34. De mensa Solis (offene Taffel) apud Æthiopes, ad quam accedere cuilibet fas erat & epulari, Herodotus III. 18. & G. Nicolaus Kriegk in singulari diff. Jenæ 1703. De Ahasveri Regis Persarum pretiosis lectis stragulisque agunt interpretes ad Esther. I. 6. Quod autem eodem loco pavementum smaragdino & Pario lapide stratum fuisse legitur, hinc Musivorum Operum Originem è Persia repetit Johannes Ciampinus in Parte I. veterum monumentorum cap. 10. De more in rosis sive pulvillis rosa fartis cubandi J. F. Gronovius

* Vide supra cap. XVII. 4.

vius ad Senecam de vita beata cap. XI. De vasis cibariis, vinariis, poculis, Pancirollus I. 58. sq. Var. lect. De cornuum usu pro poculis Josephi Lanzani diff. inserta Museo Minervæ Venetæ tomò 2. p. 385. sq. ubi de more pocula præbendi.

IV. Perfas semel tantum per diem, idque sub cœnæ tempus cibum capere solitos, docet Stanleius ad Æschylum pag. 767. quæquam Ammiano teste XXIII. ult. p. 383. ed. Paris. *Perse*, (de longe juniore ætate loquitur) *quando volunt, cibum capiunt, venter illis solarium est.* Sauro-matas tertio quoque die cibum capientes memorat Plinius Hist. naturalis lib. 7. cap. 2. Gellius IX. 4. Græci uno die sæpius comedebant & Romani quoque, vide Nonii diæteticon p. 13. sq. ubi morem illum frequentius modico cibo utendi longe salubriorem esse contendit quam si quis semel graviore cibo sese ingurgitet. Romani antiquissimi fere semel de die cibum sumserunt, ut ostendit Joh. Rualdus ad Plutarch. pag. 139. sed postea & ipsi sæpius una die cibo usi sunt. Confer Octavium Ferrarium II. 23. electorum. Mercurialem IV. 17. Var. lect. & II. 21. Stuckium lib. 1. cap. 11. sq. & Joseph. Laurentium c. 19. Polymathia libro 4. Hinc nomina jentaculum, prandium, merenda, cœna, comessatio. Vide Vossii etymolog. in his vocibus: Joh. Bonam p. 454. Operum. Baccium lib. 4. p. 130. sq. & è veteribus Plutarchum lib. 8. symposiacon cap. 6. In-tempestiva convivia sunt ultra tempus vel in noctem protracta, ut idem Ferrarius loco laudato docet. De antecœnio priscis usitato propomate-que sive promulside Laurentius lib. 1. Polymathia diff. 7. de prandio diff. 8. Impomenta veteribus, Festo teste, dicta quæ post cœnam mensis imponebantur. In Italia & Sicilia bis per diem cibo impleri solitos homines Platonis testimonio constat Epist. 7. ad Dionis amicos, qui mos etiam apud Judæos & plurimas alias gentes obtinuit, ita tamen ut apud Hebræos, Græcos & Romanos legitimum ac præcipuum esset cibi tempus *cœna*. De more portiones ciborum æquales convivis distribuendi, unde ipsum *juris* vocabulum pro æquo usurpari cœpit, vide Svidam in *day τη* & *dayтρός*. Partes convivis dabantur pro illorum dignitate vel voluntate Convivatoris præstantiores aut duplæ vel quadruplæ. Vide Joh. Henrici Maji, filii, observationes sacras lib. 2. p. 36. sq.

V. *Dapes* proprie dicebantur Deorum, *epula* vero hominum, ut docet Georgius Henr. Ursinus in observatt. Philologicis cap. 6. *Vulgatus* quoque mos fuit Diis in cœna libare, de quo Baccius p. 192. De Vi-
nis

nis ejusque usu & abusu Adriani Turnebi liber recusus exstat ad calcem libri Meibomiani de cerevisiis, & tom. 9. Antiquitat. Græc. Gronovii. Præter Baccium, Noniumque & alios medicos hoc argumentum tractantes, in præsentibus tantum notabo Vina antiqua Consulium nominibus adscriptis commendata, ut notat Barthius tom. 1. ad Statium p. 398. Vinum etiam fumariis superpositum fumoque reconditum, ut ita exsiccatum & cruditatibus liberatum, firmiter fieret & per plures annos integrum permaneret, quod fumosum salernum dicitur Tibullo lib. 2. elegia 1. Meminit etiam Horatius, ad quem conferes ubi lubebit Lambinum tomo 1. pag. 242. & tomo 2. pag. 184. ubi de uvis fumo duratis, Baccium lib. 1. de naturali vinorum historia cap. 16. Crenium lib. 10. animadvers. pag. 58. sq. Mercurialem in Variis lect. qui & alia de vinorum usu apud veteres, eorum refrigeratione, percolatione &c. præclara annotavit, & lib. 1. cap. 15. agit de Pithægiis sive vinaliis festis. Videndus etiam Remb. Dodonæus in Historia vitis viniqve, & de saccharis vinis Rhodius ad Scribonium p. 196. sq. De vino capparino Buxtorfius Lex. Talmudic. p. 2098. Vini adusti sive spiritus vini repertor Raimundus Lullus. *Sicera* Hebræo sermone vocantur μέθυσμα quodcumque sive potionem quæ inebriare potest, ut notat Methodius apud Photium Cod. 237. licet Andreas Schottus Isidorum, Hesychium, Zonaramque secutus, verba: μετὰ τὸν οἶνον τὸν ἐξ ἀμπέλων ambigue vertit: *Sicera est quicquid extra vinum è vite expressum inebriat.* Sane Hieronymus Epist. 2. docet ea voce comprehendi omnem potionem quæ inebriare potest, itaque non tantum hydromeli, Oenomeli, cerevisiarum omne genus, vinum expressum ex aliarum arborum fructibus, pomorum, pirorum & palmarum, * sed & vinum expressum ex uvis, licet hoc exceptum velit Meibomius lib. de cerevisia cap. 3. & veteres quidam hoc facere videantur, ut Nazianzenus Orat. 14. p. 230. ἐκ ἀπὸ σικέρας ἢ ἀπὸ οἴνου. Adde Crodogandi regulam Canonico-rum à Luca Dacherio tomo 1. spicilegii editam cap. 62. Interpretes ad Levit. X. 19. Luc. I. 15. Abrah. Scultetum lib. 1. exercitationum Evangelicarum cap. 16. Menagii Orig. Gallicas in cidre. Leydeckeride Rep. Hebr. tomo 1. p. 677. Stuckium III. 9. Antiqv. Conviv. De *dodra* notæ ad Ausonii Epigr. 85. & 86. De *celia* Boxhornius Epist. p. 292 sq. Adrianus Junius II. 12. animadvers. Lindebrog. ad Ammian. 26. 8. pag. 63. seq. μελίτιον potus è quercu. Plutarch. Coriolano f. 214. *Cœlia*

E e e

Gre-

* Secundum Theophilum Antiochenum initio allegor. in Lucam, proprie *sicera est succus ἀσβυι*. Confer Clariss. Relandum parte 2. diff. Miscell. pag. 301.

Gregorii Tur. *Decoſta* Neronis Vide Cerdam p. 427. Adverſar. S. De cereviſiæ uſu & unde ita dicta, quæ Ægyptiorum Zythus, זיתוס in Miſhna tomo 2. p. 142. Hiſpanorum celia ſive ceria, aliis curmi, cedrelea, brythum, biera, hala (hodie Suecis Oely) Sabaja (Pannoni-
 orum vide Valeſ. ad Ammian. 26. 8.) camum, ſidra &c. Vide Adri-
 anum Junium hiſtoriæ Batavæ cap. 15. Voſſium de vitiis ſermonis latini
 p. 7. & in Etymologico, Chriſtoph. Colerum c. 10. Parergon, Martin.
 Schoockium & Baccium de cereviſiis antiquorum ſupra jam laudatum,
 Remberti Doonæi Episto-
 las, frugum hiſtoriæ ſubjunctas Antwerp.
 1552. 8. Jo. Henr. Meibomii librum de cereviſiis potibusque & ebra-
 minibus extra vinum aliis, editum Helmſt. 1666. 1671. 1688. 4. Lin-
 denbrogii & Cangii glosſaria in *cereviſia*. Menagii origines Gallicas,
 in vocabulo *biere* & *cervoïſe*: Georg. Caſp. Kirchmaieri diſſ. de Vett.
 Celtarum Celia, Oelia & Zytho. Witeb. 1695. De calidæ potu vete-
 ribus frequentatõ & in deliciis habito videbis Lipſium in electis lib. 1.
 cap. 4. Freinſhemii libellum ſingularem de hoc argumento Argen-
 torat 1636. 8. & tomo IX. Gronov. & Octavium Ferrarium I. 12. elector.
 ſeq. ubi reſellit Mercurialem qui I 8. Variar. veteres calida uſos nega-
 verat. Agit ibidem Mercurialis de more veterum vina & aquam refri-
 gerandi, & cap. 7. de vino per muſtum vel lixivium vel tortivum recen-
 tato. & II. 13. de condituris vinorum, adde Stuckium III. 6. ſq. Antiqu.
 Convival. & Vincentium Butium de potu calido frigido & temperato,
 Rom. 1635. & T. XII. Græv. De potu frigidæ & intrito (*Kalteſchale*) D. Wil-
 helmi Huldrici Waldſchmidii, Medici Kilon. diſſertatio, A. 1712.

VI. De variis panum generibus agit Henricus Nicolai tra-
 ctatu de pane, Dantiſci 1651. 4. Joſephus Qyercetanus in Diætetico
 Polyhiſtorico, Joh. Sigismundus Elsholtius in Diætetico Germanice
 edito Berolin. 1682. 4. pag. 94. ſeq. Bonifacius lib. 9. hiſtoriæ ludicræ
 cap. 5. ſq. Joachimus Strupp in Sitopotiamatechnica ſive de modo
 panem & potum ex variis rebus præparandi Francof. 1574. 4. Georg.
 Gotlieb Piſchmannus in libro Germanice edito Lipſ. 1700. 8. de ſimi-
 la ſive farina ſimiliari, quæ in Sileſiæ loco quodam è terra enata fuerat,
 pag. 23. ſq. 61. ſeq. & 103. De pane cinericio & modo eum præparandi
 Bochartus tomo 1. hieroz. p. 326. ſq. De pane biſcocto Henelius c. 45.
 otii Uratiſlav. & Barthius 35. 19. Adverſariorum. De quadrapanis
 ſive more panes quadriſida decuſſatos incifione coqvendi ut hodieque
 fit in durioribus panibus rotundis apud Svecos, vide Weitzi-
 um ad Mo-
 retum pag. 93. ſq. Panis ſubcinericii prunis & cineribus cooperti & cru-
 cibus

cibus signati ita ut per quadras quatuorpartiti viderentur, meminit Gregorius M. lib. I. Dialog. cap. II. Artopta sive artocopus apud Juvenalem Sat. 5. panis nomen est non servi. Vide Octav. Ferrarium II. 10. elect. De ritu panem frangendi Grotius ad Actor. XXVII. 35. De *pistoribus* † & *panariis* Woverius ad Minutium Felicem pag. 19. Bartholinus de medicis poetis pag. 56. sq. Pignorius in libro de servis & Raph. Fabrettus ad columnam Trajanam. *Marcipanes*. à Marco Apicio dicti ut notat Bonifacius lib. 9. cap. 5. historiz ludicræ. *Literis Marzapanis* respondere i. e. claris ac perspicuis verbis tanquam literis uncialibus quales ad bellaria fiunt ex saccharo & polenta. Papebroch p. * 41. II. Propylzi ad Acta Sancto Maji. *Moretum* genus edulii è caseo lacte & herbis olentibus quo rustici olim utebantur, describitur singulari carmine Septimii Sereni, quod inter Catalecta Virgilio legitur, & à Scaligero, Lindebrogio & Weitzio illustratum est. *Maccaroni*, simile propemodum genus cibi est è caseo, butyro, farina compaginata efformatum, & Athenæo jam memoratum, de quo Menagius in Origg. Gallicis, ubi notat Maccarones Gallicos optime sapere, Italicos esse insipidissimos, unde apud eos homines rudes & insipidos vocant maccarones, quemadmodum etiam versus ludicri ac rudes ad risum movendum elaborati vocantur maccaronici, de quibus Naudæus in dialogo, cui titulus Mascurat, & qui id genus scribendi improbat Vavassor in libro eleganti de ludicra dictione. De *Oglia poderida* (vulgo olopaderie) agit Baccius pag. 165. de vinis. Bellaria saccharo condita Itali nominant *confetti* atque inde Græci quoque recentiores *κυφέρα*, & *κονφέρο*, ut docet Cangius in glossario. De *paccimadio*, quod *mazzæ* genus est, idem Cangius in glossario utroque. De *butyro* exstat singularis tractatus Martini Schoockii Ao. 1664. 12. cui addes Barthium LIII. 14. Adversariorum. Idem Schoockius libellum de *casei aversatione* subjecit. *Calypsones* (Mandel-Torten) ab inventrice Calypsone sic dicti, cujus mentio apud Homerum in Odyssæa. De *farciminum* variis generibus adeundus Gesnerus in opere de animalibus quadrupedibus p. 1031. De *buccellato* Henelius c. 45. Otii Uratislaviensis. De Creophagia sive *carnis* esu etiam ante diluvium licito, contra Grotium ad Genes. IV. 3. & Curcellæum de esu sanguinis inter Christianos, disputat Heideggerus in libertate Christianorum à lege cibaria veterum de sanguine & suffocato, & singulari diff. Joh. Andreas

E e e 2

Dan-

* Recentem usum & rationes artis pistoriæ nostra ætate, quam diligentissime exposuit auctor libri Norimbergæ A. 1713. 8. editi, sub titulo Alexii Sinceri wühl beschender Becker.

Danzius Jen. 1709 De carne porcina Judæis prohibita Grotius ad Matth. VIII. 31. Similiter illis multorum aliorum animalium carne vesci interdictum, sed apud alias gentes nihil tale, itaque carnis etiam caninæ, fininæ, camelinæ usum pro cibo obtinuisse notat Mercurialis Var. lect. II. 5. Abstinencia à piscibus antiquitus religiosior multis visa, non Ægyptiis modo sed etiam aliis. Vide Vossium IV. 23. & 51. de Idololatria. *Olim vesci piscibus, inquit Erasmus libro VI. Apophthegmatum, pro deliciis habebatur, dicebanturque Opsophagi. Nunc ea res magna est sanctimonia.* De Harengis seu Halecibus num antiquis noti in cibum, disquirat Martinus Schoockius singulari de illis diatriba. De cibis militariibus Romanorum aliorumque Simon Majolus in Colloquiis Canicularibus p. 549. sq. 714. edit. in fol. Panes *Φοινικικῆς* sive ex palmis & carnes suspensas, in vini sæce compositas, sed & sale conditas aliaque in usum, oblivionis tempore recondere suadet Philo libro V. polioreticon p. 86. De salis usu apud veteres, Jo. Langius II. 32. Epist. medicinal. nam Ægyptios quidem illo abstinuisse testatur Plutarchus VIII. 8. sympos. De panis & salis usu in sæderibus Stuckius lib. I. c. 30. de symbolis seu erano & collatione in conviviis idem I. 34. & Casaubonus ad Theophrasti characteres.

VII. Convivator ne an convivæ gratias agere debeant, extat elegans disceptatio Poggii Florentini. De structoribus, scissoribus, carptoribus, diribitoribus, infertoribus, chironomis vide quæ Viri docti ad Juvenal. V. 121. Petronium Clariss. Burmanni p. 153. sq. Pignorius de servis, Popma de operis servorum, Stuckius Antiquit. Convival III 3. De parasitis idem II. 4. De anagnostis ad mensam, sermonibus, lectionibus convivalibus, gryphis & quæstionibus proponi inter pocula, & consultationibus suscipi solitis idem Stuckius III. 17. 18. 19. Exempla eruditorum conviviorum è veteribus nobis dant Plato, Xenophon, Plutarchus in quæstionibus Symposiacis, Athenæus in Dipnosophistis, Macrobius in libris Saturnalium qui in multis Plutarchum expressit. De pueris ministrantibus ad mensam, erudita dissertatio inserta est Memorii Trevolkinis A. 1709. mense Novembri pag. 1921. sq. Confer Nazianzenum Orat. XVI. p. 249. ubi etiam videas follibus eos ventum excitasse super capita convivarum, *ὑπὲρ κεφαλῶν ἀνεμων γαῖς ριπίσι σοφισομένους.*

VIII. De luxu Græcorum Stephanus Niger jam supra mihi memoratus

moratus, tomo VIII. Gronov. De Romanorum luxu in mensa & vestibus Lipsius IV. 9. de magnitudine Romana, Joh. Meurfii Roma luxurians Lugd. Bat. 1605. 4. & auctior Hafniæ 1631. 4. & tom. VIII. Græv. Georgius Hackewill erudito opere Anglice edito Lond. 1635. f. cui titulus: Apologia pro potentia providentiaque DEI. Hic libro IV. agit de Romanorum gulositate, pag. 407. -- 439. uti de luxu in ædificiis ac suppellectile pag. 441. -- 461. in ornatu & vestibus pag. 461. sq. Pluribus etiam eodem libro persequitur Romanorum crudelitatem pag. 371. sq. avaritiam p. 397. arrogantiam p. 480. adulationem p. 477. & ingrati animi vitium p. 483. Nec tantum saporum odorumque sed colorum etiam varietate & mistura delicias olim in cibis captasse helluones, notat S. Nilus narratione 3. pag. 31. sq. edit. Possini. Auri pulvere consperfas dapes observat Stephanus ad Saxonem Grammaticum p. 70. sq. E fistulis & fonticulis imber veluti quidam odoratus ungenti, & vini sparsus de quo Josephi Lanzoni, Medici Ferrariensis Epistola circa *l'uso antico delle fontane nelli convitti è nei Teatri*, tom. 3. Musei Minervæ Venetz p. 86. sq. Confer quæ de ungentorum usu in cibis & convivii Stuckius III. 15. Antiquitat. Convivalium, & de Gallorum luxu Sirmundus tom. 1. Opp. p. 843. Extant tamen etiam exempla frugalitatis antiquæ, de quibus Valerius Max. II. 5. 5. & Alexander ab Alex. genialium dierum III. 11.

IX. De benedictione & precibus ad mensam Jac. Gretferus lib. 1. de benedictionibus cap. 13. qvi cap. 14. morem propinandi & bibendi in salutem atq; sanitatem alterius nihil aliud esse ait quam benedictionem ejusmodi, petitionemque benedictionis cujus etiam meminit Nazianzenus Orat. III. p. 85. *ψυχροφόρω κύλιμι χριστόν ἐπιπέειν μετὰ τὸ σφραγίσθαι, ἀνω βλέψαντας, ad aqua poculum sublati in altum oculis Christum addito crucis signo appellare.* Ut mos invaluerit bibenti acclamandi *ἑσείας, vivas*, S. Nilus lib. 2. Epist. 311. inde ait accidisse, quod multi merum intemperantius bibentes mortem subito oppetierint. Confer de illo more Frid. Fornerium I. 3. de temulentia & ebrietate c. 16. Stuckium III. 10. sq. & 13. sq. Ferrarium VII. 13. de acclamationibus veterum, Ratterhusium sacrar. lectionum IV. 6. & Petium de Nepenthe Homericæ, &c. De sacro jure mensæ atque hospitii apud veteres vide Stephanium ad Saxonem Grammaticum p. 41. 102. sq. Joh. Schilteri *Ἐμακαρίτησ* diss. & Rev. D. Jo. Francisci Buddei Theologiam Moralem pag. 704.

CAPUT XX.

De Nuptiis, Puerperio, Natalitiis, Familiis
& Nominibus.

Qui de nuptiarum ritibus univēse scripserunt. 1. De dote. 2. Sponsaliis, benedictione, proclamatione. 3. Num potestati Ecclesiasticæ apud Christianos subiectum sit matrimonium. 4. De variis ritibus nuptialibus. 5. De gradibus prohibitis. 6. Divortii. 7. Abstinentia conjugum. 8. Cælibatu. 9. Secundis nuptiis. 10. Polygamia. 11. Natalitiis, Puerperio, nutricibus, &c. 12. De cum virginum & adolescentium. 13. De Genealogiis & familiis. 14. Genera cognationis & adoptio. 15. Nomina Hebræorum, 16. Græcorum. 17. Romanorum &c. 18.

I.

DE sponsalibus, nuptiis ac divortiiis Hebræorum præ cæteris diligenter & accurate egit *Job, Seldenus* libro V. de jure Nat. & in uxore Hebraica & *Job, Buxtorfius* in exercit. de sponsalibus & divortiiis Hebræorum, & in Lexico Talmudico voce שֵׁרָק ubi de desponsatione &c. Spectant & huc Tractatus Talmudicus *Kriduschin* de sponsalibus, tomo 3. p. 359. *Cetuboth* * five de dote litterisq; matrimonialibus tomo 3. *Surenhusianæ* edit. p. 56. & alii quidam Codices eodem volumine comprehensi. Videndus quoque *Augustinus Calmet*, *Benedictinus Monachus* in diff. de sponsalibus nuptiisque Hebræorum adjuncta ejus commentario in Canticum Canticorum, Paris, 1713. 4. De ritibus variis ad fœminas, singillatim menstruatæ pertinentibus, *Abramiam ben Dior* in libro שְׁעָרֵי הַנֵּשִׁיב & *R. Benjamin Meardon*o, de quo doctissimus *Wolfius* noster p. 245. *Bibl. Hebraicæ*. De Chuppa Hebræorum, sub qua sponsus cum sponsa solenni ritu à sacerdote Hebræo jungitur, videndæ *D. Joh. Benedicti Carpzovii* disputationes *Academicæ* pag. 411. sq. qui exinde putat illustrari illud ἐπισκιάζων apud *S. Lucam* I. 35. De primogenitorum redemptione apud Hebræos, *Ritangelius* ad calcem libri de ritibus Paschalibus. Græcas & Romanas

Anti-

* Hunc tractatum Talmudicum de contractibus matrimonialibus etiam separatim cura *Latina* versione sua edidit *M. J. F. Faust*, *Argentoratensis*, Basili 1599. 4.

Antiquitates nuptiales breviter alphabetico ordine complexus est *Josephus Laurentius* lib. 6. Polymath. pag. 481. seq. Ejusdem libellus de sponfalibus & nuptiis antiquorum, qui tomo VIII. Antiquit. Græcarum Gronov. exstat, petitus est ex ejusdem polymathiæ lib. 3. Synopsi 8. quemadmodum *Jo. Bapt. Casalius* de ritu nuptiarum ac de jure connubiali veterum, quæ in eodem volumine occurrit, decerpta est ex ejusdem Casalii opere de ritibus veterum. De Græcorum nuptiis agit *Potterus* IV. II. Archæol. De Romanorum B. Phil. Lud. Hannekenius diff. 1. de cura domestica Romanorum. *Barnaba Briffonii* liber eruditus de ritibus nuptiarum recusum est in tomo VIII. Grævii. Præterea idem argumentum tractarunt *Anton.* & *Franciscus Hottomannus*, * *Albericus Gentilis*, præcipue *Andreas Tiraquellus* in opere de jure connubiali, & qui in tomo IX. Oceani Juris sive tractatus tractatum exstant, in quo etiam *Briffonius* jam laudatus, quibus addes *Henrici Broveri* Jcti Leidenfis de jure Connubiorum libros duos, quod præclarum opus cum præfatione *Petri Burmanni* recusum est Delphis 1714. 4. *Antonium Gvibertum Costanum*; cujus librum de sponfalibus, matrimoniis & dotibus refert *Clariss. Struvius* in Bibl. Antiqua tomo 1. pag. 186. Alexandrum ab *Alexandro* lib. 2. Genial. dierum cap. 5. *Bonifacium* lib. 1. hist. ludricæ cap. 63. *Casalius* de urbis Romæ splendore p. 293. *Caspar* quoque *Sagittarius* in libro postumo de excerptis adornandis testatur se post *Briffonium* & alios viros doctos melle ipsa majus spicilegium de ritibus veterum nuptialibus collegisse, quod num lucem visurum sit dicere nequeo. Prolixè etiam de ritibus nuptialibus omnis generis & gentium variarum disputat *Caspar Calwoer* libro primo ritualis Ecclesiastici & *Frid. Julius Rottmannus* in rituali nupturientium, Germanice edito Bremæ 1715. 8. De Nuptiis veterum Christianorum liber *Joach. Hildebrandi* lucem vidit Helmstad. 1656. 1661. 1702. 4. Consulendus etiam *Johannes Filescus* in uxore justa, Paris. 1630. 8. & lib. 2. electorum p. 271. seq. De sponfalibus nuptiisque Imperatorum, Regum, Principum, earumque variis solennibus videndæ *Francisci Modii Pandectæ triumphales* tom. 1. lib. 5.

II. De dote, dotalibus, paraphernis, receptitiis, sive morgematica ut recentiores vocarunt, vide *Josiam Mercerum* ad *Aristæneti* Epi-

* *Briffonii* de veteri ritu connubiorum, *Antonii Hottomanni* de veteri nuptiarum ritu, & *Francisci Hottomanni* de sponfalibus, de ritu nuptiarum & Matrimoniorum & de spuris ac legitimatione, junctim edita Lugd. Bat. 1641. 12.

Epistolas pag. 214. Alciatum lib. 1. Parergon. cap. 2. Perizonium in Triade diss. pag. 113, seq. Frid. Spanhemium in historia Jobi cap. 15. Salmasium de modo usurarum c. 4. p. 138, seq. Lindebrogium ad Leges antiqvas p. 1391. ubi dotem à sponso non sponsa datam observat: Justum Fontanini in Vindiciis Antiqvorum diplomatum pag. 254. Cerdam. cap. 131. Adversar. Langbœnium in notis ad Longinum pag. 35. Allatium de Georgiis pag. 374. Cotelierium tomo 3. monumentorum Ecclesiæ Græcæ pag. 657. *Ανακαλυπτερα* Diodoro Sic. V. pag. 286. *ἀνακαλυπτήρια* Scholiasti Euripidis Oreste vers. 294. De *ὀπτηρίοις* sive donis quæ *ἀνακαλυπτήριοις* data, tertio à nuptiis die, Ez. Spanhemius p. 180. ad Callimachum. Apud Hebræos quidem uxori dotem afferebat maritus, vide interpretes ad Genes. XXIX, 19. & XXXIV, 12. quod etiam apud veteres Germanos obtinuisse Tacitus autor est, confer Bernegger. qv. 93. ad Tacitum. Aliæ gentes ut Japones hodieque, ne imperiosas uxores nanciscerentur, similiter à dote abstinerunt, ut notat Mottranus Vayerus tomo 13. Opp. pag. 274. Singulare est quod Herodotus narrat quandam veluti fœminarum auctionem quotannis factam esse apud Babylonios, ita ut ex formosarum pretio deformes dotarentur, vide l. 1. cap. 196. & similia apud Melam lib. 2. cap. 2. Ælianum lib. 4. c. 1. Var. Hist. Berneggerum ad Justin. XVIII. 8. 4. Freinshem. ad Florum III, 9. 12. Lacones nuptias contracturi cum virginibus in obscura quadam domo includebantur, & quam quisque cepisset, indotatam abducebat. Confer Meursium Misc. Lacon. lib. 2. cap. 3. Adymachidæ Libyæ populi virgines nupturas Regi suo exhibebant si vellet ea usuro. Herodot. IV. 168. Gallorum veterum nuptiæ *per solidum & denarium*, cujus effigiem habes apud Edmundum Martene lib. 1. parte 2. de antiqvis Ecclesiæ ritibus p. 607. ubi etiam de annulo pronubo.

III. De *sponsalibus* apud Græcos, eorumque cerimoniis, tum paranympis & domiducis J. Philippus Pfeifferus in Antiqvit Græcis p. 615. seq. De confarreatione apud Romanos præter Brissonium, consules Lipsium ad Taciti IV. Annal. 16. Indorum *γαμικὸν χρεῖσμα* memorat Philostratus III, 1. De usu & coëmptione, Boëthius ad Topica Ciceronis lib. 2. pag. 779. jus connubii id. p. 783. Apud Christianos semper nuptias præcessit Hierologia sive *benedictio Sacerdotalis*, ut docet Tob. Pfannerus lib. 2. Observat. Ecclesiasticarum c. 7. Adeoque Tertullianus de pudicitia c. 4. testatur occultas conjunctiones & non prius apud Ecclesiam professas, juxta mœchiam & fornicationem periclitari.

Apud

Apud Hebræos pariter & alias gentes ejusmodi solennis ac sacra confarreatio in usu fuit. Confer Tertullianum II. 9. ad uxorem; Benedictinos ad Ambrosium tomo 2. p. 844. Grotium ad Matth. XXV. 1. Henr. Christ. Hochmanni tractatum de hoc argumento, qui recensetur in Novellis Reipubl. Literariz A. 1686. pag. 775. prodiitque Altdorfi 1685. 4. Petri Mulleri Jcti & D. Samuelis Schelwigii de antiquitate & B. Christ. Kortholti de necessitate consecrationis nuptialis, Kil. 1690. Gretserum de benedictionibus lib. 2. cap. 43. Joh. Dougthejum in analectis sacris ad Malachiz II. 14. Plures ordines sive formulas veteres benedicendi Nuptias subjunxit Edmundus Martene ad calcem partis secundæ libri I. de antiquis Ecclesiæ ritibus. Etiam sponsis apud Græcos mos sacra facere atque *Σύειν προτέλεια* ut loquitur Plutarchus in narrationibus amatoriiis p. 772. Confer quæ de sacris ante nuptias fieri solitis Potterus Archæolog. Græc. p. 609. & Jo. Boivinus p. 785. ad Niceph. Gregoram, ubi habes *Σύειν τὰ ανακαλυπτήρια*. De proxenetis (Grenywerbern) qui etiam *προμνηστορες, προμνημένοι*, auspices nuptiarum, (not. ad Chrysoft. tom. 8. edit. Savil. p. 327. eorumque præmiis vide quæ viri docti ad Digesta lib. 50. tit. 14. de proxeneticis. Ritus *proclamationis* ante nuptias recentior est, & quandoque propter certas causas omittitur, quæ de re vide B. Joh. Mullerum in defensione Lutheri defensi cap. 6. & D. Luderum Menkenium in exercitatione de omiſſa proclamatione Sacerdotali, edita Lipsiæ A. 1703. Communiter primum receptus hic mos in Occidente videtur post Concilium Lateranense undecimum (A. C. 1215.) cujus capite 51. * Innocentius III. statuit, ut cum matrimonia fuerint contrahenda in Ecclesiis, per presbyteros id publice proponatur, competenti termino præfinito, ut intra illum qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ipsi presbyteri nihilominus investigent-utrum aliquod impedimentum obſiſtat: cumque interea apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus expresse interdicitur, donec quod fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis. De validitate conjugii per benedictionem Sacerdotis depositi consummati, disquirat D. Christianus Thomasius singulari dissert. edita Lipsiæ 1689.

IV. Legibus civilibus, non potestati Ecclesiasticæ subjacere matrimonium contendit & ex antiquitate confirmare conatur Marcus

F f f f

Anto-

* Allegatur in decretalibus lib. IV. tit. 3. cap. 3. de clandestinis desponsat. Male quidam citant Concilium Lateranense A. 1039.

Anton. de Dominis lib. 5. de Republ. Eccl. cap. 11. & post Hennequinum Jo. Launojus, in libro, qui inscribitur regia in matrimonium potestas, sive de jure secularium Principum Christianorum in sancendis impedimentis matrimonium dirimentibus, Paris. 1675. impugnatus à Dominico Galesio in tractatu cui titulus: Ecclesiastica in matrimonium potestas. Launojus amicis suis saepe testatus est librum illum se scripsisse invitum & contra animi sententiam jussu superiorum, ut refert Ancillonius in Miscell. criticis tom. 2. p. 330. Galesio tamen opposuit librum, qui inscribitur: Contentorum in Galesii Ecclesiastica in matrimonium potestate erratorum index, Paris. 1677. 4. Mediam sententiam defensavit Jo. Gerbadius Theologus Sorbonicus in tractatu irenico Gallice edito de potestate Ecclesiae & Principum in impedimenta matrimonii, cum praxi impedimentorum, hodieque valentium, ibid. 1690. 4. Ab illo tempore, sententia Launoji defensata etiam à Jacobo Boileau. Vide Eliam du Pin tom. 19. pag. 68. sq.

V. De muneribus, quibus donati sunt recens nupti sive neogami, vide Buxtorfii Lexicon Rabbin. pag. 2537. Hefychium & Apostolii proverb. ἐπὶ νύμφῃ & Joh. Philippi Pfeifferi antiquitates Græcas p. 633. Ædem publicam nuptiis celebrandis destinatam Græci vocabant trinymphon sive nymphæum, quæ vox occurrit etiam apud Malalam in chronico pag. 314. De Epithalamiis, hymenæis, thalassione, versibus fescenninis, vide quæ viri docti ad Catullum & Jani Gvilelmii Verifimilia II. 19. Brissonium de formulis lib. VIII. 719. seq. Pfeifferi Antiquitates Græcas pag. 633. 639. Theodorum Prodromum in amarantho p. 458. Apud Romanos & alias gentes sponsæ obnuptæ, iisque prælatæ faces. Vide Petronium Clariss. Burmanni pag. 87. 88. & Benedictinorum notas ad S. Ambrosium tomo 2. p. 844. De coronis nuptialibus, singularis liber Maderi existat, & idem argumentum attigit Paschalius in opere erudito de coronis, Rittershusius lib. 2. sacrarum Læctionum c. 9. De annulo pronubo præter Kirchmannum & alios qui de annulis scripserunt, singulari diss. egit Petrus Mullerus. Vide & antiquitates Græcas Pfeifferi p. 625. sq. & Lindebrogium pag. 1355. ad Codicem Legum antiquarum, qui sponsas etiam sponsis annulos misisse, ex Prisci excerptis de legationibus observat. De oblationibus sive muneribus nuptialibus quorum jam memini, poculo vitreo vino pleno ejusque confractioe & similibus ritibus vide B. Jo. Faes in mantissa ad Dougthejum de calicibus eucharisticis p. 13. sq. De paranympis Grotius ad Matth.

IX. 15. ubi etiam de domiductione sponsæ ad maritum. De more spargendi nuces Servius & Cerda ad Virgil. Eclog. VIII. 30. De conviviis nuptialibus, plura apud Stuckium videri possunt lib. I. c. 24. sq. in antiquitatibus convivalibus, & Sam. Petitem ad Leges Atticas p. 151. sq. In præsentis suffecerit notasse, quod apud Græcos & Latinos scriptores vocabulum nuptiæ & γάμος pro convivio nuptiali ponitur. Vide quæ viri docti notant ad Matth. XXII. 2. Menag. ad Laërtium pag. 42. Cœkerti indicem ad Terentium in vocabulo *nuptiæ*. Exstat quoque brevis Gabr. Marquardi diss. de cœna nuptiali Lipsiæ edita. De tædis quæ solebant neogamis præferri, disserit & Delrio in Comment. ad Senecam Tragic. p. 14. sq. & Tristanus in numis Imperator. tomo 2. p. 653. De Deo domiduco & aliis diis nuptialibus adeundus Franciscus Pomey in pantheo & Dempsterus ad Rosinum p. 385. 395. De fescenninis carminibus Menagius in Origg. Gallicis vocabulo *charivari*, Dacerius ad Festum & Horatii lib. 2. Epist. 1. Talassii nomen unde originem duxerit tradit præter Livium l. 1. c. 9. & Plutarchum in Romulo, idem Plutarchus in vita Pompeji p. 620. sq. & in quæstionibus Romanis, Erudita de carminibus nuptialibus diatriba Jo. Christoph. Busmanni prodiit Helmst. 1710. 4.

VI. Gradus prohibitos lege divina exponunt Interpretes ad Levitici XVIII. Joh. Seldenus de jure Naturæ lib. V. & in uxore Hebraica lib. 1. prioribus sex capitibus, B. Jo. Gerhardus & alii Theologi Loco de Conjugio, Jo. Bartholdus Niemeierus Theologus Helmst. in dissertationibus de consanguinitatis & affinitatis gradibus Helmst. 1699. 4. Theod. Beza de repudiis & divortis tomo 2. Opp. p. 66. sq. Jac. Perizonius in diatriba de constitutione divina super ducenda defuncti fratris uxore, Deut. XXV. 5. Quod præceptum affirmativum derogare negativo, Levitici XVIII. 16. & XX. 21. affirmant Judæi apud Seldenum p. 62. & 66. uxoris Hebraicæ. Vide & interpretes Matth. XXII. 25. Utrum fas sit Christiano fratrem vel uxoris suæ defunctæ sororem ducere* superiore & nostro seculo variis scriptis disceptatum fuit. Negativam sententiam defendunt præter alios complures B. Ægid. Strauchius in tractatu Germanice edito: daß Gottes Befehl du solt deines Weibes Schwester nicht nehmen/ noch feste stehe Witeb. 1699. D. Mich. Havemannus, Superintendens Bremensis in defensione responsi Mosis contra matrimonium cum defunctæ Uxoris sorore, opposita cœcutientibus Judæis & novaturienti-

F f f f 2

bus

* Improbantur nuptiæ illæ Can. XIX. Apostol. Ancyran. XXV. Can. II. Neocæsar. Vide etiam Zonaram ad Can. LXXXVIII. S. Basilii, in Synodico Magno Beveregii p. 224. sq.

bus Jesuitis, Giesſæ 1664. 4. Antonius à Mara ſive Elias Schnegaffius, Jctus, Hamburgi 1697. menſe Majo denatus, in diſſ. de conjugio jure naturæ & lege divina prohibito privigni cum privigna, duorum fratrum cum duabus fororibus, patris & filii cum matre & filia: inter vitricum & viduam privignæ, inter viduam defunctæ privignæ Roſt. 1693. 4. Robertus Wackefeld in *Cœſer*, ſive fragmento codicis Wackfeldi, in quo probatur conjugium cum ſratia illicitum eſſe Lond. 1527. 4 & noviffime D. Frid. Erneſtus Kernerus, Superintendens Quedlinburgenſis, in ſcriptis adverſus D. Jo. Melchior. Gœzium, Antiftitem Halberſtadienſem editis, & B Tho. Ittigius in *Historia Synodi Pictavienſis* p. 52. ſq. Contra vero licitum eſſe cum ſore uxoris defunctæ conjugium tuentur Theologus Helmſtadienſis Dan. Hoffmannus, Chriſtophorus Joh. Bucholtzius Jctus Rintelenſis, Wagenſeilii, in libro A 1705. Germanicè edito ad calcem voluminis de ratione legendi ſcripta Judæorum Germanica, Hebraico charactere exarata, & alii, noviffime D. Gœzium modo memoratus in libro cui titulus: *die annoch ungefrânctſe Ehre der Ehe mit der verſtorbenen Frauen Schweſter* / qui & aliorum teſtimonia adduxit. His adde, quod A. 1681. Dux Oetingenſis Albertus Erneſtus uxoris ſuz defunctæ ſororem Eberhardinam Catharinam, Ducem Württembergicam, in matrimonium ſibi juncturus, hoc nomine Variorum Theologorum & Jctorum conſilia requiſivit, quæ videri poſſunt in libro, cui titulus: *Hochangelegene und bis hieher vielſältig beſtrittene Gewiſſens-ſrage* Francof. 1682. 4: Notum quoque eſt quod Carolus Blount, Anglus, qui primores duos libros Philoſtrati de vita Apollonii Anglicè cum notis edidit, itemque alia nonnulla, alienum à Chriſtiana religione animum ſpirantia, idem A. 1693. ſeipſum interfecit, quod viduam à ſtrate ſuo relictam ducere prohibitus fuiſſet, quod legitimum eſſe matrimonium probare conatus eſt in libro poſtumo, *Oracles of Raiſon* p. 135. ſq. Conf. Bzlii Lexicon in voce Apollonius, tomo 1. pag. 313. edit. primæ. Hisque adde quæ pro ejusmodi conjugio Grotius lib. 2. de J. B. & P. cap. 5. §. 14. qui tantum Epiftola 326. & 327. proſitetur à Principe poſſe illud matrimonium ut quemlibet alium contractum prohiberi. De conjugio Jacobi binas ſores ducentis agit D. Jo. Frid. Mayerus in diſſ. inaugurali Lipſiæ edita 1674. in cujus præfatione tangit Caini & Abelis matrimonium cum ſororibus ſuis initum. De conjugio Abrahami cum ſore ſemi-germana præter Interpretes ad Gen. XX. 12. ad Seldenum de jure naturæ p. 564. Baylii Lexicon in *Sara*. Videturque hoc loco annotandum, quod Solon quoque Athenienſibus permittit ducere ſororem ex patre non ſororem

uterinam. Adde Svidam in *Κίμων*, Muretum l. 15. Var. Lectionum c. 5. Gebhardum ad Corn. Nepotem in vita Cimonis. Contra Lycurgus permissa forore *ἑμῆς γαίας* prohibuit fororem ex patre, ut notat Philo Judæus lib. de legibus special. ad præceptum VI. p. 602. Alioqvi communibus Græcorum legibus fratrum & fororum germanarum conjugium vetitum esse constat vel ex Artemidori l. 5. c. 24. quibus accedit Plato octavo de Legibus. Similiter Macedonibus non permissum cum forore conjugium probat Henr. Noris in Epochis Syro-Macedonum p. 135. sq. Persis contra fororum connubium, uti matrum quoque fuisse legitimum, plurimorum testimonio constat, vide Menagium ad Diog. Laërt. p. 6. Freinsheim. ad Curtii VII. 2. sect. 19. Rittershusium ad Isidorum Pelusiotam lib. 1. Epist. 464. De Ægyptiis idem Freinshemius ad Taciti lib. 2. Annal. cap. 3. Witfius in Ægyptiacis p. 98. sq. Valesius in excerpta Peiresciana p. 12. sq. De Atheniensibus, quod apud illos quoque legitimum cum forore connubium fuerit, res nota vel ex Nepotis præfatione. Conf. Paul. Voëtium in notis ad Herodianum p. 71. sq. Desiderium Heraldum lib. 1. Adversar. c. 14. qui & ipse notat apud Athenienses, ut paulo ante observabam, permissum fuisse conjugium cum sororibus consanguineis sive ex uno patre susceptis, non uterinis nec germanis: apud eosdem tamen pupillæ & matri pupillorum nubere tutori aut ejus filio non licebat, neq̃ matri cum tutore ejusve filio habitare. Conf. lib. 2. c. 10. Sam. Petitem ad Leges Atticas p. 447. sq. & Menagium ad Laërt. p. 33. Hodieq̃ Barbaros in Ludoviciana australiores narrat Hennepinus ternas quandoque sorores simul matrimonio sibi jungere, tranquillius sibi matrimonium earatione spondentes. Prætereo quod in fabulis Saturnus Opem fororem, Jupiter Junonem fororem duxisse perhibetur, & quæ de Britannis Cæsar. lib. 5. c. 14. Matrimonium porro cum uxoris forore vel fratre mariti, etiam inter Christianos non inauditum fuit, vide quæ de Honorio Imperatore duas filias Stiliconis ducente Pet. Baylius in Lexico, & quæ de Julio secundo, Arthuri & Henr. VIII. fratrum conjugium cum Catharina Ferdinandi Hispan. Regis filia dispensante Bossvetus tomo 1. variationis Ecclesiarum protestantium p. 321. Sed & indultu Pontificis factum est ut Ferdinandus Siciliæ Rex Johannam Patris sui sororem, Jo. Casimirus Rex Poloniæ duas interjecto tempore sorores & Rex Portugalliæ Petrus, fratris tunc adhuc superstitis uxorem duxerit: Emanueli itidem Portugalliæ Regi concessum ut duas succedente tempore sorores, aliis permitteute Papa Martino V. vel Calixto III. ut germanam sororem in uxorem acciperent, jam à multis animadversum. Confer Pauli Hulsii Historiam

sacram turpitudinis incestæ, Grœning. 1714. 4. p. 37. Cæterum quæquam gentes plurimæ in connubiis etiam consanguineorum aperte, incestus admittere non dubitarunt, ut pluribus exemplis demonstrant Tiracvellus ad Leg. 7. connubialem, & ad Alexandrum ab Alexandro lib. I. dier. genial. c. 24. Non omnes tamen neque in omnibus ita fuerunt à sensu hujus rei alieni, ut non & ipsi incestuosas atque exleges nuptias condemnarent. Sic Cicero pro Cluentio in matrimonium generi cum socru invehitur his verbis tom. III. edit. Grævianæ p. 98. *Nab: genero socrus, nullis auspiciis, nullis autoribus, funestis ominibus. O mulieris scelus incredibile & præter hanc unam in omni vitâ inauditum. Quin multi persuasi erant etiam bruta animantia ab incestu ejusmodi sororum v. g. matrum, filiarum, &c. abhorre.* Sic notum illud Senecæ Tragicæ:

*Fera quoque ipsæ Veneris evitant nefas,
Generisque leges infcius servat pudor.*

Adde quæ de camelis Ælianus l. 6. historiz animalium c. ultimo, de eqvis Hieron. Rorarius de ratione brutis competente p. 72. de aliis animantibus Bonifacius l. I. Historiz Ludicæ c. 4. Quæquam sublesta fidei esse videntur, quæ de animantibus hisce scriptores nonnulli tradiderunt. In Insula Ceylon, & ap. Siamenses incestum solis esse licitum Regibus tradunt itineraria. Apud Tschinenses in omnibus religiosissime observatur ne quis uxorem omnino sibi ducat cognominem, tamen si nulla sanguinis inter utrumque intercedat necessitudo. Tschinensium porro cognomina haud paulo pauciora sunt quam ap. nostrates, neque enim mille numerantur, nemini v. licet novum aliquod cognomen effingere, sed ex iis quæ antiquo usu recepta sunt, unum habeat oportet, & quidem illud à majoribus, patrum non matrum serie deductum, nisi forte quis in alienam fuerit familiam cooptatus. Affinitatis & consanguinitatis gradus in diverso cognomine nihil attendunt, atque ita proles suas connubio jungunt cum maternis propinquis in quolibet sere gradu. Vide Nic. Trigautium de regno Sinico p. 188. sq. De Ecclesiæ Latinæ sanctiõne matrimonium cum compatre sive patrino & susceptore baptismali vetitum judicante ex institutione Papæ Theodoti, atque duos tantum concedente diversi sexus susceptores, ne matrimonia impediatur, jam supra notare me, cum de baptismo agerem, memini. Arborem consanguinitatis sive delineationem graduum videre licet in Jctorum libris passim expositam libro 38 Digestor. Græcam vero cognationum & affinitatum delineationem ex codice MS. vulgavit Nesselius in Catalogo Bibliothecæ Vindobonensis Parte V. p. 52. & ex eo Tenzelius in dialogis vernaculis mensuris A. 95. p. 66.

VII. De *divortii* apud Hebræos consulendi sunt Commentarii ad cap. XXIV. Deuteron. Talmudici in Tr. Gittin tom. 3. p. 322. sq. edit. Surenhusianæ, Seldenus libr. 3. uxoris Hebraicæ, Thomas Pius de divortii Judæorum Lond. 1603. 4. Grotius & alii ad Matth. V. 31. Jo. Buxtorfius in libro de sponsalibus & divortii Hebræorum jam supra à me laudato. Formulam Judaicam libelli repudii, quam præter Mattheum memorat Josephus l. 4. c. 8. sect. 23. & libro XV. II. in Græco (c. 9. in Latino) exhibent Sam. Petitus c. 22. Var. lectionum, Fesselius l. 2. adversar. c. 1. Seldenus l. 3. uxoris Hebraicæ c. 24. Buxtorfius in Synagoga Judaica p. 644. Scriptus vero fuit in hanc sententiam; ut extulit etiam Grotius loco laudato: *Me a sponte nullius coactus te uxorem hætenus meam dimittere à me, deserere ac repudiare decrevi, jamque adeo te dimitto, desero, ac repudio, atque à me ejicio, ut tuæ sis potestatis, tuoque arbitratu ac libitu quolibet discedas, neque id quisquam ullo tempore prohibebit, atque ita dimissa esto, ut cuivis viro tibi nubere liceat.* Confer Clariss. Surenhusii præf. ad tom. 3. Mishnæ **** 2. b. qui formulam renunciationis sponsaliorum exhibet tom. 3. p. 227. è Wagenfeilio ad Sotam. Cum vero prius maritis tantum integrum esset uxores dimittere ob graviores causas (quanquam ob levissimas id factum sæpe, indignatur Malachias cap. 2. v. 16.) ab eo tempore evenit ut etiam uxores possent divertere à maritis, iisque libellum repudii mittere. Confer Interpretes Marci X. 12. Joh. IV. 18. I. ad Corinth. VII. 27. Prima autem fuit Salome, quæ discedere à marito suo ausa est, ut notat Josephus p. 225. edit. Lipsiens. deinde ejus exemplum plures sunt insecutæ, ut Herodias, de qua idem Joseph. p. 266. Thecla, de qua Epiphanius tom. I. p. 1048. & Basilii Seleuciensis in vita Theclæ. Confer Seldenum in uxore Hebræa, p. 401. 410. & 315. sq. Valebatque libellus repudii, uxoris manu scriptus, modo testium subscriptio adesset. Confer Mishnam Surenhusianam tom. 4. p. 331. Apud Athenienses uxor divortii sive ἀπολύσεως, (nam si vir uxorem dimitteret, vocatur ἀποποιή) tabulas ad Archontem deferre ipsa jubebatur, quæ divertere à viro vellet, quemadmodum Hipparchia Alcibiadis uxor factura inducitur ap. Plutarchum. Confer Meursii Themidem Atticam l. 2. c. 19. Sam. Petitem ad Leges Atticas p. 459. Scaligerum ad Eusebium p. 173. seq. & Potteri Archæolog. IV. 12. De jure divortiorum apud Romanos recepto plura Henricus Browerus præclaro opere de jure connubiorum lib. 2. cap. 31. Apud illos quidem divortium inauditum fuit per annos amplius quingentos ab U. C. primusque repudium uxori misit Spurius Carvilius, ut testantur Plutarchus in vita Numæ & quæstione Romana 13. Valerius Max. lib. 2. c. 1. sect. 4.

Gellius IV. 3. quibus adde Tertullianum cap. 6 apologetici & in libro de monogamia, qui fere sexcentos annos sine divortio exactos fuisse scribit. Ab eo tempore usque adeo frequens fuit uxores dimittere, ut Seneca dixerit, illustres quasdam ac nobiles fœminas non Consulum numero sed maritorum, annos suos computare & exire matrimonii causa, nubere repudii. Equidem Romulus teste in ejus vita Plutarcho prohibuerat ut uxor virum repudiaret. Confer Senecam lib. III. cap. 16. de Beneficiis & IV. 27. Sed crebro etiam apud Romanos uxores à viris suis divertisse testatur Juvenalis VI. 20.

- - - - Sic sunt octo mariti,
 Quinque per autumnos.

atque Martialis VI. 7.

- - - - toties quæ nubit, adultera lege est.
 Offendor mæcha simpliciore minus.

Vide & si placet Asterii homiliam tomo I. Auctarii novi Bibl. Patrum Combesisiani p. 82. Charondas quoque apud Thuriolos lege sanciverat ut uxori licitum esset conjugis in locum quemvis alium in matrimonium adsciscere, priore repudiato: ita quidem, ut marito quoque liceret uxori nuncium remittere. Accidit igitur ut quodam tempore uxor ætate integra provectiorem maritum desereret, qui ut mos erat gutture laqueo inserto mutationem legis svasit in eam sententiam, ne hoc alia ratione fieri concederent, nisi ut uxor nec juniorem duceret maritum, nec juniore uxori nuberet maritus, quam prior fuerat, populique suffragio mutationis hujus svasio comprobata est, ut refert Diodorus Siculus lib. XI. p. 421. Formulas divortii apud Romanos tradit Brissonius lib. VIII. formul. p. 712. sq. & Bonifacius lib. 1. Historiæ Ludicæ c. 64. Christiani quoque veteres à divortio non plane abstinerunt, sed post repudium, quod fere solius adulterii causa faciebant, secundas nuptias fugerunt. Confer Cotelerium ad Patres Apostolicos tom. I. p. 87. sq. Jo. Schilteri observationes ad Augustinum de adulterinis conjugiiis, Steph. le Moyne in Variis sacris tomo I. p. 291. Henelium in otio Uratislaviensi cap. 48. Petavium lib. 2. diff. Ecclesiast. cap. 8. Seldenum in uxore Hebraica lib. 3. c. 22. sq. & Joh. Meyeri uxorem Christianam diff. 3. Amstel. 1688. 4. Ut omittam quæ de divortiiis etiam extra adulterii casum licitis disputant Leo Judæ in Epistolis ad calcem tomi tertii rerum Alemannicarum Goldasti, tum Erasmus, Bucerus & Joh. Miltonus.

VIII. Ex consensu nonnunquam continentiam sibi indixerunt
 atque

atque abstinentiam conjuges non tantum Christiani, sed etiam Ethnici nonnulli, de quibus vide Plutarchum in Alcibiade p. 203. Ælianum lib. 3. Variz historiz cap. 30. & Photii Bibliothecam p. 574. ex Damascio in vita Isidori. Castu & abstinentia atque ἀγνεία Dii culti. Vide Theodorum Canterum II. 21. Var. Lect. ubi de castu Isidis & Cybeles, Cererisque & Valesium ad Sozomeni V. 3. De Christianorum conjugum continentia consulendi Interpretes ad I. Corinth. VII. 5. Conradus Rittershufius ad Epistolam 4. Salviani, Johannes Savaro ad Sidonii Apollinaris lib. 9. Epist. 6. Tobias Pfannerus Parte I. observationum ecclesiast. p. 406. sq. Godf. Arnoldus von der Ehe der ersten Christen cap. 10. Pamelius ad Tertullian. p. 429. Elmenhorstius ad Gennadium p. 198. sq. Svaresius ad Nilum p. 599. Rosweidus ad vitas Patrum p. 783. sq. Barthius in adversariis p. 2935. Inter Judæos quoque similis abstinentia conjugum non inusitata fuit, & Josephus testatur se 30. annos natum cum conjugue sua summa continentia vixisse. Præcipue vero ad sacra solennia Ethnici pariter & Judæi continentia se præpararunt ut docent Grotius, Clericus & alii Interpretes ad Exodi XIX. 15. & I. Sam. XXI. 4. Similiter apud Christianos viguere leges & consuetudo continentiz conjugalis diebus dominicis, festis & quadragesimæ, tum antequam ad Eucharistiam accederetur, vid. Augustini Sermonem 3. de Tempore, Jonam Aurelianensem lib. 2. Instit. Laicalium c. 10. II. 18. Jo. Mabillonium in notis ad Waselini Epistolam de continentia conjugatorum ante communionem, tomo I. miscell. p. 345. sqq. Cotelierium tom. I. monumentorum p. 433. & tom. I. Patrum Apostol. p. 75. 76. sq. & Edmundum Martene in ritibus Ecclesiasticis, ubi de conjugio agit, lib. I. parte 2. p. 611. sq. Cælibatus apud gentes plerasque omnes opprobrii loco, vel, ut apud Romanos etiam pœnis obnoxius per legem Juliam Papiam, sive Papiam Poppæam. Confer Camillum Silvestrum ad Juvenal. IX. 87.

IX. Sacerdotes à conjugio nullæ fere gentes prohibuerunt, si à paucis quibusdam discefferis, quales fuere Sacerdotes Rhex sive Cybeles, Deorum matris, qui Galli etiam vocabantur, & genitalia sibi acuto lapide abscindebant, vel cicutam bibebant, ut vires libidinis extinguerent, vide Kircherum tom. I. Oedipi p. 240. Apud Judæos quoque Sacerdotes & Prophetæ fuere juncti connubio ne summo pontifice quidem excepto, ut doctissimi quique in Ecclesia Romana viri diffiteri non possunt. Apostolos itidem, saltim aliquos & in his Petrum matrimonio junctum fuisse perspicuum est, ne dicam quod Pseudo-Ambrosius in II. ad Corinth. XI.

affirmat omnes Apostolos, exceptis Johanne & Paulo, uxores habuisse. Confer quæ viri docti ad I. Cor. IX. 5. & Epistolam Ignatii interpolatam ad Philadelphienfes. In veteri Ecclesia certum est Clericos non fuisse prohibitos à matrimonio, ad Concilium usque Nicænum, & cum in Concilio Nicæno cœlibatus Sacerdotum introducendus proponeretur, ei ita contradicendum esse: ut reiectus fuerit. Paullatim tamen ab illo tempore magis magisque invaluit, ut Episcopi primum deinde Presbyteri, tum diaconi quoque à conjugio arcerentur, præcipue in occidente, de qua re operæ pretium est consulere *Godfridi Boussardi* librum editum Parisiis A. 1505. de cœlibatu Sacerdotum, ubi disquiritur quatenus Pontifici integrum sit conjugii veniam dare sacris ordinibus. Nam apud Orientales etiamnum lex de cœlibatu Sacerdotum exulat. fatentibus ipsis Pontificiis apud Gundlingium p. 8. sq. ad Eustratii delineationem Ecclesiæ Græcæ, licet Ratramus IV. 6. contra Græcos, ubi cœlibatum Sacerdotum tuetur, auctor est in Thessalonicensi Ecclesia depositos fuisse Clericos, qui uxori- bus suis quas ante clericatum legitime duxerant, cohabitassent. *Dacher. spicileg.* tomo 2. p. 136. sq. *Archieratico* quoque *Isaaci Haberti* præfixa est bulla Clementis VII. in qua Græcis Episcopis & Presbyteris uxores concedit. Habessini similiter Clericos habent conjugatos. Vide & *Bzovium* ad A. C. 1332. num. 4. Russi vero sive Moscovitz Græcis in hoc succincentes adeo non probant cœlibatum Sacerdotum, ut ex I. ad Tim. III. contendant necessarium esse ut Presbyter atque Episcopus matrimonio junctus sit, itaque nemo apud hosce in sacrum ordinem cooptatur, qui non saltim constituerit se proxime uxorem ducturum esse: uxore autem defuncta necesse est ut Sacerdotis officium exuat, & vel monasterium ingrediatur vel ad communem laicum ordinem redeat. Secundum vero matrimonium non Russis tantum & apud Græcos, sed & plerosque alios Christianos Orientales Sacerdotibus est interdictum. Cæterum, quæ ex historia Ecclesiastica pro cœlibatu Sacerdotum proferri solent, fuscè confutata sunt tum ab alio tum à *Georg. Calixto* in libro de conjugio Clericorum. Confer *Andream Hyperium* tomo II. opusculor. Theol. p. 485. sq. *Philippum Mornæum* lib. 2. de Evcharistia c. 9. 10. 11. 12. *Josephum Hall*, decade 2. Epist. 3. p. 297. sq. *Operum*, & in libro cui titulus: *the honour of the married clergie maintained*, p. 719. sq. *Jac. Capellum* ad I. *Timoth. III. 3.* *Henr. Mullerum* in patrocinio Conjugii Clericorum ex Oriente & Occidente: *Warthoni* Historiam cœlibatus, Anglice editam &c. *Judæorum & Muhamedanorum* argumenta contra cœlibatum Sacerdotum exhibet *Hottingerus* in *Historia Ecclesiast. seculo 16, P. 2. pag.*

114. sq. Primus post cœptam sacrorum reformationem è ministris Ecclesiæ Protestantibus uxorem duxit *Barthol. Bernhardus Feldkirchen* præpositus Kembergensis, de quo singularis D. Jo. Friderici Feustkingii diatriba exstat, & meminit Seckendorffius in Historia Lutheranismi lib. 1. p. 170. Feldkirchenii hujus exemplum sequutus est Carolostadius & hinc innumeri alii, ipseque adeo Lutherus, confer Rev. Joh. Godfridi Olearii scrinium antiquarium pag. 192. & B. Doctoris Mayeri diff. de Boria Lutheri conjugæ, de qua etiam multis agit Bælius in Lexico, voce Borée. De mulieribus vero & fratribus *συνεισακτοις* sub honesto titulo in veteri Ecclesia multi scandali ansam præbentibus ac per Canones plures Conciliorum proscriptis, vide Justellum & Beveregium ad Canonem Nicæni. 3. Trull. 5. Ancyran. 19. Gangrensem 4. Nicæni secundi can. 18 & 20. &c. Dodwellum diff. 3. Cyprianica, Valesium ad Eusebium p. 157. Svicorum in *ἀγαπητοί, ἀδελφῆ, συνεισακτῶ*, præcipue Lud. Anton. Muratorium in Anecdotis Græcis quæ cum magna doctrina atq; ingenii laude ante paucos annos publicavit, p. 185. 218. sq. Jo. Frontonis dissertatio de Virginitate honorata, erudita, adorata, sæcunda, lucem vidit Paris. 1651. 4.

X. Secundas nuptias & longe magis tertias quartasque multi Christianorum olim inter prohibitas habuerunt. Vide Thomam Milles ad Cyrillum Hierosol. p. 60. & B. Henrici Mulleri diff. de digamis non ordinandis. Illæ hodieque ab orientali Ecclesia fere improbantur, præcipue vero Sacerdotibus atque Episcopis bigamis esse haud licere contendunt è locis I. ad Tim. III. 2. & ad Titum I. 7. ubi Apostolus jubet Episcopum esse *unius* uxoris virum, hoc est non modo à plurium simul uxorum connubio abstinere sicut Pontifex maximus in V. T. unius conjugis vir erat, vide Jo. Braunii selecta sacra p. 313. & Melch. Zeidlerum de polygamiâ p. 85. sed etiam ab uxore post divortium ducta esse alienum. Confer Cotelerium tom. 1. Patrum Apostol. p. 90. sq. Grotium & alios interpretes ad laudata Apostoli loca, Jac. Goufferum in Vesperis Groningensibus p. 134. sq. 147. sq. D. Calixtum de conjugio Clericor. p. 30. sq. Justellum ad Codicem Ecclesiæ universæ p. 200. sq. Petavium in notis ad Epiphanium p. 343. sq. & B. Ittigium appendice de hæresiarchis p. 174. sq. In veteri quoque sædere Pontifici Maximo viduam ducere interdictum, Levit. XXI. 13, reliquis Sacerdotibus solam viduam à Sacerdote relictam ducere integrum erat, Ezech. XLIV. 22. Neque Pontifici maximo Romæ veteris primum licebat nuptias iterare, teste Tertulliano & Hieronymo, quod tamen postea neglectum fuisse constat. Vide Jo. Andream Bosium de Pontifice maximo Romæ veteris p. 54. sq. Quartas nuptias ne

Imperatori quidem Græci concedunt nedum alii Laico, unde jam sæculo decimo ingentes turbæ obortæ propter improbatas à Nicolao, Patriarcha Constantinopolitano quartas Leonis Imperatoris nuptias. Et nuptiis secundis jam pridem à sæculo secundo infesti fuere Montanistæ, quorum causam tuetur Tertull. in libro de Monogamia, confutatus à Jo. Fabricio, Theolog. Helmstadiensis, in Scylla Theologica p. 9. sq. Montanistarum sententiam secuti Novatiani, neque inter Catholicos defuere qui secundas nuptias similiter improbarent. Conf. Beveregium ad Canonem VIII. Nicænum, ad Canon. III. & VII. Neocæsariensem. Digami in Ecclesia olim nec benedicebantur nec coronabantur. Vide Edm. Martene part. 2. lib. I. de antiquis Ecclesiæ ritibus p. 599. sed & Officium in bigamos apud eundem p. 660. Sed & inter Ethnicos reperio qui Digamiam vel Trigamiam successivam pro crimine habuerunt, vide B. Gerhardum Loco de conjugio §. 189. Berneggerum quæst. 110. ad Tacitum, & Jo. Beverovicium quæstiones Epistolicas p. 14. Apud Syrianum quoque in notis ad Hermogenem p. 101. mentio fit legis Atticæ, quæ mulier, quæ tertio nupserrat, infamis habebatur.

XI. Polygamiam binorum vel plurium eodem tempore conjugiorum, diserte satis improbavit & primæ institutioni divinæ adversari testatus est Servator noster Matth. XIX. 4. seq. & veteris mos Ecclesiæ, quanquam hinc inde reperti sunt etiam inter Christianos, qui eam sive defenderent sive permitterent. Sane Valentinianus Senior apud Socratem lib. IV. c. 31. duas legitimas uxores habere concessit & ipse Severus Justinam superinduxit. Argumenta, quibus Socratis fidem sollicitat Baronius ad annum Christi 370. nihil solidi habere affirmat Nicol. Vedelius lib. de prudentia veteris Ecclesiæ p. 229. sq. & Christfridus Wzchtlerus in Epistola ad D. Jo. Burchardum Menckenium, inserta Actis Erud. tom. 5. supplementi p. 168. sq. Quanquam cum Baronio facit etiam Melchior Zeidlerus, quem videre operæ pretium est in Tr. de Polygamia p. 117. sq. Alioqui nota est Lex Diocletiani & Maximiniani Lege 2. Cod. de Incestis Nuptiis, *Neminem, qui sub ditione Romani nominis, binas uxores habere possit, vulgo patet, cum etiam in edicto Prætoris hujusmodi viri infamia notati sunt. Tum Valeriani & Galieni: eum qui duas simul habuit uxores, sine dubio comitari infamiam.* Cæterum paucissima & extraordinaria quædam Polygamix inter Christianos vel admixtæ vel toleratæ exempla non magis quam quilibet alius excessus sive crimen quodcumque connivendo transmissum vel Legi Christi vel unanimi Ecclesiæ Christianæ sententiæ ac consuetudini præjudicare potest. Cui accedit quod nulla cuiquam inter Christia-

nos nubit, nisi ea lege, ut sola & unica conjux sit quamdiu vixerit. Quod vero Pontificii scriptores Lindanus, Maimburgius, Varillafius, Boffvetus, tantopere insultare solent B. Luthero quod in Philippi Hassæ Landgraviæ Digamiam consensu prioris uxoris suscipiendam utcunq̄ visus est consensisse, adversus hos præter ea quæ pro Luthero disputat B. Seckendorffius Lib. 3. Lutheranismi p. 277. sq. observandum est quod etiam Pontifex Romanus, Honorius III. ab Auctoribus non contemnendæ fidei traditur dispensasse polygamiam Comitis à Gleichen * & quod vulgo Pontifex Judæis, in Italia præsertim, Polygamiam concessit, teste Leone Mutinensi. Vide Seldeni uxorem Hebraicam p. 51. Colomesii Biblioth. selectam p. 4. sq. Christoph. Arnoldi Paralipomena ad Wagenfeilii Sotam, p. 1203. sq. Omitto quod Joh. Bodinus scriptor Pontificius in colloquio inedito heptaplomere Lib. 2. Auctor est se cum esset in Hispania comperisse Magdalenam Cruceam Monasterii Cordubensis Principem à Paulo III. Pontifice maximo veniam impetrasse, quæ annos amplius 30. cum atrato dæmone ephialte concubisset, tametsi tantam vitæ atq̄ religionis integritatem præ se ferret, ut quasi ab Angelo, dum sacra fierent, sublimis veheretur à terra, quod Eunapius etiam Jamblichus sacra facienti contigisse tradit De Judæorum Polygamia videndus Heideggerus in Hist. Patriarcharum, Seldenus lib. 1. uxor. Hebr. c. 9. Interpretes ad Matth. V. 32. & XIX. 9. Montacutius in apparatu p. 193. sq. Josephus quoque narrans Herodem novem simul uxores habuisse, adjungit hunc esse patrium morem Judæis, ut plures uxores ducant. Lib. XVII. c. 1. De Gentibus non opus est plura addere, cum paucæ sint fuerintque qui polygamiam non probaverint vel permiserint. Conf. Zeidlerum lib. laudato p. 34. sq. Tho. Crenium Parte XI. Animadvers. p. 231 sq. Atheniensibus tamen à Cecrope vetita multinubentia, vide Petitum ad LL. Atticas pag. 434. & de Numæ Romani Regis lege Festum in *pellax*. Vulcanum vero quod Ægyptiis legem tulisset de Monogamia, inter Deos propterea relatum refert Eusebius in Chronico. Eandem Vulcani legem memorat scriptor Chronici Alexandrini. Diodorus tamen Siculus lib. 1. c. 51. auctor est Ægyptiorum Sacerdotes quidem unam tantum, alios vero quot quisque vellet in matrimonium duxisse. De Germanis antiquis auctor est Tacitus, quod prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti fuerint, exceptis admodum paucis, qui non libidine sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. *Virgines unum accipiunt maritum, quomodo unum corpus*

G g g 3

unam-

* Confer Bælii Lexicon edit. 2. in *Gleichen*. Tentzelii dialogos menstruos A. 1696. p. 600. seq. 619. seq.

unamque vitam, nec ulla cogitatio ultra, nec longior cupiditas, ne tanquam maritum sed tanquam matrimonium ament. Confer Bernegger. qv. 92. ad Tacitum. Lacedæmoniis vero Lycurgi leges promiscuam uxorum consuetudinem concesserunt; ut præter alios narrant Theodororus lib. 9. de curatione Græcarum affectionum. Ita de Agathyrsis Herodotus IV. 104. ἐπι-κοινων ἢ τῶν γυναικῶν τὴν μίξιν ποιεῦνται, additqve causam, ut velut consanguinei omnes procul odio ac livore vitam degerent. Idem cap. 172. apud Nasamonas Libyæ populū narrat sponfam prima nocte obire singulos convivās, & ab iis concubitus præmium marito referre. Eodemqve loco testatur tum Nasamonas illos tum Massagetas polygamos promiscue uxoribus uti, posito ante fores cum ad mulierem intraverint baculo, in signum. Gindanum vero mulieres cap. 176. tradit nodis simbriarum palam testari quot cum viris concubuerint, & gloriari maxime quæ plurimas habet, tanquam plurimis amatam. C. 180. de Ausibus Nomadum gente, quod κτηνηδὸν pecudum more promiscue coeant. In Platonem eodem nomine, quod communionem uxorum in republica sua admisisset, passim invehuntur veteris Ecclesiæ doctores, licet Platonem defendit Bessarion lib. IV. contra Calumniatorem Platonis cap. 3. Confer Holstenium ad Porphyrium de vita Pythagoræ p. 83. sq. Livium Galantem in comparatione Theologiæ Christianæ cum Platonica lib. 1. p. 26. sq. Mosellanum ad Gellium XVIII. 2. Cotelerium ad Patres Apostolicos T. 1. p. 582. Quamquam vero Lactantius lib. 4. cap. 3. negat matrimonium dici posse ubi mulier una multos viros habet, tamen & hoc Polygamix genus in Britannia olim obtinuisse testatur Bardeanes apud Eusebium lib. 6. c. 10. præparat. & Cæsarius qv. 47. & de Medis quibusdam Strabo ac de Lithuanis Æneas Silvius. Idem de Malabaribus relatū memini, ut præteream quæ collegit Zeidlerus in libro de Polygamia p. 32. sq. vide etiam Augustinum de bono conjugio c. 17. Quod vero ad alterū Polygamix genus attinet, quo unus vir plures ducit uxores, illud non tantum apud plures gentes hodie receptum est, sed ita quoque receptum, ut Missionarii testentur, nullum majus obstaculum introducendo Christianismo se reperisse quam Polygamix improbationem, præcipue apud Sineses. Etiam Mahomedanis probari Polygamiam notissimum est, & ex ipso Alcorano constat. Confer Ludovicum Vivem lib. IV. de veritate fidei c. 13. Maurorum Imperatori plures quam quatuor uxores simul habere non permittitur, sed idem plurimas alit concubinas, ut Moullam Ismaëlem Olonus Gallus in relatione de Imperio Maroccoano testatur quadringentas propemodum habere, quibus quingentæ aliæ sint famularum

larum loco, atque ex his jam suscepisse masculos CXVIII. fœmellas CC.

XII. Veteris puerperii antiquitates brevi Synopfi, cum opus ipsum incendio periisset, complexus est Tho. Bartholinus, quam Commentario illustravit Casp. Bartholinus Thomæ filius, qui cum patris ad filium Epistola lucem vidit Hafniæ 1646. 8. & Amst. 1676. 12. Præterea Romæ 1678. 8. apud Mascardum, prodiit ejusdem Casparis Bartholini expositio veteris in puerperio ritus ex arca sepulchrali antiqva observati, qui etiam uberiores Commentarios de hoc argumento promisit. Vide præterea Potterum IV. 14. Archæol. & Joh. Meursii filii de *puerperio* veteri syntagma, recusum tom. 8. Antiquit. Græcarum Gronovii, qui Græcos pariter ac Romanos ritus attingit. Infantibus vagientibus & immorigeris terror incussus proclamato nomine Cyclopum vel Lamæ vel *μορμῶ* vel larvis propositis. Vide Ez. Spanhem. p. 174. sq. ad Callimach. & 178. In insula Corsica virum loco puerperæ per aliquot dies decumbere solitum narrat Diodorus Siculus lib. V. p. 205. De *nutricibus* & *pædagogis*, peculiaris extat diatribe Joh. Jacobi Claudii. Ultraject. 1702. 12. De cunis infantium Joh. Alstorpius libro de lectis veterum cap. XIV. De respectu parentali & privilegiis *πολυτεχνίας* vide Phil. Lud. Hannekenium diff. 3. de cura domestica Romanorum. De conviviis ab lactationis, dentitionis &c. Stuckius Antiquitat. Convival. I. 17. De dilatis prægnantium supplicis Menagius cap. 21. amœnitatum Juris.

De *Natalitiis* veterum sacris & prophanis, Joachimi Hildebrandi liber lucem vidit Helmstad. 1661. 4. cui addendus Michael Piccartus Oratione X. quæ est de natalitiis Veterum: Casp. Sagittarius in diff. de natalitiis Martyrum (his dies martyrii ipsorum innuitur: vide præter alios Clariss. Muratorium diff. 19. ad Paulin. p. 195. sq.) quæ cum Joh. Kindleri exercitatione de natalibus Christi recusa est in syntagmate primo diff. Philologicarum, apud Batavos edito 8. & recensetur in Ludolph. Neocori Bibliotheca librorum novorum A. 1699. p. 474. sq. Varia etiam de natali die, strenis * natalitiis, sacris celebratis Amphidromiis (quæ etiam *δρομιάμεθρον ἡμεας* notante in Obs. Joh. Frid. Gronovio) Meursius Græcia feriata p. 260. sq. & Meursius filius de puerperio veteri c. 7. De conviviis natalitiis aliisque lætitiæ signis observavit etiam nonnulla Henricus Lindebrogius ad Censorinum de die natali: nec H. Dodwelli prælectiones 1. & 2. Cambdenianæ prætereundæ, in quibus præcipue de observatis apud

* Ovidius L. 417. de arte amandi: *Magna superstitio tibi sit natalis amica,*

Quæque aliquid dandum est, illa sit atra dies,

Idem de die Natali videndus III. 13. Tristium,

apud Romanos Natalibus: tum Martini de Roa liber de die natali sacro & prophano, singularibus S. Scripturæ subiectus Lugd. 1604. 8. Joachimi Immanuelis Wendii diff. de natalium apud veteres solennitate, quæ prodiit Witteberg. 1687. De conviviis natalitiis agunt etiam Lud. de Orleans lib. 6. novarum cogitationum in Tacitum. Gvil. Stückius antiquitatum convivalium lib. 1. c. 16. Taffinus c. 13. de ludis secularibus tom. 8. Antiqu. Roman. pag. 540. vide & quæ viri docti notant ad hæc Ciceronis Orat. 2. Philippica c. 6. dat. natalitia in hortis, tom. 6 Græv. p. 404. De varii generis ritibus quibus veteres, Ethnici maxime, in natalibus usi sunt, item de varii generis natalibus, vitæ, muneris, Martyrii, & de die natali Christi agit Rich. Montacutius in apparatu ad Origg. Ecclesiasticas pag. 377. sq. & in Analectis, (qui idem propemodum liber est sub alio titulo editus) p. 370. sq. De natali Herodis celebrato ad eundem Montacutius, parte secunda Origg. p. 141. sq. Interpretes ad Matth. XIV. 6. Isaacus Vossius ad Catullum p. 307. qui observat, non diem quæ natus est Herodes, sed diem quo ad regnum evectus est, eo in loco intelligi. Confer Joh. Gregorii scholion Græcum ad illum Matthæi locum, quod habes etiam in Actis E-rud. 1704. p. 52. sed & Henrici Dodwelli prælect. Cambden. pag. 169. De natalibus Homeri, Platonis, Epicuri, Virgilii & aliorum celebrium Virorum solenniter & instituto convivio celebrari solitis nonnulla collegit Joh. Jonsius de Scriptoribus Historiæ Philosoph. p. 58 sq. Etiam Urbium natales celebrati, ut Γενέθλιον Urbis CPolis de quo auctor Originum CPol. in fasciculo Combesiano p. 27. Alexandrinos memoriam terræ motus, quo Urbs sua propemodum conciderat, appellasse Γενέσιον observat Vale-sius ad Sozom. VI. 2. fortasse quod post illum restaurata pulchrior ac veluti renata est. Et Genethlia vivis, Genesia mortuis destinata ut notat Lau-rentius lib. 1. polymathiæ diff. XI. ubi perperam *viris* excusum pro *vivis*. Vide & Hesychium in Γενέθλις. Quamquam vero haud dubie antiquus mos est natalem diem solenni ritu obeundi, ut præter jam laudatos ostendit Joh. Dougthejus in analectis ad Genes. XL. 20. Valde tamen du-bium est, quod Jac. Boulduccius, homo mire credulus, vel potius mire credulos requirens lectores, de Ecclesia ante Legem capite & libro pri-mo tanquam rem exploratam tradit primos homines, quotannis nata-lem suum celebrasse. Eodem, quo nati fuerunt die mortem obiisse ob-servati sunt, ex veteribus quidem Plato, Pompejus, Antipater Sidonius, quem præterea quotannis die natali febre correptum ferunt: ex recen-tioribus Hermolaus Barbarus, Pet. Pithæus, Joh. Hevelius & multi alii. Natos sibi infantes parentum erat apud Romanos ex lege M. Antonini

Philosophi intra tertium à nativitate diem profiteri apud præfectum ærarii Saturni, in acta hoc relaturum: porro die octavo sæminis, masculis nono nomen imponebatur quod dies lustricus, atque Onomasteria. De liberorum abdicatione Sam. Petitus ad Leges Atticas p. 157. sq. De venditione liberorum apud Gentes permiffa olim ac recepta *Job. Philippi Dattii*, Consiliarii Wurtembergici liber prodiit Ulmæ 1700. 8. De liberorum expositione & necesse apud veteres, Gerardi Noodt Jcti præclarissimi Julius Paulus, sive singularis liber de hoc argumento editus Lugd. Bat. 1700. 4. & inter opera ejus recusuf. Joach. Christophori Stiffert diff. de liberis expositiis, Helmft. 1677. & Joh. Christoph. Frauendorff de iniqua liberorum expositione, Lipf. 1692. $\Delta\epsilon\rho\iota\alpha$ sive $\delta\epsilon\rho\alpha\iota\alpha$ expositis infantibus quo agnosci possent appensa memorat Dio Chrysoftomus diff. IV. de regno p. 63. De jure patrio post Petrum Ærodiū erudite commentatus est Abraham à Kerkvaad, Ultraject. 1708. 8.

XIII. De cura virginum apud veteres diff. duz Jo. Phil. Pfeifferi, Prof. Regiomontani, recusæ sunt in Belgio in Syntagmate 2. diff. Philolog. & recensentur à Ludolpho Neocoro in Biblioth. novorum librorum Ao. 99. p. 474. De variis rationibus pudicitiam virginum & puerorum custodiendi, vide notas ad Ciceronis Orationes tom. 6. edit. Grævianæ p. 467. Potterum IV. 13. Archæologia Gr. De infubulatione agit Mercurialis lib. I. Var. lect. cap. 19. & Jo. Rhodius libro de acia Celsi.

XIV. De cura Judæorum circa genealogias consulendus Melchior Leydeckerus VI. 9. de Rep. Hebr. Apud Athenienses duplex fuit liber publice aservatus, quorum primo infantes statim à nativitate inscribebantur, altero qui vocabatur $\lambda\eta\gamma\iota\sigma\tau\iota\kappa\acute{o}\nu$, nomina eorum qui jam ex ephēbis excefferant. Vide Scholia Græca ad Lucianum tom. 2. p. 11. De familiis Romanorum jam pridem interciderunt scripta Varronis, Titi Pomponii Attici, Hygini, M. Valerii Messalæ & Suetonii, de quibus videndus Reinerus Reineccius in præfatione ad Glandorpii Onomasticon, ubi etiam notat recenti ætate, *Job. Rosam*, de Romanis familiis commentarios Jenæ, ubi humaniores & sacras literas docuit, molitum, eosque in summa expectatione fuisse sed Autorem interea opere neutiqum edito defunctum * restatur. Hoc argumentum sparsim & obiter attigit *Raph. Volaterranus*, in anthropologia sive commentariorum urbanorum libro 13. & sq. Diligentius *Richardus Streinius*, Baro Schwarzenavius in libro de gentibus & familiis Romanorum. Parisiis 1559. ap. Henr. Steph. in fol. &

H h h h

Ve-

* Obiit 1571. ætat. 39. Hic est Rosa cujus eruditi in Ciceronis Academicas & de finibus libros commentarii exstant.

Venetiis apud Ald. Manut. juniorem 1571. 4. 1591. 8. & tomo VII. Antiquitatt. Romanar. Grævii. Consulares tamen familias tantum expressit & multa sine auctoritate, multa contra Historiam & temporis rationem scripsit iudice Christoph. Adamo Ruperto, quem vide in Epistolis *Georgii Richteri* p. 564. sq. ubi & ipse gentes familiasque patricias ac plebejas collegisse se testatur. *Johannis Glandorpii* onomasticon Historiæ Romanæ neutiquam hoc loco prætereundum est, utpote præcipuarum familiarum Romanarum stemmata ordine alphabetico explicans, & innumera intelligendis Romanis scriptoribus utilia observans. Lucem adspexit post Autoris obitum demum, curante ejus discipulo *Reinero Reineccio* Francof. apud Wechelos A. 1589. fol. *Fulvii Ursini* de familiis Romanorum opus ab U. C. ad Augustum (non Augustinum ut typographi lapsu legitur in Bibl. numaria Labbei) ex antiquis numismatibus collectum Rom. 1577. fol. cum appendice 30. familiarum ex *Antonii Augustini* Episcopi Alerdensis libro de Familiis Romanorum, exstat etiam tom. VII. Antiquit. Rom. Grævii recusum. Septingentos Ursino memoratos & alios ducentos ipsi præteritos familiarum numos possidere se testatus est Segvinus p. 204. ubi circa numos Pompejanos Ursinum aliquoties emendat. Idem p. 65. duodecim ex illis Ursino præteritis exhibet & illustrat. *Abrahami vero Gorlei* familiæ Romanæ ab U. C. usque ad obitum Augusti, ex nummis, quos Ursinus vel omisit vel aliter posuit, lucem viderunt Antwerp. A. 1605. fol. Ab eo tempore laudatissima industria *Caroli Patini* qui post Ursinum diligenter est in hoc argumento versatus Paris. 1663. fol. Conferendus etiam *Laur. Begeri* tomus 2. thesauri Brandenburgici p. 529. sq. præcipue vero *Job. Vaillant*, cujus numi antiqui familiarum Romanarum perpetuis interpretationibus illustrati lucem viderunt Amstel. 1703. fol. In hoc Vaillanti opere familias nonnullas quarum Patinus meminuit omisas notant Acta Erud. A. 1704. p. 407. quanquam vicissim ex Golzii numis consularibus A. 1571. ad calcem Historiæ Jul. Cæsaris editis & suis scriniis non paucas (132.) Patino præteritas vir doctissimus adjunxit. Neque enim omnes Golzii numi à Patino omitti pro supposititiis habendi sunt, ut jam notavit A. Morellus p. 238. specim. Omitto *Elia Reusneri* & aliorum scripta, familias Romanas illustrantia, quarum plures quotidie & novas sive ex nummis sive ex aliis veteribus monumentis eruditorum industria observat. De prisca familia *Casiorum* singulare & locuples opus Jo. Baptistæ Fonteji, cum Julii Jacobini appendice lucem vidit Bonon. 1582. fol. Familias Byzantinas illustravit *Carolus Cangius* Paris. 1680. fol. in parte priorè Historiæ suæ Byzantiæ.

XV. Tria fuerunt apud Romanos cognationis genera, agnatio, gens & stirps, ut notat Turnebus ad Ciceronem de legibus lib. I. p. 31. ac stirps quidem omne cognationis genus continebat, gentis jus nullum habebant plebeji, sed tantum patritij ac nobiles qui capitis nullam erant diminutionem passi, agnatio in virilis stirpis cognatione posita erat. De imaginibus nobilium, earum collocatione in atrio, gestatione in funere & simili pompa qua claritatem generis veteres Romani testabantur, vide Lipsium I. elect. c. 29. Liberi erant vel γνησίοι legitime nati, vel adoptivi θετοί, vel νόθοι sive spurii, σκώδιοι, de quorum patre non constabat & παροδίαται ex adulterio geniti. Vide Potterum IV. 15. Archæol. De adoptionibus privatorum Principumque apud Romanos & adoptorum juribus agit H. Dodwellus prælect. Cambden. XVIII. Nobilitatis quatuor genera è mente Platonis Laërt. III. 88. sq. Apud Romanos distincti nobiles, ingenui sive liberi, liberti & libertini ac servi quos diversos ordines etiam apud Germanos veteres observat Cluverus German. Antiq. lib. I. cap. 15. p. 98. sq.

XVI. De Nominibus propriis & Nominum impositione atque usu apud veteres, præfenti loco nonnulla perstringere operæ pretium fuerit. Apud Hebræos unicum nomen in usu fuit, quod primis temporibus à nativitate statim, ut Caino vel Noacho impositum est; deinde in circumcissione dari consuevit. Hinc additum nomen Parentis, in hunc fere modum: Isaac filius Abraham, Saul filius Kis, Simon *ben* (Syriace *bar*) Jona, Moses ben Maimon, Menasse ben Israël. Sic & fæminæ, Michajahu filia Urielis. Neque alia nominum ratione in hoc usque tempus utuntur Judæi, licet nonnullos video cognomen etiam habere ut R. Schabtai integrum nomen est Schabtai Strimer, Pragensis, est enim frater Jacobi Strimeri, filius Josephi Strimeri in direptione Pragensi occisi. Idem tamen in titulo libri de scriptis Rabbiorum, cui titulus est labia dormientium, se non aliter vocat quam R. Schabtai ben Joseph. Satis frequens autem inter eosdem Hebræos mutatio nominis variis de causis, unde binomines, quæ res ut observata magnas difficultates tollit, ita neglecta facit, nec exiguos parit errores. Confer Beckium ad Targum Paralipom. p. 126. Uno tamen nomine tantum utebantur uno tempore, ita ut ex quo advexit Apostolus nomen Pauli, desineret appellari Saulus. Nec Abramus vocabatur amplius, cum datum esset nomen Abrahami, neque Sarai, ex quo dicta est Sara, nec Jacob ex quo hæsit nomen Israël, quanquam iste postea jam hoc jam illo nomine in sacris literis appellatur. In formatione nominum Hebræos haud curiosius de accurata analogiæ ratione

sollicitos fuisse notavit, David Kimhi & Salomoh ben Melech ad 1. Chron. IV. Neque in scribendis eodem modo nominibus admodum superstitiosos fuisse veteres, Rich. Simon lib. 1. Hist. Crit. V. T. cap. 3. In Talmude Hierosolymitano Massechet Gittin f. 43. 2. legas Israëlitas extra terram Israëliticam habere nomina sicut nomina Gentilium. Sane à Græcis nominibus & Latinis non abstinuisse, exemplo Tryphonis, Philonis, Nicodemi, Justi, Rufi & aliorum constat. Vide Rev. Alberti à Felde Epist. ad D. Kochium de dialogo Justini Martyris p. 33. sq. & Jo. Braunium in selectis sacris p. 33. sq. qvi p. 34. sq. ostendit Judæos post captivitatem duplici nomine non raro usos, uno quo inter suos & altero quo inter Ethnicos vocarentur. Trinomines etiam fuere quidam, si credimus Cornelio Janfonio parte 1. Concordiæ Evangel. c. 6. & Benedictinis ad S. Ambros. tomo 1. fol. 1331. In peregrinæ autem lingvæ nominibus propriis efferendis tripliciter versari solent Hebræi, nam vel aliter pronunciant ut Græci aliæque Gentes, ut pro Cyro Cores, pro Artaxerxe Artaxasta &c. vel ex peregrina lingva interpretantur in Hebraicam, Vide Grotium ad Gen. XI. 1. & qvæ notavi lib. 1. Bibl. Græcæ c. 6. §. II. vel nomina in aliam atque ingeniosam significationem dessectunt, ut variis exemplis demonstravi in eadem Bibl. Græca lib. 1. c. 29. §. 8. Qvæ omnia non possunt non multiplices difficultates lectoribus objicere, & quasdam etiam vix ac ne vix quidem extricabiles. Josephus quoque Medus in fragmentis sacris tom. 10. fascic. Crenii p. 252. notavit mirificam diversitatem in nominibus Regum Assyriorum qvæ in sacris & profanis scriptoribus observatur, inde originem ducere, quod diversæ gentes Assyrii, Babylonii, Persæ, Aramitæ habitantes prope Euphratem, Ægyptii, Græci &c. unaqvæque nomen Regis varie accommodarent suæ lingvæ. Scriptores qui Nomina Propria Hebraica in sacris literis collegerunt & interpretati sunt diligenter collegit Clariss. Collega & amicus noster Jo. Christophorus Wolfius in Appendice ad Historiam Lexicorum Hebræorum p. 228. & Joh. Mollerus Homonymoscopiæ p. 39. sq. His addi possunt qvæ ex MSS. Græcis Codicibus tom. II. Hieronymi sui ad librum de Nominibus Hebraicis protulit Jo. Marcianæus, qvæ melius digeri atque emendari illustrarique ab aliquo viro docto esset operæ pretium: ut omittam *Matthæi Aurogalli* librum de Hebræis urbium, regionum, populorum, fluminum, montium & aliorum locorum nominibus è V. T. congestum Witeb. 1526. & auctiorem Bas. 1539. 8. *Davidis Chytræi* Onomasticon Theologicum A. 1557. 1578. & Witeb. 1585. 8. Spectat & huc *Paullus Crellius* in Concordantiis realibus à Dan. Fesselio auctis, Germanice sol. Onomasticon

con nominum propriorum Hebr. & Græcor. quod exstat ad calcem tom. VI. Bibliorum *Polyglotton Londinens.* *Marianus Brixianus* in Arca Nox &c. & qui in hoc genere versatus quam diligentissime est, præclarus Vir *Matthæus Hillerus* Professor Tubingensis in Onomastico sacro Tub. 1706. 4. & in altero quod Bibliis pentaplis Germanicè A. 1712. 4. excusis est subjectū.

XVII. De Græcis veteribus perinde ut de Hebræis affirmare licet simplici fere nomine eos usos fuisse, & genitivum plerumque parentis addidisse, ut Thucydides Olori & similia. Confer Ez. Spanhem. VI. de numism. p. 512. sq. At non semper genitivus additus parentem significat, sed interdum aliud quid subintelligitur, v. g. Clinias Alcibiadis scil. Pater. Olympias Alexandri, scil. mater. Hæctoris Andromache, scil. uxor. Eusebium Pampphili scil. amicus. Parthenius Dionysii scil. discipulus. Confer Jonsum p. 14. B. Hankium de scriptoribus Byz. cap. I. §. 5. sq. Amplissimi Cuperi Harpocratem p. 126. sq. & V. C. Thom. Galei diff. de scriptoribus Mythologicis p. 19. sq. Progenitivo Parentis scriptores Romani interdum posuere alterum nominativum, itaque dixerunt Herodem Atticum pro Attici F. Appionem Plistoniconem pro Plistoniciæ F. & similia. Confer Salmasium ad Vet. inscriptionem Regillæ p. 89. sq. Valesium ad Ammian. fol. 40. Solenne fuit apud Græcos nepoti nomen avi imponere. Sic Aristidis pater & filius dicebantur Lyfimachus, Aristotelis Nicomachus, ut alia innumera prætermittam, è quibus nonnulla collegit Stephanus Morinus in octo dissertationibus p. 21. sq. *παλαιότητα ἢ ἢ*, inquit Eustathius, *τὰς ἐκγόνους καλεῖσθαι τοῖς τῶν πατρῶν ὀνόμασι.* At Nomina Romanorum narrantes Græci, prænomina frequenter sola nominant, vel prænomina postponunt, ut *Κατων Μάρκου* pro M. Catone & similia apud Dionem aliosque. Uti Patronymica etiam quandoque cognominibus præponi notat Salmasius ad Achillem Tatium p. 537. sq. sed & Græci ipsi interdum præter nomen habebant *ἐπίκλησιν* five cognomen, teste Appiano Præf. ad bella Pun. quod ipsum è variis monumentis antiqvis constare notat laudatus Cuperus in Harpocrate p. 177. Confer Plutarchum Coriolano fol. 218. Nomina peregrina, orientalia maxime cum illa Græci memorant in suis scriptis, vel plane in linguam suam interpretantur, vel saltim ita inflectunt, ut sono ac terminatione Græca vel Græcis affinia videantur. Imponebant Græci infantibus suis nomen die lustrico, sive septimus is erat sive decimus * à nativitate. Vide Meursium Græciæ feriæ p. 21. sq. Petrum Moll ad Longi Pastoralia p. 7.

XVIII. Romanis quoque ingenuis (servorum enim simplex nomen

H h h h 3

* Suid. in *δεκάτην ἐστίασιν.*

men fuisse constat, Syri v. g. vel Davi) singula quibusdam nomina initio fuere, ut Romulo & Remo: aliis bina, commune sive appellativum ac prænomen alterum, alterum gentile & proprium, ut Hosto Hostilio, C. Mario, Q. Sertorio, L. Mummius, Julio Proculo. Plutarch. in vita Marii p. 406. aliis denique terna *prænomen*, *nomen gentilitium* & *cognomen*, ut L. Junio Bruto, L. Tarquinio Superbo & Prisco, C. Marcio Coriolano. Plutarch. in Coriolano fol. 218. Fratres, Ciceronis etiam nunc ætate prænominibus distinguebantur, nomine & cognomine conveniebant, ut P. Cornelius Scipio & L. Cornelius Scipio. M. Tullius Cicero & Q. Tullius Cicero. Simile in patre & filio observare licet, M. Annæo Seneca & L. Annæo Seneca. Postea fratres cognominibus divisi, ut Salvius Otho & Salvius Titianus: Flavius Vespasianus & Flavius Sabinus. Non in omnibus tamen hoc receptum, nam Vittellii fratres solo prænominibus distincti: Aulus, Quintus, Publius & Lucius. Fœminas quoque prænominibus usas constat, etsi minus frequenter, unde hoc plane negavit Plutarchus in Mario p. 406. ut Aulam Placidiam, Tiberiam Æliam, Rheam Sylviam Romuli matrem, Cajam Cæciliam, quod Cajæ prænomen inversa litera scribitur ☉ ut Tita L. Confer Tiracvellum ad Alex. ab Alex. tom. 1. p. 79. & ad lib. 5. c. 4. & quæ Grævius in præf. ad tomum 2. Antiqu. Rom. inferuit ex Petri Servii Miscellaneis cap. 5--8. qui cognomine quoque usas nonnunquam ut Cæciliam Metellam, Calpurniam Marcellam &c. quin prænominibus, nomine & cognomine simul, ut Furiam Sabiniam Tranquillinam, Cneiam Coccejam Irinam, ex veteribus Inscriptionibus demonstrat. Maritorum quoque adscivere cognomen, ut Marcia Catonis, rarius liberorum, ut Cornelia Gracchorum scil. Mater, adde Ez. Spanhem. VI. p. 509. sq. Prænomena circiter XXX. notante Varrone, sed longe plura observantur. Nonnulla prænomena eadem in aliis fuere cognomina, ut præter Ez. Spanhem. p. 519. sq. de numism. pluribus exemplis idem Servius probatum dedit, qui præterea docet nonnullos novum adscivisse cognomen, quod male *agnomen* quibusdam appellatur ut L. Cornelius Scipio Asiaticus, L. Ælius Præconius Stilo, M. Valerius Maximus Messala, Q. Cæcilius Metellus Pius. Cognomen sæpe gentilitio nomini præponitur, ut notat Rhodius ad Scribonium Largum p. 191. & Spanhemius VI. de numism. p. 503. sq. De duplici prænominibus usurpato id. p. 511. & prænominibus certis familiis familiaribus pag. 513. sq. De more Græcorum Romanos passim solo prænominibus notandi pag. 516. sq. quod & Latini interdum faciunt. id. Sola cognomina posita. id. p. 520. & Sirmond. tomo 4. Opp. f. 599. Quidam plura etiam habuere cognomina

mina ut P. Cornelius Scipio Nafica Serapio, ne memorem quæ in titulis Imperatorum cognomina Parthici, Arabici, Germanici &c. Agnomen autem dicitur proprie quod retinebatur ab adoptatis, cum adoptantium* prænomen, nomen & cognomen adsciscerent, illisque jungebatur jam tertio jam quarto loco, ut P. Cornelius Scipio à Q. Cæcilio Metello adoptatus deinceps vocabatur Q. Cæcilius Metellus Scipio: M. Junius Brutus adoptatus à Q. Servilio Cæpione, dictus postea est Q. Servilius Cæpio Brutus. In his agnomen facile agnoscis Brutum & Scipionem. Porro reliqua illa Asiatici v.g. & Africani & similia non agnomina sed cognomina vocantur etiam à Vellejo lib. I. c. 13. *Nec quisquam ex novis hominibus prior Mummio cognomen virtute partum vindicavit.* Nomina alia propria familiis, alia singulorum in eadem familia unius confer Spanhem p. 505. sq. *ἐπιλήσεις* Græcis, Perizon. ad Ælian. p. 469. 471. 475. Liberti sive servi manumissi cognomen suum retinebant, prænomen nomenque recipiebant à patrono, ut Tiro & Laurea cum Cicero eos manumisisset, dicti M. Tullius Tiro & M. Tullius Laurea. Adde Reines, pag. 835. Inscript. sq. Pueris non prius quam togam virilem sumerent, puellis non antequam nubere prænomina imposita fuisse Q. Scævola tradidit, teste auctore Epitomes de nominum ratione quæ Valerio Max. subjicitur & à quibusdam tribuitur Tito Probo. Hæc utinam integra exstaret: quæ ejus super sunt tamen, illustrata sunt à Stephano Pighio in notis ad Valerium & à Salmasio in inchoato commentario ad Arnobium, quem ineditum evolvi in Bibl. Gudiana. De nominibus Romanorum Onuphrii liber factis ejus subiectus. De nominibus Mediæ ætatis multiplicatis ut Marcianus Mineus Felix Capella, Macrobius Ambrosius Aurelius Theodosius, Anicius Manlius Severinus Boëthius &c. vide Sirmondum præf. ad Eunodium & in limine notar. ad Sidonium. De nominibus propriis apud Germanos consulendus B. Lutheri libellus cum Gottfr. Wegneri observ. Lips. 1674. 8. Schottelius lib. V. de lingua German. tractatu 2. & quos allegat p. 1036. sq. Catalogus nominum priorum apud Goldastum tomo 2. Antiqu. Alemannicarum, p. 92. - 118. & 144. sq. Joh. Henr. Ottius de nominibus hominum propriis Tiguri 1671. 8. Joh. Ebarti onomatologia Lips. 1670. 8. &c. De nominibus Anglo-Saxonice Georgius Hickefius diff. Epistolar. p. 23. sq.

* Xiphilinus p. 34. de Augusto. Vide & Sam. Pitisci Lexicon Antiquitatum Rom. in adoptatio.

CAPUT XXI.

De institutione, Scholis, & de re literaria.

De Scholis & Doctōribus Hebræorum. I. De aliarum Gentium Antiquitatibus Academicis & Scholasticis. 2. De Academia, Lyceo, Museo, Alexandrino &c. 3. De aliis societatibus literariis. 4. De Professoribus & discipulis ratione docendi, lucubrationibus. 5. De recitationibus, auditoriis, Anagnosis. 6. De Scribis, librariis, antiquariis, libris, voluminibus, bibliopoli & Bibliothecis. 7. De studiis veterum. 8. De charta, & quæ ejus loco, de stylo, calamo, atramento &c. 9. De literis notisque hieroglyphicis, numericis, signis planetarum. 10. De typographia origine & incrementis variis. II. De aliis inventis novantiquis. 12.

I.

DE Scholis Hebræorum post Hottingerum Enneade diff. in Compendio Theol. Judaic. p. 285. sq. agit *Jacobus Altingius* in binis orationibus sive dissertationibus de historia *Academiarum & promotionum Academicarum* in populo Hebræorum. Amst. 1652. 12. & inter opera *Viri Clariss.* post ejus fata, curante *Balthasare Beckero* junctim edita, quinque in fol. voluminibus Amst. 1687. tomo postremo, Heptade octava diff. in qua occurrunt etiam ejusdem *Studioſus & Doctōr Hebræus. Altingio* addendi *Georg. Ursinus* in antiquitatibus Hebraicis scholastico-academicis Hafn. 1698. 4. *Campegius Vitringa & Jac. Rhenferdius* in scriptis mutuis de Synagoga* veterē, Archisynagogo, & de decem *Batlanim* sive otiosis Synagogæ: *Jac. Rhenferdi* investigatio Præfectorum & Ministrorum Synagogæ, Franeqv. 1700. *Johannes Held* de Judæorum Synagogis & Scholis. Norimberg. 1664. 8. *Joh. Sauberti* historia brevis synagogarum Judaicarum, in ejus palæstra dissertationum p. 378. sq. *Job. van Bahuysen* in בית המדרש sive diff. de Academiis Academicorumque titulorum origine Hebraica. Hanov. 1703. *Job. G. Grambsius* in Exercitat. de Synagogis Judæorum, sub *Davidis Clodii* auspiciis vulgata Giesæ 1682. *Jo. Henr. Otto* in historia 130. doctorum *Mischnicorum* qui *Tanaim* sive repetentes dicti sunt, de quibus *Bartoloccius* tomo

* De regimine synagoge, Vitringa lib. 2. De scholis atque Oratoriis domesticis lib. 1. part. 1. c. 6. De publicis sive Academiis c. 7. De scholarum & Academicarum distinctione cap. 5. Confer *Bartoloccium* Tom. 4. Bibl. Rabbin. pag. 663. seq. Et de hodiernis scholis atque Synagogis Judæorum *Urschuldige Nachrichten* Ao. 1713 pag. 436. 442. 429.

tomo 3. p. 252. sq. insecutis post eos *Amurais* five gnomologis, tum *Sebburais* five Scepticis, hinc *Geonim* five excellentibus ac denique proprie dictis *Rabbanim* five Magistris. Vide librum Schalfcheleth Hakkabalah & Zemach Davidis Ganfii, Bartoloccium tom. 3. p. 663. sq. & Jac. Basnagii Historiam Judæorum tom. 2. Ante Doctores Misnicos floruerunt 1.) assessores Synedrii M. 2.) Prophetæ, 3.) Seniores, de quibus vide librum Cosri p. 239. sq. edit. Buxtorfii, & quæ ex Isaaci Abarbanelis *hereditate patrum* refert Surenhusius præf. ad tomum quartum Misnæ, & quæ ad librum Seder Olam, Jo. Meyerus. Jo. Henr. Ottonis historia recusa est Amstelodami 1699. 8. ut præteream *Christiani Bornitii* dissertationes de Synagogis Hebræorum, Wittenbergæ 1650. vulgatas in 4. Jo. Leonhardi Heubneri dissertationes de Academiis & societatibus literariis Hebræorum, Witeb. 1703. Christiani Frid. Wilischii de filiis Levitarum Lips. 1708. Minus certa & explorata esse quæ de antiquissimorum Hebræorum scholis feruntur, monuit post alios Nic. Hieron. Gundlingius parte 1. Historiæ Philos. Moralis p. 77. sq. Synagogas in vicis habuisse Judæos notant eruditi interpretes ad Matth. IX. 35. quibus ad de Wagenseilium Parte 2. peræ librorum juvenilium p. 430. & in libro de Norimberga cap. 18. p. 123. sq. ubi disquirunt, num Hebræis licuerit extruere Synagogas in aliis urbibus quam quæ munitæ essent: occasione Judæorum, qui Hagæ Comitibus existimarunt, se non rite posse ibi condere Synagogam, nisi Magistratus, suppeditando largiter sumptus, permovissent, ut pontes lapideos interruptos jungerent in ambitum ligneis, qui in altum elevari possent, aliosque, ubi illud fieri commode non poterat, claudent repagulis. Num integrum Judæis sit erudire Christianos, pluribus disquirunt, & fas omnino esse, Judæorum testimoniis evincit Joh. Wulferus Theriaca Judaica p. 374. sq. De civilitate morum apud Hebræos videndæ D. Ad. Rechenbergii dissertationes ad Hist. Eccles. spectantes p. 721. sq. De fati studii moralis in gente Judaica, Henrici Scharbau Lubecensis Exercitatio lucem vidit Lips. 1712. De meritis Hebræorum in rem literariam diatriba Rudolphi Martini Meelfuhreri, Witeb. 1669. De institutione puerorum apud Judæos videndus præclarus Maimonidis commentarius de studio legis quem cum versione & notis edidit Robertus Clavering, Oxon. 1705. 4. Conf. Acta Erud. tom. 4. p. 234. De eodem argumento ex instituto agere, præcipue vero rationem, qua post reditum ex captivitate usi sunt, explicare promissit Samuel Petitus, in observationibus suis p. 66. Sed notæ ejus ad Josephum, in quibus hoc se facturum pollicetur, nunquam lucem viderunt. In iisdem observationibus

nibus lib. 2. cap. 1. ex codice Talmudico Bava Bathra observat, quod Josua Jamlæ filius constituit, ut in singulis provinciis atque urbibus Judæi præficerent elementarios Magistros, iisque disciplinam traderent liberos circa annum ætatis sextum aut septimum, perinde ut Aristoteles quoque lib. 7. de republica sub extremum, de pueris septennibus demum literas docendis præcepit. De institutione puerorum, pædagogis & progymnastis apud varias gentes, vide quæ collegit Alexander ab Alex. II. 25. & ibi Tiraquellus: Josephus Laurentius lib. 1. Polymathix diff. XII. Joh. Claudius in diatribe de nutricibus & pædagogis jam supra mihi memorata, quæ ejus libro de salutationibus Veterum subnexa est, Ultraject. 1702. 12. Cangii glossarium in *proscholus*. De peregrinationibus Romanorum Academicis, lectu digna diatribe Georgii Nicolai Kriegk, edita Jenæ 1704. 4.

II. De origine & usu Scholarum adversus Hobbessii c. 46. Leviathanis singulari exercitatione disputavit D. Adam Rechembergius, p. 487. sq. in qua quodammodo satisfactum esse videtur iis, quæ adversus scholarum & academiarum antiquitatem & usum differuntur ab Hallensibus in tom. 1. observ. selectarum. De cætero antiquitates Academicas & Scholasticas egregie illustrant *Hermannus Conringius* in singulari libro de hoc argumento Francof. 1651. 4. & cum accessionibus, Helmst. 1674. 4. *Franciscus Junius* Theologus libro de Academia, ad calcem tom. 1. Operum: *Tho. Lansius* Commentario de Academiis Helmst. 1666. 4. *Joh. Launojus* in libro de scholis celebrioribus post Carolam M. in Occidente instauratis, tum in Gymnasio Navarræo. *Claudius Hemeræus* Doctor Sorbonicus libro Paris. 4. edito de Academia Parisiensi, qualis primo fuit in insula & Episcoporum Scholis: Rich. Simon tom. 2. Bibl. selectæ p. 124. Vide & Casp. Calvoeri rituale Ecclesiasticum tom. 2. p. 188. seq. Jo. Limnæum libro VIII. juris publici. Antonium Pagi ad A. C. 826. 2. Recentiorum Academiarum historiam exposuit *Guido Pancirollus* libro quarto de claris legum Interpretibus Venet. 1655. 4. *Antonius de Luca* Melphitanus in laurea legali, *Jacobus Middendorpius* libris 8. de academiis celebribus universi terrarum Orbis Colon. 1602. 8. Ac novissime *Fridericus Luca* in Helicone Europæo, Germanice edito Francof. 1711. 4. De Facultatibus quæ vocantur Academicis confer Observationes Hallenses VI. 15. & 18. (ubi de statu Academiarum in sæculis barbaris) & 20. ubi de studiosis laureæ & Candidatis Magisterii. De *tripio* & *quadrivio* artium liberalium, Jac. Thomasius programme 34. Observationes selectæ Hallenses T. I. p. 42. sq. & T.

& T. VI. Observ. 14. 16. 19. De quatuor artibus popularibus, Philologia & scientiis Mathematicis Vossi liber Amst. 1660. 4. & tom. 3. Operum.

Academix vocabulum pro scholis majoribus sive studiis ut vocabant generalibus atque universaliibus primum usurpari cœptum est sub Pontifice Paulo II. qui A. C. 1471. obiit. De dignitatibus Academicis præter cæteros diligentissime egit Joh. Christianus Iterus libro singulari, qui auctior lucem vidit Francof. 1698. 4. cui addendus Tho. Lanfius libro de Academiis jam laudato, & Georg. Christianus Waltherus de statu, juribus ac privilegiis Doctorum. De insignibus quibus inaugurantur, vide Aciatum VIII. 10. parergon. De origine & officio Cancellariorum Academicorum Henr. Meibomii Oratio tom. 3. rerum German. p. 240. seq. & Rev. D. Henr. Mühlîi de dignitate & officio procancellarii in Academia Kiloniensi, A. 1714. Alia ejusmodi argumenta à variis Scriptorib⁹ pertractata videre licet in Bibliotheca Academica *Cass. Thurmanni*, in qua sub titulis secundum ordinem literarum digestis magno numero colligit Scriptores, qui tum de Academiis earumque origine, natura, tum de juribus, immunitatibus & officiis Doctorum Academicorum & universæ rei literariæ juribus atque Privilegiis egerunt. Halæ Sax. 1700. 4.

III. De veteri *Academia* *Platonis, qui locus non valde salubris fuit Athenis, vide Menagium ad Laërt. pag. 141. Ceramicum Jo. Meurfii c. 19. seq. usque ad 27. & Criticum Arnobianum IV. 1. Hieronymi Matrangæ syntagmata VII. Panormi 1637. 4. & Jo. Petri Ludovici primam Academiam, villam Platonis, cum nova Hallensium collatam, Halæ Sax. 1693. 4. De Aristotelis *Lyceo* ac *Peripato*, porticu Zenonis, Antisthenis *Cynosarge* & Epicuri horto: apud Laërtium, Hesychium Illustrem aliosque mentio occurrit. adde Apostolium II. 31. Proverb. & Potteri Antiqu. Atticas lib. 1. c. 8. p. 33. seq. tom. 12. Thesauri Gronoviani. Memorat etiam Plutarchus lib. de exilio fol. 605, inter sapientum Athenis scholas & diatribas *Palladium* atque *Odeum*, & in Demetriop. 905. *Museum*. De *Museo Alexandrino* post deperditam Andronici, Callimachi & Alcidamantis scripta consulendæ J. F. Gronovii & Lud. Neocori dissertationes quæ extant tom. 8. Antiqu. Græcarum, quibus præter dissertationem Ad. Rechenbergii Lipsiæ A. 1698. vulgatam & Claudium diff. de numo Pantheo Hadriani p. 23. ubi & templum & Sacerdotem in illo Museo fuisse observat, adjungendi Jonsius p. 218. seq. de scriptoribus Hist. Philos. Tillemontius in Historia Imperatorum Gallice edita tom. 2. p. 431 seq. & Gvil. Caveus parte 2. Hist. lité-

* à Philippo Macedone exustam narrat Diodorus Sic. in excerptis Peiresc. p. 295.

rariz scriptorum Ecclesiasticor. p. 20. seq. edit. Genevensis. A. C. Eschenbachius diff. de conviviis sapientum p. 305. seq. Etiam Humfredus Hody de illo dicturus fuit in Antiquitatibus Alexandrinis, sed quæ præmature viri doctissimi obitu interciderunt. De *Museo Heliconio* scripserat olim Amphion Thepiensis, cujus librum 2. laudat Athenæus l. 14. Dipnosph. Alioqui *Museum* (μυσαῖον) idem est ac templum Musarum; & in Creta Museum dictum est locus, ubi Sirenes cum Musis certarunt, teste Svida & Stephano in ἄπτερα. Inde ortus mos loca, in quibus homines studiosi musis sive literis vacarent, *musæa* appellandi, qualia publica fuere Athenis quæ amplurima, in quibus mos sortito quæstiones proponi ut testatur Plutarchus l. 9. Sympos. quæst. c. 1. Confer Meursium II. 9. Athen. Attic. *Pergami* quoque ejusmodi Museum fuisse quod à Svida *πέργαμηνών κύκλων* nomine celebretur, disputat Clariss. Kusterus ad Svidam in *Μυσαιῶν Ἐφέσι*. De *Athenæo Romano*, in quo publicæ recitationes solebant fieri, agit Sirmondus ad Sidonii lib. 2. Epist. 9. & lib. 4. Epist. 9. tom. 1. p. 893. 939. Vossius in lib. de cognitione sui, recuso in tom. 1. method. Crenii p. 793. De *Claudio* sive musæo ejusmodi, auspiciis Imperatoris Claudii exstructo Alexandriæ, cujus meminit Athenæus VI. p. 240. adeundus Casaubonus ad Claudium Svetonii c. 42. De *Æsculapii & Hygiæ* sive salutis Collegio Romæ è LX. virisistente vide vetus marmor apud Sponium p. 52. Misc. eruditæ antiquitatis. Musæi quod fuit *Trazene*, meminit Pausanias in Corinthiacis De *Museo* quod *Cpoli* condidit Musælius præpositus sacri cubiculi sub Theodosio jun. vide Cangii *CPoli Christian*, lib. 2. p. 176. De *Obalagono* in quo duodecim Doctores *CPoli* alebantur, à Constantini M. ætate ad Leonem Isaurum usque, qui illud hæresi suæ inimicum combussit, vide Bandurium p. 485. seq. ad Antiquitates *CPol*. Ad collegium ejusmodi, studiis literarum sacratum spectat Inscriptio vetus quæ exstat Aventici apud Helvetios in sacello S. Mariæ Magdalenz, & refertur à Carolo Patino in descriptione itineris sui p. 267. NVMINIBVS AVG. - - - ET GENIO COL. HEL. - - - APOLLINI SACR. Q. POSTVM. HYGINVS ET POSTVM. HERMES LIB. MEDICIS ET PROFESSORIBVS D. S. D. De *Nymphæo* quod Stagiris fuit, meminit Plutarchus in vita Alexandri p. 668. edit. Gr. Lat. Xylandri. Museum vocat Plinius XVI. 32. De pueris & puellis alimentariis (stipendiaten) Philippus Rubenius II. 36. electorum. De bidellis Alciatus VII. 22. parergon, perperam tradens eosdem Gymnastiorum Episcopos & Gymnastiarchas dictos.

IV. Societatum literarium pleniorẽ notitiã adhuc expectamus

Etiam à Clariss. amico nostro *Christiano Junkero*, tot aliis scriptis præclare merito, cum interim de illo argumento videri possunt Morhofius lib. 1. polyhistoris cap. 14. Samuel Chapuzellus (Chapuzeau) A. 1701. denatus in Tab. VIII. Europæ spirantis, Ancillonius in Miscell. criticis Gallicè editis tomo 1. pag. 17. sq. Godfredus Vockeroth in historia societatum & rei literariæ ante diluvium, atque introductione in notitiam societatum literariarum, quæ Jenæ 1687. 4. primum separatim & deinde Gothæ A. 1708. 8. junctim prodierunt. Burchard Gotthelf Struvius introduct. in Hist. literariam cap. X. Jacobus Frid. Reimannus parte 1. introduct. in Historiam literariam Germanorum pag. 107. sq. Joach. Fellerus *ὁ μακαρίτης* in Panegyrico Magistris Philosophiæ A. 1688. Lipsiæ creatis scripto, & Jo. Reiskius vir doctiss. in programmate de pinacothecis, Cimeliothecis, & societatibus doctorum in Europa, Gvelfherbyti 1685. De singulis quibusdam & nobilioribus ejusmodi societatibus etiam singulares scriptores exstant, ut de regia Parisiensi Pelissonius. Joh. Baptista du Hamel, Fontenellius: de Regia Londinensi Thomas Sprat, cujus liber Gallicè etiam translatus est, & Martinus Kempius in Bibl. Anglorum, nec non Rev. Henricus Ludolphus Benthemius in *Engelländischen Kirchen- und Schulens- Staat* pag. 56. sq. & 61. sq. qui etiam de Philosophorum societate Oxoniensi agit pag. 350. Societatum quarundam literariarum Italiæ symbola, sive ut vocant impresas exponit Kircherus tomo 2. Oedip. Parte 1. p. 9. sq. De societate regia Inscriptionum & Numismatum Parisiensi, in *Ephemeridibus Paris.* A. 1702. plura leguntur. De Societate Medicorum instituta à Rege Philippo V. mentio in memoriis Dombensibus Trevoltinis A. 1702. tomo 2. pag. 56. sq. edit. Amstelod. De Academia scientiarum & lingvarum Berolinensi instituta à Rege Borussia gloriose memoriæ Friderico, vide *Acta Erud.* 1701. p. 176.

V. Privilegia Imperatorum & Leges de studiis liberalibus, Professoribus, Scholaribusque in Codice Justiniano & Theodosiano reperuntur. Vide *Jac. Gothofredum* ad Codicis Theodos. l. 6. tit. de Professoribus l. 13. de Medicis & Professoribus & l. 14. de studiis liberalibus urbis Romæ & Constantinopolis, ad quas exstat etiam erudita diatriba *Herm. Conringii*. *Collectanea Josephi Laurentii* de Professoribus, Oratoribus & Nomenclatoribus ex ejus Polymathia recusa sunt tom. 10. Antiquitatum Græcarum Gronovii, in quo exstat & præclarum Ludov. Cresollii opus ex editione Paris. 1620. 8. quod inscribitur *Theatrum veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, Sophistarum Libris V.* in quo de omni

ratione Scholarum præcipue Rhetoricarum apud veteres, multa egregie docentur. De gemino veterum docendi modo *exotérico & acroamático* sive quod idem est, dialectico & accuratiore analytico exstat singularis tractatus Melchioris Zeidleri, Philosophi & Theologi Regiomontani. Regiomonte 1685. 4. Octaviani Ferrarii de Sermonibus exotericis & disciplina encyclico Libri 2. cura Goldasti, cujus Epistola de cryptica veterum Philosophorum disciplina ad Goclenium præmittitur, recusi sunt Francof. 1606. 8. Vide etiam Plutarchum in vita Alexandri p. 668. editionis Græco-Latinæ, Themistii Orationes p. 319. edit. Harduini. Francisc. Patricium in discussionibus Peripateticis, Menagii notas ad Laërtium p. 197. sq. Eschenbachii Epigenem sive librum de poësi Orphica p. 4. sq. & Meibomii notas ad jusjurandum Hippocratis p. 95. De differentia discipulorum inter se, diversisque eorum gradibus agit Cresollius Lib. IV. Theatri Rhetorum cap. XI. De occultatione sublimiorum dogmatum, quæ Pythagorici & alii Philosophi, tum inter Judæos Esseni (de quibus Porphyrius apud Euseb. IX. 3. præparat.) & inter Christianos hæretici plerique non nisi initiatis & intimioris admissionis discipulis communicabant, non pauca collegit Jacobus Usserius, Archiepiscopus Armachanus in historia dogmatica de Scripturis & sacris vernaculis (Lond. 1689. 4.) p. 252. sq. 270. sq. Menagius ad Laërtium p. 376. Mutius Panfa de osculo Ethnicæ & Christianæ Theologiæ p. 14. sq. Campegius Vitringa Lib. 3. observatt. c. 20. p. 761. Ludolphus Kusterus sive Neocorus in historia critica Homeri p. 58. sq. Hisce affinis fuit aliquo modo *disciplina arcani* apud veteres olim Christianos, etiam Catholicos atque orthodoxos receptissima, nisi quod illa non tam doctrinam sive *κρυψματα* spectabat, quam circa ritus sacramentorum & verba symboli versabatur, ut adversus Em. Schelstratenum * docuit Wilh. Ernestus Tenzelius parte 2. diss. select. De *lucubrationibus* veterum & vigiliis studiorum causa frequentatis disquisitionem singularem edidit B. Christophorus Cellarius, Halæ Saxon. 1699. 4. Eas in longam noctem protractas nocere sanitati jam olim notavit Hippocrates lib. 1. de re medica: quamvis Gabriel Naudæus quæstione 3. iatrophilologica cum primum laudasset studia matutina, deinde p. 73. sq. disputat pro nocturnis lucubrationibus, ita tamen, ut quemadmodum in omnibus ita in his quoque nimium in vitio esse non dubitet.

VI. De recitationibus veterum Lipsius videndus Centur. 2. Epistola

* Confer Casauboniana p. 111. & 115. sq. Joh. Filescii electa T. 2. p. 146. sq. & de Schelstrateni libro Rom. 1685. 4. edito Acta Eruditor. illius anni p. 541.

pistola 48. ad Belgas, Vossius pater lib. de recitationibus veterum, recursus in tomo 1. method. Crenii: Gabriel Bisciola tomo 2. Lectionum subsecivarum lib. 15. c. 20. Casaubonus ad Theophrasti Characteres p. 126. sq. & ad Avidium Cassium Vulcatii Gallicani, tum Ferrarius lib. 3. de veterum Acclamationibus. De Lectoribus sive Anagnostis Jo. Schefferus lib. de stylo p. 69. sq. qvi p. 72. etiam Lectricem ex Servio observat. De auditoriis Veterum Frid. Spanhemii oratio tomo 2. Opp. p. 1364. sq. De anagnosmatis sive lectionibus in conviviis ad Baccium pag. 191. sq. Libri 4. de vinis, & Jac. Gottenium lib. 2. obs. cap. 2. Cæterum *recitare* proprie non ex memoria dicere sed de scripto legere est, ut præter alios observat Lambecius in Orationibus suis p. 31. sq. De *Anagnostis* etiam nonnulla Alexander ab Alexandro, tom. 1. p. 350. edit. cum Notis varior.

VII. De *scribis* veterum, Romanorum præcipue, & *notariis* Andreas Christ. Eschenbachius in dissertationibus junctim editis p. 257. sq. De *librariis, antiquariis & Bibliopoliis* antiquorum Balthasar Bonifacius de Archivis cap. 8. Pignorius lib. de servis p. 228. sq. Popma de operis fervorum p. 67. & peculiari diatriba Vir Clariss. Christianus Schœtgenius, Lips. 1710. De ratione *voluminum* & cylindrorum *εὐχρῶν* apud veteres, Gvil. Schickardus de festo Purim tomo 8. Critic. Angl. p. 486. B. Carpzovius ad Schickardum de jure Regio Hebræorum p. 92. Jo. Doughtejus Analectis sacris ad Esaiæ XXXIV. 4. Salmasius ad Solin. p. 278. 706. & de modo usurarum c. 10. p. 404. sq. & in specimine confutationis animadversionum Heraldii pag. 107. sq. & ad Vopiscum: Is. Vossius ad Catullum p. 50. sq. qvi codicum membranaceorum sive *librorum quadratorum* usum ab Attalo demum cœpisse observat. Videndus etiam Ovidius lib. 1. Tristium elegia prima, Leo Allatius prolegom. ad librum de patria Homeri p. 20. sq. & ad Antiquitates Hetruscas p. 137. Ramiresius ad Martialem II. 67. Christianus Salbach, nuper admodum anno 1713. extinctus in diss. de libris veterum, Gryphiswald. 1706. 4. Christianus Gottlieb Schwartzius dissertatione erudita duplici de ornamentis librorum apud veteres usitatis Lips. 1705. 1707. & Tho. Bartholinus de legendis libris diss. IV. p. 125. sq. Libros conglutinandi artem Athenis Philatium virum doctum sodalem suum invenisse testatur Olympiodorus Philosophus Alex. apud Photium. De *diptychis* Rosweidus ad Vitas Patrum p. 773. sq. & Pompejus Sarnelli in antiqua Basilicographia c. 26. De *Pinacothecis* & *imaginibus* virorum doctorum quibus Bibliotheca exornata, Joh. Henr. Meibomius ad Vogleri introduct. in Historiam literariam p. 163. sq. Bartho-

Bartholinus de legendis libris diff. 2. p. 64. sq. & amicus noster Jo. David Schreber peculiari diff. de imaginibus virorum, Bibliothecarum ornamento Lips. 1692. De *Bibliothecis* veterum Justi Lipsii libellus & seorsim & inter ejus opera sæpius editus, occurrit etiam in collectione Jo. Joachimi Maderi, qui varios de Bibliothecis & re Bibliothecaria Scriptores congregavit, præmissa præfatione de Scriptis & Bibliothecis ante diluvianis, incerta fide jactatis. Helmst. 1666. 4. Novissime Maderi collectionem recudi fecit, & Herm. Conringii Epistolam sive librum de Bibliotheca Augusta Gvelfherbytana, quo etiam de veterum re Bibliothecaria differtur, tum Naudæi, Spizelii & aliorum de Bibliothecis scripta adjunxit, pluresque alios scriptores de hoc argumento duobus voluminibus junctim edidit, Rev. Johannes Andreas Schmidius, Theologus Helmstadiensis plus simplici vice jam mihi laudatus. Rudolphi Capelli, & *μαναγίτης* Syntagma lectionum Bibliothecariarum memorabilium Hamburgi 1682. 12. vulgatum itidem varia non ad recentem tantum, sed & veterem rem Bibliothecariam facientia collegit, quod facit etiam Dan. Gvil. Mollerus diff. de Bibliotheca, Altdorf. 1700. 4. Vide & Præfationem ad reliquias Bodlejanas, Acta Erud. 1704. p. 301. sq. & Georgii Engelbrechti diff. de jure Bibliothecarum. Helmst. 1702. Jo. Langii Epistolas Medic. II. 3. Hospinianum de templis fol. 100. sq. Pompejum Sarnelli c. 42. antiquæ Basilicographiæ. Bibliothecarios Bibliothecæ Alexandrinæ * recensent Jonsius de Scriptoribus Historiæ Philosophicæ p. 101. & J. F. Gronovius in supra laudata diatriba de Museo Alexandrino. De Bibliothecariis Vaticanis consulendus Joh. Ciampinus. De Bibliothecæ Cæsareæ præfectis (sunt enim, qui Bibliothecarii nomen tanquam non satis latinum refugiunt, ut Vossius & alii) Petrus Lambecius lib. 1. Comm. de Bibl. Vindobonensi.

VIII. De studiis veterum & omni genere elegantioris eruditionis apud veteres culturæ, eruditus exstat liber Jo. Wowerani, Hamburgensis (fuit enim & alter hoc nomine Antwerpiensis) qui inscribitur *de Polymathia*, & primum lucem vidit Hamburgi 1604. 4. Postea adjunctis argumentis ac indicibus elogiisque Woweriano, cura Jac. Thomassii Lipsiæ 1665. 8. Ex Thomassii editione recusatus est tom. 8. thes. Antiq. Græcar. Inter alia falsos esse & injuriam Wowerano facere, qui tractationem de poly-

* Ptolemæus Philadelphus decem myriadas librorum collegit Alexandria teste Syncello p. 271. 273. His Pergami Bibliothecas addi voluit Antonius, Cleopatracque destinavit, in quibus 200000. βιβλίων ἀπ' ἁπλῶν. Plutarch. p. 943. in Antonio.

polymathia *Isaaco Casaubono* per plagium surreptam dicere aucti sunt, idem *Thomasius* ostendit, quoniam verissimum est *Casaubonum* quoque de eodem argumento opus molitum fuisse, sed ex aliis *Wowerii* scriptis patet non opus ipsi fuisse, ut aliena scrinia expilaret, cui diligentia sua & ingenio satis, quod scriberet, suppetebat domi. De antiquitatibus rei litterarum veterum Romanorum, commentaturum se diligentius promissit *V. C. Job. Georgius Walchius* in diatriba de dedicationibus librorum Veterum Latinorum, Epistolis *Christophori Cellarii* Ἐπιμακαρίτης præmissa, qua insigne ejus operis specimen edidit.

IX. De prima scribendi origine & omni antiquitate literaria non inelegans tractatus *Herm. Hugonis* Jesuitæ lucem vidit Antwerp. 1617. 8. cui jungendus *Petrus Holmius* est, in accurata disquisitione de scriptura & variis rationibus sive ad dextram sive ad sinistram sive desuper vel quocumque alio modo scribendi, publicata Lundini Scand. 1670. 8. & recusa in *Analectis Philologicis* *Tho. Crenii* cura editis in Belgio 1699. 8. *Balthaf. Frid. Salzmanni*, Argentoratensis dissertationes quatuor; cum cura elaboratæ de varietate antiquæ scriptionis Lips. 1661. 4.

De charta & papyro veterum videndi *Plinius* lib. 13. c. 11. & *Isidorus* Lib. VI. Orig. c. 9. *Cassiodorus* lib. XI. Variarum Epist. 38. *Matthiolus* ad *Dioscoridem* lib. 1. c. 98. *Melchior Gvillandinus* & *Josephus Scaliger* contra *Gvillandinum* de papyro. *Joh. Mabillonius* in opere de re diplomatica, *Montfauconus* in *Palzographia Græca* p. 13. seq. *Franciscus Maria Nigrifolus*, Medicus Ferrariensis in diss. de charta ejusque usu apud antiquos, quæ inserta legitur *Museo Minervæ Venetæ* tom. 3. p. 249. sq. & *Leo Allatius* p. 91. ad *Antiquitates Hetruscas*, ubi inter alia docet, mangonem qui antiquitates illas supposuit inepte eas commisisse chartæ ex linteis contritis, quod longe recentius inventum & Germanorum quidem, ut notat *Scaliger* in *Scaligeranis* secundis p. 7. Præcipue vero ridiculum esse, quod in una charta artificis chartarii insignia relicta erant, quibus charta & ejus confectæ tempus internosci potuit. De illis insignibus, atque ut sæpe numero horum ope fraudes detectæ fuerint, pluribus disputat *Allatius* p. 136. Quod veteres in cortice fagi scriberent (auf Buchrinden) hinc *Olaus Rudbekkius* pater in *Atlantica* sua observat libros hodieque Germanis vocari Bücher. Varia alia, in quibus antiquitus scriptum fuit recenset præter *Allatium* & *Hermannum Hugonem* in libris laudatis *Alexander* ab *Alex. II.* 30. & ibi *Tiraqvell.* *Bartholinus* diss. 4. de legendis libris p. 90. seq. ac novissime vir eruditissimus *Bernardus Mont-*

fauconus in palæographia Græca lib. 1. Vide etiam Hiralti Epistolam insertam Memoriis Trevoltinis A. 1711. p. 1559. seq. ubi de bullis Pontificum scriptis in charta è cortice. Pars chartæ tenuissima dicta *ina* ut constat è Festo in illa & exilis. De linteis libris sive mappis Allatius libro jam memorato p. 25. sq. & 130. sq. idem p. 123. observat Sinensium chartam diversam à papyro veterum & nostra charta ex linteo confecta. De Græcorum charta bombycina, idem p. 133. Videndus etiam Stephanius p. 99. sq. ad Saxonem Gram. & Pancirolli nova reperta lib. 2. tit. 13. De more in vestibus scribendi præter Allatium p. 127. sq. differit Albertus Rubenius Lib. 2. electorum c. 1. De *pugillaribus* veterum Alex. Wildhelmus in Appendice ad diptychon Leodiense. De *albi* A. Schottus ad Proverb. Vaticanæ appendicis 1. 80. *Calami* loco antiquissimus usus fuit *stylorum* sive graphiorum ex ferro, ossibus, vel alia materia, de quibus agunt Interpretes ad Jobi XIX. 24. Fesselius in adversariis sacris tom. 1. p. 41. Huetius in Epistola ad Gisbertum Cuperum, in Tilladeri collectione tom. 2. p. 226. 230. Florianus Klepperbein in historia Artis scriptoriæ Witeberg. 1683. & Viri docti ad illud Horatii L. 1. Sat. 10.

Sape stylum veritas iterum quæ digna legi sine

Scripturus.

Quibus verbis respicit ad figuram stylorum, qui ex altera parte acuti erant, & scriptioni inserviebant, ab altera parte lati, & ad delendum vel emendandum obducendumque scripta in cereis tabulis adhibebatur. Imagines duas styli * veteribus usitati habes in æs incisas apud Laurentium Pignori in lib. de Servis p. 224. Alii stylorum loco vel juncos sive *calamos* vel *pennis* avium veldenique ut etiamnum apud Sinensis receptum est, *pennis* adhibuerunt ad scribendum. Inter Davidis Clerici Orationes octava, nona & decima eleganter persequuntur laudes & usum pennæ, atramenti & chartæ. Amst. 1687. 8.

Chartæ loco apud antiquissimas gentes plumbeæ tabulæ vel etiam alia duriora metalla & lapides in usu fuerunt, ut ad eundem Jobi locum XIX. 24. jam pridem annotatum est. Confer Allatium ad Antiquitates Hetruscas p. 127. sq. & Laurentium Beyrling in Theatro Vitæ Humanæ tomo 7. sub titulo: *Scriptio*, ubi quæ amplurima alia de universo hoc argumento collecta reperiuntur. Spectant etiam huc quæ de columnis Sethi lapidea & lateritia, de columnis Mercurii, & Ægyptiorum obeliscis nota sunt

* Stylis scriptoriis quandoque homines confossi atque obruncati, ut Q. Antyllus ap. Plutarchum in C. Grach. p. 840. & recentiore ætate Scotus Erigena.

sunt ex Josepho, Diodoro Siculo & aliis Scriptoribus, unde patet antiquissimum usum fuisse columnis lapideis res memorabiles tradendi: de quo more varia congescit Huerius in demonstratione Evangelica p. 93. sq. edit. Lipsiens. ubi præclara inventa, leges & alia ejusmodi, res quoque gestas insigniores posteris in columnis, saxis, parietibus & tabulis æneis traditas notat, cui adde Luc. Holstenium ad vitam Pythagoræ scriptam à Porphyrio p. 67. 68. Humfredum Prideausium in limine notarum historicarum ad epochas marmoreas Arundelianas. Herm. Hugonem de prima scribendi origine cap. X. & Pet. Holmium de Scriptione cap. 4. Extant & de charta & papyro veterum singulares diff. Christiani Lindneri, Lips. 1647. & Georg. Casp. Kirchneri Witeb. 1666. Sinensium charta ex cortice arboris *bambou* confecta est & facile à vermibus corroditur, unde Bibliothecarum Codices subinde recentandi & describendi sunt, ut narrat Lud. de Comitibus in novis memoriis Sinensibus Gallice editis tomo I. p. 261. sq. ubi de tota illorum scribendi & imprimendi libros ratione plura Lector observata reperiet.

De atramento cujuscunque generis singulari opere agendum in se suscepit Petrus Maria Caneparius, Cremensis, Philosophus Venetiis medicinam professus, quod lucem vidit Lond. 1660. 4. & quæquam propter quæ plurimas observationes Physicis & Medicis non displicet, tamen antiquitatis cultoribus parum satisfacit, unde infeliciter in hoc argumento versatum esse sentit Leo Allatius in animadversionibus ad Antiquitates Hetruscas p. 145. qv. p. 143. sq. nostrum ex calcantho atramentum (de quo Caneparius p. 254. sq.) à veterum illo μέλαν, καλλιγραφήν (ut vocatur in Hippiatricis p. 169.) diversum fuisse probat. Vide de atramenti præterea Vitruvium lib. 7. cap. 10. & sq. Plinium lib. 35. cap. 6. Cardanum c. 64. de rerum varietate & lib. 8. subtilitat. Politianum c. 40. Miscellan. ubi dubitat an ex sepis liquor (quod tamen multi affirmant vide Lindebrög. ad Codicem Legum antiquar. pag. 1379.) atramentum olim fieret. His adde denique Vossium lib. 4. de idololat. c. 49. Salmast. de cruce p. 483. sq.

X. De literis Hebraicis, Græcis, Latinis earumque inventoribus egregia annotarunt Josephus Scaliger ad Eusebium numero 1617. Salmastius ad inscriptionem Herodis Attici p. 230. seq. Lilius Gyraldus dialogo I. de historia Poëtarum. Bernardus à Mallincrot in libro de literis earumque origine & natura, Monasterii Westphal. 1639. 4. Meursius ad Hefychium illustrem p. 179. sq. Samuel Petitus lib. 2. observ. c. 1. Ezech.

Spanhemius de usu numismatum & præstantia diff. secunda. Gvilelmus Nicols in sex libris elegiaco scriptis carmine notisque illustrato de literis inventis. Lond. 1711. 8. Olaus Rudbeckius parte 1. Atlanticæ c. 38. Borchartus lib. 1. Chanaan cap. 20. Tho. Munckerus ad Hyginum fab. 277. Joh. Marshamus Canonis Chronici p. 123. sq. & auctor eruditæ diff. quæ Clariss. Montfauconi Palæographiæ subijcitur de prisca Græcorum ac Latinorum literis. Leo quoque Allatius paravit librum de origine Græcarum literarum, in quo earum antiquitatem & usum & ut immutata fuerint, explicaverat, ut ipse testatur lib. de patria Homeri pag. 88. Ex gruum volatu figuras literarum à Mercurio Trismegisto efformatas tradit Cassiodorus lib. 8. Variar. Ep. 12. alii hoc tribuunt Palamedi, unde grues aves Palamedis dicuntur à Martiali lib. 13. Epigr. 75. De volatu literato gruum videndus præ cæteris Jac. Gaffarellus in curiositatibus inauditis p. 250. sq. meminit & Martialis lib. IX. Epig. 14. laudans nomen Earini dignissimum, quod penna scribente grues ad sidera tollant. Idem Gaffarellus multus est in explicando Alphabeto superstizioso & inani, quod in cælo videre sibi visi sunt nugivenduli nonnulli, de quo Kircherus tomo 2. Oedipi p. 2. p. 215. Alia Alphabeta commentitia Adami, Noachi, & Henochi refert atque explodit Tho. Bangius in cælo orientis Exercit. secunda de literatura Patriarchali, vide sis quoque Rocham in Bibliotheca Vaticana p. 79. 82. 88. 91. seq. Kircherum tomo 2. Oedipi Parte 1. pag. 105. In ordine alphabeti Hebræos ac Phœnices secuti sunt Græci & Latini, ut post alios notant Hallenses Parte VI. Observ. cap. 4. Græca Alphabeta per varias ætates diversimode in MSS. exarata singulari tabella exhibuit Eduardus Bernhardus Anno 1689. Oxonii, atque inde Ezech. Spanhemius de usu & præstantia numismatum diff. 2. edit. Lond. Longe plurima ab eo tempore è MSS. produxit Montfauconus in eruditissimo Palæographiæ Græcæ opere. Latina diversarum ætatum habes apud Mabillonium in opere præclaro de re diplomatica, & Papebrochium in propylæo ad tomum 2. Actorum Sanctorum Aprilis. Variarum lingvarum alphabeta & notas singulari studio collegit ac digessit Andreas Mullerus Greifenhagius, una cum versionibus prope centum orationis Dominicæ, & post ejus fata publico dedit Seb. Godofr. Starkius ὁ μακαρίτης, Berolini 1703. 4. Notas varias & siglas Medicorum, Chymicorum, Astrologorum exhibet præter Montfauconum Cangius ad calcem Glossarii Græci.

Cifrarum usum & figuras non ab Arabibus primum repertas, sed

à Græcis ad Arabes, ab his ad Indos, tum ad nos quoque pervenisse contendit If. Vossius p. 64. sq. ad Melam: & Boëthii jam ætate recepta fuisse hæc numerorum signa ex antiquissimo ejus codice ibidem demonstrat. Cui adde Joh. Wallisii Epistolam de cifrarum in Anglia usu circa annum Christi 1090. in Transactionibus Philosophicis Anno 1700. mense Septembri. Ex Græcis literis formatas esse numerorum notas, facile ostendit Huëtius in demonstratione Evangelica, quod de characteribus 7. Planetarum etiam verisimile esse & ex Græcis 7. vocalibus illos videri formatos, alibi demonstravi, licet alias rationes characterum illorum reddidit Jos. Scaliger ad Manilium p. 640. edit. Argentorat. cui adde Salmasium ad Solin. p. 873. sq.

Præter literas vulgares, quibusdam gentibus etiam fuere *literæ sacrae* sive *hieroglyphicæ*, ut de Ægyptiis vulgo constat, de quibus nota Clementis Alexandrini, Diodori Siculi & aliorum testimonia, & libri integri Horapollinis, Pierii Valeriani, Nic. Caussinii, Michaëlis Maieri: sed præcipue perspicui documenti loco sunt, obelisci hodieque superstites, atque literis illis inscripti, & à Kirchero in Obelisco Pamphilio & Oedipo Ægyptiaco quæquam non usque quæque feliciter explicati. De aliarum gentium characteribus, quos à profanis diversos habuerunt, disputat Bochartus in Geographia Sacra lib. 2. Chanaan cap. 17. quod vero de Æthiopicis ibidem tradit, aliter videtur Jobo Ludolpho, Historiæ Æthiopicæ lib. IV. cap. 1. §. 23. Hebræorum populo sanctiores fuisse literas, quas vulgo dicimus Samariticas, nullo certo testimonio constat, cum numerorum lubrica sit fides, & Pentateuchum Samariticum ex Hebraico nostro descriptum esse clarissimis argumentis docuerit Jo. Henr. Hottingerus in exercitationibus Samariticis, cui adde sis Stephanum Morinum in exercitationibus de lingua primæva, & Johannem Buxtorfium de literis Samariticis adversus Ludov. Capellum. De Lingua Sacra Ægyptiorum agit quoque idem Bochartus in Phaleg p. 156. & Joh. Clericus ad Exod. XXVIII. 37. Initia sive mysteria scripta literis arcanis vide Jo. Priceum p. 693. ad Milesias Apuleji. De Lingua Sacra Braminum meminit Jo. Baptista Tavernierius parte 2. Itinerarii p. 171. & plerisque Indis quemadmodum etiam Siamensibus duplex est lingua, una vulgaris & altera eruditorum, ut ex Louberio & aliis constat. Sineses vero neque literis utuntur neque facile concipiunt, quomodo fieri possit, ut tam exiguo numero characterum quorum singuli nihil significant, exprimere atque scripto consignare possimus tot tamque diversas animi nostri conceptiones

nes & quæcunque ore eloqui valemus, Itaque loco Alphaberi habent characteres seu figuras quæ amplurimas, quarum alii 80000. alii 5409. numerant, vide Ludovicum de Comitibus memoriarum Sinensium tomo 1. p. 255. & Novellas Reipubl. Literariæ A. 1688. p. 189. Quomodo Sinensium characteres differant ab Hieroglyphicis Ægyptiorum, disquiri Kircherus tom. 3. Oedipi p. 10. sq. idem characterem Zoographicum sive Hieroglyphicum Hermetis ut hariolatur cum Alphabeto Copto & literis Græcis confert p. 35. sq. De literis Brachmanum seu Gymnosophistarum idem Kircherus consulendus p. 21. sq. De Mexicanorum p. 28. sq. de Peruvianis aliisque gentibus qui literarum usu destituuntur, eorumque loco nodos vel aliud ejusmodi abhibent, vide Ludolphi Neocori Biblioth. novorum librorum Anno 1699. p. 669. & Hallensium Observat. selectas tomo 1. p. 292. Germanis etiam veteribus literarum ignorationem ex Taciti testimonio objectam disquiri idem Neocorus p. 674. sq. quod tamen ad solum literarum amatoriarum commercium restringit Vir Clariss. Andreas Ludovicus Kœnigsmannus Exercitatione singulari Kiloniz edita de literarum amatoriarum apud Germanos ignoratione, Vide & alteram ejusdem de origine literarum apud Germanos.

XI. Typographiam artem à Germanis repertam esse præter alios agnoscit Claudius Quilletus Gallus lib. IV. Callipædix, hisce versibus:

*Quis nescit diri resonantia fulmina Martis
Germana fabricata manu? graphicasque typorum
Inventas Rhæni famosa ad flumina formas,
Doctorum queis scripta virum pretiosaque Musis
Carmina venturos durante servata per annos.*

Neque hanc gloriam Germanis invident Gabriel Naudæus, in Historia Ludovici XI. c. 7. aut Mabillonius tom. 1. Musei Italici p. 64. quam Belgis Harlemensibus, inventore *Laurentio Costero* * vindicare malunt

* Costero forte non deneganda inventio rudimentorum typographiæ sive artis voces ligno incisas imprimendi: sed perfectio ipsa & quod in inventionem illam præcipuum est ars imprimendi literis separatis plumbeis, quarum ad multos & varios libros excudendos usus esse possit, Moguntinis vel Argentoratensibus debetur. Confer Jo. Georgii Beutlii sive Burchardi Epistolam ad amicam de relatione itineris D. Christiani Henrici Erndl. p. 65. sq. Sinensium typographia Costeri inventioni similis, nihil fere cum Europea commune habet. Costeri Epitaphium apud Harlemenses legitur hoc: M. S. Viro Consulari LAURENTIO COSTERO Harlemensi, alteri Cadmo, & Artis Ty-

lunt Boxhornius & P. Sriverius, Bertiusque & in Historia Batavica c.17. Adrianus Junius. Cæterum inter Germanos ipsos hoc de invento certant Argentinenses & Moguntini. Nam Moguntinis hunc honorem asserunt Trithemius, Nicolaus Serrarius & Jo. Saubertus; tum Georgius Fredericus Magnus, de quo Tentzelius in dialogis vernaculis mensuris A. 1692. p.683. ex Italis etiam Bernhardus Scardeonius, ut observatum Struvio p.164. tom. 1. Bibl. Antiquæ. Argentinensibus Adamus Schragius, Jo. Henr. Bœclerus, Jo. Schmidius, Jo. Schilterus & Jacob. Wimpheingius. Sane inter primos fuerunt, *Jo. Gutenberg zum Jungen, Johannes Fust & Jo. Medinbach*, * cives Moguntini & *Jo. Mentelius*, civis Argentoratensis, qui in Europa librostypis exscriptos in lucem ediderunt circa annum 1450. ac deinceps. Novissime paradoxon hæctenus inauditum de Pamphilo Castaldo, Feltrinensi, typographiæ primo inventore, à quo artem illam didicerit Johannes Faustus, vidi memorari in Ephemeridibus Parisiensibus Anni 1712. tom. 2. p. 470. De Gvilelmo Caxoduno qui primus typographicam artem Londini exercuit, adi si placet Jo. Lelandum de scriptoribus Britannicæ p. 423. In Gallia antiquissimi typographi fuere Ulricus Gering, Martinus Crantz & Michaël Friburger circa Annum 1470. Græcis literis primus impressit Parisiis Jo. Gourmont. Romam hæc ars perlata est à Conrado Sweinheim & Arnoldo Pannarts circa Annum 1465. Cæterum de universa hac re & typographicæ artis origine atq; incrementis videndi Andr. Chevillerius in Lib Gallice edito & variis scitu jucundis rebus referto de origine typographiæ Parisiensis, Paris. 1695. 4. Bernhardus à Mallincrot in tractat. de ortu & progressu artis typographicæ, Colon. 1693. 4. Isaacus Bullart in Academia scientiar. Gallice edita tom. 2. p. 242. sq. (ubi singillatim de Guttenbergio & Costero) Pauli Freheri theatrum viror. eruditorum p. 1424. sq. Joh. Arnoldus Bergellanus in poëmate encomiastico de chalcographiæ inventione, quod integrum recudi curavit Tentzelius Bibl. select. A. 1704. p. 986. sq. Jo. Langius II. 3. Epist. Medic. Georgius Paschius in inventis, nov-antiquis p. 330. sq. Joh. Caillius, in historia typographiæ edita Gallice Parisiis 1689. 4. quanquam Vignolius Marvillius tom. 1. Miscell. p. 80. notat eundem non satis certam notitiam habuisse rerum plerarumque de quibus dicere insti-

typographicæ circa Annum Domini MCCCCXXX. inventori primo, bene de literis ac toto Orbe merenti, hanc Q. L. C. Q. statuam, quia æream non habuit, pro monumento posuit Civis gratiss. ADRIANUS ROMANUS, Typographus: A. M. DC. XXX.

* Vide Tentzelii dialogos A. 1698. p. 664. sq. & 739. Burch. Gothelf Struvii introduct. in Hist. literar. c. 5. Chronicon der Stadt Franckfurt an Mayn p. 435. sq.

instituit. His adde Gvil. Ernestum Tentzelium in dialogis vernaculis Anni 1692. 1695. & 1697. & in lib. singulari Germanice edito de inventione Typographiz, qui recensetur in Actis Eruditor. 1700. p. 153. sq. Paulum Patrem in diss. de Germaniz miraculo typis literarum, earumq; differentiis. Lipsi. 1710. 4. Memorias literarias Trevoltinas p. 1724. seq. A. 1712. Thomam Bartholinum diss. 4. de legendis libris p. 109. qui etiam p. 110. Bibliorum Latinorum Anno 1450. Coloniz editorum meminit à Jo. Guttenbergio post excusum ab eodem A. 1442. doctrinale Alexandri & Petr. Hispani quosdam tractatus. Ab eodem Joh. Guttenbergio quem Wimphelingii fide Argentinensem vocat, Moguntiz feliciter detectam typographiam affirmat Kircherus, in Propylæo ad Oedipum Ægyptiacum cap. 2. Quamquam vero Typographi Anno 1640. jubilæum passim artis suæ celebraverunt, cujus acta mihi ad manus sunt vulgata Lipsiz illo Anno in 4. atque adeo origo Chalcographicæ artis vulgo referatur ad annum Christi 1440. tamen libros integros typis impressos ante A. 1450. vix ac ne vix quidem reperiri, à Tentzelio & aliis est annotatum. Ecquis vero Liber primus typis æneis exscriptus fuerit, disquirat Scaliger sive quisquis autor confutationis fabulæ Burdonum p. 258. sq. cui adde sis Rev. Benthemium in *Holländischen Kirchen* Staat pag. 69. Ephemerides Parisienses Anni 1686. pag. 20. Catalogum Librorum ab inventa typographia usque ad annum 1500. impressorum texunt Phil. Labbeus in Bibliotheca nova MStorum, Joh. Saubertus in Historia Bibliothecæ Norimbergensis, Anton. Reiserus *ὁ μαχαρίτης* in Catalogo MStorum Bibliothecæ Augustanz, Suffridus ab Oosterwyck (de quo vide Voëtium parte 2. Politiz Ecclesiasticæ p. 1130.) & his omnibus diligentiùs, quamquam etiamnum valde imperfecte Cornelius Beughem in incunabulis Typographiz editis Amstelod. 1688. 12. Varia post inventa, quibus magis magisque exulta atque exornata fuit ars Typographica, recensentur in Novellis Reip. literariz A. 1700. tomo 2. p. 152. sq. ubi inter alia p. 154. notatur, quod diversis generibus literarum uti, quarum antiquas alias, alias *currentes* vocant typographorum filii, Aldus Manutius avus primus docuerit. Confer si placet easdem Novellas A. 1704. tomo 1. p. 519. 520. & Molineti Historiam de fortuna literarum Romanarum, de quo libro Ephemerides Paris. A. 1684. p. 29. sq. Mr. Cot, Histoire générale de la fonderie des lettres & del Imprimerie. Mem. de Trevoux A. 1711. p. 1118. sq. Characteres typosque Muficos primus usurpare docuit in Gallia Jacobus de Sanlecque, ut notat Vignolius Marvillius tomo 1. Miscellaneor. p. 81.

De Roberti Granzoni, Lugdunensis Typographi inventione *chamæleres scripturae calamo exarata* typis æneis imitari conantis, vide V. C. Godlieb Cranzium in memorabilibus Bibliothecæ Elisabethanæ Uratislavienfis p. 73. Idem p. 27. agit de descriptione sive *incisione imaginum in tabulas ligneas*, Germanis tanquam inventoribus adscribenda, & de *eris* sive *cupri incisione & erosione*, quæ non Andreæ Mantegnæ & Franc. Parmesanino, Italis, sed Germanis Mart. Schœnio & Alberto Durerō debetur.

Præcipuos & celebriores *Typographos*, ex Hadriani Bailleti judicii eruditorum & Almelovenii vitis Stephanorum Alphabeticō ordine pridem notavi ad calcem Bibliothecæ Latinæ, quibus addes Burch. Gotthelf Struvii introductionem ad rem literariam cap. 5. Judæis CPoli & Thessalonicæ concessam pridem typographiam, cujus usus alioqui prohibitus in ditionibus Turcicis est, notat Joh. Jacobus Schudt in Hist. Judaica p. 452. sq. sed tantum restrictam ad libros Hebraicos excudendos, & à longo jam tempore deficientem. At gaudent typographiis Judæi non tantum in Germania Francofurti ad Mœnum, Dannhusæ in Svevia, Dyrenfurti in Silesia, in Polonia Cracoviz & Lublini, Pragæ in Bohemia, in Belgio Amstelodami, sed & in Italia quoque Venetiis & alibi, vide Chevillierum de origine Typographiæ Parisiensis p. 264. sq. & Bartoloccium tom. 1. p. 432. quid quod etiam privilegia addunt & exsecrationes in libris impressis ne quis illos audeat recudere. Plusne mali an emolumenti Reipublicæ literariæ attulerit ars typographica, disquirit Gvil. Insulanus, in Statera Chalcographiæ quæ bona ipsius & mala simul appenduntur & numerantur, Anno 1547. 8. Confer Boccalini centuriam primam relationum ex Parnasso, relatione 35. Religionem Medici p. 152. & Rol. Maresii Epistolas pag. 353. Merito autem Nicolaus Beraldus, præfatione ad Plinium optat aliquo publico decreto inhiberi ac reprimi insolentissimam ignorantum impressorum audaciam, quibus hoc debemus, quod *pro unaquaque litera invenimus plagam, pro syllaba crucem, pro libro tormentum*. Quanto præclarior Aldus Manutius qui in præfatione ad Platonem Græce à se editum Venetiis A. 1513. fol. *quotiescunque, inquit, vel mea vel eorum incuria qui mecum corrigendis libris incumbunt, aliquo in libro quamvis parvus error committitur, etsi opere in magno fas est obrepere somnum, (non enim unius diei labor hic noster sed multorum annorum, atque interim nec mora nec requies) sic tamen doleo, ut si possem mutarems singula errata numo aureo.* De aliis artibus atque opificiis studia promoventibus ut *Bibliopolarum*,* *Bibliopegorum* &c.

L III

vide

* Plura Bibliopolia fuisse Romæ *ἐν τῷ Σανδαλαρίῳ* testatur Galenus de libris propriis sub init.

vide quæ laudatus Tentzelius in dialogis vernaculis A. 1698. p. 603. seq. ex libro *Abbildung der gemeinen nützlichen Haupt-Stände Regensp.* 1694. 4. De arte *piëloria* antiquorum libros tres scripsit *Franciscus Junius* Francisci F. cujus præclari operis editioni secundæ subiectus Catalogus præscorum Architectorum, Mechanicorum, pictorum, statuariorum, cælatorum, tormentorum aliorumque artificum & operum quæ fecerunt. Roterd. 1694. fol.

XII. Alia *inventæ* veterum & recentiorum exponunt Polydorus Virgilius singulari opere, cujus tres primum libri Argentorat. 1509. 4. deinde octo de rerum inventoribus sæpissime lucem adspexerunt. In prima quæ in manibus mihi est editione nonnulla leguntur, quæ deinceps ad monitum Indicum expurgatoriorum omissa vel immutata sunt. Præter Polydorum hoc argumentum attigerunt M. Antonius Sabellicus, Alex. Sardus, Jo. Matthæus Lunensis, Jo. Textor in officina: Præcipue vero commemorandi Guido Pancirollus libro de antiquis deperditis* & recens inventis cum Henr. Salmuthi commentario: Mich. Watson in theatro variarum rerum, Brem. 1663. 8. Theod. Jansonius ab Almelooveen in Inventis nov-antiquis (quibus Medica potissimum attingit, ut Mich. Bernardus Valentinus in Medicina nov-antiqua, Archibaldus Pirccarnius in diss. quinta Medica, Jo. Abraham Merklinus in feliciori quam nunc Medicina &c.) & in rerum inventarum onomastico secundum literarum ordinem digesto: Amst. 1684. 8. quod longe locupletius prodit Germanice in parte 3. Operis cui titulus: *der eröffnete Ritter-Platz*. Hamb. 1704. 12. Georgius Paschius in Inventis nov-antiquis, Kilon. 1695. 8. cujus altera editio A. 1700. Lipsiæ 4. longe locupletior est, & Josephus Blancanus Jesuita in opere de recentioribus inventis. Ex veteribus idem argumentum tractaverunt Antiphanes, Aristodemus, Aristoteles, Cydippus Mantinensis, Dinias, Ephorus Cumanus, Philostephanus, Scamon Mitylenæus, Simonides, Strato Peripateticus, & Theophrastus Eresius, vide Clementem Alexandrinum 1. Stromatum p. 308. cujus verba repetit Eusebius X. 6. præparat. & Strabonem lib. XIII, p. 622. ubi Ephori meminit, contra quem scripsit Strato, ut ex Indice Libri VII. Pliniani colligunt Jonsius & Harduinus, Cæterum horum omnium scripta jam pridem interciderunt. Ex iis qui exstant, videndus præter Clementem Plinius VII. 56. Hist.

Pyxidem nauticam (ut unum vel alterum tantum è præcipuis attingam)

* Confer Perraultum, parallele des anciens & de modernes Tomo 1, pag. 54. sq.

tingam) Salomoni Regi innotuisse non dubitant, Levinus Lemnius III, 4. de occultis naturæ miraculis, Jo. Pineda de rebus Salomonis IV. 15. p. 273. & Nic. Fullerus lib. IV. Misc. sacrorum cap. 19. quod refellit Bochartus in Chanaan lib. I. cap. 38. & Herm. Witfius in Dodecade dissertationum p. 109. sq. Vide & Martium Lipenium de navigatione Salomonis Ophiritica cap. V. p. 394. sq. Georg. Hackewillium opere Anglice edito de providentia p. 323. sq. & Jo. Baptistæ Riccioli Geographiam reformatam p. 91. 473. sq. Similiter falluntur qui *versoriam* Plauti †, pyxidem nauticam interpretantur, quos confutat Turnebus XX. 4. Adversar. funem quo velum vertitur, illo vocabulo signari notans. Confer Bonifacium II. 26. Hist. ludicræ. Pyxis quoque cujus à ter mille annis usum fuisse ajunt apud Sinenses, non Magnetica & nautica sed sortilega est, ut Martinus Martinus in Epistolis annotavit. Tamen ajunt Paulum Venetum pyxidem nauticam accepisse à Sinensibus, & circa A. 1260. in Italiam attulisse, quod inventum alii contendunt circa A. 1300. prolatum à Joanne Gojatt Amalphensi, vel sub idem tempus à Flavio Melfio * Campano. Ferunt etiam Vascum Gamam ** qui primus detexit promontorium bonæ spei, incidisse in naves Barbarorum quibus acus magneticæ usus foret. Petrum Peregrinum Gallum *** trecentis amplius abhinc annis primum de ea scripserit refert Cabæus, cujus libellum Garzonius se vidisse testatur antiqua membrana conscriptum in Bibl. Castellana Venetiis, quanquam eum postea Johannes Taisner tanquam proprium divulgavit, ut Gilbertus Peregrinum è Rogeri Baconi scriptis suffuratum suspicatur. Athanasius quoque Kircherus in arte Magnética lib. I. c. 3. profert versus Gvioti Poëtæ Galli, qui circa initia sæculi XII. claruit, & acum magneticam notam sibi fuisse satis diserte declarat. Neque omitendum quod illius usum etiam in terrestri itinere ad sepulchrum Muhamedis memorat Laonicus Chalcondylas de rebus Turcicis lib. 3. *camelos*, inquit, *conscendunt utentes signis, quæ viam commonstrent, magnetis demonstrationibus.*

Missiles ignes facesque & glandes in obsessos jaciendi antiquus mos, ut constat ex Taciti II. 21. Hist. & Svida in σκυταλίδες. Ac mira sunt

L III 2

qvæ

† Mercatore: *Huc secundus ventus nunc est, cape modo versoriam,*
Hic fabonius serenus est, illis auster imbricus.

‡ Voss. de scientiis Mathematic. p. 280.

* Gyraldus lib. de navigiis c. 1. Dapper Americæ p. 9. Petrus Bellonius lib. II. Observ. c. 16.

** Vossius libro laudato pag. 459. G. Paschius invent. nov. antiq. pag. 772.

*** Sam. Parkerus lib. de Deo pag. 127.

quæ de fictilibus vasis * Perfarum, oleo certo ex animali Indico plenis atque in urbes projectis vel ad portas allisis & inextingvibile incendium facientibus narrant è Ctesia Ælianus V. 3. de animalibus, Philostratus III. 1. & Photius Cod. 72. p. 92. Etiam automati ignis, descriptio quæ proxime accedit ad præparationem *pulveris nostri pyrii* exstat in Julii Africani cestis cap. 44. p. 303. quem locum emendatius Græce produxit If. Vossius p. 87. Var. Observationum. Etiam machinas ejusmodi ex quibus ignem jacularentur qualia sunt *tormenta nostra bellica & bombardæ*, veteribus notas fuisse; non absurde colligas. Nam ut Salmoneum flammæ Jovis & sonitus imitatum Olympi jam omittam, Dio in Caligula p. 662. ταῖς βρονταῖς ἐκ μηχανῆς Ἰωϋ ἀντεβρόντα ἢ ταῖς ἀστραπαῖς ἀντήστραπτε, Philostratus de Indorum sapientibus lib. II. c. 33. vitæ Apollonii, narrat eos si ab hostibus invaderentur non prodiisse in aciem sed *πρηστῆρας & βρονταῖς* in illos veluti de cælo immisisse, & III. 13. narrat Panas Baccho & Hercule duce in illos impetum facere voluisse, sed *ἐμβροντηθέντας ὑπὸ τῶν σοφῶν* concidisse, petrisque impressa irriti conatus sui vestigia reliquisse. Hinc & Thomas Hyde in Historia Schachiludii p. 175. sq. non dubitat Indis ante plurima sæcula perspetam fuisse pulveris pyrii & tormentorum ignes jaculantium rationem, ab Indis eam accepisse Chineses. Vide & quæ de Indorum Bontaniensium tormentis & nitrate pulvere Tavernierius tomo 2. itineris pag. 181. 183. edit. Germanicæ in fol. A Chinesibus accepisse Saracenos, qui etiam illo postea in bello adversus Ludovicum Sanctum Galliarum Regem usi sunt, Jonvillio oculato teste: à Saracenis profugum Callanicum imperante Constantino Pogonato usum ejus circa A. C. 655. primum monstrasse Christianis, vir doctus in Variis observationibus p. 89. disputat, licet ignis ille Græcus è naphtha & bitumine *ὕγρον πῦρ & πῦρ θαλάσσιον ἀπὸ τῶν σιφῶνων ἐκφερόμενον* alterius generis fuit, quem Constantinus Porphyrogenetus de administrando Imperio cap. 13. pag. 27. ait ab Angelo monstratum primo & magno Constantino, hunc vero diris devovisse eos qui usum ejus aliis gentibus monstrare ausi fuerint. Confer Cangium in *πῦρ & ἰgnὶ Græcum*, & ad Villeharduinum p. 306. Quam naphtham Medi, Græci oleum Medæ dixerunt, teste Procopio IV. II. de bello Gothico p. 594. 596. Tormenti ingentis descriptioni quam è Frossardo affert If. Vossius, adde alteram Ducæ ubi tormentum in obsidione CPoleos adhiberetur describit, è quo Lapides & globos plumbeos per milliare jaculari potuerunt p. 145. 153. vide & p. 118.

138.

* Gedeonis lagenas cum lampadibus, Judicum VII. 16. 20. de igne ejusmodi intelligit Rogerus Baco. Vide Olæum Borrichium de origine Chemiæ p. 126.

138. 139. 160. & Annam Comnenam pag. 335. sq. 383. Hieron. Magium Miscellaneorum libro & capite primo. H. L. Schurtz fleischium ad Thadæi Dondolæ de patria Propertii p. 35. sq. De Rogero Bacone qui pulveris nitrati vires primus Europæis monstrasse dicitur; defunctus A. C. 1292. & qui usum illius perfecerunt atque in granula cogendi modum docuerunt, Ancklitzio de Friburg & Bertoldo Schwartzio, vide Gabrielem Grodeckiam τὸν μακαρίτην in erudita diff. de eo quod justum est circa tormenta bellica, Gedani 1708. Memorat & Abraham Peritzol in itineribus mundi p. 92. & 94. *metalla cava ad præjiciendum lapides per vim ignis, & ad perdendum quamvis habitationem & munimentum.* Scripsit A. C. 1525.

De tubis opticis qui reperti perinde locupletarunt Astronomiam, ut pulveris pyrii inventio rem bellicam, pyxidis magneticæ nauticam, & typographia literariam alia facie induit, dixi lib. IV. Bibliothecæ Græcæ cap. 14. §. ult. ubi etiam de sphaeris, globis, astrolabiis & aliis Mathematicis instrumentis.

CAPUT XXII.

De Veterum Ludis, Luxu, Ædificiis, Supellectile, statuis ac monumentis.

De ludis Hebraeorum. 1. Aliorum populorum Orientalium. 2. Græcorum, Romanorum &c. 3. Alea legibus vetita. 4. De ludo talorum, cottabo, aliisque ludis convivalibus. 5. De ludis & exercitiis Gymnasticis & de Amphitheatro. 6. De ludis Circensibus. 7. Ludo Trojæ, & aliis ludis equestribus, Venatione &c. 8. De funambulibus, & omnigenere Σαυματοποιῶν. 9. De ludis theatralibus & thymelicis. De mimis, pantomimis & γελωτοποιοῖς. 10. De luxu veterum. 11. De ædificiis & partibus ædium. 12. 13. Balneis. 14. Statuis. 15. De vario genere suppellectilis. 16. De vita privata & ordinibus hominum privatorum, collegiis opificum &c. 17.

I.

DE ludis apud Judæos usitatis altum fere apud Scriptores silentium est, præter pauca illa, quæ notarunt viri præstantissimi Joh. Henr. Otto in Lexico Rabbínico, voce *ludus*, & Wagenfeilius in libro de Norimberga cap. 22. Libellus מרע סור

recede à malo, sive dialogus inter Medadam, qui laudat, & Eldadam, qui reprehendit lusum, prodit cum B. D. Augusti Pfeifferi versione Wittebergæ 1665. 4. Confer Buxtorfii Lexicon Talmudicum pag. 2049 & Clarissimi Collegæ mei Joh. Christophori Wolfii Bibliothecam Hebraicam pag. 415.

II. De aliorum Orientalium ludis, Indorum, Arabum, Chinesium Thomas Hyde in libro erudito de Scachi-Ludio * & Nerdiludio sive Ludolatruncolorum (*Dammspiel*) quem à Scachi-ludio diversum ostendit. Oxon. 1694. 8. Idem promisit appendicem de Charti-Ludio ludisque arithmeticis, & de fabula Celila ** & Dimne, sed quæ appendix edita adhuc non est. Subjunxit autem Hydeus Hebraice & Latine R. Abraham Aben Ezræ poemata rhythmicum, & R. Bonsenior Abben Jachiz & Anonymi delicias Regum, qui ambo prosa Schachiludium descripserunt. Conferenda etiam illustris Leibnitii annotatio de quibusdam ludis, in primis de ludo quodam Sinico, differentiæq; Scachici & Latruncolorum. & novo genere ludi navalis, in Miscellaneis Societatis Regiæ Berolinensis tomo I. Anno 1710. 4. pag. 22, sq.

III. De ludis Græcorum consulendus Julius Pollux IX. 7. atque è recentioribus Joh. Meursii Græcia Ludibunda, quæ cum supplemento ex Salmasii notis ad Vopiscum Proculum c. 13. & Danielis Souterii Palamede sive libris tribus de tabula lusoria, alea & variis ludis, ex editione Lugd. Bat. 1625. 8. recusa est tom. VII. Theauri antiquitatum Græcarum. Vide & Jo. Frid. Gronovium de festiis III. 15. & Jo. Potterum II. 21. seq. Archæolog. In eodem septimo Antiquitatum Græcarum Tomo occurrit Julii Cæsaris Bulergeri liber de ludis veterum, ex editione Lugd. 1627. 8. & Cœlii Calcagnini de Talorum & Calculorum ludis ex more Veterum, & Andreæ Senslebii de alea veterum libellus, qui Lipsiæ lucem viderat 1667. 8. De alea videndi præterea Alexander ab Alex. III. 21. Cœlius Rhodiginus IV. 11. XX. 27. Antiqu. lect. Adrianus Turnebus XVIII. 12. XXVII. 3. Advers. Adrianus Junius II. 4. animadvers. & Jo. Gvil Bergerus in eclogis Archæologicis ad dolum alex veteris Witteb. 1712. Elegans & Clariss. Segvini numus p. 13. in quo tali quatuor, adscriptis verbis: *qui ludit,*

* Confer laudati Wolfii Bibl. Hebraicam p. 230. & 406.

** De libro Celila & Dimne dixi lib. V. Bibl. Græcæ cap. 5. p. 460. sq. Excerpta ex libro Tho. Hydei prolixa habes in W. Ernesti Tentzelii *Ἐ μακροίτηθ* Bibl. selecta A. 1704. pag. 541. seq.

ludic, *arram det quod satis sit*. De Scachiludio plurimos scriptores laudavit Hydeus p. 192. sq. Notum præcipue Marci Hieronymi Vidæ, * Cremonensis elegantissimum carmen heroicum de Scachia-Ludo, quod Cosmus Grazinus emendavit & Hetrusco poemate expressit Florent. 1504. 4. Gustavi Seleni sive qui sub hoc nomine latet Augusti gloriosæ memoriæ Brunswicensium Ducis opus, Aurelii Severini de Tarsia liber Italicè editus de Ludo Scacchorum & veteri Pettia, & quod Palamedes Iudum Scachium non invenerit. Qui liber recensetur in Ephemeridibus Literariis Parmensibus Anni 1690. pag. 228. sq. vide & Cangii glossar. in *Scaci* & *Σαχικιον*, Annam Comnenam Alexiados p. 360. Menagii originis linguæ Gallicæ in voce *Echecs*, & Jo. Franciscum Sarasinum in Epistola ad Arnaldum Ducem exercitus, Gallicè Scriptam de ludo latrunculorum, Davidem Clericum Oratione VII. Petronium Clariss. Burmanni p. 129. Salmuthum item ad Pancirolli deperdita p. 25. Part. I. ubi invehitur in eos quibus Calliopa potior Tabliope est, sive qui literas professi ludis potius quam librorum studio ducuntur. Chartarum lusforiarum usus non ante trecentos annos & in Gallia primum obtinuisse videtur, ut ex Menetrij Bibliotheca curiosa ** notat Jac. Bernardus in novellis Reip. literariæ 1705. tom. I. p. 514. sq. De puerili ludo *ἑποσρακισμῶ* sive testæ teretis super undis exilientis rotatione Minucius Felix. cap. 3. Pollux IX. 7. sect. 119. Leopardus VI. 8. emendationum & Meursius Græciæ ludibundæ pag. 15.

IV. De alea legibus Romanis vetita vide Nic. Abramium ad Orat. Ciceronis Philippicam 2. c. 23. Quæ veteris Ecclesiæ de ludis sententia fuerit, exponit Jo. Baptista Thiers libro edito Paris. 1686. cui titulus: *traité des Jeux & des divertissemens qui peuvent être permis, ou qui doivent être defendus aux Chrétiens selon les règles de l'Eglise & le sentiment des Peres*. Nempe ludos qui sorte constant, tanquam vananimis & periculosam relaxationem animi rejiciunt plerique omnes, quibus addendus Tremblæus in libro Gallicè edito Paris 1684. qui inscribitur *Conversations morales sur les Jeux & les divertissemens*, quem librum si legisset, severiorem de ludis sententiam laturum Virum Clariss. Jo. Barbeyracum existimantilli, *** qui non

* Laudat Eobanus Hessus p. 506. sarraginis Poëmatum

** Titulus libri est: Bibliotheqve curieuse & instructive de divers ouvrages anciens & modernes, de literature & des arts, à Trevoux 1704. 12.

*** Vide Ephemerides Parisienses A. 1712. Tomo 2. p. 471. & Rev. D. Buddei Théologiam moralem cap. 3. sect. 5. §. 26. p. 737. sq.

non modo eos lusus detestantur qui lucri cupidine vel fallendi suscipiuntur animo, quibusque magna pecunia & multum temporis melioribus rebus impendendum perditur, sed quibus totum istud quod ab usibus maximis adeo obnoxium est, in Christiano homine videtur improbandum. Quibus vero persuaderi id vix ac ne vix quidem potest, utinam modo hi illis cancellis circumscriberent ludos suos, quibus illos definitos cupiunt Jo. la Placette libro Gallice edito *des Jeux de hazard*, ejusque Apologia adversus Joncourtum: Daniel Whitbus in Ethices compendio Lond. 1713. 8. p. 169. seq. & laudatus modo Barbeyracus, cujus Historiam Ludorum, quam p. 487. atque aliis in locis eruditi sui libri * promittit, avide exspectamus.

V. De ludo talorum diligenter disputat Octavius Ferrarius I. r. electorum c. 16. ubi *Venerem* dictum observat jactum, cum quatuor tali diversa facie singuli caderent. Græcis jactus similis *Midas* vel *Hercules*: vide Schottum ad Proverbia p. 292. *Senionem* cum omnes tali in latus concavum caderent, vel duo in convexum, duo in concavum. *Caniculam* denique cum omnes quatuor tali surrexissent sive recto gradu stetissent. Qui venerem jecerat, omnes numos tollebat, quos ponebat qui jecisset caniculam: qui senionem, in ludo simplici numum perdebat, in operosiore numum lucrabatur. Confer interpretes ad Svetonii Augustum c. 71. ubi & de eo quod vocabant *ludere par impar*, Græci *ἀπριαζεν*. De *κοτταβων* ludo convivali vide Schol. Luciani tom. 1. p. 38. Meursium de ludis Græcorum p. 28. seq. & Stuckium III. 14. Antiqu. Convival. p. 345. De aliis ludis ad convivia celebrari solitis id. III. 22. De Ludo *aut capita aut naves*, (croix ou pile) dissertations sur diverses matieres par Mr. Tilladet, tom. 2. p. 294. *Chartas lusorias* ante trecentos annos in Gallia repertas disputat Menetrierius Bibl. Curiosæ Gallice editæ Trevoltii 1704. 12. tom. 2. capite 12. ubi & alia de ludis, & de recenti invento disciplinas chartarum lusoriarum adminiculo tradendi.

VI. De *pila* lusu & aliis *gymnasticis* veterum exercitiis, *disco*, *lucta*, *cursta*, *saltu*, agunt è veteribus Galenus secundo *ὕγιενων* sive de valetudine tuenda: è recentioribus Hieronymus Mercurialis & Petrus Faber in libris de arte Gymnastica, Vossius in lib. de quatuor artibus popularibus. Burettus in Memoriis Trevoltinis A. 1706. p. 1612. sq. Conferenda his sunt,

* Titulus est: *Traité du Jeu, où l'on examine les principales questions de droit naturel & de morale qui ont rapport à cette matiere.* Anst. 1709. 8

sunt, quæ de pila sive sphæromachia Barthius ad Statium tomo 1. pag. 1. pag. 351. Viri docti ad Pollucem IX. 7. sect. 103. sq. & Franciscus Maria Turrigius ad inscriptionem Urbi Togati, tomo 12. Græv. p. 397. sq. ubi etiam de pila vitrea, & ludo latruncolorum è vitro vel gemmis. Inscriptionem illam ediderat Gruterus p. 637. 1. Turrigii diatriba prodierat Rom. 1630. 4. De lucta Jac. Lydius in agonisticis sacris cum Joh. Lomeieri additamento Zutphaniz A. 1700. 12. recusis, differit ad loca S. Scripturæ ad Athleticam & gymnasticam veterum alludentia, Octavius item Falconerius in Inscriptionibus Athleticis, Rom. 1668. 4. quæ cum notis Falconerii recuzæ sunt tomo 8. thes. Gronoviani, & Justus denique Lipsius in Saturnalibus sive libris 2. de gladiatoribus, & aliis duobus scriptis de Amphitheatro & de Amphitheatris extra Romam. Joh. Bircherodius in exercitatione de Ludis Gymnicis, præcipue certaminibus Olympicis, Hafniæ 1664. 4. De Olympicis, Nemeis, Pythiis, Isthmiisque Græcorum, res nota vel ex Pottero II. 22. sq. & iis, quæ ad Pindarum viri docti annotaverunt. In Olympiis Antagonistæ forte dati, ut notat S. Chrysofomus ad Jeremiam in Catena Ghisleriana tom. 2. p. 144. De Amphitheatro Veronensi videndus Torellus Sarayna lib. de origine & similitudine Veronæ, Anno 1540. fol. In Nemausensè, Alberti Daugieres S. J. poema venustum in ejus carminibus tertium jam editis Lugd. 1694. 12. p. 217. De Arelatensi Josephus Gvis, Oratorii JESU presbyter in descriptione Amphitheatri Arelatensis. Description des arenes ou del' Amphitheatre d'Arles, Arelate 1665. 4. In tabula adjuncta & zre descripta, pulchre exprimitur *καθισμα ἑβασιλέως*, sive thronus è quo spectabat Imperator, qualis etiam in Circo. Vide Bandurium p. 490.

VII. De ludis Romanorum in honorem Deorum aut defunctorum, Jacobus Gutherius III. 18. sq. de jure Pontificio, tomo V. Græv. De ludis sæcularibus plures laudavi scriptores supra cap. X. §. 8. quibus addenda Rainfauti diss. ad duodecim numos in ludos sæculares Domitiani, Acta Eruditor. A. 1685. p. 441. De ludorum curatoribus, qui frequenter erant Ædiles, Everhardus Otto lib. de Ædilibus Coloniarum capite X.

De ludorum Circensium * apud Romanos ratione singularibus
M m m m scri

* In honorem Solis ejusque in quatuor elementa Imperium, instituti hi ludi annui die 25. Martii à Pifensium Rege Oenomaos, tempore Romuli. Chron. Paschale f. 110. seq. quatuor colores agitatorum referebant totidem elementa; 12. domus in Circo erant pro totidem signis Zodiaci, Euripus mare: flexus per januas, Oriens flexus ad metas, Occafus: septem stadia cursus septem planetarum. Adde Malalæ Chron. Tomo 1.

scriptisegerunt tom. IX. Græv. recufis Onuphrius Panvinius, notis Joh. Argoli illuftratus, Patav. 1600. fol. Julius Cæfar Bulengerus, qui Chryfoftomi homiliam ludis his oppofitam præmifit, T. 2. Opuſculor. Lugd. 1626. fol. His addendus Cl. Salmafius eſt, qui diligentiffime de Circo & Circenſibus agit in Commentario ad Solinum, Sirmondus p. 262. ſq. ad Sidonium & Marcus Velleſus in Opp. p. 402. ſq. ubi inter alia Hippodromi Romani formam & factiones agitatorum, albam, ruſſatam, venetam & prafinam expoſitas invenies, & de circis aliarum Civitatum, qui tamen præter Romanum, Conſtantinopolitanum, ac Mediolanenſem rariffimi fuerunt. Anſelmus Bandurius ad Antiquitates CPol. p. 662. ſq. ubi etiam ineditum ut putat Græci ſcriptoris de Hippodromi origine (quam à Circe repetit) fragmentum, quod vulgaverat Stephanus le Moyne tom. I. Var. ſacrorum pag. 503. & Camillus Silveſter ad Juvenalis Sat. III. 65. Color *χλωώδης* prafinus ſive viridis terre ac Cereri, *κυάει* venetus cœruleus *aquæ* & Neptuno: ruſſatus *igni*, albus *aëri* ſacratuſ erat, unde diverſæ agitatorum factiones. Confer Sponii Miſc. pag. 65. Gruteri inſcript. pag. 331. ſq. Langium lib. 1. Epift. Medicinal. 78. Chauſſeum in Grævii theſauro tom. 5. pag. 322. Cellar. ad Plin. IX. 6. Epift. Damafcenum tom. 2. edit. Michaëlis le Qvien p. 698. Goarus notis poſterioribus ad paginam Cedreni 364. Philippum Rubenium lib. 2. cap. 27. electorum & Bandurium p. 501. ſq. De duodecim oſtiis Circi vide Auſonium Tollii p. 644. De mappa ſive ſigno dato, Pitifcus ad Svetonij Neronem cap. 22. Mappam Circenſem manu tenentes Conſules vel Imperatores in numis obſervat Pagi ad A. 394. 3. Confer veterem iconem in Philippi Rubenii electis lib. 1. cap. 30. qui ibidem dextram Circi partem latioreſiſtra fuiſſe obſervat. Idem lib. 2. c. 18. videndus de luſtratione eqvorum in Circo certatorum. *Κέλητες* etiam deſultores dicti, vide Valeſium ad Sozomeni VI. 1. De Ovis & Delphinibus in Circo, Oſtavius Ferrarius II. 15. electorum. De univerſo hoc argumento non prætereundus quoque eſt Petrus Faber, qui in Athleticis ſuis Ludos veterum non tantum gymnicos, ſed Muſicos quoque ac Circenſes perſequitur, uti Xyſticos & Thymelicos Alexander ab Alex. III. 9. Omnia fere genera agorum ac certaminum edidit Dionyſius Heraclæ tyrannus teſte Memnone apud Photium Cod. 224. p. 167. *ἑπιτελεῖ ἢ καὶ ἀγῶνας ἵππικὰς, ἔχ ἵππικὰς ἢ μόνον ἀλλὰ καὶ σκηπικὰς καὶ θυμελικὰς καὶ γυμνικὰς.* De *Ludi Apollinaribus* Romanorum Livius XXV. 12. & Nicol. Abramus in notis ad Cice-

p. 221. Cedrenum p. 121. Septem quoque gyris agon ille peragebatur, & qui ſeptimo præibat victor erat, licet cæteris ceſſuſſet.

Ciceronis Philippicam II. cap. 13. Ethnicorum ludos theatrales, Circenses, Venationes & munera adire Christianos prohibuere Tertullianus & Cyprianus libris singularibus de spectaculis. Et Cyrillus Hierosol. Catechesi I. c. 4. explicaturus pompam Diaboli cui in baptismo renunciavimus; ait esse *θεατρομανίας καὶ ἰπποδρομίας, κυνηγεσίαν καὶ πᾶσαν τοιαύτην ματαιότητα*, ad quem locum vide Tho. Millesium. Circenses ut remanentem spernit etiam Plinius VI. 4. Epist. quemadmodum venationes & cæterum ludorum pompam Cicero VII. 1. ad familiares.

VIII. De equestribus, decursionibus & puerilibus Trojanis ludis Jo. Jacobus Draco lib. 1. de Orig. & jure Patriciorum Basil. 1627. 4. c. 11. p. 75. sq. Onufrius de ludis Circensibus II. 9. tomo IX. Græv. p. 422. sq. & Camillus Silvester ad Juvenalis Sat. I. vers. 19. De Spectaculis Ludisque equestribus & Naumachiis, Franciscus Modius in tom. 1. Pandectarum Triumphalium L. III. qui integer insertus est tomo XI. thesaur. Gronoviani, & de septentrionalium ludis equestribus aliisque pariter differit. Hermannus Hugo libro 3. de militia equestri cap. 1. Idem Modius in Pandectis Triumphalibus Francof. 1686. fol. excusis tomo 2. lib. 1. agit de Hastiludiis & Torneamentis per Germaniam & Europam universam celebratis, & prima *Torneamenta in Germania habita notat Anno Christi 939. Magdeburgi sub Henrico Aucupe. Confer Georg. Ruxneri *Zurnier-Buch* Francof. 1676. fol. Menetrierium libro Gallico de torneamentis & de ludis equestribus diatribam Georg. Schubarti editam Jen. 1689. Cangium & Menagii Origg. Gallicæ & Italicæ in Quintana & Torneamentum, (Tournois) Jo. Antonii Campani Carmina pag. 33. sq. edit. Lips. *βασιλικά παίγνια, κοντοπαίκτης, Μάρων, Ἀχιλλεύς, Οκτώηχ* &c. Balsamo ad can. 51. Trullan. *τερονεμένια* Torneamenta. Boivinius p. 773. ad Niceph. Gregoram. De Majumis, Majicampis, Roncalis & similibus ludicris animorum relaxationibus publicis, singularis Andreæ Rivini exercitatio nuper excusa est in Syntagmate Græviano Ultraject. 1701. 4. cui addes Malalæ Chron. p. 373. Jac. Godofredum ad Codicem Theodosianum tomo 5. p. 358. sq. Antonium Pagi ad A. 399. Jo Clericum Bibl. selectæ tomo 8. p. 273. sq. De decursionibus veterum; dissertatio inserta Memoriis Trevoltinis A. 1709. April. p. 645. sq.

IX. De saltationibus ** veterum Græcorum, Romanorumque

M m m m 2

multa

* Videtamen Clariff. Gundlingii librum de Henrico Aucupe pag. 134. 141. sq. Cangium in *Nundine decursiones militares.*

** Saltationes adversus Aristidem laudandas in se suscepit Libanius tom. 2. p. 478.

multa docebunt Lucianus singulari libello de hoc argumento, Athenus in Dipnosophisticis, Schol. Homeri Iliad. π. 617. è recentioribus Stuckius III. 21. Convival. Jo. Meursius in Orchestra tomo 8. thes. Grovoviani recusa, sive libro de saltationibus Græcorum: Jul. Cæsar Bulengerus in libro de Theatro, Scaliger lib. 1. Poëtices cap. 18. Petrus Faber lib. 1. Agonisticon cap. 12. Petrus Taffinus, lib. 1. de ludis secularibus cap. ultimo, tomo VIII. Antiqu. Romanarum p. 565. Præcipue Menetrierius in libro Gallico de saltationibus & choreis musicis veteribus ac recentibus. Paris, 1682. 12. Octavius Ferrarius elector. II. 5. ubi illustrat locum Livii VII. 2. quem male sollicitaverat Salmasius ad Vopisci Carinum. De saltatione religiosa Matthæus Broverius de Niedeck c. 27. libri de veterum adorationibus, & Tobias Guthberletus libro de Saliis. De Pantomimorum saltatione agunt Vossius lib. 2. Inst. Poëticarum & Baylius in Lexico voce *Batylus*. Modulatam & inter se convenientem in armis saltationem à Curetibus & Corybantibus repertam scribit Prosper in Chronico p. 689.

De funambulis, * schœnobatis, neurobatis, cremnobatis, sive oribatis præter Barthium V. 19. Adversar. Bulengerum cap. 62. libri de theatro, Jac. Godofredum ad veterem expositionem Mundi pag. 20. sq. Rzovium ad A. C. 1322. n. 34. & Sponium in lib. Gallico Recherches de l'Antiquité p. 407. adeunda singularis diff. Gabr. Grodeckii, Professoris Gedanensis, & μακαρίτη, cujus argumentum prolixè recensetur in novis literariis Maris Baltici A. 1702. p. 356. sq. Meminit & Nicephorus Gregoras VIII. 10. Hist. De variis θαυματοποιῶν & ψηφοποιῶν apud veteres generibus & præstigiis, operæ pretium esset diligentius exponi quæ breviter innuit If. Casaubonus in Casaubonianis p. 52 sq. De Petauristis, Ephalmatoribus, Petaminariis, Parabolis, Saltatoribus, Orchestopolis, & Orchestopolariis Salmasius in Commentar. ad Solinum p. 986. edit. Parisiensis. De Elephante funirepo sive per catadromum decurrente meminit Dio Cassius & Svetonius in Nerone cap. XI. Specimen artis ludicræ hominum super alios assurgentium pyramidis forma, atque iterum celeri saltu desilientium de qua Claudianus meminit de consulatu Mallii Theodori v. 320. sq. Venetiis se non sine voluptate spectasse testatur ** Addissonius. Verba Claudiani hæc sunt:

Vel

* Menagiana Tomo 2. p. 194. *M. Vaillant m'a dit que l'on voyoit des Saltimbanques ou Danseurs de corde sur des medailles, & sur tout qu'il y en avoit une belle que les Corinthiens avoient fait frapper à Caracalla, ou on les voyoit tres bien representez.*

** Hist. des Ouvrag. des Savans A. 1705 p. 443.

*Vel qui more avium sese jaculantur in auras,
Corporaque adificanti celeri crescentia nexu,
Quorum compositam puer amentatus in arcem
Emicet, & vincit planta vel cruribus harena
Pendula librato figat vestigia saltu.*

De oscillationis ludo (Schaufeln) vide Barthium ad Britonem p. 309. & B. Franckensteinii diff. de novo Anno, corollar. 4. De ὀρυσδοροξοβολία (Vogelschieffen) Iliad. ψ. 855. Æneid. V. 488. Pauli Christiani Gilberti diff. Lipsiæ 1714.

X. Theatrum Atticum succincte describit Potterus lib. I. Archæol. Attic. p. 34. sq. De Comœdia apud Græcos maxime Athenienses, veteri, media & nova videnda prolegomena Græca ad Aristophanem & quæ Terentii editioni Lindebrogianæ, Schrevelianæ, vel Parisienû in usum Delphini præmittuntur, tum Gatakeri notæ ad Marcum Antoninum lib. XI. c. 6. Jonsius de scriptoribus historiarum Philosophicæ p. 27. seq. Anonymi libellus de varia Ludorum Theatrorum, scenarum ac scenorum antiqua consuetudine, qui existat tom. 8. Antiquitatum Græcarum, Menagius in diff. ad Heavtontimorumenon Terentii, ubi etiam de scenis ductilibus ac versatilibus: Boinvini diff. de ludis Theatralibus veterum & differentia theatri Græci & Romani, in Memoriis Trevoltinis A. 1709. mensè Januario p. 28. seq. ubi etiam p. 39. refertur altera diff. de Ludis speciatim Olympicis. Julius Cæsar Bulengerus lib. de Theatro, ubi præterea habes de *Odeis*, de quibus Pamelius ad Tertullian. c. 42. de Resurrectione, Galenus tom. 5. edit. Basilienfis p. 468. Potterus l. I. Archæol. Attic. c. 8. p. 30. ubi ejus sciagraphia. Tum de *Echais*, de quibus videbis Kircherum in Phonurgia p. 70. seq. & Musurgicæ lib. 9. c. 4. p. 283. de *Pegmatibus* sive *pulpitiis*, quas confixiles machinas vocat Apulejus, ad Lipsium c. 22. de Amphitheatro. Vide & si placet quæ de Theatris viri docti ad Alex. ab Alex. IV. 25. De versatilibus & περιάνθοις scenæ machinis Salmasius de modo usurarum p. 296. seq.

De *Mimis* sive planipedibus, qui centunculis amicti verbis & sententiis agerent (Mimici scurræ, Salmas. ad Vopisci Aureliani. c. 42.) & de *Pantomimis* sive ludiis ὀρχηστῆς actoribus & histrionibus qui solo gestu & saltatione muti omnia exprimerent & verba manibus expedirent, (hodie *Mattacini*) quales fuere Pylades, Bathyllus, Caramallus, Phabaton &c. non indiligenter agit Vossius in Poëticis suis, Julius Cæsar

Bulengerus de Theatro, Sirmondus p. 261. seq. ad Sidonium & Salma-
sius ad Solinum & Histor. Augustam. Vide & de illis γελωτοποιοῖς & αἰ-
σχίων ἡποκρίταις Paulum Voëtium p. 161. ad Herodian. atqve Octavium
Ferrarium. lib. 2. c. XI. elector. Mimorum petulantiam & impudicos ge-
stus detestantur Plutarchus VII. 8. sympof. p. 712. Cyrillus Hierosol. 1.
Mystagog. c. 4. ad quem locum consulendæ Millefii notæ. Meminit &
Augustinus lib. 2. c. 11. de ordine, tomo 1. p. 487. M. Calliachi de Mi-
mis & Pantomimis Patav. 1713. 4. edente Jacobo Facciolato, & Octavii
Ferrarii de pantomimis & mimis dissertatio postuma lucem vidit Gvel-
pherbyti 1714. 8. curante Rev. Abbate Joanne Fabricio. De *Samaradaci*
vide notas Benedictinorum ad Augustini III 38. contra Academicos.

De variis fabularum sive dramatum generibus, Atellana, cujus
exodia etiam desaltata non tamen ab ipso Atellano sive *Urbico* qui pro-
nunciabat, & urbanitate ac jocis populum detinebat, ut Tragici & Co-
mici canebant, sed ab histrione. De Rhintonica: aliisque apud Scalige-
rum de re poetica, Ecphantium de Comædiæ constitutione, Franci-
scum Hedelinum in opere Gallico de theatro, quantum satis est, videre
licet. De Tragædiæ constitutione, origine ac progressu apud Græcos
quidem egit Josua Barnesius in prolegomenis ad Euripidem. Apud Ro-
manos Martinus Delrio in prolegomenis ad Senecam Tragicum. Lon-
ge diligentius autem & accuratius, elegantiusq; hoc argumentum per-
tractare instituerat antiquitatis omnis peritissimus Ezech. Spanhemius,
cujus Librum de Tragædiæ veteris constitutione fato ejus interceptum
dolemus. De ludorum scenicorum apud Romanos origine illustris lo-
cus Livii VII. 2. De actoribus & spectatoribus fabularum exstat præcla-
rus liber Alberici Gentilis.

XI. Ludis cognatus est *Luxus*, apud Græcos pariter & Romanos
rebus florentibus magnus satis & insolentissimus. Judæorum luxum ali-
quot locis perstringunt in scriptis suis Prophetæ, quanquam nemo,
quod sciam, singulari diligentia hoc argumentum è recentioribus illu-
stravit. De luxu Græcorum præcipue in cibo & potu librum Stephani
Nigri memoravi supra c. XIX. 1. p. 365. & de luxu Romanorum, Meursii
libellum c. XIX. 2. p. 572. & Georg. Hackewillii observationes, quibus
addendus Hadrianus Junius IV. 8. 9. Animadvers. & Stanislai Kobier-
zichii liber post editionem Lovaniensem A. 1628. 4. tom. VIII. Grævia-
no recusus, in quo Romanorum opum admiranda copia, vestium splen-
dor

dor, ædificiorum magnificentia & conviviorum luxuriosi apparatus proponuntur. Facit etiam huc quæ disputat Tertullianus c. 5. de pallio, & pars non contemnenda operis Justi Lipsii, quod in 4. Libros distributum, Admiranda, sive de magnitudine Romana inscripsit, cujus generis admiranda Judaica, Ægyptiaca, Iberica & Gallica quoque molitum se testatur centur. 4. Epist. 64. Ad Lipsiani hujus operis imitationem, quod & separatim & inter alia ejus scripta plus simplici vice vulgatum est, De magnitudine Ecclesiæ Romanæ, ut obiter hoc notem, libros duos edidit Thomas Stapletonus, in quibus non ab re Casaubonus in Casaubonianis p. 49. carpit, quod Romanæ Ecclesiæ tribuit quæ sunt Ecclesiæ universæ Christianæ. Vincentius vero Contarenus c. 1. de frumentaria legatione affirmat se varias lectiones ad editionem paratas habere, quibus à Lipsio interdum dissentiat. *Cogent agmen, inquit, libri de falsa magnitudine Romana, quibus admiranda oppugnabo, Et illos præcipue gigantum more congestos auri montes non fulmine sed solo veritatis fulgure disjiciam.* De luxu Romanorum circa margaritas & gemas disputat Martinus Schookius Orat. XX.

XII. De ædificiis antiquis & origine ac progressu *Architecturæ*, multa ad Vitruvium viri docti annotaverunt. De insanis structioibus Ægyptiorum videndus Kircherus in Oedipo Ægyptiaco, & de Græcorum Romanorumque *Architectis* Franciscus Junius in Catalogo artificum. De luxu Romanorum in ædibus publicis privatisque, Lipsius de magnitudine Rom. Hackewillius & Kobierzichius supra jam laudati. De templis quoque & Amphitheatris plures supra scriptores à me memorati sunt. De aliis ædificiis publicis, ut *curiis, cænaculis, basilicis, palatiis, armamentariis, porticibus, arcibus, turribus* aliisque vide Bergierium libro V. de viis Imperii Rom. c. 8. tom. X. Græv. Arcus L. Septimii Severi, æri incisus cum explicatione Jos. Mariæ Svarefii, Episcopi Vafionensis, Rom. 1676. fol. Ejusdem Svarefii de foraminibus lapidum in præcis ædificiis, Lugd. 1652. 8. Omitto quæ Jo. Servilius de mirandis antiquorum operibus, Lubec. 1600. 4. & quæ de turribus veterum ac recentiorum collegerunt auctores theatri vitæ humanæ & B. D. Mayerus in Museo Ministri Ecclesiæ. De septem *turribus* vocalibus CPolitanis Meursius ad Hesychium illustrem p. 237. seq. & Cangius in CPoli Christiana. De Sinensium vix grandi turri è terra porcellana, prope urbem Nanqvinnensem, Lud. de Comitibus in memoriis Sinensibus Gallice editis tom. I. p. III. sq. De *faliis* quæ sunt turres rotundæ fastigio formam ovi referentes, Octavius Ferrarius II. 15. electorum. De *partibus ædium*, liber lectu non indignus Fran-

Francisci Marii Grapaldi lucem vidit Parmæ 1506. 4. recusus Basil. 1533. 4. & Lugd. 1535. 8. De *teclis* Hebræorum & aliarum gentium, Theodori Batti diff. Witeb. 1697. De *januis* veterum Stuckium II. 30. Antiquitatum Convivalium & singularis liber Casparis Sagittari τῆ μακαρίτη Altenburg. 1672. 8. & tomo VI. Grævii, una cum ipsius analectis Jenæ Anno 1694. 8. editis ad Clariss. Almeloventium qui in conjectaneis Amst. 1686. p. 147. sq. nonnulla ad Sagittarii librum monuerat. Vide & Salmasium ad Solinum: Borremanfium c. IX. Var. LeEt. & icones binas januarum, appositis iconibus Fortunæ pro felici itu & reditu, tomo X. Grævii p. 780. De *specularibus* sive *fenestris* non è vitro sed è lapide speculari quibus excludebatur frigus, admissio die vide Octavii Ferrarii electa p. 42. Alia quibus usi sunt veteres enumerat Joh. Tzetzes Chiliad. IX. versu 317. sq. *υελον, πέτραια & δοράς vitrum, speculares lapides & pelles.* Atque hodie etiam loco vitri quibusdam locis pelles, alibi ut Goz ad admittendum diem adhibentur testæ ostrearum.

XIII. De ritu primum lapidem fundamenti solemniter ponendi in ædificiis publicis, peculiarem libellum ante paucos annos edidit Carolus Ancillonius, de quo Jo. Georgius Eccartus in excerptis librorum mensuris Germanice editis Anni 1702. p. 41. De vivariis, piscinis, granariis, cellis, modisque vina, aliaque potus genera & cibos servandi vide Stuckium II. 10. Antiqu. Convival. p. 169. seq. De macellis & popinis id. II. p. 174. seq. De tricliniis II. 14. p. 285. sq. De diversoriis stabulisque veterum lib. I. c. 28. De pistrinis, molis aqvariis &c. Salvagnius Boëssius ad Ovidii libin p. 113. 114. De molis etiam Henelius c. 44. Otii Uratislav. & la Mare in opere Gallico *de la Police*, Memoir. de Trevoux A. 1711. p. 400. De *æqvæductibus* Urbis Romæ, Frontinus & Fabretus, tomo IV. Græv. & de canalibus ac fossis Bergierius IV. 44. sq. de Viis Romanor. De portibus Italiæ idem IV. 49. & Henninius in notis tom. X. Græv. p. 791. sq. De foris Alexander ab Alex. II. 12. & de Cloacis Lipsius in Admirandis, & Bergierius lib. 2. c. 29. De luxu & artificio veterum in pavimentis ac parietibus, videnda Marci Velferi opera p. 397. sq. & Joh. Ciampinus in veteribus monumentis præcipue *musivis* operibus & sacrarum profanarumque ædium structura, quod opus recensetur in Actis Erud. A. 1690 p. 414. & in Ephemeridibus Parmensibus ejusdem anni p. 109. cui adde, quæ de Musivis ac tessellatis operibus (*μυσοσική*) εἰκόνας vocat continuator Theophanis in Constantino Porphyrogenito p. 281. vide & p. 90.) interpretes ad cap. I. libri Esther, & ad illa Cassiodori lib. I.

lib. I. Epist. 6. *discolorea crusta marmorum gratissima picturarum varietate te-
xantur.* Nazianzenus Orat. XVI. p. 248. Gviel. Goeree in Antiquitati-
bus Bibliicis Belgice editis, Salmasius ad Plinium, Casaubonus ad Pescen-
nium Spartiani, Scaliger ad Manilium lib. V. v. 513. Petavius ad The-
mist. p. 575. sq. & Henninius ad Bergierium de viis Romanorum, tomo
X. Grævii p. 673 680. sq. Vide etiam Sirmondum ad Sidonium pag. 259.
ubi de *asaroticis lapillis.* De arte constellandi & ferruminandi aurum, eius
gesegte Arbeit / Salmasius ad Hist. August. Petronius Burmanni p. 127.

XIV. De Caminis, fornacibus * carbonibus & scabello muliebri,
quo pedes calefaciebant, consules Neocorum ad Svidam in *ἀσθαυος*, Li-
psium lib. 3. Epist. ad Belgas Epist. 75. Manutium ad Ciceronis Episto-
las ad familiares VII. 10. Sirmondum p. 258. ad Sidonium, Alexandrum
ab Alex. III. 14. Philandri notas ad Vitruvium lib. 7. cap. 3. Etymologi-
cum Gerh. Joh. Vossii in *Caminus*, Baccium lib. 7. de thermis cap. 16.
Cangii Glossarium in *Stuba*. De fumariis sive fumi emissariis (vulgo ca-
minis) eorumque usu apud veteres, Julianum Misopogone f. 341. O-
stavium Ferrarium lib. I. electorum cap. 9. illis caruisse vulgares ædes
contendit Burmannus p. 646. sq. ad Petron. De coctilibus carbonibus,
titionibus & batillis, eorumque usu vide notas ad Scriptores Historiz
Augustæ tomo 2. p. 391. De carbonibus fossilibus (*Stein/Rohlen*) Bo-
chartus Parte I. hierozoici p. 328. De Persarum Tenuris sive forami-
bus rotundis ollarum instar, quæ in solo facta prunis ardentibus replent
atque ita circum illa affidentes se calefaciunt, vide Adamum Olearium p.
554. itineris Persici. Balneum XII. distinctum tholis, & unica fornace
calectum describit Joh. Malala Part. 2. Chronici p. 61. Andreæ Baccii
Elpidiani Medici libri VII. de thermis & balneis lucem viderunt Venetiis
1571. & nuper addito octavo libro A. 1712. Fol. ex hoc opere liber septi-
mus, qui est de thermis & balneis ** veterum, recusus legitur tomo XII.
Thesauri Antiquitatum Romanarum Græviani, quemadmodum Jo Ba-
ptistæ Casalii collectanea de balneis & thermis veterum occurrunt tomo
IX. thesauri Gronoviani. Adde Gviel. du Choul de balneis & exercitatt.
Veterum & quæ viri docti ad Plinii Epist. V. 6. Bernardus de Montfau-
con p. 266. diarii Italici, Frid. Gottlieb Struvius de balneis ac balneatori-

N n n n

bus

* Fornacalia faris torrendi feritæ apud Romanos. Vide Boëssium ad Ovidii Ibin. p. 113. &
Carolus Neapolin ad fastos ejusdem Ovidii pag. 85.

** Quoniam balneas quotidie magna multitudo frequentabat, hinc in usu fuit idola & si-
mulacra Deorum ad cultum in illis collocare, cujus moris meminerunt Talmudici
in tractatu Avoda Sara, Tom. 4. edit. Sarenhus. p. 467. & 575. 380.

bus Jen. 1704. Joh. Christ. Fromanni exercitatio de balneis, Coburg. 1659. & Joh. Langii Epist. Medicinal. lib. I. 50. sq. De balneo Laconico sive sudatorio præter Meursium in Miscellaneis Laconicis II. 18. agit Politianus cap. 38. Misc. Baccius lib. 7. c. 10. de thermis, cui addes Francisci Robortelli explicationem Laconici sive sudationis, quæ adhuc visitur in ruina balnearum Pisanz urbis (Florent. 1548. 8. & tomo I. Lampadis Gruterianæ p. 1397. sq. & apud Rhodium ad Scribonium Largum pag. 103. sq. & tomo XII. Thesauri Græviani p. 381.) Vide etiam sis Henricum Noris ad cenotaphia Pisana diff. 3. cap. 2. De distinctione balnearum pro diverso sexu agit Petavium in notis ad Epiphanium p. 56. sq. Fuere tamen etiam, in quibus unâ lavarentur viri & mulieres, Vide Bandurium ad Antiquitates CPol. p. 849. Solita in balneis sibi superimponi vasa tria milliaria sive mille & amplius libras aquæ capientia, frigidarium, sub hoc tepidarium, & infimum cui ignis suppositus caldarium, quam rem optime illustrat vetus icon è thermis Tiri, quam ex illustris Pauli Alex. Maffei collectione statuarum antiquarum habes in Actis Eruditorum A. 1707. p. 388. licet aliter longe eam sibi conceperit Baccius lib. 7. cap. 9. de thermis, & in altero opere de vinis ac conviviis antiquorum lib. 4. p. 178. ubi de thermopoliis. De unctiois in balneis usu vide Andr. Christiani Eschenbachii diff. de unctiois & ungentis. De balnearum, frictionis & unctiois usu antè cibum Stuckius II. 24. & 25. antiquitat. convival. qui de manuum pedumque ablutione etiam cap. 33. De magdaliis sive absterforiis veterum, & recentium saponè Bonifacius XIV. 18. Hist. ludicræ. De mantili, sive χειρομάκτρα manibus tergendis, Jo. Morinus de sacris ordinationibus p. 226. De vase quod abluendis manibus adhibebant, idem pag. 225. 227. 235. Cangius in χειρῶν, χειρῶν Βόξενον &c. De balnearum usu etiam apud Christianos, Benedictini in notis ad S. Ambrosium tomo 2. Opp. p. 22. De sellarum perforatarum usu in balneis, Rhodius p. 180. sq. ad Scribonium Largum & Montfauconus in Diario Italico pag. 158. Apud Ægyptios & Antiochiæ mos olim de nocte vicos publicos accensis lucernis illustrare, ita ut hodie mos fieri Hamburgi, Lipsiæ, & aliis in urbibus. Vide Libanii Antiochicum tom. 2. pag. 387.

XV. De statuis & columnis veterum, Romanorum maxime egit singulari operè *Emundus Tigrelus*, Holmiæ 1656. 8. de quo argumento scripsisse se testatur etiam Josua Barnes ad Euripidem tomo 2. p. 72. Fridericus vero Mullerus Professor Giessensis A. 1664. 4. edidit delineatio-

neationem librorum XI. quos molitus est de statuis Romanorum, & præcipue de natura statuarum quibus præfici Romani bene meritos honorabant. Videnda etiam Jac. Gronovii diff. de imaginibus & statuis Principum Lugd. B. 1708. Resp. Jo Sam. Strimesio, & pulcherrima collectio statuarum præfixæ ac recentis ætatis ære descriptarum cum observationibus laudati Maffei Rom. 1704. fol. De *Lemæi* tractatu de statuis Gallice edito Paris. 1688. 12. vide Historiam Operum eruditor. 1688. mense Junio p. 178. Bosei diff. de statuis, inscriptionibus, numis, coronis & aliis præmiis atque remunerationibus virtutis ac meritorum apud veteres, Memoriz Trevoltinz A. 1706. p. 490. seq. De statuis Justiniani, Ludovici XIII. XIV. Henrici IV. &c. Boivinus ad Gregoram p. 766. De statuis Magicis, Stephanus p. 50. ad Saxonem Gramm. & quæ de Teraphim atque Talismanibus supra dicere me memini. De imaginibus quæ in atrio à Romanis collocabantur, vide Petavium ad Synefium p. 27. seq.

XVI. *Uensilia*, instrumentum *omne & supellectilem veterum exponunt viri docti ad Martialis Apophoreta, Joh. Smetius in Antiquitatibus Noviomagensibus & Laur. Begerus Tomo ultimo thesauri Brandenburgici in quibus varia exhibent vasa, bullas, armillas, fibulas, annulos, claves, tesseræ: Alex. Wilhelmus in dissertatione de phiala reliquiarum Stæ Agathæ, ubi de veterum lenticulis, ampullis, lagunculis: Carolus Errardus, pictor Regius in vasis antiquis, aliisque veterum rebus æri incisæ & Reginæ Christianæ dicatis, Paris. fol. Lazarus Bayfius de vasculis, sive animadversionibus in Titulum Digestorum de auro & argento legato, quæ recusæ sunt tom. IX. Thesauri Gronov. ubi etiam ex Cafalio nonnulla reperuntur de insignibus, annulis, fibulis &c. de quibus postremis præcipue videndus Joh. Rhodius in libro de Acia Celsi, Quænam supellectilis nomine comprehenderint veteres Jcti Romani, docet Alex. ab Alexandro lib. I. genial. dierum. c. 19. De poculis, lagenis, labris & fociis mensurisque veterum Hebræorum Rev. *Dassovius* in diff. A. 1696. vulgata ad titulum Talmudicum *Celim*, de vasis, qui exstat tomo VI. Mishnæ Surenhufianæ. De Romanorum veterum poculis vasisque Pancirollus Var. lect. lib. I. c. 58. seq. De poculis & vasis murrhinis Gvil. Stuckius III. 12. seq. & Nicol. Gviberti diff. de murrhinis † vasis (ex onyche vide Joh. Henr. Eggelingii Mysteria Cereris & Bacchi p. 6.

N n n n 2

(sq.)

* *Serbice, ministerium*. Vide Cangium glossar. & Menardum p. 200. ad Gregorii librum Sacramentorum.

† Porcellanis ea confert Salmasius p. 203. ad Solin.

sq.) Francos, 1597. 8. Videndus etiam Joannes Doughtejus de calicibus Evcharisticis, cum mantissa Joannis Faës τῆ μακαρίτη. Brem. 1694. 8. qvo in libro de variis poculorum generibus differitur. De doliis figulinis & sigillis quibus signata, vide Montfauconi Palzographiam p. 168. & Andream Baccium l. I. de Vinis c. 31. Idem Montfauconus p. 3. instrumenta antiqua rustica ex veteri Codice Scholiastæ Hesiodi exhibet, quæ minus accurate in quibusdam Hesiodi editionibus & in Gesneri historia animalium traduntur. Instrumenta fabrilis in Inscriptionibus Gruteri p. 644. Teraphim Labanis Maimonides de horologio interpretatur. Vide Buxtorfii Lexicon Rabbinicum p. 2663. De horologiis veterum, (ωρολογια vocat Alex. Aphrodis. l. 95. problem.) aquariis, sive Clepsydris, aliisque & solaribus consules interpretes ad 4. Regg. XX. 11. Es. XXXVIII. 8. Casiodorum lib. 1. Variarum Epist. 45. Kircherum in arte magna lucis & umbræ & tomo 2. Oedipi p. 338. seq. Salmas. ad Solin. p. 634. edit. Paris. & 647. seq. Laurentii Polymathiz lib. 1. diff. 13. lib. 2. diff. 16. Joh. Bonam de divina Pfalmodia c. 3. Petrum Fabrum II. 25. semestrium, Franciscum Polletum historia fori Romani lib. I. c. 9. ubi de ad clepsydram dicentibus. Balforem ad Cleomedem p. 144. Bandurium p. 857. ad Antiquitates CPol. Carolum du Fresne in glossario voce *Horologium nocturnum* & in CPoli Christiana p. 74. Clepsydra veteris rationem (Talmudicis קַשְׁפָּה Vide Buxtorf. p. 2495. Lexici Talmud.) exponit Petavius ad Synesium p. 21. & Daniel Petermannus in dissertationibus duabus de clepsydris veterum. Lipsiæ 1672. Vide & Portam XIX. 4. Magiz Nat. De Buccinatoribus qui horas indicarent, Petronium Clariss. Burmanni p. 93. De Horis veterum Sirmondum tomo 1. Opp. p. 894. seq. 937. & Chronologos Scaligerum, Petavium aliosque.

De *velorum* usu apud veteres, dissertatio Josephi Lanzani Medici Ferrariensis, inserta Museo Minervæ Venetæ tomo 1. p. 353. sq. De clavulari cursu Lindebrogius & Valesius ad Ammiani XX. 4. De *vehiculis* antiquorum, diatriba Pyrrhi Ligorii ex libris ejus de familiis Romanis excerpta prodiit ad calcem librorum duorum Johannis Scheferi, quibus de omni re vehiculari veterum copiosæ observationes continentur Francos, 1671. 4. De *ibensis* Felix Osius in thesauro Antiquitatum Italiz Græviano tomo 3. p. 1063. Video viros doctissimos, Scheferum pag. 326. & Georgium Henricum Ursinum cap. 2. Observat. Philolog. ambiguum esse de etymologia *carræ*, qui utique videtur dictus esse à quatuor rotis quæsi *quadrus* & *quarrus*, ut est apud Stephanum Tornacensem Epist. 229.

tomò 25. Bibl. Patrum edit. Lugd. De *clavibus* veterum Lipsius ad Tacitum videndus, & Kirchmannus libro de annulis D. Casp. Zieglerus diff. de jure clavium p. 702. sq. diff. select. Molinus diff. de clavibus, Upsal. 1684. 8. inprimis verò liber B. Joannis Faës de clavibus veterum quem ineditum hætenus Belgici, ut spes est, typi propediem in lucem proferebant. De *seris, pessulis & obicibus* Isaac Casaubonus ad Æneam Taciticum & Salmastius ad Solinum p. 649. sq. De clavibus falcatis Huetius ad Manilium p. 8. De *speculis* ex auro, argento, ære, præclara Ez. Spanhemius p. 544. sq. ad Callimachum. Sunt etiam qui chalybeorum speculorum mentionem fieri observant Exodi XXXVIII. 8. De *cereorum* usu Vossius IV. 29. de idololatria & laudatus Joh. Faës libro nuper edito de cereis pascualibus. De *coloribus* & quomodo apud Græcos ac Latinos appellarentur, librum promittit Salmastius pag. 109. Epist. videndusq; interim Antonius Thylesius libello de coloribus, recusò tomo IX. thesauri Antiquitatt. Græcarum.

XVII. De *vita privata* Romanorum & quomodo viri honesti diem soliti sint transigere, dissertationes duas Couturii insertas habes Memoriis Trevoltinis A. 1708. Jul. p. 1158. sq. & Anno 1709. August. p. 1418. sq. quarum priore horas diei ante meridiem, altera pomeridianas persequitur. De cura domestica Romanorum dissertationes quatuor B. Philippi Ludovici Hannekenii tunc admodum juvenis, postea inter Theologos nostros nomen haud obscurum consecuti prodierunt Giesæ 1669. 4. quarum prima est de ritibus quibusdam nuptialibus & vestibus privatorum; altera de servis & conviviis, tertia de liberis eorumque cura & vestitu: quarta denique de bonis & facultatibus, agris, pecunia & censu. De *ruficatione & villis* veterum commentariolus Georgii Greenii qui postea gloriosiss. memoriæ Electori Saxoniz Jo. Georgio III. à sacris fuit, vidit lucem Lipsiæ A. 1667. 12. cui jungenda quæ de conviviis rusticis Stuckius lib. 1. cap. 23. Antiquitatum Convivalium. De *tesseris hospitalitatis* commentarius Jac. Philippi Thomafini prodiit Utini 1647. 4. recusus Amst. 1670. 12. In hoc libro p. 94. sq. etiam de aliis tesserarum generibus apud veteres differit, quorum novem observat, frumentariam, numariam, militarem, hospitalem, comitiam, theatralem, convivalem, lusoriam & negotiatoriam. Confer etiam quæ de tessera Jo. Baptista Ferretus. De *salutationibus* veterum præter Alexandrum ab Alex. II. 19 & eundem Stuckium II. 21. sq. ac diff. Jo. Henningii de *salutationum* ritibus Magdeb. 1679. singulari libro erudite egit Joh. Jacobus Claudius, Ultraj.

1702. 12. De illa quæ detecto capite fit, videndus etiam Joh. Gvil. Bergerus de ritu caput operiendi in sacris p. 46. sq. De salutantium aliisq̄ *ofculis* omnis generis copiose egit Martinus Kempius opere de *ofculis*, distincto in dissertationes XXV. editoq̄ve Francof. 1680. 4. cui addendus Lipsius II. 6. electorum & Jacobus Herrenschildius in *Osculologia* Witeberg. 1630. 12. De osculo Magnificentiz apud Judæos Regi dari solito, B. Carpovius ad Schickardus jus Regium Hebræorum pag. 76. & Scacchus in *Myrothecio* tertio cap. 35. qvi p. 970. manus etiam osculo contactas notat. Vide & de osculis Judæorum laudatum Carpovium notis ad librum Ruth pag. 128. sq. & de osculis Christianorum veterum Tob. Pfannerum II. 3. *Observationum Ecclesiasticarum*. De osculo religioso Matthæum Broverium de Niedeck, libro de veterum adorationibus, capite 25.

De *Corporibus* sive *Collegiis Opificum* ut aurariorum, argentariorum aliorumq̄ve quorum in antiquis Inscriptionibus non rara mentio, videndus Sponius in *Miscellaneis eruditæ Antiquitatis*, Joh. Filescus libro 2. electorum pag. 391. sq. ubi Facultatem sive Collegium Theologorum Parisiensem recte *Corpus* dici posse disputat: Reinesius in *Epistolis* ad Hofmannum p. 539. & in *Inscriptionum Syntagmate*, Bergierius IV. 21. sq. de publicis Romanor. viis, & V. C. Christianus Gottlieb Schwartzius in *schediastmate* de Collegio Utriculariorum Altdorf. 1714. De *cursum publico* idem Bergierius fusè IV. 4. sq. Gutherius de officiis domus Augustæ III. 14. sq. Ez. Spanhemius diff. IX. de usu numismatum p. 800. sq. Pancirollus ad *notitiam Imperii* cap. 6. Valesius notis ad Socratem p. 40. Balthasar Stolbergius diff. de angariis veterum p. 149. sq. & scriptor Galus M. le Quien de la Neufville de l'origine des *Postes* chez les Anciens & les Modernes, Paris. 1708. 12. De *Hemerodromis* & cursoribus Alexander ab Alex. lib. 1. c. 27. & Lipsius *Centur.* III. ad Italos & Hispanos *Epist.* 59. De columbis & cornicibus literas perferentibus, ambo laudati scriptores iisdem locis, & Lipsius etiam II. 5. *Saturnal.* De *evehitionibus* sive indulgentiis evehendi, Bergierius IV. 15. & 16. & Cangii *glossarium* in *tractoria, combine, evehiones*, Meursius & Svicerus in *τρακτωρεία*. De omni genere *Epistolarum Ecclesiasticarum* apud veteres Christianos videndus Franciscus Bernardinus Ferrarius libris III. *Mediolan.* 1613. 8. & curante B. Gebhardo Theodoro Meiero Helmst. 1678. 4. Philippus Priorius libro de *Epistolis Canonicis* cum appendice de *tractoriis* & *Synodicis* Paris. 1675. 8. & Jacobus Gøtten lib. 1. *Observationum* cap. ult.

CAPUT XXIII.

De luctu, funeribus, exsequiis, conservando-
rum cadaverum ratione & monumentis
sepulchralibus.

De funerum & sepultura ritibus generales scriptores. 1. De funeribus & luctu Hebraeorum. 2. Græcorum, Persarum. 3. Romanorum. 4. Egyptiorum, Germanorum & populorum septentrionalium. 5. De funeribus Christianorum. 6. De medicato funere & mumiis. 7. De linteis & vestibus sepulchralibus & de rebus qua defuncto veluti secum asportanda permittebantur. De urnis ferabilibus. 8. De pompa funebri, epulis, ludis, feriis sacrisque, coronis, lectis ferabilibus, loculis & laudationibus funebribus. 9. De lucernis sepulchralibus, sepulchris, cryptis, catacumbis & monumentis sepulchralibus. 10.

I.

DE funeribus & modo sepeliendi apud antiquos univēse, atque ita ut plurimum gentium rationem haberent, non satis distincte tamen nec accurate satis egerunt *Claud. Gouichardus* de funeribus apud Romanos, Græcos & alias gentes veteres & recentiores, Italice primum Anno 1581. deinde etiam Gallice (vide Epistolas Marqv. Gudii p. 202.) *Muretus* scriptor Gallus in ceremoniis funebribus omnium gentium, ceremonies funebres de toutes les nations par le Sr. Muret. Paris, 1679. 11. qui liber recensetur in Actis Erud. A. 1683. p. 334. *Franc. Perrucius* in pompis funebribus omnium gentium, Veronæ 1639, fol. cum figuris in æs incis. *Laurentius Beyerling* in Theatro vitæ humanæ, tit. *Cadaver & Sepultura*. *Lilius Gyraldus* vir doctissimus in lib. de sepultura ritibus, qui & seorsim prodiit & præmissus est sextæ parti antiquitatum *Job. Jac. Boissardi*, & cum notis *Job. Faës* & *μακαρίτη* editus Helmst. in 4to & denique inter Gyraldi opera in Belgio nitide vulgata recusus Lugd. Bat. 1699. fol. B. *Job. Andr. Quenstadii* Liber de Sepultura veterum, initio separatim, deinde ad calcem ejus Antiquitatum Ecclesiasticarum, denique tom. XI. thesaur. Antiquit. Græcar. Gronovii recusus. *Caspar Calvar* libro 3. ritualis Ecclesiastici tomo 1. p. 798. seq. *Alexander ab Alexandro* lib. III. Genial. Dierum cap. 2. & 7. & lib. VI. cap. 14. ibique *Tiraquellus*: *Josephi Laurentii* collectanea Alphabeticæ ordine digesta lib. 6. Poly-

lymathiæ p. 486. sq. & quæ ex eadem Laurentii Polymathia III. 9. 13. 14. II. 47. 3. & 4. de funeribus antiquorum & funebribus ritibus ante & post rogum exhibentur tom. XI. Theſ. Gronoviani, in quo etiam recusus occurrit *Joh. Meurſii* liber de funere, quemadmodum *Petri Moreſtelli*, Tornuſienſis Pompa feralis ſive juſta funebria libris decem expoſita habentur tomo XII. Theſ. Græviani. De *Jo. Jac. Boiſſardi* Tractatione de funeribus & modo ſepeliendi apud antiquos vide *Obſerv. Hallenſes* tomo IV. p. 15. *Thomaſii Porcacchi* funeralia antiqua, Italice edita lucem adſpexerunt Venet. 1574. fol. *Franciſci Pomey* Jeſuitæ Libitina ſive de funeribus epitome eruditionis, prodiit Lugdun. 1659. 12. Confer Bibliothecam Latino-Hebraicam Imbonati p. 356. *Jo. Guenebault* diverſités des ceremonies obſervées aux ſepulchres anciennes, Divione 1621. 4.

II. De funeribus & luctu *Hebræorum* præter Interpretes S. Scripturæ conſulendus B. *Martini Geieri* liber ſingularis Lipſiæ 1666. 12. editus & inter alia ejus opuſcula in 8. & denique etiam apud Belgas una cum ejus Commentariis ad nonnullos Scripturæ libros, in folio recuſus. *Melchior Leydeckerius* XII. 10. ſeq. de Rep. Hebræorum, *Jo. Benediſti Carpozvii* nepotis de ſepultura Jacobi Patriarchæ, in parentis diſſertationibus junctim editis Lipſiæ 1699. 4. p. 1670. ſq. *Jo. Hieronymus Soprances*, Jeſuita, in digreſſione de ritibus Hebræorum in funere & de publico eorum privatoque luctu, quæ Davidi ipſius ſubjecta eſt Lugdun. 1643. f. *Auguſtinus Calmet* in diſſ. 1. præmiſſa Commentario in Eccleſiaſticum; *Frid. Mulleri* (cujus ſpecimen librorum de ſtatuis Romanorum ſuperiore capite laudatum & ſpecimen Architecturæ ſacræ ex locis Exod. XXVI 28. & XXXVI. 33. habemus) libri III. de ſepulchris veterum Hebræorum prodierunt Gieſſæ 1664. 4. Idem argumentum præter commentatores ad Codicem Talmudicum Bava Batra illuſtravit ſingulari libro *Jo. Nicolai* Amſt. 1705. 4. ita quidem ut & aliarum gentium ſepulchra prioribus capitibus perſequatur. De tumba Salvatoris, extat D. *Jo. Andree Smidii* diſſ. Helmſt. 1703. Vide & *Steph. le Moyne* tomo 2. Var. ſacræ, p. 516. ſq. In *Jo. Henr. Hottingeri* Cippis Hebraicis, Heidelb. 1659. 12. pleraque parum fide digna tradi notatum eſt Conringio in diſſertatione de Numis Hebræorum. Præterea quæ de funeribus & luctu apud Judæos attigerunt *Menochius* l. VIII. de Republ. Hebræorum c. 5. ſq. *Goodwinus* in Moſe & Aarone, Lib. 6. c. 5. De ſindone qua cadaver involutum, ſaſciis ſepulchralibus quibus adſtriectum & ſudario quo caput obteectum, vide *Octavii Ferrarii* electa II. 20. & *Jo. Jacobum Chiffetium* de lintheis & ſaſciis ſepulchralibus, Antwerp.

werp. 1624. 4. Monumenta antiqva Judaica Augustæ Vindelicor. reperia illustravit *Matthias Fridericus Beckius*, Augustæ Vindelicor. 1686. 8. cum appendice monumentorum quorundam Romanorum, veluti mantissa operis Velferiani de antiqvis monumentis Augustanis. De *Persarum* funeribus *Briffon*, II. p. 350. sq. & I. p. 194. sq. ubi de funeribus Regum.

III. De funeribus & luctu Græcorum vide, quæ notata sunt viris doctis ad *Homeri Iliados* ψ, & *Æschylum* in *Choëphoris* (inferias facientibus sive ferentibus) tum *Johanni Nicolai* libro de Græcorum luctu lugentiumque ritibus variis, excuso *Marpurgi Cattorum* 1696. 12. *Jo. Pottero* *Archzol.* IV. 1. 8. *Jo. Nardio* in animadversione de funeribus Atheniensium, subiecta *Lucretio* editionis in usum *Delphini*. De more ad orientem vel occasum obversos mortuos sepeliendi *Plutarch.* *Solone* p. 83. De funebri pompa *Iliaca* ab *Apulejo* descripta & aliis funera *Ægyptiorum* spectantibus vide *Kircheri Obeliscum* p. 433. & tom. 3. *Oedipi Ægyptiaci* pag. 425. seq. *Joh. Conradum Dietericum* in *Antiquitatibus Biblicis Vet. Testament.* p. 144. sq. De *Septentrionalium* populorum sepeliendi ritibus *Jornandes* ubi funus *Attilæ* describit, & *Stephanius* p. 90. sq. ad *Saxonem Gramm.* De *Germanis* *Cluverus*, I. 1. c. 53. *Hachenbergius* &c. De funeribus *Turcarum* *Angeli Geropoldi* *Epistola* in *Museo Minervæ Venetæ* tom. 1. p. 151. sq.

IV. De funeribus & luctu *Romanorum* præ cæteris diligenter & accurate libris IV. agit *Johannes Kirchmannus*, *Hamburg* 1605. 4. & *Lubece* 1625. 8. ut alias editiones omittam. Cui addendus est *Henricus Noris* in *Cenotaphiis Pisanis*, dissertatione tertia. *Theodorus Gorallus*, sive qui sub hoc nomine latet *Job. Clericus* in notis ad *Elegiam* 1. *Pedonis Albinovani*, *Claudius Dausquejus* ad *Silium Italicum* *Libro XIII*, versu 470. sq. *Jacobus Gutherius* de *jure Manium* libris 3. quibus ritus, mores & leges prisca funeris explicantur, *Parisi.* 1615. *Lips.* 1671. 8. & *tomo XII*, *Thefauri Antiquitatum Romanorum*, in quo præterea occurrit *Jo. Petri Bellorii* * descriptio sepulcri *Nasoniorum*, à *Petro Sancto Bartolô* in æs incisi. Cæterum ut antiquissimi Græcorum contra posteriorem gentis suæ morem cadavera mortuorum flammis, *Homero* teste, absumpserunt, sic contra *Romani* vetustissimi corpora intacta flammis terræ mandaverunt, eundemque morem à quibusdam etiam post servatum notat *O. Ferrarius* II. 21. *electorum*, ubi de eo, quo pacto crematorum cineres in urnam condi & à favilla rogi separari potuerint. De aromatibus & aliis rebus odoriferis ad cadavera comburenda congestis effuse, vide *Camil-*

O O O O

lura

* *Rom. Italice* 1680. fol. & *Latine* *Tomo XII*, *Græv*

lum Silvestrum ad Juvenalis Sat. IV. vers. 109. Ægyptii corpora defunctorum neutiquam cremarunt, unde Cambyses à cadavere Amasis Regis Ægypt. pridem defuncti pœnas gravissimas sumere posse se extimabat, si illud refoffum verberibus & omni contumelia affectum denique traderet flammis, ut narrat Diodorus Siculus p. 249. excerpt. Peiresc. De ritu collocandi cadaveris Lipsius lib. I. elect. cap. 6.

V. Imprimis vero *Christiani*, qvo certam suam de resurrectione spem testarentur, magnam funerum rationem habuere & ab cremandis cadaveribus abstinuerunt: illamqve circa funera curam inter causas incrementi religionis nostræ ponit Julianus Imperator Epist. 49. De ritibus sepulchralibus Christianorum veterum præter *Jac. Greserum* in libro de Christianorum funere, Ingolstadt. 1611. 4. & *Onuphrium* in libello de ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos & de eorum cœmeteriis (ad calcem Platinx de vitis Pontificum) *Jo. Ernestum Franzenium* Ulza Luneburgicum libris VI. de funeribus veterum Christianorum Helmsted. 1709. 8. cum præfatione Rev. Abbatis D. Joh. Fabricii, qui *Joannis Sauberti* collectanea MSS. sed valde imperfecta de hoc argumento communicasse se cum eo profitetur, & *Hugonem Menardum* ad Sacramentarium Gregorii M. p. 262. sq. *B. Bebelium* Sec. IV. tomo 2. pag. 931. sq. præcipue consulendus venit *Henr. Spöndanus* in Cœmeteriis sacris, sive opere in 4. libros distincto & Parisiis 1638. 4. edito, in qvo de ritibus sepulturæ tum apud Judæos & Gentes, tum maxime apud Christianos differit, & sepulturam publicam rem sacram esse nec concedendam hæreticis, impiisve, aut maleficis prolixè disputat. *Paulus Aringhus*, *Antoniusque Bosius*, in opere luculento, Romæ 1651. & Parisiis 1659. fol. edito quod Romam subterraneam inscripserunt. Vide etiam *Casp. Barthii* Adversaria p. 3015. sq. *Jo. Pearsonium* in Symbolum Apostol. pag. 397. sq. edit. Latinæ, & D. *Joachimum Hildebrandum* in Veteris Ecclesiæ, Martyrum imprimis & SS. Patrum arte bene moriendi, sive praxi circa moribundos & de morientium virtutibus Helmst. 1661. 4. De more intra templa, fidelium cadavera humandi vide V. C. Ludovici Antonii Muratorii diff. XVII. ad Paulinum p. 185. seq. tomo I. anecdoton Bibl. Ambrosianæ, & Nic. Hieron. Gundlingii Observat. selectas Halæ Sax. 1707. 8. editas tom. I. Observat. 8. quæ est de origine sepulchrorum in templis Jo. Doughtejum in Analectis sacris ad Ez. XLIII. 7. Tho. Crenium Animadvers. Philolog. tom. 2. p. 155. seq. Lindebrogium ad Leges antiquas p. 1440. Ægyptios solitos in templis sepelire quos divinis postea honoribus affectum ibant, notat Daniel Heinsius p. 141. ad Maximum Tyrium. In templo

templo Apostolorum CPoli, solos Imperatores & Patriarchas sepelire fas, ut notant Valesius in notis ad Sozom. IX. 2 & Bandurius in Imperio Orientali p. 878. De more extra urbem sepeliendi, apud Judæos, Græcos, Romanos, Kirchmannus de funeribus Rom. II. 20. seq. Joh. Voisfin Theolog. Judaic. p. 84. seq. Chiffletius in expositione inscriptionis Geminæ, Matris sacrorum p. 25. De Sicyoniis Plutarchus Arato, p. 1047. De Turcis Tho. Smithus Epist. 2. de moribus Turcarum p. 56. & in notitia CPoleos p. 108. *Quot diebus luctus celebratur*, Benedictini ad Ambrosium tomo 2. p. 1197. sq. Menardus ad Concordiam Regular. Cotelerius ad Const. Apostol. &c. *ἐννέα πένθιμοι ἡμέραι*. Niceph. Gregoras XII. 2. p. 358. Cum psalmis & hymnis deducta cadavera, Rosweidus p. 791. ad vitas Patrum, ubi & de more cadavera linteo obvolvendi. De *Præficarum usu apud Christianos*, Menardus p. 257. seq. ad Gregorii sacramentar. & Sam. Basnage ad A. C. 37. num. 19. ubi & alia de Christianorum funeribus. De *Copiatis* sive libitinariis clericis funera componentibus, Gothofredus ad Cod. Theodos. tomo 5. p. 5. Cangius in glossar. Vedelius & alii ad Epistolam Ignatio suppositam ad Antiochenos. De Muhamedanorum funeribus & ægrotorum atqve agonizantium visitatione Albertus Bobovius ad calcem itineris Abrahami Perizol, cum notis Tho. Hydei pag. 17. seq.

VII. De medicato funere sive variis rationibus corpora defunctorum condiendi, atqve à corruptione & putredine conservandi, tum de Ægyptiorum *Mumiis* ita dictis ab Arabico vocabulo *Mum*, quod ceram significat, ut notat Tho. Gatakerus p. 175. ad M. Antoninum, consules ubi lubebit *Athanasium Kircherum* tomo 3. Oedipi, Syntagmate 13. & syntagmate 16. ubi de Penatibus, Laribus & Serapibus, qui & ipsi nihil aliud erant quam corpora Ægyptiorum medicata, vide p. 478. *Petrum Bellonium* Lib. 2. observ. c. 47. & in libris tribus de admirabili operum antiquorum & rerum suspiciendarum præstantia, de medicato funere sive de cadavere condito & lugubri defunctorum ejulatione, nec non de medicamentis conservandi cadaveris vim obtinentibus, Paris. 1553. 4. & tomo VIII. Thesauri Gronoviani: *Josephi Lanzoni* Medici Ferrariensis de pollinctura & balsamatione apud veteres, & recentium variis balsamandi cadavera modis, Genev. 1696. 12. *Andream Grypbium* in *Mumiis* Uratislaviensibus, Uratislaviæ 1662. 12. *Frid. Theoph. Ketnerum* in diatriba de *Mumiis* Ægyptiacis. Lips. 1694. Joh. Baptistam Portam lib. IV. Magiæ natural. c. 15. *Georg. Wolffgangum Wedelium* celeberrimum Jenensium Æsculapium decade 3. diss. 6. & 7. ubi de balsamatione

tum aliorum corporum tum Christi, de qua etiam in manibus est M^{Sta} Hermanni Conringii exercitatio. Methodum Kerckeringianam balsamandi sive condiendi cadavera breviter exponit perfonatus Vignolius Marvillius. tomo I. Miscell. p. 288. sq. Mumiam Ægyptiacam * ita describit Joh. Bodinus in colloquio inedito Heptaplomere, quod sit *cadaver amomo, cardamomo, sale, aceto, melle, myrrha, aloë, nardo, casia, resina sive bitumine* (adde Diodorum Sic. XIX. T. 2. p. 735.) *ceterisque id genus venenis à putredine vindicantibus conditum ac maceratum. Cutem reperit inauratam, aurum enim cadavera, uti ligna quoque & metalla & alia à corruptione servat: carnem cum cute flavescens ac fuscam ea duritie ac hypostasi, qua Saccharum vetus Creticum: Interiore visceribus exenteratis siccissima, cadaver plane inodorum præ nimia siccitate, in cordis sede imaginem lapideam insculptam nomine Isis, cadaver obvolutum corio bubulo, sub corio denique innumerabiles fascias densissimis lini replicationibus singulas singulis adjunctas nec ulla sui parte detritas.* Adde his Gabrielis Clauderi methodum balsamandi corpora humana, Altenb. 1674. & Andr. Rivini exercitationem Lipsiz editam de pollinctura & balsamatione. De ritu ungendi cadaveris Octavius Ferrarius II. 22. elector, ubi inter alia notat Lazari corpus foetens memorari Joh. XI. 39. quia non condiebant Judæi cadavera, ut Ægyptiis in more positum, sed tantum ungebant. Confer quæ de unctiōne mortuorum B. Bebelius Antiquitat. Eccles. Sec. IV. tomo 2. p. 916. & Joh. Verwey diff. de unctiōne Gentilium: & de more condiendi cadavera in cera & melle, viri docti ad Plinium. Etiam Aristobolus Judæorum Regis cadaver melle conditum memorat Syncellus p. 301. De more lavandi cadavera interpretes ad Actor. IX. 37. & Cornelius Adami in exercitationibus exegeticis p. 257.

VIII. De fasciis sepulchralibus mortuorumque involutione Jo. Jacobus Chiffetius in Crisi Historica de *lineis sepulchralibus* Christi Servatoris, Antwerp. 1624. 4. & Rev. Salomo Deylingius parte 3. Observatt. sacrar. p. 275. sq. De more terram mortuis injiciendi, Salmasius Observatt. ad Jus Atticum p. 563. De vestiendi ritu Kirchmannus lib. I. de funeribus Rom. cap. 10. Cum mortuis sepulta quibus vivi jocalibus delectabantur, de quo ad Vitruvium IV. I. etiam pecuniam cum mortuis sepultam observat Stephanius ad Saxonem Grammaticum p. 96. Confer quæ viri docti ad Svidam in *δανάκη*. Jac. Thomassii *Ἐμακαρίτῃς* Programma LVII & M. Christiani Ehrenfried Seifferti diatribam de numis in defunctorum ore repertis, Dresdæ 1712. 8. De aliis rebus ac libris quos

cum

* S. Augustin, serm. 120. de diversis Tomo I. supplem. pag. 336. *Ægyptii morem habens siccare corpora & quasi ancare reddere, Gabbatas ea vocant.*

cum mortuis sepelire inhumareque quibusdam placuit, vide triplicem Bibliothecam mortuorum quam Germanice A. 1704. vulgavit Rev. D. Georgius Henricus Gæzius, in quarum altera p. 40 sq. Epistola ejusdem argumenti scripta legitur à Paulo Christiano Hillfchero, Pastore Dresdenfium meritiffimo. Vide etiam fis Sam. Frid, Lauterbachium in vita Valerii Herbergeri p. 179. sq.

De *urnis* feralibus, quarum hodieque magnus numerus variis in locis effoditur, videndus Sponius in Miscellaneis p. 287. Aringhus in Roma subterranea, Tho. Brown in Hydriotaphia five singulari libro de urnis Norfolcensibus, Anglice edito Lond. 1658. 8. Jac. à Mellen Ecclesiastes Lubecenfis celeberrimus, in historia urnæ Sarmaticæ A. 1674. repertæ 4. Gothelf Trenerus in diatriba Germanice edita von den Todten & Öpffen / Jo. Dan. Major in bevolckerten Cimbrien cap. 27. sq. Tentzelii dialogi A. 1695. p. 941. sq. ubi de tumulis illis sub quibus populi septentrionales condere illas soliti sunt: Henelius Silesiographiæ tom. I. p. 371. sq. G. Agricola VII. 23. de natura fossilium, Christianus Stieffius Lignicenfis in Epistola ad Mich. Josephum Fibigerum de urnis in Silesia Lignicenfibus atque Pilgramsdorfensibus, Lips. 1704. 4. De Seehufanis, Nova literaria Hamb. 1709. p. 323. sq. De Moguntinis Joh. Craft Heigelius A. 1698. De Arnstadienfibus Jo. Christoph. Olearius Jen. 1701. 4. De Mimigardicis in Westphalia, Jodocus Hermannus Nunningh, in sepulchreto gentili, Francof. 1714. 4. ubi etiam de lapidibus veterum sepulchralibus. Tangunt etiam hoc argumentum Matthias Zimmermannus in florilegio, vocè *Urna*, aliique laudati in collectione quæ sub titulo interceptarum epistolarum Germanice prodiit (aufgefangene Briefe) P. II. p. 879.

IX. Exequiæ funeris proprie dicebatur sepulchri jam complicatis valvis per feram occlusio. Vide Joh. Jacobum Chifletium de exequiarum ritu. Solet tamen illud vocabulum etiam poni de univerfa deductione & pompa funeris atque elatione, de qua Kirchmannus libro 2. & quotquot de funeribus antiquorum scripsere. Solebant enim cœmeteria & sepulchra vel loca in quibus cadavera exurebantur, non esse intra civitates sed extra illas, communi usu tum aliarum gentium, tum Hebræorum, Græcorum & Romanorum. Vide Jo. Doughteji Analecra sacra ad Ezech. XLIII. 7. Luc. VII. 20. &c. Chifletium expositione inscriptionis Geminæ matris sacrorum p. 25. sq.

De Epulo ferali five filicernio vide Lipfium ad Taciti VI. Annal. Fessellii adversaria sacra lib. I. c. 12. Jani Gvilelmii verifimilia III. 8. Stuckii Antiqu. Convival. 1. 25. Gabr. Marqvarti dissertationes binas Lipsiæ

totidemque Wolfgangi Caspari Troppanegri, Witebergæ editas, & quæ ad fragmentum marmoris Nemausini notata sunt in calce Sorberiano-
rum. Orationes funebres in patria sua nullas fuisse testatur Dionysius Halicarnasseus lib. V. Antiquitatum Rom. Quemadmodum nec apud Hispanos neque in hac nostra civitate Hamburgensi usus eorum obtinuit. Cæterum apud Romanos nihil illis frequentius, quamquam illas sæpe fabulosas fuisse atque inde historiam rerum factam mendosio-
rem jam Cicero questus est in Bruto cap. 16. Confer Zenobium Centuria 5. proverbio 28. Ægyptios quoque eundem morem mortuos Laudatione fune-
bri prosequendi habuisse docet Joh. Marshamus in canone chronico p. 273. ut adeo fallatur Mottanus Vayerus, qui tomo XIV. p. 69. à Romanis hunc morem repertum esse existimat. Vide & Plinium lib. 8. Epist. 12. De funebribus sive feralibus ludis Augustinus lib. 8. de civitate DEI c. 26. De Feriis denecalibus, novendiali sacrificio Vossius libro 1. de Idololatria cap. XI. De more mortuos ad sepulturam prosequendi cantu ac nunciis, Macrobius lib. 2. in Somnium Scipionis c. 3. & ex Christianis Procopius H. 23. de bello Persico p. 146. Chryostomus homilia quarta in Epistolam ad Hebræos, Hieronymus in Epitaphio Paulæ, & Lindebrogius p. 1477. ad Codicem Legum antiquarum. De Coronis feralibus præter Paschallium, libro de Coronis, vide Rittershusium libro 7. sacrarum lectionum c. 1. ubi singillatim de Christianis. Lecti funebres imaginem habes apud Schefferum libro 2. de re vehiculari p. 89. De arcula sepulcrali sive loculo in lapide cavato, cui cadaver imponitur, sarcophagi arcisque feralibus, de conditoriis ac monumentis fuse & erudite differit Salmasius in Commentario ad Solinum p. 1203. sq. 1207. sq. De ustrino, apparitorio &c. Reines. p. 818. Inscript. & Sponius p. 290. Misc. Vide & de arca funerari Rhodium p. 145. 146. ad Scribonium, & sarcophagi marmorei inscriptiones in tomo 1. Act. Sanctorum Junii pag. 51. & p. 81. De ritu campanas pulsandi ad funerum deductionem mentio est apud Scholiastem Theocriti, Idyllio secundo pag. 44.

X. In sepulchris priscis maxime admirantione dignæ visæ sunt *lucerna*, non tam ob elegantem & miræ diversitatis quæ passim in illis conspicitur efformationem & materiam, quam ob flammam ignemque perennem, quem pro genere phosphori & lumine sine calore quidam habuerunt, ut Paulus Casatus diff. 9. de igne, quod tamen experientia ajunt repugnare qui lucernas illas eruerunt, & aëre admisso extinctum quidem lumen sed calorem adhuc à se deprehensum sunt testati. Nedum ut assen-

affentiendum sit Joanni Argolo, * qui totum illud quod apertis sepulchris flammæ conspicitur, aëris ventilationi tribuit. Sane ellychnia quæ ab igne non consumantur parari ex Carystio lapide, notum antiquis fuit, de quo Meursius ad Apollonium Dyscolum p. 135. sq. unde Aresium qui hoc sibi persuadere non potuit, oppugnavit Licetus libro quinto operis mox à me laudandi. Confer *Roberti Plot* dissertationem de lampadibus antiquorum sepulchralibus, in *Transactiōibus Philosophicis Londinensibus* A. 1684. p. 806. & in *Actis Eruditor.* tom. I. supplementi p. 367. Ecquid vero sit illud quod tam constantem & diuturnam possit flammam ardoremque alere, minus quidem adhuc videtur compertum, rem tamen ideo neutiquam negandam esse duxerim contra tot *αυτόπρασ* testes, cum lucernam *αυτοβρο* etiam sub dio, Veneri olim dicatam celebret Augustinus XXI. 6. de Civ. Dei. Et lucernam perpetuam subterraneam, cujus oleum sanet morsos à canibus rabidis, memoret Rossi sive Rubeus in memoriis Brixianis Italice editis p. 204. Audivi & eos qui ex lucerna ejusmodi alimentum flammæ vel extrema lingua degustarunt, tantum tamque vehementem ardorem in ore inde sensisse, ut per longum temporis illum abolere non potuerint. Ne vero sim longior, de lucernis hinc lectorem ablego ad pulcherrimum opus *Fortunii Liceti* de lucernis antiquorum reconditis, Utini 1652. fol. quibus addi potest *Octavius Ferrarius* in dissertatione de lucernis reconditis veterum, Patavii 1686. 4 & tom. XII. Græv. in quo comparent etiam antiquorum lucernæ illustratæ à *Mich. Angelo Causeo de la Chaussée*. *Petri vero Sanctii Bartoli* veterum lucernæ sepulchrales, collectæ ex cavernis & specubus subterraneis Urbis Romæ, cum observationibus *Jo. Petri Bellorii* prodierunt primum Rom. 1691. fol. & ex Italico Latine, ex præstantiss. Viri *Alex. Dukeri* interpretatione tomo XII. Gronov. Sub idem tempus aliam versionem ejusdem operis, additis novis quibusdam observationibus dedit *Laurentius Begerus*, Berolin. 1702. fol. qui etiam in Tomo tertio thesauri Brandenburgici lucernas quasdam exponit atque ingenii sui lumen illis admovet. Vide sis etiam *Bosii* & *Aringhi* Romam subterraneam jam supra mihi laudatam, & *Kircherum* in mundo subterraneo & tomo 3. Oedipi syntagmate 20. ubi de lucernis veterum Ægyptiorum, qualem in Memphiticis sepulchris repertam memorat etiam Gallus scriptor Crucejus (de la Croix) in descriptione Africæ part. I. l. I. Lugd. 1688. 12. *Joachimi Felleri* Professoris Lipsiensis diatriba de lucernis antiquorum subterraneis prodit Lips. 1661.

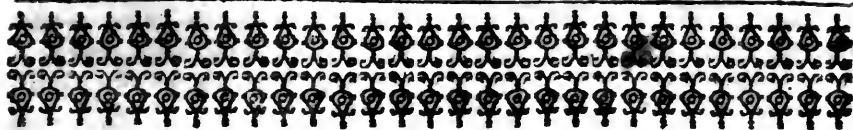
Ceno-

* Confer Vignolium Marvillium Tom. 3. Misc. pag. 211. seq. Videtur etiam perenne lucernarum lumen in dubium vocare *Kenelmus Digbæus* de animæ rationalis immortalitate pag. 48. sq.

Cenotaphia vocabantur tumuli honorarii in quibus nulla cadavera, ut videre est apud Callimachum epigr. 18. & 19. Marcellinum in vita Thucydidis, Tacitum II 7. Annal. & in Cenotaphiis Pisani quæ illustravit non minus doctrina quam dignitate & purpura illustris Henricus Norisus. Cæterum inter sepulchralia veterum monumenta facile primas tenent *pyramides*, infana mole & incredibilibus sumptibus extructæ apud Ægyptios, ita, ut trecenta & sexaginta millia hominum per viginti annos in una Pyramide occupatos fuisse testetur Diodorus Siculus. De harum formâ & magnitudine tum. de eo, quod umbram licet altissimæ non præberent, vide Joh. *Grabium* in pyramidographia Anglice edita Lond. 1646. 8. & Gallice in collectione Itinerariorum Thevenotiana Paris. 1666. fol. tribus tomis edita, tomo primo: Kircheri Oedipum tomo 2. Parte 2. pag. 292. seq. Petrum Bellonium tom. VIII. thesauri Gronoviani. Francisci Bianchini historiam universalem ex antiquis monumentis confirmatam, c. 30. & qui ex Cornelii Bruni prioris itinere interiorem pyramidis formam conspiciendam exhibet, Ludolphi Neocori Bibliothecam novorum librorum A. 1698. pag. 776. sq. ut veteres Strabonem, Melam, Plinium, Ammianum, Diodorum Siculum aliosque præteream. De *Mausoleo*, monumento itidem sepulchrali admirando, quod non minus quam Pyramides, Orbis septem miraculis annumeratum est, vide præter Leonem Allatum ad Philonem Byzantinum, Amplissimi Cuperi Commentarium de Apotheosi Homeri p. 236. & Baylii dictionarium historico criticum. De aliis monumentis ac sepulchris *Cryptisque* subterraneis ac *Catacumbis* præter supra laudatum Antonium Bosium & Paulum Aringhum in Roma subterranea, consules Franc. Maria Torrigii Cryptas sacras Vaticanas, Italice editas, Joh. Herbinii Cryptas Kijowenses & quæ de Cryptis subterraneis Ægyptiorum Kircherus T. 3. Oedipi Ægypt. p. 399. Porro ex catacumbis illis Romanis quæ subinde reliquæ veluti Sanctorum ad cultum proferuntur, non dicam an Sanctorum sed num Christianorum ac non Ethnicorum & impiorum hominum sint, sæpe est incertum, unde cultum sanctorum ejusmodi ignotorum merito improbavit doctissimus Vir Johannes Mabillonius Epistola sub Eusebii Romani nomine edita ad Theophilum Gallum Paris. 1698. 4. cui assentitur Jo. Baptista Thiers libro de *la plus solide de toutes les dévotions*, de perfectissimo pietatis officio quod in charitate consistit, ut præteream quæ de illis catacumbis notarunt Jac. Basnage lib. XVIII. Hist. dogmatum Eccles. Gallice editæ, Tho. Burnetus & Maximilianus Misson in itinere uterque Italico, Stephanus Chamillard, S. I. in observationibus per iter Italicum factis, Observ. 3. in diss. ad numismata & gemmas antiquas. Paris. 1711. 4. Frid. Spanhemius in Hist. Eccles. N. T. p. 668. 806. T. 1. Opp. & Petrus Zorn diss. de Catacumbis Lips. 1703. 4. Inscriptiones omnis generis Veterum Græcorum Romanorumque Ethnicas & Christianas, atque in his quam plurimas sepulchrales collegerunt illustraruntque Gruterus, Reinesius, Sponius, Fabrettus, & alii in Bibliotheca Latina lib. IV. c. 5. à me laudati, quibus brevi accessuras spero iisdem describendas typis quibus Gruteri corpus nuper nitide recusum est, quas singulari studio collegit pridem atque explicavit V. C. Marquardus Gudius. Monumenta veterum sepulchralia, Romanorum maxime collegit & delineavit Petrus Sanctius Bartolius & cum explicationibus Joh. Petri Bellorii Italice scriptis edidit Rom. 1691. fol. Exstant etiam perquam eleganter recusa cum Bellorii explicationibus à Latina laudati Alex. Dukeri versione in T. XII. thesauri Antiquitatt. Gronoviani.

F I N I S.

INDEX

INDEX I. RERUM

IN HOC VOLUMINE CONTENTARUM.

A Bacus,	542	Agones	640
Abbatēs	475	Album	626
Abolla,	573	Alea	638. sq.
Abfolutio à peccatis	414	Alexandrinum Chronicon	168
Abulfaraji Chronicon,	179	Alexandrinorum Epifcoporum fucceffio	218
Abulfedæ Geographia,	130	Alexandri ab Alexandro dies Geniales	67
Academiæ Hebræorum, 616. aliæ,	619	Altaria 299. 306. 257. ignoti Dei	295. sq.
Academia Platonis,	619	Ambo facer	377. 302
Academicæ dignitates,	619	Americanorum ritus collati cum Judaicis p. 16.	
peregrinationes in Academiis,	id.	sq. num originem Judaicis debeant p. 17. sq.	
Acclamationes & plaufus	380. sq.	Israëlitæ decem tribuum an qværendi in	
Achaicorum corpus fœderatum	486	America?	ibid.
Acies	553	Amphitheatra	64E
Accumbere ad menfam	581	Amphyctiones	509
Acoluthi	468	Ampullæ, lagunculæ &c.	651
Acroamatica & exoterica institutio,	606	Anagnofæ	988. 623
Acus crinalis	564	Anathemata in templis	298. 304
Adoptiones	595	Angiographia	125
Æchimalotarchæ	482	Angeli 275. eorum ordines 277. sq. cujusque	
Ædificia	647	hominis, populi &c. 279. sq. cultus ange-	
Ædiles	492	lorum	281
Ædium partes	647	Animalia Diis facra 354. Scriptores de ani-	
Ægyptiacarum antiqvitatum Scriptores ge-		malibus Bibliçis	355
nerales 28. sq. Dies Ægyptiaci	345	De Anno mundi variæ fententiæ	187. sq.
Ægyptiorum Diî 252. Politia, 483. leges &		nati Chrifti	193
legum latores	496	Anni novi feftum 314. annus Sabbaticus 316	
Ær pro Deo cultus	251	Jubileus ibid. Jubileus Romanorum 317	
Æra Chaldaica	205	Chriftianorum, 319. anni ratio, 310. 324.	
Æra Chrifti Dionyftiana	192	novi anni feftum	315. 330
Ærarium & reditus Regum Ifraëlis	520	Annuli 569. narium	565
Ærarium Roman	523	Antecœnium	584
Ære defcribendi artificium	632	Ἀνθρωπολογία	349
Æs grave	538	Antiochiæ Epifcoporum fucceffio	218
Agapæ	321. 396	P p p p	Anti-

INDEX

Antiquarii	623	Regnum Archontumque Index Alphaneticus 209. Atheniens. Republicæ politia, 474. sq. Geographia 143. festa	321
Antiquitatum divisio & partes	122. 228	Athletica	640
Ἀποδείξεις	268	Atellanae	646
Apollinares, ludi	623	Atramentum	627
Aposphragismata	570	Auctiones	529
Apostoli	453	Auri constellatio & ferruminatio	649
Apparitorium	662	Azanitæ	449
Aqua pro Deo culta	251	Azymorum usus in Evcharistia	401
Aqua benedicta sive lustralis	387	B acchanalia	322. 332
Aqueductus urbis Romæ	648	Baculi	573
Aræ 299. 306. 257. ignoti Dei	295. sq.	Balnea	60. 649. sq.
Arbores Diis sacre 355. Scriptores de arboribus & plantis Biblicis	356	Baptismi Judæorum & lotiones 386. Baptismus infantum apud Christianos 388. Ritus Baptismi, exorcismus, immersio aliaq; 389. sq. de patris p. 390. sq. Baptismus Johannis 391. Vicarius baptismus	392
Arca foederis	288	Baptismus morientibus non denegatus	392
Arca sepulchralis	662	Baptismus campanarum	393
Arcani disciplina	407. 622	Baptisterium	301
Archæographiæ partes	123. sq.	Barbatoriam facere	567
Archidiaconi	465	Basilicæ	647
Archiepiscopi	462	Battologiæ	362
Archipherecitæ	449	Beatificatio gradus quidam inferior Canonisationis	274
Archipresbyteri	466	Beatorum stolæ in futura vita	159
Archisynagogi	449	Belanus Deus	255
Architectographia	124	Bellaria	587
Architecti	647	Bellum quomodo indictum	547
Archontum Atticorum Index Alphabeticus	209	Bella Christianorum	558
Arcus triumphales & alii	647. 557	Benedictiones Judæorum, Christianorum, Ethnicorum, 370. sq. ad mensam & ad potum	581
Arcus Sythicus	577	Benedictio sacerdotalis ad conjugium	592
Areopagitæ	509	Beneficia Ecclesiastica	471. 522
Arma gestare inter sacra, inter epulas	577	Bibere in alterius salutem	589
Armentaria	647	Bibliographia	125
Armillæ	563	Bibliopole	623
Armorum varia genera	577	Bibliothecæ	624
Josuae Arndii Lexicon Ecclesiasticum & Caroli Arndii Bibliotheca antiquitatum Judaic. MS.	9	Bipennis	577
Artopta	586	Bosporus Thracicus	143
Aromatici lapilli	649	Braccæ	573
Astaroth	290		Bri-
Astrolabia	637		
Asyla	307		
Athea gens nulla	228		
Atheniens. historiæ brevis Sciographia, Atticarum antiquitatum Scriptores,	215 35		

R E R U M.

Britanniæ veteris Geographia	142	Caraphracti	577
Britannorum veterum Dii	253	Carechumeni	389
Buccellatum	587	Catholici Judæorum קתוליקין generales	
Butyrum	587	vicarii Pontificis maximi	482
Byzantinarum rerum scriptores	162	Celeufma	547
C Abbalæ Sephiroth decem	244	Celia	585
Cabiri	240	Cellæ	648
Cæstorum familia	610	Cenotaphia	664
Cæstibus pugnare	578	Census	524
Calamus scriptorius	626	Censores	490
Calcei	573. sq.	Cerevisia	585
Calendaria Judæorum 310 Græcorum, Romanorum & Christianorum	324	Charistia	321
Calices	652	Charta	625
Calidæ potus	570	Chartæ lusoriae	640
Calypsones	587	Cherubini	288
Camini	633	Chirothecæ	573
Campanæ	374	Chius insula	143
Campanas pulsare ad funeris deductionem	662	Chlamys	571
Campanarum Baptismus	393	Choreæ	628
Canales	648	Chorepiscopi	459
Canonici	475	Chrisma	393
Canonisatio Sanctorum in Ecclesia Rom. 269 in Græca 275. ritus canonisationis	273	De Christi nativitate variae Chronologorum opiniones 187. sq. quo mense Christus natus sit 342. Christi miracula	424
gradus quidam inferior beatificatio	274	Christianorum primorum vita ac mores	106
num fiat solius Pontificis autoritate	ibid.	Christianarum antiqv. scriptores generales cap. V. annales & Lexica pag. 103 seq. Systemata 104. Christi antiquitatum studii utilitas 111. speciatim rituum Romanæ Ecclesiæ Scriptores 104. seq. Græcæ item 105. sq. Christianorum & imprimis Romanæ Ecclesiæ rituum cum Ethnicis ac Judaicis convenientia, 107. sq. Christianar. antiqv. Scriptores miscellanei 109. Christianæ Ecclesiæ ritus ordine temporis quo obtinere ceperunt descripti 110. Ecclesiæ unio non solvitur rituum discrepantia 111. Christianarum sive Ecclesiæ antiqv. thesaurus delineatus	112. sq.
Cantores in Ecclesia Christiana	467. 468	Chronicon Eusebii 166. fragmenta, versiones atqve editiones, id. Chronicon Joh. Malalæ 169. Alexandrinum sive Paschale 169. sq. Georgii Monachi Syncelli, 171. sq. Theophanis 172. Nicephori 174. Georgii	
Capillamenta	550		
Capitolium Rom.	154		
Caput aperire vel operire in sacris	361		
Carbones	649		
Carceres	515		
Cardinales	464		
Carocium	555		
Carri etymologia	652		
Carniolæ (Rætin) Geographia vetus	140		
Carnis esus prohibitus	587. sq.		
Carthaginiensium antiquitatum Scriptores	pag. 31. sq.		
Castræ	553		
Caseus	557		
Catacumbæ	664		

INDEX

gii Hamartoli, Monachi Archimandrite	175	Coenacula	647
Hippolyti, 175. Georgii Cedreni, ibid.		Cognationis genera	610
Joh. Zonaræ 176. Mich. Glycæ, ibid. Con-		Collaria clericorum	563
stantini Manassis, 177. Chronicon Samari-		Collegia opificum	654
tanum	181. sq.	Colonie	499
Chronologi Veteres ante Eusebium	164. post	Colores	653
Eusebium, Græci 168. seq. Latini 177. seq.		Colossus 250. à Tiberio erectus	143
Judæi 179. Arabes, bid. recentiores in Vet.		Columna Trajana, Antoniniana &c.	359
& N. T. 182. in universam Chronologiam		Coma	565
183. Chronologi Technici 184. Chronolo-		Comitia	508
gorum variæ sententiæ de anno nativitatibus		Communio Laica & peregrina	397
Christi	187. sq.	Comœdia	646
Chronologia ut ad historiam omnem ita ad		Concilia	510
antiquitatis studium requiritur 126. Est vel		Conciones Judæorum & Christianorum ve-	
technica vel historica, 164. sq. Chronolo-		terum, 375. ethnicis nulla fuerunt, 379	
giam historicam qui texuerint ex veteribus		Concionantibus factæ acclamationes	380
ante Eusebium 164. sq. Chronologia Vet.		Conciones funebres	662
& N. T. 82. universalis 183. Chronologiæ		Confessio auricularis	405
Technicæ Scriptores 184. Chronologiæ		Confirmatio Christianorum	394
Historicæ idea in VI. Millenariis divisa,		Conjugium clericorum	601
199. sq. Chronologiæ minutæ non con-		Conjugalis continentia	600. sq.
fectandæ	186	Consecrandi jus	400
Cibum capientes semel, bis &c. per diem	584	Consentes	253
Res Cibaria veterum	579. sq.	Constantinopolitanar. sive Byzantarum re-	
Cifrae	628	rum Scriptores 162. Episcoporum CPoli-	
Cingari origine Judæi	18	tanorum successio	2. 8
Circenses ludi	641. sq.	Consules Romani	217. 488
Circumcisio Judæorum 382. de cultris circum-		Convivia, 588. sq. inauguralia, publica, sacra,	
cisionis & aliis circumstantiis 383. sq. Eth-		581. seralia	661
nicorum 384. mulierum, ibid. Mohameda-		Copiatæ	468
norum 385. Circumcisio apud Judæos per		Coronæ 495. serales, 662. nuptiales	594.
Laicos facta, ibid. Circumcisionis festum	330	Cornua pro poculis	567
		Corficæ descriptio	140
Civitas Rom. jus	497. 499	Cosmetice	568
Claudium Museum Romæ	620	Cremare mortuos	641
Claves	653	Crepidæ	573
Clavi vestium & mapparum	571	Cretæ antiquitates	35
Clepsydra	652	Crinalis acus	564
Cleri distinctio à Laicis	443	Crodo, idolum Germanorum	254
Cloacæ	648	Crucis supplicium 502. sq. cultus	281
Clypei	575. sq.	Cruce se signare	371
Coelia	585	Cryptæ sepulchrales	664
Coelibatus sacerdotum	601	Culei poena	513
Cœmeteria extra urbem	661	Cuniculi	554
Cœna	584		Cu-

R E R U M.

Curia	647	254 Dii gentium uniuerse, 256. Dii irati
Currus falcati	554	ex imaginibus discedere credebantur ab
Cursus publicus	654	Ethnicis, 257. Deorum imagines quomodo
Cyclas	592	ornatae fuerint, circumgestatae, ablatae &
Cynophoria	513	verberatae, item de eorum nimbis & sudore,
Cynofarges	619	258. sq. Deorum varii gradus & genera,
Cypri antiquitates	35	259. Dii tutelares certorum locorum, 260
D æmones mali culti ne nocerent	239	qui artificii præessent, 261. Dii tutelares
Danorum veterum vestes	562	orbis Christiani, 262. hominum consecratio
Dapes	584	apud Ethnicos, 268. Dii manes, 281
D. Dassouii scripta promissa	10. sq.	Deo ignota ara dedicata, 296. Diis superis
Decemviri	473	altaria, terrestribus ara, inferis foci pone-
Decimæ	520. 521	bantur, 299. sq. Diis diuersis diuersa sacra
Decosta	585	siebant, 354. Plantæ, herbæ, arbores Diis
Decursiones	644	sacræ, 355. Deum summum cultu externo
Dei cognitio ad omnes peruenit 280. pro Deo		majori qui statuerint, 232. Dii anonymi, 296
cultum apud Ethnicos quod vel prodesse		Diaconi in Ecclesia Christiana
vel nocere posset ut astra atque res natura-		ib.
les, vel homines eorumque affectiones, vel		Diadema Regum Principumque
genii atque Dæmones 231. sq. Sexus in di-		298
uinis 235. Deum esse materiam universi		Dictatores
multi falso crediderunt, 236. seq. item		493
dari principium mali Deo coævum,		Dies dominicus
238. seq. Dii boni & mali 238. malos		324
multi coluerunt ne nocerent, 239. Dii		Dierum à planetis denominatio
σύνθετοι. πάρεδροι σύμβουλοι,		325
239. Diis multiplicia nomina tributa fuere,		Dignitates Academicæ
240. sq. Deorum imagines. 241. 257. ge-		603
nealogia, 242. Unius & summi DEI cultus,		Dionysia
242. varia nomina, ibid. seq. tetra-		321
grammaton illud 𐤆𐤍𐤍𐤍 243. alia nomi-		Diptycha, 623. Consulum Rom.
na & cognomina, 244. sq. Dei Trinitatem		489
multos non ex Judæis modo sed Mohame-		Dixæ Judæorum, Christianorum, Ethnicor.
danis quoque atque Ethnicis credidisse qui-		371
dam sibi perfraserunt, 246. 255. Trinitatem		Disciplinæ & flagellationes Christianor.
Platonicam & Aristotelicam non esse		404
eam quam Christiani credunt, 249. de Diis		Discipuli Christi LXX.
falsis quinam scripserint, 249. sq. Solem		455
multi pro Deo habuere, 249. alii lunam,		Diversoria
250. aquam, terram, ignem atque, ib. Dii		648
Syrorum, 249. Persarum, 250. Græcorum,		Divinatio, 415. centum circiter divinationum
252. Ægyptiorum, 252. Romanorum, 251.		genera ordine alphabetico recensita, 416. sq.
Germanorum, Gallorum & Britannorum,		Divortia
		199. sq.
		Doctores Hebræorum
		616
		Dodra
		577
		Dolabra
		562
		Dolia
		652
		Domestica cura, vitæque
		637
		Dominicus dies, 324. Dominica Lætare, 333
		Adventus
		340
		Dos
		593
		Doxologia
		369
		Dramata theatralia
		646
		Duella
		557

INDEX

E chea	645	Exercitia	60
Ecclesia, vide Christiana, Rom. Græca.		Exilium	502
Elector sacerdotum	470	Exorcismus in Baptismo	389
Elephantorum in bello usus	553	Exorcistæ	468
Eleusinia festum Ægyptiorum, & inde Athenas translatum	322	Expiationis festum	315
Encaenia templorum	305. 316	Expositio liberorum	609
Endovellicus Deus	254	F abrilis instrumenta	636
Ephalmatores	644	Facultates Academicæ	603
Epigrammatographia	124	Falæ	632
Episcopi 455. Episcoporum officia 456. sq. habitus	562	Familia Romanorum	609. sq.
Episcopus, τῶν ἐπίσκῳ	445	Farcimina	587
Episcopatum notitiæ	143. sq.	Fasces prælati Magistratibus	497
Episcoporum CPoleos, Hierosolym. Antiochia, Alexandria & Romæ successionem qui scripserint	218	Fasciæ involvendis mortuis	660
Epistolæ 654. dedicatoriæ	625	Fatorum festum	330
Epithalamia	594	Fenestræ	648
Ἐπισημασίως, ludi genus	639	Ferisæ judicariæ	345
Epulæ 584. Epulum terale	661	Festa Judæorum, Ethnicorum & Christianorum, quis descripserit cap. X. Festa Judæorum 308. Sabbatum 310. Neomenia, Pascha, 312. Pentecoste 313. festum tabernaculorum, 314. tubarum, ib. expiationis, ib. Purim 315. Encæniorum s. repurgati templi, ib. festa quædam minorâ 316. Ethnicorum & speciatim Græcorum 320. sq. Romanorum 323. reverentia festi exhibita, ib. Festa Christianorum 324. sq. Dies Sabbati sive Dominicus, ib. alia festa 327. Græcæ Ecclesiæ 329. in Sanctorum honorem 329	
Equitres ordines religiosi & militares	465	Festum circumcissionis 330. Epiphaniorum 331. Purificationis Mariæ, ib. Quadragesima: 332. Dominica Lætare 333. annunciatio B. Virginis, ibid. hebdomas magna 334. Dies palmarum, ibid. festum Resurrectionis Christi 335. ascensionis 336. Pentecostes 337. Festum SS. Trinitatis 338. corporis Christi (Ἰϋν. & εἰϰήναμ) 338. Nativitatis Joh. Baptistæ, 339. Visitationis Mariæ, ib. alia S. Mariæ festa 328. assumptionis Mariæ 329. Michaëlis Archangeli 339. omnium Sanctorum 340. Dominicæ Adventus, ibid. Festum Nativitatis Christi 341. sq. Turcarum festa 345. Dies nefasti, Ægyptiaci, ib. Felorum multitudo improbata	328
Equi cataphracti	561	Fla-	
Ethnicorum ritus si vel tantillam habeant cum Judaicis similitudinem non statim ab iis deducendi p. 29. quomodo cum Christianis conveniant, p. 106. sq. festa 520. sq. preces 365. sq. hymni 367. diræ 371. Ethnicis nullæ fuerunt conciones sacræ quales Christianis	378		
Evangelistæ	455		
Eucharistiæ adoratio 281. ritus sacræ Cœnæ	396. sq.		
Evectioes	638		
Evocatio Deorum	257		
Eusebii Chronicon 165. fragmenta, versiones, editiones,	166. sq.		
Excalceatio	574		
Excelsa sive montes sacri in quibus cultus divinus fiebat	291		
Exequiæ	661		

R E R U M.

Flagellationes	411	Geographice tabulae	136. sq.
Flinſius, idolum	255	Georgii Monachi Chronicon, 170. item Georgii Archimandritæ qui cum priori non confundendus eſt, 174. Georgii Cedreni Chronicon	175
Fluminum cultus	251	Germani veteres religioni ſibi duxerunt habere templa 289. Germanorum Dii 253	
Foci	633. 636	poenæ	504
Fœdera victimis ſancita	351	Germaniæ & ſpeciatiim quarundam ejus provinciarum Geographia vetus.	141. ſeq.
Fontes pro Diis culti	251	Germanorum Dii	254
Fora	648	Germanorum antiquit. Scriptores	p. 32. ſq.
Fornices	649	Gladii	576
Fornacalia	ibid.	Gladiatores	577
Fortuna Urbium	280	Globi cœleſtes	621
Foffæ	648	Mich. Glycæ annales	176
Foffarii	468	Glyptographia	125
Francorum veterum mores ritusqve	33	Græcorum Dii 250. Feſta 320. ſeq. Græcorum politia 472. Leges & Legumlatores 494. judicia 498. poenæ 501. ſervi 504. ſq. cenſus, reditus, veſtigialia, 510. ſq. res militaris	533. &c.
Frigidæ potus	570	Græciæ veteris Geographia	142. ſeq.
Fucus	552	Græcarum antiqu. Scriptores generales	33. ſq.
Funambuli	644	compendia, 34. Lexica ib. Theſaurus Gronovianus, 35. ſq. Græcæ Eccleſiæ tum antiquæ tum recentis ritus	103. ſq.
Fundamenti ponendi ritus ſolemnis	648	Libri Eccleſiaſtici Græcorum	117
Funera	655. ſq.	Gradus prohibiti in connubiis	595
Funus medicatum	659. ſq.	Grævii Theſaurus antiquit. Rom. 68. ſq. hujus & Theſauri Antiquitatum Græcarum Gronoviani index alphabeticus	78. ſq.
G alla	561	Granaria	648
Gallorum Dii	253	Griphi	588
Γελοῦποιός	630	Gronovii theſaurus antiqu. Græcarum	35. ſq.
Gemara à pauciſſimis illuſtrata	p. 4. ſq.	hujus & theſauri Rom. antiquit. Græviani index alphabeticus	78. ſq.
de Gemmis Bibliſis Scriptores	356	Gruteri lampas ſive fax artium	62
Genealogiæ 609. Deorum	241	Gymmici ludi	640
Genii	280	Gynecæum	568
Geographi veteres Arabes 129. Græci 131. ſq. Latini	135. ſq.	H ebdomas magna, 334. poſt paſcha,	336
Geographiæ Scriptores generales cap. V. Geographiæ cognitio uti ad hiftoriam omnem ita ad antiquitatis ſtudium requiritur	126	Hebraicarum antiqu. Scriptores generales c. I.	He-
Geographiæ Bibliæ Scriptores veteres & recentes, 126. ſq. Geographia Nubiſis, 29			
Abuſedæ Geographia, 150. Geographiæ Veteris compendia, 158 ſq. notitia plenior, ibid. veteris & recentioris parallelifmus, 138			
Lexica Geographica, 139. Geographia vetus Hiſpaniæ, 139. Italiæ, Sicilia, Sardinia, Corſicæ, 140. Germanicæ & quarundam ejus partium, 140. ſq. mediæ ævi & præſertim Germaniæ, 141. Græciæ, 142. Geographia Eccleſiaſtica quatenus per Patriarchatus, Metropoles, Epifcopatus &c. diſtingvitur,	143. ſq.		

INDEX

Hebraicæ antiquitates unde petendæ p. 1. sq.	de Idolis quinam scripserint, 248. seq. Idolo-
Antiquitatum Hebraicarum plenum cor-	rum ornamenta, vestes, nimbi, circumge-
pus nondum exstat pag. 8. Lexicon & Bi-	llatio, ablutio, projectio, verberatio, exse-
bliothecam promisit Arndius 9. compen-	tra io
dia 15. specialia argumenta explicata, ib.	257
Thesaurus delineatus 21. sq. Hebraicarum	Jejunia Judæorum & Christianorum 409. sq.
antiquitatum systema promisit Dassovius	Ignis pro Deo cultus
10. Hebraicum Lexicon Emphaticum 13	Ignis Johannes
Hebræorum Republica 466. Synedrion	Ignis facer, victimas absumens 347. 353
p. 469. Jus Regium 470. Æchmalotar-	Imagines atris ædium exornandis, 651. Bi-
chiæ, ethnarchæ, &c. 471. Hebræorum le-	bliothecis
ges, 492. judicia, 498. pœnæ, 500. ser-	608
vi, 504. sq. nuni, 519. moralis Philoso-	Imagines Deorum, 257. seq. 241. cultus ima-
phia, civilitas morum & merita in rem liti-	ginum
erariam, 601. sq. ritus an ab Ægyptiis, 29	281
Hemerodromi	Immunitas sacerdotum à tributis
654	525
Hephæstien insula	Imperatores Christiani iidemqve Pontifices
143	maximi
Heraldica	436
578	Impomenta
Hierarchia Ecclesiastica	568
145. 447	Inaures
Hieronymi Chronicon	563
177	Incestus
Hierosolymam qui descripserint tum ex anti-	579. seq.
qvistum ex recentibus, 129. Hierosolymi-	Incisio imaginum in tabellas ligneas vel
tanorum Episcoporum successio	æreas
218	617
templum Hierosolymitanum	Indorum ritus cum Hebraicis collati, 16. sq.
284	Indulgentiæ
Hispaniæ veteris Geographia	414
140	Inscriptiones Veteres
Historia illustrata ex numis	648. 124
527	Insignia
Hippolyti Chronicon	578
175	Institutio puerorum
Hircus emissarius	617. seq.
315. sq.	Instrumenta fabrilis, rustica &c.
Homicæ antiquitates	652
53	Inventa novantiqua
Homiliæ	634. seq.
377	Investitura
Horæ Canoniciæ	494
363	Jocalia
Horologia	562
652	Jodutta
Horti	254
289	Johannis Baptistæ festum
Hortus Epicuri	339
603	Jom Tobh editurum se promisit Dassovius
Jo. Hudsoni Geographi minores	p. 14
132	Irmensula
Hymni Judæorum & Ethniconum, 367. sq.	254
Christianorum	Israëliticorum Regum reditus
368	508
Jaculandi modi	Italiæ veteris Geographia
562	140
Januæ	Jubileus annus Judæorum, 317. Romano-
648	rum, id. Christianorum
Iconographia	318
124	Judæi præsentis ut ritibus differant à veteri-
Idololatriæ origo & ratio 132. Idololatria	bus & inter se, 15. sq. Judæorum ritus cum
gentilium, Syrorum 248. seq. Persarum	Indicis & Americanis collati, 17. sq. Decem
249. Græcorum, 250. Ægyptiorum 251.	tribus an in American translate, id. in Se-
Romanorum, 252. Germanorum, Gallo-	ptentrionem, Colchidem, Mingreliam,
rum & Brakannorum	Chinanqve dispersæ, 18. sq. Judæorum re-
253	liquæ

RERUM.

liqvæ num in Lapponia quærendæ, 20.	Judæorum ritus num deducendi ab Ægyptiis pag. 29. quomodo cum Christianis conveniant, p. 106. sq.	Judaicæ Theologiæ Scriptores, 245.	Judæorum festa, 308.	Calendaria, 309.	Judæi sæpe clade affecti per nimis religiosum cultum sabbati, 311.	Judæorum Neomenia, Pascha, 312.	Pentecoste, 313.	festum tabernaculorum, 314.	tubarum, ibid.	expiationis, ibid.	Purim, 315.	Enæniorum sive repurgati templi, 315.	festa quædam minora, 316.	Judæorum annus Sabbaticus, 316.	Jubileum, ib.	Judæi accusantur à nonnullis quod Christianorum infantum sanguine ad sacra sua abutantur, 351.	Judæorum preces, 363.	mos & gestus orantium, 364. sq.	Judæorum hymni, 367.	diræ & benedictiones, 370.	conciones, 375.	jejunia, 402.	artes Magicæ, 425.	primitiæ, decimæ, tributa, vestigalia, 509. sq.	Judæorum Apologia scripta ab Isaaco Cardoso, 308	Judicia Hebræorum, Græcorum, Romanorum & Christianorum 503. sq.	Juramenta victimis sancita, 351.	Juramenti religio, 434.	Juramenta Hebræorum. 435	Græcorum, 436.	Romanorum, 437.	Christianorum, ibid. seq.	Juramentis prorsus quidam abstinendum putarunt, ibid.	Germanorum & Gallorum, 438.	Muhamedanorum Juramenta 440. sq.	Jus 584	Justiniani seculi mores 107	K Ernunnos Deus, 255	<i>Κύριε ἐλέησον.</i> 368	L Ac & mel baptizatis datum. 391	Laici. 443	Laconicarum antiquitatum Scriptores 35	Lapidatio 502	Lapidem primum in ædificio ponendi mos 648	Laquearia inaurata in templis 296	Lares 281	Largitiones frumentariæ &c. 526	Latrunculorum ludus 623	Larvæ 281	Latinæ Ecclesiæ ritus 104	Libri Ecclesiastici 105	Laudationes funebres 662	Lecti 583. seq. funebres 662	Lecticæ 583	Lectiones sacre 376	Lectores in Ecclesia Christiana 466. ad mensam 588. 623.	Leges Mosaicæ 503. leges & legumlatores gentium ceterarum, Græcorum, Ægyptiorum 505. seq. Romanorum 507	Lemures 280	Lexicon Ecclesiasticum promisit Arndius 9	Emphaticum Hebrææ linguæ Dassovius 13	Vide plura sub titul. Antiquitatum, Geographia &c.	Libri Ecclesiastici 329	Libri quadrati eorumque congolutinatio 623	seq.	Librarii 623	Lipii magnitudo Romana 631	Literæ 627. Hieroglyphica 629. Res literaria. 625	Liturgiæ 396. sq.	Loculi defunctorum 646	Loricæ 561	Lotiones cadaverum 660. imaginum 258	Lucernæ sepulchrales 662. seq. lucernæ in viis publicis urbium de nocte accensæ 650	Lucorum usus loco templorum non apud veteres modo sed & apud recentiores, quoniam quosdam Christianos obtinet 289	Lucta 641	Lucubrationes 622	Luctus super mortuo, quot dierum 642	Ludi 637. sq. funebres 645. sæculares Romanorum 317. & 641. Circenses ibid. Trojani 643.	Lumina ad imagines accensa 258	Luna pro Deo & Dea culta 251	Lustrationes 323	Luxus
-------------------------------------	---	------------------------------------	----------------------	------------------	--	---------------------------------	------------------	-----------------------------	----------------	--------------------	-------------	---------------------------------------	---------------------------	---------------------------------	---------------	--	-----------------------	---------------------------------	----------------------	----------------------------	-----------------	---------------	--------------------	---	--	---	----------------------------------	-------------------------	--------------------------	----------------	-----------------	---------------------------	---	-----------------------------	----------------------------------	---------	-----------------------------	-----------------------------	---------------------------	---	------------	--	---------------	--	-----------------------------------	-----------	---------------------------------	-------------------------	-----------	---------------------------	-------------------------	--------------------------	------------------------------	-------------	---------------------	--	---	-------------	---	---------------------------------------	--	-------------------------	--	------	--------------	----------------------------	---	-------------------	------------------------	------------	--------------------------------------	---	---	-----------	-------------------	--------------------------------------	--	--------------------------------	------------------------------	------------------	-------

INDEX

Luxus	561. 588. sq.	646. 648.	Misna pag. 3. Hispanice versa 4. pars Italiae
Lyceum Aristotelis		603	ibid. Arabice item, ib. Germanica versio in
M accaroni		587	MSto latet. ibid. est thesaurus rituum He-
Macedoniae Antiquitates	35. sq.		braicorum pag. 2. & 7
Macella		648.	Misnicos. quosdam codices illustratum se
Magdalia		650	promisit Daffovius
Magica		433	Missiae
Magistratus Rom. & aliarum gentium	487. 500		Missio militum
Magnitudo Romana Ecclesiae Rom.		631	Mithrae cultus
Majumae		643	Molendinae
Malalae (Joh.) Chronicon		168	Monastici Ordines 472. habitus Monacho-
Manassis (Constantini) Chronicon		176	rum
Mantile		650	Montes & excelsa in quibus cultus divinus
Manus attollere inter orandum		366	sebat, 291. de montibus pietatis, D. Mat-
Manumissio servorum		518	thiae Zimmermanni liber sub Dorothei
Manuscriptorum Codicum auctoritas		123	Afciani nomine editus Lips. 1670. 4
Marcipanes		587	Monumenta sepulchralia
Marnas, sol.		250	Moretum
Masilia		143	Mortisagus Deus
Mathematica in sacris literis		358	Mosis tabernaculum, 283. miracula Mosis,
Matrimonii sacramentum		400	4:3. Mosaicae Leges
Mausoleum		648	Mosis Maimonidis quaedam editurum se pro-
Mediolanensis tractus Geographia vetus		140	missit D. Daffovius cum versione
Melchitae		181	Muhamedanorum festa
Melita insula		143	Mulieres apud Judaeos certis quibusdam ce-
Μελιττιου		569	remonii Deo dicatae: apud Ethnicos quos-
Menachot Codicem Talm. illustratum edere			dam etiam circumcisae
promisit D. Daffovius		12	Mumiae
Mensae		583	Museum Alexandrinum, Romanum &c. 619. sq.
Mensurae & pondera veterum	531. 636		Musica Veterum Hebraeorum, 372. Aegyptio-
Mercatus		529	rum, Graecorum, Romanorum 372. sq. mu-
Messiae falsi		245	sica instrumenta veterum
Metropolitani		462	Musicae notae typis exscriptae
S. Michaele festum		339	Musiva opera
Miliarium		154	Mysteria
Militarem rem Veterum qui descriperint			
cap. XVII. res militaris Hebraeorum		546.	N atalitia, 607. Naumachiae
Graecorum & Romanorum id. militia			Nauticam Veterum quis descriperit c.
equestris veterum 548. navalis 549. pede-			XVII. Navalis militia, 535. res nautica
stris 551. missio militum & poenae 557. sq.			536
Mimi		645	Neapolitani districtus Geographia antiqua
Minae in precibus		366	Neocorae urbes
Miracula vera & falsa		431	Neomenia
Miscellaneorum scriptores		66. sq.	Nicephori Chronicon
			Nimbi imaginum Deorum
			Noa-

R E R U M.

Noachi VII. præcepta	503	Ostiarum in Ecclesia Christiana	467. 468
Nolarum usus in vestibus	572	Ostracismus	513
Nomina Hebræorum, 611. Græcorum, 613		P accimadium	587
Romanorum, 614. Germanorum &c. 615		Pædagogus	607. 602
Nubiensis quæ vocatur Geographia autore		Pænula	572
Scherif Elidris, 128. tantum Epitome ma-		Palæstinam qui descriperint tum ex antiquis	
joris operis	129	tum ex recentibus	126
Nudipedalia	575	Palatia	647
Numeri Diis sacri	355	Palla	572
Numi Veterum 529. Hebræorum, 531. Sama-		Falladium schola Athenis	603
ritani, Funicii, Persici, Arabici, 534. seq. Græ-		Pallium	563. 572
corum numi 536. Romanorum 539. alia-		Palmarum dies	334
rum gentium, 539. ex numis historia recen-		Panathenæa	322
tior illustrata 540. bracteati, & chemici	542	Panes	586. 588
Numismatographia	124	Panthei numi, pantheæ imagines 240. tem-	
Numismata in loco vulgaris monetæ	545	pla Panthea	292
Nundinæ	529	Pantomini	628. 630
Nuptiales ritus	590. seq.	Papyrus	625
Nuptiæ secundæ	603	Paranymphus	594
Nutrices	607	Par impar ludere	640
O creæ	558	Pascha 313. circa hoc festum apud Judæos ca-	
Odeæ theatralia	645	ptivus aliquis libertati restituebatur, ibid.	
Odeum, schola Athenis	603	Pascha Christianorum	335
Oglia poderida	587	Paschale Chronicon	pag. 169
Olympici ludi	641	Patriarchæ Judæorum 440. Christianorum	
Opificum Collegia	638	Patriarchatum notitiæ 145. de Patriarcha-	453
Opitulatores quatuordecim	266	rum successione in sedibus Hierosol. CPo-	
Opfophagi	571	litana, Alexandrina & Antiochena	213
Oracula	425	Patriarchæ Judæorum 448. Christianorum	462. seq.
Orationes funebres	662	Patricii	498
Orchestra	628	Patrium jus	609
Ordalium	425	Patrini	390
Ordinatio	457. 471	Pectines	549
Ordines sacri Ecclesiastici nascentis Ecclesiæ		Pedilavium	396
453. nascenti Ecclesiæ cum sequentibus		Pegmata	645
seculis communes 455. seq. hodiernæ Ec-		Penates	281
clesiæ Romanæ septem Ordines	469	Pentecoste Judæorum	314
Ordines Monastici 472. seq. Equestris	475.	Peregrinationes religiosæ	408
	476	Peripatus Aristotelis	603
Organa Musica	374	Periæ non sunt ab Idololatria absolvendi 31	
Ornatrices	568	an religioni sibi duxerint habere templa	
Oscillationis ludus	645	289. Perfarum Dii 249. politia.	474
Oscula	654		

INDEX

Perficarum antiqv Scriptores generales 30. sq.	Prandium	568
Personæ & larvæ	564	Preces Christianorum 360. Judæorum 362
Periscelides	573	Muhamedanorum 364. Ethnicorum 365. sq.
Petaminarii	628	Presbyteri 460. politici Judæorum
Petavriſtæ	628	448
Phiditia	321	Presbyteriſtæ
Philoteſiæ	321	461
Phylacteria	364	Primitiæ
Phyſica, Medica & Mathematica in ſacris li-	358	522
teris	358	Preſſoria & reconditoria veſtium
Pike ludus	641	568
Pileus	563	Principia duo boni & mali coæterna multi
Pilum	577	ſtatuerunt
Pinacothecæ	323	237. ſq.
Piſcinæ	648	Principum epiſcopatus circa externa Eccle-
Piſtores	570	ſiæ
Piſtrina	648	445. ſq.
Plantæ & arbores Diis ſacræ 355. Scriptores	356	Privata vita
de plantis & animalibus bibliis	356	653
Plumaria ars	546	Privilegia ſtudiis literarum tributa
Pocula	566. 652	605
Pœnæ apud Hebræos 510. Græcos 512 Ro-	504	Proceſſiones ſacræ
manos 513. Germanos & alios	504	407
Pœnitentia publica Chriſtianorum 402. ejus-	404	proclamatio ante nuptias
que gradus	404	593
Polygamia	604	profeſſores ſcientiarum & artium
Πολυγαμία	232. ſq.	605
Pomœrum	151	prophetæ veri falſique
Pondera & menſuræ veterum	544	430
Pontifex Rom.	446	prophetæ N. T.
Pontificatus maximus Imperatorum Rom.	444	455
444	444	profeuchæ Judæorum ubi orabant
Pontifices maximi Judæorum 449. veteris	452	288
Romæ	452	protervia
Pontificum Romanorum Catalogus Chrono-	219. ſq.	provinciarum notiæ
logico alphabeticus	219. ſq.	145. 500
Pontificii vid. Romana Eccleſia		pruſſiæ Geographia vetus
Popinæ	632	140
Portæ urbis Romæ	151. ſeq.	pruſſorum Diſ
Porticus	647	255
Portus	648	628
Præfecti Urbis Romæ	490	ſeſtophæctæ
Præficiæ	642	246
Prætores	491	puſticitæ cuſtodia
		609
		puerperium
		607
		pugillares
		626
		pugio
		577
		pulpita
		645
		pulvis odoratus 564. pyrius
		636. ſeq.
		punicæ antiquitates
		31
		purim feſtum
		316
		pyanepſia
		321. ſeq.
		pyramides
		664
		pyxis nautica ſive magnetica
		634. ſq.
		Q uæſtores
		492
		Quadrageſima
		332
		Quadrivium
		603
		R abbinis quantum tribuendum
		6
		Raſchi commentarium editurum ſe promiſit
		13
		Raſſovius
		13
		Ratio-

R E R U M.

Rationarium Augusti	524	Romanorum Consulium series	217
Receptationes	394	Censores	479
Recitationes	622	Jus civitatis	488
Reditus Regum Israelis	508	Comitia	497
Regium jus	481	Decemviri legum ferendarum	483
Regum Hebræorum inauguratio & unctio	494	Dictatores	482
Regum Insignia, diadema, coronæ	495. sq.	Dii	253
Religiones variæ orbis terrarum	240. 250	Episcoporum successio	218
Reliquarum cultus	281	Equestris ordo	488
Resp. Hebræorum 477. Gentium 483. Romana	488	Festa	323
Respublicæ commentitiæ	500	Imperii amplitudo	161. sq.
Rhætiæ Geographia vetus	140	Judicia	499
Rhintonicæ	630	Largitiones frumentariæ	514
Rhodi antiquitates	35	Leges & Legumlatores	496
L. Coeli Rhodigini Antiquæ lectiones	66	Ludi seculares	317
Ritus v. Christianorum, Rom. Græcorum &c.		Magistratus	476
Rituum discrepentia unionem Ecclesiæ non solvit 110. Ritus omnes externi non fugiendi	ibid.	Nummi	524
Gaudentii Roberti Miscellanea erudita	65	Pontificum Catalogus Alphabeticus	219. seq.
Roma hodie vix umbram veteris refert splendoris 147. Scaligeri, Scriverii, & Jani Vitalis in hanc rem Epigrammata id. Romæ tria nomina 150. qvi de origine urbis Romæ scripserint 150. de Pœmeriis, portis, incrementis & amplitudine ejus Scriptores 151. sq. Romæ XIV. Regiones 153. & viæ publicæ 154. VII Colles & Capitolium 155. ædificia publica & privata & multitudo Incolarum id. seq. Scriptores complures qvi veterem Romam ejusque ornamenta, rudera ac reliquias descripserunt 155. seq. Roma nova, Cpolis 161. seq. Romæ urbis præfecti	479	Pœnæ	502
Romanorum ædiles	482	Prætores	481
Romanarum antiquitatum Scriptores generales, cap. III. Systema multi moliti 54 sq. primus perfecit Rosinus 56. Romanarum antiquitatum compendia 58. sq. Lexica 59. specialia capita 60. Scriptores Miscellanei 61. sq. Thesaurus Grævianus p. 69. sq. Index alphabeticus in hunc & Gronovianû	160	Provinciæ	162
		Quæstores	482
		Reges & consules	477. seq.
		Religio	60. 61
		Res militaris	533. 60
		Senatus	480
		Servi	504
		Tribuni plebis	481
		Tribus & ordines	487
		Tributa, vestigalia &c.	511. seq.
		Romana Ecclesiæ Rituum scriptores 104. sq. eorundem cum Ethnicis & Judaicis convenientia 106. seq. Romanorum Pontificum Catalogus Alphabeticus Chronologicus.	219
		Romulus	150
		Roncalia	643
		Romæ supplicium	502
		Rustica instrumenta	652
		Rusticationes	663
		S Abaja	569
		Sabbatum 310. seq. magnum 334. δευτεροεξαηρατον 312. Marianum 326. annus Sab-	

INDEX

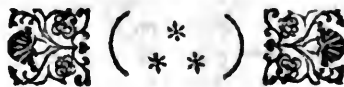
Sabbaticus 317. Sabbati loco alios dies aliæ gentes colunt 326. seq.	Sardinia: Geographia vetus 140
Sacerdotum distinctio à Laicis ap. Hebræos, 435. Sacerdotes iidemque Reges 436. Sacerdotes Hebræorum 439. & aliarum gentium 440. Sacerdotes alii annui alii perpetui 442. Sacerdotes foeminae 422. Sacerdotes Romanorum 443. Sacerdotum inter Christianos electio 460. seq. consecratio & unctio Sacerdotum ap. Hebræos unde alerentur 509. Immunitas à tributis 513.	Sartores 568
Sacramenta Vet. Test. 381. seq. Novi 382. seq.	Satisfactiones Pontificæ 413
Sabbati cultus 310. Via Sabbati 310. seq. Sabbati cultus nimis religiosus Judæis aliquando cladem acceleravit 311. Sabbatum δευτεροπρωτον 311. annus Sabbaticus 316. Sabbatum sive dies Dominicus Christianorum 324	Scachiludium 639
Sacerdotes 443. seq. Hebræorum 447. Genitium 450. Rom. 451. Sacerdotissæ 450. seq.	Scenæ ductiles 629
Sacramenta 406. seq.	Scenopœgia 314
Sacrificia Judæorum 346. publica vel privata 247. Sacrificia Ethnica quibus homines immolabantur 349. Sacrificia in foederibus faciendis 351. Sacrificia alia Ethnicorum 352. Sacrificia diversis Diis oblata 354. quibusdam nulla animalia credere fas 353.	Scheidii Prof. Argentorat. opera, Hebraicas antiquitates spectantia MSS. 7
Sæculares ludi Romanorum 317. 626	Schœnobatae 644
Salaria 526	Scholæ 616. seq. 618
Salis usus 588	Scribendi origo 625
Saltationes 643. seq.	S. Scripturæ loca physica & Mathematica explicata 358
Salutationes 653	Seuta 575
Samogitarum Dii 255	Scythæ olim Religioni sibi duxerunt habere templa 289
Sancti tutelares orbis Christiani 262. præfeturæ sacris tributæ 265. seq. Sanctorum Canonisatio 269. seq. beatificatio qui est gradus quidam inferior canonisationis 274. Canonisatio an fiat solius Pontificis autoritate 274. Sanctorum cultus 281. ignotorum reliquiæ & veneratio quæ his tribuitur 281	Secretarium templi 302
Collegium Sanitatis 604	Seculum v. Sæculum
Saponis usus 634	Sedere ad mensam 581
Sarabaitæ 473	Sellæ 583
Sarcophagi 646	Sella perforata 650
	Senatus Rom. 490
	Seniores LXX. apud Hebræos 479
	Sephiro X. in scala Cabbalistica 244
	Sepeliendi ritus 648. seq.
	*Sepulchra 664
	Sepulta cum mortuis 660. seq.
	Seræ 653
	Servi Hebræorum, Græcorum & Romanorum 516. seq. aliarum gentium 517
	Sexus in Divinis 235
	Sica 577
	Sicera 585
	Sigilla Magica. 434
	Sigillum confessionis 414
	Siciliæ Geographia antiqua 140
	Siglae 542
	Silesiæ Geographia antiqua 140
	Silicernium 661
	Simila 570
	Slavorum Dii 255
	Societates literariæ 621
	Sol pro Deo cultus 250. natalis solis invicti 344
	Sortes 428
	Spa-

RERUM.

Spartanæ Reip. politia	474	Talmudicis & Rabbinicis doctoribus quantum tribuendum	6
Specula	653	Θαυματοποιίαι	628
Speculares lapides	648	Tdcta 648. Tectum sabbati	286
Sphæræ armillares	621	Te DEum laudamus	268
Sponsalia	590. seq.	Templa Ægyptiorum & Hebræorum antè exitum Israelis ex Ægypto 182. Templum Hierosolymitanum 283, quo nomine dedicatum fuerit 287. de ara ejus & vasis quamp̄rimis 287. custodia templi nocturna 288. Templis quædam gentes caruere 289. Templa Ethnicorum 291. & 295. Templorum quorundam Ichnographia 292. Templa qualia fuerint Romæ & passim apud Græcos 92. seq. Templorum varia genera, & quibus non licitum fuerit ea intrare 293. ornamenta templorum, 295. Templa & aræ ignotis Diis consecrate 296. Templum Dianæ Ephesæ portatile 297. anathemata in templis posita 299. Templa veterum Christianorum 300. seq. eorum formæ 301. ornamenta 304 305. Templa Ethnicorum versa vel sanctificata à Christianis 303. Templis tributa reverentia 304. Templorum Encænna 305. Templa pro asyulis habita 307. <i>vaidia</i> portatilia 297. fana, ædiculæ, sacella &c.	293
Stabula	648	Terram mortuis injiciendi mos	660
Stapes	577	Terra pro Dea culta	251
Stapletonus de magnitudine Ecclesiæ Rom.	631	Tessellata opera	648
Statue	650	Tesseræ 653. militares	547
Stadium	566	Testamenta	527
Stigmate notati	502	Θαυματοποιίαι	644
Stipendium militare	557	Theatra	645
Strenæ	330	Thensæ	652
Studia Veterum 624. privilegia studiis tributa	621	Theocratia Hebræorum	477
Stufio; idolum	255	Theologiæ naturalis atque Ethnicæ scriptores 231. Judaicæ	245
Stylus scriptorius	626	Theophasis Chronicon	171
Subdiaconi Ecclesiæ Christianæ	466	Thermopolia	650
Subligacula	573	Thor Jupiter Germanorum	254
Suovetaurilia	353	Tibilenus Deus	255
Superintendentes	448		
Synagogæ Judæorum	288. 600. seq.		
Synedrium (Sanhedrin) Hebræorum	469		
Syncelli Chronicon	171		
Synedrium Hebr.	448. 480		
Symvestis	568		
Syrorum Dii	248		
T <i>Supplicia</i> 810.			
Abernaculum Mosis 283; festum tabernaculorum	314		
Tabulæ Geographicæ 136. Peutingeriana	137		
Tabulæ novæ	529		
Talismanes	433		
Talorum ludus	640		
Talmud Hierosolymitanum & Babylonius qui utrumque constans Misna Gemara pag. 2. seq. fons antiquitatum Hebraicarum 2. ibid. ejus editones 5. compendia ibid.			
Talmudica quædam scripta editurum se pollicitus est D. Daffovius	p. 13. seq.		

INDEX RERUM.

Tituli honorum	497	Veneficia 433. tela veneno infecta	578
Toga	571	Ventus textilis	572
Tonfura	565. seq.	Res Veltiaria 559. seq. vestes imaginum Deo-	660
Torematographia	125	rum 258. cadaverum	572
Tormenta bellica ignes jaculantia	636	Vestes literatæ 571. in ligulas incisæ	572
Torneamenta	643	Vestium substratio	575
Torques	564	Vestes scindere in iuctu	575
Trabea	571	Vestes pullæ lugendum	575
Tragœdia	646	Vexilla	554. seq.
Tribus & ordines populi Rom. 4	487	Viales Dii	253
Tribuni plebis	491	Via Sabbati	311
Tributa	522	Vigenti Viri	493
Triclinia	582. 648	Villæ	653
Trinitatis in Deo creditæ vestigia apud Ju-		Vina 580. ea conservandi, modis, 648.	585
dæos, Ethnicos atque Muamedanos 246.		Virginum cura	492
Trinitatem Platonicam & Aristotelicam		Vita privata veterum	653
non esse eam quam Christiani credunt		Vitæ foeminarum	549
248 nec Trinitatem veterum Germano-		Vivaria	648
rum	256	Unctio Regum, Prophetarum &c.	
Tripodium	377	Sacerdotum 470. in balneis 650. cadave-	660
Trivium	603	rum	406
Triumphus Romanorum	555. seq.	Unctio extrema	607
Trojani ludii	627	Volumina	441
Tropœa	557	Vota 440 Græcorum, Romanorumqve	441
Tubarum festum	315	Vota sanctis nuncupata ibid. Votum per-	p. 442
Tubi optici	637	severantiæ, missionis &c.	297
Tunica molesta 513. picta	571	Urbes vægrandes 152. seq. Neocoræ	661
Turcarum festa 345. preces	365	Urnæ ferales	357
Turres	647	Urim & Thummim Hebræorum	662
Tutelares Dii 261. orbis Christiani	id.	Ustrinum	542. seq.
Tutuli vitæqve	564	Ursuræ	530
Typi V. Testamenti	359. seq.	Ursuræ varia genera	635. 651
Typographia 630. seq. Inventa varia quibus		Utensilia	184
illa locupletata est	632	B. Wasmuthi Chronologica	573
V asa antiqua	651	Zonæ	575
Vestigalia	523	Zonæ Chronicon	569
Vehicula	652	Zythus	
Vela	652		

INDEX II. SCRIPTORUM.

I saacus <i>Abarbanel</i>	2. 12. 14. 187	Lanceletus <i>Addissonius</i>	16. 22
<i>Abalarus</i>	430. 617	Conradus <i>Sawellus ab Adenstade</i>	190
<i>Abaris</i>	237	Gvilhelmus <i>Ader</i>	358. 432
Isaac. <i>Abendana</i>	242	<i>Ado Viennensis</i>	178. 190. sq.
Jo. Georg. <i>Abicht</i>	4. 13	Christianus <i>Adrichomius</i>	128. sq.
Immanuel <i>Aboab</i>	26. 516	<i>Ælianus</i>	345. 357. 547
R. <i>Abraham</i>	277	Nicolaus <i>van Ælß</i>	157
<i>Abrahamus</i> ben David	187	M. G. <i>Æmilianus</i>	336
R. <i>Abraham</i> ben Dior	14	<i>Æneas</i>	547
R. <i>Abraham</i> ben Chaja	187. 590	Franciscus <i>Albertus Æpirus</i>	255
Joh. <i>Abramus</i>	188	Petrus <i>Ærodius</i>	490. 510
Nic. <i>Abramus</i>	172	<i>Æschylus</i>	289
Laurent. <i>Abstemius</i>	508. 639	<i>Æbicus</i>	135
<i>Abulfeda Ismael</i>	63	<i>Æthiopes</i>	191. sq.
Gregor. <i>Abulpharajus</i>	130. 134	Cæsar <i>Ævolus Neapolitanus</i>	244
<i>Abulphetach Danafæus</i>	180. 305	Joa. <i>Affelmannus</i>	319
<i>Achmet</i>	182. 188	Julius <i>Africanus</i>	636
Valens <i>Acidalius</i>	428	Leo <i>Africanus</i>	129
Andreas <i>Acoluthus</i>	65	<i>Agatharchides</i>	133
Hieronymus <i>Acofta</i>	426. 536	<i>Agathemerus</i>	133. 135
Josephus <i>Acofta</i>	527	<i>Agathodæmon</i>	132. 137
<i>Acta Eruditorum Lipsienfium</i>	18	Neubestalter <i>Agenti</i>	268. 274
34. 35. 60. 128. 182. 351. 369.		<i>Agora</i>	579
375. 440. 471. 475		G. <i>Agricola</i>	661
<i>Acta Eruditorum Germanica</i>	334	Cornel. <i>Agrippa</i>	417
<i>Acta Sanctorum</i>	270. 274. 338. 340.	Didacus <i>Aguirre</i>	403. 465
383. 391		Otto <i>Aicherius</i>	59. 508
<i>Acta Jubilæi Typographor.</i>	320	Henricus <i>Ainsworthus</i>	2. 9.
Cornelius <i>Adamus</i>	30. 660	Gvil. <i>Alardus</i>	373
Salamon <i>Adanus</i>	4	Gabriel <i>Albaspineus</i>	109. 359. sq.
			403. sq. 450
		R r r r	Valen-

INDEX

Valentinus <i>Alberti</i>	108	Joa. Henr. <i>Alstedius</i>	185. 188
<i>Albertus Stadenfis</i>	179	Joh. <i>Alstorpius</i>	583. 607
Edmundus <i>Albertinus</i>	399	Jo. Anton. <i>Daldinus Alteserra</i>	112.
Franciscus <i>Albertinus</i>	157		442. 474. 562
Petrus <i>Albinus</i>	254	Jac. <i>Altingius</i>	2. 25. 26. 27. 375. sq.
<i>Albricus</i>	252		386. 504. 616
<i>Albumasar</i>	191	Menso <i>Altingius</i>	137. 141
Ludovicus <i>ab Alcasar</i>	287	<i>Amalarius</i>	104. 325. 387
Andreas <i>Alciatus</i>	65. 487. 527	Sixtinus <i>Amama</i>	384. 521
<i>Alcuinus</i>	104. 377. 387. 397	Jo. Maria <i>Amati</i>	537
Bernhardus <i>Aldrette</i>	31. 535	<i>Ambrosius</i>	332. 384
Ulysses <i>Aldrovandus</i>	158. 578	<i>Ammianus</i>	437
Hieronymus <i>Aleander junior</i>	72.	<i>Ammonius Lampriensis</i>	275. 299
	250. 301	<i>Amphilochius</i>	191
<i>Alexander</i>	546	Milesius <i>Anaximander</i>	136
Natalis <i>Alexander</i>	29. 189. 283.	Carolus <i>Ancillonius</i>	594. 648
	288. 347. 383. 405. 471	Carolus <i>Andreas</i>	440
<i>Alexandrina Ecclesia</i>	191	Jo. Valentinus <i>Andreas</i>	190
<i>Alexander ab Alexandro</i>	62. 67. 254.	Valerius <i>Andreas</i>	571
	294. 295. 345. 352. 353. 354	<i>Andron</i>	242
<i>Alexander Alexandrius</i>	366	Barthol. <i>Anellus</i>	501
Severus <i>Alexandrinus s. Antiochenus</i>	114. 385. 387. 397.	Franciscus <i>Angelonius</i>	537
	502	Christoph. <i>Angelus</i>	106. 363
<i>Allasius</i>	502	Angelus <i>Gabr. Anguisciola</i>	354
Leo <i>Allatius</i>	52. 105. sq. III. 113. 127.	<i>Anianus</i>	168
	134. 144. 297. 302. 304. 306. 327.	<i>Anonymus scripti Gallici</i> , explicacion d' une inscription antique &c. 352. <i>Anonymus de Jubilæo Romano</i> 319. <i>Anonymus de mirabilibus Romæ</i> 161. <i>Anonymus de Præfectis urbis ex temporibus Galieni</i> , 76. <i>Anonymus ad calcem Chronici Paschalis</i> , 191. <i>Anonymus Chiliafta</i> , 7. <i>Anonymus de plantis Diis sacratiss</i>	354
	329. 332. 340. 369. 372. 375. seq.	<i>Anonymi epistola de sistris</i> , 373. <i>Anonymi vetus orbis descriptio</i> , 133	
	382. 395. 397. 401. seq. 406. seq.		
	410. 460. 625. 628		
Petrus <i>de Alliaco</i>	191		
Petrus <i>All' xius</i>	114. 247. 368.		
Theodorus <i>Janfon. Almeloveenius</i>	61. 217. 583. 633. sq. 648		
<i>Alphonsine tabulæ</i>	192		
<i>Alphonsus Rex</i>	ibid.		
Marc. Tullius <i>Alpinus</i>	529		
Vincentius <i>Alfarius</i>	78		
Moses <i>Alfheccb</i>	2		

SCRIPTORUM.

<i>Anonymi</i> Benedictini tractatus de horis canonicis, 363.	<i>Anonymi</i> clear account of the ancient Episcopacy, 457.
<i>Anonymi</i> dissertatio ad numos in Chr. Woltereckii Elect. rei nummariz, 318.	<i>Anonymi</i> de præjudiciis falsis & legitimis, 457.
<i>Anonymi</i> Græci Rhetorica, 297.	<i>Anonymi</i> traité de l'origine des Cardinaux, 464.
<i>Anonymi</i> idée d'un regne doux & heureux, 502.	<i>Anonymi</i> Resp. Rom. 524
<i>Anonymi</i> Historischer Bericht vom Römischen Jubeljahr/ 319.	2. <i>Anonymorum</i> geöffnete Münz: Cabinet 531
<i>Anonymi</i> Constantinop. in XIV. regiones divisa, 162.	in <i>Anonymum</i> Geographum Ravenatam variz Lectiones 133
<i>Anonymi</i> descriptio urbis Romæ, 153.	<i>Anselmus</i> Abbas 178
<i>Anonymi</i> periplus Maris Mæotidis, 135.	<i>Antiochena</i> Ecclesia 191
<i>Anonymi</i> religio Bibliopolæ, 567.	<i>Antiphon</i> 242
<i>Anonymi</i> periplus Maris Euxini, 133.	Nic. <i>Antonius</i> 307
<i>Anonymi</i> Ophirischer Staat/ 502.	Paulus <i>Antonius</i> 383. 407
<i>Anonymi</i> libellus de varia ludorum &c. consuetudine, 645.	<i>Antonini</i> Itinerarium 135. 144
<i>Anonymi</i> dissertat. de præcis Græcorum & Latinorum literis, 628.	Alexander <i>Aphrodisæus</i> 275
<i>Anonymi</i> tableau de la cour de Rome, 465.	<i>Aphrisus</i> 179
<i>Anonymi</i> ἐπιτομή χρόνων, 168.	<i>Apollodorus</i> 165. 242. 547. 553.
<i>Anonymi</i> Kurze und gründliche Historie vom Ursprung der geistlichen Orden/ 474.	Constitut. <i>Apostol.</i> 301. 336. 343. 510
<i>Anonymi</i> duo Theophrasti Chronicon continuarunt, 174.	<i>Apostolius</i> 426
<i>Anonymi</i> nova Hierosolyma, 502.	<i>Apulejus</i> 428
<i>Anonymi</i> lettre sur l'ancienne discipline, 400.	<i>Arabes aliqui</i> 191
<i>Anonymi</i> discours concernant auricular confession, 414.	<i>Arcerius</i> 573
<i>Anonymi</i> dissertations sur les epreuves superstitieuses, appelles jugement de Dieu, 425.	Petrus <i>Arcudius</i> 406
<i>Anonymi</i> jus Belgarum circa bullarum Pontific. reception. 447	<i>Arculphus</i> 127
	Scribanicus <i>Arcularius</i> 344
	Leonhardus <i>Aretinus</i> 45. 485. sq.
	Jacob. Juda <i>Ari</i> s. <i>Leo.</i> 283
	Benedict. <i>Arius.</i> vid. <i>Montanus</i>
	Paulus <i>Auringhus</i> 107. 110. 160. 300. 302. 658
	<i>Aristoteles</i> 237. 483. sq. 507
	<i>Aristides</i> 161. 275. 298
	<i>Aristophanes</i> 293
	Anton. <i>Arnaldus</i> 400
	Carol. <i>Arndius</i> 10. 501. 579
	R r r r 2 Josua

INDEX

Jofua <i>Arndius</i>	10. 104. 505.	Petrus <i>Aurelius</i> f. Jo. Vergerius de	
Trogillus <i>Arnkiel</i>	254. 373. 394	<i>Haurance</i>	395
<i>Arnobius</i>	252. 292. 299. 323	Mattheus <i>Aurogallus</i>	612
Christoph. <i>Arnoldus</i>	240. 250. seq.	<i>Aufonius</i>	330
	371. 605	B.	
Gottfr. <i>Arnoldus</i>	107. 256. 326. 362.	Abdias <i>Babylon</i>	299
	431. 601	Benedict, <i>Bacchinus</i>	65. 73. 113. 145.
Simon, Jo. <i>Arnoldus</i>	497		373
<i>Arrianus</i>	133. seq. 169. 299. 304	Andreas <i>Baccius</i>	48. 77. 357. 579.
Jo. <i>Arrowsmith</i>	546		sq. 649.
<i>Artemidorus</i>	133. 428	Lucas <i>Bacmeisterus</i>	359
Marmora <i>Arundeliana</i> f. Oxoniensia	183. 792	P. <i>Badierus</i>	472
S. <i>Asterius</i>	572	Jo. a Budo	576
Joa. Anton, <i>Astorius</i>	240	Didacus <i>Baëca</i>	359
<i>Astrampschus</i>	428	Petrus <i>Balius</i>	65. 150. 237. 239. 274.
<i>Athanasius</i>	324. 473		353. 366. 423
<i>Athenaus</i>	298. 547. 580. sq. 588. 644	Jo. Guill <i>Baierus</i>	357. 412
Titus Pomponius <i>Atticus</i>	609	Hadrian. <i>Bailletus</i>	113. 274. 328. 633
<i>Audiffretus</i>	139	Robertus <i>Baillius</i>	188
Raphael. <i>Avellinus</i>	27. 534	<i>Balbus</i>	77
Jo. <i>Avenurius</i>	370	Benedictus <i>Balduinus</i>	573
Joa. <i>Aventinus</i>	254	Friedric. <i>Balduinus</i>	359. 441
Aufgefangene Brieffe	661	Bernardinus <i>Baldus</i>	130
Edmundus <i>Augerius</i>	411	Robert. <i>Balforeus</i>	568. 652
<i>Augustana Confessio</i>	111	Petrus <i>Bullisardius</i>	189
<i>Augustinianus</i>	189	Francisc. <i>Balufius</i>	249. 468
Franciscus a S. <i>Augustino</i>	401	Stephan. <i>Baluzius</i>	110. 273. 390.
<i>Augustinus</i>	191. 252. 283. 318. 369.		403. 408. 540. 578
	390. 601	Laurent. <i>Banck</i>	447
Anton. <i>Augustinus</i>	69. 73. 242. 530.	Anselmus <i>Bandurius</i>	144. 162. 163.
	610		218. 303. 538. 642
Leonhardus <i>Augustinus</i>	36. 241. 537.	Henricus <i>Bangerus</i>	254. 425
	570	Tho. <i>Bungius</i>	628
<i>Avicenna</i>	189	Abbas <i>Bamerius</i>	29. 234
<i>Avienus</i>	135	Julius <i>Barbaranus</i>	55
<i>Avoda Sara</i>	5	Joseph. <i>Barberius</i>	52
Julianus <i>Aurelius</i>	240	Henr. <i>Barberofus</i>	156
		Jo. <i>Bar-</i>	

SCRIPTORUM.

Jo. Barbegracus	640	Mich. Anton. Baudrandus	139. 146
Augustin. Barbosa	146	Mich. Baudrus	105
Guil. Barclajus	447	Mich. Baumannus	359
Bardefanes	606	Martin. Baumgarten in Breitenbach	128
Hieron. Bardinus	189	Lazarus Baysius	49. 53. 73. 549. 562
Petrus Angelus Bargaus	71		651
Barlaamus	402	Balthaf. Bebelius	242. 300. 304. 306
Joh. Barnesius	463		327. 362. 369. 379. 386. 389. 391.
Josua Barnesius	366. 646. 650		393. 399. 408. 410. 432
Cæsar Baronius	103. 153. 182. 191.	Henr. Bebelius	451. 487
	295. 330. 332. 339. sq. 363	R. Bechai	581
Bartholom. Barrientus	64	Balthaf. Beckerus	239
Jac. Bartenora	4	Matthæus Becke	317
Obadiah Bartenora	12	Matthæus Friedr. Beckius	28. 127.
Caspar Barthius	29. 56. 68. 251. 280.		546. 657
	340. 386	Mich. Beckius	364
Bartholus Bartholinus	561	Joa. Christoph. Beckmannus	381.
Caspar Bartholinus Fil.	374. 453. 563		442. 497
	607	Beda	23. 77. 104. 188. 191. 283. sq.
Thomas Bartholinus	358. 383. 563.		354. 397
	607. 623. 652	Beda Venerabilis	127. 178
Pius Anton. Bartolinus	62	Laurent. Begerus	36. 241. 251. 280.
Petrus Sanctus Bartolius	54. 78. 159		290. 292. 536. sq. 540. 663
	161. 663. 664	Jo. Bebmus	188
Bartoloccius	2. sq. 26. sq. 279. 316	Ulug Beigus	134
Julius Barroloccius	27. 310	Arnoldus Corvinus Beldern	472
Jo. van Basbuyfen	15. 616	Jo. Beletbus	104
S. Basilius Magnus	437	Robert. Bellarminus	189. 304. sq.
Basilius Seleuciensis	599		326. 339. 363. 370. 408. 469
Jac. Basnagius	8. 20. 103. 178. 246.	Bellendemus	490
	281. 664	Petrus Bellonius	48. 659
Sam. Basnagius	182. 188. 312. 345.	Joh. Petrus Bellorius	36. 46. 71. 78.
	362. sq. 375. 377. sq. 489		158. sq. 241. 663. sq.
Jac. Batelerius	432	Basnagius Bellovallius	534
Jo. Christoph. Batellus	306	Joh. Baptista Bellus	72. 74. 294.
Theodor. Battus	648		305. 418
Bava Badra codex Talmudicus	618		Thom.
Alexand. Baudien	569		

M U I N D E X

Thom. Bellus	58	Bessarius Cardinalis	575
Anton. Bendinellus	63	Betkius	108
Benedictini	525	Jo. Georg. Betulius s. Burchardus	630
Jo. Benedictus	188	Cornel. Beuchem.	632
Beneggerus	527	Gvil. Beveregius	129. 300. 302. sq.
Elias Benvist	237	327. 334. 337. 390. 396	
Henr. Ludolph. Benthemius	361.	Bartholom. Beverinus	508. 545
559. 621. 632		Jo. Beverovicus	426. 604
Gerhard. Jo. Bentinck	217	Andreas Beyerus	27. 249. 531
Richard. Bentleius	537	G. Beyerus	506
Ericus Benzelius	2	Laur. Beyrlingius	429. 626. 655
Nic. Beraldis	633	Theodor. Beza	504. sq. 595
Jo. Arnoldus Bergellanus	631	Jac. Biaus	539
Jac. Gerhard. de Bergeries	359	Francisc. Bianchinus	136. 159. 664
Jo. Gvil. Bergerus	361. 563. 638. 654	Theodor. Bibliander	189
Nic. Bergierius	75. 136. 152. 154. sq.	Bibliotheca novor. libror.	567
162. 254. 281. 293. 295. 524		—— Patrum	395. 396. 402. sq.
Philipp. Bergomas	191	—— selecta	539
Bernartius	569	Anastafius Bibliothecarius	174. 218
Matthias Berneggerus	136. 295. 298.	Jac. Bidermannus	501
409. 528		Joa. Biermannus	359
Eduard. Bernbardus	2. 7. 27. 283.	Jac. Billius	360. 386
287. 312. 314. 317. 346. 357.		Tho. Bilsonus	454. 456
371. 532. 544. 628.		Joseph. Bingham	107. 146. 302
Jac. Bernbardus	639	Janus Bircherodius	344. 641
Bernouldus s. Berno, Monach. Riche-		Thom. Broderus Bircherodius	143.
navienfis	104	256. 539	
Matthæus Beroaldus	188	Gabriel Bisciola	623
Philip. Beroaldus	62	Lælius Bisciola	381
Joh. Bertelius	254	Jo. Biffclius	501
Petrus Bertaldus	73. 260. 295.	Ed. Biffens	576
299. 307		Bilo	547. 553
Philippus Bertberius	382	Francisc. Bizarius	299
Petrus Bertius	126	Per. Bizolus	540
Bonaventura Bertramus	478	le Blanc	539
Helladius Besantini	52	Joseph. Blancanus	190. 634
Christoph. Besoldus	190. 522	Francisc. Blanchinus	113
		Joa.	

SCRIPTORUM.

Joa. Blomius	129	Philip. Bonanni	319. 474. 476. 540
David Blondellus	115. 295. 305. 399.	Jac. Bonfrerius	126. sq.
	446. 455. 464	Bongarsius	138. 145
Francisc. Blondellus	299. 300. 324	Balthaf. Bonifacius	66. 68. 251. 304.
Flavins Blondus	56. 160		439. 623
Jo. Blondus	501	Jo. Andreas Angelinus	Bontempus
Carol. Blount	596		373
Jo Blum	547	Nic. Borbonius	525
Albert. Bobovius f. Bobovsky	364. 384.	Henr. van der Borche	542
	409. 659	Ludowic. Borghesius	359. 444
Boccalinus	633	Christian. Bornsius	617
Sam. Rochartus	22. 29. 31. 127. 157.	Jac. Bornsius	522
	342. 351. 355. 357. 358. 385. 586	Anton. Borremanus	307. 431. 575
Lazarus Andr. Bocquillotus	397	Olaus Borrichius	71. 15. sq. 36
Jo. Bodinus	605. 660	Fridr. Borromeus	378
Joa. Henr. Bæclerus	29. 52. 76. 488.	Lambertus Bos	34
	495. 507. 509. 552	Anton. Bosius	160. sq. 300. 658
Justus Henningus Bæbmerus	300.	Hieron. Bosius	330. 373
	325. 396. 400. 443. 446. 460	Jac. Bosius	514
Jac. Bæbmius	237	Jo. Andr. Bosius	72. 115. 172. 174.
Sulvagnius Boëssius	648		260. 295. 444. 452. 495. 603
Boëtbius	514	Wilh. Boffardus	486
Zacharias Boganus	35	Jo. Benignus Boffuetus	401. 455
Petrus Bogdanus	189	Hieron. Boffus	571
Elias Boberellus	154	Jac. Boesaccus	359
Boilavius	114. sq.	Carol. Bovillus	189
Jac. Boileau f. Bevilacqua	401. 405.	Jo. Boulesius	189
	412. sq. 458. 562	Cæsar Egoffeus du Boulay	60
Joa. Jac. Boiffardus	416. 655. sq.	Jac. Boulduccius	608
Jo. Boirvinus	2. 593	Bourdelotius	528. 551
Jac. Bolducus	399	Gottfr. Bouffardus	602
Bollandus	273. 330 sq.	Claudius Bouterove	539
Laurent. David Bollhagen	286	M. Zuerius Boxbornius	69. 72. 183.
Anton. Bombardinus	515		189
David Bombergius	5	Grossius Bozeus	24
Jo. Bona	110. sq. 114. 360. 363. 369.	Jac. Bracellus	140
	397. 401. 652	Francisc. Bragge	432
		Jo.	

INDEX

Jo. Arnold. <i>de Brand</i>	540	Neuer Büchet: Saal	61
Jo. Alexander <i>Brassicanus</i>	528	Ægidius <i>Buchërius</i>	76.184.489
Jo. <i>Braunius</i> 8. 25. 250. 286. 297.		Augustus <i>Buchnerus</i>	374.434
349. sq. 357.372. 478. 483. 559		Abraham, <i>Bucholcerus</i>	189
Florentius <i>Bravonius</i>	178	Christoph. Jo. <i>Buchbetzius</i>	596
Raymundus <i>Breganius</i>	231	Jo. Christian, <i>Buckius</i>	317
Jo. Frid. <i>Breithaupt</i>	13	Jo. Francisc. <i>Buddeus</i> 107. 236. sq.	
Bernhardus <i>de Breitenbach</i>	127	270. 359. 361. sq. 381. 407. 456.	
Elias <i>Brennerus</i>	539	464. 479. 494. 589	
Jo. <i>Brentius</i>	190	Jul. Cæsar <i>Bulengerus</i> 30. 45. 47. 49.	
Eduard, <i>Brerewoodus</i> 106. 145. 463.		53. 73. 74. sq. 77. 161. 163. 268.	
	531	294. 298. 305. 416. 428 sq. 434.	
Philippus <i>Brietius</i>	139. 190	523. 556. 580. 638. 642. 644	
Joseph, <i>Bringhamus</i>	473	<i>Bulgari</i>	192
Barnabas <i>Brissonius</i> 30. 47. sq. 74.		Jac. <i>Bullardus</i>	172
224. 331. 334. 344. 344. 365. 381.		Isaac, <i>Bullaveus</i>	631
	591	Ismael <i>Bullialdus</i> 133. 188. 297. 322.	
Marianus <i>Brixianus</i>	613		404
Janus <i>Brockbushius</i>	258	<i>Bullingerus</i>	189. 268
Jo. <i>Brodæus</i> 63. sq. 421. 425. 551		Jo. <i>Buno</i>	32. 138. 140. sq.
<i>Broëkhusius</i>	572	Henr. <i>Buntingius</i>	127. 189. 532
Henr. <i>Broëmelius</i>	300	<i>Burettus</i>	640
Francisc. <i>Brokesby</i>	456	Cornel. <i>Burgesius</i>	521
Hugo <i>Broughtonus</i>	188. 357	Petrus <i>Burmannus</i>	523. 528. 591
Henr. <i>Brolverus</i>	591	Francisc. <i>Burmannus</i> 128. 288. 362.	
Thomas <i>Brown</i>	356. 661		401. 449. 454
Eduard, <i>Brownius</i>	328. 400	Gilbert. <i>Burnetus</i>	446. 501
Florentius <i>de Bruin</i>	318	Guil. <i>Burnelus</i>	414
P. <i>Brun</i>	115. 425. 427	Thomas <i>Burnettus</i>	664
M. A. <i>Brunellus</i>	529	Jo. Christoph <i>Burmannus</i>	595
<i>Brunichius</i>	169	Jo. de <i>Bussieres</i>	190
Jo. <i>Brunsmannus</i>	7	Jo. <i>Busthamantius</i>	356
Casp. <i>Bruschius</i>	146	Vincent <i>Butius</i>	77. 169. 586
Jo. Jac. <i>Buccardus</i>	173	Joh. <i>Buxtorfius</i> 3. 9. 16. 22. 24. 27. sq.	
Gabriel <i>Bucelinus</i>	190	189. 251. 288. 311. 313. 353. 357.	
<i>Buchananus</i>	142	376. 384. 386. 391. 398. 402. 590.	
Jo. <i>Buchardus</i>	172		629
Arnold, <i>Buchellius</i>	578		Anton.

SCRIPTORUM.

Anton. Bynaus 25. 342. 383. 426.	Henr. Canisius 178
Abraham Bzovius 182. 318. 338. sqq.	Petrus Canisius 522
Nic. Cabafilus 306. 385. 393. 438. 543	Jo. Cantacuzenus 494
Cesalpinus 237	Petrus Joseph. Cantelius 59. 488
Jul. Cæsar 554. 597	Gvil. Cancerus 64
Cæsarius 312. 381. 409	Theodor. Canterus 64. 538
Carolus Caffa 471	Jul. Cæsar Capaccius 141
Marfil. Cagnatus 64. 136	Marcianus Capella 276
Jo. Caillius 631	M. Antonius Capellus 189
Cajus 368	Dominicus Capellus 273
Cœlius Calcagninus 47. 53. 549. 638	Jac. Capellus 2. 182. 189
Frid. Ulr. Calixtus 328. 386	Ludov. Capellus 2. 129. 190. 284.
Georg. Calixtus 386. 401. 574	Rudolph. Capellus 286. 310. 324. 449
M. Calliachus 646	Hieron. Cardanus 529. 535. 624
Callimachus 136. 367. 371	Isaacus Cardoso 333. 415. 627
Augustin. Calmet 9. 23. 128. 233.	Jo. Cario 308
249. 287. 581. 590	Berhardus Petrus Carl 381
Abraham. Calovius 189. 481	Georg. Carletonus 521
Sethus Calvisius 183. 188	Gustaph. Carlholm 307
Caspar Calvarius 104. III. 285. 327.	Caro s. Joseph. Maria Thomafius 397
360. 401. 560. 591	Carolus M. 387. 397
M. Julius Calvus 154	Ludov. Jac. a S. Carolo 465
Wilhelm. Cambdenus 142	Jo. Rainaldus Carolus 180
Joachimus Camerarius 47. 50. 53.	Philippus Carolus 58. 451
63. 174. 429. 549	Ben David Carpzovius 25
Philippus Camerarius 150	Sam. Benediët. Carpzovius III.
Philippus Camerius 349	281. 395
D. Camius s. Kimbi 2	Benediët. David Carpzovius 560
Thom. Campanella 501	D. Jo. Benediët. Carpzovius Pater 21.
Jo. Anton. Campanus 643	25. 290. 320. 332. 344. 349. 357.
Pantaleon Candidus 189	378. 533. 576. 590
Petrus Maria Canepanus 627	Jo. Bened. Carpzovius Fil. 244. sq.
Cangius 32. 103. 106. 136. 138. 163.	370. 378. 409
242. 258. 278. 297. 300. 325.	Jo. Bened. Carpzovius Nepos 656
328. sq. 331. sq. 341. 368. 374. 410.	Jo. Gottlieb Carpzovius 237
574. 610	Jo. Henr. Carpzovius 509
	S s s s Ludov.

M I N D E X

Laurent. <i>Codomanus</i>	190	MS. Col.	632
Apicius <i>Coelius</i>	580	Jo. Baptista <i>Cotelorius</i>	22. 110. 279.
Christoph. <i>Colerus</i>	67. 524	301. 311. 324. 326. 331. 334. 336.	
Paulus <i>Colomesius</i>	289. 325. 329	341. 360. 363. 378. 384. 385. 391.	
Hadrian. <i>Junius de Coma</i>	565	394. 396. 402. 410	
Francisc. <i>Combesius</i>	172. 333. 344.	<i>Concurius</i>	653
	377. 396. 401	Matthæus <i>de Cracovia</i>	400
Thom. <i>Comberus</i>	361. 369.	<i>Cradogandus</i>	585
Henr. Altan. <i>Comes</i>	564	Nic. <i>Cragius</i>	35. 44. 485
Marcellinus <i>Comes</i>	127. 168. 177	Jo. Jac. <i>Cramerus</i>	4. 23. 287. 317.
Natalis <i>Comes</i>	252. 581	Albert. <i>Crantzius</i>	254
<i>Commanvillius</i>	113. 144. 146	Godlieb <i>Crantzius</i>	633
<i>Commentarius in Historiam Æthiop.</i>	191	Jo. <i>Creccelius</i>	475
<i>Commodianus</i>	252	<i>Creutus</i>	268
Anna <i>Comnena</i>	637	Paul. <i>Crellius</i>	612. sq.
Herm. <i>Conringius</i>	27. 32. 141. 162.	Georg. <i>Crenius</i>	653
294. 324. 335 340. 447. 478. 532.		Thomas <i>Crenius</i>	6. 57. 283. 512.
sq. 618. 621. 624. 660			522. 546.
<i>Constantinopolitana Ecclesia</i>	192	<i>Crescimbenius</i>	159
Ludov. <i>Contarenus</i>	60. 76	Ludov. <i>Cresfolius</i>	57. 110. 112. 380. sq.
Vincent. <i>Contarenus</i>	74. 526		621. sq.
Felix <i>Contelorius</i>	273. 490	Petrus <i>Crinitus</i>	260
Anton. <i>Contius</i>	174	Jo. Baptista <i>Crispus</i>	249. 575
Janus <i>Cornarius</i>	48. 580	Jo. <i>Crojus</i>	235. 415
Cornelius <i>Cornelius</i>	188	Henr. <i>Crombachius</i>	331
<i>Cornelius a Lapide</i>	188	Jo. Baptista <i>Crophius</i>	35. 44
Francisc. Thom. <i>Cornelius</i>	140	Francisc. <i>de la Croix</i>	105. 663.
<i>Cornelius Romanus</i>	466	Maturinus <i>Veiffierius la Crose</i>	230.
Vincent. <i>Coronelli</i>	476		432. 454. 536
Jo. Frid. <i>Corvinus</i>	231	Francisc. <i>Crucimannus</i>	67
Adrianus <i>Coquius</i>	24	<i>Crugius</i>	516
<i>Cosmas Indopleustes</i>	135. 171. 284.	Livinius <i>Cruylius</i>	71. 157.
	342. 392	Martinus <i>Crusius</i>	106. 266. 379.
Hieronym. <i>a Costa f. Rich. Simon</i>	471	Radulph. <i>Cudworebus</i>	231. 246.
Anton. <i>Guibertus Costanus</i>	591		278. 348. 398. 581
		Jac. <i>Cujacius</i>	524
		Laurentius <i>Cumdius</i>	377
		Pet.	

SCRIPTORUM.

Pet. <i>Cunaeus</i>	8. 310. 478	Claudius <i>Dansquejus</i>	236
Gisbertus <i>Cuperus</i>	153. 235. 240.	Jo. Andreas <i>Danzius</i>	24. sq. 310. sq.
	250. 297. 373. 450. 516. 537. 571		364. 386. 546. 587. sq.
Steph. <i>Curcellaus</i>	348	Otto <i>Dapper</i>	18. 128. 218. 244.
Carol. Cato <i>Curtius</i>	535		285. 350
Benedict. <i>Curtius</i>	355	Jo. <i>D' Artis</i>	407. 469
Joa. <i>Cuspinianus</i>	489	Georg <i>van Dassel</i>	332
<i>Cyprianus</i>	192. 252	Theodor. <i>Dassovius</i>	2. 9. sq. 23. sqq
D. Joa. <i>Cyprianus</i>	355. 353		28. 287. sq. 348. sq. 386. 440. 448.
Salomon Ern. <i>Cyprianus</i>	369. 536		511. 563. 565. 575. 582. 651
Epiphanius <i>Cyprius</i>	192	Jo. Philipp. <i>Dattius</i>	609
<i>Cyrellus Alexandrinus</i>	351	<i>Daubeus</i>	580
<i>Cyrellus Hierosolymitanus</i>	104. 277	Albertus <i>Daugieres</i>	641
	385. 389. 393. 399.	Cl. <i>David</i>	458
D.		<i>David Gans</i>	179. 617
Andreas <i>Dacerius</i>	281. 323. 377.	<i>Davila</i>	190
	558	Christ. <i>Daumius</i>	344. 565
Lucas <i>Dacherius</i>	585	Jo. Conr. <i>Dannbauerus</i>	319
<i>Dacius</i>	178	<i>Dausquejus</i>	427
Baudelotus <i>de Dairval</i>	322	Claudius <i>Delleus</i>	108. 474
Anton. <i>van Dale</i>	107. 114. 204. 249	<i>Dellonius</i>	336
	290. 305. 350. 352. 371. 386. 389	Martinus <i>Delrio</i>	416. 434. 518. 595.
	392. 416. 428. 445. 450. 468		646
Jac. <i>Dalechampius</i>	517. 581	Ludovicus <i>Demontiosius</i>	49
Joa. <i>Dallaus</i>	275. 277. 281. 299. 329	Thom. <i>Dempsterus</i>	57. 74. 142. 293.
	334. 360. 386. 395. 399. 401.		324. 437
	405. sq. 410. 413. 460	Laurentius <i>cum Deo</i>	333
Nic. <i>Damascenus</i>	45. 484	Franciscus <i>Deleine</i>	58
Jo. <i>Damascenus</i>	307	M. Christian. <i>Deutscheb</i>	289
<i>Damascius</i>	278	Gottfr. <i>Dewarddeck</i>	541
Eldad <i>Daneus</i>	127	Flavius <i>Lucius Dexter</i>	178
Lambert. <i>Daneus</i>	457	Salomon <i>Deylingius</i>	237. 362. 383.
Casp. <i>Danckwerth</i>	128. 141. 290		386. 478
Petrus <i>Danetius</i>	34. 59. 105. 280. 491	Jo. <i>Diaconus</i>	387
D. Jo. Conr. <i>Dannhaverus</i>	328. 345.	Paul. <i>Diaconus</i>	331
	412. 479.	<i>Dicaearchus</i>	52. 133. 143
P. Gabr. <i>Daniel</i>	335. 539	Hieron. <i>Dicelius</i>	128. 146. 358

INDEX

Edmundus Dickinson	29. 281. 420.	Jo. Georg. Dorscheus	108. 278. 285.
	478		295. 399. 441. 474
D. Jo. Diekmannus	244. 376	Joa. Doughthejus	259. 292. 435. 593.
Jo. Conrad. Dietericus	9. 60. 290.		652
	351. 356. 416	Jo. Doujatius	418. 491
Georg. Gvil. Dietericus	358	Andr. Dounaus	581
Ludovicus de Dieu	356	Georg. Doufa	45
Renelinus Digbaus	663	Theodor. Doufa	549
Jo. Mich. Dilberrus	29. 420. 509	Nilus Doxopatrius	144
Andreas Dinnerus	509	Jo. Jac. Draco	498. 643
Dinon	289	Jo. Gabriel Drechslerus	344
Dio Cassius	268. 310	Christian. Dreierus	441. sq.
Diodor. Siculus	165. 252. 297. 349.	Car. Drelincourtius	108. 319. sq.
	357	Jo. Gabriel Dreschlerus	372
Dionysius Byzantinus	133	Matthæus Dresserus	189. 309. 327
Dionysius Exiguus	192	Dromocrides	242
Dionysius Halicarnassus	269	Joa. Drusius 2.	27. 295. 311. 362. 440
Dionysius Pericetes	131	Ducas Michaëlis Nepos	192. 551
Justus Christoph. Dishmarus	435	Fronto Ducas	380. 399. 408
Remb. Dodonaus	585. sq.	Alex. Duker	663
Henric. Dodwellus	25. sq. 134. 169.	Dulodurus vid. Laurentius Begerus	36. 242
	184. 208. 219. 280. 312. 348. 374.		104. 363
	400. 447. 453. 444. 460. 489.	Jo. Steph. Durantus	105. 112. 363.
	576		368
Jac. Dæplerus	515. sq.	Jo. Durellus	111. 361
Dolion	189	Francisc. Duffeldorpius	115
Steph. Doletus	53. 549		E.
Memoriae literaræ Dombenses v.		Jo. Ebartus	615
Trevoltinæ lit. M.		Christian Ebelingius	425
Marcus Anton. de Dominis	111. 369	Jac. Dornkrell ab Eberherz	502
	394. 441. 528	Georg. Eberlinus	490
Gualterus Donaldsonus	517	Jac. Eberius	434
Domininus	169	Ebnerus	540
Alexander Dobatus	47. 70. 151. 156.	Stephan. Echiensis	469
	294. 300	Jo. Georg. Eccartus	33. 57. 59. 142.
Marcellus Donatus	65		406. 502
Joa. Baptista Donius	73. 333. 373.		Abra-
	561. 572. 588		

SCRIPTORUM.

Abraham. <i>Eccellenfis</i>	180. sq. 218.	Simon <i>Episcopus</i>	26. 383
	405. 429	Boëtius <i>Epon</i>	110
Nassir <i>Eddinus</i> <i>Perfa</i>	134	<i>Erasmus</i> <i>Roterodamus</i>	528
<i>Edoardus</i>	232	<i>Erizius</i>	537
<i>Eduvicon</i> f. <i>Odiato</i>	190	Henr. <i>Ernstius</i>	35. 311. 323. 326.
Georg <i>Elieser Edzardus</i>	4. 288. 364		485. 561
	385. 432	Carol. <i>Errardus</i>	651
Jo. Henr. <i>Eggelingius</i>	45. 651	<i>Erythraus</i> f. <i>Julius Victor Rossus</i>	57.
<i>Eggerus</i>	374		136. 502
Baptista <i>Egnatius</i>	62	Andreas <i>Christian. Eschenbachius</i>	
Elias <i>Ehingerus</i>	319. 412		290. sq. 321. sq. 418 497. 517. 620
Laurent. <i>Eichstadius</i>	189		622. sq. 650
Jo. Andr. <i>Eisenmengerus</i>	245. 305.	Claud. <i>Espeuceus</i>	361. 366. 376. 396
	351. 371. 436.		400. 469
Jo. Casp. <i>Eisenschmidius</i>	544. sq.	Aben <i>Efra</i>	2. 14
Zeno <i>Eleata</i>	236	<i>Essais de Literaturæ</i>	539
Henr. Jo. <i>Elebrellus</i>	286	<i>Evanshinus</i>	47
Elias <i>Orientalis</i>	12. sq.	<i>Eubergius</i>	256
R. <i>Elisa ben Abraham</i>	4	<i>Eucherius</i>	23. 126
<i>Elkstormius</i>	189	Jac. <i>Eveillon</i>	407
Georg. <i>Elmacinus</i>	181	Augustinus <i>Steuchus</i>	<i>Eugubinus</i>
<i>Elmenhorstius</i>	299. 345. 389. sq. 394		231. 246
Jo. Sigismundus <i>Elsboltius</i>	586	<i>Euripides</i>	219
Joach. <i>Emdenius</i>	359	Lucius <i>Cornel. Europæus</i>	501
Ubbo <i>Emmius</i>	31. 42. sq. 142. 183.	<i>Eusebius Cæsareensis</i>	23. 126. 139.
	188. 485		165. sq. 191. sq. 252. 326. 347. 350
Constantin, l' <i>Empereur</i>	127. 449.		378
	478. 505	<i>Eustathius</i>	169
Georg. <i>Engelbrechtus</i>	624	<i>Eustathius Antiochenus</i>	192
<i>Ennius</i>	165	<i>Eutropius</i>	169
<i>Ephemerides Parisienses</i>	19. 401.	<i>Eutychnianus</i>	169
	439. 460. 474	<i>Eutychnius Patriarcha</i>	145. 179. 218.
— — — <i>Eruditor. Parmenses</i>	305		339
<i>Ephorus</i>	135	Huldricus <i>Eybenius, Pat.</i>	499
<i>Epimenides</i>	242	Christian. <i>Wilh. Eybenius, Fil. ibid.</i>	
S. <i>Epiphanius</i>	134. 191. 289. 342. 343.		F.
	356. 383	Jo. <i>Faber</i>	36
			Petrus

INDEX

Petrus <i>Faber</i>	48. 68. 251. 254. 290. 297. 437. 487. sq. 578. 640. 642. 644	Minucius <i>Felix</i>	252. 292
Tanaquil. <i>Faber</i>	52. 384	Joach. <i>Fellerus</i>	496. 621. 663
Raphaël <i>Fabretius</i>	71. 154. 156. 159. 552	Jo. <i>Fellus</i>	145. 363
Georgius <i>Fabricius</i>	70. 156. 254. 295. 528	<i>Feltmannus</i>	495
Gvido <i>Fabricius</i>	387	Lucius <i>Fenestella</i>	451. 487
Jo. <i>Fabricius</i>	302. 306. 574. 604	A. D. <i>Fer</i>	138
Jo. Ludov. <i>Fabricius</i>	47. 230	Ludov. <i>Ferrandus</i>	386. 504
Carol. Hannibal <i>Fabrotius</i>	174	Hugo <i>Ferrandus</i>	29
Jo. <i>Faës</i>	233. 258. 269. 297. 319. 334. seq. 398. 400. 407. 594. 652. seq.	Georg <i>Ferrarius</i>	105. 397
Sebast. <i>Faschius</i>	50	Francisc. Bernhardinus <i>Ferrarius</i>	72. 374. 377. 380. sqq. 569. 654
Paulus <i>Fagius</i>	2 313. 398	Jo. Baptista <i>Ferrarius</i>	114
Octavius <i>Falconerius</i>	48. 52. 71. 297. 641	Jo. Philipp. <i>Ferrarius</i>	139. 146
Benedict. <i>de Falco</i>	140	Octavian. <i>Ferrarius</i>	69. 73. 78. 150. 622
Jo. Baptista <i>Falda</i>	157	Octavius <i>Ferrarius</i>	491. 559. 561. 571. 646. 667
Francisc. <i>Fanelius</i>	35	M. Anton. <i>Ferrarius</i>	488
Jo. <i>Fasoldus</i>	321	Jo. Baptista <i>Ferretius</i>	61. 653
Rhemnius <i>Fannius</i>	77	Hieron. <i>Ferrutius</i>	156
<i>Fasti</i> consulares Anonymi	177	Dan. <i>Fefelius</i>	359. 396. 435. 448
—— Idatiani	ibid.	<i>Festus</i>	291. 293. 353. sq.
—— Pighiani	ib.	Jo. Frid. <i>Feustkingius</i>	603
—— Siculi	170. 192	Georg <i>Fhelavius</i>	106
Lucius <i>Faunus</i>	60. 160	Mich. Joseph. <i>Fibigerus</i>	661
<i>Faustinus</i>	330	Francisc. <i>de Ficoronia</i>	30
M. J. F. <i>Fauftus</i>	590	Fortunatus <i>Fidelis</i>	426
J. J. <i>Fauftus</i>	15	Edmundus <i>Figrelus</i>	257
Jac. <i>Fayus</i>	237	Jo. <i>Filescus</i>	109. 115. 234. 332. 361. 368. 374. 388. 404. sq. 410. 413. 458. 472. 591
Jo. <i>Fazoldus</i>	46	Julius <i>Firmicus</i>	252
Jo. <i>Fechius</i>	320. 399	Matthias <i>Flaccius</i>	470
Everard. <i>Feithius</i>	33. 45	Valerianus <i>Flavingius</i>	458
Albertus a <i>Felde</i>	612	Guil. <i>Fleetwoodus</i>	292. 352
		Christian. <i>Flemingius</i>	259
		Claudius <i>Fleury</i>	22. 106. 326
			Cun-

SCRIPTORUM.

Cunmannus <i>Flinsbachius</i>	189	Raphael Trichetus <i>du Fresne</i>	51
Andreas Dominicus <i>Floccus</i>	451.	Lengletus <i>de Fresnoy</i>	414
	487	Hermannus Henric. <i>Grey</i>	356
Poggius <i>Florentinus</i>	588	Conr. Dan. <i>Frickius</i>	304
<i>Florentinius</i>	329. 331. sq. 336. 341	Joa. <i>Fridericus</i>	104
Francisc. Maria <i>Florentinius</i>	401	Valentin. <i>Fridericus</i>	565
Claudius <i>Florus</i>	112	Jo. <i>Frischmuthus</i>	24. sq. 288. 311. sq.
Julian. <i>Floridus</i>	280		315. 347. 385. 481
Robertus <i>Fluddus</i>	278. 421	Jo. Christian <i>Fromannus</i>	433. 650
Mich. <i>Færtschius</i>	409	Sextus Julius <i>Frontinus</i>	71
Gabriel <i>Foignius</i>	502	Joa. <i>Fronto</i>	106. 112. 321. 396. 603
Andreas <i>Fontaine</i>	539	Lucas <i>Fruterius</i>	63. sq.
Justus <i>Fontanini</i>	251. 437. 519. 592	Fulgentius <i>Brixienfis</i>	471
Claudius <i>Fontejus</i>	460	Hieron. <i>Fulgentius</i>	252. 332
Jo. Baptista <i>Fontejus</i>	610	Nic. <i>Fullerus</i>	314. 560. 635
<i>Fontenellius</i>	621	Andreas <i>Fulvius</i>	186
Jo. <i>Forbesius</i>	108. 281. 390. 395. 405.	Jo. <i>Funccius</i>	189
	407. 460	<i>Furstenbergius</i>	141. 255
Frid. <i>Fornarius</i>	589		G.
Valent. Wilh. <i>Forsterus</i>	506	Jac. <i>Gaffarellus</i>	16. 22. 199. 372. 422
Georg <i>Fournier</i>	138. 549	Jo. <i>Gagnierius</i>	27. 534
Georg. Gregor. <i>Francisci</i>	368	Livius <i>Galans</i>	246. 606
Petrus <i>Francius</i>	319	Petrus <i>Galatinus</i>	3. 188. 245. 247
Reinoldus <i>Franckenbergius</i>	188	Claud. <i>Galenus</i>	155
Christ. Frid. <i>Franckensteinus</i>	330.	Matthæus <i>Galenus</i>	475
	492. 523. 645	Dominic. <i>Galesius</i>	115. 594
Francisc. <i>Francus</i>	561	Thom. <i>Galeus</i>	29. 278. 423. 613
Jo. Ernest. <i>Franzenius</i>	558	Vincent. <i>Galileus</i>	373
Wolfgang. <i>Franzius</i>	2. 314. 347. 355	Anton. <i>Gallonius</i>	116. 514
Claudius <i>Fraffenius</i>	504	Jo. Jac. <i>Gantepillerius</i>	357
Jo. Christophor. <i>Frauendorfus</i>	609	R. David <i>Ganz</i>	27. 188
<i>Freculphus</i>	178	Jo. <i>Garnerius</i>	114. 464
Marquardus <i>Freherus</i>	33. 44. 75. 77	Petrus <i>Gassendus</i>	74. 278
	503 sq. 509. 531. sq.	Thom. <i>Gatakerus</i>	322. 351. 372
Paulus <i>Freherus</i>	631	Bartholom. <i>Guvantus</i>	105. 112
Jo. <i>Freinshemius</i>	349. 586	Paganinus <i>Gaudentius</i>	26. 106. sq.
Carol. <i>du Fresne</i> , <i>Dominus du Cange</i>			112. 307
143. 162. 170. 303. 377. 441. 538		T t t t	Gil.

INDEX

Gilbert, <i>Gaulminus</i>	22. 31. 217. 423	Theod. <i>Gibellinus</i> f. Matth. <i>Gabe-</i>	
Pomp. <i>Gauricus</i>	49. 191	<i>linus</i>	447
Leonhard, <i>Guntrichius</i>	252	Edmundus <i>Gibson</i>	142
Alardus <i>Gazaus</i>	363	Paul, Christian, <i>Gilbertus</i>	645
Mich. <i>Geddesius</i>	474	Victor <i>Giselinus</i>	191
Martin, <i>Geierus</i>	28. 107. 364. 656.	Joa. <i>Glandorpinus</i>	610
Aulus <i>Gellius</i>	500	Josua <i>Glamvillius</i>	501
Robertus <i>Gellus</i>	289	<i>Glassius</i>	444
Cornel <i>Gemma</i>	429	<i>Glycas</i>	191
Ludov. Le <i>Gendre</i>	33	Mich. <i>Glyca</i>	176. 277
Jo. <i>Genesius</i>	174	Jac. <i>Goarus</i>	106. 112. 145. 172. 174.
Gilbertus <i>Genebrardus</i>	183. 190. 310	305. 334. 375. 389. 395. 406. 408	
<i>Gennadius</i>	402	Godfrid <i>Viterbiensis</i>	178
Albericus <i>Gentilis</i>	47. 501. 547. 591	Wilh. <i>Goëree</i>	8. 285. 478. 649
	646	Jac. <i>Gatten</i>	III. 378. 380. 382. 405.
Scipio <i>Gentilis</i>	487		623
<i>Georgius Alexandrinus</i>	171	Georg. <i>Gæzius</i>	370
<i>Georgius</i>	171. 174. 191	Georg. <i>Henr. Gæzius</i>	266. 335. 370.
<i>Georgius Venetus</i>	188		466. 661
Jo. <i>Gerbasius</i>	115. 594	Jo. Melchior <i>Gæzius</i>	596
Ni. <i>Gerbelius</i>	42. 142	Melchior <i>Goldastus</i>	33. 368. 371.
Christian. <i>Gerber</i>	374		408. 446
Gottlieb <i>Gerbardus</i>	427	Jac. <i>Golius</i>	434
Jo. <i>Gerbardus</i>	319. 444. 595	Hubert. <i>Golzius</i>	241. 536. sq. 610
Jo. Ernest. <i>Gerbardus</i>	317	Thom. <i>Goodwinus</i>	15. 22. 58
Simon Dieteric. <i>Gerkens</i>	289	Theodor. <i>Gorallus</i> f. Jo. <i>Clericus</i>	657
<i>Germanus Patriarcha</i>	360	Jac. <i>Gordonus</i>	188. sq.
Angelus <i>Geropoldus</i>	657	Abraham. <i>Gorlaus</i>	36. 241. 537. 570.
Christian. <i>Gerson</i>	4		610
Jo. <i>Gerson</i>	411. 430	Dionysius <i>Gothofredus</i>	67
R. <i>Gerson</i>	187	Jac. <i>Gothofredus</i> f. <i>Pacidius</i>	109. 113.
<i>Gervasius</i>	384. 472	145. 303. 307. 314. 330. 444. 500.	
P. <i>Geslinus</i>	146	527. 567. 621	
Conrad. <i>Gesnerus</i>	357. 587	Frid. Gotthard, <i>Gotterns</i>	574
Casp. <i>Gevarcius</i>	68. 418	<i>Goulartius</i>	363
Jac. <i>Geussius</i>	350. 384. 416	Jac. <i>Gousserus</i>	603
Hieron. <i>Gbilinus</i>	57	<i>Gouzanus</i> S. J.	19
			Jo.

SCRIPTORUM.

Jo. Ernest, <i>Grabinus</i>	454	Jo. Frider. <i>Gronovius</i>	48. 491. 543*
Georg. <i>Grabow</i>	344		545. 583. sq. 619. 638
<i>Graci</i>	192	Laurentius Theodor. <i>Gronovius</i>	143
Jo. Georg. <i>Gravius</i>	55. 68. 151. 157.	Jo. Valentin. <i>Grosgebauer</i>	16. 22. 398
	297. 311. 337. 344. sq. 510. 523. 542	Robertus <i>Grossetest</i>	504
<i>Grainallius</i>	159	Hugo <i>Grotius</i>	18. 251. 277. 312. 325.
Jo. G. <i>Grambfius</i>	616		349. 352. 376. 385. sq. 393. sqq.
<i>Grancolasius</i>	397		400. 406. 439. 446. 505
Jo. Francisc. <i>Grandis</i>	250	Nic. <i>Grucbins</i>	69. 508
Jac. <i>Grandius</i>	568	Janus <i>Gruterus</i>	62. 65. 374
Francisc. Maria <i>Grapaldus</i>	648	Christian. <i>Grypbins</i>	476
Zacharias <i>Grapins</i>	3. 383	Andreas <i>Grypbins</i>	659
Ignatius Hyacinthus Ancat <i>de Gra-</i>		David <i>Gsellius</i>	347
<i>veson</i>	189	<i>Gualperus</i>	189
Dominicus <i>Gravina</i> Neapolit.	274	M. <i>Gvazzus</i>	ibid.
Jo. <i>Gravius</i>	130. 664	Marqvardus <i>Gudius</i>	389. 664
Cosmus <i>Grazinus</i>	639	Jo. <i>Gvencbaldus</i>	656
Georg. Sigismund. <i>Greenius</i>	435	Du <i>Gvetus</i>	361
Theodor. <i>Graza</i>	49	Nicol. <i>Gvibertus</i>	651
Gregorius Papa f. Magnus	303. 347.	Claudius <i>Gvichardus</i>	655
	371. 397. 587	Martin. <i>de Gvichardo</i>	556
Jo. <i>Gregorius</i>	304. 369. 374. 409. 608	Carol. <i>Gvietus</i>	113. 328. 398
<i>Gregorius</i> Tholofanus	522. 529	Melchior <i>Gvillandinus</i>	625
<i>Gregorius</i> Turonensis	434	Jun. <i>Gvilelmus</i>	64. 487
Andreas Mullerus <i>Greifenbagius</i>	30.	<i>Gvilletorius</i>	35. 486
	247. 628	<i>Gvivotus</i>	635
Joseph. <i>Grelotius</i>	163	Josephus <i>Gvovis</i>	641
Jac. <i>Gretserus</i>	115. sq. 327. 333. 318.	Christian. <i>Gvil. Gvovius</i>	4
	341. 366. 370. 396. 407. sq.	Nic. Hieron. <i>Gvundlingius</i>	658
	411. 439. 514. 658	Wolfgang. <i>Gvundlingius</i>	106. 363.
Nehemias <i>Grew</i>	283. 432		461. 475. 643
Dan. <i>Griebnerus</i>	334	Jo. <i>Guntberus</i>	457
Gabr. <i>Grædeckius</i>	24. 315. 426. 637.	Nic. <i>Gürtlerus</i>	30. 430
	644	Tobias <i>Gutbberletus</i>	240. 297. 453.
Jo. <i>Groningius</i>	531		576. 644
Jacobus <i>Gronovius</i> , Jo. Friderici F. 2.		Jac. <i>Gutberius</i>	72. 78. 268. 294. 345.
	36. 135. 150. 241. 525. 542. 545. 651		352. sqq. 361. 365. sq. 451. sq. 480. 657

INDEX

Jo. Lazarus <i>Gutierius</i>	433	Jo. Baptista <i>Hausenius</i>	72. 434
Jo. <i>Guttenbergius</i>	632	Herm. ab <i>Hardt</i> 3. 22. 25. 382.	411. 435
Petrus <i>Gyllius</i>	45. 133. 143. 163	Jo. Gottlieb <i>Hardius</i>	575
Lilius <i>Gyraldus</i> 63. 241. 253. 256.		Jo. <i>Harduinus</i> 27. 183. 189. 312. 343.	
280. 321. 324. 352. 627. 655		seq. 380. 382. 400. 436. 534. 536.	seq.
Lilius <i>Gregorius Gyraldus</i> 47. 66.	549	<i>Harmenopulus</i>	392
H.		<i>Harpocraton</i>	506
Isaacus <i>Habertus</i> 106. III. seq. 470.	seq.	Jac. <i>Harringtonus</i>	502
Paulus <i>Hachenbergius</i> 32. 141. 254.	539	Christof. <i>Hartknochius</i>	141. 255
Georg. <i>Hackerwillius</i> 589. 635. 646		Philip. Jac. <i>Hartmannus</i> , f. <i>Scleran-</i>	
<i>Hackius</i>	509	<i>drus</i> 326. 360. seq. 406. 413. 479	
Theodor. <i>Hackspanius</i>	276. 370	Dan. <i>Hartnaccius</i>	128. 183
Jo. Henricus <i>Hanerus</i>	370	Jo. <i>Hartungus</i>	63
Matthias <i>Hafenrefferus</i>	285	Henr. <i>Harvillaus</i>	189
Epiphanius <i>Hagiopolita</i>	23. 127	Martin. <i>Hassen</i>	560
Petrus <i>Hagnelonus</i>	49	Mich. <i>Havemannus</i>	595. sq.
Henr. <i>Habnius</i>	22	Jo. Sigismund. ab <i>Haunold</i>	536
Jo. Jac. <i>Hainlinus</i>	190	Jo. Vergerius de <i>Haurance</i> , f. <i>Petrus</i>	
Jac. <i>Hainlinus</i>	189	<i>Aurelius</i>	395
Hadrian. van <i>Halen</i>	546	Jo. Baptista. <i>Hautinus</i> f. <i>Altinus</i>	172
<i>Hallensium Observationes selectæ</i> 151		Jo. Paul. <i>Hebenstreitius</i>	539
153. 237. 371. 420. 428. 459		<i>Hecatæus</i>	242
Joseph. <i>Hall</i>	602	<i>Hecquetus</i>	410
Francisc. <i>Hallierius</i>	469. 471	Francisc. <i>Hedelinus</i>	646
Georg. <i>Hamartolus</i>	175. 331	Benjamin <i>Hederich</i>	489
Jo. Baptista du <i>Hamel</i>	621	<i>Heideggerus</i>	558. 587. 605
Hermannus <i>Hamelmannus</i>	401	Christoph. <i>Heidmannus</i>	128
Justus Frideric. <i>Hamerikius</i>	426	Jo. Craft <i>Heigelius</i>	661
Henr. <i>Hammondus</i> 115. 386. 388. 390		Jac. <i>Heilbrunnerus</i>	319. 412
395. 456		Jo. Michael <i>Heineccius</i> 33. 324. 327.	
Martinus <i>Hanckius</i>	57. 157. 163	329. 410. 469. 570	
Philipp. Ludov. <i>Hanneckenius</i> 516.	524. 653	Dan. <i>Heinsius</i>	276. 437
Jo. <i>Hänborst</i>	59	Jo. Frid. <i>Hekelius</i>	486
<i>Hannon</i>	133	Jo. <i>Held</i>	26. 616
			<i>Heli-</i>

SCRIPTORUM.

<i>Helinandus</i>	179	Jo. Georg. <i>Herwartus</i>	188
Jo. Jac. <i>Hellerus</i>	45. 260. 295	Anton. <i>Gunther. Hesbadius</i>	424
<i>Helmoldus</i>	254	<i>Hesiodus</i>	242
Christoph. <i>Helvicus</i>	183. 188. 479	Georg. <i>Hessus</i>	327
Christian <i>Helwich</i>	33	<i>Hesyebius Illustrius</i>	162. 619.
Hippolitus <i>Helyotus</i>	474	<i>Hesyebius</i>	192
Claudius <i>Hemereus</i>	618	Jo. Leonhard. <i>Heubnerus</i>	617
<i>Hemsterbusius</i>	565	Jo. <i>Hevelius</i>	189
Christoph <i>Hendreich</i>	31. sq. 485	Christoph. August. <i>Heumannus</i>	567
Petrus <i>Hendreich</i>	44. 143. 153	Caspar. <i>Heunischius</i>	286
Jo. <i>Henelius</i>	437	Georg. <i>Hiccius</i>	344. 439. 519. 528
Nic. <i>Henelius</i>	141		539. 576. 615
Jo. <i>Henichius</i>	405	Jo. Henr. <i>Hildeggerus</i>	408
Ludov. <i>Hennepinus</i>	17. 597	Jola <i>Hiero</i>	356
Jo. <i>Hemmingius</i>	565. 653	<i>Hierocles</i>	144. 276
Henningius <i>Henningus</i>	364	S. <i>Hieronymus</i> III. 126. 167. 177. 188.	
Henr. Christian. <i>Henninius</i>	75. 499		371. 458
D. <i>Henrio</i>	437. sq.	<i>Hieronymus a sancta fide</i>	188
Gottfridus <i>Henschenius</i>	273	Q. Julius <i>Hilarion</i>	178. 191
<i>Heraclides Ponticus</i>	293	Henric. <i>Hilarius</i>	218
Defiderius <i>Heraldus</i>	299. 362. 506.	Frid. <i>Hildebrandus</i>	59. 188
	597	Jac. <i>Hildebrandus</i>	115. sq. 306
Bartholomæus <i>Herbelotus</i>	30. 130.	Joachimus <i>Hildebrandus</i>	9. 104. 111.
	483		114. 327. 360. seq. 377. seq. 380.
Valerius <i>Herbergerus</i>	359		389. 399. 406. 474. 591. 607. 658
Jo. <i>Herbinius</i>	116. 664	Edo <i>Hildericus</i>	479
Hermannus <i>Contractus</i>	178. 188	Matthæus <i>Hillerus</i>	356. 560. 613
<i>Hermantius</i>	474. 476	Paul. Christian. <i>Hilfcherus</i>	333. 344.
<i>Hermias</i> f. Orpheus	278. 429		374. 661
<i>Hermolaus</i>	132	Thom. <i>Hind</i>	34
<i>Hero</i>	547. 453	Abraham <i>Hinkelmannus</i>	237. 244.
<i>Herodianus</i>	268		278. 338
<i>Herodotus</i>	252. 289. 291. 349. 353	<i>Hipparchus</i> Stagirita	235
Jo. Basilius <i>Heroldus</i>	141	<i>Hippocrates</i>	383. 428
Jac. <i>Herrenschmidius</i>	322. 332. 654	<i>Hippolytus</i> Thebanus	165. 175. 343
Jo. Nic. <i>Hertius</i>	33. 141. 519	<i>Hiraltus</i>	626
Nicol. <i>Hertius</i>	479	Gabriel Philipp. <i>de la Hire</i>	188

INDEX

<i>Hirtius</i>	548	Stanislaus <i>Hofius</i>	301. 333. 338. 395
<i>Histoire des ouvrages des savans</i>	541		408
<i>Historia operum Eruditorum</i>	651	Sigismundus <i>Hofmannus</i>	107. 110
Melchior <i>Hittorpius</i>	105. 397	Rudolphus <i>Hospinianus</i>	275. 306.
<i>Hobbesius</i>	269		309. 327. 412
Henr. Christian. <i>Hochmannus</i>	593	Anton. <i>Hotomannus</i>	74
Andreas Adamus <i>Hochsteterus</i>	25.	David <i>Hottingerus</i>	542
	231. 315	Jo. Henr. <i>Hottingerus</i>	4. 8. 15. 28.
Humfredus <i>Hodius</i>	26. 448		245. 268. 317. 319. 326. 328. 339.
Gvilh. <i>Hælius</i>	189		362. 364. sq. 387. 397. 505. 521.
Paul. Christian. <i>Hæpfnerus</i>	32. 34.		532. 629. 656
	38	Jo. Jac. <i>Hottingerus</i>	405
Theodor. <i>Hæpingius</i>	555	Anton. <i>Hottomannus</i>	591
David <i>Hæschelius</i>	132	Francisc. <i>Hottomannus</i>	55. 70. 446
Dan. <i>Hofmannus</i>	596		seq. 591
Jo. Jac. <i>Hofmannus</i>	68. 139. 190	Henricus <i>Houtingius</i>	315
Sebast. <i>Hoffmeisterus</i>	455	Hadr. <i>Hoyeynus</i>	25. 477
Petrus <i>Holmius</i>	625	Henr. <i>Howard</i>	431
Lucas <i>Holstenius</i>	46. 71. 114. 126.	Zacharias <i>Huberus</i>	528
	132. 139. 140. 144. 151. 154.	Jo. <i>Hubnerus</i>	138. 140
	395. 473. 627	Jo. <i>Hudsonus</i>	2. 130. 133
Casp. <i>Hombergus</i>	375	Petrus Dan. <i>Huetius</i>	29. 231. 246.
Jo. Joach. <i>Homborgius</i>	332. 335. 410		249. 279. 349. 353. 359. 398. 450.
<i>Homerus</i>	367. 587		550
<i>Honorius Augustodunensis</i>	104.	Hermannus <i>Hugo</i>	526. 548. 625
	398. 566	Jac. <i>Hugo</i>	151
Julius <i>Honorius</i>	135. 562	Ludovic. <i>Hugo</i>	475
<i>Hooperus</i>	235	Hugo <i>Verdunensis</i>	178
Jo. <i>Hoornbeckius</i>	104. 319. 325. 361.	Pompejus <i>Hugonius</i>	160
	sq. 364. 369. 377. 386. 405. 410.	Jo. <i>Hulfemannus</i>	457
	447	Anton. <i>Hulfus</i>	245
<i>Horapollo</i>	30. 629	Henric. <i>Hulfus</i>	360
<i>Horatius</i>	318	Paul. <i>Hulfus</i>	597. sq.
Henr. <i>Horchius</i>	186. 347. 372	Nic. <i>Hunnius</i>	108
Georg. <i>Hornius</i>	188	Briffonius <i>Hydeus</i>	251
Herm. <i>van der Horst</i>	362	Th. <i>Hydeus</i>	5. 23. 27. 31. 127. 129. 239.
Philippus <i>Horstius</i>	330		244. 250. 291. 322. 376. 636. 638
			Hygi-

SCRIPTORUM.

<i>Hyginus Grammaticus</i>	75. 252.	<i>Johannes Antiochenus</i>	169
	576. 609	<i>Johannes Biclariensis Abbas</i>	168. 177
<i>Andreas Hyperius</i>	602	<i>Johannes Grammaticus Gazeus</i>	135
I.		<i>Conrad. Jobrenus</i>	358
<i>Jablonskius</i>	19	<i>Claudius Jolius</i>	114. 329.
<i>En Jacob</i>	4	<i>Jonus Aurelianus</i>	109. 390. 408.
<i>Oligerus Jacobæus</i>	542		601
<i>Julius Jacobinus</i>	610	<i>Jo. Jonsenius, s. Jonsius</i>	350. 486. 608
<i>R. Jacobus bar Ascher</i>	6	<i>Jq. Jonsionus</i>	24. 47. 188. 308. 321
<i>Jo. Dan. Jacobus</i>	482	<i>Jornandus</i>	178. 657
<i>Desiderius Jacotius</i>	51	<i>R. Joseph. ben Abraham</i>	315
<i>Jo. Wolfg. Jæger</i>	497	<i>R. Joseph. Caro</i>	409
<i>Basilius Jalimbacensis</i>	144	<i>Flavius Josephus</i>	2. 190. 192. 283.
<i>Jamblicus</i>	237. 275. 278		314. 316
<i>Cornel. Jansonius</i>	189. 612	<i>Jo. Josephus de S. Theresia</i>	18
<i>Isaac. Jaquelotus</i>	432. 504	<i>Jouet</i>	250
<i>R. Isaac s. Jarchius</i>	2. 12. 13	<i>Journal litteraire</i>	478
<i>R. Jason Nofen.</i>	187	<i>Iphicrates</i>	546
<i>Casp. Jbannes de Segovia y Peralta</i>	116. 264	<i>Irenæus</i>	242. 325. 337
<i>Idatius Lemovicensis</i>	168. 177	<i>Joseph. Bar Isachar</i>	12
<i>Nobilis Idrisius</i>	129	<i>Isefius</i>	323
<i>Robert. Jenkinus</i>	458	<i>Isidorus Characenus</i>	133
<i>Jesseus sive Tesseus</i>	388	<i>Isidorus Hispalensis</i>	104. 178. 191.
<i>Ignatius</i>	325		277. 328. 397. 422
<i>Carol. Joseph. Imbonatus</i>	534	<i>Jo. Christian. Iterus</i>	525. 619
<i>Melchior Inchoferus</i>	304. 501	<i>Gottfr. Nic. Itzigius</i>	314
<i>Jo. de Indagine</i>	411	<i>Thom. Itzigius</i>	341. 383. 396. 410.
<i>Gvil. Insulanus</i>	633		433 596
<i>Interpretæ ad Levitici XXIII. &</i>		<i>Sepher Juchasin</i>	179
Num. X.	315	<i>Leo Jude</i>	600
— — — ad Lucam	312	<i>S. Julianus</i>	188. 191
— — — ad Acta	295. 297	<i>Julianus Archiepiscop. Toletanus</i>	192
— — — ad Coloss.	313	<i>Julius Africanus</i>	165
— — — ad tractat. Talmud.		<i>Jac. Junck</i>	330
<i>Rosch Haschanah</i>	315	<i>Christian Junckerus</i>	33 141. sq. 320.
— — — ad Plinii Epist.	300		531. 541. 621
<i>P. Jobertus</i>	531		Go-

INDEX

Godofr. <i>Jungermannius</i>	29	H. <i>Kitschius</i>	569
Francisc. <i>Junius</i>	257.531.551.618	Henr. <i>Klausing</i>	419
Hadrianus <i>Junius</i>	64.74.254.374.	Florianus <i>Klepperbein</i>	626
	416.513.586.631	Casp. <i>Klockius</i>	522
<i>Jo Carnotensis</i>	104	Steph. <i>Klozius</i>	231
Petrus <i>Jurieu</i>	9.22.108.249.282.	Northonus <i>Knatchbullus</i>	7.389
	359.434	David <i>Knibbe</i>	431
<i>Justellus</i>	145.303.396.459	Stanislaus <i>Kobierzykius</i>	74.646
<i>Justinus</i>	427	Cornelius <i>Dieteric, Koch</i>	534
———Martyr.	325.360.379.382.	Jo. <i>Koch</i>	480
	399	Matthias Georg <i>Kaenigi</i>	57
K.		Andr. Ludovic. <i>Kaenigsmannus</i>	337.
Jac. <i>Kapbellius</i>	12		630
Josephus <i>Karon</i>	14	David Henricus <i>Kapkenius</i>	344
Bartholomæus <i>Keckermannus</i>	35.	Jo. Melchior <i>Kaerlein</i>	541
	484.549	Jo. Jac. <i>Komarec</i>	328
Nic. <i>Kæserus Holmiensis</i>	539. seq.	Christian <i>Kortbolt</i>	106.109.300.324
Otto <i>Kegelius</i>	577. sq.		380.395.401.406.558.593
Martinus <i>Kempius</i>	621.654	Moses <i>Kotzensis</i>	12
Basilius <i>Kennet</i>	58	Jo. Casp. <i>Krause</i>	563
Jo. <i>Keplerus</i>	189.295	Jo. Casp. <i>Kregelius</i>	407
Abrah. a <i>Kerkvaad</i>	609	Lombardus <i>Krentsheim</i>	189
Antonin. <i>Kerkoëtius</i>	561	Geo. Nic. <i>Kriegk</i>	583.618
Frid. Ernest. <i>Ketnerus</i>	596	W. Christ. <i>Kriegsmannus</i>	445
Frid. Theophil. <i>Ketnerus</i>	659	Jonas <i>Krumbholtz</i>	447
Meutetus <i>Ketwig</i>	497	Joach. <i>Kubnius</i>	348.351
Jo. Georg <i>Kestenbergius</i>	110.405	Andreas <i>Kunadus</i>	401
Richard. <i>Kidderus</i>	18.246	Kuranidum scriptor	429
David Camius f. <i>Kimchi</i>	2.14	Ludolph. <i>Kusterus</i>	48.321.433.
Jo. <i>Kindlerus</i>	331.344.607		538.622
Henricus <i>Kippingius</i>	26.57.59.155.	L.	
	188.253.292.352.514	Philippus <i>Labbeus</i>	61.76.138.176.
Athanafius <i>Kircherus</i>	22.27. sq. 159.		183. sq. 190.529.632
	244.249.290. sq. 295.322.353.	<i>Labcon</i>	234
	sq. 366.372. sq. 397.635	<i>Laëtantius</i>	192.252
G. Casp. <i>Kirchmaierus</i>	567.586.627	Jac. <i>Laderchius</i>	390
Jo. <i>Kirchmannus</i>	268.487.569.657	Pompon. <i>Latus</i>	451
			Petrus

SCRIPTORUM.

Petrus Lagerlæf	476	Jo. Henr. Lederlinus	30
Jo. Lalamanus	50. 74	Sam. Lee	23. 285. 559
Petrus Lambecius	47. 188. 251. 329.	Christoph. Lehmannus	516. 540
	389. 408. 496. 555	David Theodof. Lehmannus	568
Lambertus	178	Gottfr. Wilhelm Leibnitzius	32. 1q.
Frid. Adolph. Lampe	373. 560		239. 318. 638
Lampridius	300. 428	Leibradus	387
Bernhard. Lamy	22. 127. 286. 312.	Esaïas Leichfelderus	57
	532	Jo. Lelandus	631
Lanfrancus	414	Levinus Lemnius	356. 635
Jo. Langbænius	269	Stephanus Lemonius	406
Jo. Langius	424. 588. 624. 631. 650	Jo. à Lent	21. 246. 505
Wilh. Langius	74. 190	Cyriacus Lentulus	60
Philipp. Landsbergius	188	Leo Grammaticus	174
Thom. Lanfius	320. 618	Jac. Juda Leo f. Ari	4. 23. 283
Joseph. Lanzanus	584. 589. 652.	Leo Mutinensis	313
	659	Jo. Christoph. Leonbardus	557
Matthæus Larroquanus	388. 395.	Jac. Leonitius	288
	399. 405. 459	Paul Leopardus	64. 639
Jo. Laficius	256. 268	Petrus Lescaloperius	231
Vincentius Johannes Lafianosa	535	Greg. Leti	401
Herm. Latherus	524	R. Levi	188
Latinus Latinus	460. 508	Levi ben Gerson	2. 12
Jo. Launojus	115. sq. 274. sq. 329.	Leunclavius	145. 176
	338. 388. 401. 406. 594. 618	Jo. Leusdenius	15. 26. 283. 505. 532
Jo. Laurenbergius	42. 142	Reales Staats- und Zeitungs- Lexi- con	140
Petrus Laurenbergius	188	Melchior Leydeckerus	15. 283. 383.
Joseph. Laurentius	45. 47. -- 50.		386. sq. 478. sq. 481. 503
	52. sq. 59. 162. 304. sq. 307. 381.	Libanius	331. 650
	485. 546. 579. sq. 621	Fortunius Licetus	66. 570. 663
Hieron. Laurettus	359	Conrad. à Lichtenau	179
Jac. Laurus	157	Licinnius Magnus	169
Hieron. Christoph. Lauterbachius	335. 338	Michaël Liebetanzius	288. 427
Sam. Frid. Lauterbachius	661	Jo. Lightfootus	2. sq. 7. 9. 127. 188.
Wolfgang. Lazius	33. 44. 55. 162.		285. 311. 313. 343. 362. 372. 386.
	162. 189		388. sq. 447. 559
Jac. Ledarcbius	113	U u u u	Pyr-

INDEX

Pyrrhus <i>Ligorius</i>	55.157.652	Franciscus <i>Lopes</i>	17
Philipp. à <i>Limborch</i>	504.511	Henr. <i>Lord</i>	31
Jo. <i>Limnaeus</i>	618	Matthæus <i>Lorroquanus</i>	368.446
Henr. <i>Linckens</i>	306	Nic. <i>Lloydius</i>	139
Erpoldus <i>Lindenbrogius</i>	33	Henr. <i>Lubbert</i>	108
Frid. <i>Lindenbrogius</i>	33.339.439	Eilhard. <i>Lubinus</i>	242
	494.517	Anton. <i>de Luca</i>	618
Henr. <i>Lindenbrogius</i>	280.436.607	Jo. Baptista <i>de Luca</i>	465
Christian. <i>Lindnerus</i>	627	Frid. <i>Lucas</i>	254.618
Nic. <i>Linugby</i>	364	Paul. <i>Lucas</i>	434
Martin. <i>Lipenius</i>	77.254.330.495.	<i>Lucianus</i>	351.368.450.644
	525.635	Jo. <i>Lucidus</i>	189
R. <i>Lipmann</i>	187	Jo. Jac. <i>Luckius</i>	540
<i>Lipmann Levi Haler</i>	284	<i>Lucretius</i>	421
Jom Tobh <i>Lipmannus</i>	4	Jobus <i>Ludolphus</i>	109.244.302.
Justus <i>Lipsius</i>	56.72.75.152.155.		325.353.384.397.629
162.280.291. seq. 295.381.514.		Christian. <i>Ludovici</i>	308.316.435.
578.624.641			505.522
Vincent. <i>Livinensis</i>	191	Gottfr. <i>Ludovici</i>	334.370
T. <i>Livius</i>	269.566	Jo. Petrus <i>Ludovicus</i>	141.256.319.
Casp. <i>Loartes</i>	409		447.540.619
Jac. <i>Lobbetius</i>	114.305	Francisc. <i>Luisfnus</i>	64
Henric. <i>Lord</i>	251	Dan. <i>Lundius</i>	409
Jac. Nic. <i>Loënsis</i>	64.256	Jo. <i>Lundius</i>	9.283.286.347.370.
Christian. Wilhelm. <i>Læfcherus</i>	527		447
Casp. <i>Læfcherus</i>	421	Christian. <i>Lupus</i>	407.558
Jo. C. <i>Læfcherus</i>	360	<i>Lupus Ferrariensis</i>	408
Valentin. Ern. <i>Læfcherus</i>	323.434.	D. Martin. <i>Lutherus</i>	189.268.275.
	534		441.474.615
Simeon <i>Logethetes</i>	174	Joachim. <i>Lutkemannus</i>	376
<i>Lombardus</i>	189	R. Simon <i>Luzzatns</i>	16
Jo. <i>Lomeierus</i>	323.349.352.361.	Conr. <i>Lycosthenes</i>	429
	387.482.641	Thom. <i>Lydias</i>	322
Christian. Severin. <i>Longomontanus</i>	189	Thom. <i>Lydiatus</i>	190.556
Georgius <i>Longus</i>	569	Jacobus <i>Lydius</i>	26.398.435.546.
Wilh. à <i>Loon</i>	518		641
		<i>Lyrannus</i>	188

SCRIPTORUM.

M.			
<i>M. N. H. Sinceri</i>	Catholici aufrichti- ge Vorstellung und Abbildung der Passions- und Fasten-Ans- sicht in der R. Cath. Kirchen 335		
<i>Jo. Mabillonius</i>	110. 116. 270. 329. 341. 366. 369. 378. 389. 397. 401. 415. 566. 570. 601. 625. 664		
<i>Jo. Macarius</i>	433. 571	<i>Malderus</i>	414
<i>Anton. Macedo</i>	116. 261	<i>Jo. Maldonatus</i>	312. 407
<i>Nic. Machiavellus</i>	488	<i>Bernardus à Mallincrot</i>	627. 631
<i>Edmundus Macles</i>	182	<i>Thom. Malvenda</i>	190
<i>Macrobius</i>	150. 252. 353. 588	<i>Troilus Malvezius</i>	273
<i>Carol. Macrus</i>	103. 363	<i>Constantin. Manasses</i>	177
<i>Dominicus Macrus</i>	103. 363	<i>Lzlius Mancinus</i>	504
<i>Jo. Henr. Maderus</i>	556	<i>Mandelslojus</i>	327
<i>Joach. Jo. Maderus</i>	75. 594. 496. 624	<i>J. Manelphus</i>	580
<i>Bernhardin. Maffejus</i>	73	<i>Manetho</i>	165
<i>Paul. Alexand. Maffeus</i>	73. 241. 269. 650	<i>Aldus Manutius</i>	66. 374. 633
<i>Hieron. Magius</i>	63. 151. 374. 514. 637	<i>Aldus Manutius Pauli F.</i>	49. 64. 73. 528
<i>Magnus Senonensis</i>	387	<i>Paulus Manutius</i>	55. 65. seq. 69. 491. 497. 508
<i>Georg Frid. Magnus</i>	290. 631	<i>Anton. à Mara s. Elias Schneegassius</i>	596
<i>Michael Maier</i>	629	<i>Ludovic. Maraccius</i>	385. 408. 440
<i>Maillettus</i>	285	<i>Joseph. Maria Maraviglia</i>	416
<i>Moses Maimonides</i>	3. 4. 6. 12. 14. 21. 23. 24. 25. 26. 190. 246. 277. 283. 308. 309. 313. 317. 347. 348. 409. 430. 435. 617	<i>Petrus de Marca</i>	140. 443. 446. 458
<i>Sim. Majolus</i>	273. 588	<i>Ammianus Marcellinus</i>	291
<i>Jo. Dan. Major</i>	136. 358. 661	<i>Christoph. Marcellus</i>	105. 112. 274
<i>M. Anton. Majoragius</i>	491	<i>Jo. Marcianus</i>	126. 612
<i>Jo. Burchard. Majus</i>	340	<i>Marcianus</i>	133
<i>Jo. Henr. Majus Fil.</i>	246. 317. 355. 449. 584	<i>Theodor. Marcilius</i>	330
<i>Jo. Malala</i>	169. 649	<i>Jo. Marckius</i>	349. 361. 406
		<i>Mr. de la Mare</i>	525. 648
		<i>Sam. Maresius</i>	412
		<i>Anton. Margarita</i>	16
		<i>Jo. Mariana</i>	140
		<i>Andreas Marianus</i>	158
		<i>Marianus Scotus</i>	178
		<i>Marinus</i>	313
		<i>Agofilus Mariscottus Bononiensis</i>	66. 75. 564
		<i>Marius Maximus</i>	178
		<i>Marius Aventicensis</i>	ibid.
			Bar-

INDEX

Bartholom. <i>Marlianus</i>	70. 156. 489.	Rabanus <i>Maurus</i>	191. 277
	555	Lucius <i>Maurus</i>	158
Mich. <i>Marolleſius</i>	556	Philipp. Jac. <i>Maſſacius</i>	322. 436. 506
Gabr. <i>Marquardus</i>	595. 661	Maximus <i>Peloponeſius</i>	Hiero-Mo-
Ludovicus <i>Marraccius</i>	244	nachus	402
Caeleſtinus à Monte <i>Marſanno</i>	377	Maximus <i>Monachus</i>	191
Jo. <i>Marſhamus</i>	28. 182. 282. 307. 310.	Valerius <i>Maximus</i>	318
	322. 347. 423. 504	Christian. Paul. <i>Mayerus</i>	16
Marcus Anton. <i>Marſilius</i>	115	Jo. <i>Mayerus</i>	24
Edmundus <i>Martene</i>	105. 112. 302.	D. Jo. <i>Fridericus Mayerus</i>	334. 337.
	303. 306. 368. 376. 377. 386. 387. 388.		338. 340. 342. 374. 387. 391. 412.
	389. 390. 391. 394. 395. 396. 397. 399.		415. 454. 458. 465. 471. 496. 511.
	400. 406. 475.		575. 596. 603
Sam. <i>Martbanus</i>	359	Jo. Anton. <i>Mediobarbus</i>	536
Floravantus <i>Martinellus</i>	161	Franciſc. <i>Mediobarbus</i>	537
Raimund. <i>Martini</i>	245. 247	Joſeph. <i>Medus</i>	305. 612
Martinus <i>Martinius</i>	635	Rudolph. <i>Martin. Meelfubrerus</i>	617
<i>Martinus</i> Polonus	179	Jan. <i>Gvil. Meelius</i>	578
Petrus <i>Martyr</i>	21	Petrus <i>Megerlinus</i>	190
<i>Martyrologium Romanum</i>	191	Henr. <i>Meibomius</i>	33. 141. 150. 255.
Vignolius <i>Marvillius</i>	338. 421. 501.		413
	573. 580	Jo. Henr. <i>Meibomius</i>	33. 49. 435. 512.
Henr. <i>Mascampius</i>	189		586. 623
Jac. <i>Maſenius</i>	34. 58	Marcus <i>Meibomius</i>	33. 78. 373.
Andreas <i>Maſius</i>	127. 307. 313. 384		375. 549
Hector <i>Gottfr. Maſius</i>	254. 290. 572	David <i>Meier</i>	108
<i>Maſſeus</i>	437	Gebhard <i>Theodor. Meier</i>	110. 386.
Jo. <i>Maſſon</i>	85. 295. 445. 493		462. 654
Gerhardus <i>van Maſtricht</i>	114. 390	Gerhard. <i>Meierus</i>	279
Hieron. <i>Matranga</i>	619	Joach. <i>Meierus</i>	499
Christian <i>Matthias</i>	189	Balthaſar <i>Meiſacrus</i>	374
Anton. <i>Matthæus</i>	497	Jo. <i>Meiſnerus</i>	111
<i>Matthiolus</i>	625	Conrad. <i>Mel</i>	21. 190. 283
Jo. <i>Marii Mattius</i>	66	Pompon. <i>Mela</i>	135
<i>Maundrellus</i>	128	<i>Melampas</i>	423
Martinus <i>Mauritius</i>	27. 428. 470.	Philipp. <i>Melancthon</i>	189. 506
	560	<i>Meletius</i>	191. 402
<i>Mauritius Senonenſis</i>	396. ſq.	Me-	

SCRIPTURUM.

<i>Melissus</i>	236	Gerardus <i>Mefanus</i>	333. 377
Jac. a <i>Mellen</i>	408. 540. 661	M. Valerius <i>Messala</i>	609
Benedict. <i>Mellinus</i>	154	Walo. <i>Messalinus</i> f. al. Salmastius	454.
<i>Memoires pour l' Histoire des Sciences</i>	318		426
<i>Memoria Trevoltinae</i> 61. 234. 244.		Volusius <i>Metianus</i>	77
250. 254. 286. 381. 406. 420. 425.		<i>Metellus Tegerenseensis</i>	318
428. 443. 475. 491. 539. 588		<i>Methodius</i>	332
Egidius <i>Menagius</i> 136. 295. 300.		Theodor. <i>Metochita</i>	176
314. 321. 332. 373. 645		<i>Metrodorus</i>	191
<i>Menander</i>	439	Johannes <i>Meursius</i> 35. 43. 199. 50.	
Hugo <i>Menardus</i> 324. 332. 334.		51. 52. 53. 74. 143. 153. 208. 295. 311.	
338. 339. 340. 360. 363. 368. 376. 384.		314. 320. 321. 322. 323. 325. 345. 349.	
387. 389. 390. 394. 395. 405. 406.		355. 404. 436. 485. 506. 509. 565.	
<i>Menasseh ben Israel</i> 16. seq. 22. 28.		589. 619. 638. 656	
	408. 474	Jo. <i>Meursius</i> F. 355. 374. 496. 607	
	277. 431	Jo. Gerhardus <i>Meuschen</i>	429
<i>Menetrius</i>	639. 643. seq.	Jo. de <i>Mey</i>	356. 358
Claud. Francisc. <i>Menetrius</i>	568.	Jo. <i>Meyerus</i>	309. 600. 617
	640	Matthæus <i>Meyer</i>	160
<i>Menippus</i>	133	Jo. <i>Michaelis</i>	297. 349. 570
Luderus <i>Menkenius</i>	593	Jo. <i>Micralius</i>	188. 231
Otto <i>Menkenius</i>	29	<i>Micrologus</i>	104
Jo. Burchardus <i>Menkenius</i>	269	Jac. <i>Middendorpius</i>	618
Jo. Steph. <i>Menochius</i>	15. 478	Jo. Frid. <i>Miegius</i>	435
D. Balthasar <i>Mentzerus</i>	338	Optatus <i>Milevit</i>	301
Gerh. <i>Mercator</i>	188. seq.	Tho. <i>Milles</i> 104. 302. 376. 378. 388.	
Michael <i>Mercatus</i>	159		199. 394. 404
Jo. <i>Mercerius</i>	568. 19.	Jo. <i>Miltonus</i>	481
Nic. <i>Mercerus</i>	67	Julius <i>Minutolus</i>	60. 151. 191.
Josias <i>Mercerus</i>	591	Aubert. <i>Miraeus</i> 57. 113. 144. 146. 167	
Hieron. <i>Mercurialis</i> 49. 68. 578. 580		Jo. Picus <i>Mirandulanus</i>	188
	582. 640	<i>Miscellanea Academ. natura curiosior.</i>	
Jo. Abraham. <i>Merklinus</i>	634		542
Marius <i>Mersennicus</i>	372. 199.	<i>Miscbna</i>	12
D. F. de <i>Merveilleux</i>	138	Maximilian. <i>Misson</i>	664
Gaudentius <i>Merula</i>	66	Jo. Gabriel <i>Mittwoch</i>	334
Paulus <i>Merula</i> 56. 352. 451. 508		Stephan. Andreas <i>Mizlerus</i>	443

INDEX

<i>Modestus</i>	547	Jo. Morinius	4. 110. 277. 331. 368.
Franciscus Modius	53. 64. 556. 591.		388. 392. 394. 396. 402. 403.
	643		414. 428. 445. 471. 494. 511. 534
Georg Mæbius	314. 511	Steph. Morinus	19. 305. 237. 383.
Jo. Mæbius	325. 332. 513		396. 439. 534. 613. 629
Mich. Mæstlinus	190	Bartho. Morisotus	549
Mohamed ben Mohamed Scherifal		Morlierius	539
Edrissi	129	Philipp. Morneau	246. 281. 299.
Augustin. Molart	497		376. 399
Claudius Molinetus	319. 540. 632	Henr. Morus	236. 244. 326. 328.
Carolus Molinaus	446. 547		442
Petrus Molinaus	108. 281. 306. 319.	Thom. Morus	501
	408. 431	Moscovita	192
Molinus	653	Mosellanus	606
Petrus Moll	613	Moses ben Gerson Chapetz	284
Bernard. Ludovicus Mollenbeccius		R. Moses ben Samson	422
	280	R. Moses Gerundensis	190
Andreas Mollerus	297	Georg. Motzenius	374
Dan. Guilhelmus Mollerus	319. sq.	Mich. Mourgues	233
	478. 570. 624	Steph. le Moynes	144. 240. 256. 312.
Jo. Mollerus	425		339. 360. 384. 450
Jo. Joach. Mollerus	370	D. Henr. Mublius	347. 619
Mongaldus	269	Jo. Mullerius	192
Rich. Montacutius	306. 326. 330.	Andreas Mullerus	570
	31. 32. 342. 383. 384. 385. 391. 449. 521	Bernh. Mullerus	290
Benedictus Arias Montanus	8. 127.	Gottfr. Mullerus	356
	188. 283. 285. 531	Frid. Mullerus	28. 650. sq. 656
Anton. Montecatius	486	Henr. Mullerus	312. 376. 602. sq.
Bernhardus de Montfaucon	62. 161.	Jo. Christoph. Mullerus	246
	292. 299. 342. 363. 364. 377. 450. 625.	D. Jo. Mullerus	3. 593
	626. 649	Jo. Sebast. Mullerus	439
Monus	106	Nic. Mullerus	24. 188. 310
Andreas Morellus	297. 486. 530	Petrus Mullerus	562. 570. 593. 594
Guil. Morellius	51	Th. Munckerus	574
Ludov. Morerius	139	Seb. Munsterus	2. 310. 505
Petrus Morestellus	74. 78. 324. 656	Ludov. Anton. Muratorius	115. 116
Moretus	108		145. 290. 301. 441. 496. 603. 658
Morbofius	497. 501		M. An-

SCRIPTORUM.

M. Anton. Muretus	63. 338. 523	Nicetas Choniates	336
Muretus	655	Leonhard. Nicodemus	158
Jo. Musæus	242. 386. 401	Francisc. Nicolai	460
Musonius Philosophus	48	Henricus Nicolai	335. 337. 586
Muffardus	107. 112. 115. 255. 269	Jo. Nicolai	15. 28. sq. 45. 110. 258.
Leo Mutinensis	16. 22		322. 332. 382. 388. 412. 435. 448. 478.
Nic. Mutonus	355		483. 507. 556. 564. 572. 573. 656. 657
N.		Philipp. Nicolai	325
Unschuldige Nachrichten	616	Oligerus Nicolaidas	532
R. Nabasson	187	Guilh. Nicols	628
Pet. Nannius	63	Matthæus Broverius de Niedeck	
Nanzianzenus	332. 380		365. 373. 382. 644. 654
Jo. Nardius	657	Burchard. Niedersedt	44. 143
Famian Nardinus	151. 154. 294	Jo. Bartholdus Niemeierus	404. 469
Mich. Nau	402		595
Jo. Nauclerus	191	Jo. Eusebius Nierembergius	359.
Gabr. Naudaus	545. 587. 622		431
Carolus Neapolis	324. 488	G. H. Nieupoort	58
Nearchus	133	Stephan. Niger	581
Nectarius Patriarcha Hierosol.	392	Francisc. Maria Nigrifolus	625
Joach. Negelein	541	Julius Nigronius	573
Ludolph. Neocorus f. Kusterus de		Jo. Frid. Nilant	574
qvo Lit. K. 48. 321. 546. 552. 619		S. Nilus	330. sq. 350. 437. 589
Cornelius Nepos	165. 307	Augustin. Niphus	72. 418
Joseph. Nerius	66	Nodotus	156
David Nerreterus	250. 345	Ludov. Nonius	140. 536. 580
Azizas Nesepheus	247	Nonnus	424
Dan. Nesselius	582	Gerardus Noodt	491. 543. 609
Israel Nesselius	297	F. Henr. Noris	76. sq. 177. 250. 269.
Nestorianus	169		295. 336. 345. 353. 441. 451. 462. 472.
Casp. Neumannus	357		489. 597
Jo. Georg. Neumannus	428. 455	Notitia dignitatum utriusque Im-	
Claudius Nicasius	240. 251. 268. 373	perii	162
Jo. Nicanus	342	Nova Literaria Hamburgensia	358
Nicephorus Callistus	168. 174. 191. sq.	Nova Literaria Maris Balthici	10.
— — — CPolitanus	192. 218. 331		143. 256. 334. 383
Nicetas	191. sq. 555	Novella Reip. Literariz	231. 286.
			296. 373. 471. 534
			Aloy-

INDEX

Aloyfius Novarinus	110. 330. 344.	Suffridus ab Oosterwyck	632
Novella Reip. Literaria	370. 408. 569	Constantinus Opelius f. Jo. Scheferus	78. 549
Nic. le Nourry	369	H. Opitius	576
Geographia Nubiensis	129	Jo. Henr. Opitius	409
Jodocus Hermannus Nanning	661	Paulus Frid. Opitius	288
Greg. Nyffenus	332. 408	Petr. Opmeer	189
Ulric. Obrechtus	555	David Origanus	188
Julius Obsequens	429	Origenes	191. 299. 337. 361. 363. 383
Observationes selectae	vid. Hallen-	Petrus Orlandus	306
fium &c. Lit. H.		Lud. de Orleans	608
Adolph. Occo	537	Francisc. Orlandus	306. 396
Odiato f. Eduvicon	190	Orosius	135. 191. 295
Odo Camerarensis	104	Paulus Orosius	191
Jo. Oecolampadius	335	Orpheus f. Hermes v. supra	242
Arnoldus Oihenartus	140	Abrah. Ortelius	45. 139. 241. sq.
Jac. Oiselius	537	Jo. Adam. Oslander	44. 307. 317
Seder Olam Rabba	179. 185	Felix Ofius	491. 553
Seder Olam Zutha	179	Jo. Eric. Ostermannus	580
Laurent. Oldbelius	8	Orbo Frisingensis	178
Adamus Olearius	389	Jo. Baptista Ottius	534
Gottfr. Olearius	2. 174. 392. 423	Jo. Henricus Ottius	615
Jo. Augustus Olearius	493	Everhard Otto	253. 493. 641
Jo. Christoph. Olearius	255. 370. 393. 531. 542. 661	Henr. Otto	26
Jo. Gottfr. Olcarius	603	Jo. Henr. Otto 9.	314. sqq. 435. 480. 616. seq. 637
Jo. Olcarius	493	Oudaanus	541
Philip. Olcarius	280	Joach. Oudanus	157
Olenus	367	Bonaventura Overbeckius	151. 159
Lupus d' Oliveto	474	Ovidius	295. 321. 323. 330. 371
Oliverius Olmcad	108	Jo. Ovingeonus	438
Olonus	606	Jac. Ounamus	386
Olympiodorus	259. 623	Guil. Outramus	25. 347. sq.
Magn. Dan. Omeisius	58. 502	Outwardus	372
Onofander	546	Jo. Outrcinus	311. 313. 315. 317. 373
Onufrius	151. 361. 382. 414. 452. 556. 658	Jac.	

SCRIPTORUM.

Jac. <i>Owenus</i>	306	Paul. <i>Pater</i>	632
Jo. <i>Owenus</i>	7. 108. 281. 288. 313.	<i>Paternus</i>	547
	347. 363. 387. 392. 398. 505	Carolus <i>Patinus</i>	50. 60. 251. 434.
Martinus Jac. <i>Owmannus</i>	371		450. 531. 537. 539. 542. 610
<i>Marmora Oxoniensia v. Arundeliana.</i>		Augustinus <i>Patricius</i>	vid. Chri-
P.		stoph. <i>Marcellus.</i>	
Jo. Baptista <i>Pacichellus</i>	565	Francisc. <i>Patricius</i>	75. 552. 622
Lucas <i>Patus</i>	77	Simon <i>Patricius</i>	357
Alexand. Arnold. <i>Pagenstecherus</i>	572	Christ. Frid. <i>Paulinus</i>	512
Anton. <i>Pagi</i>	182. 188. 190. 218. 302.	Christian. Francisc. <i>Paulinus</i>	33.
	312. 330. 391. 441. 489. 492		57. 141. 413
Xantes <i>Pagninus</i>	190	Carolus à S. <i>Paulo</i>	143. 218
Andronicus <i>Paleologus</i>	145	<i>Paulus</i> Apostolus	361
Andr. <i>Palladius</i>	158. 324	<i>Paulus</i> Forosempronienfis	191
Jan. Mellerius <i>Palmerius</i>	64	<i>Paulus</i> à S. <i>Marca</i>	188
Jac. <i>Palmerius</i>	142. 549	<i>Paulus</i> Diaconus	377
Jac. <i>Pamelius</i>	110. 572	<i>Pausanias</i>	33. 142. 269. 299
<i>Pampbus</i>	367	Jo. <i>Pearsonius</i>	218. 324. 326. 363.
Gvido <i>Pancirollus</i>	68. 70. 73. 145.		389. 456. 461
	154. 160. 500. 556. 618. 634	Laurentius <i>Peccenseinius</i>	255
Ostavius <i>Pancirollus</i>	158	Paul. <i>Pedrusus</i>	537
Alphonf. <i>Pandulphus</i>	191	<i>Pelissonius</i>	621
<i>Panodorus</i>	168. 191	Isidorus <i>Pelusiota</i>	191. 296. 299.
Mutius <i>Pansa</i>	246. 622		304. 312
Henr. <i>Pantaleon</i>	189	<i>Pelletierius</i>	560
Petrus <i>Pantinus</i>	512. 560	William <i>Penn</i>	18
Onuphrius <i>Panvinius</i>	65. 69. 70.	<i>Pentateuchus</i> Mosaic.	2
	75. 116. 153. 162. 192. 268. 318.	Steph. <i>de Perac</i>	155
	451. 488. sq. 489. 497. sq. 642	<i>Perdiccas</i>	23. 127. 134
Dan. <i>Papebrochius</i>	113. 218. sq. 270.	Georg. <i>Perdiccas</i>	135
	273. 338	Theodor. <i>Perdiccas</i>	ibid.
David <i>Pareus</i>	188	Petrus <i>Percegrinus</i>	635
Jo. Philipp. <i>Pircus</i>	65	Benedict. <i>Pererius</i>	190
Janus <i>Parrhasius</i>	63	<i>Pericus</i>	370
Phil. <i>Paruta</i>	537	Gustaph. <i>Peringerus</i>	364
Carol. <i>Paschalius</i>	495. 594	Joach. <i>Perionius</i>	44. 486
Georg. <i>Paschius</i>	419. 501. 634	Georg. <i>Peritschius</i>	358
Melchior <i>Pastor</i>	472	X x x x	Abra-

INDEX

Abraham, <i>Perisfol</i>	5. 23. 127. 230	Jo. Ehrenfridus <i>Pfeifferus</i>	364
Jac. <i>Perizonius</i>	136 184. 189. 295.	Jo. Philippus <i>Pfeifferus</i>	33. 321. 547
	322. 372. 435. 490. 538. 554. 557.		592. 609
		<i>Phadrus</i>	355
<i>Perraltus</i>	634	<i>Pherocydes</i>	242
Joh. <i>Perellus</i>	49	<i>Philander</i>	649
<i>Perronus</i>	399	Julius <i>Philargirius</i>	150
Franc. <i>Perraccius</i>	655	<i>Philastrius</i>	192
<i>Perse</i>	192	Henr. <i>Philippi</i>	190
Gobelinus <i>Persona</i>	411	<i>Philo de temporibus</i>	188. 288. 294
Rabbi <i>Petachius</i>	23. 127	<i>Philo Bizantium</i>	48
Dionysius <i>Petavius</i>	74. 110. 183. sqq.	<i>Philo Judæus</i>	2. 191. 375. 426. 472.
	189. 235. 277. 299. 312. 314. 322.		588. 597
	330. sq. 341. 343. sq. 356. sq. 360.	Joh. <i>Philoponus</i>	277. 360. 483
	400. 404. sq. 410. 426. 454.	<i>Philostorgius</i>	382
Dan. <i>Petermannus</i>	652	<i>Philostatus</i>	49. 351
Nic. <i>Petipied</i>	444	<i>Phlegon Trallianus</i>	48. 50. 165. 317
Petrus <i>Petitus</i>	297. 350. 431. 576	Jo. <i>Phocas</i>	23. 127. 134
Sam. <i>Petitus</i>	50. 68. 74. 297. 307.	<i>Photius</i>	30. 151. 367. 382. 423
	312. 314. 321. 323. 348. 363. seq.	Abbas <i>Piazza</i> , s. <i>Platea</i>	161
	506. 617	Mich. <i>Piccartus</i>	437. 496. 518. 569.
Silvester <i>Petrasancta</i>	579		607
Suffridus <i>Petri</i>	110	Ben <i>Pictetus</i>	328. 395. 407. 410
Gottfr. <i>Petrizius</i>	290	Fabius <i>Pictor</i>	451
<i>Petronius</i>	571	<i>Pierius Valerianus</i>	30. 72. 421. 495.
<i>Petrus Cluniacensis</i>	369. 388		567. 629
<i>Petrus Dresdensis</i>	572	Stephan. <i>Pigbius</i>	50. 615
Casp. <i>Peucerus</i>	415. sq.	Steph. Vinandus <i>Pigbius</i>	76. 489
Conr. <i>Peucerus</i>	189	Laurent. <i>Pignorius</i>	30. 46. 241. 373.
Tabulæ <i>Peutingariana</i>	137		441. 517. 542
Simon de <i>Peyronet</i>	116	Ludov. Elias du <i>Pin</i>	9. 145. 286.
Francisc. <i>Pezierius</i>	157		408
Carol Frid. <i>Pezoldus</i>	344. 560	Severinus <i>Pineus</i>	426
Paul. <i>Pezronius</i>	183. 192. 234	<i>Pindarus</i>	353
Tobias <i>Pfanmerus</i>	110. 231. 384. 387	Jo. de <i>Pineda</i>	495. 635
	sq. 410. 431. sq.	Vincentius <i>Pincellus</i>	159
August. <i>Pfeifferus</i>	7. 15. 22. 24. 283.	Henr. <i>Pippingius</i>	10. 496
	285. 306. 309. 372	Julius	

SCRIPTORUM.

Julius Pippius	161	Georg. Leopold. Ponatus	362
Pirckheimerus	290	Arnoldus Pontacus	167. 190
Georg. Pifida	171	Jac. Pontanus	355
H. de Pifis	421	Henr. Pontanus	348
Archibaldus Pitcarnius	634	Heraclidus Ponticus	44
Petrus Pitbaeus 63. 503. 551. 575		Pontificale Romanum	469
Sam. Pitiscus 34. 59. 352. 492. 495.		Thom. Popeblount	57
	542. 615	Titus Popma	517. 588
Georg. Gottlieb Pitfmannus	586	Thom. Porcacchius	656
Jo. Baptista Pius	62	Leonhard. Porcius	50. 526
Thom. Pius	28. 599	Porphyrius 275. 347. 349. seq.	353.
Vincent. Placcius	369		366
Antonius Placentinus	134	Jo. Baptista Porta	426
Constantinus Landus Placentinus		Porticus Augustodunensis	138
	65	Georg. Portius	60
Jo. la Placette	640	Πορτολάνου	138
Plato	501. 506. 588	Jac. du Portus	322. 381
Hunoldus Plettenbergius	465	Posidius	437
Plinius Junior	366. 368	Petrus Possinus	330
Plinii Historia Natur. 135. 350. 355.		Christian. Hent. Postellus	568
	366	Gvil. Postellus	43. 485. seq.
Robert. Plot	663	Ludovic. Postius	529
Plotinus	237	Joach. Poigieserus	519
Plutarchus 51. 72. 133. 294. 309. 323		Jo. Potterus 34. 54. 290. 292. 321. sq.	
	350. 306. 429. 588		350. 352. 354. 366. 547
Eduard. Pocockius 2. 218. 386. 390		Hieron. Prado	284
Petrus Poisson	487	Matthias Pratorius	547
Angelus Politianus	62. 317. 627	Jo. Pratorius 344. 416. sq. 419. sq.	
Adrian. Polius	66	Claud. Prævotius	487
Francisc. Polletus	510. 652	Jo. Ludov. Pruschius	487. 507
Julius Pollux	527. 638	Pandolphus Prætejus	505. seq.
Polyænus	547	Theodor. Presbyter	30
Polybius	75. 547	Jo. Pricaus	366. 565
Jo. Pomarius	254	Humfridus Prideaux f. Prideausius	
Jac. Pomelius	396		627
Francisc. Pomey 59. 253. 257. 595.		Jo. Prideaux	25. 559
	656	Philipp. Priorius	654
		X x x x 2	Pri-

INDEX

<i>Priscianus Cæsarensis</i>	77	<i>Florimundus Ramundus</i>	107
<i>Antonius Probus</i>	479	<i>Raguencus</i>	156
<i>Proclus</i>	237. 278. 333. 365. 367	<i>Georg. Ragusejus</i>	416
<i>Procopius</i>	419. 490. 515	<i>Odoricus Rainaldus</i>	182. 318
<i>Theodor. Prodromus</i>	594	<i>Rainsautus</i>	641
<i>Tiro Prosper</i>	76. 167. sq. 177. 489	<i>Theophilus Reinaudus</i>	231
<i>Provinciarum libellus</i>	162	<i>Bernh. Ramazzinus</i>	524
<i>Georg. Psalmanaazar</i>	233. 327. 350	<i>Pinto Ramirez</i>	290. 296. 383
<i>Pseudo-Cyrillus</i>	362	<i>Jo. Dan Ramus</i>	453. 576
<i>Pseudo-Dionysius</i>	277	<i>Petrus Ramus</i>	76. 553
<i>Pseudo-Dorotheus</i>	455	<i>Conradus Tiburtius Rango</i>	564. sq.
<i>Pseudo-Evodius</i>	343	<i>Renatus Rapius</i>	380
<i>Pseudo-Jacobus</i>	409	<i>Frid. Rappoltus</i>	496. sq.
<i>Pseudo-Nicodemus</i>	191	<i>Ratramus</i>	111
<i>Pseudo-Orpheus</i>	276	<i>Geographus Ravennas</i>	135
<i>Claudius Ptolomæus</i>	132. sqq.	<i>Christian. Ravinus</i>	190
<i>Sam. Pufendorfius</i>	25. 142. 379. 439. 446. 481	<i>Nic. Rayeus</i>	363. 370. 410
<i>Erycius Puteanus</i>	50. 72. 74. 76. sq. 372. 419. 437. 526. 529. 580	<i>Odoricus Raynaldus</i>	338
<i>Burcardus Pyladas</i>	242	<i>Anselmus Solerius s. rextius</i>	73. 265. 333. 337. seq. 341. 359. 361. 368. 391 399. 410. 495. sqq. 563
<i>Pyro s. Pyrrho</i>	177	<i>Bernardinus Realinus</i>	63
<i>Jo. Pyrbus</i>	487	<i>Adamus Rechembergius</i>	25. 333. 360. 363. 369. 469. 477. 497. 568. 617. sqq.
Q.		<i>Petrus Rodanus</i>	382
<i>Franc. Quaresmius</i>	128	<i>Regino Prumiensis</i>	104. 178
<i>Jo. Andreas Quenstedt</i>	9. 53. 104. 281. 362. 409. 447. 655	<i>Julius Reicheltus</i>	433
<i>Joseph. Quercetanus</i>	586	<i>Jo. Jeremias Reichhelm</i>	359
<i>Paschasius Quesnellus</i>	110. 378. 394. 398. 445	<i>Jac. Frid. Reimannus</i>	242. 621
<i>Michaël le Quien</i>	277. 402. 654	<i>Joach. Lud. Reimerus</i>	479
<i>Claudius Quilletus</i>	630	<i>Christian. Reineccius</i>	244
R.		<i>Jo. Mich. Reineccius</i>	106
<i>Rabanus Maurus</i>	104. 191	<i>Reinerius Reineccius</i>	31. 33. 609. sq.
<i>Junius Rabirius</i>	70. 529	<i>Thom. Reinesius</i>	31. 56. 68. 255. 295. 352. 434. 500. 574
<i>Matthæus Raderus</i>	146. 170	<i>Mich.</i>	
<i>Radulphus Tungrensis</i>	104		

SCRIPTORUM.

Mich. Henr. Reinbardus	372	Eucharius Gottlieb Ringek	141.531.
Eraſmus Reinboldus	190		555
Reinmannus	374	Jo. Steph. Rittangelius	24.244.247
Anton Reiſerus	329.405.438.632		313.315
Jo. Reiſkius	288.335.339.533.621	Conrad. Rittersbuſius	362.380.509.
Jo. Henric Reiziſus	15		601
Hadrian. Relandus	2.15.21.ſqq.27.	Georg. Rittersbuſius	300.307.566
126.128.142.240.244.290.312.		Rivandus	327
350.364.385.410.532.534.ſeq.		Andreas Rivetus	108.328.339.363.
Remigius Antiffiodorenfis	104		442
Euſebius Ren.ſudotus	31.218	Andreas Rivinus	337.643.660
Jo. Rendtorſus	354	Q. Septimus Florens Rivinus	493
Jo. Bernhard. Remvultus	269	Jo. Rivius	279
Lucius Andr. Reſendius	140	Thom. Rivius	549
Jo. Reuchlinus	244	Henr. Rixnerus	115.398
Jac. Revius	445.565	Jo. de Roa	190
Elias Reuſſnerus	189.610	Martin. de Roa	278.280.373.547.
Casp. Reyes	424		608
Sam. Reyherus	358.542.	Robbius I. de la Robbe	138
Jac. Rbenferdus	26.ſq.286.315.326.	Gaudentius Robertus	55.62.65
346.448.ſq.448.482.535.616		Hugo Robingſonus	182
Jo. Rbenferdus	25.126.288.312	Franciſc. Robortellus	54.63.65.70.
Ludov. Cælius Rhodiginus conf. Ri-			74.76.ſq.526.557.650
chberius		Jo. Thom. de Rocaberti	274.446
Jo. Rhodius	373.383.569.609.651	Angelus Roccha	114.116.273.332.
Franciſc. Ribera	190.285.317		374.497
Philipp. Ribondealdus	357	Jo. Georg. Ræſerus	495
Paulus Ricautus	106.146.275.329.	Bernhardus de la Roſche	67
	345	Abraham. Rogerus	240.250
Cajus Riccius	496	Jac. Robenſis	180
Paulus Riccius	15	Jo. Roman	17
Ricciolus	192	Gvilh. Rondeletius	568
Jo. Baptiſta Ricciolus	183.ſq.190.635	Julius Rondellus	322
Lud. Cælius Richerius	62.66	Egidius Andreas de la Roque	476
Georg. Richterſus	425.610	Hieron. Rorarius	598
Ridderſus	108	Jo. Roſa	609
Nic. Rigaltius	70.110.400.453.564	Chriſtian. Knorrius à Roſenroth	244
		X x x x	3
		Jo.	

INDEX

Jo. Rosinus	54. 56. 253. 293. 324	Raymundus de Sabunde	231
Alexander Rossus	240. 250	Dionys. Octavian. Sada	242
Dominicus Rossus	241	Ægidius Sadeler	157
Rossus vid. Rubenius.		Jac. Sadeurus	502
Octavius Rossus vid. Rubcus.		Casp. Sagittarius	73. 116. 141. 254. 334. 465. 517. 527. 556. 574. 591. 607. 648
Philipp. Rossus	156	Sainctebeufus	115
Heribertus Rosweidus	361. 389. 391	Claudius de Sainctes	396
Eberhard. Rudolph. Rosbuis	151. 563	Petrus Sainsefurius	60
Frid. Jul. Rottmannus	591	Gonsalus de Salas	138
Francisc. Rous	35. 450	Christian. Salbach	623
Francisc. le Roy	287	Gvil. Saldenus	316. 359. 390. 410
Jo. Rualdus	295. 492	Jac. Salianus	182. 190. 383
Alb. Rubenius	73. 77. 297. 537. 561. 573	Claudius Salmafius s. Simplicius Ve- rinus s. Walo Messalinus	26. 47. 68. 76. 113. 145. 146. 240. 293. 296. 297. 299. 322. 331. 334. 352. 356. 362. 389. 393. 399. 405. 454. 456. 506. 514. 528. 553. 561. 565. 566. 572. 615
Phil. Rubenius	68. 290. 352. sq. 495	Alphonf. Salmero	188
Octavius Rossus s. Rubcus	280. 351. 582	Salmuthus	527. 556
Olaus Rudbeckius Pater	20. 256. 292. 625	R. Salomo	2
Jo. Ludov. Ruellius	323	Salvianus	507
Francisc. Rueus	357	Balthaf. Frid. Salzmannus	625
Licinius Rufinus	503	Samaritanor. Epistolæ	27
Christoph. Rufus	63	Jac. Sambæuvius s. de sainte Beuve	395
Sextus Rufus	70. 145. 153. 157	Henr. Samefcus	190
Theodoric. Ruinartus	31. 378	Sammarthani, frat.	146
Rubertus Tuitiensis	104	Dionysius Sammarthanus	405
Christoph. Adam. Rupertus	434. 489	Nic. Sanderus	407
Janus Rutgersius	150	Casp. Herman. Sandbagen	23. 283
Rutheni s. Moscovitæ	192	Christoph. Sandius	278
Rutilii Itinerarium	161	Nic. Sansonius Abbavilleus	23. 128
Georg. Ruxnerus	643	Sansorinus	191
Justus Rycquius	55. 155. 290. 292. 295. 298. 318	Jo. Casp. Santoroe	58
Theodor. Rycquius	150	Jo. Franciscus Sarafinus	639
Valerius Anselm. Ryd	188		
S.			
M. Anton. Sabellius	62. 634		
Francisc. Florid. Sabinus	63		

SCRIPTORUM.

Forellus <i>Sarayna</i>	641	Jac. <i>Schegkius</i>	64
Wilh. <i>Sarcerius</i>	356	Balthaf. <i>Scheidius</i>	5. 9. 22. 311. 494
Alexander <i>Sardus</i>	66. 77. 634	Ratbodus Herm. <i>Schelinus</i>	75. seq. 553. seq.
Pompejus <i>Sarnellus</i>	113. 115. 303. 305. 374. 391. 396. 398. 401. 405. 459	Emanuel <i>Schelfstratenus</i>	144. 218. 344. 402. 462. sq. 612
Stanislaus <i>Sarnicius</i>	502	Jo. <i>Schelwichius</i>	440
Hadrian. <i>Sarravia</i>	469	Sam. <i>Schewigius</i>	344. 440. 502. 565. 575. 592
Claud. <i>Sarravius</i>	304	Philip. Jo. <i>Schenck</i>	399
Paulus <i>Sarpis</i>	471	Philipp. Tilemannus <i>Schenck</i>	398
Jo. <i>Sartorius</i>	234. 365. 391	Jo. Jac. <i>Schererus</i>	190
Nic. <i>Sarus</i>	117	Robertus <i>Scheringamus</i>	315. 346. 559
Jo. <i>Savaro</i>	337. 601	Guil. <i>Schickardus</i>	25. 316. 332. 392. 480. sq. 546. 623
Jo. <i>Saubertus</i>	25. 244. 279. 284. 294. 299. 313. 323. 352. 354. 362. 365. 480. 521. 632	Herm. a <i>Schildis</i>	411
Henr. <i>Savilia</i>	553	Jo. <i>Schildius</i>	486. seq.
Ludov. <i>Savotus</i>	77. 545	Jo. <i>Schilterus</i>	33. 412. 589. 600
Andr. <i>Sauffus</i>	57. 114. 370. 378. 391. 459. 562. 563. 565	Christiani. <i>Schlegel</i>	541
Fortunat. <i>Scacchus</i>	15. 273. 372. 381. 442. 494	Levinus Jo. <i>Schlichte</i>	136
Julius Cæsar <i>Scaliger</i>	27. 47	<i>Schlichtingius</i>	389
Joseph. <i>Scaliger</i> Jul. Cæf. F.	50 74. 127. 141. 147. 166. 168. 174. 184. 188. 309. seq. 312. sqq. 318. 322. 342. 350. 353. 367. 398. 506. 521. 625. 632	Christian. <i>Schlæpkenius</i>	255
R. <i>Schabtai</i> ben Joseph	611	Martinus <i>Schmeitzel</i>	495
<i>Schalfcheleth</i> Hakkabula	179. 617	Amadeus <i>Schmeltz</i>	255
Henr. <i>Schævius</i>	257. 260	Jo. Ernest. <i>Schmidelius</i>	319
Henr. <i>Scharbau</i>	617	Erasmus <i>Schmidius</i>	312. 343
Simon <i>Schardius</i>	141	Jo. Andreas <i>Schmidius</i>	9. 104. 306. 334. 369. 376. 401. 406. 421. 466. 468. 533. 624
Benjamin <i>Scharf</i>	255	Jo. Adamus <i>Schmidius</i>	570
Georg. <i>Schedius</i> Pat.	254	Gottfr. <i>Schmidius</i>	506
Elias <i>Schedius</i> Fil.	254	Jo. <i>Schmidius</i>	313. 320. 345. 575
Jo. <i>Schefferus</i>	53. 74. 78. 151. 158. 256. 381. 529. 549. 564. 652	Sebast <i>Schmidius</i>	2. 4. 277. sq. 311. sqq. 340. 382. sq. 385. 440. 581
		J. Hermandus <i>Schminkenius</i>	142
		Henr. Theophil. <i>Schneiderus</i>	486
		Adrian.	

INDEX

Adrian. <i>Schöenbeckius</i>	476	Petrus <i>Scriverius</i>	148. 451
Christian. <i>Schätgenius</i>	412. 623	Abraham. <i>Scultetus</i>	189. 337. 449
D. <i>Schomerus</i>	278	<i>Scylax</i>	133. 135
Martinus <i>Schookius</i>	44. 291. 485.	Jo. <i>Scylitz</i>	174
	586. 599. 647	<i>Scymnus Chius</i>	133
Christ. <i>Schotanus</i>	188	Petrus <i>de Sebastiano</i>	161
Justus Georg. <i>Schottelius</i>	338. 516.	Melchior <i>Sebitzius</i>	426
	615	Vitus Lud. <i>Seckendorffius</i>	471
Andr. <i>Schottus</i>	58. 242. 542	Petr. <i>Seguinus</i>	240. 537
Jo. Carol. <i>Schottus</i>	235. 425. 542.	M. Christian. Ehrenfrid. <i>Seifertus</i>	660
	577	Francisci <i>de Seine</i>	160
<i>Schraderiane</i> Tabulæ	183	Petrus <i>la Seine</i>	53
Jo. David <i>Schreber</i>	624	Jo. <i>Seldenus</i>	16. 22. 24. 26. 151. 249.
Cornel. <i>Schrevelius</i>	58		285. 288. 289. 295. 297. 307. 310. 311.
Jo. Jac. <i>Schröderus</i>	410		315. 322. 331. 339. 341. 348. 349. 360.
Georg. <i>Schubartus</i>	52. 174. 546.		362. 364. 370. 371. 375. 386. 408. 463.
	643		480. 481. 497. 503. 521. 528
Jo. Jac. <i>Schudt</i>	15. 24. 436. 440. 444.	Gustav. <i>Selenus</i> f. Augustus	639
	478. 633	Abraham <i>Sellerus</i>	250
Jo. Nic. <i>Schulinus</i>	297	M. Christoph. <i>Semler</i>	15
Albert. <i>Schultens</i>	419	Jac. <i>Semple</i>	521.
Cornel. <i>Schultingius</i>	397	<i>Seneca</i>	293. 351
Conr. Sam. <i>Schurtzfleischius</i>	31. 293.	Sixtus <i>Senensis</i>	3. 189
	322. 350. 369	Andreas <i>Senstlebius</i>	47. 638
Henr. Leonhard <i>Schurtzfleischius</i>		Ludov. <i>Sepralius</i>	223
	324. 637	Vibius <i>Sequester</i>	135
Christoph. <i>Schutz</i>	441	Nic. <i>Serarius</i>	27. 115. 335. 368. 407
Dietericus <i>Schwabe</i>	362	Septimius <i>Sercrius</i>	587
Christian. Gottlieb. <i>Schwartz</i>	428.	Georg. <i>Serpilius</i>	370. 372
	623. 654	Jo. <i>Servilius</i>	647
<i>Sclerandrus</i> v. <i>Hartmannus</i>		Ludov. <i>Servinus</i>	412
Horatius <i>Scoglius</i>	190	<i>Servius</i>	150
L. Joh. <i>Scoppa</i>	63	Petrus <i>Servius</i>	49. 66. 70
<i>Scotista</i>	237	<i>Sesoftris</i>	136
Adamnanus <i>Scotus</i>	127	Jul. San <i>Severinus</i>	487
J. C. <i>Scotus</i>	57	<i>Severus Alexandrinus</i>	389
Marianus <i>Scotus</i>	190		Mar-

SCRIPTORUM.

Martellus Severolus	269	Jo. Sluterus	525
Wilhelm. Sewel	58	Jo. Andreas Schmeidius	656
Paul. Sberlogus	9	Smetius	651
Nic. Petrus Sibbern	105. 329. 368	Jo. Herm. Smincke	33
Urbanus Gottfr. Siberus	293. 563	Thom. Smithus	106. 114. 146. 163.
Sibrand. Tetard, Siccama	70. 73.		297. 303. 304. 326. 329. 345. 368. 431
	324. 509. sq.	Elias Schnegaffius f. Anton. a Mara	596
Gerardus Sichtermannus	515	Willebrodus Snellius	50
Philipp. Sideta	169	Socrates Scholasticus	III
Algemonius Sidneus	481. 502	Andreas Sælmatter	189
Sidonius Apollinaris	330	Iustus Soldanus	288
Sigebertus	191. 375	Solerius f. Theophilus Raynaudus	495. 563
Sigebertus Gemblacensis	178	Solinus	135. 353
Carol. Sigonius	15. 44. 55. 63. 66.	Philipp. Solitarii	191
	69. 70. 162. 309. 366. 449. 478.	Jo. Baptista Sollerius	383
	485. 489. 508. 509	Francisc. van Som	555
Camillus Sivester	348. 569	D. Christophor. Sontagius	333. 362.
Aeneas Silvius	606		404
Simeon Magister	422	Mich. Sophianus	142
Jofias Similerus	157	Jo. Hieronym. Soprano	559. 656
Abbas Simon	381	Soranus	236
Rich. Simon	4. 9. 16. 22. 27. 106. 146.	Sorberius	421
	361. 364. 396. 398. 400. 406. 407. 471	C. Sorellus	434
Simonville	16	Dominicus a Soto	414
Simplicius	276	P. E. Soucietus	4
Eduard. Simsonius	182. 189. 356	Dan. Souterius	47. 638
Anastafius Simaita f. Nicænus	356.	Souverainius	235
	383	Sozomenus	III. 326
Alexius Sincerus	587	Ezechiel Spanhemius	72. 76. 158.
Gabr. Sionita	384. 405		162. 250. 258. 261. 290. 292. 294. 297.
Mich. Siricius	108. 281. 459		311. 312. 315. 318. 321. 331. 353. 367. 373.
Jac. Sirmondus	71. 110. 113. 115. 145.		407. 445. 450. 499. 530. 534. 646
	301. 307. 330. 336. 339. 377. 378. 379.	Frid. Spanhemius	2. III. 128. 145. sq.
	380. 395. 401. 404. 473. 535		185. 188. 281. 302. 309. 310. 361. 454
Jo. Baptista Sionus	426	Henr. Speelmannus	32. 302. 439.
Jo. Sleidanus	188		527. 539. 576
Jo. Philipp. Slevogtus	510		
Paulus Slevogtus	24. sq. 317. 386. 449		

Y y y y

Jo.

INDEX

Jo. <i>Spencerus</i> 29. 283. 288 297. 309.	Henr. Arnold. <i>Stockfleet</i> 374
310. 313. 347. 357. 384. 431. 504	Balthaf. <i>Stolbergius</i> 34. 362. 654
Gvil. <i>Spencerus</i> 432	<i>Strabo</i> 131. 133. 252. 289. 294. 296.
Otto <i>Sperlingius</i> 49. 387. 533. 542.	398. 384
562. 565. 573	Walafridus <i>Strabo</i> 105
Dan. <i>Spiegel</i> 188	Jac. de <i>Strada</i> 536
<i>Spinosa</i> 236	OEtavianus <i>Strada</i> 540
Theophil. <i>Spizelius</i> 18. 311. 384	Ægidius <i>Strauchius</i> 115. 185. 188.
Benedictus Ægius <i>Spoletinus</i> 158	405. 595
Henr. <i>Spondanus</i> 116. 182. 190. 658	Richard. <i>Streinius</i> 73. 609. fq.
Jac. <i>Sponius</i> 35. fq. 46. 49. 123. 250.	Joach. <i>Strupp</i> 586
255. 281. 292. 296. 352	Burchard Gotthelf <i>Struvius</i> 61. 253.
Jo. Carol. <i>Sponius</i> 421	294. 299. 324. 335. 345. 352. 397.
Thom <i>Sprat</i> 621	529. fq. 621
Jo. <i>Stalennus</i> 409	Frid. Gottlieb <i>Struvius</i> 649. fq.
Thom. <i>Stanlejus</i> 322	Jo. Sam. <i>Stryckius</i> 309. 328
Thom. <i>Stapletonus</i> 647	Andreas <i>Stubelius</i> 571
Seb. Gottfr. <i>Starkius</i> 628	Jo. Guil. <i>Stuckius</i> 321
Achilles <i>Stadius</i> 63	Guilh. <i>Stuckius</i> 352. 366. 373. 579.
Udalric. <i>Staudigleus</i> 475	588
Josua <i>Stegmannus</i> 230	Theodor. <i>Studita</i> 394
Prosper <i>Stellartius</i> 116. 475. 566	Jo. <i>Stumpsius</i> 254
Carol. <i>Stengelius</i> 340	Leonhardus Christoph. <i>Sturmius</i>
Stephanus Joannes <i>Stephanus</i> 349.	23. 286. 287
354. 417	Francisc. <i>Suaresius</i> 189
<i>Stephanus</i> Byzantinus 46. 132. 139	Joseph. Maria <i>Suaresius</i> . 306. 572.
Carol. <i>Stephanus</i> 139. 549	647
Henr. <i>Stephanus</i> 53. 64	<i>Suetonius</i> 295. 423
Joach. <i>Stephanus</i> 44. 486	<i>Suicerus</i> 300. 325. fq. 329. 331. seq.
Robertus <i>Stephanus</i> Junior 408	344. 368. 380. 382. 389. 390. 396. 405.
Petrus <i>Stewartus</i> 26	410
<i>Stewechius</i> 437. 549	Jo. Caspar. <i>Suicerus</i> 103
Casp. <i>Sciblinus</i> 501	<i>Suidus</i> 191. fq. 257. 307. 312. 321. 349.
Christian. <i>Stieffius</i> 661	351. 373
<i>Stripon</i> 237	<i>Sulpitius Severus</i> 257
Eduardus <i>Stillingfleet</i> 230. 232. 278.	<i>Sullius</i> 501
281. 463	Guil. <i>Surenbusius</i> 4. 316. 364
Jo. Christoph. <i>Striffius</i> 609	Lau-

SCRIPTORUM.

Laurent. <i>Surius</i>	377	<i>Theo</i> <i>Egyptius</i>	418
Francisc. <i>Swertius</i>	374	<i>Theodoritus</i>	409
Frid. <i>Sylburgius</i>	30	<i>Theodulphus</i> <i>Aurelianensis</i>	387
<i>Symmachus</i>	330	<i>Theophanes</i>	191. 331
Bened. <i>Curtius Symphorianus</i>	290	<i>Theophanes</i> <i>Isaurus</i>	172
Georg. <i>Syncellus</i>	171. 191	<i>Theophilus</i>	191
Michael <i>Syncellus</i>	277	<i>Theophilus</i> <i>Antiochenus</i>	165. 189. 192
<i>Synesius</i>	428. 444	<i>Theophrastus</i>	507
Jo. Jac. <i>Syrbius</i>	311	<i>Theophylactus</i>	392
T.		<i>Amphion</i> <i>Thebesciensis</i>	620
<i>Tabula</i> <i>Alphonfinæ</i>	192	Jo. <i>Baptista</i> <i>Tbiers</i>	110. 113. 199. 304. 306. 328. 374. 400. 412. 425. 458. 466. 472. 473. 565. 639. 664
— — <i>Peutingarianæ</i>	137	<i>Arpinus</i> <i>Tbilinus</i>	251
<i>Tacitus</i>	289. 605	Georg. <i>Tbolofanus</i>	74
<i>Petrus Taffinus</i>	74. 318. 323. 382. 453. 644	Gregor. <i>Tbolofanus</i>	68
Jo. <i>Taisnerus</i>	635	<i>Thomas</i> <i>Aquinas</i>	338
<i>Talmud</i>	2. 317	Ludov. <i>Thomasinus</i>	113. 328. 410. 438. 469. 471. 54.
<i>Talmudici</i>	188. 191. 283. 382	Jo. <i>Philippus</i> <i>Thomasinus</i>	78. 297. 547. 583. 653
Moses <i>Tarnensis</i> <i>Kinath Sepher</i>	6	Christian. <i>Thomasius</i>	443. 490. 519 528. 593
<i>Aurelius Severinus de Tarsia</i>	639	Jac. <i>Thomasius</i>	114. 239. 266. 336. 340. 360. 439. 513. 567. 618. 624. 660
<i>Achilles Tatius</i>	293	Joseph. <i>Maria</i> <i>Thomasius</i> <i>f. Caro</i>	397
<i>Taubmannus</i>	528. 568	Thom. <i>Thorowgood</i>	17
Jo. <i>Baptista Tavernerius</i>	536. 636	Henr. <i>Gyntherus</i> <i>Thulemarius</i>	27. 532
<i>Claudius Taurinensis</i>	408	Jo. <i>Tbulius</i>	56
<i>Jeremias Taylor</i>	359. 361. 395	Theodor. <i>Thummius</i>	24. 309. 327. 345. 416
<i>Henricus Teelmannus</i>	7	Casp. <i>Thurmannus</i>	475. 619
Jo. <i>Teniffon</i>	281	Anton. <i>Thylesius</i>	495. 653
Wilh. <i>Ernest. Tenzelius</i>	33. 114. 255. 274. 320. 332. 368. 376. 401. 466. 541. 572. 632	Anton. <i>Thysius</i>	43. 56. 156. 485. 506
Laurent. <i>Terpayrus</i>	306	Mich. <i>Christian. Tierof</i>	420
<i>Tertullianus</i>	242. 252. 325. 337. 393. 604	Edmundus <i>Tigrelius</i>	650
<i>Teffeus v. Jesseus</i>		Jo. <i>Ilius</i>	108
Jo. <i>Textor</i>	253. 260. 354. 634	Y y y y 2	Salo-
Gregor. <i>Thaumaturgus</i>	333		
Georg. <i>Thwgen</i>	570		
<i>Themisbius</i>	622		

INDEX

Salomon van Till	24. 283. 312. 343. 372. 546. 560	Lucas Tudenſis	191. 360. 408
Mr. Tilladet	640	Guil. Turckius	32. 141
Paul, Henr. Tillemannus	575	Adrian, Turnebus	49. 68. 250. 289. 585
Tillemontius	300. 326. 331. ſq. 335. ſq. 489	Renat, Joſeph, Turnemine	191. 234. 330. 536
Richard. Tilley	521	Jo. Turnerus	244
Jo. Timeus	335	Jac. Turnerus	546
Timotheus	169	Philipp. a Turre	256. 322. 344
Andr. Tiraquellus	67. 254. 260. 280. 295. 345. 353. 470. 499. 591	Jo. Alph. Turretinus	111. 318
Jac. Tirinus	189. 307	Franciſc. Turrianus	362
Abbas Philo Titus	161	Franciſc. Maria Turrigius	77. 160. 641
Nic. Toinardus	534	Horatius Turſellinus	188
Jo. Tolandus	237	Jo. Tzetes	152. 330
Jac. Tollius	73. 254. 373	Tzetreæ	419. 547.
Jac. Philipp. Tomaſinus	49. 52. 298. 441	V.	
Topographia Romæ	153	Flamihius Vacca	61
Auguſtin. Torniellus	182. 190. 310	Laurent, Vaccarius	157
Franciſc. Maria Torrigius	116. 664	Joach. Vadianus	519
Marinus Sanutus Toſſellus	23. 127	Henr. Vagedes	255
Alphonſus Toſtatus	167. 189	Auguſtin. Vegetius	287. 427.
Gabr. Towerſon	389	Jo. Vaillant (Valens)	296. 483. 486. 531. 536. 537. 610
Transaſtiones Philoſophicæ	629	Jo. Franciſc. Foy Vaillant Fil.	537
Steph. Treclerius	72. 435	Mich. Bernhard. Valentinus	634
Trembleus	639	Franciſc. Valeſius	358. 419
Gotthelf Trenerus	661	Hadrian. Valeſius	141
Elias Conſtantinus Trewenſchræder	489	Henr. Valeſius	110. 288. 324. 330. 331. 334. 345. 363. 368. 377. 378. 380. 403. 410. 506. 555
Adam. Tribecovius	363	Jo. Valkenier	108. 281
Nic. Trigantius	598	Petrus della Valle	244
Jac. Triglandius	27. 46. 359. 504	Jo. Anton. Valtrinus	573
Jo. Triſtanus	330. 366. 537	Jo. Weikart Valvaſor	141. 254
Jo. Tribemius	570	Anton. Vandale	21. 287
Wolfgang. Caſp. Troppaneger	662	Auguſt. Varenius	2. 24. 317. 521. ſq.
Ægidius Tſchudus	141	Varro	165. 298. 609
Benjamin Tudenſis	23. 127. 230	Jo.	

SCRIPTORUM.

Jo. Vafeus	140	Richardus de S. Victore	284
Mr. Vatar	408	Victorinus	113
Franc. Vauaffor	528	Marianus Victorius	387. 405
Sebaft. de Vauban	520	Petrus Victorius	68. 70. 354
Georg. Vavchopius	487. 491	Aeneas Vicus	66. 537
Mottanus Vayerus	327. 434. 505	Hieronymus Vida	639
Euftatus a S. Ubaldo	368	R. David Vidal	505
Hieronymus Vecchiectus	188	Blafius Vigenierus	526
Nic. Vedelius	112. 445. 604	Nicol. Vigmer	190
Vegetius	547	Jo. Vignolius	159. 540
Mapheus Vegios	496	Thom. a Villanova	273
Carol. Maria de Veiel	389	Jo. Baptifta Villalpaldus	129. 284. 520
Ludov. Compiegne de Veiel	6. 14.	Villette	398
	23. fq. 283. 347	Ivo Villiomarius f. Joſeph. Scaliger	353. 551
Albertus Veiel, Eliz fil.	414	Vincentius Bellovacenſis	188
Veiraſius	502	Erasmus Vindingius Pauli F.	53. 143.
Maturinus Veifferius	9		509
Marcus Velferus	425. 499. 542. 648	Petrus Viola Vicentinus	74
Jo. Anton. Venerius	46. 66. 416	Georg. Andreas Vinboldus	428
Dominicus Venetus	465	Polidorus Virgilius	634
Paulus Vergerius	374	Jani Vitalis verſus in Romam	149
Cordeſius à Verimund, f. Treubertz		Orderici Vitalis	178
von Bahrmund	502	Annius Viterbienſis	150
Simplicius Verinus f. Salmaſius	331.	Philipp. Reinhard. Vitriarius	476
	• 334	Compegius Viringa	23. 26. 245.
Claudius de Vert	105. 112. 475		285. 288. 348. 361. 362. 370. 372. 375.
Baco Verulamius	501		388. 449. 511. 560. 616
Jo. Verway	660	Vitruvius	294. 298
Steph. M. Veſcius	355	Iſaacus Viva	351
Ferdinand. Ughellus	146	Ludovic. Vives	108. 606
Erdmannus Ughenſius	140. 344	Jo. Ulmannus	15
Frid. Viccius	357	Gottfrid. Vockeroth	621
Joſeph. Vicecomes	114. fq. 336. fq.	Gisbertus Voëtius	268. 291. 362. ſeq.
	385. 390. 395. 399		368. 408. fq. 412
Aurelius Victor	293. 554	Paul. Voëtius	250. 298. 597
Publius Victor	153. 157	Valentinus Henr. Voglerus	358. 623
Victor Tunnunenſis	168. 177	Albertus Voigtius	573
Hugo de S. Victore	104. 398		Gottfr.

INDEX

Gottfr. Voigtius	299. 302. 306. sq.	317. 319. 324. 342. 351. 362. 364. 370.
Jo. Voisnus	398	371. 376. 384. 386. 436. 464. 543. 551.
Joseph, de Voisin	3. 21. 24. 245. 312.	560. 596
	317	Christian. Wagnerus 174
Raph. Volaterranus	451. 609	Treubertg von Währmund s. Verimund. 502
Melchior Volcius	412	Jo. Georg. Walchius 531. 545. 625
Jo. Georg. Volckamerus	536	Wilh. Hulderic. Waldschmidius 586
Christian. Gvil. Vollandus	255	D. Christoph. Walpurgerus 108
Vomelius	457	Hermannus van de Wall 560
Adolph. Vorsius	51	Moses Wall 17
Ælius Everhard. Vorsius	570	William Wall 386. 388. 392
Gvil. Conr. Vorsius	435	Jo. Wallisus 310. 373. 388. 629
Jo. Vorsius	25. 145. 448	Georg. Christian. Waltherus 619
Gerh. Jo. Vossius	122. 136. 232. 256.	Mich. Waltherus 311
	268. 281. 291. 296. 300. 325. 355. 380.	Brianus Waltonus 127. 129. 284.
	381. 382. 386. 389. 309. 401. 438. 492.	449. 532
	566. 619. 620	Jo. Wandalinus 477. 479
Gerh. Vossius Tungrensis	333. 375	Jo. Mich. Wanslebius 218. 384. 434
Isaac. Vossius	7. 71. 78. 135. 142. 152.	Christian. Warltizius 358
	156. 192. 374. 375. 428	Henric. Warthonus 376. 602
Nic. Uptonus	576	Casp. Waserus 531
Sertor. Ursatus	77	Christian. Wasewitzius 339. 383
Fulvius Ursinus	36. 55. 73. 537. 582.	Matthias Wasmuthus 184. 190
	610	Ernestus Casimirus Wasserbach 255
Georg. Ursinus	26. 616	Jo. Waffius 576
Georg. Henr. Ursinus	510. 584	Eduardus Waterhusius 106
Jo. Henr. Ursinus	356. 369	Michael Watson 634
Abbas Urspergensis	189	Jeremias Weberus 255
Jac. Ufferius	50. 57. 114. 145. 182.	Georg. Wolfgang Wedelius 357. sq.
	189. 331. 376. 462. 463. 622	437. 532. 659. 660
W.		Jo. Henr. Wedderkampius 391
Jo. Georg. Wachterus	7. 236	D. Gottfr. Wegenerus III. 336
Robert. Wackefeld	596	Jo. Frid. Weidlerus 504
Christfridus Wachterus	004	Christian. Weidlingus 372
Mich. Waltherus	24. 244	Jo. Mich. Weimichius 555
Jo. Christoph. Wagenfeilius	4. 6. 8.	Jo. Weitzius 327. 373
	18. 23. 24. 27. 105. 127. 137. 273. 311. 316.	Eduard,

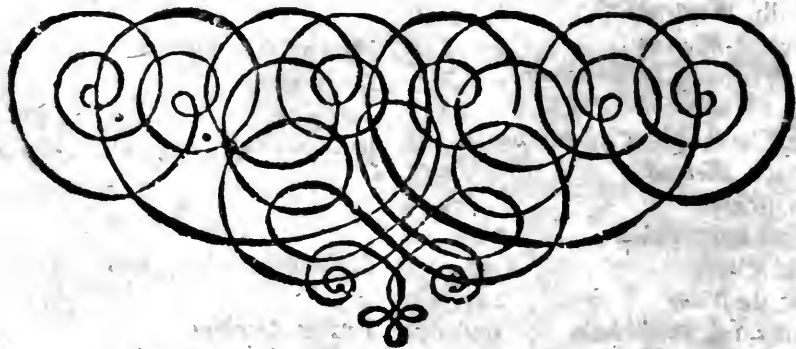
SCRIPTORUM.

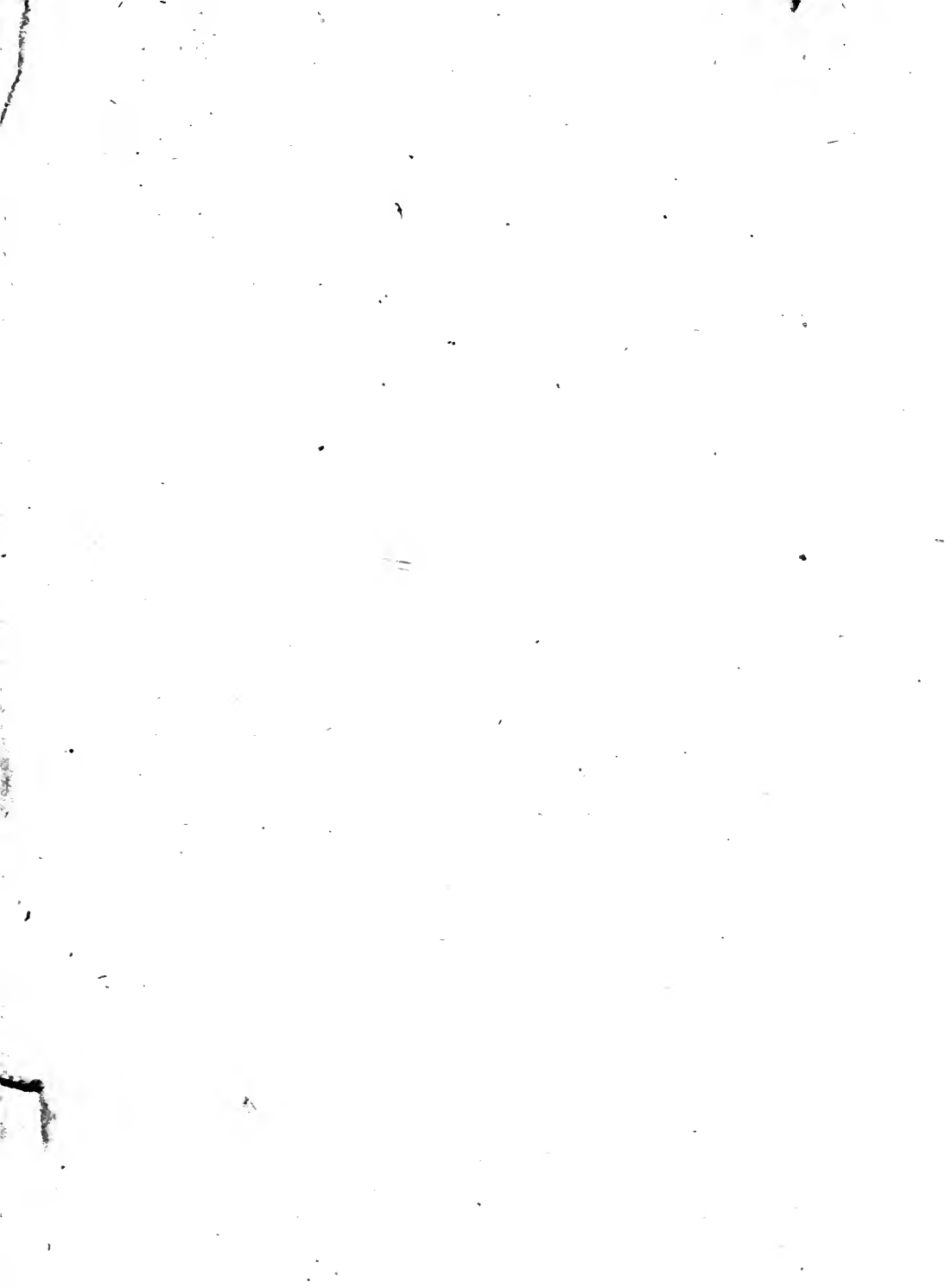
Eduard. <i>Wels</i>	128	Jo. Christoph. <i>Wolfius</i>	239. 247. 289. 311. 367. 611
Georg. Hieron. <i>Welschius</i>	61. 130	Christoph. <i>Woltreckius</i>	318
G. Henr. <i>Welschius</i>	548	Nic. <i>Wolfsendorfsius</i>	412
Guil. <i>Welwod</i>	26	Georg. <i>Wonna</i>	280
Gottfr. <i>Wendelinus</i>	433	Christian <i>Wormius</i>	22
Jo. Georg. <i>Wendius</i>	479	Joa. a <i>Wower</i>	52. 122. 258. 587
Joach. Immanuel <i>Wendius</i>	608	Jo. <i>Woweranus</i>	290. 299. 564. 624
<i>Wetstenius</i>	558	Jo. <i>Wulferus</i>	22
Jo. van der <i>Weyen</i>	29. 313. 315. 504	Jo. <i>Wülferus</i>	305. 316. 351. 372. 375
Henr. <i>Whartonus</i>	146		433
Georg <i>Whelerus</i>	35. 113. 300. seq.		
Dan. <i>Wibibus</i>	640		
Wilh. <i>Wibstonus</i>	5. 89	X.	
Georg. <i>Wicelius</i>	328	Niceph. <i>Xanthopulus</i>	455
Augustinus <i>Wichmannus</i>	266	<i>Xenocrates</i>	424
Jo. <i>Wichmannus</i>	189	<i>Xenophon</i>	236. 546. 588
Jo. Christoph. <i>Wichmanshausen</i>	357	Jo. <i>Xiphilinus</i>	268. 345
Joach. <i>Wieland</i>	255		
Jo. <i>Wierus</i>	349	Z.	
Andreas <i>Wilckius</i>	327. 336	Laurentius <i>Zaccagnius</i>	325. 330. 569
Jac. <i>Wildius</i>	240. 537	Paulus <i>Zaccbius</i>	432
Jac. de <i>Wilde</i>	241. 550	R. Abraham. <i>Zacuth</i>	187
Alexand. <i>Wildbelmius</i>	626. 651	Jo. Sarius <i>Zamoscius</i>	69. 491
Christianus <i>Wildvogelius</i>	327. 332. 335. 340. 344	Hieronymus <i>Zanchius</i>	416
Christian. Frid. <i>Wiltschbius</i>	617	Czfar <i>Zarotius</i>	524
Nic. <i>Wisfenius</i>	550	<i>Zarrata</i>	421
Henr. <i>Wisfius</i>	432	D. Georg. <i>Zeemannus</i>	412
Hermannus <i>Wisfius</i>	9. 18. 20. 23. 24. 25. 29. 129. 247. 283. 288. 310. 316. 322. 347. 349. 357. 362. 363. 383. 440. 478. 504. 635	Jo. Gottfrid. <i>Zeidlerus</i>	427
Christoph. <i>Wittichbius</i>	278. 431	Melchior <i>Zeidlerus</i>	360. 603. 622
Christian <i>Woldenbergius</i>	506	Andreas Christophorus <i>Zellerus</i>	348
Henricus <i>Wolfius</i>	188	Gustaphus Georgius <i>Zeltner</i>	25.
Jac. <i>Wolfius</i>	433		478

Zemach

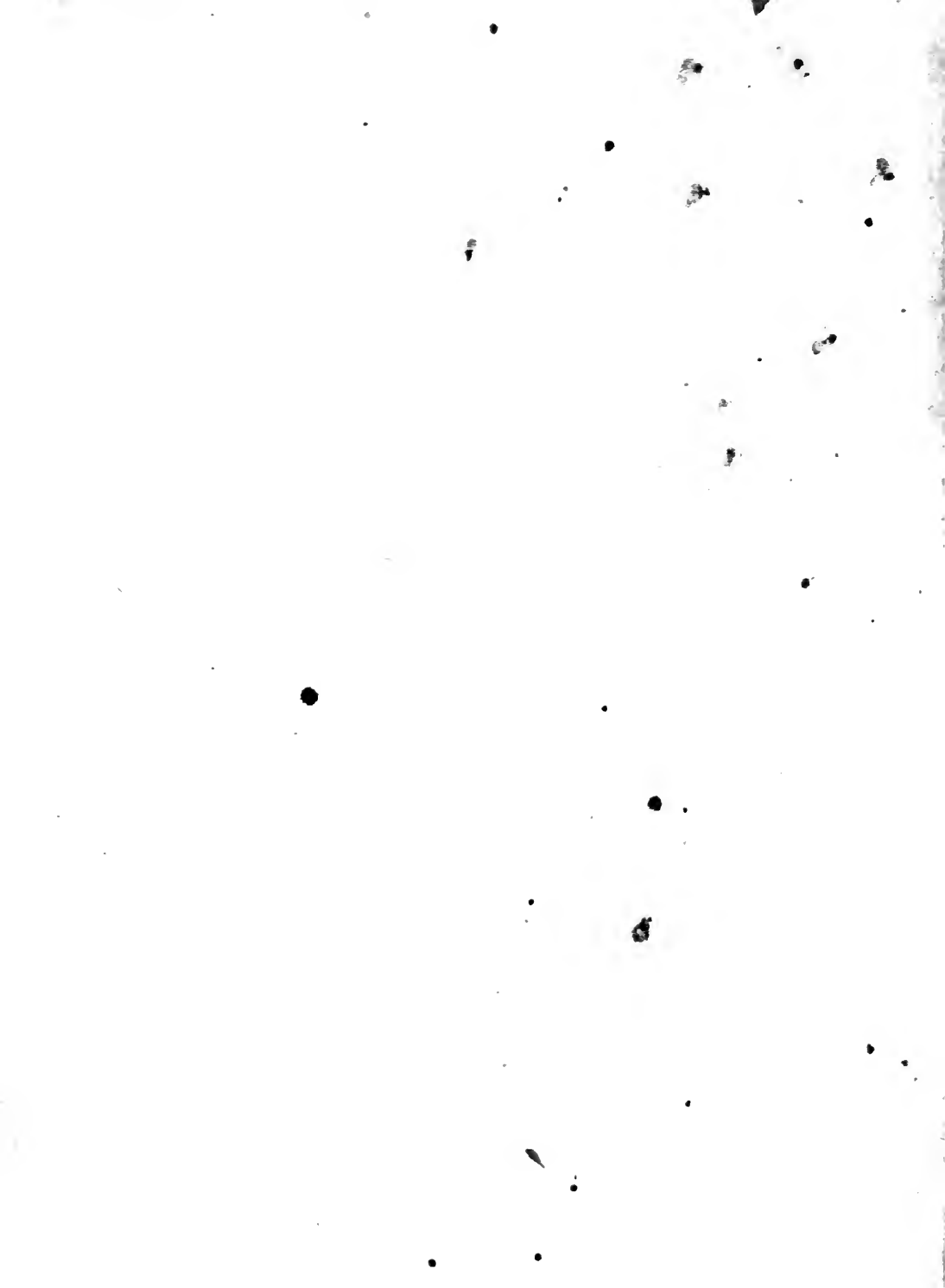
INDEX SCRIPTORUM.

<i>Zemach David, vid. David.</i>		<i>Matthias Zimmermannus</i>	104. 108.
<i>Zenobius</i>	422		258. 280. 307. 340. 361. 373. 389.
<i>Wilhelm Zepperus</i>	307		390. 461. 515
<i>Jo. Casp. Zeumerus</i>	332. 333. 334.	<i>Christian. Zoëga</i>	24. 372
	339	<i>Jo. Zonara</i>	176
<i>Casp. Zieglerus</i>	378. 457. 458.	<i>Petrus Zorn</i>	664
	460. 461. 472. 492. 510. 524.	<i>Zosimus</i>	294. 317
	566. 653	<i>Zwickerus</i>	558
<i>Eustratius Johannides Zialowsk</i>		<i>Jo. Zwingerus</i>	338
<i>Rhutenus</i>	106	<i>Theodor. Zwingerus</i>	562
<i>Gerard, David Ziegra</i>	560		

Z
5131
F12
1716

Fabricius, Johann Albert
Bibliographia antiqvaria

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

